Thomas (Sanctus) RC 221

SCRIPTVM
D. THOMAE AQVINATIS
DOCTORIS ANGELICI,
IN QVATVOR LIBROS SENTENTIARVM
MAGISTRI PETRI LOMBARDI

Quorum Diſtinctiones, ac Quæſtiones
ſequens Index oſtendit.

ROMAE, M. D. LXX.

INDEX DISTINCTIONVM

ET PARTITIONVM PRIMI LIBRI SENTENTIARVM MAGISTRI PETRI LOMBARDI.

Prologus primi libri Sententiarum. folio 1

DISTINCTIO PRIMA.

De miſterio Trinitatis. folio. 2
De rebus communiter agit. 4
Quid interſit inter frui & vti aliter q̃ ſupra. 4
Determinatio eorum quæ videntur contraria. 4
Alia determinatio. 5
Vtrum hominibus ſit fruendum vel vtendum. 5
Vtrum Deus fruatur vel vtatur nobis. 5

DISTINCTIO II.

De miſterio Trinitatis, & vnitatis. 7
Quæ fuerit intentio ſcribentium de Trinitate. 7
Quis ordo ſit ſeruandus cũ de Trinitate agitur. 8
De teſtimoniis veteris teſtamenti quibus Trinitatis myſterium declaratur. 8
De teſtimoniis noui teſtamẽti ad idẽ ptinẽtib⁹. 10

DISTINCTIO III.

De cognitione creatoris p creaturas, in quibus Trinitatis veſtigium apparet. 11
De imagine & ſimilitudine Trinitatis in anima humana. 13
Quomodo æqualia ſint quia capiuntur a ſingulis omnia & tota. 14
Quomodo illa tria memoria capiat. 14
Quomodo illa tria tota capiat intelligentia. 14
Quomodo illa tota capiat voluntas. 14
Ex quo ſenſu illa tria dicantur vnum eſſe, & vna eſſentia quæritur. 14
Quod etiam ad ſe inuicem dicuntur relatiue. 14
Aperitur quod ſupra quęrebatur, ſcilicet, quomodo hæc tria dicantur vnum. 15
Quòd in illa ſimilitudine eſt diſsimilitudo. 15
Prima diſsimilitudo. 15
Alia diſsimilitudo. 15
Alia aſsignatio Trinitatis in anima ſcilicet, mens, notitia, amor. 15
Quòd mens vice patris, notitia filij, amor ſpiritus ſancti accipitur. 16
Quod non eſt minor mente notitia nec amor vtroque. 16
Quod hæc tria in ſeipſis ſunt. 16
Quomodo mens per iſta proficit ad intelligendum Deum. 16
Hic de ſummæ Trinitatis vnitate. 16

DISTINCTIO IIII.

Quęritur vtrum cõcedendum ſit quòd Deus ſe genuerit. 17
Alia quæſtio de eodem. 17
Opinio quorũdam dicentiũ tres perſonas eſſe vnũ Deum, vnam ſubſtantiam, ſed non econuerſo. 18
An Deus pater, ſe Deũ, an alium genuit Deum. 18

DISTINCTIO V.

Quæritur an pater genuit diuinam eſſentiam, vel ipſa filiũ, an eſſentia genuit eſſentiã, vel ipſa nec genuit, nec genita eſt. 19
Secunda ratio. 19
Tertia ratio potior. 19
Hic videtur aduerſari Auguſtinus. 19
Quæ videantur prædictis eſſe contraria. 19
Quod videtur prædictæ expoſitioni cõtrarium. 20
Quomodo ſint intelligenda verba Hilarij. 20
Quod legit pater de ſua ſubſtantia genuiſſe filium, & filius ſubſtantiæ patris. 20
Quod nec filius nec ſpiritus ſanct⁹ eſt de nihilo, ſed de aliquo: non tamen de materia. 21
Quare verbum patris dicatur filius natura. 21

DISTINCTIO VI.

Vtrum pater voluntate ſua genuit filium, an neceſſitate, & an volens, vel nolens ſit Deus. 22
Oppoſitio contra prædicta. 22
Q̃uo intelligenda ſint illa verba, pr̃ nec volẽs, nec nolẽs, eſt De⁹, nec volẽs neq; nolẽs genuit filiũ. 22

DISTINCTIO VII.

Quæritur an pater potuerit, vel voluerit gignere filium. 23
Vtrũ pater natura ſit potẽs gignere filiũ, & an hoc ſit aliqua potentia quæ ſit in filio. 24
Quomodo ſit intelligendum filius habet, vel non habet potentiam generandi. 24

DISTINCTIO VIII.

De veritate & proprietate, & incommutabilitate, & ſimplicitate eſſentię Dei. 25
Querit q̃liter intelligẽda ſint verba Hieronymi. 25
De incommutabilitate. 26
De ſimplicitate. 28
De ſpiritnali creatura oſtendit quomodo ſit multiplex non ſimplex. 28
Qualiter cũ De⁹ ſit ſimplex, multiplex tñ dicat. 29
Tanta eſt Dei ſimplicitas quòd nulli prędicamentorum ſubiicitur. 29
Quòd Deus non proprie ſed abuſiue dicit ſuba. 29
Quod non eſt in Deo aliquid qđ non ſit Deus. 31

DISTINCTIO IX.

De diſtinctione perſonarum. 31
De coęternitate filij cum patre. 32
Argumentatio Arrianorum. 32
Reſponſio Auguſtini catholica. 32
Ineffabile eſt, q̃uo filius ſit & nõ hẽt priorẽ patrẽ ſicut modus gñonis in ĩtelligibilis ẽ & ĩeffabilis. 32
Quidã pręſumũt diſcutere generationis ſeriem. 32
Vtrum debeat dici ſemper gignitur, vel ſemper ge

nitus eſt filius. 32
De obiectionibus hæreticorum nitentium probare filium non eſſe coeternum patri. 33

DISTINCTIO X.

De ſpiritu ſancto agitur & primo quòd ſit amor patris & filii dicit. 34
Quòd ſpiritus ſanctus proprie dilectio dicatur, & tamen trinitas ſit dilectio. 34
Exemplis confirmat quod eadem nomina proprie & vniuerſaliter accipiuntur. 35
Authoritatem ponit, quòd filius proprie dicatur ſapientia. 35
Quomodo ſpiritus ſanctus ſit amor quo pater a filio, & filius a patre diligitur: 36
Aperitur quid ſit ſpiritus ſanctus. 36
Quod ſicut ſpiritus ſanctus communis eſt patri, & filio, ita commune nomen habet proprium. 36

DISTINCTIO XI.

Quòd ſpiritus ſanct. procedit a patre, & a filio 36
Quód græci non concedunt ſpiritum ſanctum procedere a filio. 37
De conuenientia latinorum, & græcorum in ſenſu & differentia in verbis. 37

DISTINCTIO XII.

Vtrum ſpiritus ſanctus prius, vel plenius procedat a patre quàm a filio. 38
Quòd ſpiritus ſanctus principaliter & proprie dicitur procedere a patre. 38
Ex eodem ſenſu dicitur ſpiritusſanctus eſſe, & mitti a patre per filium. 39

DISTINCTIO XIII.

Quare ſpiritusſanctus cum ſit de ſubſtantia patris non dicatur filius vel genit.:ſed tm̃ procedẽs. 40
Cum ſpiritusſanctus non dicatur genitus, cur filius dicatur procedere. 40
Quòd non põt diſtingui a nobis inter generatione filii, & proceſsionem ſpiritusſancti. 40
Vtrum ſpiritusſanctus debeat dici ingenitus. 41

DISTINCTIO XIIII.

Quòd gemina eſt proceſsio ſpiritusſancti. 42
De tpali pceſsione ſpiritusſcti ſpecialiter agit. 42
Quòd aliqui dicunt ſpiritumſanctum non dari ſed dona eius. 42
Quòd ipſe ſpiritusſanctus qui Deus eſt, & datur & mittitur. 42
An viri ſancti, & eccleſię pręlati dent, vel dare poſſint ſpiritum ſanctum. 43
Quòd non poſſunt dare ſpiritũſanctum docet. 44
Quòd videtur contrarium. 44

DISTINCTIO XV.

Vtrum ſpiritusſanctus detur a ſeipſo. 44
Non eſt mirum ſi ſpiritusſanctus dicatur mitti vel procedere a ſe, cum etiã filius dicatur mitti a ſe. 45
Quomodo intelligenda ſit miſsio vtriuſque. 45
Quòd a ſpiritusſancto filius ſit miſſus authoritatibus confirmatur. 45
Quod filius ſit datus etiam a ſeipſo. 45
Quod filius ſit miſſus a ſe. 45
Summatim colligit quæ ex prędictis aſſumunt. 46
Quęſtio cur dicat, A meipſo non veni. 46
Vtrum ſemel tantum miſſus ſit filius, an ſępe. 46
Quòd duobus modis dicitur filius mitti. 47
Quòd ſecundum alterum ſemel. & ſecundum alterum ſit ſępe miſſus, & ſecundum alterum vt ſit homo, & ſecundum alterum vt ſit cũ homine. 47
Quòd ſecundum alterum modum dicitur miſſus in mundum, ſecundum alterum non. 48
Cur pater non dicitur miſſus cum ab aliquo cognoſcitur ſicut filius. 48
Putarunt quidam, filium & ſpiritumſanctum minorem patre: quia miſſi dicuntur. 48

DISTINCTIO XVI.

De miſsione ſpiritusſancti quę ſit duobus modis viſibiliter, & inuiſibiliter. 49
Prius de illo modo miſsionis, qui ſit viſibiliter. 49
Cur filius ſit minor patre ſecundũ formã creatã in qua apparuit, cur nõ & ſpũſanctus ſimil.ter? 49
Quod filius ſecundũ qđ homo, fact. eſt nõ mõ pře, ſed ſpiritusſancto, & etiam ſeipſo minor eſt. 50

DISTINCTIO XVII.

De miſsiõe ſpiritusſancti, qua inuiſibiliter mittit. 51
Præmittitur quoddam ad hanc oſtenſionem neceſſarium, ſcilicet quòd ſpiritusſanctus eſt charitas qua Deum diligimus & proximum. 51
Quod fraterna dilectio cum ſit Deus nõ eſt pater, vel filius, ſed ſpiritusſanctus tantum. 52
Quòd nõ eſt dictũ per cauſam illud, Deus charitas eſt, ſicut illud, tu es patiẽtia mea & ſpes mea. 52
Qũo ſpiritusſanctus mittatur vel detur nobis. 52
Vtrũ cõcedendũ ſit quòd ſpiritusſanctus augeat in homine & magis vel minus habeat vel detur. 53
Quia aliqui dicunt ſpiritumſanctum non eſſe charitatem qua diligimus Deum & proximum. 54
Quod charitas eſt motus, vel affectus animi. 56
Añ concedendũ ſit ꝙ per donũ doneñ dona. 57

DISTINCTIO XVIII.

Vtrum ſpiritusſanctus eadem ratione dicatur donum & datum ſiue donatum. 57
Quare ita videtur. 58
Reſponſio quare datum, vel donatum dicatur ſpiritusſanctus. 58
Quæritur cui donabilis. 58
Quòd ſicut filius naſcendo accepit, non tantum vt eſſet filius, ſed etiam eſſentia, ita & ſpiritusſanctus procedendo accepit, nõ tantum vt eſſet donum: ſed etiam vt eſſet eſſentia. 58
Quòd ex prædictis videtur quòd filius, non tantũ ſit fili. natiuitate: ſed etiam de ſimili eſſentia, & ſpiritusſanctus proceſsione. 59
Quòd ſpiritusſanctus dicitur donũ & donatũ ſecundum prædictos duos proceſsionis modos. 59
Secundum hoc quod donũ eſt, refertur ad patrẽ & filiũ, ſecundum quòd datũ ad eum qui dedit & ad eos quibus datum eſt. 59

An

An filius cum ſit nobis datus, poſſit dici noſter, vt ſpirituſſanctus. 60
Vtrum ſpirituſſanctus ad ſeipſum referatur. 60

DISTINCTIO XIX.

De æqualitate trium perſonarum. 60
Quòd æternitas & magnitudo & potentia in Deo ſunt vnum, licet ponantur quaſi diuerſa. 60
De magnitudine, quòd ea aliqua perſonarum, aliam non excellit. 61
Quòd nõ eſt maior vna perſona alia, nec maius aliquid duæ, quàm vna, nec tres, vel duæ, q̃ vna. 61
Quomodo dicitur Deus pater eſſe in filio, & filius in patre, & ſpirituſſanctus in vtroque, & ſinguli, in ſingulis. 61
Ad id quod cœperat redit, vt oſtendat ſcilicet, ꝙ magnitudine vnus non ſuperat aliam. 62
Quòd nulla perſonarum pars eſt in trinitate. 62
Cum dicimus tres perſonas eſſe vnam eſſentiam, nec vt genus de ſpeciebus, nec vt ſpeciem de indiuiduis ꝑdicamꝰ: qa nõ ē eſſentia genꝰ, & pſona ſpẽs, vel eſſentia ſpẽs & pſona indiuiduũ. 63
Non ſecundum materialem cauſam dicuntur tres perſonæ vna eſſentia. 63
Nec ita dicuntur tres perſonæ vna eſſentia, vt tres homines vna natura, vel vnius naturæ. 63
Quæ videntur aduerſari prædictis. 64
Ex quo ſenſu dixerit perſonas differre numero. 65
Quibus modis dicuntur differre numero, & ſecundum quē modū perſonis conuenire poſſet. 65
Quòd vna perſona non eſt maior alia, nec tres ſimul q̃ vna & hoc rõne oſtendit catholica. 66
Quòd Deus non eſt dicẽdus triplex, ſed trinus. 66
Quòd nõ ē ita in rebꝰ corporeis vt in trinitate. 67

DISTINCTIO XX.

Oſtenſo, ꝙ aliqua perſonarum aliam non excedit magnitudine, nunc oſtendit quòd alia nõ excedit aliam potentia. 67
Quòd non poteſt minus filius quàm pater. 67
Aliter probat filium æqualem patri. 68
Per ſimile oſtẽdit ꝙ nõ minorē pr̃ filiū genuit. 68.

DISTINCTIO XXI.

Quæritur quomodo poſſit dici ſolus pater, vel ſolus filius, vel ſolus ſpirituſſanctus, cum ſint inſeparabiles. 69
Vtrum poſſit dici, ſolus pater eſt Deus, ſolus filius eſt Deus, vel ſolus ſpirituſſanctus eſt Deus, vel pater eſt ſolus Deus, vel filius eſt ſolus Deus, vel ſpirituſſanctus eſt ſolus Deus. 69
Quomodo trinitas dicatur ſolus Deus, cum ipſa ſit cum ſpiritibus & animabus ſanctis. 70
Et ſi de ſolo patre prædicta dicerentur, non tamen excluderetur filius, & ſpirituſſanctus. 70

DISTINCTIO XXII.

De nominum differentia quibus vtimur loquentes de Deo. 71
Præmiſſis addit quędam eſſe nomina, quæ temporaliter Deo conueniunt, & relatiue dicuntur. 71
De hoc nomine trinitas addit. 72
De aliis nominibus, quæ temporaliter Deo congruunt & non relatiue dicuntur. 71
Quòd illa nomina quæ ad ſingulas pertinent perſonas, proprie relatiue dicũtur. ea vero quæ vnitatē eſſentię ſignificãt, ad ſe dicunt & de ſingulis & de oĩbus cõiter dicuntur perſonis, & ſingulariter non pluraliter in ſumma accipiuntur. 71
Quòd Deus magnus ē, ea magnitudine quæ Deus eſt, ſic de bonitate & de omnibus quæ ſecundū ſubſtantiam dicuntur. 72

DISTINCTIO XXIII.

De hoc nomine quod eſt perſona, quod cum ſecundum ſubſtantiam dicatur, tamen pluraliter, nõ ſingulariter in ſumma accipitur. 73
Authoritas quòd perſona ad ſe dicatur & ſecundum ſubſtantiam. 73
Cur pater & filius & ſpirituſſanctus, non dicantur vna perſona, vt vna ſubſtantia, & vnus Deus. 73
Qua neceſſitate dictum ſit, tres perſonæ a Latinis, & a Græcis tres hypoſtaſes, vel ſubſtantiæ. 74
Quid hoc nomine tres ſignificetur. 74
Quare non dicimus tres Deos eſſe patrem, & filiū & ſpiritumſanctum vt dicimꝰ tres perſonas, cum id qđ Deus eſt, ſit eis cõe, qa pater eſt Deus, & filius eſt Deus, & ſpirituſſanctus eſt Deus. 74
Alia quæſtio, cur non dicimus tres eſſentias, vt tres perſonas, cum ſcriptura non contradicat. 75
Sicut nos dicimus tres perſonas, ita Græci tres ſubſtantias, quas dicunt hypoſtaſes, aliter accipientes ſubſtantiam quàm nos. 75
Quòd in trinitate non eſt diuerſitas nec ſingularitas, vel ſolitudo, ſed vnitas, & trinitas, & diſtinctio, & identitas. 75
Quòd non debet dici Deus multiplex. 76

DISTINCTIO XXIIII.

Quid ſignificet his nominibus, vnus vel vna, duo vel duæ, tres vel tria, trinꝰ vel trinitas, plures vel pluralitas, diſtinctio vel diſtincte, cū his vtimur de Deo loquentes. 76
Magis illa dicuntur ad excludendum ea, quæ non ſunt in Deo, quàm ad ponendum aliqua. 76
Quid per vnū ſignificet, cū dicit, vnus Deus. 76
Quo ſenſu dicit, vnus ē pater, vel vnus eſt filius. 76
Quid per duo, cum dicitur, duæ perſonæ, vel pater, & filius duo ſunt. 77
Ex quo ſenſu dicitur in perſonis diſtinctio vel perſonæ diſtinctæ. 77
Quomodo ibi accipiatur diſcretio. 77
Quomodo trinitas ibi accipiatur. 78

DISTINCTIO XXV.

Quid ſignificatur, cum dicitur pluraliter, tres perſonæ, vel duæ perſonæ. 79
Quòd videtur ſecundum eſſentiam Dei alia eſt pſona patris, alia filii, ſiue tres perſonæ, vt cum dicitur, pater eſt perſona, filius ē perſona. 79
Aliter etiam videtur poſſe oſtendi, quòd ſecundū eſſentiā dicat, etiam cū pluraliter profertur. 80
Opinio quorundam qui putant eſſentiam ſignificari nomine perſonę, cū dicimus tres pſonas, 80
Quòd hoc nomen perſona tripliciter in trinitate

accipitur, & hęc eſt vtilis, & catholica doctrina de perſona & perſonis. 80
Obiectioni illorum reſpondet, qua nituntur probare perſonas ſecundum eſſentiam accipi, quia reſpōdemus quærentib⁹, qd tres, vel qd tria. 81
Quid tres res, & quid vna res, hic dicitur. 81
Ex quo ſenſu dicatur: alia eſt perſona patris, alia filii, alia ſpiritusſancti. 81
Quomodo hæc intelligantur, alius in perſona pater, alius filius, alius ſpiritusſanctus. 82

DISTINCTIO XXVI.

De proprietatibus perſonarum, ſed pri⁹ de hoc nomine hypoſtaſis. 82
De proprietatibus perſonarum, & de nominibus earum relatiuis. 83
Quòd non omnia quæ de Deo dicuntur, ſecundū ſubſtantiam dicuntur, quædam enim ſecundum relationē dicuntur, nihil tñ ſecundū accidēs. 83
Quare dicatur proprium vnigeniti, quod eſt filius Dei, cum etiam homines ſint filii Dei. 84
Quòd homo dicitur filius trinitatis, & trinitas poteſt dici pater hominum. 84
Quòd ſpiritusſanctus proprie dicitur donum Dei, quia proprietate eſt donum, vt filius natiuitate vtroque modo dicitur relatiue & ſecūdum eandem relationem. 84
An pater, vel filius, vel trinitas ipſa poſſit dici ſpiritusſanctus. 85
Quidam putant ſpiritumſanctum non dici relatiue ad patrem, & filium, quia non viciſſim reſpondent ſibi vocabula, ſed falſo. 85

DISTINCTIO XXVII.

An eaſdem proprietates aſſignent Augu. & Hilar. & an iſtæ ſint, quæ dicuntur paternitas & filiatio & proceſſio. 86
Reſponſio vbi oſtendit eaſdē eſſe proprietates. 86
Quomodo non eſt omnino idem dicere eſſe patrē, & genuiſſe, vel habere filium ita & de aliis. 86
Relationum vero vocabula ſunt paternitas, filiatio, proceſſio, nec perſonam ſignificant. 87
Quód proprietates determinant hyppoſtaſes, nō ſubſtantiam, ideſt naturam. 87
Quòd ſunt alia nomina perſonarum eaſdem proprietates notantia, ſcilicet genitus, genitor, verbum, imago. 87
Generalis regula eorum quæ ad ſe, & eorum quæ relatiue dicūtur, quicquid enim ad ſe ſimul ambo dicuntur, ſed nō ita in prædictis relatiuis. 88
An ſecundum ſubſtantiam dicatur Deus de Deo, & huiuſmodi. 88
Quòd tantum ſecundum nomen ſubſtantiæ dicitur illud de illo, non ſecundū noīa ꝑſonarum. 88

DISTINCTIO XXVIII.

Quòd non tantum tres prædictæ proprietates ſūt in perſonis, ſed etiā aliæ, quæ de aliis ſignificantur nominibus, vt ingenitus. 89
An ſicut ſolus pater dicitur ingenitus, dici debeat non genitus, vel non filius. 90
Quæ ſit proprietas ſecundum quam dicitur pater ingenitus. 90
Arriani nitebantur probare alterius ſubſtantiæ patrem, alterius filium, quia ille ingenitus, iſte genitus, quibus reſpōdens Ambro. dixit ſe hoc nomen in ſcripturis non legiſſe diuinis. 90
An diuerſum ſit eſſe patrem, & eſſe filium. 91
Quomodo dicatur ſapientia genita vel nata, an ſecundum relationem, an ſecundum ſubſtantiā. 91
Quod imago aliquādo dicit̄ ſecundū eſſentiā. 91

DISTINCTIO XXIX.

De principio quod relatiue dicitur, & multiplicem notat relationem. 92
Quód ab æterno pater eſt principium, & filius, ſed ſpiritusſanct⁹ nō, immo cœpit eſſe principiū. 92
Oſtendit, quomodo pater ſit principium filii, & ipſe & filius principium ſpiritusſancti. 92
Cur pater & filius ſint vnum principium ſpiritusſancti, quęritur an eadem notione. 93

DISTINCTIO XXX.

De his quæ temporaliter de Deo dicuntur, & relatiue, ſecundum accidens, quod non deo, ſed creaturis accidit. 93
Oppoſitio, quòd nō ex tempore ſit dominus, quia eſt dominus temporis, quod non eſt ex tpe. 94
Soluit̄ quęſtio qua quęrebat̄, vtrū ſpiritusſanctus dicatur datū relatiue ad ſe, cum ipſe det ſe. 95

DISTINCTIO XXXI.

Quomodo dicatur filius æqualis patri, an ſecūdū ſubſtantiā, an ſecūdū relationē, ita & ſimilis. 95
Quomodo dicat̄ ſimilis & quid ſit ſimilitudo. 96
De ſententia ſancti Hilarii, qua in trinitate perſonarum propria oſtendit. 96
De ſpiritu ſancto, quare vſus dicatur. 96
Quòd ſecundum hanc expoſitionē non diſtinguūtur ibi proprietates perſonarum tres. 96
Quare dicatur Hila. propria perſonarum aſſignaſſe in prædictis verbis, cum ibi non ſint expreſſæ proprietates. 97
Quòd earumdem perſonarum diſtinctionem notat Auguſti. aliis verbis ſine expreſſione trium perſonarum. 97
Quare patri attribuat̄ vnitas, & filio æqualitas. 97
Quare pater, & filius dicantur eſſe vnum, vel vnus Deus: ſed non vnus: quia res eiuſdem naturę recte poſſunt dici vnum ſimpliciter eſſe, & cum adiectione, Res vero diuerſæ naturæ, non poſſunt dici vnum niſi dicatur, quid vnum. 97
Quare dicatur eſſe æqualitas in filio, cum ſit vna æqualitas trium. 98
Quare in ſpiritu ſancto dicatur eſſe vtriuſque concordia vel connexio 98

DISTINCTIO XXXII.

Vtrum pater, vel filius ſpiritusſancto diligat, cum diligere idem Deo ſit quod eſſe. 98
Vtrum pater ſit ſapiens ſapientia quam genuit, ſicut diligit amore, qui ab ipſo procedit. 99
Vtrū filius ſit ſapiēs ſapiētia genita, vel ingenita. 99
An filius ſit ſapiens ſeipſo, vel per ſeipſum. 99
An vna tantum ſit ſapientia patris. 100

Quòd in Trinitate eſt dilectio, quæ eſt Trinitas, & tñ ſpiritusſanct' eſt dilectio quæ nō eſt Trinitas, nec iō duæ ſunt dilectiōes, ita & de ſapiētia. 100
Qua rōne pater non dicitur ſapiēs ea ſapiētia quā genuit, eadē vř debere dici, quòd nō ſit diligēs; př, vel filius dilectione quæ ab vtroq; ꝓcedit. 100
Hæc quæſtio inexplicabilis eſt, quæ excedit informitatem hominis. 101

DISTINCTIO XXXIII.

Vtrum proprietates perſonarū ſint ipſæ perſonæ, vel Deus, ideſt diuina eſſentia. 101
Quòd proprietates ſint diuina eſſentia. 102
Authoritate aſtruit quòd ꝓprietas ſit natura. 102
Quidam negant. ſ. proprietates eſſe perſonas, & diuinam naturam, & quare. 102
Quæritur quomodò proprietates poſſunt eſſe in natura, vt tamen eam non determinent. 103
Quibus authoritatibus opinionē ſuam. ſ. quòd proprietas patris, vel filij nō ſit Deus, muniant. 104
Aliis etiā verbis Auguſtini vtuuē ut aſſerant qđ dicunt. ſ. ꝓprietates pſonatū, nō eē Dei ſubſtam. 104

DISTINCTIO XXXIIII.

Opinio quorumdam non idem eſſe perſonam & eſſentiā uel naturā dicentium, & eandem eſſentiā non poſſe eſſe patrē, & filiū, & ſpiritūſanctū. 104
Docet, quomodo eis obuiat ipſius ſcripturæ circūſtantia, & qualiter prædicta intelligi debeant & quòd ſpiritusſanctus eſt res unius naturæ patris, & filij & eſt ipſa natura. 105
Quòd propter res creatas illud dixerit, non idem eſt natura, & res naturæ. 105
Quòd nō alius eſt De⁹, & quę ſua ſunt, ita ut inſint. alia enim ſunt quę inſunt, alia quę nō inſunt. 106
Vtrum ita poſsit dici Deus trium perſonarum, uel tres pſonæ unius Dei, ut dicitur una eſſentia triū perſonarū, & tres pſonæ unius eſſentię. 106
Quòd licet potentia, ſapientia, bonitas, de Deo ſecundum ſubſtantiam dicantur in ſcriptura, tamen ſolent hæc nomina diſtincte ad perſonas interdum referri. 106
Quare id fiat, ſcilicet quòd patri potentia, filio ſapientia attribuatur. 107
Quare ſpirituiſancto bonitas attribuatur. 107
De hoc nomine homouſion, vbi in auctoritatem receptum ſit, & quid ſignificet. 107
De nominibus quæ translatiue, & per ſimilitudinē de Deo dicuntur. 107

DISTINCTIO XXXV.

De quibuſdam quę ſecundū ſubſtantiam de Deo dicuntur, quæ ſpecialem eflagitant tractatum, ſ. de ſciētia, & præſciētia, & prouidentia, & diſpoſitione, prædeſtinatione, volūtate, & potētia. 108
Vtrum ſcientia, vel præſcientia, vel diſpoſitio, vel prædeſtinatio potuerit eſſe in Deo, ſi nulla fuiſſent futura. 108
Reſponſio quòd præſcientia, & diſpoſitio, & prædeſtinatio quaſi relatiue dicuntur ad futuras res, vel ad faciendas. 169
Quòd ſcientia Dei nō tantū eſt de temporalibus, ſed etiam de æternis. 109
Quare omnia dicūtur eſſe in Deo, & quod factum eſt habet vitam & eſſe in eo. 109
Quòd eadē ratione dicuntur oīa ei præſentia. 110

DISTINCTIO XXXVI.

Vtrum concedendum ſit omnia eſſe in Dei eſſentia, vel in Deo per eſſentiam, vt omnia dicuntur eſſe in Dei cognitione vel præſcientia. 110
Vtrum mala debeant dici eſſe in Deo, vbi ſunt omnia bona, cum vtraq; ſint in eius cognitione, & præſcientia, omnia enim cògnoſcit. 111
Aperit, quarū bona tantum dicantur eſſe in Deo, & non mala. 112
Quòd idem eſt omnia eſſe ex Deo, & per ipſum, & in ipſo. 112
Quòd omnia ex patre, & per patrem & in patre ſunt, ita de filio, et de ſpiritusancto eſt dicendū, licet propter perſonas fiat diſtinctio. 112
Quòd non omnia, quę ex Deo ſunt, etiam de ipſo ſunt: ſed econuerſo. 113

DISTINCTIO XXXVII.

Quibus modis dicatur Deus eſſe in rebus. 113
Quòd in ſanctis non modo eſt: ſed etiam habitat, qui non vbicunque eſt, habitat. 114
Vbi erat, vel habitabat Deus, antequàm eſſet creatura. 114
Quòd Deus inhabitator eſt quorundam nondū cognoſcētiū Deū & nō quorūdā cognoſcētiū. 114
Quomodo Deus totus vbique ſit per eſſentiam, non poteſt intelligi ab humano ſenſu. 115
Quorundā opinio q̃ præſumūt oſtēdere q̄uō Deus ubique ſit per eſſentiā, potentiā & præſentiā 115
Quòd Deus cum ſit in omnibus rebus non tamen ſordibus rerum inquinatur. 115
Quòd Deus ubique ſit, & in omni tempore, non tamen localis eſt, non circunſcriptibilis, nec loco nec tempore mouetur. 115
Quid ſit mutari ſecundum tempus. 116
Opinio quorundam qui dicunt ſpiritus creatos nō moueri loco nec eſſe locales. 117
Concluſio ex prædictis, quòd ſpiritus creati ſunt locales, & circunſcriptibiles quodammodo: ſpiritus vero Dei omnino incircunſcriptibilis. 117
Cum repetitione ſuperiorum confirmat authoritatibus Deum eſſe vbique ſine locali motu. 118
Oppoſitio qua vř probari, ꝙ Deus muteť loco. 119

DISTINCTIO XXXVIII.

Inconuenientia oſtendit, quæ ſequerētur, ſi diceretur, ſcientia, vel præſcientia cauſa omnium rerū quæ ei ſubſunt. 120
Quòd res futuræ non ſunt cauſa ſcientiæ, vel præſcientiæ Dei, 120
Contra hoc quod dictum eſt, præſcientiam Dei non poſſe falli oppoſitio. 121

DISTINCTIO XXXIX.

Vtrū ſciētia Dei poſsit augeri, vel minui, vel aliquo mō mutari; vtrunq; enim videť poſe ꝓbari. 122
Oppoſitio, an Deus poſsit nouiter vel ex tempore ſcire, vel præſcire aliquid, 123

Vtrum Deus poſſit ſcire plura quàm ſcit. 124
Quod videtur aduerſari illi ſententiæ, qua ſupra dictum eſt, Deũ ſemper, & ſimul ſcire omnia. 124

DISTINCTIO XL.

An aliquis prædeſtinatorum poſſit damnari, vel reproborum ſaluari. 125
Quid ſit reprobatio Dei, & in quibus cõſideretur, & quis ſit prædeſtinationis effectus. 126

DISTINCTIO XLI.

Vtrum aliquid ſit meritum obdurationis, & miſericordiæ. 128
Opinio quorundam in qua fuit aliquando Auguſti. ſed poſtea retractauit. 129
An ea quæ ſemel ſcit Deus, vel præſcit, ſemper ſciat & ſemper ſcierit, vel præſcierit 130
De ſciẽtia dicẽs, Deũ ſemp ſcire quę ſemel ſcit. 130

DISTINCTIO XLII.

De omnipotentia Dei, vbi prius conſideratur, quare dicatur omnipotens. 131
Quomodo dicatur Deus, omnia poſſe, cũ nos multa poſſimus quæ ipſe non poteſt. 131
Quòd omnipotẽtia Dei ſecũdũ duo cõſideraẽ. 132
Quibuſdam authoritatibus traditur, quòd ideo dicitur omnipotens, quia poteſt quicquid vult. 132

DISTINCTIO XLIII.

Opinio quorundam dicentium, Deum nil poſſe niſi quod facit. 133
Authoritatib᷒ vtunẽ in aſſertiõe ſuæ opinionis. 135

DISTINCTIO XLIIII.

An Deus poſſit facere aliqd melius quàm facit. 135
Vtrũ alio, vel meliori mõ poſſit facere q̃ facit. 136
Vtrum Deus ſemper poſſit oẽ qđ olim potuit. 136

DISTINCTIO XLV.

De voluntate, quæ eſſentia Dei vna eſt, & æterna, & de ſignis eius. 137
Quòd licet idem ſit Deo velle, quod eſſe, non poteſt tamen dici Deus eſſe omnia quæ vult. 137
Quis ſit ſenſus horum verborum: Deus ſcit, vel De᷒ vult, Item Deus ſcit omnia, vel vult aliquid, & quid de Deo in his prædicatur. 137
Quòd Dei voluntas ſumme bona, cauſa eſt omniũ quæ naturaliter ſunt, cuius cauſa non eſt quærenda, quia nullam habet, cum ſit æterna. 138
Quòd voluntas Dei prima & ſumma cauſa eſt omnium. 138
Quibus modis accipitur Dei voluntas. 138
Quòd ſecundum figuram dicitur volũtas Dei præceptio, prohibitio, conſilium, & permiſſio, operatio, & iõ pluraliter dicit ſcriptura voluntates. 138
Quare præceptio, & prohibitio, & conſilium, dicatur Dei voluntas. 139
Vbi volũtas Dei pro pcepto & cõſilio accipiaẽ. 139
Quòd Deus non vult ab hominibus fieri omnia q̃ præcepit, vel non fieri, quæ prohibet. 139
De permiſſione, & operatione, vbi dicantur Dei voluntas. 139
Quinque ſupra ſunt propoſita, quæ dicuntur ſecũdum tropum, & ideo diſtinguat lector, vbi, quę pro quo eorum accipiatur voluntas. 139

DISTINCTIO XLVI.

Illi ſententiæ qua dictum eſt, Dei voluntatem non poſſe ceſſari, quæ ipſe eſt, quædam videntur obuiare. 139
Solutio quomodo intelligẽdum ſit illud, Volui cõgregare & noluiſti. 140
Quomodo intelligẽdum ſit illud, Qui vult omnes homines ſaluos fieri 140
Vtrum mala Dei voluntate fiat, an eo nolente. 140
Quare dicũt quidã Deũ velle mala eẽ vel fieri. 140
Ponit rationes illorum, qui dicunt Dei voluntate non fieri mala vel non eſſe. 141
Quomodo intelligendum ſit illud Auguſtini, mala fieri, bonum eſt. 141
Quadripartita boni acceptio. 141
Quòd mala vniuerſitati valent, & facientibus ſua ꝓpria, vel patiẽtibus aliena proſũt electis tñ. 142
Ex prædictis concludit, oſtendens eſſe bonum fieri mala multis modis. 142
Quòd in Deo non eſt cauſa vt ſit hõ deterior. 142
Aliter probat, quòd Deo authore nõ ſũt mala. 142
Obiectio quorundam ſophiſtica, qua probare nituntur ex Deo eſſe, quòd mala fiant. 142
Reſponſio, vbi concedit omne verum eſſe a Deo, & ſophiſma aperit. 142

DISTINCTIO XLVII.

Quòd volũtas Dei ſemp impletur de homine quocunque ſe vertat. 142
Apit, diuerſis modis ſupra accipi Dei volũtatẽ. 143
Summatim, perſtringit ſententiam prædictorum ad dens, quare Deus præcepit omnibus bona facere, & mala vitare, cum non velit hoc ab omnibus impleri. 144

DISTINCTIO XLVIII.

Quòd aliquando homo bona voluntate aliud vult quàm Deus, & aliquando mala, id quod Deus bona voluntate vult. 144
Quòd bona Dei voluntas mala hominum voluntate impletur, vt in Paſſione Chriſti contigit, vbi quoddam factum eſt, quod Deus bona, & Iudæi mala voluntate, voluerunt tamen, & aliquid, qđ Deus non voluit. 144
Vtrum placuerit viris bonis quòd Chriſtus pateretur, & moreretur, placuit quidem intuitu noſtræ redemptionis, ſed non ipſius cruciatus. 145
Quomodo ſentiendum ſit de paſſionibus ſanctorum, an velle vel nolle debeamus. 145

Diſtinctionum & partitionum primi Libri ſententiarum finis.

INDEX QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM

PRIMI LIBRI SENTENTIARVM

SANCTI THOMAE.

PROLOGVS.

Vtrum præter phyſicas diſciplinas alia doctrina ſit homini neceſſaria. fol. 1
Vtrũ tm̃ vna doctrina debeat eſſe præter phyſicas. 1
Vtrum ſit practica vel ſpeculatiua. 2
Vtrum Deus ſit ſubiectum iſtius ſcientiæ. 2
Vtrum modus procedendi ſit artificialis. 2

DISTINCTIONIS PRIMAE.

QVAESTIO. I.

Vtrum frui ſit actus intellectus. 4
Vtrum vti ſit actus rationis. 4

QVAESTIO. II.

Vtrum ſolo deo ſit fruendum. 4
Vtrum vna fruitione fruamur Deo. 5

QVAESTIO. III.

Vtrum omnibus aliis præter Deum ſit vtendum. 5

QVAESTIO IIII.

Vtrum frui conueniat omnibus rebus. 5
Vtrum vſus conueniat exiſtentibus in patria. 6

DISTINCTIONIS II.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus ſit tantum vnus. 7
Vtrum in Deo ſint plura attributa. 7
Vtrum pluralitas rationum quibus attributa differunt ſit tantum in intellectu vel etiam in Deo. 8
Vtrum in diuinis ſint plures perſonæ. 9
Vtrum perſonæ diuinæ differant realiter: aut tantũ ratione. 10

DISTINCTIONIS III.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus poſſit cognoſci ab intellectu creato. 11
Vtrum Deum eſſe ſit per ſe notum. 11
Vtrum Deus poſſit cognoſci ab homine per creaturas. 12
Vtrum Philoſophi naturali cognitione cognouerint trini. ex creaturis. 12

QVAESTIO II.

Vtrum ſimilitudo Dei in creaturis poſſit dici veſtigium. 12
Vtrum partes veſtigii ſint tres vel tantum duæ. 13
Vtrum in omni creatura ſit veſtigium. 13

QVAESTIO III.

Vtrum tantum mens ſit ſubiectum imaginis. 13

QVAESTIO IIII.

Vtrum memoria pertineat ad imaginem. 14
Vtrum potentiæ animæ ſint eius eſſentia. 15
Vtrum vna potentia oriatur ex alia. 15
Vtrum imago attendatur in potentiis rationalibus reſpectu quorumlibet obiectorum. 16
Vtrum potentiæ rationales ſint ſemper in actu reſpectu obiectorum in quibus attenditur imago. 16

QVAESTIO V.

Vtrum hæ partes imaginis mens, notitia, & amor differant ab aliis partibus. 16

DISTINCTIO. IIII.

QVAESTIO I.

Vtrum generatio ſit in Deo. 17
Vtrum iſta propoſitio, Deus genuit Deum, ſit falſa. 17
Vtrum Deus genuit ſe Deum vel alium Deum. 18

QVAESTIO II.

Vtrum de diuinis poſſit formari propoſitio. 18
Vtrum perſona poſſit prædicari de eſſentia. 18

DISTINCTIO. V.

QVAESTIO I.

Vtrum eſſentia generet. 19
Vtrũ act^9 generandi prædicet de aliquo nominũ eſſentialiũ. 20

QVAESTIO II.

Vtrum filius ſit genitus de ſubſtantia patris. 20
Vtrum filius ſit ex nihilo. 21

QVAESTIO III.

Vtrum eſſentia ſit terminus generationis. 21

DISTINCTIO. VI.

QVAESTIO. I.

Vtrum pater genuit filium neceſſitate. 22
Vtrum pater genuit filium voluntate. 22
Vtrum pater genuit filium naturaliter. 22

DISTINCTIONIS. VII.

QVAESTIO I.

Vtrum potentia generatiua ſit in Deo. 23
Vtrum potentia generatiua ſit ad aliquid. 23
Vtrum potentia dicatur vniuoce de potentia generandi & potentia creandi. 24

QVAESTIO. II.

Vtrum potentia generandi ſit in filio. 24
Vtrum filius poſſit generare alium filium. 25

DISTINCTIONIS VIII.

QVAESTIO. I.

Vtrum eſſe proprie dicatur de Deo. 25
Vtrum Deus ſit eſſe omnium rerum. 25
Vtrum hoc nomen qui eſt, ſit primum inter nomina diuina. 26

QVAESTIO II.

Vtrũ diffinitio æternitatis poſita a Boetio ſit conueniens. 26
Vtrum æternitas tantum conueniat Deo. 26
Vtrum verba temporalia poſſint dici de Deo. 27

QVAESTIO. III.

Vtrum Deus ſit aliquo modo mutabilis. 27
Vtrum omnis creatura ſit mutabilis. 28
Vtrum modi mutationis creaturarum conuenienter aſſignentur ab Auguſtino. 28

QVAESTIO IIII

Vtrum Deus ſit omnino ſimplex. 28
Vtrum Deus ſit in prædicamento ſubſtantiæ. 29
Vtrum prædicamenta alia a ſubſtantia dicantur de Deo. 29

QVAESTIO V.

Vtrum aliqua creatura ſit ſimplex. 30
Vtrum anima ſit ſimplex. 30
Vtrum anima ſit tota in toto, & tota in qualibet parte. 31

DISTINCTIONIS IX.

QVAESTIO I.

Vtrum filius ſit alius a patre. 32
Vtrum pater & filius poſſint dici plures ꝗeral. 32

QVAESTIO II.

Vtrum pater ſit prior filio. 33
Vtrum generatio diuina debeat ſignificari p tẽpus præſens. 33

DISTINCTIONIS X.

QVAESTIO I.

Vtrum ſpiritusſanctus procedat vt amor. 34
Vtrũ ſpiritusſanctus ſit amor quam habet pr̃ in filium. 35
Vtrum ſpiritusſanctus ſit vnio patris & filii. 35
Vtrum perſona procedens per modum amoris proprie dicatur ſpiritus ſanctus. 35
Vtrum tantum tres perſonæ ſint in diuinis. 37

DISTINCTIONIS XI.

QVAESTIO I.

Vtrum ſpiritus procedat a patre & filio. 36
Vtrum ſpiritusſanctus procedat a patre & filio inquantum ſunt vnum. 37
Vtrum ſpiritusſanctus procedat a patre & filio inquantum ſunt vnum in materia. 37
Vtrum pater & filius ſit vnus ſpirator. 38

DISTIN.

DISTINCTIONIS. XII.
QVAESTIO I.

Vtrum generatio ſit prior proceſſione. 38
Vtrum ſpiritus ſanctus procedat magis a patre quam a filio. 38
Vtrum ſpiritus ſanctus procedat a patre mediante filio. 39

DISTINCTIO. XIII.
QVAESTIO I.

Vtrum proceſſio ſit in Deo. 40
Vtrum proceſſio diuina ſit tantum vna. 40
Vtrum proceſſio ſpiritusſancti debeat dici proceſſio vel generatio 41
Vtrum ſpiritusſanctus debeat dici ingenitus. 41

DISTINCTIO. XIIII.
QVAESTIO I.

Vtrum aliqua proceſſio ſpiritusſancti ſit temporalis. 42
Vtrum proceſſio temporalis diſtinguatur realiter ab æterna. 42
QVAESTIO II.
Vtrum ſpiritus ſanctus temporaliter detur. 43
Vtrum proceſſio temporalis ſpiritusſancti attendatur ſecundum omnia dona. 43
QVAESTIO III.
Vtrum ſpiritus ſanctus detur a viris ſanctis. 43

DISTINCTIO. XV.
QVAESTIO.

Vtrum miſſio conueniat diuinis perſonis. 44
Vtrum miſſio ſignificet notionem. 45
QVAESTIO II.
Vtrum miſſio conueniat omnibus perſonis. 45
QVAESTIO III.
Vtrum aliqua perſona mittat ſe vel det. 45
Vtrum ſpiritus ſanctus mittat vel det filium. 46
QVAESTIO IIII.
Vtrum filius inuiſibiliter mittatur in mentem. 46
Vtrum miſſio filii diſtinguatur a miſſione ſpiritusſancti. 47
Vtrum miſſio poſſit eſſe æterna. 47
QVAESTIO V.
Vtrum fiat ad creaturas irrationales. 47
Vtrum miſſio inuiſibilis fuerit plenior poſt incarnationem, quam ante. 48
Vtrum per miſſionem [illegible] mundo. 48

DISTINCTIO. XVI.
QVAESTIO I.

Vtrum miſſio viſibilis conueniat diuinæ perſonæ. 49
Vtrum miſſio viſibilis debuerit fieri ad patres veteris teſtamenti. 49
Vtrum miſſio viſibilis fiat tantum in ſpecie corporali. 50
Vtrum ſpecies miſſionis viſibilis ſint formatæ miniſterio angelorum. 50

DISTINCTIO. XVII.
QVAESTIO. I.

Vtrum charitas ſit aliquid creatum in anima. 51
Vtrum charitas ſit accidens. 52
Vtrum charitas detur ſecundum capacitatem naturalium. 52
Vtrum charitas ab habente certitudinaliter cognoſcatur. 55
Vtrum charitas ſit ex charitate diligenda. 55
QVAESTIO II.
Vtrum charitas augeatur. 55
Vtrum charitas augeatur per additionem. 55
Vtrum charitas augeatur quolibet actu. 55
Vtrum augmentum charitatis habeat aliquem terminum. 56
Vtrum charitas minuatur. 57

DISTINCTIO. XVIII.
QVAESTIO. I.

Vtrum donum ſit nomen eſſentiale. 58
Vtrum donum ſit proprium ſpiritus ſancti. 58
Vtrum per donum quod ſpiritus eſt, dentur omnia dona. 58
Vtrum eadem [illegible] ſpiritus ſanctus habeat [illegible] num & Deus. 59
Vtrum ſpiritus ſanctus poſſit dici donum noſtrum. 60

DISTINCTIO. XIX.
QVAESTIO. I.

Vtrum æqualitas ſit in diuinis. 60
Vtrum æqualitas in diuinis ſit mutua. 61
QVAESTIO II.
Vtrum æternitas ſit ſubſtantia Dei. 61
Vtrum nunc æternitatis ſit ipſa æternitas. 62
QVAESTIO III.
Vtrum magnitudo competat Deo. 63
Vtrum pater ſit in filio & econuerſo. 63
QVAESTIO. IIII.
Vtrum in diuinis ſit totum integrale. 64
Vtrum in diuinis ſit totum vniuerſale. 64
QVAESTIO V.
Vtrum veritas ſit eſſentia rei. 65
Vtrum omnia ſint vera veritate increata. 66
Vtrum ſint plures veritates æternæ. 66

DISTINCTIO. XX.
QVAESTIO. I.

Vtrum filius ſit omnipotens. 67
Vtrum filius ſit æqualis patri. 68
Vtrum in diuinis perſonis ſit ordo. 68

DISTINCTIO. XXI.
QVAESTIO. I.

Vtrum iſta propoſitio, Solus Deus eſt Deus, ſit falſa. 69
Vtrum iſta propoſitio, Solus pater eſt Deus, ſit vera. 69
QVAESTIO II.
Vtrum iſta propoſitio, Trinitas eſt ſolus Deus, ſit vera. 70
Vtrum pater ſit ſolus Deus. 70

DISTINCTIO. XXII.
QVAESTIO I.

Vtrum Deus ſit nominabilis. 71
Vtrum aliquod nomen poſſit dici proprie de Deo. 71
Vtrum Deus habeat tantum vnum nomen. 72
Vtrum diuiſio nominum poſita ab Ambroſio, ſit ſufficiens. 72

DISTINCTIO. XXIII.
QVAESTIO I.

Vtrum ſubſtantia, ſubſiſtentia, eſſentia, perſona: dicta de Deo ſint ſynoyma. 73
Vtrum nomen perſona dicatur proprie de Deo 74
Vtrum perſona ſignificet ſubſtantiam. 75
Vtrum perſona prædicetur pluraliter in diuinis. 76

DISTINCTIO. XXIIII.
QVAESTIO I.

Vtrum Deus poſſit dici vnus. 76
Vtrum in Deo ſit aliquis numerus. 77
Vtrum vnitas & numerus ponant aliquid in diuinis vel remoueant. 77
Vtrum vnum & numerus ſignificent eſſentiam. 78
QVAESTIO. II.
Vtrum in Deo ſit diuerſitas. 78
Vtrum trinitas ſit nomen eſſentiale. 79

DISTINCTIO. XXV.
QVAESTIO I.

Vtrum diffinitio perſonæ poſita a Boetio, ſit competens. 80
Vtrum perſona dicatur vniuoce de Deo & creaturis. 80
Vtrum perſone ſit commune tribus perſonis. 81
Vtrum tres perſonæ poſſint dici tres res. 81

DISTINCTIO. XXVI.
QVAESTIO I.

Vtrum hypoſtaſis proprie dicatur in diuinis. 82
Vtrum remotis relationibus per intellectum, hypoſtaſes remaneant diſtinctæ. 83
QVAESTIO II.
Vtrum relationes diuinæ ſint omnino nihil. 84
Vtrum relationes originis diſtinguant hypoſtaſes. 84
Vtrum notiones ſint tantum quinque. 85

DISTIN-

DISTINCTIONIS XXVII.

QVAESTIO I.

Vtrum proprietates adinuicem diſtinguantur. 86
Vtrum operatio perſonalis præcedat ſecundum rationem relationem perſonæ. 87

QVAESTIO II.

Vtrum verbum propriè dicatur in diuinis. 87
Vtrum verbum dicatur perſonaliter. 87
Vtrum verbum dicat ſemper reſpectum ad creaturam. 88

DISTINCTIONIS XXVIII.

QVAESTIO I.

Vtrum innaſcibilitas ſit proprietas patris. 89
Vtrum innaſcibilitas ſit proprietas perſonalis patris. 90

QVAESTIO II.

Vtrum diffinitio imaginis. Imago eſt ſpecies indiſcreta eius rei ad quam imaginatur, ſit competens. 90
Vtrum imago dicatur eſſentialiter. 91
Vtrum ſpiritusſanctus poſſit dici imago. 91

DISTINCTIONIS XXIX.

QVAESTIO I.

Vtrum vna perſona poſſit dici principium alterius. 92
Vtrum principium dicatur vniuoce de Deo ſecundum quod dicitur principium diuinæ perſonæ & creaturæ. 92
Vtrum proprietas patris & filii qua dicuntur principium ſpiritusſancti, ſit tantum vna. 92
Vtrum pater & filius ſint vnum principium ſpiritusſancti. 93

DISTINCTIONIS XXX.

QVAESTIO I.

Vtrum aliquid dicatur de Deo ex tempore. 93
Vtrum quæ dicuntur de Deo ex tempore, ſignificent diuinam eſſentiam. 94
Vtrum habitudines deſignatæ in nominibus dictis de Deo ex tempore ſint realiter in Deo. 95

DISTINCTIONIS XXXI.

QVAESTIO I.

Vtrum æqualitas ponat aliquid in diuinis. 95
Vtrũ attributa eſſentialia debeãt appropriari diuinis perſonis. 96

QVAESTIO II.

Vtrum Hylarius conuenienter appropriet æternitatem patri, ſpeciem filio, vſum ſpiritui ſancto. 96

QVAESTIO III.

Vtrum Auguſtinus conuenienter appropriet vnitatem patri, æqualitatem filio, nexum ſpiritui ſancto. 97
Vtrum omnia ſint vnum propter patrem. 97

DISTINCTIONIS XXXII.

QVAESTIO I.

Vtrum pater diligat filium ſpiritu ſancto. 98
Vtrum pater diligat ſe ſpiritu ſancto. 99
Vtrum pater & filius diligant nos ſpiritu ſancto. 100

QVAESTIO II.

Vtrum pater ſit ſapiens ſapientia genita. 110
Vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita. 101

DISTINCTIONIS XXXIII.

QVAESTIO I.

Vtrum relationes diuinæ ſint eſſentia diuina. 101
Vtrum proprietates ſint perſonæ. 102
Vtrum proprietates ſint in perſonis & in eſſentia. 103
Vtrum eſſentialia adiectiue prædicentur de proprietatibus. 103
Vtrũ cõtrariæ opiniões de notionib⁹ poſſint eſſe ſine pctõ. 103

DISTINCTIONIS XXXIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum perſona & eſſentia in diuinis ſint idem. 105
Vtrum tres perſonas eſſe vnius eſſentiæ conuenienter dicat. 105

QVAESTIO II.

Vtrum potentia cõuenienter attribuatur patri, ſapiẽtia filio. 106

QVAESTIO III.

Vtrum aliquid debeat dici tranſlatiue de Deo. 106
A quibus tranſumptio in diuinis debeat fieri ex rebus viſibus. 107

DISTINCTIONIS XXXV.

QVAESTIO I.

Vtrum ſcientia conueniat Deo. 108
Vtrum Deus intelligat alia a ſe. 109
Vtrum habeat certam cognitiõem & propriam de aliis a ſe. 109
Vtrum ſcientia Dei ſit vniuoca ſcientiæ noſtræ. 110
Vtrum ſcientia Dei ſit vniuerſalis. 110

DISTINCTIONIS XXXVI.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus cognoſcat ſingularia. 111
Vtrum Deus cognoſcat mala. 111
Vtrum res quæ cognoſcuntur a Deo, ſint in Deo. 112

QVAESTIO II.

Quid nomine ideæ importetur. 112
Vtrum ſint plures ideæ. 112
Vtrum in Deo ſint ideæ omnium quæ cognoſcit. 113

DISTINCTIONIS XXXVII.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus ſit in rebus. 113
Vtrum Deus ſit in omnibus per potentiam, præſentiam & eſſentiam, in ſanctis per gratiam, in Chriſto per eſſe. 114

QVAESTIO II.

Vtrum Deus ſit vbique. 115
Vtrum eſſe vbique ſoli Deo conueniat. 115
Vtrum eſſe vbique conueniat Deo ab æterno. 115

QVAESTIO III.

Vtrum angelus ſit in loco. 116
Vtrum angelus poſſit eſſe ſimul in pluribus locis. 116
Vtrum plures angeli poſſint eſſe in vno loco. 117

QVAESTIO IIII.

Vtrum angelus moueatur. 117
Vtrum angelus de neceſſitate tranſeat mediũ in ſuo motu. 118
Vtrum angelus moueatur in inſtanti. 118

DISTINCTIONIS XXXVIII.

QVAESTIO I.

Vtrum ſcientia Dei ſit cauſa rerum. 120
Vtrum ſcientia Dei ſit vniformiter de rebus ſcitis. 120
Vtrum ſcientia Dei ſit enuntiabilium. 120
Vtrum ſcientia Dei ſit non entium. 121
Vtrum ſcientia Dei ſit contingentium. 122

DISTINCTIONIS XXXIX.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus poſſit non ſcire illud quod eſt ſcitum ab eo. 122
Vtrum Deus poſſit ſcire aliquid quod neſcit. 123
Vtrum Deus ſciat infinita. 123

QVAESTIO II.

Vtrum prouidentia pertineat ad ſcientiam. 124
Vtrum prouidentia ſit omnium. 124

DISTINCTIONIS XL.

QVAESTIO I.

Vtrum prædeſtinatio ſit aliquid in prædeſtinato. 125
Vtrum prædeſtinatio pertineat ad ſcientiam. 126

QVAESTIO II.

Prædeſtinatio quorum ſit. 126

QVAESTIO III.

Vtrum prædeſtinatio ſit certa. 127

QVAESTIO IIII.

Vtrum reprobatio addat aliquid ſupra præſcientiam. 127
Vtrum Deus ſit cauſa obdurationis. 127

DISTIN.

DISTINCTIONIS XLI.

QVAESTIO I. 128

Vtrum electio ſit in Deo.
Vtrum electio præcedat prædeſtinationem ſecundum electionem. 128
Vtrum præſcientia meritorum ſit cauſa prædeſtinationis. 129.
Vtrum prædeſtinatio iuuetur aliquo opere humano. 130
Vtrum quicquid Deus ſciuit olim, modo ſciat. 130

DISTINCTIONIS XLII.

QVAESTIO I.

Vtrum potentia conueniat Deo. 131
Vtrum ſit tantum vna potentia in Deo. 131

QVAESTIO II.

Vtrum Deus poſſit quicquid eſt alteri poſſibile. 131
Vtrum ea quæ naturæ ſunt impoſſibilia, Deus non poſſit facere. 132
Vtrum aliquid non ſit iudicandum impoſſibile ſecundum cauſas inferiores ſimpliciter. 133

DISTINCTIONIS XLIII.

QVAESTIO I.

Vtrum potentia Dei ſit infinita. 133
Vtrum omnipotentia Dei ſit communicabilis creaturis. 134

QVAESTIO II.

Vtrum Deus operetur neceſſitate naturæ. 134
Vtrum Deus agat neceſſitate iuſtitiæ. 135

DISTINCTIONIS XLIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus potuerit aliquam creaturam meliorem facere quàm ſit. 135
Vtrum D[illegible] 135
Vtrum humanitatẽ Chriſti Deus meliorẽ facere potuerit. 136
Vtrum Deus poſſit nunc facere omne quod olim potuit. 137

Index Quæſtionum & Articulorum Primi libri Sententiarum, explicit.

DISTINCTIONIS XLV.

QVAESTIO I.

Vtrum Deo voluntas conueniat. 137
Vtrum voluntas Dei ſit tantum ſui ipſius. 137
Vtrum voluntas Dei ſit cauſa rerum. 138
Vtrum diſtinctio voluntatis in voluntatem beneplaciti & voluntatem ſigni ſit competens. 138

DISTINCTIONIS XLVI.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus velit omnes homines ſaluos fieri. 139
Vtrum mala fieri ſit bonum. 140
Vtrum malum ſit de perfectione vniuerſi. 140
Vtrum Deus velit mala fieri. 141

DISTINCTIONIS XLVII.

QVAESTIO I.

Vtrum voluntas diuina ſemper impleatur. 142
Vtrum aliquid fiat præter voluntatem Dei. 143
Vtrum id quod eſt contra voluntatem Dei non obſequatur voluntati eius. 143
Vtrũ quod eſt [illegible] 144

DISTINCTIONIS XLVIII.

QVAESTIO I.

Vtrũ voluntas humana diuinæ voluntati nõ poſſit cõformari. 144
Vtrum conformitas voluntatum attendatur præcipue ſecundum volitum. 144
Vtrũ ad conformitatẽ diuinæ voluntatis teneamur. 145
Vtrum ad conformitatem in volito teneamur. 146

SCRIPTVM S. THOMAE AQVINATIS DOCTORIS ANGELICI, IN PRIMVM LIBRVM SENTENTIARVM MAGISTRI PETRI LOMBARDI.

PROLOGVS S. THO.

EGO SAPIENTIA EFFVDI FLVMINA. Ego quaſi trames aquę immenſæ deſfluo. Ego quaſi fluuius Dorix, & ſicut aquæductus exiui de paradiſo: dixi. Rigabo hortum plātationum, & inebriabo partus mei fructum. Eccleſiaſt. 24.

PROLOGVS MAGISTRI SENTENTIARVM.

CVPIENTES aliquid de penuria, ac tenuitate noſtra, † cũ paupercula in gazophilatiũ domini mittere, † ardua ſcādere, opus vltra vires noſtras agere præſumpſimus, cōſummationis fiduciam, laboriſq; mercedem † in Samaritano ſtatuentes, qui † proſtratis in curationē ſemiuiui duobus denariis, ſupereroganti cuncta reddere profeſſus eſt. † Delectat nos veritas pollicentis, ſed terret immenſitas laboris: deſiderium hortatur proficiendi, ſed dehortatur infirmitas deficiendi, quam vincit zelus domus Dei. Quo inardeſcentes fidem noſtram aduerſus errores carnalium, atq; animalium hominum, Dauidicę † turris clipeis munire, vel potius munitã oſtēdere, ac theologicarum inquiſi.

[† Luc. 21. † Marc. 12. † Luc. 10. † Aug. 1. de doctr. chriſtiana. c. 1.]

¶ Inter multas ſententias, quæ a diuerſis de ſapientia prodierunt, quid ſcilicet eſſet vera ſapientia, vnā ſingulariter firmam, & veram Apoſtolus protulit dicens. Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam, qui etiam nobis a Deo factus eſt ſapientia. 1. Cor. 1. Non autem hoc ita dictum eſt, quòd ſolus filius ſit ſapientia, cum pater, & filius, & ſpiritusſanctus ſint vna ſapientia, ſicut vna eſſentia: ſed quia ſapientia quodam ſpeciali modo filio appropriatur, eo quòd ſapientiæ opera, cum proprietatibus filij plurimum conuenire videntur. Per ſapientiam enim Dei manifeſtantur diuinorum abſcondita, producuntur creaturarum opera, nec tantum producuntur, ſed etiam reſtaurantur, & perficiuntur, illa dico perfectione, qua vnumquodque perfectum dicitur, prout proprium finem attingit. Quòd autem manifeſtatio diuinorum pertineat ad Dei ſapientiam, patet, ex eo, quòd ipſe Deus per ſuam ſapientiam ſeipſum plene, & perfecte cognoſcit. vnde ſi quid de ipſo cognoſcimus, oportet, ꝙ ex eo deriuetur, quia omne imperfectum a perfecto trahit originem. vnde dicitur Sapien. 9. Senſum tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapientiam? Hęc autem manifeſtatio ſpecialiter per filium facta inuenitur. ipſe enim eſt verbum patris, ſecundum quòd dicitur Ioan. primo. vnde ſibi manifeſtatio dicentis patris conuenit, & totius Trinitatis. vnde dicitur Matth. 11. Nemo nouit patrem, niſi filius: & cui filius voluerit reuelare. et Ioan. primo. Deum nemo vidit vnquam, niſi vnigenitus &c. Recte ergo dicitur ex perſona filij. Ego ſapientia effudi flumina. Flumina iſta intelligo fluxus æternę proceſſionis, qua filius a patre, & ſpiritusſanctus ab vtroque ineffabili modo procedit. Iſta flumina, olim occulta, & quodammodo confuſa erant, tum in ſimilitudinibus creaturarum, tum etiam in enigmatibus ſcripturarum, ita vt vix aliqui ſapientes, Trinitatis myſterium fide tenerent. venit filius Dei, & incluſa flumina quodammodo effudit nomē Trinitatis publicando. Matth. vltimo. Docete omnes gentes baptizantes &c. vnde Iob. 28. Profunda fluuiorum ſcrutatus eſt, & abſcōdita produxit in lucem: & in hoc tangitur materia primi libri.

¶ Secūdum quod pertinet ad Dei ſapientiam, eſt creaturarum productio. ipſe enim de rebus creatis non tantum ſpeculatiuam, ſed etiam operatiuam ſapientiam habet, ſicut artifex de artificiatis. vnde in Pſal. 103. Omnia in ſapientia feciſti. Et ipſa ſapientia loquitur Prouerb. 8. Cum eo eram cuncta componens. hoc etiam ſpecialiter filio attributum inuenitur inquātum eſt imago Dei inuiſibilis: ad cuius formam omnia formata ſunt. vnde Coloſ. primo. Qui eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ: quoniam in ipſo condita ſunt vniuerſa. & Ioan. primo. Omnia per ipſum facta ſunt. Recte ergo dicitur ex perſona filij. Ego quaſi trames aquæ immenſæ deſfluo, in quo notatur, & ordo creationis, & modus. Ordo, quia ſicut trames a

A fluuio deriuatur, ita proceſſus temporalis creaturarum ab æterno proceſſu perſonarum: vnde in Pſal. 143. dicitur. Dixit, & facta ſunt, verbum genuit, in quo erat vt fieret ſecundum Auguſtinum. Semper enim id, quod eſt primum, eſt cauſa eorum, quę ſunt poſt, ſecundum Philoſophum. vnde primus proceſſus eſt cauſa, & ratio omnis ſequentis proceſſionis. Modus autem ſignatur quantum ad duo, ſcilicet ex parte creantis, qui cum omnia impleat, nulli tamen ſe committitur: quod notatur in hoc, quod dicitur {Immenſæ} Itē ex parte creaturæ, quia ſicut trames procedit extra alueum fluminis, ita creatura procedit a Deo extra vnitatem eſſentiæ, in qua ſicut in alueo fluxus perſonarum continetur: & in hoc notatur materia ſecundi libri.

[Sup. Gen. ad literam lib. 1. cap. 2. tom. 3. 2. Met. t. 4. † D. Aug. 3. de Trini. in proœ. to. 3. † Cant. 4.]

C ¶ Tertium, quod pertinet ad Dei ſapientiam, eſt operum reſtauratio. per idem enim debet res reparari, per quod facta eſt. vnde quæ per ſapientiam condita ſunt, decet vt per ſapientiam reparentur. vnde dicitur Sapien. 9. Per ſapientiam ſaluati ſunt, qui tibi placuerunt ab initio. Hæc autem reparatio, ſpecialiter per filium facta eſt, inquantum ipſe homo factus eſt, qui reparato hominis ſtatu, quodammodo omnia reparauit, quæ propter hominem facta ſunt. vnde Coloſ. primo. Per eum reconcilians omnia, ſiue quæ in cælis, ſiue quæ in terris ſunt. Recte ergo ex ipſius filij perſona dicitur. Ego quaſi fluuius Dorix, & ſicut aquęductus exiui de paradiſo. Paradiſus iſte, gloria Dei patris eſt, de qua exiuit in vallem noſtræ miſeriæ, non quòd eam amitteret, ſed quia occultauit. vnde Ioan. 16. Exiui a patre, & veni in mundum. Et circa hunc exitum duo notantur. ſcilicet modus, & fructus. Dorix enim fluuius rapidiſſimus eſt, vnde deſignat modum, quo quaſi impetu quodam amoris, noſtræ reparationis Chriſtus compleuit myſterium. vnde Iſa. 59. Cum venerit quaſi fluuius violentus, quem ſpiritus domini cogit. Fructus autem deſignatur ex hoc, quòd dicitur {Sicut aquæ ductus} ſicut enim aquæductus ex vno fonte producuntur diuiſim ad fœcundandam terram, ita de Chriſto profluxerunt diuerſarum gratiarum genera, ad plantandam Eccleſiam, ſecundum quòd dicitur Epheſ. 4. Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos &c. Et in hoc tangitur materia tertij libri. In cuius prima parte agitur de myſterijs noſtræ reparationis: in ſecunda de gratiis nobis collatis per Chriſtum.

E ¶ Quartum, quod ad Dei ſapientiam pertinet, eſt perfectio, qua res conſeruatur in ſuo fine: ſubtracto enim fine, relinquitur vanitas, quam ſapientia non patitur ſecum. vnde dicitur Sapien. 8. Quòd ſapientia attingit a fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter: ſuauiter autem vnumquodque tunc diſpoſitum eſt, quando in ſuo fine, quem naturaliter deſiderat, collocatum eſt. hoc etiam ad filium ſpecialiter pertinet, qui cum ſit verus, & naturalis Dei filius, nos in gloriam paternæ hæreditatis induxit. vnde Hebr. 11. Decebat eum propter quem, & per quem facta ſunt omnia, qui multos filios &c. vnde recte dicitur. Dixi {rigabo hortum plantationum} Ad conſecutionem enim finis exigitur præparatio, per quam omne

quod non competit fini, tollatur: ita Chriſtus etiam vt nos in bonum æternæ gloriæ induceret, ſacramentorum medicamenta præparauit, quibus a nobis peccati vulnus abſtergitur. Vnde duo notantur in verbis prædictis, ſcilicet præparatio, quæ eſt per ſacramenta, & inductio in gloriam. Primum per hoc quòd dicitur, Rigabo ortum plantationum. ortus enim iſte eccleſia eſt, de qua Cant. 4. Ortus concluſus &c. In quo ſunt plantationes diuerſæ, ſecundum diuerſos ſanctorum ordines, quos omnes manus omnipotentis plantauit. Iſte ortus irrigatur a Chriſto ſacramentorum riuis, qui ex eius latere profluxerunt, vnde in commendationem pulchritudinis eccleſiæ dicitur in Numeri 24. Quàm pulchra tabernacula &c. & poſt ſequitur. Vt horti iuxta fluuios & irrigui. Ideo etiam miniſtri eccleſiæ, qui ſacramenta diſpenſant, rigatores dicuntur. 1. Cor. 3. Ego plantaui, Apollo rigauit. Inductio autem in gloriam notatur in hoc, quod ſequitur. Et inebriabo partus mei fructum. Partus ipſius Chriſti ſunt fideles eccleſiæ, quos ſuo labore quaſi mater parturiuit, de quo partu. Iſa. vlt. Nunquid ego qui alios parere &c. Fructus autem iſtius partus ſunt ſancti, qui ſunt in gloria: de quo fructu Cant. 5. Veniat dilectus meus in hortum &c. Iſtos inebriat abundantiſſima ſui fruitione, de qua fruitione, & ebrietate. pſ. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ. Et dicitur ebrietas, quia omnium menſuram rationis, & deſiderij excedit, vnde Iſa. 64. Oculus nõ vidit &c. & in hoc tangitur materia quarti libri. In cuius prima parte agitur de ſacramentis. In ſecunda de gloria reſurrectionis. Et ſic patet ex prædictis verbis intentio libri Sententiarum. H

tionum abdita aperire: necnon & ſacramentorum, eccleſiaſticorum pro modulo intelligentiæ noſtræ notitiam tradere ſtuduimus: non valentes ſtudioſorum fratrum votis iure reſiſtere: eorum in Chriſto laudabilibus ſtudiis lingua, ac ſtylo nos ſeruire flagitantium. Quas bigas in nobis agitat chriſti charitas: quàmuis non ambigamus omnem humani eloquii ſermo- G

QVAESTIO PRIMA.

Ad euidentiam huius ſacræ doctrinæ, quæ in hoc libro traditur: quæruntur quinque.

Primò. De neceſſitate ipſius.
Secũdo. Suppoſito quòd ſit neceſſaria: an ſit vna, vel plures.
Tertio. Si ſit vna: an practica, vel ſpeculatiua. Et ſi ſpeculatiua: vtrum ſapientia, vel ſcientia, vel intellectus. I
Quarto. De ſubiecto eius.
Quinto. De modo.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum præter phyſicas diſciplinas, alia doctrina ſit homini neceſſaria.

p.p.q.1. art. 1. & 2.2. q. 2. ar. 3. & 4. contra.... 4. & verit. q. 14. art. 10.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd præter phyſicas diſciplinas, nulla ſit homini doctrina neceſſaria. Sicut enim dicit Diony. in epiſtola ad Polycarpum. Philoſophia eſt cognitio exiſtentiũ & conuenienter in ſingulis, quòd de quolibet genere exiſtentium in Philoſophia determinatur quia de creatore & creaturis, tam de his, quæ ſunt ab opere naturæ, quàm de his, quæ ſunt ab opere noſtro: ſed nulla doctrina poteſt eſſe niſi de exiſtentibus, quia non entis non eſt ſcientia. ergo præter phyſicas diſciplinas nulla doctrina debet eſſe. K

¶ 2 Item Omnis doctrina eſt ad perfectionem, vel quantum ad intellectum, ſicut ſpeculatiuæ: vel quantum ad affectũ procedentem in opus ſicut practicæ: ſed vtrunque completur per philoſophiam, quia per demonſtratiuas ſcientias perficitur intellectus, per morales affectus. ergo non eſt neceſſaria alia doctrina.

¶ 3 Præt. Quæcunque naturali intellectu poſſunt cognoſci ex principiis rationis, vel ſunt in philoſophia tradita, vel per principia philoſophiæ inueniri poſſunt: ſed ad perfectionem hominis ſufficit illa cognitio, quæ ex naturali intellectu poteſt haberi, ergo præter philoſophiam non eſt neceſſaria alia doctrina. probatio mediæ: illud quod per ſe ſuam perfectionem conſequi poteſt, nobilius eſt eo quod per ſe conſequi non poteſt, F ſed alia animalia & creaturæ inſenſibiles ex puris naturalibus conſequuntur finem ſuum (quamuis non ſine Deo, qui omnia in omnibus operatur) ergo homo cum ſit nobilior eis per naturalem intellectum, cognitionem ſufficientem ſui finis poterit habere.

nem calumniæ atque contradictioni æmulorum ſemper fuiſſe obnoxium, quia diſſentientibus voluntatum motibus, diſſentiens quoque fit animorum ſenſus, vt cum omne dictum veri ratione perfectum ſit, tamen dum aliud aliis aut videtur aut complacet, veritati vel non intellectæ vel offendenti impietatis error obnitatur: ac voluntatis inuidia reſultet, quam

CONTRA. Heb. 11. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. placere autem Deo eſt ſumme neceſſarium. Cum igitur ad ea quæ ſunt fidei, philoſophia non poſſit attendere, oportet eſſe aliqua doctrinã quæ ex fidei principiis procedat.

¶ Item. Effectus nõ proportionatus cauſæ imperfecte ducit in cognitionem ſuæ cauſæ: talis autẽ effectus eſt omnis creatura reſpectu creatoris, a quo in infinitum diſtat; ergo imperfecte ducit in ipſius cognitionem: cum igitur philoſophia non procedat niſi per rationes ſumptas ex creaturis, inſufficiens eſt ad Dei cognitionem faciendam. ergo oportet aliquam aliam doctrinam eſſe altiorem, quæ per ſuperiora procedat, & philoſophiæ defectum ſuppleat.

SOLVTIO. Ad huius euidentiam ſciendum eſt, quòd omnes, qui rectè ſenſerunt, poſuerunt finem humanæ vitæ Dei contemplationem. Contemplatio autem Dei eſt duplex. Vna per creaturas, quæ imperfecta eſt, ratione iam dicta: in qua contemplatione Philoſophus felicitatem contemplatiuam poſuit, quæ tamen eſt fœlicitas viæ, & ad hanc ordinatur tota cognitio philoſophica, quæ ex rationibus creaturarum procedit. Eſt alia Dei contemplatio, qua videtur immediate per ſuam eſſentiam: & hæc perfecta eſt, quæ erit in patria, & eſt homini poſſibilis ſecundum fidei ſuppoſitionem. 10. Eth. c. 9. H

Vnde oportet vt ea, quæ ſunt ad finem, proportionentur fini, quatenus homo manuducatur ad illam contemplationem in ſtatu viæ per cognitionem, non a creaturis ſumptam, ſed immediate ex diuino lumine inſpiratam, & hæc eſt doctrina Theologiæ. Ex hoc poſſumus habere duas concluſiones. Vna eſt, quod iſta ſcientia imperat omnibus aliis ſcientiis tanquam principalis: alia eſt, quod ipſa vtitur in obſequium ſui omnibus aliis ſcientiis quaſi vitalis, ſicut patet in omnibus artibus ordinatis, quarum finis vnius eſt ſub fine alterius, ſicut finis pigmentariæ artis, quæ eſt confectio medicinarum, ordinatur ad finem medicinæ, quæ eſt ſanitas: vnde medicus imperat pigmentario, & vtitur pigmentis ab ipſo factis, ad ſuum finem: ita cum finis totius philoſophiæ ſit infra finem Theologiæ, & ordinatus ad ipſum, Theologia debet omnibus aliis ſcientiis imperare, & vti his, quæ in eis traduntur. I

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis philoſophia determinet de exiſtentibus: & ſecundum rationes a creaturis ſumptas: oportet tamen eſſe aliam, quæ exiſtentia conſideret, ſecundum rationes ex inſpiratione diuini luminis acceptas.

¶ Et per hoc patet ſolutio ad ſecundum, quia Philoſophia ſufficit ad perfectionem intellectus, ſecundum cognitionem naturalem, & affectus, ſecundum virtutem acquiſitam: & ideo oportet eſſe aliam ſcientiam, per quam intellectus perficiatur, quantum ad cognitionem infuſam, & affectus, quantum ad dilectionem gratuitam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in his, quæ acquirunt æqualem bonitatem pro fine, tenet propoſitio inducta, ſcilicet nobilius &c. ſed illud quod acquirit bonitatem perfectam pluribus auxiliis & motibus, eſt nobilius eo, quod imperfectam bonitatem acquirit paucioribus, vel per ſeipſum, ſicut dicit Philoſophus in 2. cœli, & mundi, & hoc modo ſe habet homo reſpectu aliarum creaturarum, qui factus eſt ad ipſius diuinæ gloriæ participationem. K Text. 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum tantum vna doctrina debeat eſſe præter phyſicas.

CIRCA SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd nõ vna tantum doctrina debeat eſſe præter phyſicas doctrinas, ſed plures. De omnibus enim de quibus inſtruitur homo per rationes creaturarum, poteſt inſtrui per rationes diuinas. p.p.q. 3. artic. 1.

tinas. Sed ſcientiæ procedentes per rationes creaturarum A ſunt plures, differentes genere, & ſpecie: ſicut moralis, naturalis, &c. ergo ſcientię procedentes per rationes diuinas, debent plures eſſe.

¶ 2 Item, vna ſcientia eſt vnius generis ſubiecti, ſicut dicit Philoſophus 10 primo poſteriorũ: ſed Tex.43. Deus, & creatura, de quibus in diuina doctrina tractatur, non reducuntur in vnũ genus, neque vniuoce, neque analogice. ergo diuina ſcientia non eſt vna. probatio medię. Quęcũq; conueniunt in vno genere vniuoce, vel analogice, participant aliquid idem, vel ſecundum prius, & poſterius, ſicut † 1.Timo.4 ſubſtantia, & accidens rationem entis, vel æqualiter, ſicut equus & bos, rationem animalis. Sed Deus, & creatura, non participant aliquid idem: quia illud eſſet ſimplicius, & prius vtroque: ergo nullo modo reducuntur in idem genus.

¶ 3 Item, ea quę ſunt ab opere noſtro, ſicut opera virtutum, & quæ ſunt ab opere naturæ, non reducuntur ad eandem ſcientiam: ſed vnũ pertinet ad moralem, alterum ad naturalem: ſed diuina ſcientia determina: de his, quæ ſunt ab opere noſtro, tractando de virtutibus, & pręceptis: tractat etiam de his, quæ C non ſunt ab opere noſtro, ſicut de angelis, & alus creaturis. ergo videtur, quòd non ſit vna ſcientia.

Contra. Quæcunq; conueniunt in ratione vna, poſſunt ad vnam ſcientiam pertinere. vnde etiam omnia inquantum conueniunt in ratione entis, pertinent ad Metaphyſicam. Sed diuina ſciẽtia determinat de rebus per rationem diuinam, quæ omnia complectitur: omnia enim, & ab ipſo, & ad ipſum ſunt. ergo ipſa vna exiſtens poteſt de diuerſis eſſe.

¶ Præter. Ea, quæ ſunt diuerſarum ſcientiarum, diſtinctim, & in diuerſis libris determinantur: ſed in ſacra ſcriptura permiſſim in eodem libro, quandoque determinatur de moribus, quandoque de creatore, quandoque de creaturis, ſicut patet fere in omnibus libris. ergo ex hoc non diuerſificatur ſcientia.

Respondeo. Ad hoc notandum eſt, quòd aliqua cognitio quanto altior eſt, tanto eſt magis vnica, & ad plura ſe D extendit: vnde intellectus Dei, qui eſt altiſſimus, per lumen quod eſt ipſe Deus, omnium rerum cognitionem habet diſtincte, ita & cum iſta ſcientia ſit altiſſima, & per ipſum lumen inſpirationis diuinæ efficaciam habens, ipſa vnica manens, non multiplicata, diuerſarum rerum conſiderationem habet, non tantum in communi, ſicut Metaphyſica, quæ conſiderat omnia inquantum ſunt entia, nõ deſcedens ad propriam cognitionem moralium, vel naturalium. Ratio enim entis cum ſit diuerſificata in diuerſis, non eſt ſufficiens ad ſpecialem rerum cognitionem, ad quarum manifeſtationem diuinum lumen in ſe vnum manens, ſecundum beatum Dionyſium in principio cæleſtis hierarchiæ, efficaciam habet.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd diuinum lumen ex cuius certitudine procedit hęc ſcientia, eſt efficax ad manifeſtationem plurium, quæ in diuerſis ſcientiis in Philoſophia traduntur ex eorum rationibus, in eorum cognitionẽ procedentibus, E & ideo non oportet ſcientiam iſtam multiplicari.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd creator, & creatura reducuntur in vnum, non cõitate vniuocationis, ſed analogice. talis aũt cõitas poteſt eſſe dupliciter. Aut ex eo, ꝙ aliqua participant aliquid vnũ ſm prius, & poſterius, ſicut potentia & actus rationẽ entis, & ſimiliter ſubſtãtia, & accidens. Aut quia ex eo, ꝙ vnum eſſe, & rationẽ ab altero recipit, & talis eſt analogia creaturę ad creatorẽ. creatura. n. non habet eſſe, niſi ſm ꝙ a primo ente deſcẽdit. vnde nec nominatur ens, niſi inquantũ ens primũ imitatur, & ſimiliter eſt de ſapiẽtia, & de oĩbus aliis, quæ de creatura dñr.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ea, quæ ſunt ab opere noſtro, & ea, quę ſunt ab opere naturæ, conſiderata ſecundum proprias rationes, non cadunt in eandem doctrinam. vna tamen ſcientia vtrunque poteſt conſiderare, quę per lumen diuinum certitudinem habet, quod eſt efficax ad cognitionem vtriuſque.

¶ Poteſt tamen aliter dici, quòd virtus quam theologus conſiderat non eſt ab opere noſtro, immo eam Deus in nobis, ſine 2.de lib. arbit.c.19. nobis operatur, ſecundum Auguſtinum.

> Deus huius ſeculi operatur in illis diffidentię filiis, qui non rationi voluntatem ſubiiciunt: nec doctrinę ſtudiũ impendũt, ſed his quæ ſomniarunt ſapientię verba coaptare nitũtur, nõ veri, ſed placiti rationem ſectantes: quos iniqua voluntas non ad intelligentiam veritas, B ſed ad defenſionem placẽtium incitat, non deſiderantes doceri veritatem: ſed ab ea ad fabulas † conuertendum auditum: quorum profeſsio eſt magis placita quàm docenda conquirere: nec docenda deſiderare, ſed deſideratis doctrinam coaptare. Habent rationem ſapientię in ſuperſtitione: quia fidei defectionem ſequitur hypocriſis mendax, vt ſit vel in verbis pietas: quam amiſerit conſcientia. ipſamq; ſimulatã pietatẽ oĩum verborũ mẽdacio impiam reddunt, falſę doctrinę inſtitutis fidei ſanctitatẽ corrũpere mo-

Articvlvs III.

Vtrum ſit practica, uel ſpeculatiua.

Circa tertium ſic proceditur. Videtur, quòd iſta doctrina ſit practica. Finis enim practicæ eſt opus, ſecundum Philoſophum in 2. Meta. Sed iſta doctrina, quæ fidei eſt, principaliter eſt ad bene operandũ. vnde Iaco. 2. Fides ſine operibus mortua eſt. Et pſ. Intellectus bonus omnibus facientibus eũ. ergo videtur, quòd ſit practica. p.p.q.1. artic.4. Tex.3. ps.110.

¶ Contra. In primo Meta. dicit Philoſophus, quòd nobiliſſima ſcientiarũ eſt ſui gratia, practicæ autẽ non ſunt ſui gratia, immo propter opus. ergo cum iſta nobiliſſima ſit ſcientiarum, non erit practica. In procem

¶ Præt. practica ſcia determinat tñ ea, quæ ſunt ab opere nro, hæc aũt doctrina conſiderat angelos, & alias creaturas, quæ nõ ſunt ab opere noſtro. ergo non eſt practica, ſed ſpeculatiua. Super Boe. detrin. q.2. art.2.

¶ Vlterivs quęritur: vtrum ſit ſciẽtia, & videtur, quòd non. Nulla enim ſcientia eſt de particularibus ſecundum Philoſophum: ſed in ſacra ſcriptura geſta traduntur particularium hominum, ſicut Habraam, Iſaac, &c. ergo non eſt ſcientia. II. p.p.q.1. artic.2.

¶ 2 Præt. Omnis ſcientia procedit ex principiis per ſe notis, quæ cuilibet ſunt manifeſta. hæc autem ſcientia procedit ex credibilibus, quæ non ab omnibus conceduntur, ergo non eſt ſcientia. 1. poſt. t.7.

¶ 3 Præt. In omni ſcientia acquiritur aliquis habitus per rationes inductas, ſed in hac doctrina non acquiritur aliquis habitus, quia fides cui tota doctrina hæc innititur, nõ eſt habitus acquiſitus, ſed infuſus. ergo non eſt ſcientia.

¶ Contra. Aug. de Trin. Theologia eſt ſcientia de rebus, quę ad ſalutem hominis pertinent. ergo eſt ſcientia. Lib. 14. in princ.

¶ Vlterivs quæritur: vtrum ſit ſapientia, & videtur, ꝙ non. Quia ſicut dicit Philoſophus in princ. Metaph. Sapiens debet eſſe certiſſimus cauſarum: ſed in iſta doctrina non eſt aliquis certiſſimus: quia fides, cui hæc doctrina innititur, eſt infra ſcientiam, & ſupra opinionem. ergo non eſt ſapientia. III. p.p.q.1. artic 6 2.contra. cap. 4. in fine.

¶ Contra. 1.Cor.2. Sapientiam loquimur inter perfectos &c. cum ergo hanc doctrinam ipſe docuerit, & de ipſa loquatur, vi- Tex.2. D detur, quòd ipſa ſit ſapientia.

Respondeo. Dicẽdũ, ꝙ iſta ſcientia quamuis ſit vna, tñ perfecta eſt, & ſufficiens ad oẽm humanã perfectionem ppter efficaciã diuini luminis, vt ex prædictis patet. vnde perficit hoiem, & in operatione recta, & quantũ ad contẽplationem veritatis. vnde quãtum ad quid practica eſt, & etiam ſpeculatiua: ſed quia ſcia omnis principaliter penſanda eſt ex fine, finis aũt vltimus iſtius doctrinæ eſt contemplatio primæ veritatis in patria, ideo principaliter ſpeculatiua eſt. Et cum habitus ſpeculatiui ſint tres, ſecundum Philoſophum, ſcilicet ſapientia, ſciẽtia & intellectus, 6.Eth.c.9. dicimus, ꝙ eſt ſapientia, eo ꝙ altiſſimas cauſas conſiderat, & eſt ſicut caput, & principalis, & ordinatrix omniũ ſcientiarũ. Et eſt etiam magis dicẽda ſapientia quàm Metaphyſica: quia cauſas altiſſimas conſiderat per modum ipſarum cauſarum, quia per inſpirationem a Deo immediate acceptam. Metaphyſica autem conſiderat cauſas altiſſimas per rationes ex creaturis aſſumptas. Vn- E de & iſta doctrina, magis etiam diuina dicenda eſt, quàm Metaphyſica, quia eſt diuina quantum ad ſubiectum, & quantum ad modum accipiendi. Metaphyſica autem quantum ad ſubiectum tantum: ſed ſapientia, vt dicit Philoſophus in 6. Eth. conſiderat Cap.8. cõcluſiones, & principia, & ideo ſapientia eſt ſcientia, & intellectus, cũ ſcientia ſit de cõcluſionibus, & intellectus de principiis.

¶ Ad primum ergo dicendũ, ꝙ opus non eſt vltimum intentum in hac ſcientia, immo potius contemplatio primæ veritatis in patria, ad quam depurati ex bonis operibus peruenimus: ſicut dicitur Matth. 5. Beati mundo corde: & ideo principaliter eſt ſpeculatiua, quàm practica. alia duo concedimus.

¶ Ad 1o quod vlterius quæritur, Dicẽdum, quòd iſta doctrina ſcientia eſt, & quod obiicitur, quòd eſt de particularibus, dicendum, quòd non eſt de particularibus, inquantum particularia ſunt, ſed inquantum ſunt exempla operandorum, & hoc vſitatur etiam in ſcientia morali, quia operationes particularium circa particularia ſunt. vnde per exempla particularia, ea quæ ad mores pertinent, melius manifeſtantur.

¶ Ad aliud dicendum, quòd iſta doctrina habet pro principiis primis articulos fidei, qui per lumen fidei infuſum per ſe noti ſunt habenti fidem, ſicut & principia naturaliter nobis inſita per lumen intellectus agentis. Nec eſt mirum, ſi infidelibus nota non ſunt, qui lumen fidei non habent, quia nec etiã principia naturaliter inſita nota eſſent, ſine lumine intellectus agentis. Et ex iſtis principiis, non reſpuens communia principia, procedit iſta ſcientia, nec habet viam ad ea probanda, ſed ſolum ad defendendum a contradicentibus, ſicut nec aliquis artifex poteſt probare ſua principia.

¶ Ad aliud dicendum, quòd ſicut habitus principiorum primorum, non acquirit per alias ſciẽtias, ſed habetur a natura: ſed habitus concluſionum a primis principiis deductarum, ita etiam in hac doctrina non acquiritur habitus fidei, qui eſt quaſi habitus principiorum, ſed acquiritur habitus eorum, quæ ex eis deducuntur, & quæ ad eorum defenſionem valent. Aliud concedimus.

† Matth. 5.

lientes, auriumq; prutiginem ſub nouello ſui deſiderij dogmate aliis ingerentes, qui contentioni ſtudentes contra veritatẽ ſine fœdere bellant. Inter veri nanque aſſertionem, & placiti defenſionem, pertinax pugna eſt, dum ſe, & veritas tenet, & ſe erroris voluntas tuetur. Horũ igitur Deo odibilem eccleſiam euertere, atque ora oppilare, ne virus nequitiæ in alios effundere queãt, †& lucernã veritatis in candelabro exaltare volentes, in labore multo, ac ſudore volumen Deo præſtante compegimus, ex teſtimoniis veritatis, in æternum fundatis, in quatuor libris diſtinctum. In quo maiorũ exempla, doctrinamque reperies. In G quo per dominicæ fidei ſinceram profeſſionem vipereæ doctrinę fraudulentiam prodidimus, aditum demonſtrandæ veritatis complexi, nec periculo impię profeſſionis inſerti, temperato inter vtrunq; mo

¶ An ſit quod vlterius quæritur, an ſit ſapientia, dicendũ, quòd propriiſſime ſapientia eſt, ſicut dictum eſt; & quod obiicitur, quòd non eſt certiſſimus &c. dicimus, quòd falſum eſt. Magis enim fidelis, & firmius aſſentit his, quæ ſunt fidei, quàm etiam primis principiis rationis. Et quod dicitur, quòd fides eſt infra ſcientiam: non loquitur de fide infuſa, ſed de fide acquiſita, quæ eſt opinio fortificata rationibus. Habitus autem iſtorũ principiorum, ſcilicet articulorum, dicitur fides, ideo & nõ intellectus, quia iſta principia ſupra rationem ſunt, & ideo humana ratio ipſa perfecte capere non valet: & ſic fit quædam defectiua cognitio, non ex defectu certitudinis cognitorum, ſed ex defectu cognoſcentis: ſed tamen ratio manuducta per fidem excreſcit in hoc, vt ipſa credibilia plenius comprehendat, & tunc ipſa quodammodo intelligit. vnde dicitur Iſa. 7. ſecundum aliã literam: Niſi credideritis, non intelligetis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Deus ſit ſubiectum iſtius ſcientiæ.

p.p.q.1.art. 7

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd Deus ſit ſubiectum iſtius ſcientię. Omnis enim ſcientia debet intitulari, & denominari a ſuo ſubiecto, ſed iſta ſcientia dicitur Theologia, quaſi ſermo de Deo, ergo videtur, quòd Deus ſit ſubiectum eius.

1. lib. de tri. c. 3.

¶ Contra. Boet. in libro de Trinita. dicit, quòd ſimpliciter forma, ſubiectum eſſe non poteſt: ſed Deus eſt huiuſmodi: ergo non poteſt eſſe ſubiectum.

Supra cœle. hier. i prol. c. 1.

¶ Item. Videtur ſecũdum Hugonem de ſancto Victore, quòd opera reſtaurationis ſint ſubiectum, ſic enim dicit in libro de ſacramentis, quòd opera primæ conditionis ſunt materia aliarum ſcientiarum, opera autem reſtaurationis ſunt materia Theologiæ. ergo &c.

¶ Contra. Quicquid determinatur in ſcientia: debet contineri ſub ſubiecto ipſius: ſed in Theologia determinatur de operibus creationis, vt patet Gen. 1. ergo videtur, quòd opera reſtaurationis non ſint ſubiectum.

1. diſtin. 1. prin.

¶ Item. Videtur, quòd res, & ſigna ſint ſubiectum. illud enim eſt ſubiectum in ſcientia, circa quod tota ſcientię intentio verſatur: ſed tota intentio Theologiæ verſatur circa res, & ſigna, vt dicit Magiſter ſententiarum, ergo res, & ſigna ſunt ſubiectum.

¶ Contra. Per rationes ſubiecti debet ſcientia differre ab aliis ſcientiis, cum quælibet ſcientia habeat proprium ſubiectum: ſed de rebus, & ſignis conſiderant etiã aliæ ſcientiæ. ergo non ſunt proprium ſubiectum huius ſcientiæ.

RESPONDEO. Quòd ſubiectum habet ad ſcientiam ad minus tres comparationes.

¶ Prima eſt, quòd quæcunque ſunt in ſcientia, debent contineri ſub ſubiecto. vnde conſiderantes hanc conditionẽ, poſuerunt res & ſigna, eſſe ſubiectum huius ſcientię, quidam autem totũ Chriſtum, id eſt caput, & membra, eo quòd quicquid in hac ſciẽtia traditur, ad hoc reduci videtur.

F ¶ Secunda comparatio eſt, quòd ſubiecti cognitio principaliter attenditur in ſcientia. vnde quia iſta ſcientia principaliter eſt ad cognitionem Dei, poſuerunt Deum eſſe ſubiectum eius.

¶ Tertia comparatio eſt, ꝙ per ſubiectum diſtinguitur ſcientia ab omnibus aliis: quia ſecantur ſcientiæ quemadmodũ & res, vt dicitur in 3 de aĩa, & Tex. 38. ſecundum hanc conſiderationem, poſuerunt quidam, credibile eſſe ſubiectum huius ſcientiæ. Hæc .n. ſciẽtia in hoc ab omnibꝰ aliis differt: quia per inſpirationem fidei procedit. Quidam autẽ opera reſtaurationis, eo quòd tota ſcientia iſta, ad conſequendũ reſtaurationis effectum ordinatur. Si aũt volumus inuenire ſubiectum, quod hęc omnia comprehendat: poſſumus dicere, quòd ens diuinum cognoſcibile per inſpirationem, eſt ſubiectum huius ſcientiæ. Omnia .n. quæ in hac ſcientia conſiderantur, ſunt, aut Deus, aut ea, quæ ex Deo, & ad Deum ſunt, inquantum huiuſmodi: ſicut ẽt medicus cõſiderat ſigna, & cauſas, & multa huiuſmodi, inquantum ſunt ſana .i. ad ſanitatẽ aliquo modo relata. vnde quanto aliquid magis accedit ad verã rationem diuinitatis, principalius conſideratur in hac ſcientia.

H ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Deus non eſt ſubiectũ, niſi ſicut principaliter intentũ, & ſub cuius ratione, omnia quæ ſunt in ſcientia conſiderantur. Quod autem obiicitur in contrarium, quòd forma ſimplex, non poteſt eſſe ſubiectum, dicimus, quòd verum eſt accidentis, nihilominus tamen poteſt eſſe ſubiectũ prædicati in propoſitione, & omne tale poteſt eſſe ſubiectũ in ſcientia, dũmodo illud prædicatũ, de eo probari poſſit.

¶ Ad aliud dicendum, quòd opera reſtaurationis non ſunt proprie ſubiectum huius ſcientiæ, niſi inquantum omnia, quæ in hac ſcientia dicuntur, ad reſtaurationem noſtram quodammodo ordinantur.

¶ Ad aliud dicendum, quòd res, & ſigna communiter accepta, non ſunt ſubiectum huius ſcientiæ, ſed inquantum ſunt quædam diuina.

ARTICVLVS V.

I

Vtrum modus procedendi ſit artificialis.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur, quòd modus procedendi, non ſit artificialis. Nobiliſſimæ ſcientiæ debet eſſe nobiliſſimus modus, ſed quanto magis modus eſt artificialis nobilior eſt. ergo cum hęc ſciẽtia ſit nobiliſſima, modus eius debet eſſe artificialiſſimus. p.p.q.1.art. primo.

¶ 2 Præter. Modus ſcientiæ debet ipſi ſcientiæ proportionari: ſed iſta ſcientia maxime eſt vna, vt probatum eſt. ergo & modus eius debet eſſe maxime vnicus. Cuius contrarium videtur, cum quandoque comminando, quandoque præcipiendo, quandoque aliis modis procedat.

¶ 3 Præter. Scientiarum maxime differentium non debet eſſe vnus modus: ſed Poetica, quæ minimum continet veritatis, maxime differt ab iſta ſcientia, quę eſt veriſſima. ergo cum illa procedat per metaphoricas locutiones, modus huius ſcientię K non debet eſſe talis.

¶ 4 Præter. Ambroſius. Tolle argumenta vbi fides quæritur: ſed in ſacra ſcientia maxime quæritur fides. ergo modus eius nullo modo debet eſſe argumentatiuus. Amb. lib. 1. de ptãte ſacra. circa ſiné. ad Gratianum.

CONTRA. Primæ Pet. 3. Parati ſemper &c. hoc autem ſine argumẽtis fieri non valet. ergo debet quãq; argumentis vti.

¶ Idem habetur ex hoc quod dicitur. Tit. primo. Vt potens ſit &c.

RESPONDEO. Dicendũ, ꝙ modus cuiuſq; ſcientiæ debet inquiri ſecundum cõditiones materię, vt dicit Boe. de Tri. & Philoſophus in 1. Eth. Principia autẽ huius ſcientiæ ſunt per reuelationem accepta, & ideo modus accipiendi ipſa principia, debet eſſe reuelatiuus ex parte infundẽtis, vt in reuelationibus Prophetarum. Et oratiuus ex parte recipientis, vt patet in Pſal. Sed quia præter lumen infuſum, oportet, ꝙ habitus fidei diſtinguatur ad determinata credibilia ex doctrina prædicantis, ſecũdum ꝙ dr̃ Ro. 10. Quomodo credent &c. ſicut etiam intellectus 1. de trinit. c. 2. Tex. 1.

principio-

principiorum naturaliter inſitorum determinatur per ſenſibilia accepta. Veritas autem prædicantis per miracula confirmatur: vt dicitur Mar. vlt. Illi autem profecti &c. Oportet etiam, quòd modus iſtius ſcientiæ, ſit narratiuus ſignorum, quæ ad cõfirmationem fidei faciunt, quia etiam iſta principia non ſunt proportionata humanę rationi ſecundum ſtatũ viæ, quæ ex ſenſibilibus conſueuit accipere, ideo oportet vt ad eorũ cognitioné per ſenſibilium ſimilitudines manuducatur. vnde oportet, modũ iſtius ſcientiæ eſſe metaphoricum, ſiue ſymbolicum, vel parabolicum. Ex iſtis autem principiis, ad tria proceditur in ſacra ſcriptura, ſcilicet ad deſtructionem errorum, quod ſine argumentis fieri non poteſt: & ideo oportet, modum huius ſcientię eſſe quandoque argumentatiuum, tum per authoritates, tum etiam per rationes, & ſimilitudines naturales. Proceditur etiam ad inſtructionem morum. vnde quantum ad hoc, modus eius debet eſſe præceptiuus, ſicut in lege. comminatorius, & promiſſiuus, vt in prophetis, & narratiuus exemplorum, vt in hyſtorialibus. Proceditur tertio ad contemplationem veritatis in quæſtionibus ſacræ ſcripturę, & ad hoc oportet modum etiam eſſe argumentatiuum: quod præcipue ſeruatur in originalibus ſanctorum; & in iſto libro, qui quaſi ex ipſis conflatur. Et ſecundum hoc etiam poteſt accipi quadrupliciter modus exponendi ſacram ſcripturã. quia ſecundum quòd accipitur ipſa veritas fidei, eſt ſenſus hyſtoricus. ſecundum autẽ, quòd ex eis proceditur ad inſtructionem morum, eſt ſenſus moralis. ſecundum autem, quòd proceditur ad contemplationem veritatis eorum, quæ ſunt viæ, eſt ſenſus allegoricus: eorum, quę ſunt patrię, eſt ſenſus anagogicus. Ad deſtructionem autem errorum non proceditur, niſi per ſenſum literalem, eo quòd alij ſenſus ſunt per ſimilitudines accepti, & ex ſimilitudinariis locutionibus non poteſt ſumi argumentatio: vnde & Diony. dicit in epiſtola ad Titum, quòd ſymbolica theologia non eſt argumentatiua.

Aug. in eo. ſupracitato tom. 3.

In priu. epiſtola.

detamine vtentes: ſicubi vero parũ vox noſtra inſonuit, non a paternis diſceſſit limitib⁹. Nõ igitur debet hic labor, cuiquã pigro, vel multumdocto, videri ſuperfluus, cũ multis impigris, multiſq; indoctis, inter quos & mihi ſit neceſſarius breui volumine complicans, patrũ ſententias, appoſitis eorum teſtimoniis, vt non ſit neceſſe quęrenti librorum numeroſitatem euoluere. cui breuitas collecta, quod quęrit offert ſine labore. In hoc autem tractatu, non ſolũ pium lectorem, ſed etiam liberũ correctoré deſidero, maxime vbi profunda verſat veritatis quæſtio, quę vtinã tot haberet inuẽtores, quot habet contradictores. Vt antè quod quæritur † facilius occurrat, titulos quibus ſingulorum librorum capitula diſtinguuntur, præmiſimus.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd modus artificialis dicitur, qui competit materiæ. vnde modus, qui eſt artificialis in Geometria, non eſt artificialis in Ethica: & ſecundum hoc, modus huius ſcientiæ maxime artificialis eſt, quia maxime conueniens materiæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis iſta ſcientia vna ſit, tamen de multis eſt, & ad multa valet, ſecundum quæ oportet modos eius multiplicari, vt iam patuit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Poetica ſcientia eſt de his, quæ propter defectum veritatis non poſſunt a ratione capi. vnde oportet, quòd quaſi quibuſdam ſimilitudinibus ratio ſeducatur. Theologia autem eſt de his, quę ſunt ſupra rationem, & ideo modus ſymbolicus vtrique communis eſt, cum neutra rationi proportionetur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd argumenta tolluntur ad probationem articulorum fidei, ſed ad defenſionem fidei, & inuentionem veritatis in quęſtionibus ex principiis fidei, oportet argumentis vti. ſic etiam Apoſtolus facit 1. Corin. 15. Si Chriſtus reſurrexit, ergo & mortui reſurgent.

DIVISIO TEXTVS PROLOGI
cum eius expoſitione.

Hvic operi Magiſter procemium præmittit, in quo tria facit. Primo, reddit auditorem beniuolum. Secundo, docilem, ibi: {Horum igitur.} Tertio attentum, ibi: {Non ergo debet.} Beniuolum reddit aſſignando cauſas mouentes ipſum ad compilationẽ huius operis, ex quibus oſtẽditur affectus ipſius in Deum, & proximum. Sunt autem tres cauſæ mouentes. Prima ſumitur ex parte ſui, ſcilicet deſideriũ proficiendi in eccleſia. Secunda, ex parte Dei, ſcilicet promiſſio mercedis, & auxilij. Tertia, ex parte proximi, ſcilicet inſtantia precum ſociorum. Econtra ſunt tres cauſæ retrahentes. Prima, ex parte ſui defectus ingenij, & ſcientiæ. Secũda, ex parte operis, altitudo materiæ, & magnitudo laboris. Tertia, ex parte proximi, inuidorum contradictio. Harum autem cauſarum mouentium, duę primæ inſinuant charitatẽ in Deũ, tertia, in proximum. vnde diuiditur in duas. In primo, ponit cauſas mouentes, quæ oſtendunt charitatem in Deum. In ſecundo, cauſam, quæ oſtendit charitatem in proximum, ibi: {Non valentes.} Cauſis autem mouentibus adiungit etiam retrahentes. vnde primo ponit quaſi quandam controuerſiã cauſarum mouentium, & retrahentiũ. Secũdo, victoriam, ibi: {Quam vincit &c.} {Cupientes.} In hoc notatur primo cauſa mouens, ſcilicet deſiderium proficiendi {aliquid} ſonat immoditatẽ. {De penuria &c.} Hic tangitur primo cauſa retrahens, ſcilicet defectus ſcientiæ, & dicitur penuria proprie, defectus exterioris ſubſtantiæ. vnde transfertur ad defectum ſcientiæ acquiſitæ. {Tenuitate.} quæ proprie eſt defectus ſubſtantiæ interioris. vnde transfertur ad defectum ingenij. {Cum paupercula.} de qua Mat. 12. Lucæ. 21. {Gazophilatium.} gazophilatium repoſitorium dicitur diuitiarum. Gaze enim Perſice, diuitiæ Latine dicuntur, & phylaxe Græce, latine ſeruare. & quandoque ſumitur pro archa, in qua theſaurus reponitur: ſicut 4. Reg. 12. Tulit Ioyada Pontifex Gazophilatium vnum &c. quandoque pro loco in quo archa reponitur: ſicut Ioan. 8. Hæc loquutus eſt Ieſus in Gazophilatio. hic autem ſignificat ſtudium ſacræ ſcripturæ, in quo ſancti ſua opera repoſuerunt. {Ardua ſcandere.} Hic ponitur ſecunda cauſa retrahens ex parte operis, & dicuntur ardua diuina quantum eſt in ſe. ſcanduntur autem quaſi triplici gradu. Primus eſt in derelinquendo ſenſum. Secundus, in derelinquendo phantaſias corporum. Tertius in derelinquendo rationem naturalem. {Opus vltra vires.} Hic oſtenditur altitudo materiæ per comparationem ad nos. ¶ Contra Eccleſiaſt. 3. Altiora &c.

Ordo exequendus in opere.

¶ Reſpondeo. Verum eſt ex confidentia propriarum virium: ſed ex confidentia diuini auxilij poſſumus eleuata ſupra noſtrum poſſe ſpeculari. {Præſumpſimus.}

¶ Contra Eccleſ. 37. O præſumptio nequiſſima &c. ergo videtur, quòd peccauerit.

¶ Reſpondeo. Expone præſumpſimus, ideſt præ aliis ſumpſimus: vel dic, quòd eſſet præſumptio per comparationem ad vires humanas, ſed per comparationem ad Dei auxilium, quo omnia poſſumus: ſicut dicitur Phil. vlt. Omnia poſſum &c. non eſt præſumptio. {Conſummationis fiduciam.} Hic ponit ſecundam cauſam mouentem ex parte Dei {In Samaritano.} ſumitur de parabola, quæ eſt Lucæ 10. per quam ſignificatur Deus. in Pſal. 120. Ecce non dormitabit &c. Samaritanus enim interpretatur cuſtos. {Semiuiui.} hominis per peccatum ſpoliati gratia, & vulnerati in naturalibus {Duobus denariis.} duobus teſtamentis, quaſi Regis imagine inſignitis, dum veritatem continent a prima veritate exemplatam. {Supererogantis,} ideſt ſuperaddenti, ſicut ſancti patres ſuis ſtudiis fecerunt.

¶ Contra. Apocalip. vltim. {Si quis appoſuerit &c.}

¶ Reſpondeo. Eſt apponere duplex, vel aliquid quod eſt contrarium, vel diuerſum, & hoc eſt erroneũ, vel præſumptuoſum, vel quòd continetur implicite exponendo, & hoc eſt laudabile. {Delectat.} hic colligit quatuor cauſas enumeratas. {Quam vincit.} hic ponit victoriam. {Zelus.} zelus ſecundum Dionyſ. eſt amor intenſus. vnde non patitur aliquid contrarium amato. {Domus Dei.} ideſt eccleſiæ. {Qua inardeſcentes.} ſcilicet dum non patimur eccleſiam ab infidelibus impugnari, {Carnalium.} quantum ad illos, qui inueniunt ſibi errores, vt carnis curam faciant in deſideriis: ſicut qui negant prouidentiam diuinam de rebus humanis, & animæ perpetuitatem, vt impune poſſint peccare. {Animalium} quantum ad errantes, ex eo, quòd non eleuantur ſupra ſenſibilia, ſed ſecundum rationes corporales volunt de diuinis iudicare. {Dauidicæ turris.} hoc ſumitur Cant. quarto. Sicut turris Dauid &c. per Dauid ſignificatur Chriſtus, turris eius eſt fides, vel eccleſia, clipei ſunt rationes, & authoritates ſanctorum. {Vel potius munitam oſtendere.} quia ipſe non inuenit rationes, ſed potius ab aliis inuentas compilauit, & in hoc tangit vnam vtilitatem, ſcilicet excluſionem erroris. {Ac theologicarum.} Hic tangit aliam, quantum ad manifeſtationem veritatis, & hoc in primis tribus libris. {Necnon & Sacramentorum.} & hoc quantum ad quartũ. {Non valere.} Hic

Dion. de diui. nomi. c. 4. de zelo.

Rom. 13.

ponit cauſam mouentem, quę dicit charitatem in proximum, Et primo ponit cauſam mouentem. Secundo, retrahentem, ibi: {Quàmuis non ambigamus lingua.} ad præſentes, vel quantum ad communicationem doctrinæ. {Stilo.} propter abſentes, vel ad perpetuandam memoriam. {Bigas} ideſt linguam, & ſtylũ, quibus quaſi duabus rotis vehitur a magiſtro in diſcipulum. {Agitat Chr̃i charitas} hoc ſumitur 2. Corin. 5. Charitas Chriſti vrget nos.

¶ Contra. Eccleſ. 9. Nemo ſcit &c. ergo &c.

¶ Reſpondeo. Charitas dicit vno modo habitus infuſus, & hũc nullus poteſt ſcire ſe habere certitudinaliter, niſi per reuelationẽ, ſed poteſt conijcere per aliqua ſigna probabilia. Alio modo dicitur charitas, amor multum apprecians amatum, & ſic aliqs poteſt ſcire ſe habere charitatẽ. {Quãuis non.} Hic ponit tertiam cauſam retrahentẽ, ſcilicet cõtradictionẽ inuidorũ. Et circa hoc tria facit. Primo, ponit contradictionis euidentiã per ſimile in alijs. Secundo, con-

LIBER PRIMVS SENTENTIARVM.

DISTINCTIO PRIMA.

De myſterio Trinitatis.

Veteris, ac nouæ legis continentiam, diligenti indagine etiam, atq; etiam conſiderantibus nobis, pręuia Dei gratia innotuit G ſacrę paginę tractatores, circa res, vel ſigna præcipue verſari. Vt enim egregius doctor† Aug. ait in libro de doctrina chriſtiana. Omnis doctrina, vel rerum eſt, vel ſignorum, ſed res etiam per ſigna diſcuntur. Proprie autẽ hæc res appellantur, quæ non ad ſignificandum aliquid adhibentur. Signa vero, quorũ vſus eſt in ſignificando. Eorum autẽ aliqua ſunt, quorũ omnis vſus eſt in ſignificando, non in iuſtificãdo, ideſt quibus nõ vtimur, H niſi aliquid ſignificandi gratia, vt aliqua ſacramenta legalia: alia quę non ſolum ſignificant, ſed conferunt quod intus adiuuet, ſicut euãgelica ſacramẽta. Ex quo aperte intelligitur, quę hic appellentur ſigna, res illę videlicet, quę ad ſignificãdum aliquid adhibẽtur. Omne ergo ſignum etiã res aliqua eſt, quod enim nulla res eſt, omnino nihil eſt: vt in eodem † Augu. ait, non autem econuerſo, omnis res ſignum eſt, quia non adhibetur ad aliquid ſignificandum. Cumque his intenderit theologorum ſpeculatio ſtudioſa, ac modeſta, diuinam ſcripturam formam præſcriptam in doctrina tenere aduertet. De his ergo; nobis aditum ad res diuinas aliquatenus intelligendas (Deo duce) aperire volentibus, diſſerendum eſt. & primo de rebus, poſtea de ſignis diſſeremus.

† Lib. 1. c. 2. to. 3.

† Lib. & c. vbi ſupra.

tradictionis cauſam ex inordinatione volũtatis, ex qua error, ex quo inuidia, ex qua contradictio oritur, ibi. {Quia diſſentiẽtibus.} Tertio, contradicentium nequitiam. ibi: {Qui non rationi calumnię.} quę eſt occulta, & particularis impugnatio. {Contradictionem.} Quæ eſt aperta, & in toto, & vniuerſalis. {Obnoxium.} quaſi pœnæ, vel noxę addictum. {Veri ratione perfectum} ideſt perficiebat ſecundum rationem veritatis, videlicet, quantum ad illos, qui male intelligũt: & tamen malum intellectũ, pertinaci voluntate defendunt. {Complacet.} quantum ad illos, quorum voluntas inordinate poſt ſe trahit iudicium rationis, vt verum iudicetur illud, quod placet. {Offendenti} ideſt quod diſplicet.

¶ Contra. 3. Eſdræ. 4. Omnes benignantur in operibus eius. ergo &c.

¶ Reſpondeo, veritas ſecundum ſe ſemper amatur: ſed per accidens poteſt haberi odio, & hoc accidens eſt infinitum: quia cauſę per accidens ſecundum Philoſophum, infinitæ ſunt.

2. Phiſi. T. 50.

¶ Deus huius ſeculi ſumitur. 2. Cor. 4. & exponitur de Deo vero, qui operatur, inuidiam permittendo, vel de diabolo, cui ſeculum obedit, qui operatur, ſuggerendo. {Diffidentiæ.} vel quia diffidunt de Deo, vel quia de eis diffidendũ eſt ex ratione morbi, quàmuis non ex poteſtate medici. {Qui non rationem.} hic oſtendit contradicentium nequitiam: & primo ex inordinata profeſſione. Secundo, ex ſimulata religione. ibi. {Habent rationem ſap.} Tertio, ex pertinaci contentione. ibi: {Qui contentioni.} Oſtendit autem primo ex duobus eos eſſe inordinatos, ſcilicet quia voluntas non ſequitur rationem, ſed econuerſo, quod tangit vbi dicit. {Qui non rationi.} Et quia rationem ſuam non ſubijciunt ſacrę doctrinę, quod notatur, ibi: {Nec doctrinę &c.} {Somniarunt} quaſi phantaſiando: ſicut homo in ſomnijs. {Sed ad fabulas.} ſumitur de prima Timot. 4. Fabula enim compoſita eſt ex miris, ſecundum Philoſophum: & iſti ſemper volunt noua audire. {Profeſſio} ideſt ſtudium &c. {Docenda} ideſt digna docere {Rationem} ideſt argumentum ad oſtendendum ſapientiam. {In ſuperſtitione.} ſuperflua religione exterius ſimulata. {Quia fidei defectionẽ} ſumitur 2. Timo. 4. Diſcedent quidam a fide &c. {Omnium verborum.}

Lib. Poeticorum c. 4. & 1. meta. lect. 3.

¶ Contra. Beda. Nulla falſa eſt doctrina, quæ non aliqua vera intermiſceat.

¶ Reſpondeo. Illa vera quæ dicunt, quàmuis in ſe vera ſint, tamen quantum ad vſum eorũ falſa ſunt: quia falſo vtuntur eis. {Pruriginem} ideſt inordinatum deſiderium noua audiendi, ſicut pruritus concitatur ex calore inordinato. ſumitur. 2. Tim. 4. Erit tempus &c. {Dogmate.} propter hoc, q̃ rationi voluntatem ſequitur. {Contentioni.} quę ſecundum Ambro. ad Ro. eſt impugnatio veritatis, cũ cõfidentia clamoris. {Veritas.} 2. Eſdr. 4. Veritas manet &c. {Horum igitur.} Hic reddit auditorem docilẽ, prælibando cauſas operis. Et primo ponit cauſam finalem, quantũ ad duas vtilitates. ſ. deſtructionem erroris. vnde dicit. {Odibilẽ.} pſ. 30. Odiui eccleſiam ma. {Ne virus} ideſt ne venenũ. Et manifeſtationẽ veritatis, vnde dicit. {Lucernã &c.} ſumitur de Luc. 8. Nemo accendit lucernã {In candelabro} ideſt in aperto. Secundo tangit cauſam efficientem. ſ. principalem. {Deo patri} inſtrumẽtalem. {Compegimus} quia hoc opus, eſt quaſi cõpaginatum ex diuerſis authoritatibus. {Sudore} quocunq; defectu corporali, qui ſequitur laborẽ ſpiritualẽ. Tertio, oſtẽdit cauſam materialẽ. ibi: {Ex teſtimonijs veritatis.} pſ. 113. Initio cognoui &c. Quarto, cauſam formalem quantum ad diſtinctionem librorum. {In quatuor libris.} & quantũ ad modum operis. {In quo maiorum exempla.} quantum ad ſimilitudines. {Doctrinam.} quantum ad rationes. {Viperea.} hæreticẽ. hęretici enim pariendo, alios in ſua hęreſi pereunt, ſicut vipera. {Prodidimus.} reſerauimus. Adijcit vtrum. {Complexi.} amplexantes. {Impie} infidelis. {Inter vtrunque.} ſcilicet nec nimis alte, nec nimis humile, vel inter duos contrarios errores, ſicut Sabellij, & Arrij. {Non a paternis.} ſecundum illud Prouerb. 22. Non transferes terminos &c. {Non igitur debet.} Hic reddit auditorem attentum. Et primo ex vtilitate operis. {Sententias.} ſententia ſecundum Auic. eſt diffinitiua, & certiſſima conceptio. Secundo, ex profunditate materiæ. ibi: {In I hoc autem tractatu pium lectorem} qui ſecundum fidem intelligat. {Liberum correctorem} qui ſolum propter correctionem corrigat. Liber enim ſecundum Philoſophum dicitur, qui cauſa ſui eſt: & non propter odium, vel inuidiam. Tertio, ex ordinatione modi procedendi, ibi: {Vt autem quod quæritur.}

Ambr. c. 2. elicitur ibi ijs qui ſecũdum.

1. part. logi. cap. 2.

In proœm. metaph.

DIVISIO TEXTVS.

In isto proœmio, hoceſt initium præſentis operis, in quo Magiſter, diuinorum nobis doctrinam tradere intendit quantum ad inquiſitionem veritatis, & deſtructionem erroris. vnde & argumentatiuo modo procedit in toto opere, & præcipue argumentis ex authoritatibus ſumptis. Diuiditur autem in duas partes. In quarũ K prima inquirit ea, de quibus agendum eſt, & ordinẽ agendi. In ſecũda proſequitur ſua intentionẽ: & in duas partes diuiditur. Secũda ibi: {Hæc itaq; &c.} Ea aũt, de quibus in hac doctrina cõſiderandũ eſt, cadunt ſ. a conſiderationẽ huius doctrinæ, ſm q̃ ad aliquid vnũ, referũtur. ſ. Deũ, a quo, & ad quem ſunt, & ideo ea, de quibus agendũ eſt. diuidit per abſolutũ, & relatũ. vnde diuiditur in partes duas. In prima ponit diuiſionem eorũ, de quibus agendũ eſt per abſolutũ, & relatũ ſm cognitionẽ. In ſecũda ſm deſideriũ, ibi: {Id ergo in reb⁹ cõſiderãdũ &c.} Circa primũ duo facit. Primo ponit diuiſionẽ eorũ, de quibus agendũ eſt, in res, & ſigna, q̃ ad cognitionẽ rerũ ducunt. Secundo cõcludit ordinẽ agendi, ibi: {Cũq; his intẽderit theologorũ &c.} In primo tria facit. Primo ponit diuiſionẽ. Secũdo probat p authoritatẽ. {Vt. n. egregius} Tertio ponit mẽbrorũ diuiſionis expoſitionẽ. ibi: {Proprie aũt hæ res &c.} vbi prĩo exponit qd ſit res. Scdo qd ſit ſignũ, ibi: {Signa vero &c.} Tertio, vtriuſq; cõparationẽ, ibi: {Omne

{Omne igit̃ ſignũ.}{Id ergo in rebus}hic dimiſſis ſignis, ſubdiuidit res per abſolutum, & relatũ ex parte deſiderij. ſ. pfruibile, qđ propter ſe deſideratur, & vtile, cuius deſideriũ ad aliud refertur, & diuiditur in partes duas. Primo, ponit diuiſionẽ. Secũdo, epilogat, & concludit intentionem, & ordinem. ibi:{Omnium igit̃, quæ dicta &c.}

Prima in tres. Primo, ponit diuiſionẽ: Secundo, partiũ manifeſtationem. ibi: {Ille quibus fruendũ.} Tertio, mouet dubitationes. ibi: { Cum autem homines &c.} In ſecunda duo facit. Primo, manifeſtat diuiſionem. Secundo, ponit quãdam contrarietatem, & ſoluit. ibi. { Notandum vero, quòd idẽ Aug.} Circa primũ duo facit. Primo, manifeſtat partes diuiſionis per diffinitiones. Secundo, quantum ad ſuppoſita. { Res igitur, quibus fruẽdũ &c.} Circa primum quatuor facit. Primo, diffinit fruibilia per effectũ. Secundo, vtibilia. ibi: {Iſtis quibus vtendum.} Tertio, diffinit vtentia, & fruentia. ibi:{Res vero, quæ fruuntur.} Quarto, diffinit vti, & frui ad pbationẽ toti⁹. {Frui aũt &c.}

† Ibidẽ. c. 3.
† Ibid. c. 4.
† Ibid. c. 5.

De rebus communiter agit.

D

ID ergo in rebus conſiderandum eſt, vt in eodem ait † Auguſ. quòd res aliç ſunt, quibus fruendum eſt: aliç, quibus vtendum eſt: aliæ, quç fruuntur, & vtuntur. Illæ quibus fruendum eſt, nos beatos faciunt, iſtis quibus vtẽdum eſt, tendentes ad beatitudinem adiuuamur, & quaſi adminiculamur, vt ad illas res, quæ nos beatos faciunt peruenire, eiſque inhęrere poſsimus. Res vero quç fruuntur, & vtuntur; a nos ſumus, quaſi inter vtraſque conſtituti, & angeli ſancti. † Frui autem eſt amore inhærere alicui rei propter ſeipſam. Vti vero, id quod in vſum venerit, referre ad obtinendum illud, quo fruendum eſt, alias abuti eſt, non vti. Nam vſus illicitus, abuſus, vel abuſio debet nominari. † Res ergo, quibus fruendum eſt ſunt, pater, & filius, & ſpiritusſanctus. eadem tamen Trinitas quędam ſumma res eſt, communiſque omnibus fruentibus ea, ſi tamen res dici debet, & non rerum omnium cauſa, ſi tamen & cauſa. Non enim facile poteſt inueniri nomen, quod tantæ conueniat excellentię, niſi quod melius dicitur, Trinitas hic vnus Deus. Res autem quibus vtendum eſt, mundus eſt, & in eo creata. Vnde † Auguſtinus in eodem. Vtendum eſt hoc mundo non fruendum, vt inuiſibilia Dei, per ea, quç facta ſunt intellecta conſpiciantur, ideſt, vt de temporalibus æterna capiantur. Item † in eodem. In omnibus rebus illæ tantum ſunt, quibus eſt fruendum, quæ ęternę, & incommutabiles ſunt, cęteris autem vtendum eſt, vt ad illarum perfruitionem perueniatur. Vnde † Auguſtinus in libro 10. de Trinitate. fruimur cogni-

Et eodem ordine procedit manifeſtando ſecundum ſuppoſita. { Notandum vero, quòd idem.} Hic ponit contrarietatem ad hæc tria. Primo, ponit diuerſam aſſignationem vti, & frui. Secũdo, concludit contrarietatem ad prędicta, ibi:{Et attende, quòd videtur.} Tertio, ponit ſolutionem, ibi:{Hæc ergo, quæ ſibi.} Et primo, ſoluit per diuiſionem: ſecundo, per interemptionẽ, ibi: {Poteſt dici.} {Cum autẽ homines.} Hic mouet dubitationes de habitudine eorum, quę pertinẽt ad inuicem. Et primo quærit de vtẽtibus, & fruẽtibus, an ſint vtibilia, vel fruibilia. Secundo, de fruibilibus, ſcilicet de Deo: vtrũ ſit vtens nobis, vel fruẽs, ibi:{Sed cum Deus diligat.} Tertio, de quibuſdam vtibilibus, vtrum ſint fruibilia. ibi:{Hic conſiderandum eſt: vtrum virtutibus.} Quęlibet harũ partium diuiditur in q̃ónẽ, & ſolutionẽ.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quęruntur tria.

Primo. De vti, & frui.
Secũdo. De vtibilibus, & fruibilibus.
Tertio. De vtentibus, & fruentibus.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Quid ſit frui ſecundum rem.
Secũdo. Quid ſit vti ſecundum rem.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum frui ſit actus intellectus.*

1. 2. q̃. 11. art. 1. & art. 2. c. CIRCA PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd frui ſit actus intellectus. Nobiliſſimus enim actus eſt nobiliſſimæ potentiæ: altiſſima autem potentia in homine eſt intellectus. ergo cum frui ſit perfectiſſimus actus hominis, quia ponit hominem in ſuo fine vltimo, videtur quòd ſit actus intellectus.

circa finem 2. cõcio. 90. ps. 10. 8. ¶ 2 Præter. Sicut dicit Auguſt. viſio eſt tota merces: ſed merces totius meriti conſiſtit in fruitione diuinitatis. ergo fruitio eſt eſſentialiter viſio, ſed viſio eſt actus intellectus, ergo & fruitio.

A ¶ SED videtur, quòd ſit actus voluntatis: actus enim determinat ex obiecto: ſed obiectum fruitionis eſt fruibile, quod eſt finis vltimus. Finis autem, cum rationem boni habeat, eſt obiectum voluntatis: ergo & frui eſt actus voluntatis. II.

¶ Præter. Auguſt. diffinit fruitionem per voluntatem dicens, fruimur cognitis, in quibus &c. ergo magis videtur eſſe actus voluntatis, q̃ intellectus. Lib. 10. de Trin. c. 10 to. 3.

ITEM VIDETVR quòd ſit actus omnium potentiarum. Præmium enim reſpondet merito: ſed homo meretur per omnes potentias. ergo & ſecundum omnes præmiabitur: ſed præmium eſt ipſa fruitio. ergo fruitio eſt omnium potentiarum. III.

¶ Præter. Auguſt. dicit, quòd homo inueniet paſcua interius in diuinitate Saluatoris, & exterius in humanitate. ergo videtur, quòd tam vires exteriores, quàm interiores fruentur. † 1. de doctrina chriſtiana. c. 4. Tracta. 45. ſupra Ioan. ſo. 9. de ſpiritu, & aĩa, 9. 10. 3. † Ibid. c. 21.

¶ Sed videtur, quòd nullius potentię ſit. Omnis enim actus denominatur a potentia, cuius eſt, ſicut intelligere ab intellectu, ſed frui nõ denominatur ab aliqua potentia, ergo &c. † Lib. 10. de Trin. c. 10. to. 3.

¶ VNDE vlterius quæritur, cuius habitus actus ſit, & videtur quòd tantum charitas: ſicut enim dicitur primæ Corinth. 13. charitatis virtus perfecta eſt: ſed ſecundum Philoſophum. Fœlicitas eſt operatio virtutis perfectæ. ergo fruitio, in qua eſt tota noſtra fœlicitas, eſt actus charitatis. IIII. 10. eth. c. 8.

¶ Hoc idem videtur ex diffinitione Auguſt. inducta in litera: frui eſt amore inhærere &c.

D ¶ Sed videtur, quòd non tantum charitatis. Ad fruitionem enim tria concurrunt, perfecta viſio, plena comprehenſio, & inhęſio amoris conſumati. ergo videtur, quòd ſit actus etiam ſuccedentium fidei, & ſpei.

¶ Pręter. Secundum fruitionem coniungimur Deo, ſed omnis virtus coniungit nos Deo, cum virtus ſit diſpoſitio perfecti ad optimum, vt dicitur in 7 Phyſic. ergo fruitio eſt actus ſecundum omnem virtutem. T. com. 17.

RESPONDEO dicendum, quòd fruitio conſiſtit in optima operatione hominis, cum fruitio ſit vltima fœlicitas hominis: fœlicitas autem nõ eſt in habitu, ſed in operatione[d] ſecundum Philoſophum, optima autem operatio hominis eſt operatio altiſſimæ potentiæ, ſcilicet intellectus, ad nobiliſſimum obiectum, quòd eſt Deus. vnde ipſa viſio diuinitatis ponitur tota ſubſtantia noſtræ beatitudinis. Ioan. 17. Hæc eſt vita æterna &c. Ex viſione autem, ipſum viſum cum non videatur per ſimilitudinem, ſed per eſſentiam, efficitur quodammodo intra videntem, & iſta eſt comprehenſio, quæ ſuccedit ſpei, conſequens viſionem, quæ ſuccedit fidei, ſicut ſpes quodammodo generatur ex fide: ex hoc autem, quòd ipſum viſum receptum eſt intra videntem, vnit ſibi ipſum videntem, vt fiat quaſi quædam mutua penetratio per amorem: ſic dicitur primæ Ioann. 4. Qui manet in charitate &c. Ad vnionem autem maxime conuenientis, ſequitur delectatio ſumma, & in hoc perficitur noſtra fœlicitas, quam fruitio nominat ex parte ſui complementi, magis quàm ex parte principij, cum in ſe includat quandam delectationem. Et ideo dicimus, quòd eſt actus voluntatis, & ſecundum habitum charitatis, quamuis ſecundum ordinem ad potentias, & habitus præcedentes. D. 170. 10. eth. c. 4. E

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, q᷑ appetitus[d] ſemper ſequit̃ cognitionẽ: vnde ſicut inferior pars habet ſenſum & appetitũ, qui diuiditur in iraſcibilẽ, & concupiſcibilẽ, ita ſuprema pars ha- D. 452.

bet intellectum,& voluntatem,quorum intellectus eſt altior ſecundum originem,& voluntas ſecundum perfectionem,& ſimilis ordo eſt in habitibus,& etiam in actibus,ſcilicet viſionis,& amoris.fruitio autem nominat altiſſimam operationem quantum ad ſui perfectionem.

tis, in quibus ipſis propter ſe volũtas delectata conquieſcit. Vtimur vero eis, quæ ad aliud referimus,quo fruendum eſt.

Item quid interſit inter frui,& uti aliter, quàm ſupra.

C

NOTANDVM vero, quod G idem† Aug. in lib. 10. de Tri. aliter quàm ſupra accipiẽs vti,& frui,ſic dicit. Vti eſt aſſumere aliquid in facultatem voluntaris. Frui autẽ eſt vti cum gaudio, non adhuc ſpei,ſed iam rei.Ideoq; omnis, qui fruitur,vtitur.aſſumit enim aliquid in facultatem voluntaris cum fine delectationis, non autem omnis qui vtitur,& fruitur,ſi id,quod in voluntatis facultatem aſſumit: non propter ipſum, ſed propter aliud appetit.Et attende, quòd† Augu.videtur dicere illos frui tantum, qui in re gaudent,non iã in ſpe, & ita in hac vita non videmur frui,ſed tantum vti, vbi gaude-

¶ Et ſimiliter etiã patet ſolutio ad ſecundum: quia viſio non habet perfectã rationem fœlicitatis,niſi ſecundum quod eſt operatio perfecta per ea, quæ ſequuntur. Perficit.n. delectatio operationem,ſicut pulchritudo iuuentatem. vt dicitur 10. Ethico. Alia duo concedimus.

†Lib.10.de trin.c.11. Capit.4.

¶ Ad aliud dicendum,quòd inferiorum potentiarũ nõ poteſt eſſe fruitio proprie dicta, nõ enim habẽt operationem circa finem vltimũ, quem nõ apprehendunt,cum ſint virtutes materiales, ſed ſicut nunc intellectus perficitur accipiendo ab inferioribus potẽtijs, ita erit in patria econuerſo, quòd perfectio, & gaudium ſuperioris partis redũdabit in anteriores potẽtias. vnde Auguſt.de ſpiritu& anima. Senſus vertetur in rationem, inquantum ſcilicet ſua remuneratio,& gaudium a ratione emanabit.

†1.de doct. Chriſtiana cap. 4. c.33.to.3.

¶ Ad aliud dicendum, quòd humanitas Chriſti non eſt vltimus finis, vnde in viſionẽ [d] eius non erit proprie fruitio, ſed erit quoddã accidẽtale gaudium,& non ſubſtãtialis beatitudo. D.272.

¶ Ad aliud dicendum,quòd quando aliquis actus eſt abſolute alicuius potentiæ,denominatur ab illa, ſicut intelligere ab intellectu,ſed quando eſt actus vnius potentiæ ſecundum ordinẽ ad alteram,a nulla denominatur,ſicut ſcire eſt actus rationis ſecundum ordinem ad intellectum,quia inquantũ principia deducit in concluſiones:ſimiliter frui eſt actus voluntatis conſequens actum intellectus,ſcilicet aptam Dei viſionem. Alia duo concedimus.

¶ Ad alia patet ſolutio,per ea,quæ dicta ſunt, quia quãuis tria concurrant ad fruitionem,tamen in amore perficitur, vt prius dictum eſt. In corpore.

¶ Ad vltimum dicendum,quòd aliæ virtutes coniungunt Deo per modum meriti, & diſpoſitionis, ſed ſola charitas per modum perfectæ vnionis.

ARTICVLVS II.

Vtrum uti ſit actus rationis.

C

CIRCA SECVNDVM ſic proceditur. Videtur,quòd vti ſit actus rationis.Ordinare enim vnum ad alterũ eſt potentiæ cõferentis, cuiuſmodi eſt ratio,ſed vti dicit ordinem ad finem: ergo eſt actus rationis.

1.2. q. 16. art. 1.

¶ 2 Præt.Vt dicit Philoſophus 6.Eth.ordinatio eorũ,quæ ſunt ad finem,& inuentio finis pertinent ad prudentiam:prudentia autem eſt habitus rationis.ergo & vti quod dicit talem ordinationem eſt actus rationis. Cap.6.

¶ Sed videtur,quòd ſit actus voluntatis: quia voluntas ponitur in diffinitione eius. vti enim eſt aſſumere aliquid in facultatem voluntatis.

¶ Præter. Illud ordinatur ad finem,quod finem conſequitur: ſed frui,quod dicit conſecutionem finis eſt actus voluntatis: vt dictum eſt. ergo & vti.

In articulo antecedẽte. D.1210.

RESPONDEO. Dicẽdũ, quod vti dicitur multipliciter.[d] Aliqñ enim nominat quamlibet operationẽ,ſecundũ quod dicimus vſum

F aliculus rei eſſe bonum, vel malũ & ſecundum hoc vt diffinitũ ab Aug. vti eſt aſſumere aliquid in facultatẽ voluntatis.i. (vt operemur de eo, quo vtimur ad nutũ voluntatis.) Aliqñ dicit frequẽtiam operationis, ſecundum quòd vſus eſt idem quod cõſuetudo, & ſic diffinit Victorinus. Vſus eſt actus frequenter de potẽtia elicitus. ſed vtroq; modorũ iſtorũ eſt actus cuiuſlibet potẽtiæ. Dicitur etiam aliquando vti eorum, quæ ad finẽ ordinãtur aliquem, & ſic vti ſumitur hic quantum ad primã diffinitionẽ, quæ ponitur. Illud autem quod eſt ad finẽ inducitur ad finẽ ſuum tribus operationib9. Prima eſt operatio rationis præſtituentis finem,& ordinantis, & dirigẽtis in ipſum. Secũda eſt operatio voluntatis imperantis. Tertia eſt operatio virtutis motiuæ exequentis: [d] vti autem nominat executionem eius, quod ad finẽ ordinatum eſt, nõ ſecundũ actum proprium alicuius motiuarum virium,ſed cõmuniter præſuppoſita ordinatione in finem,vnde eſt actus voluntatis, quæ eſt vniuerſalis motor virium ſecundum ordinem, ad rationem.

Lib. 10. de trinit.c.11. to.3.

†vbi ſupra c.10. D.1210.

†Li.1.de doctrina chriſtiana.30.

mus in ſpe,cum ſupra dictũ ſit, frui,eſſe amore inhærere alicui rei propter ſe, qualiter etiam multi hic adhærent Deo.

Determinatio eorum, quæ videntur contraria.

D

HAEC ergo,quæ ſibi contradicere videntur,ſic determinamus dicentes nos,& hic,& in futuro frui, ſed ibi proprie,& perfecte, & plene, vbi per ſpeciem videbimus quo fruemur.hic autem dum in ſpe ambulamus, fruimur quidẽ, ſed nõ adeo plene. Vnde†.Aug. in lib. 10. de Trin. fruimur cognitis,in quib9 voluntas eſt &c. Idem in li.de doct.† Chriſt.ait. Angeli illo fruentes, iam beati ſunt, quo & nos frui deſidera-
H. mus, & quantũ in hac vita iam fruimur,vel per ſpeculũ, vel in ænigmate.tanto noſtram peregrinationem, & tolerabilius ſuſtinemus,& ardentius finire cupimus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quod vti præſupponit ordinem, ſed eius ſubſtantia magis eſt in executione voluntatis.

¶ Ad ſecundum dicendũ.quod prudẽtia eſt perfectio rationis practicæ,ſecundum quod eſt recta. Rectitudo autẽ eius, & veritas eſt, vt dicitur 6. Ethi.ſecundum conuenientiã cum appetitu recto. vnde prudentia nõ tantum perficit ad actũ,qui eſt ipſius rationis,ſed etiã ad actum voluntatis,qui regulatus eſt ratione,ſicut eligere, & ſi ſit actus voluntatis,vel liberi arbitrij, eſt tamen prudentiæ. Eth.6.ca.3.

I

QVAESTIO II.

Circa obiecta dictorum actuum.

Primo. Quæritur de fruibilibus.
Secũdo. De vtibilibus.

Quantum ad primum duo quæruntur.

Primo. Vtrum ſolo Deo ſit fruendum.
Secũdo. Vtrum vna tantum fruitione,vel pluribus.

ARTICVLVS I.

Vtrum fruendum ſit ſolo Deo.

E

K AD PRIMVM ſic proceditur.Videtur quòd nõ ſolo Deo fruendum ſit:his.n.rebus fruendum eſt,vt dicitur in litera,quæ nos beatos faciunt. beatitudo autẽ creata beatos nos facit.ergo ea fruendum eſt, non ergo tantum Deo. 1.2.q.11. art. 3.

¶ 2 Præt.Vltimus finis hominis eſt ſua fœlicitas: fœlicitas autẽ eius eſt perfectiſſima operatio, cum igitur vltimo fine fruendũ ſit,operatione perfectiſſima fruendum eſt, quod etiam videtur per Philoſophum in 1.Ethi.qui dicit,quòd fœlicitas non quæritur propter aliquid aliud.& per Boetium,qui dicit,quòd beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus. Cap.4. 3.de conſo. proſa 2.

¶ 3 Præter. Tullius dicit,honeſtum eſt,quòd ſua vi nos trahit, & ſua dignitate nos allicit: ſed quod per ſe allicit propter ſe amatur.ergo omni honeſto fruendũ eſt, & ita omnibus virtutibus. ergo non tantum Deo. 1.Officiorũ

4 Præt.

¶ 4 Præt. Apoſtolus ad Philemonem dicit. Itaq; frater, ego te fruar in domino. ergo etiam homine iuſto frui poſſumus: & per conſequens quolibet homine, qui eſt ad imaginem Dei, & quaelibet creatura, in qua eſt veſtigium Dei. A

CONTRA. Ratio dilectionis eſt bonitas: ſed omnis bonitas refertur ad bonitatẽ Dei, a qua fluit: & cuius ſimilitudinẽ gerit. ergo nihil eſt diligendum, niſi in ordine ad deum. ergo ſolo Deo fruendum eſt.

¶ 2 Præt. Prouerb. 16. dicitur. Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Deus. ergo ipſe eſt finis omnium: omnia ergo propter ipſum diligenda ſunt: & ſic idẽ quod prius. † Ibi. c. 33.

RESPONDEO Dicẽdum, quòd frui aliquo dicitur tripliciter Aut ſicut obiecto: & hoc modo ſolo Deo fruẽdũ eſt: quia ad bonitatem ipſius Dei ordinatur tota bonitas vniuerſi: ſicut bonum totius exercitus ad bonũ ducis, vt dicitur 12. Meta. Alio modo ſicut habitu eliciente actum fruitionis: & hoc modo beatitudine creata, & charitate fruendum eſt. Tertio modo fruimur aliquo: ſicut inſtrumento fruitionis: & hoc modo fruimur potentia, cuius fruitio eſt actus. Tex. 52.

Alia determinatio.

E

POTEST etiã dici, quòd qui fruitur etiã in hac vita, non tantum habet gaudium ſpei: ſed etiã rei, quia iam delectatur in eo, quod diligit, & ita iam rem aliquatenus tenet. Conſtat ergo: quia Deo debemus frui, non vti. Illo enim (vt † Auguſtinus ait) frueris, quo efficeris beatus, & in quo ſpem ponis, vt ad id peruenias. De hoc etiam idem ait in lib. de doctrina Chriſtiana. Dicimus ea te nos frui, quam diligimus propter ſe: & ea te nobis fruendum eſſe tantum, qua efficimur beati: cæteris vero vtendum: frequenter tamen dicitur frui, cum delectatione vti. Cum enim adeſt quod diligitur, etiam delectationem ſecum gerit. ſi tamen per eam tranſieris, & ad illud vbi permanendum eſt eam retuleris, vteris ea, & abuſiue non proprie diceris frui. Si vero inhæſeris, atque permanſeris, finem in ea ponens lętitię tuæ, tunc vere, & proprie dicendus es frui: quod non eſt faciendum, niſi in illa trinitate, ideſt, in ſummo & incommutabili bono. C

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliquid facit beatũ dupliciter: vel effectiue: ſicut Deus: & hoc ſolo fruendum eſt, vel vt obiecto, vel formaliter: ſicut albedo facit album: & hoc fruendum eſt formaliter loquendo: & ſic beatitudo beatum facit.

¶ Ad ſcd̃m dicẽdũ quòd obiectũ operationis terminat, & pficit ipſam, & eſt finis eius. vnde impoſſibile eſt operationem habere rõnẽ finis vltimi: ſed qa obiectũ nõ conſequitur, niſi per operationẽ. ideo eſt idem appetitus operationis, & obiecti. vnde ſi aliquo modo ipſa fruitione fruimur, hoc erit, inquantum fruitio nos Deo coniungit: & eadem fruitione fruemur fine, & operatione, cuius obiectum eſt finis vltimus: ſicut eadem operatione intelligo intelligibile, & intelligo me intelligere. D / D. 61c. / D. 32.

¶ Ad tertium dicendum, quòd propter ſe dicitur dupliciter. vno modo ſecundum quòd opponitur ad propter aliud: & hoc modo virtutes & honeſtum, non propter ſe diliguntur: cum etiam ad aliud referantur. Alio modo dicitur propter ſe, ſecundum quòd opponitur ad per accidens: & ſic dicitur propter ſe diligi, quod habet in natura ſua aliquid mouens ad diligendum: & hoc modo virtutes propter ſe diliguntur: quia habent in ſe aliquid vnde quærantur: etiam ſi nihil aliud ab eis contingeret: non tamen eſt inconueniens, vt aliquid propter ſe ametur: & tamen ad alterum ordinetur: ſicut dicitur in primo Ethicorum. Eſt autem aliquid, quod deſideratur, non propter aliquid, quod in ſe habet: ſed tantum ſecundum quòd ordinatur ad alterum, vt effectiuum illius: ſicut potio amara amatur, non propter aliquid, quod in ipſa eſt: ſed quia ſanitatem efficit: & huiuſmodi nullo modo propter ſe diliguntur: ſiue propter ſe dicat cauſam formalem: ſicut virtus dicitur propter ſe diligi, ſiue finalem, ſicut Deus. D. 41. 44. / E / D. 270. / 3. Eth. c. 6.

¶ Ad quartum dicendum, quòd homine iuſto, non eſt ſimpliciter fruendum, ſed in Deo: ita quòd obiectum fruitionis ſit Deus: & repręſentans ipſum gratiæ obiectum per ſimilitudinem, in qua inhabitat Deus, ſit homo ſanctus. nec tamen ſequitur, quòd homine peccatore ſit fruendum in Deo: quia non eſt in eo gratia, quæ facit Deum inhabitare: & quæ eſt exemplar expreſſum illius ſummę bonitatis, qua fruendum eſt: & multo minus hoc ſequitur de creatura irrationali: non enim ſufficit ad hoc ſimilitudo imaginis, & veſtigii, ſed ſimilitudo gratiæ.

Vtrum hominibus ſit fruendum vel vtendum.

F

CVM autem homines, qui fruuntur, & vtuntur aliis rebus res aliquæ ſint, quæritur: vtrum ſe frui debeant, an vti, an vtrunque. Ad quod ſic reſpondet † Auguſtinus in libro de doctrina Chriſtiana. Si propter ſe homo diligendus eſt, fruimur eo: ſi propter aliud vtimur eo: videtur autem mihi, propter aliud diligendus: quod enim propter ſe diligendum eſt, in eo conſtituitur vita beata: cuius etiam ſpes hoc tempore conſolatur. In homine autem ſpes ponenda non eſt: quia maledictus eſt, qui hoc facit. ergo ſi liquide aduertas, nec ſeipſo, quiſquam frui debet: quia non debet ſe diligere, propter ſe: ſed propter illud quo fruendum eſt. Huic autem contrarium videtur, quod Apoſtolus ad Philemonem loquens ait. Ita frater ego te fruar in domino: quod ita determinat † Aug. Si dixiſſet tantum te fruar & nõ addidiſſet in domino: videretur finem dilectionis, ac ſpem cõſtituiſſe in eo. Sed quia illud addidit, in domino ſe fi- B

ARTIC. II.

Vtrum fruamur Deo, vna fruitione.

E

CIRCA SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd non vna fruitione Deo fruamur. actus enim diſtinguunt ſecundum obiecta: ſed obiecta fruitionis, ſunt tres res diſtinctæ proprietatibus perſonalib9, ſcilicet, pater, filius, & ſpiritus ſanctus. ergo fruitiones ſunt tres. † Lib. 1. c. 21.

¶ 2 Præt. Operatio animæ ſiſtens in cõmuni non eſt perfecta, niſi etiam deſcendat ad propria: ſicut cognitio generis perficitur per cognitionem differentię, & multo plus deſiderium & amor pficitur in particulari: ſed fruitio eſt operatio perfecta. ergo non tãtum fruemur eſſentia cõmuni tribus perſonis, ſed ſingulis perſonis, & proprietatibus ſpũalib9: & ita videtur, quòd non ſit vna tantum fruitio. † Ibi. c. 33.

¶ 3 Præt. Quicquid habet filius ſolet referre ad patrem a quo habet, ſicut Ioan. 7. dicitur. Mea doctrina, non eſt mea &c. Sed bonitatem accepit filius a patre naſcendo, ſicut eſſentiam. ergo & fruitionem bonitatis filii, debemus referre in fruitionem patris. ergo non eſt ęqualiter fruendum tribus perſonis: multo minus ergo nec eadem fruitione.

CONTRA. Sicut Deus trinitas, eſt vnũ principium omnium, ita eſt vnus finis omnium: ſed eadem operatio communis eſt totius trinitatis, inquantum eſt vnum principium. ergo eadem eſt fruitio trium, inquantum eſt vnus finis.

¶ Pręt. Operatio fœlicitatis eſt, ad nobiliſſimum obiectum: vt dicit Philoſophus 10. Ethic. nobiliſſimum autem eſt vnum tantum: quia quod per ſuperabundantiam dicitur, vni ſoli conuenit. ergo cum fruitio ſit operatio vltimæ fœlicitatis, referetur ad vnum tantum obiectum. ergo fruimur tribus perſonis, inquantum ſunt vnum. ergo inquantum eſt vnum obiectum. 10. Et. c. en

RESPONDEO. Dicendum, quòd vna fruitione fruimur tribus perſonis: & huius ratio eſt duplex. Vna ex parte eſſentiæ. Obiectum enim fruitionis eſt ſumma bonitas: vnde fruitio reſpicit vnamquamque perſonam, inquantum eſt ſummum bonum, vnde cum eadem numero ſit bonitas trium, eadem erit & fruitio. Alia ratio ſumitur ex parte proprietatum: ſicut enim dicit Philoſophus, qui nouit vnum relatiuorum, cognoſcit & reliquum: & ſic cum tota fruitio originetur ex viſione, vt prius dictum eſt, qui fruitur vno relatiuorum, inquantum huiuſmodi fruitur & reliquo. perſonæ autem tres diſtinguuntur tantum, ſecundum relationes: & ideo in fruitione vnius includitur fruitio alterius: & ita eſt fruitio eadem trium: ſed prima ratio melior eſt, quę tangit rationem obiecti, a qua actus habet vnitatem. E / In prędic. c. de relat. q. c. art. 2. ad 2.

ET PER HOC patet ſolutio ad primum: quia tres perſonæ non diſtinguuntur ſecundum id, quòd ſunt obiectum fruitionis.

nis; Immo valentur in eo, ſcilicet in ſumma bonitate.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd proprietate vniuſcuiuſq; perſonæ fruimur, vt paternitate: tamen paternitas, non dicit rationem fruitionis; vnde fruemur paternitate, inquantum paternitas eſt, idem re, quod ſumma bonitas: differens tamen ratione.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illa reductio, non ponit gradum bonitatis in patre, & filio, ſed tantum ordinem naturæ: & ideo non tollitur æqualitas, & vnitas fruitionis.

† ibidē etiā. nem poſuiſſe eodemque frui ſignificauit. Cum enim vt idem Aug. † ait. homine in Deo fruetis: Deo potius, quàm homine ſtuetis.

Quæritur utrum Deus fruatur, an utatur nobis.

Ad Ephe. 2. ## QVAEST. III.

C

Vtrum utēdum ſit omnibus alijs a Deo.

in eod. lib. cap. 31. DEINDE quæritur de vtibilibus.

¶ Vtrum omnibus alijs præter Deum ſit vtendum. & videtur, quòd non. Vti enim eſt aſſumere aliquid in facultatem voluntatis. illud autem tantum eſt hoc modo aſſumptū, quod noſtræ operationi ſubiacet: non autem omnia creata ſunt talia, ſicut cœlum, & angeli, quæ non ſunt operabilia a nobis. ergo non poſſumus omnibus vti.

SED cum Deus diligat nos, vt frequenter ſcriptura † dicit: quæ eius dilectionem erga nos multum commendat: quærit † Auguſt. quomodo diligit: an vt vtens, an vt fruens: & procedit ita. Si fruitur nobis, eget bono noſtro: quod nemo ſanus dixerit. ait enim † propheta. Bonorum meorum non indiges. omne enim bonum noſtrum, vel ipſe eſt, vel ab ipſo eſt. non ergo fruitur nobis, ſed vtitur. Si enim nec fruitur nobis nec vtitur, non inuenio quomodo diligat nos. Neque tamen ſic vtitur nobis, vt nos rebus alijs. Nos enim res quibus vtimur ad id referimus, vt Dei bonitate perfruamur. Deus vero ad ſuam bonitatem vſum noſtrum refert. Ille enim miſeretur noſtri propter ſuam bonitatem: nos autem nobis inuicem propter illius bonitatem. Ille noſtri miſeretur vt ſe perfruamur: nos vero inuicem noſtri miſeremur, vt illo fruamur. Cum enim nos alicuius miſeremur, & alicui conſulimus, ad eius quidem facimus vtilitatem, eamque intuemur. Sed & noſtra fit cōſequens eum miſericordiam, quam alij impendimus, non relinquit Deus ſine mercede. Hæc autem merces ſumma eſt, vt ipſo fruamur. Item, quia bonus eſt, ſumus: & inquantum ſumus, boni ſumus. Porro autem, quia etiam iuſtus eſt non impune mali ſumus: & inquantum mali ſumus, intantum etiam minus ſumus. Ille ergo vſus, quo nobis vtitur Deus, non ad eius: ſed ad noſtram vtilitatem refertur: ad

Pſalm. 15.

Vbi ſupra cap. 32.

F G H

¶ 2 Præt. Illo vtimur, quo tendentes ad beatitudinem iuuamur: ſed creaturis impedimur frequenter: ſicut dicitur Sap. 14. Creaturæ factæ ſunt &c. ergo non omnibus poſſumus vti.

¶ 3 Præt. Si omnibus præter Deum tenemur vti. ergo quandocunque non referimus aliquid in Deum, peccamus: ſed quandocunque referamus aliquid in Deum, meremur. ergo omnis actus eſt meritorius vel demeritorius: & ſic nullus actus erit indifferens. I

¶ 4 Præt. Sequitur, quòd nullum peccatum ſit veniale: quia ſi refertur in vltimum finem, non eſt aliquod peccatum. ſi autem conſtituatur aliquis finis alius vltimus, non relatus ad finem vltimum, eſt peccatum mortale. cum igitur omnis actus rationis ſit ad aliquem finem, oportet, quòd ille finis, vel ſit finis vltimus; & ſic non eſt peccatum. vel ſit alius finis, non relatus ad finem vltimum, & ſic erit peccatum mortale. ergo nihil eſt peccatum veniale.

CONTRA. Primæ Cor. 10. Siue manducatis, ſiue bibitis omnia in gloriam &c. ergo videtur, quòd omnibus ſit vtendū.

¶ Item ſicut Deus eſt perfectæ potentiæ: ita eſt perfectæ bonitatis: ſed ad perfectionem potentiæ eius pertinet, quòd nihil habeat eſſe niſi productum ab ipſo. ergo & ad perfectionem diuinæ bonitatis pertinet, quòd ametur nihil, niſi quod eſt in ordine ad ipſum.

RESPONDEO. Dicendum, quòd quæcunque ſunt bona, K non habent bonitatem, niſi inquantum accedunt ad ſimilitudinem bonitatis diuinæ. vnde oportet cum bonitas ſit ratio dilectionis, & deſiderii: vt omnia amentur in ordine ad bonitatem primam. Omne autem quod bonum eſt, a Deo eſt. vnde quæ ab ipſo non ſunt, nec quærenda ſunt: nec eis vtendum eſt.
D. 1311. & ideo nullo peccato vtendum eſt: quia peccatum nō eſt a Deo. Pœna autem a Deo eſt: & ideo pœna vtendum eſt, & ordinanda ad finem, ſecundum quòd promouet meritum hominis ducens eum in conſiderationem ſuæ infirmitatis. & ſecundum quòd purgat peccata. Similiter etiam res mundi ab ipſo ſunt: & eis vtendum eſt: vel inquantum conferunt ad Dei cognitionem, oſtendentes ipſius magnitudinem; vel ſecundum quòd præbent ſubſidium vitæ noſtræ ordinatæ in Deum. Similiter opera noſtra, quæ mala non ſunt, ab ipſo ſunt: & propter ipſum facienda: non quòd quamlibet operationem oporteat ſemper actualiter referre in Deum: ſed ſufficit, vt habitualiter in Deo conſtituant finem ſuæ voluntatis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illis creaturis non vtimur tanquam a nobis operatis: ſed ſicut in Dei cognitionem ducentibus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd creaturæ, quantum eſt in ſe, non impediunt nos a conſequenda beatitudine: ſed ex parte noſtra, inquantum eis abutimur in eis ſiſtendo, ſicut in fine.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſecūdum Theologum nullus actus procedēs a voluntate deliberante eſt indifferens: quia ſi refertur in Deum ſuppoſita gratia, meritorius eſt. ſi autem nō eſt referibilis, peccatum eſt. ſi vero eſt referibilis, & non referatur, vanus eſt. ocioſum autē, inter peccata apud theologum computatur. Cōis opi. Theolog.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis ille, qui peccat venialiter, non referat actu in Deum ſuam operationem: nihilominus tamen Deū habitualiter pro fine habet. vnde non ponit creaturam finem vltimum, cum diligat eam citra Deum, ſed ea hoc peccat, quia excedit in dilectione; ſicut ille qui nimis immoratur viæ; non tamen exit a via.

QVAESTIO IIII.

D

Deinde quæritur de fruentibus, & vtentibus.

Et primo. De fruentibus.
Secundo. De vtentibus.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum frui conueniat omnibus rebus.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Fruitio dicit deſiderium quietatum in finem: ſed omnis creatura etiam inſenſibilis, deſiderat naturaliter ſuum finem. ergo cum contingat ipſam conſequi ſuum finem, & quieſcere in eo: videtur, quòd fruitio ſit creaturæ inſenſibilis.

¶ 2 Præt. Fruitio eſt eius, quod per ſe quæritur, non relatum ad alterum: ſed bruta quærunt aliqua in quibus delectantur, & non referunt ad aliud: quia carent ratione ordinante. ergo brutorum eſt fruitio.

¶ 3 Præt. Naturali dilectione contingit aliquem diligere Deū ſuper omnia: cum naturaliter cognoſcatur eſſe ſummum bonum, & ita propter ſe amandum: ſed fruimur eo quod propter ſe amamus. ergo contingit hominem exiſtentem in naturalibus tantum, frui Deo.

¶ 4 Præt. Contingit, quòd aliquis exiſtens in peccato mortali, alicuius ſuæ actionis Deum finem vltimum conſtituat, non referens ad aliud: hoc autem eſt frui. ergo peccator etiam poteſt frui Deo.

SED CONTRA EO videtur, quòd nec etiā iuſtus fruatur in via; frui enim eſt quieſcere voluntatem delectatam in cognitis propter ſe: ſed quandiu aliquis eſt in via non quieſcit. ergo quandiu eſt in via, aliquis Deo non fruitur.

¶ Præt. Videtur, quòd nec etiam beati fruantur. Sicut enim habetur in litera: omne quod fruitur aliquo, eget illo: ſed quicquid

A quid eget aliquo caret illo: cum igitur beati non careant Deo: videtur, quòd non fruantur illo. Ex quo etiam concluditur, quòd nec ſeipſo Deus fruatur, cum non ſeipſo indigeat.

q.1.ar.1. Reſpondeo. Dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt: fruitio ponit quandam delectationem in fine. delectatio autem non poteſt eſſe, niſi in cognoſcente, propter quod Plato dixit, quòd delectatio eſt generatio ſenſibilis in naturam, id eſt, quæ ſentitur naturæ conueniens: & ideo cum creaturæ inſenſibiles non cognoſcant, non delectantur nec fruuntur. (Plato de legibus li.12.)

¶ Item: fruitio proprie loquendo eſt tantum vltimi finis: bruta autem vltimum finem non apprehendunt, nec finem proximum poſſunt ordinare ad finem vltimum, cum careant ratione: cuius eſt ordinare. vnde non proprie fruuntur. (†Eo.li.c.33. B)

¶ Similiter, peccator ponit finem vltimum in quo non eſt. vnde cum verum finem non habeat, non vere fruitur.

¶ Vlterius autem fruitio dicit delectationem in fine. vnde perfecta fruitio, non eſt, niſi ſit perfecta delectatio, quæ eſſe non poteſt ante conſecutionem finis, & ideo iuſtus homo, nō perfecte fruitur, ſed beati, qui conſecuti ſunt finem, vere & perfecte, & proprie fruuntur. (Lib.13.de Trin.c.8.)

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quamuis omne [d] deſiderium conſequatur cognitionem: deſiderium tamen creaturæ inſenſibilis, nō ſequitur cognitionē in ipſa exiſtentem, ſed cognitionem motoris primi (quicunque ſit ille) ordinantis vnumquodque in ſuum finem. & ideo ſine cognitione, nec delectationem, nec fruitionem habens. (D. 148. 221. 225. 289. 452.)

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd pecora, quamuis delectentur in fine, ille tamen finis, non eſt vltimus: immo eſt relatus ad aliud, non ab ipſis, ſed a primo ordinante omnia in ſeipſum, & ideo cum non delectentur in vltimo fine ſimpliciter, ſed in vltimo apprehenſo ab eis, aliquo modo dicuntur frui, ſed improprie. B

¶ Ad tertium dicendum, quòd delectatio ſequitur operationem perfectam. perfecta autem eſt operatio, quæ procedit ab habitu. habitus autem acquiſiti vel naturales, non perficiunt ad vltimam beatitudinem patriæ, (vt ſupra habitum eſt) ſufficienter, & proxime, quia vt dicit Aug. in lib. de pœnitentia. Quodam familiari contactu ad experiendam eius ſuauitatem adiacet amanti amata creatura, ſed voluptas creatoris longe alterius generis eſt, & ideo ſine habitu gratuito, non eſt delectatio talis quæ ad fruitionem ſufficiat. Vel dicendum, quòd delectatio naturalis, non ponit aliquam operationem in actu, ſed tantum quandam naturalem inclinationem, quæ in actum reducitur per habitum charitatis. (Inf.d.17.q.1.ar.3.ad 1. Aug.10.de Trin.5.10. 3.elicitiue.)

¶ Ad quartum dicendum, quòd exiſtens in mortali peccato, diligit aliquid habitualiter ſupra Deum, & ſi non in actu ſemper. & ideo non fruitur ipſo, ſed illo ad quod omnia ordinat.

¶ Ad quintum dicendum, quòd eſt duplex quies, ſcilicet, quies A deſiderij, & quies motus, quies deſiderij eſt, quando deſiderium ſiſtit in aliquo, propter quod omnia facit & quærit, & non deſiderat aliquid vlterius. & hoc modo voluntas iuſti, quieſcit in via in Deo. quies autem motus eſt, quando peruenitur ad terminum quæſitum, & iſta quies voluntatis erit in patria. hic autē quies facit perfectam fruitionem, ſed prima imperfectam.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd aliquid [d] eget altero dupliciter: aut ſicut eo a quo dependet ſecundum eſſe. & hoc modo omnia egēt Deo, quia ſecundū Greg. omnia in nihilum tenderēt, niſi ea manus conditoris teneret, non enim eſt tantum cauſa fieri, ſed eſſe rerū. & hoc mō beati egēt Deo. Alio modo, dicitur quis egere illo, quod nondum [d] habet: & ſic non egent. (ibid.ro.4. D.54n. Lib.16. mora. c.18. D.414.)

¶ Ad vltimum dicendum, quòd hoc intelligendum eſt, quando fruens, & id quo fruimur ſunt diuerſa in eſſentia, quod nō eſt in diuina fruitione: & ideo perfecte ipſe fruitur ſeipſo. vnde Gregor. ſuper Iob. 40. Filii glorioſus &c. dicit. Ipſe glorioſus eſt, qui dū ſeipſo fruitur, accedentis laudis indigens non eſt. (Lib.32. mora.cap.5. A)

Artic. II.

b *Vtrū vſus cōueniat, exiſtentibus in patria.* (†Vbi ſu.c.8)

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd in patria nullus erit vſus. Via enim non eſt neceſſaria habito fine. vnde Bern. Quid neceſſe eſt ſcala, tenenti iam ſolium? ſed vſus eſt eorum, quæ ſunt ad finem, quæ ſe habent per modum viæ. igitur in beatis conſecutis finem, non erit vſus. (Bern. ſuper Cantic. ſermone 70.)

¶ 2 Præt. Vti eſt referre aliquid in alterum; ſed hoc non poteſt fieri, niſi vnum cogitetur poſt aliud, quod non videtur eſſe in patria ſecundum Auguſtinum. quia non ſunt ibi cogitationes volubiles. ergo videtur, quòd non ſit ibi vſus. (Aug. vlt. de Tri. c. 10. 3.)

E Contra. Conſtat, quòd in patria manet dilectio Dei, & proximi: quia charitas nunquam excidit. primæ Corinth. 13. Sed proximus, nunquam diligetur propter ſe: ſed propter Deum. ſemper ergo erit ibi dilectio vſus.

Reſpondeo. Dicendum, quòd vſus eſt eorum quæ ſunt ad finem: ſed eorum quæ ſunt ad finem, quædam ſunt includentia finem, & contingentia ipſum, & hæc ſunt, quæ non repugnāt pfectioni finis: ſicut diſpoſitiones materiæ manent cum forma ſubſtantiali: & talium erit vſus in patria: ſicut perfectiones naturales, & ſeptem dona ſpiritusſancti, & alia quæ ex ſua ratione imperfectionem non dicunt. Quædam autem ſunt ad finem, ſicut diſtantia a fine: vt motus, & huiuſmodi. & iſta propter ſuam imperfectionem, non compatiuntur finis. vnde talium non erit vſus in patria: ſicut pœnæ, & actus fidei, & ſpei, & cibi, & huiuſmodi.

¶ Ad primum dicendum, quòd ſicut inuenimus in proceſſu cognitionis, quòd in cognitionem principiorum venit quis per principiata: quibus tamen habitis magis, ipſa cognoſcit quàm

---

eius vero tantummodo bonitatem.

Vtrum utendum, aut fruendum ſit uirtutibus.

HIC conſiderandum eſt, vtrum virtutibus ſit vtēdum an fruendum. Quibuſdam videtur, quòd eis ſit vtēdum, B & non fruendum: & hoc confirmant authoritate Aug.† qui (vt prætaxatum eſt) dicit, nō eſſe fruendum, niſi trinitate, id eſt, ſummo & incōmutabili bono. Item dicunt, ideo fruendum non eſſe eis: quia propter ſe amandæ non ſunt: ſed propter æternam beatitudinem. Illud autem, quo fruendum eſt, propter ſe amandum eſt. Sed quòd virtutes, propter ſe amandæ non ſint, C immo propter ſolam beatitudinem, probant auctoritate Auguſt.† qui in lib. 13. de Trin. contra quoſdam ait. Forte virtutes, quas propter ſolam beatitudinē amamus, ſic perſuadere nobis audent, vt ipſam beatitudinem non amemus: quod ſi faciunt, etiam ipſas vtique amare deſiſtimus, quando illam propter quam ſolam iſtas amauimus, non amamus. Ecce his verbis D videtur Auguſtinus oſtendere, quòd virtutes non propter ſe: ſed propter ſolam beatitudinē amandæ ſint. Quod ſi ita eſt, ergo eis fruendum nō eſt. Aliis vero econtra videtur, ſcilicet, quòd eis fruendum ſit: quia propter ſe petendæ, & amandæ ſunt: & hoc confirmāt authoritate Ambroſ.† qui ait ſuper illum locum Epiſtolæ ad Gal. Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, patientia &c. Hic non nominat opera, ſed fructus, quia B propter ſe petenda ſunt. Si vero propter ſe petenda ſunt. ergo propter ſe amanda ſunt. Nos autem harum, quæ videtur, authoritatum repugnantiā de medio eximere cupientes, dicim9, quòd virtutes propter ſe petendæ, & amandæ ſunt, & tamen propter ſolam beatitudinem, propter ſe quidem amādæ ſunt: quia delectant ſui poſſeſſores, ſincera, & ſancta delectatione, & in eis pariunt gaudium ſpi- C rituale. Veruntamen, non hic eſt conſiſtendum; ſed vltra gradiendum, non hic habeat dilectionis greſſus, neque hic ſit dilectionis terminus; ſed referatur hoc ad illud ſummum bonum, cui ſoli omnino inhærendum eſt; quia illud propter ſe tantum amandum eſt, & vltra illud quærendum nihil eſt. illud enim eſt ſupremus finis. Ideo Auguſtinus† ait, quòd eas diligamus propter ſolam beatitu- D dinem. non quin eas propter ſe diligamus, ſed quia idipſum, quòd eas diligimus referimus, ad illud ſummum bonum, cui ſoli inhærendum eſt, & in eo permanendum, finiſque lętitię po-

(†Amb. ſup. 5. c. ad Gal.)

quàm principiata: nec indiget principiatis ad cognitionem principiorum, quæ iam per ſe cognoſcit, neceſſario tamen principiatorum cognitionem amittit: immo illa cognitio per principia perficitur: ita eſt in proceſſu hominis in Deum, qui per creaturas in Deum venit: quo habito, creaturis non eget ad ipſum habendum, ſed per ipſum venit in perfectum vſum omnium aliorũ, ſicut etiã eſt in proceſſu naturæ, quòd per diſpoſitiones acquiritur forma, quæ habita eſt principium omnium accidentium, & ita eſt in omnibus aliis inuenire.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd cogitatio volubilis ꝓprie dicitur, quæ eſt per diſcurſum rationis, cui non offertur ſtatim quod quærit. vnde oportet, quòd inueniat procedendo ab vno in aliud. ibi autem ſtatim ſine difficultate occurret in illo diuino lumine, quicquid quæretur. vnde etiam homines intelligunt intellectu deiformi ſicut & angeli. non autem excluditur ſucceſſio cogitationum in patria: & multo minus, ordo vnius ad alterum, qui etiã ſine ſucceſſione eſſe poteſt.

†c. de doct. Chriſ. c. 33.

nendus, quare virtutibus non eſt fruendum. Sed dicet aliquis, frui eſt amore inhærere alicui rei propter ſeipſam, vt prædictum eſt. Si ergo virtutes propter ſe amandæ ſunt, & eis fruendum eſt, Ad quod dicimus in illa deſcriptione, vbi dicitur, propter ſeipſam, G intelligendum eſt tantummodo, vt ſcilicet ametur propter ſeipſum tantum, vt non referatur ad aliud: ſed ibi ponatur finis: vt ſupra oſtendit Auguſt.† dicens. Si inhæſeris, atque permanſeris finem ponens lætitiæ: tunc vere, & proprie frui dicendus es, quod non eſt faciendum niſi in illa trinitate, ideſt, in ſummo, & incommutabili bono. vtendum eſt ergo virtutibus, & per eas fruendum ſummo bono, ita & de voluntate bona dicimus. Vnde Aug. †in lib. 10. de Trin. ait. Voluntas eſt per quam fruimur: ita & per virtutes fruimur, non eis, niſi forte aliqua virtus ſit Deus, vt charitas, de qua poſtea tractabitur.

†cap. 10.

H ¶ Aliud concedimus.

Expoſitio textus primæ diſtinctionis.

CIRCA literam quæritur de hoc, quod dicitur {Sacræ paginæ tractatores circa res, vel ſigna.} Videtur enim diuiſio eſſe incompetens: eo quòd contingit idem ſignum eſſe & rẽ: ſicut corpus Chriſti verum, & character in baptiſmo.

¶ 2 Præt. Ipſemet dicit, quòd omne ſignum res eſt, & ita videtur, quòd diuiſio non ſit per oppoſita.

¶ 3 Item. Creaturæ omnes ſunt ſignum diuinæ bonitatis, & ita vr̃ quòd fere omnia, quæ in hac doctrina traduntur, ſunt ſigna.

¶ Ad quod dicendum, quòd iſta diuiſio non eſt data per oppoſitas res, ſed per oppoſitas rationes ſecundum abſolutum, & relatum. ſignum enim eſt, quod eſt inſtitutum ad aliquid ſignificandum. res autem eſt, quæ habet abſolutam ſignificationem, non ad aliud relatam. vnde non eſt inconueniens, ꝙ idem ſit ſignum & res reſpectu diuerſorum: ſicut etiam idem homo eſt pater, & filius. vnde patet ſolutio ad primum.

I ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd res dupliciter ſumitur in ꝓceſſu huius locutionis: ſumitur enim communiter pro omni ente, & ſic omne ſignum eſt res, ſumitur etiam magis ſtricte pro eo, quod eſt res tantum, & non ſignum, & ſic contra ſignum diuiditur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis creaturæ ſint ſignum alicuius, nihilominus tamen ad hoc principaliter non ſunt inſtitutæ. & ideo non continentur ſub ſignis, niſi ſecundum quid.

DEINDE quæritur de hoc, quòd dicitur {Et primo de rebus, & poſt de ſignis &c.}

¶ Videtur enim quòd prius agendum eſt de ſignis. res enim per ſigna diſcuntur, vt in litera dicitur. ergo per cognitionem ſignorum deuenimus in cognitionem rerum.

K ¶ Ad quod dicendum, quòd hoc ſequitur, quando ſigna, & res ſunt eiuſdem ordinis, ſcilicet, quòd prius determinandum eſt de ſignis, quàm de rebus, quę per illa ſigna ſignificantur. ſic autem non ſe habent ſigna ſacramentalia ad ea, de quibus in primis tribus libris agitur. Vel dicendum, quòd alius eſt ordo ſeruandus in accipiendo cognitionem, & tradendo. accipiens enim cognitionem procedit de ſignis ad ſignata, quaſi modo reſolutorio: quia ſigna magis ſunt nota quoad ipſum, ſed tradens cognitionem ſignorum, oportet quòd res ante ſigna manifeſtet: eo quòd ſigna ſumuntur per ſimilitudinem ad res. vnde oportet præcognoſcere res ad cognitionem ſignorum: ad quarum ſimilitudinem ſumuntur.

DEINDE quæritur de hoc, quòd dicit: quaſi inter vtraſque conſtituit. Videtur enim ex hoc, quòd homo ſit medium inter vtibilia & fruibilia. cuius contrarium videtur ex hoc, ꝙ virtus continetur inter vtibilia. virtus autem eſt de maxime bonis ſecundum Auguſt. quibus nullus male vtitur. naturales autem potentię ſunt media bona, quibus aliquis male poteſt vti & bene. & ita videtur, quòd virtutes ſunt ſupra hominem.

Aug. de lib. arbit. c. 19. lib. 2. to. 1.

¶ Ad quod dicendum, quòd ordo bonorum dupliciter poteſt conſiderari: aut per comparationem ad rectitudinem vitæ. & hoc modo virtus, quę eſt ſicut cauſa ꝑ ſe talis rectitudinis, eſt maximum bonũ. potentia autem naturalis, quæ eſt ſicut materiale, ad talem rectitudinem. eſt medium, & res alię quæ ſunt exterius adminiculantes ſunt minima bona. Poteſt etiam conſiderari ordo bonorum ſecundum progreſſum in beatitudinẽ: & hoc modo ipſum beatificans erit maximum bonum, & participans beatitudinem erit medium, & diſponẽs ad ipſam erit minimum.

Epilogus.

D

OMNIVM ergo, quę dicta ſunt, ex quo de rebus ſpecialiter tractauimus, hæc ſumma eſt, quòd alię ſunt, quibus fruendum eſt, alię quibus vtendum, alię quę fruuntur, & vtuntur. Et inter eas, quibus vtendum eſt, etiam

H ITEM quæritur de hoc. {Res alię ſunt quibus frui &c.} Omne enim quod eſt, vel eſt finis, vel eſt ad finem: ſed fruibile habet rationem finis, vtibile autem rationem eorum, quæ ſunt ad finem. ergo vtibile, & fruibile ſufficienter diuidunt res: & ita tertium membrum ſuperfluit, præcipue cum ipſe poſt dicat, quòd hominibus, qui vtentes & fruentes ſunt, vtendum eſt.

¶ Ad quod dicendum, quòd aliquid eſt ad finem ordinatum dupliciter. vel ſicut progrediens in finem. & hoc modo fruens, & vtens eſt ad finem: vel ſicut via in finem. & hoc modo vtibile eſt ad finem. vnde vtibile, non comprehendit omnia, quę ſunt ad finem, niſi valde large acceptum: nec eſt inconueniens, ſi idem contineatur ſub duobus membris, cum diuiſio ſit data per oppoſitas rationes, & non per oppoſitas res.

ITEM quęritur de hoc {Vtibile eſt id quod in vſum.} Videtur quòd male notificet, quia vſum non eſt magis notum, quàm vti: & ita videtur, quòd diffinitio non ſit per magis nota.

I ¶ Ad quod dicendum, quòd totum hoc quòd dicitur. Id quod in vſum venit, ponitur loco vnius dictionis, & eſt circumlocutio huius, quòd dico vtibile, quod eſt obiectum huius actus vti. actus autem conuenienter per ſuum obiectum diffinitur.

ITEM quæritur de hoc {Non enim facile &c.} quæ ſit cauſa huius dicti.

¶ Ad quod dicendum, quòd nos imponimus nomina rebus ſecundum quòd veniunt in cognitionem noſtram, & quia nos cognitionem accipimus a rebus creatis, imponimus nomina ſecundum modum rerum creatarum. ea autem quæ ſunt in creaturis, non ſunt per eundem modum in Deo, ſed excellentiori modo: ideo nomina quæ nos imponimus non ſunt ſufficientia ad ſignificandum Deum, ſicut patet, quòd nomina ſignificantia in abſtracto, ſignificant quid imperfectum non per ſe ſubſiſtens, vt humanitas vel albedo. concreta autem ſignificant quid compoſitũ, quorum neutrum diuinæ conuenit nobilitati.

K ITEM quæritur de hoc {Tanto noſtram peregr. & tole. &c.} Videtur enim contrarium, per id quod dicitur Prouerbio. 13 Spes quæ differtur affligit animam. Et ita per hoc quod in ſpeculo cognoſcimus & pręſentiam deſideramus, intolerabilius abſentiam ſuſtinemus.

¶ Ad quod dicendum, quòd inquantum ſpes eſt deſiderati abſentis, ſic eſt cauſa afflictionis. inquantum autem res deſiderata per ſpem, & imperfectam cognitionem aliquo modo efficitur præſens: ſic affert quandam delectationem.

DEINDE quæritur de hoc, quòd dicit. {Notandum quòd idem &c.} Vnius enim vnica eſt diffinitio ſicut, & eſſe. ergo de vti & frui, non debent dari multæ diffinitiones.

¶ Ad quod dicendum, quòd ſi inueniretur aliqua diffinitio, quę diceret eſſe rei ſecundum comparationem ad omnes cauſas ipſius proprias, eſſet perfectiſſima, & vna tantum, ſed inueniuntur diffinitiones notificantes eſſe rei plures ſecundum diuerſas cauſas. vnde aliqua datur per cauſam finalem, quędam per formalem, & ſic de aliis: inueniuntur etiam aliæ notificationes

tiones ſumptæ ex proprietatibus conſequentibus eſſe rei,& ta-
les etiam poſſunt eſſe plures.

¶ Dicendum ergo quantum ad præſens pertinet, quòd prima diffinitio de frui, ſcilicet, Frui eſt amore inhęrere &c. datur per comparationem ad obiectum, & habitum elicientem actum. Secunda autem ſcilicet, Fruimur cognitis &c. datur per comparationem ad potentiam cuius eſt actus ſecundum ordinem ad potentiam præcedentem, ſcilicet cognitiuam. Tertia.ſ. Frui eſt vti cum gaudio &c. datur per proprietatē conſequentem actum inquantum perfectus eſt. ſ. gaudium de re habita. Similiter dicendum, quòd prima diffinitio de vti. ſ. Vti eſt referre &c. datur per comparationem ad obiectum, & ad finem, de vti propriè dicto. Alia autem, ſcilicet. Vti eſt aſſumere &c. datur de vti communiter ſumpto per comparationem ad potentiam operantem & vniuerſaliter mouentem.

quedā ſunt, per quas fruimur, vt virtutes, & potentię animi, quæ ſunt naturalia bona, de quibus omnibus, antequam de ſignis tractemus, agendum eſt: ac primum de rebus, quibus fruendum eſt, ſcilicet de ſancta atque indiuidua trinitate.

DISTINCTIO II.

A

De myſterio trinitatis, & vnitatis.

HOC itaq; vera, ac pia fide tenendum eſt, q trinitas ſit vnus ſolus, & verus Deus: vt ait Auguſt.† in lib. j. de Trinitate, ſcilicet pater & filius, & ſpiritusſanctus, & hæc trinitas vnius eiuſdemque ſubſtantiæ vel eſſentiæ dicitur, creditur, & intelligitur, quę eſt ſummum bonum, quod purgatiſſimis mētibus cernitur. Mentis enim humanæ acies inualida, in tam excellenti luce, non B figitur, niſi per iuſtitiam fidei emundetur. Idem in eodem.† Non approbo, quod in oratione dixi: Deus, qui non niſi mundos verum ſcire voluiſti. Reſponderi enim poteſt multos, non etiam mundos multa ſcire vera. De hac ergo re ſumma, & excellentiſſima cum modeſtia, & timore agendum eſt, &

†c.2.to.3.

†1.Retr.c.4. to.n. 1.

Deinde circa hoc, quòd dicit. Neq; tamen ſic vtitur &c. Notandum, quòd oſtendit differentiam vſus noſtri ad vſum diuinum in duobus. ſ. in hoc, quòd nos referimus vſum noſtrum, quo operamur circa res ad vtilitatem noſtram: ille vero non ad vtilitatem ſuam, ſed noſtram.

¶ Item ipſe refert vſum ſuum, quo rebus vtitur ad bonitatem ſuam; nos vero non ad bonitatem noſtram, ſed ipſius.

¶ Et hoc oſtendit in operibus miſericordiæ. Primo & planum eſt. Et ſecundo in operibus creationis: ipſe enim propter bonitatem ſuam fecit nos: & ideo dicit. Quia bonus eſt, ſumus, & ex eo, quòd ſumus habemus bonitatem, & hoc prodeſt nobis, & ſic patet, quòd hoc opus eſt ad noſtram vtilitatem. Tertio oſtendit in opere iuſtitiæ: ipſe enim punit nos propter bonitatem ſuam: & ideo dicit {Quia iuſtus eſt, non impune mali ſumus.} Quia iuſtitia eius bonitas eius eſt: hoc etiam ad vtilitatem noſtram cedit: quia ad hoc punimur pro malo: vt a malo recedamus, & ita a non eſſe propter quod dicit {Inquantum mali ſumus.} minus ſumus, quia quanto magis mali ſumus, minus ſumus. malum enim eſt priuatio. vnde quanto multiplicatur in nobis, tanto elongat nos ab eſſe perfecto.

Deinde quæritur de hoc, quod dicit. {Item quia bonus &c.} Videtur enim eſſe falſum: ſicut enim dicit Boetius lib. de hebdomadibus ſi remoueatur per intellectum bonitas a Deo, adhuc remanebunt alia entia & alia, ſed non bona. ergo non quia bonus eſt ſumus.

Boet. lib. de Ebdomadi. 2. cap.

Respondeo. Dicendum, quòd opera diuina poſſunt comparari ad diuina attributa ſicut ad cauſam efficientem exemplarem: & hoc modo ſapientia creaturæ eſt a ſapientia Dei, & eſſe creaturæ ab eſſe diuino: & bonitas a bonitate, & ſic loquitur Boetius. Sed tamen quia bonitas habet rationem finis, & finis eſt cauſa omnium cauſarum. ideo omnes iſtæ proceſſiones profectionum in creaturas attribuuntur bonitati diuinæ: etiam a Dionyſio, quàmuis a diuerſis attributis exemplentur.

In eod. lib.

Dionyſ. de diuinis nominib. c. 4. G

Item quæritur de hoc, quòd dicit. {Inquantum ſumus boni &c.} Alia enim ratio boni, & entis, & ita videtur falſum dicere.

Respondeo. Dicendum, quòd quàmuis bonum, & ens differant ſecundum intentiones: quia alia eſt ratio boni & entis, tamen conuertuntur ſecundum ſuppoſita: eo quòd omne eſſe eſt a bono, & ad bonum. vnde, Inquantum, non dicit idētitatem intentionis: ſed ęqualitatē ſuppoſitorum boni & entis.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM inquiſiuit ea de quibus agendum eſt in hoc opere: hic proſequitur ſuam intentionem, & diuiditur in duas partes. Cum enim vt ſupra dictum eſt, ſacræ doctrinæ intentio ſit circa diuina. diuinum autem ſumitur ſecundum relationem ad Deum, vel vt principium vel vt finem, ſecundum quòd Apocal. 1. dicitur. Ego ſum Alpha, & Omega, conſideratio huius doctrinæ erit de rebus, ſecundum quòd exeunt a primo, & ſecundum quòd referuntur in ipſum, vt in finem. Vnde in prima parte determinat de rebus diuinis ſecundum exitum a principio. In ſecunda ſecundum reditum in finem, & hoc in principio tertii. Aliter poteſt diuidi ſecundum intētionem Magiſtri: quòd in prima determinat de rebus. in ſecunda de ſignis. & hoc in quarto.

In proœm.

Item prima in tres. In prima de fruibilibus. In ſecunda de vtibilibus, in ſecundo libro. In tertia de his, quæ ordinant vtibilia ad fruibilia, quæ etiam partim ſunt vtibilia partim fruibilia. & hoc in tertio libro. Secundum primam diuiſionem diuiditur prima pars, in duas. In prima determinat de diuinis ſecundum exitum a principio in vnitate eſſentiæ. In ſecunda de diuinis ſecundum exitum in diuerſitate eſſentiæ. & hoc in ſecundo libro. Primus autem liber diuiditur in duas partes: exitus enim perſonarum in vnitate eſ- C ſentiæ, eſt cauſa exitus creaturarum in eſſentiæ diuerſitate. Vnde in prima parte determinatur trinitas perſonarum in vnitate eſſentiæ, quę diſtinguitur ſecundum exitum vnius perſonæ ab alia. In ſecunda, determinantur attributa quædam, ex quorum rationibus completur cauſalitas in diuinis perſonis reſpectu productionis creaturarum, ſcilicet de ſcientia, potentia, voluntate: infra. 35. diſtinctio. {Cumque ſupra diſſeruimus.} Prima diuiditur in duas partes. Primo enim inquirit trinitatem perſonarum in vnitate eſſentiæ de qua intendit. In ſecunda, proſequitur determinationem vnitatis, & trinitatis inuentæ: infra 8. diſtin. {Sicut de veritate &c.} Prima in duas, In prima manifeſtat veritatem. In ſecunda, excludit dubitationem. 4. diſtin. {Hic oritur quæſtio &c.} Item prima in duas.} In prima inquirit modum inueſtigandi trinitatem in vnitate; In ſecunda, oſtendit trinitatem perſonarum in eſſentiæ vnitate. ibi {Proponamus ergo &c.} Modum autem inueſtigandi oſten- D dit, quantum ad tria. Primo, quantum ad inquirendum conditionem. Secundo, quantum ad intentionem. ibi {Omnes autem catholici.} Tertio, quantum ad inquirendi ordinem. ibi {Cæterum vt in libro primo &c.} Inquirentium autem conditionem in prima parte deſcribit tripliciter. Primo, quantum ad ipſorum puritatem, quæ neceſſaria eſt ad tantæ veritatis contemplationem. Secundo, quantum ad reuerentiam, & attentionem. ibi {De hac igitur re &c.} Tertio, quantum ad mutuam charitatem: quia vnus indiget alterius auxilio, propter difficultatem materiæ. ibi {Perinde omnis, qui audi. &c.} ¶ Omnes autem catholici &c.} Hic oſtendit intentionem inquirentium de trinitate. Et primo, oſtendit quid doctores intenderunt docere. Secundo, concludit quid oporteat nos tenere. ibi {Teneamus igitur &c.} Proponamus ergo &c.} Hic oſtendit trinitatem perſonarum in vnitate eſſentiæ. Et primo E per authoritates. Secundo, per rationes. Tertia diſtinctio. ibi {Apoſtolus nanque ait.} Prima in duas. Primo, oſtendit propoſitum per authoritates veteris teſtamenti. Secundo, per authoritates noui. ibi {Nunc vero poſt teſtimonia.} Prima in tres. In prima oſtendit ſpecialiter eſſentiæ vnitatem. Secundo, communiter vnitatem & trinitatem. Primo, per authoritatem legis. Secundo, prophetarum. ibi {Perſonarum quoque pluralitatem &c.} Tertio ſpecialiter perſonarum diſtinctionem. ibi {Dicendum quoq; æternā &c.} Et primo ſecundum proceſſionem filii a patre. Secundo, quantum ad proceſſionem ſpiritusſancti, ab vtroque.

QVAESTIO

QVÆSTIO PRIMA.

A

Ad euidentiam eorum, quæ hic dicuntur, quinque quęruntur.

Primu. De vnitate diuinæ eſſentiæ.
Secundu. Vtrum in illa vnitate ſit inuenire diuerſitatem attributorum.
Tertio. Vtrum pluralitas rationum, ſecundum quas attributa differunt ſit aliquo modo in Deo. vel tantum in intellectu ratiocinantis.
Quarto. Vtrum illa vnitas compatiatur pluralitatem perſonarum.
Quinto ſi compatitur, Vtrum pluralitas illa ſit pluralitas realis, vel rationis tantum.

attentisſimis auribus, atque deuotis audiendum: vbi quæritur vnitas trinitatis, patris ſcilicet & filij, & ſpiritusſancti, quia neque periculoſius alicubi erratur, neque laborioſius, †aliquid quęritur, neque fructuoſius aliquid inuenitur. Proinde omnis qui audit, & legit ea quę de ineffabili, & inacceſſibili deitatis luce dicuntur, ſtudeat imitari, atque ſeruare, quod venerabilis doctor Auguſt. †in 1. lib. de Trinit. de ſeipſo ait. Non pigebit me (inquit) ſicubi hæſito quærere, nec pudebit ſicubi erro, diſcere. Quiſquis ergo hoc audit, vel legit, vbi pariter certus eſt mecum pergat: vbi pariter hæſitat, quęrat mecum: vbi errorem ſuum cognoſcit, redeat ad me, vbi meum, reuocet me. Itaque ingrediamur ſimul charitatis viam tendentes ad eum de quo dictum eſt, quærite faciem eius† ſemper.

†Aug. 1. de Tri. c. 3. & 3.

cap. 2.

†Pſ. 104.

ARTIC. I.

Vtrum Deus ſit tantum vnus.

a

AD PRIMUM ſic procedit. Videtur, quòd non ſit neceſſarium ponere vnū Deum. Ab vno.n. primo, & ſimplici pcedit tantum vnum ſecundum philoſophum: ſed plures bonitates inueniuntur participari in creaturis, ſicut ſapientia, bonitas, pax, & huiuſmodi. ergo videtur, quòd procedant a pluribus primis principiis, & ſic eſt ponere plures Deos, & hic videtur fuiſſe error gentilium, vt dicit Diony. lib. de diuinis nominibus: quod etiam patet ex hoc quòd ponebant vnum Deum ſapientiæ, & aliam Deam pacem, & ſic de aliis.

p. p. qō. 11. art. 3. Et 1. d. 24. 1. Et 1. cōt. c. 43. 8. phyſ. tex. 51. & 12. Meta. tex. 49. Cap. 11.

¶ 2 Item ſicut dicitur quarto Meta. perfectū vnumquodq; eſt, quando poteſt producere ſibi ſimile in natura: ſed diuina eſſentia eſt perfectiſſima. ergo videtur, quòd poſſit pducere aliam eſſentiam ſibi ſimilem, ita quòd ſint plures diuinæ eſſentiæ.

Tex. 18.

¶ 3 ITEM prima materia, quæ eſt pura potentia eſt vna, & quanto formæ ſibi ſunt propinquiores inueniuntur pauciores numero. primo enim perficitur per quatuor formas elementares: poſt per plurimas formas miſtorum corporum. ergo in vltimo remotionis a materia, debet inueniri maxima pluralitas. & ita videtur, quòd cum Deus ſit maxime remotus a materia, quod natura diuina ſit maxime multiplicata: & ſic ſunt plures dij.

CONTRA. Omnis natura, quæ inuenitur in pluribus ſecundum prius, & poſterius, oportet quòd deſcendat ab vno primo in quo perfecte habeatur. vnitas enim principiati atteſtatur vnitati principij, ſicut omnis calor originatur ab vno calidiſſimo, quod eſt ignis: ſed entitas inuenitur in pluribus ſecundum prius & poſterius. ergo oportet eſſe vnum primum ens perfectiſſimum, a quo omnia entia habent eſſe, & hic eſt Deus. eſt igitur vnus Deus.

¶ Pręt. Si ſint plures dij per eſſentiam diſtincti, oportet, quòd eorum eſſentię diuidantur ab inuicem eſſentiali differentia, ſicut quæ differunt ſpecie vel genere: vel quę differant numero. Si autem differunt genere, vel ſpecie: oportet quòd aliqua differentia differant: illa autem differentia, aut pertinet ad bonitatem, aut non: ſi non. ergo Deus in quo erat differentia, non habet puram bonitatem, & ſic non eſt purum bonum: ſi autem pertinet ad bonitatem, & illa non inuenitur in alio. ergo ille in quo non inuenitur, non erit perfectus in bonitate: oportet autem Deum eſſe ſummum bonum, quod ſit & purum, & perfectum in bonitate. ergo impoſſibile eſt eſſe plures Deos.

¶ Si dicatur, quòd illa differentia eſt eadem ſecundum ſpeciem in vtroque: ſed differens numero.

Contra. Quicquid eſt eiuſdem ſpeciei non diuiditur ſecundum numerum, niſi ſecundum diuiſionem materiæ, vel

F aliquius potentialitatis. ergo & illa differentia eſt eadem ſecundum ſpeciem differens numero. oportebit ergo, quòd in Deo ſit aliquid potentiale: & ſic ens diminutum, & dependens ad aliud, quod eſt contra rationem primi entis.

¶ Præt. Ens in quo non differt ſuum eſſe, & ſua quidditas, non poteſt participari, quidditas ſua ſiue eſſentia, niſi & eſſe participetur. ſed quandocunque diuiditur eſſentia alicuius per participationē, participatur eſſentia eadem ſecūdum rationem: & non ſecundum idem eſſe. ergo impoſſibile eſt eius in quo nō differt eſſentia & eſſe, eſſentialem participationem diuidi vel multiplicari, tale autem eſt Deus: aliàs eſſet ſuum eſſe acquiſitum ab aliquo. ergo impoſſibile eſt, quòd diuinitas multiplicetur vel diuidatur, & ita erit vnus tantum Deus.

1. de Trini. cap. 4.

RESPONDEO. Dicendum, quòd cū omnis multitudo pcedat ab vnitate aliqua, vt dicit Diony. oportet vniuerſitatis multitudinem ad vnum principiū entium primum reduci, quod eſt Deus. hoc enim, & fidès ſupponit, & ratio demonſtrat.

c. 13. de di. no. c. & vno & ca. 5.

Quæ fuerit intentio ſcribentium de trinitate.

a

OMNES autem catholici tractatores: vt in eodē lib. Auguſt. †ait, qui de trinitate, quæ Deus eſt, ſcripſerunt: hoc intenderunt ſecūdum ſcripturas docere, quòd pater, & filius & ſpiritusſanctus vnius ſint ſubſtantiæ, & inſeparabili G æqualitate vnus ſint Deus. Auguſt. †in li. Retractationum. vbi dixi de patre, & filio, qui gignit, & quem gignit, vnum eſt: dicendum fuit vnum ſunt: ſicut ipſa veritas aperte loquitur dicens: Ego† & pater vnum ſumus: vt ſit vnitas in eſſentia, & in perſonis pluralitas, ideoq; non ſunt tres Dii: ſed vnus Deus, licet pater genuerit filium, & ideo filius, non ſit qui pater eſt, filiuſque a patre ſit genitus: & ideo pater non ſit, qui filius eſt, & ſpiritus H ſanctus, nec pater ſit nec filius:

†Lib. 1. c. 4. tom. 1.

†Ioan. 7.

¶ AD PRIMUM ergo dicendum, quòd quàmuis bonitates participatę in creaturis ſint differentes ratione; tamen habent ordinem adinuicem, & vna includit alteram, & vna fundatur ſuper alteram, ſicut in intelligere includitur viuere, & in viuere includitur eſſe, & ideo non reducuntur in diuerſa principia: ſed in vnum, ſi etiam ordinem non haberent, non propter hoc excluderetur vnitas primi principij, quia quod in principio vnitum eſt, in effectibus multiplicatur: ſemper enim in cauſa eſt aliquid nobilius, quàm in cauſato. vnde primum principium licet ſit vnum & ſimplex re, ſunt tamen in eo plures rationes perfe- I ctionum, ſcilicet, ſapientiæ, vitæ, & huiuſmodi. ſecundum quas diuerſę perfectiones re differentes, in creaturis cauſantur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd hoc eſt de perfectione diuinæ eſſentiæ, quòd ſibi ſimilis, & ęqualis alia eſſentia eſſe nō poteſt. ſi enim ab ipſa eſſet, oporteret, quòd eſſe illius eſſet dependens ab ipſa, & ſic incideret in illam eſſentiam potentialitatis, per quam diſtingueretur ab eſſentia diuina, quæ eſt actus purus. non autem oportet, quòd quicquid eſt de nobilitate creaturæ, ſit de nobilitate creatoris, quæ ipſam improportionabiliter excedit, ſicut aliquid eſt de nobilitate canis, vt eſſe furibundum, quòd eſſet ad ignobilitatem hominis, vt dicit Diony.

Dion. c. 4. lib. citati.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſimplex principium habet rationem vnitatis, & quia materia eſt potentia tantum: ideo eſt vna numero, non per vnam formam, quam habeat: ſed per remotionem omnium formarum diſtinguentium: & per eandem K rationem actus purus & primus eſt vnus, non multiplicabilis; ſicut materia multiplicatur per aduentum formarum, ſed omnino impoſſibilis ad diuerſitatem.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Deo, ſint plura attributa.

CIRCA SECUNDUM ſic proceditur. Videtur, quòd in diuina eſſentia, non ſit pluralitas attributorum.

1. d. 12. 3. c. 1. 6. c. 32.

¶ 1 Illud enim eſt maxime vnum, quòd omnino a pluralitate remouetur. albius enim eſt ſecundum philoſophum, quod eſt nigro impermiſtius: ſed diuina eſſentia eſt ſumme vna quæ eſt principium totius vnitatis. ergo in ea nulla pluralitas attributorum cadere poterit.

3. Top. c. 8.

¶ 3 ITEM vnius ſimplicitatis eſt operatio vna: ſed diuina eſſentia

eſſentia eſt vna, & ſimplex. ergo habet tantum vnam operationem. diuerſorum autem attributorum ſunt operationes diuerſæ, ſicut ſcientiæ ſcire, & voluntatis velle, & ſic de aliis. ergo in Deo, non inueniuntur diuerſitas attributorum. A

CONTRA. Sicut dicit Auguſt. Omne, quod ſimpliciter melius eſt eſſe, quàm non eſſe, Deo eſt attribuendum: ſed ſapientia, bonitas, & huiuſmodi, ſimpliciter ſunt melius eſſe, quàm non eſſe. ergo ſunt in Deo.
Anſel. proſolog. c. 5.
ſta. 1. to. 3.

¶ Præter. Omne, quod dicitur ſecundum quid, originatur ab eo, quod eſt ſimpliciter, & abſolute: ſed inuenim⁹, quędam eſſe perfecta non abſolute. ſed ſecundum ſuam naturam. quædam pl⁹, & quędam minus. ergo oportet eſſe aliquod perfectū abſolute, & ſimpliciter, a quo omnia alia ſpecificantur: ſed ſicut dicit philoſophus in quinto Metaph. perfectū ſimpliciter eſt, in quo inueniuntur oēs nobilitates repertæ in omnibus generibus, & Commentator dicit ibidem, quòd hoc eſt Deus. ergo in Deo eſt reperire potentiam, bonitatem, & quicquid aliud eſt nobilitatis, in quacunque re.
Tex. 21.
ſta. 2. to. 3.
Com. 21.

ſed tantum patris, & filii ſpiritus, vtrique coæqualis, & ad trinitatis vnitatem pertinens. Teneamus ergo patrem, & filium, & ſpiritumſanctum vnum eſſe naturaliter Deum. vt ait Aug.† in lib. de fide ad Petrum. Neque tamen ipſum patrem eſſe, qui filius, nec filium ipſum eſſe, qui pater eſt, nec ſpiritumſanctum ipſum eſſe, qui pater eſt, aut filius. Vna eſt enim patris, & filii & ſpiritusſancti eſſentia, quam græci homouſion vocant. in qua non eſt aliud pater, aliud filius, aliud ſpiritus ſanctus, quamuis ſit perſonaliter alius pater, ali⁹ filius, alius ſpiritusſanctus.

Quis ordo ſeruandus ſit cum de Trinitate agitur.

CAPITVLVM vt in li. 1. de Trin. docet Aug. †primum ſecundum authoritatem ſanctarum ſcripturarū: vtrum ita fides ſe habeat demōſtrandum eſt. Deinde aduerſus garrulos ratiocinatores, elatio- C

RESPONDEO. Dicendum, quòd quicquid eſt entitatis, & bonitatis in creaturis, totum eſt a creatore. imperfectio autem non eſt ab ipſo, ſed accidit ex parte creaturarum inquantum ſunt ex nihilo. quod autem eſt cauſa alicuius, habet illud excellentius, & nobilius. vnde oportet, quòd omnes nobilitates omnium creaturarum inueniantur in Deo nobiliſſimo modo, & ſine aliqua imperfectione, & ideo quæ in creaturis ſunt diuerſa, in Deo propter ſummam ſimplicitatem ſunt vnum. ſic ergo dicendum eſt, quòd in Deo eſt ſapientia bonitas, & huiuſmodi, quorum quodlibet eſt ipſa diuina eſſentia, & ita omnia ſunt vnum re, & quia vnumquodque eorum eſt in Deo, ſecundum ſui veriſſimam rationem, & ratio ſapientiæ, non eſt ratio bonitatis inquantum huiuſmodi, relinquitur quòd ſunt diuerſa ratione, non tantum ex parte ipſius ratiocinantis, ſed ex proprietate ipſius rei: & inde eſt, quòd ipſe non eſt cauſa rerum omnino æquiuoca, cum ſecundum formam ſuam producat effectus ſimiles, non vniuoce, ſed analogice, ſicut a ſua ſapientia deriuatur omnis ſapientia, & ita de aliis attributis, ſecundum doctrinam Dionyſij. Vnde ipſe eſt exemplaris forma rerum, non tantum quantum ad ea quæ ſunt in ſapientia ſua, ſcilicet, ſecundum rationes ideales, ſed etiam quantum ad ea, quæ ſunt in natura ſua, ſcilicet attributa. Quidam autem dicunt, quòd iſta attributa, non differunt niſi penes connotata in creaturis, quod non poteſt eſſe, tum quia cauſa non habet aliquid ab effectu: ſed econuerſo. vnde Deus non dicitur ſapiens, quia ab eo eſt ſapientia, ſed potius res creata dicitur ſapiens, inquantum imitatur diuinam ſapientiam, tum quia ab æterno creaturis nō exiſtentibus, etiam ſi nunquam futuræ fuiſſent, fuit verum dicere, quòd eſt ſapiens, bonus, & huiuſmodi. nec idem omnino ſignificatur per vnum, & per aliud, ſicut idem ſignificatur per nomina ſynonyma. D E
Dio. de di. no. c. 7.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pluralitas attributorum in nullo præiudicat ſummæ vnitati, quia ea quæ in aliis ſunt vt plura, in eo ſunt vnum, & remanet pluralitas tantum, ſecundum rationem, quæ non opponitur ſummæ vnitati in re: ſed neceſſario ipſa conſequitur, ſi ſimul adſit perfectio.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd operatio Dei eſt ſua eſſentia. vnde ſicut eſſentia eſt vna: ita operatio eſt vna in ſe: ſed plurificatur per diuerſas rationes, ſicut etiam eſt ex parte eſſentiæ, quæ licet ſit vna, conſiderantur tñ in ea plures rationes attributorū.
D. 32.

ARTICVLVS III.

Vtrum pluralitas rationum, quibus attributa differunt, ſit tantum in intellectu, vel etiam in Deo.

res, quàm capaciores, rationibus catholicis, & ſimilitudinibus congruis ad defenſionem, & aſſertionem fidei vtendū eſt, vt eorum inquiſitionibus ſatiſfacientes, manſuetos plenius inſtruamus, & illi ſi nequiuerint inuenire quod quærunt de ſuis mentibus potius, quàm de ipſa veritate, vel de noſtra aſſertione conquerantur. B

Teſtimonia ſanctorum de Trinitate.

PROPONAMVS ergo in medium veteris, ac noui teſtamenti authoritates, quibus diuinæ vnitatis, atque trinitatis veritas demonſtretur, ac primum ipſa legis exordia occurrant, vbi Moyſes ait, †Audi Iſrael, dominus De⁹ tuus, deus vnus eſt. Item, ego ſum†domin⁹ Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti. Non erunt tibi Dii alii preter me. Ecce hic ſignificauit vnitatem diuinæ naturæ. Deus enim, & dominus. vt ait Ambro. †in lib. de
†Deuter. 6.
†Exod. 20.
†Amb. li. 1. de fid. c. 1. ſ. to. 2.

CIRCA TERtium ſic proceditur. Videtur, quòd pluralitas rationum ſecundum quas attributa differunt, nullo modo ſit in Deo, ſed tantum in intellectu ratiocinantis. Dicit enim Diony. primo ca. de diui. nominibus. Omnem ſanctorum theologorū hymnum, inuenies ad bonos thearchiæ proceſſus manifeſtatiue, & laudatiue Dei nominationes diuidentem. Et eſt ſenſus, quòd nomina, q̃ in laudem diuinam ſancti aſſumunt ſecū dum diuerſos diuinitatis proceſſus, quib⁹ ipſe Deus manifeſtatur diuiduntur. ergo iſta pluralitas, non eſt ex parte Dei, ſed ex parte diuerſorum effectuum; ex quibus intellect⁹ noſter Deū diuerſimode cognoſcit, & nominat.
1. q. 13. 4 & pot. q. 7. & 1. cont. ca. 36.

¶ 2 Præt. Diony. dicit in epiſtola ad Gayum. Si aliquis videns Deum intellexerit quod vidit, non ipſum vidit, ſed aliquid eorum, quæ ſunt eius. Si ergo prædicta nomina differunt ſecundum diuerſas rationes, quas de eis intelleximus, iſtis rationibus nihil reſpondet, quòd in Deo ſit: ſed in his, q̃ Dei ſunt, ſcilicet creaturis.
Epiſt. 1.

¶ 3 Præt. Commentator dicit 12. meta. loquens de huiuſmodi nominibus, quòd multiplicitas, quam iſta nomina pretendunt, eſt in Deo ſecundum intellectum, & nullo modo ſecundum rem. ergo videtur, quòd pluralitas harum rationum ſit ſecundum intellectum noſtrum tantum. D
Tex. 39. & 51.

¶ 4 Præt. Quicquid eſt in Deo, Deus eſt. ſi ergo iſtæ rationes ſecundum quas attributa differunt ſunt in Deo, ipſæ ſunt Deus; ſed Deus eſt vnus & ſimplex. ergo iſtæ rationes ſecundum quod in Deo ſunt, non ſunt plures.

¶ 5 Præt. Illud, quod in ſe eſt vnum omnibus modis, non eſt radix alicuius multitudinis in eo exiſtentis: ſed eſſentia diuina eſt vna omnibus modis, quia eſt ſumme vna. ergo non poteſt eſſe radix alicuius multitudinis, in ea exiſtentis. pluralitas ergo dictarum rationum, non radicatur in eſſentia diuina, ſed in intellectu tantum.

¶ 6 Præt. Damaſc. dicit, quòd in Deo omnia ſunt vnum præter ingenerationem, & generationem, & proceſſionem. ſi ergo ſapientia, & bonitas, & huiuſmodi attributa ſunt in Deo, ſecundum quòd in ipſo ſunt non habent aliquam pluralitatem. ergo pluralitas rationum quam nomina ſignificant, non eſt in Deo, ſed in intellectu noſtro tantum. E
Lib. 1. c. 8. fid. orthod.

SED CONTRA Diony. vlt. ca. de diuinis nominibus dicit, quòd Deus dicitur perfectus ſicut omnia in ſeipſo comprehendens, & hoc eſt etiam quod Philoſophus, & Commen. dicit in quinto metaph. quòd Deus dicitur perfectus, quia omnes perfectiones q̃ ſunt in omnibus generibus rerū, in ipſo ſunt. hæc autem perfectio, qua Deus perfectus eſt, eſt ſecundum rē, & non ſecundum intellectum tantum. ergo iſta attributa, quæ perfectionem demonſtrant, non ſunt tantum in intellectu: ſed in re, quæ Deus eſt.
Tex. 21.

¶ Præt. Diony. 9. cap. de diui. nominibus. dicit, quòd creaturæ dicuntur Deo ſimiles, inquantum imitantur Deum, qui perfecte imitabilis non eſt a creatura: iſta autem imitatio eſt ſecundum participationem attributorum. ergo creaturæ ſunt Deo ſimiles, ſecundum ſapientiam, bonitatem, & huiuſmodi: ſed

hoc

hoc non poſſet eſſe, niſi prædicta eſſent in Deo, ſecundum pro-
prias rationes. ergo ratio ſapientię, & bonitatis proprie in Deo eſt, & ita huiuſmodi rationes, non ſunt tantum ex parte intellectus.

¶ Præt. Sapientia non dicitur æquiuoce de Deo, & creatura. aliàs ſapientia creata non duceret in cognitionem ſapiētiæ increatæ. & ſimiliter
†Exod. 3. eſt da potentia, & bonitate, & de aliis huiuſmodi, ſed ea quæ prædicantur de pluribus ſecūdum rationes omnino diuerſas, æquiuoce prædicantur. ergo aliquo modo ratio ſapientiæ, ſecundum quòd
†Exod. 15. de Deo dicitur, & de creaturis eſt vna, nō quidem per vniuocationem, ſed per analogiam: & ſimiliter eſt de aliis: ſed ratio ſapientię, ſecundum
†Gen. c. 1. quòd de creaturis dicitur, non eſt eadem ratio, cum ratione bonitatis, & potentiæ. ergo etiam ſecūdum quòd iſta de Deo dicuntur, non
†ca. 1. to. 3. ſunt eædē rationes, ſed diuerſæ.

¶ Præt. Sicut Deus vere eſt pater, ita etiam vere eſt ſapiēs: ſed ex hoc, quòd vere Deus eſt pater, nō poteſt dici, quòd ratio paternitatis ſit in intellectu tantum. ergo nec ex hoc, quod Deus vere eſt ſapiēs, poteſt dici, quòd ratio ſapientiæ ſit in intellectu tantū: ſed ratio paternitatis, quæ realiter in Deo eſt non eſt eadem cum ratione diuinitatis. vnde nec paternitate eſt Deus, nec diuinitate eſt pater: & tamen iſta pluralitas rationum, non tollit ſimplicitatem diuinam, propter hoc, quòd eſſentia, & paternitas idem ſunt in re. ergo ſimiliter ſi ponamus ſapientiam, & eſſentiam eſſe idem re omnino, & rationes eorum diuerſas, non tolletur ſimplicitas diuinæ eſſentiæ, ſed diuinæ eſſentiæ ſimplicitas eſt tota cauſa, quare iſta attributa, in Deo non differunt. ergo non eſt inconueniens ponere, quòd ſapientiæ, & bonitatis ratio in Deo eſt, & tamen vna non eſt altera, ſi res omnino vna ponatur. Si dicatur, quòd non eſt ſimile de relationibus perſonalibus, & de attributis eſſentialibus, quia in Deo non ſunt niſi duo prędicamenta, ſcilicet ſubſtantia, & relatio. vnde ratio relationis eſt alia a ratione ſubſtātiæ, non tamen ratio ſapientiæ, & aliorum abſolutorum, eſt alia a ſubſtantia.

CONTRA. Relatio in diuinis habet duplicem comparationem, vnam ad ſuum correlatiuum, ſecundum quam ad aliquid dicitur: aliam ad eſſentiam, ſecundum quam eſt idem re cum ea, ſed ſecundum id quod aliquid eſt idem alteri, non facit numerū cum eo. ergo quòd relationes ad aliud prædicamētū pertineant, quàm ad prædicamētū ſubſtantiæ, eſt per comparationem ad ſuum relatiuum. ergo adhuc manet eadem compa-
Art. præc. in cor. ratio ſapientiæ, & paternitatis ad eſſentiam.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt ſapientia, & bonitas, & omnia huiuſmodi ſunt omnino vnum re in Deo, ſed differunt ratione. & hæc ratio, non eſt tantum ex parte ipſius ratiocinantis, ſed ex proprietate ipſius rei.

¶ Ad cuius rei euidentiam vt diligenter explicetur, quia ex hoc pendet totus intellectus eorum, quæ in primo libro dicun-
D. 253. tur, quatuor oportet videre. Primo, quid [d] ſit ratio, ſecundum quam dicimus attributa ratione differre. Secundo, quomodo dicatur aliqua ratio in aliqua re eſſe, vel non eſſe.

F Tertio, vtrum iſtæ rationes, diuerſæ attributorum ſint in Deo, vel non. Quarto, vtrum pluralitas iſtarum rationum ſit tantum ex parte intellectus noſtri, vel aliquo modo ex parte rei.

QVANTVM ad primum pertinet, ſciendum eſt, quòd ratio prout hic ſumitur nihil aliud eſt, quàm id quod apprehēdit intellectus de ſignificatione alicuius nominis, & hoc in his, quæ habent diffinitionem eſt ipſa rei diffinitio ſecundum quòd Philoſoph⁹ dicit quarto Me-
taphyſ. ratio, quam ſignificat nomen eſt diffinitio, ſed quædā dicuntur habere rationem ſic dictam, quæ non diffiniuntur, ſicut quantitas, & qualitas & huiuſmodi, quæ non diffiniuntur, quia ſunt genera generaliſſima. Et tamen ratio, qualitatis eſt id, quod ſignificatur nomine qualitatis: & hoc eſt illud ex quo qualitas habet, quòd ſit qualitas. vnde nō refert, vtrum illa, quę dicūtur habere rationem habeant, vel non habeant diffinitionem. Et ſic patet, quòd ratio ſapientiæ, quæ de Deo dicitur eſt id, quod concipitur de ſignificatione huius nominis, quamuis ipſa ſapientia diuina diffiniri non poſſit, nec tamen hoc nomen ratio ſignificat ipſam conceptionē, quia hoc ſignificat per nomen ſapientię: vel per aliud nomen rei, ſed ſignificat intentionem huius conceptionis, ſicut & hoc nomen diffinitio, & alia nomina ſecundæ impoſitionis. Et ex hoc patet ſecundum, ſcilicet qualiter ratio dicatur eſſe in re, non enim hoc dicitur, quaſi ipſa intentio quam ſignificat nomen rationis ſit in re, aut etiam ipſa conceptio, cui conuenit talis intentio ſit in re extra animam, cum ſit in anima ſicut in ſubiecto, ſed dicitur eſſe in re, inquantum in re extra animam eſt aliquid, quod reſpondet conceptioni animæ ſicut ſignificatum ſigno. Vnde ſciendum, quod ipſa conceptio intellectus tripliciter ſe habet ad rem, quæ eſt extra animam. Aliquando enim hoc, quòd intellectus concipit eſt ſimilitudo rei exiſtentis extra animam, ſicut hoc quod concipitur de hoc nomine homo, & talis conceptio intellectus habet fundamentum in re immediate, inquantum res ipſa ex ſua conformita-
K te ad intellectum, facit, quòd intellectus ſit verus, & quòd nomen ſignificans illum intellectum, proprie de re dicatur. Aliquando autem hoc, quod ſignificat nomen, non eſt ſimilitudo rei exiſtentis extra animam, ſed eſt aliquid quod conſequitur ex modo intelligendi rem quę eſt extra animam, & huiuſmodi ſunt intentiones quas [d] intellectus noſter adinuenit, D. 786.
ſicut ſignificatum huius nominis genus, non eſt ſimilitudo alicuius rei extra animam exiſtentis, ſed ex hoc quòd intellectus intelligit animal, vt in pluribus ſpeciebus attribuit ei intentionem generis, & huiuſmodi intentionis licet proximum fundamentum non ſit in re, ſed in intellectu, tamen remotum fundamentum eſt res ipſa. Vnde intellectus non eſt falſus, qui has intentiones adinuenit, & ſimile eſt de omnibus aliis, qui conſequuntur ex modo intelligendi, ſicut eſt abſtractio mathematicorum, & huiuſmodi. Aliquando vero id quod ſignificatur per nomen non habet fundamentum in re, neque proximum, neque remotum, ſicut conceptio chimerę, quia neque eſt ſimilitudo

Fide. nomen eſt naturæ; nomen eſt poteſtatis. Item alibi loquens Deus ad †Moyſen ait. Ego ſum, qui ſum: & ſi quæſierint nomen meum, vade & dic eis, Qui eſt, miſit me ad vos, Dicens enim: Ego ſum, non nos
G ſumus, & qui eſt, non qui ſumus, apertiſſime declarauit vnum Deum ſolum eſſe. In Cantico etiam †Exodi legitur. Dominus omnipotens nomē eius, non ait domini, vnitatem volens ſignificare. Perſonarum quoque pluralitatem, & naturæ vnitatem ſimul oſtendit dominus in † Geneſi dicens. Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram. Dicens enim faciamus, & noſtram, pluralitatem oſtēdit perſonarum. dicēs vero imaginem, vnitatem eſſentię. Vt enim dicit Aug. †in lib. de fide ad Petrum. Si in illa natura patris, & filij, & ſpiritusſancti, vna eſſet tantum perſona, non diceretur faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram. Cum enim dicit ad imaginem, oſtendit vnam naturā eſſe, ad cuius imaginem homo fieret, cum vero dicit noſtram, oſtendit eundem Deum, non vnam, ſed plures eſſe perſonas.

Aperte oſtendit, quòd nec ſolitudo, nec diuerſitas, nec ſingularitas ibi eſt, ſed ſimilitudo.

HILARIVS quoque in lib. 3. de Tri. †dicit, his verbis ſignificari, quòd in Trinitate, nec diuerſitas eſt, nec ſingularitas, vel ſolitudo, ſed ſimilitudo & pluralitas, ſiue diſtinctio. Ait enim ſic. Qui dixit: Faciamus hominē ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, inuicem plures eſſe ſui ſimiles. in eo, quòd dicit imaginem, & ſimilitudinem noſtrā oſtendit. Imago enim ſola non
H eſt, & ſimilitudo non ſibi eſt, neque diuerſitatem duobus admiſceri alterius ad alterum ſimilitudo permittit. Item idem in lib. 4. †abſolutius voluit intelligi ſignificationem hanc, non ad ſe tantum eſſe referendam. dicēdo: Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram. Profeſſio enim conſortii ſuſtulit intelligentiam ſingularis: quia conſortium aliquod non poteſt eſſe ſibiip ſolita-
I

Tex. 11.
†Circa fin.
†Ante me.

ſitudo alicuius rei extra animam, neque conſequitur ex modo intelligendi rem aliquam naturæ. & ideo iſta conceptio eſt falſa. Vnde patet ſecundum, ſcilicet quòd ratio dicitur eſſe in re, inquantum ſignificatum nominis cui accidit eſſe rationem in re, & hoc contingit proprie, quando conceptio intellectus eſt ſimilitudo rei.

rio. Neque rurſum ſolitudo ſolitarij recipit, faciamus, neque quiſquam alieno a ſe loquetur, noſtram. Vterque enim ſermo, ſcilicet faciamus, & noſtram. vt ſolitarium eundemque non patitur, ita neque diuerſum a ſe alienumque ſignificat. Solitario cõuenit faciam, & meam. B Non ſolitario vero conuenit dicere, faciamus & noſtram. vterque ſermo, vt non ſolitarium tantum, ita neque differentem, neque diuerſum eſſe ſignificat, nobis quoque, nec ſolitarius, neque diuerſus eſt confitendus. Itaque ergo Deus ad communem ſibi cum Deo, imaginem eandemque ſimilitudinem hominẽ reperitur operari, vt nec ſignificatio efficientis admittat intelligentiam ſolitudinis; nec operatio conſtituta ad eandem imaginem, vel ſimilitudinem patiatur diuerſitatem diuinitatis.

Quid ex verbis illis intelligi debeat.

B IN his verbis †Hylarius pluralitatem perſonarum voluit intelligi nomine conſortii, atque ſignificauit nomine conſortii vel pluralitatis, non poni aliquid ſed remoueri. Pluralitas enim vel conſortium perſonarum, cum dicitur ſolitudo, & ſingularitas, negatur. cum dicimus plures, eſſe perſonas ſignificamus, quòd nõ

QVANTVM autem ad tertium, ſcilicet verum rationes attributorũ in Deo ſunt. Sciendum eſt, quòd circa hoc videtur eſſe duplex opinio. Quidam enim dicunt vt Auicen. & Rabi Moyſes, quòd res illa, quæ Deus eſt, eſt quoddam eſſe ſubſiſtens, nec aliquid aliud, niſi eſſe in Deo eſt. vnde dicunt, quòd eſt eſſe ſine eſſentia, omnia autem alia, quæ Deo attribuuntur, verificantur de Deo, dupliciter ſecundum eos. Vel per modum negationis. Vel per modũ cauſalitatis. Per modum negationis dupliciter. Vel ad remouendum priuationem ſeu defectum oppoſitum, vt dicimus Deum ſapientem, vt remoueatur defectus, qui eſt in carentibus ſapientia. Vel ſecundum quod aliquid ex negatione conſequitur, ſicut eſt de hoc nomine vnus, qui ex hoc ipſo, quòd non eſt diuiſus eſt vnus. Similiter ex hoc ipſo, quòd eſt immaterialis eſt intelligens. vnde ſecundum eos omnia iſta nomina potius ſunt inuenta ad remouendum, quam ad ponendum aliquid in Deo. Item per modum cauſalitatis dupliciter. Vel inquantum producit iſta in creaturis: vt dicatur Deus bonus, quia bonitatem creaturis influit, & ſic de alijs. Vel inquantum ad modum creaturæ ſe habet, vt dicatur Deus volens, vel pius inquantum ſe habet ad modum violentis, vel pij in modo producendi effectum, ſicut dicitur iratus, quia ad modum irati ſe habet. Et ſecundum hanc opinionem ſequitur, quòd omnia nomina, quæ dicuntur de Deo, & creaturis dicantur æquiuoce, & quòd nulla ſimilitudo ſit creaturæ ad creatorem ex hoc, quòd creatura eſt bona, vel ſapiens, vel huiuſmodi aliquid. & hoc expreſſe dicit Rabi Moyſes. Secundum hoc illud, quod concipitur de nominibus attributorum, non refertur ad Deum, vt ſit ſimilitudo alicuius, quod in eo eſt. vnde ſequitur, quòd rationes iſtorum nominum, non ſunt in Deo, quaſi fundamentum proximum habeant in ipſo, ſed remotum, ſicut nos dicimus de relationibus, quę ex tempore de Deo dicuntur. huiuſmodi enim relationes in Deo, ſecundum rem non ſunt, ſed ſequuntur modum intelligendi, ſicut dictum eſt de intentionibus, & ſic ſecundum hanc opinionem rationes horum attributorum ſunt tantum in intellectu, & non in re, quæ Deus eſt, & intellectus eas adinuenit ex conſideratione creaturarum, vel per negationem, vel per cauſalitatem, vt dictum eſt. Alij vero dicunt, vt Dionyſ. & Anſel. quòd in Deo præeminenter exiſtit, quicquid perfectionis in creaturis eſt, & hæc eminentia attenditur, quantum ad tria, ſcilicet, quantum ad vniuerſitatem, quia inde ſunt omnes perfectiones adunatæ, quæ non congregantur in aliqua vna creatura. Item, quantum ad plenitudinem, quia eſt ibi ſapientia ſine omni defectu, & ſimiliter de alijs attributis, quod non eſt in creatura. Item, quantum ad vnitatem, quæ enim in creaturis diuerſa ſunt, in Deo ſunt vnum, & quia in illo vno habet omnia, ideo ſecundum illud vnum cauſat omnia, cognoſcit omnia, & omnia ſibi per analogiam ſimilantur. ſecundum ergo hanc opinionem conceptiones, quas intellectus noſter ex nominibus attributorum concipit ſunt vere ſimilitudines rei, quæ Deus eſt, quamuis deficientes, & non plene, ſicut eſt de alijs rebus, quę Deo ſimilantur. Vnde huius rationes, non ſunt tantum in intellectu, quia habent proximum fundamentum in re, quę Deus eſt. & ex hoc contingit, quòd quicquid ſequitur ad ſapientiam, inquantum huius, recte & proprie conuenit Deo. Hæ autem opiniones, quàmuis in ſuperficie diuerſæ videantur: tamen non ſunt contrariæ, ſiquis dictorum rationes ex cauſis aſſumit dicendi. Quia primi conſiderauerunt ipſas res creatas

Li. de intel ligen. c. 1.

Et Rab. li. 1 57. 58.

D. 369.
D. 1089.

Paulo ant. Dio. 1. de diu. no. Anſel. monol. cap. 3.

A quibus imponuntur nomina attributorum, ſicut quòd hoc nomen ſapientia imponitur cuidam qualitati, & hoc nomen eſſentia cuidam rei, quæ non ſubſiſtit. & hæc longe a Deo ſunt, & ideo dixerunt, quod Deus eſt eſſe ſine eſſentia, & quòd non eſt in eo ſapientia ſecundum ſe. Alij vero conſiderauerunt modos perfectionis, ex quibus dicta nomina ſumuntur. & quia Deus ſecũdum vnũ ſimpliciter eſſe omnibus modis perfectus eſt, qui importantur per huiuſmodi nomina, ideo dixerunt, quòd iſta nomina poſitiue Deo conueniunt. Sic ergo patet, quòd quælibet harum opinionum non negat hoc quod alia dicit, quia nec primi dicunt aliquem modum perfectionis Deo deeſſe, nec ſecundi qualitatem, aut res non ſubſiſtentes in Deo ponerent. Sic ergo patet tertium, ſcilicet quòd rationes attributorum ſunt vere in Deo, quia ratio nominis magis ſe tenet ex parte eius a quo imponitur nomen, quàm ex parte eius C cui imponitur.

†Lib. 4. vbi ſup.

QVANTVM vero ad quartũ. ſ. verũ pluralitas iſtarũ rõnũ ſit tñ ex parte intellect⁹ nři: vel aliquo mõ ex parte rei. Sciẽdũ eſt, quòd iſta pluralitas rõnũ cõtingit ex hoc, quòd res, q̃ De⁹ eſt, ſuperat intellectũ noſtrũ. Intellect⁹.n. nř nõ põt vna conceptione diuerſos modos pfectionis accipere: tũ qa ex creaturis cognitionẽ accipit: in qb⁹ ſunt diuerſi modi pfectionum ſm diuerſas formas: tũ qa hoc qđ in Deo eſt vnũ & ſimplr: plurificaĩ in intellectu nřo ẽt ſi immediate a Deo reciperet: ſicut multiplicaĩ pceſſio ſuę bonitatis in alijs creaturis. vnde cũ Deus. ſm vnã, & eãdẽ rẽ ſit oib⁹ modis perfect⁹: vna cõceptione nõ põt integre perfectionẽ eius apprehẽdere, & per cõſequẽs nec nominare, & ideo oporeet, quòd diuerſas cõceptiones de eo habeat q̃ ſunt diuerſę rões, & quòd diuerſa noĩa imponat ſignificãtia rões illas. vnde noĩa illa, nõ ſunt ſynonyma, inquãtũ ſignificãt rões diuerſas. Si aũt intellect⁹ nř Deũ per ſeipſum videret, illi rõni poſſet imponere nomẽ vnũ, quod erit in pria. & ĩõ dr Zac. vlt. In illa die erit dñs vn⁹, & nomẽ eius vnũ. Illud aũt nomẽ vnũ, nõ ſignat bonitatẽ tñ, nec ſapiẽtiã tñ, aut aliqd hmõi: ſed ſignata oĩum iſtorum includeret. ſed tñ ſi intellect⁹ videns Deũ, p eſſentiã imponeret nomẽ rei, quã videret, & noĩaret mediãte cõceptione, quã de ea habet, oporteret adhuc, q̃ imponeret plura noĩa, qa impoſſibile eſt quòd cõceptio intellect⁹ creati repñtet totã perfectionẽ diuinæ eſſentiæ. vnde de vna re viſa, diuerſas cõceptiones formaret, & diuerſa noĩa imponeret, ſicut ẽt Chryſ. dicit, quòd angeli laudãt Deũ, qdã vt maieſtatẽ, qdã vt bonitatẽ, & ſic de alijs, in ſignũ, quòd ipſum nõ vidẽt viſione cõprehẽdente, ſed cõceptio pfecte repñtãs eũ eſt verbũ increatũ. & ĩõ eſt vnũ tñ Sic ergo patet, quòd pluralitas nominũ venit ex hoc, quòd ipſe Deus noſtrũ intellectũ excedit. Quòd aũt De⁹ excedat intellectũ noſtrũ eſt ex parte ipſius Dei, pp plenitudinẽ perfectionis eius, & ex parte intellect⁹ nři, q deficiẽter ſe habet ad eã cõprehẽdendã. vñ patet, quòd pluralitas iſtarũ rõnũ, nõ tñ eſt parte intellect⁹ nři, E ſed ẽt ex parte ipſius Dei. inquãtũ ſua pfectio ſuperat vnãqnq; cõceptionẽ nři intellect⁹. & ĩõ pluralitati iſtarũ rõnũ rñdet aliqd in re, q̃ De⁹ eſt, nõ qdẽ pluralitas rei, ſed plena pfectio ex qua cõtingit, vt oẽs iſtę cõceptiones ei aptẽtur. Qui ergo dixerũt, q̃ pluralitas iſta eſt tñ ex parte intellect⁹ nři: vel ex parte effectuũ, quodãmodo verũ dixerũt, & quodamodo non. Si.n. hoc referaĩ ad cauſam multiplicationis, ſic verum dicunt, quòd eſt ex parte intellectus noſtri, & effectuũ quodammodo ex eo, quòd intellectus noſter nõ põt cõcipere diuinã perfectionẽ vna cõceptione, ſed plurib⁹, cuius vna ratio eſt ex hoc, q̃ eſt aſſueſact⁹ ad res creatas. Si aũt referaĩ ad modum quo iſtę rationes attribuuntur Deo, falſum dicunt. non.n. ex hoc, quòd bona facit, vel qa ad modum bonorum ſe habet, bonus eſt, ſed quia bonus eſt ideo bona facit, & alia participando eius bonitatẽ ad modum eius ſe habent. vnde ſi nullam creaturam feciſſet, nec facturus eſſet ipſe in ſe

Chryſoſ. in expo. ꝓ. 148. Ibi laudate dñm de terra to 1.

talis eſſet vt poſſet vere conſiderari ſecundum omnes iſtas conceptiones, quas habet nunc intellectus noſter ipſum conſiderando, Et ſic patet quartum, quòd pluralitas iſtorum nominum, Art. pñced. non tantum eſt ex parte intellectus noſtri formantis diuerſas conceptiones de Deo, quæ dicuntur diuerſæ rationes, vt ex dictis patet, ſed †ibidem. ex parte ipſius Dei, inquantum, ſcilicet eſt aliquid in Deo correſpondens omnibus iſtis cōceptionibus, ſcilicet plena & omnimoda ipſius perfectio, ſecundum quā contingit, quòd quodlibet nominū ſignificantium iſtas cōceptiones de Deo, vere & proprie dicitur: non autem ita, quòd aliqua diuerſitas vel multiplicitas ponatur in re, quæ Dist. 21. Deus eſt ratione iſtorum attributorum.

¶ His viſis facile eſt reſpondere ad obiecta.

¶ Ad primvm ergo dicēdum, quòd intentio Diony. eſt dicere, quòd ſecundum diuerſas bonitates quas creaturis influit Deus, nominatur, manifeſtatur, & laudatur, non autem ita, quòd rationes illarum bonitatum ex hoc verificentur de eo, quia creaturis eas influit, ſed magis ecō- In corp. uerſo, vt dictum eſt. quāmuis enim conditio cauſæ cognoſcatur ex conditionibus effectus. non tamen conditio cauſæ verificatur propter conditiones effectus, ſed econuerſo.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd intellectus noſter, id quod concipit de bonitate, vel de ſapientia non refert in Deum quaſi in eo ſit per modum, quo ipſe concipit, quia hoc eſſet comprehendere eius ſapientiam, vel bonitatem, ſed intelligit ipſam bonitatem diuinam, cui aliqualiter ſimile eſt, quod intellectus noſter concipit eſſe ſupra id, quod de eo concipitur: vnde per huiuſmodi conceptiones, non videtur ipſe Deus, ſecundum quod in ſe eſt, ſed intelligitur ſupra intellectum, & 1.de di. no. hoc vult dicere Diony. in illa authoritate.

¶ Ad tertium dicendum, quòd multiplicitas iſta attributorum, nullo modo ponitur in Deo, quaſi ipſe ſecundum rem ſit multiplex, ſed tamen ipſe ſecundum ſuam ſimplicem perfectionem, multitudini iſtorum attributorum correſpondet, vt ve- T.c. 39. 12. Meta. re de Deo dicantur, & hoc intendit Commentator.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut ratio hominis non dicitur eſſe in homine, quaſi res quædam in ipſo, ſed eſt ſicut in ſubiecto in intellectu, & eſt in homine ſicut in eo, quod præſtat fulcimentum veritati ipſius, ita etiam ratio bonitatis diuinæ eſt in intellectu ſicut in ſubiecto in Deo autem ſicut in eo, quod correſpondet per quandam ſimilitudinem iſti rationi faciens eius veritatem. vnde patet, quòd ratio procedit ex malo intellectu eius, quod dicitur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd aliquid dicitur fundari, vel radicari in aliquo metaphorice, ex quo firmitatem habet. Rationes autem intellectæ habent duplicem firmitatem, ſcilicet firmitatem ſui eſſe, & hanc habent ab intellectu, ſicut alia accidentia a ſuis ſubiectis, & firmitatem ſuæ veritatis, & hanc habent ex re cui conformantur. Ex eo enim quòd res eſt, vel non eſt, locutio, & intellectus veritatem vel falſitatem habet. Rationes ergo attributorum fundantur vel radicantur in intel- Art. ãnced. lectu, quantum ad firmitatem ſui eſſe, quia vt dictum eſt intellectus eſt earum ſubiectum. In eſſentia autem diuina quantum ad firmitatem ſuæ veritatis, & hoc in nullo repugnat diuinæ ſimplicitati.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd in Deo omnia ſunt vnum re, præter ingenerationem, generationem & proceſſionem, quæ conſtituunt perſonas re diſtinctas. Non autem oportet, quòd quicquid præter iſta de Deo dicitur, ſit vnum ratione. Et ſimi- 1. de trinit. cap. 12. liter intelligendum eſt, quod dicit Boetius, quòd ſola relatio multiplicat trinitatem, ſcilicet pluralitate reali. tunc enim aliquid eſt vnum re, & ratione multipliciter, quando vna res reſpondet diuerſis conceptionibus & nominibus, vt de ea verificentur ſicut punctum, quod cum ſit vna res; reſpondet ſe-
F cundum veritatem diuerſis conceptionibus de eo factis; ſiue prout cogitatur in ſe, ſiue prout cogitatur centrum, ſiue prout cogitatur principium linearum. & hæ rationes ſiue conceptiones ſunt in intellectu ſicut in ſubiecto, & in ipſo puncto ſicut in fundamento veritatis iſtarum conceptionum, quāmuis iſtud exemplum, nō ſit vſquequaque cōueniens, ſicut nec alia, quæ in diuinis inducuntur.

eſt vna ſola. Ideo † Hilarius volens iſta ſubtiliter, & ſane intelligi ait. Profeſſio conſortii ſuſtulit intelligentiam ſingularitatis, non dicit poſuit aliquid. Ita etiam cum dicimus tres perſonas, ſingularitatem, & ſolitudinē tollimus, & quòd pater non eſt ſolus, nec filius eſt ſolus, nec ſpiritusſanctus eſt ſolus ſignificamus, & quòd nec pater tantum eſt & filius, nec pater tantum & ſpiritusſanctus, nec filius tantum, & ſpiritusſanctus. De hoc autem plenius in ſequenti agetur, vbi etiā ſecundum quid ſimiles dicantur tres perſonæ, & vtrum aliquo modo ſit ibi diuerſitas vel differentia oſtendetur.

Ad id quod ceperat redit: ut alias, ſcilicet authoritates ſupponat.

Nvnc vero ad propoſitum redeamus, & ad oſtendendum perſonarum pluralitatem, atq; eſſentiæ diuinæ vnitatem, alias ſanctorum authoritates inducamus. Moyſes dicit. †In principio creauit Deus cœlum, & ter- †Geneſ. 1.
G ram, per Deum ſignificans patrem, per principium filium. Et quod apud nos dicitur Deus, hebraica veritas habet heloim, quod eſt plurale huius ſingularis, quod eſt, hel. Quod ergo nō eſt dictū hel, quod eſt Deus, ſed heloim, quod pōt interpretari dii, ſiue iudices, ad pluralitatē

Artic. IIII.

d *Vtrū in diuinis ſint plures perſonæ.*

Ad Qvartum ſic proceditur. Videtur, quòd in vnitate diuinæ eſſentiæ, non ſit pluralitas perſonarum. 1.q. 30. 1. quodl. 7. 6. 1.d.23.4. In omnibus enim creaturis ita eſt, quòd ad multiplicationem ſuppoſitorum, ſequitur multiplicatio eſſentiæ ſecundum numerum. ſicut alia humanitas eſt numero in Sorte & Platone; ſed creaturæ ſunt exemplatę a Deo. cum igitur diuinam eſſentiam impoſſibile ſit multiplicari: vt ſupra oſtenſum eſt, videtur, quòd impoſſibile ſit eſſe ibi pluralitatem ſuppoſitorum vel Distin. 2.q. vnica art. 1.
H perſonarum.

¶ 2 Item. Eorum quæ ſunt idem, ſi vnum multiplicatur vel communicatur, & reliquum; ſed in Deo, idem eſt quo eſt, & quod eſt: ſiue eſſentia & ſuppoſitum: ſi ergo eſſentia non multiplicatur. ergo nec ſuppoſitum. ergo &c.

¶ 3 Item. Natura ſpeciei ad hoc multiplicatur in pluribus indiuiduis, quia non poteſt totam perfectionem habere in vno, eo quòd indiuiduum eſt corruptibile, & ſpecies incorruptibilis. vnde in incorruptibilibus eſt tantum vnum indiuiduum in vna ſpecie ſicut Sol, ſed natura diuina habet omnem perfectionem in vno ſuppoſito. ergo vanum eſt eſſe pluralitatem ſuppoſitorum, & hoc non poteſt eſſe in Deo.

Contra. Sicut dicit Dionyſi. Bonum eſt communicatiuum ſui: ſed Deus eſt ſumme bonus. ergo ſumme ſe commu- Dio. de diui. no. cap. 4.
I nicabit, ſed in creaturis non ſumme ſe communicat, quia non recipiunt totam bonitatem ſuam. ergo oportet, quòd ſit communicatio perfecta, vt ſcilicet totam ſuam bonitatem alij communicet. hoc autem non poteſt eſſe in diuerſitate eſſentiæ. ergo oportet eſſe plures diſtinctos in vnitate diuinæ eſſentiæ. Hoc idem arguitur ex perfectione diuinæ beatitudinis, quæ ponit ſummum gaudium, quod ſine conſortio haberi non poteſt. Hoc etiam arguitur ex perfectione diuinæ charitatis. perfecta enim charitas eſt amor gratuitus, qui tendit in alium, ſed non erit amor ſummus, niſi ſumme diligat. ſumme autem non diligit creaturam, quæ non ſumme diligenda eſt. ergo oportet, quòd in ipſa creatrice eſſentia, ſit ſumme diligens, & ſumme a dilectus iſtin ẽti in eſſentiæ vnitate.

Respondeo. Concedendum eſt abſque vlla ambiguitate, eſſe in Deo pluralitatem ſuppoſitorum, vel perſonarum
K in vnitate eſſentiæ, non propter rationes inductas, quæ non neceſſario concludunt, ſed propter fidei veritatem.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd in creatura differt eſſentia rei, & eſſe d ſuum: nec habet eſſentia eſſe niſi propter D. 465. comparationem ad habentem eſſentiam. & ideo quando eſſentia creata communicatur, communicatur tantum ſecundum rationem ſuam, & non ſecundum eſſe, quia ſecundum illud eſſe, non eſt niſi in vno tantum habente: diuina autem eſſentia eſt idem, quod ſuum eſſe. & ideo quando communicatur eſſentia, communicatur etiam eſſe. vnde eſſentia, non tantum eſt vna ſecundum rationem, ſed ſecundum eſſe, & propter hoc poteſt eſſe vna numero in pluribus ſuppoſitis. creaturæ d autem D. 1248. quāmuis exemplentur a Deo: tamen deficiunt a repræſentatione eius.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eſſentia, & ſuppoſitum ſunt in Deo idem re, nihilominus tñ differunt ratione. ſicut de attributis dictum

Diſtin. 2. q. vnica ar. 1. Tex. c. 39.

dictum eſt. vnde Commen. in 11. metaphy. dicit, quòd vita, & viuens non ſignificant idem in Deo, ſicut nomina ſynonyma, & ideo contra rationem ſuppoſiti eſt, quòd communicetur, non autem contra rationem eſſentiæ. Ideo vna eſſentia communicatur pluribus ſuppoſitis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd neceſſitas finis, eſt neceſſitas conditionata, & ex ſuppoſitione. vnde non quæritur in illis, quæ ſunt neceſſaria abſolutè. & multo minus in illis, quæ ſunt per ſe neceſſaria, non habentia neceſſitatem ab aliquo. vnde dico, quòd pluralitas ſuppoſitorum in diuina eſſentia, non eſt propter aliquem finem, immo propter ſeipſam eſt neceſſatio, cum ipſe Deus ſit finis omnium. vnde nō poteſt concludi, quòd ſit vana, quia vanū eſt quod eſt ordinatum ad finem, quem non conſequitur.

ARTIC. V.

Vtrū diuinæ perſonæ differant realiter aut tantum ratione.

Lib. 1. fid. ortho. c. 2.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur, quòd pluralitas ſuppoſitorum in diuinis, non ſit realis, ſed tantum rationis. Sicut enim dicit Dam. Tres perſonæ re idem ſunt, ratione autem, & cognitione diſtinguuntur. ergo videtur, quòd non ſit ibi pluralitas realis.

5. de Trin. c. 8. to. 3.

¶ 2 Præte. Auguſt. dicit, quòd tres perſonæ in nullo abſoluto diſtinguuntur, ſed tantum in his, quæ ſunt ad aliquid. res autem non eſt ad aliquid, ſed eſt abſolutum. ergo videtur, quòd tres perſonæ non ſunt tres res, & ita non eſt ibi realis diſtinctio.

¶ 3 Item perſonæ diſtinguuntur per proprietates: proprietates autem illæ non addunt ſupra eſſentiam ſecundum rem, ſed tantum ſecundum rationem. ergo videtur, quòd diſtinctio perſonarum, quam faciunt, ſit tantum diſtinctio rationis.

¶ 4 Item. Sicut paternitas, & eſſentia differunt ratione, ita ſapientia, & eſſentia. ſi ergo hoc ſufficit ad diſtinctionem realem ſuppoſitorum, videtur, quòd etiam ſecundum diuerſa attributa diſtinguantur realiter ſuppoſita, & ita ſunt tot perſonæ, quot attributa: hoc autem eſt inconueniens. ergo proprietates, non faciunt realem diſtinctionem ſuppoſitorum.

2. de doct. Chriſt. c. 5. to. 3.

CONTRA. Auguſt. dicit, Res quibus fruendum eſt ſunt pater, & filius &c. ergo tres perſonæ ſunt plures res. ergo eorum pluralitas, eſt pluralitas realis.

¶ Item. Diſtinctio rationis, non ſufficit ad diſtinctionem ſuppoſitorum: cum vnus & idem homo poſſit in ſe diuerſas rationes habere, & cum ſuppoſitum dicat quid reale. ſi ergo non A eſt in diuinis niſi diſtinctio rationis, non erit ibi vera pluralitas perſonarum: quod eſt hæreticum.

RESPONDEO. Dicendum, quòd dicere perſonas diſtingui tantum ratione ſonat hæreſim Sabellianam: & ideo ſimpliciter dicendum eſt, quòd pluralitas perſonarum eſt realis: quomodo autē hoc poſſit eſſe videndum eſt. Sciendum eſt igitur, quòd proprietas perſonalis. ſ. relatio diſtinguens eſt idē re, quòd diuina eſſentia: ſed differens ratione: ſicut & de attributis dictum eſt. (Diſtin. 2. q. vnica. ar. 2.) ratio autem relationis eſt, vt referatur ad alterum. Poteſt ergo dupliciter conſiderari relatio in diuinis: vel per comparationē ad eſſentiā, & ſic eſt ratio tantū, vel per comparationem ad illud quod refertur: & ſic per propriam rationē relationis. relatio realiter diſtinguitur ab illo. Et per comparationem relationis ad ſuum correlatiuū oppoſitum diſtinguuntur perſonæ, & non per comparationem relationis ad eſſentiam. & ideo eſt pluralitas perſonarum realis, & non tantum rationis.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd authoritas Damaſc. ſic intelligenda eſt ratione, id eſt, relatione. (In corpo.) & dicitur relatio ratio, per comparationem, ad eſſentiam, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd res eſt de tranſcendentibus. & ideo ſe habet communiter ad abſoluta, & ad relata, & ideo eſt res eſſentialis, ſecundum quam perſonæ non differunt. Et eſt res relatiua ſiue perſonalis, ſecundum quam perſonæ diſtinguuntur.

E ¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis relatio per comparationem ad eſſentiam ſit ratio tantum, tamen per comparationem ad ſuum correlatiuum eſt res, & realiter diſtinguens ab ipſo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd licet ſapientia ſecundum ſuam rationem differat ab alijs attributis, non tamen opponitur ad aliquod aliud attributum, cum ſapientiam bonitatem, & alia attributa, ſecum comparantur in eodem ſubiecto, & ideo non habet rationem diſtinguendi ſuppoſita diuinæ naturæ, ſicut habent relationes oppoſitæ, ſed ſicut ſapientia diuina realiter facit effectum ſapientiæ propter veritatem rationis ipſius, quæ manet: ita relatio facit veram diſtinctionem propter rationem relationis veram, quæ ſaluatur.

---

personarum refertur: ad quam etiam illud attinere videtur, quod diabolus per ſerpentem dixit. † Eritis ſicut dij. (†Gen. 3.) pro quo habetur in hebræo heloim. ac ſi diceret, Eritis ſicut diuinæ perſonæ. Ille etiam maximus prophetarum & regum Dauid: qui ſuam præcedentibus cęteris, prefert intelligentiam dicens. † Super ſenes intellexi: (†Pſal. 118.) vnitatem diuinę naturæ oſtendens, ait. Dominus nomen eſt illi. non dicit domini. Alibi etiam eiuſdem vnitatem, & ęternitatem ſimul oſtendens, ait, ex perſona Dei. † Iſrael ſi me audieris, (†Pſal. 80.) non erit in te Deus recens, neq; adorabis Deum alienum. Aliud horum, vt dicit Ambroſ. † in primo lib. de Fide, (†Li. 1. de fi. c. 5. to. 2.) ſignificat ęternitatem, aliud vnitatem ſubſtantię indifferentis, vt neque poſteriorem patre, neque alterius diuinitatis filium vel ſpiritumſanctum eſſe credamus. Nam ſi patre poſterior eſt filius, vel ſpiritus ſanctus recens eſt, & ſi vnius nō eſt diuinitatis, alienus eſt: ſed nec poſterior eſt, quia recens, non eſt, nec alienus, quia ex patre natus eſt filius. ex patre proceſſit ſpiritusſanctus. Alibi quoque diſtinctionem perſonarum inſinuans ait. † Verbo domini cœli firmati ſunt, (†Pſal. 32.) & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Alibi † etiam ait. (Pſal. 66.) Benedicat nos Deus Deus noſter: benedicat nos Deus, & me. eum omnes fines terræ. Trina.n.confeſſio Dei, trinitatem exprimit perſonarum, vnitatem vero eſſentię aperit, cum ſingulariter ſubiungit eum. † Iſaias quoque dicit, (†Cap. 6.) ſe audiſſe Seraphin clamantia. Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus Deus. Per hoc, quòd dicit ter ſanctus, trinitatem ſignificat, per hoc, quòd ſubdit, dominus, vnitatem eſſentię. B Dauid quoque ęternam filii generationem aperte inſinuat ex perſona filii ita dicens, Dominus dixit ad me, filius † meus es tu, ego hodie genui te. (†Pſal. 2.) † De hac ineffabili generatione Iſaias ait. (†Iſai. 53.) Generationem eius, quis enarrabit? In libro † quoq; Sap. æternitas filii cū patre monſtratur: vbi ſapientia ita loquitur. Dominus † poſſedit me (†Prou. 8.) in initio viarum ſuarum, antequam quicquam faceret a principio C ab æterno ordinata ſum, antequam terra fieret: necdum erant abyſſi, & ego iam concepta eram, necdum fontes, necdum montes, aut colles, & ego parturiebar: adhuc terram, non fecerat, & cardines orbis terræ, quando præparabat cœlos aderam, quādo appendebat fundamenta terrę, cum eo eram cuncta componens, & delectabar per ſingulos dies, ludens coram eo. D Ecce apertum de ęterna genitura teſtimonium, quo ipſa ſapientia perhibet ſe ante mundum conceptam eſſe, & parturiri, id eſt, genitam, & apud patrem æternaliter exiſtere. Ipſa etiam alibi ait. † Ego ex ore altiſſimi prodii, (†Eccleſ. 24. cap. 5.) primogenita ante omnem creaturā. Micheas quoq; propheta, ęternam verbi

EXPOSITIO TEXTVS.

SVASTANTIAE vel eſſentiæ, quia non proprie dicitur ſubſtantia, vt infra. 8. diſtinctione dicitur. {Creditur, & intelligitur.} iſta ordinantur ſecundũ quod acquiritur fides in credente. Primum enim eſt prædicatorum verbum, ſicut dicitur Roma. 10. Quõ credent &c. Secundum eſt aſſenſus fidei in ipſo credente, & vltimo per fidem deuenitur in intellectum. Iſa. 7. Niſi credideritis &c. {Purgatis mẽtibus} ſed diuerſimode. Ad hoc enim, quòd videatur naturali cognitione, oportet mentem purgari a ſenſibilibus, & phantaſmatibus. ad hoc autem quòd per fidem cernatur, oportet mentem purgari ab erroribus, & naturalibus rationib^9. Ad hoc autẽ, quòd videatur per eſſentiam, oportet mentem purgari ab omni culpa, & miſeria. {In tam excellenti luce.} loquitur de intuitu mentis, ad ſimilitudinẽ viſus corporalis: ſicut enim non poſſumus defigere oculum in excellens luminoſum, ita etiam mens noſtra nõ figitur in excellentia diuinæ lucis, vt aliquid determinate cognoſcat, niſi per fidem. Vnde etiam philoſophi in diuerſos errores prolapſi ſunt. & ideo dicit Philoſophus, in ſecundo Metaphyſi. Sicut ſe habet ocul^9 noctuæ ad lucem ſolis, ita ſe habet intellectus noſter ad maniſeſtiſſima naturæ. {Per iniuſtitiam fidei.} iuſtitia hic ſumitur pro iuſtitia generali, quæ eſt rectitudo animę in comparatione ad Deum, & ad proximum, & vnius potentiæ ad aliam, & dicitur iuſtitia fidei, quia in iuſtificatione primos motus eſt fidei. ſicut dicitur Heb. 11. Accedentem ad Deum oportet credere &c. {Non approbo.} iſta notula affigitur ad excludendum falſum intellectum, qui poſſet ex prædictis haberi, ſcilicet, quòd Deus nullo modo a peccatoribus cognoſci poſſet. Nec periculoſius.} hoc enim eſt fundamentum totius fidei: quo deſtructo, totum edificium ſubruit. vnde etiam dicit philoſophus in primo Cœli, & mundi, quòd paruus error in principio maximus eſt in fine. {Nec fructuoſius.} cognitio enim trinitatis in vnitate eſt fructus, & finis totius vitæ noſtræ. {Vbi dixit de patre} iſta notula apponitur ad corrigendum, hoc quod poſuit in litera hoc verbum Sum, es, eſt, ſingulariter prædicari de tribus perſonis. & ratio fuit, quia ſignificat ſubſtantiam, quæ eſt vna trium perſonarum: ſed poſtea retractauit, quia quàmuis ſignificet ſubſtantiam, tamen ſignificat eam per modum actus, & actus numerantur ſecundum ſuppoſita. vnde debet pluraliter prædicari de tribus perſonis. {Prim. legis} vbi ſcilicet primo legis pręcepta poni incipiunt. Exod. 20. Deuter. 6. {Deus enim dominus.} videtur, quòd Deus non ſit nomen naturæ per deriuationes huius nominis Theos, quas Dama. ponit. Dicit enim, quòd Theos, quod eſt Deus, dicitur ab ethim, quòd eſt ardere, quia Deus noſter ignis conſumens eſt.

†Gene. 1. †Pſal. 38. †c. 1. †c. 6. †Eſa. 6. Tex. 1. Tex. c. 33. Lib. 1. fid. orth. c. 12.

F Deuter. 4. Dicitur etiam a Theaſte, quod eſt conſiderare vel videre, quia omnia videt. vel a Thein, quod eſt currere vel fouere, quia per omnia vadit, omnia ſaluans, & continens, quæ omnia operationem important. ergo &c.

¶ Item dominus ſecundum eſſe ſuum eſt relatiuum. ergo non ſignificat poteſtatẽ, ſed relationem.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd hoc nomẽ Deus, poteſt conſiderari dupliciter. Vel quantum ad id a quo nomen imponit, quod eſt quaſi qualitas nominis, & ſic eſt nomen operationis ſecundum Dama. Vel quantum ad id, cui imponitur, quod eſt ſubſtantia ſignificata per nomen, & ſic eſt nomen naturæ, quia ad ſignificandum diuinam naturam eſt impoſitum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd relationes fundantur ſuper aliquid quod eſt cauſa ipſarum in ſubiecto, ſicut æqualitas ſupra quantitatem, ita & dominiũ ſupra poteſtatem. vnde dicit Boetius, quod dominium eſt poteſtas coercẽdi ſubditos. & Diony. dicit, quòd dominium eſt non peiorum, id eſt, ſubditorũ exceſſus tantum, ſed bonorum & pulchriorum omnimoda, & perfecta poſſeſſio: vera, & non cadere valens fortitudo. Ad hoc enim, quòd aliquis ſit dominus, requiruntur diuitię, & potẽtia, & ſuper hęc duo fundatur relatio dominij. {Perſonarũ quoque plura &c.} Sciendum quòd Auguſtinus, & Hylar. ex hac authoritate, Faciamus ho. &c. nituntur oſtendere vnitatem eſſentiæ, & perſonarum pluralitatem. Exod. 4. verbis ibi poſitis, ſed differenter: quia Auguſtinus conſiderat tantum conſignificationem numeri in eis. vnde per hæc duo, Faciamus & noſtram, oſtendit trinitatem perſonarum: per hæc vero duo, imaginem & ſimilitudinem. vnitatem eſſentiæ. Hyl. autem ex quolibet horum quatuor intendit oſtendere vtrunque, hoc modo: Similitudo enim ſignificat relationem cauſatam ex vnitate qualitatis, quæ relatio requirit diſtincta ſuppoſita: eſt enim ſimilitudo rerum

K differentium eadem qualitas. vnde ratione eius, quod cauſat ſimilitudinem oſtendit vnitatem eſſentiæ, quia eſt eadem bonitas, & ſapientia, vel quicquid aliud per modum qualitatis ſignificatur, nec poteſt ibi eſſe diuerſitas bonitatis ſecundum numerum, vt probatum eſt: ſed ex parte relationis deſignatur ſuppoſitorum diſtinctio. Et eadem eſt ratio de hoc nomine imago, quæ dicit imitationem vnius ad alterum, ſecundum aliquid vnum, & hoc tangitur vbi dicit Hylar. {Quocunque &c.} ſimiliter etiam ex parte harum duarum dictionum, Faciamus, & noſtram, accipit vtrunque, pluralitatem quidem perſonarum ratione pluralis numeri, ſed vnitatem eſſentiæ ratione conſortij, quod deſignatur in vtroque. Conſortium enim oportet, quòd ſit in aliquo vno, & quia non poteſt eſſe in diuinis vnum in ſpecie, & diuerſum in numero, oportet ꝙ ſit vnum numero, & hoc tangit ibi. {Item idem &c.} Differunt etiam quantum ad aliud, quia Aug. videtur accipere

†Matth. 28. †Lib. 1. de fide. c. 1. to. 2. †Io. 10. †Lib. & ca. citatis. †1. Io. c. 5. 1. de trin. c. 12. de diu. no. †Ioan. 1. †Gal. 4. †Rom. 8. †Rom. 11. Boe. 2. Edit. ſop. c. de ſpẽ prop. finẽ.

gnitionem, & temporalẽ ex Maria ſimul inſinuauit dicens. Et tu Bethleem effrata, paruulus es in millibus iuda, ex te egredietur, qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio, a diebus æternitatis,

Specialia teſtimonia de ſpiritu ſancto.

DE ſpiritusſancto etiam expreſſa documenta in veteri teſtamento habemus. In Geneſi † enim legitur. Spiritus domini ferebatur ſuper aquas. Et Dauid † dicit. Quo ibo a ſpiritu tuo? Et in lib. Sapientiæ dicitur. Spiritus ſanctus diſciplinę effugiet fictum, benignus eſt enim ſpiritus ſapientię. Iſaias, quoque dicit, Spiritus domini ſuper me &c.

H

De teſtimoniis noui teſtamenti.

NVNC poſt teſtimonia veteris teſtamenti de fide ſanctæ trinitatis, & vnitatis, ad noui teſtamenti authoritates accedamus, vt in medio duum animalium, teſtamentorum cognoſcatur † veritas, & forcipe de altari ſumatur calculus, quo tangantur ora

I fidelium. Dominus itaque Chriſtus unitatem diuinæ eſſentiæ, ac perſonarum trinitatem aperte inſinuat Apoſtolis dicens. Ite, † baptizate omnes gentes, in nomine patris, & filij, & ſpiritusſancti, Amen. In nomine vtique ait: ut ait † Ambr. in libro primo de Fide. non in nominibus, vt vnitas eſſentiæ oſtendatur, per nomina tria quæ ſuppoſuit, tres eſſe perſonas declarauit. Ipſe etiam ait.

G Ego, † & pater vnum ſumus, vnum dixit, vt ait † Ambroſ. in eod. lib. ne fiat diſcretio poteſtatis, & naturæ, & addidit ſumus, vt patrem filiumque cognoſcas, ſcilicet vt perfectus pater, filium perfectum genuiſſe credatur, & quòd pater & filius, vnum ſint, non confuſione, ſed vnitate naturæ. † Ioannes quoque in epiſtola canonica ait. Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo, pater, verbum, & ſpiritusſanctus, & hi tres, vnum ſunt. Ipſe etiam in initio euangelii ſui ait. † In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Vbi aperte oſtendit, filium ſemper, & ęternaliter fuiſſe apud patrem, vt alium apud alium. Apoſtolus quoque aperte trinitatem diſtinguit dicens. † Miſit Deus ſpiritum filii ſui, in corda noſtra. Et alibi. † Si ſpiritus eius, qui ſuſcitauit Ieſum habitat in nobis &c. Itẽ alibi trinitatẽ, atque vnitatẽ euidẽtiſſime cõmẽdat dicẽs. † Quoniam ex ipſo, &

accipere ſimilitudinem, & imaginem tantum hominis ad Deũ: ſed Hyla. accipit ſimilitudinem & imaginem vnius perſonæ ad aliam, & quòd homo accedat ad illam ſimilitudinem quantum poteſt. { Diuerſitas } propter diuiſionem eſſentiæ. { Singularitas } propter incommunicabilitatem diuinæ naturæ. { Solitudo } ne remoueatur ſocietas perſonarũ, quæ eſt per vnionẽ amoris. { Similitudo } contra diuerſitatem. { Pluralitas } contra ſingularitatẽ. { Diſtinctio } contra ſolitudinem. { Significatio efficientis } quantum ad hoc, quod dicit faciam. { Operatio conſtitutionis } in ipſum operarum. { Maximus propheta } quantum ad modum reuelationis, quæ eſt per intellectualẽ viſionem, & quantũ ad priuilegium promiſſi ſeminis. { Dominus poſſedit me. } loquitur de filio inquantum appropriatur ſibi ſapientia. Dicitur autẽ Deus poſſidere ſapientiam, quia ipſe ſolus eam perfectè habet: poſſidetur enim, quod ad nutum habetur. vnde Philoſophus in principio metaphyſi. dicit, quòd diuina ſcientia eſt poſſeſſio diuina, & non humana. [In prologo] { Viarum. } id eſt, creaturarum per quas in ipſum itur. { Ordinata } ſecundum ordinem naturæ, qui eſt filij ad patrem, & ſecundum ordinem cauſæ, qui eſt ideæ ad ideatum. { Concepta } dicitur concipi, quia clauditur in vnitate eſſentiæ patris. { Parturiri. } inquantum exit a patre per diſtinctionem perſonarum. { Cardines } id eſt, extremitates terræ ſecundum Iſido. [Lib. 3. Ethimo. c. 37.] vel cauſæ in quibus terra, & ea quæ in terris quaſi voluuntur, & conſeruantur. { Delectabar } conſors paternæ gloriæ. { Per ſingulos dies } quantum ad rationes creaturarum, quæ in Deo ſunt. { Lux } quamuis creaturæ in ſeipſis ſint tenebræ. { Ludens } propter otium contemplationis ſapientiæ: ſicut enim operationes ludi non appetuntur propter aliud, ſed in ſeipſis habent delectationem, ita & contemplatio ſapientiæ. { In medio duum animalium. } hoc ſumitur de Abacuc. 3. ſecundum aliam literam, & per duo animalia ſignificantur duo teſtamenta. { Forcipem de altari } hoc dicitur Iſaiæ. 6. & per forcipem, qui habet duo brachia, ſignificantur duo teſtamenta, & per calculum veritas ſacræ ſcripturæ. vnde in Pſalm. 118. dicitur. Ignitum eloquium tuum &c.

per ipſum, & in ipſo, ſunt omnia, ipſi gloria. Ex ipſo ait: vt Auguſt. † in lib. de Trinitate. [† 1. c. 6. & 10. 3] dicit, propter patrem: per ipſum, propter filium: in ipſo propter ſpiritum ſanctum: Per hoc vero, quòd non ait, ex ipſis, per ipſos, & in ipſis, nec ait, ipſis gloria, ſed ipſi, inſinuauit hanc trinitatem vnum dominũ Deũ eſſe. Sed quia pene ſingulæ ſyllabæ noui teſtamenti hanc ineffabilis trinitatis, atque vnitatis veritatem cõcorditer inſinuãt, inductioni teſtimoniorum ſuper hac re ſuperſedeamus, & rationibus congruiſque ſimilitudinibus, ita eſſe prout infirmitas noſtra valet, oſtendamus.

DIVISIO PRIMAE PARTIS TEXTVS.

IN PARTE iſta oſtendit Magiſter vnitatem eſſentiæ, & trinitatem perſonarum per rationes, & ſimilitudines quaſdam, & diuiditur in partes duas. In prima oſtendit vnitatem eſſentiæ diuinæ per rationes naturales. In ſecunda, oſtendit trinitatem perſonarum per ſimilitudines creaturarum. ibi { Nunc reſtat oſtendere. } Circa primum tria facit. Primo, oſtendit per authoritatem Apoſtoli, probantis vnitatis diuinæ eſſentiæ poſſibilitatem. Secundo, inducit probationem. ibi { Nam ſicut ait Ambroſ. } Tertio, excludit quandam obiectionem. ibi { Cum ergo Deus vna &c. } Secunda autem pars in qua ponit probationem, diuiditur in quatuor ſecundum quatuor rationes quas ponit. harum autem diuerſitas ſumitur ſecundum vias deueniendi ex creaturis in Deum, quas Dio. ponit. 7. cap. de diuinis nominibus. dicit enim quòd ex creaturis tribus modis deuenimus in Deum, ſcilicet per cauſalitatem, per remotionem, per eminentiam. Et ratio huius eſt, quia eſſe creaturæ eſt ab altero: vnde ſecundum hoc ducimur in cauſam a qua eſt. hoc autem poteſt eſſe dupliciter, aut quantum ad id quod receptum eſt, & ſic ducimur per modum cauſalitatis, aut quantum ad modum recipiendi, quia imperfectè recipitur, & ſic habemus duos modos, ſcilicet ſecundum remotionem imperfectionis a Deo, & ſecundum hoc, quòd illud quod receptum eſt in creatura, perfectius, & nobilius eſt in creatore, & ita eſt modus per eminentiam. ¶ Prima ergo ratio ſumitur per viam cauſalitatis, & formatur ſic. Omne quod habet eſſe ex nullo, oportet quòd

A ſit ab alio, a quo eſſe ſuum fluxerit: ſed omnes creaturæ habent eſſe ex nihilo, quod manifeſtatur ex earum imperfectione, & potentialitate. ergo oportet, quòd ſint ab aliquo vno primo, & hoc eſt Deus. ¶ Secunda ratio ſumitur per viam remotionis & eſt talis. Vltra omne imperfectum, oportet eſſe aliquod perfectum, cui nulla quidem imperfectio admiſcetur, ſed corpus eſt imperfectum, quia eſt terminatum, & finitum ſuis dimenſionibus & mobile. ergo oportet vltra corpora eſſe aliquid, quod nõ eſt corpus. ¶ Item. Omne incorporeũ mutabile de ſui natura eſt imperfectum. ergo vltra omnes ſpecies mutabiles, ſicut ſunt aiæ, & angeli oportet eſſe aliquod ens incorporeum, & immobile, & omnino perfectum, & hoc eſt Deus. Aliæ duæ rationes ſumuntur per viam eminentiæ: ſed poteſt dupliciter attendi eminentia, vel quantum ad eſſe, vel quantum

C ad cognitionem. Tertia ergo ſumitur ratio per viam eminentiæ in eſſe, & eſt talis. Bonum & melius dicuntur per comparationem ad optimum, ſed in ſubſtantiis inuenimus corpus bonum & ſpiritum creatum melius, in quo tamen bonitas non eſt a ſeipſo. ergo oportet eſſe aliquod optimum a quo ſit bonitas in vtroque. Quarta ſumitur per eminentiam in cognitione, & eſt talis. In quibuſcunque eſt inuenire magis, & minus ſpecioſum, eſt inuenire aliquod ſpecioſitatis principium, per cuius propinquitatem aliud alio dicitur ſpecioſius: ſed inuenimus corpora eſſe ſpecioſa ſenſibili ſpecie, ſpecies autem ſpecioſiores ſpecie intelligibili. ergo oportet eſſe aliquid a quo vtraque ſpecioſa ſint, cui ſpiritus creati magis appropinquant. { Nunc reſtat oſtendere. } hic oſtendit trinitatem perſonarum per ſimilitudines in creaturis, & primo per ſimilitudinem veſtigij. Secundo per ſimilitudinem imaginis. ibi { Nunc autem ad eam. } ¶ Circa primum duo facit. Primo enim oſtendit

D per authoritatem Auguſt. quomodo in veſtigio creaturarum repræſentatur trinitas perſonarum. Secundo, ex ipſa ſimilitudine veſtigij concludit perſonarum diſtinctionem. ibi { Per conſiderationem creaturarum } vbi diſtinguit tres perſonas. Primo, quo ad nos, & hoc tripliciter ſecundum exitum noſtrum a Deo, & ſecundum reditum in ipſum, ibi ſcilicet { Principium ad quod. } Et ſecundum beneficium ipſius Dei. ibi { Vnum ſcilicet, quomodo, aut quare. } Secundo, concludit per comparationem ad omnia, ibi, ſcilicet { Deum qui dixit. } vltimo, oſtendit veſtigij repræſentationem eſſe inſufficientem, ibi { Ecce oſtenſum &c. }

DISTINCTIO III.

A

Incipit oſtendere quomodo per creaturam potuerit cognoſci creator.

APOSTOLVS nanque ait, † quòd inuiſibilia [ad Rom. 1.]

B Dei, a creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius, & diuinitas. Per creaturã mundi intelligitur homo, propter excellentiam, qua excellit inter alias creaturas, vel propter conuenientiã quam habet cũ oĩ creatura. hõ igitur inuiſibilia Dei a ĩtellectu mẽtis cõſpicere

QVAESTIO PRIMA.

A

Quia autem in parte iſta oſtenditur, qualiter venitur in cognitionem Dei per veſtigium creaturarum.

Ideo duo quæruntur.

Primo. De diuina cognitione,
Secundo. De creaturarum veſtigio.

Circa primum quæruntur quatuor.

Primo. Vtrum Deus ſit cognoſcibilis a creaturis.
Secundo. Vtrum Deum eſſe ſit per ſe notum,
Tertio. Vtrum poſſit cognoſci per creaturas, & quorum ſit Deum per creaturas cognoſcere.
Quarto. Quid de Deo philoſophi per creaturas cognoſcere potuerunt.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Deus poſsit cognoſci ab intellectu creato.

1.q.12.12 AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd Deus non ſit cognoſcibilis a creato intellectu. Dicit enim Dio cap. 1. ny. de diuinis nominibus, quòd Deum, nec dicere, nec intelligere poſſumus. qđ ſic probat. Cognitio eſt tantum exiſtentium: ſed Deus eſt †Rom. 1. ſupra omnia exiſtentia. ergo ẽ ſupra omnem cognitionem.

¶ 2 Item. Deus plus diſtat a quolibet exiſtentium intelligibilium notorum nobis, quàm diſtet intelligibile a ſenſibili: ſed ſenſus non poteſt intelligibile cognoſcere. ergo nec Deus poteſt a noſtro intellectu cognoſci.

potuit: vel ẽtiã conſpexit, per ea quæ facta ſunt, ideſt, per creaturas viſibiles, vel inuiſibiles. A duobus enim iuuabatur, ſcilicet a natura, quæ rationalis erat, & ab operibus a Deo factis, vt manifeſtaretur homini veritas. Ideo †Apoſtolus dicit: quia Deus reuelauit illis, ſcilicet dum fecit opera, in quibus artificis aliquatenus relucet indicium.

Prima ratio uel modus, quomodo potuit cognoſci Deus.

B

NAM ſicut ait Ambr.† Vt Deus, qui natura *b* inuiſibilis eſt, etiã a viſibilibus poſſet ſciri, opus fecit, quod opificem viſibilitate ſui manifeſtauit, vt per certum incertum poſſet ſciri, *c* & ille Deus omniũ eſſe crederetur, qui hoc fecit, quod ab homine impoſſibile eſt fieri. Potuerunt ergo cognoſcere, G ſiue cognouerunt vltra omnem creaturam illum eſſe, qui ea fecit, quæ nulla creaturarum facere, vel deſtruere valet. Accedat quęcunque vis, creatura, & faciat tale cœlum, & talem terram, & dicam: quia Deus eſt. Sed quia nulla creatura talia facere valet, conſtat, ſupra omnem creaturam illum eſſe, qui ea fecit, ac per hoc illum eſſe Deum, humana mens cognoſcere potuit.

†Amb. ſup. 1. ca. ad Ro. circa illud, qđ notũ eſt 10. 4. ¶ 3 Item. Omnis cognitio eſt per ſpeciem aliquam, per cuius informationem fit aſſimilatio cognoſcentis ad rem cognitam: ſed a Deo non poteſt abſtrahi aliqua ſpecies, cum ſit ſimpliciſſimus. ergo non eſt cognoſcibilis.

3. phyſi. 4c. ¶ 4 Item. Vt dicit philoſophus, omne infinitum eſt ignotum. cuius ratio eſt, quia de ratione infiniti eſt vt ſit extra accipientem ſecundum aliquid ſui, & tale eſt ignotum: ſed Deus eſt infinitus. ergo eſt ignotus.

3. de Anima tex. 1. ¶ 5 Item. Philoſophus dicit, quòd ita ſe habent phantaſmata ad intellectum, ſicut colores ad viſum: ſed viſus corporalis nihil videt ſine colore. ergo intellectus noſter, nihil intelligit ſine phantaſmate. cum igitur de Deo non poſſit formari aliquod phantaſma, vt dicitur Iſaiæ. 40. Quam imaginem ponetis ei? videtur, quòd non ſit cognoſcibilis a noſtro intellectu.

Diſt. 1. q. 1. artic. 1. CONTRA. Hierem. 9. dicitur. In hoc glorietur, qui gloriatur ſcire, & noſſe me: ſed iſta non eſt vanagloria ad quam Deus hortatur. ergo videtur, quòd poſſibile ſit Deum cognoſcere.

10. Eth. c. 10 ¶ Item, Vt ſupra dictum eſt, etiam ſecundum philoſophos, vltimus finis humanæ vitę eſt contemplatio Dei. ſi igitur ad hoc homo non poſſet pertingere, in vanum eſſet conſtitutus, quia 2. Phyſ. tex. 62. vanum eſt ſecundum philoſophum, quod ad aliquem finem eſt, quem non attendit, & hoc eſt inconueniens, vt dicitur in Pſalm. 88. Nunquid enim vanæ conſtituiſti eum?

Text. 7. ¶ Item, Vt dicit philoſophus. 3. de anima, in hoc differt intelligibile a ſenſibili, quia ſenſibile excellens deſtruit ſenſum. intelligibile autem maximum non deſtruit, ſed confortat intellectum. cum igitur Deus ſit maxime intelligibilis, quantum in ſe eſt, quia eſt primum intelligibile: videtur, quòd a noſtro intellectu poſſit intelligi: non enim impediretur, niſi propter ſuam excellentiam.

RESPONDEO, Dicendum, quòd non eſt hic quæſtio, vtrum Deus in eſſentia ſua immediate videri poſſit. hoc enim alterius intentionis eſt, ſed: vtrum quocunque modo cognoſci poſſit. & ideo dicimus, quòd Deus cognoſcibilis eſt, non autem ita eſt cognoſcibilis, vt eſſentia ſua comprehendatur, quia Omne cognoſcens habet cognitionem de re cognita, non per modum rei cognitæ, ſed per modum cognoſcentis: modus autem nullius creaturæ attingit ad altitudinem diuinæ maieſtatis, vnde oportet, quòd a nullo perfecte cognoſcatur, ſicut ipſe ſeipſum perfecte cognoſcit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus non eſt hoc modo exiſtens ſicut iſta exiſtentia, ſed in eo eſt natura entitatis eminenter. vnde ſicut non eſt omnino expers entitatis, ita etiam non omnino eſt expers cognitionis, quin cognoſcatur: ſed non cognoſcitur per modum aliorum exiſtentium, quæ intellectu creato comprehendi poſſunt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis plus diſtet Deus a quolibet intelligibili, ſecundum naturæ proprietatem, quàm intelligibile a ſenſibili, tamen plus conuenit in ratione cognoſcibilis. omne enim quod eſt ſeparatum a materia habet ratio-

F nem, vt cognoſcatur ſicut intelligibile, quod autem materiale eſt, cognoſcitur vt ſenſibile.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſpecies, per quam fit cognitio eſt potentia in cognoſcente ſecundum modum ipſius cognoſcentis. vnde eorum, quæ ſunt magis materialia, quàm intellectus, ſpecies eſt in intellectu ſimplicior, quàm in rebus. & ideo huiuſmodi dicuntur cognoſci per modum abſtractionis: Deus autem, & angeli ſunt ſimpliciores noſtro intellectu, & ideo ſpecies, quæ in noſtro intellectu efficitur, per quam cognoſcũtur, eſt minus ſimpliciter. vnde non dicimur cognoſcere ea per abſtractioné, ſed per impreſſioné ipſorum in intelligentias noſtras.

¶ Ad quartum dicendum, quòd infinitum dicitur dupliciter, ſcilicet priuatiue & negatiue. Infinitum priuatiue eſt, quod ſecundum ſuũ H genus eſt natum habere finem non habens, & tale cum ſit imperfectum ex ſui imperfectione perfecte non cognoſcitur, ſed ſecundum quid. Infinitum negatiue dicitur, quòd nullo modo finitum eſt, & hoc eſt quiddam, quod ſe ad omnia extendit perfectiſſimum, non valens ab intellectu creato comprehendi, ſed tantum attingi.

¶ Ad quintum dicendum, quòd philoſophus loquitur de cognitione intellectus connaturali nobis ſecundum ſtatum viæ, 3. de Aia tex. 30. & hoc modo Deus, non cognoſcitur a nobis, niſi per[d] phantaſmata, non ſui ipſius, ſed cauſati ſui, per quod in ipſum deuenim⁹, D. 190. ſed per hoc non remouetur, quin cognitio aliqua poſſit eſſe intellectus, non per viam naturalem nobis, ſed altiorem, ſcilicet per influentiam diuini luminis, ad quam phantaſma non eſt neceſſarium. ¶ Alia concedimus.

¶ Tamen ad vltimum, quia concludit, quòd Deus etiam nunc maxime cognoſcatur a nobis, reſpondendum eſt, quòd quodammodo eſt ſimile in intellectu, & ſenſu, & quadammodo I diſſimile. in hoc enim ſimile eſt, quòd ſicut ſenſus, non poteſt in id, quod non eſt proportionatum ſibi, ita nec intellectus, cum omnis cognitio ſit per modum cognoſcentis ſecundum Boet. In hoc autem diſſimile eſt, quòd intelligibile excellens, Boe. de cõſ. non corrumpit ſicut excellens ſenſibile. vnde intellectus, non lib. 5. proſa deficit a cognitione excellentis intelligibilis, quia corrumpatur: 5. in princi. ſed quia non attingit, & ideo non perfecte Deum videre poteſt intellectus creatus.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Deum eſſe ſit per ſe notum.

AD SECVNDVM ſic ꝓceditur. Vr, ꝙ Deũ eſſe ſit ꝑ ſe notũ. Illa.n. dſit ꝑ ſe nota, quorũ cognitio naturaliter eſt nobis inſita, vt, Oẽ totum eſt maius ſua parte, ſed cognitio exiſtẽdi Deũ ſm Dam. naturale eſt oib⁹ inſita. ergo Deũ eſſe ẽ ꝑ ſe notũ. 1. q. 2. 1. o.

K ¶ 2 Itẽ. Sicut ſe habet lux ſenſibilis ad viſum, ita ſe habet lux intellectualis ad intellectũ: ſed lux viſibilis ſeipſa vr, immo nihil vr, niſi mediãte ipſa. ergo Deus ſeipſo immediate cognoſcitur. Lib. 1. fid. orth. c. 1.

¶ 3 Item. Omnis cognitio eſt per vnionem rei cognitæ ad cognoſcentem: ſed Deus eſt per ſeipſum intrinſecus animæ etiam magis quàm ipſa ſibi. ergo per ſeipſum cognoſci poteſt.

¶ 4 Præt. Illud eſt per ſe notum, quod non poteſt cogitari nõ eſſe, ſed Deus non poteſt cogitari non eſſe. ergo ipſum eſſe per ſe eſt notum. probatio mediæ eſt per Anſel. Deus eſt quo maius cogitari non poteſt, ſed illud quod non poteſt cogitari Proſologiõ. ca. 15. non eſſe, eſt maius eo, quod poteſt cogitari non eſſe. ergo Deus non poteſt cogitari non eſſe, cum ſit illud, quo nihil maius cogitari poteſt. Poteſt aliter probari. Nulla res poteſt cogitari ſine ſua quidditate: ſicut homo ſine eo, quòd eſt animal rationale mortale, ſed Dei quidditas eſt ipſum ſuum eſſe, vt dicit Auicenna. ergo Deus, non poteſt cogitari non eſſe.

CONTRA

CONTRA. Ea quæ per ſe ſunt nota, vt dicit philoſo- A phus & ſi exterius negentur ore, nunquam interius negari poſſunt corde: ſed Deum eſſe poteſt negari corde. Pſ. 13. Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus. ergo Deum eſſe non eſt per ſe notū. ¶ Item. Quicquid eſt concluſio demonſtrationis non eſt per ſe notū: ſed Deū eſſe demonſtratur etiam a philoſophis. ergo Deū eſſe, non eſt per ſe notum.

Lib. de intelligentiis. cap. 1. 4. Met. tex. 28. 8. Phyſic. tex. 33. Item. 12. Meth. t. 36.

RESPONDEO, quòd de cognitione alicuius rei poteſt aliquis dupliciter loqui, aut ſecundum ipſam rem, aut quo ad nos. Loquendo igitur de Deo, ſecundum ſeipſum eſſe eſt per ſe notum, & ipſe eſt per ſe intellectus, non per hoc, quòd faciamus ipſum intelligibile, ſicut materialia facimus intelligibilia in actu. Loquendo autem de Deo per cōparationem ad nos, ſic iterum dupliciter poteſt conſiderari. Aut ſecundum ſuam ſimilitudinē, & participationē. et hoc modo ipſum eſſe eſt per ſe notum. nihil enim cognoſcitur niſi per veritatem ſuam, quæ eſt a Deo exemplata. veritatem autem eſſe, eſt per ſe notum. Aut ſecundum ſuppoſitum, id eſt, conſiderando ipſum Deum, ſecundum quòd eſt in natura ſua, quid incorporeum, & hoc modo non eſt [d] per ſe notum, immo multi inueniuntur negaſſe Deum eſſe, ſicut omnes philoſophi, qui non poſuerunt cauſam agentem, vt Democritus, & quidam alij. Et huius ratio eſt, quia ea quæ per ſe nobis nota ſunt, efficiuntur nota ſtatim per ſenſum ſicut viſis toto, & parte, ſtatim cognoſcimus, quòd omne totum eſt maius ſua parte ſine aliqua inquiſitione. vnde philoſophus. 1. poſter. Principia cognoſcimus dum terminos cognoſcimus, ſed viſis ſenſibilibus, non deuenimus in Deum, niſi procedendo, ſecundum quòd iſta cauſata ſunt, & quòd omne cauſatum eſt, ab aliqua cauſa agente, & quòd primum agens non poteſt eſſe corpus, & ita in Deum non deuenimus niſi arguendo, & nullum tale eſt per ſe notum, & hæc eſt ratio Auicen.

Lib. 8. c. 6. tom. 5. D. 458. 459. 1. Met. lec. 9. 1. Poſt. c. 24. Lib. de intelig. c. 1.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd authoritas Damaſ. intelligenda eſt de diuina cognitione nobis inſita, ſecundum ipſius ſimilitudinem, & non ſecundum quòd eſt in ſua natura. ſicut etiam dicitur, quòd omnia appetunt Deum, non quidem ipſum prout conſideratur in ſua natura, ſed in ſui ſimilitudine: quia nihil deſideratur, niſi inquantum habet ſimilitudinem ipſius, & etiam nihil cognoſcitur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd viſus noſter eſt proportionatus ad videndum lucem corporalem per ſeipſam: ſed intellectus noſter non eſt proportionatus ad cognoſcendum naturali cognitione aliquid niſi per ſenſibilia. & ideo in intelligibilia pura deuenire, non poteſt niſi arguendo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis Deus ſit in anima per E eſſentiam præſentiam & potentiam, non tamen eſt in ea ſicut obiectum intellectus, & hoc requiritur ad cognitionem. vnde etiam anima ſibiipſi præſens eſt, tamen maxima difficultas eſt in cognitione animæ, nec deuenitur in ipſam, niſi ratiocinando ex obiectis in actus, & ex actibus in potentias.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ratio Anſel. ita intelligenda eſt, poſtquam intelligimus Deum, non poteſt intelligi, quòd ſit Deus, & poſſit cogitari non eſſe, ſed tamen ex hoc non ſequitur, quòd aliquis non poſſit negare, vel cogitare Deum, non eſſe. poteſt enim cogitare nihil huiuſmodi eſſe quo maius cogitari non poſſit. & ideo ratio ſua procedit ex hac ſuppoſitione, quòd ſupponatur aliquid eſſe, quo maius cogitari non poteſt.

¶ Et ſimiliter etiam dicendum ad aliam probationem.

Secunda ratio, qua potuit cognoſci uel modus, quo nouerunt.

ALIO etiam modo Dei veritatem, ductu rationis cognoſcere potuerunt, vel etiam cognouerunt. Vt enim Auguſt. † ait in lib. de Ciuita. Dei. Viderunt ſummi B philoſophi nullum corpus Deū eſſe, & ideo cuncta corpora tranſcenderunt, quærentes Deū: Viderunt etiam quicquid mutabile eſt, nō eſſe ſummum Deū omniumq; principium, & ideo omnem animam mutabileſque ſpiritus tranſcenderunt. Deinde viderunt omne, quod mutabile eſt, non poſſe eſſe niſi ab illo, qui incommutabiliter, & ſimpliciter eſt. Intellexerunt igitur eum, & omnia iſta feciſſe, C & a nullo fieri potuiſſe.

Tertia ratio uel modus.

CONSIDERAVERVNT etiam quicquid eſt in ſubſtantiis, vel corpus eſſe, vel ſpiritum: meliuſq; aliquid ſpiritum eſſe, quàm corpus, ſed longe meliorem, qui [illegible] ſpiritum fecit, & corpus.

Quartus modus uel ratio.

INTELLEXERVNT etiā corporis ſpeciem intelligibilem, & intelligibilem ſpeciem ſenſibili prætulerunt. ſenſibilia dicimus, quæ viſu, & tactu corporis ſentiri, queunt, intelligibilia, quæ conſpectu mentis intelligi. Cum ergo in eorum conſpectu, & corp[us] & anim[us] magis minuſq; ſpecioſa eſſent: ſi autē omni ſpecie carere poſſent, oīno nulla eſſent:

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus poſſit cognoſci ab homine per creaturas.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd Deus poſſit cognoſci per creaturas ab homine. Ro. 1. Inuiſibilia &c. creatura autem videtur homo, ſecundum expoſitionem magiſtri. ergo per creaturas ab homine pōt cognoſci. 1. cont. c. 8. Et 3. c. 119.

¶ 2 Item. Videtur, quòd ab angelo. Cognitio enim Dei, per creaturas fit per hoc, quòd videtur diuina bonitas relucens in creatura: ſed angelus cognoſcens res in proprio genere videt diuinam bonitatem in ipſis. ergo cognoſcit creatorem ex creaturis. Ex Aug. ib.

¶ 3 Item. Videtur, quòd etiam bruta. Nulli enim fit præceptum niſi ei, qui cognoſcit præceptū: ſed Ion. 4. dicitur, q[uod] præcepit dominus vermi, quòd percuteret hederam. ergo vermis poteſt cognoſcere diuinum præceptum, & ita poteſt etiam cognoſcere præcipientem.

¶ 4 Item. Videtur, quòd etiam a peccatoribus poſſit cognoſci. Dicitur enim Ro. 1. Cum Deum cognouiſſent, non ſicut Deū glorificauerunt. tales autem peccatores fuerunt. ergo, &c.

CONTRA. Omnis effectus ducens in cognitionem ſuæ cauſæ, eſt aliquo modo proportionatus ſibi: ſed creaturæ, non ſunt proportionatæ Deo. ergo ex eis non poteſt homo in ſuam cognitionem venire.

¶ Item. Videtur, quòd nec angeli. Quod enim per ſe cognoſcitur, non cognoſcitur per aliquid aliud: ſed Deum cogno- D ſcunt angeli per ſe videntes ipſum in ſua eſſentia. ergo non cognoſcunt ipſum per creaturas.

¶ Item. Videtur, quòd nec etiam a brutis. Nulla enim potentia affixa organo, habet virtutem ad cognoſcendum, niſi ſpeciem materialem. eo quòd cognitio fit in cognoſcente ſecundum modum ipſius: ſed bruta non habent virtutes cognoſcitiuas, niſi ſenſitiuas, quæ ſunt affixæ organo. ergo nullo modo poſſunt cognoſcere Deum, qui omnino eſt immaterialis.

¶ Item. Videtur, quòd nec etiam a peccatoribus. Ambroſ. enim dicit ſuper illud Matth. 5. Beati mundo corde &c. ſiqui mundo corde ſunt, Deum videbunt. ergo alij non videbunt, neque enim maligni Deum videbunt, neque is qui Deum videre noluerit, poteſt videre Deum.

RESPONDEO. Dicendum, quòd cum creatura exemplariter procedat a Deo ſicut a cauſa quodammodo ſimili, ſecundum analogiam, eo ſcilicet, quòd quælibet creatura, eum imitatur, ſecundum poſſibilitatem naturæ ſuæ, ex creaturis poteſt in Deum deueniri tribus illis modis, quibus dictum eſt, ſcilicet per cauſalitatem, remotionem, eminentiam.

¶ Ad hoc autem, quòd aliquis ex creaturis in Deum deueniat, duo requiruntur, ſcilicet, quòd ipſum Deum poſſit aliquo modo capere, & ideo brutis non conuenit talis proceſſus cognitionis. Secundo, requiritur quòd cognitio diuina in eis incipiat a creaturis, & terminetur ad creatorem. & ideo angelis non conuenit Deum cognoſcere per creaturas, neque beatis hominibus, qui a creatoris cognitione procedunt in creaturas, ſed conuenit iſte proceſſus hominibus, ſecundum ſtatum viæ bonis, & malis. In expōne litteræ dif.

¶ PRIMVM ergo concedimus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis angelus cognoſcat diuinam bonitatem relucere in creatura, non tamen ex creatura venit in creatorem, ſed econtrario.

¶ Ad tertium dicendum, quòd præceptum Dei, non deuenit ad vermem, ita quòd intentionem præcepti apprehenderet, ſed quia diuina virtute mota eſt eius æſtimatiua naturali motu, ad explendum illud, quod Deus diſponebat.

¶ Quartum concedimus.

¶ Ad quintum dicendum, quòd creatura eſt effectus non proportionatus creatori, & ideo non ducit in perfectam cognitionē ipſius, ſed in imperfectam.

¶ Sextum, & ſeptimum concedimus.

¶ Ad octauum dicēdum, quòd Amb. loquitur de viſione Dei per eſſentiam, quæ erit in patria, ad quam nullus malus poterit perueniere. Similiter etiam ad cognitionem fidei nullus venit, niſi fidelis, ſed cognitio naturalis de Deo cōmunis eſt bonis, & malis, fidelibus & infidelibus.

viderunt eſſe aliquid, quo illa ſpecioſa facta ſunt, vbi eſt prima, & incommutabilis ſpecies, ideoque incomparabilis, & illud eſſe rerum principium rectiſſime crediderunt, quod factum non eſſet, & ex quo cuncta facta eſſent: ecce tot modis potuit cognoſci veritas Dei. Cum ergo Deus vna ſit, & ſimplex eſſentia, quæ ex nulla diuerſitate partium vel accidentium conſiſtit: pluraliter tamen dicit Apoſtolus, inuiſibilia Dei: quia pluribus modis cognoſcitur veritas Dei, per ea quę facta ſunt. Ex perpetuitate nanque creaturarum intelligitur conditor æternus, ex magnitudine creaturarum omnipotēs, ex ordine, & diſpoſitione ſapiens, ex gubernatione bonus. Omnia autem hęc ad vnitatem deitatis pertinent monſtrandam.

Quomodo in creaturis apparet ueſtigium trinitatis.

B

NVnc reſtat oſtendere, an per ea, quæ facta ſunt, aliquod trinitatis veſtigium, vel indicium exiguum haberi poterit. De hoc Auguſt. † in 6. de Trin. Oportet vt creatorem per ea, quæ facta ſunt intellectu conſpicentes, trinitatem intelligamus. a Hnius enim trinitatis veſtigiū in creaturis apparet. Hęc enim quæ arte diuina facta ſunt, & vnitatem quandam in ſe oſtendunt, & ſpeciem, & ordinem. Nam qnodque horum creatorum, & vnum aliquid eſt, ſicnt ſunt naturæ corporum, & animarum, & aliqua ſpecie formantur, ſicut ſunt figurę, vel qualitates corporum, ac doctrinę, vel artes animarum, & ordinem aliquem petit ant tenet, ſicut ſunt pondera, vel collocationes corporum, & amores. vel delectationes animarum. Et ita in creaturis prælucet veſtiginm trinitatis. b In illa.n. trinitate, ſumma origo eſt omninm rerum, & pulchritudo perfectiſſima, & beatiſſima delectatio. Summa autem origo, vt Auguſt. † oſtendit in lib. de vera religione, intelligitur Deus pater, a quo ſunt omnia: a qno filius, & ſpiritusſanctus, perfectiſſima pulchritudo intelligitur filius, ſci-

ARTIC. IIII.

d Vtrū philoſophi naturali cognitione cognouerint trinitatem ex creaturis.

1. q. 32. 1. Boet. de tri. q. 1. 4.

AD QVARTUM ſic proceditur. Videtur, quòd philoſophi naturali cognitione ex creaturis in trinitatem deuenerunt. Dicit enim Ariſt. in principio de cælo, & mundo, & per hunc quidem numerum, ſcilicet ternarium, adhibuimus noſipſos magnificare Deum vnum eminentem proprietatibus eorum, quæ creata ſunt. ſimiliter etiam Plato loquitur multa de paterno intellectu, & multi alij philoſophi.

Tex. 5. p. 10

In Parm.

¶ 2 Præt. Philoſophi potuerunt deuenire in cognitionem eorum, quæ in creaturis relucent, ſed in animæ eſt expreſſa ſimilitudo trinitatis perſonarum. ergo videtur, quòd per potentias animę, quas philoſophi multum conſiderauerunt, potuerunt in trinitatem perſonarum deuenire.

Ricar. 3. de tri. c. 18.

¶ 3 Item Ricardus de ſancto Victore, dicit. Credo ſine dubio, quòd ad quamcunque explanationem veritatis, quæ neceſſe eſt eſſe, non modo probabilia, immo & neceſſaria argumenta non deſunt: ſed neceſſarium eſt cognoſcere trinitatem. ergo videtur, quòd ad ipſius cognitionem philoſophi rationem habere potuerunt. Quod etiam videtur ea probationibus ſupra inductis. diſt. 2. quibus trinitas probatur.

Art. 4.

¶ 4 Item dicitur Rom. 1. in glo. quòd philoſophi non peruenerunt ad notitiam perſonæ tertiæ, ſcilicet ſpiritusſancti, & idē habetur ſuper Exod. 8. vbi dicitur, quòd magi Pharaonis defecerunt in tertio ſigno. ergo videtur ad minus, quòd ad notitiam duarum perſonarum venerunt.

Glo. inter lin. ibi inuis.

CONTRA. Heb. 11. fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum argumentum, non apparentium, ſed Deum eſſe trinum, & vnum eſt articulus fidei. ergo non eſt apparens rationi.

RESPONDEO. Dicendum, quòd per naturalem rationem, non poteſt perueniri in cognitionem trinitatis perſonarum, & ideo philoſophi nihil de hoc ſciuerunt, niſi forte per reuelationem vel auditum ab aliis. Et huius ratio eſt, quia naturalis ratio, non cognoſcit Deum, niſi ex creaturis, omnia autem, quæ dicuntur de Deo, per reſpectum ad creaturas pertinent ad eſſentiam, & non ad perſonas, & ideo ex naturali ratione, non venitur niſi in attributa diuinæ eſſentiæ; tamen perſonas, ſecundum appropriata eis, philoſophi cognoſcere potuerunt, cognoſcentes potentiam, ſapientiam, bonitatem.

F ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſecundum expoſitionem Comment. Ariſtot. non intendit trinitatem d perſonarum in Deo ponere, ſed propter hoc, quòd in omnibus creaturis apparet perfectio in ternario ſicut in principio, medio, & fine, ideo antiqui honorabant Deum in ſacrificiis, & orationibus triplicatis. Plato autem dicitur multa cognouiſſe de diuinis legens libros veteris legis, quos inuenit in Aegypto, vel forte intellectū paternum nominat intellectum diuinū, ſecundum quod in ſe quodam modo cōcipit ideam mundi, quæ eſt mundus archetypus.

1. cœl. tex. D. 66.

fe. 10. to. 3.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſimilitudo trinitatis relucens in anima eſt omnino imperfecta & deficiens, ſicut infra dicet Magiſter, ſed dicitur expreſſa per comparationem ad ſimilitudinem veſtigij.

ſup. d. 3.

Inf. 2. ſen. d. 16.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſi dictū Ricardi intelligatur vniuerſaliter, quòd omne verum poſſit ꝓbari per rationē: eſt expreſſe falſum, quia prima principia per ſe nota, non probantur. ſi autem aliqua ſunt in ſe nota, quæ nobis occulta ſunt, illa probantur per notiora, quo ad nos notiora autem quo ad nos ſunt effectus principiorum, ex effectibus autem creaturarum trinitas perſonarum ꝓbari non poteſt, vt dictum eſt. & ideo relinquitur, quòd nullo modo poſſit probari, & omnes rationes inductæ ſunt magis adaptationes quædam, ꝙ neceſſario concludentes. remoto enim per impoſſibile intellectu diſtinctionis perſonarum, adhuc remanebit in Deo ſumma bonitas, & beatitudo & charitas.

fe. 55 circa fi. to. 1.

Art. præc.

I ¶ Ad quartum dicendum, quòd Philoſophi non peruenerunt in cognitionem duarum perſonarum, quantum ad propria, ſed ſolum quantum ad appropriata, non inquantum appropriata ſunt, quia ſic eorum cognitio dependeret ex propriis, ſed inquantum ſunt attributa diuinæ naturæ. Et ſi obijciatur, ꝙ ſimiliter deuenerunt in cognitionem bonitatis, quæ appropriatur ſpiritusſancto, ſicut in cognitionem potentiæ, & ſapientię, quæ appropriantur patri, & filio. Dicendum, quòd bonitatem non cognouerunt, quantum ad potiſſimum effectum ipſius, incarnationem, ſcilicet & redemptionem. Vel quia non tantum intenderunt venerationi bonitatis diuinæ, quam etiam non imitabantur ſicut venerati ſunt potentiam, & ſapientiam.

K

QVAESTIO II. B

Deinde quæritur de veſtigio.

Circa quod quæruntur tria.

Primo. Quid ſit veſtigium.
Secundo. De partibus veſtigij.
Tertio. Vtrum in omni creatura veſtigium inueniatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrùm ſimilitudo Dei, in creaturis poſſit dici ueſtigium.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr, ꝙ ſimilitudo creatoris reperta in creatura, nō pōt dici veſtigiū. Per veſtigiū enim res inueſtigatur, ſed diuina maieſtas eſt inueſtigabilis. vnde dicitur Ro. 11. O altitudo &c. Et ps. 76.

Et ve-

Et veſtigia tua non cognoſcentur, ergo videtur, quòd ſimilitudo creatoris in creatura non ſit veſtigium. A

¶ 2 Præte. Veſtigium eſt impreſſio quædam, conſequens motũ eius, cuius eſt veſtigium; ſed Deus res producit ſine aliquo ſui motu. Iac. primo. Apud quem non eſt tranſmutatio &c. ergo veſtigium non poteſt dici de ſimilitudine creaturæ, quæ a creatore producit.

¶ 3 Item. Veſtigiũ ſecundum quòd hic ſumitur inducit in cognitionem perſonarum, ſed per creaturas non poteſt haberi cognitio Trinitatis, vt dictum eſt. ergo ſimilitudo reperta i creaturis nõ debet dici veſtigiũ, vel veſtigium non ducit in Trinitatē.

10.mor.c.9 ¶ 4 Item Greg. dicit ſup illud Iob 11. Forſitã veſtigia Dei comprehendas &c. Benignitas viſitationis, qua viam nobis oſtendit eius veſtigia dicuntur. ergo videtur, quòd veſtigiũ non ſit ſimilitudo Dei reperta in creaturis.

licet veritas patris, nulla ex parte ei diſsimilis, quem cum ipſo, & in ipſo patre veneramur, quę forma eſt omniũ, quæ ab vno facta ſunt, & ad vnum referuntur. Quę tamen omnia, nec fierent a patre per filium, neque ſuis finibus ſalua eſſent, niſi Deus ſumme bonus eſſet, q B & nulli naturæ, quæ ab illo bona eſſet, inuidit: & vt in bono ipſo maneret, alia quantũ vellet, alia quantum poſſet dedit. Quæ bonitas, ſpiritusſanctus intelligitur qui eſt donum patris, & filij, quare ipſum donũ Dei cum patre, & filio ęque incommutabile colere, & tenere nos conuenit. Per conſiderationem itaque creaturarum, vnius ſubſtantiæ trinitatem intelligimus, ſcilicet vnum Deum patrem a quo ſumus, & filiũ, per C quē ſumus; & ſpiritumſanctũ, in quo ſumus. ſ. principium ad quod recurrimus, & formam quam ſequimur, & gratiã qua reconciliamur, vnum. ſ. quo authore conditi ſumus, & ſimilitudinem eius per quam ad vnitatem reformamur; & pacem qua vnitati adhæremus. ſ. Deũ qui dixit fiat: & verbum per quod factũ eſt omne quod ſubſtantialiter, & naturaliter eſt: & donũ benignitatis eius, qua placuit quod ab eo per verbum factum eſt, & reconciliatum authori, vt non interiret. Ecce oſtenſum eſt, qualiter in creaturis aliquatenus imago trinitatis indicatur. Non. n. per creaturarum cõtemplationem ſufficiens notitia trinitatis poteſt haberi, vel potuit. ſine doctrinæ vel interioris inſpirationis

Respondeo. Dicendum, quòd veſtigium, ſecundum quòd hic ſumitur, metaphorice accipitur, & ſumitur ad ſimilitudinē veſtigij proprie dicti, quod eſt impreſſio quędam, confuſa ducens in cognitionem alicuius, cum non repreſentet ipſum, niſi ſecundum partem, ſcilicet pedem, & ſecundum inferiorem ſuperficiem tantum. Tria ergo conſiderantur in ratione veſtigij, ſcilicet ſimilitudo, imperfectio ſimilitudinis, & quòd per veſtigium in rem, cuius eſt veſtigiũ deuenitur.
D.471. t.145. D.1164. Secundum hoc ergo, quia in creaturis inuenitur [d] ſimilitudo creatoris, per quam in ipſius cognitionem deuenire poſſimus, & eſt imperfecta ſimilitudo, ideo in creaturis dicitur veſtigium creatoris. Et quia magis deficiunt a repreſentatione diſtinctionis perſonarum, quàm eſſentialium attributorum, ideo magis proprie dicitur veſtigiũ creatura, ſecundum quod ducit in per- D ſonas, quam ſecundum quod ducit in diuinam eſſentiam.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd diuinę viæ dicũtur inueſtigabiles, quia non ad plenum ipſius opera comprehendare poſſumus, non quòd ex creaturis nullo modo in ipſas deuenire poſſimus.

¶ Ad ſecundũ dicendum, quòd in his, quæ dicuntur per tranſlationem, ſufficit quòd attendatur ſimilitudo quantum ad aliquid, & non oportet, quòd quantum ad omnia, alias eſſet identitas, & non ſimilitudo.

¶ Ad tertium dicendum. quòd per veſtigium non deuenimus in cognitionem perſonarum, niſi valde confuſa: quia per appropriata perſonis, magis quàm per ipſarum propria, ſicut patet ex litera. Appropriata autem ſunt eſſentialia, quamuis ſimilitudinem habeant cum propriis perſonarum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd vni rei poſſunt eſſe multa ſimilia. vnde non eſt inconueniens, quòd ab eodem tranſmutantur E aliqua diuerſa, ſecundum diuerſas ſimilitudines. & ideo poteſt eſſe, quòd ſimilitudo reperta in creaturis dicatur veſtigium inquantum confuſe repreſentat: & opera diuinæ bonitatis in myſterio incarnationis oſtenſa, dicantur veſtigia Dei, inquantum per ea nobis via paratur ad veniendum in ipſum.

Articvlvs II.

b Vtrum partes veſtigij ſint tres tantum, uel duæ.

Ad ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd debeãt eſſe tantum duæ partes veſtigij. Veſtigium enim eſt proprietas quædam creaturæ, ſed creatura habet tantum duas partes eſſentiales, ſcilicet materiam, & formam, ergo videtur, quòd ſecundum has partes duæ tantum ſint partes veſtigij.

¶ 2 Item videtur, quòd quatuor. Per veſtigium enim non tantum repręſentatur perſonarum Trinitas, ſed etiam vnitas eſſentiæ, ergo oportet eſſe tria reſpondentia tribus perſonis & quartum reſpondens vnitati eſſentię.

¶ 3 Item. Veſtigium dicitur in creatura, ſecundum quòd repręſentat creatorem. cum igitur in creaturis repræſentantur plurima attributa ipſius Dei, quæ participantur a creaturis, ſicut patet per Diony. videtur, De diu. no. c. 9. quòd ſint plurimæ partes.

¶ 4 Item a diuerſis inueniuntur partes diuerſæ aſſignatę: ſicut Sap. 11. dicitur Omnia in numero pondere & menſura diſpoſuiſti. & Aug. De natura ponit modum, ſpeciem, boni. c. 23. & ordinem: & to. 6. & etiã multis alijs modis c. 2. ſecundum diuerſos.

Quæritur ergo de ratione diuerſitatis aſſignationum.

Respondeo, dicendum, quòd veſtigiũ inuenitur in creatura inquãtum imitatur diuinã perfectionem. Perfectio autem creaturę non ſtatim habet in ſuis principijs quæ imperfecta ſunt: vt patet in materia & forma, quorum neutrũ habet per ſe eſſe perfectũ: ſed in coniunctione ipſius creaturę ad ſuum finem. Diſtantia autem natura non coniungit ſine medio: & ideo in creaturis inuenitur principium, medium, & finis. ſecundum quæ tria ponebat Pythagoras perfectionem cuiuslibet creaturæ. Vt recitat Ari. 1. cel. tc. 5. Et ſecundum rationem etiam horũ trium repræſentatur in creaturis diſtinctio diuinarum perſonarum, in quibus filius eſt media perſona, ſed ſpiritusſanctus eſt in quo terminatur proceſſio perſonarum. Contingit, autem inter duo extrema eſſe plura media. & ideo contingit quòd principiũ & mediũ & finis diuerſimoda poſſunt aſſignari ſecundum quòd ex his omnibus. ſ. principio medio & fine, & multis medijs, quædam poſſunt accipi vt principium, & quædam vt medium, & quædam vt finis diuerſimode combinando. & ideo contingit, quòd a diuerſis partes veſtigij diuerſimodæ ſunt aſſignatæ. Verbi gratia. primum quod pertinet ad perfectionem rei ſunt principia ipſius rei; vltimum autē eſt perfectio ipſius rei ſecũdum comparationem ſuam ad alias res, non tantum prout in ſe perfecta eſt: inter hoc autē multa ſunt media. Eſt enim diſpoſitio principiorum, ſiue inclinatio ad eſſe principiati. Eſt etiam limitatio principiorum ſub forma principiati, & eſt forma ipſius principiati, & eſt virtus, & operatio, & multa huiuſmodi. Poteſt ergo aſſignari veſtigium, vt pro principio ſumatur ſolum illud, quod primum eſt, ſcilicet ipſa ſubſtantia principiorum: & pro medio illud, quod eſt immediate ſequens, ſcilicet diſpoſitio principiorum, ſiue inclinatio ad eſſe principij, & pro fine illud totum. quod conſequitur: & ſecundum hoc ſumitur illud, quod dicitur Sapien. 11. Numerus, pondus, & menſura, quia numerus pertinet ad pluralitatem principiorum, pondus ad inclinationem principiorum in eſſe principiati, menſura, ad terminationem principiorum ſub eſſe creati terminat, ita quòd in iſta terminatione ſumatur, & terminatio in eſſe, & in operari, & in omnibus alijs. Item poteſt aliter ſumi, vt pro principio ſumatur ipſa ſubſtantia principiorũ, & inclinatio, & quicquid aliud pertinet ad principia, & pro medio ſumatur ipſa forma principiati: & pro vltimo ſumatur ipſa comparatio ipſius rei ad ea, quę ſunt extra rem. Et ſic ſumuntur illa verba Aug. lib. 83. quæſtionum. quod conſtat, quod diſcer- q. 18. to. 4. nitur, quod congruit. conſtat enim res per ipſa ſua principia, diſcernitur per formam, congruit per comparationem ad alterũ, & quaſi ſimiliter ſumuntur iſta, modus, ſpecies, & ordo: ita ꝙ modus pertineat ad principia determinata ſub eſſe principiati, ſpecies ad formam, ordo ad comparationem ad alterum, niſi ꝙ iſta ſunt abſtracta, & prima cõcreta. Et quaſi ſimilr accipiuntur iſta, vnum, verum, & bonum, vt vnitas rei pertineat ad ſuam determinationem, prout ex principiis conſtituta eſt: & veritas ſecundum ꝙ habet formã, & bonum ſm quòd ordinatur ad finē. Item etiam poteſt ſumi pro principio tota res, ſecũdum quòd eſt

eſt etiam perfecta per formam, & pro medio virtus. & pro fine F operatio. & ſic ſumitur illa Diony. eſſentia, virtus, & operatio. Et ſic patet, quòd ſecundum quòd perfectio rei poteſt intelligi terminari ad diuerſa: & ſecundum quòd vnum membrum poteſt multa, vel pauca includere, inuenitur diuerſitas partium veſtigij in omnibus ſecundum vnã communẽ rationẽ principij, medij, & finis aſſignatam.

reuelatione. Vnde illi antiqui Philoſophi, quaſi per vmbram, & de longinquo viderunt veritatem, deficientes in contuitu Trinitatis, vt Magi Pharaonis in tertio ſigno: adiuuamur † tamen in fide inuiſibilium, per ea quę facta ſunt.

† Rom. 1.

Quomodo in anima ſit imago Trinitatis.

C

NVNC vero ad eam iam perueniamus diſputationẽ, vbi a in mẽte humana, quæ nouit Deum, vel poteſt noſſe, Trinitatis imaginem reperiamus. vt enim Aug. in 14. lib. † de Trin. Licet humana mens non ſit eius naturę, cuius Deus eſt: imago tamen illius, quo nihil meli' eſt, ibi quę H renda, & inuenienda eſt, quo natura noſtra nihil habet melius, ideſt in mente. In ipſa enim mẽte, etiam ante quàm ſit particeps Dei, eius imago reperitur: & ſi enim amiſſa Dei participatione deformis ſit, imago tamẽ Dei pmanet. Eo enim ipſo imago Dei eſt mens, quo capax eſt eius, eiuſque eſſe particeps pôt. Iam ergo in ea, Trinitatem quę Deus eſt, inquiramus. Ecce. n. mens ſui meminit, intelligit ſe, G diligit ſe, hoc ſi cernimus, cernimus Trinitatẽ, nõdum quidem Deum, ſed imaginẽ Dei. b Hic enim quędam apparet Trinitas memoriæ, intelligentiæ, & amoris. Hæc ergo tria potiſſimum tractemus, a memoriã, intelligentiam, & voluntatem. hæc ergo tria, vt ait Auguſt. in 10. lib. de Trin. † non ſunt tres vitæ, ſed vna vita, nec tres mentes, ſed vna mens, vna eſſentia. Memoria vero dicitur ad aliquid, & intelligentia, & voluntas, ſiue dilectio, ſimiliter ad aliquid dicitur. vita vero dicitur ad ſeipſam, & mens, & eſſentia. hæc ergo tria, eo ſunt vnum, quo vna vita, vna mens, & vna eſſentia:

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd quãuis ſint duæ partes eſſentiales creaturę, nihilominus tamen eſt accipere habitudinem vnius ad alteram, & multas etiam perfectiones conſequentes, ſecundum quas, partes veſtigij aſſignari poſſunt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut in Deo eſſentia non facit numerum cũ pſonis, ita & in creatura eſt, quòd tribus partib' veſtigij ſubſiſtat ipſum eſſe creaturę repreſentãs eſſentiam, non connumeratum tribus partibus veſtigij.

c. 8. to. 3.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd proprietates creaturarum, ex quibus ducimur in diuina attributa, quamuis ſint plura, habent tamen ordinem ad inuicem principij, medij, & finis, ſub quorum rationibus in tres perſonas ducunt qualitercunq; diuerſificentur.

ARTICVLVS III.

c *Vtrum in omni creatura ſit ueſtigium.*

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd nõ in omni crea- I tura ſit veſtigium. Similitudo enim veſtigij diuiditur cõtra ſimilitudinem imaginis, ſed quædam creaturæ ſunt, in quibus eſt ſimilitudo imaginis, ſicut in homine. ergo in illis non eſt veſtigium.

¶ 2 Item. Veſtigium eſt ſimilitudo imperfecte repreſentans: ſed aliquæ creaturæ ſunt perfecta ſimilitudo diuinæ bonitatis: ſicut gratiæ gratum facientes, cum quibus Deus dicitur inhabitare in homine. ergo in illis non eſt veſtigium.

¶ 3 Item. Si accipiamus ſingulas partes veſtigij, quęlibet earum creatura eſt, ſicut modus, vel ſpecies. Si igitur in qualibet creatura eſt veſtigium, tũc modi erit modus, ſpecies, & ordo: & ita erit abire in infinitum, quod nec intellectus, nec natura patitur.

Lib. 1, c. 9. to. 4. ¶ 4 Item. Ambro. dicit in Exameron. Lucis natura eſt vt non ſit in numero, pondere, & menſura, ſicut alia creatura. in his autem tribus attenditur veſtigium ſecundum Auguſtinum: vt di-

De natu. boni c. 2. to. 6. ctum eſt. cum igitur lux ſit creatura, videtur, quòd non in qua- K libet creatura ſit veſtigium.

Art. antecedenti. ¶ 5 Item. Bernar. modus charitatis eſt non habere modum. ergo charitas cum ſit creatura, non habet modum, ſpeciem, & ordinem. & ſic idem, quod prius.

De diligendo Deo, in princ. CONTRA. Sap. 11. Omnia in numero &c. Item Auguſt.

cap. 2. to. 6. lib. de natura boni loquens de modo ſpecie, & ordine dicit. vbi hęc tria magna ſunt, bonum eſt. vbi parua, paruum. vbi nulla, nullum, ſed omnis creatura eſt aliquod bonũ. ergo omnis creatura habet hæc tria.

RESPONDEO. Dicendum, quòd veſtigium inuenitur in creatura, ſecundùm quòd conſequitur eſſe perfectum a Deo,

Art. præcedenti. vt ſupra dictum eſt. vnde in his tantum ſimpliciter eſt inuenire veſtigium, quæ perfecta ſunt in ſe: & huiuſmodi ſunt tantum indiuidua in genere ſubſtantiæ. accidentia autem non habent eſſe, niſi dependens a ſubſtantia. vnde etiam in accidentibus nõ eſt veſtigium, niſi ſecundum ordinem ad ſubſtantiam, ita quòd accidentia magis ſint modi, ſpecies, & ordines ſubſtantiarum, quam ipſa habeant ſpeciem, modum, & ordinem, niſi effectiue Deus dicatur ſpecies, modus, & ordo accidentium. Tamen cum ſecundum quodlibet accidens addatur aliquod eſſe ipſi ſubſtantiæ, erit ſecundum illud eſſe aliquo modo conſiderare veſtigiũ. vnde quod priuat illud accidens, priuat partes veſtigij, ſcilicet modum, ſpeciẽ, & ordinem, quantum ad illud eẽ: ſicut peccatum, quod priuat gratiam, dicitur priuatio modi, ſpeciei, & ordinis ſecũdum eſſe gratuitũ, nihilo minus tamẽ, manẽt hæc tria ſecundum eſſe naturæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd in ſuperiori ſemper includitur virtus inferioris, ſicut in anima etiam eſt virtus naturæ. Anima enĩ eſt natura ipſius corporis, quod per ipſam mouetur, & dat ſibi eſſe naturale, & ſuper hoc habet proprias opatiões ſuas. & ideo cum ſimilitudo imaginis ſequatur animam, ſecundum id, quod intellectualis eſt, non excluditur ab ea ratio veſtigij, quæ conſequitur ipſam, ſecundum quòd natura quædam eſt creata. c. 11. to. 3.

¶ Et ſimiliter etiam dicendum ad ſecundum, quòd gratia gratum faciens, ſecundum id, quod additur aliis creaturis, dicitur perfecta ſimilitudo: non quidem ſimpliciter, ſed reſpectu aliarum creatarum ſimilitudinum, ſed ſecundum id, in quo cõmunicat cum aliis creaturis habet rationem veſtigij.

¶ Ad tertium dicendum, quòd aliquid dicitur modificari aliquo dupliciter, vel formaliter, & ſic res dicitur modificari ſuo modo, qui in ipſa eſt, vel effectiue, & ſic omnia modificãtur ab eo, qui modum rebus imponit: & hinc eſt, quòd Deus dicitur effectiue modus omnium rerum. ſecũdum hoc ergo dico, quòd modus creaturæ non habet modum, quo formaliter modificetur, ſed modum modificantem effectiue, & ita eſt in omnibus aliis partibus veſtigij.

¶ Ad quartum dicendum, quòd lux in ſe conſiderata, creata eſt in numero, pondere, & menſura, cum habeat finitũ eſſe, & poſſe, ſicut & aliæ creaturæ: ſed reſpectu aliarum creaturarum corporalium habet indeterminatam virtutem, eo quòd per lucem omnia corpora aliquo modo informantur, & per ipſam omnia corpora inferiora perficiuntur in ſuis naturis. & hoc accidit ſibi inquantum eſt forma vniuerſalis, & primi alterantis, ſcilicet cæli, & pro tanto non dicitur in numero, pondere, & menſura eſſe creata.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd charitas poteſt dupliciter conſiderari, aut ſecundum eſſe quod habet in ſubiecto: & hoc mo- K do modum habet ſecundum menſuram capacitatis recipientis, vel ex natura, vel ex conatu. Aut ſecundum inclinationem in obiectum, & ſic intelligitur nõ habere modum, quia obiectum cum ſit infinitum non proportionatur voluntati noſtræ. vnde nunquam tantum poteſt amare Deum, quin amplius amandus ſit, & ſe amare velit.

EXPOSITIO PRIMAE PARTIS TEXTVS.

INVISIBILIA quantum ad attributa quibus Deus in ſe perfectus. {Virtus} ſecundum quã creaturas producit. {Diuinitas} ſecundum quod creaturæ recurrunt in ipſum, vt in finem. {Vel inuiſibilia} Dicit quantum ad opera. {Virtus} quantum ad potentiam. {Diuinitas} quantum ad eſſentiam. {Propter excellentiam.}

Contra

A Contra Angelus præceſſit hominem, vt in Pſal. 8. Minuiſti eũ paulo &c. Dicendum, quòd homo, & angelus poſſunt tripliciter conſiderari. Aut per relationem ad finem, & ſic ſunt æquales. Erunt.n. homines ſicut angeli in cælo, ſicut habetur Matth. 22. Aut quantum ad reparationem diuinam: & ſic homo maior eſt angelo, inquantum humana natura aſſumpta eſt in vnitatem perſonæ diuinæ. Aut quantum ad vtranque naturam in ſe. & ſic natura angeli nobilior ẽ. Vel dicẽdum, quòd mundus accipitur hic, ſecundum quod eſt continentia viſibilium tantum, & ita inter creaturas mundi, quas homo excellit, non computatur angelus. {Ex perpetuitate &c.} Quia cauſa ſemper eſt nobilior cauſato. vnde ſi cauſatum eſt perpetuum, oportet quòd cauſa prima ſit æterna, & ſic de aliis. {Perfectiſſima plura.} Pulchritudo conſiſtit in duobus, ſcilicet in ſplendore, & partium proportione. veritas autem habet ſplendoris rationem, & æqualitas tenet locum proportionis.

& quicquid aliud ad ſeipſa ſingula dicuntur etiam ſimul, non pluraliter, ſed ſingulariter dicuntur, eo vero tria ſunt, quo ad ſe inuicem referuntur.

Quomodo æqualia ſint, quia capiuntur a ſingulis omnia & tota.

B Aequalia etiam ſunt, non ſolum ſingula ſingulariter, ſed etiã ſingula omnibus, alioquin non ſe inuicem caperent, ſe autem inuicem capiunt; capiũtur enim & a ſingulis ſingula, & a ſingulis omnia. Memini enim me habere memoriam, & intelligentiam, & voluntatem: & intelligo me intelligere, & velle, atq; meminiſſe: & volo me velle, & meminiſſe, & intelligere. C

DIVISIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

NVNC vero iam ad eam &c.} In parte iſta oſtendit Trinitatem perſonarum, & vnitatem eſſentiæ per ſimilitudinem imaginis. & diuiditur in partes tres. In prima, oſtendit ſubſtantiam imaginis. In ſecunda, oſtendit, ſecundum quid attendatur imago, ibi: {Ecce ergo mens me.} In tertia, ex ſimilitudine imaginis, ducit in Trinitatem perſonarum, ibi: {Quapropter iuxta iſtam conſiderationem. Ecce ergo mens me.} Hic inquirit ſecundum quid attendatur imago in mente. Et primo, aſſignat imaginem ſecundum potentias. D Secundo, ſecundum habitus, ibi: {Poteſt etiam alio modo.} Circa primum tria facit. Primo, partes imaginis aſſignat. Secundo, oſtendit in eis ſimilitudinem trium perſonarum, ibi: {Hæc igitur tria.} Tertio, oſtendit diſſimilitudinem, ibi: {Verũtamen caueat &c.} {Hæc igitur tria.} Hic oſtendit in tribus potentiis aſſignatis ſimilitudinem perſonarum. Et primo, inducit probationem. Secundo, ponit dictorum manifeſtationem, ibi: {Mens autem hęc &c.} Tertio, excludit obiectionem, ibi: {Hic attendendum eſt diligenter.} In primo duo facit. Primo, oſtendit ſimilitudinem quo ad perſonarum diſtinctionem, & eſſentiæ vnitatem. Secundo, quo ad perſonarum æqualitatem, ibi: {Aequalia etiam ſunt.} Quam æqualitatem oſtendit tali ratione. Quæcunque ſe includunt inuicem, ſunt æqualia: ſed quælibet dictarum potentiarum capit aliam, & quælibet capit omnes. ergo quælibet eſt æqualis alteri, & quælibet eſt æqualis omnibus ſimul, ſicut eſt de diuinis perſonis. minorem probat. E ibi: {Totamque meam me.} Et primo, de memoria. Secundo, de intelligentia. ibi: {Similiter cum hæc tria.} Tertio, de voluntate, ibi: {Voluntas etiam} Primum oſtendit ſic. Quicquid eſt præſens memorię, illud eſt in memoria: ſed ipſa tota memoria eſt ſibi præſens. ergo totam ſe capit. Item. Quicquid intelligo, & volo, ſcio me intelligere, & velle: ſed quicquid ſcio me intelligere & velle, eſt in memoria. ergo quicquid intelligo, & volo eſt in memoria. ergo memoria capit ſe totam & intellectum, & voluntatem. Secundo, probat idem de intelligentia, hoc modo. Omne quod nõ eſt ignotum eſt in intellectu: ſed quicquid eſt volitum, vel intellectum, vel in memoria exiſtens eſt non ignotũ. ergo omne huiuſmodi eſt in intellectu. intelligentia ergo capit omnes tres. Tertio, oſtendit idem de voluntate. Omne illud, quo vtor eſt in voluntate mea quacunque operatione vtor, quia voluntas eſt vniuerſalis motor variũ: ſed omni eo, quo volo, vel intelligo, vel memoror, vtor. ergo

A omne huiuſmodi eſt in voluntate mea, & ſic voluntas capit omnes, quo facto cõcludit ſimilitudinem, ibi: {Cum itaq; inuicẽ.} {Mens autem &c.} hic manifeſtat quędam quæ dixerat. Et primo, quomodo accipiatur mens. Secundo, quomodo accipiatur memoria, ibi: {Illud etiam ſciendum.} {Hic attendendum.} Hic remouet obiectionem contra illud quod dictũ eſt, tres dictas potentias eſſe vnam eſſentiam. Et primo, ponit obiectum. Secundo, ſolutionem, ibi: {Sed iã videndum eſt &c.} Obiectio autem ſumitur ex duobus. Primo, ex hoc, quòd nulla proprietas eſt eſſentia eius, cuius eſt proprietas: ſed potentiæ ſunt proprietates naturales ipſius animæ. ergo non ſunt vna eſſentia animæ. Secunda ponitur ibi, {Et hæc tria &c.} Et ſumitur ex hoc, quòd iſtę potentiæ dicuntur relatiue ad inuicem. vnde & differunt ab inuicem. ergo mirum videtur, quomodo omnia poſſunt eſſe vna eſſentia. {Verũtamen ea.} Hic oſtendit diſſimilitudinem. & diuiditur in duas, ſecundum duas diſſimilitudines. Secunda ibi, {Rurſus iſtas.} {Poteſt etiam alio.} hic aſſignat imaginem ſecundum habitus, Et primo aſſignat partes imaginis. Secundo, probat ſimilitudinem, ibi: {Hæc autem tria.} Tertio, concludit ſuam intentionẽ, ibi: Mens itaque rationalis.} Oſtendit autem ſimilitudinem quantum ad tria. Primo, quantum ad perſonarum diſtinctionẽ in eſſentiæ vnitate. Secundo, quantum ad perſonarum proceſſionem, ibi: {Et eſt ipſa mens.} Tertio, quantum ad æqualitatẽ, ibi: {Nec minor eſt.} Quam oſtendit dupliciter. Primo, quia quanta eſt mens, tanta ſe intelligit, & amat. Secundo, quia hæc tria mutuo ſe includunt, ibi: {Sunt etiam hic &c.}

Quomodo illa tria memoria capiat.

Totamq; meam memoriam, & intelligentiã, & voluntatem ſimul memini. Quod.n. memoriæ meæ nõ memini, illud non eſt in memoria B mea. Nihil autẽ tã in memoria eſt, quàm ipſa memoria, totam ergo memini. Itẽ, quicquid intelligo, intelligere me ſcio: & ſcio me velle quicqd volo: quicquid autem memini, ſcio. Totã igitur intelligentiam, totamq; voluntatem meam memini.

Quõ illa tria tota capiat intelligentia.

C Similiter cum hæc tria intelligo, tota ſimul intelligo: neq; enim

QVAESTIO III.

C

Ad intelligentiam huius partis duo quæruntur.

Primo. De ſubiecto imaginis.
Secundo. De partibus imaginis enumeratis.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum tantum mens ſit ſubiectum imaginis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd non tantum mens ſit ſubiectum imaginis. Auguſtinus enim oſtendit lib. de Trinita. Imaginem Trinitatis E in viſu corporali ſecũdum tria, quæ neceſſaria ſunt ad viſionem, ſcilicet res exterior, & imago eius in oculo, & intentio videntis, quæ iſta duo coniungit: viſus autem corporeus non pertinet ad mentem. ergo &c. (1. q. 93. a. 6o. Aug. 11. de Trinit. c. 2. & 3. to. 3.)

¶ 2 Item. Dam. aſſignat imaginem in libero arbitrio, quod etiã non videtur eſſe de pertinentibus ad mentem. (Lib. 3. de fi. ortho. c. 18.)

¶ 3 Item. Auguſt. Imago Trinitatis ibi, quærenda eſt in anima noſtra, quo nihil habet melius: hæc autem videtur eſſe ratio ſuperior ſecundum quam æternis contemplandis inhæret. ergo videtur, quòd in ratione ſuperiori ſit imago. (14. de trini. cap. 8. poſt medium.)

¶ 4 Item. Dion. 4. ca. de di. no. Angelus eſt imago diuina. ergo videtur, quòd non tantum in mente noſtra ſit imago.

CONTRA. Videtur, quòd in nulla creatura ſit imago. Imago enim, vt dicit Hila. eſt rei ad rem coæquandam diſcreta, & vnica ſimilitudo: ſed nulla res creata coæquat creatorem. ergo in nulla creatura poteſt imago creatoris inueniri. (De ſyno. in propoſitione prima.)

RESPONDEO, Dicendum, quòd imago in hoc differt a veſti-

a veſtigio, quòd veſtigium eſt confuſa ſimilitudo alicuius rei, F
& imperfecta. imago autem repræſentat rem magis determina
te ſecundum omnes partes, & diſpoſitiones partium, ex quibus
etiam aliquid de interioribus rei percipi poteſt. & ideo in illis
D.471. tantum creaturis dicitur eſſe imago Dei, [d] quæ propter ſui no
1146. bilitatem ipſum per ſectiue imitantur, & repræſentãt. & ideo in angelo, & homine, tantum dicitur imago diuinitatis: & in homine ſecundum id, quod eſt in ipſo nobilius. Alia autem, quæ plus, & minus participant de Dei bonitate magis accedunt ad rationem imaginis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd
Lib. 11. vbi ſupra. Aug. in multis oſtendit ſimilitudinẽ Trinitatis eſſe: ſed in nullo eſſe perfectam ſimilitudinem, ſicut in potentiis mentis, vbi inuenitur diſtinctio conſubſtantialis, & æqualitas. conſtat enim illa tria in viſu dicta non eſſe conſubſtantialia. & ideo ſolum in mente ponit imaginem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in libero arbitrio nõ poteſt eſſe perfecta ſimilitudo, cum non inueniatur ibi aliqua diſtinctio potẽtiarũ: nec etiam eſt
15. de trin. c. 7. to. 3. excellẽtior pars animę, cum ſit tantum operatiua. cõſtat autem, quòd contemplatiua nobilior eſt parte operatiua: ſed
Vbi ſupra. Damaſ. aſſignat ibi imaginem large vocãs imaginem quãcunq; ſimilitudinem. imitatur autem liberũ arbitrium inquantum eſt primum principium ſuorum operum non potẽs cogi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio ſuperior inhæret æternis contemplandis, inquantum ſunt regula, & norma agendorum, prout ſcilicet ex diuinis rationibus dirigimur in noſtris operibus. vnde ibi non eſt imago, ſed in illa parte, quæ æterna ſecundum ſe contemplatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd imago Trinitatis poteſt attendi tripliciter. Vel quantum ad expreſſam repręſentationem diuinorum attributorum: & ſic cum diuinæ bonitates copioſius effulgeãt in angelo, q̃ in hoĩe, angelus eſt expreſſior imago Dei q̃ homo. vnde etiã ſignaculum dr̃ Ezech. 28. ſm expoſitionem Greg. Vel quãtũ ad diſtinctiõẽ perſonarũ, & ſic expreſſior eſt ſimilitudo in homine q̃ in angelo: quia in angelo ſuæ potẽtiæ ſunt minus diſtinctæ. Vel inquantũ ipſe Deus eſt principiũ rerum: & ſic imago inuenitur in hoĩe, & non in angelo, inquantũ vnus homo eſt principiũ oĩum hominũ, ſicut Deus oĩum rerũ, & inquantũ aĩa eſt in toto corpore tota, ſicut Deus in mundo. Sed quia iſta repręſentatio eſt quãtum ad exteriora, ſimpliciter concedendum eſt, quòd angelus magis eſt ad imaginẽ, q̃ homo.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd imago inuenitur in filio, & in
Lib. de decẽ cordis. c. 3. to. 9. creatura differenter: vt dicit Auguſt. ſicut imago Regis in filio, & in denario, filius enim Dei eſt perfecta imago patris perfecte repræſentans ipſum. creatura autem, ſecundum quòd deficit a repræſentatione, deficit a perfecta ratione imaginis. vnde etiam dicitur imago, & ad imaginem, quod de filio non dicitur. & ideo non oportet, quòd creaturã ſimpliciter adæquet creatorem. hoc enim tantum verum eſt de filio, qui eſt perfecta imago; ſed ſicut ſecundum quid repræſentat, vt imperfecta imago, ita etiam ſecundum quid coæquat.

quicquàm intelligibilium eſt, quod non intelligam, niſi quod ignoro: quod autẽ ignoro, nec memini, nec volo. Quicquid autem intelligibilium non intelligo: conſequenter etiã nec memini, nec volo: quicquid autem intelligibilium memini, & volo, conſequenter intelligo.

Quomodo illa tota capiat voluntas. G

VOLVNTAS mea etiam totam intelligentiam, totamque memoriam meam capit, dum vtor eo toto, quod intelligo, & memini. Cũ itaque inuicem a ſingulis, & omnia tota capiantur æqualia ſunt tota ſingula, totis ſingulis, & tota ſingula, ſimul omnibus totis, & hęc tria vnum, vna vita, vna mens, vna eſſentia. Ecce illius ſummę vnitatis, atq; Trinitatis, vbi vna eſt eſſentia, & tres perſonæ, imago eſt mens H humana, licet impar. Mens autem hic pro animo ipſo accipitur, vbi eſt imago illa Trinitatis. Proprie vero mens dicitur, vt ait Auguſ. † non anima ipſa, ſed quod in ea eſt excellentius, qualiter ſæpe accipitur. Illud etiam ſciendum eſt, quòd memoria nõ ſolum abſentium eſt, & præteritorum: ſed etiã præ-

QVAESTIO IIII.

D

Deinde quæritur de partibus imaginis.

ſentium, vt ait Auguſt. in quartodecimo lib. de Trini. † alioquin non ſe caperet. †De tri. lib. 14. cap. 11.

Ex quo ſenſu illa tria dicantur unum eſſe, & una eſſentia quæritur.

HIc attẽdendum eſt diligenter, ex quo ſenſu accipiẽdum ſit, quod ſupra dixit, illa tria, ſcilicet me G moriam, intelligentiam, & voluntatem eſſe vnum, vnam mentem, vnam eſſentiam: quod vtique non videtur verũ eſſe, iuxta proprietatem ſermonis. Mens enim, ideſt ſpiritus rationalis, eſſentia ſpiritualis eſt, & incorporea. Illa vero tria, naturales proprietates, ſeu vires ſunt ipſius mentis, & a ſe inuicem differunt: quia memoria nõ eſt intelligentia, vel voluntas: nec intelligẽtia volũtas, ſiue amor.

Quòd etiam ad ſe inuicem dicuntur relatiue. H

ET hęc tria etiam ad ſe inuicem referuntur, vt ait Auguſt. in nono lib. de Trini. † Mens enim amare ſe ipſam, vel meminiſſe non poteſt, niſi etiam nouerit ſe. Nã quomodo amat, vel meminit, quod neſcit? † Miro itaq; modo

Et primo. De prima aſſignatione.

Secundo. De ſecunda.

Circa primã quæruntur quinq;.

Primo. De partibus imaginis quid vnaquęq; ſit, & qualiter ab inuicem differant.

Secundo. Quomodo ſe habeant ad eſſentiã: vtrum ſint ipſa eſſentia animę.

Tertio. Quomodo ſe habeant ad inuicem: vtrũ ſcilicet vna ex alia oriatur.

Quarto. De ipſis per comparationem ad obiectum, ſcilicet reſpectu cuius obiecti attẽditur in ipſis imago Trinitatis.

Quinto. De ipſis per comparationem ad actum: vtrum, ſcilicet ſemper ſint in ſuis actibus dictæ potentię.

ARTICVLVS I.

a Vtrum memoria pertineat ad imaginem.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd memoria nõ pertineat ad imaginẽ. ſicut enim †c. 3. to. 3. † 9. de trin. c. 5.
I dicit Aug. quod in anima reperies commune cum brutis, ad ſenſualitatem pertinet. memoria autem eſt communis nobis, & brutis. igitur cum imago non ſit in ſenſualitate: videtur, quòd memoria ad imaginem non pertineat. 12. de trini. c. 1. to. 3.

¶ 2 Item. Omnis potentia appræhendens determinatam temporis differentiam pertinet ad ſenſitiuam partem, & non ad intellectum, qui eſt vniuerſalium, quę abſtrahunt a quolibet tempore: ſed memoria concernit tempus præteritum. ergo non pertinet ad intellectiuam partẽ, in qua eſt imago: ſed ad ſenſitiuã.

¶ 3 Item. 11. Metaphyſ. dicitur a Commen. quia natura intellectiua diuiditur in intellectum, & voluntatem: nec vllus vnquam Philoſophus in intellectiua parte poſuit memoriam: qui tamen potentias animæ conſiderauerunt. ergo memoria non pertinet ad imaginem. Tex. 36.

K ¶ 4 Item. Videtur, quòd nec intelligentia pertineat ad imaginem. Secundum enim Dion. diſtinguuntur quatuor gradus entium, ſcilicet intellectualia, rationalia, ſenſibilia, & ſimpliciter exiſtentia. homo autem non continetur ſub intellectualibus, ſed ſub rationalibus. cum igitur hic quæratur quid ſit imago, ſecundum quòd eſt in homine, videtur, quòd intelligẽtia ad imaginem non pertineat. De cæleſt. hier. c. 4.

¶ 5 Item. Potentiæ diſtinguũtur per actus: ſed noſſe, & intelligere non differunt, niſi forte ſicut habere in habitu, & intueri in actu, ſecundum quę non diuerſificantur potentiæ, cum einſdem potentię ſit habere habitum, & elicere actum. ergo intelligentia cuius actus aſſignatur intelligere, non eſt alia potentia a memoria, cuius actus aſſignatur noſſe.

¶ 6 Item. Videtur, quòd nec voluntas: voluntas enim eſt principiũ operatiuũ: ſed imago quærenda eſt in parte ſuprema, quæ eſt ſpeculatiua. ergo voluntas non pertinet ad imaginem.

iſta tria inſeparabilia ſunt a ſemetipſis, & tamen eorum ſingulum, & omnia vna eſſentia eſt, cum & relatiue dicantur adinuicem.

Hic aperitur quod ſupra quærebatur, ſcilicet: quomodo hæc tria dicantur vnum.

B

SED iam videndum eſt, quomodo hęc tria dicantur vna ſubſtãtia, ideo ſcilicet, quia in ipſa anima vel mente ſubſtantialiter exiſtunt. non ſicut accidentia in ſubiectis, quę poſſunt adeſſe, & abeſſe. Vnde Auguſ. in lib. nono de Trinit. ait. † Ammonemur ſi vtcunq; videre poſſumus hæc in animo exiſtere ſubſtantialiter, non tanquam in ſubiecto, vt color in corpore, quia & ſi relatiue dicuntur adinuicem ſingula, tamen ſubſtantialiter ſunt in ſua ſubſtantia. Ecce ex quo ſenſu illa tria dicantur vnum eſſe, vel vna ſubſtantia. Quæ tria, vt ait Auguſt. in lib. decimoquinto de Trinit. † In mente naturaliter diuinitus inſtituta, quiſq; viuaciter perſpicit, & quàm magnum ſit in ea. Vnde poteſt etiã ſempiterna, immutabiliſq; natura recoli, conſpici, concupiſci. Reminiſcitur enim per memoriam, intuetur per intelligẽtiam, amplectitur per dilectioné, profecto reperit illius ſummæ Trinitatis imaginem.

Quæ ſit in illa ſimilitudine eſt diſſimilitudo.

VERVMTAMEN caueat, ne hanc imaginem ab eadem Trinitate factam, ita ei comparet, vt omnino exiſtimet ſimilẽ, ſed potius in qualicunque iſta ſimilitudine, magnam quoque diſſimilitudinem cernat.

Prima diſſimilitudo.

C

QVOD breuiter oſtendi poteſt. Homo vnus per illa tria intelligit, meminit, diligit: † qui nec memoria eſt, nec intelligẽtia, nec dilectio, ſed hæc habet. Vnus ergo homo eſt qui habet hęc tria: non tamen ipſe eſt hæc tria. In illius vero ſumma ſimplicitate naturę, quę Deus eſt, quàmuis vnus ſit Deus, tres tamen perſonę ſunt. pater & filius, & ſpiritusſanctus, & hæ tres vnus De'. Aliud eſt itaque Trinitas res ipſa. aliud imago Trinitatis in

D

De ſpiritu, & anima, c. 10. to. 3. ¶ 7 Item. Auguſt. Imago eſt in potentia cognoſcendi, ſimilitudo in potentia diligendi: ſed voluntas non eſt potentia cognoſcendi, ſed magis diligendi. ergo nõ pertinet ad imaginem, ſed ad ſimilitudinem.

¶ 8 Præt. Illud, quod imperat aliis, & mouet alia, eſt prius eis: ſed voluntas mouet omnes potentias alias, vt dicit Anſel. [Lib. de ſimilitudinibus c. 2.] ergo eſt prior quàm memoria, & intelligentia: & ita non reſpõdet ordini perſonarum iſta aſſignatio, cum voluntas ſpiritui ſancto appropriatur.

RESPONDEO. Dicẽdum, quòd omnis proprietas[d] [D. 200.] conſequens eſſentiam animæ ſecũdũ ſuam naturã, vocatur hic potentia animæ, ſiue ſit ad operãdum, ſiue nõ. Cum igitur natura animæ ſit receptibilis inquãtum habet aliquid de poſſibilitate, eo quòd [† Lib. 9. de trinit. c. 4.] omne habẽs eſſe ab aliquo, eſt poſſibile in ſe, vt probat Auic. [Lib. de intellig. c. 4.] & non ſit impreſſa organo corporali, cũ habeat operationẽ abſolutam a corpore, ſcilicet intelligere, cõſequitur ipſam quędam proprietas, vt impreſſa retineat. vnde dicitur 3. de anima, [Tex. 6.] quòd anima eſt locus ſpecierum, præter quam non tota, [† De tri. lib. 15. cap. 20.] ſed intellectus. iſta ergo virtus retinendi, dicitur hic potentia memoriæ. vlterius: quia anima eſt immunis a materia, & omnis talis natura eſt intellectualis, conſequitur vt id, quod in ipſa tenetur, ab ea intelligatur, & ita poſt memoriam ſequitur intelligentia. Item. Quia id, quod intelligitur, accipitur, vt conueniens intelligenti: ideo conſequitur voluntas, quę tendit in ipſum conueniens, nec poteſt vltra procedere, quia voluntas eſt reſpectu finis, cum eius obiectum ſit bonum, & rei perfectio non extendatur vltra finem. Et ſecundum hoc, ſunt tres potentiæ[d] [D. 721. 876.] diſtinctæ abinuicem, memoria, intelligentia, & voluntas.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd memoria, ſecũdum quod hic ſumitur, non eſt communis nobis, & brutis, vt patet ex authoritate Philoſophi inducta, [In cor. ar.] quia ſola intellectiua anima in ſe retinet, quod accipit, ſed ſenſitiua in organo corporali.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd æquiuocatur nomen memoriæ: memoria enim, ſecundum quòd hic accipitur, abſtrahit a qualibet differentia temporis, vt in litera dicitur, quia eſt præſentium, præteritorum, & futurorum. vnde ſumitur hic pro memoria, quæ eſt potentia ſenſitiuæ partis; quæ habet organum in poſtrema parte capitis. & eſt theſaurus intentionum ſenſibiliũ cum ſenſu, non a ſenſu acceptarum, vt dicit Auic. [Lib. de anima. par. 4. cap. 1.]

¶ Ad tertium dicendum, quòd Philoſophi accipiebant potentias illas tantum, quæ ordinantur ad aliquem actum. proprietas autem retentiua ipſius animæ, nõ habet aliquem actum: ſed loco actus habet hoc ipſum, quòd eſt tenere, & ideo de memoria ſic dicta non fecerunt mentionem inter potentias animæ.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut dicit Diony. 7. cap. de diuin. nominibus: natura inferior ſecundum ſupremum ſui, attingit infimum naturæ ſuperioris. & ideo natura animæ in ſui ſupremo, attingit infimum naturæ angelicæ. & ideo aliquo modo participat intellectualitatem in ſui ſummo: & quia ſecundum optimum ſui aſſignatur imago in anima. & ideo potius aſſignatur ſecundum[d] [D. 768.] intelligentiam, quàm ſecundum rationem. ratio

A

tio enim nihil aliud eſt, niſi natura intellectualis obumbrata. vnde inquirendo cognoſcit, & ſub continuo, & tempore, quod intellectui ſtatim, & plena luce confertur. & ideo dicitur eſſe intellectus principiorum primorum, quæ ſtatim cognitioni ſe afferunt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd intelligere, & noſſe, differunt. noſſe enim eſt notitiam rei apud ſe tenere. intelligere autem dicit intueri, quamuis autem cuiuſlibet potentiæ ſit tenere ſuum habitum, & obiectũ. hoc tamen non eſt earũ, niſi inquãtum eſt in eis virtus memoriæ, quæ immediate ſequitur eſſentiam naturæ, [† Aug. ibid.] ſicut virt' prioris ſemper eſt in poſteriori.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd voluntatis obiectum eſt bonum: bonum autem habet rationem finis. finis autem eſt, & contemplationis, & actionis: & ideo voluntas nõ tantum ſe habet ad partem actiuam: ſed etiam ad cõtemplatiuam, [† 15. de tri. c. 22.] vnde pertinet ad ſupremam partem animæ.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd Aug. vocat large potentiam cognoſcendi, ſiue quę ordinatur ad cognitionẽ ſicut memoria, ſiue qua cognoſcitur, ſicut intelligentia, ſiue quæ cognitionem cõſequitur, ſicut voluntas, potẽtiam autem diligendi nominat habitus gratuitos, quibus Deum merituriè diligimus. & ideo dicitur, quòd homo per peccatũ amittens Dei ſimilitudinem, abiit in regionem diſſimilitudinis, ſed non amiſit imaginem.

¶ Ad octauum dicendum, quòd ſicut in artibus eſt, quòd illa quæ conſiderat finem imperat, & mouet artes conſiderantes ea, quæ ſunt ad finem, ſicut medicus imperat pigmentario, vt ſupra dictum eſt, [In repetitione ad 6.] ita etiam eſt in potentiis animę. voluntas enim, quia conſiderat finem, mouet alias omnes potentias, quæ ordinantur ad finem, & imperat eis actus ſuos. vnde quàmuis prior ſit in mouendo; non tamen ſequitur, quòd ſit prior in eſſe, ſicut etiam finis eſt vltimus in eſſe, & tamen mouet efficientem.

ARTICVLVS II.

B

b Vtrum potentiæ animæ ſint eſſentia eius.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd eſſentia animæ ſit ſuæ potentiæ. [De ſpiri. et a. q. 27. 1.]

¶ Primo, per hoc, quod dicitur in litera. Iſta tria ſunt vna mens, vna vita, vna eſſentia.

¶ 2 Item. Idem eſt principium eſſendi, & operandi: ſed anima eſt principium eſſendi cũ ſit forma ſubſtantialis corporis. ergo per ſe ipſam eſt principium operationum. non oportet ergo eſſe potentias medias.

¶ 3 Item forma ſubſtantialis nobilior eſt, quàm accidentalis: ſed forma accidentalis facit operationes ſuas ſine aliqua virtute media. ergo & forma ſubſtantialis, & ſic idem quod prius.

¶ 4 Præter. Materia prima eſt ſua potentia: ſed ſicut in materia eſt potentia paſſiua, ita in forma potentia actiua. ergo etiam forma eſſentialis eſt ſua potentia actiua, & ſic idem quod prius.

¶ 5 Præt.

¶ 5 Præter. Omne illud, quod non eſt de eſſentia rei eſt accidens: ſed ſenſus, & ratio, quæ ſunt potentiæ quędam non ſunt accidentia cum ſint principia differentiarum ſubſtantialium. ergo ſunt de eſſentia ipſius animæ.

CONTRA. Sicut ſe habet poſſe ad eſſe, ita ſe habet potentia ad eſſentiam: ſed in ſolo Deo verum eſt dicere, quòd ſuū eſſe ſit ſuum poſſe. ergo in nullo alio ſua eſſentia eſt ſua potentia: & ita nec in aīa.

¶ Præt. Omne agēs, quod agit per eſſentiam ſuam eſt agens primū, vt dicit Auic.
Lib. de intell.c.1. cuius ratio eſt: quia omne ſecundū agens agit inquantum participat aliquid. & ita agit per aliquid additum eſſentiæ: ſed anima
†Ibid.c.24. non eſt agens primum. ergo non eſt agens per ſuam eſſentiam, ſed per ſuā potētiā: ergo ſua potētia non eſt ſua eſſentia.

¶ Præt. Cū perfectio, & perfectibilia ſint proportionata, oportet, quod pfectibilia diuerſarum proportionum recipiant diuerſas perfectiones. organa autem corporis animati diuerſa ſunt diuerſarum proportionum in commixtione. ergo diuer-
† Eod. lib. c.7. ſimode perficiuntur ab anima. non autem quātum ad eſſe, quia anima cum ſit forma
† c.23. ſubſtantialis, dat vnū eſſe toti corpori. ergo oportet, quod diuerſimode perficiantur quantum ad perfectiones conſequentes eſſe, ſecundum quas, habent diuerſas operationes. has autem perfectiones, quæ ſunt principia operationum animæ: vocamus potentias. ergo oportet potentias animæ diuerſas eſſe ab eſſentia, vtpote emanantes ab ipſa.

D.539. RESPONDEO. Dicendum, quòd effectus [d] proprius, & immediatus, oportet, quòd proportionetur ſuæ cauſæ. vnde oportet, quòd in omnibus illis, in quibus principium operationis proximum eſt de genere ſubſtantiæ, quòd operatio ſua ſit ſubſtantia, & hoc ſolum in Deo eſt: & ideo ipſe ſolus eſt, qui non agit per potentiam mediam differentē a ſua ſubſtantia. In omnibus autem alijs operatio eſt accidens: & ideo oportet, quòd
D.51.197. proximum principium operationis [d] ſit accidēs, ſicut videmus in corporibus, quod forma ſubſtantialis ignis nullam operationem habet, niſi mediantibus qualitatibus actiuis, & paſſiuis, quæ ſunt quaſi virtutes, & potentiæ ipſius. Similiter dico, quòd ab anima cum ſit ſubſtantia nulla operatio egreditur, niſi mediante potentia: nec etiam a potentia perfecta operatio, niſi mediante habitu. Hæ autem potentiæ fluunt ab eſſentia ipſius animæ, quædam vt perfectiones partium corporis, quarum operatio efficitur mediante corpore, vt ſenſus, imaginatio, & huiuſmodi. & quædam vt exiſtentes in ipſa anima, quarum operatiō non indiget corpore, vt intellectus, voluntas, & huiuſmodi. & ideo dico, quòd ſunt accidentia, non quòd ſint communia accidentia, quæ non fluunt ex principijs ſpeciei, ſed conſequuntur principia indiuidui, ſed ſicut propria accidentia, quæ conſequūtur ſpeciem originata ex principijs ipſius: nihil tamen ſunt de integritate ipſius animæ, inquantum eſt totum potentiale, habens quandam perfectionem potentiæ, quæ conficitur ex diuerſis viribus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum dicitur tres potentiæ ſunt vna mens &c. non eſt prędicatio eſſentialis, ſed totius poteſtatiui de ſuis partibus. vnde de potētijs imaginis propinquius, & prius pdicatur mens, quia mētis inquantū huiuſmodi ſunt iſtę potentiæ, in quibus cōſiſtit integritas imaginis;

re alia. propter quam imaginem, etiam illud, in quo ſunt hæc tria, imago dicitur, idest homo, ſicut imago dicitur, & tabula, & pictura, quę eſt in ea: ſed tabula nomine imaginis appellatur, propter picturam, quæ eſt in ea.

Alia diſſimilitudo.

RVRSVS iſta imago, q̄ eſt homo, habens illa tria, vna perſona eſt, illa vero Trinitas nō vna perſona eſt, ſed tres perſonę, pater filii, & filius patris, & ſpiritus patris, & filii. Itaque in iſta imagine Trinitatis nō hæc tria vnus homo, ſed vnius hominis ſunt. In illa verò ſumma Trinitate, cuius hæc imago eſt, non vnius Dei ſunt illa tria, ſed vn' Deus, & tres ſunt illę perſonæ, non vna perſona. illa enim tria non homo ſunt, ſed hominis ſunt, vel in homine ſunt. Sed nunquid poſſumus dicere Trinitatem ſic eſſe in Deo, vt aliquid Dei ſit, nec ipſa ſit Deus? Abſit ut hoc credam'. Dicam' ergo in mente noſtra imaginē

F & minus proprie vita; quę tamen includit potentias in generali, quæ ſunt principium operum vitæ. & adhuc minus proprie dicuntur vna eſſentia, in qua ſecundum id, quod eſt eſſentia nō includuntur potentię, niſi ſicut in origine, eo quòd ab eſſentia oriuntur potentiæ, in quibus attenditur imago. totum enim potentiale, quaſi medium eſt inter integrale, & vniuerſale. vniuerſale. n. adeſt cuilibet parti ſubiectiuę ſecundum eſſe, & perfectam virtutē. & ideo proprie prædicatur de parte ſua: † c. 12.
ſed totum integrale nō adeſt cuilibet parti, neque ſecundum eſſe, neq; ſecundum virtutem. non enim totum eſſe domus eſt in pariete, neque tota virtus. & ideo nullo modo prædicatur de parte: totum autē potentiale adeſt cuilibet parti ſecundum ſe, & ſecundum aliquid virtutis, ſed nō ſecūdum perfectam: immo ſecundum perfectam virtutē adeſt tantum ſupremæ potentiæ. & ideo prædicatur quidem, ſed non adeo proprie, ſicut totū vniuerſale. † c.4.to.3.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eſſentia ipſius animæ eſt etiam principiū operandi, ſed mediante virtute. principium autem eſſendi eſt immediate, quia eſſe nō eſt accidens.

¶ Ad tertium dicendum, quòd forma accidentalis eſt virtus alterius, per quam perducitur operatio, qui eſt effectus proportionatus ſibi, ſicut cauſæ proximę. forma
I autem ſubſtantialis non eſt hoc modo proportionata operationi, vt dictum eſt. In cor.ar.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſi per potentiam paſſiuam intelligatur relatio, vel ordo materię ad formā, tunc materia non eſt ſua potentia, quia eſſentia materiæ, non eſt relatio. Si autem intelligatur potentia, ſecundum quod eſt principium in genere ſubſtantiæ, ſecundum quod potentia & actus, ſunt principia in quolibet genere, vt dicitur in 12. Metaphy. ſic dico, quòd materia eſt ipſa ſua potentia. & hoc modo ſe habet materia prima, Tex.26.
quæ eſt primum recipiens ad potentiam paſſiuam, ſicut ſe habet Deus, qui eſt primum agens ad potentiam actiuam. & ideo materia eſt ſua potentia paſſiua, ſicut & Deus ſua potentia actiua. omnia autem media habent vtranque potentiam participatiue: & potentia materiæ non eſt ad aliquam operationem, ſed ad recipiendum tantum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ſenſus, ſecundum quod eſt nomen potentiæ, non eſt principium huius differentię, quæ eſt
K ſenſibile, ſed ſecundum quod nominat naturam ſenſitiuam, & & ita eſt de alijs.

Trinitatis, ſed exiguam, & qualemcunque eſſe, quæ ſummæ Trinitatis ita gerit ſimilitudinē, vt ex maxima parte ſit diſſimilis. d Sciendū vero eſt, ꝙ hęc Trinitas mentis, vt ait Auguſt. in 14. lib. de Trinit. † non propterea tantum imago Dei
G eſt, quia ſui meminerit mens, & intelligit, ac diligit ſe, ſed qa poteſt etiam meminiſſe, & intelligere, & amare illum, a quo facta eſt.

E

Alia aſſignatio Trinitatis in anima, ſcilicet mens, notitia, amor.

PONITVR etiā alio modo, aliiſque nominibus diſtingui Trinitas in anima, quæ eſt imago il-
H lius ſummę, & ineffabilis Trinitatis. Vt enim ait Auguſt. in 9. lib. de Trini. † mens, & notitia eius, & amor, tria quędam ſunt. Mens. n. nouit ſe, & amat ſe, nec amare ſe poteſt, niſi etiā nouerit ſe. Duo quędam ſunt mens, & notitia eius. Item duo quędā ſunt mens, & amor eius. Cū ergo ſe nouit mēs, & amat ſe, manet Trinitas, ſ. mens,

ARTICVLVS III.

c Vtrum vna potentia oriatur ex alia.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd vna potentia non oriatur ex alia. Quæcunque enim ſimul ſunt 1.q.77.7.
vnum ex altero non oritur: ſed omnes potentiæ ſimul ſunt in anima ex creatione. ergo vna non oritur ex alia.

¶ 2 Præt. Omne accidens cauſatur ex ſuo ſubiecto, ſed vna potentia non eſt ſubiectum alterius, quia accidens non eſt ſubiectum accidentis. ergo vna potentia non oritur ex alia.

CONTRA. Potentię determinantur ſecundum actus: ſed actus vnius potētię ſequitur naturaliter ad actum alterius potentię.

A tentiæ,& originatur ex ipſa,ſicut intelligere, ſequitur ad hoc, quòd eſt tenere notitiam.ergo ita eſt etiam in potentiis. Si dicas,quòd ordo eſt in actibus ratione obiectorum,& non ratione potentiarum in idem redibit,quia obiecta ſunt perfectiones potentiarum,& formæ ipſarum.perfectio autē proportionatur perfectibili, & ſic idem quod prius.

RESPONDEO. Dicēdum, quòd omnis numeroſitas,quę deſcēdit naturaliter ab aliquo vno,oportet, quòd deſcendat ſecūdum ordinem, quia ab vno nō exit niſi vnum: & ideo cum multæ potētiæ egrediātur ab eſſentia animæ.dicimus, quòd ī potētiis aīæ eſt ordo naturalis,& cum oēs fluant ab eſſentia: vna tñ fluit mediante alia:& inde ē,quòd poſterior potētia ſupponit in diffinitione ſui priorem, & actus poſterioris depēdet a priori. Si.n.diffiniamus intellectum,diffinietur per ſuum actum, qui eſt intelligere,& in diffinitione actus eius cadet actus prioris potentiæ, & ipſa potētia. Oportet.n. quòd in diffinitione huius act⁹,qui eſt intelligere,cadat phantaſma,quod eſt obiectum eius,vt in 3.de aia dř.quòd per actū imaginationis repręſentatur intellectui. & hoc etiā videmus in accidentibus corporum,quòd omnia alia accidentia elementorum fluunt ab eſſentia,mediantibus primis qualitatibus.

† Ex lib. 9. de Trinita. c. 12.

† Ibidem.

Tex.38.

amor,& notitia. Mens aūt hic nō accipitur pro aīa, ſed ꝓ eo qđ in aīa excellentius eſt. Hæc aūt tria cum ſint diſtincta a ſe inuicem,dicūtur tñ eſſe vnum, qa in aīa ſubſtātialiter exiſtūt.

Quia mens uice patris, notitia filij, amor ſpiritusſancti accipitur. B

ET eſt ipſa mēs quaſi parēs,& notitia eius quaſi proles eius. Mens.n. cum ſe cognoſcit, notitiam ſui gignit,& eſt ſola parens ſuę notitiæ. Terti⁹ eſt amor,q de ipſa mente,&notitia procedit,dum mens cognoſcens ſe, diligit ſe. non enim poſſet ſe diligere,niſi cognoſceret ſe:amat etiam placitam prolem, ideſt notitiam ſuam, & ita amor quidam complexus eſt parentis,& prolis. C

Quòd non eſt minor mente notitia, nec amor utroque.

NEc minor eſt proles parente,dum tantam ſe nouit mens quanta eſt,nec minor eſt amor parēte, & prole,ideſt mente,& notitia, dum tantū ſe diligit mēs, quātum ſe nouit,& quanta eſt.

Quòd hæc tria in ſeipſis ſunt.

SVnt etiam hæc ſingula in ſeipſis, qa & mēs amans in amore eſt,& amor in amantis notitia:& notitia in mente noſcēte eſt. Ecce in his tribus qualecunque Trinitatis veſtigium apparet.

Quomodo mens per iſta proficit ad intelligendum Deum.

MEns itaq; rationalis conſiderans hæc tria, & illam vnam eſſentiā in qua iſta ſunt, extendit ſe ad contemplationem creatoris,& videt Trinitatem in vnitate, & vnitatē in Trinitate. Intelligit enim vnū Deum eſſe,vnā eſſentiā, vnū principiū. Intelligit.n. quia ſi duo eſſent, vel vterq; inſufficiens eſſet, vel alter ſuperflueret, quia ſi aliquid deeſſet vni,quod alter haberet,nō eſſet ibi ſumma pfectio. Si vero nihil

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis ſint ſimul D tempore,nihilominus tamen vna naturaliter prior eſt altera.

¶ Adſecundum dicendum,quòd accidens ex ſeipſo non habet virtutem producendi aliud accidens,ſed a ſubſtantia poteſt vnū accidens [d] procedere mediante alio, ſecundum quod illud præſupponitur in ſubiecto,& ita etiam accidens non poteſt eſſe per ſe ſubiectū accidentis, ſed ſubiectū mediante vno accidente ſubiicitur alteri, propter quod dř ſuperficies eſſe ſubiectū coloris.

D.10.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum imago attendatur in potentiis rationalibus, reſpectu quorumlibet obiectorum.

1.q.93.8. AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur,quòd imago attē[e] datur in iſtis potentiis reſpectu quorumlibet obiectorū. Potentia.n.ex natura potentiæ ſe habet ſimiliter ad omnia ſua B obiecta:ſed per habitus diuerſos reſtringitur ad hęc,vel ad illa. cum igitur aſſignatio primæ imaginis ſit ſecundum potentias, non ſm habitus. videtur, ꝙ ſit reſpectu quorūlibet obiectorū.

12. de trin. c.4.to.3. ¶ 2 Præt.Aug.li.de Trin. Cum in natura mentis humanæ quærimus Trinitatem in tota quærimus non ſeparantes actionem temporalium a cōtemplatione æternorum.omnia autem obiecta vel ſunt æterna,vel temporalia. ergo reſpectu quorumlibet obiectorum attenditur imago.

CONTRA. Ad rationem imaginis exigitur æqualitas:ſed non in omnibus obiectis inuenitur æqualitas. non enim quantumcunque cognoſco aliquid,tantum volo illud.ergo videtur, quòd non reſpectu omnium attendatur imago.

¶ Præt. Secundum iſtam aſſignationem imaginis,intelligentia ſequitur memoriam,ſed in illis,quæ per acquiſitionem cognoſcimus,ex intelligentia, ſequitur memoria. ergo videtur, quòd iſta aſſignatio imaginis non attenditur reſpectu quorumlibet obiectorum.

A RESPONDEO Dicendum,quòd ſicut dictum eſt, imago dicit expreſſam repręſentationem. Expreſſa aūt repręſentatio eſt in ipſis potentiis propter quinq;. Quorum duo ſe tenent ex parte ipſius animæ ſcilicet conſubſtantialitas,& diſtinctio potētiarum. & ideo ſe habent indifferenter reſpectu quorumlibet obiectorum. Alia vero tria,ſcilicet æqualitas, & ordo, & actualis imitatio reſpiciunt obiecta. vnde ſe habent diuerſimode reſpectu diuerſorum obiectorum. poteſt autē attendi in potētiis animæ duplex æqualitas,ſcilicet potentiæ ad potentiam,& potentiæ ad obiectum. Et hęc ſecūda æqualitas. ſaluatur hic diuerſimode reſpectu diuerſorū obiectorū.in illis.n.quę per habitū acquiſitū diſcuntur,nō ſeruatur ordo,vt dictum eſt: qa intelligendi act⁹ pręcedit actum memorandi, & iterum non eſt ibi actualis repręſentatio ipſius Trinitatis,ſm qđ intendit illis obiectis, quæ non exprimūt Trinitatē.ſeruat aūt ibi ęqualitas quędā, ſcilicet potentiæ ad potentiā: quia quæcunq; cōprehēdunt vna potentia comprehendantur alia, non quòd quicquid intelligimus ſimpliciter velimus;ſed aliquo modo in voluntate ſint inquantum volumus nos ea intelligere,ſed non ſeruatur æqualitas potentię ad obiectum: quia res corporales ſunt in anima nobiliori modo,quàm in ſeipſis, cum anima ſit nobilior eis,vt dicit Auguſtinus. Si autem conſiderentur iſtę potentiæ reſpectu huius obiecti, quod eſt anima, ſic ſaluatur ordo,cum ipſa anima naturaliter ſit ſibi præſens. vnde ex notitia procedit intelligere,& non econuerſo: ſeruatur etiam æqualitas potentiæ ad potentiam ſimpliciter: quia quantum ſe intelligit, tantum ſe vult,& diligit:non ſicut in aliis,quòd velit ſe tantum intelligere,ſed ſimpliciter ſeruatur etiam ibi æqualitas potentiæ ad obiectum: ſeruatur etiam ibi actualis imitatio ipſius Trinitatis,inquantum ſcilicet ipſa anima eſt imago expreſſe ducens in Deum. Si autem conſiderentur reſpectu huius obiecti, quòd eſt Deus,tunc ſeruatur ibi actualis imitatio. maxime autem ſeruatur ordo: quia ex memoria procedit intelligentia, a eo quòd ipſe eſt per eſſentiam in anima, & tenetur ab ipſa non per acquiſitionem:ſeruatur etiam ibi æqualitas potentiæ ad potentiam ſimpliciter,ſed non potentiæ ad obiectum, quia Deus eſt altior, quàm ſit anima. vnde dico, quòd imago quodammodo attenditur reſpectu quorumlibet obiectorum. verius autem reſpectu ſuipſius,& veriſſime reſpectu huius obiecti,quod eſt Deus, niſi tantum,quòd deeſt æqualitas potentiæ ad obiectum,quæ etiam non multum facit ad imaginem.

Diſt.3.q.3 art.1.

† Lib. 10. c.5.

Diſt.3.q.2. art.3.

10. de trin. c.6. tom.3. & de dua. animab.cō. Manicheos c.2.to.6.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis iſta aſſignatio imaginis,attendatur ſecundum potentias abſolute: nihilominus tamen præcipue attenditur ſecundum id, quod eſt altiſſimum in eis. & hoc eſt reſpectu eorum obiectorum, quæ per ſui eſſentiam ſunt in anima.

¶ Ad ſecundum dicendum,quòd Auguſt. vult,quòd reſpectu quorumlibet obiectorum ſit aliquo modo imago: ſed præcipue reſpectu huius obiecti,quod eſt Deus, & quod eſt anima. ipſe enim in multis requirit ſimilitudinē Trinitatis: vt ad perfectam imaginem deueniat.

¶ Ad aliud patet reſponſio per ea,quæ dicta ſunt. Paulo ante in hoc art.

ARTI-

ARTICVLVS V.

Vtrum potentiæ rationales ſint ſemper in actu reſpectu obiectorum, in quibus attenditur imago.

1.q.93.7. AD QVINtum ſic proceditur. Videtur ꝙ iſtę potentiæ non ſemꝑ ſint in ſuis actib' reſpectu horũ obiectorũ, in quibus ꝑcipue attẽditur imago. Di
3. de anima t.17. cit.n. Philoſophus, ꝙ vna potẽtia exiſtẽ re in actu, altera abſtrahiẽ ab actu ſuo: ſed iſtæ tres ſunt diuerſæ potẽtiæ. ergo impoſſibile eſt, quòd quælibet ſemper ſit in ſuo actu reſpectu
cap.1. cuiuslibet obiecti.
¶ 2 Item Philoſo-
4. Meta. t. 12. phus dicit, quòd nõ contingit multa ſi-
†Lib.9.c.1. mul intelligere: ſed niaq́nq; intelligit q̃dam alia. ergo tunc non intelligit ſimul ſeipſam, & Deum.
¶ 3 Item. Ad hæc, ꝙ anima intelligat, vel
11. de trin. c.2.to.3. videat ſm Aug. requiritur intẽtio cogno-
†c.1.to.3. ſcẽtis per quam ſpecies cognoſcibilis in rẽ deducat: ſed qńq; anima intelligit ex intentione ſe intelligere. cũ igitur non percipiamus nos intelligere ſemper animam, & Deum, videtur quòd intellectus noſter, non ſemper ſit in actu reſpectu horum obiectorum.

Tex.20. CONTRA. Philoſophus dicit 3. de aĩa. ꝙ intellectus agens ſemper intelligit. maxime autem hoc videtr reſpectu eorũ, quę ſemper ſibi ſunt præſentia, ſicut anima, & Deus. ergo videtur, quòd intellectus horum reſpectu ſemper ſit in actu.
10. de trin. ¶ Præt. Dicit Aug. quòd quicquid eſt in memoria mea illud me
c.11.to.3. mini: ſed anima & Deus ſemper eſt præſens memorię. ergo memoria ſemper eſt in actu eorum, & ſimiliter eſt in aliis.

De vtil. credendi c.11. to.6. RESPONDEO. Dicendum, quòd ſecundum Auguſtinũ differunt cogitare, diſcernere, & intelligere. Diſcernere, eſt cognoſcere rem per differentiam ſui ab aliis. Cogitare, autem eſt conſiderare rem ſecundum partes, & proprietates ſuas. vnde cogitare dicitur quaſi coagitare. Intelligere autẽ dicit nihil aliud, quàm ſimplicem intuitum intellectus in id, quod ſibi eſt præſens intelligibile. Dico ergo, quòd anima non ſemper cogitat, & diſcernit de Deo, nec de ſe, quia ſic quilibet ſciret naturaliter totam naturam animæ ſuæ: ad quod vix magno ſtudio peruenitur: ad talem enim cognitionem non ſufficit præſentia rei quolibet modo: ſed oportet, vt ſit ibi in ratione obiecti, & exigitur intentio cognoſcentis: ſed ſecundum quod intelligere nihil aliud dicit, quàm intuitum, qui nihil aliud eſt quam præſentia intelligibilis ad intellectum quocunque modo, ſic anima ſemper intelligit ſe, & Deum indeterminate, & conſequitur quidam amor indeterminatus. Alio tamen modo ſecundum Philoſophos, intelligitur, quòd anima ſemper ſe intelligit, eo quòd omne, quod intelligitur, non intelligitur, niſi illuſtratum lumine intellectus agentis, & receptum in intellectu poſſibili. vnde ſicut in omni colore videtur lumen corporale, ita in omni
D.776. intelligibili [d] videtur lumen intellectus agentis, non tamen in ratione obiecti, ſed in ratione medij cognoſcendi.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc eſt intelligendum quando potentiæ operantur circa diuerſa obiecta. tunc enim vna impedit aliam in actu ſuo, vel ex toto retrahit: ſed quando ordinantur ad idem obiectum tunc vna iuuat aliam, ſicut illud, quod videmus facilius imaginamur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Philoſophus loquitur de intelligere, ſecundum quod eſt operatio intellectus completa diſtinguentis, vel cogitantis, & non ſecundum quòd hic ſumitur intelligere.

In corpore art. ¶ Ad tertium dicendum ſimiliter, quòd intentio intelligentis non requiritur ad tale intelligere, ſicut dictum eſt.

vni deeſſet quod haberet alter, cũ in vno eſſent oĩa, alter ſuperflueret. Intellexit ergo vnũ eſſe Deũ vnum oĩum authorẽ, & vidit quia abſq; ſapientia non ſit, quaſi res fatua. & ideo ĩtellexit eũ habere ſapiẽtiã, quę ab ipſo genita eſt, & q̃a ſapientiã ſuã diligit, intellexit ẽt ibi eẽ amorẽ. G

Hic de ſummæ Trinitatis unitate.

QVapropter, iuxta iſtã conſideratione. vt ait Aug. in li. 9. † de Tri. credamus patrẽ, & filiũ, & ſpiritum ſanctũ, vnum eſſe Deũ, vniuerſæ creaturę conditorem, & rectorẽ, nec patrẽ eſſe filiũ, nec ſpiritũ ſanctũ, vel patrẽ eſſe, vel filiũ, ſed Trinitatẽ relatarũ adinuicẽ perſonarũ. Vt.n. ipſe ait H in lib. de fid. ad Petrũ. † Vna eſt natura, ſiue eſſentia patris, & filii, & ſpũſſancti, non vna pſonã. Si.n. ſic eſſet vna perſona, ſicut eſt vna ſubſtãtia pr̃is, & filii, & ſpũſſancti, veraciter Trinitas nõ diceret̃. Rurſus quidẽ Trinitas eẽt vera, ſed vnus De' Trinitas ipſa nõ eſſet. ſi quẽadmodũ pater, & filius, & ſpiritus ſanct' perſonarũ ſunt abinuicẽ ꝓprietate diſtincti, ſic fuiſſent naturarum quoq; diuerſitate diſcreti. Fides aũt Patriarcharũ, Prophetarũ, atq; Apoſtolorum, vnum Deum prædicat eſſe Trinitatẽ. In illa ergo ſãcta Trinitate, vn' Deus eſt pater, q ſolus eſſentialiter de ſeipſo vnũ filiũ genuit, & vnus filius, qui de vno patre ſolus eſſentialiter natus, & vnus ſpiritus ſanctus, q ſolus eſſentialiter a patre, filioq; ꝓcedit. Hoc aũt totũ nõ poteſt vna perſona ideſt gignere ſe, & naſci de ſe, & procedere de ſe. Vt.n. ait Aug. in primo lib. de Tri. † Nulla res eſt, quæ ſeipſam gignat, vt ſit.

QVAESTIO V.

E

Vtrum hæ partes imaginis mens, notitia, & amor differant ab aliis partibus.

DEINDE quæritur de alia aſſignatione imaginis. ſ. mẽte, notitia, amore. Et vr̃ quòd iſta non differat a prædicta, ſi dr̃ ꝙ iſta aſſignatur ſm habitus, illa ſm potentias. imago.n. attenditur in aĩa præcipue reſpectu huius obiecti, quod eſt anima, & huius obiectĩ quod eſt Deus: ſed anima nõ cognoſcit ſeipſam tali modo cognitionis. de quo hic loquimur mediãte habitu: ſed per ſuã eſſentiam. ergo non videtur, quod ſm aliquos habitus aſſignetur imago.

¶ 2 Præt. Nullus habitus eſt conſubſtantialis, cum omnis habitus ſit accidẽs: ſed notitia, & amor ſũt conſubſtãtiales ipſi mẽti, vt hic dr̃. ergo non ſunt habitus. †c. 1. to.3.

¶ 3 Item. Mens ſuperius fuit accepta nõ pro habitu, ſed pro potẽtiarum ſubiecto. cũ igitur eodem modo notificetur hic, ſicut ſupra a Magiſtro. ſ. pro eo, quod in anima eſt excellẽtius. vr̃, ꝙ non ſit habitus, & ita hæc aſſignatio non eſt ſecundũ habitus. Supra. q.3. art.1. Diſt.2.

¶ 4 Præt. Conſtat, quòd habitus non operatur: ſed eſt principium operandi. cũ igitur hic dicat, quòd mens nouit ſe, & amat ſe. videtur, quòd non ſumatur pro habitu.

CONTRA. Cuilibet potentiæ reſpondet ſuus habitus. ſi igitur mens non ſit habitus, ſed ipſa eſſentia animæ, ſm quod hic ſumitur, erunt quatuor partes imaginis, ſ. mens, & tres habitus trium potentiarum, & iſta non repræſentabũt Trinitatem.

I RESPONDEO. Dicendum, quòd mens multipliciter dr̃ ſm quoſdã. Quandoq;.n. dr̃ ipſa natura intellectiua, ſicut Diony. vocat angelos diuinas mentes. Qńq; dr̃ ipſe intellectus examinãs res, ſm qđ mẽs dr̃ a metior metiris, & iuxta hoc ẽt ſupra ſumitur, quòd mens eſt ſuperior pars animæ. Qńq; dr̃ pro memoria a reminiſcendo dicta. & ita dicunt, quòd ſumitur hic. vñde dicunt, quòd mens hic ſumitur pro habitu memoriæ, & notitia pro habitu intelligentiæ, & amor pro habitu voluntatis. Sed quia iſta opinio non procedit ſm Magiſtri intẽtionẽ, & nimis extorta eſt, ideo aliter dicendũ eſt, quòd mens ſumitur hic, ſicut & ſupra, pro ipſa ſuperiori parte animę, quæ eſt ſubiectũ prædictæ imaginis: & notitia eſt habitus memoriæ, & amor habitus voluntatis: & ita hęc aſſignatio ſumitur ſecundũ eſſentiã, & habitus conſubſtantiales. prędicta autem ſecundũ potẽntias. vnde in iſta non eſt tanta conformitas, ſicut in prædicta, nec ita propria aſſignatio, propter quod etiam vltimo ponitur. 4. de diu. nomin. In litera. q.3. art.1.

K AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad eſſe habitus [d] intellectiui, duo concurrunt, ſ. ſpecies intelligibilis, & lumen intellectus agentis; quod facit eam intelligibilem in actu. vnde ſi aliqua ſpecies eſſet, quæ in ſe haberet lumen, illud haberet rationem habitus, quantum pertinet ad hoc, quòd eſſet principium actus, ita dico, quòd qñ ab anima cognoſcitur aliquid, quod eſt in ipſa non per ſui ſimilitudinem: ſed per ſuam eſſentiam, ipſa eſſentia rei cognitæ eſt loco habitus. vnde dico, quòd ipſa eſſentia animæ, prout eſt nota in ſeipſa habet rationem habitus. & ſumitur hic notitia materialiter pro re nota. & ſimiliter eſt dicendum de amore. Vnde etiam patet ſolutio ad ſecundum, quia habitus iſti erunt conſubſtantiales, cum ſint in ipſa ſubſtãtia aĩæ nec ſunt ibi alij habitus. ſi autem diceremus, quòd per notitiã, & amorem ſignificantur actus, & non habitus planius eſſet, & tunc dicerentur conſubſtantiales: ſicut & de potentiis ſupra dictum eſt. D.764.

¶ Tertium, & quartum concedimus. D. 3. q6. 4. art.2.

¶ Ad

EXPOSITIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

Pſal. 72. ANTEQVAM ſit parti. per gratiam. Imago tamen dei per.} Contra. Pſal. Domine in ciuitate tua ima. ipſorum &c. Dicendum, quòd ſicut dicit glo. ſup

Pſal. 4. illud Pſalmi. Signatum eſt &c. Triplex ē imago dei in homine .ſ. creationis, quæ eſt ratio inquantum appropinquat ad imitationē diuinæ intellectualitatis, & dicitur imago per modum quo truncus in corporalibus poteſt dici imago. Item, alia eſt imago ſimilitudinis, quæ cōſiſtit in diſtinctione potentiarum repræſentantium Trinitatem perſonarū, & hæc aſſimilat imagini in corporalibus, ſecundum quod diſtincta eſt per rationes partium. Item, eſt imago recreationis, quæ conſiſtit in habitib⁹ gratuitis & actu imitatur Deū, & hæc aſſimilat imagini in corporalibus quantum ad colores & alia quæ imaginē decorant, & ſic dicta imago non remanet poſt peccata, ſed aliis duobus modis. {Quo capax.} videtur falſum. Omne enim quod capit aliquid, eſt maius, vel æquale ſibi, ſicut Auguſt. ar-

10. de Tri. c. 11. to. 3. guit de potentiis mutuo ſeſe capientibus. ergo videtur ꝙ mens noſtra non poſſit capere Deum: Si dicas quòd dicitur capere inquantum Deus eſt in anima, cum ipſe ſit in qualibet creatura per eſſentiam, præſentiam, & potentiam: uidetur etiā quòd creaturæ inſenſibiles capiant Deum. Ad quod dicendum, ꝙ mens noſtra dicitur capere Deum ſicut perfectibile ſuam perfectionem: obiectum enim operationis aliquo modo eſt pfectio operantis. mens autem noſtra habet operationem, circa Deum per cognitionem & amorem, quam non habent creaturæ irrationales. & ideo capitur a mēte ſicut a perfectibili, non tamen ſicut a perfectibili proportionato: & ideo non comprehenditur ſed attingitur, vnde non ſequitur quòd adæquetur. Memoria vero dicitē ad aliquid non ſecundū eſſe, ſed ſecundū dici. {Ad ſe inuicem reſe.} Videtur falſum quòd memoria non dicitur ad voluntatem. Dicendum, quòd quāmuis non dicatur ad eam ſub nomine voluntatis, tamen refertur ad eam inquantum voluntas eſt memorabilis. Vel dicendum, quòd referuntur adinuicem ſecundum relationem originis inquantum vna habet naturalē ordinem ad aliam, vt dictum eſt. {Totumq; &c.}

Diſt. 3. q. 4. art. 4. Vr̄ male dicere, quia totum dicitē reſpectu partium, potentiæ. n. animæ non hn̄t partes cum ſint ſimplices. Dicendum ꝙ eſt duplex quantitas .ſ. molis, vel dimēſiua, & huiuſmoi totalitas attēditē reſpectu partium in quas diuiditur; eſt ēt quędam quātitas virtutis, cuius totalitas attēditur reſpectu obiectorū, & talis eſt totalitas in potentijs animę. Item: vr̄ quòd vna non ſit æqualis in omnibus, quia omne totum eſt maius ſua parte. Dicendū quòd hoc verum eſt de totalitate quātitatis dimenſiuæ, vel numeralis quæ eiuſdē rōnis ſunt, & non de totalitate quantitatis virtualis. poteſt. n. contingere quòd vna virtus pōt in tot obiecta, quot aliæ plures. quarum quęlibet in ōia illa obiecta pōt, tñ vna earum non tot modis pōt in illa obiecta ſicut alia.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM probauit trinitatem perſonarum in vnitate eſſentiæ authoritatibus, rationibus, & ſimilitudinibus. Hic incipit determinare quęſtiones incidentes circa prædeterminata. Diuidit autē in partes duas. Cum. n. perſonarum trinitas diſtinguatur per proceſſionem vnius perſonæ ab alia. In prima, mouet qōnes, circa hanc proceſſionem quantum ad ſuppoſitum & terminū. In ſecunda, quantum ad principiū 6. diſtinct. ibi {Quæri ſolet vtrū pater.} Sciendum eſt aūt, quòd licet Magiſter moueat has quæſtiones de generatione filij a patre: tñ eædem quæſtiones pūt fieri de proceſſione ſpiritusſancti, & ſimiliter determinantur. Prima autem pars diuiditur in duas. In prima, inquirit vtrū nomina eſſentialia concreta poſſint ſignificari vt ſuppoſitū actus generationis, vel vt terminus. In ſecunda inqrit de nominibus eſſentialibus in abſtractione ſignificantibus. 5. diſtinctione. ibi {Poſt hoc quæritur vtrum conce.} De perſonalibus enim non eſt dubium, ſuppoſita diſtinctione perſonarum per act⁹ notionales. Prima in duas. In prima determinat quæſtionē. In ſecunda obiicit contra determinata. ibi {Nunc ad præmiſſa.} Circa primum inquirit. vtrum hæc ſit vera, Deus genuit deum. Et diuiditur in partes duas, ſecundum quòd duabus vijs ex iſta ppoſitione procedit. Secunda incipit. ibi {Sed adhuc opponūt} Quæ diuiditur in duas. In prima ponit proceſſum ex dicta propoſitione ad impoſſibile & ſoluit: & quia ī ſua ſolutione ſupponit ꝙ nomē pſonale poſſit pdicari de eſſētiali, vt dicatur, De⁹ eſt pater, ideo in ſecunda excludit errorem contradicentium per multas authoritates. ibi {Quidam tamen veritatis. cap. 1. to. 3.

DISTIN. IIII.

A

Hic quæritur utrum cōcedendum ſit, quòd Deus ſe genuerit.

HIc orit̄ quæſtio ſatis neceſſaria: a Conſtat & irrefragabiliter verū eſt, ꝙ de⁹ pater genuit filiū. b Ideo q̄ritur, vtrū cōcedendū ſit, ꝙ deus genuit deū. Si .n. deus genuit deū, videtur ꝙ aut ſe deum, aut alium genuerit. Si vero aliū deum genuit, non eſt tantū vnus deus. Si aūt ſeipſum deū genuit, aliqua res ſeipſam genuit. Ad quod reſpōdentes dicimus, ſane & catholice concedi, quòd vnus vnum genuit, & quòd deus deum genuit, quia deus pater deum filiū genuit. In ſymbolo quoq; ſcriptum eſt, Lumē de lumine, deum verū de deo vero. Quod vero additur. ergo genuit ſe deum, vel aliud deum, neutrū concedendum eſſe dicimus. Quòd alium deum nō genuit manifeſtum eſt, quia vnus tantum deus eſt. Quòd autem ſeipſum non genuit, oſtendit Auguſtinus in lib. primo de Trin. dicens. Qui putant eius potentię eſſe deum vt ſeipſum ipſe genuerit, eo plus errant, ꝙ non ſolum deus ita nō eſt. ſed nec ſpiritualis, neq; corporalis creatura. Nulla. n. res eſt quæ ſeipſam gignat vt ſit, & ideo non eſt credendum, vel dicendum, quòd deus genuit ſe.

c Alia quæſtio de eodem.

SEn adhuc opponunt garruli ratiocinatores dicentes. Si deus pa-

QVAESTIO PRIMA.

A

Ad intellectum huius partis de duobus quæritur.

Primo. De diuina generatione.
Secundo. De diuina prędicatione.

Circa primum tria quæruntur.

Primo. An in diuinis ſit generatio.
Secundo. Suppoſito quòd ſic, an hæc ſit vera: Deus genuit deū.
Tertio. De aliis locutionibus, quæ ex iſta litera cōcluduntur.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum generatio ſit in Deo.

AD PRIMVM. ſic proceditē. Videtur quòd in deo nō ſit generatio. Generatio enim eſt ſpecies mutationis ſm̄ Philoſophum, ſed a deo remouetē mutatio, Iac. 1. apud quem non eſt &c. ergo nec gñatio. 1. q. 27. a. 4. contr. c. 14. 5. phyſ. te. 4 to. 7.

¶ 2 Præt. Quanto creaturæ ſunt nobiliores, magis accedūt ad diuinam ſĩlitudinē, ſed in creaturis nobilioribus non inuenitur generatio ſicut in angelis & in corporibus cœleſtibus, ſed tm̄ in inferioribus. ergo videtur quòd nec in deo inueniatur.

¶ 3 Itē. Vbicunq; eſt gñatio, oportet ꝙ ſit aliqd in genito cōmunicatū a gñante: ſed p illud qđ ſibi a gñante cōicatur, non diſtinguit a generante. ergo oportet ibi eſſe aliquid aliud p qđ ab ipſo diſtinguat, cum omne genitū a gñante diſtinctum ſit. ergo omne quod generatur eſt compoſitum, cum ſit ibi aliquid & aliquid: ſed in deo non eſt compoſitio. ergo nec generatio.

¶ 4. Item. Generatio eſt actus medius inter generantem & genitum: ſed inter patrem & filium non eſt aliquid medium. ergo videtur quòd non ſit ibi generatio.

CONTRA Iſa. vlt. Ego qui generationē tribui &c.

¶ Item. Omne quod cōicat ſe, cōicat ſe ratione actus qui eſt in ipſo: qa potentia non agit, nec cōicat ſe: ſed diuina eſſentia eſt primus & purus actus. ergo videtur ꝙ ſummè cōicet ſe, ſed non cōicat ſe ſumme in creaturis, cum non terminetur in eādem naturam talis cōicatio. ergo videtur quòd cōmunicet ſe per generationem in filio. hæc enim eſt maxima communicatio.

RESPONDEO Dicendum, quòd generationem eſſe in diuinis ratione efficaciter confirmari non poteſt, ſicut ſupra

D.3. q. pen. art. 4. dictum eſt, ſed authoritate, & fide tenetur. vnde ſimpliciter concedendum eſt generationem eſſe in diuinis.

¶ Sciendum tamen eſt, quòd cum omnis perfectio ſit in deo & nulla imperfectio, quidquid perfectionis inuenitur in creatura, de deo dici poteſt quantum ad id, quod eſt perfectionis in ipſa, omni remota imperfectione. Si autem nomen imponatur ab eo quod imperfectionis eſt, ſicut lapis vel leo, tunc dicitur de deo ſymbolice vel metaphorice. Si autem imponitur ab eo quod eſt perfectionis dicitur proprie, quamuis ſecundum modum eminentiorem. Dicitur autem nomen imponi ab eo, quod eſt quaſi differentia cõſtitutiua, & non ea ratione generis: & ideo quandocunq; aliqd ſecundum ſuum genus dicit imperfectionem, & ſecundum differentiam perfectionẽ, inuenitur in deo quãtum ad rationem differentiæ, & nõ quantum ad rationem generis: ſicut ſcientia non eſt in deo q̃tum ad rationem habitus vel qualitatis, quia ſic habet rõnem accñtis, ſed ſolũ ſ'm id quòd complet rõnem ſciæ. ſ. cognoſcitiuũ certitudinaliter aliquorũ. Similiter dico, quòd ſi accipiamus genus generationis, ſecundum quòd inuenitur in inferioribus, imperfectionis eſt. mutatio enim, quæ eſt genus ipſius, ponit exitum de potentia ad actum, & per conſequens, ponit materialitatem in genito, & per conſequens diuiſionem eſſentiæ, quæ omnia diuinæ generationi, non competunt. Si autem conſideretur ſecundum differentiam ſuam per quam completur ratio generationis, ſic dicit aliquam perfectionem. paſſiue enim accepta dicit acceptationem eſſentię, imperfectã ſimilitudine, cuius communicationem dicit ſi ſumatur actiue, quorum neutrum imperfectionem dicit. communicatio enim conſequitur rationem actus. vnde omnis forma quantum eſt de ſe: communicabilis eſt, & ideo communicatio pertinet ad nobilitatem. Et hoc modo accepta generatione eſt per prius in Deo, & omnis generatio in creaturis deſcendit ab illa, & imitatur eam quantum poteſt, quàmuis deficiat. vnde ad Epheſ. 3. Ex quo omnis paternitas in cæ. &c. Si autem accipiatur ſecundum rationem ſignatam in nomine, ſecundum quam dicimus generationem in creaturis, ſic nõ conuenit Deo niſi tranſumptiue, ſicut & alia corporalia.

ET PER hoc iam patet ſolutio ad primum, quia generatio ſecundum ſuum genus, quod eſt mutatio in diuinis, non inuenitur: vnde in Deo, non eſt mutatio, ſed operatio diuinæ naturæ, ſecundum Damaſ. differt autem operatio a motu ſecundum Phyloſophum Ethico. 10. quia operatio eſt actus perfecti, ſed motus eſt actus imperfecti, quia exiſtentis in potentia. Lib. 1. fi. orth. cap. 8.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd nulla creatura ſuſceptibilis eſt generationis ſine eo, quod eſt imperfectionis in ipſa. cum enim in omni creatura differat eſſentia [d] & eſſe: non poteſt eſſentia communicari alteri ſuppoſito, niſi ſecundum aliud eſſe, quod eſt actus eſſentiæ in qua eſt, & ideo oportet eſſentiam circa eam communicatione diuidi, quod imperfectionis eſt. & ideo in perfectiſſimis creaturis, non inuenitur, ſed in his, quę magis remouentur a diuina ſimilitudine. D.461. D.148.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in diuina generatione, non eſt aliquid additum eſſentiæ in genito, per quod differat a generante, ſed ex hoc ipſo quòd accipit eſſentiam a generante diſtinguitur ab eo relatione dantis, & accipientis, quę relationes non differunt ab eſſentia realiter, ſed tantum ratione, vt dictum eſt, & ideo non ſequitur ibi compoſitio, quod in alijs eſſe non poteſt, quia nulla relatio eſt ſubſtantia ſecundum rem in creaturis, vnde oportet quòd omne generatum ſit compoſitum, & ſic iterum patet quòd generatio in creaturis ſine imperfectione eſſe non poteſt. D.2. q. uni. art. 5.

¶ Ad quartum dicendum, quòd generatio realiter non eſt aliquid medium inter patrem & filium, cum generatio ſecundum rem paſſiue accepta, ſit ipſa filiatio quæ eſt proprietas filii & eſt

F in filio, & cum in patre accipiatur actiue eſt ipſa paternitas quæ eſt in patre, & eſt ipſe pater, tamen ſignificat proprietatẽ per modum actus, & iſta ſignificatio fundatur aliquo modo ſupra rem in acceptione vnius ab altero.

ter genuit deum, aut genuit deum qui eſt deus pater, aut deum qui non eſt deus pater. Si genuit deũ qui non eſt deus pater ergo deus eſt qui non eſt deus pater, non ergo tantum vnus deus eſt. Si vero genuit deum qui eſt deus pater, ergo genuit ſeipſum. Ad quod reſpondemus determinantes illam propoſitionem qua ſic proponunt. Si deus pater genuit deum, aut deum qui eſt deus Pater, aut deum qui non eſt deus pater. hoc enim ſane, & praue intelligi poteſt: & ideo reſpondendum eſt ita. Deus pater genuit deum qui eſt ipſe pater, hoc dicimus eſſe falſum, & cõcedimus alteram, ſcilicet, genuit deum qui non eſt pater, nec tamẽ genuit alterum deũ, nec ille qui genitus eſt, alius deus eſt quàm pater, ſed vnus deus cum patre. Si uero additur, genuit deum qui non eſt deus pater, hoc diſtinguimus, quia dupliciter poteſt intelli- G gi, genuit deum, qui non eſt deus pater, ſcilicet, deum filiũ, qui filius nõ eſt pater qui deus eſt, hic ſenſus verus eſt. Si vero intelligatur ſic, genuit deum qui nõ eſt deus pater, ideſt qui non eſt deus qui eſt pater, hic ſenſus falſus eſt. Vnus enim, & idem deus eſt pater, & filius, & ſpiritusſanctus, & econuerſo pater, & filius & ſpiritusſanctus eſt vnus deus.

ARTICVLVS II.

b Vtrum iſta propoſitio, Deus genuit deum, ſit falſa.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd hæc ſit falſa, deus genuit deũ. Generatio enim importat relationem diſtinguentem perſonas, vt dictũ eſt. ſi igitur conceditur quòd deus genuit deum, oportet quòd concedatur, quòd deus diſtinguitur a deo, & quòd Deus eſt alius a deo: quod nõ conceditur. 1. q. 39. 4. Art. præce.

¶ 2 Præt. Terminus in prædicato poſitus, nõ trahit terminum in ſubiecto poſitum extra ſuam ſignificationem, ſed tantũ re- H ſtringit ipſum ratione cõſignificationis temporis. vt ſtet pro præſentibus, præteritis, & futuris, quin potius eſt econuerſo, ſecundũ Boetium lib. de Trin. quòd talia ſunt prędicata, qualia permiſerint ſubiecta. Sed hoc nomen deus, ſignificat eſſentiam. ergo per uerbum quod prędicatur non trahitur ad ſtandum pro perſona, ſed ſupponit eſſentiam. hæc autem eſt falſa. Eſſentia genuit eſſentiam, vt infra dicetur. ergo & hęc, Deus genuit deũ. 1. de Trini. cap. 5.

¶ 3 Item ſi deus genuit deum. ergo deus eſt generans, & deus eſt genitus, ſed quicquid dr̃ de ſingulis perſonis, põt dici de deo, ſed de patre dr̃ quòd eſt generans, & de filio quòd non eſt generans. ergo poteſt dici quòd deus generat, & deus non generat: quod falſum eſt. ergo & prima eſt falſa, Deus genuit Deum. D. 5. q. 1. art. 1.

CONTRA. in ſymbolo dr̃ deum de deo genitum: ſed non generatur de deo, niſi ſicut de generãte. ergo deus generat deũ.

¶ Præt. Deus dicit habentem deitatem. ergo quicquid dicitur de habente deitatem, poteſt dici de deo: ſed poteſt dici. habẽs I deitatem generat habentem deitatem. ergo poteſt dici, deus generat deum.

RESPONDEO Dicẽdum, quòd iſta eſt ſimpliciter vera, & concedenda: deus generat deum, ſed circa veritatem eius, eſt duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd hoc nomen deus ſignificat eſſentiam, & ſupponit eſſentiam quantum eſt de ſe: ſed propter indifferentiam eſſentiæ ad perſonas in diuinis ex adiuncto notionali trahitur ad ſupponendum pro perſona. Alij dicunt quòd hoc nomen deus: ſignificat eſſentiam & ſupponit quantum eſt de ſe perſonam, tamen indiſtincte. vnde poteſt ſupponere vnam tantum, vel plures perſonas vnam cum dicitur, deus generat: plures, vt cum dicitur deus eſt trinitas. & hæc opinio videtur verior eſſe. Quamuis enim vt dicitur lib. de cauſis, Omne nomen deficiat ſignificatione diuini eſſe, propter hoc, quòd nullum nomen ſignificat ſimul aliquid perfectum & ſimpliciter, quia abſtracta non ſignificant ens per ſe ſubſiſtẽs, K & concreta ſignificant ens compoſitum, nihilominus tamen abiicientes id quod imperfectionis eſt, vtimur vtriſque nominibus in diuinis, abſtractis propter ſimplicitatem: concretis propter perfectionem. Vnde hoc nomen deus, ſignificat per modũ perfecti & per ſe ſubſiſtentis. ſicut & hoc nomen hõ. vnde ſicut & hoc nomen hõ in ſe importat non tñ eſſentiam, ſed ẽt ſuppoſitum, ſed indiſtincte, alias non prædicaretur de indiuiduis: ita & hoc nomen deus. Et ideo de ſe habet quòd poſſit ſupponere pro perſona. & non habet quòd ſupponat pro eſſentia ex modo ſignificandi nominis, ſed tantum ex ratione diuinæ ſimplicitatis in qua idem eſt res, eſſentia, & ſuppoſitum. Prop. 6.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quòd generari ſignat proprietatẽ per modũ actus, actus aũt ẽ ſuppoſitorũ tñ. humanitas. n. nõ gñrat, ſed homo. & ideo cum dicitur deus generat deum. locutio ſimpliciter eſt uera, quia actus non põt referri niſi ad ſuppoſitum, ſed referri & diſtingui non ſignificant actus niſi grammatice loquendo. & ideo poſſunt referri ad eſſentiam, & ad ſuppoſitum.

& ideo

& ideo non ſimpliciter conceditur. deus diſtinguitur a deo, ne diſtinctio referatur ad eſſentiam, & præcipue cum hoc nomen deus, importet ſuppoſitū indiſtinctum, quod non diſtinguitur niſi perſonali proprietate adiūcta ut paternitate, vel filiatione. A
¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis hoc nomen deus ſignificet eſſentiam, tamen quantum eſt de ſe ſupponit habẽtem eſſentiam & rẽ naturæ etiam uō intellectis pſonis quas fides diſtinguit. unde poteſt ſupponere pro perſona etiam ſi ab alio non reſtringatur: & quia ſupponit perſonam indiſtinctè, ideo poteſt ſtare in locutione ꝓ quacunque perſona. & ſic reddit locutionem veram. vnde in hac ꝓpoſitione. de' generat deum in ſuppoſito ſtat pro patre, i appoſito ꝑ filio.
¶ Ad tertium dicendum; quòd hoc nomen deus, proprie loquendo, nec eſt vniuerſale [d] nec ſingulare, ſed habet aliquid de ratione vniuerſalis, ſcilicet quòd prędicatur eſſentialiter de pluribus ſuppoſitis, & inde habet ꝙ ea quæ prædicantur de ſingulis ſuppoſitis prædicantur de ipſo. habet autem de rōne ſingularis hoc quòd non multiplicatur ad multitudinem ſuppoſitorum, dicimus enim quòd pater & fili' ſunt vnus deus, ſed Sor. & Plato ſunt plures homines: & ex parte iſta habet hoc nomen deus, quòd negatio & affirmatio opponunt contradictorie. vñ ſicut iſte nō poſſunt ſimul eſſe uere. Sor. currit, & nō currit. nec iſte, de' generat, & non generat.

D.465.

Cap.6.to.3

Ibidem.

Opinio quorundā dicentium tres perſonas eſſe vnum deum, unam ſubſtantiam, ſed non econuerſo .ſ. unum deum uel vnā ſtantiam eſſe tres perſonas.

B

QVIDAM tamen aduerſarii veritatis, conce- B dunt patrem, filium, & ſpiritum ſanctum: ſiue tres perſonas eſſe vnum deum, vnā ſubſtantiam, ſed nolunt concedere vnum deum, ſiue vnam ſubſtantiam eſſe tres perſonas, dicentes, ſubſtantiam diuinā prędicari de tribus perſonis: non tres perſonas de ſubſtantia diuina. Fides autem catholica tenet, *a* ac prædicat, & tres perſonas eſſe vnum deum, vnam ſubſtantiam, ſiue eſſentiam, ſiue diuinam naturam: & vnum deum, ſiue eſſentiam diuinam eſſe tres perſonas. Vnde Auguſtinus in primo libro de Trinit. ita ait. Recte ipſe de' trinitas intelligit beatus & ſolus potens. Ecce quàm expreſſè dixit ipſe deus trinitas, vt oſtenderet, & ipſum deum eſſe trinitatem, & trinitatem eſſe ipſum deum. Item in eodem. In verbis illis (inquit) Apoſtoli, quibus de aduentu Chriſti agens dicit. Quē oſtendet beatus, & ſolus potens, rex regum & dominus dominantium, qui ſolus habet immortalitatem &c. nec pater proprie nominatus eſt, nec filius, nec ſpiritus ſanctus, ſed ſolus, & beatus potẽs, i. vnus & ſolus deus verus, qui eſt ipſa trinitas. *b* Ecce & hic aperte dicit vnū ſolum verum deum, B eſſe ipſam trinitatem, & ſi vn' deus ipſa trinitas eſt, ergo vn' deus eſt tres perſonæ. Idem in lib. 5. de Tri. Non tres deos, ſed vnum deum dicimus eſſe ipſam præſtantiſſimam trinitatem. Idem in libro de fide ad Petrum in expoſitione ſymboli. Satis eſt chriſtiano rerum creatarum cauſam viſibilium, ſiue inuiſibilium non niſi bonitatem credere creatoris, qui eſt deus vnus & verus, nul- C lamque eſſe naturam quæ non aut ipſe ſit, aut ab ipſo, eumque eſſe trinitatem patrem .ſ. & filium & ſpiritum ſanctum. Item Aug. in ſermone de fide. Credimus vnum deum vnam eſſe diuini nominis trinitatẽ. Idem in lib. 6. de Tri. Dicimus deū ſolum eſſe ipſam trinitatẽ. Ecce his, & aliis plurib' authoritatibus euidẽter oñdit, dicendum eſſe, & concedendum, ꝙ vnus deus eſt trinitas, & vna D ſubſtantia tres perſonæ, ſicut econuerſo, trinitas dicitur eſſe vnus deus, & tres perſonæ dicuntur vna ſubſtantia.

ARTICVLVS II.

c Vtrum deus genuit ſe deum, vel alium deum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd genuit vel ſe deum vel alium deum. Idem enim & diuerſum vniuerſaliter diuidūt ens: ſed ſe, eſt relatiuum identitatis. alius autem importat diuerſitatem. ergo oportet dicere quòd genuit, vel ſe deum, vel alium deum. — Ibi 4.
¶ 2 Item. Vt ſupra dictum eſt, Hoc nomen deus, trahitur ad ſtandum per perſona ex notionali adiūcto: ſed alius importat diſtinctionem notionalem. ergo ly alius hoc nomen deus facit ſtare pro perſona, ſed hęc eſt vera. deus genuit aliam perſonam diuinam. ergo & hæc: deus genuit alium deum. — Art. antecedenti.
¶ 3 Item. Videtur quòd hæc ſit vera: deus genuit ſe deum. Idem enim vt dicit Philoſophus eſt vnū in ſubſtātia ſicut æquale vnū in quantitate, ſed ſicut vna magnitudo eſt patris & filij, ſic & vna ſubſtantia. ergo ſicut conceditur iſta, deus genuit æqualem deum, ita debet concedi iſta, deus genuit eundem deum. vnde ſimiliter & hæc. deus genuit ſe deum, cum ſe ſit relictum Identitatis. — 5. Meta.
¶ 4 Item, Quæritur de aliis duabus propoſitionibus, ſcilicet genuit deum qui eſt deus pater, vel deum qui non eſt deus pater. Videtur enim, quòd hæc ſit falſa. genuit deum, qui eſt A deus pater, quia enim cum ſit relatiuum, facit ſecūdam notitiam ſuppoſitorum: ſed iſte terminus deum, ad quem refertur, ſtabat pro perſona filij. ergo & relatiuum ſupponet perſonam filij, ſed hæc eſt falſa. filius eſt deus pater. ergo & hæc, deus genuit deum, qui eſt deus pater.
¶ 5 Item, Videtur quòd etiā negatiua ſit falſa. negatio enim reſpicit terminum ſequentem formalem. ergo cū dicitur, deus genuit deum qui nō eſt deus pater, a filio quem refert relictū per negationem remouetur ly deus, qui in prædicato ponit; non tantum quantū ad ſuppoſitum, ſed quantum ad formā: & ita diuina eſſentia remouebitur a filio, quod falſum eſt. — cpa. 8. ibid.
RESPONDEO dicendum, quòd Magiſter in litera negat vtranque præmiſſarum: eo quòd alius cum notet diuerſitatem, ponit formam ſuam circa terminū cui adiungitur, cum ſit adiectiuum, & ita deſignabitur diuerſitas in forma diuinitatis. Ly ſe autem cū ſit relatiuum identitatis, refert idem ſuppoſitum, & ita cum dico genuit ſe deum ponitur indiſtinctio ſuppoſiti inter patrem & filium, & cum dicitur genuit alium deum ponitur diuerſitas naturæ, & ideo vtraque neganda eſt. — Enchirid. c. 9. to. 3. — De tpe ſer. 124. to. 10. — Cap. 7. to. 3
¶ Sed ſunt aliqui q diſtinguunt iſtam. genuit alium deum, quia ly alium poteſt teneri ſubſtantiue, vel adiectiue. ſi adiectiue tunc erit locutio falſa, quia ponet diuerſitatem, circa hunc terminum de'. ſi ſubſtantiue tunc erit conſtructio appoſitiua, & locutio erit vera & erit ſenſus: genuit alium deū qui eſt deus. Sed quia nō inuenitur quòd adiectiuū in maſculino genere ſubſtantiuetur, & maxime cum adiungitur ſibi ſubſtantiuum, ideo hæc diſtinctio non videtur multum valere niſi forte ſubintelligatur hoc participium ens, vt dicatur alium entem deum, ſed hoc erit nimis extortum, & ideo dicēdum cum Magiſtro quòd vtraque falſa eſt.
AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd idem & diuerſum ſufficienter diuidunt ens creatum: propter hoc quòd vbicunque in creaturis eſt diuerſitas ſuppoſitorum eſt diuerſitas eſſentiæ, ſed in deo in diuerſis ſuppoſitis eſt vna eſſentia. & ideo nec identitas competit propter diuerſitatem ſuppoſitorum, nec diuerſitas propter identitatem eſſentiæ: ſed tantum vnitas. E
¶ Ad ſecundum dicendum, quòd alius importat [d] diſtinctionem in communi, non magis perſonalem, quàm eſſentialem. & ideo quando adiungitur termino perſonali importat diſtinctionem perſonalem, quando autem adiungitur termino eſſentiali importat diuerſitatem eſſentiæ, ſecundum exigentiam formæ illius termini, cum termini præcipue ſubſtantiales recipiant diuerſitatem & pluralitatem ex parte ſuæ formæ. D. 848.
¶ Ad tertium dicendum, quòd idem ſignificat vnitatem in ſubſtātia, & præter hoc quia relatiuū eſt, & habet articulationē implicitā importat vnitatē ſuppoſiti, & multo plus hoc pnomē

ſe, quod eſt etiam relatum reciprocum, quod non eſt reperire in F
hoc nomine æquale. & ideo non eſt ſimile, quod pro ſimili inducitur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Magiſter diſtinguit vtranque illarum propoſitionum. ſi enim cum dicitur, deus genuit deum qui eſt deus pater. ly pater, conſtruitur appoſitiue ad ly deus, locutio falſa eſt, quia tunc ly deus, reſtringetur ad ſtandum pro perſona patris, & ſic erit ſenſus, genuit deū qui eſt ipſe pater, & ſic affirmatiua falſa eſt, & negatiua vera. ſi autem intelligatur non per appoſitionem, ſed mediate coniungi illi duo termini, ſcilicet deus & pater vt ſit ſenſus, genuit deum qui eſt deus, & deus eſt pater, tunc affirmatiua vera eſt & negatiua falſa. Præpoſitinus tamen dixit, quòd vtraque falſa eſt, nec ſunt contradictoriæ propter diuerſam ſuppoſitionem huius relatiui qui. in affirmatiuis enim refert tantum ſuppoſitum antecedentis, & cum antecedens ſupponat pro perſona filij, referret perſonam filij, de qua non eſt verū dicere quòd ſit deus pater. In negatiua vero, relatiuum refert non tantum ſuppoſitum, ſed etiam eſſentiam. vnde oporteret quòd hoc prædicatum deus pater remoueretur non tantum à ſuppoſito filij, ſed etiam ab eſſentia, & ita falſa eſt. Sed quia hac diſtinctione facta adhuc habet locū diſtinctio Magiſtri, & præcipue in affirmatiua. Et iterum quia nō videtur neceſſarium eſſe quòd in negatiuis relatū, referat aliter q̃ in affirmatiuis, niſi forte propter negationem cuius eſt confundere terminum & facere eum teneri ſimpliciter, quod tamen non habet reſpectu præcedentis, ſed tantum reſpectu ſequentis, ideo videtur efficacior via Magiſtri, & ſm ipſum concedendum eſt q utraq; poteſt eſſe vera & falſa, ſm cuius diſtinctionem, patet ſolo ad quartū argumentū. H

¶ Ad quintum dicendum, quòd quādo duo termini contrahuntur per appoſitionem, terminus appoſitus efficitur quaſi forma ei cui apponitur. vnde ſi intelligatur appoſitiue genuit deum, qui non eſt deus pater, negatio non remouebit formam diuinitatis, ſed paternitatis a filio.

Redit ad præmiſſam quæſtionem, ſ. an deus pater, ſe deum, an alium genuit Deum.

NVNC ad præmiſſam quæſtionem reuertamur, vbi quęrebatur, an deus pater, genuerit ſe deū, an alium deum. Ad quod dicimus neutrum fore concedendum. Dicit tamen Auguſt. in epiſtola ad Maximum, quòd deus pater ſe alterum genuit his verbis. Pater vt haberet filium de ſe alterum ſe, vt totus maneret in ſe, & eſſet in filio tantus, quātus & ſolus, Quod ita intelligi poteſt, ideſt, de ſe alterum a ſe genuit, non vtique alterum deum, ſed alteram perſonam,
G vel genuit ſe alterum, i. genuit alterum, qui eſt hoc quod ipſe. Nam & ſi alius ſit pater q̃ fili⁹, nō eſt tamen aliud, ſed vnum.

Epiſto. 66. to. 2.

R ESPONDEO dicendum, quòd enunciatio ſequitur apprehenſionem. Vnde ſecundum quod intelligimus aliqua oportet, quòd enunciemus illa. Apprehenſio autem fit ſecundum poteſtatem apprehendentis, & ideo ea quæ ſunt ſimplicia intellectus noſter enuntiat per modum cuiuſdam cōpoſitionis ſicut ecōtrario, De⁹ intelligit res compoſitas mō ſimplici, & inde eſt quòd intellectus noſter de deo format propoſitiones ad modum rerum compoſitarum a quibus naturaliter cognitionem accipit.

A D PRIMVM. ergo dicēdum, quòd intellectus noſter deficit a cognitione diuinæ maieſtatis. ſimiliter etiam & enunciatio deficit a ſignificatione perfecta: nihilominus tamen eſt veritas, inquantum intellectus formans enuntiationem accipit duo quæ ſunt diuerſa ſecundum modum, & idem ſecundum rem. vnde ſm diuerſitatem rationum format prędicatum, & ſubiectum, & ſecūdum identitatem componit.

¶ Ad ſecundum dicēdum, quòd affirmatiuæ propoſitiones pro tanto dicuntur incompactæ [d] in diuinis, quia nihil eorum quæ prædicantur de ipſo ſignificāt ipſum per modum quo ipſe eſt, ſed per modum quo intellectus noſter accipit ex rebus creatis informatus. vnde oportet quòd nomina illa prædicata de deo intelligantur prædicari remotis illis modis quibus de creaturis prædicantur. vnde Diony. Omnes diuinas prędicationes, ita docet exponere, deus eſt ſapiens, & non eſt ſapiens, ſcilicet ſicut alia, vt differat in eo ſapientia a ſapiente, ſed eſt ſuper ſapiens inquantum eſt in ipſo nobiliori modo ſapientia, quam ſignificetur per nomen. D.369. Dion. de diuin. no. c. 7.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de diuina prædicatione. I

Et circa hoc duo quæruntur.

Primo. Vtrum poſſit fieri prędicatio in diuinis per propoſitionem aliquam.

Secundo. Vtrum poſſit perſona prędicari de eſſentia.

ARTICVLVS I.

a Vtrum de diuinis poſſit formari propoſitio.

1. q. 13. 12. Et cōt. lib. 1. cap. 37.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in diuinis non poſſit aliqua formari propoſitio, in qua aliquid de ipſo prædicetur. Veritas enim ſigni conſiſtit in conformitate ſigni ad ſignatum, ſed omnis prædicatio fit per aliquam compoſitionem, cum igitur in deo nulla ſit compoſitio, videtur quòd de ipſo nulla poſſit formari vera prædicatio.

cap. 2. cæl. Hierar.

¶ 2 Item Dion. In deo negationes ſunt veræ affirmationes incōpactæ. Appellatur autem incompactum illud quod non eſt debito modo ordinatum, nec eſt competens: ſed talis inordinatio inducit falſitatē in propōnibus. ergo vr̃ idem quod prius.

CONTRA. Fidei non poteſt ſubeſſe falſum, ſed multæ propoſitiones affirmatiuę enuntiantur nobis de deo ſecundum fidem noſtram, ſcilicet quòd deus eſt trinus, & vnus. ergo videt, quòd de deo poſſit formari uera propoſitio.

¶ Item, ſm Boetium. Nulla ꝓpoſitio eſt verior illa, in qua idē de ſe prædicatur: ſed quicquid eſt in diuinis eſt idem re, cum in deo ſit idem habens & habitum, & quod eſt & quo eſt. excepto quòd vna perſona nō eſt alia. ergo videtur, quòd dē deo poſſint formari veriſſimæ locutiones.

ARTICVLVS II.

b Vtrum perſona poſſit prædicari de eſſentia.

1. q. 39. 6.

AD SECVNDVM ſic proceditur, videtur quòd perſona non poſſit prædicari de eſſentia. Prædicatum enim habet rationem formę: ſed perſona eſt ſuppoſitum formæ, vel naturæ. ergo perſona non habet rationem, quòd prædicetur de natura, vel eſſentia.

¶ 2 Item. Prædicatum ſemper ſignificatur ineſſe ſubiecto. perſona autem non ſignificatur vt inhęrens eſſentiæ, ſed econuerſo.
I ergo perſona non poteſt prædicari de eſſentia.

¶ 3 Item. Superius p ſe prędicatur de ſuo inferiori, ſicut homo de Sorte, ſed Sor. accidentali prædicatione prędicatur de homine. accidit enim homini eſſe Sortē, ſed ſicut Sor. eſt ſuppoſitū humanæ naturæ, ita pater eſt ſuppoſitum naturæ diuinæ. ergo videt q hęc non ſit vera, Deus eſt pater niſi forte per accidens.

¶ 4 Item ſicut dictum eſt, hoc nomen deus quantum eſt de ſe ſupponit perſonam: ſed hæc eſt falſa. vna perſona eſt pater & filius & ſpiritusſanctus. ergo hæc etiam, vnus deus eſt pater & filius & ſpiritusſanctus. D. 4. q. 1. art. 2.

¶ 5 Item. Vr̃ quòd hæc ēt ſit falſa, de⁹ eſt trinitas. nihil. n. ꝓdicat de hoie, qđ nō ꝓdicet de aliquo ſuppoſito hois: ſed trinitas ꝓdicatur, neque de patre, neq; de filio, neq; de ſpiritusſancto. ergo per eandem rationem non poteſt dici quòd deus ſit trinitas.

R ESPONDEO dicendū, q in diuinis eſt oīno indifferētia naturæ ad ſuppoſitū. & ideo nec eſt ibi vl̃e neq; particulare, &
K ideo ſicut vere ꝓdicatur eſſentia de ꝑſona, ita & econuerſo. Sed verum eſt quòd q̃tum ad modū ſignificandi plus habet de proprietate propoſitio in qua prædicatur eſſentia q̃ in qua prædicatur perſona cum prædicatum ſe habeat loco [d] formę. D.1051.

A D PRIMVM. ergo dicendum, quòd quamuis perſona ſit ſuppoſitum: nihilominus tamen propter indifferentiam ſuppoſiti ad naturam perſona eſt ęqualis ſimplicitatis cum natura, & ideo de ſe conuerſim ꝓdicantur. Et per hoc patet ſolutio ad ſecundum, quia in deo habens & habitum ſunt idem re.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in diuinis non eſt aliquid accidentale, nec eſt ibi vniuerſale & particulare. & ideo nihil dicit ibi per accidens, neque per conſequens, ſicut creaturis, ſed tm̃ attenditur ibi alius & alius modus ſignificandi.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc nomen Deus, quantū eſt de ſe, quamuis ſupponat per perſona, nihilominus tamen non ſupponit pro aliqua perſona diſtincte, immo indeterminate, nec forma ſignificata per nomen deus a qua nomē imponitur

eſt

A eſt proprietas perſonalis, ſed natura communis. & ideo vnitas ſignificata per hoc adiectiuum vnius, refertur ad formam diuinitatis, & non ad ſuppoſitum, ſed hoc nomen perſona imponitur a perſonali proprietate quæ eſt forma ſignificata per terminum, & ideo hoc eſt falſa, vna perſona eſt pater & filius & ſpiritusſanctus, qa ſignificaretur vna perſonalitas trium perſonarum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd pater ſupponit perſonam diſtinctam. ſimiliter & filius & ſpiritusſanctus, ſed hoc nomen deus ſupponit perſonam indeterminate. & ideo ratione indeterminationis aliqd poteſt prædicari de deo, quod de nulla diſtinctarum perſonarũ prædicatur, ſicut etiam de homine dicitur, quòd nulli ſingularium conuenit eſſe commune vel ſpeciem, vel aliquid huiuſmodi. Quòd autem plures perſonæ hominum non poſſunt ſimul prædicari de hoc nomine homo, ratio é, quia plures perſonæ non ſunt vnus homo, ſicut plures perſonæ ſunt vnus deus & trinitas, & ideo cõuenienter dici deus eſt tres perſonæ.

EXPOSITIO TEXTVS.

Deus pater ſe alterũ genuit. } Hoc dupliciter ſoluit magiſter: quia ly ſe. poteſt eſſe ablatiui caſus. & tunc ſimpliciter vera eſt: & é ſenſus genuit ſe. i. alterum a ſe. vel poteſt eſſe accuſatiui caſus, & tunc vel facit ſiſtr relationem, & ſic iterũ vera eſt, refert enim identitaté naturę, tamen erit impropria, vel faciet relationem perſonalé, & ſic eſt falſa, quia refert idé ſuppoſitũ. ¶ Poteſt tamen dici, quod etiam ſi refert idem ſuppoſitũ, quodammodo erit vera, ſed erit emphatica locutio, vt ſit ſenſus: genuit alterũ ſe, i. ſimilem ſibi, ſicut dicit poeta. Dij faciã ſine me, ne moriatur ego.

Cap. 7. to. 3

1. de Trini. cap. 10. ſup. d. 4.

DISTIN. V.

Hic quæritur, an pater genuit diuinam eſſentiam, uel ipſa filium, an eſſentia genuit eſſentiam, uel ipſa nec genuit, nec genita eſt.

C

Poſt hæc quæritur vtrum concedendũ ſit, ꝙ pater genuit diuinam eſſentiam: vel ꝙ diuina eſſentia genuit filiũ, vel eſſentia genuit eſſentiã, an oĩno non genuit, nec genita eſt diuina eſſentia? Ad qđ catholicis tractatoribus cõſentiẽtes dimus, quòd nec pater diuinam eſſentiam, nec diuina eſſentia genuit filium, nec diuina eſſentia genuit eſſentiam. Hic autẽ nomine eſſentię intelligim' diuinam naturam, quæ cõmunis eſt tribus perſonis, & tota in ſingulis. Ideo non eſt dicendum, ꝙ pater genuit diuinam eſſentiam, quia ſi pater diceretur genuiſſe diuinam eſſentiam, eſſentia diuina relatiuè diceret ad patrem, vel pro relatiuo poneretur. Si autem relatiuè diceretur, vel ꝓ relatiuo poneretur, non indicaret diuinam eſſentiam. Vt enim ait Auguſt. in 5. lib. de Trinit. quod relatiuẽ dicitur, nõ indicat ſubſtantiã.

Secunda ratio.

Item, cum de' pater ſit diuina eſſentia, ſi eius eſſet genitor eſſet vtiq; genitor eius rei, quæ ipſe eſt. & ita eadem res ſeipſam genuiſſet, quod Auguſt. negat, vt ſupra oſtendimus.

Tertia ratio potior.

Item, ſi pater eſt genitor eſſentię diuinę, cũ ipſe eẽntia diuina ſit: & deus ſit, eo ergo ꝙ generat, & eſt, & deus eſt. Ita, ergo non illud quod generatur eſt a patre deus, ſed pater eo ꝙ generat, & eſt, & deus eſt: & ſi ita eſt, nõ genito gignẽs, ſed gignenti genit' cauſa eſt vt & ſit, & deus ſit. Simili rõne probat Auguſt. in lib. 7. de Tri. ꝙ pater non eſt ſapiens ſapientia quam genuit, quia ſi ea ſapiens eſt: ea eſt, hoc enim eſt ibi eſſe quod ſapere, qđ ſi hoc eſt ibi eẽ quod ſapere non per illam ſapientiam quã genuit ſapiens pater eſt. Quid enim aliud dicimus, cum dicimus hoc illi eſt eſſe quod ſapere, niſi eo eſt, quo ſapiens eſt? Ergo quę cauſa illi eſt, vt ſapiẽs ſit, etiã ipſa illi cauſa eſt, vt ſit. Si ergo ſapientia quam genuit, illi cauſa eſt vt ſapiẽs ſit, & cauſa illi eſt vt ſit. Sed cauſam patri qua ſit, a patre genitam nullo modo dixerit quiſquam ſapientiam. Quid enim eſt inſanius? Ita ergo ſi pater genuit eſſentiã qua eſt, eſſentia quam genuit cauſa eſt illi vt ſit. non ergo ipſam, qua eſt, eſſentia genuit. Nam in illa ſimplicitate inqt Auguſt. quia non eſt aliud ſapere quàm eſſe, eadem eſt ibi ſapientia quæ eſſentia. ideoque quod de ſapientia, hoc de eſſentia dicimus. Sicut ergo non genuit ſapiẽtiam qua ſapiens eſt, ita nec eẽntiã qua eſt. Vt enim ſapientia ſapiens eſt, & potentia potens, ita & eſſentia ipſe ẽ, eademq; eſt ſapientia & potentia quę eſſentia. Patet itaque ex prædictis, quòd pater eſſentiã diuinam non genuit.

Hic uidetur aduerſari Auguſt.

Huic aũt videtur contrarium, quod Augu. ait in lib. de fide ad Petrum. Deus cum verbũ genuit, id quod ipſe eſt genuit, nec de nihilo, nec de aliqua iam facta conditaque materia, ſed de ſeipſo id quod eſt ipſe. Item, de' pater qui veriſſime ſe indicare animis cognituris, & voluit & potuit, hoc ad ſeipſum

DIVISIO TEXTVS.

Hic ponit Magiſter quæſtionem de nominibus ſignificantibus eſſentiam in abſtracto, vtrum aliquod eorum poſſit ſe habere ad generationem vt ſubiectum, uel terminus. Et circa hoc tria facit. Primo, mouet quæſtionem. Secundo, determinat eam. ibi { Ad quod catholicis. Tertio, determinationem confirmat. ibi { Ideo non eſt dicẽdum. } & hæc diuiditur in duas partes. In prima, oſtendit quòd diuina eſſentia non habet ſe ad generationem, ſicut terminus, vt dicatur generata. In ſecũda, quòd nõ ſe habet ad ipſam ſicut ſubiectũ, vt dicatur generans, ibi { Ita etiam nõ eſt dicendum &c. } Prima i duas. In prima, inducit probationẽ. In ſecunda, excludit contrarietatem. ibi, { Huic autem uidetur. } Primum oſtendit tripliciter. Vno modo ſic: quia omne quod i diuinis generat aliquid relatiue dicitur ad illud, & econuerſo, Si igitur pater generat diuinã eſſentiam, eſſentia diceretur relatiue ad patrem, & ita non ſignificaret ſubſtantiam ſecundum Auguſtinum.

Cap. 1, to. 3

¶ Secundo ſic. Pater eſt diuina eſſentia. ſi igitur pater generaret diuinam eſſentiã: pater generaret illud quod ipſe eſt, quod non poteſt eſſe ſecundum Auguſtinum. ibi { Item cum deus &c. Tertio ſic, pater habet eſſe per diuinam eſſentiam. ſi igitur pater generaret diuinam eſſentiam, pater haberet eſſe per id, qood eſt generatum ab ipſo: cuius contrarium videtur magis, & hoc, ibi. { Itẽ ſi pater &c. } { Ita etiam non eſt dicẽdum. } hic probat aliam partem quæſtionis, ſcilicet quòd eſſentia non ſit ſuppoſitum generationis, & hoc dupliciter, ſcilicet qoòd neque eſſentia generet eſſentiam, neque generet filium, & diuiditur i duas. Primo, ponit ꝓbationes vtriuſque. In ſecunda, inducit contrarietatem, ibi { Prædictis autem &c. } hæc diuidi in duas. Primo, inducit contrarietates oſtendentes, quod eſſentia generat eſſentiam. In ſecunda, oſtẽdit quòd eſſentia generet filium. ibi { Dicitur quoque frequenter &c. } Circa primum duo facit. Primo, obiicit per auctoritates Auguſtinus. Secundo, per authoritates Hilarius. ibi { Hinc vero idem etiam. } vtraque diuiditur in obiectionem & ſolutionem. ſimiliter etiam ſequens pars diuiditur in obiectionem, & ſolutionem

Ibidem in fine cap.

Symbo. c. 3 to. 3.

indicādum gennit, ideſt, ꝙ eſt ipſe qui genuit. Ecce aperte dicit his verbis deum patrem genuiſſe illnd quod ipſe eſt. illud autem quod ipſe eſt nō eſt niſi eſſentia diuina. Videtur ergo diuinam eſſentiam genniſſe. Ad quod reſpōdemus illa verba ſic intelligenda eſſe dicen- G tes. Pater de ſeipſo genuit illud quod ipſe eſt ideſt, filinm, qui eſt illud quod pater eſt. nam quod pater eſt, & filins hoc eſt, ſed non qui pater eſt, & filius hic eſt.

Alias partes quæſtionis exequitur.

A

ITa etiam non eſt dicēdum, quòd diuina a eſſentia genuit filiū, H quia cum filius ſit diuina eſſentia, iam eſſet filius res a qua generatur, & ita eadē res ſeipſam generaret. Ita etiam dicimus quòd eſſentia diuina nō genuit eſſentiam. Cum enim vna & ſumma quædam res ſit diuina eſſentia. ſi diuina eſſentia eſſentiam gennit, eadē res ſeipſam genuit, quod omnino eſſe non poteſt, ſed pater ſolus genuit filium, & a patte & filio procedit ſpiritusſanctus.

b *Quæ videantur prædictis eſſe contraria.*

PRædicta autē videtur cōtrarium eſſe quod dicit Auguſtin⁹ in lib. 7. de Trin. hoc inqnit eſt deo eſſe quod ſapere, vnde pater & filius ſimul ſunt vna ſapiētia, quia vna eſſentia, & ſingillatim ſapientia de ſapientia ſicut eſſentia de eēntia. Ecce his ver- K bis aperte dicit Auguſtinus, ſapientiam de ſapienria, & eſſentiam de eſſentia: vbi videtnr ſignificare, ꝙ ſapientia ſapienriam, & eſſentia eſſentiam genuerit. Idem in lib. de fide ad Petrum ait. Sic Chriſtum dei filinm, ideſt, vnam ex trinitare perſonam deum uerum crede, vt diuiniratem eius de natura patris natam eſſe non dubites. Hic videt dicere quòd natura filii ſit nara de natura patris. Idem etiam in lib. 15. de Trin. ait. Dicirur filius conſilium de conſilio, & voluntas de volun- G tare, ſicur ſubſtantia de ſubſtantia, ſapientia de ſapienria, & hic viderur dicere quòd ſubſtātia ſit genita de ſubſtanria, & ſapientia de ſapientia. Sed hoc ita determinam⁹, ſapienria de ſapientia, & ſubſtanria de ſubſtantia eſt, i. filius qui eſt ſapiētia, qui eſt ſubſtantia, eſt de patre, qui eſt eadem ſubſtantia & ſapienria, & filius qui eſt diuinitas, natus eſt de parre qui eſt natura diuina. Et ut expreſſius H dicamus. dicimus filiū ſapientiam eſſe de patre ſapientia, & dicimus filium ſubſtātiam eſſe genitum de patre & a patre ſubſtantia. Quod autem ita intelligi debeat, Auguſtinus oſtendit in 7. lib. de Trin. dicens. Pater ipſe ſapientia eſt, & dicitur filius ſapientia patris, quoniō dicirur lumē patris, ideſt, ſicut lumen de lumine, & vterq; vnū lumen. Sic intelligatur ſapientia de ſapientia, & eſſentia de I eſſentia, & vterque vna ſapientia & vna eſſenria. Item ideo Chriſtus dicit virtus & ſapientia dei, quia de patre virtute & ſapientia, etiam ipſa virtus & ſapientia eſt. ſicut ipſe lumen de patre lumine eſt. & ipſe fons vitæ, eſt apud deū patrem fontem vitæ. Filius ergo ſapientia de patre ſapientia eſt, ſicut filius lumen de lumine patre, & deus filius de deo patre, ut & ſingulis ſit lumen, & ſingulis ſit K ſapientia, & ſingulis ſit deus, & ſimul vnum lumē, vnus deus, & vna ſapientia. Ecce his verbis manifeſtæ aperit. Augu. ex quo ſenſu accipienda ſint prædicta verba & his ſimilia. ſ. cum dicit ſubſtantia de ſubſtātia, vel ſubſtanria genuit ſubſtantiam.

QVAESTIO I.

A

Ad intelligentiam huius partis de tribus quæritur.

Primo. Vtrum eſſentia ſe habeat ad generationem ſicut generans.

Secundo. Vtrum ſe habeat ſicut id de quo eſt generatio.

Tertio. Vtrum ſe habeat ſicut id quod eſt terminus generationis.

Circa primum duo quærūtur.

Primo. Vtrum eſſentia generet.

Secundo. Dato ꝙ non: vtrum ſimiliter ſit in omnibus aliis eſſentialibus nominibus.

ARTICVLVS I.

a *Vtrum eſſentia generet.*

1. q. 39. 5. 1. op. c. 4. 5. AD Primum ſic pcedit. Videtur quòd eſſentia generet. Maior enim eſt oppoſitio affirmationis & negationis, q̃ relationis, ſed oppoſitio relationis facit in diuinis vt vna pſona non ſit alia. ergo fortius faciet hoc contradictio, ſed perſona patris eſt generans. ſi igitur eſſentia non generet, pater non erit eſſentia, qđ eſt impoſſibile. Infr. q. 3. 1.

¶ 1 Præt. quicqd prædicatur de aliquo poteſt ſupponere illud: ſed eſſentia prædicatur de patre, & vere, ergo poteſt ſupponere p patre, & ita poteſt recipere prędicationem patris. ergo poteſt concedi quod eſſentia generet. Cap. 1. in fine & cap. 2. in princ.

¶ 2 Item. Si eſſentia eſt pater. ergo eſt pater filii, ſed relatiua dicuntur ad conuertētiam. ergo & filius erit filius eſſentiæ. ergo eſſentia generat. c. 2. to. 3.

¶ 3 Item. Eſſentia eſt res generans, ſed res generans eſt generans. ergo eſſentia eſt generans.

¶ 4 Item ſicut ſe habet eſſentia ad perſonā, ita perſona ad eſſentiam, ſed de perſona prædicātur attributa eſſentiæ, ſicut potētia bonitas &c. ergo & de eſſentia pprietates perſonæ, ergo poteſt dici quòd eſſentia eſt generans.

CONTRARIVM oſtenditur per rationes Magiſtri.

F d RESPONDEO dicendnm, quòd in creaturis actus ſunt ſuppoſitorum, & eſſentia non agit, ſed eſt principium actus in ſuppoſito, non enim humanitas generat, ſed ſor. vrtute ſuę naturæ, in creaturis autem eſſentia realiter differt a ſuppoſito, & ideo nullus actus proprie de eſſentia prędicatur niſi cantaliter. in diuinis autem eſſentia realiter non differt a ſuppoſito, ſed ſolum ratione, ſiue quantum ad modum ſignificandi: q ſuppoſitū eſt diſtinctum, & eſſentia eſt communis. Et ideo in diuinis, quæcunque prædicantur de ſuppoſito non ſecundum modū quo differt ab eſſentia, prædicantur etiam de eſſentia, dicimus enim quòd eſſentia creat, & gubernat, & huiuſmodi. Sed actus, qui dicitur de ſuppoſito ſecundum modum ſecundum quē differt ab eſſentia nō poteſt de eſſentia pdicari, & huiuſmodi eſt actus generandi, qui prædicatur de ſuppoſito patris, ſecundum quod diſtinctum eſt a ſuppoſito filii. vnde non eſt cōcedendum quòd eſſentia generet, ſed quòd pater generat virtute d eſſentię, vel naturæ. vndę etiam dicit Damaſc. ꝙ generatio eſt opus diuinæ naturæ exiſtens. D. 38. Et 64. Et 65. c. 10. to. 3. D. 417. t. 147. Cap. 1. & 3. D. 666. Lib. 1. fid. orth. c. 8.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd affirmatio, & negatio dicuntur maxime d opponi, quia in eis non importatur aliqua cōuenientia, i priuatiue enim oppoſitis importatur conuenientia quantum ad ſubiectum, quia nata ſunt fieri circa idem. in contrariis autem relatiuis etiam quantum ad genus, quia ſcilicet ſunt in eodem genere. vnde in vtraque oppoſitione, vtrunque extremorum ſignificatur, per modum entis, & naturæ cuiuſdam. illud autē in quo inuenitur aliquid non permiſtū contrario eſt maximum & primum in genere illo, & cauſa omnium aliorum, & ideo oppoſitio affirmationis & negationis cui non admiſcetur aliqua conuenientia eſt prima & maxima oppoſitio, & cauſa omnis oppoſitionis & diſtinctionis, & ideo oportet quòd i qualibet alia oppōne includat affirmatio & negatio, ſicut primum in poſteriori. vñ plura requirūtur ad alias oppoſitiones, q̃ ad oppoſitionem contradictionis, quia ſe habent ex additione ad ipſam. vñ non oportet ꝙ ſi contrarietas nō inueniat niſi D. 955. Cap. 3. ibi.

in diuerſis

in diuerſis realiter, quod affirmatio & negatio inueniatur in di A uerſis realiter, immo ſufficit etiam diſtinctio rationis ad affirmationem & negationem, cum quælibet diſtinctio, vt dictum eſt includat affirmationem & negationem, & talis diſtinctio, ſcilicet rationis eſt inter eſſentiam & perſonam, ſed oppoſita relatiue aliquando requirunt diuerſitatem, vel diſtinctioné realem, & talia ſunt quę diuinas perſonas diſtinguunt; aliquádo autem diſtinctioné rationis tantum: vt cum dicitur idem ei dem idé, & hoc melius dicetur í tractatu de relationibus.

Non longe a princ.

D.26. q. 2. art.1.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eſſentia non prædicatur de ſuppoſito ratione modi ſignificandi in vtroque, ſed ratione indifferentię ſecundum rem ꝓpter ſimplicitatem diuinę naturæ, & ideo nó oportet quòd ſupponat patrem.

Circa finē.

¶ Ad tertium dicendum, quod cum dicitur eſſentia é pater, eſt duplex locutio, ex eo quòd ly pater, poteſt teneri quaſi adiectiue vt ponat formam ſuam circa eſſentiam, & ſic falſa eſt, quia ꝓprietates non determinant eſſentiam. Vel poteſt ſumi ſubſtantiuè, & tunc ſupponit pater in prædicato pro perſona patris: & ſic vera eſt, nec oportet ꝙ ſiat hoc modo conuerſio. ergo filius eſt filius eſſentię, ſed ergo filius eſt filius patris, qui eſt eſſentia.

In medio libri.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cum dicatur, eſſentia eſt res generans. ly res. poteſt ſupponere eſſentiá, vel perſoná, ſi eſſentiam ſic falſa eſt, quia ſic adiectiuum poneret formam ſuam circa eſſentiam, ſi perſonam ſic vera eſt, & tunc non ſequitur. ergo eſſentia eſt generans, quia tunc nó circa idem ponetur forma adiectiui.

Ibidem parum infra.

¶ Ad quintum dicendum, quòd cum eſſentia & perſona differant in modo ſignificandi, illud quod prędicatur de perſona ratione modi ſignificandi ſecundū quòd ab eſſentia diſtinguitur, non prædicatur de eſſentia, vt generans & generatū, aliàs ſimiliter etiam eſt ex parte eſſentię. illud enim quod prędicatur de eſſentia ratione modi ſignificandi quo differt a ſuppoſito diſtincto, non prædicatur de ſuppoſito, ſicut eſſentia eſt communis tribus, tamen non poteſt dici hoc de aliqua perſonarum.

Quod videtur prædicta expoſitioni contrarium.

HVic vero etiam id cõtrarium videtur quod Hil. ait í 4. lib. de trin. Nihil inquit niſi natum habet filius, & geniti honoris ammiratio in honore generantis eſt. B Cùm ergo filius habeat eſſentiam: tota enim in eo eſt diuina eſſentia, videtur quòd ipſa diuina eſſentia nata ſit. Item in lib. 5. ait. Natiuitas dei nõ poteſt eam ex qua profecta eſt non tenere naturam. Nec enim aliud quàm de' ſubſiſtit, quòd nòn aliunde quàm de deo ſubſiſtit. Ecce hic dicit natiuitatem dei perfectam ex natura, & ita videtur ex his verbis atque prædictis natura dei & genita & genuiſſe. Quod C apertius dicit in libro 9. de trinit. Nos inquit vnigenitum deum in forma dei manentem in natura dei manſiſſe profitemur. Nec vnitatem formę ſeruilis in naturam diuinæ vnitatis reſundimus. Nec rurſus corporali infinnatione patrem in filio prædicamus, ſed ex deo eiuſdem generis genitam naturam naturaliter in ſe gignentem habuiſſe naturam, quæ in forma D naturæ ſe gignentis manens, formam naturæ & infirmitatis corporalis accepit: non enim defecerat dei natura ne eſſet, ſed in ſe humilitatem terrenæ natiuitatis manens ſibi dei natura ſuſceperat, generis ſui poteſtaté in habitu aſſumptæ humilitatis exercens. Ecce hic aperte dicit & naturam genuiſſe, & naturam genitam, & naturam aſſumpſiſſe naturam, qđ a pleriſque negatur. Item in eo E dem. Nunquid vnigenito deo contumelia eſt patrem ſibi innaſcibilem deum eſſe, cum ex innaſcibili deo natiuitas vnigenita in naturam vnigenitam ſubſiſtat? Ecce & hic dicit vnigenitam naturam.

Quomodo ſint intelligenda prædicta verba Hilarij.

SEd quia hæc verba ſane vult intelligi, ipſe idem dicit in 4. lib. Intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi, quia B nõ ſermoni res, ſed rei ē ſermo ſubiectus. Hæc ergo verba ita intelligi poſſunt. Nihil habet filius niſi natum, ideſt, nihil habet ſecundum quod eſt de', niſi quod naſcendo accepit, & ipſe naſcendo patris in ſe ſubſiſtentem habuit naturam. Vnde idé Hila. addit in 5. lib. Eandem naturam habet genitus quam ille qui genuit: ita tamen vt natus non ſit ille qui genuit. nam qũo erit pater ipſe cum geni- C tus ſit? Sed in his ipſis ſubſiſtat ille qui genitus eſt, in quibus totus eſt ille qui genuit, quia non eſt aliunde qui genitus eſt, & ideo non refertur ad aliud, quod in vno ſubſiſtit & ex vno. Ac ſi in generatione filii & naturam ſuam, (vt ita dicam) ſequitur indemutabilis deus, indemutabilem gignens deum, nec naturam ſuam deſerit ex indemutabili deo indemutabilis dei perfecta natiuitas ſubſi- D ſtētem ergo in eo dei naturam intelligamus cum in deo deus inſit, nec preter eum qui eſt de' quiſquam deus alius ſit, quia ipſe deus & in eo deus. Naturę ergo dei patris veritas ī deo filio eſſe docetur, cum in eo deus intelligitur eſſe qui deus eſt. Eſt enim vnus in vno & vnus ab uno.

Quod legitur pater de ſua ſubſtantia genuiſſe filium, & filius ſubſtantia patris.

E B

DIcitur quoque & frequenter in ſcriptura ſacra legitur patrem a de ſua ſubſtantia genuiſſe fi-

ARTICVLVS II.

b Vtrum actus generandi prædicetur de aliquo nominum eſſentialium.

AD ſecundū ſic proceditur. Videtur quòd actus generandi de nullo nominum eſſentialium prædicetur. Sicut. n. tres pſonæ ſunt vna eſſentia, ita etiá ſunt vnus deus, ſed ſecundum rationem Magiſtri non poteſt dici eſſentia generare ne notetur eſſentiæ diſtinctio. ergo ſimiliter non poteſt dici deus generat, ne ſequatur deorum pluralitas.

1. p. q. 39. ar. 4.

Ante medium.

¶ 2 Item. Perſona & hypoſtaſis & ſubſtantia non dicuntur relatiue. ſed ſecundum Magiſtrū ideo eſſentia nó poteſt dici generare, quia relatiue non dicitur, ergo ſimiliter, nec perſona, vel hypoſtaſis.

Circa finé.

¶ 3 Item. Iſta nomina natura bonitas & huiuſmodi sūt æqualis abſtractionis ſicut eſſentia. ſi igitur eſſentia propter modum ſignificādi in abſtractio non poteſt generare, ergo videtur ꝙ nec aliquod aliorū.

CONTRARIVM oſtenditur per multas auctoritates in litera.

RESPONDEO dicendum, ſicut dictū eſt, generare proprie conuenit ſuppoſito inquantum diſtinctum, & ideo quātó magis appropinquat nomen ad ſuppoſitum diſtinctum, tanto verius poteſt prædicari de ipſo actus generandi. vnde hæc eſt propriſſime. pater generat, quia imponitur nomen patris a proprietate diſtinguente. Et ſic poteſt dici: perſona generat, quia nomen perſonæ imponitur a proprietate communi, quæ dicitur perſonalitas, & conſequenter minus ꝓprie dicitur. de' generat, quia quamuis claudat in ſe ſuppoſitum, non tñ ſuppoſitum diſtinctum, nec imponit nomen a proprietate diſtinguente, ſed ab eſſentia communi. In omnibus autem abſtractis etiam eſt ordo, quia quædam ordinem dicunt ad actum, ſicut virtus, bonitas, lux, natura, & huiuſmodi. & quia actus ſunt ſuppoſitorum, ideo in textu inuenitur dictum quòd ſapientia generat, vel natura generat, tamen huiuſmodi locutiones non ſunt

Ar. præced. in cor.

extendendæ: ſed pie intelligendæ. Quædam vero nomina ſunt, quæ non dicũt ordinem ad operationem: ſed tantũ imponuntur ſecundum rationem nominis ab actu ſubſtandi, ſicut ſubſtantia. vnde hoc nomẽ ſubſtantia, ad hoc accidit ad rationem ſuppoſiti: ſed hoc nomen eſſentia, remouetur omnino a ratione ſuppoſiti. & ideo

c.1.to.3. minime poteſt dici quòd eſſentia generet. Si tamen inueniretur, eſſet exponenda: eſſentia generat, ideſt, pater q eſt eſſentia.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum: quòd hoc nomen deus includit in ſe ſuppoſitum indeterminate, & ratione eius a quo nomẽ imponitur includit in ſe naturã: vnde ratione modi ſignificandi eſt quaſi medium inter eſſentiam & perſonam diſtinctam, & ideo nec

c.19.to.3. repugnat ſibi modus eſſentiæ ratione indeterminatiõis, nec modus diſtinctæ perſonæ ratione ſuppoſiti; & ideo poteſt dici deꝰ generat, & deꝰ eſt communis tribus perſonis.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd relatiuũ in diuinis multipliciter dicitur: propriſſime enim relatiuum eſt, quod ſecũdum ſuum nomẽ ad aliud refertur, ut pater. Aliud autem dicitur relatiuum qđ ſequitur, vel cauſat relationem ſicut generatio & generare. Aliud autem quod implicite claudit in ſe relationem, ſicut trinitas perſonas diſtinctas relatione, & hoc nomen perſona includit in ſe relationem diſtinguentem.

lib.3.c.14. to.6. Aliud autem poteſt dici relatiuũ inquantum ꝓ relatione ponitur ſicut deus, & etiam quædam nomina abſtracta, cuius ratio dicta eſt.

In corpore. ¶Ad tertium dicendum, ꝙ maioris abſtractionis eſt eſſentia q̃ bonitas vel ſapientia, quia quãuis æqualiter abſtrahãt a ſuppoſito, tamen eſſentia ſuper hoc abſtrahit etiam ab actu. illa vero dicunt ordinem ad actum.

lium. Vnde Aug. in li. de fide ad petrum ait. Pater deus de nullo genitus deo ſemel de ſua natura ſine initio genuit filiũ deum ſibi æqualem: & eadem qua ipſe naturaliter æternus eſt diuinitate coæternum. Ecce hoc dicit Auguſtinus filium genitum de natura patris. Eſt

G autem vna natura patris & filii & ſpiritusſancti. Si ergo de natura patris genitus eſt filius: genitus eſt de natura filii & ſpiritusſancti: immo de natura triũ perſonarum. Idem quoq; Auguſtinus in li. 15. de tri. dicitur Chriſtum eſſe filium ſubſtantiæ patris: & de ſubſtantia patris genitum: tractans illud verbum apoſtoli loquentis de deo patre ſic, Qui eruit nos de poteſtate tenebrarum & tran-

H ſtulit in regnum filii charitatis ſuæ. Quod inquit dictum ẽ filii charitatis ſuæ nihil aliud intelligatur quam filii ſui dilecti quam filii ſubſtantiæ ſuæ. Charitas quippe patris quæ in natura dei eſt ineffabiliter ſimplici, nihil aliud eſt: quam ipſa natura atque ſubſtantia: vt ſæpæ diximus: & ſæpæ iterare nõ piget. Ac per hoc filius charitatis eius nullus eſt alius quã q de ſubſtãtia eius eſt genitus.

I Ecce aperte hoc dicit Auguſtinus filium eſſe genitum de ſubſtantia patris & filium ſubſtantię patris. Idem quoque Auguſtinus in 2. lib. cõtra Maximinũ hęreticum. ſubſtantiam dei genuiſſe filium: & filium genitũ de ſubſtantia patris aſſerit dicens. Carnalibus cogitationibus pleni dei ſubſtantiam de ſeipſa gignere filium non putatis: niſi hæc patiatur quod ſubſtantia carnis patitur quando gignit. Erratis neſcientes ſcri-

K pturas neque virtutem dei. nullo enim modo verum filiũ dei cogitatis; ſi eum natum eſſe de ſubſtantia patris negatis. Non enim iam erat hominis filius: & deo donante factus eſt dei filius: ex deo natus gratia non natura. An forte & ſi non hominis filius erat: tamen aliqua iam erat qualiſcunque creatura: & in dei filium deo mutante conuerſa eſt? ſed nihil horũ eſt, ergo aut de nihilo, aut de aliqua ſubſtãtia eſt. Sed ne crederemus vos putare de nihilo eſſe dei filium: affirmaſtis non vos dicere de nihilo eſſe dei filium. De aliqua ergo ſubſtantia eſt. & ſi nõ de patris, de qua ſit dicite: ſed non inuenietis. Iam ergo vnigenitum dei filiũ Ieſum Chriſtum de patris eſſe ſubſtantia non vos nobiſcum pigeat cõfiteri. Item in eodẽ, vtrique legimus vt ſimus in vero filio eius Ieſu Chriſto. Dicite ergo nobis: vtrum iſte verus dei filius ab eis qui gratia ſũt filii, quadã proprietate diſcretus: de nulla ſubſtantia ſit an de aliqua. Non dico inquis de nulla: nec dicam de nihilo: de aliqua ergo ſubſtantia eſt: quæro de qua? Si nõ de patris ſubſtantia eſt: aliam quære. ſi aliã nõ inuenis: patris agnoſce ſubſtantiam: & filium cum patre homouſion confitere. Item in eodem. Confiteor deum patrẽ omnino incorruptibiliter genuiſſe: ſed qđ eſt, ipſe genuiſſe. Item dico, ꝙ ſæpe dicendũ eſt: aut de aliqua ſubſtãtia natus eſt dei filius: aut de nulla ſi de nulla ergo de nihilo: quod vos iam non dicitis. ſi vero de aliqua: nec tamen de patris ſubſtantia: non eſt verus filius. ſi vero de patris ſubſtãtia, vnius

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur vtrum eſſentia ſe habeat ad generationem ſicut id de quo eſt generatio.

Et circa hoc duo quæruntur.

Primo. Vtrum filius generetur de ſubſtantia patris.
Secundo. Vtrum ſit ex nihilo.

ARTICVLVS I.

a Vtrum filius ſit genitus de ſubſtantia patris.

AD PRIMVM ſic proceditur, videtur ꝙ filius non ſit genitus de ſubſtantia patris. Omnis enim prepoſitio tranſitiua eſt. tranſitio autem requirit diuerſitatem, vel diſtinctionem: ſi igitur filius non diſtinguatur ab eſſentia patris, non poteſt dici de eſſentia eius natus. 1.q.41.3

¶2 Itẽ. Sicut ſe habet natura humana ad Sortẽ: ita diuina eſſentia ad filium, ſed ſor. non poteſt dici de eſſentia humana, ergo nec filius de eſſentia patris.

¶3 Itẽ. De. ſemꝑ dicit ordinem: ſed inter filium & eſſentiã non eſt ordo neque temporis, neque naturæ: cũ eſſentia non ſit generans, ſed pater, neque cauſalitatis. ergo videt quòd nullo modo ſit de eſſentia patris. Si dicas quòd hoc dicitur ꝑ cõſubſtantialitatem filij ad patrem. Contra. ſicut eſſentia patris eſt eſſentia filij: ita tota eſſentia filij eſt ĩ patre. ergo eadẽ ratiõe poteſt dici pater de ſubſtãtia filii ſicut econtrario. ibidem.

CONTRARIVM oſtẽditur per authoritates in littera. vbi ſupra.

RESPONDEO dicendum, quòd hæc præpoſitio de, propriæ deſignat principium & conſubſtantialitatem, hæc autẽ præpoſitio ex. d deſignat tantum ordinẽ principii. Vnde quicquid dicitur eſſe de aliquo, ex illo eſt, ſed non conuertitur. ſicut dicitur ĩ. 36. di. Vnde hæc præpoſitio ex, quandoq; notat ordinem temporis tantum, vt ex mane fiat dies: quandoque ordinẽ principii agentis. ſicut artificiata ſunt ex artifice. quandoque principium materiale: vt cultellus fit ex ferro. Sed de. cum notet conſubſtantialitatem ſemꝑ notat, vel principiũ materiale, ſicut cultellus eſt de ferro, vel agẽs conſubſtantiale: ſicut dicimus quòd homo filius generatur de patre ſuo, cum ſit generatio per deciſionem ſubſtantiæ. Et ſecũdum iſtum modum filius dicitur de patre & de eſſentia patris, tamen de patre ſicut de generante, & de eſſentia ſicut de principio generationis communicato. vnde etiam accedit ad ſimilitudinem ſecundum materiam, ſi a materia remoueatur totum quod eſt imperfectionis: & remaneat hæc ſola de conditionibus materiæ, quod eſt manens in re, & per eam res ſubſiſtit, & præcipue res artificiata, quæ eſt in genere ſubſtantiæ propter ſuam D.587.

materiam

materiam & non propter ſuam formam, vt dicit Commentator A
3. de Anima co̅m. 4 lo ſecundo de anima.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd de. vt deductum eſt, dicit conſubſtantialitatem & ordinem ad principium, & conſubſtantialitas reſpicit eſſentiam, & ordo, ratione cuius eſt tranſitio, reſpicit perſonã generantem. non .n. dicimus quòd filius ſit de eſſentia, ſed q ſit de eſſentia patris, & ideo non oportet eſſe diſtinctionem filij ab eſſentia, ſed a patre.

¶Ad ſecundum dicẽdum, quòd ſimiliter ſor. dicitur naſci de natura patris vel ſubſtãtia, ſicut filius dei: tamen differenter, quia filius dei eſt de tota ſubſtantia patris, ſed ſor. eſt de parte ſubſtantiæ.

¶ Item, Ad aliud: quia ſor. ſubſiſtit nõ tantum per eſſentiã, ſed etiam per materiam, per quam indiuiduatur natura humanitatis i ipſo: ſed filius dei ſubſiſtit p eſſentiam patris cũ eſſentia patris nõ ſit pars filij, ſed totum quod eſt filius.

¶Ad tertium, dicendum ſicut ad primũ.

¶Ad quartum dicẽdum, quòd non notatur ibi tantum conſubſtantialitas, ſed etiam ordo ad principium qui non ſaluatur ſi diceretur pater ẽ de eſſentia filij.

ARTICVLVS II.

b Vtrum filius ſit ex nihilo.

AD SECVNDVM ſic proceditur, videtur quòd filius ſit ex nihilo. Illud enim dicitur ex nihilo eſſe quod non eſt ex præiacenti materia, ſed filius eſt hmôi, quia nõ ẽ de aliquo ſicut de materia. ergo &c.

¶ 2 Item. Quicquid non habet eſſe niſi ab alio quantum eſt in ſe, eſt non ens, cũ inter eſſe & non eſſe non ſit medium; ſed filius non habet eſſe niſi a patre. ergo de
eodem. lib. & c. citatis.
7. ſuæ Met. cap. 7. ſe habet non eſſe: ſed omne tale ſecundum Auicen. eſt ex nihilo. ergo filius eſt ex nihilo.

CONTRA. Omne quòd eſt ex nihilo eſt creatum, ſed filius eſt increatus. ergo &c.

lib. primo ſid. orth. c. 3 ¶Item ſecundum Damaſc. Omne quod eſt ex nihilo eſt vertibile in nihil: ſed filius non eſt hmôi. ergo &c.

RESPONDEO. dicendum, quòd differt dicere aliquid non eſſe ex aliquo, & aliquid eſſe ex nihilo. Cum enim dicitur non eſſe ex aliquo ſicut ex materia, nihil ponitur, & hoc conuenit filio dei. Cum autem dicitur eſſe ex nihilo, remanet ordo A aſſignatus ad nihil. Sed aliquid habet ordinem ad nihil dupliciter, ſcilicet ordinem temporis & ordinem naturæ. Ordinem temporis ex eo, quòd prius fuit non ens, & poſtea eſt ens, & hoc nulli æterno conuenit. Ordinem naturæ, quando aliquid habet eſſe dependẽs ab alio, hoc enim ex parte ſui non habet niſi non eſſe, cum totum eſſe ſuum ad alterum dependeat, & quòd ẽ alicui ex ſeipſo naturaliter præcedit id quod eſt ei ab altero. Et ideo, ſuppoſito q cælum & huiuſmodi fuerit ab æterno, adhuc tamẽ eſt verum dicere quòd ẽ ex nihilo: ſicut probat Auic. neutro autem modo filius habet ordinem ad nihil. non enim habet ordinẽ temporis, quia æterna eſt, non habet ordinem naturæ, quia ſuum eſſe eſt abſolutum, non dependens ab alio.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd quamuis non ſit de materia: non tamen ſequitur quòd non de aliquo, quia eſt de ſubſtantia patris, quo etiam remoto, adhuc non ſequeretur quòd eſſet ex nihilo, vt dictum eſt, quia pater non eſt de aliquo, & tamen non eſt ex nihilo. idem autem eſt eſſe patris & filij.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd filius quamuis totum eſſe ſuũ habeat ab alio, nihilominus tamen eſſe ſuum non eſt dependens, quia accipit a patre idem numero eſſe, quod ipſe habet. & ideo non eſt dependens eſſe ſuũ, neque poſſibile, neque ex nihilo, quod neceſſario ſequeretur, ſi aliud in numero eſſe reciperet.

QVAEST. III.

C

Vtrum eſſentia ſit terminus generationis. Circa medium.

DEINDE quæritur vtrum eſſentia ſit terminus generationis, videtur quòd non. Generatio enim eſt inter duos terminos, ſcilicet terminum a quo, & terminum ad quem: ſed generatio filij non habet terminum a quo: quia non eſt ex nõ eſſe. ergo ẽt non habet terminum ad quem. 1. q. 39. 5.

¶ Item. Omne quod eſt terminus generationis eſt generatum per ſe vel per accidens: per ſe ſicut ipſa res generata. per accidens ſicut forma eius: ſed eſſentia nullo modo generata eſt, ſicut nec generans: quia ſequeretur diſtinctio. ergo non eſt terminus generationis.

¶Præt. Si eſſet terminus, hoc non eſſet, niſi ſicut acceptum per genera-

eiuſdemque ſubſtantiæ ſunt pater & filius, Vos autem nec filium de patris ſubſtantia genitum vultis: & tamẽ eum nõ ex nihilo, nec ex aliqua materia: ſed ex patre eſſe cõceditis, nec videtis quòd neceſſe ſit: vt qui non eſt ex nihilo, nec ex aliqua re alia, ſed ex deo: niſi ex dei B ſubſtãtia eſſe non poſsit: & hoc eſſe quod deus eſt, de quo eſt. id eſt, deus de deo natus eſt: quia non alius prius fuit: ſed natura coæterna de deo eſt.

Colligens ſummam prædictorum aperit ex quo ſenſu accipienda ſint.

HIs verbis pmiſsis; innui uidetur quòd diuina ſubſtantia filiũ C genuerit: & quòd filius ſit genitus de ſubſtantia patris: & quòd de deo eſt natura coæterna: & quòd pater id quod ipſe eſt gennit. id autem quod ipſe eſt, eſſentia diuina eſt: & ita putari poteſt diuinam eſſentiam genuiſſe. Vehementer mouent nos hæc verba: quæ quomodo intelligenda ſint mallem magis ab aliis audire q̃ ipſe tradere: vt tamen ſine præiudicio ac temeritate loquar, ex hoc ſenD ſu dicta poſſunt accipi. Natura coæterna de deo eſt, ideſt filiꝰ coæternus patri de patre eſt: ita quòd eſt eadem cum eo natura vel eiuſdem naturæ. Quẽ ſenſum confirmat Aug. ibidẽ ſubiiciẽs, & quod dixerat quaſi explanans. Dicto enim natura coæterna de deo eſt: addidit non eſt aliud filius quàm illud de quo eſt ideſt vnius eiuſdẽq; ſubſtantiæ eſt. Deinde apertius talem intellectum ex prædictis verbis fore habendum aperit E in eodem li. contra Maximinũ dicẽs. Trinitas hæc vnius eiuſdemque ſubſtantiæ eſt: quia nõ de aliqua materia vel de nihilo eſt filius: ſed de quo eſt genitus. itemque ſpiritusſanctus nõ de aliqua materia vel de nihilo eſt: ſed inde eſt, vnde procedit. His vtique verbis, aperte oſtendit ea ratione dici filiũ B eſſe de ſubſtantia patris, quia eſt de patre genitus: ita quòd eſt eiuſdem ſubſtantiæ cum eo. & ſpiritum ſanctum eſſe de ſubſtantia patris & filij: quia ab vtroque procedit: ita quòd eſt eiuſdem ſubſtantiæ.

Quòd nec filius nec ſpiritusſanctus eſt de nihilo, ſed de aliquo: non tamen de materia.

b

C OStenditur quoque ex illis uerbis filium, & ſpiritum ſanctum non eſſe de nihilo: ſed de aliquo: nec tamen de aliqua materia. Vnde etiam Hyla. ait in xii. li. de tri. Vnigenitus deus cum natꝰ ſit, patrem teſtatur authorem: cum ex manente natus eſt non eſt natus ex nihilo. & cum ante tempus natus eſt: omnẽ ſenſum præuenit naſcendo. Hic aperte dicitur, quòd filius non eſt natus ex nihilo. ſimiliter & D ſpiritusſanctus non eſt dicendus eſſe vel procedere ex nihilo: quia filius de ſubſtantia patris natus eſt ideſt a patre eſt. cum quo eſt eiuſdem ſubſtantiæ & eadem ſubſtãtia. Ex quo ſenſu, etiam illud accipiendũ eſt: pater genuit id quod eſt ipſe ideſt filium qui eſt hoc quod pater. Et hoc ita debere intelligi Aug. aperit dicens, in primo lib. contra Maximinũ: Hoc pater genuit qđ eſt: alioquin nõ eſt uerus filius, ſi quod eſt pater nõ eſt filius. Item ſubE ſtantia dei genuit filium ideſt pater ſubſtãtia, genuit filium q

In corpore. Parum ante medium.

generationem, ſed filius non accepit eſſentiam. ergo eſſentia eſt terminus generationis. probatio mediȩ. Accipere enim, cùm non conueniat tribus perſonis eſt actus notionalis: ſed nullus actus notionalis terminatur ad eſſentiã, ſicut patet quòd pater non generat eſſentiam, ergo nec filius accepit eſſentiam.

CONTRA. Illud in quo eſt generatio eſt terminus generationis, ſed Hila. dicit quòd natiuitas vnigeniti in naturam ingenitam ſubſiſtit. ergo natura, uel eſſentia eſt terminus generationis. Lib. 5. de trinit. circa fi. Lib. 3. ro. 6. cap. 15.

¶ Praet. Generatio inuenitur in diuinis, vt ſupra dictum eſt, ſecundum id quod eſt perfectionis in ipſa: ſed tota perfectio generationis eſt ex termino ad quem. ergo in generatione diuina eſt terminus ad quẽ ſed hoc nõ eſt aliud quàm eſſentia. ergo &c. D. 4. q. 1. art. 1.

RESPONDEO dicendum, quòd terminus generationis in creaturis poteſt accipi dupliciter, ſicut etiam & principium: dicitur enim principium generationis ipſum generans, & huic principio correſpondet ſicut terminus ipſum genitũ. Dicitur etiam principium generationis a quo incipit generatio, & hoc modo principium, vel initium generationis eſt priuatio formæ inducendæ. & huic principio terminus oppoſitus eſt forma per generationẽ inducta. Sicut etiam in dealbatione, terminus a quo eſt nigredo, & terminus ad quẽ eſt albedo, & ſimiliter in diuinis terminus gñationis (quamuis non ſit ibi actio, uel mutatio) poteſt accipi dupliciter, ſcilicet ipſum generatum, & hoc eſt filius, vel eſſentia accepta a filio per generationẽ. Cap. 9.

¶ Ad primum. ergo dicendum, quòd generatio & quilibet motus eorum imperfectionẽ habet ex termino a quo, quod eſt priuatio vel contrarium includens priuationem. & ideo in generatione diuina nõ eſt terminus a quo, ſed tñ terminus ad quẽ, a quo eſt tota perfectio generationis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eſſentia diuina nõ eſt genita in filio, neque per ſe, neque per accidẽs, quia eadem eſſentia eſt in generante & genito. Si autem eſſentia eſſet diuiſa, tūc ſequeretur neceſſario, quòd eſſet genita per accidens, quàmuis non per ſe, ſicut in rebus creatis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis accipere ſit actus notionalis, poteſt tamen terminari ad eſſentiam, quod ſic patet, quia in generatione diuina ſicut in qualibet alia, eſt tria conſiderare, ſcilicet generantem, & genitum, & naturam communicatã per generationem. Poſſunt ergo verba notionalia deſignare comparationem generantis ad genitum, ſicut generare vel dare, vel generantis ad eſſentiam, uel geniti ad eſſentiam, vt accipere: vel geniti ad generantem ſicut naſci.

¶ Sciendum igitur, quòd cum omne verbũ notionale ſignificet actum perſonȩ vt diſtincta eſt, oportet quòd ſemper egrediatur a perſona diſtincta, & ideo nullum verbum tale exit ab eſſentia, vt dicatur eſſentia generare, vel dare notionaliter, vel accipere, uel naſci. Verba autem quæ deſignant comparationem generantis ad eſſentiam, uel geniti ad eſſentiam, terminantur ad eſſentiam, quia ex parte illa non ſunt diſtinctiua, & huiuſmodi verba ſunt, accipere, & dare. Sed verba quæ deſignant cõparatio-

eſt eadem ſubſtantia & eiuſdẽ ſubſtantiȩ: quod ſic eſſe intelligendum, Auguſtinus oſtendit dicens ad Maximinum. Sicut dicis, ſpiritus ſpiritũ genuit: ita dic, ſpiritus eiuſdem naturæ vel ſubſtantiȩ ſpiritum genuit. Item, ſicut dicis, deus deum genuit: ita dic, deus eiuſdem naturȩ vel ſubſtantiȩ genuit deum. hoc ſi credideris & dixeris, nihil de hac re vlteriꝰ accuſaberis. His enim verbis aperit, quomodo prȩdicta debeant intelligi. Similiter: filius natus eſt de ſubſtantia patris: vel pater genuit filium de ſua natura, ſiue eſſentia ideſt de ſe natura & eſſentia genuit filiũ eiuſdem eſſentiæ ac naturæ: & qui eſt eadem eſſentia ac natura. Similiter expone illud: filius ſubſtantiæ patris ideſt filius patris ſubſtantiȩ ideſt qui eſt ſubſtantia: cum quo & filiꝰ eadem ſubſtantia eſt: quia conſubſtantialis eſt patri filius. Et hic ſenſus adiuuatur ex uerbis Aug. qui in 5. lib. de trini. ait. Tres perſonas eiuſdem eſſentiæ, vel tres perſonas vnam eſſentiam dicimus. Tres autem perſonas ex eadẽ eſſentia non dicimus: quaſi aliud ibi ſit qđ eſſentia eſt, aliud quod perſona. His verbis oſtenditur, non

G eſſe dicendum perſonam eſſe ex eſſentia, niſi ex ſenſu prȩdicto: qui ſenſus confirmatur ẽt ex eo quòd in. 15. lib. de tri. idem Auguſtinus ait. Sicut noſtra ſcientia ſcientiæ dei: ſic & noſtrum verbum quod naſcitur ex noſtra ſcientia diſsimile eſt illi verbo dei: quod natũ eſt de patris eſſentia. Tale eſt autem, ac ſi dicerem, de patris ſcientia, de patris ſapiẽtia. Vel quod eſt expreſsius de patre eſſentia: de patre ſcientia: de patre ſapientia. Et hoc itaque intellectu uerbum dei patris vnigenitus filius per omnia patri ſimilis & æqualis rectȩ dicitur deus de deo lumen de lumine: ſapientia de ſapientia: eſſentia de eſſentia, quia eſt hoc omnino quod pater: non tamen pater: quia iſte filius ille pater. H

Quare uerbum patris dicatur filius natura.

VNde eſt, ꝙ ſolus vnigenitus dei dicitur filiꝰ natura: quia eiuſdem naturȩ eſt & eadem natura eſt cum patre. Vnde Hyl. de Chriſto loquens ait in lib. de trin. Natura filius eſt: quia eandem naturam quam ille qui genuit habet. I

F nem geniti ad generatẽ, vel econuerſo ſunt diſtincta ex vtraque parte. & ideo ex neutra parte poteſt eis adiũgi eſſentia, quia nec eſſentia generat, nec pater generat eſſentiam, quod patet etiam ex ſignificatione uerborum, quia generans inquantum generans, diſtinguitur a genito, & econuerſo. Sed dans diſtinguitur quidem ab eo cui dat, ſed nõ ab eo qđ dat, quia aliquis poteſt dare ſeipſum. ſimiliter & accipiens diſtinguitur ab eo a quo accipit, ſed non ab eo qđ accipit de neceſſitate, aliquis enim accipere ſeipſum poteſt, ſicut ſeruus manumiſſus. Cap. 13. c. 3

EXPOSITIO TEXTVS.

SI autem relatiue di. &c.} Videtur falſum, quia hoc nomen deꝰ pro relatiuo ponit, & cum hoc indicat eſſentiam. Dicendũ quòd quàmuis indicet eſſentiã ex parte ſignificati, tñ ea parte ſuppoſiti indicat perſonam: vnde tota ratio diuerſitatis in iſtis rationibus eſt, quòd non concludũt. ſimiliter de hoc nomine deꝰ, ſicut de hoc nomine eſſentia, eſt diuerſus modus ſupponendi. Cap. 14. ibi

¶{Hoc ad ſe indicandum.} Cõtra: Generatio filii, ut ſupra dictum eſt, non eſt propter aliquem finem, cum finis ſit dignior eo quod eſt ad finẽ. ergo non eſt propter manifeſtationem patris. Dicendũ quod ly ad hoc, eſt conſecutiuum & non finalem cauſam deſignans; manifeſtatio enim patris conſecuta eſt ad generationem filii. D. 4. q. 1. art. 3. Lib. 5. circa finem.

{Conſilium de conſi.} Contra. Cõſilium, eſt quædam quæſtio ſecundum phyloſophum: vbi autem non eſt dubitatio, ibi non eſt quæſtio. ergo in diuinis non eſt conſilium. Dicendum quòd conſilium poteſt ſumi paſſiue, quantum ſcilicet ad illum qui petit, vel accipit conſilium, & hoc non poteſt eſſe in deo, quia hoc importat dubitationem. dicitur etiam actiue quantum ad illum qui dat conſilium, & hoc modo eſt in diuinis & ſignificat abundantiam cognitionis ipſius de rebus dubiis agibilibus, de quibus eſt conſilium. {Nihil habet filius niſi natum,} ideſt, niſi quòd naſcendo accepit, ſed aliquid accepit naſcendo ſicut communicatum ſibi per natiuitatem vt eſſentiam, & aliquid, ſicut conſequens natiuitatem, ſecundum modum intelligendi ſicut relationem filiationis {Et ammiratio ho. ip. ge. xi.} ideſt, illæ quæ honorat filium ammirando ipſum, quaſi adeo magnum ſupra ſe honorat etiam patrem, & econuerſo. Io. 5. vt omnes ho. &c. K

{Natiuitas dei} hoc dupliciter poteſt exponi vt per natiuitatẽ intelligamus ipſum deum natum, vel melius poſſumus intelligere generationem paſſiuam. & dicitur generatio tenere aliquã naturam quæ per generationem inducitur ſicut omnis motus & mutatio terminatur per terminum ad quem, a quo ſpeciem habet; uult ergo dicere. Hilar. quòd cum in omni generatione vniuoca oporteat idem eſſe principium generationis, & quòd per generationem communicatur, ſicut in generatione ignis, forma ignis eſt principium, & eadem eſt per generationem acquiſita, licet non ſecundum numerum eadem, ita oportet quòd cum generatio diuina ſit virtute naturæ diuinæ, quòd per generationem genitus accipiat naturam diuinam, & oportet quòd eandem numero, quia vt ſupra probatum eſt: diuina d. 4. q. 1. art. 1.

natura

natura non poteſt diuidi ſecundum numerum. {Vnitatem for A mæ ſecundum}, ideſt, non ponimus naturam humanam cum diuina vnum effectum in natura. {Nec rurſus corporali &c.} ideſt, hoc quod dominus dicit Ioã. 14. Ego in patre & pater in me eſt, non debet intelligi hoc modo, vt pater ſit in filio, hoc modo quo inſinuatur, ideſt, manifeſtatur corp⁹ eſſe in corpore. Sed ex eo, ideſt, ex patre genitam naturam eiuſdem generis, ideſt, eiuſdem virtutis & rationis, ſicut humanitas eſt eiuſdem generis in ſor. & platone, ideſt, ipſum genitum habentem talem naturam dicimus. {Habuiſſe in ſe naturam

In dialo. 65 q.q. 8. 10. 4. gignentis.} ideſt, patris gignentis.

¶ Vel poteſt exponi natura genita, quia per generationē accepta in filio, & gignens, quia eſt principium generationis in patre. {Nunquid ingenitus deo.} hoc

c. 20. to. 3. dicit cōtra Arrianos qui dicebant filium minorem patre, quia non eſt ingenitus ſicut pater, ſed non ſequitur, quia ipſe eſt vnigenitus patris, & per generationem totam naturā patris accepit, & hoc eſt quod dicit. In naturam vnige. &c. {Non eſt aliunde}, ideſt, ab alio quàm a patre. & ideo non refertur ad aliud, ideſt, ad aliam perſonam quàm ad patrem inquantum filius eſt, quia ad ſpiritum ſanctum refertur inquantum ſpirans eſt. Vel aliter. Aliunde, ſcilicet quàm de eſſentia patris. {Ad aliud} ſimiliter quantum ad eſſentiam, vel naturam. q. non habens diuinam naturam, ſed aliam. {In vno ſubſiſtit &c.} in vnitate naturæ diuinæ. {Ex vno,} ideſt ex patre, vel ex vnitate naturæ patris. {Ac ſic in generatione filii &c.} vult oſtendere quomodo filius ſit in patre, & econuerſo, hoc modo pater per generationem dat naturam ſuam filio. ergo cum pater immutabilis non amittit naturam, ſed ſequitur eam, quia vbi eſt natura ſua eſt & ipſe. vnde cum D natura ſua ſit in filio ipſe eſt in eo. ſimiliter ecōuerſo, filius accepit naturam quam pater habet, & cum ipſe pater ſit immutabilis non dimittit naturam ſuam. vnde cum natura eadem numero, quæ filio datur remaneat in patre, filius manet in patre, & dicitur Indemutabilis ex in & demutor. aris. {In regnum filii charitatis,} coſ. 1. dupliciter exponitur, poteſt enim charitas teneri eſſentialiter, & tunc erit ſenſus filii charitatis, ſcilicet, ideſt, filii ſubſtantiæ ſuæ, quod qualiter intelligendum ſit Magi-

Diſt. 17. ſter infra oſtendet. poteſt etiam teneri notionaliter, & tunc erit locutio emphatica, ſicut conſuetum eſt in ſcriptura, quod aliquis dicatur filius alicuius, quod maxime ſibi competit: ſicut Iſa. 5. In cornu filio olei. Ad literam, oſtendens locum oleo abundantem, & primi Re. 27. Filij mortis eſtis, ideſt, digniſſimi morte, & ſimiliter dicitur vnigenitus dei filius charitatis, quia in ipſo maxime charitas patris quieſcit. {His verbis præmiſſis &c.} hæc ex præmiſſis authoritatibus elicit 4. propoſitiones quæ ſuæ ſententiæ videntur contrariæ, quarū vna eſt, quòd natura coæterna deo eſt, in quo videtur loqui de natura genita & hanc exponit, ibi {Vt tamen ſine prin.} Secunda eſt: pater genuit id quod ipſe eſt: quam exponit, ibi {Ex quo ſenſu &c.} Tertia eſt quòd ſubſtātia dei genuit filium, quam exponit, ibi {Item ſubſtātia dei ge. &c.} Quarta eſt, quòd filius natus eſt de ſubſtantia patris, quam exponit ibi, {Similiter filius natus eſt &c.} Et addit quintam, quòd filius eſt ſubſtantia patris, quam exponit ibi. {Similiter expone illud &c.}

DISTINCTIO VI.

A

Vtrum pater voluntate ſua genuit filium, an neceſſitate, an volens, vel nolens ſit deus.

RAETERAA ſolet quæri: utrum pater genuerit filium voluntate an *a* neceſsitate. De hoc Oroſius ad Auguſtinum, ita ait. Voluntate pater genuit filium uel neceſsitate, ſed nec voluntate, nec neceſsitate, quia neceſsitas in deo non eſt, præire voluntas ſapientiam non poteſt. Quo circa, ut ait Auguſtinus in 15. lib. de Trini. Ridenda eſt dialectica Eunomij, a quo Eunomiani hæretici orti ſunt, qui cum non poſſet intelligere, nec credere voluiſſet vnigenitum dei filium verbum dei eſſe natura, i. de ſubſtantia patris genitum, non naturę, vel ſubſtantię dixit eſſe filium, ſed filium voluntatis dei; nolens aſſerere accedētem deo voluntatem qua gigneret filiū, ſicut nos aliquid aliquando volumus. quod antea non volebamus B ꝓpter quod mutabiliter natura noſtraītelligitur, quod abſit vt in deo eſſe credamus. *c* Dicamus ergo verbum dei eſſe filium dei, natura, non voluntate, vt docet Auguſt. in 15. lib. de trinit. vbi quēdam catholicum hæretico reſpondentem commēdat dicens. Acute ſane quidam reſpondit hæretico verſutiſſime interroganti, vtrum deus volens, an nolens filium genuerit, vt ſi diceret nolens, C abſurdiſſima dei miſeria ſequæretur. Si autem volens. *a* continuo quod intendebat

DIVISIO TEXTVS.

HIc Magiſter inquirit de generatione q̄tum ad principium, & diuidit in duas partes. In prima inquirit quid ſit principium generationis. Vtrum neceſſitas, vel voluntas, vel natura. In ſecunda, inquirit de cōitate principij generationis. Vtrū .ſ. potētia generādi ſit cōis patri & filio, in ſequēti diſtinctione. Prima in tres. Primo enim mouet quæſtionem & determinat. Secundo, remouet dubitationē. ibi {Sed contra hoc opponitur.} Tertio, exponit determinationem. ibi {Prædicta tamen verba.} Circa primum tria facit. Primo ponit quæſtionem. Secundo determinat, ibi. {Nec voluntate.} ibidem. Tertio, ex determinatione excludit errorem. ibi {Quo circa vt ait.} Vbi proponit errorem. Secundo excludit. ibi {Propter quod mutabilis. vbi primo improbat pōnē errantis. Scd̄o cōfirmat rōnē. ibi {Acute ſane.}

QVAESTIO I.

A

Ad intelligentiam huius partis tria quærruntur.

Primò. Vtrum pater genuit filium neceſſitate.
Secundo. Vtrum voluntate.
Tertio. Vtrum natura.

ARTICVLVS I.

D *a Vtrum pater genuit filium neceſsitate.*

AD primum ſic proceditur. Videtur quòd pater genuit filium neceſſitate. Neceſſarium enim & poſſibile diuidunt ens, ſi igitur pater nō genuit filium neceſſitate, genuit ipſum contingenter, vel poſſibiliter. quod eſt impoſſibile. e. p. q. 41. 2. De poteſta. q. 2. ar. 3.

¶ 2 Præt. Omne ęternum eſt neceſſarium, ſed generatio filij a patre eſt æterna: ergo neceſſaria.

¶ 3 Præt. Sicut deus eſt p ſe bonus, ita eſt per ſe ens neceſſariū, omne enim quod eſt per participationem reducitur ad id quod eſt per ſe: ſed in per ſe bono nihil poteſt eſſe niſi bonum. ergo nec in per ſe neceſſario aliquid niſi neceſſarium, cum igitur generatio ſit in deo. ergo erit neceſſaria.

CONTRA omnis neceſſitas eſt ratione alicuius cogentis, vel interius, vel exterius, ſed deo nō poteſt eſſe aliquid fortius. ergo ibi non poteſt eſſe neceſſitas. 5. de Ciuit. dei. c. 10. t. 5 Te. 6.

B ¶ Præt. Auguſt. diuidit neceſſitatem in coactionem & prohibitionem, ſed neutrum deo conuenit. ergo &c.

RESPONDEO dicendū, quòd ſm Philoſophū. 5. Meta. neceſſarium dicitur multipliciter. Eſt .n. neceſſariū abſolute, & neceſſariū ex cōditione, & hoc eſt duplex, ſcilicet ex conditione finis, vel ex conditione agentis. Neceſſarium ex conditione agentis, eſt neceſſarium per violentiam: non enim eum qui violenter currit neceſſe eſt currere, niſi ſub hac conditione ſi aliqs eum cogit. Neceſſarium ex conditione finis eſt illud, ſine quo non poteſt conſequi aliquis finis, vel non ita faciliter: finis aūt eſt duplex, vel ad eſſe, & hoc modo cibus, vel nutrimentum dicuntur eſſe neceſſaria, quia ſine eis non poteſt eſſe hō, uel pertinens ad bene eſſe, & ſic dicitur eſſe nauis neceſſaria eunti vltra mare, quia ſine ea exercere non poteſt actionem ſuam. Neceſſarium autem abſolute dicitur quod eſt neceſſarium per id quod in

in eſſentia ſoa aſt, ſiue illud ſit ſua eſſentia, ſicut in ſimplicibus, ſiue ſicut in compoſitis illud principium ſit materia, ſicut dicimus hominem mori eſt neceſſarium, ſiue forma, ſicut dicimus hominem eſſe rationalem eſt neceſſarium. hoc autem abſolute neceſſarium eſt duplex, quoddam enim eſt, quod habet neceſſitatem & eſſe ab alio, ſicut in omnib⁹ quæ cauſam habent, qđdam autem eſt cuius neceſſitas non depēdet ab alio, ſed ipſa eſt cauſa neceſſitatis in omnibus neceſſariis ſicut deus. Dicendum ergo, quòd generatio i diuinis nō eſt ex neceſſitate cōditionata, ſiue conditionetur ex fine, ſiue ex agente, non ex agente, cum ipſe deus ſit primum principiom & ultimus finis, ſed eſt neceſſaria neceſſitate abſoluta, ſicut ē neceſſitas primę cauſæ. Et ꝑ hoc patet ſolutio ad otranque partem: qa primæ rationes procedunt de neceſſitate abſoluta, & aliæ de neceſſitate coactionis quæ repugnat neceſſitati abſolute, & de iſta procedebat hæreticus, & ſecundum hoc negatur in litera.

concluderet, ſcilicet non naturæ eſſe ſilium, ſed voluntatis. At ille vigilantiſſime, uiciſſim quæſiuit ab eo. Vtrum deus pater volens, an nolens ſit de⁹. vt ſi reſponderet nolens, ſequeretur grandis abſurditas, & miſeria, quam de deo credere magna eſt inſania. Si au- G tem diceret volens, reſponderetur ei. ergo & ipſe voluntate ſua deus eſt, non natura. Quid ergo reſtabat, niſi vt obmuteſceret ſua interrogatione, obligatū inſolubili vinculo ſe videns? Ex prædictis docetur, non eſſe concedendnm', quòd deus voluntate, vel neceſſitate, vel volens, vel nolens ſit deus. Item quòd voluntate, vel neceſſitate, vel volens, vel nolens, genuerit fi- H lium.

b Oppoſitio contra prædicta.

Sed contra hoc opponitur ſic. Voluntas dei eſt natura, ſiue eſſentia dei, quia non eſt aliud deo eſſe, aliud velle. & ideo ſicut vna eſt eſſentia triū perſonarum: ita & vna voluntas. Si ergo deus natura deus, & voluntate deus eſt & ſi verbum dei natura deus eſt, & vo- I luntate filius dei eſt, hoc aūt facile eſt refellere. Nam & præſcientia dei, ſiue ſcientia qua ſcit. vel pręſcit bona & mala, diuina natura, ſiue eſſentia eſt & prædeſtinatio, ſiue voluntas eius eadem diuina eſſentia eſt, nec eſt aliud deo ſcire, vel uelle quàm eſſe, & cum ſit vnum G & idem, ſcientia dei, vel voluntas, non tamen dicitur de voluntate quicqd dicitur de ſcientia, & econuerſo, nec omnia illa ſua volūtate deus vult, quæ ſua ſcientia ſcit: cum ſcientia ſua nouerit tàm bona, quàm mala. voluntate autem non velit niſi bona, ſciētia quippe dei & pręſcientia de bonis eſt & de malis. Voluntas vero & prædeſtinatio, de bonis eſt tantū & tamen vnum & idem eſt in H deo ſcientia, & voluntas, & pręſcientia, & prædeſtinatio. Ita eum vnum ſit natura dei & voluntas: dicitur tamen pater genuiſſe filium natura, non voluntate, & eſſe deus natura, non voluntate.

Quomodo intelligenda ſint illa uerba. pater, nec uolens, nec nolens, eſt deus, nec volens, nec nolens, genuit filium.

Prædicta tamē verba, quibus prudenter dictum eſt, quòd deus

ARTICVLVS II.

b Vtrum pater genuit filiū uoluntate.

Ibidem. AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd pater genuit filium voluntate. Omne enim bonum eſt volitum a deo, ſicut omne verum ſcitum. ſed generatio filij eſt optimum. ergo eſt volitum a deo, & ita pater genuit filium voluntate.

¶ 2 Præt. In generatione humana, ita eſt: quòd principium inclinans ad generandum eſt voluntas, ſed generatio humana extra ſicut a diuina. ergo & ſimiliter in generatione diuina. & ita videtur quòd pater genuit filium voluntate.

Damaſc. 1. ſi. orth. c. 18 ¶ 3 Præt. Ori. dicit de patre loquens. Germen proferens voluntatis factus eſt verbi pater: ſed illud, quod eſt germen voluntatis, eſt natum voluntate generantis. ergo pater genuit filium volontate.

CONTRA. Voluntas eſt principium productionis eorū, quæ per artem producuntur in rebus humanis: ſed filius non K producitur a patre ſicut artificiatum, immo ſicut ars, ſed creaturæ ſicut artificiata. ergo videtur quòd pater non genuit filium voluntate, ſed voluntate creaturas produxit.

Cano. 24. ¶ Præt. Hil. lib. de ſynodis. Siquis voluntate dei filium tanquam factum dicat, anathema ſit. ergo &c.

RESPONDEO dicendum, quòd voluntas poteſt comparari ad aliquid dupliciter, aut ſicut potentia ad obiectum, aut ſicut principium. ſi comparetur ad aliquid ſicut ad obiectum, tunc omne volitum a deo poteſt dici eſſe voluntate eius, & ſic poteſt dici pater eſt deus volūtate ſua, vult enim ſe eſſe deum, & ſimiliter poteſt concedi quòd pater genuit filium voluntate. Si autem comparetur volūtas ad aliquid ſicut principium hoc poteſt eſſe dupliciter, quia aut illud ad quod comparatur ſicut principium dicit rationem principiandi. Aut dicit ipſum principiatum. Si primo mō, ſic cōparatur voluntas ad proceſſionē,

D. 665. ſpiritusſ. qui procedit vt amor, i quo volūtas principiata oīa, F ſcilicet amore creaturas producit & ſecundum hunc modum etiam intellectus in deo ſe habet ad generationem filij, qui procedit, vt verbum & ars. Si ſecundo modo tunc principiatum voluntatis procedit a voluntate ſecundum voluntatis conditionem, voluntas autem quantum eſt in ſe libera eſt. vñ principiata voluntatis ſunt tantum ea, quę poſſunt eſſe, vel non eſſe & hoc modo cōſtat, quod voluntas diuina comparatur ad creationē rerum, & non ad generationē filij: & hinc ē ꝙ quidam diſtinguunt voluntatem in tria, ſcilicet in voluntatem accedentem, quæ ſcilicet de nouo accedit operi, vel operanti, & talis nō eſt i deo, ſecundum aliquem triom dictorum modorum voluntatis, quia omnis operatio eius eſt a voluntate æterna. Item in volūtatē cōcomitātem quæ dicitur ſecundū comparationem ad obiectum tantum, & ſic eſt in deo reſpectu gñationis filij. Item in voluntatem antecedentem, & ſic dicit comparationē principij ad principiatum, & ſic eſt reſpectu creaturam.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd ratio illa procedit ſecundum comparationem voluntatis ad obiectum tantum.

¶ Ad ſecundum, dicendum quòd generatio humana non eſt eterna, & ideo poteſt habere voluntatem antecedentem, quod nō pōt eſſe in diuina.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Ori. vocat germen volūtatis id, in quo quieſcit patris beneplacitum, & hæc eſt filius ſicut ipſe dixit Matth. 3. Hic eſt filius meus dilectus &c. Aliæ autem rationes procedunt de voluntate antecedente, ſiue ſecundum comparationem principij ad principiatum.

ARTICVLVS III.

c Vtrum pater genuit filium naturaliter.

1. p. q. 41. ar. 2. Can. 25. AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd pater non naturaliter genuit filium Hil. De ſynodis. Non naturali neceſſitate ductus pater genuit filiū. ergo uidetur, quòd non ſit naturalis generatio.

¶ 2 Præt. In deo idem eſt voluntas & natura, ſed pater non genuit filium voluntate, ergo nec genuit filium natura.

¶ 3 Præt. Sicut ſupra habitum eſt, philoſophi per rationes creaturarum potuerunt deuenire in cognitionem diuinæ naturæ: ſed cognita natura cognoſcitur operatio naturæ. ergo potuerunt deuenire in cognitionem generationis æternæ, ſi pater naturaliter genuit filiū, cuius contrariū ſuperius eſt oſtenſum. D. 3. q. 1. art. 3. D. 3. q. 1. art. 4.

CONTRA Hil. lib. de ſynodis. Omnibus creaturis ſubſtantiam dei voluntas attulit: ſed filio natura dedit. ergo videtur, quòd pater genuit filium natura. Lib. 1. fid. orth. c. 8.

¶ Præt. Damaſc. Generatio eſt opus diuinæ naturæ exiſtens. ergo &c. D. 3. q. 1. art. 4.

RESPONDEO dicendum, quòd eſſentia diuina, vt dictum eſt, eſt principium omnium actuum diuinorum, licet eſſentia ſub ratione eſſentiæ non dicat principium actus qui eſt operatio

ratio, ſed qui eſt eſſe, ſed cum in eſſentia ſit conſiderare diuerſa attributa quæ ſunt realiter vnum in ipſa, ratione tamen diſtincta, actus refertur ad eſſentiam ſecundum hoc attributum, vel ſecundum illud quod exigit conditio actus, ſicut intelligere eſt ab eſſentia diuina inquantum ipſa eſt intellectus, & res volitæ quæ poſſunt eſſe, vel non eſſe, producuntur ab eſſentia inquantũ ipſa eſt voluntas, & quia de ratione generationis eſt vt producatur genitum in ſimilitudinem generantis & huius productionis principiũ pertinet ad naturam quæ eſt ex ſimilibus, ſimilia procreans, ideo dicitur, quòd pater natura genuit filium.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd Hila. naturalem neceſſitatem appellat, quando virtute naturæ aliquid agitur, quod eſt contrarium voluntati, ſicut fames & ſitis in nobis, vnde voluntas patitur quaſi quãdam violentiam a natura, & talis neceſſitas nõ eſt in deo.

¶ Ad ſecundum dicẽdum, quòd quàmuis natura & voluntas ſint idem re, differũt tamen ratione, vt dictum eſt, & ideo eſſentia diuina in ratione naturæ eſt principium alicuius, cuius principium non eſt ipſa eadem, prout habet rationem voluntatis.

8.Phy. tex. 34.& 12. Meta.t. 36. ¶ Ad tertium dicendum, quòd naturam contingit cognoſcere dupliciter, vel perfectè comprehendendo ipſam, & ſic Philoſophi non cognouerunt naturam diuinam, quia ſic cognouiſſent omnia opera diuina, & quæcunque ſunt in ipſa: Vel per effectus, & ita Philoſophi cognouerunt. Quia vero creatura non perfectè repræſentat naturam diuinam, ſecundum quod eſt principium generationis æternæ & conſubſtantialis, ideo generationem diuinam quæ eſt eius operatio: non cognouerunt Philoſophi.

pater, nec volens, nec nolens eſt deus. nec volens, nec nolens genuit filium, ſiue uoluntate, vel neceſſitate, ex tali ſenſu mihi videntur accipienda, vt uoluntatem præcedentem, vel antecedentem intelligam' qualiter Eunomius intelligebat. Non enim ipſe eſt, deus voluntate præcedenti, vel B efficienti, uel volens prius quàm deus, nec voluntate præcedenti, vel antecedenti genuit filium, nec prius volens quàm generans, nec prius generans quàm uolens genuit filium. Volens tamen genuit, ſicut potens genuit, & bonus genuit, & ſapiens genuit & huiuſmodi. Si enim pater ſapiens & bonus dicitur genuiſſe filium, cur non & volens? Cum ita ſit deo idem eſſe volentem, quod eſt eſſe deum, C ſicut idem eſt eſſe ſapientem, quod eſt eſſe deum. Dicamus ergo, quòd pater ſicut ſapiẽs, ita volens genuit filium, ſed non uoluntate præcedenti, vel

EXPOSITIO TEXTVS.

VOLVNTAS ſapientiam præire non poteſt.} Hoc dicit, quia ſapientia filio appropriatur.

¶ Sed contra: voluntas eſt motor aliarum virium. intelligimus enim quia volumus. ergo voluntas, videtur præcedere cognitionem ſapientiæ.

¶ Dicendum, quòd voluntatem oportet quòd præcedat aliqua cognitio. Eſt enim duplex actus voluntatis, vnus imperfectus, ſcilicet appetere, & iſte actus præcedit cognitionem perfectam eorum quæ acquiruntur in cognitione. Per appetitum. n. ſciendi aliquid mouetur aliquis ad conſiderationem alicuius, cuius cognitionem conſiderando accipit, ſed tamen hunc actum voluntatis præcedit cognitio indeterminata, qua res ſcitur in vniuerſali, & per illam cognitionem imperfectam tendit appetitus in perfectionem ipſius, ſi enim eſſet omnino ignotum non quæreretur. Eſt & alius actus voluntatis perfectus, quo voluntas quiē ſcit & placet ſibi in re iam habita, & ita voluntas ſciendi ſequitur cognitionem perfectam.

¶ Vtrum deus filium volens, aut nolẽs genuit. Videtur, quòd neceſſarium ſit alterum dare, cum fiat diuiſio per affirmationem, & negationem.

¶ Dicendum, quòd nolens & volens non opponuntur contradictoriæ: ſed volens, & nõ volens. Differt enim nolo & non volo, quia cum dicitur non volo negatur actus, & ideo opponitur ſicut negatio ad affirmationem, ſed in hoc verbo nolo, & in toto A condeclinio eius remanet actus voluntatis affirmatus, & negatio fertur ad nolitum. vnde ſenſus eſt, nolo hoc, ideſt, nolo hoc non eſſe. Vnde non oportet dici nolens, vel volens, quia lapis, nec volens eſt, nec nolens, & ſimiliter in propoſito neutrũ dandum eſt. Sed danda eſt iſta, non volens, ſi volens dicat voluntatem accedẽtem, vel antecedentem. Si autem dicat voluntatem cõmunicantem, danda eſt iſta. volens genuit.

antecedenti, quem ſenſum aperit Auguſtinus, & confirmat ita dicens ſuper epiſtolam ad Epheſios. De filio dei ideſt, domino noſtro Ieſu Chriſto, ſcriptum eſt: quia cum patre fuit ſemper, & nunquam eum ut eſſet voluntas paterna præceſſit, & ille quidem na- B tura filius eſt. Hierony. Super 1.ca. ad Epheſ. ibi: in charitate prædeſtinans nos ro.9.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam oſtendit principiũ diuinæ generationis propriũ, quod ẽ natura & nõ volũtas. hic inquirit de cõmunitate principij, verum ſcilicet generandi potentia ſit cõmunis patri & filio, & diuiditur in duas. In prima, inquirit de communitate potentiæ generatiuæ ſumptæ in concreto. In ſecunda, de communitate eiuſdẽ ſumptæ in abſtracto. ibi {Item quæritur a quibuſdam &c.} Prima, in tres. Primo, determinat quæſtionem. Secundo: mouet dubitationem. ibi {Sed vehementer.} Tertio ponit ſolutionẽ. ibi {Quomodo ergo accipit &c.} Circa primum tria facit. Primo mouet quæſtionem. Secundo ponit determinationẽ. ibi {Cui verſutiæ &c.} Tertio confirmat per ſimilitudinẽ. ibi {Ex ſimili quoque.} {Sed vehementer &c.} Hic ponit dubitationem. Et primo ponit ad vnam partem authoritatem Auguſtini. ſecundo ad partem contrariam inducit quorundam rationem. ibi {Hæc autem non videtur.} {Quo- D modo ergo.} Hic ſoluit, & primo inſinuat ſoluendi difficultatem. Secundo proſequitur ſolutionem. ibi {Poteſt ergo ſic intelligi &c.}

DISTIN. VII.

A

Hic quæritur: an pater potuerit, vel voluerit gignere filium.

HIc ſolet quæri a quibuſdam, Vtrũ pater potuerit vel voluerit generare filium. Si enim C (inquiunt) potuit, & voluit gignere filium, ergo potuit aliquid, & voluit quod nec potuit nec uoluit filius. Nam filius, nec potuit nec voluit gignere filium. Cui verſutiæ fa-

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur duo.

Primo. De potentia generandi in deo.
Secundo. De communitate ipſius.

Circa primum tria quæruntur.

Primo. Vtrum in deo ſit potentia ad generandum.
Secundo. Quid ſit illa potẽtia, an ſit abſolutum aliquid, vel ad aliquid.
B Tertio. De comparatione ipſius ad potentiam creandi.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum potentia generatiua ſit in deo.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in deo non ſit potentia ad generandum. Quicquid enim exit ab aliqua potẽtia, ſiue ſit potentia agentis, ſiue materiæ, prius eſt in potentia, quàm ſit in actu ſed generatio filij a patre non eſt huiuſmodi cum ſit æterna. ergo non exit ab aliqua potentia. ergo in deo non eſt potentia ad generandum. De potẽtia q. 3 art. 1. 1.p.q.41.4.

¶ 2. Præt. Illud quod per ſe eſt naturæ non exit ab ea mediante ali-

eſſe reſpődem' dicentes: poſſe, uel uelle generare filium non eſt aliquid poſſe vel uelle ſubiectum voluntati, uel potẽtię. Eſt tamen aliqua potentia, vel voluntas, ſcilicet poſſe uel velle generare filium, & ideo diſtinguenda eſt intelligẽtia præpoſiti uerbi, poſſe, vel uelle gignere filium, eſt poſſe, vel uelle aliquid, c. neque generatio filii aliquid eorum eſt, quę ſunt ſubiecta diuinæ potentię & uoluntati, nec eſt aliquid inter omnia, vel de omnibus, ſed ſuper omnia & ante omnia. Non enim ante voluit, vel potuit, quàm genuit: ſicut nec ante fuit, quàm genuit, quia ab æterno fuit, & ab æterno genuit. Ex ſimili quoque hoc uidere poſſumus. Pater enim poteſt eſſe pater, & vult eſſe pater, filius autem nec poteſt, nec vult eſſe pater. ergo pater poteſt uel vult eſſe aliquid, quod non poteſt vel uult eſſe filius. Non ſequitur: quia eſſe patrem nõ eſt eſſe aliquid, b. ſed eſt eſſe ad aliquid, vt in ſequenti oſtendetur.

Ponit quædam verba Auguſtini, vnde moneri poteſt auditor.

SED vehementer nos mouet quod ait Auguſtinus in libro primo, contra Maximinum, qui aſſerebat patrem potentiorem filio, eo quòd filium genuit Deum creatorem, filius autem non. Dicebatque patrem potuiſſe gignere non filium, & ideo potentiorem eſſe filio. Ad quod reſpondens Auguſtinus dicere videtur, ꝙ filius etiam potuit gignere, volens oſtendere patrem non eſſe potẽtiorem filio his verbis. Abſit vt ideo potentior ſit pater filio, ſicut putas, quia creatorem genuit pater, filius autem

G non genuit creatorem. neque enim non potuit, ſed non oportuit. Vide & attende diligenter hęc verba. non enim non potuit, ſed non oportuit. Videtur enim dicere, ꝙ filius gignere potuit: ſed non oportuit, & ita potuit, quòd non oportuit. Quare autem non oportuit, ſubdit dicens. Immoderata autem eſſet diuina generatio: ſi genitus filius, nepotem gigneret patri,

H quia & ipſe nepos niſi auo ſuo pronepotem gigneret, ſecundum veſtram mirabilem ſapientiam; impotens diceretur. Similiter etiam ille, ſi nepotem nõ gigneret auo ſuo: & pronepotem proauo ſuo: non a vobis appellaretur omnipotens, nec impleretur generationis ſeries: ſi ſemper alter ex altero naſceretur: nec eam perficeret vllus, ſi non ſufficeret vnus omnipo-

I tens. Itaque omnipotentem genuit filium patris natura, non fecit.

Opponitur prædictis uerbis Auguſtini.

B

HOc autem non videtur quibuſdam poſſe ſtare, ſcilicet ꝙ fili' potuerit gignere. Si enim filius b. potuit gignere, potuit

---

Lib. 1. fid. ortho. c. 8.

re aliqua potentia, ſicut anima dat tale eſſe corpori nullo mediante: ſed generatio eſt per ſe opus naturæ, vt dicit Damaſc. ergo non eſt opus potentiæ, & ſic idem quòd prius.

¶ 3 Præt. Omnis potentia vel eſt actiua, vel paſſiua: ſed in patre non eſt potentia paſſiua ad generandum filium; quia ſm eam magis diceretur magiſter, quàm pater. Nec eſt etiam in eo potẽtia actiua, quia ſecundum Philoſophum potentia actiua eſt principiũ tranſmutationis in aliud, ſecundum quòd eſt aliud, vnde potentia actiua exigit materiam in quam agat. Generatio autem filij non eſt ex materia. ergo videt, quòd in deo non ſit potentia ad generandum.

5. Met. tex. 17. & No. Met. tex. 2.

CONTRA Auguſtinus arguit. Si pater non potuit generare filium æqualem & coæternum ſibi, impotens fuit. ergo ex hoc videtur, quòd potentia diuina etiam ſe extendat ad generationẽ filij.

3. cõtra Maximi. cap. 7 to. 6.

¶ Præterea. Omnis operatio demonſtrat potentia ipſius operantis, cũ igitur actus generationis in infinitum tranſcendant productionem creaturarum: quæ tamen diuinam omnipotentiam manifeſtat, videtur quòd multo fortius generatio filij ſit manifeſtatiua diuinę potentiæ, & non niſi ſicut actus eius, ergo videtur quòd in deo ſit potẽtia generãdi.

Diſt. 28.

RESPONDEO dicendum, quòd in creaturis aliquid producitur per potentiã naturalem & hoc producitur per ſimilitudinem naturæ ipſius producentis, ſicut homo generat hominẽ. producitur etiam aliquid per potentiam rationalẽ, & hoc producitur in ſimilitudinem producẽtis quãtum ad ſpeciem non naturæ, ſed in ratione exiſtente cum omne agens agat ſibi ſimile aliquo modo, ſicut domus producitur ab artifice & recipit ſimilitudinem ſpeciei quam artifex habet in mente. Et ſecundum hos duos modos aliquid producitur a deo. Procedit enim aliquid a deo in ſimilitudinem naturæ recipiens totam naturam, nec eandem ſpeciem tantum, ſed eandem numero: & ſic filius procedit a patre per actum generationis. Vnde in deo eſt potentia ad generandum ſimilis potentiæ naturali. Procedit etiam aliquid a deo in ſimilitudinem ideæ exiſtentis in mente diuina, quod non recipit naturam diuinam: ſicut creaturæ. Vnde potentia operandi in creaturis eſt ſicut potentia rationalis in deo, & ſecundum iſtam potentiam attenditur dei omnipotentia in deo. perſona enim diuina quę procedit per potentiam quaſi naturalem nõ eſt aliquid connumeratum omnibus. vnde potentia generandi non continetur ſub omnipotentia.

Ante medium.

AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd illud eſt verum

F quando actus differt realiter a potentia a qua exit. tunc enim oportet quòd prius ſit in potentia, quàm in actu, vel tempore, vel natura: ſed in deo eſt omnino idem re, eſſentia, potentia, & operatio, ſed differunt tantum ratione, & ideo in diuinis non valet.

¶ Vel dicendum, quòd in diuinis perſonis eſt tantum ordo naturæ quo ſecundum Auguſtinũ. aliquis eſt ex alio & non prior alio, vnde non poteſt concludi aliqua prioritas per hoc quòd filius generatur ea potentia patris.

lib. 3. cont. Maximinũ c. 12. to. 6.

Lib. 3. cõtra Maximinũ. c. 14. to. 6.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd natura, vel eſſentia comparatur ad duo: ad habentem, & ad id cuius natura eſt principium. inter eſſentiam igitur & habentem eſſentiam, non cadit aliqua potentia media quantum ad actum ipſius eſſentiæ in habentem qui eſt eſſe, ſed ipſa eſſentia dat eſſe habenti. & iſte actus eſt quaſi actus primus. Egreditur etiam ab eſſentia alius actus, d qui eſt etiam actus habentis eſſentiam ſicut agentis, & eſſentię ſicut principij agendi, & iſte actus ſecundus & dicitur operatio, & inter eſſentiam & talem operationem cadit virtus media differens ab vtroque, in creaturis etiam realiter, in deo ratione tantum, & talis act⁹ eſt generare: & ideo ſecundum modum intelligendi natura non eſt principium ipſius, niſi mediante potentia.

Ibidem.

D. 64. & 89.

¶ Ad tertium dicendum, quòd potentia diuina nullo modo paſſiua eſt nec etiam vere d actiua, ſed ſuper actiua. actio .n. eius non eſt per modum motus, ſed per modũ operationis:

D. 494.

K quæ differt a motu ſecundum Philoſophum in 10. Ethic. ſicut perfectum ab imperfecto, & ideo non requirit materiam in quam agat, quod non poteſt eſſe in actione qua eſt cum motu, cum omnis motus ſit per exitum de potentia in actum, & ideo non oportet quòd creatio ſit ex materia, & multo minus quòd generatio diuina. vnde Aui. dicit quòd agens diuinum differt a naturali, agens enim naturale eſt cauſa motus. Sed agens diuinum eſt dans eſſe totum, ſicut creator mundi.

Cap. 4.

10. Tract. Meth. c. 3

ARTICVLVS II.

b Vtrum potentia generatiua ſit ad aliquid.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd potentia generandi ſit ad aliquid. Remoto enim intellectu diſtinctarum perſonarum a diuinis, adhuc manet intellectus omnium quę abſolutę dicuntur, ſicut bonitas ſapientia, & huiuſmodi,

1. q. 41. 5. De potent. q. 2. art. 2.

iuſmodi, ſed remoto intellectu perſonarum, non remanet potentia generandi; quia remotis perſonis remouetur generatio: & remota generatione, remouetur potentia generandi. non enim poteſt in diuinis eſſe aliquid in potentia quod non ſit actu, alias deus eſſet mutabilis. ergo non eſt de abſolutis: ſed de adaliquid dictis. A

eſſe pater, & ſi potuit eſſe pater, potuit ergo eſſe pater, vel ſui, uel patris, vel ſpiritus ſancti, uel alicuius alius: ſed alius non, quia nullus alius ſemper fuit. nec patris, quia pater eſt ingenitus, & innaſcibilis. nec ſui, quia nulla res ſeipſam gignere poteſt. nec ſpiritus ſancti, quia naſci non potuit. Si .n. naſci potuit, potuit eſſe fili': & ita mutabilis eſſe potuit. B

¶ 2 Praeterea. Potentię diſtinguntur per actus: ſed generare in diuinis eſt ad aliquid dictum, quia generatio eſt proprietas ipſa relatiua, vt ſupra dictum eſt. ergo & potentia generandi.

D.4. q. 1. art.2

¶ 3 Praeterea. Omnis operatio propria alicuius rei egreditur a forma propria eiuſdem, ſicut comburere a forma ignis: ſed generare filium in diuinis eſt propria operatio patris. ergo principium illius erit propria forma patris, hoc autem eſt paternitas quae relatio quaedam eſt. cum igitur principium operationis ſit potentia, videtur, quòd potentia generandi ſit ad aliquid.

De ſenſu, & ſenſi. lec. 5. Lib. pri. fid. orth. c. 8

Contra. Cuius eſt actus, eius eſt potentia ſecundum Philoſophum, ſed ſecundum Damaſ. Generatiu eſt actus naturae. ergo & potentia generandi eſt ipſius naturę. natura eſt abſolute dictum. ergo potentia.

¶ Praeterea. In qualibet generatione vniuoca, idem eſt principium generationis & terminus: ſicut homo generat hoiem, ſed terminus gňationis in diuinis eſt eſſentia quae communicatur per generationem, ut ſupra dictum eſt. ergo eſſentia etiam eſt principium generationis: & ſic videtur, quòd potentia generandi ſit eſſentiale. C

Diſt. 5. q. 2. art. 1.

Respondeo quidam dixerunt, quòd potentia generandi ſimpliciter eſt adaliquid non tantum ex parte actus: ſed etiam ex parte ipſius potentiae. potentia .n. dicit relationem principij, ſed hoc nihil eſt: quia potentia non eſt relatiuũ ſm ſuum eſſe; ſed ſolum ſecundum dici. immo potentia ſignificat etiam illud quod eſt principium, & non tantum relationem principij. Sic enim quęrimus hoc de potentia generandi: principium autem cuiuslibet operationis diuinae, vt ſupra dictum eſt, eſt eſſentia diuina: ſed ab eſſentia egreditur aliquis actus, ſecundum quòd eſſentia eſt ſapientia, & aliquis ſecundum quòd eſt voluntas, & ſic de alijs attributis. Similiter dico, quòd proprietas realiter ſit eſſentia: eſſentia ſecundum quòd eſt ipſa paternitas, eſt principium huius actus qui eſt generare, non ſicut agens, ſed ſicut quo agitur. D vnde principium generationis eſt eſſentiale ſub ratione relationis. vnde eſt quaſi medium inter eſſentiale & perſonale. ex parte enim illa qua potentia quae eſt media inter eſſentiam & operationẽ radicatur in eſſentia eſt abſolutum. ex parte autem illa qua coniungitur operationi eſt relatiuum.

Diſt. 4. q. 1. art. 2. D. 983. D. 200. art. 5.

Ad primum ergo dicendum quòd remoto intellectu perſonarum, remanent ea quae ſunt pure abſoluta, ſed huiuſmodi eſt potentia generandi, vt dictum eſt, & ideo non remanet ſubtractis perſonis.

In corp. ar.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis potentiae innoteſcant per actus, non tñ oportet, quòd in eodem genere ponantur potentiae & actus, praecipue de potentijs actiuis. vnde quis generare ſit ad aliquid, non tamen oportet, quòd potentia generandi ſit ad aliquid. ſed verum eſt, quòd poſſe generare, eſt poſſe ad aliquid accuſatiui caſus.

D. 52.

¶ Ad tertium dicendum, quòd natura communis in vnoquoque operatur ſecundum conditionem ipſius, vnde anima ſenſibilis, habet in diuerſis animalibus diuerſas operationes, & etiam in diuerſis organis ſentiendi: & hoc ideo eſt: quia natura communis determinatur, & contrahitur in vnoquoque, ſecundum proprietates inuentas in illo. diuina autem natura non contrahitur, neque determinatur per proprietates ſuppoſitorum: tamen natura diuina in patre, eſt proprietas patris: & in filio eſt proprietas filij, ideo autem non contrahit, quia proprietas non eſt aliud ab eſſentia, vel ipſa natura vt adueniat ſibi quaſi diſpoſitiu contrahens, ideo etiam natura non determinatur, vel diſtinguitur, quia relatio non diſtinguitur ſecundum id quod eſt, ſed ſecundum hoc tantum comparatur ad eſſentiam, cum qua eſt idem re, ſed ſecundum quòd ad alterum eſt, & ſic reſpicit perſonam & diſtinguit eam & ideo in patre eſt principium operationis ſecundum proprietatem patris, & in filio ſecundum proprietatem filij. vnde eadem operatio eſt, & naturae communis, & propriae formae ipſius patris, & ideo potentia generandi, vt dictum eſt, eſt medium inter abſolutum, & relatum: & hoc voluerunt quidã dicere, dicentes, potentiam generandi abſolutum ſi conſideretur potentia remota, vel indiſpoſita: quàmuis improprie locuti ſint, quia proprietas non diſponit eſſentiam, ſed ſuppoſitum. Et per ea quae dicta ſunt patet etiam ſolutio ad ſequentia. E

In corp. ar.

Hic quaeritur, quomodo ſint intelligenda.

Quomodo ergo accipietur, quod ſupra dictum eſt? Non enim non potuit gignere, ſed non oportuit. quaſi potuit, ſed non oportuit. Non eſt nobis perſpicuum aperire quomodo ſit hoc verum, & ideo ſub ſilentio potius eſſet praetereundum. B

ARTICVLVS III.

Vtrum potentia dicatur vniuoce de potentia generandi, & potentia creandi.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd potentia non dicitur vniuoce de potentia generandi & creandi. Potentiae enim diſtinguntur per actus, & actus per obiecta, ſed filius dei & creaturae non uniuocantur in aliquo. ergo nec generatio, & creatio. igitur vlterius, nec potentia generandi & creandi.

De poté. q. 2. ar. 6. Et 4. cont. c. 13.

¶ 2 Praeterea. Potentia creandi eſt ſimpliciter abſoluta, ſed potentia generandi eſt quodammodo ad aliquid. cum igitur nihil vniuocetur ad abſolutum, & relatum, cum ſint in diuerſis praedicamentis, videtur quòd potentia non vniuoce dicatur de vtraque. C

Contra. ſicut dictum eſt, potentia generandi eſt ipſa diuina eſſentia. ſimiliter etiam potentia creandi, cum deus ſit primum agens, & omnis ſua operatio ſit per ſuam eſſentiam. ergo videtur quòd vtraque ſit vna potentia: ſuppoſito quòd potentia aliquo modo de eis dicatur ſecundum prius & poſterius, quaeritur quae illarum potentiarum ſit prior, & videtur quòd potentia creandi. Commune enim eſt ante proprium, & eſſentiale ante perſonale, ſecundum rationem intelligendi. Sed potentia creandi eſt communis tribus perſonis: potentia autẽ generandi, videtur proprie pertinere ad perſonam patris. ergo videtur quòd potentia creandi ſit prior. Contra. Secundum ordinem actuum eſt ordo potentiarum, ſed generatio eſt prior creatione, ſicut aeternum temporali, ergo & potentia generandi eſt prior. D

Art. antec.

Respondeo dicendum, quòd potentia eſt medium ſecundum rationem intelligendi inter eſſentiam & operationẽ naturae. poſſunt ergo conſiderari potentia creandi, & potentia generandi ſm quòd radicantur in eſſentia diuina, & ſic eſt vna numero potentia, ne dum vniuoce dicta: poſſunt etiam conſiderari ex parte qua coniungunt operationi, & ſecundum hoc potentia dicitur de eis non vniuoce, ſed ſecundum prius, & poſterius, & potentia generandi erit prior ſecundum rationẽ intelligendi quàm potentia creandi, ſicut generatio eſt prior creatione.

D. 495.

¶ Et p hoc patet ſolutio ad primũ, quod procedit de potentia comparata ad actum. Et ſimiliter ad ſecundum, quia potentia generandi non eſt ad aliquid niſi ex parte illa, qua coniungitur actui. Et ſimiliter ad tertium, quod procedit econtrario de potentia ſecundum quòd ſe tenet a parte eſſentiae.

E ¶ Ad quartum dicendum, quòd commune in diuinis eſt ante proprium, quando commune per ſe accipitur ſecundum rationem intelligendi: ſed quando commune accipitur cum reſpectu ad creaturas, ratione reſpectus adiuncti, eſt poſterius quàm proprium alicuius perſonę ſecundum rationem intelligendi. Quintum concedimus.

QVAESTIO II.

Deinde quaeritur de cõmunitate huius potentiae, & circa hoc duo quaeruntur.

Primo. Verum potentia generandi ſit in filio.
Secundo. Verum filius poſſit generare.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum potentia generandi ſit in filio.

In cor.ar.2. q.præce. De pot. q.2 art. 5.

AD PRIMVM ſic proceditur. Sicut ſupra dictũ eſt, potentia gñandi includit in ſe rationẽ paternitatis: ſed paternitas non eſt in filio. ergo nec potẽtia generandi.

¶ 2 Præterea. Cum potentia dicat rationem principij, potentia generandi dicit principium generationis: ſed filio nullo modo competit eſſe principium generationis, eſſet enim principiũ ſui ipſius. ergo in filio nullo modo eſt potentia generandi.

In hac diſt. q.1. art.2.

CONTRA. Sicut ſupradictum eſt, potentia generandi eſt ipſa diuina eſſentia: ſed eſſentia patris tota eſt in filio. ergo videtur quòd etiam potentia generandi ſit in filio.

¶ Præterea. Nulla ſcientia, vel voluntas eſt patris quæ non ſit filij. ergo nec etiam aliqua potentia, cum potentia illis duobus condiuidatur: ſed potentia generandi eſt in patre. ergo & in filio.

RESPONDEO Dicendum, quòd potentia generandi dicitur tripliciter, ſecundum quòd generandi poteſt eſſe gerundium verbi impersonalis, vel verbi perſonalis actiui, vel verbi perſonalis paſſiui. ſi ſit gerundium verbi imperſonalis, tunc potentia generandi eſt potentia, qua ab aliquo generatur, & ita eſt in filio potentia generandi, ideſt, qua a patre generatur. ſi ſit gerundium verbi perſonalis actiui, tunc potentia generandi dicitur potentia vt generet: & ſic non eſt in filio. ſi ſit gerundium verbi perſonalis paſſiui, tunc potentia generandi dicitur potentia vt generei, & ita eſt in filio, quia eadem potentia quæ in patre eſt ut generet, eſt in filio vt generetur, & iſta diſtinctio fundat ſuper id qđ dictum eſt, q potentia generandi eſt eſſentia diuina, a qua prout in patre eſt, paternitas ẽ generatio actiua, & put in filio eſt, filiatio erit gñatio paſſiua.

In cor.ar.2. q. præced.

AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd potentia generandi ex parte qua coniungitur actui includit in ſe paternitatẽ, & ſm hoc non cõuenit filio: ſed ex parte illa qua radicat in eſſentia non includit, & ita conuenit filio, ſm q generãdi eſt gerũdium verbi imperſonalis: vt ſit ſenſus, potentia generãdi eſt in filio, ideſt, eſſentia diuina per quam a patre ſit generatio.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod potentia generandi non eſt

F niſi in patre, ſecundum quòd habet rationẽ principij in ſe incluſam per modum paternitatis, ſed alio modo pôt eſſe in filio ſicut dictũ eſt, & ex his etiã q̃ dicta ſunt patet ſolutio ad tertiũ. Hac diſt. q. 1.ar.2.

¶ Ad quartum dicendum, q voluntas & ſcientia non habent rationem principij reſpectu generationis filij, quæ procedit p modum naturæ, ſed tantũ reſpectu creaturarum, quæ producuntur a deo ſicut artificiata, ſed potentia etiam habet rationem principij ad generationem diuinam, & ideo magis poteſt trahi ad perſonale, vt ſit proprium alicuius perſonę, q̃ ſcientia & voluntas.

ARTICVLVS II.

b Vtrũ filius poſſit generare aliũ filium.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur q filius poſſit gñare filium aliũ. Ibidem.

Sedm.n. potentiã nõ impedita eſt aliquid potẽs operari, ſed in filio eſt aliquo modo potẽtia gñandi, vt dictum eſt. cũ igit potentia dei non poſſit impediri. vr quòd filius poſſit generare alium filium. Art. antec.

¶ 2 Præt. Filius ẽ imago patris pfecte repreſentans ipſum, ſcdm pfectã ſimilitudinẽ: ſed pater põt gñare. ergo videt q et fili⁹, alias nõ perfecte aſſimilatur ſibi.

¶ 3 Præt. Quęcunq; operatio eſt alicui⁹ naturæ cõis, ſi ẽ in vno ſuorũ ſuppoſitorũ ẽ & in alio, ſicut intelligere & rõcinari eſt operatio naturę humanæ in Sor. & Pla. ſed gñatio eſt operatio diuinę naturæ in pře. ergo & in filio. videt ergo, q filius poſſit generare filium.

¶ 4 Itẽ. Poſſe gñare ẽ aliqd dignitatis pris aliàs non eẽt pprietas pſonalis: ſed nulla dignitas ẽ in pře, q nõ ſit in filio cũ ſint omnino æquales in dignitate. ergo filius poteſt generare.

CONTRA. Secundum Augu. minimũ inconueniens deo eſt impoſſibile: ſed ſi filius generaret filium, ſequeretur in deo inconueniens, quia ille filius generaret alium, & ſic in infinitũ. ergo videtur quod filius non poſſit generare.

¶ Præt. Non eſſet ibi ſumma vnio & indiſtantia æqualis, quia filius dei propinquius ſe haberet ad filium, quam ad patrem, & hoc non videtur in diuinis competere.

¶ Præt. Qui non põt eſſe pr̃, non põt gñare, ſed filius non põt eſſe pater, quia ſequeretur confuſio perſonarum. ergo &c.

¶ VLTERIVS quęritur vtrũ pater poſſit generare aliũ filiũ & vr̃ quòd ſic, quia p generationẽ in nullo diminuit eius potẽtia, ergo qua ratione põt generare vnũ põt & generare plures. II

RESPON-

nisi me ſuper hoc aliqd loqui cogeret inſtantia quętentium.

Hic aperitur ex quo ſenſu ſint accipienda.

POTEST ergo ſic intelligi. Non enim non potuit, ſed non oportuit, ideſt, non ex impotentia ſui fuit quòd filius non genuit, ſed ei non conueniebat, ſicut deus filius non eſt deus pater, nec tamen hoc ex impotentia ſui eſt. Nã & pater ſimiliter nõ eſt filius, nec hoc ẽ ex ĩpotẽtia patris. Sed quærit Maximin⁹ Arrianorum Epiſcopus. vnde ergo eſt, quòd pater non poteſt eſſe filius, vel filius pater? non vtique ex impotentia: ſed pater proprietate generationis pater eſt, qua oportet eum non eſſe filium, & filius proprietate natiuitatis filius eſt, qua oportet eum non eſſe patrem, de quibus proprietatibus plenius poſtea tractabitur.

a Vtrum pater natura ſit potens gignere filium, & an hoc ſit aliqua potentia quæ ſit in filio.

ITEM quæritur a quibuſdam: ſi pater potens ſit natura gignere filium, & an hoc ſit aliqua potentia, quæ ſit in filio? Ad quod dicimus, quia pater non eſt potens niſi natura eius, quę potentia natura eſt, vel eſſentia. At inquiunt illi, Si potens eſt gignere. habet ergo potentiam gignendi. filius autem non habet potentiam gignendi: ſi non poteſt gignere. habet ergo pater aliquam potẽtiam quam non habet filius. Non ſequitur. Eandem enim potentiam penitus habet filius quam & pater: qua potuit pater gignere & filius potuit gigni: eadem enim potentia eſt in filio qua potuit gigni, quę eſt in patre qua potuit gignere. Sed contra hoc opponitur. Aliud eſt poſſe gignere, aliud eſt poſſe gigni: quia aliud

G eſt gignere, & aliud gigni. Hic eſt diſtinguendum. Si enim cum dicitur, aliud eſt poſſe gignere, aliud poſſe gigni, aliã ſignificas potentiam, qua pater potens eſt gignere, & aliam qua filius potens eſt gigni, falſus eſt intellectus. Si vero dicas patrem poſſe habere aliã proprietatem, ſiue notionem qua genitor eſt, & filium aliam qua genitus eſt, verus eſt intellectus; aliam enim proprietatem habet pater, qua pater

H eſt, aliam filius qua filius eſt.

Quomodo ſit intelligendum, filius habet, uel non habet potentiam generandi.

ITa etiam cum dicitur filius non habet potentiam generandi, quam habet pater: dupliciter poteſt intelligi. Si enim dicatur non habet filius potentiam generandi quam & pater, id-

I eſt, qua potens ſit ad generandum, ideſt, vt genuerit, vel generet ſicut pater, verum eſt. Si vero intelligatur ſic, non habet potentiã qua poſſit gigni, uel genitus eſſe: qua eadem pater eſt potens, vt genuerit, vel vt generet, falſum eſt. Sicut dicitur: pater habet potentiam qua poteſt eſſe pater. filius vero non habet potẽtiã qua poſſit eſſe pater: & econuerſo. filius habet potẽtiã qua poteſt eſſe filius. pater vero nõ habet potentiã qua põt ẽẽ fili⁹.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd filius poteſt generare alium filium, ſed iſta potentia nunquam reducetur in actum propter inconueniens, quod Auguſtinus inducit in litera: ſed hoc nihil eſt, quia in perpetuis ſecun- A
3. Phy.t.32 dum Philoſophum non differt eſſe, & poſſe, & multo minus in diuinis: vnde quicquid non eſt in Deo non poteſt eſſe ibi: alias Deus eſſet mutabilis: vnde dicendũ ſimpliciter, quòd filius non poteſt generare filium. Et ratio huius eſt quia ille filius in nullo diſtingueretur ab alio. cum enim perſonæ diuinæ non diſtinguantur ſecundum diuiſionẽ materiæ, quia non ſunt materiales, non remanet ibi alia diſtinctio, niſi per relationes originis. impoſſibile eſt autẽ, quod vna relatio originis, ſicut filiatio, multiplicetur ſecundum numerum, quia talis multiplicatio eſſet materialis. vnde in Deo non poteſt eſſe niſi vna filiatio, & vna filiatione non conſtituitur niſi vnus filius: & ita in diuinis non poſſunt eſſe plures filij, nec plures patres, & hoc pertinet ad perfectionem filij, quia nihil de filiatione eſt extra ipſum in diuinis: vnde eſt perfectus filius. G

habet ergo aliquam potentiam pater, quam non habet filius. & econuerſo. Abſit, quia eadem eſt potentia patris, qua poteſt eſſe pater, & filij, qua poteſt eſſe filius. Ita etiam eadem eſt volũtas, qua pater vult eſſe pater, nõ filius, & filius vult eſſe filius, non pater, & eadem eſt volun- B
tas filij, qua vult eſſe genitus, & patrem genuiſſe, & patris, qua vult eſſe genitor, & filium genitum eſſe.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in filio non eſt potentia generandi, niſi ſecundum quod radicatur in eſſentia, & non in parte, qua coniungitur actui generandi, & ideo non ſequitur, quod ſit actus ibi.

¶ Ad ſecundũ dicendum, quòd vbicunque eſt ſimilitudo, oportet, quòd ibi ſit aliqua diſtinctio, quia ſecundum Boetium, ſimilitudo eſt rerum differentium eadem qualitas, alias non eſſet ſimilitudo, ſed identitas: vnde inter filium, & patrẽ ſaluatur perfecta ſimilitudo, ſed remanente diſtinctione, in omnibus attributis conueniunt: ſi autem filius generaret, non remaneret diſtinctio inter patrem, & filium, cum non ſit ibi diſtinctio, niſi per relationes originis, & non poſſit ibi eſſe, niſi vna paternitas tantum, vt dictum eſt.

Ca. 2. de ſpẽ, in 2. editione i porph.

In corpore.

¶ Ad tertium dicendum, quòd generare non eſt actus diuinæ naturæ, niſi ſecundum quod natura diuina eſt ipſa paternitas. & ſub tali ratione natura diuina non eſt in filio. D

¶ Ad quartum dicendum, quòd dignitas eſt de abſolute dictis. & ideo eadem eſt dignitas patris, & filii numero, ſicut eadem eſſentia: vnde ſicut paternitas in patre eſt eſſentia, & eadem eſſentia eſt in filio, non paternitas ſed filiatio, ita eadem dignitas numero, quæ in patre eſt paternitas, in filio eſt filiatio.

In hoc art. ¶ AD ID, quod vlterius quæritur, patet ſolutio etiam per prædicta, quia impoſſibile eſt in diuinis plures eſſe filios: hoc enim non eſt ex defectu potẽtiæ patris, ſed ex diſtinctione ſuppoſitorum diuinæ naturæ, quæ tolleretur, vt dictum eſt.

In cor. arti.

EXPOSITIO TEXTVS.

IMMODERATA enim eſſet &c.} Videtur enim non eſſe inconueniens, ſi genitus ſemper alium gigneret, immo maximum bonum: quia quælibet generatio eſſet infinitum bonum: & poteſt dici, quod eſſet triplex inconueniens. Primo, quia ſi hoc in infinitum procederet, cum omne infinitum ſit imperfectum, generatio diuina nunquam eſſet perfecta: & hoc ſumitur ex litera. Secundo, quia non poſſet eſſe diſtinctio inter plures genitos, vt di- E
In cor. arti. ctum eſt. Tertio, quia quamuis communicatio ſit de nobilitate, & ſimplicitate naturæ, tamen infinita communicatio non eſt, niſi ex defectu naturæ, quia enim natura non poteſt conſeruari, ſecundum æternum eſſe in vno indiuiduo, intendit per infinitam ſucceſſionem indiuiduorum conſeruare perpetuitatem ſuam, ſaltem ſecundum idem in ſpecie, & hoc nullo modo Deo conuenit. {Non enim non potuit, ſed non oportuit, id eſt non ea impotentia &c.}. Videtur iſta expoſitio nimis eſſe extorta, & non poſſe accipi ex verbis Auguſtini. Sed dicendum, quòd Magiſter accepit iſtam expoſitionem ex eo, quod ly non potuit, poteſt ſumi negatiue tantum, & ſic procedebat A obiectio: vel poteſt ſumi quaſi priuatiue, vt non potuit, ſit quaſi terminus infinitus, & tunc per hoc quod dicit: Non enim nõ potuit, negatur impotentia. Sed videtur iterum, quòd ea impotentia filii ſit, quod non generet: ita enim arguit Auguſt. ſi pater non potuit generare filium coæternum, & coæqualem ſibi, impotens fuit. ergo videtur ſimiliter quod ſi filius nõ potuit, impotens ſit. Dicendum, quòd generare filiũ ẽ de his, quæ pertinent ad rationẽ patris, & ideo nihil poſſet deeſſe de his, quæ ſunt, vel pertinent de perfectione generatiõis, quin redundaret in impotẽtiam patris, ſed generare nõ pertinet ad rationem filii, immo potius eſt oppoſitum filiationi; & ideo ex hoc nõ oſtenditur filius impotens, ſicut homo non dicitur impotens, niſi ex eo, quòd non poteſt ea, quæ ad ipſum pertinent. 3. cõt. Max. c. 7. to. 6. †c. 2. to. 3.

DISTIN. VIII.

A

De veritate, & proprietate, & incommutabilitate, et ſimplicitate eſſentia Dei.

NVNC de veritate, ſiue proprietate, & incommutabilitate, atq; ſimplicitate diuinæ naturæ, vel ſubſtantiæ, ſiue eſſentiæ agendum eſt. Eſt itaque Deus, vt ait Auguſtinus in 5. libro de Trinit.† ſine dubitatione ſubſtantia, vel ſi melius hoc appellatur eſſentia, quam Græci vſiam vocant.

DIVISIO PRIMAE PARTIS TEXTVS.

POSTEA Trinitate perſonarum in vnitate eſſentiæ, hic incipit proſequi determinationem ſuam de his, quæ pertinent ad vtrunq; ſunt autem in diuinis tria, ſcilicet eſſentia cõmunis, perſona diſtincta, proprietas diſtinguens. diuiditur ergo hæc pars in duas. In prima, determinat de iſtis ſecundum ſe. In ſecunda, quomodo adinuicem comparantur. 33. diſt. ibi: {Poteſt ſupradicta &c.} Prima in tres. In prima, determinat de eſſentia. In ſecunda, de perſonis. 9. diſt. ibi: {Nec ad perſonarum diſtinctionem. In tertia, determinat de proprietatibus. 26. diſt. ibi: {Nunc de proprietatibus.} Prima in tres, ſecundum tria attributa eſſentiæ, quæ proſequitur. Primo enim determinat de eſſentiæ vnitate. Secundo, de incommutabilitate, ibi: {Dei etiã ſolius &c.} Tertio, de ſimplicitate, ibi: {Eademque ſola &c.} Circa primum duo facit. Primo, oſtendit veritatem diuinæ eſſentiæ. Secundo, remouet dubitationem, ibi: {Hic diligenter aduertendum &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primam partem diſtinctionis, in qua agitur de proprietate diuini eſſe, duo quæruntur.

Primo. De ipſo eſſe diuino.
Secũdo. De menſura eius, ſcilicet æternitate.

In primo, tria quæruntur.

Primo. Verum eſſe Deo proprie conueniat.
Secũdo. Verum ſuum eſſe ſit eſſe cuiuſlibet creaturæ.
Tertio. De ordine huius nominis, qui eſt, ad alia diuina nomĩa.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum eſſe proprie dicatur de Deo.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd eſſe non proprie dicatur de Deo. Illud enim eſt propriũ alicui, quod ſibi ſoli conuenit, ſed eſſe non ſolũ conuenit Deo, immo etiã creaturis. ergo videtur, quod eſſe non proprie Deo conueniat.

¶ 2 Præt. Non poſſumus nominare Deũ, niſi ſm quod ipſum cognoſcimus. vnde Damaſ. Verum eſt angelus, id eſt nuntius intellectus; ſed nos nõ poſſumus cognoſcere Deum in ſtatu viæ immediate, ſed tantum ex creaturis: ergo nec nominare: cum igitur, qui eſt, non dicat aliquem reſpectum ad creaturas, videtur, quòd non proprie nominet Deum. Lib. 1. ſi. or tho. c. 18.

¶ 3 Præt. Sicut ſapientia creata deficit a ſapientia increata, ita & eſſe creatum ab eſſe increato: ſed propter hoc nomen ſapientiæ

dicitur deficere a perfecta ſignificatione diuinę ſapientię, quia F
eſt impoſitū a nobis ſecūdum apprehenſionē creatæ ſapientiæ.
ergo videtur, quòd eadem ratione, nec hoc nomen, qui eſt, pro-
prie ſignificet Deū eſſe, & ita non oportet dici magis proprium
nomen eius, quam alia nomina.

Lib. 1. fid. orth. c. 12. ¶ 4 Item. Dama. dicit, quod qui eſt, nō ſignificat quid eſt Deus, ſed quoddam pelagus ſubſtātiæ infinitum: ſed infinitum nō eſt cōprehēſibile: & per conſequens non nominabile, ſed ignotum, ergo videtur, quòd qui eſt, non ſit diuinum nomen.

† Exo. 3.

CONTRA. Exo. 3. Dominus dixit ad Moyſen. Si quæſierint nomen meum &c. Hoc idem videtur, per Damaſc. dicentem, quòd qui eſt, maxime eſt proprium nomen Dei. Et per Rabi Moyſen qui dicit. Hoc nomen eſſe nomen Dei ineffabile, quod digniſſimum habebant.

† Epiſto. ad Dam. to. 2.

Vbi ſupra, cap. 12.

Sicut enim ab eo, quod eſt ſapere dicta eſt ſapientia, & ab eo quod eſt ſcire, dicta eſt ſciētia, ita ab eo, quod eſt eſſe, dicta eſt eſſentia. a Et quis magis eſt, quā ille, qui dixit famulo ſuo Moyſi. s. Ego ſum, qui ſum, & dices filiis Iſrael, Qui eſt, miſit me ad vos. Ipſe vere, ac proprie dicitur eſſentia, cuius eſſentia non nouit præteritum, vel futurum. Vnde Hierony. ad Damaſum ſcribens ait. † Deus ſolus, qui exordium nō habet, veræ eſſentiæ nomē tenet, quia in eius cōparatione, vere eſt, quia incommutabilis eſt, quaſi nō ſint quæ mutabilia ſunt. De quo. n. dicitur, fuit, non eſt: & de quo dicitur, erit, nondum eſt. Deus G

D. 559. RESPONDEO. Dicendū, quòd qui eſt, eſt maxime proprium nomen Dei inter alia nomina. & ratio huius poteſt eſſe quadruplex. Prima, ſumitur ex litera ex ver. Io. ſecundum perfectionem diuini eſſe. Illud enim eſt perfectum, cuius nihil eſt
D. 461. extra ipſum: eſſe aūt noſtrum d habet aliquid ſui extra ſe: deeſt enim aliquid, quod iam de ipſo præteriit, & quod futurum eſt, ſed in diuino eſſe nihil preterijt, nec futurum eſt: & ideo totum eſſe ſuum habet perfectum, & propter hoc ſibi proprie reſpectu aliorum conuenit eſſe. Secunda ratio ſumitur ex verbis Dama.
Lib. 1. fid. orth. c. 12. qui dicit, quòd qui eſt, ſignificat eſſe indeterminate, & nō quid eſt: & quia in ſtatu viæ hoc tantum de ipſo cognoſcimus, quia eſt, & non quid eſt, niſi per negationem, & non poſſumus nominare, niſi ſecūdum quod cognoſcimus, & ideo propriſſime nominatur a nobis, qui eſt. Tertia ratio ſumitur ex verbis Diony. qui dicit, quòd eſſe inter omnes alias diuinæ bonitatis participationes, ſicut viuere, & intelligere, & huiuſmodi: primum eſt, & quaſi principium aliorum præhabens in ſe omnia prædicta, ſecundum quendam modum vnita, & ita etiam Deus eſt principium diuinum, & omnia ſunt vnum in ipſo. Quarta ratio po
Tract. 8. meta. c. 1. teſt ſumi ex verbis Auic. in hunc modum, quia cū in omni, quod eſt, ſit conſiderare quidditatem ſuam, per quam ſubſiſtit in natura determinata, & eſſe ſuum, per quod dicitur de eo, quòd eſt in actu. hoc nomen res, imponitur rei a quidditate ſua, ſecun-
Tract. 2. meta. c. 1. dum Auic. hoc nomen, qui eſt, vel ens, imponitur ab ipſo actu eſſendi: cum autē ita ſit, quòd in qualibet re creata eſſentia ſua differat a ſuo eſſe, res illa ꝓprie denominatur a quidditate ſua, & non ab actu eſſendi, ſicut homo ab humanitate: in Deo autem ipſum eſſe ſuum eſt ſua quidditas, & ideo nomen, quod ſumitur ab eſſe proprie nominat ipſum, & eſt proprium nomen eius, ſicut proprium nomen hominis, quod ſumitur a quidditate ſua.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd cum dicitur aliquid proprie conuenire alicui, hoc poteſt intelligi dupliciter, aut quòd per proprietatem excludatur omne extraneū a natura ſubiecti, vt cum dicitur proprium hominis eſſe riſibile: quia nulli extraneo a natura hominis conuenit, & ſic eſſe non dr̃ propriū Deo, quia conuenit etiā creaturis. Aut ſm quod excluditur oē extraneum a natura prædicati, vt cū dr̃, hoc proprie eſſe aurum, quia non habet admiſtionē alterius metalli, & hoc modo eſſe dr̃ proprium Deo: quia non habet admiſtionē diuinum eſſe alicuius priuationis, vel potentialitatis, ſicut eſſe creaturæ: & ideo pro eodem in litera ſumitur proprietas, & veritas: verum enim aurum dicimus eſſe, quod eſt extraneo impermiſtum.

¶ Ad ſecundum dicendū, quòd ex creaturis contingit Deū nominari tripliciter, vno modo quando nomen ipſum actualiter connotat effectum in creatura propter relationem ad creaturā importatam in nomine, ſicut creator, & dominus. Alio modo quando ipſum nomen nominat ſecūdum ſuam rationem principium alicuius actus diuini in creaturis, ſicut ſapientia, po-

tentia, & voluntas. Alio modo, quando ipſum nomen dicit aliquid repræſentatum in creaturis, ſicut viuens: omnis enim vita exemplata eſt a vita diuina, & ſimiliter hoc nomen, qui eſt, nominat Deum per eſſe inuentum in creaturis, quod exemplariter deductum eſt ab ipſo.

autem tantum eſt, qui non nouit, fuiſſe, vel futurum eſſe. Solus ergo Deus vere eſt, b cuius eſſentię comparatum noſtrum eſſe, non eſt.

Quæritur qualiter intelligenda ſint uerba Hieronymi.

B

HIc diligenter aduertēdum eſt, quō intelligi debeant verba illa Hiero. ſ. Deus tm̄ eſt, & nō nouit fuiſſe, vel futurū eſſe, tāquā non poſſit dici de Deo fuit, vel erit, ſed rātum eſt, cum de Deo frequenter ſcriptū reperiamus, ſ. fuit ab ęterno, fuit ſemper, & erit in ſecula, & huiuſmodi. Vnde videtur, quòd nō eſt tātū di-

¶ Ad tertium dicendum, quòd cum eſſe creaturæ imperfecte repræſentet diuinū eſſe, & hoc nomen, qui eſt, imperfecte ſignificat ipſum, quia ſignificat per modū cuiuſdam concretionis, & compoſitionis, ſed adhuc imperfectius ſignificatur per alia nomina: cum enim dico Deū eſſe ſapientem, tunc cum in hoc dicto includatur eſſe, ſignificatur ibi duplex imperfectio. vna eſt ex parte ipſius eſſe concreti, ſicut in hoc nomine, qui eſt: & ſuperadditur alia ex propria ratione ſapientiæ. Ipſa enim ſapiētia creata deficit a ratione diuinæ ſapientiæ, & pro- H
pter hoc maior imperfectio eſt in aliis nominibus, quàm in hoc nomine, qui eſt. & ideo hoc eſt dignius, & magis Deo proprium.

¶ Ad quartum dicendum, quòd alia omnia nomina dicunt eſſe determinatum, & particulatum: ſicut ſapiens dicit aliquid eſſe, ſed hoc nomen, qui eſt, dicit eſſe abſolutum, & indeterminatum per aliquid additum: & ideo dicit Damaſcenus, quòd vbi ſupra.
non ſignificat quid eſt Deus, ſed ſignificat quoddam pelagus ſubſtantiæ infinitum, quaſi non determinatum: vnde quando in Deum procedimus per viam remotionis, primo, negamus ab eo corporalia, & ſecundo etiā intellectualia, ſecundum quod inueniuntur in creaturis, vt bonitas, & ſapientia: & tunc remanet tantum in intellectu noſtro, quia eſt, & nihil amplius: vnde eſt ſicut in quadam confuſione.

¶ Ad vltimum autem etiam hoc ipſum eſſe, ſecundum quod eſt in creaturis ab ipſo remoueamus, & tunc remanet in qua-
I dam tenebra ignorantiæ, ſecundum quam ignorantiam quantum ad ſtatum viæ pertinet, optime Deo coniungimur, vt dicit Dionyſius: & hæc eſt quædam caligo, in qua Deus habitare dicitur.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum Deus ſit eſſe omnium rerum.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd Deus ſit eſſe omnium rerum per id, quod dicit Diony. 4. capitulo cęleſt. hierar. eſſe omnium, eſt ſuper eſſe diuinitatis: hoc etiam idem dicit 5. capitulo de diuinis nominibus. Ipſe Deus eſt eſſe exiſtentibus. 1. cont. cap. 26.

¶ 2 Præter. Nulla creatura eſt per ſe, ſed per aliud: eſſe autem
K non eſt per aliud, quia ſi eſſet per aliud eſſe, iterum eadem quæſtio eſſet de illo, & ſic in infinitum procederet, & ita videtur, quòd eſſe non ſit quid cauſatum, & ita eſt Deus.

¶ 3 Præter. Ea quę ſunt, & nullo modo differunt, ſunt idem: ſed Deus & eſſe rei ſunt, & nullo modo differunt. ergo ſunt idē, probatio mediæ, quòd ſint manifeſtum eſt, quòd autem nō differant videtur: quęcunq; enim differunt aliqua differentia differunt, ſed quæcunque differunt aliqua differentia, in ſe habent aliquam differentiam, & ita ſunt compoſita: ſicut homo habet in ſe rationale. cum igitur eſſe ſit ſimplex, & ſimiliter Deus videtur, quòd non differant.

CONTRA. Nihil eſt magis in re quod ſit vnitum ſibi, quàm eſſe ſuum: ſed Deus non vnitur rebus, quod patet etiam per Philoſophum libro de cauſis. Cauſa prima regit omnes Propoſitione 2.
res, præterquam commiſceatur cum eis. ergo Deus non eſt omnium eſſe.

¶ Præt. Nihil habet eſſe, niſi in quantum participat diuinum eſſe, quia ipſum eſt primū ens, quare cauſa omnis entis, ſed omne

ne, quod eſt participatum in aliquo eſt in eo per modum participantis, quia nihil poteſt recipere vltra menſuram ſuam: cum igitur modus cuiuslibet rei creatæ ſit finitus, quælibet res creata recipit eſſe finitum, & inferius diuino eſſe, quod eſt perfectiſſimum. ergo conſtat, quod eſſe creaturæ, quo eſt formaliter, non eſt diuinũ eſſe.

Sermo 4. ſuper cant. RESPONDEO. Sicut dicit Ber. Deus eſt eſſe omnium nõ eſſentiale, ſed cauſale, quod ſic patet. inuenimus enim tres modos cauſæ agentis, ſcilicet cauſam æquiuocè agentem, & hoc eſt, quãdo effectus non conuenit cum cauſa, nec nomine, nec ratione. ſicut ſol facit calorẽ, qui non eſt calidus.

¶ Item. Cauſam vniuocè agentem, quando effectus cõuenit in nomine, & ratione cum cauſa: ſicut homo generat hominem, & calor facit calorem, neutro iſtorũ modorũ Deus agit, quia nihil vniuocè conuenit cum ipſo, non æquiuocè, cum effectus, & cauſa aliquo modo conueniant in nomine, & ratione ſecundum prius, & poſterius, ſicut Deus ſua ſapientia facit nos ſapientes, ita tamen quòd ſapientia noſtra ſemper deficit a ratione ſapiẽtiæ ſuæ: ſicut accidens a ratione entis, ſecundum quod eſt in ſubſtantia: vnde eſt tertius modus cauſa agentis analogicè: vnde patet, quòd diuinum eſſe producit eſſe creaturæ in ſimilitudine ſui imperfecta: & ideo eſſe diuinum dicitur eſſe omnium rerum, a quo omne eſſe creatũ effectiue, & exemplariter manat.

¶ ET PER HOC patet ſolutio ad dictum Dionyſij, quod ita intelligendum eſt, vt patet ex hoc, quod dicit ſuper eſſe: ſi enim Deus eſſet eſſentialiter eſſe creaturæ, non eſſet ſuper eſſe creatũ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eſſe creatum non eſt per aliquid aliud: ſi ly per dicat cauſam formalem intrinſecam, immo ipſo formaliter eſt creatura: ſi autẽ dicat cauſam formalẽ extra rem, vel cauſam effectiuam, ſic eſt per diuinũ eſſe, & non per ſe.

¶ Ad tertium dicendum, quòd prima non ſunt diuerſa, niſi per ſeipſa: ſed ea, quæ ſunt ex primis, differunt per diuerſitatem primorum, ſicut homo, & aſinus differunt iſtis differentiis diuerſis, rationale, & irrationale, quæ nõ diuerſificantur aliis differentiis: ſed ſeipſis, ita etiam Deus, & eſſe creatum non differunt aliquibus differentiis vtrique ſuperadditis, ſed ſeipſis: vnde nec proprie dicuntur differre, d ſed diuerſa eſſe, diuerſum (D.508.) enim eſt abſolutum, ſed differens eſt relatum, ſecundum Philoſophũ. 10. Metaph. (Tex.13.) Omne enim differẽs aliquo differt: ſed non omne diuerſum aliquo diuerſum eſt.

cẽdum de Deo, fuit, eſt, vel erit. Si enim diceretur tantum, fuit, putaretur, quòd deſierit eſſe. Si enim diceretur tantum, eſt, putaretur, quòd nõ ſemper fuerit, ſed eſſe cœperit. Si tantum erit, putaretur non eſſe modo. Dicatur ergo, quia ſemper fuit, eſt, & erit, vt intelligatur, quia nec cœpit, nec deſiit, nec deſinit, nec deſinet eſſe. De hoc Auguſt. ſuper Ioannem, ita ait. † Cum de ſempiterna re proprie dicatur eſt, ſecundum nos bene dicitur fuit, & erit: fuit, quia nunquam deſiit: erit, quia nunquam deerit: eſt, quia ſemper eſt: nõ præteriit, quaſi quod non maneat: non orietur, quaſi quod non erat. Cum ergo noſtra locutio per tẽpora varietur, de eo vere dicuntur verba cuiuslibet temporis, qui nullo tempore defuit, vel deeſt, vel deerit. Et ideo non mirum, ſi de ſpiritu veritatis, veritas loquens dixit per futurum: Quæcunq; audiet loquetur: audiet, ſcilicet ab eo, a quo procedit. Audire illius eſt ſcire, idem etiam eſſe. A quo ergo eſt illi eſſentia, ab illo audientia. i. ſcientia, quæ nõ eſt aliud, quàm eſſentia. Audiet ergo dixit de eo, quod audiuit, & audit. i. quod ſemper ſciuit, ſcit, & ſciet. c Ecce hic dicit Aug. verba cuiuslibet tẽporis dici de eo, ſed tamẽ proprie eſt. Illud ergo, quod Hieronymus dicit, ita intelligendum eſt. Non nouit fuiſſe, vel futu-

ARTICVLVS III.

c Vtrũ hoc nomen, qui eſt, ſit primum inter nomina diuina.

1.q.13.ar.11. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur enim, quòd hoc nomen, qui eſt, non ſit primum inter diuina nomina. De prioribus enim prius eſt agendum, ſed Diony. prius (De bono.c.4.de exiſtẽte.c.5.) agit de bono in lib. de diuinis nominibus, quàm de exiſtente. ergo videtur bonum prius eſſe ente.

¶ 2 Præter. Illud, quod eſt communius, videtur eſſe prius, ſed bonum eſt communius, quàm ens, quia diuinum eſſe extendit ſe tantum ad entia, quæ eſſe participãt, bonum autem extendit ſe ad non entia, quæ etiam in eſſe vocat: dicitur enim bonum a boare, quod eſt vocare, vt Commen. dicit ſuper lib. de diuin. no(Cap.4)minibus. ergo bonum eſt prius, quàm ens.

¶ 3 Præt. Quæcunque ſunt æqualis ſimplicitatis: vnum nõ eſt prius altero, ſed ens, verum, bonum, & vnum ſunt æqualis ſimplicitatis, quod patet ex hoc, quòd ad inuicem conuertuntur. ergo vnum non eſt altero prius.

CONTRA. Sed ſm Diony. diuina attributa nõ innoteſcũt nobis, niſi ex eorum participationibus, quibus a creaturis participantur: ſed inter omnes alias participationes, eſſe prius eſt, vt dicitur 5. cap. de diu. no. his verbis. Ante alias ipſius, ſcilicet Dei participationes, eſſe poſitum eſt, cui etiam dictum Philoſophi conſonat lib. de cauſis. Prima rerum creatarum eſt eſſe. ergo videtur, quod ſecundum rationem intelligendi in Deo, eſſe ſit ante alia attributa, & qui eſt inter alia nomina. (Propoſitione 4.)

¶ Præter. Illud, quod eſt vltimum in reſolutione eſt primum in eſſe, ſed ens vltimum eſt in reſolutione intellectus, quia remotis oibus aliis, vltimo remanet ens. ergo eſt primum naturaliter.

RESPONDEO. dicendum, quòd iſta nomina ens, & bonum, vnum, & verũ, ſimpliciter ſecũdum rationem intelligendi præcedunt alia diuina nomina, quod patet ex eorum cõmunitate: ſi autẽ cõparemus ea ad inuicẽ, hoc poteſt eſſe dupliciter, vel ſecundũ ſuppoſitum, & ſic cõuertuntur ad inuicẽ, (vbi ſupra.) & ſunt idem in ſuppoſito, nec vnquam derelinquunt ſe, vel ſecundum intentiones eorũ, & ſic ſimpliciter, & abſolute ens eſt prius aliis: cuius ratio eſt, quia ens includitur in intellectu eorum, & non econuerſo. Primum enim quod cadit in imaginatione intellectus eſt ens, ſine quo nihil poteſt apprehẽdi ab intellectu: ſicut primum quod cadit in credulitate intellectus, ſunt dignitates, & præcipue iſta, contradictoria non eſſe ſimul vera: vnde omnia alia includuntur quodãmodo in ente vnitæ, & indiſtinctè: ſicut in principio. ex quo etiam habet quandam decẽtiam, vt ſit propriſſimum diuinum nomen. alia vero quæ diximus, ſcilicet bonum, verum, & vnum addunt ſuper ens, non quidem naturam aliquam, ſed rationẽ, ſed vnum ad rationem indiuiſionis: d & propter hoc eſt propinquiſſimum ad ens, quia addit tantum negationem: verum autẽ, (D.579.) & bonum addunt relationem quãdam, ſed bonum relationem ad finem: verum relationem ad formam exemplarem: ex hoc enim vnumquodq; verum dicitur, quod imitatur exemplar diuinum, vel relationem ad virtutem cognoſcitiuam. Dicimus enim verum aurum eſſe, ex eo quòd habet formam auri, quam demonſtrat, & ſic fit verum iudicium de ipſo. Si autem conſiderentur ſecundum rationem cauſalitatis: ſic bonum eſt prius, quia bonum habet rationem cauſæ finalis, eſſe autem rationem cauſæ exemplaris, & effectiue tantum in Deo: finis autem eſt prima cauſa in ratione cauſalitatis.

¶ AD PRIMVM Dicendum, quòd Dionyſius tractat de diuinis nominibus, ſecundum quod habẽt rationem cauſalitatis, prout ſcilicet manifeſtantur in participatione creaturarum: & ideo bonum ante exiſtens determinat.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd bonum eſt communius nõ ſecundum ambitum prædicationis, quia ſic conuertitur cũ ente, ſed ſm rationẽ cauſalitatis: cauſalitas. n. efficiens exẽplaris extenditur tm̃ ad ea, quæ participant formam actu ſoæ cauſæ exẽplaris: & ideo cauſalitas entis, ſm quod eſt diuinum nomen extenditur tm̃ ad entia, & vitæ ad viuentia, ſed cauſalitas finis extenditur ẽt ad ea, quæ nondum participant formã, quia etiã imperfecta deſiderant, & tendunt in finem nondum participantia rationem finis, quia ſunt in via ad eum: vocat. n. Diony. nõ ens materiam propter priuationem adiunctam: vnde etiam dicit 4. cap. de di. no. quòd ipſum non ens deſiderat bonum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd conuertuntur ſecundum ſuppoſitum conſiderata, ſed tamen ſecundum intentionẽ ens eſt ſimplicius, & prius aliis, vt dictum eſt.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de menſura diuini eſſe, quæ eſt æternitas. Et circa hoc tria quæruntur.

Primo. Quid eſt æternitas,
Secũdo. Cui conueniat.
Tertio. Vtrum de æterno, verba diuerſorum temporum prædicari poſſint.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum deſinitio æternitatis a Boetio poſita, ſit conueniens.

rum eſſe, ſed tantum eſſe, ideſt, cum dicitur de Deo, quòd fuit, vel erit, non eſt intelligendum, quòd præterierit, vel futur' ſit, ſed quòd exiſtat ſimpliciter, ſine aliquo temporali motu: licet enim verba ſubſtãtiua diuerſorum temporum de Deo dicãtur, vt fuit, erit, eſt, & erat: nõ tamen temporales motus eſſe diſtinguunt, ſcilicet præteritum, vel futurum, vel præteritum imperfectum, vel præteritum perfectum, vel præteritum pluſquã perfectum: ſed eſſentiam, ſiue exiſtẽtiã ſuæ diuinitatis ſimpliciter inſinuant. Deus ergo ſolus proprie dicitur eſſentia, vel eſſe. Vnde Hil. † ita ait in 7. lib. de G Trinita. Eſſe non eſt accidens Deo, ſed ſubſiſtens veritas, & manens cauſa, & naturalis generis proprietas,

De incommutabilitate hic.

C

EST etiam ſolius eſſentia proprie .i. incommutabilis dicitur, q̃a nec mutatur, nec mutari poteſt. Vnde Auguſtinus in 5. lib. de Trinitate. *b* † Aliæ inquit eſſentię, vel ſubſtantiæ capiunt accidentia, quib' in eis fiat vel magna, vel quantacũq; mutatio. Deo autem aliquid huiuſmodi accidere nõ poteſt: & ideo ſola ſubſtãtia, vel eſſen-

1.q.10.1. AD PRIMUM ſic proceditur: & ponitur definitio æternitatis a Boet. 5. de conſol. æternitas eſt interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio. Prosa vlti. Sed videtur, quòd iſta diffinitio inconuenienter aſſignetur: interminabile enim dicit negationem: ſed negatio non certificat aliquid: ergo videtur, quòd in diffinitione æternitatis poni non debeat.

¶ 2 Itẽ. Prima menſura reſpondet primo menſurato, ſed primum inter menſurata eſt eſſe. ergo videtur, quòd æternitas, quæ eſt prima menſura, non debet diffiniri per vitam, ſed per eſſe. † Ante medium libri.

¶ 3 Item. Simplex non habet menſuram, immo ſimpliciſſimo 10. Met. t. 3 menſurantur omnia alia ſecundum Philoſophum: ſed vita diuina eſt ſimpliciſſima. ergo non reſpondet aliquid ſibi in ratione menſurę, ſed ipſa habet rationem menſurę. & ita nec æternitas, quæ rationem menſuræ dicit.

H ¶ 4 Item. Totum dicitur reſpectu partium, ſed de ratione durationis eſt, quòd partes eius non ſint ſimul, quia impoſſibile eſt ſimul eſſe duas durationes, niſi vna includat aliam, ſicut Auguſtinus dicit. ergo videtur duo oppoſita dicere, cum dicit tota ſimul. Aug. 11. de ciuit. Dei. cap. 6. to. 5.

¶ 5 Item. Totum includit in ſe rationem perfectionis. ergo videtur, quòd perfecta ſuperfluit.

¶ 6 Item. Aeternitas habet rationem durationis: ſed poſſeſſio nihil dicit ad durationem pertinens. ergo videtur, quòd nõ debet poni in diffinitione æternitatis ad minus in recto, & ſicut genus, quia quod ſic ponitur in diffinitione alicuius, debet dicere quid ſit diffinitum.

D. 569. RESPONDEO. Dicendum, quòd æternitas dicitur quaſi ens extra *d* terminos. eſſe autem aliquod, poteſt dici terminatum tripliciter, vel ſecundum durationem totam, & hoc modo dicitur terminatum, quod habet principium, & finem, vel ratione partium durationis, & hoc modo dicitur terminatum illud, cuius qualibet pars accepta terminata eſt ad præcedẽs, præſens, & ſequens, ſicut eſt accipere in motu, vel ratione ſuppoſiti, in quo eſſe recipitur. eſſe enim recipitur in aliquo ſecundum modum ipſius: & ideo terminatur ſicut, & qualibet alia forma, quæ de ſe communis eſt, & ſecundum quòd recipitur in aliquo terminatur ad illud: & hoc modo ſolum diuinum eſſe nõ eſt terminatum, quia non eſt receptum in aliquo, quod ſit diuerſum ab eo. Dico ergo, quòd ad excludendam primam terminationem, quæ eſt principij, & finis totius durationis, ponitur interminabilis vitæ: & per hoc diuiditur æternum ab his, quæ generantur, & corrumpuntur. Ad excludendum autem ſecundã terminationem, ſcilicet partium durationis, additur tota ſimul: per K hoc enim excluditur ſucceſſio partium pro qua vnaquaq; pars finita eſt, & tranſit. & per hoc diuiditur æternum a motu, & tẽpore, etiam ſi ſemper fuiſſent & futura eſſent, ſicut quidam poſuerunt. Ad excludendum tertiam terminationem, quæ eſt ex parte recipientis, additur perfecta: illud enim, in quo non eſt eſſe abſolutum, ſed terminatum per recipiens, non habet eſſe perfectum, ſed illud ſolum, quod eſt ſuum eſſe: & per hoc diuiditur eſſe æternum ab eſſe rerum immobilium creaturarum, quæ habent eſſe participatum, ſicut ſpirituales creaturę.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſimplicia, & præcipue diuina, nullo modo melius manifeſtantur, quam per remotionem, vt dicit Dion. De diu. no. cap. 7. cuius ratio eſt, quia ipſorum eſſe, intellectus perfecte non poteſt comprehendere: & ideo ea negationibus eorum, quæ ab ipſo remouentur, manuducitur intellectus ad ea aliqualiter cognoſcenda. vnde & punctus negatione diffinitur: & præterea in ratione æternitatis eſt quædam negatio in quãtum æternitas eſt vnitas, & vnitas eſt indiuiſio, & huiuſmodi, non poſſunt ſine negatione diffiniri.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd viuere hic large ſumitur ad omne eſſe: ſecundum etiam quod Aug. dicit, quòd quęlibet mutatio creaturæ, aliqua mors eius eſt. Lib. de cog. veræ vitæ. c. 31. to. 9. Vel dicẽdum, quòd quia in illo, qui ſolus habet ęternitatẽ, eſſe, & viuere ſunt omnino idem. Et 3. cont. Max. c. 12. tom. 6. ideo ratione actus, in quo eſt æternitas, poſuit æternitatem menſuram vitæ.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd viuere, & eſſe dicitur per modum actus, & quia cuilibet actui reſpondet menſura ſua. † c. c. to. 3. io oportet vt diuino eſſe, & vitę diuinę intelligatur adiacere ęternitas, quaſi menſura, quamuis realiter non ſit aliud a diuino eſſe, & quia viuere magis habet rationem actus, quam eſſe, ideo forte diffinit æternitatem per vitam potius q̃ per eſſe.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in ſucceſſiuis eſt duplex imperfectio. vna ratione diuiſionis, alia ratione ſucceſſionis, quia vna pars non eſt cum alia parte. vnde non habent eſſe, niſi ſecundum aliquid ſui. Vt autem excludatur omnis imperfectio a diuino eſſe, oportet ipſum intelligere ſine aliqua diuiſione partium H perfectum, & hoc dicit hoc nomen tota: non enim dicit rationem partium. Item oportet ipſum intelligere ſine ſucceſſione, & hoc importatur per aduerbium ſimul.

¶ Ad quintum dicendum, quòd imperfectio eſſe poteſt conſiderari dupliciter, vel quantum ad durationem, & ſic dicitur eſſe imperfectum, cui deeſt aliquid de ſpatio durationis debitę, ſicut dicimus vitam hominis, qui moritur in pueritia imperfectam vitam, & talis imperfectio tollitur per ly tota. Eſt etiã quædam imperfectio quantum ad modũ habendi, ſicut omnia creatura habet imperfectum eſſe, & talis imperfectio tollitur per ly perfecta. vnde non ſuperfluit.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd duratio dicit quandam diſtenſionem ex ratione nominis, & quia in diuino eſſe nõ debet intelligi aliqua talis diſtenſio: ideo Boe. non poſuit durationem, 5. de Cõſo. proſa vlt. I ſed poſſeſſionem, metaphorice loquens, ad ſignificandum quietem diuini eſſe: illud enim dicimus poſſidere, quod quiete, & plene habemus, & ſic Deus poſſidere vitam ſuam dicitur, quia nulla inquietudine moleſtatur.

ARTICVLVS II.

b Vtrum æternitas tantum Deo conueniat.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd æternitas non tantum Deo conueniat. Aeternitas enim nõ eſt nobilior, quam bonitas, ſed bonitas communicatur cum creaturis, ita quod ab vno Deo creatura ſit bona. ergo videtur, quòd ſimiliter æternitas, vt alia ab ipſo ſit æterna. 1.q.10.a.3.

¶ 2 Præt. Dan. 12. qui ad iuſtitiã erudiũt multos fulgebũt, quaſi K ſtellæ in perpetuas æternitates: ſed plures æternitates non ſunt vnius ęterni. ergo vr̃, quòd ſint plura ęterne, & nõ tantũ Deus.

¶ 3 Præt. In pſ. Illuminans tu mirabiliter a mon. ęternis: ſed montes ſunt creaturę. ergo etiam creaturæ ſunt ęternæ.

¶ 4 Similiter etiam ignis inferni dicitur æternus. Matt. c. 25. Ite maledicti in ignem æternum. ergo &c.

¶ 5 Item. Philoſophus dicit, quod omne neceſſarium eſt æternum: ſed multa ſunt neceſſaria. ergo &c. Huic etiam conſonat, 2. Per. lec. 3 & 5. Meta. t. 6. quòd dicit Aug. quòd veritas æterna eſt. 4. de trinit. c. 18. to. 3.

CONTRA. Aeternum eſt eſſe interminatum, vt dictum eſt, ſed ſolus Deus eſt huiuſmodi. ergo &c.

RESPONDEO. Dicẽdũ, q̃ ſicut ex prædicta diffinitione In art. præced. patet, æternitas non poteſt niſi Deo conuenire ſimpliciter, & abſolute ſm perfectam ratione ęternitatis, ſed ſm quod aliqua participant de interminabilitate ęternitatis, aliquo modo dñr æterna participatiue: q̃d vero nullo mõ interminabilitatẽ participãt

ticipat nullo modo æternum dicitur, ſicut temporale, quod incipit, & finitur: dico ergo, quòd quibuſdam communicatur interminabilitas, ſecundum quod excludit terminum durationis ex parte poſt: & hoc modo ignis inferni dicitur æternus, quia nunquam finietur: vtrum autem aliquod æternum poſſit eſſe, ꝙ non habeat principiũ durationis quæretur in principio ſecundi. Aliquibus autem creaturis cõmunicatur interminabilitas, ſecũdum quod excludit terminationem, quæ eſt ex ſucceſſione partium, & iſtę ſunt ſpirituales creaturæ, quorum eſſe eſt totũ ſimul: ſed interminabilitas, q̃ excludit omnem imperfectioné noo cõicatur alicui creaturæ, cum nulla creatura poſſit eſſe pfecta ſimpliciter, ſed communicatur ſibi perfectio quædam, ſcilicet, quã nata eſt creatura attingere, vt ſit perfecta ſecundum ſuam naturam, & ſic angeli, & homines beati, ſunt perfecti: quia totum habent id, ad quod eorum natura capax eſt. vnde angeli beati, magis ſunt ĩ participatione æternitatis, quàm in naturalibus tantum conſiderati. Ex hoc poteſt colligi differentia inter æternitatem, æuum, & tempus: illud. n. quod habet potentiam non recipientem actum totũ ſimul, menſuratur tempore. huiuſmodi enim habet eſſe terminatum, & quantum ad modum participandi, quia eſſe recipitur in aliqua potentia, & non eſt abſolutum quantum ad partes durationis. illud autem, quod habet potentiam differentem ab actu: ſed quæ totum actum ſimul ſuſcipiat, menſuratur æuo: hoc enim
Hæc di. q. 1. art. 1. non habet, niſi vnum modum terminationis, ſcilicet, quia eſſe eius eſt receptum in alio a ſe: vt dictum eſt. illud vero, quod non habet potentiam differentem ab eſſe, menſuratur æternitate. huiuſmodi enim eſſe eſt omnimodo interminatum, vn-
D. 585. de patet etiam, quòd æuum non eſt niſi quædam æternitas participata.

† 1. ad Timot. 6. — † 2. de trin. c. 1. to. 3.

...tia, quę eſt Deus, incommutabilis eſt. Cui profecto maxime, ac veriſsime competit eſſe. Quod enim mutatur, nõ ſeruat ipſum verum eſſe, & quod mutari põt, etiam ſi nõ mutetur, põt quod fuerat non eſſe. Ideoq; illud ſolum, quod non tantũ non mutatur, verum etiam omnino mutari non poteſt, veriſsime dicitur eſſe, id eſt ſubſtãtia patris, & filii, & ſpũs ſancti. Ideo Apoſtolus † de Deo loquẽs ait. Qui ſolus immortalitatẽ habet. Vt enim ait Aug. † in lib. de Trini. Cum anima quodammodo immortalis eſſe dicatur, & ſit, non diceret Apoſtolus Solus habet immortalitatem, niſi quia vera immortalitas, & incommutabilitas eſt, quã nulla poteſt habere creatura, quoniã ſolius creatoris eſt. Vnde Iaco. ait. † Apud quem non eſt trãſmutatio, nec viciſsitudinis obumbratio. Et Dauid. Mutabis ea, & mutabuntur: tu autẽ idem ipſe es. Ideo Aug. ſuper Gene. † dicit, quòd
B Deus, nec per loca, nec per tempora mouetur. Creatura vero per tempora, & loca, & per tẽpora moueri eſt, per affectiones commutari. Deus autem, nec loco, nec affectione mutari poteſt, qui per Prophetam ait. † Ego Deus & non mutor, qui eſt immutabilis ſolus. Vnde recte ſolus dicitur habere immortalitatem. In omni enim mutabili natura (vt ait Augu-

† cap. 1. — † ps. 101. — † Malach. 3.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis diuina bonitas ſit communicabilis, non tamen ſecundum modum altiſſimum, prout eſt in Deo: vnde ſumma bonitas non communicatur: & quia æternitas dicit eſſe ſecundum altiſſimum modum, qui eſt in Deo, ideo non communicatur, ſed eſſe abſolute ſumptum communicatur, ſicut & bonum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Daniel. accipit ibi æternitates participatas in beatis, quę erunt plures ſm plures beatos.

¶ Ad tertium dicendum, quòd montes ęterni poſſunt dici ip-
In cor. art. ſi angeli, qui dicuntur æterni participatiue, vt dictum eſt. Vel dicendum, quòd poteſt intelligi etiam ad literam de montibus corporalibus: & dicuntur æterni propter longęuitatem durationis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ignis inferni dicitur etiã æternus, inquantum participat aliquam conditionem æternitatis, ſcilicet non habere finem.

phy. 2 tex. 4 uſq; ad 17. ¶ Ad quintum dicendum, quòd neceſſaria ſunt æterna tantum in mente diuina, ſicut etiam veritates enunciabilium fuerũt ab ęterno in Deo, & non aliter, niſi ponerentur creaturæ ab æterno, ſicut Philoſophi poſuerunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum verba temporalia poſſint dici de Deo.

1. d. 4. q. 2. ar. 2. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd verba tẽporalia non poſſint dici de Deo. Vnicuique enim reſpõdet propria menſura: ſed tempus eſt propria menſura motus, cum igitur in Deo nullus ſit motus, videtur, quòd de Deo nullum temporale dici poſſit.

¶ 2 Item. Quãdocunque aliquid importans aliquam conditionem corporalem dicitur de Deo metaphorice, vel ſymbolicæ dicitur: ſed tempus eſt conditio conſequens ipſa corpora, quia ſe-
4. Phy. t. 98 quitur motum, & motus magnitudinem ſecundum Philoſo-
A phum. ergo videtur, quòd quandocunque aliquod verbum temporale dicitur de Deo, quòd ſit metaphorice dictum.

¶ 3 Item. Videtur, quod tantum præſens de Deo debeat dici. Aeternitas enim, quæ eſt menſura diuini eſſe ſecundum rationem intelligendi caret ſucceſſione: ſed ſolum præſens non includit ſucceſſioné. præteritum enim, & futurum dicuntur per relationem ad præſens, & non econuerſo, & relatio illa eſt in ordine ſucceſſionis. ergo ſolum præſens, de Deo debet dici.

¶ 4 Item. Videtur, quòd præteritũ. Diuinum enim eſſe eſt perfectum: ſed inter alia tempora præteritum magis ſonat perfectionem. ergo de Deo maxima dici debet. Ad literam c. 20. to. 3.

¶ 5 Item. Videtur, quòd præteritũ imperfectum, quia Io. in principio euang. ſui, altiſſime de Deo locutus eſt: ſed ipſe ibi vtitur verbis pręteriti imperfecti tẽ-
C poris ad deſignandum diuinam æternitatem: dicens. In principio erat verbum &c. ergo videtur, quòd iſta verba maxime competant ad ſignificandum diuinam æternitatem.

¶ 6 Item. Videtur, quòd futurum. Diuinum enim eſſe, maxime diſtat a defectu. cum igitur futurum remotius ſit inter alia a deficiendo: videtur, quòd maxime competat in diuinis.

RESPONDEO. Dicendum, quòd enunciatio non poteſt fieri de aliquo, niſi ſecundum quod cadit in cognitionem. Omne autem cognoſcens, cognoſcit ſecundum modum ſuum, vt dicit Boe. lib. de conſo. & ideo, quia ratio noſtra connaturale 5. de conſo. proſa 2.
habet ſecundum ſtatum viæ accipere, cũ tempore propter hoc, quòd eius cognitio oritur a ſenſibilibus, quę in tempore ſunt; ideo non poteſt formare enunciationes, niſi per verba temporalia. vnde cogitur de Deo enuncians, verbis temporalibus vti quamuis intelligat eum ſupra tempus eſſe: nihilominus tamen iſtæ locutiones non ſunt falſæ. Diuinum enim eſſe, vt dicit
D Diony. præaccipit ſicut cauſa in ſe omne eſſe quantum ad id, quod eſt perfectionis in omnibus, & ideo enunciamus de ipſo verba omnium temporum, propter id, quod ipſe nulli tempori deeſt, & quicquid eſt perfectionis in omnibus temporibus ipſe habet. De diu. no. cap. 5.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quando verba temporalia dicuntur de Deo, intellectus noſter non attribuit diuino eſſe illud, quod eſt imperfectionis in ſingulis temporibus, ſed quod eſt perfectionis in omnibus: æternitas enim includit in ſe omnem perfectionem modo ſimplici, quę eſt in temporalibus diuiſa, & temporibus diuerſis, cum tempus imitetur perfectionem ęternitatis, quantum poteſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd aliqua dictio poteſt importare conditionem corporalem dupliciter, vel quantum ad rem ſignificatam principaliter in nomine, & tale quid non dicitur de Deo, niſi ſymbolice, ſicut leo, & agnus, & ira, & huiuſmodi, vel quantum ad modum ſignificandi, & non quãtum ad rem ſigni-
E ficatam, & iſta proprie dicuntur de Deo, quamuis non perfecte ipſum repræſentẽt, alias oĩa nomina dicta de Deo eſſent ſymbolica, quia modus ſignificandi ipſorum eſt, ſecundũ quod de creaturis dicũtur, & de talibus hæc ſunt verba, fuit & erit, quę ſignificant eſſentiam per modum actus, & conſignant tempus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quantum ad id, quod præſens non implicat ſucceſſionem, nec habet aliquid de non eſſe incluſum, inter alia proprius Deo competit, nihilominus tamen verba aliorum temporum dicuntur de Deo ſecundum id, quod perfectionis eſt in ipſis, & non ratione ſucceſſionis, vel alicuius defectus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd nomine perfectionis præteritũ de Deo dr̃, & quia non eſt nouum, ſm quod ipſe præteritis non defuit, nihilominus tamen intelligendum eſt, ꝙ aliqñ per pſens magis deſignatur perfectio, quàm per pręteritũ, quædam. n. ſunt quorum eſſe eſt in fieri, & horum perfectio non eſt, niſi quãdo

ueniitur ad terminum, & horũ perfectio magis ſignificatur per praeteritum, ſicut ſunt motus, & huiuſmodi ſucceſſiua, quædam autem ſunt, quorum eſſe conſiſtit in permanendo, & horũ perfectio deſignatur magis per præſens, quàm per præteritũ, quia in hoc, quòd ſunt, habent perfectionem, & præteritum dicitur ſecundum receſſum
†3.li.c.12. to.6. ab eſſe. vnde etiam in diuinis ea, quæ dicuntur per modum rei permanentis verius ſignantur per præſens, vt Deus eſt bonus, & huiuſmodi: quæ autẽ ſignantur per modũ actus verius ſignantur per
Lib.19.moral.c.1. præteritum, ſicut infra diſt. 9. dicit Gregor. quòd magis proprie dicimus filium natum, quam naſci. ¶ Ad quintum dicẽdum, quòd quo ad quid magis proprie dicitur de ipſo Deo præteritum imperfectum, quam præteritum perfectum, eo ſcilicet, quòd terminationem nõ includit, ſicut verbũ præteriti perfecti. vnde in illis, quæ ſignificantur per modum actus verius dicitur præteritum perfectum: quia horum perfectio nõ poteſt ſignificari, niſi ex termino, quæ autem ſignificantur non per modum operationis verius ſignificantur per præteritum imperfectum, quia horum perfectio nõ dependet ex termino. ¶ Ad ſextum dicendum, quòd futurum maxime remouetur a diuina prædicatione propter hoc, quòd nondum eſt, niſi in potentia. nihilominus tamen ſecundum id, quod eſt perfectionis in ipſo, ſcilicet quòd longius diſtat a deficiendo de Deo dicitur abiecta imperfectione.

ſtinus contra Maximinum) nõ nulla mors eſt ipſa mutatio: quia facit aliquid in ea non eſſe, quod erat. Vnde & ipſa anima humana, quæ ideo dicitur immortalis, quia ſecũdum modum ſuum nunquam deſinit viuere, habet tamen quandam mortem ſuam: quia ſi iuſte
G viuebat, & peccat, moritur iuſtitiæ. ſi peccatrix erat, & iuſtificatur: moritur peccato, vt alias eius mutationes taceã, de quibus modo longum eſt diſputare. Et creaturarum natura cæleſtium mori potuit, quia peccare potuit. Nam & angeli peccauerunt, & dæmones facti ſunt, quorum eſt diabolus

EXPOSITIO TEXTVS.

NVNC de veritate &c.} Quęritur cũ multa ſint attributa eſſentialia, quare tantum de his tribus facit mentionem? Et dicendum, quòd magiſter intendit tantum ea tangere, quæ pertinent ad perfectionem diuini eſſe inquantum eſt eſſe perfectũ. perfectio autem eſſe, poteſt attendi tripliciter, vel ſecũdum quòd excluditur priuatio,
Art.antece. vel non eſſe, & iſta perfectio tãgitur per veritatem, vel proprietatem, quæ pro eodem ſumuntur, vt dictum eſt: vel ſecundum quod excluditur potentialitas, & quantum ad hoc ponitur immutabilitas: vel quantum ad integritatem ipſius eſſe, & quantũ ad hoc ponitur ſimplicitas, quia quicquid eſt in ſimplici eſt ipſum ſuum eſſe. {Naturæ, vel ſubſtantiæ, ſiue eſſentiæ.} Sciẽdum quòd iſta tria ſumuntur hic pro eodem: non enim ſumitur hic natura, ſecundum quod nominat principium alicuius actus: ſed prout dicit formam conſequentem totum. ſicut humanitas eſt natura hominis: ſimiliter ſubſtantia non ſumitur hic pro indiuiduo ſubſiſtẽte in genere ſubſtantiæ: ſed ſecundum quod nominat eſſe prędicati primi, prout diuiditur contra accidens. & hoc idem eſt, quòd eſſentia non exiſtens in aliquo, ſicut in ſubiecto. {Sicut.n. ab eo, quod eſt ſapere &c.} Vr̃ econtrario debere dici, quòd ſapere procedit a ſapientia. Dicendũ, quòd non loquitur ſecundũ ordinem rei, ſed ſm ordinem cognitionis nſæ, quę in habitus ex actibus venit. {Et quis magis eſt &c.} Videt̃ inconuenienter loqui, quia eſſe non ſuſcipit magis, & minus. Dicẽdum, quòd magis, & minus poteſt dici aliquid dupliciter, vel quantum ad ipſam naturam participatam, quæ ſecundũ ſe intenditur, & remittitur ſecundum acceſſum ad terminum, vel receſſum, & hoc non eſt, niſi in accidentibus, vel quantũ ad modum participandi, & ſic etiã in eſſentialibus dr̃ magis, & minus ſecundum diuerſum modum participandi, ſicut angelus dicitur magis intellectualis, quàm homo. {Deus autem tantum eſt, qui non nouit &c.} Notitia quaſi experimentalis; vt. ſ. ſucceſſiones temporum in ſuo eſſe experiatur. {Cuius eſſentiæ cõparat &c.} Videtur eſſe falſum, quia eſſe noſtrum nihil eſt, niſi per compa-
Li.16.mor, c.18. rationem ad ipſum Deum. Quia ſm Greg. oĩa in nihil &c. Dicendum, quòd eſſe noſtrum poteſt ad Deum comparari dupl̃r, vel ſicut ad principium a quo eſt, & ſic eſſe noſtrum eſt ſolum per hoc, quod ad Deum comparatur, vel ſecundum cõparationẽ

F proportionis, vel æquiparãtiæ, & ſic eſſe noſtrum comparatum ad diuinum quaſi nihil eſt, quia in infinitum ab eo diſtat. {Eſſe non eſt accidens Deo.} Videtur, quòd nec alicui creaturæ, cum nihil ſit eſſentialius rei, quam ſuum eſſe. Ad quod dicendum, ꝙ accidens dicitur hic, quòd non eſt de intellectu alicuius, ſicut rationale dicitur animali accidere, & ita cuilibet quidditati creatæ accidit eſſe, quia non eſt de intellectu ipſius quidditatis: poteſt enim intelligi humanitas, & tamen dubitari
† 1.ad Timo.6. vtrũ homo habeat eſſe. {Sed ſubſiſtens veritas.} Excludit Hil. triplicẽ imperfectionẽ a diuino eſſe: eſſe enim creaturæ nõ eſt aliquid per ſe ſubſiſtens: immo eſt
cap.1.co.3. actus ſubſiſtẽtis: ſed in Deo ſuum eſſe eſt ipſe Deus ſubſiſtens: & ideo dicit, quòd eſt ſubſiſtẽs veritas. Itẽ eſſe creaturæ eſt cauſatum ab alio, & habet quãtum in ſe eſt potentialitatem, & mutabilitatem: ſed eſſe diuinum eſt cauſa omnis eſſe immutabiliter permanens, & ideo dicit, quòd eſt manens cauſa. Item
H eſſe creaturæ differt a quidditate ſua. vnde per eſſe ſuum homo non ponitur in genere humano, ſed per quidditatem ſuam, ſed eſſe diuinum eſt ſua quidditas; & ideo per eſſe ſuum ponitur Deus in genere diuino, & ideo dicitur, quòd eſt naturalis generis proprietas.

princeps, & qui non peccauerunt, peccare potuerunt, & cuicunque creaturæ rationali præſtatur, vt peccare non poſſit, non eſt hoc naturæ propriæ, ſed Dei gratiæ. Et ideo ſolus Deus, vt ait Apoſtolus, † habet immortalitatem, qui non cuiuſquam gratia, ſed natura ſua, nec potuit, nec poteſt aliqua mutatione peccare. Proinde, vt ait Auguſtinus in libro. 1. de Trinitate, ſubſtantiam Dei ſine vlla ſui commutatione mutabilia facientem, & ſine vllo ſuo tẽporali motu tẽporali creantẽ, intueri, & noſſe ꝯ licet ſit difficile, oportet. Verè ergo, ac proprie incommutabilis eſt ſola

QVAESTIO III.

C

Dei etiam ſolius &c.} Hic proſequitur de ſecũdo attributo, ſcilicet immutabilitate dicens, ſolum Deum incommutabilem eſſe: alias autem omnes creaturas aliquo modo mutabiles.

Et circa hoc tria quæruntur.

I Primo. Vtrum Deus ſit omnino immutabilis.
Secũdo. Vtrum omnis creatura ſit mutabilis.
Tertio. De modis mutationum, quos Aug. aſſignat in litera.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Deus aliquo modo ſit mutabilis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd Deus ſit aliquo modo mutabilis, Sap. 7. Omnibus mobilibus mobilior eſt ſapientia: ſed ſapientia diuina, de qua loquitur, eſt ipſe Deus. ergo &c. 1.q.9.1.
¶ 2 Præt. Quicquid mouet ſeipſum, mouetur a ſeipſo. Sed ſicut dicit Aug. ſuper Gen. Spiritus creator mouet ſe nec per tempus, nec per locum. ergo videtur, quòd moueatur. Auguſt. ſuper Geneſ.
¶ 3 Item. Omne, quod eſt per alterum, reducitur ad illud, quod eſt per ſe, ſed inuenimus multa, quæ mouentur per alios ad literam, lib. 8. c. 20.
K motores. ergo oportet eſſe aliquid, quod moueatur a ſeipſo, to. 3.
ſed omnis creatura muta mouetur ab alio, quia a Deo. ergo Deus eſt motus a ſe.
¶ 4 Præt. Omne, quod exit de ocio in actum aliquo modo mouetur ſecundum Philoſophum, quia omnis operatio, quę eſt ab 3.Phy.t.16
operante nõ moto eſt ſemper, ſed Deus quandoq; creat in actu, vel infundẽdo gratiam, cum prius hoc non fecerit. ergo videtur quòd ad minus ſit in eo mutatio de habitu in actum.
CONTRA. Mal. 3. Ego Deus & non mutor. Et Iaco. 1. Apud quem &c.
¶ Præt. Sicut probat Philoſoph', Omne quod mouetur ab alio 8.Phy.t.35
mouetur, ſi igitur illud, a quo mouetur mobile ipſum, etiã mouetur, oportet, quòd ab aliquo motore moueatur, ſed impoſſibile eſt ire in infinitum. ergo oportet deuenire ad primum motorem, qui mouet, & nullo modo mouetur, & hoc eſt Deus. ergo omnino eſt immutabilis.

RESPON-

RESPONDEO. Dicendum, quòd omnis motus, vel mutatio quocunq; modo dicatur, conſequitur aliquam poſſibilitaté, cum motus ſit actus exiſtentis in potentia: cum igitur Deus ſit actus purus [d] nihil habens de potentia admiſtum, nō poteſt in eo eſſe aliqua mutatio. A

D. 467.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd diuina ſapientia nō dr̄ mobilis, quia in ſe moueatur: ſed inquantū procedit in effectus: & iſta proceſſio non eſt ꝓprie motus, ſed quandam ſimilitudiné motus habet. in motu. n. locali proceſſiuo, illud quod eſt in vno loco fit poſtmodū in alio, & deinde in alio, & ſic deinceps quouſq; cōpleatur mot⁹. ſic aūt diuina ſapientia quæ eſt exemplar rerum, facit ſimilitudinem ſuam in creatura ſecūdum ordinē: quia prius efficiūtur in participatione diuinæ ſimilitudinis creaturę ſuperiores, & poſterius inferiores. vnde in hoc habet ſimilitudiné motus; quia ipſa diuina ſapientia ſecūdum ſimilitudinem ſuam efficitur in creatura. in duobus autem deficit a ratione motus. Primo, quia non eſt idē numero, quod eſt in hoc, & in illo: ſed ſimilitudo eius. Secūdo, quia non eſt ibi ordo temporis, ſecundum quod procedit in diuerſas creaturas, ſed tantum ordo naturæ: quia per prius naturaliter ſunt in participatione diuinæ bonitatis creaturæ nobiliores, & ſi non tempore, ſaltem natura: & ſic etiam intelligitur, quod Diony. dicit in principio cæl. hierar. Sed & patre luminū moto &c. & quòd frequenter dicit diuinam bonitatem, vel ſapientiam procedere in creaturas.

cap. 6. to. 3.

cap. 1. cæle. hierar.

diuinitatis eſſentia, quę ſine ſui mutatione cunctas condidit naturas.

Hic de ſimplicitate.

D

EADEM quoq; ſola proprie, ac vere ſimplex eſt, vbi nec partiū, nec B accidentiū, ſeu quarūlibet formarū a vlla eſt diuerſitas, ſiue variatio, vel multitudo. Vt aūt ſcias qūo ſimplex ſit illa ſubſtātia, vt te docet Aug. in lib. 6. de Tri. † animaduerte primo quare oīs creatura ſit multiplex, & nullo mō vere ſimplex. Et primū de corporali, poſtea vero de ſpūali creatura. Corporalis vtiq; creatura ex partib' cōſtat, ita vt ſit ſibi alia pars maior, alia minor, & maius ſit to- C tum, quàm pars quælibet. Et in vnoquoq; corpore, aliud eſt magnitudo, aliud color, aliud figura: poteſt. n. in minuta magnitudine manere idem color, & eadem figura, & colore mutato, manere eadem figura, & eadem magnitudo, ac per hoc multiplex eſſe cōuincitur natura corporis, ſimplex aūt nullo modo.

Hic de ſpirituali creatura oſtēdit, qūo ſit multiplex, non ſimplex.

CREATVRA quoq; ſpiritualis, vt eſt anima, in comparatione quidem corporis eſt ſimplex, ſine cōparatione vero corporis multiplex eſt & nō ſimplex, q̄ iō ſimplex dr̄ reſpectu corporis, quia mole nō diffunditur ꝑ ſpatium loci, ſed ī vnoquoq; corpore, &

Vbi ſupra 2. argu. ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Aug. accipit large moueri, ſecundum quòd ipſum intelligere, eſt moueri quoddam, & velle, quæ proprie non ſunt motus, ſed operationes. in hoc enim verificatur dictum Platonis, qui dixit. Deus mouet ſe, ſicut dicit Commen. qui dicit, quòd Deus intelligit ſe, & vult ſe. ſicut etiā dicimus, quòd finis mouet efficientem. Vel dicēdum, quòd mouet ſe in creaturarum productione, vt dictum eſt. D

In Parmenide.

12. Meta. t. c. 51.

Hac diſtin. q. 1. art. 1. ¶ Ad tertium dicendum, quòd impoſſibile eſt aliquid mouere ſeipſum niſi ſecūdum diuerſas partes, ita quòd vna pars ſit mouens, & alia mota. ſicut etiam in animali eſt anima mouens, & corpus motum. cuius ratio eſt, quia nihil mouet, niſi ſecundum quòd eſt in actu, nec mouetur, niſi ſecundum quòd eſt in potentia. & hęc duo non poſſunt ſimul eidem ineſſe reſpectu [d] eiuſdem, & quia Deus eſt ſimplex, nō poteſt eſſe, quòd ſeipſum moueat proprie loquēdo. Quod ergo obiicitur, quòd omne mobile per aliud reducitur ad mobile per ſe, verū eſt de reductione, quæ eſt ad primum in genere illo. vnde ſecūdum Philoſophos omnia mobilia reducuntur ad primum mobile, quod dicebant motum ea ſe: quia eſt compoſitum ex motore, & moto: ſed hic vlterius oportet reducere in primum ſimplex, quod eſt omnino immobile. E

D. 47.

8. Phy. t. 34

¶ Ad quartum dicendum, quòd in omnibus, in quibus operatio differt a ſubſtantia, oportet eſſe aliquem modum motus ex hoc, quòd exit de nouo in operationem: quia acquiritur in ipſo operatio, quę prius non erat: in Deo autem, operatio ſua eſt ſua ſubſtantia. vnde ſicut ſubſtantia eſt ęterna, ita & operatio: ſed non ſequitur operationem operatum ab æterno, ſed ſecundum ordinem ſapientię, quæ eſt principium operandi.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum omnis creatura ſit mutabilis.*

1. p. q. 9. 2.

Tex. 7.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd nō omnis creatura ſit mutabilis. Omnis enim mutatio, vt dicitur in quinto Phyſicorum, eſt generatio, vel corruptio, vel motus: ſed quædam ſunt, in quibus nullū horum eſt, ſicut angeli, A & huiuſmodi, quę ſunt ſeparata a materia, & motu, ſecundum Philoſophos. ergo non omnis creatura mutabilis eſt.

12. Meta. t. 30.

¶ 2 Præter. Quicquid eſt mutabile, pertinet ad conſiderationem naturalis, cuius eſt conſiderare motum: ſed ſubſtantiæ ſeparatæ a materia non conſiderantur a naturali. ergo non ſunt mutabiles.

¶ 3 Præt. Quicquid mutatur, ſubiicitur mutationi: ſed formæ ſimplices non poſſunt eſſe ſubiectum, vt dicit Boet. ergo nō poſſunt mutari.

1. de trinit. c. 3.

¶ 4 Præter. Sicut in litera dicitur: omnis creatura mutetur per tempus, vel per locum: ſed quædam ſunt creaturæ, quorum non eſt locus, & tempus: ſicut vniuerſale, quod ſecūdum Philoſophū eſt vbique, & ſemper: & ſicut materia prima, de qua dicit Auguſt. quòd ſucceſſiones temporū non habet. ergo non omnis creatura mutatur.

1. Poſt. t. 7.

12. confeſſ. c. 15. to. 1.

CONTRA.

Pſal. Mutabis eos, & mutabuntur.

Pſal. 101.

¶ Præter. Damaſc. dicit. Omne, quod eſt ex nihilo vertibile eſt in nihil. quod enim &c. ſed omnis creatura eſt huiuſmodi. ergo &c.

Lib. 1. fidei ortho. c. 3.

RESPONDEO. Dicendum, quòd ſicut dictum eſt, motus quocunque modo dicatur, ſequitur potentiam: cum igitur omnis creatura habeat aliquam potentiam, vel aliquid de potentia: quia ſolus Deus eſt purus actus, oportet omnes creaturas mutabiles eſſe, & ſolum Deum immutabilem. Eſt autem conſiderare duplicem poſſibilitatem. vnam ſecundum id, quod habet res, alteram ſecundum id, quod nata eſt habere. Prima conſequitur naturam, ſecundum quod habet eſſe ab alio. omne enim quod eſſe ſuum ab alio habet, non eſt per ſe neceſſe eſſe, vt probat Auic. vnde quantum eſt in ſe, eſt poſſibile: & iſta poſſibilitas dicit dependentiam ad id, a quo eſt. Hæc autem poſſibilitas eſt duplex. quædam ſecundum dependentiam totius eſſe ad id, a quo eſt res ſecundum totum eſſe ſuum, & huiuſmodi eſt Deus, & hanc dependentiam, ſiue poſſibilitatem conſequitur mutabilitas quædam, quæ eſt vertibilitas in nihil, ſecundum Damaſcenum: tamen hæc non proprie mutabilitas dicitur, nec creatura ſecundum hoc proprie mutabilis eſt, & ideo Auguſtinus de hoc non facit mentionem in litera. Et huius ratio eſt duplex, quia in omni mutabili eſt inuenire aliquid, quod ſubſternitur ei, quod per mutationem amouetur: & de hoc dicitur, quòd poteſt mutari, ſed ſi accipiamus totum eſſe creaturæ quod dependet a Deo, non inueniremus aliquid ſubſtratum, de quo poſſit dici, quòd poteſt mutari. Alia ratio eſt, quia nihil dicitur poſſibile, cuius contrarium eſt neceſſarium, vel quod non poteſt eſſe, niſi in poſſibili poſito: eſſe autem creaturæ omnino deficere non poteſt, niſi retrahatur inde fluxus diuinæ bonitatis in creaturis, & hoc eſt impoſſibile ex immutabilitate diuinæ voluntatis, & contrarium neceſſarium, & ideo ex hoc, creatura non poteſt dici ſimpliciter corruptibilis, vel mutabilis: ſed ſub conditione, ſi ſibi relinquatur. & hoc eſt, quòd dicit Greg. in Omilia. In nihilum &c. Et etiam quædam dependentia, ſiue poſſibilitas rei ſecundum partem ſui eſſe, ſcilicet formam, præſuppoſita materia, vel ex eo q̄ eſt loco materię, & hanc poſſibilitatem ſequitur mutatio variabilitatis, ex eo quòd id, quod habet ab alio, poteſt amittere quantum eſt in ſe, niſi forte impediatur ex immutabilitate cauſę, vt dictum eſt, & hoc modo ſancti in gloria ſunt immutabiles in eſſe glorię, propter immutabilitatem diuinæ voluntatis. Secunda poſſibilitas conſequitur creaturam, ſecundum quòd non eſt perfecta ſimpliciter: ſecundum hoc. n. ſemper poſſibilis eſt ad receptionem. vnde ſecundum hoc etiam dicitur omnis creatura mutabilis, accipiendo large mutationem, ſecundum quòd omne recipere dicitur pati quoddam, & moueri, ſicut dicit Philoſophus in lib. de anima. intelligere quoddam pati eſt.

q. 3. iſtius diſt. art. 1.

Tract. 8. Meta. 54.

Vbi ſupra.

Lib. 16. moral. c. 18.

Art. præcedenti.

De anima lib. 3. t. 7.

F ¶ Ad primum, ergo dicendum, quòd Philoſophi conſiderauerunt tantum illam mutationem, quę eſt ſecundũ variationem formę ſubſtantialis, vel accidentalis, cuius cauſa non eſt immutabilis. & hanc diuiſerunt per generationẽ, & corruptionem, & motum. talem autem mutationem non eſt poſſibile in angelis eſſe quãtum ad id, quod in natura eorum eſt, & per hoc patet ſolutio ad ſecundum, quia naturalis non conſiderat, niſi dictam mutationem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Magiſter & Augu. loquuntur hic de creaturis, quę habẽt eſſe perfectũ, formæ autẽ non habẽt eſſe perfectum, cum non ſubſiſtant in ſe, ſed in alio. Vel dicendum, quòd dupliciter dicitur aliquid mutabile, vel quia ſubijcitur mutationi, & hoc modo id tantum, quod eſt in potentia mutatur, aut ſicut id, quod remouetũ, vel abijcitur in mutatione, & ſic formæ, quæ ſunt actus, mutabiles ſunt, non hoc tamen videtur eſſe de intentione Auguſt.

in toto tota eſt, & in qualibet parte eius tota eſt, & ideo cum ſit aliquid in qualibet particula corporis exigua, quod ſentiat anima, quamuis non fiat in toto corpore: illa tamen tota ſentit, quia totam nõ latet. Sed tñ nec in ipſa tota anima vera
G ſimplicitas eſt, cum aliud ſit artificioſum eſſe, aliud inertem, aliud acutũ, aliud memorem, aliud cupiditas, aliud timor, aliud lętitia, aliud triſtitia, poſſuntque hęc, & alia huiuſmodi innumerabilia, in animę natura inueniri, & alia ſine aliis, & alia magis, alia minus, manifeſtum eſt aiæ nõ ſimplicem, ſed multiplicem eſſe naturã. Nihil enim ſimplex mutabile eſt, omnis autem creatura mutabilis eſt, nulla ergo creatura vere ſimplex eſt. † De⁹ vero etſi multipliciter dicaẽ.i.multis noĩb⁹ ſignificeẽ, vere tñ & ſumme ſimplex eſt. Dr̃.n. magnus, bon⁹, ſa
G piẽs, beatus, verus, & quicquid aliud nõ indigne dici vr̃. ſed eadẽ magnitudo eius eſt, q̃ ſapientia. Non.n. mole magn⁹ eſt, ſed virtute, & eadẽ bonitas, quæ ſapiẽtia, & magnitudo, & veritas. & non eſt ibi aliud ipſum beatum eſſe, & aliud magnũ, aliud ſapientem, aliud verum, aut bonum aut omnino eſſe.

¶ Ad quartum dicendum ſimiliter, quòd materia prima, & vniuerſale, non habent in ſe eſſe completum: ſed eſſe eorum eſt in particularibus compoſitis, & ideo eſſe non mutanẽ per ſe: ſed tantum per accidens, ſicut eſt de formis.

ARTICVLVS III.

C *Vtrum modi mutationis creaturarum conuenienter aſſignentur ab Auguſtino.*

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd Aug. inconuenienter aſſignet modos mutationis creaturarum. Secundum illud enim eſt mutatio, in quo inuenitur motus, ſicut ſecundum quantitatem, vel qualitatem: ſed in Quãdo, non
5.Phyſ.t.9. eſt motus, vt dicit Philoſophus. ergo videtur, quòd nihil dicat creaturas moueri per tempora.

¶ 2 Præt. In nulla diuiſione debet vnũ membrũ contineri ſub alio: ſed omnis motus, qui eſt per locum eſt per tempus. ergo vr̃ inconuenienter diuidere mutationẽ in mutationẽ loci, & tpis.
5.Phyſ.t.9. ¶ 3 Præt. Motus ſ̃m Philoſophũ eſt in tribus generib⁹. ſ. quantitate, qualitate, & vbi, & adhuc eſt ĩ ſubſtãtia generatio, & corruptio ſimpl̃r, & ĩ oĩb⁹ generib⁹ generatio, & corruptio ſ̃m q̃d, q oẽs inueniunẽ in creatura corporali. ergo vr̃, q diminute aſſignet multitudinẽ creaturarũ corporaliũ per vbi, ſiue p locũ tñ.

¶ 4 Præt. Tempus eſt menſura primi mobilis. ergo quod nõ habet ordinem ad motum primi mobilis, non habet relationem ad tempus: ſed affectiones animarum non ordinantur ad motũ cæli, nec ſubiacent ſibi. ergo inconuenienter dicit, quòd moueri per tempus eſt per affectiones mutari.

RESPONDEO. Dicendum, quòd in motu proprie accepto eſt duo reperire. ſ. continuitatẽ, & ſucceſſionẽ, ſ̃m quòd hẽt continuitatẽ, ſic proprie menſuraẽ per locum, quia ex continui
Tex.99. tate magnitudinis eſt continuitas motus, vt dr̃ 4. & 5. Phyſ. ſ̃m
5.Phy.t.39 aũt quòd habet ſucceſſionẽ ſic proprie mẽſuratur per tp̃s. vnde tp̃s dr̃ numerus motus ſ̃m prius, & poſterius, quia aũt inueniũtur aliqui motus habẽtes cõtinuitatẽ, & ſucceſſionẽ, aliqui aũt
D.118. hñtes ſucceſſionẽ, ſicut motus affectionũ, & etiam cogitationũ: qñ. ſ. anima tranſit de vna cogitatione in aliam. inter enim illas duas intentiones cogitatas, non eſt aliqua continuitas, & ideo diuiſit mutationem creaturæ per locum, & tempus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in genere Qñ nõ eſt motus, ſicut in terminante motũ. nullus.n. motus terminaẽ ad qñ, ſicut ad Vbi: eſt tamen motus in qñ, ſicut in menſurante.

¶ Ad ſcd̃m dicendũ, quòd diuiſio intelligenda eſt cum præciſione, vt ſic. ſ. intelligatur, quòd quędã mutatio eſt per locũ, & tp̃s: quędã autem per tp̃s tm̃. quod patet ex his, quæ dicta ſunt.

¶ Ad tertiũ dicendũ, quòd quãuis incorporalib⁹ ſint plures motus: oẽs tñ ordinanẽ ad motũ localẽ celi, qui eſt cauſa oĩs motus corporalis. & ideo per motũ localẽ tãguntur oẽs. Vel põt dici, q̃
F alij motus a motu locali tãguntẽ per mutationẽ, quæ eſt per tp̃s: q̃a ſicut Cõmẽ. probat in 8. Phyſ. nullus alius motus eſt ſimpl̃r Tex.55.
continuus, niſi motus localis. & ipſe Augu. dicit in litera, quòd Deus creaturam corporalem mouet, & per tempus, & per locũ.

¶ Ad quartũ dicendũ, quòd tẽpus dupliciter dr̃. vno modo numerus prioris, & poſterioris inuentorũ in motu cęli, & iſtud tempus continuitatẽ habet a motu, & motus a magnitudine, & hoc tẽpore mẽſurantur oĩa, quę habent ordinẽ ad motum cæli, ſiue per ſe, ſicut motus corporales, ſiue per accidens ſicut aliquæ operationes animæ, ſecundum quòd habẽt aliquam relationẽ ad corp⁹. & hoc modo tm̃ accipitur a Phi-
4.Phy.t.101 loſophis. Alio modo dr̃ tempus magis cõiter, numerus eius qđ habet quocunq; modo prius, & poſterius: & ſic dicimus eſſe tempus menſurans ſimplices conceptiones intellectus, quæ ſunt ſibi ſuccedentes, & iſtud tempus non oportet, quòd habeat continuitatem:
H cum illud, ſecundum quòd attenditur motus, non ſit continuũ, & ſic accipitur hic tempus, & frequenter a Theologis.

DIVISIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

EAdemq; ſola &c.} Hæc eſt ſecũda pars diſtinctionis, in qua magiſter determinat de diuina ſimplicitate, & diuiditur in partes duas. In prima, pponit, quod intendit. In ſecunda, probat propoſitum, ibi: {Vt autẽ ſcientia &c.} quę diuiditur in duas. In prima oſtendit creaturæ multiplicitatem. In ſecunda, diuinã ſimplicitatẽ, ibi: {Deus vero & ſi multipliciter.} Prima, in duas. In prima excludit ſimplicitatem a creatura corporali. In ſecunda, a ſpirituali, ibi: {Creatura quoq; ſpiritualis &c.} {Deus vero, & ſil̃r &c.} Hic oſtendit diuinam ſimplicitatẽ: & diuiditur in partes duas. In prima oſtendit ſimplicitatem. In ſecunda, excludit omnem
I compoſitionem ab ipſo, ibi: {Quia autẽ in natura diuinitatis.} Prima in duas. In prima, oſtendit veritatem. In ſecunda, excludit dubitationẽ, ibi: {Hic diligenter attendendũ eſt &c.} {Quia ſũt in natura &c.} Hic excludit a Deo omnẽ cõpoſitionem, vel multiplicitatem, & circa hoc duo facit. Primo, oſtendit ſpecialiter, quòd in Deo non eſt compoſitio accidentis ad ſubiectum. Secundo, oſtendit vniuerſaliter, quòd in ipſo nulla eſt compoſitio, ibi: {Huius autem ſimpli. &c.} Circa primum duo facit. Primo, excludit a Deo accidentium prædicationẽ. Secundo, cõcludit, quòd nec etiam ſubſtantia de eo proprie prædicatur, ibi: {Vnde nec proprie &c.}

QVAESTIO IIII.

D

Ad intellectum huius partis duo quæruntur.

Primo. De diuina ſimplicitate.
K Secũdo. De ſimplicitate creaturæ.

Circa primum tria quæruntur.

Primo. Si in Deo ſit omnimoda ſimplicitas.
Secũdo. An contineatur in prædicamento ſubſtantiæ.
Tertio. Si alia prædicamenta de ipſo dicantur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus ſit omnino ſimplex.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd Deus non ſit ſimplex omnino. Ens enim, cui non ſit additio, eſt ens cõmune prædicatũ de omnibus, de quo nihil poteſt vere negari: ſed Deus non eſt huiuſmodi. ergo ad eſſe ſuum ſit aliqua additio. non eſt ergo ſimplex. 1.q.3.7. De pot.q.7.a.1. cont. G.18.

¶ 2 Præt.

Cap. 1. ¶ 2 Præt. Boetius. lib. de hebdo. omne, quod eſt eſſe participat ut ſit. alio autem participat vt aliquid ſit: ſed Deus veriſſime ſit ens, & eſt aliquid, quia bonus, & ſapiens & huiuſmodi. ergo Deus. habet eſſe ſuum quo eſt, & ſuper hoc, habet aliquid aliud quo aliquid eſt. ergo non eſt ſimplex.

¶ 3 I. é Dequocunque prædicatur aliquid, quod non eſt de ſubſtantia ſua, illud non eſt ſimplex. Sed quicquid prædi- (tex. 6. & 7.) catur de aliquo poſt quam non prædicabatur, illud non eſt de ſubſtantia ſua, cũ nulli rei ſubſtantia ſua de nouo adueniat. cum igitur de Deo prædicetur aliquid poſtquam non prædicabatur, vt eſſe dominum, & creatorem, quæ dicũtur de ipſo ex tempore videtur, quòd ipſe, nõ ſit ſimplex.

¶ 4 Præt. Vbicunq; ſunt plures res, in vno ibi oportet eſſe aliquem modũ compoſitionis, ſed in diuina natura, ſunt (tca. 4. to. 3.) tres perſonæ realiter diſtinctæ conuenientes in vna eſſentia. ergo videtur ibi eſſe aliquis modus compoſitionis.

Qualiter cum Deus ſit ſimplex, multiplex tamen dicatur.

HIc diligenter notandum eſt, cum dicat Auguſtinus† ſolum Deum vere ſimplicem eſſe, cur dicat eundem multipliciter dici, ſed hoc non propter diuerſitatem **B** accidentium vel partium dicit: immo propter diuerſitatem ac multitudinem nominum, quæ de Deo dicuntur, quæ licet multiplicia ſint, vnum tamen ſignificant, ſcilicet, diuinam naturam. hęc enim non ita accipiuntur, cum de illa incommutabili ęternaque ſubſtantia incomparabiliter ſimpliciore, quàm eſt humanus animus, dicuntur: quemadmodum cum de creaturis dicuntur. Vnde † Auguſt. **C** in lib. 6. de Trinit. Deo inquit hoc eſt eſſe, quod fortem eſſe, vel ſapientem eſſe, vel iuſtum eſſe: & ſi quid de illa ſimplici multiplicitate, vel multiplici ſimplicitate dixeris, quo ſubſtantia eius ſignificetur: humano autem animo non eſt hoc eſſe, quod eſt fortem eſſe, aut prudentem, aut iuſtum. poteſt **B** enim eſſe animus, & nullam iſtarum habere virtutum.

b Tanta eſt Dei ſimplicitas, quòd nulli prædicamentorum ſubijcitur.

QVon autem in diuina natura nulla ſit accidentium diuerſitas, nullaque penitus mutabilitas, ſed perfecta ſimplicitas, oſtendit Auguſt. † in 5. lib. de Trin. di- **C** cens. Intelligamus Deum quantum poſſumus ſine qualitate bonum, ſine quantitate magnum,

CONTRA. Omne compoſitum eſt poſterius ſuis componentibus, quia, ſimplicius eſt prius in ſe, quàm addatur ſibi aliquid ad compoſitionem tertij: ſed primo ſimpliciter nihil eſt prius, cum igitur Deus ſit primum principium non eſt compoſitus.

¶ Præ. Illud, quod eſt primum dans omnibus eſſe, habet eſſe non dependens ab alio. quod enim habet eſſe dependens ab alio habet eſſe ab alio, & nullum tale eſt primum dans eſſe, ſed Deus eſt primum dans omnibus eſſe. ergo ſuum eſſe non dependet ab alio, ſed cuiuslibet compoſiti eſſe dependet ex componentibus, quibus remotis, & eſſe compoſiti tollitur, & ſecundum rem, & ſecundum intellectum. ergo Deus, non eſt com- **D** poſitus.

¶ Item. Illud, quod eſt primum principium eſſendi nobiliſſimo modo habet eſſe, cum ſemper ſit aliquid nobilius, in cauſa, quàm in cauſato. Sed nobiliſſimus modus habendi eſſe, eſt quo totum aliquid eſt ſuum eſſe. ergo Deus eſt ſuum eſſe, ſed nullum compoſitum totum eſt ſuum eſſe, quia eſſe ipſius ſequitur componentia, quæ non ſunt ipſum eſſe. ergo Deus, non eſt compoſitus. Et hoc ſimpliciter concedendum eſt.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliquid eſſe ſine additione dicitur dupliciter, aut de cuius ratione eſt, vt nihil ſibi addatur, & ſic dicitur de Deo. hoc enim oportet perfectum eſſe in ſe, ex quo additionem non recipit. nec poteſt eſſe commune, quia omne commune ſaluatur in proprio. vbi ſibi fit additio, aut ita quòd non ſit de ratione eius, quòd fiat ſibi additio, neque quòd non fiat, & hoc modo ens commune eſt ſine addi- **E** tione. In intellectu enim entis, non includitur iſta conditio ſine additione, aliàs nunquam poſſet ſibi fieri additio, quia eſſet contra rationem eius, & ideo commune eſt, quia in ſui ratione non dicit aliquam additionem, ſed poteſt ſibi fieri additio, vt determinetur ad proprium. Sicut etiam animal commune dicitur eſſe ſine ratione, quia de intellectu eius non eſt habere rationem, neque non habere. aſinus autem dicitur ſine ratione eſſe, quia in intellectu eius includitur negatio rationis, & per hoc determinatur, ſecundum differentiam propriam, ita etiam diuinum eſſe eſt determinatum in ſe, & ab omnibus aliis diuiſum, per hoc quòd ſibi nulla additio fieri poteſt. vnde patet, quòd negationes dictæ de Deo, non deſignant in ipſo aliquam compoſitionem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in rebus creatis res determinatur, vt ſit aliquid tripliciter, aut per additionem alicuius differentiæ, quæ potencialiter in genere erat, aut ex eo, quòd natura communis recipitur in aliquo, & ſic hoc aliquid, aut ex eo, **A** quòd alicui additur accidens, per quod dicitur eſſe, vel ſciens, vel albus. nullus iſtorum modorum poteſt eſſe in Deo, quia ipſe, non eſt commune aliquid, cum de intellectu ſuo ſit, quòd non addatur ſibi aliquid, nec etiam eius natura eſt recepta in aliquo, cum ſit actus purus, nec etiam recipit aliquid extra eſſentiam ſuam, eo quod eſſentia ſua continet omnem perfectionẽ: remanet autẽ, quòd ſic aliquid determinatum per conditionem negandi ab ipſo omnem additionem vel conditionẽ. & per hoc, remouet ab eo oẽ illud, quod poſſibile eſt additionem recipere. vnde per ſuum eſſe abſolutum, non tantum eſt, ſed aliquid eſt. nec differt in eo quo eſt, d & aliquid eſſe, (D. 1081.) niſi per modum ſignificandi, vel ratione, vt ſupra dictum eſt de attributis. dictum autem Boetij (Diſtin. 2. q. vnica art. 2.) intelligitur de participantibus eſſe, & non de eo qui eſſentialiter eſt ſuum eſſe. ex quo patet, quòd at- (tca. 1. to. 3.) tributa nullam compoſitionem in ipſo faciunt. ſapientia. n. ſecundum ſuam rationem, non facit compoſitionem, ſed ſecundum ſuum eſſe: prout in ſubiecto realiter differens eſt ab ipſo, qualiter in Deo non eſt vt di- (In hac diſt. q. 1. ar. 1.) ctum eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd huiuſmodi relationes, quæ dicuntur de Deo ex tempore, non ponunt aliquid in ipſo realiter, ſed tantum in creatura. contingit enim vt dicit philoſoph᷑. 5. metaphy. aliquid dici relatiue, non quòd ipſum referatur, ſed (Tex. 20.) quia aliquid refertur ad ipſum, ſicut eſt in omnibus: quorum vnum dependet ab altero, & non econtrario. ſicut ſcibile non eſt relatiuum, niſi quia ſcientia refertur ad ipſum. ſcibile enim non dependet a ſcientia, ſed econuerſo. Sed quia intellectus **D** noſter, non poteſt accipere relationem in vno extremorum, quin intelligatur in illo, ad quod refertur: ideo ponit relationem quandam circa ipſum ſcibile, & ſignificat ipſum relatiue. vnde illa relatio, quæ ſignificatur in ſcibili, non eſt realiter in ipſo, ſed ſecundum rationem tantum. in ſcientia autem realiter, ita etiam relatio importata per hoc nomen Deus, vel creator, cum de Deo dicatur, non ponit aliquid in Deo, niſi ſecundum intellectum, ſed tantum in creatura: ex quo patet, quòd diuerſitas relationum ipſius Dei, ad creaturas, non ponit compoſitionem in ipſo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt proprie- (Diſtin. 2. q. vnica ar. 5.) tas perſonalis comparata ad eſſentiam, non differt re ab ipſa. & ideo non facit compoſitionem cum ea, ſed comparata ad ſuũ correlatiuum, facit diſtinctionem realem, ſed ex illa parte non eſt aliqua vnio. & ideo nec compoſitio. vnde relinquitur ibi **E** tres eſſe res, & tamen nullam compoſitionem: ex hoc patet nomina perſonalia. nullam in Deo compoſitionem ſignificare.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Deus, ſit in prædicamento ſubſtantiæ.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd Deus ſit in prædicamento ſubſtantiæ. Omne enim quod eſt, (1. q. 3. ar. 5.) vel eſt ſubſtantia, vel accidens: ſed Deus non eſt accidens. ergo eſt ſubſtantia. cum igitur ſubſtantia prædicetur de ipſo, ſicut prædicatum ſubſtantiale, & non conuerſim, quia non omnis ſubſtantia eſt Deus, videtur, quòd de ipſo prædicetur ſicut genus, & ita Deus eſt in genere ſubſtantię.

¶ 2 Præt. Subſtantia eſt, quod non eſt in ſubiecto, ſed eſt ens per ſe, cum igitur Deo hoc maxime conueniat, videtur, quòd ipſe ſit in genere ſubſtantiæ.

¶ 4 Præt. Secundum philoſophum 10. metaphyſ. vnumquodque (Tex. 7.)

ibidem. que menſuratur minimo ſui generis, & dicit ibi Commen. ꝙ F illud ad quod menſurantur omnes ſubſtantiæ eſt primus motor, qui ſecundum ipſum eſt Deus, ergo Deus eſt in genere ſubſtantiæ.

CONTRA. Quicquid eſt in genere ſubſtantiæ, aut eſt ſicut generaliſſimum, aut eſt ſicut contentum ſub ipſo: ſed Deus non eſt in genere ſubſtantiæ ſicut generaliſſimum, qa prædicaretur de omnibus ſubſtātiis: nec etiam ſicut contentum ſubſtantiæ, quia adderet aliquid, ſcilicet genus, & ita nō eſſet diuina eſſentia ſimpliciſſima. ergo Deus non eſt in genere ſubſtantiæ.

ſine indigentia creatorem, ſine ſitu præſentem, ſine habitu omnia continentem, ſine loco vbique totum, ſine tempore ſempiternum, ſine vlla ſui mutatione mutabilia facientem, nihilque patientem. Quiſquis Deum ita cogitat, & ſi nondum poteſt inuenire omnino quid ſit: pie tamen caueat quantum poteſt, aliquid de illo ſentire, quod non ſit. Ecce, ſi ſubtiliter in- G

¶ Præt. Quicquid eſt in genere habet eſſe ſuum determinatum ad illud genus, ſed eſſe diuinum nullo modo terminatum eſt ad aliquod genus: quinimmo comprehendit in ſe nobilitates omnium generum, vt dicit philoſo-

Tex. 21. phus, & Commen. in 5. metaph. ergo Deus, non eſt in genere ſubſtantiæ. Quod ſimpliciter concedendum eſt. huius autem ratio quadruplex aſſignatur. Prima ponitur in litera ex parte nominis ſumpta. nomen ſubſtantiæ imponitur a ſubſtando: Deus autem nulli ſubſtat. Secunda ſumitur ex ratione eius, quod eſt in genere. Omne enim huiuſmodi addit aliquid ſupra genus, & ideo illud, quod eſt ſumme ſimplex, non poteſt eſſe in genere. Tertia ratio ſubtilior eſt Auicen.

Tract. 5. Omne, quod eſt in genere habet quidditatem differentem ab

Meta. c. 4. eſſe, ſicut homo. humanitati enim ex hoc, quòd eſt humani-

Et tr. 9. c. 1. tas non debetur eſſe in actu: poteſt enim cogitari humanitas, & tamen ignorari an aliquis homo ſit. Et ratio huius eſt, quia commune, quod prædicatur de his, quæ ſunt in genere prædicat quidditatem, cum genus, & ſpecies prædicentur in eo, quod quid. illi autem quidditati, non debetur eſſe niſi per hoc, quòd

D.675. ſuſcepta eſt in hoc vel in illo. Et ideo quidditas[d] generis, vel ſpeciei, non communicatur ſecundum vnum eſſe omnibus: ſed ſolum ſecundum vnam rationē communem. vnde conſtat, quòd eſſe ſuum, non eſt quidditas ſua: in Deo autem eſſe ſuum eſt, quidditas ſua: aliter etiam accideret quidditati, & ita eſſet acquiſitum ſibi ab alio, & non haberet eſſe per eſſentiam ſuam. & ideo Deus, non poteſt eſſe in aliquo genere. Quarta cauſa eſt

D.464. ex[d] perfectione diuini eſſe, quæ colligit omnes nobilitates omnium generum. vnde ad nullum genus[d] determinatur vt obiectum eſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus ſimpliciter non eſt accidens, nec tamen omnino proprie poteſt dici ſubſtantia, tum quia nomen ſubſtantiæ dicitur a ſubſtando, tum quia ſubſtantia quidditatem nominat, quæ eſt aliud ab eſſe eius. vnde illa eſt diuiſio entis creati. Si tamen non fieret in hoc vis. largo modo poteſt dici ſubſtantia, quæ tamen intelligitur ſupra omnem ſubſtantiam creatam, quantum ad id, quod eſt perfectionis in ſubſtantia, vt non eſſe in alio, & huiuſmodi. & tunc eſt idem in prædicato, & in ſubiecto, ſicut in I omnibus, quæ de Deo prædicantur: & ideo non ſequitur, quòd omne, quod eſt ſubſtantia ſit Deus, quia nihil aliud ab ipſo recipit prædicationem ſubſtantiæ ſic acceptæ, ſecundum quòd dicitur de ipſo, & ita propter diuerſum modum prædicandi,

D.110. non dicitur ſubſtantia de Deo, & creaturis vniuoce,[d] ſed analogice. Et hæc poteſt eſſe alia ratio, quare Deus non eſt in aliquo genere, quia ſcilicet nihil de ipſo, & de aliis vniuoce prędicatur.

Tract. 2. ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd iſta diffinitio ſecundum Aui.

Meta. c. 1. non poteſt eſſe ſubſtantiæ. ſubſtantia eſt, quæ non eſt in ſu-

& tract. 3. biecto. Ens enim non eſt genus. hæc autem negatio, non in

cap. 8. ſubiecto nihil ponit: vnde hoc quod dico ens non eſt in ſubiecto, non dicit aliquod genus, quia in quolibet genere oportet

In corp. ar. ſignificare quidditatem aliquam, vt dictum eſt, de cuius intellectu, non eſt eſſe, ens autem non dicit quidditatem, ſed ſolum actum eſſendi, cum ſit principium ipſum. & ideo non ſequitur eſt non in ſubiecto. ergo eſt in genere ſubſtantiæ. Sed hoc Deo

In corp. ar. non conuenit, vt dictum eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd menſura proprie dicitur, in quantitatibus. dicitur enim menſura illud, per quod innoteſcit quantitas rei, & hoc eſt minimum in genere quantitatis, vel ſimpliciter vt in numeris, quę menſurantur vnitate, quæ F eſt minimum ſimpliciter, aut minimum ſecundum poſitionē noſtram, ſicut in continuis, in quibus non eſt minimum ſimpliciter. vnde ponimus palmam loco minimi ad menſurandum pannos, vel ſtadium ad menſurandum viam. Exinde tranſumptum eſt nomen menſuræ ad omnia genera, vt illud quod eſt primum in quolibet genere, & ſimpliciſſimum & perfectiſſimum, dicatur menſura omniū, quæ ſunt in genere illo, eo ꝙ vnumquodq; cognoſcitur habere de veritate generis plus, & minus, ſecūdum qđ magis accedit ad ipſum vel recedit, vt album in genere colorum, ita etiam in genere ſubſtantiæ, illud quod habet eſſe perfectiſſimum, & ſimpliciſſimum dicitur menſura omnium ſubſtantiarum ſicut Deus. vnde[d] non oportet, quod ſit in genere ſubſtantiæ ſicut contentum, ſed ſolū ſicut principium habens in ſe omnem perfectionem generis: ſicut vnitas in numeris, ſed diuerſimode, quia vnitate non menſurantur, niſi numeri: ſed Deus eſt menſura non tantum ſubſtantialium perfectionum, ſed omnium, quæ ſunt in omnibus generibus, ſicut ſapientiæ virtutis & huiuſmodi: & ideo quāmuis vnitas contineatur in vno genere determinato ſicut principium, non tamen Deus. D. 3174.

tendas, ex his, atque prædictis aperitur illa prædicamenta artis dialecticæ Dei naturę minime conuenire, quæ nullis ſubiecta eſt accidentibus.

c Quia Deus, non proprie, ſed abuſiue dicitur ſubſtantia.

VNDE nec proprie dicitur ſubſtantia: vt Auguſtinus †lib. 7. de Tri- †ca. 4. to. 3.

ARTICVLVS III.

c Vtrum alia prædicamenta de Deo dicantur.

H AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur etiam, quòd alia prædicamenta de Deo dicantur. De quocunque enim prædicatur ſpecies, & genus: ſed ſcientia quę eſt ſpecies qualitatis inuenitur in Deo, & magnitudo, quæ eſt ſpecies quantitatis. ergo & quantitas, & qualitas.

¶ 2 Præte. Philoſophus in 4. metaph. dicit: vnum in ſubſtantia facit idem, in quantitate æquale, in qualitate ſimile: ſed in Deo dicitur vere æqualitas & ſimilitudo. ergo oportet de eo dici aliquid per modum qualitatis, & quantitatis. ſicut ſcientiam vel magnitudinem. Tex. 7.

¶ 3 Præt. Natura generis propriiſſime reperitur in eo, in quo primo eſt, ſed Deus eſt primum agens. ergo in eo actio præcipue inuenitur.

¶ 4 Pręt. Quanto aliquid eſt debilioris eſſe, tanto magis repugnat ſumme perfectioni: ſed inter omnia alia entia relatio habet debiliſſimum eſſe, vt dicit Commen. 11. metaph. vnde etiā Tex. cō. 19. fundatur ſuper alia omnia entia, ſicut ſupra quantitate æqualitas, & ſic de aliis: cum igitur in diuinis conueniatur relatio, multo fortius alia prædicamenta.

CONTRA. Auguſt. Omne, quod de Deo dicitur, aut ſecundum ſubſtantiam, aut ſecundum relationem dicitur, & ita alia prædicamenta, non erunt in diuinis, hoc etiam habetur ex authoritate Auguſt. in litera. 5. de Trin. c. 8. to. 3.

RESPONDEO. Dicendum, quòd quicquid inuentum in creaturis de Deo prædicatur: prædicatur eminenter, vt dicit Dionyſi. ſicut etiam eſt in omnibus aliis cauſis & cauſatis. vnde Dio. 7. de diu. nom. oportet omnem imperfectionem remoueri ab eo, quod in diuinam prædicationem venit, ſed in vnoquoque 9. prædicamentorum duo inuenio, ſcilicet rationem accidentis, & rationem K propriam illius generis, ſicut quantitatis vel qualitatis. Ratio autem accidentis imperfectionem continet, quia eſſe[d] acci- D. 11. dentis eſt in eſſe, & dependere & compoſitionem facere, cum ſubiecto per conſequens. vnde ſecundum rationem accidentis nihil poteſt de Deo prædicari. Si autem conſideremus propriam rationem cuiuslibet generis, quodlibet aliorum generum pręter ad aliquid, importat imperfectionem. quantitas. n. habet propriam rationem in comparatione ad ſubiectum: eſt enim quantitas menſura ſubſtantiæ, qualitas diſpoſitio ſubſtantiæ, & ſic patet in omnibus aliis. vnde eadem ratione remouentur a diuina prædicatione, ſecundum rationem generis, ſicut remouebantur per rationem accidentis. Si autem conſideremus ſpecies ipſarum, tunc aliqua ſecundum differentias completiuas, important aliquid perfectionis, vt ſcientia, virtus, & huiuſmodi. & ideo iſta prędicantur de Deo, ſecundum propriam rationem ſpeciei, & non ſecundum rationem generis. ad aliqđ autem

D.1086. autem etiam ſecundum rationem generis, non importat[d] aliquã
dependentiam ad ſubiectum: immo refertur ad aliquid extra,
& ideo etiam ſecundum rationem generis in diuinis inueni-
tur, & propter hoc tantum remanent duo modi prędicandi in
diuinis, ſcilicet ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum relatio-
nem, non enim ſpe-
D.671. ciei [d]contenta in ge
nere debetur aliquis
modus prædicandi,
ſed ipſi generi.
¶ AD PRIMVM
†eod.li.c.5. in cor. ar. ergo dicẽdum, quòd
ſicut dictũ eſt. ſcien-
tia non prædicatur
de Deo, ſecundum
rationem generis:

> nitate oſtendit dicens. Sicut ab eo, quod eſt eſſe appellatur eſſentia, ita & ab eo, quod eſt ſubſiſtere ſubſtantiam dicimus: ſi tamen dignum eſt, † vt Deus dicatur ſubſiſtere. Hoc enim de his rebus recte intelligitur:

ſed ſecundum propriam differentiam, quæ complet rationem
D.474. ipſius. vnde [d] non prædicatur vniuoce de Deo, & de alijs: ſed
ſecundum prius, & poſterius.
¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in diuinis, quædam dicuntur
habere modum quantitatis vel qualitatis, non quia ſecundum
talem modum prædicentur de Deo, ſed ſecundum modum, quo
inueniuntur in creaturis, prout nomina e nobis impoſita ſunt,
Lib. 1. fidei modum habent qualitatis, & quantitatis, ſicut etiam Damaſc.
ortho. c. 12. dicit, quòd quędam dicuntur de Deo, ſicut aſſequentia ſubſtan-
tiam, cum tamen prout in ipſo eſt nihil ſit aſſequens.
¶ Ad tertium dicendum, quòd actio, ſecundum quod eſt præ-
dicamentum dicit aliquid fluens ab agente, & cum motu, ſed
in Deo, non eſt aliquid medium ſecundum rem inter ipſum, &
opus ſuum, & ideo non dicitur agens actione, quæ eſt prędica-
mentum, ſed actio ſua eſt ſubſtantia. de hoc tamen plenius di-
cetur in principio ſecundi.
Diſtin. 1. q. ¶ Ad quartum dicendum, quòd debilitas eſſe relationis conſi-
vnica. ar. 2. deratur ſecundum inhærentiam ſui ad ſubiectum: quia non po-
nit aliquid abſolutum in ſubiecto, ſed tantum per reſpectum,
ad aliud. vnde ex hoc habet magis, quòd veniat in diuinam
prędicationem: quia quanto minus addit tanto minus repu-
gnat ſimplicitati.

QVAESTIO V,

E

Deinde quæritur de ſimplicitate ex parte creaturæ.

Et circa hoc tria quęruntur.

Primo. Vtrum aliqua creatura ſit ſimplex.
Secũdo. Vtrum anima ſit ſimplex, quia hoc habet ſpecialem
difficultatem.
Tertio. Vtrum ſit tota in qualibet parte corporis.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum aliqua creatura ſit ſimplex.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd aliqua
creatura ſimplex ſit. Forma enim eſt compoſitioni
contingens ſimplici & inuariabili eſſentia cõſiſtens;
ſed forma eſt creatura. ergo &c.
¶ 2 Præter. Reſolutio intellectus, non ſtat quouſque inuenit
compoſitionem ſiue ſint ſeparabilia ſecundum rem ſiue non.
multa enim ſeparantur intellectu, quæ non ſeparantur actu,
cap. 2. ſecundum Boet. lib. de Hebdo. illud ergo in quo vltima ſtat re-
ſolutio intellectus eſt omnino ſimplex: ſed ens commune eſt hu-
iuſmodi. ergo &c.
¶ 3. Præter. Si omnis creatura eſt compoſita, conſtat, quòd
non eſt compoſita, niſi ex creaturis. ergo & componentia ſua
erunt compoſita. igitur vniuerſaliter in infinitum, quod natu-
ra & intellectus non patitur, vel erit deuenire ad prima com-
ponentia ſimplicia, quæ tamen creaturæ ſunt. ergo &c. Si
dicatur, quòd illa componentia, non poſſunt eſſe ſimplicia,
quia habent habitudinem concretam, quòd ſint ab alio. Con-
tra. Illud quod eſt extrinſecum rei, non facit compoſitionem,
cum re ipſa. Sed agens eſt extrinſecum a re. ergo per hoc quòd
res eſt ab aliquo agente, nõ inducitur in ipſa aliqua compoſitio.
2. de tri. c. 3 CONTRA. Boet. In omni eo, quod eſt citra primum, dif-
fert, & quod eſt, & quo eſt, ſed omnis creatura eſt citra primũ.
ergo eſt compoſita ex eſſe, & quod eſt.
¶ Præt. Omnis creatura habet eſſe finitum, ſed eſſe non rece-
ptum in aliquo, non eſt finitum: immo abſolutum. ergo om-
nis creatura habet eſſe receptum in aliquo, & ita oportet quòd

A habeat duo ad minus, ſcilicet eſſe, & id quod eſſe recipit.
RESPONDEO. Dicendum, quòd omne quod procedit
a Deo, in diuerſitate eſſentiæ deficit a ſimplicitate eius: ex hoc
autem quòd deficit a ſimplicitate, non oportet, quòd incidat in
compoſitionem. ſicut ex hoc, quòd deficit a ſumma bonitate,
non oportet, quòd
incidat in ipſam ali
qua malitia. Dico
ergo quòd creatura
eſt duplex, quædam
enim eſt, quæ habet
eſſe cõpletum in ſe,
ſicut homo & huiuſ
modi. & talis crea-
tura ita deficit a ſim
plicitate diuina, q

> in quibus, vt in ſubiectis ſunt ea, quę in aliquo, vt in ſubiecto eſſe dicuntur. ſicut in corpore color, atque forma. Corpus enim ſubſiſtit, & ideo ſubſtantia eſt. E, Res vero mirabiles a neque ſimplices proprie di-

B incidit in compoſitionem. cum enim in ſolo Deo eſſe ſuum ſit
ſua quidditas, oportet quòd in qualibet creatura, vel in corpo-
rali, vel in ſpirituali inueniatur quidditas, vel natura ſua. & eſſe
ſuum, quod eſt ſibi acquiſitum a Deo, cuius eſſentia eſt ſuum eſ-
ſe, & ita componitur ex eſſe, vel quo eſt, & quod eſt. Eſt etiam
quædam creatura, quæ non habet eſſe in ſe, ſed tantum in alio,
ſicut materia prima, ſicut forma quælibet, ſicut vniuerſale. non
enim eſt eſſe alicuius, niſi particularis ſubſiſtentis in natura, &
talis creatura, non deficit a ſimplicitate, ita quòd ſit compoſi-
ta. Si enim dicatur, quòd componitur ex ipſa ſua natura, &
habitudinibus quibus refertur ad Deum, vel ad illud cum quo
componitur: item quæritur de illis habitudinibus, vtrum ſint
res vel non, & ſi non ſunt res, non faciunt compoſitionem: ſi
autem ſunt res, ipſæ non referuntur habitudinibus aliis, ſed ſe-
ipſis, quia illud quod per ſe eſt relatio, non refertur per aliam
relationem. vnde oportebit deuenire ad aliquid, quod non eſt
compoſitum, ſed tamen deficit a ſimplicitate primi. & defectus
iſte perpenditur ex duobus, vel quia eſt diuiſibile in potentia,
C vel per accidens, ſicut materia prima, & forma, & vniuerſale.
vel quia eſt componibile alteri, quòd diuina ſimplicitas, non
patitur. Et per hoc patet ſolutio ad ea quę obiecta ſunt, pri-
mę enim rationes procedebant de illis creaturis, quæ non ha-
bent eſſe completum, quæ non componuntur ex alijs ſicut ex
partibus, & aliæ duę procedebant de creaturis, quę habent eſ-
ſe completum.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum anima ſit ſimplex.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd anima
ſit ſimplex. Sicut enim dicit Phyloſophus ſecundo de ani- 1. q. 75. ar. 1
ma. Anima enim eſt forma corporis, ſed ibidem dicit, quòd Et 2. cõt. q.
forma, neque eſt materia, neque compoſitum. ergo anima non c. 49. c. 65.
D eſt compoſita. Tex. 2.
¶ 2 Pręt. Omne quod eſt compoſitum habet eſſe ex ſuis com-
ponentibus. Si igitur anima ſit compoſita, tunc ipſa in ſe ha-
bet aliquod eſſe, & illud eſſe nunquam remouetur ab ea, ſed ex
coniunctione animæ ad corpus relinquitur eſſe hominis. ergo
eſſe hominis eſt eſſe duplex, ſcilicet eſſe animæ, & eſſe coniun-
cti, quod non poteſt eſſe, cum vnius rei ſit vnicum eſſe.
¶ 3 Præt. Omnis compoſitio, quæ aduenit rei poſt ſuum eſſe
completum eſt ſibi accidentalis. Si igitur anima eſt compoſita
ex ſuis principiis habens in ſe eſſe perfectum, compoſitio ip-
ſius ad corpus erit ſibi accidentalis. Sed compoſitio acciden-
talis terminatur ad vnum per accidens. ergo ex anima & cor-
pore non efficitur, niſi vnum per accidens, & ita homo non eſt
ens per ſe: ſed per accidens.
CONTRA. Boet. Nulla forma ſimplex poteſt eſſe ſubie-
ctum, ſed anima eſt ſubiectum, & potentiarum, & habituum & 1. de tri. c. 3.
ſpecierum intelligibilium. ergo non eſt forma ſimplex.
E ¶ Præt. Forma ſimplex, non habet eſſe per ſe, vt dictum eſt, ſed Ar. præced.
illud, quod non habet eſſe niſi per hoc, quòd eſt in altero, non in cor.
poteſt remanere poſt illud, nec etiam poteſt eſſe motor, quàm-
uis poſſit eſſe principium motus, quia mouens eſt ens perfectũ
in ſe. vnde forma ignis, non eſt motor, vt dicitur. 8. phyſico-
rum. Anima autem manet poſt corpus, & eſt motor corpo- Text. 40.
ris. ergo non eſt forma ſimplex.
¶ Præt. Nulla forma ſimplex habet in ſe, vnde indiuiduetur.
cum omnis forma ſit de ſe communis. ſi igitur anima eſt for-
ma ſimplex, non habebit in ſe vnde indiuiduetur: ſed tantum
indiuiduabitur per corpus. remoto autem eo, quod eſt cauſa
indiuiduationis tollitur indiuiduatio: ergo remoto corpore,
non remanebunt animæ diuerſę, ſecundum indiuidua, & ita
non remanebit, niſi vna anima, quæ erit ipſa natura animæ.
RESPONDEO, Dicendum, quòd hęc eſt duplex opinio.
quidam

cuntur ſubſtantiæ. Deus autem ſi ſubſiſtit vt ſubſtantia, proprie dici poſſet, ineſt in eo aliquid tanquam in ſubiecto, & non eſt ſimplex. Nephas autem eſt dicere, vt ſubſiſtat Deus, & ſubſiſtit bonitati ſuæ: & illa bonitas, non ſubſtantia ſit vel potius eſſentia: neque ipſe Deus ſit bonitas ſua: ſed in illo ſit tanquam in ſubiecto. Vnde manifeſtum eſt, Deum abuſiue ſubſtantiā vocari: vt nomine vſitatiore intelligatur eſſentia: quod vere ac proprie dicitur, ita vt fortaſſe ſolum Deum dici opor

quidam enim dicunt, quòd anima eſt compoſita ex materia, & forma, quorum etiam ſunt quidam dicentes eandem eſſe materiam animæ, & aliorum corporalium, & ſpiritualium. Sed hoc non videtur eſſe verum, quia nulla forma efficitur intelligibilis, niſi per hoc, quòd ſeparatur a materia, & ab appendentiis materiæ, hoc autem non eſt, inquantum eſt materia corporalis perfecta corporeitate, cū ipſa forma corporeitatis ſit intelligibilis per ſeparationem a materia. vnde illæ ſubſtantiæ, quæ ſunt intelligibiles per naturam non videntur eſſe materiales. alias ſpecies rerum in ipſis, nō eſſent ſecundum eſſe intelligibile. vnde Auicen. dicit, quod aliquid dicitur eſſe tract. 3.c.8. intellectiuum, quia eſt immune a materia. Et propterea materia prima prout conſideratur nuda ab omni forma, non habet aliquam diuerſitatem, nec efficitur diuerſa per aliqua accidentia ante aduentum formæ ſubſtantialis, cum eſſe accidentale, non præcedat ſubſtantiale: vni autem perfectibili debetur vna perfectio. ergo oportet, quòd prima forma ſubſtantialis perficiat totam materiam, ſed prima forma, quæ recipitur in materia eſt corporeitas a qua nunquam denudatur: vt dicit Commen. in 1. phyſic. ergo forma corporeitatis eſt in tota ma- Tex. cō. 63. teria: & ita materia non erit niſi in corporibus. Si enim diceres, quòd quidditas ſubſtātiæ eſſet prima forma recepta in materia. adhuc redibit in idem, quia ex quidditate ſubſtantiæ materia non habet diuiſionem, ſed ex corporeitate, quam conſequuntur dimenſiones quantitatis in actu, & poſtea per diuiſionem materiæ, ſecundum quod diſponitur diuerſis ſitibus acquiruntur in ipſa diuerſæ formæ. ordo enim notabilitatis in corporibus videtur eſſe ſecundum ordinem ſitus ipſorum. ſicut ignis eſt ſuper aerem. & ideo non videtur, quòd anima habeat materiam: niſi materia æquiuoce ſumatur. Alij dicunt, quòd anima eſt compoſita ex quo eſt, & quod eſt. differt autem quod eſt a materia, quia quod eſt, dicit ipſum ſuppoſitum habens eſſe, materia autem non habet eſſe, ſed compoſitum ex materia, & forma. vnde materia non eſt, quod eſt, ſed compoſitum. vnde in omnibus aliis in quibus eſt compoſitio ex materia, & forma, eſt etiam compoſitio ex quo eſt, & quod eſt. in compoſitis autem ex materia & forma, quo eſt poteſt dici tripliciter. Poteſt enim dici quo eſt, ipſa forma partis, quæ dat eſſe materiæ. poteſt etiam dici, quo eſt, ipſe actus eſſendi, ſcilicet eſſe. ſicut quo curritur eſt actus currendi. poteſt etiam dici quo eſt, ipſa natura, quæ relinquitur ex coniunctione formæ, cum materia, vt humanitas, præcipue ſecundum ponentes, quòd forma quæ eſt totum, quæ dicitur quidditas non eſt forma partis, de quibus eſt Auicen. cum autem de ratione quidditatis, vel eſſentiæ, non ſit tract. 5. c. 3. quòd ſit compoſita vel compoſitum: conſequens poterit inueniri, & intelligi aliqua quidditas ſimplex, non conſequens compoſitionem formæ, & materiæ. Si autem inueniamus aliquam quidditatem, quæ non ſit compoſita ex materia & forma, illa quidditas aut eſt eſſe ſuum, aut non. ſi illa quidditas ſit eſſe ſuū, D. 1081. ſic erit eſſentia ipſius Dei, quæ eſt ſuum eſſe, & erit omnino ſimplex. Si vero non ſit ipſum eſſe, oportet, quòd habeat eſſe acquiſitum ab alio, ſicut eſt omnis quidditas creata, & quia hæc quidditas poſita eſt non ſubſiſtere in materia non acquireretur ſibi eſſe in altero, ſicut quidditatibus compoſitis: immo acquiretur ſibi eſſe in ſe, & ita ipſa quidditas erit hoc quod eſt, & ipſum eſſe ſuum erit quo eſt, & quia omne quod non habet aliquid a ſe eſt poſſibile reſpectu illius. huiuſmodi quidditas cum habeat eſſe ab alio, erit poſſibilis reſpectu illius eſſe, & reſpectu eius a quo eſſe habet, in quo nulla cadit potentia, & ita in tali quidditate inuenietur potentia, & actus, ſecundum quod ipſa quidditas eſt poſſibilis, & eſſe ſuum eſt actus eius. Et hoc modo intelligo, in angelis compoſitionem potentiæ & actus, & de quo eſt, & quod eſt. & ſimiliter in anima. vnde angelus vel anima poteſt dici quidditas, vel natura vel forma ſimplex: inquantum eorum quidditas, non componitur ex diuerſis: tamen aduenit ſibi compoſitio horum duorum, ſcilicet quidditatis, & eſſe.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima non eſt compoſita ex aliquibus, quæ ſint partes quidditatis ipſius. ſicut nec quælibet alia forma, ſed quia anima eſt forma abſoluta, non D. 169. dependens a materia, quod conuenit ſibi propter aſſimilationem, & propinquitatem ad Deum, ipſa habet eſſe per ſe, quod non habent aliæ formæ corporales. vnde in anima inuenitur compoſitio eſſe, & quod eſt, & non in aliis formis, quia ipſum eſ-

F ſe non eſt formarum corporalium abſolute. ſicut eorum qui ſunt, ſed compoſiti.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd anima ſine dubio habet in ſe eſſe perfectum, quàmuis hoc eſſe non reſultet ex partibus componentibus quidditatem ipſius, nec per coniunctionem corporis efficitur ibi aliquod aliud eſſe, immo hoc ipſum eſſe, quod eſt animæ per ſe fit eſſe coniuncti, eſſe enim coniuncti, non eſt niſi eſſe ipſius formæ, ſed verū eſt, quòd aliæ formæ materiales, propter earum imperfectionem, non ſunt per G illud eſſe, ſed ſunt tantum principia eſſendi. Et per hoc etiam patet ſolutio ad tertium, quia compoſitio, quæ aduenit animæ poſt eſſe completum, ſecundum modum intelligendi, non facit aliud eſſe, quia ſine dubio illud eſſe eſſet accidentale. & ideo non ſequitur, quòd homo ſit ens per accidens.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſi Boet. loquitur de ſubiecto reſpectu quorumcunque accidentium, dictum eſt verum de forma, quæ eſt ita ſimplex, quòd etiam eſt ſuum eſſe ſicut eſt Deus, Vbi ſup. & talis ſimplicitas, nec in anima, nec in angelo eſt. Si autem loquitur de ſubiecto reſpectu accidentium: quæ habent eſſe firmum in natura, & quæ ſunt accidentia indiuidui, tunc eſt verum dictum ſuum etiam de forma ſimplici: cuius quidditas, non componitur ex partibus. Sunt enim quædam accidentia, quæ non habent eſſe vere, ſed tantum ſunt intentiones rerum naturalium. & huiuſmodi ſunt ſpecies rerum, quæ ſunt in anima. Item accidentium habentium eſſe naturæ, quoniam con- H ſequuntur naturam indiuidui, ſcilicet materiam per quam natura indiuiduatur, ſicut album, & nigrum in homine. vnde etiam non conſequuntur totam ſpeciem, & talibus accidentibus non poteſt ſubiici anima. Quædam autem habent eſſe naturæ, ſed conſequuntur ex principiis ſpeciei. ſicut ſunt proprietates conſequentes ſpeciem, & talibus accidentibus poteſt forma ſimplex ſubiici, quæ tamen non eſt ſuum eſſe ratione poſſibilitatis, quæ eſt in quidditate eius: vt dictum eſt. & talia accidentia ſunt potentiæ animæ. ſic enim & punctus & vnitas habent ſuas proprietates. in corp. art.

¶ Ad quintum dicendum, quòd omnis forma eſt aliqua ſimilitudo primi principij, qui eſt actus purus. vnde quanto forma magis accedit ad ſimilitudinem ipſius, plures participat de perfectionibus eius: inter formas autem corporum magis appropin- D. 172. quat ad ſimilitudinem Dei, anima rationalis, & ideo participat de nobilitatibus Dei, ſcilicet quod intelligit, & quod poteſt mo- I uere, & quòd habet eſſe per ſe, & anima ſenſibilis minus & vegetabilis adhuc minus. & ſic deinceps. Dico igitur, quòd animæ non conuenit mouere vel habere eſſe abſolutum inquantū eſt forma, ſed inquantum eſt ſimilitudo Dei.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd ſecundum prædicata in anima, non eſt aliquid quo ipſa indiuiduetur. & hoc intellexerunt, qui negauerunt eam eſſe hoc aliquid, & non quòd non habeat per ſe abſolutum eſſe. Et dico, quòd non indiuiduatur niſi ex corpore. vnde impoſſibilis eſt error ponentium animas prius creatas, & poſtea incorporatas, quia non efficiuntur plures niſi ſecundum quod infunduntur pluribus corporibus. Sed quàmuis indiuiduatio animarum dependeat a corpore, quātum ad ſui principium, non tamen quantum ad ſui finem; ita ſcilicet, quòd ceſſantibus corporibus, ceſſet indiuiduatio animarum. Cuius ratio eſt, quòd cum omnis perfectio infundatur materiæ ſe- K cundum capacitatem ſuam: natura animæ ita infundetur diuerſis corporibus, non ſecundum eandem nobilitatem & puritatem. vnde in vnoquoque corpore habebit eſſe terminatam ſecundum menſuram corporis. hoc autem eſſe terminatum quàuis acquiratur animæ in corpore, nō tamen ex corpore, nec per dependentiam ad corpus. vnde remotis corporibus adhuc remanebit vnicuique animæ eſſe ſuum terminatum ſecūdum D. 65. Et 175. affectiones vel diſpoſitiones quæ conſecutæ ſunt ipſam prout De anima fuit perfectio talis corporis, & hæc eſt ſolutio Auic. & poteſt ma- p. 1. c. 3. nifeſtari per exemplum ſenſibile. Si. n. aliquid vnum non retinens figuram diſtinguatur per diuerſa vaſa: ſicut aqua quā vaſa remouebuntur non remanebunt propriæ figuræ diſtinctæ: ſed remanebit vna tantum aqua: ita eſt de formis materialibus, quæ non retinent eſſe per ſe. Si autem ſit aliquid retinens figuram quod diſtinguatur ſecundum diuerſas figuras per diuerſa inſtrumenta, etiam remotis illis remanebit diſtinctio figurarū, vt patet in cera: & ita eſt de anima quæ retinet eſſe ſuū poſt corporis deſtructionem, quod et manet in ipſa eſſe indiuiduatū & diſtinctū.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima ſit tota in toto, & tota in qualibet parte.

1.q.76.8. quodl.10.5 2.6. g.c.72.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd anima non ſit tota in qualibet parte corporis. Cũ enim anima ſit forma ſimplex, totalitas eius attenditur, ſecundum potentias: ſed non in qualibet parte corporis, ſunt oẽs eius potentiæ. ergo non eſt tota, in qualibet parte corporis.

¶ 2 Præte. Animal eſt, quod eſt compoſitum ex anima, & corpore: ſi igitur anima eſſet in qualibet parte corporis tota, quælibet pars corporis eſſet animal, ſicut qlibet pars ignis eſt ignis. ergo &c.

†parũ poſt medium.

¶ 3 Præt. Conſtat quòd anima influit vitam corpori: ſi igitur anima eſſet tota in qualibet parte corporis, qualibet pars corporis immediate acciperet vitam ab anima, & ita vita vnius partis, non dependeret ab alia: qđ videtur falſum, quia vita totius corporis dependet ex corde. ergo &c.

†poſt med.

¶ 4 Præte. Corpus habet diuerſas partes diſtinctas: ſi igitur aĩa eſſet in qualibet parte corporis tota: tota eſſet in pluribꝰ locis ſimul. hoc autem non videtur conuenire niſi Deo. ergo &c.

†Cap. 3.

†De fide, & ſymbo. c.9. to.3.

teat eſſentiam. Eſt enim vere ſolus: quia incommutabilis eſt,

Quòd non eſt in Deo, aliquid quod non ſit Deus.

HVIVS autem eſſentiæ ſimplicitas, ac ſinceritas tanta eſt, quòd non eſt in ea aliquid, quod non ſit ipſa: ſed idẽ eſt habens, & quod habetur. Vnde Hilarius † in 7. lib. de Trini. ait. Non ex compoſitis (inquit) Deus, qui vita eſt ſubſiſtit: neque qui virtus eſt ex infirmis continetur, nec qui lux eſt, ex obſcuris coaptatur, nec qui ſpiritus eſt, ex diſparibus formis eſt .i. totum quod in eo eſt, vnum eſt. Item † Hilarius in 8. lib. de Trinit. Non humano modo Deus ex compoſitis eſt, vt in eo aliud ſit, quod ab eo habetur, aliud ſit ipſe, qui habeat; ſed totum vita eſt natura, ſcilicet perfecta, & infinita, & non ex diſparibus conſtituta, ſed viuens ipſa per totum. De hoc eodem Boet. † in lib. de Trinit. ait. Quocirca, hoc vere eſt vnũ, in quo nullus numerus: nullum in eo aliud præter id quod eſt. neque enim ſubiectum fieri poteſt. Auguſt. † quoque in lib. de fide ad Petrum dicit. In Dei ſubſtantia, nõ eſt aliquid, quod

B

C

D

non ſit ſubſtantia, quaſi aliud ſit ibi ſubſtantia: aliud quod accidit ſubſtantię, ſed quicquid ibi intelligi poteſt, ſubſtantia eſt. Verum † hæc dici poſſunt, & facile credi; videri autem niſi puro corde omnino non poſſunt. Item Auguſtinus † in 15. lib. de Trinita. Sic habetur in natura vniuſcuiuſque trium, vt qui habet hoc, ſit quod habet: ſicut immutabilis, ſimplexq;, ſubſtantia. Vnde Iſidorus † ait. Deus ſimplex dicitur, ſiue non amittendo quod habet, ſiue quod aliud non eſt ipſe, & aliud quod in ipſo eſt. & cum tantæ ſimplicitatis, atque ſinceritatis ſit natura diuina, eſt tamen in ea perſonarum trinitas. Vnde † Auguſtinus in xj. libr. de Ciuitate Dei ait. Non propter hoc naturam ſummi boni ſimplicem dicimus, quia pater eſt in ea ſolus, aut filius in ea ſolus, aut ſpirituſſanctus ſolus, ideſt, quia eſt ſola iſta nominum trinitas ſiue ſubſiſtentia perſonarum, ſicut Sabelliani putauerunt: ſed ideo ſimplex dicitur, quia eſt hoc quod habet: excepto quòd relatiue, quęque perſona ad alteram dicitur, nec eſt ipſa. Nam vtique pater habet filium, ad quem relatiue dicitur. nec tamen ipſe eſt filius, & filius ha-

CONTRA. Forma ſubſtantialis, adeſt cuilibet parti materię. non enim perficit tantum totum, ſed ſingulas partes: ſed anima eſt forma ſubſtantialis corporis animati. ergo eſt in qualibet parte eius tota.

¶ Præt. Videmus, quòd anima æqualiter cito ſentit læſionem in qualibet parte corporis; hoc autem non eſſet, niſi anima adeſſet cuilibet parti. ergo anima eſt tota in qualibet parte corporis.

RESPONDEO. Dicendum, quòd quidam poſuerunt animam dupliciter poſſe conſiderari. aut ſecundum ſuam eſſentiam, aut ſecundum quod eſt quoddam totum potentiale. Si primo modo, ſic dicebant ipſam non eſſe in toto corpore, ſed in aliqua parte eius, ſcilicet corde, & per cor viuificare totum corpus per ſpiritus vitales procedentes a corde. Si ſecundo modo, ſic anima conſideratur, vt quædam potentia integrata ex omnibus particularibus potentiis, & ſic tota anima eſt in toto corpore, & non tota in qualibet parte corporis: immo ſicut dicit Phyloſophus ſecundo de anima. partes animæ ſe habent ad partes corporis: ſicut tota anima ad corpus totum. vnde ſi pupilla eſſet animal: viſus eſſet anima eius. Huius autem poſitionis cauſa, fuit duplex falſa imaginatio. Vna eſt, quia imaginati ſunt animam eſſe in corpore ſicut in loco, ac ſi tantum eſſet motor, & non forma, ſicut eſt nauta in naui. Alia eſt quia imaginati ſunt ſimplicitatem animæ eſſe ad modum puncti, vt ſit aliquid indiuiſibile habens ſitum indiuiſibilem: & vtrunq; horum ſtultum eſt. Et ideo dicendum cum Aug. quòd anima ſecundum eſſentiam ſuam conſiderata, tota eſt in qualibet parte corporis. Idem dicit Alber. non tamen tota ſi accipiatur ſecundum totalitatem potentiarum: ſic enim eſt, tota in toto animali. & ratio huius eſt, quia nulli ſubſtantiæ ſimplici debetur locus, niſi

E

Tex. 9.

6. de Trini. cap. 6. to. 3. D. 170.

Alber. lib. de quatuor coæquæ. c. 8.

A ſecundum relationem, quam habet ad corpus. anima autem comparatur ad corpus: vt eius formatio, a qua totum corpus, & quælibet pars eius habet eſſe, ſicut a forma ſubſtantiali, & tamen potentias eius, non omnes partes corporis participant, immo ſunt aliquæ potentiæ, quibus non eſt poſſibile perfici aliquid corporeũ, ſicut potentiæ intellectiuæ. Aliæ autem ſunt, quæ poſſunt eſſe perfectiones corporum: non tamen eas oẽs influit anima in qualibet parte corporis, cũ non quælibet pars corporis ſit eiuſdem armoniæ & cõmiſtionis, & nihil recipitur in aliquo, niſi ſecundũ proportionem recipientis: & ideo non eandem perfectionem recipit ab anima auris, & oculus, cum tamen quælibet pars recipiat eſſe. vnde ſi conſideretur anima prout eſt forma, & eſſentia, eſt in qualibet parte corporis tota. Si autem prout eſt motor ſecundum potentias ſuas, ſic eſt tota in toto, & in diuerſis partibus ſecundum diuerſas potentias.

†ca.17.to.3

†1. de Sum. bono. c.1.

†ca.10.to.5

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd cum dicimus totam animam eſſe in qualibet parte corporis, intelligimus per totum, perfectionẽ naturæ ſuæ, & non aliquam totalitatẽ partium. totum enim & perfectum eſt idẽ; vt dicit phyloſophꝰ in tertio phyſic. Tex. 64.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd perfectibile debet eſſe proportionatum ſuæ perfectioni. anima autem quàmuis ſit forma ſimplex: eſt tamen multiplex in virtute, ſecundum quod ex eius eſſentia oriuntur diuerſæ potentiæ, & ideo oportet corpus proportionatum ſibi, habere partes diſtinctas ad recipiendum diuerſas potentias. vnde etiam anima dicitur eſſe actus corporis organici: & quia non quælibet pars animalis habet talem diſtinctionem, non poteſt dici animal. ſed animę minus nobiles, quæ habent paruam diuerſitatem in potentiis perficiunt etiam corpus, quod eſt quaſi vniforme in toto & partibus. & ideo ad diuiſionem partium efficiuntur diuerſæ animæ actu in partibus. ſicut etiam in animalibus anuloſis, & plantis, non tamen ante diuiſionem in huiuſmodi animalibus, quælibet pars dicitur animal, niſi in potentia. ſicut nullius continui pars eſt, niſi in potentia. vnde nec pars ignis eſt aliquid actu, niſi poſt diuiſionem.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd viuere in animali dicitur duplex. vno modo viuere eſt ipſum eſſe viuentis, ſicut dicit Phyloſophus ſecundo de anima. Viuere viuentibus eſt eſſe, & hoc modo anima immediate facit viuere quamlibet partem corporis, inquantum eſt eius forma. alio modo dicitur viuere pro operatione animæ, quam facit in corde prout eſt motor, & talis eſt vita, quæ defertur per ſpecies vitales, & talem vitam influit primo in cor, & poſtea in omnes alias partes, & inde eſt, quòd læſo corde perit operatio animæ in omnibus partibus corporis. & per conſequens eſſe ipſarum partium, quod conſeruatur per operationem animę. Tex. 13.

¶ Ad quartum dicendum, quòd anima non eſt in corpore, vel in partibus corporis ſicut in loco, ſed ſicut forma in materia, & ideo non ſequitur, quod ſit in pluribus locis.

EXPO-

EXPOSITIO TEXTVS.

Text.14. Alivd timor aliud le.} Videtur per hoc non deſignari compoſitio animæ, cum iſta ſecundum Philoſophum libro primo de anima, ſint paſſiones coniuncti.

Et dicendum, quòd amor, & timor, & huiuſmodi oia dicũtur dupliciter, vel ſecũdum corporalem paſſionẽ. & ſic ſunt paſſiones coniuncti, nec remanent in anima ſeparata. vel ſecundum quòd conſiſtunt in apprehenſione, & affectione intellectiua: & ſic accidunt ipſi animæ, ſecundum ſe, & ſunt in ipſa poſt ſeparatiõe a corpore. vnde etiã Philoſophus
c.17. & 11. ſeptimo ethicorum,
Met.10.39. & vndecimo meta. ponit delectationẽ etiam in natura diuina. {Sine indigẽtia creator.} Hoc ideo dicit, quia omnia alia agentia ab ipſo, agunt propter finem alium a ſe, & ideo acquiſitione illius finis indigent: ipſe autem Deus propter ſeipſum omnia facit, vt dicitur Prouerb. 16. Vniuerſa propter ſe &c. & ideo agit ſine indigentia. {Sine habitu omnia conti.} hoc ideo dicit, quia habitus eſt eorum, quæ circa corpus adiacent, in quibus quodammodo ipſum corpus eſt: ſicut in veſtimento, cum autem continere dicatur alio modo in corporalibus, quàm in ſpiritualibus, quia in corporalibus, quod ineſt continetur ab eo, in quo eſt, ſicut aqua a vaſe, in ſpiritualibus autem, quod ineſt continet illud, in quo eſt, ſicut anima corpus. Deus, qui eſt in rebus ſicut continens ipſas, non dicitur in eis eſſe, ſicut habens habitum in habitu, vt includatur ab eis. eſt enim intra omnia non incluſus, & ideo quamuis ſit in omnibus ſicut continens: non tamen omnia ſe habent ad ipſum per modum habitus. {Non ex compoſitis Deus &c.} Ad intellectum huius literæ ſciendum eſt, quod quando aliquid ſubſtantialiter componitur ex partibus, perfectio eſt ipſius compoſiti, & non alicuius partium, ſicut forma non habet eſſe, nec materia, ſed totum compoſitum, in Deo autem inuenitur perfectio, & quantum ad eſſe, & quantum ad bene eſſe. quantum ad eſſe, quia vita eſt: vnde ſi vita diuina eſſet alicuius vt compoſiti: oporteret, quòd ea ex quibus illud componeretur, non eſſent viuentia, & quia vita non habet aliquid admiſtum, quod non ſit vita, ſicut nec eſſe, vt dicit Boe. lib. de Hebdo. ideo non
Cap. 1. poteſt eſſe vt Deus, qui non tantum viuit per vitam, ſed ipſemet eſt vita: ſit ex aliquibus compoſitis adinuicem ad conſtitutionem alicuius tertij, quantum ad bene eſſe conſideratur diuina perfectio, quantum ad tria. Primo, quantum ad poteſtatem, & ſecundum hoc ipſe Deus dicitur virtus, & non tan-
D.46. tum habens virtutem. vnde non poteſt eſſe, quòd componatur ex aliquibus, quia in componentibus non eſſet virtus illa, & ita componeretur ex infirmis, id eſt, carentibus virtute, quæ eſt totius. virtus autem non habet aliquid admiſtum ſicut nec eſſe, ſed habens virtutem poteſt habere infirmitatem admiſtam. Secundo, quantum ad pulchritudinem, & ſic Deus dicitur lux. ſi autem iſta lux ſequeretur compoſitionem aliquam, componentia non eſſent lucentia ſicut videmus, quia ex congregatione diaphani efficitur corpus lucidum, vt cryſtallus, cum tamen partes diſperſæ, non haberent prius luciditatem, nihil autem obſcurũ in Deo poteſt eſſe, qui eſt lux, ſicut nec non eſſe in eſſe. Tertio, quantum ad naturæ ſubtilitatem. dicitur enim ſpiritus eſſentialiter. vnde formalitas ſua, ſiue quidditas, non eſt ex aliquibus diſparibus, id eſt, diſſimiliter ſe habentibus ad formalitatem, ſicut humanitas ex anima, & corpore, per quam homo formaliter eſt. {Viuens per totum.} quia nihil eſt in eo, niſi vita.

bet patrem, nec tamen ipſe eſt pater. In quo vero ad ſemetipſum dicitur, non ad alterum. hoc eſt quod habet, ſicut ad ſemetipſum dicitur viuus habendo vitam, & eadem vita ipſa eſt. propter hoc vtique natura hæc dicitur ſimplex, quòd non ſit aliud habens, & aliud id quod habet, ſicut in cæteris rebus eſt. Non enim habens liquorem liquor eſt, nec corpus color: nec anima ſapientia eſt. Ecce quanta eſt identitas, quanta eſt vnitas, & immutabilitas, ſimplicitas, puritas diuinæ ſubſtantiæ, iuxta infirmitatis noſtræ valitudinem aſſignauimus.

DIVISIO TEXTVS.

Postqvam determinauit Magiſter ea, quæ pertinent ad vnitatem eſſentiæ. hic determinat ea, quæ pertinent ad diſtinctionem perſonarum, & diuiditur in partes duas. In prima determinat de per-
A ſonis diſtinctis. In ſecunda de nominibus, quibus & perſonarum diſtinctio, & eſſentiæ vnitas deſignatur. 22. diſt. {Poſt prædicta differendum.} Prima in duas. In prima determinat de perſonis, quantum ad ipſarum diſtinctionem. In ſecunda, quantum ad earum æqualitatem. 19. diſtin. {Nunc poſtquam coæterni.} prima in duas. In prima determinat de generatione filij, per quam diſtinguitur a patre. In ſecunda de proceſſione ſpiritusſancti, per quam diſtinguitur, ab vtroque 10. diſ. {Nunc vero poſt filii.} Prima in duas. In prima aſſerit veritatem. In ſecunda excludit errorem. ibi {Sed contra inquit.} Eſt autem error Arrij, qui poſuit generationem, non eſſe ab æterno. vnde ſequebatur, quòd per eam diſtingueretur filius a patre eſſentialiter. {Sed contra inquit.} Hæc pars diuiditur in duas. †cap.1.&9.3

DISTINCTIO IX.

A

De diſtinctione perſonarum.

Nvnc ad diſtinctionem perſonarũ accedamus. Teneamus ergo, vt docet Augu. †in lib. de fi-
G de ad Petrum: patrem, & filiũ, & ſpiritumſanctum, vnum eſſe naturaliter Deum; nec tamen ipſum patrem eſſe, qui filius eſt, nec ipſum filium eſſe, qui pater eſt, nec ſpiritumſanctum eſſe, qui pater eſt, aut filius. Vna enim eſt eſſentia patris, & filij, & ſpiritusſancti: in qua non eſt aliud pater, aliud filius, aliud

In prima ponit errorem, & rationem erroris, quæ talis eſt. Omne quod naſcitur, aliquando non fuit. ad hoc enim naſcitur, vt
H ſit, ſed filius eſt natus a patre. ergo aliquando non fuit, & ita non eſt coæternus patri. In ſecunda excludit. ibi {Qui hoc dicit.} & diuiditur in tres partes. Primo, obuiat per rationes Auguſt. Secundo, per Ambro. rationes. ibi {Eidem quoque.} Tertio, per rationes Hyla. ibi, {Et vt ait Hyla.} Circa primum duo facit. Primo, Auguſt. ſoluit rationem. Secundo, improbat poſitionem. ibi {Item ſi Dei filius.} Soluit autem rationem interimendo hanc. Omne quod natum eſt, aliquando non fuit, quod manifeſtatur per ſimile in corporalibus, quia ſplendor oritur ab igne, nec ignis eſt prius tempore, quàm ſplendor. Improbat autem poſitionem tali argumento. Chriſtus eſt Dei virtus, & ſapientia. 1. Cor. 1. ſed Deus pater nunquam fuit ſine virtute, & ſapientia. ergo Deus pater nunquam fuit ſine filio. {Eidem quoque.} hic excludit prædictum errorem per verba Ambroſi. & diuiditur in duas. In prima excludendo errorem, aſtruit diuinæ generationis æternitatem. In ſecunda inquirit quibus verbis æternitas conuenientius deſignetur. ibi {Hic quæri poteſt.} Prima in duas. In prima probat poſitionem. Secun-
I do, reſpondet ad rationem. ibi {Si quæris a me.} improbat autem poſitionẽ duabus viis. Prima eſt per authoritatem Iſa. 43. Ante me non eſt &c. & patet in litera. Secunda eſt per rationem. ibi {Item dic, inquam mihi, quòd.} & eſt talis, quandocunque eſt pater eſt filius. Si igitur non ſemper fuit filius, Deus omnipotens, non ſemper fuit pater, & aliquando factus eſt pater. hoc autem non poteſt eſſe ſine ſui mutatione. ergo ipſe mutatus eſt, quod hæreticus non conceſſit. Sed quæritur a me.} hic ſoluit obiectionem. Et circa hoc duo facit. Primo, obuiat oſtendendo incomprehenſibilitatem diuinæ generationis. In ſecunda, arguit Magiſter præſumptionem, quorundam nitentium comprendere, & ſoluit authoritate, quam pro ſe inducunt. ibi {Quidam tamen de inge.} Obuiatio Ambroſ. habet hunc modum. Illa probatio nihil valet, quæ non magis ſe habet ad vnam partem, quàm ad aliam: ſed ratio hæretici innitebatur huic, quòd non poterat inueniri, ab homine modus ge-
K nerationis diuinæ, ſi ponatur ab æterno eſſe. Sed eadem dubitatio remanet, ſi ponatur, non ab æterno eſſe, quia generatio illa eſt inenarrabilis, & incomprehenſibilis. ergo obiectio hæretici nihil probat. {Hic quæri poteſt.} hic oſtendit quibus verbis æternitas generationis deſignari debeat. Et circa hoc quatuor facit. Primo, probat per authoritates Grego. & Auguſt. quòd debet ſignari per verba præteriti temporis, propter perfectionem ipſius. Secundo, inducit contrarietatem per verba eorum. ibi {Eorum vero.} Tertio, ſoluit. ibi {Sed ne tanti.} Quarto confirmat ſolutionem per verba Hyla. ibi {Hyla. quoque &c.} & vltimo concludit, quæſtionis veritatem. ibi {Dicamus ergo &c.} {Et vt ait Hyl.} hic excludit errorem per verba Hyla. Et duo facit. Primo, improbat poſitionem. Secundo, ſoluit obiectionem. ibi {Sed inquiet hæreticus.} improbat autem hoc modo. Sicut pater ſe habet ad generationem, ita pater æternus ad æternam generationem, Sed Deus eſt pater

æternus, vt hæretici concedunt. ergo & generatio qua generat A fuit ſemper, & ab æterno. Sed ab æterno generare eſt æternum naſci. ergo & filius ab æterno eſt natus, & per hoc etiam re- ſpondet ad rationem ipſorum diſtinguendo hanc, Omne quod natum eſt, cepit eſſe. Si enim intelligatur de eo, quod naſcitur a nō ſemper gignente, ſicut eſt in creaturis, verū eſt: ſi de eo, quod naſcitur a ſemper gignente, falſum eſt.

QVAEST. I.

A

Circa hanc partem quęruntur duo.

Primo. De diſtinctione filij a patre.
Secundo. De coęternitate.

Circa primum duo quęruntur.

† Li. 1. de fide. c. 5. to. 2

Primo. Vtrum propter diſtinctionem poſſit dici fili⁹ ali⁹ a patre.

Cap. 3. to. 3

Secundo. Vtrum pater, & filius ꝑpter eandem diſtinctionem, poſſint dici plures ęterni.

ARTIC. 1.

a Vtrum filius ſit alius a patre.

† Ibidem. 1. p. q. 31. 2

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd filius, non ſit alius a patre. Alius enim ſecundū Priſ. eſt relatiuū diuerſitatis ſubſtantiæ: ſed pater, &

Lib. 2. ca. de ꝓnomine.

filius ſunt vnius ſubſtantiæ. ergo filius non poteſt dici alius a patre.

¶ 2 Item. Vnitas ſubſtantiæ impedit, quòd filius non poteſt dici aliud eſſe a patre, propter diuerſitatem ſignificatam per ly aliud: ſed alius, & aliud non differunt, niſi ſecundum modum ſignificandi, quia alius maſculine, aliud neutraliter ſignificat, cum igitur modus ſignificandi, non variet ſignificationem, videtur quòd nec etiam alius a patre dici poſſit.

¶ 3 Præt. Si filius dicitur alius a patre, hoc non eſt, niſi quia filius eſt a patre: ſed pater eſt a ſeipſo. ergo pater erit alius a ſeipſo.

¶ 4 Præte. Proprietas ſecundum Por. non facit alietatem. ſed magis alteritatem: pater autem non diſtinguitur a filio, niſi per proprietatem relationis. ergo pater non poteſt dici alius a filio, ſed alter.

In prædicabilib⁹ ca. de differen.

CONTRA. Quæcunq; diſtinguuntur realiter vnum eorum eſt alia res ab alio: ſed pater & filius, vt ſupra dictum eſt: diſtinguuntur realiter. ergo pater eſt alia res a filio, & eodem modo poteſt dici eſſe alius a filio. hoc etiam videtur per verbum Auguſt. in litera.

Diſtin. 2. q. vnica. ar. 5.

RESPONDEO. Dicendum, quòd in diuinis inuenimus tria, ſcilicet eſſentiam, perſonam, proprietatem, quibus aptantur tria genera. Eſſentiæ enim, quia communis eſt, & indiſtincta aptatur neutrum genus, quod eſt informe, non importans ſexus diſtinctionem. Perſonæ vero quæ eſt diſtincta, & ſignificatur, vt aliquid exiſtens in natura diuina aptatur maſculinum genus, quod eſt genus diſtinctum, & non fœmininum

spiritusſanctus, quàmuis perſonaliter ſit alius pater, alius filius, alius ſpiritusſanctus.

Hic de coæternitate filij cum patre.

B

CEnitus eſt enim a patre fili⁹, & ideo alius: nec tamen ante fuit pater, quam filius, coæternæ ſunt enim ſibi tres perſonę.

Argumentatio Arrianorum.

SEd contra hoc, inquit, hæreticus, vt refert Ambroſ. in primo † lib. de Fide. Omne quod natum eſt, principium habet, & ideo quia filius natus eſt, principiū habet, & eſſe cepit, quod hęreticorum ore ſic dictum eſt. Nam ipſe C Arrius, vt meminit Auguſt. † in lib. 6. de Trinitate dixiſſe fertur, Si filius eſt, natus eſt, ſi natus eſt, erat quando non erat filius.

Reſponſio Auguſtini catholica.

QVi hoc dicunt, nō intelligunt etiam natum eſſe de † Deo ſempiternū eſſe, vt ſit coæternus patri filius; ſicut ſplendor, qui gignitur ab igne, atq; diffunditur, coætern⁹ D eſt illi, & eſſet coæternus ſi ignis eſſet æternus.

Oppoſitio Auguſtini contra hæreticum.

ITem, ſi Dei filius inquit Auguſtin⁹ † virtus, & ſapientia Dei eſt, nec vnquam fuit Deus ſine virtute, & ſapientia, coæternus eſt Deo B patri filius. Dicit autem Apoſtolus † Chriſtum eſſe Dei virtutem, & Dei ſapientiam, aut ergo non fuit quando non fuit filius, aut aliquando Deus non habuit virtutem, & ſapientiam, quod dementis eſt dicere. Conſtat enim, quia ſemper habuit ſapientiam, ſemper ergo habuit filium.

Reſponſio Ambroſij, ad idem authoritate fulta.

C

EIdem quoque Arrianicæ quæſtioni † Ambroſius in hunc modum reſpondet. Ego, inquam, filium natum eſſe confiteor, quod reliquum eſt infidelitatis, horreſco. Scriptum eſt enim in veteri teſtamento, vt vel vnum ex pluribus dicam. Ante † me non fuit alius Deus, & poſt me non erit. Quis ergo hoc dicit, pater, an filius? Si filius ante me, inquit, non fuit alius Deus. Si pa- D ter poſt me, inquit, non erit, hic priorem, ille poſteriorem: non habet. Inuicem enim in ſe,

propter imperfectionem. Proprietati autem, quæ ſignificatur per modum formæ, aptatur genus fœmininum: ſic etiam eſſentiæ aptari poteſt, inquantum eſſentia ſignificatur vt forma, & ideo propter vnitatem eſſentiæ, non poteſt dici pater aliud a filio, ſed propter diſtinctionem perſonæ dicitur, alius. Iſtud autem videtur magis eſſe adaptatio, quam expreſſio proprietatis locutionis. Vnde dicendum aliter, quòd hoc cōtingit, quia neutrum genus ſubſtantiuatur, & ideo importat diuerſitatem ſimpliciter, & abſolute, quæ eſt diuerſitas eſſentiæ. Sed maſculinum genus, & fœmininum, tenētur adiectiue. vnde ponunt diuerſitatē circa terminos perſonales, q in locutione ponuntur, cum dicitur, filius eſt alius a patre, & hoc explicabitur in ſolutionibus argumentorum. D. 598.

† Ibidem.

† 1. Cor. 1

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd alius ſemper ſignificat diuerſitatem ſubſtantiæ: ſed ſubſtantia dicitur dupliciter. Quandoque. n. ſumitur pro eſſentia, ſicut eſt in vſu latinorum. Quandoque pro ſuppoſito eſſentiæ, vel pro re naturę primi prędicamenti, quæ dicitur hypoſtaſis, apud græcos, & hoc ſecundo modo, non eſt eadem ſubſtantia patris, & filij, quia ſic ſubſtantia ſignificat perſonam, & hac ratione, poteſt dici alius.

† vbi ſupra.

† Eſa. 43.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd neutrum genus ſubſtantiuatur, & non maſculinum. ſubſtantiuum autem ſignificationem ſuam habet abſolutam: ſed adiectiuum ponit ſignificationem ſuam circa ſubiectum, quando autem aliquid dicitur abſolute intelligitur de eo, quod ſimpliciter eſt, ſicut ens abſolute dictum, ſignificat ſubſtantiam: & ideo quia alietas eſſentiæ eſt ſimpliciter alietas, ideo neutrum genus ſubſtantiuatum importat alietatem eſſentiæ. Sed genus maſculinum, quia adiectiue tenetur, ponit alietatem circa ſuum ſubiectum. vnde ſi terminus perſonalis eſt ſuum ſubſtantiuum, deſignat diſtinctionem perſonarum, & ideo hæc eſt vera. pater eſt alius a filio. Si autem ſit terminus eſſentialis, deſignat diuerſitatem ſubſtan- E tiæ. vnde hæc eſt falſa. pater eſt alius Deus a filio. Et ſimiliter neutrum adiectiue ſumptum, quando adiungitur termino perſonali importat alietatem perſonæ, vt cum dicitur, pater eſt aliud ſuppoſitum a filio. vnde hoc non contingit ex variata ſignificatione, ſed ex eo, quòd alietas ſignificata in maſculino, & neutro, non ad idem refertur. D. 8. D. 81.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hęc eſt impropria, pater eſt a ſe, & exponenda eſt per negationem, id eſt, non eſt ab alio. iſta autem eſt propria. filius eſt a patre. vnde non eſt ſimile.

¶ Ad quartum dicendum, quòd proprietas in diuinis non tantum eſt proprietas, ſed etiam ſubſiſtens. paternitas enim eſt ipſe pater, & ideo proprietas facit alium magis proprie, quàm alterum: de hoc tamen infra plenius habebitur. Diſ. 26. q. 2. art. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum pater, & filius poſſint dici plures æterni.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd pater. & filius non poſſint dici plures æterni, per id quod habetur in ſymbolo Atha. Et tamen non tres æterni &c.

1.p.q.39.3. Et 1.d.33.4.

¶ 2 Præt. Auguſt. Quicquid in diuinis ad ſe dicitur, ſingulariter de tribus, & nõ pluraliter prædicatur, ſed æternus ad ſe dicitur. non enim eſt relatiuum. ergo ſingulariter de tribus dicitur, & non pluraliter.

5. de Trinit. c.8.to.3.

¶ 3 Præt. Sicut vna deitas eſt trium perſonarum, ita etiam eſt vna æternitas, cũ æternitas ſit ipſa diuina ſubſtantia, ſed non poteſt dici, pater & filius ſunt plures dij propter vnitatem diuinitatis. ergo nec etiam propter vnitatem æternitatis poteſt dici, pater, & filius ſunt æterni.

†vbi ſup. circa princ.

Sed contra eſt, quod habetur in ſymbolo Atha. quòd tres perſonæ ſunt ſibi coæternæ. Si dicas, quòd hoc eſt, quia Deus eſt ſubſtãtiuum, ſed æternus eſt adiectiuum, & ideo æternus recipit pluralem numerum, ſecundum numerum ſuppoſitorum.

CONTRA. Adiectiuum ſignificatur, per modum accidentis, ſed in Deo, non poteſt eſſe aliquod accidens, quia ſicut dicit Boe. lib. de trinit. cætera prædicamenta cum in diuinam venerint prædicationem mutantur in ſubſtantiam. ergo non poteſt, ibi eſſe adiectiuum.

† ibid. circa medium.

1. de Trin. cap. 10.

¶ Præt. Adiectiuum trahit numerum a ſubſtantiuo: ſed æternus eſt adiectiuum, cum ergo pater, & filius ſint plures quidam, videtur, quòd debeant dici æterni.

RESPONDEO, Dicendum, quòd hæc eſt differentia inter adiectiua, & ſubſtantiua, quia ſubſtantiua ſignificant per modum ſubſtantiæ, & ideo ſignificant rem ſuã abſolute, & ideo ſubſtantiuum, non dicitur in plurali numero, niſi formatio ſua numeretur. Adiectiuum autem ſignificat per modum accidentis, quod non habet eſſe abſolutum, nec vnitatem, ſed eſſe ſuum, & vnitas ſua dependet ex eo cui inhæret. Vnde etiam non multiplicatur ſecundum numerum per diuiſionem alicuius, quod ſit pars ſui, ſicut ſpecies ſubſtantiarum multiplicantur per indiuidua, ſecundum diuiſionem materiæ: ſed accidens multiplicantur ſecundum diuiſionem ſubiecti, in quo eſt. Vnde hæc albedo eſt alia ab illa inquantum hæc eſt huius, & illa illius: & ideo adiectiuum non habet numerum pluralem, niſi ex parte ſuppoſitorum. Dicendum igitur, quòd omnes termini ſignificantes ſubſtantiam per modum ſubſtantiæ, ſicut ſunt

D. 927.

D. 17.

F. ſubſtantiua, non prædicantur in plurali de tribus perſonis, eo quod formatio ſignificata, ſcilicet ipſa eſſentia diuina, non diuiditur. Termini vero ſignificantes ſubſtantiam adiectiue per modum inhærentis, vel aſſequentis ſubſtantiam, vt dicit Damaſc. prædicantur in plurali de tribus perſonis, propter pluralitatem ſuppoſitorũ: ſed tamen in talibus terminis, qui ſignificant ſubſtãtiam adiectiue eſt ordo. Quidam enim ſignificant, vt inhærenter, non ſignificantes ſubſtantiam, quãtum ad modum ſignificãdi, quẽ grammatici conſiderant dicentes, nomẽ ſignificare ſubſtantiam, cum qualitate, ſicut verba & participia, & iſta nullo modo debent prædicari in ſingulari, quia ſignificat per modum actus, qui non ſignificatur, niſi vt inhærens. Quædam autem ſignificant ſubſtantiam, quãtum ad modum conſiderati a grammaticis, ſicut nomina adiectiua. Omne enim nomen ſignificat ſubſtantiã, & qualitatẽ, ſed formæ, quæ eſt qualitas ſignificat, vt inhærentem, & talia poſſunt magis prædicari ſingulariter, & præcipue, quia poſſunt ſubſtantiuari, ſicut æternus, & huiuſmodi. Quando tamen talibus adiectiuis additur per appoſitionẽ aliqua præpoſitio, denotans habitudinem perſonæ ad perſonam, magis trahuntur ad ſuppoſitum, & ideo nunquã debent prædicari in ſingulari, ſed tãtum in plurali, ſicut coæternus.

Dam. 1. fid. orth. c.11.

Cap. 3. to. 3.

† Ibidem. 1. p. q. 31. 2.

Lib. 2. c. 10. de nomine.

DICO igitur ad primum, quòd ſi æternus ſubſtãtiue ſumatur, tunc prædicatur in ſingulari de tribus, & ſic accipit Athan. Si adiectiue, tunc prædicatur pluraliter: ſed coæternus ſemper debet pluraliter prædicari, propter habitudinem perſonæ ad perſonam, quam importat.

K ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut dictum eſt: adiectiua non habent numerum ex ſeipſis, ſed ex ſuis ſuppoſitis, & ideo æternus, quamuis non numeretur ex ſeipſo: quia abſolutum eſt, tamen prædicatur in plurali propter pluralitatem ſuppoſitorum, quæ relatiua ſunt. Et per hoc patet ſolutio ad tertium, quia Deus non eſt adiectiuum, vt recipiat numerum ab alio, ſicut æternus. vnde non poſſet pluraliter prædicari, niſi propter pluralitatem ſuæ formæ: quam pluralitatem non eſt in Deo ponere.

In cor. ei.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quàmuis ſecundum rem non ſit accidens in diuinis: tamen quantum ad modum ſignificandi poteſt aliquid, vt adiacens ſignificari, vel aſſequens ſubſtantiam, & inde ſunt adiectiua in diuinis.

& pater in filio, & filius in patre cognoſcitur. Cum enim patrem dixeris, eius etiam filium deſignaſti, quia nemo ipſe eſt pater ſibi, cum filium nominas, et patrem fateris, quia nemo ipſe ſibi filius eſt: itaque nec filius ſine patre, nec pater poteſt eſſe ſine filio. Semper ergo pater, ſemper & filius eſt.

G *Inuectio Ambroſij in hæreticos.*

Tem dic, †inquam, hæretice mihi, fuitne quando Deus omnipotens, pater non erat, & Deus erat? Nam ſi pater eſſe cœpit, Deus ergo primo erat, & poſtea pater factus eſt: quomodo ergo immutabilis Deus eſt? Si enim ante Deus, poſtea pater fuit, vtique generationis acceſſione mutatus eſt: ſed auertat Deus hanc amentiam, quia ſemper habuit ſapientiam, ſemper habuit filium.

H *Ineffabile eſt, quomodo filius ſit, & non habet priorem patrem, ſicut modus generationis is intelligibilis eſt, & ineffabilis.*

SEd quæris a me, inquit Ambroſ. †quomodo ſi filius ſit: non priorem habeat patrem; quæro inquit abs te, quãdo, vel quã filium putes eſſe generatum? Mihi enim impoſſibile eſt generationis ſcire ſecretum, mens deficit: vox ſilet; non mea tantum, ſed & angelorum ſupra poteſtatem, & ſupra angelos, & ſupra Cherubin, & ſupra Seraphin, & ſupra omnẽ ſenſum eſt, quia

I

ſcriptum eſt. Pax †Chriſti ſupra omnem ſenſum eſt. Et ſi pax Chriſti eſt ſupra omnem ſenſum, quomodo tanta generatio non eſt ſupra omnem ſenſum? Tu ergo manum ori admoue: ſcrutari non licet ſuperna myſteria, licet ſcire, quod natus ſit, non licet diſcutere, quomodo natus ſit. illud negare, non mihi licet: hoc quærere metus eſt. Ineffabilis enim eſt illa generatio. Vnde †Iſaias. Generationem eius, quis enarrabit?

†Philip. 4.

†53.c.

Quidam præſumunt diſcutere generationis ſecretum.

QVidam tamen de ingenio ſuo præſumentes, dicunt, illam generationem poſſe intelligi: & alia huiuſmodi, inhærentes illi authoritati Hieronymi ſuper Eccleſiaſten. † In ſacris ſcripturis quis, ſæpiſſime non pro impoſſibili, ſed pro difficili ponitur, vt ibi. Generationem eius quis enarrabit? ſed hoc non dicit Hieronymus ideo quod generatio filij æterna plene intelligi, vel explicari poſſit, a quoquam mortalium, ſed quia de ea aliquid intelligi, vel dici poteſt, quidam tamen hoc accipiunt dictum de temporali generatione Chriſti.

†In ſi. c. 3.

Vtrum debeat dici ſemper gignitur, vel ſemper genitus eſt filius.

HIc quæri poteſt, cum generatio filij a patre, nec principium habeat nec finem, quia æterna eſt, vtrũ

QVAESTIO SECVNDA.

B

Deinde quæritur de coæternitate, filij ad patrem.

debeat dici filius ſemper gignitur, vel ſemper genitus eſt, vel ſemper gignetur. De hoc Gregorius † ſuper Iob ait. Dominus Deus Ieſus in eo, quòd virtus, & ſapientia dei eſt, de patre ante tempora natus eſt: vel potius, quia nec cepit naſci, nec deſijt, dicamus † verius ſemper natus; non autem poſſumus dicere ſemper naſcitur, ne imperfectus eſſe videatur. At vero, vt æternus deſignari valeat, & perfectus ſemper dicamus, & natus, quatenus & natus ad perfectionem pertineat, & ſemper ad ęternitatem, quàmuis per hoc ipſum quòd perfectum dicimus, multum ab illius veritatis expreſſione deuiamus, quia quod factum non eſt, nec poteſt dici proprie perfectum:

C ſed balbutiendo, vt poſſumus, excelſa dei reſonamus. Et dominꝰ noſtrę infirmitatis verbis condeſcendens. † eſtote, inquit perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt. Super illum locum etiam Pſalmi, Ego hodie genui te. De hac, itaque generatione filij loquitur Auguſtinus † ita. Quanquam per hoc, quòd dicit hodie, etiam poſſet intelligi dies ille, quo Chriſtus ſecundum hominem natus eſt, tamen, quia hodie præ-

D ſentiam ſignificat, atque in æternitate, nec preteritum quicquam eſt, quaſi eſſe deſierit, nec futurum, quaſi nondum ſit, ſed præſens tantum, quia quicquid æternum eſt, ſemper eſt: diuinius tamen intelligitur de ſempiterna generatione ſapientiæ Dei. Ecce his verbis oſtendit Auguſtinus, quòd generatio filij ſemper eſt, nec præterijt, nec futura eſt, quia ęterna eſt. ideo

E enim dixit genui, ne nouum putaretur, ſcilicet ne videretur incepiſſe. hodie dixit, ne præterita generatio videretur. Ex his ergo verbis prophetæ, vt ait Ioannes † Chryſoſtomus, nihil aliud manifeſtatur, niſi quia ex ipſa eſſentia patris ſemper genitus eſt filius.

B *Origenes uidetur dicere contrarium ait enim, quòd ſemper generatur filius a patre.*

ORigenes vero ſuper Hieremiam dicit, † quòd filius ſemper generatur a patre, his verbis. Saluator noſter eſt ſapientia dei. ſapientia vero eſt ſplendor æternæ lucis. Saluator ergo noſter ſplendor eſt claritatis. ſplendor au-

C tem non ſemel naſcitur, & deſinit, ſed quotiens ortum fuerit, lumen, ex quo ſplendor oritur, totiens oritur et ſplendor claritatis. Sic ergo Saluator ſemper naſcitur. Vnde ait in libro † ſapiētiæ. Ante oēs colles generat me Dominus: nō vt quidam male legunt, generauit. His verbis apette oſtendit Origenes ſane dici poſſe, & debere, ſemper filius naſcitur, quod videtur contrarium illi verbo Gregorii pręmiſſo, ſcilicet. non poſſumus dicere ſemper naſcitur.

D *Exponit præmiſſa uerba Gregorij, ne putetur inter doctores eſſe contrarietas.*

SEd ne tanti authores ſibi in tanta re contradicere videant, illa Gregorij

E verba benigne interpreremur. Dominus (inquit) Ieſus ante tē-

Et quęruntur duo.

Primo. Vtrum pater, aliquo modo ſit prior filio.

Secundo. Si non ſed generatio eſt ęterna: quibus verbis ſignificari debeat.

† Lib. 29. mor. c. 1.

† ſuper 78.

† ſuper 78.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum pater ſit prior filio.*

op. 1. c. 2.

AD PRIMUM ſic proceditur. Videtur, quòd pater ſit prior filio. Sicut ſe habet corruptio ad deſitionem, ita ſe habet generatio ad inceptionem: ſed omne, quod corrumpitur deſinit eſſe. ergo omne, quod generatur incipit eſſe per generationem. ergo filius cepit eſſe & ita eſt poſterior patre.

† Matt. 5.

¶ 2 Præt. Nihil accipit aliquid, niſi quod non habet: ſed omne quod generatur, accipit eſſe a generante. ergo omne, quod generatur ante generationem, non habet eſſe, & ſic idē quod prius.

† ſup. Pſ. 2. ibi. Ego hodie genui te ca. 8.

¶ 3 Præter. Principiū naturaliter prius eſt eo cuius eſt principium, ſed pater eſt principium filij. ergo, & ſi non tempore, ſaltem natura eſt prior ipſo.

¶ 4 Item. Dare eſſe eſt aliqua dignitas: ſed pater dat eſſe ſuum filio. ergo ad minus, dignitate pater eſt prior filio.

CONTRA. Omne illud quo aliquid eſt prius, non eſt ſimpliciter primum. ſi ergo filio eſſet pater prior, filius non eſſet ſimpliciter primum: ſed omnes dicunt deum eſſe primum principium, ſicut dicit Philoſophus primò metaphyſicę. ergo filius non eſſet deus, quod Arriani concedunt.

Tex. 51.

RESPONDEO, Dicendum, quòd pater nullo modo eſt prior filio, neque duratione, neque natura, neque intellectu, neque dignitate: in patre enim, & filio non poſſumus, niſi duo conſiderare. Vel id quod abſolutum eſt, & hoc vtrique commune eſt. vnde ex hoc vnus, non habet prioritatem ad alium, cum eſſentia diuina, non ſit diuiſibilis, vt ſupra oſtenſum eſt. Vel id quod eſt ad aliquid: relatiuorum autem eſt ſimul eſſe natura ſecundum philoſophum, & etiam tempo-

In hac diſt. q. 1. ar. 1. In pdicam. c. de Relat.

A re, quia poſita ſe ponunt, & perempta ſe perimunt: & etiam intellectu, rum vnum per alterum diffiniatur, quàmuis enim in hominibus ille, qui eſt pater ſit prior eo, qui eſt filius, vt Sor. Platone. nihilominus tamen, iſta duo relatiua, inquantum relatiua ſunt, pater, & filius, ſimul ſunt omnibus modis prædictis. vnde patet, quòd pater nullomodo poteſt eſſe prior filio, neque ſecundum id quod abſolutum, neque ſecundum id quod ad aliquid eſt.

† Hom. 2. ad Heb. 1. in fi. to. 4.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd generatio, quæ opponitur corruptioni, eſt mutatio, & tali generationi ſemper annexa eſt inceptio, ſed generatio, prout eſt in diuinis, non eſt mutatio, vt ſupra dictum eſt, ſed operatio naturæ diuinæ, prout eſt in patre. Et quia naturalis operatio ſemper ſequitur id cuius eſt, cum natura diuina, in patre ſit æterna, & generatio erit ęterna.

Diſt. 4. q. 1. ar. 1.

† ſup. 1. c. ca. Hier. hom. 6. circa un.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd, illud, quod accipit aliquid, non habet illud a ſe, non tamen ſequitur, quòd non habeat illud ſimpliciter, quia poteſt eſſe, quòd illud accipere, nunquam inceperit, & ita filiꝰ accepit eſſe a patre, nec habet eſſe a ſe, ſed ab æterno a patre accepit eſſe.

† Prou. 8. c.

¶ Ad tertium dicendum, quòd principium poteſt dupliciter conſiderari, vel id, quod eſt principiū, & hoc eſt prius naturaliter eo, cuius eſt principium, vel ſecundum relationem principij, & ſic eſt ſimul naturaliter cum principiato. ſi igitur eſſet aliquis, ab eodem habens, quòd ſit aliquis, & quòd ſit ad aliquid, omnino ſimul eſſet naturaliter, cum eo ad quod diceretur, & quia in diuinis pater ab eodem habet, quòd ſit aliquis, & quòd ſit pater, eſt ſimul natura cum filio, non ſolum inquantum eſt pater, ſed ſimpliciter.

¶ Ad quartum dicendum, quòd proprietas, qua pater dat eſſe eſt dignitas ſua, ſed quia dignitas eſt de abſolutis, ideo eadem dignitas eſt in patre, & filio, & eadem dignitas, quæ in patre eſt paternitas, in filio eſt filiatio: ſicut paternitas in patre eſt diuina eſſentia, vel diuina bonitas, & eadem eſſentia in numero, vel bonitas eſt filiatio in filio.

ARTICVLVS II.

b Vtrum generatio diuina debeat ſignificari per tempus præſens.

1.d.8.q.2.3 AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd generatio diuina debeat ſignificari per præſens tempus. Præſens enim maxime æternitati cõpetit, eo quòd non habet ſucceſſiunem, ſed generatio diuina eſt æterna. ergo debet ſignificari per præſens tempus.

Tract. 6. Meta.c.2. ¶ 2 Præterea. Auicenna diſtinguit duplex agens: quoddam quod eſt cauſa fiendi tantum, & iſtud non influit in rem, niſi dum eſt in fieri: quoddam autem quod eſt principium eſſendi, & hoc agens, non ceſſat ab influendo in cauſatum ſuum, quandiu habet eſſe, conſtat autem, quòd pater non eſt principium filij, ſicut principiũ fiendi, quia filius, non eſt factus, ſed ſicut principium eſſendi, quia dat ſibi eſſe. ergo quandiu filius habet eſſe, pater dat ſibi eſſe, quæ datio eſt generatio: cum igitur filius veriſſime dicatur ſemper eſſe, & magis, quàm fuiſſe, verius diceretur ſemper naſci, q̃ ſemper natus.

CONTRA. Illud quod eſt ſemper in fieri eſt imperfectum: ſed quod ſemper naſcitur ſignificatur ſemper, vt in fieri. ergo ſignificatur, vt imperfectum, ergo non proprie dicitur filius, ſemper naſci, cum ab eo ſecludatur omnis imperfectio.

¶ Præter. Omne illud quod conſequitur generationem ſecundum modum intelligendi, eſt quaſi terminus generationis: ſed relatio filiationis cõſequitur generationem ſecundum modum intelligendi. ergo ſe tenet ex parte termini †paulo poſt medium. generationis. Sed terminus generationis, non ſignificatur per præſens: ſed per præteritum. ergo filius verius dicitur natus, quàm naſcens.

Diſt. 8.q.2. ar. 3. Diſt.4.q.1. ar.1. RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut dictum eſt ſuperius. nullum verbum alicuius temporis perfecte æternitatem repræſentat. vnde cum generatio filij ſit æterna, vt dictum eſt,

F non ſufficienter exprimitur per verbum alicuius temporis. vnde per diuerſorum temporum verba ſignificari poteſt, vt quicquid eſt perfectionis, in quolibet tempore diuinę generationi attribuatur, & omnis imperfectio excludatur: cum igitur in omni inferiori generatione, vel in quocunque fieri ipſum eſſe ſic imperfectum, quia huiuſmodi nõ ſunt niſi in fieri: & perfectio non eſt niſi quando fieri terminatur, & tunc eſſe non retinet generatio creaturæ, ſicut etiã in termino motus non eſt motus: in diuina tamen generatione inuenitur ſimul & perfectio, & eſſe. vnde ad ſignificandum eſſe diuinæ generationis: quod nunquã tranſit, poſſumus vti verbo præſentis temporis: vt dicamus filium generari a patre: ad ſignificandum vero generationis perfectionẽ poſſumus verbo præteriti temporis vti, vt dicamus filiũ natum: vt autem vtrunque concludatur ſimul, ſcilicet perfectio & eſſe generationis, cõuenientiſſime dicitur ſemper natus: vt per ſempiternitatem ſignificetur eſſe generationis indeficiens, & per præteritum tempus ipſius perfectio. Si autem diceremus ſemper naſcitur, deſignaretur ſolum eſſe generationis indeficiẽs: ſed non perfectio: & ideo melius dicitur ſemper natus quàm ſemper naſcens. in aliis autem diuinis quæ non ſignificantur, vt in fieri conuenientius vtimur præſenti tempore.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd quamuis præſens æternitati conueniat maxime, quia ponit eſſe in actu, tamen in illis quæ per modum fieri ſignificãt, importat ĩperfectionem: quia talia dum habent eſſe imperfecta ſunt, & ideo in talibus cõueniẽtius vtimur præterito, præcipue ſi addatur aliquid ad indeficiẽtiam deſignandam.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd per illam rationẽ probatur, quòd eſſe diuinæ generationis nunquam tranſeat, & hoc ſignificatur per præſens, tamen ex modo ſignificandi, quia ſignificatur, quòd per modum fieri importatur quędam imperfectio, & ideo oportet vti pręterito tempore, & hoc ſequentia argumenta concludunt.

pora de patre natus eſt: vel potius quia nec cepit naſci, nec deſiit, dicamus verius ſemper natus.

Quæſtio de ipſis verbis Gregorij.

G SEd quomodo verius dicitur hoc, ſcilicet ꝙ filius ſemp natus eſt, quàm illud, ſcilicet, quòd de patre ante tempora natus eſt? Illud enim ſincera & catholica fides tenet, ac prædicat, vt iſtud. Quare ergo ait dicamus verius? cum vtrũque pariter ſit verum, niſi quia volebat hoc intelligi ad maiorem euidentiam, & expreſsionem veritatis dici quàm illud? His etenim verbis, omnis calumniandi verſutis hereticis obſtruitur H aditus, quibus Chriſti ſecũdum deitatẽ generatio ſine initio & ſine fine eſſe ac perfecta mõſtratur. Non autem adeo aperte monſtratur veritas cum dicitur: filius ante tempora genitus eſt de patre, vel filius ſemper naſcitur de patre: & ideo dicit Grego. quòd non poſſumus dicere ſemper naſcitur. Non inquam ita conuenienter, non ita congrue ad explanationem veritatis: poteſt tamen dici ſi ſane intelligatur. Semper enim naſcitur filius de patre, vt ait Origenes: non quòd quotidie iteretur illa generatio: ſed quia ſemper eſt: ſemper ergo naſcitur, ideſt natiuitas eius ſempiterna eſt.

Quòd filius ſemper generatur probat ex dictis Hilarij.

HIlarius quoque dicit filium naſci, ex patre in libro ſeptimo de Trinitate, †His verbis. Viuens Deus, & naturæ æternæ viuentis poteſtas eſt, & quòd cum ſacramento ſcientiæ ſuæ, ex eo naſcitur, non potuit aliud eſſe, quàm viuens. †nam cum ait, Sicut me miſit viuens pater, & ego viuo propter patrem, docuit vitam in ſe per viuentem patrem ineſſe. Ecce hic habes; quia filius naſcitur de patre. †Ioan. 6.

Item in eodem, †cum dicit Chriſtus, Sicut pater habet vitam in ſe, ſic† & filio dedit vitam habere in ſemetipſo, omnia viua ſua ex viuẽte teſtatus eſt. Quòd autem ex viuo, viuum natum eſt, habet natiuitatis profectum ſine nouitate naturæ. Non enim nouum eſt, quod ex viuo generatur in viuum, quia nec ex nihilo eſt, & vita, quæ natiuitatem ſumit ex vita, neceſſe eſt per naturæ vnitatem, & perfectæ natiuitatis ſacramentum, vt in viuente viuat, & in ſe habeat vitam viuentem. Ecce hic habes, quia generatur ex viuo viuens filius. Item in eodem. †In Deo totum, quod eſt, viuit. Deus enim vita eſt, & ex vita non poteſt quicquam eſſe niſi viuum, neque ex deriuatione, ſed ex virtute natiuitas eſt. Ac ſi dum totum, quod eſt viuit, & dum totum, quod ex eo naſcitur, virtus eſt, Habet natiuitatem filius, non I de mutatione, & hic dicit, quia naſcitur. Item in nono libro de Trinitate. Donat† pater filio tantum eſſe, quantum eſt ipſe, cui innaſcibilitatis eſſe imaginem ſacramento natiuitatis impartit, quem ex ſe in ſua forma generat. hic dicit, quia generat pater filium.

†Ibidem. †Ioan. 5. †paru poſt. †Li. 9. poſt medium.

Breuiter docet, quid de hoc concedendum ſit.

K DIcamus ergo, filium natum de patre ante tempora, & ſemper naſci de patre, ſed congruentius ſemper natum, & eundem fatea-

Expoſitio

EXPOSITIO TEXTVS.

1.Cor.1. DIcit autem Apoſt. Chriſtum Dei vir. &c.} Contra: aut loquitur de eſſentiali ſapientia, aut de ſapientia genita. ſi de eſſentiali, conſtat, quòd illa eſſet in patre et ſi filius non eſſet. ſicut & eſſentia, ſed de ſapientia genita ſupra ab Auguſtino dictum eſt, diſtinctio. quinta, quòd pater non eſt ſapiens ſapientia, quam genuit. ergo etiam ſi filius non eſſet, non ſequeretur, quòd pater ſapiens non eſſet, & ita videtur ratio Auguſtini nihil valere. Et dicendum, quòd loquitur de ſapientia eſſentiali, ſecundum quòd eſt appropriata filio. in appropriato autem, inquantum huiuſmodi intelligitur ratio proprij, & ſic procedit Auguſtinus. Vel poteſt melius dici, quòd loquitur de ſapientia genita: nõ enim dicit, quòd per illam ſapiẽtiam pater ſit ſapiens, ſed quòd illam ſapientiam habeat. inconueniens autem eſt dicere, Deum nunc habere aliquam ſapientiam, quam nõ ſemp habuit: Quia hoc poneret mutationem in ipſo. { Quomodo igitur immutabilis &cæt.} Videtur, quòd hoc non ſequatur: Quia ſecundum Philoſophum in ad aliquid non eſt motus, & ita ex aduentu relationis, non poteſt concludi aliqua mutabilitas.

† partim ante med.

5.phyſic. Tex. 10.

¶ Præter. Deus per hoc, quòd dat eſſe creaturæ dicitur creator, & per hoc, quòd dat eſſe filio dicitur pater: ſed non ſequitur ipſum eſſe mutabilem; quàmuis modo ſit creator, & ab æterno non fuerit: ergo etiam non ſequeretur, quòd eſſet mutabilis ſi non ſemper pater fuiſſet.

¶ Ad primum eſt dicendum, quòd quàmuis in ad aliquid non ſit motus ſicut in eo, quod terminat motum per ſe, vt quantitas, & æqualitas ſunt termini motus per ſe, tamen relationes nouæ non poſſunt innaſci realiter in aliquo niſi per motum: quàmuis enim relatio, non ſit terminus motus, per ſe tamen conſequitur motum: ſicut augmentum conſequitur æqualitas.

Diſt.7.q.2. art. 2. D. 1089. ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt, Relatio qua deus relatiue dicitur ad creaturam, non eſt realiter in ipſo deo: ſed in ipſa creatura, quæ mutatur. paternitas autem realiter eſt in ipſo deo, quia eſt proprietas conſtitutiua perſonæ. vnde non poſſet eſſe de nouo pater ſine mutatione ſui. { Vox, ſcilicet non mea tantum &c.} Vox angelorum hæc dicitur, quam exprimunt corporaliter in corporibus aſſumptis; vel ipſa ſpiritualis locutio ipſorum dicitur, ſecundum quod conceptiones ſuas ordinant ad innoteſcendum. Alibi tamen hoc habet quæri in ſecundo. { Scrutari non licet.} Vt quis tranſcendere velit limites fidei de temporali generatione: quæ quidem inquantum terminatur ad vnionem in perſona dei, tamen

A quodammodo eſt effabilis, ex parte ipſius corporis aſſumpti, quod de virgine tractum eſt. { Quotiens ortum fuit lumẽ &c.} Hæc ſimilitudo relata ad æternam regenerationem intelligenda eſt, non ſecundum interruptionem actus, quæ in ortu luminis corporalis lumen facit, eo quòd ſol corporalis non ſemper præſens eſt, ſed ſecundum continuationem tantum. { Viuent deus, & natura æterna &c.} In his verbis intendit Hilarius concludere filium a patre genitum viuentem eſſe, ſicut cuiuslibet naturæ intranſibilis, vel æternæ eſt poteſtas viuentis, ideſt, vt viuum producat, ſecundum quòd ipſa viuit, ſed deus viuens eſt. ergo poteſtas ſua eſt, vt viuum ex ſe generet. Vel ſic. in quolibet viuo inuenitur poteſtas, quæ debetur viuo: ſed deus eſt viuens. ergo in eo inuenitur poteſtas, quæ debetur viuo. hæc autem eſt vt viuum ex ſe producat. ergo filius, qui ex eo producitur, viuens eſt. primi igitur ſyllogiſmi maiorem ſubticet: minorem ponit, ibi { Viuẽs deus &c.} Concluſionem quæ eſt maior ſecundi tãgit cũ dicit. { Et naturæ æternæ &c.} Ideſt naturæ æternæ eſt poteſtas viuentis, ideſt, quæ debetur viuenti. Secundi ſyllogiſmi minorem ſubticet. Concluſionem ponit ibi in his verbis lateri. { Qui cum ſacramento ſcientiæ &c.} Filius, qui naſcitur ex patre, cuius natiuitatis ſecretam ſcientiam ſolus pater habet comprehendendo. non poteſt ergo eſſe aliud, quàm viuens &c. Et ſumitur hoc ſacramentum prout dicitur ſacrum ſecretum. { Omnia viua ſua &c.} ideſt, omnia attributa, quorum quodlibet in filio viuit. { Perfectum natiuitati.} ideſt, perfectam rationem, & nomen natiuitatis. { Non enim nouum &c.} In his enim quæ per tranſmutationem generantur, quàmuis generatio, quæ eſt

B a viuente terminetur ad viuum, tamen in principio generatiuis, quod generatur non eſt viuum: ſed filius dei ſemper viuus eſt. ergo non per deciſionem, vel mutationem genitus eſt: & ita oportet, quòd vita patris eademque numero in filio ſit: & propter hoc ſubiungit, quòd neceſſe eſt, vt in inue. viſcilicet filius in patre, inquantum filius eſt vita patris, qui in patre viuit: & eodem modo, in ſe habeat vitam viuentem, id eſt, eſſentiam patris qui eſt vita viuens. { Cui innaſcibili eſſe &cæt.} ideſt, ſui innaſcibilis, non enim filius patrem in innaſcibilitatem imitatur. { Si gignenti eſt infinitum &cæt.} Infinitum ſumitur hic negatiue, non priuatiue: generatio enim paſſiua vel actiua, nullo fine terminatur, vel comprehenditur, non tamen dicenda eſt infinita per modum quantitatis ſicut tempus vel motus: quia ſic nunquam eſſet perfecta.

---

mur ab æterno eſſe, & patri coæternum, ideſt, authori. Pater enim generatione author eſt filij, vt in ſequenti oſtendetur. Vt ergo pater eſt æternus, ita & filius eſt æternus: ſed pater ſine authore, filius vero non, quia pater innaſcibilis, filius natus: & vt ait † Hilarius in duodecimo lib. de trinitate, Aliud

B eſt ſine authore ſemper eſſe æternum, aliud patri, ideſt, authori eſſe coæternum. Vbi autem pater author eſt, ibi natiuitas eſt, quia ſicut natiuitas ab authore eſt, ita & ab æterno authore, æterna natiuitas eſt. Omne autem, quod ſemper eſt, & æternum eſt, ſed non tamen omne, quod æternum eſt, etiam innatum eſt, quia quod ab æterno naſcitur, habet æter-

C num eſſe, quod natum eſt: quod autem non natum eſt, id cum æternitate nõ natum eſt. Quod vero ex æterno natum eſt, id ſi non æternum natum eſt & iam non erit, & pater author æternus. Si quid ergo ei, qui ab æterno patre natus eſt, ex æternitate defuerit: idipſum authori, non eſt ambiguum defuiſſe, quia ſi gignenti eſt infinitum gignere, & naſcenti infinitum etiam naſci eſt. medium

D enim quid inter natiuitatem dei filij, & generationem dei patris: nec ſenſus nec rõ admittit, quia & in generatione natiuitas eſt, & in natiuitate generatio eſt, quia ſine vtroque neutrum eſt. vtrunque ergo ſine interuallo ſui eſt.

Argumentatio hæretici.

SEd inquiet hæreticus. Omne quod natum eſt, non ſemper fuit, quia in id natum eſt, vt eſſet. Nemo ambigit, quin ea, q̃ in rebus humanis nata ſunt, aliquando non fuerint: ſed aliud eſt ex eo naſci, quod non ſemper fuit; aliud eſt ex eo natum eſſe, quod ſemper eſt. ibi nec ſemper fuit qui pater eſt, nec ſemper pater eſt, & qui non ſemper eſt pater, non ſemper genuit. vbi autem ſemper eſt pater, ſemper filius eſt. Quod ſi ſemper deo patri proprium eſt, quòd ſemper eſt pater, neceſſe eſt filio ſemper eſſe proprium, quòd ſemper eſt filius. Quomodo ergo cadet in intelligentiam noſtram, vt non ſemper fuerit, cui proprium eſt ſemper eſſe, quod natum eſt? Natum ergo vnigenitum deũ confitemur: ſed natum ante tempora: nec ante eſſe, quàm natum, nec ante natum, quàm eſſe, quia naſci quod erat, iam non naſci eſt, ſed ſeipſum demutare naſcendo. hoc autem humanum ſenſum, & intelligentiam mundi excedit. non hoc capit ratio humanæ intelligentiæ, ſed prudentiæ fidelis profeſſio eſt.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit Magiſter de generatione filij a patre. Hic determinat de proceſſione ſpirituſſancti ab vtroque. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de proceſſione eius æterna. In ſecunda de temporali. 14. diſtin. {Præt. Diligenter annotandũ.} Prima in tres. In prima determinat proceſſionis modum. In ſecunda proceſſionis principiũ. 11. diſtin. { Hic dicendum eſt ſpiritum. } Tertio, differentiam proceſſionis ad generationem. 13. diſtin. {Poſt hoc conſiderandum. } Prima in duas. In prima oſtendit proceſ- †c. 17. to. 3.
ſionis modum. In ſecunda, ex modo procedendi concludit proprium procedentis nomen. ibi {Hic notandum eſt, quòd ſicut. } Prima in duas. In prima, oſtendit per authoritaté canonis, quòd ſpirituſſanctus procedit, vt amor. In ſecunda, oſtendit idé per authoritates ſanctorum. ibi { Nunc vero, quod incepimus. } Circa pri- †1. cap. 4.
mum tria facit. Primo, ſecundum verba Auguſt. appropriat amoré de deo dictum. 1. Iuan. 4. Deus charitas eſt, ſpirituiſancto. Secundo, ponit appropriationis ſimilitudinem. ibi { Pluribus enim exemplis. } Tertio, inducit appropriationis authoritatem. ibi { Sed Dei verbum. }

DISTIN. X.

A

Hic de ſpirituſancto agitur, & primo, quod ſit amor patris, & filii dicit.

NVnc poſt filij æternitatem de ſpirituſancto quantum deo donante videre conceditur, G
diſſeramus. :a: Spirituſſanctus amor eſt, ſiue charitas, ſiue dilectio patris, & filij. Vnde Auguſtinus† in decimoquinto libro de Trinitate ait. Spirituſſanctus, nec patris eſt ſolius; nec filij eſt ſolius, ſed amborum, & ideo communem qua inuicem, ſe diligunt pater, & filius, nobis inſinuat chatitatem.

Quia ſpirituſſanctus proprie dilectio dicatur, & tamen trinitas ſit dilectio.

IOannes autem in epiſtola canonica, † ait. Deus charitas eſt, non dixit ſpirituſſanct' charitas eſt, quod ſi dixiſſet, abſolutior eſſet ſermo, & non par-

QVAESTIO PRIMA.

A

Ad intellectum huius partis quinque quæruntur.

Prima. Vtrum ſpirituſſanctus procedat vt amor.
Secundo. Vtrum ſit amor, quem pater habet in filium. & econtrario.
Tertio. Vtrum ſit nexus, vel vnio patris, & filij.
Quarto. Vtrum ex proceſſione ſua poſſit dici proprie ſpirituſſanctus.
Quinto. De numero perſonarum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſpirituſſanctus procedat ut amor.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſpirituſſanctus non procedat, vt amor. Quia ſpirituſſanctus procedit vt perſona in ſe ſubſiſtens. amor autem non ſignificat aliquid per modum ſubſiſtentis, immo per modum inhærentis formæ, vel paſſionis. ergo &c. .q. 37, 1.

¶ 2 Præte. Nunquam natura communicatur, niſi per actum naturæ: ſed amor non ſignificat actum naturæ, ſed magis voluntatis. ergo cum per proceſſionem ſpirituſancti communicetur tota diuina natura perſonæ procedenti, videtur, quòd ſpi-

F rituſſanctus, non procedat, vt amor.

¶ 3 Præter. Non eſt idem modus proceſſionis creaturæ, & perſonæ diuinæ. Sed creaturæ procedunt a deo per actum voluntatis, cuius opus eſt creatio ſecundum Damaſcenum. ergo nulla perſona diuina procedit, per modum amoris, qui eſt actus voluntatis. Lib. 1. fid. orth. c. 8.

na pars quæſtionis deciſa. Sed quia dixit, Deus charitas eſt, incertum eſt, & ideo quęrendum eſt, vtrum deus pater ſit charitas; an filius, an ſpirituſſanctus; an deus ipſa Trinitas, quia & ipſa non tres dij: ſed deus eſt vnus. Ad quod G Auguſtinus †in eodem libro ita dicit. Neſcio, cur ſicut ſapientia, & pater dicitur, & filius, & ſpirituſſanctus, & ſimul omnes, non tres, ſed vna ſapientia, non ita & charitas dicatur pater, & filius, & ſpirituſſanctus, & ſimul omnes vna charitas. Non ideo tamen quiſquam nos inconuenienter ęſtimet charitatem appellare ſpiritumſanctum, quia & deus pater, & deus filius poteſt cha- H ritas nuncupari, ſicut proprie verbum dei, etiam ſapientia dei dicitur, cum pater, & ſpirituſſanctus ſint ſapientia. Si ergo proprie aliquis horum trium charitas nuncupari debet, quis aptius, quàm ſpirituſſanctus? vt ſcilicet in illa ſimplici ſummaque natura, non ſit aliud ſubſtantia, & aliud charitas: ſed ſubſtantia ipſa ſit charitas, & ipſa charitas ſit ſubſtantia, ſiue in patre, ſiue

¶ 4 Item. Modus proceſſionis perſonę eſt proprius perſonæ procedẽti, quia per proceſſionem diſtinguitur vna perſona ab alia: ſed amor eſt cõmune tribus perſonis, vt dicitur in litera. ergo nullla perſona, vt amor procedit. †ibidem.

¶ 5 Præt. Non eſt idem appropriatum & proprium, quia appropriatum ſumitur iuxta rationem proprij. Vnde ſapientia, quæ appropriatur filio, nulli perſonæ propria eſt, ſed amor, vt dicitur in litera, eſt appropriatũ ſpirituſancto. ergo non eſt proprius modus ſuæ proceſſionis vt ꝓcedat vt amor.

CONTRA. imago creata, quæ eſt in anima, repræſentat trinitatem in creatura, ſed in imagine creata procedit, aliquid per modum notitię, & aliquid per modũ amoris. ergo. Cum igitur in trinitate increata procedat filius per modum notitiæ, erit alia perſona procedens per modum amoris.

ITEM cognitio perfecta, non eſt, niſi I adiungatur voluntas: ſed ſicut ſe habet intellectus ad voluntatem, ita & verbum ad amorem, ergo verbum non erit perfectũ ſine amore, ſed verbum dei perfectum eſt. ergo & aſſociatur ſibi amor perfectus, & hic eſt ſpirituſſanctus.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in proceſſione creaturarum duo eſt conſiderare, ex parte ipſius creaturis, ſcilicet naturam ex cuius plenitudine, & perfectione omnis creaturę perfectio, & efficitur, & exemplatur, vt ſupra dictum eſt. Et voluntatem, ex cuius liberalitate, non naturæ neceſſitate, hæc omnia creaturæ conferuntur. Suppoſita autem ſecundum fidem noſtram proceſſione diuinarum perſonarum in vnitate eſſentiæ, ad cuius probationem ratio ſufficiens, non inuenitur, oportet proceſſionem perſonarum, quæ perfecta eſt, eſſe rationem & cauſam proceſſionis creaturæ. Vnde ſicut proceſſionem K creaturarum naturæ diuinæ perfectionem imperfecte repræſentantium reducimus in perfectam imaginem diuinam, perfectionem pleniſſime continentem, ſcilicet filium, tanquam in principium, & quaſi naturalis proceſſionis creaturarum a Deo ſecundum ſcilicet imitationem naturæ, exemplar & rationem, ita oportet, ꝙ inquantum proceſſio creaturæ eſt ex liberalitate diuinę voluntatis reducatur in vnum principium, quod ſit quaſi ratio totius liberalis collationis: hæc autem eſt amor, ſub cuius ratione oĩa a volũtate conferuntur, & iõ oportet aliquã perſonã eſſe in diuinis procedenté ꝑ modũ amoris. & hæc eſt. ſ. ſ. Et inde eſt, ꝙ qdã philoſophi totius naturæ amoré principiũ poſuerunt. D. 2. q. vnic. ar. 1.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet amor, inquantum amor non dicat quid perfectum, & ſubſiſtens, tamen inquantum eſt Dei amor a quo omnis imperfectio remouetur, habet, quòd ſit perfectum quid, & ſubſiſtens, & ſimile eſt de verbo. De Empedo. vt intelligere hic San. Tho. vt recitatur eius opi. 8. phyſ. Tex. 2.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut per primum ꝓceſſum naturæ cõicatur tota natura diuina cũ ſit perfect', ita & ꝑ primũ ꝓceſſum voluntatis, q̃ eſt ratio omnis proceſſionis voluntariæ a deo commu-

communicatur tota voluntas:& quia in Deo, idem eſt voluntas, & natura, nec tota voluntas, quę infinita eſt, poſſet eſſe niſi in natura infinita, & non niſi boni infiniti, quaſi obiecti ęquantis infinitam voluntatem. Vnde, nec amor, qui eſt ratio voluntatis poteſt eſſe niſi infinit⁹, ideo oportet etiam cõicari naturã. Vnde amor, quàmuis non dicat cõicationẽ naturæ, inquantum eſt amor. dicit tñ inquã cũ eſt amor Dei, & primus proceſſus diuinæ voluntatis.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ creatura procedit a voluntate ſicut res operata ꝑ voluntatem: ſed ᵈ ſpũs ſanct⁹: ſicut rõ cuiuſlibet operis voluntatis: ſicut ẽt filius procedit, vt ars oĩum eorũ q̃ per intellectum diuinũ cõſtituta ſunt.

D.665.

¶ Ad quartum dicendum, quòd amor in diuinis tripliciter ſumitur. Quandoque enim ſumitur eſſentialiter. quandoque perſonaliter. quãdoque notionaliter. Quando ſumitur eſſentialiter, non dicit aliquam proceſſionem, vel relationem realem, ſed tantum rationis, ſicut etiam cum de Deo dicim⁹ intelligens, & intellectum: eadem enim perſona poteſt eſſe intelligens, & intellecta. Quando autem dicitur perſonaliter, tunc importatur proceſſio, & relatio realis, & ſignificatur ipſa perſona ſiue res procedens: ſicut amor, eſt quoddam procedens. Quando dicitur notionaliter ſignificat ipſam rationem proceſſionis perſonæ, quia amor non tantum eſt procedens, ſed etiam dicit rationem, ſub qua alia procedunt. Secundum ergo, quod eſt eſſentiale eſt commune tribus. ſed appropriatur ſpiritusſancto. vt cum dicitur, Deus charitas eſt. 1. Io. 4. Secundum autem ꝙ eſt perſonale, eſt proprium ſpiritusſancti. & dicitur, quòd ſpiritusſanctus procedit, vt amor. Secundum autem, quòd eſt notionale, eſt quædam relatio, vel notio communis patri, & filio, quæ etiam dicitur communis ſpiratio, & hoc modo ſignificatur amor in hoc verbo diligunt: cum dicitur, pater & filius diligunt ſe ſpiritusſancto.

† Ibidem.

† Ioan. 1.

¶ Ad quintum dicendum, quòd amor ſecundum quod eſt proprium, non eſt appropriatum. Sapientia autem ita eſt appropriata, quòd nunquam poteſt eſſe proprium. Et ratio huius eſt, quia ſapientia non ſignificatur per modum alicuius exeuntis ab aliquo, ſed per modum quieſcentis in ſubiecto, & ideo ſemper eſt eſſentialis, & nunquam perſonalis. Sed amor ſignificatur per modum exitus: nihilominus tamen ſignificat aliquid abſolutũ. Exitus autem ille poteſt intelligi, vt realis, vel ſecundum rationem tantum. Ex parte ergo, qua ſignificat aliquid abſolutum eſt eſſentiale, & tunc relatio, vel exitus importatus, erit rationis tantum, ſicut cum dicitur, idem eidem idem. Quando autem ille exitus ſignificatur non tantum vt rationis, ſed vt realis, tunc amorem ſignificat perſonalem.

ARTICVLVS II.

b Vtrum ſpiritusſanctus ſit amor, quem habet pater in filium.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſpiritusſanctus, non ſit amor, quem pater habet in filium, vel ecõtrario. Quicquid enim procedit in aliud tendens, non procedit vt per ſe ſubſiſtens, ſed ſpiritusſanctus procedit, vt perſona ſub- A ſiſtens per ſe. ergo non procedit in filium.

¶ 2 Item. Quod procedit in aliquid recipitur in illo, niſi ſit ex defectu recipientis: ſed in filio, non eſt aliquis defectus. ſi ergo ſpiritusſanctus procedit a patre, vt in filium, filius recipit ſpiritumſanctum: ſed quicquid filius recipit a patre, recipit per generationem. ergo proceſſio per quam ſpiritusſanct⁹ procedit a patre in filium, eſt generatio, vel etiam prius ſecundum rationem, ſicut quod includitur in illa.

¶ 3 Præt. Et ſi filius aliquid accipiat a patre, tamen pater nihil accipit a filio. ergo cũ illud in quod eſt aliquid, ſe habeat in ratione recipientis, nullo modo poterit dici ſpiritusſanctus amor quẽ habet filius in patrem.

CONTRA. Omnis amor ꝓcedit ab amante in amatum: ſed ſpiritusſanct⁹ eſt amor, vt ſupra dictum eſt. ergo videtur cum pater amet filium, & ecõtrario. quòd ſpiritusſanctus ſit amor patris in filium, & econtrario. † Ibidem. † 1. Cor. 1. † 1. Ioan. 4. Art. antecedenti in reſpõſione ad quartum.

¶ Præt. Hoc videtur per authoritatẽ Hiero in litera.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in proceſſione ſpiritus ſancti, eſt conſiderare duo, ſcilicet proceſſionem ipſam, & modum procedendi. Et quia ſpiritusſanctus procedit vt res diſtincta, & per ſe exiſtens, non habet ex proceſſione ſua inquantum proceſſio eſt, quòd ſit a patre in filium; vel econtrario, ſed quòd ſit in ſe ſubſiſtens. Si autem conſideretur D modus proceſſionis, quia procedit vt amor, vt dictum eſt, cum amatum ſecundum rationem intelligẽdi ſit id, in quod terminatur amor, & amans a quo exit amor, cum pater amet filium, poteſt dici amor patris in filium, & cum filius amet patrem, amor filij in patrem. Art. præcedent. ad ſecundum.

ET PER hoc patet ſolutio ad primum, quia ſpiritusſanctus, non habet vt ſit amor vnius perſonę in aliam ex hoc, quòd eſt perſona procedens, ſed ex hoc, quòd procedit, vt amor.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd cum dicitur filius amari a patre, non prędicatur ſecundum rem, quòd filius aliquid a patre accipiat, ſed quòd terminetur in ipſum actus amoris, & ideo hoc quod dicitur eſſe ſpiritusſanctus amor patris in filium, non pertinet ad generationem: ſed ad ſpiritusſancti proceſſionem. Et per hoc patet ſolutio ad tertium, quia ſicut cum dicitur, quòd pater habet amorem in ſeipſum non ſignificatur ibi aliqua terminatio, vel acceptio ſecundum rem: ſed tantum ſe- E cundum modum ſignificandi, ita etiam cum dicitur ſpiritusſanctus amor filii in patrem, non ponitur, quòd pater aliquid accipiat, niſi quòd ſecundum modum ſignificandi in ipſum terminatur amor filij, ſicut in amatum.

ARTICVLVS III.

c Vtrum ſpiritusſanctus ſit vnio patris, & filij.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſpiritusſanctus nõ ſit nexus, vel vnio patris, & filii: Quod enim eſt diſcretum, & diſtinctum ab aliquibus, non eſt vnitiuum ipſorum: ſed ſpiritusſanctus eſt diſtinctus a patre, & filio, ergo nõ eſt vnio vtriuſque.

in filio, ſiue in ſpiritusſancto, & tamen ſpiritusſanctus charitas proprie nuncupetur? Ecce his verbis aperte oſtendit Auguſtinus, quòd in Trinitate, charitas aliquando refertur ad ſubſtantiam, quæ cõmunis eſt triũ perſonarum, & tota eſt in ſingulis, aliquando ſpecialiter ad perſonam ſpiritusſancti: ſicut ſapiẽtia Dei, aliquando pro ſubſtantia diuina. aliquando pro filio proprie accipitur, & hoc in multis fieri reperitur.

Exemplis confirmat eadem nomina, & proprie, & vniuerſaliter accipi.

PLuribus enim exemplis doceri poteſt multa rerum vocabula, & vniuerſaliter † poni, & proprie quibuſdam rebus adhiberi: ſicut legis nomine, aliquando ſimul omnia veteris inſtrumenti ſignificantur eloquia; aliquando autem ꝓprie vocatur † lex, quę per Moyſen data eſt. Multa alia ſuppetunt exempla, ſed in re aperta, vitanda eſt longitudo ſermonis. Sicut ergo vnicum Dei verbum proprie vocamus nomine ſapientiæ: cum ſit vniuerſaliter & ſpiritusſanctus, & pater ipſa ſapientia. ita ſpiritusſanctus proprio vocabulo, charitas nuncupatur: cum ſit pater, & filius vniuerſaliter charitas.

B *Authoritatem ponit, quòd filius proprie dicatur ſapientia.*

SEd Dei verbum, ideſt, vnigenitus Dei filius, aperte dictus eſt Dei ſapientia † ore Apoſtoli † dicentis; Chriſtum Dei ſapientiam, & Dei virtutem. Spiritus autem ſanctus, vbi ſit dictus charitas inuenimus, ſi diligenter Ioan. † Apoſtoli eloquium ſcrutemur, qui cum dixiſſet, Diligamus inuicem, quia dilectio ex C Deo eſt, adiunxit, Et omnis, qui diligit, ex Deo natus eſt, quia Deus dilectio eſt. Hic manifeſtauit ſe dixiſſe eam dilectionẽ eſſe Deum, quam dixit ex Deo. De⁹ ergo ex Deo eſt dilectio, ſed quia, & filius ex Deo patre nat⁹ eſt, & ſpiritusſanctus ex Deo patre ꝓcedit, quẽ poti⁹ eorum hic debeamus dictum accipere eſſe

¶ 2 Præt. Nexus vel vnio, habet quaſi rationem medij inter ea quæ vniuntur, vel connectuntur: ſed ſpirituſſanctus, non eſt media in trinitate perſona, ſed tertia. ergo nõ eſt vnio, vel nexꝰ.

¶ 3 Præt. Nexus dicitur quo aliqua nectuntur, ſed ſiue hoc intelligatur effectiue ſiue formaliter, illud quo aliqua nectuntur habet aliquam rationem principij annexam. ergo cum ſpiritus nullo modo ſit principium patris, & filij: immo econtrario, non poterit dici nexus, vel vnio vtriuſque.

Dio. c. 4. de di. no. Contra. Dion. lib. de diu. nom. c. 4. Amorem ſiue diuinũ ſiue angelicũ &c. Dicamus vnitiuam quandam, & concretiuam accipimus virtutem: ſed ſpirituſſanctus eſt amor patris, & filij. ergo eſt vnio ipſorum. Hoc etiam videtur ex authoritate Apoſtoli Epheſ. 4. ſolliciti ſeruare vnitatem ſpiritus, in vinculo pacis: & ita amor habet rationem vinculi, & nexus.

dilectionem, merito quæritur. Pater enim ſolus ita Deus eſt, vt non ſit ex deo, & ideo dilectio, quæ ita eſt Deus, vt ex deo ſit, non ipſe pater eſt, ſed aut filius, aut ſpirituſſanctus. Sed in conſequentibus, cum Dei dilectionem cõmemoraſſet Io. qua dilexit nos, & hinc hortatus eſſet, vt & nos inuicem diligamus, atq; ita in nobis Deus maneat: quia vtique dilectionem deum dixerat: ſtatim volens de hac re apertius aliquid eloqui, inquit, In hoc cognoſcimus, quia in ipſo manemus, & ipſe in nobis, quia de ſpiritu ſuo dedit nobis. Spiritus itaque ſanctus de quo dedit nobis, facit nos in Deo manere, & ipſum in nobis. hoc autem facit dilectio. Ipſe ergo Deus eſt dilectio. Deus ergo ſpirituſſanctus, qui procedit ex deo ſignificatur, vbi legitur. Deus dilectio eſt: & dilectio ex deo eſt. Ecce his verbis aperte dicit Auguſtinus, ſpiritumſanctum eſſe charitatem patris, & filij, & intantum quoq; ſermonem produxit, G vt videtur dixiſſe ſpiritũ ſanctum, nõ ſolum eſſe dilectionem patris, & filij, qua ſe inuicem & nos diligunt: ſed etiam dilectionẽ, qua diligimus Deũ: ſed vtrum ipſe ſit charitas, qua nos diligimus Deum, in ſequenti explicabitur.

Respondeo, Dicendum, quòd amor ſemper ponit complacentiam amantis in amatum. Quando autem aliquis placet ſibi in aliquo, trahit ſe in illud, & coniungit ſe illi quantum poteſt, ita vt illud efficiatur ſuum, & inde eſt, quòd amor habet rationem vniendi amantem, & amatum. Et quia ſpirituſſanctus procedit vt amor, ex modo proceſſionis habet vt ſit H vnio patris, & filij. Poſſunt enim pater, & filius conſiderari, vel inquantum conueniunt in eſſentia, & ſic vniuntur in eſſentia. Vel inquantum diſtinguuntur in perſonis, & ſic vniuntur per conſonantiam amoris: quia & ſi per impoſſibile poneretur, quòd non eſſent vnum per eſſentiam, ad perfectam iocunditatem oporteret in eis intelligi vnionem amoris.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ex ipſa proceſſione ſpirituſſanctus habet, quòd procedat vt perſona: ſed ex modo proceſſionis habet, quòd ſit vinculum, vel vnio amantis, & amati. Vtrum autem pater, & filius diligant ſe ſpirituſancto infra quæretur. Diſt. 32. q. 1. ar. 1. & 2.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd inquantum procedit a duobus, habet quòd ſit tertia in trinitate perſona. Sed ex modo procedendi, quòd ſit vnio vtriuſque perſonæ.

I ¶ Ad tertium dicendum, quòd pater, & filius dicuntur vnirĩ ſpirituſancto, non effectiue, ſed quaſi formaliter: ſed forma eſt duplex. Quædam enim manens, & quieſcens in his, quorum eſt forma, & ſic per modum formæ ſe habet ad perſonas diuina eſſentia, & ſic vniuntur formaliter amore eſſentiali. Et etiam aliquid formaliter vniens, non quaſi inhærens, ſed ſicut procedens ab vtroque vnitorum, ac ſi diceremus, aliqua duo corpora vniri per aliquem liquorem ab eis procedentem, & ita pater & filius, vniuntur ſpirituſancto. vnde non ſequitur, quòd ſit principium patris, & filij, ſed econuerſo. Hoc tamen magis diſcutietur, quando quæretur: vtrum pater, & filius diligant ſe ſpirituſancto.

Articvlvs IIII.

d *Vtrum perſona procedens per modum amoris, proprie dicatur ſpirituſſanctus.*

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd perſona, quæ procedit vt amor, non proprie dicatur ſpirituſſanctus. Illud enim, quod eſt commune tribus perſonis, non efficitur proprium, niſi aliquo ꝓprio adiuncto. Sed ſpiritus conuenit tribus perſonis. Ioan. 4. Spiritus eſt Deus. Sanctus autem quod additur eſt etiam commune, & non proprium. ergo videtur, quòd ſpirituſſanctus, non ſit proprium nomen alicuius perſonæ.

¶ 2 Præt. Perſonæ diſtinguuntur per relationem originis: ſed huiuſmodi relationes, ſecundum modum intelligendi, conſequuntur proceſſiones perſonarum. ergo quælibet perſona debet denominari, ſecundum proceſſionem aliquam. Sed ſpiri- F tuſſanctus, nullam proceſſionem, vel proceſſionis modum exprimit. ergo non videtur eſſe nomen alicuius perſonæ. Si dicas, quod dicitur ſpirituſſanctus, quia procedit vt amor, ſcilicet ad ſimilitudinem eius, quod dico duo amantes conſpirant ſibi in amore, per oſculum oris: vnde ſit reſpiratio. Contra: ſecundum hoc, nomen ſpiritus, ſumetur ex ſimilitudine ſpiritꝰ corporalis: ſed omne tale nomen dicitur de Deo metaphorice, & non proprie: nec ſecundum prius. Cum igitur nomina perſonalia inueniantur in diuinis proprie, & etiam per prius, quàm in creaturis: vt dicit Ephe. 3. Ex quo omnis paternitas &c. videtur, quòd per iſtum modum, nulla perſona diuina debeat nominari ſpirituſſanctus.

¶ 3 Præt. Sicut proceſſio, quæ eſt ꝑ modum amoris eſt ſancta, ita illa quæ eſt per modum naturę. Di. 17. ergo ſicut non dicitur filius ſanctus, ita non debet dici ſpirituſſanctus.

In contrarium eſt tota Scriptura, & totus vſus Eccleſiæ, quæ tertiam in trinitate perſonam ſic nominat.

Respondeo, Dicendum, quòd ſpiritus eſt nomen poſitum ad ſignificandum ſubtilitatem alicuius naturæ. vnde dicitur tam de corporalibus, quàm de incorporeis. Aer enim ſpiritus dicitur propter ſubtilitatem, & exinde attractio aeris, & expulſio dicitur inſpiratio, & reſpiratio: & exinde ventus etiam dicitur ſpiritus, & exinde etiam ſubtiliſſimi vapores, per quos diffunduntur virtutes animæ, in partes corporis dicuntur ſpiritus. Et ſimiliter incorporea propter ſuam ſubtilitatem dicũtur ſpiritus: ſicut dicimus deum ſpiritum, & angelum, & animam. Et inde eſt etiam, quòd dicimus duos homines amantes ſe, & concordes, eſſe vnius ſpiritus, vel conſpiratos, ſicut etiam dicimus eos eſſe vnum cor, & vnam animam: ſicut dicitur Ethic. 9. proprium amicorum eſt, vnam animam in duobus corporibus eſſe. Cap. 11. Subtilitas autem dicitur per remotionem a materialitate. vnde ea, quæ habent multum de materia, vocamus groſſa, ſicut terrã. & ea, quæ minus, ſubtilia, ſicut aerem & ignem. Vnde cũ remoueri a materia magis ſit in incorporeis & maxime in Deo, ſpiritualitas ſecundum rationem ſignificationis ſuæ per prius inuenitur in Deo, & magis in incorporeis, quàm corporalibꝰ, quàmuis forte ſecundum impoſitionem nominis, ſpiritualitas magis ſe teneat ad corporalia, eo quòd nobis qui nomina impoſuimus, eius ſubtilitas magis eſt manifeſta. Secundum hoc igitur dico, ꝙ ſpiritus, inquantum nominat ſubtilitatem naturæ, cõe eſt tribus ꝑſonis: ſed duplici ratione nominatur ſpirituſſanctus a ſpiritualitate. Vna & præcipua eſt vt credo, quia per ipſum, & dona ipſius in participationem diuinæ ſpiritualitatis trahimur, inquantum a temporalibus remouemur. vnde contemptores temporalium ſpirituales dñr, & hoc conuenit ſibi, inquantum procedit, vt amor, qui habet rationẽ primi doni, in quo omnia dona donantur. Alia ratio eſt, quia eſt amor patris in filium, quo ſe diligunt, & amantem & amatum dicimus in ſpiritu vniri.

K ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd hoc, quod dico ſpirituſſanctus, poteſt dupliciter conſiderari: vel, quantum ad virtutem vocabulorum, & ſic conuenit toti trinitati, prout ſumitur in virtute duarum dictionum, vel inquantum ad impoſitionem eccleſiæ, per quam hoc impoſitum eſt ad ſignificandũ vnã perſonam: quaſi circumlocutio vnius nominis: propter defectũ vocabulorum, quia linguæ noſtræ deficiunt a narratione Dei, & ſic proprie conuenit ſpirituiſancto. Et rationem conuenientiæ aſſignat Augu. in litera. Quia enim eſt communitas patris, & filij decet, vt communi nomine nominetur.

¶ Ad ſecundũ dicendũ, ꝙ ex ratione ſuæ ꝓceſſionis .ſ.ſ. procedit vt amor, & inquãtũ eſt amor cõuenit ſibi, ꝙ noĩetur per ſpũalitatem, vt dictũ eſt. & ſic aliquo modo nomen ſpirituſſanctꝰ, quendam modum proceſſionis exprimit, quia amoris. In cor. ar.

¶ Ad tertium dicendũ, ꝙ ſpiritus per prius dicitur de diuinis, ꝗ̃ de corporeis, ſicut prædictum eſt, & ideo obiectio, illa non tenet: nec credo ab illa ſimilitudine ſpiritumſanctum vocari. In cor. ar.

¶ Ad quartum dicendum, quod sicut dicit Dion. 12. cap. de di. no. Sāctitas est ab omni immunditia libera, & perfecta, & immaculata munditia, & ideo conuenienter sanctitas spiritualitati adiungitur, quæ etiam a materialitate separationem dicit: vt sic, per spiritualitatem designetur separatio a materia, & per sanctitatem a materialibus defectibus.

¶ Vel dicendū, quod natura semper eodem modo operatur, & idō in opere naturæ, nō est inuenire rectum, & non rectum, sicut in opere voluntatis. Et ideo conuenienter sanctitas, quæ rectitudinem voluntatis importat, adiungitur processioni amoris, & non generationi, quæ est opus naturæ.

†In princ. ca. 8.

ARTIC. V.

c Vtrum tantum tres personæ sint in diuinis.

†ca. 4. in fi.

†ibi. c. 5. c. 3 1. q. 30. a. & 4. cont. c. 26.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd non sint tantum tres personæ in diuinis. in diuinis enim nō plus distat voluntas, & natura, quàm intellectus: sed alia persona est procedens per modum voluntatis, vel amoris ab illa, quæ procedit per modum naturæ, vel generationis. ergo adhuc debet esse alia, quæ procedat per modū intellectus.

¶ 2 Præt. Sicut pater diligit filium, ita etiā diligit spiritumsanctum, sed amor quo pater diligit filium est vna persona. ergo & amor quo diligit spiritumsanctum est vna persona, & ita sunt plures, quàm tres.

¶ 3 Item. Sicut est perfecta bonitas & liberalitas in patre, & filio, ita & in spiritusancto, sed propter summam bonitatem & liberalitatem conuenit patri, quòd naturam suam communicet alij, quia bonum est communicatiuum sui. ergo eadem ratione spiritussanctus communicabit naturam suam perfecta communicatione: sed non perfecte communicat creaturæ. ergo communicabit alij diuinæ personæ.

¶ 4 Item. In deo non tantum est natura & voluntas, sed plura alia attributa, quorum vnumquodque habet rationem principij: sed voluntati & naturæ respondet aliqua processio inquantum habent rationem principij. ergo etiam & alijs attributis respondebunt aliæ processiones secundum quas multiplicabuntur personæ multo plures, quàm tres.

SED CONTRA. Videtur quòd sit tantum duæ. Personæ enim non distinguuntur nisi secundum relationes originis. Sed relatio originis est secūdum quam aliquis est ab alio. ergo videtur quòd sit tantum vna persona, quæ sit ens ab alia, & reliqua a qua est alius. ergo sunt tantum duę personæ.

RESPONDEO, Dicendum, quòd non sunt nisi tres personæ in diuinis. Et ratio hui⁹ est, quia in diuinis propter essentiæ simplicitatem, non potest esse distinctio, secundū aliquid absolutum, sed secundum relationem, & tantum secundum relationem originis, vt infra probabitur.

Dist. 26. q. 2. ar. 2.

¶ Item. Relatio originis nō potest constituere personam si significet in communi, sed oportet quòd significet aliquid proprium & determinatum. Habet enim se loco differentiæ consti-

A tutiuæ respectu personæ, quam oportet esse propriam.

¶ Item. Quia persona est nomen dignitatis oportet quòd illa relatio sit ad dignitatem pertinens. sic ergo oportet tria considerare in constituentibus personas, scilicet quòd sit relatio originis, quòd sit propria, quòd sit ad dignitatem pertinens. Relatio autem originis in communi importatur in his duobus, qui ab alio, & a quo alius. Hoc etiam, quod dicit a quo ali⁹ est quidem ad dignitatem pertinens, sed commune est. Vnde oportet ad hoc, quod cō stituat personam, quod determinetur per specialem modum originis. In diuinis autem, non potest esse nisi duplex modus originis, secundum quod omne agens diuiditur in agēs a natura, & agens a volūtate, & istæ actiones inuētæ in creaturis, vt supra dictum est, reducunt in causam, & exemplar in duas processiones in diuinis, quarum vna est, per modum naturæ, & vocatur generatio, & alia per modū volūtatis, & vocatur spiratio, vt supra dictū est. Oportet igitur, ita specificare a quo alius per generationem, a quo alius per spirationē. Hæc autem duo non habent repugnantiam, quia idem potest esse principium pluriū diuersis modis. Vnde ex hoc, non cō stituentur duę personæ, sed vna tantū, quia nihil habet virtutem distinguendi: nisi quod habet aliquam rationem oppositionis. Sic igitur habemus vnam personam, a qua est aliquis per generationem, & spirationem sicut pater. si autem accipiamus aliud, scilicet qui est ab alio, quamuis importet relationem originis, tamen non sufficit ad constituendam personam. tum quia commune est, tum quia nihil dignitatis importat. Esse enim ab alio potest aliquid vel nobili, vel ignobili modo. Vnde oportet ad hoc, quòd constituatur persona, quòd determinetur per specialem modum ad dignitatem pertinentem, & isti sunt tantum duo in diuinis, & ideo oportebit ita dicere, qui est ab alio per generationem, & qui est ab alio per spirationem. Ista autem duo, non possunt vni conuenire, quia vna res habet tantum vnum modum, quo oritur

Dist. 4. q. 1. ar. 1.

Ibidem. vbi supra.

B ex alio. Non enim idem in specie, est a natura & ab arte, nec per putrefactionem, & seminationem: & ideo erit vna persona, quæ est ab alia per generationem, & hic est filius, & alia, quæ est ab alia per spirationem, & hic est spiritussanctus. Et cum istæ relationes, non possint multiplicari secundum numerum, ita quòd remaneat vnitas in specie, eo quòd non est ibi aliqua diuisio materialis, oportet, quòd sint tantum tres personæ.

D. 214

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd processio intellectus, & naturæ habent quandam similitudinem, per quam distinguuntur, a processione per modum voluntatis. Potest enim aliquid procedere ab vno, vel a pluribus. Quod autem procedit per modum naturæ, procedit vt ab vno, si illud perfectum sit. & similiter, quod procedit per modum intellectus: non enim plures homines habent vnam conceptionem in numero. Et ita filio, qui est tantum ab vno,

b Restat ostendere, quod proposuerat, scilicet, quomodo spiritussanctus sit amor, quo pater a filio, & filius a patre diligitur.

NVnc ergo, quod incepimus ostendere curemus, scilicet spiritum sanctum dilectionem esse siue amorem patris, & filij, quo scilicet pater diligit filiū, & filius patrem. De hoc Hieronymus† super 17. Psal. ait. Spiritussanctus nec pater est, nec filius, sed dilectio, quam habet pater in filium, & filius in patrem. August.† quoque in 6. li. de Trini. ait. In omnibus æqualis est patri filius, & est vnius einsdemque substantiæ. †Quapropter, etiam spiritussanctus, in eadem vnitate substantiæ, & equalitate subsistit.

c Hic aperitur, quid sit spiritussanct.

SIue enim sit vnitas amborum, siue sanctitas, siue charitas, manifestū est, quod non aliquis duorum est, quo vterque coniungitur, quo genitus a gignente diligatur, genitoremque suum diligat, sintque non participatione, sed essentia sua, neque dono superioris alicuius, sed suo proprio seruantis vnitatem spiritus in vinculo pacis. Ecce hic habes spiritumsanctū esse, quo filius diligitur a patre, & pater a filio, & quo illi duo seruant vnitatem pacis. Spiritus† ergo sanctus. vt ait Augu. in eodem, commune est aliquid patris, &

†5. de Trin, cap. 5.

B filij, quicquid illud est. At ipsa communio consubstantialis, & coæterna est, quæ si amicitia conuenienter dici potest, dicatur: sed aptius dicitur charitas, & hæc quoque substantia, quia Deus substantia, & Deus charitas est. Tria ergo sunt, & non amplius: vnus diligēs eum, qui de illo est, & vnus diligens eum de quo est, & ipsa dilectio. quę si nihil est, quomodo Deus dilectio est? Si non est substantia,

C quomodo Deus substantia est?

d Quòd sicut spiritussanctus communis est patri, & filio, ita commune nomen habet propriū.

HIc notandum est, quòd sicut spiritussanctus in trinitate specialiter dicitur charitas, quæ est patris, & filij vnio, ita & nomē tenet proprie, quod patri, & filio communiter quodammodo congruit. Vnde Augustinus† in 15. libro

†ca. 19. to. 3.

D de Trinitate. Si charitas (inquit) qua pater diligit filium &

ſcilicet a patre, attribuitur vterque modus: procedit enim per modum naturæ vt filius, & per modum Intellectus vt verbum. ſed voluntas tendit in aliud, & poteſt eſſe reciprocatio, vt ex duobus vna voluntatis ꝓcedat conformitas, quæ eſt vnio vtriuſque. Et ideo procedere per modum voluntatis conuenit ſpiritui ſancto, qui procedit a duobus vniens eos, inquantum ſunt diſtinctę perſonæ. Inquantum. n. ſunt vna eſſentia, vniūtur per eſſentiam, & ſecūdū hoc eſt inter eos amor eſſentialis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut eſt in inferioribus, ꝙ non alio actu potentia fertur in obiectū, &[d] in actum ſuum. eodem enim actu intellect⁹ intelligit ſe, & intelligit ſe intelligere. ita etiam cum ſpiritusſanctus procedat vt amor, quo pater amat filiū, non oportet, quòd ſit alt⁹ amor, quo amet illū ambo, & præcipue cum ille amor, non differat ab iſto, niſi ſecundum numerū, & non ſecundum rationem, & talis diuerſitas in diuinis, non poteſt eſſe, vt ſupra probatum eſt.

D. 32. & 41. & 44.

¶ Ad tertium dicendum, quòd liberalitas, & bonitas ſunt eſſentialia, eſſentialia autem non ſunt principia actuum notionalium, niſi ſecundum quòd ipſa eſſentia eſt idem re, quod ꝓprietas, vel notio, vt ſupra dictum eſt. Vnde bonitas vel liberalitas in patre, non eſt principium generationis: niſi inquantum bonitas eſt ſua paternitas, in filio autem bonitas non eſt paternitas, ſed filiatio. Vnde eadem bonitate, & liberalitate pater generat, & filius generatur, & pater ſpirat, & ſpiritusſanctus ſpiratur. Vnde ſecundum Auguſtinum: cum dico de quo eſt, eſt quæſtio originis, & non æqualitatis, ſed cum quæritur qualis, vel quantus. Et ideo per hoc, quòd ſpiritusſanctus, non producit aliam perſonam, non eſt minoris liberalitatis, vel bonitatis.

Diſt. 9. q. 1. ar. 1.

Diſt. 2. q. vnica. ar. 3.

Li. 3. cōtra maxim. ca. 18. to. 6.

¶ Ad quartum dicendum, quòd omnia attributa diuina ſunt principium productionis per modum efficientis exemplaris: ſicut bonitatem omnia bona imitantur, & eſſentiam omnia entia, & ſic de aliis. Vnde omnis illa proceſſio eſt per modum naturæ: & ideo, non oportet eſſe plures modos proceſſionis in diuinis.

In cor. ar. ¶ Ad vltimum patet ſolutio per ea, quæ dicta ſunt.

patrem diligit filius, ineffabiliter communionem demonſtrat amborum, quid conuenientius, quàm vt ille dicatur ꝓprie charitas, qui ſpiritus eſt communis amborum? Hoc enim ſanius creditur. & intelligitur, vt non ſolum ſpiritusſanctus charitas ſit in illa Trinitate, ſed non fruſtra proprie charitas nuncupetur, propter illa quæ dicta ſunt, ſicut non ſolus in illa trinitate, vel ſpiritus eſt, vel ſanctus, quia & pater ſpiritus, & filius ſpiritus, & pater ſanctus, & filius ſanctus; & tamen ipſe non fruſtra dicitur ſpiritusſanctus. Qui. n. eſt communis ambobus, id vocatur ipſe proprie, quod ambo communiter. Alioquin, ſi in illa Trinitate ſolus ſpiritusſanctus eſt charitas: profecto, & filius, non ſolius patris: ſed etiam ſpiritusſancti filius inuenitur. Ait enim † Apoſtolus de Deo patre. Tranſtulit nos in regnum filij charitatis ſuæ. Si ergo non eſt in illa trinitate charitas dei, niſi ſpiritusſanct⁹, filius eſt etiā ſpiritusſancti. Sed quia hoc abſurdiſſimum eſt, reſtat, vt non ſolus ibi ſit charitas ſpiritusſanctus: ſed propter illa de quibus ſatis differui, proprie ſic vocat.

G

†Coloſ. 1.

H

EXPOSITIO LITERAE.

SPIRITVS SANCTVS amor eſt &c.} Hęc tria ſe habent ex additione adinuicem. Amor enim dicit ſimplicem inclinationem affectus in amatum. Vnde etiam quandoque paſſionem dicit, ſecundum ꝙ eſt in parte ſenſitiua, & ſic amor etiam in irrationabilibus inuenitur. Dilectio autem pręſupponit electionem ſicut ipſum nomen oſtendit. Vnde tantum rationabilium eſt: ſed charitas ponit quandam vehementiam dilectionis, inquantum dilectū ſub ineſtimabili precio habetur, ſecundum quod res multi pręcij caræ dicuntur. {Sine enim ſit vnitas &c.} Vnitas dicitur, inquantum eſt nexus patris, & filij, vt dictum eſt. ſed ſanctitas dicitur, inquantum procedit proceſſione voluntatis, in qua conſiſtit tota ſanctitas.

In hac diſt. ar. 3.

DIVISIO TEXTVS.

HIc determinat de proceſſione ſpiritusſancti, quantū ad ſuum principium, & diuiditur in duas partes. In prima oſtendit ſpiritumſanctum procedere a patre, & filio. In ſecunda inquiritur: vtrum æqualiter ab vtroq; procedat. 12. diſtinc. {Item quęritur, cum ſpiritusſanctus.} Prima in duas. In prima probat veritatem. In ſecunda excludit errorem. ibi {Græci tamē dicunt.} Quæ diuiditur in duas. In prima oſtendit Græcorum controuerſiā. In ſecūda reducit ad concordiam intellectus. ibi {Sciendum tamen eſt.} Prima in duas. In prima ponit obiectionem Græcorum. In ſecunda ſolutionem. ibi {Nos autem illa verba &c.} {Sciendum tamen.} Hic oſtendit Græcorum concordiam ad latinos, quantū ad ſenſum, quàmuis in verbis ſit differentia, & circa hoc duo facit. Primo, oſtendit quòd Græci concedunt ſpiritūſanctū eſſe a filio in ſuo æquialenti, quia ſcilicet concedunt eum eſſe filij. Secundo, oſtendit per multas authoritates doctorū Græcorum, quòd etiam concedunt ſpiritum ſanctum expreſſe eſſe a filio. ibi {Vnde & quidam eorū.}

DISTINCTIO XI.

A

Quòd ſpiritusſanctus procedit a patre, & a filio.

HIc dicendum eſt ſpiritumſanctum a patre eſſe, & filio, a. & procedere a patre, & filio, quod multi hæretici negauerunt. Quòd autem de vtroq; procedat, multis diuinorum eloquiorum teſtimoniis comprobatur. Dicit. n. Apoſtolus. † Miſit Deus ſpiritum filij ſui in corda veſtra. Ecce † hic dicitur ſpiritus filij. & alibi. Qui autem ſpiritum Chriſti non † habet, hic non eſt eius. Ipſe etiam filius de ſpiritusſancto dicit in † euangelio. Quem ego mittam vobis a patre. Patris autem ſpiritus dict⁹ eſt, vbi legitur. Si ſpiritus † eius, qui ſuſcitauit Chriſtum a mortuis habitat in vobis. Et ipſe Chriſtus dicit. Non † enim vos eſtis, qui loquimini, ſed ſpirit⁹ patris veſtri qui loquitur, & in alio loco, quem mittet pater in nomine meo. † Et alibi, ipſe filius de ſpiritusſancto, ait. † De patre procedit. His & aliis pluribus authoritatibus oſtenditur, ꝙ ſpiritus ſancti⁹ a patre, & filio procedit.

G

†Gal. 4.

†Aug. 15. de Trin. ca. 26. adducit ad idem.

†Ioan. 14.

†Ioan. 15.

†Rom. 8.

†Mar. 13.

†Ioan. 14.

†Ioan. 15.

I

QVAESTIO PRIMA.

A

Ad intelligentiā huius partis quatuor quęruntur.

Primò. Vtrum ſpiritusſanctus procedat a patre, & filio.

Secūdo. Dato, quòd ſic. Vtrum procedat ab eis, inquantum ſunt vnum, vel inquantum ſunt plures. Et ſi inquantum vnum.

Tertio. Quęritur. Vtrum inquantum ſunt vnum in eſſentia, vel inquantum ſunt vnum in aliqua notione.

Quarto. Vtrum poſſint dici pater, & filius vnus ſpirator.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum ſpiritusſanctus procedat a patre & filio.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ ſpi. ſ. nō procedat a filio: ſed tm̄ a patre. Diony. de di. no. c. 2. Dicitur quidē, eſt fontana deitatis filius, & ſ. ſ. de germinæ deitatis, ſi ita oportet dicere pullulationes ſunt diuinæ naturæ: & ſicut flores, & ſicut diuina lumina a ſāctis eloquiis accipiunt⁹, ſed pullulatio, nō ē a pullulatione, nec flos a flore. ergo nec. ſ. ſ. a filio. 1. q. 3. ar. 2.

K

¶ 2 Præt. In legēda B. And. dī. Pax vobis, & vniuerſis, q credunt in vnū Deū patrē, & in vnū filiū eius do. no. Ieſum. & in vnum ſpūmſcm procedentē ex pre, & in filio pmanentē. qđ aūt pmanet in aliquo ꝓcedēs ab alio, nō procedit ab eo, in quo pmanet, aliās nō diceretur manere in eo. ergo ſpūsſan. non procedit a filio. quodl. 4. 7. & de po. q. 10. 4. op. 2. cap. 4.

¶ 3 Itē. Dam. ſ. ſ. ex patre dicim⁹, & ſpūm pris noiamus. ex filio autem ſpūm nō dicimus. ſpūm vero filij nominamus. ergo &c. 1. fid. orth. cap. 11.

¶ 4 Itē. Hoc vr̄ p quaſdā ſīitudines. Spūs. n. corporalis quo verbū vocale pfert, nō ꝓcedit a verbo, immo vtrunq; a loquente. ergo nec ſpi. ſ. procedit a filio, qui eſt verbū, ſed vtrunque a patre.

¶ 5 Item. Ex ſole procedit ſplendor, & calor, ita quòd neutrum ex altero, ſed filius eſt ſplendor patris. Heb. 1. ſpiritusſanctus autem eſt ſicut calor, cum ſit amor. ergo &c.

¶ 6 Item.

Quòd Græci non concedunt ſpiritum ſanctum procedere a filio.

Græci tamen dicunt, ſpiritum ſanctum procedere tantum a patre, & non a filio. Quod ideo dicunt, quia veritas in euangelio fidem integre continente, de proceſſione ſpiritus loquẽs, ſolum patrem commemorat dicens. Spiritus, qui a patre procedit. † Et etiam ideo, quia in principalibus conciliis, † quæ apud illos celebrata ſunt, ita ſymbola eorum ſubiunctis anathematibus ſancita ſunt, vt nulli de Trinitatis fide aliud docere, vel aliter prædicare, quàm ibi continetur, liceat. In quibus quidem ſymbolis, cum ſpiritusſanctus, commemoretur procedere a patre, & nõ a filio, quicunque inquiunt a filio eum procedere addunt, anathema incurrunt: vnde & nos arguunt anathematis reos. Addunt etiã ad aſſertionem ſuæ opinionis, & in teſtimonium noſtræ damnatiõis de ſymbolo fidei, quòd ſecundum traditionem prædictorum conciliorum: Leo tertius Romę tranſcriptum in tabula argentea poſt altare beati Pauli poſita, poſteris reliquit, pro amore (vt ipſe ait) & cautela fidei orthodoxę. B In quo quidem ſymbolo, in proceſſione ſpiritus, ſolus commemoratur pater, his verbis, Et in ſpiritum ſanctum dominum, & viuicatorem, ex patre procedentem, cũ patre, & filio coadorandum, & glorificãdum &c. Illud eſt ſymbolum, quod in Miſſa cãtatur, æditum in Niceno concilio. In fine cui⁹ ſubiũctũ eſt, Qui aliud docuerit, vel aliter prædicauerit, anathema ſit. Ideoque Græci, nos anathematizatos dicũt, C quia dicimus ſpiritum ſanctum a filio procedere, quod ibi non continetur. Quod enim ſecundum nos ibi dicitur, qui a patre, filioque procedit, alterum à Latinis eſt additum. ſ. filioq;.

Margin: † Ioan. 15. † Niceno, Epheſino, Calcedo. & Conſtant.

¶ 6 Item. Videmus, quòd illud, quod procedit corporaliter: procedit ex vno loco in alium, & non ex illis duobus. ergo & ſpiritusſanctus procedit ex patre in filium, & non ex patre, & filio.

¶ 7 Item. Hoc videtur ratione. Nullum enim ſimplex poteſt eſſe a duobus, aliàs in effectu eſſet ſimplicior cauſa, quod eſt impoſſibile: ſed ſpiritusſanctus eſt ſimplex. ergo non eſt a duobus.

¶ 8 Præt. Spiritusſanctus non minus conuenit cum patre quàm filius, nec minoris eſt dignitatis: ſi igitur filius communicat cum patre in ſpiratione ſpiritusſancti, videtur, quòd ſpiritusſanct⁹ communicet cum patre in generatione filij: & hoc eſt falſum. ergo & primum.

¶ 9 Præter. Aut pater pfecte ſpirat ſpiritumſanctum, aut non. Si non, ergo eſt aliqua imperfectio in patre, quod eſt impoſſibile. Si perfecte, ergo ſuperfluus eſt alius ſpirans: in diuinis autem nihil eſt ſuperfluum. ergo filius non ſpirat ſpiritumſanctum.

In contrarium ſunt multæ authoritates in litera poſitæ.

¶ Idem oſtenditur per ſimilitudinem, quia in anima eſt imago Trinitatis, ſed amor in anima, qui repræſentat ſpiritumſanctum, procedit a notitia, quæ repræſentat filium. ergo in diuinis ſpiritusſanctus procedit a filio.

Vbi ſupra. ¶ Item. Omnis amor procedit ab amante: ſed ſpiritusſanctus amor eſt patris, & filij ſecundum authoritatem Dam. inductã, vt amor ipſorum. ergo procedit ab vtroq;.

Respondeo, Dicendum ſimpliciter, quòd ſpiritusſanctus procedit a filio. Hoc enim remoto, inenitabiliter remouetur diſtinctio filii, & ſpiritusſancti. Cum enim diuinæ perſonæ ſecundum nihil abſolutum diſtinguantur, oportet, quòd omnis ipſarum diſtinctio ſit ſecundum relationes originis. Vnde ſi ſpiritusſanctus, & filius non diſtinguerentur per hoc, quòd vnus eſt ab alio, oporteret, quòd vterque eſſet vna perſona. Nec hoc remoto poſſet dici, quòd diſtinguerẽtur perſonaliter filius, & ſpiritusſanctus per diuerſum modum procedendi a patre, vt quòd filius procederet per modum naturæ, & ſpiritusſanctus per modum voluntatis. Ille enim modus diuerſus, aut diceret diuerſitatem per oppoſitionem relationis; & ſic rediret idem, quod prius. Aut diceret diuerſitatem in abſolutis, & tunc vel realem diuerſitatem, & ſic eſſet compoſitio in Deo, vel diuerſitatem rationum, & ſic non poſſet eſſe inter filium, & ſpiritum ſanctum, niſi diuerſitas rationis. Et hoc non ſufficit ad diſtinctionem perſonarum, vt ſupra dictum eſt. Et ideo cum filius nõ ſit a ſpiritusſancto, relinquitur, quòd ſpiritusſanctus ſit a filio.

Margin: D. 2. q. vni. art. 5.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd locutiones illæ ſunt ſymbolicę. & ideo ex eis non procedit argumentum: ſicut idem Diony. dicit in epiſtola ad Titum. Quia ſymbolica theologia non eſt argumentatiua. Et non ſimilitudo quantum ad aliquid, ſcilicet, quòd flores ſunt ab vno, non tamen quãtum ad omnia.

Margin: In princip.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſpiritusſanctus dicitur manere in filio, non quòd non ſit diſtinctus ab eo: ſed quia virtus ſpiratiua eſt in patre, & a patre eſt in filio, ſicut & omnia, quæ filius habet, & ibi manet, & non procedit vlterius, quia ſpiritusſanctus non habet virtutem ſpirandi, vt ſcilicet ſpiret, ſed vt ſpiretur, vt ſupra dictum eſt de potentia generatiua filii.

Margin: Diſt. 7. q. 2. art. 2.

¶ Vel dicendum, quòd intelligitur de filio ſecundum naturam aſſumptam, in quo nihil fuit contrarium gratię ſpiritusſancti. & ideo in ipſo dicitur quieſcere, ſicut etiam dr̃ habitare in ſcis,

A ¶ Ad tertium dicendum, quòd Dama. in hac parte non creditur, quia dicitur fuiſſe tempore illo, quo incępit controuerſia ſuper hac quęſtione inter Gręcos, & Latinos: tamen non negat quin ſit ex filio, ſed dicit ſe non concedere, quòd ſit à filio, quia adhuc apud eos in dubio vertebatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd verbum eſt duplex, ſcilicet vocale, & verbũ mẽtis, & duplici verbo reſpõdet duplex ſpiri⁹. Verbo enim volubili reſpondet ſpiritus corporalis, verbo mentali ſpiritus amoris internus. Vnde dico, quòd verbum ſecundum generationem æternã eſt ſimile verbo mẽtali, & ideo a verbo procedit ſpiritusſanctus, ſicut a verbo mentali amor. Sed filius ſecundũ quòd carnẽ aſſumpſit, hẽt ſimilitudinẽ verbi vocalis, & ſicut formatio vocis fit per aerem reſpiratum: ita incarnatio verbi facta eſt operatione ſpiritusſancti.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd in illa ſimilitudine ſupponitur falſum. calor enim pcedit ex ſplẽdore ſecundum Philoſophos: vnde dicit Auic. 6 de naturalibus, quòd ſol non facit calorem in inferioribus, niſi mediante ſplendore.

Margin: Par. 3. ca. 1.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd proceſſio dicitur proprie in diuinis, ſicut & generatio. Vnde non ſumitur a ſimilitudine proceſſionis localis, quia hoc eſſet metaphorice dictum: ſed dicit exitum a principio. Non autem omne, quod eſt a principio procedit in aliud, ſed aliquid procedit, vt in ſe ſubſiſtens, & ita procedit ſpiritusſanctus a patre, & filio.

D ¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd ſimplex non poteſt procedere a pluribus, quæ ſunt diuerſa per eſſentiam, quorum ſunt diuerſæ operationes. Sed pater, & filius virtute vnius naturæ ſpirant ſpiritum ſanctum vnica ſpiratione: & ideo, qui ſpiratur eſt ſimplex.

¶ Ad octauum dicendum, quòd non poteſt ſpiritusſanctus cõmunicare patri in generatione filii duplici ratione. Primo, quia filius procedit per modum naturæ, quia per actum generationis, & actus naturæ eſt vnius tantum. Sed ſpiritusſanctus procedit vt amor per modum voluntatis: ſed plures vniũtur in voluntate ad aliquem actum: & ideo ſpiritusſanctus poteſt eſſe a patre, & filio. Alia ratio eſt, quia repugnaret proprietati ſpiritusſancti, qua ſcilicet procedit a patre, & filio, vt amor. non enim poteſt eſſe, quòd duo ſint principium ſibiinuicem. Vnde ſicut pater filio non communicat paternitatem, vt ſeipſum generet, ita nec ſpiritusſanctus, vt filium generet. Sicut eſt inconueniens, quòd aliquid generetur ex ſeipſo, ita etiam vel plus, E quòd aliquid generetur ab eo, cuius eſt principium.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd pater perfecte ſpirat ſpiritumſanctum: ſed quia omnis perfectio patris communicatur filio, quæ non repugnat ſuæ proprietati, cum nihil diſtinguat inter eos, niſi originis relatio, oportet, quòd ſicut cõicat ſibi perfectionem diuinitatis, ita etiam perfectionem ſpirandi. vnde non eſt propter imperfectionem patris, quòd filius ſpiret, ſed propter perfectionem filii, qui habet totam perfectionem patris. Eodem enim modo poſſet argui, quòd filius non eſſet Deus, vel quòd non crearet.

F

ARTICVLVS II.

Vtrum ſpiritusſanctus procedat a patre, & filio inquantum ſunt unum.

Reſponſio ubi determinantur prædicta.

NOs antem illa verba ſic determinam⁹. Qui alud docuerit, vel aliter prædicauerit, ideſt contrarium docuerit, vel contrario modo prædicauerit, anathema ſit. Aliud ergo pro oppoſito poſuit, qualiter & Apoſtolus in G epiſtola ad Galatas. † Si quis aliud euangelizauerit, ideſt cōtratinm, anathema ſit, non dicit ſi quis addiderit. nam ſi illud diceret, ſibiipſi (vt ait Auguſtinus) preiudicaret. qui cupiebat venire ad quoſdam, quibus ſcribebat, ſicut ad Theſſalonicenſes, vt ſuppleret, quæ illorum fidei deerant, ſed qui ſupplet, quod minus erat, addit: H non quod inerat, tollit. Qui autem prætergreditur fidei regulam, non incedit in via, ſed recedit a via. Ad illud autē, quod de euangelio opponunt, reſpondemus ita: quia cum dicat in eo veritas ſpiritumſanctum a patre procedere, non addit ſolo, & ideo etiam a ſe procedere non negat, ſed ideo patrem tantum nominat, quia ad eum ſolet referre etiam quod ipſius eſt, quia ab illo habet. I

1.par.q.36. ar.4. & 1.d. 29. ar.4. AD SECVNdum ſic proceditur. Videtur, quòd ſpiritusſāctus procedit a patre, & filio, non inquantū ſunt vnum. Spiritusſanctus enim procedit ab eis, vt nexus, vel vnio quædam: ſed nexus eſt diſtinctorum: ergo procedit ab eis, vt diſtincti ſunt.

† cap.1.

¶ 2 Item. Pater, & filius diligunt ſe, & inquantū ſunt vnū in eſſentia, & inquātum ſunt diſtinctæ perſonæ. Si enim per eſſentiam diſtinguerentur adhuc diligerent ſe. Diligunt autem ſe inquātum ſunt vnum in eſſentia amore eſſentiali. ergo inquantum ſunt diſtincti in perſonis amore ab eis procedente: ſed hic amor eſt ſpiritusſanctus. ergo ſpiritusſanctus procedit ab Ioan.15. eis inquantum ſunt diſtinctę perſonæ.

¶ 3 Itē. Actus ſunt ſuppoſitorum. ſi ergo ſpirare eſt actus patris, & filij, oportet, quòd ſit actus eorum, inquantum ſunt ſuppoſita diſtincta: ſed ſpiritusſanctus procedit ab eis per actum ſpirationis. ergo procedit ab eis inquantum ſunt perſonæ diſtinctæ.

CONTRA. Pater, & filius diſtinguuntur paternitate, & filiatione. ergo ſi ſpiritusſanctus procedit ab eis inquantum ſunt perſonæ diſtinctæ, procedet a patre inquantum habet paternitatem: & a filio inquantum habet filiationem. ergo paternitate pater refertur ad ſpiritumſanctum: ſed pater paternitate refertur ad filium. ergo eadem relatione, ſcilicet paternitate refertur ad filiū, & ſpiritumſanctum, & eadē erit proceſſio vtriuſq; quod ſtare non poteſt.

Diſt.8.q.5. art.2. ¶ Item, vt dictum eſt. Nullum ſimplex procedit a pluribus, niſi in eſſentia vniantur, & operatione: ſed ſpiritusſanctus eſt ſimplex. ergo procedit a patre & filio, inquantum ſunt vnum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd omnis actus refertur K ad duo originaliter, ſcilicet & ad agentē, & ad principium actionis. Agens autem eſt ipſum ſuppoſitum, vt homo, vel ignis & principium actionis eſt aliqua forma in ipſo ſubſtantialis, vel accidentalis. Dico ergo ly, inquantum, poteſt dicere conditionem agentis, vel principium actionis. ſi dicit conditionem agentis, vel operantis, ſic procedit ſpiritusſanctus a patre, & fi- D.1062. lio, inquantum ſunt plures, & inquantum [d] ſunt diſtinctæ perſonę, quia ab eis pluribus, & diſtinctis procedit. Si autem dicat conditionem principij actionis: ſic dico, quòd procedit ab eis inquantum ſunt vnum. cum enim vna operatio non ſit, niſi ab vno principio, oportet aliquid eſſe vnum in patre, & filio, quod eſt principium huius actus, qui eſt ſpirare, qui eſt vnus, & ſimplex, quo vna & ſimplex perſona ſpiritusſancta procedit.

¶ Et per hoc patet ſolutio ad totum. Quid autem ſit illud vnum commune in patre, & filio, patebit in ſequenti articulo.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſpiritusſanctus procedat a patre, & filio, inquantum ſunt unum natura.

Quòd Græci in ſenſu conueniant nobiſcum, & verbis differant.

SCIENDVM eſt tamen, quòd Græci confitentur ſpiritumſanctum eſſe filii, ſicut & patris, quia & Apoſtolus ait. † Spiritum filij. Et veritas in euangelio. † Spiritum veritatis. Sed cum non ſit aliud ſpiritumſanctum eſſe patris, vel filii, quàm eſſe a patre, & filio, etiam in hoc in eandem nobiſcum fidei ſententiam conuenire videntur, licet in verbis diſſentiant.

Authoritatibus Græcorum oſtendit ſpiritumſanctum etiam procedere a filio.

H VNDE etiam quidā eorum catholici doctores, intelligentes vnā, eandemq; fore ſententiam præ dictorum verborum, quibus dicitur ſpūſſanctus procedere a filio, & eſſe filii, profeſſi ſunt ſpiritumſanctum etiam procedere a filio. Vnde Athanaſius in ſymbolo fidei. Spiritusſanctus a patre, & filio: non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens. Ecce ſpiritumſan- I ctum aperte dixit procedere a

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſpiritusſanctus procedat a patre, & filio, inquantum ſunt vnū in natura. Natura enim non communicatur, niſi per actū naturæ: ſed ſpiritusſanctus procedendo accipit totam naturam diuinam, ſicut filius naſcendo. ergo principium act⁹, quo communicatur ſibi natura diuina, eſt natura. ergo &c. Et hoc idem videtur per Anſel. qui dicit, quòd ridiculū eſt dicere, quòd propter relationem tota eſſentia patris, & filii, ſit in ſpiritusſancto, & non potius propter eſſentiam. Gala.4. Ioan.16. De proceſſione ſpiritus ſancti.

¶ 2 Præt. Spiritusſanctus procedit, vt amor: amor autem dicit proceſſum voluntatis. ergo ſpiritusſanctus procedit a patre, & filio, inquātum ſunt vnum in voluntate: ſed voluntas cum ſit de abſolutis, tenet ſe ex parte naturæ. ergo &c.

¶ 3 Præt. Cum proprietas recipiat numerum a ſuppoſito, impoſſibile eſt duorum ſuppoſitorum eſſe eandem numero proprietatem, vel notionem: ſed pater, & filius ſunt ſuppoſita diſtincta. ergo non poſſunt conuenire in aliqua vna notione: & ita ſpiritusſanctus non procedet a patre, & filio, inquantum ſunt vnum in notione aliqua. reſtat ergo, quòd inquātum ſunt vnum in eſſentia.

SED CONTRA. In vnitate diuinæ eſſentiæ communicat non tantum filius, ſed etiam ſpiritusſanctus. Si igitur pater, & filius ſpirāt ſpiritumſanctum, inquantum ſunt vnum in natura, oportet, quòd etiam ſpiritusſanctus ſimul cum eis ſpiret ſeipſum, quod eſt impoſſibile. ergo & primum.

¶ Si dicas, ꝙ repugnat proprietas ſpiritusſancti. Contra. proprietates non diſtinguunt, nec determinant eſſentiam, ſed tantum perſonam. ergo quicquid conuenit eſſentiæ in perſona patris, & filii, conuenit etiam in perſona ſpiritusſancti.

RESPONDEO, Dicendum, quòd pater, & filius ſpirant ſpiritumſanctum, inquantum ſunt vnum in potentia ſpiratiua. Potentia autem ſpiratiua (ſicut & ſupra dictum eſt) dicit aliquid quaſi medium inter eſſentiam, & proprietatem, eo quòd dicit eſſentiam ſub ratione [d] proprietatis: ſic enim actus notionalis ab eſſentia egreditur, non ſicut ab agente, ſed ſicut ab eo, a quo agitur. Generatio enim non egreditur ab eſſentia inquantum eſt eſſentia, ſed inquantum eſt paternitas. Et ſi iſta duo, ſcilicet eſſentia, & paternitas differrent in diuinis, egrederetur ab vtroque generatio, ſed a paternitate immediate, et ab eſſentia, ſicut a primo principio. Similiter dico, quòd ſpiratio egreditur ab eſſentia, non ſicut a ſpirante, ſed ſicut a principio ſpirationis, inquantum habet rationem alicuius notionis, quæ eſt communis patri, & filio, quę dicitur communis ſpiratio, & ita ſpiratiua potentia dicit eſſentiam ſub ratione talis proprietatis. Et ideo dico, quòd procedit ſpiritusſanctus a patre, & filio, inquantum ſunt vnum in eſſentia, & in aliqua notione, ſcilicet

Diſt.7.q.1. art.2. D.983.

licet in communi ſpiratione. Et propter hoc, ſoluenda ſunt argumenta ad vtranque partem. A

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd natura communicatur per actum naturę, communiter loquendo, ſed determinata communicatio debet eſſe per actum naturæ ſub aliqua propria ratione acceptæ, & ideo communicatio, quæ eſt per ſpirationē, eſt actus diuinæ naturæ, inquantum habet rationem ſpirationis. Et hoc intendit Anſel. quòd impoſſibile eſt dicere, quòd proceſſionis, quę terminatur in naturā, non ſit aliquo modo natura principiū, cum ſit ibi quaſi cōmunicatio vniuoca. Deus enim procedit a deo, ſicut ignis ab igne.

†Li.1.ſuper illud Ioan. 16. non loquetur a ſe metipſo in to.9. Hieron.

¶ Et per hoc patet ſolutio etiam ad ſecundum, quia eadē eſt ratio de voluntate, & eſſentia.

¶ Ad tertium dicendum, quòd diuerſorum ſuppoſitorum, ſecūdum eſſentiam diſtinctorum, non pōt eſſe notio vna: ſed ſi eorū ſit eſſentia vna, erit & operatio vna. Et quia relatio ſecundum intellectum innaſcitur ex aliqua operatione, per conſequens erit & relatio vna: & ita pater, & filius poſſunt cōuenire in vna proprietate relatiua.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ab eſſentia, inquantum eſt eſſentia, non eſt actus ſpirandi: ſed inquantum habet rationem alia proprietatis, ſcilicet communis ſpirationis. Et quia rationem hanc non habet eſſentiam in ſpiritu ſancto: ideo non ſequitur, quòd ſpirituſſanctus per eſſentiam ſuam ſpiret.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ſi proprietas in perſone eſſet aliud ab eſſentia, de neceſſitate determinaret ipſam per ſe, vel per accidens: ſed quia eſt idem quòd eſſentie ſecundum rem: ideo non aduenit ſibi, vt reſtringens, vel determinans eam, & tamen ſecūdum vnam proprietatē eſt principium vnius actus, cuius non eſt principium ſecūdum rationem alterius proprietatis, ſicut patet etiam, quòd eſt principium huius actus velle, ſecundum rationem voluntatis, & huius actus ſcire, ſecundum rationem ſcientiæ; & tamen eſſentia per hoc non determinatur realiter, neque diſtinguitur. Et ideo cum ſecundum rationem communis ſpirationis eſſentie in patre, & filio, ſit principium actus notionalis, quo ſpiritumſanctum ſpirant, non oportet quòd in ſpirituſancto eadem eſſentia ſit principium eiuſdem actus, cum eſſentie diuina in ſpirituſancto non ſit communis ſpiratio, ſicut in patre, & filio.

a patre, & filio. Dydimus etiam eorum maximus doctor, in libro de ſpirituſancto. & ſpiritumſanctum a filio procedere dicit. Saluator, inquit, qui eſt veritas: non enim loquetur a ſe metipſo: hoc eſt, ſine me, & ſine meo, & patris arbitrio, quia inſeparabilis eſt a me, & a patris voluntate, quia ex ſe non eſt, ſed ex patre, & ex me eſt: hoc enim ipſum, quod ſubſiſtit, & loquitur a patre, & a me, illi eſt. Item ſpirituſſanctus, qui eſt ſpiritus veritatis, ſpirituſque ſapientię, non poteſt audire a filio loquente, quę neſcit, cum hoc ipſum ſit, quod profertur a filio, ideſt procedens Deus de Deo, ſpiritus veritatis procedens a veritate, cōſolator manans ex conſolatione. Item: Cyrillus Epiſcopus in epiſtola Neſtorio directa, ait, Spiritus intelligitur per ſe, ſecundum quod ſpiritus eſt, & non filius: ſed tamen non eſt alienus ab eo. Spiritus enim veritatis nominatur, & profluit ab eo, ſicut ex Deo patre. Ioannes quoque Chryſoſtomus in homelia quadam de expoſitione ſymboli, ſic ait. Ipſe eſt ſpiritus procedens de patre, & filio, qui diuidit dona propria, prout vult. Item in alia homelia. Credendum eſt ſpiritumſanctum patris eſſe, & filii. Iſtum ſpiritumſanctum dicimus patri, & filio coæqualem, & procedentem de patre, & filio hoc credite, ne colloquia mala corrumpant bonos mores. Ecce a doctoribus Græcorum aperta habemus teſtimonia, quibus ſpirituſſanctus a patre, & filio procedere oſtenditur. omnis ergo lingua cōfiteatur ſpiritū ſanctum procedere a patre, & filio.

B C

†Hom.1.in fin.to.5.

†Hom.2.in ſymb. ante med.to 5. D. 550.

etiam ſunt ſpiratores ſpirituſſancti.

RESPONDEO, Dicendum, quòd actus recipit numerum a ſuppoſitis: vnde etiam verbum ſignificans ſubſtantiam per modum actus, dicitur de pluribus perſonis pluraliter, quamuis ſit eſſentia vna, ſicut Ioan. 10. Ego & pater vnum ſumus. Actus autem ſignificatur etiam in verbo, & in participio, & in nomine verbali: ſed tamen participiū plus accedit ad ſubſtantiā, quàm verbum, & adhuc nomē verbale magis, quàm participiū. Et ideo nō præſumimus dicere, quòd pater, & filius ſpiret ſpiritūſanctum, vel quòd ſint ſpirās, vel quòd ſint ſpirator, ſed quod ſpirent, & ſint ſpirantes, [d] & ſint ſpiratores, quamuis ſit actus vnus, quo ſpirent, tamen ſecundum quod vnumquodq; eorum magis accedit ad ſignificandum actum, minus proprie poteſt in ſingulari prædicari.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd quamuis actus ſit vnus, tamen quando ſignificatur, vt actus egrediēs e pluribus ſuppoſitis, oportet quòd ſignificetur pluraliter. Actus enim trahit numerum a ſuppoſitis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd creatio eſt actus trium perſonarum, non ſecundum quòd diſtinctæ ſunt: ſed ſecundum quod vniuntur in eſſentia, quia etiam per intellectum remota diſtinctione perſonarum, adhuc remanebit creatio. Et ideo dicimus, quod pater, & filius, & ſpirituſſanctus, ſunt vnus [d] creator, quamuis non dicamus, quòd ſint vnus creans, quia nomen verbale plus recedit ab actu, quàm participium, ſed ſpiratio eſt actus conueniens pluribus ſuppoſitis quodammodo, ſecūdum quod diſtinguuntur, vt ſupra dictum eſt. Et ideo etiam in nomine verbali, oportet, quòd actus pluraliter ſignificetur. D.411. D In corpore.

¶ Ad tertium dicendum, quòd principium non nominat aliquem actum, ſed tantum relationem: & quia pater, & filius referuntur vna relatione ad ſpiritumſanctum: ideo dicuntur vnum principium ſpirituſſancti, ſed non vnus ſpirator.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum pater, & filius ſint unus ſpirator.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd pater, & filius ſint vnus ſpirator. Per hoc enim non importatur niſi vnitas in actu ſpirandi: ſed vno actu ſpirant pater, & filius. ergo ſunt vnus ſpirator, ſicut vnus Deus propter vnitatem deitatis.

¶ 2 Præter. Sicut pater, & filius conueniunt in actu creandi, ita etiam in actu ſpirandi: ſed propter illam conuenientiam pater, & filius dicuntur vnus creator. ergo eadem ratione debent dici vnus ſpirator.

¶ 3 Pręter. Principium dicit relationem conſequentem ad actum, quo eſt principium: ſed pater, & filius dicuntur vnum principium ſpirituſſancti, vt infra habebitur. ergo etiam dici debent vnus ſpirator.

Diſtin. 29. quæſt. vnic. art. 4.

CONTRA. Quicunque ſpirant ſunt ſpirantes: ſed pater, & filius ſpirant ſpiritumſanctum. ergo ſunt ſpirantes. ergo

EXPOSITIO LITERAE.

MISIT DEVS ſpiritum filii &c.} Hæc probatio non videtur ſufficiens, quia Gręci confitentur ſpiritumſanctum eſſe filii, ſed nō e filio. Sed dicendum, quòd cum oporteat genitiuum in aliqua habitudine conſtrui, non poteſt alia inueniri, niſi habitudo originis, qa ſola talis relatio perſonas diſtinguit: & ideo oportet concedere, quòd ſpirituſſanctus e filio oritur. { Quem ego mittam &c.} Videtur etiam hæc probatio inſufficiens, quia hic loquitur de temporali proceſſione ſpirituſſancti, quam Græci a filio eſſe cōcedunt, non autem æternam. Sed dicendum, quòd cum temporalis proceſſio includat æternam, vt infra dicetur, oportet, quòd e quo procedit temporaliter, etiam ab æterno procedat. {Qui aliud docuerit &c.} Hæc Magiſter bene exponit, aliud pro contrario ſumens; quod enim non eſt contrarium ſacræ ſcripturæ, veritas eius eſt, ſecūdum Anſel. nec poteſt eſſe, quòd omnia credenda explicite in illo ſymbolo cōtineantur, in quo de deſcenſu ad inferos nulla mentio fit. Proceſſio autem ſpirituſſancti continetur ibi implicite, inquantum ibi continetur diſtinctio perſonarum, quæ aliter eſſe non poſſet, vt dictum eſt. Sed quærunt Græci quomodo fuerunt Latini auſi hoc addere. Ad quod dicendum, quòd neceſſitas fuit, ſicut eorum error oſtendit, & authoritas Romanę eccleſiæ ſynodum congregandi, in qua exprimeretur aliquid, quod implicite in articulis fidei continebatur.

E

D.15.q.4. art.3.

De proceſ. ſpirituſſancti in prin.

Diſt.9.q.2. art.2.

DIVI-

DIVISIO TEXTVS.

STENSO, quòd ſpirituſſanctus procedit a patre, & filio. Hic inquirit. vtrum ſit aliquis ordo reſpectu iſtius proceſſionis inter patrem, & filium. Et diuiditur i tres partes. In prima excludit ordinem temporis. In ſecunda, ordinem dignitatis, vel poteſtatis, ibi: {Nunc tractandum.} In tertia, cõſtruit ordinem naturæ, ibi: {Tamen in 15. lib.} In primo, tria facit. Primo, mouet quæſtionem. Secundo, ponit obiectionem hęretici, ibi: {Quod nititur.} Tertio, ponit ſolutionẽ, ibi; {His, & huiuſmodi quęſtionibus &c.} {Nunc tractandum.} Hic excludit ordinẽ dignitatis, vel poteſtatis: oſtẽdens, ꝙ ſpirituſſanctus non plenius procedit a patre quàm a filio. Et primo, mouet quæſtionem. Secundo, ponit ſolutionem, ibi: {Ad quod dicimus &c.} {Tamen in 15.} Hic aſtruit ordinem naturæ. Et diuidit in quatuor partes, ſecũdum quatuor, quæ oſtendunt authoritatẽ ſpirationis in patre. Primo, per hoc, quòd dicitur ſpirituſſanctus a patre prĩcipaliter ꝓcedere. Secundo, ex hoc, quòd dicitur proprie procedere de ipſo, ibi: {Ex eodem ſenſu.} Tertio, per hoc, quòd dicitur ſpirituſſanctus eſſe a patre per filiũ, ibi: {Foete iuxta hãc.} Quarto, per hoc, quod in proceſſione ſpirituſſancti, aliquãdo ſolus pater nominatur, ibi: {Idem eſt etiam quòd veritas.}

DISTIN. XII.

A

Vtrum ſpirituſſanctus prius, uel plenius procedat a patre, quàm a filio.

IAM quæritur cum ſpiritusſanctus a patre procedat, & filio: vtrum ſpirituſſanctus prius, vel magis proceſſerit a patre quàm a filio, quod nititur hæreticus oſtendere ita dicens. Si proceſsit ſpirituſſanctus a patre, proceſsit vtique aut nato iam filio, aut non nato filio. Si vero iam nato filio proceſſit, ante natus eſt filius, quàm proceſsit ſpirituſſanctus. a Pręceſsit igitur natiuitas filii proceſsionem ſpirituſſancti: ſi autem proceſsit a patre, non nato, filio ante proceſsit, quàm filius genitus fuerit.

b *Reſponſio Aug. ad id, quod primo quærebatur, ſcilicet, an prius a patre, quàm a filio proceſſerit.*

HIS, & huiuſmodi quæſtionibus magis laborioſis, quàm fructuoſis, reſpondet Auguſtinus in quintodecimo libro de Trinitate † dicens. In illa ſumma Trinitate, quæ Deus eſt inter- † c.26.to.3.

QVÆSTIO PRIMA.

A

Ad intellectum huius partis tria quæruntur.

Primo. Vtrum generatio filii præcedat aliquo modo proceſſionem ſpirituſſancti.

Secũdo. Vtrum ſpirituſſanctus prius, vel plenius procedat a patre, quàm a filio.

Tertio. Vtrum procedat a patre mediante filio.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum generatio ſit prior proceſſione.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd generatio præcedat proceſſionem. Principium enim proceſſionis ad minus naturaliter, eſt prius proceſſione: principium autem proceſſionis ſpirituſſancti eſt filius, qui eſt terminus generationis, vt ſupra dictum eſt. ergo generatio præcedit proceſſionem. Diſt. 5. q. 2. art. 1.

¶ 2 Item. Cum ſint duo agentia in rebus creatis, ſcilicet natura, & propoſitum, vel voluntas. Actio naturæ præcedit actionem voluntatis, quia actio voluntaria fundatur ſuper actionem naturæ. Sed generatio filij eſt a patre per modum naturæ:

F proceſſio ſpirituſſancti ab vtroque per modum voluntatis. ergo generatio eſt prior proceſſione.

¶ 3 Pręter. In anima eſt imago Trinitatis, in qua proceſſus notitiæ a mente præcedit proceſſum amoris: ſed proceſſus notitiæ repræſentat generationem filij, proceſſus amoris proceſſionẽ ſpirituſſancti. ergo vt prius.

nulla tẽporum nulla ſunt, per quæ poſſet oſtendi, aut ſaltem requiri: vtrum prius de patre natus ſit filius, & poſtea de ambobus proceſſerit ſpirituſſanctus. Nunquid ergo poſſumus quærere: vtrum iam proceſſerat ſpirituſſanctus de patre, quando natus eſt filius, an non
G dum proceſſerat, & illo nato de vtroq; proceſsit? Non poſſunt prorſus iſta ibi quæri: vbi ex tempore nihil inchoatur, vt conſequenti perficiatur in tempore. Ideo qui poteſt intelligere ſine tempore generationem filii de patre, intelligat ſine tempore proceſsionẽ ſpirituſſancti de vtroque. Ecce his verbis abſoluta eſt quæſtio illa, qua quærebatur: vtrum
H prius proceſſerit ſpirituſſanct⁹ a patre, quàm a filio.

Hic agitur de eo, quod ſecundo quærebatur, ſcilicet, an magis, uel plenius proceſſerit a patre, quàm a filio.

NVNC tractandum eſt, quod ſecundo quęrebatur, ſcilicet: an plenius, vel magis procedat ſpirituſſanct⁹ a patre, quàm a filio.
I Ad qđ dicimus, quia ſicut non ante procedit a patre, ꝗ a filio: ita non magis, vel plenius pro

SED CONTRA eſt quod dicitur in litera, quòd ſpirituſſanctus non procedit iam nato filio, quod oporteret ſi natiuitas proceſſionem præcederet.

¶ Præter. Sicut ſe habet filius ad patrem in ratione ordinis, ita ſpirituſſanctus ad filium: ſed pater nullo modo prior eſt filio, vt ſupra oſtẽſum eſt, nec itellectu, nec dignitate, nec tempore. ergo nec filius ſpirituſancto prior eſt, ergo nec generatio ꝓceſſione: quia ſicut ſe habet filius ad ſpiritumſanctum, ita generatio ad proceſſionem. Diſt. 9. q. 2. art. 1.

RESPONDEO. Dicendum, quòd ſecundum Aug. in diuinis non eſt aliquis ordo, niſi ordo naturæ: ordo autem naturæ eſt: quo aliquis eſt ex alio, non quo aliquis eſt prior altero. & ideo in diuinis nullo modo poteſt aliqd altero prius dici. Et ratio huius eſt, quia in diuinis nõ poteſt conſiderari, niſi id, quod abſolutum eſt. & hoc vnum eſt, & indiuiſibile, in quo prioritas, vel poſterioritas non inuenitur, vel id, quod ad aliqd dicitur: horum autẽ, quę ad aliquid dicuntur natura eſt, vt ſint ſimul tempore, intellectu, natura. Et ideo dicimus, quòd generatio non eſt prior proceſſione aliquo modo, qui poſſit ad diuina referri ſed tantũ ſecundum modum intelligendi, qui eſt in intellectu noſtro tantum, accipiente generationem, & proceſſionem in diuinis ſecundum ſimilitudines repertas in creaturis, quę deficiẽtes ſunt ad repręſentandum generationem, & proceſſionem, prout ſunt in diuinis. Lib. 3. cont. Maxim. 14. to. 6.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd principium ſecundùm relationẽ principii, non eſt eo prius, cuius eſt principium aliquo modo, ſed id, quod eſt principium naturaliter eſt prius. ſi autem ille, qui eſt principium, ipſa relatione ſit quis, vel per-
K ſona diſtincta, omnis prioritas remouetur ab eo reſpectu illius, cuius eſt principium, & ita cum filius, vt ſupra dictum eſt, ipſa ſua relatione ſit perſona diſtincta, nullo modo eſt prior ſpiritusſancto: ſed verum eſt, quòd propter ordinem naturæ ſpirituſſanctus eſt a filio: quamuis enim communis ſpiratio non ſit proprietas perſonalis filii, eſt tamen ipſa perſona filii, ſicut bonitas diuina eſt ipſe Deus, & prima proceſſio correſpondens ſibi eſt proprietas perſonalis ſpirituſſancti. Diſt. 9. q. 2. art. 1.

¶ Ad ſecundum dicendum, & tertium, quòd rationes illæ deficiunt ex hoc, quòd ſimilitudines inuentæ in creaturis non perfecte repręſentant ea, quæ ſunt in Deo: & hoc patet in propoſito, quia non inuenitur aliqua creatura, quæ ab eodem habeat, quòd ad aliquid dicatur, & ſit in ſe ſubſiſtens.

ARTICVLVS II.

b Vtrū ſpiritusſanctus magis procedat a patre, quàm a filio.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſpiritusſanctus magis procedat a patre, quàm a filio. Sicut enim dicit Philoſophus in libr. de cauſis. Omnis cauſa primaria plus eſt influens in ſuum cauſatum, quàm cauſa ſecundaria: ſed filius eſt quaſi ſecūda cauſa, pater autem quaſi primum principium, quod non eſt de aliquo. ergo ſpiritusſanct⁹ magis procedit a patre, q̄ a filio.

In prima ꝓpoſitione.

ca.17. & 10. 3.

¶ 2 Item. Philoſophus in primo Poſteriorum. Propter quod vnumquodq; & illud magis: ſed filius hoc qđ eſt principium ſpiritusſancti habet a patre. ergo pater magis eſt principium, q̄ filius.

Tex. 5.

¶ 3 Preter. Illud, quod eſt principiū alicuius principaliter, & proprie, videtur eſſe magis eius principium, quàm illud, quod non eſt ita: ſed ſicut dicitur in litera, ſpiritusſanctus procedit a patre principaliter, & proprie, non aūt dr̄ hoc d̄ filio. ergo &c.

¶ 4 Pręt. Spiritusſanctus non habet aliquid, quòd non habeat a patre: habet autem aliquid, quod non habet a filio: hoc ſcilicet, ꝙ procedit a patre. ergo ſpiritusſanct⁹ magis procedit a patre, quàm a filio.

CONTRA eſt, quod dr̄ in litera.

¶ Pręt. Vbi eſt ſumma æqualitas, non pōt eſſe magis & plenius: ſed inter patrē & filium eſt ſumma æqualitas. ergo ſpiritusſanctus non pōt eſſe magis ab vno, quàm ab alio.

† Ad Cyrillum, cuius initium eſt, Credim⁹ in vnum deū. tom. 4.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſpiritusſanctus, nec prius, nec plenius, nec magis procedit a patre, quàm a filio. Et ratio huius tota eſt, quia pater, & filius ſunt vnum principium d ſpiritusſancti, & vbi eſt vnitas, non poteſt eſſe diſtinctio plenitudinis.

D. 1062.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pater quamuis dicatur principium filij, & ſpiritusſancti, tamen non poteſt dici cauſa proprie loquendo. Cauſa enim ſemper ponit diuerſitatem eſſentiæ: ſicut patet in omnibus, ſed principium aliquod, a quo aliquid fluit eſt conſubſtantiale rei, cuius eſt principium: ſicut dicimus, quòd punctum eſt principium lineæ, & cor principium animalis, & fundamentum domus, & ideo propter conſubſtantialitatem pater dicitur principium, ſed non cauſa. Præter. Cauſatum habet dependentiam ad cauſam, ſed principium importat originem quandam, ſecundum quòd dicitur principium, ex quo incipit aliquid.

Diſt. 9. q. 2. art. 1.

Item quamuis dicatur principium, non tamen poteſt dici primum, quia ibi non eſt aliquid prius, & poſterius, vt dictum eſt: A vnde patet, quòd illa authoritas non eſt ad propoſitum, quia pater nec eſt cauſa, nec primaria reſpectu filii, & ſpiritusſancti, ſi tamen in hoc non fiat vis, adhuc pater, & filius reſpectu ſpiritusſancti non ſe habent ſicut duo principia, ſed ſicut vnum. & ideo nullus gradus inter eos inuenitur in ſpirando ſpiritumſanctum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd dictū Philoſophi verificatur quando illud, quod conuenit alicui propter aliquid aliud, eſt diuerſum in vtroque, & præcipue quādo vnum eſt cauſa alterius eſſentiali ordine cauſæ: tunc enim cauſalitas ſua eſt reſpectu totius ſpeciei, & nō vnius indiuidui tantum, vt dicit Auic. ſicut calor eſt magis in igne, quàm in corpore miſto, quia ꝓpter ignē eſt in corpore miſto, ſed quāuis filius habeat a patre hoc, quòd ſpirat ſpiritūſanctū, nihilominus tamen, nō eſt hoc diuerſum in patre, & filio, quia eādem virtutem ſpiratiuam, quam pater habet, filio communicat: & ideo per illam æqualiter pater, & filius ſpiritum ſanctum ſpirant. Et ſi etiam non eſſet vna numero, ſed ſpecie tantum, ratio nō valeret: ſicut patet in omnibus vniuocis generationibus: non enim pater Sortis plus influit in filium Sortis, quam Sortes.

Vt ſupra.

9. meta. c. 2.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſpiritusſanctus dicitur eſſe principaliter a patre, quia in patre eſt authoritas ſpirationis, a quo etiam habet filius virtutem ſpiratiuam, & non propter aliquem ordinem, vel gradum prioritatis, vel poſterioritatis patris, & filii. ſimiliter etiam propter eandem rationem dicitur proprie procedere a patre, maxime cum hæc ꝓpoſitio .A. apud Græcos notet relationem E ad primam originem. Vnde apud eos non dicitur, quòd lacus ſit a riuo, ſed quòd eſt a fonte: & inde eſt etiam, quòd non concedunt, quòd ſpiritusſanctus ſit a filio, ſed a patre: nihilominus tamen non eſt dicendum, quin etiam a filio proprie procedat, qui cum patre eſt vnum principium ſpiritusſancti, non autem ſic riuus, & fons ſunt vnum principium lacū.

† Vbi ſupra.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſpiritusſanctus non aliter, nec alia proceſſione procedit a patre, quàm a filio: vnde proceſſio ſpiritusſancti tota eſt a filio, ſicut etiam tota eſt a patre: vnde nō ſequitur, quòd alia res ſit in ſpiritusſancto, quæ non ſit a filio. Sed verum eſt, quòd illa proceſſio non eſt a filio ſecundum omnem ſui habitudinem: ſed hoc in nullo derogat plenitudini proceſſionis. Accidit enim proceſſioni ſpiritusſancti, quòd ſecundū habitudinem, qua eſt a filio, ſit a patre, non quia a filio eſt ſpiritusſanctus, ſed quia filius eſt a patre

---

cedit a patre, quàm a filio, Auguſt. tamen in quintodecimo libro de Trinita. † dicit, quòd ſpiritusſanctus principaliter ꝓcedit de patre. Non fruſtra, inquit, in hac Trinitate non dicitur verbum Dei, niſi filius, nec donū Dei, niſi ſpiritusſanctus; B nec de quo genitum eſt verbum, & de quo procedit principaliter ſpiritusſanctus, niſi De' pater. Ecce audiſti. quia ſpiritusſanctus principaliter procedit a patre, ſed ne te hoc turbaret ipſe continuo, ex quo ſenſu hoc dixerit, aperit ſubdēs. Ideoq; addidi principaliter, quia & de filio ſpiritusſanctus procedere reperitur, ſed hoc quoque illi pater dedit non iam exiſtenti, & nondū habenti, ſed quicquid vnigenito verbo dedit, gignendo dedit. Sic ergo gennit eum, vt etiam de illo donum cōe procederet, & ſpiritusſanctus ſpirit' eſſet amborum. Ecce expoſuit ipſemet quomodo principaliter ſpiritus procedat a patre, nòn quia prius, vel magis procedat a patre, quàm a filio, ſed quia cum procedit a filio, hoc ipſum habet filius a patre.

Ex eodem ſenſu dicitur ſpiritusſanctus proprie procedere a patre.

EX eodem ſenſu etiam dicitur procedere ꝓprie de patre. Vnde †Hiero. in expoſitione catholicæ fidei, Niceniq; ſymboli ait: Credimus in ſpiritumſanctum qui de patre procedit proprie.

Item, ſpiritumſanctum verum deum inuenimus in ſcriptura, & de patre eſſe proprie. & item de patre filius, & ſpiritusſanctus proprie, & vere de patre procedit. Ecce aperte dicit ſpiritumſanctum proprie eſſe de patre, & proprie procedere a B patre, quod non eſt ita intelligēdum tanquam prius, vel plenius a patre procedat, quàm a filio: ſed quia hoc habet pater a ſe non ab alio, vt de ipſo ſit, & procedat ſpiritusſanctus, filius autem non a ſe: ſed a patre hoc habet, vt de ipſo ſit, & procedat ſpiritusſanctus.

c Ex eodem ſenſu dicitur ſpiritusſanctus eſſe, & mitti a patre per filium.

C FORTE etiā iuxta hanc intelligētiam dicitur ſpiritusſanctus mitti per filium, & a patre eſſe per filium. Vnde Hilar. ad deum patrem de ſpiritusſancto, & filio loquens in duodecimo libr. de Trinit. † ait. In ſpiritusſancto tuo, ex te profecto, & per eum miſſo. Item: ante tempora vnigenitus tuus ex te natus manet: ita quòd ex te per eum ſpiritus ſanctus tuus eſt, quod & ſi ſenſu D non percipiam, tamen teneo conſcientia. In ſpiritualibus enim rebus tuis hebes ſum. Itē in eodem. † Conſerua hanc oro fidei meæ religionem, vt quod in regenerationis meæ ſymbolo profeſſus ſum, ſemper obtineam te patrem, ſcilicet & filiū tuum vna tecum adorem ſpiritumſanctum tuū, qui ex te per

† In fine.

ARTI-

vnigenitum tutum eſt, promereat. Ecce aperte dicit ſpiritúſanctum a patre per filium, & mitti & eſſe, quod non eſt intelligendum quaſi a patre per filium minorem mittatur, vel ſit: ſed quia ex patre, & filio eſt, & mittitur ab vtroque, ſed hoc ipſum habet filius a patre vt ab ipſo, & ſit, & mittatur ſpiritus ſanctus. Hoc ergo voluit ſignificare Hila. † diſtinctionem faciens in locutione, vt oſtenderet in patre eſſe authoritatem. Inde eſt etiam, quòd veritas oſtendens patrem eſſe authorem proceſsionis, qua procedit ſpiritusſanctus a filio dixit in euangelio. De patre procedit, cum de patre, & filio procedat ſpiritusſanctus. Vnde Auguſtinus † quęrit ſi de patre, & filio procedit ſpiritusſanctus, cur filius dixit de patre procedit? Cur putas, niſi quia ſolet ad eũ referre, etiã quod ipſius eſt, ſicut & de quo & ipſe eſt: ſicut ait, Mea doctrina non eſt mea, ſed eius, qui miſit me? Si igit̃ hic intelligit̃ eius doctrina, quam tamen dixit nõ ſuam, ſed patris, quanto magis illic intelligendus eſt ſpiritusſanctus de ipſo procedere, vbi ſic ait. De patre procedit, vt non diceret de me non procedit. a quo autem habet filius, vt ſit deus. Eſt enim de deo deus ab illo habet vtique, vt etiam de illo procedat ſpiritusſanctus. Et ideo ſpiritusſanctus, vt etiã de filio procedat, ſicut procedit de patre, ab ipſo habet patre. Quapropter, qui poteſt intelligere in eo, quod ait filius, Sicut habet pater vitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo, non ſine vita exiſtenti, iam filio vitam patrem dediſſe, ſed ita eum ſine tempore genuiſſe, vt vita, quam pater filio gignendo dedit, coęterna ſit vitę patris, qui dedit: intelligat etiam ſicut habet pater in ſemetipſo. vt de illo procedat ſpiritusſanctus, ſic dediſſe filio, vt de illo procedat idem ſpiritusſanctus, & vtrunque ſine tempore. Ita ergo dictũ eſt, ſpiritũſanctum de patre procedere, vt intelligatur etiam, quòd procedit de filio de patre eſſe & filio. Si enĩ quicquid habet de patre, habet filius, de patre habet vtiq; vt de illo procedat ſpiritusſanctus: ſed nulla ibi tempora cogitentur, quæ habent prius, & poſterius, quia ibi omnino nulla ſunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſpiritusſanctus procedat a patre mediante filio.

1.p.q.36. art.3. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſpiritusſanctus procedat a patre mediante filio. Illud enim per quod aliquid procedit, videtur eſſe mediũ in proceſſione. Sed ſpiritusſanctus procedit a patre p filiũ. ergo procedit a patre mediante filio.

¶ 2 Præt. Conſtat, quòd tertium non exit a primo, niſi p medium, ſed ſpiritusſanctus dicitur eſſe tertia perſona in trinitate. ergo non procedit a patre, qui eſt principium non de principio, niſi mediante filio. †Vbi ſupra.

¶ 3 Præter. In imagine creata, amor repræſentat ſpiritumſanctum, & notitia filium: ſed amor nõ procedit a mente, niſi mediante notitia. ergo nec ſpiritusſanctus a patre, niſi filio mediante. †15. de tri. c.27.to.3.

SED CONTRA. Videtur q immediatius procedit a pře, q̃ a filio. Immediatum enim dicitur principium principalius, quàm mediatum, vt patet in primis propoſitionib', quæ immediate dicuntur: ſed ſpiritusſanctus procedit principaliter a patre. ergo immediatius procedit ab ipſo, quàm a filio. 1.Poſt. t.5.

RESPONDEO, Dicendum, quòd omne medium aliquo modo diſtinguitur ab his, inter quæ medium dicitur, cum autem in ſpiratione pater, & filius ſint duo ſpirantes, inquantum ſunt vnum in potentia ſpiratiua poſſumus loqui de actu ſpirationis per comparationem ad ipſos ſpirãtes, vel ad principium ſpirandi, ſicut virtute, cuius ſit ſpiratio. Si autem conſideremus ipſum principium, ſcilicet potentiam ſpiratiuam, cum in hoc non diſtinguantur pater, & filius, non poteſt dici ſpiratio eſſe a patre mediante filio. Si autem conſideremus ipſos ſpirantes, qui diſtincti ſunt, & ſecundum hoc præbent ſuppoſitum ſpirationi: ſic eſt ibi mediatio, ſecundum quod eſt ibi ordo naturæ, quia filius eſt ex patre, & ſpiritusſanctus ſimul a patre, & filio: vnde dicit Ricardus, quòd generatio in diuinis eſt a patre immediate, ſed proceſſio ſpiritusſancti quodammodo eſt mediate, & quodammodo immediate. Immediate quantum ad virtutẽ ſpiratiuam, quæ eſt vna patris, & filii. Mediate autem quantum ad ipſum ſuppoſitum patris, quod immediate eſt principium proceſſionis, quia ipſe ſimul, & filius ſpirant. Sed mediate inquantum filius, qui ſpirat, eſt a patre. 5.de trinit. c.7.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd per hoc, quòd dicitur, ſpiritumſanctum procedere a patre per filium deſignatur authoritas in patre reſpectu filii: quia filius habet a patre, quòd ſpiritumſanctum ſpiret. ex hoc autem non ponitur mediatio aliqua, niſi ex parte ſuppoſitorum; quę diſtinguuntur per hoc, quod vnum eſt ab alio ratione cuius in vno eſt authoritas reſpectu alterius.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſpiritusſanctus vno modo, vt dictum eſt, procedit a patre mediante filio, ſed hoc non excludit, quin etiam immediate a patre procedat, vt dictum eſt. In cor. art. Art. præce.

¶ Ad tertium dicendum, quòd imago quæ eſt in anima, deficienter repræſentat Trinitatem: notitia enim eſt omnino diſtincta a mente: & ideo ſimpliciter amor a mente mediante notitia procedit. Sed in diuinis perſonis, filius, non quantum ad omnia diſtinguitur a patre: & ideo ſecundum aliquid non eſt ibi mediatio.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quando ſunt multæ cauſæ agentes ordinatę poſſunt dupliciter cõſiderari, ſecundũ quod eſt duo inuenire in agente, ſcilicet ipſum agens, qđ exercet actionem, & virtutem ipſius, quę eſt principiũ actionis impoſitio. Si igitur conſiderent cauſæ agentes ordinatę ſecũdum rationem agẽtis, cuius eſt agere: ſic quanto agens eſt poſterius, tanto magis eſt proximũ & immediatum ad actionem, & ad id, quod per actionem educitur. Si autẽ cõſiderentur quãtum ad virtutẽ, quæ eſt principium operationis, quanto cauſa eſt magis prima, tanto eſt magis immediata, eo quòd agẽs ſecundum, non agit, niſi inquantum eſt motum a primo: & ſecundum quod virtus primi eſt in ipſo. Vnde oportet, vt ſemper, reſoluatur virtus vltimi agentis in virtutẽ agentis primi, verbi gratia, quòd planta generat plantam, hoc habet a virtute ſolis, & q ſol moueat ad generationẽ plantæ, habet a virtute motoris ſui, quicunque ſit ille: & inde eſt, quòd quia deus eſt agẽs primum, ipſe immediatius ſe habet ſecundum virtutem ſuam ad quamlibet operationem naturæ, quàm aliquod agens naturale. Et inde eſt etiam, quòd propoſitiones primæ dicuntur immediatę, quia prędicatum non coniungitur ſubiecto per virtutem alterius cauſæ præcedentis. Inde eſt etiam, quòd hæc prępoſitio per, quæ denotat cauſam mediam, quandoque notat authoritatem in recto, quandoque in obliquo. In recto, vt cum dicitur, Rex facit hoc per balliuũ. tunc enim mediatio attenditur quantum ad ipſos operantes. In obliquo, cum dicitur, Præpoſitus facit hoc per regem. Hic enim cõſideratur mediatio quantum ad virtutem, quæ eſt principium operationis. Virtus enim ſuperioris eſt quaſi medium, per qđ operans ſuę operationi coniungitur. In patre autem & in filio non eſt accipere diſtinctionem quantum ad principium operationis, quia illud eſt idem in vtroq; ſcilicet diuina potentia, ſed ſolum quantum ad operantes, qui ſunt adinuicem diſtincti. Et ideo, cum in patre ſit authoritas, dicitur pater operari per filium, & nullo modo filius per patrem. Inde eſt etiam, q ſecundum aliquem modum filius eſt medium in operatione patris, ſed pater nullo modo in operatione filii. D.504.

EXPOSITIO TEXTVS.

Vtrum nato, aut non nato.} Videtur, quòd neceſſarium ſit alterum dare, quia differunt per affirmationem, & negationem. Et dicendum, quòd vtraque aſſertio eſt duplex, ex eo quòd cum dicitur ſpiritusſanctus procedit a patre iam nato filio, participium poteſt deſignare tempus præteritum. Aduerbium nunc proximũ ante præſens tempus, & ſic eſt falſa, quia ſignificatur quòd generatio

ratio filij duratione proceſſionem ſpiritusſancti præcedat: & in hoc ſenſu negatiua eſt vera: ſi negatiue ſumatur, vt feratur negatio ad totum, & non ad participium tantum. Si autem participium deſignat perfectionem natiuitatis, & aduerbium nunc æternitatis, & ſic vera eſt, quia exiſtente perfecta generatione filii eſt ab æterno proceſſio ſpiritusſancti, & in hoc ſenſu negatiua falſa eſt {Aut plenius † vel magis &c.} Hæc duo differunt, vt plenius dicatur procedere ab illo, a quo plura recipit, ſed magis ab illo, qui de maiori virtute ad eius proceſſioné operat. {Principali procedit &c.} videtur eſſe falſum. quia ſi a patre principaliter. ergo ſecundario a filio. Et dicẽdum, quòd principaliter non dicit gradum virtutis, ſed ordiné originis, quia a patre filius habet, quòd ſpiritumſanctum ſpiret.

†c.27.to.5.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquàm determinauit de proceſſione æterna ſpiritusſancti quantum ad modum, & principium, hic determinat de ipſa per comparationem ad generationem, & diuiditur in partes duas. In prima inquirit: vtrum ſpiritusſanctus procedens poſſit dici genitus, vt filius. In ſecunda: vtrum poſſit dici ingenitus, ibi: {Nunc conſiderandum.} Prima, in duas. Primo, oſtẽdit, quòd ſpiritusſanctus procedens non poteſt dici filius. Secundo, inquirit differentiam generationis filij, & proceſſionis ſpiritusſancti, ibi: {Inter generationem vero.} Circa primum duo facit. Primo inquirit, vtrum ſpiritusſanctus poſſit dici genitus. Secundo, cum non dicatur genitus, ſed procedens: quare filius non tãtum dicitur genitus, ſed etiam procedens, ibi: {Cum autem ſpiritusſanctus} Vtraq; pars diuiditur in quæſtionem, & reſponſionem {Inter generationem &c.} Hic inquirit differentiam generationis, & proceſſionis. Et circa hoc duo facit. Primo, determinat quæſtionem quantum ad id, quod ſcire poſſumus, ſcilicet, quòd ſpiritusſanctus procedit, & non gignitur: filius autem procedit, & gignitur. Secundo, quantum ad id, quod perfecte ſcire nõ poſſumus, qualiter ſcilicet differunt proceſſio, & generatio, quia cum vtrunque ſit ineffabile, vtriuſque modum plene comprehendere non valemus, ibi: { Quid autem inter naſci &c.} {Nunc conſiderandum.} Hic oſtendit, quòd ſpiritusſanctus ſicut nec genitus, ita nec ingenitus dici debet. Et primo, oſtẽdit veritatem. Secundo, remouet obiectionem, ibi: {Hieronymus tamen.} vbi tria facit. Primo, inducit contrarietatem. Secundo, ponit ſolutionem, ibi: {Sed vt iſta.} Tertio, ponit ſolutionis confirmationem, ibi: Quòd autem Hieron. &c.}

DISTIN. XIII.

A

Quare ſpiritusſanctus cum ſit de ſubſtantia patris, non dicatur filius, vel genitus, ſed tantum procedens.

POST hæc conſiderandum eſt, quantum a talibus, quales nos ſumus intelligi poteſt cum ſpiritusſanctus procedat de patre, & ſit de ſubſtantia patris, cur non dicatur eſſe natus: ſed potius procedere. & cur non dicatur filius? Quare autem ſpiritusſanctus non dicatur, vel ſit natus: & ideo non ſit filius, Auguſtinus oſtendit in quintodecimo libro de Trinit. † dicens, Si ſpiritusſanctus filius diceretur amborum vtique filius diceretur, quod abſurdiſsimum eſt: filius quippe nullus eſt duorum, niſi patris, & matris. Abſit autem vt inter Deum, & patrem, & Deum filium tale aliquid ſuſpicemur. Abſurdiſsime ergo filius diceretur amborum, id eſt patris, & filij: amborum enim filius diceretur, ſi eũ ambo genuiſſent, quod abhorret omnium ſanorum ſenſus, non ergo ab vtroq; eſt genitus, ſed procedit ab vtroque amborum ſpiritus. His verbis oſtenditur: cur ſpiritusſanctus cum ſit de patre, non tamen dicatur genitus, vel filius.

B *Cum ſpiritusſanctus non dicatur genitus, cur filius dicatur procedere.*

CVm autem ſpiritusſanctus non dicatur genitus, ſed tantum procedens, quæri ſolet: cur non dicitur filius tantum genitus, ſed & procedens, ſicut ipſe in euangelio Ioannis ait. † Ego ex Deo proceſsi, vel exiui, & veni in mundum. Non ergo tantum ſpiritusſanctus procedit a patre, C ſed etiam filius. Ad quod dicimus, quòd cum vterque procedat a patre diſsimiliter tamen. Nam ſpiritusſanctus, vt ait Auguſtinus in 5. libro de Trini. † procedit a patre non quomodo natus, ſed quomodo datus, vel donum: filius autẽ proceſsit naſcendo, exiit vt genitus. Ac per hoc, illud eluceſsit, vt po-

†c.16.ſ. †c.14.to.3.

QVÆSTIO PRIMA.

A

Ad intelligentiam huius partis, quatuor quæruntur.

Primo. Vtrum in Deo ſit aliqua proceſſio.
Secũdo. Si eſt vtrum ſit vna tantum, vel plures.
Tertio. Qualiter duæ proceſſiones nominari debeant.
Quarto. Si ſpiritusſanctus, qui procedit, non dicatur genitus: vtrum debeat dici ingenitus.

A ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum proceſſio ſit in Deo.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd in Deo nõ ſit proceſſio. Proceſſio enim dicit motum quendam proceſſiuum: omnis autem motus indigentię, & imperfectionis eſt, & Deo non competit: ergo in Deo non eſt proceſſio. 1.p.q.27. art.1. Et de poten. q.10 art.1.

¶ 2 Item. Proceſſio dicit exitum vnius ab alio: exitus autẽ eſt per diſtantiam exeuntis ab eo, ex quo exit, cum igitur in diuinis perſonis ſit omnimoda indiſtantia: videtur, quòd ibi non ſit proceſſio.

¶ 3 Præter. Omnis proceſſio eſt ab aliquo in aliquid, ſed diuinæ perſonæ cũ ſint per ſe ſubſiſtentes, non ſunt ab aliquo in aliquid. ergo videtur, quòd non conueniat eis procedere.

CONTRA. Ioan. 15. Cum venerit paracletus, quem ego mittam a patre ſpiritum veritatis qui a patre proce. ergo &c.

¶ Præter. In anima eſt imago Trinitatis: ſed in anima inuenitur notitia procedere a mente, & amor ab vtroque. videtur ergo, quòd ſit proceſſio etiam in diuinis perſonis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd proceſſio dicitur dupliciter. Vno modo dicit motum localem, qui proprie eſt motus animalis motu progreſſiuo, & talis proceſſio non poteſt eſſe in D diuinis, niſi metaphorice loquendo: ſecundum ſimilitudinem enim talis proceſſionis dicitur diuina ſapiẽtia, vel bonitas procedere in creaturas, ſecundum quod ſimilitudinem ſuam gradatim efficit in illis, ſecundum quem modum quædã Deo aliis ſimiliora ſunt. Alio modo dicitur proceſſio eductio principiati a ſuo principio, & cum in diuinis perſonis vna ſit ab alia, ſicut a principio, per modum iſtum, proprie eſt proceſſio in diuinis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in creaturis quælibet proceſſio eſt per aliquem motum, vel mutationẽ, quia nec aliquid localiter procedit, niſi per motum. Nec aliquid a cauſa ſua egreditur, niſi aliqua mutatione contingente circa ipſum, a quo egreditur, ſi ſit de eſſentia eius, vel ſaltem circa id, quod egreditur. In diuinis autem eſt origo vnius perſonæ ab alia, ſine aliqua mutatione, vt ſupra de generatione dictum eſt, cum nihil prædicetur de Deo, ſecundum id, quod imperfectionis eſt in ipſo. Diſt.4. q.1. art.1.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis in diuinis perſonis E non ſit diſtantia ſecundum locum, neque ſecundum eſſentiam: eſt tamen diſtinctio in perſonis, ſecũdum proprietates perſonales. & hoc ſufficit ad rationem proceſſionis.

¶ Ad tertium dicendũ, q proceſsio localis eſt in aliquid, ſicut in terminum motus, ſed quod procedit a cauſa, non oportet, q in alterum procedat, & ſic ſumitur proceſſio in diuinis.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum proceſſio diuina ſit tantum vna.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd in diuinis vna tantum ſit proceſſio. Sicut enim paternitas notat proprietatem originis, vt a quo eſt aliquis, ita proceſsio, vt qui eſt ab alio, ſed ſupradictum eſt, quòd in diuinis non poteſt 1.p.q.27. 3. 4. Et 4.cõt. ca.14. Di. q.2.ar.2.

teſt eſſe, niſi vna paternitas. ergo nec niſi vna proceſſio.

¶ 2 Præter. In omnibus habentibus vnam naturam in ſpecie, non eſt niſi vnus modus, quo natura illa communicatur: vnde etiam dicit Commen. octauo Phyſic. quòd mures, qui generantur ex putrefactione terræ, & qui generantur ex ſemine, non ſunt eiuſdem ſpeciei. Sed per proceſſionem perſonarum communicatur natura diuina, quæ eſt vna tantum non ſolùm in ſpecie, ſed et in numero. ergo nõ eſt niſi vnus modus proceſſionis in diuinis.

Text. 46.

¶ 3 Præter. Operationes, vel actus diſtinguuntur ad inuicem penes terminos, & penes principia. Sed proceſſio in diuinis eſt ſemper ab eodē principio: quia omnis proceſſio eſt virtute naturæ ipſius producentis: eſt etiam ad eundem terminum per proceſſionem acceptum, quia in proceſſione diuina ſemper accipitur diuina natura. ergo videtur quòd nõ ſit, niſi vna proceſſio in diuinis.

† Lib. 3. cõt. Maximinũ. c. 14. to. 6.

¶ 4 Præter. Si ſunt duæ proceſſiones, aut differentiam habebunt ex parte eſſentiæ, aut ex parte relationum, cum nõ ſint plura in diuinis: ſed ex parte eſſentiæ non inuenitur diuerſitas, niſi rationis ſecundum pluralitatem attributorum: diuerſitas autem rationis nõ cauſat pluralitatem realem, qualem oportet eſſe proceſſionum duarum, ſecũdum quas duæ perſonæ realiter diſtinctæ procedunt. ergo ex parte eſſentiæ, non poteſt ſumi realis diuerſitas proceſſionum. Similiter nec ex parte relationum: relationes enim ſecundum rationem intelligendi conſequuntur proceſſiones: eo enim filius eſt, quia a patre procedit, ergo videtur, quòd nullo modo poſſunt eſſe proceſſiones plures in diuinis.

CONTRA: Secundum vnam proceſſionem eſt vnus tantum procedens: ſed in diuinis ſunt duæ perſonæ procedentes, ſcilicet filius, & ſpirituſſanctus, vt habetur in litera. ergo videtur, quòd oportet eſſe duas proceſſiones.

RESPONDEO. Dicendum, quòd quidam dicunt, quòd iſtæ duæ proceſſiones realiter diſtinguuntur, nec oportet quærere quo diſtinguantur: quia ſunt prima diſtinguentia perſonas, ſicut nec quærimus quo diſtinguuntur rationale, & irrationale. Sed hoc non videtur conueniens, quia generatio, & proceſſio nullam habent oppoſitionem adinuicem: omnis autem diſtinctio formalis eſt ſecundum aliquam oppoſitionem. Et præterea, proceſſio, & generatio ſignificantur per modum operationum, hoc autem non conuenit, vt per operationes, vt motus, diſtinguantur operantia, vel operata, ſed magis econuerſo: quia actiones differunt ſpecie ſecundum formas agentium, vt calefacere, & infrigidare, & motus ſecũdum terminus. Et ideo alii dicunt, quòd differentia ſumitur ex hoc, quòd generatio eſt proceſſio naturæ, & proceſſio ſpirituſſancti eſt proceſſio voluntatis. Sed hoc etiam non competit, quia voluntas, & natura in diuinis ſolum ratione diſtinguuntur: vnde talis diſtinctio, realis diſtinctionis ratio eſſe non poteſt, quia principium non eſt debilius principiato. Et præterea, ſecundum hoc proceſſio intellectus, ſecundum quam dicitur verbum, eſſet alia a proceſſione naturæ, ſecundum quam dr̃ filius. Et ideo dicendum, quòd in diuinis non poteſt eſſe aliqua realis diſtinctio, & pluralitas, niſi ſecundum relationes originis. Et ideo ſecundum hoc, nos oportet inueſtigare pluralitatem procedentium, & proceſſionum. Dico igitur ſecundum hoc, quòd eſt in diuinis aliqua proceſſio, ſecundum quam, vna perſona procedit ab vna: & hæc eſt proceſſio generationis, ſecundum quam filius eſt a patre, & ideo dicitur eſſe a patre, & ideo per modum dicitur eſſe naturæ, vel intellectus: procedit enim vt filius, & vt verbum, quia in vtroque modo iſtarum proceſſionum, ſcilicet naturæ, & intellectus, eſt vnius ab vno proceſſio. Item, eſt aliqua proceſſio in diuinis, quæ eſt ſimul a duobus, ſcilicet ab eo, qui procedit, & ab eo, a quo procedit: & hæc diſtinguitur a prima ſecundum originē, quia iſta ſecunda proceſſio eſt a præcedente ſecũdum proceſſionem prędictam, quæ eſt per modum naturæ, & inde eſt, quòd iſta proceſſio dicitur per modum voluntatis eſſe, quia per conſenſum ex duobus volentibus poteſt vnus amor procedere: & ſecundum iſtos modos diuerſos originis, producuntur plures perſonæ relatione originis diſtinctæ, ſcilicet filius, qui eſt a patre, & ſpirituſſanctus, qui eſt ab vtroque. vnde concedo, quòd niſi ſpirituſſanctus eſſet a filio, non eſſet aſſignare diſtinctionē realem inter filium & ſpiritumſanctum.

† Ioan. 20

† Ibid. Aug.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd paternitas dicit modum determinatum originis, qui vlterius non poteſt multiplicari ſecundum diuerſam rationem originis, ſed tantum ſecundum materiam, vt diuerſificetur in numero: ſed proceſſio dicit originem in communi, & poteſt ſecundum duos modos originis determinari, ſcilicet, quòd ſit proceſſio vnius ab vno non procedente, & quòd ſit proceſſio etiam a procedente: plures modi non poſſunt inueniri, qui diſtinguantur ex ratione originis: & ideo non poſſunt eſſe plures proceſſiones in diuinis, quàm duæ. Si enim acciperetur proceſſio ab vno procedente, vel pluribus, non eſſet differentia, niſi ſecundum vnum, & plura, quæ differentia nullo modo ad originem pertinet: ſicut ſi diuideretur greſſibile, non per bipes, & quadrupes, ſed per album, & nigrum.

K

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in natura creata eſt duplex communicatio; vna, quæ eſt per modum naturæ: & alia, quæ eſt per modum amoris, non autem in vtraque communicationum communicatur natura, ſed tantum in ea, quæ eſt per modum naturæ: ex imperfectione autem voluntatis creatæ eſt, quòd non poteſt communicari per eam natura, quia illud, quod procedit per modum voluntatis, ſcilicet amor, non eſt hypoſtaſis per ſe ſubſiſtens, ſicut in diuinis: & ideo ex perfectione diuinæ naturæ eſt, quòd communicetur non tantum per actum naturæ, qui eſt generatio, ſed per actum voluntatis, qui eſt conſenſus amoris.

¶ Ad tertium dicendum, quòd diſtinguuntur proceſſiones in diuinis & penes principium, & penes finem. Vt enim ſuperius

---

teſt, ſcilicet: cur ſpirituſſanctus etiam non ſit filius, cum & ipſe a patre exeat: ideo ſpiritus non dicitur filius, quia neque natus eſt, ſicut vnigenitus; neque factus, vt per Dei gratiam in adoptionem naſceretur, ſicut nos.

b Quòd non poteſt diſtingui a nobis inter generationem filii, et proceſſionem ſpirituſſancti.

INTER generationem vero filii, & proceſſionem ſpirituſſancti, dum hic viuimus, diſtinguere non ſufficimus. Vnde Auguſtinus Maximino præmiſſam quæſtionem reſticanti, ſcilicet quęrẽti: cur ſpirituſſanctus non diceretur filius, cum de patris eſſet ſubſtantia, reſpõdens ſic ait. Quęris a me, ſi de ſubſtantia patris eſt filius, de ſubſtãtia patris, eſt etiã ſpũſſanctus, cur vnus filius & alius non ſit filius. Ecce reſpondeo ſiue capias, ſiue non capias: de patre eſt filius, de patre eſt ſpirituſſanctus, ſed ille genitus eſt, iſte procedens. Ideo ille filius eſt patris, de quo eſt genitus: iſte autẽ ſpiritus eſt vtriuſq;, quoniã de vtroque procedit: ſed ideo cum de illo loqueretur ait, De

H

I

F patre procedit, quoniam pater proceſſionis eius eſt author, qui talem filium genuit, & gignendo ei dedit, vt etiam de ipſo procederet ſpirituſſanctus. Nam niſi procederet etiam de ipſo, nõ diceret diſcipulis, † Accipite ſpiritumſanctum, eumque inſufflando daret, vt a ſe

G quoque procedere ſignificans aperte oſtenderet flando, quod ſpirando dabat occulte. Quia ergo ſi naſceretur non tm̃ de pr̃e, neq; tãtum de filio, ſed de ambobus vtriq; naſceretur, ſine dubio filius diceretur amborum. Ac per hoc, quia filius amborum nullo modo eſſet, non oportuit naſci eum de ambobus: amborum eſt ergo ſpirituſſanctus procedendo de ambobus.

Hic dicit, quòd non valet inter duo illa diſtingui.

QVID autem inter naſci, & procedere interſit: † de illa excellentiſsima natura loquens explicare quis poteſt? Non enim omne, quod procedit, naſcitur: quamuis omne procedat, quod naſcitur: ſicut non omne quod bipes eſt, homo eſt, quamuis bipes ſit omnis, qui homo eſt: hoc ſcio. di-

rius dictum eſt, q̃uis natura diuina ſit principium generationis in patre, non tamen abſolute ſub ratione naturæ, ſed ſub rõne
D. 983. paternitatis.[d] Et ſic a natura diuina inquantum eſt natura, q̃ acquiritur in filio per gñationẽ, non habet filius quòd ſit filius, ſed ab eo ꝙ natura in filio, ſm rem eſt ipſa filiatio, & ita patet, quòd ipſę relationes ſe habent aliquo mõ vt principium, & vt terminus ad ipſas ꝓceſſiones.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd cum ſm
Eſa. 53. proceſſiones diſtinguãtur perſonæ, quæ realiter plures ſunt, non poteſt dici, quòd proceſſiones re non differunt, ſed ratione tantum. nihil enim cauſat diſtinctionem maiorem formaliter loquẽdo, q̃ ſit diſtinctio qua diſtinguunt ipſa adinuicem, ſed ſicut proprietates ꝑſonales, ſm quòd cõparantur ad eſſentiã ſunt idem re; quia ſunt diuina eſſentia, a qua tñ ratione differunt, ſecũdum aũt, quòd ad aliquid dicuntur ſunt, ſm rem plures, & ita etiã de proceſſionibus. quia ſcdm quòd cõparãtur ad naturã, vt principium, vel terminus, non diſtinguunt niſi ratione, ſm quod dr̃ in deo, voluntas & natura ratione differre, ſed quia cõparãtur etiam ad proprietates relatiuas, ſicut ad principiũ, vel ter-
Diſt. 2. q. 1. art. 5 minum, vt dictũ eſt, ideo ex hoc etiam habent realem differentiam.

¶ Quòd ergo obijcitur, quòd relationes conſequuntur ꝓceſſiones, vnde magis videtur, quòd proceſſiones diuerſæ cauſent diuerſitatem relationum, quàm econuerſo, vel ad minus erit ibi circulatio?

¶ Dicendum, quòd relatio in diuinis non tñ habet, quòd ſit relatio, ſed etiam, quòd ſit perſonalis, ideſt, conſtituens perſonam, & ex hoc habet quaſi actum differentiæ conſtitutiuæ, & formæ propriæ ipſius perſonæ, cuius eſt operatio generationis, vel ſpirationis, & ideo non eſt inconueniens, quòd ſm relationis rationẽ, relationes conſequantur ipſas proceſſiones, & recipiant differentiam ab eis, ſm autem, quòd ſunt formę propriæ ipſarum perſonarum, cauſent differentiam proceſſionum.

ARTICVLVS III.

Vtrum proceſſio ſpiritusſancti debeat dici proceſſio, vel generatio.

1. p. q. 27. ar. 4. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ proceſſio ſpi. ſancti non debet nominari proceſſio, ſed generatio. Si. n. non ſit generatio, tunc contra generationẽ diuiditur ſed nullum cõe diuiditur contra proprium. cum igitur proceſſio ſit cõmunis generationi & proceſſionis ſpi. ſancti: videtur quòd ꝓceſſio ſpi. ſancti non debeat nominari proceſſio.

¶ 2 Præt. Sicut generatio filij dicit ſpecialem modũ originis, ita & proceſſio ſpi. ſancti, alias non eſſet proprietas conſtitutiua
Arti. antec. Art. 1 huius Diſt. perſonę, vt prius dictum eſt: ſed proceſſio non dicit aliquem ſpecialem modum originis, vt dictum eſt. ergo modus originis ſpiritusſancti non debet per proceſſionem nominari.

¶ 3 Præt. Sicut filius accipit totam naturam, & ſubſtantiã patris, ita & ſpiritus ſanctus: ſed illa proceſſio, ſecundum quam aliquis accipit naturam eius a quo procedit, dicitur generatio, & in inferioribus, vt patet inducendo in ſingulis. ergo videtur, ꝙ proceſſio ſpiritusſancti, debet dici generatio.

ſtinguere autem inter illam generationem. & hanc proceſſionem neſcio, nõ valeo, non ſufficio. Ac per hoc, quia illa & iſta eſt ineffabilis, ſicut propheta de filio loquens ait. Generationem eius quis enarrabit? ita de ſpiritusſancto veriſsime dicitur. proceſsionem eius quis enarrabit? Satis ſit ergo nobis,
B quia non eſt a ſeipſo filius, ſed ab ipſo de quo natus eſt, nõ eſt a ſeipſo ſpiritusſanctus, ſed ab illo de quo procedit, & quia de vtroque procedit ſicut iam oſtendimus. De ſpiritusſancto quomodo ipſe de deo ſit, nec tamen ipſe filius ſit, quoniam procedendo non naſcendo legitur eſſe de deo, iam ſuperius quantum viſum eſt, diſputauimus.

d An ſpiritusſanctus debeat dici ingenitus.

NVnc conſiderandũ eſt, cũ ſpiritusſanctus non ſit genitus: vtrum debeat dici ingenitus. Ad quod dicimus, ſpiritumſanctum nec genitum: nec ingenitum debere dici. Vnde Augu. ad Oroſiũ ait: ſpiritumſanctũ, nec genitum, nec ingenitum fides certa declarat: quia ſi dixerimus ingenitum duos, patres affirmare videbimur: ſi autem genitum, duos filios credere culpamur. Sicut enim ſolus filius dicitur genitus, ita & ſolus pater dicitur ingenitus, eo quod ab alio non ſit. Vnde Augu. † in 15. lib. de Tri. Pater inquit, ſolus nõ eſt de alio, ideo ſolus appellatur ingenitus, nõ quidẽ in ſcripturis, ſed in conſuetudine diſputantium, & de re tanta ſermonem qualem valuerint proferentium. Filius autem de patre natus eſt, & ſpiritusſanctus de patre principaliter & communiter de vtroq;
C procedit. Ideoque, cum ſpiritumſanctum genitum non dicamus, dicere tamen non audemus ingenitum, ne in hoc vocabulo, vel duos patres in illa trinitate, vel duos qui nõ ſunt, de alio quiſpiam ſuſpicetur. Ecce his verbis aperte oſtẽdit ſpiri. ſan. nec genitum, nec ingenitum debere dici.

A ¶ 4 Præt. Dama. dicit, diffiniens gñationem ſic. Generatio eſt diuinæ naturæ opus exiſtens, vt viſionẽ quod gñatur non ſuſcipiat, & vt neque deus prior, neque poſterior ſit: ſed proceſſio ſpi. ſan. eſt opus diuinæ naturæ &c. ergo vr̃ ꝙ ſit gñatio. Quod aũt ſit opus diuinæ naturę, & nõ voluntatis, probat per Hyl. qui dicit, ꝙ omnibus creaturis ſubſtantiã voluntas attulit, ſed filio natura dedit, ſed ſpi. ſan. nõ eſt creatura, & ita non habet ſubſtantiam per voluntatem: ſed per naturam patris. — Lib. 1. fidei ortho. c. 8. — De ſyno. in propoſi. 24. † 65. q. q. 2. to. 4.

CONTRA. Quicquid procedit ꝑ modum gñationis, procedit vt genitum, præcipue in rebus viuentibus: ſed ſpi. ſan. non procedit vt genitus, aliàs eſſent duo filii in trinitate, quod non poteſt eſſe. ergo proceſſio ſpi. ſan. non debet dici generatio. — c. 26. to. 3.

RESPONDEO. dicendum, ꝙ in diuinis eſt accipere cõe, & ꝓprium, q̃uis non ſit accipere vle, & particulare. Ad hoc. n. ꝙ ſit vle, & particulare, exigit aliqua diuerſitas realis. vt ſ. dictum eſt, quidditatis cõicabilis, & eſſe quod ꝓprium eſt. Et talis diuerſitas non põt eſſe in diuinis, ſed eſt ibi accipere cõe, & proprium dupl'r, ſ. ſcdm rem, & ſm rõnem. Sm rẽ, ſicut dicimus eſſentiã eẽ cõem tribus pſonis, & vnãquãq; perſonam diſtingui, — Diſt. 9. q. vni. ar. 1.
per id quod ſibi eſt proprium. Secundũ rõnem aũt, ſicut qñ intellectus nr̃ in diuinis accipit aliqd, & q̃tum ad rõnem cõem,
D vel indeterminatã, quantum ad rõnem determinatam & propriã, quia vtrunq; ad dignitatẽ pertinet, & ratio generis, & rõ differentiæ. Sicut in diuinis eſt ratio cognitionis quæ cõmunis eſt, & ratio ſcientiæ, quæ propria eſt, & determinata, nec tamen vnum eſt genus alterius, ſecũdum ꝙ in Deo ſunt. Ita dico, quòd proceſſio, dr̃ ſecundum rationem cõem originis, generatio autẽ ſecundum determinatam originis rationem. Vnde ſe habent ſicut cõe & proprium, non tamen ſicut genus & ſpecies.

AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd proceſſio, ſecundum quòd ſumitur in communi ratione, non condiuiditur generationi, ſed prout ſumitur, ſecundum determinatum modum proceſſionis, qui ſpi. ſancto competit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd frequenter inuenimus, quòd aliquod proprium denominatur nominẽ cõmuni, ſicut omne conuertibile dicitur proprium, ſiue ſignificet quid eſt res, ſiue non: ſed tamen hoc nomen ſibi ſpecialiter retinet illud conuer-
E tibile quòd ſubſtantiã non ſignificat, quia non addit aliquid nobilitatis quo nominari poſſit. Non autem ſic dicimus in propoſito, non enim origo ſpi. ſancti nominatur communi nomine, quia nihil addit ſecundum rationem, ideſt, communem, vel minus quàm generatio filij, cum ſpiritus ſanctus filio ſit æqualis in dignitate.

¶ Sed huiuſmodi aſſignantur tres rationes. Prima eſt: quia ſpiritusſanctus maxime accedit ad proceſſionem, non enim tantum ipſe procedit ſicut & filius, ſed a procedente procedit, quod filio non competit.

¶ Secunda eſt, quia cum proceſſio dicatur dupliciter, ſcilicet ſecundum motum localem, & ſcdm exitum[d] cauſati a cauſa, vtrũq; modus aliquo modo competit origini ſpi. ſancti. Inquã- D. 1064.
tum enim procedit, vt perſona diſtincta, ſic ſua proceſſio habet ſimilitudinem ad exitum cauſati a cauſa. Inquantum autem procedit vt amor, qui tendit in alterum nõ ſicut in recipiens, ſed ſicut in obiectum, habet ſimilitudinẽ cum ꝓceſſione locali,

quæ eſt ex aliquo in aliquid. Pater enim amat filium amore, qui eſt ſpi. ſanctus. Filio autem non competit proceſſio, niſi ſecundum vnum modum, ſcilicet exitum a cauſa.

¶ Tertia ratio, & credo ꝙ melior eſt, quia in rebus creatis inuenimus aliquid in ſe ſubſiſtens, procedere per modum naturæ: & hoc dicitur generari. vñ ſm hoc potuim⁹ proceſſionem filii proprio noīe nūmare, ſ. generationis noīe. Sed non inuenimus aliquid in creaturis per ſe ſubſiſtens, procedere p modum amoris, ſicut ſpi. ſanctus procedit. Et ideo iſtā proceſſionē non potuim⁹ nominare nomine proprio, ſed cū communi.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ proceſſio amoris inquantum huiuſmodi non habet ꝙ per ipſam natura aliqua cõicetur, ſed hoc habet inquantum eſt in diuinis: vbi non pōt eſſe aliquid imperfectū. Et ideo ſpiri. ſanctus ſm rõnem proceſſionis, cõiter loquēdo, nō habet ꝙ cõicetur ſibi natura, & ideo talis proceſſio non pōt dici generatio ſcdm ſuam propriā rõnē. Ex ipſa .n. ratione generationis eſt, quod 4. de Tri. 7. to. 3. vbi s. natura genito cõicetur, quamuis .n. diuerſitas rationis nō ſufficiat ad realē proceſſionum differentiā, ſufficit tñ ad differentē nominationē.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ natura non ē principiū proceſſionis ſpi. ſancti ſub ratione D. 665. naturæ, ſed ſub ratione voluntatis a qua procedit amor. & ideo ſua proceſſio nō dr̃ natiuitas, cum natiuitas a natura dicitur. Nec tamen ex hoc ſequitur, ꝙ ſpi. ſanctus ſit creatura. Voluntas enim comparatur, vt principium ad ipſa principiata, & ſic comparatur ad creaturas. Vel ad ipſam rationem principiandi, Dist. 10. q. 1. ar. 3 & ſic comparatur ad amorem, qui eſt ſpiritusſanctus ſicut intellectus ad artē, vt ſuperius dictum eſt.

Quod Hieronymus dicit ſpiritusſan. ingenitum, quod videtur prædictis aduerſari.

HIeronymus tamen in regulis diffinitionum contra hæreticos ſpi. ſan. dicit īgenitum his verbis. Spiritusſan. pater nō eſt, ſed ingenitus, atq; infectus. pater nō eſt, quia patris eſt, & in patre eſt, proceſſionem habet ex patre & non natiuitatem. Filius non eſt, quia genitus non eſt. Ecce his verbis dicitur ſpi. ſan. eſſe ingenitus: quod vr̃ aduerſari præmiſſis verbis Auguſtini.

Determinatio ſecundum diuerſas acceptiones.

SEd vt iſtam quæ videt̃ repugnātiā de medio abigamus, dicimus ꝙ Hieron. aliter accepit nomen ingeniti, & aliter Aug. Accepit .n. Aug. ingenitum qui, vel qđ † ab alio non eſt, & ſm hoc de ſolo patre dr̃. Hiero. vero ingenitū dicit nō genitū, & ſm hoc de ſpir. ſancto poteſt dici, cum ſpi. ſanctus non ſit genitus.

Ex his verbis Hieron. oſtendit et quo ſenſu dixerit ſpiritumſanctum ingenitum.

QVod autem Hierony. ita acceperit oſtenditur ex verbis ſuis, quibus in eodem tractatu vtitur, faciens talem diuiſionē. Omne quod eſt, aut īgenitum eſt, aut genitum aut factum. Eſt ergo quod nec natum eſt, nec factū. & eſt quod natum eſt, & factum non eſt: & eſt quod nec natum eſt. nec factum eſt, & eſt quod G factum eſt & natum non eſt, & eſt quod factum eſt, & natum eſt. & renatum eſt. & eſt quod factum eſt, & natum eſt, & renatum non eſt. Nunc propoſitorum ſingulis rebus ſubſiſtentiā deſtinemus. Quod ergo nec natum, nec factum eſt pater eſt. non enim ab aliquo eſt: quod autem natum eſt, & factum non eſt, filius eſt: qui a patre genitus eſt, non factus eſt, H quod iterum, nec natum, nec factum eſt ſpiritusſan. eſt: qui a patre procedit, quod etiam factum eſt & natum non eſt cælū & terra &c. quæ ſunt inſenſibilia: quod autem factum & natum, & renatum eſt, homo eſt, quod vero factum eſt, & natum ē, & renatū non eſt, animalia ſunt. Ecce his verbis oſtendit Hieronymus ſe ingenitum accipere non genitum: aliter enim non eſſet præmiſſa diuiſio vera, ſcilicet omne qđ eſt: I aut ingenitum, aut genitū, aut factum eſt. atque in diuiſionis huius proſecutione, in aſſignatione ingeniti, vbiq; ponit nō natum.

ARTICVLVS IIII.

d. Vtrum ſpiritusſanctus debeat dici ingenitus.

1. p. q. 33. ar. 4. AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſpi. ſanctus debet dici ingenitus. Et primo per auctoritatem Hieronymi in litera.

¶ 2 Præt. Terminus infinitus conuertitur cum negatione, ſuppoſita exiſtentia ſubiecti, ſicut non homo, non eſt homo. quicquid enim eſt, & non eſt homo, eſt non homo: ſed ingenitus eſt terminus infinitus. ergo cum ſpiritusſanctus ſit, & non ſit genitus, videtur quòd ſit ingenitus.

¶ 3 Præt. ingenitum, aut dicit relationem, aut abſolutum: ſed non dicit relationem notionalem, quia tunc non poſſet dici eſſentia ingenita. ergo videtur, quòd ſit de abſolutis, & ita videtur conuenire ſpiritusſancto.

SED IN CONTRARIVM eſt, quod dicitur in litera, ꝙ ſolus pater ingenitus eſt. ergo non ſpi. ſanctus.

RESPONDEO. Dicendum, quòd in diuinis proprie loquēdo D. 1059. nihil pōt dici priuatiue, quia ad rationem priuationis exi-F gitur, quòd aliquid ſit aptum natum habere quod non habet. hoc autem deo competere non poteſt. Vnde oportet, quòd ingenitus ſumatur negatiue, & non priuatiue. Sed negatio quædā negat in genere determinato, & hæc habet aliquid ſimile priuationi, inquantum ponitur aliquod determinatum genus. Et ēt quædam negatio extra genus, & hæc eſt abſoluta negatio: quæ nullum genus determinat.

¶ Dico ergo, quòd ingenitus ſi dicat negationem extra genus, tunc conuenit omni ei, qđ eſt, & qđ non eſt ab alio per generationē, ſiue ſit ab aliquo alio, ſiue non, & ſiue ſit creatum, ſiue increatum. Et ſm hoc, poſſum⁹ dicere patrem ingenitum & ſpi. ſanctū, & eſſentiam diuinā, & primas creaturas quæ non exierunt in eſſe per generationē. Si autem ſit negatio in genere, hoc poteſt eſſe dupliciter, ſecundum, quòd in diuinis accipitur. Vel in genere diuinæ naturæ, & ſic adhuc conuenit patri ſpi. ſancto, & eſſentiæ. Vel in genere principij in natura diuina, & ſic nō conuenit niſi patri, & tunc erit notio patris. Principium enim aliquod poteſt innoteſcere aut ſecundum quòd aliquid eſt ab illo, & ſic pater innoteſcit per generationem, & ſpirationem actiuam, aut ſecundum quòd nō eſt ab alio: & ſic eſt notio patris ingeniti.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd Hieron. accipit ingenitum, ideſt, non genitum: ſecundum ꝙ negatio eſt extra genus vel in genere diuinæ naturæ, & non in genere principij. vbi ſup.

¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ negatio termini infiniti, non ē negatio in aliquo genere determinato, ſed tantum in genere entis. & ideo poteſt dici de omni ente, cui non conuenit affirmatio, ſed negatio quæ negat in aliquo genere determinato, non poteſt dici extra illud genus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ingenitus ſecundum quòd cō-K uenit tantum patri, dicit notionem patris: & ſic non conuenit eſſentiæ, ſecundum autem quòd cōuenit eſſentiæ & ſpirituiſancto, non dicit aliquam notionem: nec etiam aliquid de abſolutis: quia ſic etiam conueniret filio, ſed remouet notionem quandam, ſcilicet generationem paſſiuam.

EXPOSITIO TEXTVS.

ABſit autem, vt inter deum &c. {Sic enim proceſſio ſpiritusſancti materialiter videtur: quia pater ſe habet ad generationem vt principium actiuum: mater autem vt materiale, quia materiā miniſtrat. {Neſcio} ſcilicet peccatorem acquiſitam. {Non valeo.} per naturalē virtutem vel induſtriam. {Non ſufficio.} per defectum vſus vel exercitij. {Omne quod eſt, aut ingenitum &c.} Sciendum eſt quòd iſtius diuiſionis membra variantur materiali multiplicatione, & non formali, & ideo vnum membrum bis repetitur, inquantum duobus conuenit, ſcilicet patri & ſpirituiſancto.

DIVISIO TEXTVS. A

HIc incipit Magiſter, determinare de temporali proceſſione ſpi.ſancti. Et diuidit in partes duas. In prima determinat proceſſionem tpalem ſpi.ſancti. In ſecunda, determinat nomen ſpi.ſancti, quod nomen temporalis proceſſionis oſtendit in 15. diſt. ibi. {Hic quæritur, cū ſpi. ſanctus per quem &c.} Prima, i duas. In prima determinat de temporali pceſſione in communi. In ſecunda, quantum ad ſpeciales modos miſſionis in 16. di. {Nunc de ſpi. ſancto vide.} Prima in duas. In prima, oſtendit ſpi. ſanctum a patre, & filio, temporali proceſſione procedere. In ſecunda, inquirit, vtrū a ſeipſo tēporali proceſſione procedat. 15. diſt. {Hic conſiderandum eſt &c.} Prima, in duas. In prima oſtēdit proceſſionem ſpi.ſancti temporalē eſſe a patre, & filio. In ſecunda, excludit errorem, circa intellectū temporalis proceſſionis. ibi {Sunt autem aliqui.} Circa primū duo facit. Primo, determinat veritatē temporalis proceſſionis, quantum ad principium a quo procedit, oſtendens per Aug. quòd procedit a patre & filio. Secundo, oſtendit veritatem, quantum ad hoc, quòd ab eis dicitur procedere temporaliter. ibi {De temporali autem.} {Sunt autē aliqui.} Hic excludit errorem dicentium, in proceſſione temporali ſpi. ſanctum non dari, ſed tantum dona eius. Et circa hoc duo facit. Primo, oſtendit ſpiritumſanctū, qui deus eſt, temporali proceſſione dari. ſecundo, ex hoc oſtendit, quòd nullus homo ſpi. ſanctum dare poteſt. ibi {Hic quæritur, vtrū ſancti &c.} Et circa hoc duo facit. Primo, mouet quæſtionem, & determinat eam, oſtēdens quòd nullus homo ſpi. ſanctum dare poteſt, nec etiam Chriſtus, ſecundum quod homo. Secundo, obijcit in contrarium, & ſoluit. ibi {Sed nunc videtur contrarium.}

Cap. 27. to. 4.

DISTIN. XIIII.

A

Quòd gemina eſt proceſſio ſpirituſſancti.

PRæterea diligēter annotandum eſt, q̄ gemina eſt proceſſio ſpi.ſancti, æterna vz. quæ ineffabilis ē; quæ a patre, & filio eternaliter, & ſine tpe proceſſit, & a tpalis quæ a patre, & filio ad ſanctificādā creaturam pcedit, & ſicut ab æterno cōiter, ac ſimul procedit a patre & filio: *b* ita & in tēpore cōiter, & ſimul ab vtroque procedit ad creaturam non diuiſim a patre in filium, & a filio ad creaturam. Vnde Augu. in 15. lib. de Trini. ait. Spiritus ſanctus non de patre procedit in filium, & de filio procedit ad ſanctificādam creaturam: ſed ſimul de vtroque procedit: quàmuis hoc, filio pater dederit, vt ſicut de ſe, ita etiam de illo procedat. B C

De temporali proceſſione ſpirituſſancti ſpecialiter agitur.

DE temporali aūt proceſſione, Beda in Homilia dn̄icæ primæ poſt Aſcenſ. ita loquitur. Cum gratia ſpi. ſancti datur hoībus profecto mittitur ſpiritus a patre, mittitur & a filio, procedit a patre, procedit & a filio, q̄a eius miſſio eſt ipſa proceſſio. His verbis oſtendit aperte donationem gratiæ ſpi.ſancti dici proceſſionem, vel miſſionē eiuſdem, ſed cum donatio, ſiue datio non ſit niſi temporalis: conſtat, quia & hæc proceſſio ſiue miſſio tēporalis eſt. Hanc quoque temporalem ſpiritusſancti proceſſionem Augu. in 15. lib. de Tri. inſinuat dicens, ſpi. ſanctū pceſſiſſe a Chriſto, quando poſt reſurrectionē inſufflauit in diſcipulos, his verbis cum reſurrexiſſet Chriſtus a mortuis, & apparuiſſet diſcipulis īſufflauit &, ait. Ac- B C

QVAESTIO I.

A

Ad intellectum huius partis tria quæruntur.

Primo.	De proceſſione temporali, ſecundum ſe.
Secundo.	Ratione cuius ſpiritusſanctus temporaliter procedere dicatur, vel ſecundum quid fiat.
Tertio.	A quo fiat.

Circa primum duo quæruntur.

Primo.	Vtrum ſit aliqua temporalis proceſſio ſpi.ſancti.
Secundo.	Vtrum ponat in numerum cum æterna.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum aliqua proceſſio ſpirituſſancti, ſit temporalis.

1. p. q. 43. art. 7. AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd nulla proceſſio ſpi.ſancti, ſit temporalis. Sicut enim generatio eſt proprietas æterna filij, ſecundum quam diſtinguitur a patre ita proceſſio ſpi.ſancti eſt proprietas ſm quā diſtinguitur a patre & filio, ſed generatio filij non dicitur temporalis, niſi ſecundum naturam aſſumptam. cum igitur ſpi.ſanctus nullam aſſumpſerit naturam, nec aſſumet, videtur quòd nulla ſit eius proceſſio temporalis.

A ¶ 2 Præt. Omne illud, cui conuenit aliquid temporaliter eſt mutabile, vel variabile hoc autem ſpi. ſancto non conuenit, cum ſit verus deus. ergo nec temporalis proceſſio.

¶ 3 Præt. Secundum Phyloſophum lib. de cauſis. Inter rem cuius ſubſtantia, & operatio eſt in tempore, & inter rem cuius ſubſtantia, & operatio eſt in momento æternitatis, ē res media, cuiꝰ operatio eſt in tēpore, & ſubſtantia in æternitate. Rē autem illā cuius ſubſtantia, & operatio eſt in æternitate, dicit ſubſtantias ſeparatas, & præcipue deum. cum igitur pceſſio ſit operatio ipſius dei. ſiue actiuæ, ſiue paſſiuæ intelligatur. videtur quòd non ſit in tempore, & ita nec temporalis dici debeat. propoſitione 31. In prin. to.7.

¶ 4 Præt. Illud, q̄d eleuat hominem ſupra tempus non poteſt dici temporale, ſed p proceſſionem ſpirituſſancti in hominem, eleuatur homo ſupra omnia temporalia: quia ſecundum Aug. inquantum aliquod æternū mente capimus, non in hoc modo ſumus. ergo non debet dici temporalis. Cap. 26. to. 3. 4. de Trini. c.20. to. 3.

¶ 5 Præt. In proceſſione temporali, quæ etiam miſſio dicitur, includitur intellectus proceſſionis æternæ ſecundum Auguſt. ſed denominatio debet fieri a digniori. igitur, & ſi in proceſſione eſſet aliquid tēporale, non deberet dici tpalis, ſed æterna. 5. de Tri. c. 15.& 16. & 2. de Trini. cap. 5.

CONTRARIVM dicitur per authoritates in litera.

¶ Præterea. Cōtingit aliquem ex tempore habere ſpiritumſanctum, qui prius non habuit, ſed ſpirituſſanctus non habetur niſi vt procedens a patre & filio, cum ſit donum vtriuſque, D ergo eſt eius aliqua proceſſio temporalis ſecundum quam procedit ad ſanctificandum creaturam, vt in litera dicitur.

RESPONDEO dicendum, quòd quàmuis in perſonis diuinis propriè loquendo, dicatur proceſſio ſecundum rationem exitus a principio, qui non neceſſario tendit in aliud, tamen proceſſio ſpi.ſancti ex modo ſuæ proceſſionis habet inquantū, ſcilicet, procedit vt amor, quòd in alium tendit, ſcilicet in amatum ſicut in obiectum. Et quia proceſſiones perſonarum æternæ, ſunt cauſa & ratio totius productionis creaturarum, ideo oportet quòd ſicut gn̄ratio filij eſt ratio totius productionis creaturæ ſecundum quod dicitur pater in filio omnia feciſſe, ita etiam amor patris tendens in filium vt in obiectum ſit ratio in qua deus omnem effectum amoris creaturis largiatur, & inde, eſt q̄ ſpirituſſanctus qui eſt amor, quo pater amat filiū. eſt etiam amor, quo amat creaturam impartiendo ſibi ſuam perfectionē. Poterit ergo proceſſio iſtius amoris dupliciter conſiderari. Vel ſecundum quod tendit in obiectum æternum, & ſic dicetur æterna proceſſio. Vel ſecundum quod procedit vt amor in obiectum creatum, inquantum, ſcilicet per illum amorem creaturę aliquid a deo confertur, & ſic dicetur proceſſio temporalis, ex eo quòd ex nouitate effectus conſurgit noua relatio creaturæ ad deum, ratione cuius, oportet deum ſub noua habitudine ad creaturam ſignificari, vt patet in omnibus quæ de deo ex tempore dicuntur. D. c a64. E

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd generatio de ratione ſui non dicit reſpectum, niſi ad eum a quo eſt generatio. Hoc autē dupliciter poteſt eſſe in filio. Aut, ſicut a quo accipit diuinam naturam, & ſic eſt generatio æterna a patre. Aut, ſicut a quo accipit naturam humanam, & ſic eſt temporalis generatio a matre. Proceſſio autem ſpi. ſancti vt dictum eſt, non ſolum dicit reſpectum ad principium a quo procedit, ſm quem æterna tm̄modo eſt, ſicut & generatio, ſed etiam importat reſpectum ad eum in quem procedit, ſm quē tpalis dici poteſt Diſt. 11 q. vnica, art. 2

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd inquantum per amorem qui eſt ſpirituſſanctus, aliquod donum creaturæ confertur, nulla mutatio, vel variatio fit in ipſo amore, ſed in eo cui per amorem aliquid datur: ſi tamen mutatio, & non potius perfectio dici debet. Et ideo ille temporalis reſpectus, non ponitur circa ſpiritumſanctum realiter, ſed ſolum ſecundum rationem, realiter autẽ in creatura quę mutatur, ſicut ſit cum dicitur, Deus dñs ex tẽpore.

Ioan,20.

Luc. 6

¶ Ad tertium dicendum, quòd operatio diuina dupliciter poteſt conſiderari. Vel ex parte operantis, & ſic eſt æterna, vel quãtum ad effectum operationis, & ſic poteſt eſſe temporalis: ſed tamen quia deus non agit per operationem, quæ ſit media inter ipſum & operatum, ſed ſua operatio eſt in ipſo, & ẽ tota ſua ſubſtantia, ideo operatio eius, eſſentialiter æterna eſt, ſed effect⁹ tpalis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd aliquid poteſt dici temporale multipliciter, vel quia ſubiacet variationi tẽporis, & hoc modo proceſſio non dicitur temporalis, etiam quãtum ad effectum gratiæ: vel, quia habet initiũ in tempore, & ſic gratia dicitur temporalis, & eadem ratione ꝓceſſio rõne effectus.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ aliqđ cõiunctũ non põt affirmari niſi ꝑ vtraque parte, ſed negari põt ꝑ altera parte tantũ, ſicut patet in veritate & falſitate copulatiuæ propoſitionis. Et quia temporale, claudit in ſe quandã negationem cum affirmatione, ſcilicet aliquãdo eſſe, & pri⁹ non fuiſſe, æternum autem importat tantum affirmationem eſſendi, ideo coniunctum non poteſt dici æternum niſi verũ que æternum ſit. tẽporale autẽ dici poteſt etiam ſi alterum ſit tantum temporale, ſicut creator importat diuinam operationem, & connotat effectum in creatura actualiter, ratione cuius, deus non dicitur creator ab æterno, ſed ex tempore.

†cap.26

†Matth.28.

ARTICVLVS II.

b Vtrum proceſſio temporalis diſtinguatur realiter ab æterna.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd temporalis proceſſio ponat in numerum cum æterna vt ſit alia, & alia proceſſio. Aeternum enim & temporale nõ poſſunt idẽ eſſe in eſſentia, ſed quæ differunt per eſſentiam ſimpliciter mul- F tiplicantur, & numerantur. ergo æterna proceſſio, & temporalis ſimpliciter ſunt duæ.

¶ 2 Item, idem nõ eſt ſignum ſuiipſius, ſed proceſſio temporalis ſm Aug. eſt ſignum æternæ. ergo non ſunt vna proceſſio. lib. 5. de Trini. cap. 15. to. 3. & 2. de Tri. c. 5.

¶ 3 Præt. Cũ vna dicatur ꝓceſſio æterna & alia temporalis; aut hoc erit, quia eſſentialiter differunt, 5. Met. tex. 21. aut: quia vna addit ſuper aliam. Sed æterna non poteſt addere ſupra temporalẽ, quia ſic temporalis, eet naturaliter prior æterna. Nec etiam temporalis poteſt ſe habere ex additione ad æternam, cũ æterno: quia perfectum eſt, cui nihil ſit addibile. ergo relinquitur, quòd eſſentialiter differant, & ita ſimpliciter ſunt duę.

¶ 4 Præterea. Sicut filius ſe habet ad generationem paſſiuam, ita & ſpirituſſanct⁹ ad proceſſionem paſſiuam: ſed propter æternam generationem & temporalem, filius dicitur habere duas natiuitates, & bis natus. ergo & ſpirituſſanctus, dicitur habere duas proceſſiones. †ibi c.4. t.2 † Pſal. 103. †1.Cor.12.

CONTRA. proceſſio ponit aliquid in ipſo procedente: ſed proceſſio temporalis inquantum eſt temporalis, nihil ponit circa ſpi. ſan. ergo oportet, ꝙ in proceſſione temporali, eſſentialiter includatur æterna. ergo non differunt eſſentialiter, nec ſimpliciter ſunt plures.

¶ Item. Ea quæ non ſunt eiuſdem rationis, nõ connumerantur adinuicem: ſed temporale, & æternũ non ſunt eiuſdem rationis. ergo non poteſt dici ꝙ ſint duæ proceſſiones, temporalis, & æterna. †Rom. 5

RESPONDEO. Dicendum, quòd cũ proceſſio ſemper dicat reſpectum procedẽtis ad illum a quo procedit, ſpi. ſanctus autẽ ad patrẽ non refert niſi ratione æterna, oportet, quòd nulla proceſſio ſpi. ſancti ſit alia eſſentialiter ab æterna, ſed põt ſibi aduenire aliquis reſpectus, alius ex parte eius in quem eſt, ſicut in amatum, & ratione illius dicitur tpalis.

¶ Dicendum, ergo ꝙ eſt vna proceſſio eſſentialiter ꝓp reſpectum vnum procedentis ad id, a quo procedit, quem principaliter importat. Proceſſio autem eſt duplex, vel gemina ratione duorũ reſpectuũ in duo obiecta, ſ. in æternum & tpale, quorum vnus, ſ. æternus, realiter eſt in ipſo procedente. Alius autẽ ſm rationem tñ in ſpi. ſanctum, ſed ſm rem in eo, in quem ꝓcedit. Horum tñ reſpectuum, primus includitur in ſecundo, ſicut ratio & cauſa eius. vñ ſecũdũ ſe habet ex additione ad primum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ proceſſio non dẽ tpalis, ſm id qđ eſt, ſed rõne reſpectus ad creaturam, tpalis dr̃, vt dictũ eſt.

¶ Ad

---

cipite ſpiritum ſanctum, vt eũ etiam de ſe procedere oſtenderet, & ipſe eſt virtus quæ de illo exibat: vt legitur in euangelio, & ſanabat omnes. Et vt oſtenderet hanc proceſſionem ſpirituſſancti nõ eſſe aliud quàm donationem, vel dationem ipſius ſpirituſſancti, addit. poſt reſurrectionem dominus Ieſus bis dedit ſpiritum ſanctum. ſemel in terra propter dilectionem proximi. & iterum de cælo propter dilectionem dei, quia per ipſum donũ, diffunditur charitas in cordibus noſtris. qua diligimus deũm, & proximum.

Quòd aliqui dicũt ſpiritum ſanctum non dari, ſed dona eius.

B

SVNT autem aliqui *a* qui dicunt ſpiritũ ſanctũ *a* ipſum deum nõ dari, *b* ſed dona eius quæ nõ ſunt ipſe ſpirituſſanctus. Et vt aiunt, ſpirituſſanctus dicitur dari cum gratia eius, quæ tamen nõn eſt ipſe, datur homini. & hoc dicunt Bedam ſenſiſſe in ſuperioribus verbis, quibus dicit ſpiritumſanctum procedere cum ipſius gratia datur hominibus, tanquam non ipſemet detur, ſed eius gratia.

Quod ipſe ſpirituſſanctus qui deus eſt, & datur, & mittitur.

SED quòd ipſe ſpirituſ ſanctus qui deus eſt, & tertia in trinitate perſona detur, aperte oſtendit Auguſt. in 15. lib. de Trini. ita dicens. eundem ſpiritumſanctum datum cum inſufflaſſet Ieſus, de quo mox ait. † Ite baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & ſpirituſſancti, non debemus ambigere. Ipſe ergo eſt qui etiam de cælo datus eſt die Pentheco ſtes: quomodo ergo deus non eſt qui dat ſpiritumſanctum, immo quãtus deus eſt qui dat deum? Ecce his verbis aperte dicit ſpiritumſanctum, ipſum ſcilicet deum dari hominibus

G a patre & filio, & quòd ipſe ſpirituſſanct⁹, qui deus eſt, ac tertia in trinitate perſona nobis detur, noſtriſque infundatur, atque illabatur mẽtibus, aperte oſtendit Ambrõ. in lib. 1 de ſpirituſancto dicẽs. † Licet multi dicantur ſpiritus, quia legitur, qui facit angelos ſuos ſpiritus, vnus tamen eſt dei ſpiritus. † Ipſum ergo vnum ſpiritum. & Apoſtoli, & Prophetæ ſunt conſecuti: ſicut etiam vas electionis dicit: quia vnum ſpi

H ritum † potauimus quaſi eum, qui non queat ſcindi, ſed infunditur animis & ſenſibus illabatur, vt ſecularis ſitis reſtringat ardorem, qui ſpirituſſanctus non eſt de natura rerum corporalium, nec de ſubſtantia inuiſibilium creaturarum His verbis aperte dicit ſpiritumſanctum ipſum qui creatura non eſt infudi mentibus noſtris. Item in eodem. Omnis mutabilis eſt creatura, ſed non mu-

I tabilis ſpiritus ſanctus. Quid autem dubitem dicere, quia datus eſt ſpirituſſanctus cum ſcriptum ſit, charitas dei diffuſa eſt in cordibus † noſtris per ſpiritumſanctum, qui datus ẽ nobis. Qui cum ſit inacceſſibilis natura, receptibilis tamen propter ſuam bonitatẽ nobis eſt complens virtute oĩa, ſed q ſolis participet iuſtis. ſimplex ſubſtãtia opulẽtus virtutibus, vnicuique præſens diuidens de

K ſuo ſingulis, & vbique totus.

In hac diſt. art. 1. iſtius quæſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd proceſſio temporalis dicitur eſſe ſignum æternæ, quantum ad effectum ex quo conſurgit reſpectus ille temporalis, ſecundum quem proceſſio temporalis dicitur, effectus autem huius proceſſionis eſt amor gratuit⁹ qui eſt ſimilitudo quædã amoris increati, qui eſt ſpirit⁹ ſanct. & per conſequens ſignum eius.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd quamuis æterno, ſecundũ rem nihil ſit addibile, nihilominus tñ æternũ poteſt intelligi in aliqua habitudine ſe habere ad aliquid tẽporale: quia tamẽ habitudo non ponitur realiter, circa ipſum æternũ, vt dictũ eſt, & q̃a intellectus poteſt repræſentari per nomen, quia voces ſunt notæ earũ quæ ſunt in anima paſſionũ. ideo poteſt æterno imponi aliquod nomen, prout intelligitur ſub illa habitudine ſicut de⁹ dr̃ dñs ex tpe: ita & dr̃ proceſſio temporalis.

D. 569.

Ibidem. 1. periher. in prol.

Incircumſcriptus ergo eſt, & infinitus ſpiritusſanctus, qui diſcipulorum ſenſus ſeparatorũ infundit: quem nihil poteſt fallere. Angeli ad paucos mittebantur; ſpiritus autem ſanctus populis infundebatur. Quis ergo dubitet, quin diuinum ſit, quod infunditur ſimul pluribus, nec videtur? Vnus eſt ſpiritus ſanctus qui datus eſt omnib⁹, licet ſeparatis apoſtolis. Et hic aperte dicit Amb. quòd ſpi. ſanct⁹, qui eſt ſubia ſimplex cum ſit vnus datur pluribus. Alia quoque authoritate hoc idem aſtruitur. ſ. quòd ſpi. ſanctus, qui eſt filio æqualis hominibus detur. Ait .n. Aug. de verbis Apoſtoli. † Si charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui dat⁹ eſt nobis, a quo datᷓ? Ab illo q dedit dona hominibus, quę dona? Spiritum ſanctum, qui tale dat donum qualis eſt ipſe. magna eſt miſericordia eius donum dat æqualem ſibi, quia donum eius ſpiritus ſanctus eſt. B
P̃miſſis his & aliis pluribus authoritatib⁹ aperte mõſtratur, quòd ſpiritus æqualis patri & filio nobis datur, nec ideo tamen minor eſt patre, & filio. Vnde Auguſt. in 4. lib. de Trin. †Non ideo minorem eſſe ſpiritum ſanctum: quia eum pater miſit, & filius arbitrandum eſt.

† Aug. de verbo. Dñi ſeru. 43. to. 10. ad. Roma. 5.

4. de Trin. c. vlt. to. 3.

¶ Ad quartum dicendum, quòd generatio filij temporalis, & æterna diſtinguitur, etiam ſecundum reſpectum ad principiũ a quo ſunt: quia æterna eſt a patre & temporalis a matre, et ſecundum diuerſas naturas, & ideo vna realiter non eſt alia, ſed de proceſſione non eſt ſimile, vt dictum eſt. C

Art. antec.

¶ Quintum, concedimus.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd proceſſio temporalis, & æterna, conſideratæ ſecundum reſpectum procedentis ad principium a quo eſt, ſunt omnino idem ne dum eiuſdem rationis, & ex hac parte non numerantur. Sed conſideratæ ſecundum reſpectum ad id, in quod eſt proceſſio per modum dictum, non ſunt eiuſdem rationis, ſcilicet per vniuocationẽ: ſed analogice: quia vnũ eſt ratio alterius, & ita poſſunt connumerari, ſicut etiam dicimus deum & hominem duas res.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur, ſecundum quid attendatur proceſſio temporalis.

Et circa hoc duo quæruntur.

Primo. Vtrum, ipſe ſpiritusſanctus, ſecundum proceſſionem temporalẽ detur, vel tñ dona eius, vel vtrunque. Et ſi vtrunque, quæritur.

Secundo. Secundum quæ dona dicatur ſpiritumſanctum dari, vel procedere temporaliter.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum ſpiritusſanctus temporaliter detur.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd ipſe ſpiritusſanctus non, procedat temporaliter, vel detur. Illud enim quod ſecundum ſe, eſt vbique non videtur vſquam, ſecundum ſe procedere, ſed ſpiritusſanctus cum ſit deus eſt vbique. ergo non poteſt in quemq̃ procedere.

¶ 2 Si dicas, quòd poteſt eſſe ſecundum aliquem modum in aliquo ſecundum quem prius non erat, adhuc habetur propoſitum: quia ſecundum Diony. & auth. lib. de cauſis. deus eodem modo ſe habet ad omnia, quamuis non omnia eodem modo ſe habeant ad ipſum: ſed iſte modus diuerſus in creaturis eſt ex diuerſis perfectionibus, quas ex deo cõſequuntur. ergo videtur quòd ex hoc, quòd ſpi. ſan. dicitur aliter eſſe in iſto q̃ prius non fuit, non propter aliud eſſe, niſi quia aliquem effectum conſequitur iſte quem prius non conſequebatur, & ſic tota datio, vel proceſſio refertur ad dona, & non ad ipſum ſpiritumſanctum.

Dio. de di. no. c. 3. pro poſit. 24.

¶ 3 Item, vt dictum eſt, proceſſio temporalis, nihil ſecundum rem addit ex parte ipſius procedentis ad proceſſionem æternã: ſed ſecundum proceſſionem æternam, ipſe ſpiritusſanctus non procedit in aliquam creaturam. ergo nec ſecundum temporalem, quantum ex parte ipſius ſpi. ſancti: ſed ſolum quantum ad dona ipſius. A

In hac diſt. q. 1. ar. 2.

¶ 4 Præt. Conſtat quòd virtus infuſa non eſt deficientior in operibus meritorijs, q̃ virtus acquiſita in operibus politicis: ſed virtus acquiſita ſufficiẽtior dirigit hominem in omnibus ciuilib⁹. ergo infuſa, in omnibus meritorijs. non igitur oportet, vt videtur quòd cum virtute infuſa ipſe ſpiritusſanct⁹ detur: ſed, vel ſolus ſpiritusſanctus, vel ſola virtus.

CONTRA. Rom. 5. dr̃. Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per ſpiritum ſan. &c. ergo vr̃ quòd vtrunq; detur.

¶ Præt. Amor habet rationem primi doni, quia i pſo omnia ex liberalitate conſeruntur. cũ igitur ſpiritusſan. ſit amor. videtur, quòd habeat rationem doni: ſed non niſi: quia datur ergo videtur, quòd ipſe ſpiritusſan. det.

¶ VLTERIVS, quæritur circa hoc ſi vtrunque datur, quid per prius datur. Et videtur, quòd ſpiritusſanct⁹ quia per ipſum dant alia. Et quia habet rationem primi doni. I

¶ Sed econtrario, videtur q̃ dona per prius: quia dona ipſius diſponunt nos ad hoc, quòd ipſum habeamus, diſpoſitio autem prior eſt eo ad quod diſponitur. ergo &c.

RESPONDEO dicendum, quòd ipſemet ſpi. ſan. procedit temporali proceſſione, vel datur, & non ſolum dona eius. Si enim conſideremus proceſſionem ſpi. ſancti ex parte eius a quo procedit, non eſt dubium quin ſecundum illum reſpectum ipſemet ſpi. ſanctus procedat. Si autem conſideremus proceſſionem, ſecundum reſpectum ad id in quo procedit, tunc ſicut dictum eſt, reſpectus iſte in ſpi. ſancto ponitur: non quia ipſe realiter referatur, ſed quia alterum refertur ad ipſum. Cum igitur in acceptione donorum ipſius, non ſolum relatio noſtra terminetur ad dona: vt ipſa tantum habeamus: ſed etiam ad ſpi. ſanctum: quia aliter ipſum habemus, q̃ prius, nõ tantum dicentur dona ipſius procedere in nos: ſed etiam ipſemet. ſecundum hoc enim ipſe dicitur referri ad nos, ſecundum quod nos referimur in ipſum. Et ideo procedit ipſe in nos & dona ipſius: quia & dona eius recepimus: & per eadem ad ipſum nos aliter habemus: inquantum per dona eius, ipſi ſpirituiſancto coniungimur: per donum nos ſibi aſſimilans. D

In hac diſt. q. 1. ar. 1.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd cum dicitur deus eſſe vbique importatur quædam relatio dei ad creaturam, quæ quidem realiter non eſt in ipſo: ſed in creatura. Contingit autem ex parte creaturę iſtas relationes multipliciter etiam diuerſificari, ſecundum diuerſos effectus: quibus deo aſſimilatur, & inde eſt, quòd ſignificatur vt aliter ſe habens ad creaturam, quàm prius. Et propter hoc ſpi. ſan. qui vbique eſt ſ̃m relationem creaturæ ad ipſum, poteſt dici de nouo eſſe in aliquo: ſ̃m nouam relationem ipſius creaturę ad ipſum.

¶ Ad ſecundum dicendum, q̃ quamuis ille modus aliter ſe habendi, diuerſificetur ex diuerſis donis receptis in creatura, tamen relatio creaturæ non ſiſtit in donis illis: ſed vlterius tendit in eum per quem illa dona dantur. & ideo poſſumus ſignificare nos alio modo habere ſpiritumſanctum, & ſpiritumſanctum aliter a nobis haberi: & hoc ſignificatur cum dicitur ipſemet in nos procedere, vel nobis dari. E

¶ Ad tertium dicendum, quòd non dicitur ipſemet in nos procedere: quia circa ipſum aliquid fiat: ſed quia ex eo quòd nos ad ipſummet aliter nos habemus, ipſe poteſt ſignificari ſub alio reſpectu ſe habere ad nos. Et ita dicitur in nos procedere quantum ad illum reſpectum quem proceſſio ponit ad id in quod eſt proceſſio: licet non quantum ad illum quem ponit ad id a quo eſt.

¶ Ad quartum dicendum, quòd virtus infuſa eſt multo ſufficientior, quàm virtus acquiſita, & ex ratione ſuæ perfectionis habet, quòd nos maxime deo coniungat & aſſimilet: ſ̃m quam coniunctionem innaſcitur nobis nouus reſpectus ad deum.

A Contra. Dans, nunquam eſt inferior eo quod datur. Sed quilibet miniſter eccleſiæ, eſt inferior ſpiritu ſancto, & quaſi inſtrumentum ipſius. ergo nullus talis, ſpiritumſanctum dare poteſt.

¶ Præterea. Spiritusſanctus non datur niſi in gratia gratum faciente: gratiam autẽ talem nulla creatura conferre poteſt. ergo nec ſpiritum ſanctũ. Probatio mediç. nullum ĩfinitum poteſt eſſe a potẽtia finita: gratia autem habet quandam virtutem infinitam, inquantũ ſcilicet ipſi deo, qui eſt infinitus coniungit. ergo cum omnis potentia creaturæ ſit finita, gratia gratum faciens a nulla creatura conferri poteſt.

†Ibidem.

RESPONDEO Dicẽdum, quòd nulla creatura poteſt dare ſpiritumſanctum, ſed ſolus deus. Cum enim in proceſsione temporali, vt dictum eſt, duo ſint, ſcilicet reſpectus ęternꝰ, quo ſpiritusſanctus exit a patre & filio, & reſpectus temporalis, q cõſurgit ex eo quòd creatura per donum ſuſceptum nouo modo ſe habet ad ipſũ, conſtat, quòd neutro modo poteſt ab aliqua creatura pceſſio tẽporalis ſpiritusſancti intelligi: quòd enim a nulla creatura ſpiritusſanctus pcedat ſecundum relationem ęternam, nulli dubium eſt. Similiter etiam, nulla creatura gratiam gratũ facientem, in qua ſola ſpiritusſanctus datur, conferre poteſt: cuius ratio poteſt dupliciter aſsignari. Primo, quia cum omnis operatio creaturę præſupponat potentiam materiæ, impoſsibile eſt quòd aliqua creatura aliquam formam producat in eſſe, quæ non educitur de potentia materiæ: & inde eſt, quòd anima rationalis a ſolo deo creatur. Et quia gratia gratum faciens eleuat hominẽ ſupra totum eſſe naturæ: inquantum elicit actum & ordinat in finem, in quem natura per ſua principia attingere non poteſt, non eſt perfectio educta de potentia materiæ, & ideo a ſolo deo confertur. Alia ratio põt eſſe, quia cum omnis actio ſit ſm aliq̃ ſimilitudinem in per ſe agentibus, ſm quod vř ꝙ vnumquodque agit ſibi ſimile, oportet, ſi aliqua pfectio acquiſita i aliquo immediate coniungat alicui ſitut ſimilitudo ipſius, quòd immediate ab ipſo producatur. Et quia per gratiam efficimur ipſi deo coniuncti, & nõ mediante aliqua creatura, ideo oportet, quòd gratia immediate a deo in nos procedat. Tertia ratio, põt etiam ſumi ex virtute ipſius gratiæ, ex qua eliciuntur in nobis actus meritorii, qui ducunt in infinitum bonum, ſicut obiectio tangit: & ex eo quòd in omnibus agẽtibus ordinatis per modũ agẽtis & inſtrumenti, ultima pfectio attribuitur primo agenti: ſicut forma ſubſtantialis non eſt per calorem ignis, qui eſt quaſi inſtrumentum, ſed per virtutem cæleſtem.

In hac diſt. q. 1. ar. 2.

Cap. 3.

D. 643.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ miniſtri eccleſiæ non remittunt peccata authoritate, vel per modum efficientis, ſed ſolus deus. qui dicit Iſa. 43. Ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me. Remittunt autem per modum miniſterii, & ideo et poſſunt dici miniſtri collationis ſpiritusſancti, ſed non datores quia hoc importat authoritatem.

¶ Ad Sc̃m dicendũ, quòd lumen ſpirituale eſt nobilius & potẽtius quam lumen corporale, & ex ſua dignitate habet ꝙ a nullo creato poteſt produci ſicut & anima rationalis, vt dictum eſt.

D. 178

In coc. huiꝰ art.

A ¶ Ad tertium dicendum, quòd ille, qui dat occaſionem damni, videtur dãnum feciſſe interpretatiue, ſed non proprie, & tamẽ qui dat occaſionem dãni facit aliquid proportionatum & ſufficiens, ad hoc quòd dãnum ſequatur, ſed nulla operatio miniſtri in ſe conſiderata prout exit a miniſtro eſt proportionata & ſufficiens, vt ſequatur ſpiritusſancti donatio, ſed ſolũ hoc habet ex diuina inſtitutione & dignatione, & ideo tota cauſalitas in deum refertur.

Quòd non poſſunt dare ſpiritum ſanctum hic docet.

ET qđ plus eſt, non poſſe etiam dare dicit in eodem lib. † ſubdens de Chriſto. Scriptum eſt, quòd acceperit a patre promiſsionẽ ſpiritusſancti, & effuderit: in B quo vtraque natura monſtrata eſt, humana, ſcilicet & diuina. accepit quippe vt homo, effudit vt deus. Nos autẽ accipere quidem hoc donum poſſumus pro modulo noſtro, effundere vero ſuper alios, non vtiq; poſſumus, ſed vt hoc fiat deum ſuper eos a quo id efficitur, inuocamus. His verbis, expreſſe dicit nos ſpiritumſanctũm nõ poſſe ſuper alios effundere, id eſt, aliis dare.

Quòd videtur contrarium.

SEd huic videtur contrarium, quòd Apoſtolus ad Galat: de ſe loquẽs ait. † Qui tribuit vobis ſpiritum: & operatur virtutes in vobis. Ecce euidenter dicit ſe tribuiſſe ſpiritum: ſed intelligendum eſt Apoſtolum dixiſſe hoc, non quia haberet poteſtatem & auctoritatem dandi ſpiritumſanctum, ſed quia mini- D ſterium habuit, in quo dabatur a deo ſpiritusſanctus. Vt. n. ait Auguſt. † ſuper eundem locum exponens illud Apoſtoli verbum: Ab Apoſtolo prædicata eſt eis fides, in qua prædicatione aduẽtum & præſentiam ſpiritusſancti ſenſerant: ſicut illo B tempore in nouitate inuitationis ad fidem, etiam ſenſibilibꝰ miraculis præſentia ſancti ſpiritus apparebat, vt in Actibus Apoſtolorum legitur. † Aperte hic oſtendit, quomodo illis ſpiritum ſanctũ tribuerit Apoſtolus, nõ vtique ipſum mittendo in eos, ſed prædicando eis fidẽ Chriſti, quam illis recipientibus, quòd ſpiritusſanctus in eis eſſet aliquibus ſignis viſibilibꝰ monſtrabatur. Non ergo homi- C nes quantuncunq; ſancti, dare poſſunt ſpiritumſanctum.

†Ad Galat. 3. to. 4.

EXPOSITIO TEXTVS.

NOn diuiſim a patre, &c.} litera. Videtur ſibi cõtradicere: quia ſ dixit duas eſſe proceſſiones. Et dicẽdũ, quòd non ſunt ſimpliciter duæ, vt dictũ eſt, ſed una alteram includit, & hoc in uerbis iſtis datur intelligi, & etiam aliud, ſcilicet, quòd pater immediate ſpirat ſpiritũ ſanctum ſicut filius, non ſolum quantum ad uirtutem, ſed etiã quantum ad ſuppoſitum, ſicut duo hoies aliquid ſũt opantes. ¶ Vt eum etiam de ſe &c.} Videtur quòd hoc non ſit neceſſarium, quia ſpiritus ſanctus etiam a ſeipſo temporaliter datur & procedit, non tamen ex hoc oſtendit quod a ſeipſo ſit. Dicendum, quòd cũ dicitur ſpiritusſanctus a ſe dari, totum hoc refertur ad donũ in quo ſpiritusſanctus datus, & non ad ipſam perſonam procedentem, quia ſpiritusſanctus non eſt a ſeipſo ſicut a principio originante: ſed cum per flatum corporalẽ ſpiritusſanctus ſignificaretur, oſtendebatur quòd etiam ipſa perſona ſpiritusſancti a filio procedebat {Et ipſe eſt virtus &c.} Videtur falſum dicere, quia virtus appropriatur filio, vt habetur infra. 1. Corinth. 1. Chriſtum dei virtutem &c. Et dicendum, quòd virtus poteſt & patri & filio & ſpiritui ſancto appropriari, ſecundum diuerſas rationes. patri quidem, inquantũ virtus ad perfectionem poteſtatis pertinet, quę patri appropriatur. Filio uero, inquantum eſt media inter eſſentiam & operationem, ita quòd, res per ſuam virtutem operatur, ſicut pater per filium. Inquantum autem facit opus bonum & operãtem, ſic appropriatur ſpiritui ſancto, cui appro- E priatur bonitas, vel quantum ad effectum uirtutis, qui eſt aliquod beneficium præſtitum ex liberalitate diuina, cuius collectionis ratio, eſt amor.

Diſt. 13. in litera.

Cap. 2.

Art. antece.

Diſt. 31. q. 2 art. 1.

D. 233.

DISTIN. XV.

A

Vtrum ſpiritus ſanctus detur a ſeipſo.

HIc conſiderandum eſt, cum ſpi. ſcũs detur hominibꝰ a patre & filio, quod eſt ipſum tpaliter procedere ab utroque uel a mitti, utrum ẽt a ſeipſo detur: ſi datur a ſe, & procedit uel mittitẽ a ſe. D

DIVISIO PRIMAE PARTIS TEXTVS.

OSTENSO quia ſpiritusſanctus procedit tpaliter & datur a patre & filio. hic inquirit, vtrum etiam a ſeipſo detur vel mittatẽ: et diuiditur in partes duas. In prima, oſtendit quòd ſpi. ſcũs & datur & mittitur a ſeipſo. In ſecunda, inducit ſimilitudinẽ de miſſione filij. ibi {Ne aũt mireris.} Oſtendit aũt in prima partes duas. Primo, ꝙ ſpi. ſcũs a ſe detur. ſ. per Augu. authoritatem, & per duas rões, quarum vna talis eſt. Quicqđ põt pr̃ & filius, põt & ſpũs ſcũs. Sed pater & filius poſſunt dare ſpi. ſctũ. ergo &c. Alia eſt. Quicquid operatur pater & filius, operatur ſpũs ſcũs, & ſic vt prius. Et rões illæ habent efficaciã pp effectum cõnotatũ in miſſione & datione ſpi. ſci. ex parte creaturæ. Operatio. n. & potentia reſpectu creaturæ, eſt cõis oibus tribꝰ pſonis. {Ne aũt mireris.} Hic

inducit miſſionem filij ad notificādum miſſionem ſpiritusſan. et diuiditur in partes duas. In prima, determinat de filij miſſione in communi. In ſecunda, quantum ad ſpeciales modos. ibi {Hic quæritur: vtrum ſemel tantum.} Prima, in duas. In prima, mouet quæſtionem de miſſione filij duplicē: qualiter, ſcilicet itelligať, & a quo mittatur. In ſecūda, ſoluit ibi {Quo circa quçrendum} Et hçc diuidit in duas. In prima, ſoluit quā tum ad miſſionis modum. In ſecunda, quātū ad miſſionis principium. ibi {Et quod a ſpiritu ſancto.} Et hęc diuiditur ī duas. In prima, oſtendit quòd non ſolum filius miſſus eſt a patre: ſed &
cap.19.to.3 a ſpiritusſancto. In ſecunda, oſtendit quòd etiam a ſeipſo. ibi { Deinde oſtendit.} Et hæc in duas. In prima, oſtendit filiū eſſe datum a ſeipſo. In ſecunda oſtendit filium eſſe miſſum a ſeipſo. ibi {Quod autem a ſeipſo.} Et circa hoc tria facit. In prima, oſtendit veritatem. In ſecunda, cōcludit intentionem ſuam. ibi {Ex ſupradictis aperte.} In tertia, excludit obiectionem. ibi {Sed adhuc opponitur.}

Ad quod dicimus, quia ſpirit' ſanctus & deus eſt & donum, ſiue datū. & ideo dat & datur: dat quidem inquantum deus, & datur inquantum donū. B Cum autem donatio ſiue datio ſpiritusſancti ſit operatio dei: & communis ſit & indiuiſa ope- G ratio trium perſonarum, donat itaque ſpiritusſanctus non tantum a patre & filio, ſed etiā a ſeipſo. Vnde Aug. in 15. lib. de Trin. ait, quòd ſeipſum dat. Sicut (inquit) corpus carnis nihil eſt aliud quàm caro, ſic donū ſpiritusſancti nihil eſt aliud quàm ſpiritus ſanctus. In tantum ergo donum dei eſt, inquātum datur eis quibus datur. apud ſe autem deus eſt, & ſi nemini datur, quia deus erat patri & filio coęternus antequam cuiquam daretur. Nec quia illi dant & ipſe datur, ideo minor eſt illis. Ita enim datur ſicut dei donum, vt etiam ſeipſū det ſicut deus. Non enim dici poteſt non eſſe ſuæ poteſtatis. de quo dictum eſt, Spiritus vbi vult ſpirat. Ecce aperte dicit quòd ſpiritusſanctus ſeipſum dat. Si enim ſpiritusſanctus ſeipſum dare non poteſt, & eum pater dare poteſt, & filius, poteſt vtique aliquid pater & filius, quod non poteſt ſpiritusſanctus. Item ſi pater & filius dant ſpiritum ſanctū, nec ipſe dat: aliquid ergo pater operať & filius, quod non operatur ſpiritusſanctus. dat ergo ſpiritusſanctus ſeipſum. Si autem ſeipſum dat, tūc & a ſeipſo procedit & mittitur: quod vtique verum eſt. Nam proceſſio temporalis ſpiritusſancti vel H miſſio, ipſius eſt donatio & ipſa dei operatio. procedit ergo ſpiritusſanctus temporaliter a ſe & mittitur a ſe, quia datur a ſe.

QVAESTIO PRIMA.

A

Ad intellectum huius partis de tribus quæritur.

Primo, De miſſione, ſecundum ſe.
Secundo, De ipſa ex parte miſſi.
Tertio, De eadem ex parte mittentis.

Circa primum duo quçruntur.

Primo, Vtrum miſſio, aut datio conueniat diuinis pſonis.
Secundo, Quid ſignificet, vtrum eſſentiam, vel notionem.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum miſſio conueniat diuinis perſonis.

1.par.q.43. art.1. AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd miſſio non conueniat diuinis perſonis. Miſſio enim videtur dicere quandam loci mutationem, ſecundum quod dicimus nuntium mitti ad aliquem locum. Sed diuinis perſonis quæ vbique ſunt, non conuenit aliqua loci mutatio. ergo nec miſſio.

¶ 2 Præte. Super illud Ezech. 16. Conuertens reſtituam eos &c. dicit Hiero. Quod cōiunctum eſt & in vno corpore copularum, mitti non poteſt; ſed vna perſona coniuncta eſt alij maiori vnione, quàm aliqua copulatio corporalis. ergo vna perſona non poteſt mitti ab alia. To.5

¶ 3 Item. Nihil pertinens ad inferioritatem, poteſt dici de vna perſona reſpectu alterius, cū non ſint gradus in trinitate, vnde dicit Damaſ. quòd Chriſtus non eſt obediens patri, niſi ſecundum quòd homo: miſſio autem & datio videntur importare quandam inferioritatem in miſſo & dato. ergo neutrum conuenit diuinæ perſonæ. lib.3.fi.ort. cap.14.

¶ 4 Item. Conſtat quòd diuina perſona eſt in infinitum dignior, quàm aliquis angelus; ſed angeli ſuperiores qui ſunt aſſiſtentes, ſecundum Dion. non mittuntur ad nos propter ſuam dignitatem. ergo multo minus diuinæ perſonæ mittuntur. Diony. 13. cæl.H.erai.

F IN CONTRARIVM ſunt autem plurimæ auctoritates canonis & ſanctorum, in litera.

RESPONDEO, Dicendum, quòd miſſio, vel datio ratione ſuę ſignificationis dicit exitum alicuius vt miſſi ab aliquo ſicut a mittente, & ad aliquem terminum. Iſte autem exitus in creaturis, eſt, ſecundum diſtantiam corporalē miſſi a mittente, et in comparatione ad terminum ponit in miſſo eſſe vbi nō fuit prius. Quia autem imperfectio amouenda eſt ab his quæ in diuinam prędicationem veniūt, ideo miſſio in diuinis intelligitur non ſecundum exitum localis diſtantiæ, nec ſecundum aliquam nouitatem aduenientē ipſi miſſo, vt ſit vbi prius non fuerat, ſed ſecundum exitū originis ab aliquo, vt a principio, & ſecundū nouitatem aduenientem ei ad quem fit miſſio, vt nouo modo perſona miſſa in eo eſſe dicatur. Ex quo patet, quòd miſſio de ratione ſui differt a proceſſione & datione. Proceſſio enim inquantū proceſſio, dicit realem diſtinctionem & reſpectum ad principium a quo procedit, & nō ad aliquem terminū. Datio autem nō importat diſtinctionem dati a principio a quo datur: quia idem poteſt dare ſeipſum, ſed tantum ab eo cui datur, vt ſupra dictum eſt. Sed miſſio ponit diſtinctionem in miſſo & ad principium & ad terminum. Diſt. 14.q. 1.ar.1 Et ideo cum dicitur, ſpiritusſanctus mitti, includitur in ſignificatione miſſionis, vterque reſpectus, ſcilicet temporalis & æternus. Aeternus, prout a patre & filio procedit: & temporalis, put ſignificatur in habitudine ad creaturam quæ nouo modo ad
I ipſum ſe habet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quàmuis ſpiritusſanctus qui vbique eſt, non poſſit eſſe vbi non fuerat loci mutatione circa ipſum intellecta tamē, poteſt eſſe aliquo mō quo prius non fuerat mutatione facta circa illud, in quo eſſe dicitur, & in hoc ſaluatur ratio miſſionis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Glo. Hiero. intelligitur de miſſione creaturę quæ fit per loci mutationem, quæ non poteſt eſſe niſi eius quod localiter ſeparatur: ad diuinam aūt miſſionē ſufficit diſtinctio perſonarum in eſſentiæ vnitate. vbi ſ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd obedientia eſt proprie reſpectu præcepti, quod proprie ad dominium pertinet. vnde patet, quòd obedientia gradum importat dignitatis, vnde non poteſt dici de perſona filij, vel ſpiritusſancti ſecundum diuinitatem, mittere autem non ponit gradum dignitatis, ſed authoritatem principij in vno, reſpectu alterius, qui ab illo eſt, & iſte ordo
K eſt in diuinis perſonis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non ſecundum eandem rationem miſſio dicitur de angelo, & de diuina perſona. Angelus enim miſſus localiter mouetur, cum ſit vbi prius non fuerat, quia cum ſint in cælo, non ſunt in terra. vnde miſſio talis aliquam indignitatem, vel inferioritatem gradus ponit circa miſſum. non autem miſſio diuinæ perſonæ a qua omnino loci mutatio excluditur. Et præterea effectus ille ad quem eſt miſſio perſonę diuinæ etiam immediate [d] eſt ab ipſa perſona, ſcilicet gratia gratum faciens, vt dictum eſt. Effectus autem ſuperiorum angelorum efficitur in nos, mediantibus inferioribus angelis ſecundum Diony. & ideo non dicuntur ipſi ſuperiores angeli ad nos mitti, ſed inferiores [d] qui circa nos immediate operantur, ſicut etiam nec miſſio diuinæ perſonæ eſt ſecundum illas perfectiones, quas creatura a deo recipit, agente aliqua media creatura. D.680. Diſt. 14.q. 2.art.2. De cæleſt. Hierar. cap. 13. D.161.

ARTICVLVS II.

Vtrum miſſio ſignificet notionem.

A

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd miſſio ſignificet notionem. Dicit enim Beda in quadam Homil. quòd miſſio ſpiritusſancti eſt eius proceſſio, ſed proceſſio eſt notionale. ergo & miſſio.

Homi. pri. dnicæ poſt Aſcenſ. in princ. to. 7.

¶ 2 Præt. Quicqd importat originem in diuinis, eſt notionale, quia eſſentia diuina nõ originatur, nec aliquam perſonam originat: miſſio autem, vt dictum eſt, importat exitum originis ab alio ſicut a principio. ergo eſt notionale.

In ar. ante.

c. 5. to. 3.

CONTRA. Secundũ Dion. Omne nomẽ cõnotans effectum aliquẽ in creatura, dictum de deo pertinet ad communitatem eſſentiæ: ſed miſſio importat effectum aliquẽ in creatura, vt dictum eſt. ergo ſignificat eſſentiam.

De din. no. cap. 2.

Ioan. 14.

Ioan. 16.

Ibid. vbi ſ.

Galat. 4.

¶ Præt. Nulla notio communis eſt filio & ſpiritusſancto: ſed miſſio cõmunis eſt vtrique. vterq; enim legitur miſſus, vt in litera dicitur. ergo miſſio non dicit aliquam notionem.

Hiere. 23.

RESPONDEO Dicendum, quòd quædam nomina ſunt in diuinis, quæ ſignificant tantum perſonam, vt pater & filius. quædam quæ tantum ſignificant eſſentiam, ſicut hoc nomen eſſentia. quædam quæ ſignificant vtrunque, ſicut dictum eſt, de potentia generandi & ſpirandi. Et ita dico, quòd miſſio eſt & eſſentiale & notionale, ſecundum aliud & aliud. Secundum enim reſpectum quem importat miſſio ad ſuum principium, eſt notionale, ſecundum autem reſpectum quem importat ad effectum in creatura eſt eſſentiale. Sed circa hoc eſt duplex opinio. quidam enim dicũt, quod principaliter ſignificat notionẽ, ex conſequenti eſſentiã, ſecundum effectum connotatum. Alij dicunt econuerſo, & hoc mihi videtur verius eſſe, conſiderata virtute vocabuli. Miſſio enim ſecundum rationem ſui nominis, non dicit exitum ab aliquo, ſicut a principio a quo miſſio eſſe habeat, ſed ſolum in ordine ad effectum miſſionis ponitur authoritas alicuius ad miſſum. Seruus enim qui mittitur a domino, non exit ab ipſo ſecundum ſuum eſſe, ſed ſicut a principio mouente ipſum per imperium ad hunc actum. Sed quia in diuinis perſonis non poteſt eſſe authoritas reſpectu miſſi, niſi ſecundum originem eſſendi, ideo ex cõſequenti, importatur relatio originis in miſſione, ſecundum quam eſt notionale, & principaliter importatur ordo ad effectum miſſionis, ſecundum quem eſt eſſentiale. Sed in proceſſione temporali eſt econuerſo, quia proceſſio ſecundum rationem ſuam, prout ſumitur in diuinis, dicit exitũ a principio originante, & non dicit ordinem ad effectum niſi ex conſequenti, ſcilicet quantum ad modum proceſſionis, quæ eſt temporalis, vt dictum eſt, & ideo proceſſio temporalis videt eſſe principaliter notionale, & ex conſequenti ſignificare eſſentiam ratione connotati effectus. Dico autem, quòd hic accedit plus ad eſſentiam, quàm miſſio, vt patet ex dictis.

Diſt. 7. q. 1. art. 2.

D

E

Art. antec.

Ibid. vbi ſ.

ET PER HOC patet ſolutio ad tria prima argumenta.

¶ Ad quartum dicendum, quòd notio poteſt ſignificari in diuinis dupliciter. aut proprie ſicut paternitas, vel innaſcibilitas: aut communiter, ſicut eſſe ab alio, vel a quo eſt alius, & hoc modo ſignificatur notio in miſſione, & ideo cõmunis eſt in duabus perſonis ab alio exiſtentibus.

D. 93.

Non eſt mirum, ſi ſpiritusſanctus dicatur mitti vel procedere a ſe, cum etiam filius dicatur mitti a ſe.

C

NE autẽ mireris, quòd ſpiritusſanctus dicitur a mitti vel pcedere a ſe. Nam & de filio dei dicit Aug. in 2. lib. de Tri. Quòd non tantum a patre miſſus eſt, ſed etiam a ſeipſo & a ſpiritusſancto, quærens quomõ filius vel ſpiritusſanctus ſit miſſus, cum vterque ſit vbique tanquã deus. Nam vterq; (inquit Aug.) legitur miſſus. de ſpiritusſancto enim legitur: Quem mittet pater in nomine meo. Et item. Si abiero mittam eum ad vos. Et filius de ſe dicit. Exiui a patre, & veni in mundum. Et Apoſtolus dicit, Miſit deus filium ſuũ. In propheta autem dictum eſt ex perſona dei. Cælum, & terrã ego impleo. Itaque vbique deus eſt, vbique ergo eſt filius, vbiq; eſt etiam ſpiritusſanctus. Illuc ergo miſſus eſt filius & ſpiritusſanctus vbi erant.

B

QVAESTIO II.

B

Vtrum miſſio conueniat omnibus perſonis.

Quomodo intelligenda ſit miſſio vtriuſque.

QVo circa, quærendum eſt quomodo intelligatur miſſio filij vel ſpiritusſancti. Pater enim ſolus (inquit Aug. in eodem) nuſquam legitur miſſus ſed filius & ſpiritusſanctus. Et de filio primum videamus quomodo miſſum eum Apoſtolus dicat. Miſit deus filium ſuum factum ex muliere: vbi ſatis oſtendit eo ipſo miſſum filium, quò factum ex muliere. proinde mitti a patre ſine ſpiritusſancto nõ potuit, quia pater intelligitur miſiſſe eum cum fecit ex fœmina, quod vtique non fecit ſine ſpiritusſancto. Ecce hic dicit filium miſſum a patre & ſpiritusſancto.

C

b Quòd a ſpiritusſãcto filius ſit miſſus, authoritatibus confirmatur.

ET quid a ſpiritusſancto filius ſit miſſus: vt ait Aug. in eodem, authoritatibus confirmatur. Ipſe

DEINDE quæritur cui cõuenit mitti. Et videtur quòd toti trinitati. Sicut enim dicit Damaſ. in diuinis ſola vnũ ſunt præter in generationẽ; generationem & proceſſionẽ: ſed miſſio nullum horum eſt. ergo videtur, quòd toti trinitati conueniat.

Lib. pri. Ed. orth. c. 2.

Lege pter. ibidem.

¶ 2 Præt. Miſſio diuinæ perſonæ intelligitur, ſecundum hoc quòd ipſa perſona per miſſionem manifeſtatur, vnde dicit Auguſt. quòd mitti eſt cognoſci quòd ab alio ſit, ſed effectus in creatura qui fit per miſſionẽ, manifeſtat totam trinitatem, ſicut cauſatum ſuam cauſam. ergo videtur quòd tota trinitas mittatur.

Galat. 4.

4. de Trini. c. 20. to. 3.

¶ 3 Præt. Sicut dona appropriata filio, & ſpiritusſancto ſunt cõmunicabilia creaturæ, ſcilicet ſapientia, bonitas: ita & dona appropriata patris, ſcilicet potentia: ſed ratione illorum donorũ appropriatorum eis, dicuntur ſpiritusſanctus & filius mitti. ergo eadem ratione & pater.

cap. 38.

¶ 4 Item. Vbicunq; eſt filius, vel ſpiritusſanctus, eſt & pater, ſed ſpiritusſanctus, vel filius dicuntur mitti, quia nouo modo exiſtunt in aliqua creatura. ergo videtur quòd ſimul cum eis pater mittatur, & ita toti trinitati conuenit mitti.

D

SED CONTRA. Videtur quòd ſolus filius mittatur. ſicut enim dicit Auguſt. Mitti eſt cognoſci, quòd ab alio ſit, ſed cognitio appropriatur filio qui eſt verbum & ſapientia patris. Ergo ſolus filius videtur mitti.

4. de Trini. c. 20. to. 3.

¶ Item. Videtur quòd ſolus ſpiritusſanctus. Omnia enim dona ſpiritualia pertinent ad manifeſtationem ſpiritus, vt habetur. 1. Corin. 12. Vnicuique &c. Sed per miſſionem manifeſtatur perſona diuina. ergo videtur quòd ſolus ſpiritus mittatur in omnibus donis.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt, in omni miſſione oportet, quòd ponatur aliqua authoritas alicuius ad ipſum miſſum: in diuinis autem perſonis nõ eſt authoritas niſi ſecundum originem, & ideo nulli perſonæ diuinæ conuenit mitti niſi ei, quæ eſt ab alio, reſpectu cuius, poteſt in alio deſignari authoritas, & ideo ſpiritusſanctus & filius, dicuntur mitti & non pater, vel trinitas ipſa.

In hac diſt. q. 1. art. 1.

E

AD PRIMVM. Ergo dicendum, quòd in miſſione includitur intellectus proceſſionis & generationis implicite, quantũ ad id, quod commune eſt eis, ſcilicet eſſe ab alio, quamuis non quantum ad propriam rationẽ generationis, vel proceſſionis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in miſſione non tantum eſt effectus doni creati creaturæ collati ſed etiam, vt dictum eſt, ponitur authoritas alicuius principij reſpectu ipſius miſſi. vnde in miſſione perſonæ cognoſcitur perſona ab alia eſſe ſecundũ Auguſt. & quia hoc non conuenit toti trinitati, nec ipſi patri, ideo non poteſt dici pater vel trinitas mitti. Et præterea effectus ille magis appropriatur vni perſonæ, quàm alij, ſecundum quem vna perſona dicitur mitti, & non alia.

In cor. ar.

vbi ſupra.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd potentia quæ appropriatur patri, non habet rationem, vt pertineat ad reditum in finem, ſed magis

gis pertinet ad exitum a principio: dicit enim potentia rationem principij; & ideo non pertinet ad miſſionem quæ fit ad reuocandum rationalem creaturam in deum.

In cor.ar. 2. q. præce.
De pot. q. 2 art. 5.

¶ Et præterea, pater in quo eſt prima authoritas, non poteſt deſignari mitti, quum reſpectu eius nulla habeatur authoritas.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cum pater ſit in filio, & filius in patre & vterq; in ſpirituſancto, quando filius mittitur ſimul & venit pater & ſpirituſſanctus, ſiue intelligatur de aduētu filij in carnem cū ipſe dicat Ioan. 8. Et non ſum ſolus &c. ſiue intelligatur de aduentu in mentem, cū ipſe dicat Io. 14. Ad eū veniemus &c. Et ideo aduentus vel inhabitatio cōuenit toti trinitati, quæ nō dicuntur niſi ratione effectus, cōiungentis ipſi trinitati, quāmuis ille effectus ratione appropriationis poſſit ducere magis in vnam perſonam quàm in aliā: ſed miſſio ſuper hoc addit authoritatem alicui⁹ reſpectu pſonæ, quæ mitti dicitur, & ideo non poteſt conuenire niſi perſonæ, quæ eſt ab alio principio.

Lib. 3. c. 1.
Ibid. c. 2.
Iſaia 9.
Iſai. 61.
Luc. 4.

Chriſtus dicit per Iſaiam. Nūc miſit me dominus & ſpiritus eius. de hoc Amb. in lib. 3. de ſpirituſancto, ita ait. Quis eſt qui dicit. Miſit me dominus & ſpiritus eius: niſi qui venit a pr̄e vt ſaluos faceret peccatores idest, Chriſtus? ergo & pater filium miſit & ſpiritus. G Idem in eodem. Datus eſt a patre, vt Iſaias dicit. Puer natus eſt nobis & filius datus eſt nobis. Datus eſt audeo dicere, & a ſpiritu: qa & a ſpiritu miſſus eſt. Dicit enim filius dei. Spiritus domini ſuper me: pp quod vnxit me: euāgelizare pauperibus miſit me, p̄dicare captiuis remiſſionem &c. quod cum de libro Iſaiæ legeret, ait in euangelio. hodie completa eſt hæc ſcriptura in auribus veſtris, vt de ſe dictum ſignificaret. Bene autem dixit ſuper me, quia quaſi filius hominis, & vnctus eſt & miſſus ad prædicandum. Nam ſecundum diuinitatem non ſuper Chriſtum eſt ſpirit⁹, ſed in Chriſto. Ecce ex his verbis oſtendir Ambr. filium eſſe miſſum & datum nobis. non tamen a patre, ſed etiam a ſpirituſancto.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis cognitio approprietur filio, tamen donum illud ex quo ſumitur experimentalis cognitio quæ neceſſaria eſt ad miſſionem, non neceſſario appropriatur filio, ſed quandoque ſpirituiſancto ſicut amor.

¶ Ad ſextum dicendum, quod in dono, duo eſt conſiderare, ſcilicet rationem doni, & ſic manifeſtat omne donum ſpiritumſanctum inquantum habet rationem primi doni, ſecundum quod eſt amor: aut ſecundum ſpeciem doni, & ſic aliquod donum manifeſtat ipſum filium ſicut ſapientia, vel ſcientia.

QVÆSTIO III.

C

Deinde quęritur de miſſione per comparationem ad mittentem.

Et circa hoc duo quæruntur.

Primo. Vtrum alicui perſonæ conueniat quòd mittat ſe, vel procedat a ſe, vel det.

Secundo. Vtrum filius mittatur a ſpirituſancto.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum aliqua perſona mittat ſe, uel det.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd nulla perſona det ſe, vel mittat ſe. Dans enim ſemper videtur habere authoritatem reſpectu dati: ſed nulla perſona habet authoritatem reſpectu ſuipſius. ergo videtur, quòd nulla perſona det ſe.

Diſt. 14.

¶ 2 Item, Supra dixit Magiſter, quòd homines non poſſunt dare ſpiritumſanctum, quia ab eis non procedit: ſed nulla perſona procedit a ſeipſa, alias eſſet principium ſuipſius, ergo nulla perſona ſeipſam dare poteſt.

In hac diſt. q. 1. ar. 2.

¶ 3 Item, Sicut dictum eſt, miſſio ponit exitum ipſius miſſi a mittente: ſed nulli perſonæ conuenit exire a ſeipſa. ergo nulli perſonæ conuenit mittere ſe.

F ¶ 4 Item, Sicut dictum eſt, proceſſio principaliter importat reſpectum perſonæ ad principium, a quo diſtinguitur: ſed nulla perſona diuina diſtinguitur a ſeipſa. ergo nec a ſe procedit. In hac diſt q. 1. art. 2.

¶ 5 Pręt. Hæc præpoſitio. A. importat habitudinem principij: ſed nulla res eſt principium ſuipſius. ergo: & ſi cōceditur quod aliqua perſona mittit ſe, non debet concedi ꝙ mittatur a ſe.

Quòd filius ſit datus etiam a ſeipſo.

DEINDE oſtendit eſſe datum etiam a ſeipſo ita dicens † in eodem lib. cū .n. nō diffinitū fuerit per Prophetam, a quo datus ſit filius, oſtenditur datus gratia trinitatis, vt etiam fili⁹ ipſe dederit. Ecce hic dicit, ꝙ filius ſe dedit: quia trinitas eū dedit. Si autem filius a ſe datus eſt. a ſe ergo miſſus eſt & a ſe proceſſit, & hoc vtique verū eſt & concedi oportet, cū eius miſſio ſit diuina operatio.

Quòd filius ſit miſſus a ſe.

D

QVÒD autem a ſe mittatur August. aſtruit in lib. 2. de Trin. † dicens. Forte aliquis cogat vt dicamus etiam a ſeipſo miſſum eſſe filium, quia & Marię conceptus & partus, operatio trinitatis eſt. Sed inquit aliquis: quomodo pater eum miſit, ſi ipſe ſe miſit? Cui reſpondeo quærens vt dicat: quomodo eum pater ſanctificauit, ſi ipſe ſe ſanctificauit? Vtrumque enim domi-

H

† vbi ſ. c. 2

CONTRA. Auguſt. 4. de Trin. ſicut generari eſt filiū eſſe a patre, ita filium cognoſci eſſe a patre, eſt filium mitti: ſed iſta cognitio poteſt cauſari a filio. ergo & miſſio filij poteſt eſſe a filio. Item: hoc videtur ex his quæ in litera dicuntur. c. 20. to. 3.

RESPONDEO dicendum, quòd ſecundum differentiā donationis & miſſionis & proceſſionis ſuperius aſſignatam diuerſimode oportet in hac quæſtione loqui. Si enim accipiamus donationem, ſiue dationem de ratione dationis non videtur plus eſſe niſi quòd datum libere a dante habeatur. Hoc autē pōt eſſe dupliciter; aut ſicut aliquis libere ſeipſum habet, vel aliquid quod in ipſo eſt. Aut ſicut libere aliquis habet ſuam poſſeſſionem, vel id reſpectu cuius, dominium habet, ſecundū quod habere multis modis dicitur. Vnde de ratione dationis non eſt, quòd ponatur aliqua authoritas reſpectu ipſius dati. poteſt enim aliquis & ſeipſum ex amore dare alicuius in amicum, niſi ſpecificetur datio, ſecundum ſpecialem modum habendi, qui eſt ſecundum dominium, talis donatio nulla eſt reſpectu diuinorum. Et ideo donatio non exigit aliquam rationem principij reſpectu ipſius dati. Vnde dari, poteſt conuenire & eſſentiæ diuinę, prout dicimus, quòd pater dat eſſentiam ſuam filio, & poteſt conuenire patri, vt dicatur, pater ſeipſum dare & ſimiliter filio, & ſpiritui ſancto, nec notabitur aliqua diſtinctio dantis ad datum, niſi forte ſecundum rationem, ſicut intelligentis ad intellectum: & ſic concedimus ſimpliciter, quòd perſona dat ſe, & datur a ſe.

D. 90 I.
In hac diſt. q. 1. ar. 4.
ſe. 5. to. 3.

I

¶ Sed circa miſſionem eſt maior difficultas quam atteſtatur opinionum diuerſitas. Quidam enim dicunt, quòd omnes tales ſunt falſæ, Spiritus ſanct⁹ mittit ſe. vel, Filius mittit ſe. Et dicunt rationes Magiſtri non valere, quia cum miſſio includat in ſe notionem, nō oportet quòd in potentia vel operatione miſſionis, tres perſonæ conueniant, ſicut nec in generatione vel potentia generandi. Et dicunt etiam non eſſe ſimile de miſſione in carnem, ſecundum quam filius ſeipſum mittere dicitur: quia in illa miſſione, natura creata aſſumitur in vnitatem diuinæ perſonę, quod non contingit in aliis miſſionibus. Et ſi in authoritate aliqua inuenitur, quòd ſpiritus ſanctus mittat ſe, gloſandum eſt, ideſt, a ſpiritu ſancto eſt effectus, in quo ab alio cognoſcitur eſſe. Sed quia ſancti communiter talibus locutionibus vtuntur, & præcipue Aug. & Magiſter hoc concedunt: ideo alij dixerunt, quòd miſſio aliquando proprie ſumitur, aliquando improprie. Quando miſſio ſumitur proprie, importat diſtinctionem miſſi a quo fit miſſio, & ideo hoc modo non poteſt dici, quòd ſpiritus ſanctus mittat ſe. Communiter autem ſumitur, & improprie miſſio, pro influentia vel datione, & ſic dicunt ſpiritum ſanctum mittere ſe, quia dat ſe, vel quia inſpirat ſe, & hæc opinio eſt Præpoſitini, & Altiſſiodoren. Et quia hæc opinio parum uidetur recedere a prima, ideo dixerunt alij quòd proprie dicitur ſpirituſſanctus ſe mittere, & hunc conſen

K

Altiſio. lib. 1. ſuæ ſummæ. c. 7.

tiendum

nus ait. Quem pater inquit ſanctificauit, & miſit in hunc mũdum Et alibi. Ego pro eis ſanctifico meipſum. Item quæroq; quomodo pater eum tradidit, ſi ipſe ſe tradidit? Vtrunque.n. legitur. Credo quòd reſpondebit ſi probe ſapit, quia vna voluntas eſt patris & filii, & inſeparabilis operatio. Sic ergo intelligat illam incarnationem, & ex virgine natiuitatẽ in qua filius itelligitur miſſus, vna eademque operatione patris & filii inſeparabiliter eſſe factã, non inde ſeparato ſpi. ſancto, ergo a patre & filio miſſus eſt idem filius, qa a patre & a verbo eius factum eſt. vt mitteretur, ideſt incarnatus, hominibus appareret. Non enim miſſus eſt mutãdo locum, quia in mundo erat, quapp pater inuiſibilis, vna cũ filio ſecum inuiſibili, eundem filium viſibilem faciẽdo, miſiſſe eũ dictus eſt. Qui ſi ita viſibilis fieret, vt cũ patre inuiſibilis eſſe deſiſteret, .i. ſi in ſubſtãtia inuiſibilis verbi in creaturam viſibilem mutata, & tranſiens verteretur, ita miſſus a patre intelligeretur filius, vt tantũ miſſus, non etiã cum patre mittẽs inueniretur. Cur vero ſic accepta eſt forma
B ſerui, vt maneret incommutabilis forma dei: manifeſtũ eſt, quòd a patre & filio, non a parentibus factum ſit quòd appareret in filio. i. ab inuiſibili patre cũ inuiſibili filio, idem ipſe filius viſibilis mitteretur.

Summatim colligit, quæ ex prædictis aſſumuntur.

EX ſupradictis aperte mõſtratur quòd filius miſſus eſt a patre, & a
C ſpiritusãcto, & a ſeipſo, & quę ſit ipſa miſſio, ſcilicet incarnatio, ideſt, quòd fact᷒ eſt homo, p qđ viſibilis apparuit, quod ẽ opus commune patris & filii & ſpiritusſancti.

---

tiendum videtur ſi virtus nominis attendatur. Miſſio enim, vt A
In hac diſt. q.1.ar.1. dictum eſt, importat duo, ſcilicet miſſum eſſe ab alio, ratiõe authoritatis quam importat, & iterum effectum, ſecundum quod nouo modo in aliqua creatura ſpi. ſanctus dicitur. Vnde ſenſus eſt, ſpiritusſanct᷒ mittitur, ideſt, eſt ab aliquo, & ſit nouo modo
In hac diſt. q.1.ar.11. Ioan.10. Ioan.17. in aliquo, nulla tamẽ mutatione facta circa ipſum, vt prius dictum eſt. Notandum eſt autem, quòd diuerſimode verificat locutio, quando aliquod coniunctũ prædicatur de aliquo ſecundum eſſe, & quando ſecundum fieri. Quando.n. prædicatur ſecũdum eſſe, oportet quòd vtrunq; illorum i eſſe dicatur, vt ſi dicã, Sor. eſt homo albus, oportet eũ eſſe hominem & album eſſe, niſi alterũ diminuat rationem alterius, vt cum dicitur. Homo mortuus. Sed quando prædicatur coniunctum ſecundum fieri, ſufficit q alterum ia fieri pdicetur, vt ſi dicam. Sor. eſt nunc factus homo albus, ſufficit ad veritatẽ huius locutionis, q ſit nunc fact᷒ albus, quàmuis non ſit factus homo. ¶ Item notandum ẽ, quòd quãdo aliquod compoſitum prædicatur de aliquo ſecũdum fieri, diuerſimode ſe habet in faciente & in facto, quia ex parte facti, oportet, quòd vtrunque prædicetur ſecundum eſſe, & ſi non vtrunque ſecundum fieri, vt ſi dicam, Iſte eſt factus homo albus, oportet eum eſſe hominem & eſſe album, niſi alterum ſit diminuens, non autẽ oportet, quòd fiat homo, ſed ſufficit quòd fiat album. Ex parte autem facientis, qa faciens non refert ad factũ, niſi ſm id qđ ſit in ipſo: ſufficit q faciens dicatur facere alterum tantum, vt ſi dicam, pictor
D facit parietem album, non oportet quòd faciat eum eſſe parietem, & eſſe album, ſed ſufficit ſi facit eſſe eum album tantum. Dico igitur, quòd miſſio, quia ponit miſſum eſſe in aliquo eo modo quo prius non erat, & ſit fieri in illo, ſecundum illũ modum importat quandam factionem, non dico realem factionẽ, ſed rationis tantum, quæ terminatur ad relationem rationis, & non rei, ſicut dicitur, Deus factus refugiũ. Sed ſic ergo eſt, ſpiritusſanctus eſt miſſus, ideſt, factus eſt ens ab alio exiſtens in creatura per gratiam. Vnde oportet ad hoc, vt dicatur, miſſus, quòd & ſit ab alio, & ſiat in aliquo, ſecundum nouam habitudinem. Propter quod pater non poteſt dici mitti, quia non eſt ab aliquo. Si autem accipiamus ex parte mittentis, tunc mittere ſpiritumſanctum nihil aliud eſt, ꝙ facere ſpiritumſanctum exiſtentem ab alio eſſe in aliquo ſecundum nouam habitudinem, & ideo cuicunque perſonæ conuenit facere alterum iſtorum, ſcilicet quòd ſit in aliquo ſecundum nouam habitudinem
E dicetur mittere ſpiritumſanctum, quàmuis non ſit principium ſpiritusſancti, ſecundum quod eſt ab aliquo. Et quia tota trinitas facit ſpiritumſanctum eſſe in aliquo ſecundum nouam habitudinem propter donum collatum totius trinitatis. ideo tota trinitas dicitur mittere ſpiritumſanctum, & ipſe ſeipſum miſit, & ipſe a ſe mittitur ſub eodem ſenſu.
I ¶ VERVNTAMEN ſi loquamur de proceſſione, habebit minus de proprietate, & minus proprie dicetur ſpiritumſanctum procedere a ſe quàm mitti a ſe; ſed tamen, quia proceſſio temporalis,
Ibid. vbi 7. vt dictum eſt, ponit nouam habitudinem ad creaturam in quam procedit, & omnis nouitas pertinet ad aliquam factionẽ, ideo etiam ſecundum proceſſionem temporalem ſpiritusſanctus ab alio eſt, & exiſtens nouo modo in aliquo. Et ſic ſub codẽ ſenſu concederetur, q ſpi. ſanctus procedat a ſe temporaliter.

AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd non eſt de ratione dationis, q ponat aliqua authoritas reſpectu dati: niſi quãdo datur aliquid quod habetur per modum domini, & tale donum non eſt in diuinis, vt dictum eſt.

A ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd neutrum horum homines
In cor. ar. efficiunt, quæ in miſſione importantur, quia nec gratiam conferunt, nec ab eis ſpi. ſanctus procedit, & ideo nullo modo poteſt homo mittere ſpiritumſanctum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd miſſio non ponit tantum exitum, ſed cum hoc aliquid aliud, ſcilicet eſſe in creatura ſecundũ nouam habitudinẽ. Et quamuis ſecundũ alterum, ſcilicet exitum. nõ referatur ad ſe ſicut ad principiũ, tamen ſm vtrunque coniunctum refert ad ſe ſicut ad principiũ: ipſe enim facit ſe exiſtentem ab alio, ſecũdum nouam habitudinem eſſe in aliquo, ratione perfectionis quam illi confert.

¶ Ad quartum dicẽdum, quod quàmuis proceſſio importet tantũ reſpectum ad perſonam a qua habet eſſe, tamen proceſſio temporalis, vt
In hac diſt. q.1.ar.2. dictum eſt, importet reſpectum ad creaturam in quam procedit, & huius ratione, temporaliter dicitur procedere a ſe, ſicut & mitti a ſe.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd ipſe ſpiritusſanct᷒ quamuis non ſit principium ſuiipſius ſimpliciter, tamen ipſa facit ſe exiſtentem ab alio eſſe in aliquo, ſecundum nouam habitudinem. Et ſm hoc, totum coniunctum refert in ſe, ſicut in principium ratione alterius tñ, ut patet ex pdictis. In hoc ar.

ARTICVLVS II.

b Vtrum ſpiritusſanctus mittat, uel det filium.

D AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd ſpiritusſanctus non det, vel mittat filium. Auguſt. enim dicit exiſſe filium a patre & venire in mundum, hoc eſt filium mitti a patre, ſed filius non exit a ſpiritusſancto. ergo nõ mittitur ab ipſo. 2. de Trini. c.5.to.3.
¶ 2 Item, ſicut filius ſe habet ad patrem, ita ſpiritusſanctus ad filium, ſed filius nullo modo mittit patrem, ergo nec ſpiritusſanctus filium.

CONTRA. Iſa.48. Et nunc miſit me dominus, & ſpiritus eius, & exponit Glo. de filio. ergo mittitur a patre, & ſpi. ſancto. Lib.3.c.2.
¶ Item, Amb. lib. de ſpiritusſancto. Datus filius eſt a patre, ut Iſa. dicit 9. Filius datus eſt nobis, Datus eſt, audeo dicere & a ſpiritusſancto, quia a ſpi. ſancto miſſus eſt. ergo &c.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam diſtinguunt triplicem miſſionẽ filij. Vnam, qua miſſus eſt in carnem. Aliã, qua mittitur in mentem. Tertiam, qua mittitur ad prędicandũ, & ſecundum hanc vltimam miſſionem, dicunt filium miſſum a
E ſpiritusſancto, nõ autem ſecundum duas primas, ſed ſolum a patre. Cuius ratio eſt ſecundum eos, quia miſſio ad prædicandũ poteſt conuenire Chriſto ratione humanæ naturæ, cuius aſſumptio præſupponitur. Sed duæ primæ miſſiones referuntur ad ipſam perſonam filij, quia miſſio in carnem conuenit ipſi perſonæ ſecundum ſe, & non ratione humanæ naturæ, cuius aſſumptio conſequitur miſſionem ſecundum intellectum; ſicut effectus cauſam; & ſicut terminus motum. Et ſimiliter in mentem non mittitur ratione humanæ naturæ, & quia ſpiritusſanctus non habet authoritatem reſpectu perſonæ filij, ſed tantum reſpectu naturæ aſſumptæ: ideo concedunt tertiam miſſionem filij eſſe a ſpi. ſcõ, & non duas primas. Sed quia vt dictum eſt: non
In hac diſt. q.1.art.2. requiritur de neceſſitate quòd in mittente ſit authoritas reſpectu miſſi, ſed tantum efficientia reſpectu eius, ſecundum quod miſſus dicitur mitti: ideo concedimus, quòd ſpiritusſanctus, & tota trinitas miſit filium, ſecundum quamlibet miſſionem, & præcipue cum Aug. expreſſe dicat eum miſſum a ſpiritusſancto

loquens de miſſione in carne.in 2.de Trini.Mitti inquiens a patre ſine ſpirituſancto non potuit : quia pater intelligitur eum miſiſſe,cum fecit eum ex fœmina , quod vtique non fecit ſine ſpiritusancto.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quando pater dicitur mittere filium:in mittente intelligitur auctoritas reſpectu miſſi, non inquantum eſt mittens, ſed inquantum eſt pater. & ideo filium mitti a patre eſt ipſum exire a patre:non autem oſtenditur auctoritas in mittente,cū ſeipſum filius mittere dicit, vel cum ſpiritusſanctus eum mittat. & ideo filium mitti a ſe, vel a ſpiritusſancto, non eſt ipſum exire a ſe,vel a ſpiritusſancto.

2.de Trini. c.5o.to.3.

Quæſtio: cur dicat a meipſo non veni.

SEd adhuc opponitur: ſi filius a ſeipſo miſſus eſt.cur ergo ait, a meipſo non veni? Ad hoc Aug. reſpondet in 2.lib.de Trini. dicens,hoc dictum eſſe, ſecundū formam ſerui , ſecūdum quam non fecit, vt mitteretur, idest, non eſt operatus incarnationem,ſed ſecundum formā dei.

¶Ad ſecūdū .ergo dicēdū,ꝙ fili⁹ nō pōt mittere prem: q̄a pr nō pōt mitti,cū nō ſit ab alio.ſi ab alio eēt & mitti poſſet,& fili⁹ eū mitteret.

EXPOSITIO PARTIS TEXTVS.

SI enim ſpiritusſanctus ſeipſum dare nō poteſt &c.} Hic ponit Magiſter duas rationes ad oſtendendum, quòd ſpi.ſanctus dat ſe, quarum prima ſumitur ex parte poteſtatiæ.ſecunda,ex parte operationis, quorum vtrunque commune eſt tribus perſonis.Sed videtur,quòd non valeant: quia nos dicimus, quòd pater poteſt generare filium,& generat.filius aūt non pōt,nec gñat , nec tñ aliqua diuiſio ptātis,aut operationis ſequit;& ſilr videtur in propoſito.

¶Sed dicendum,ꝙ ſi dare & procedere temporaliter eſſet tantū ſecundum relationem æternæ originis, rationes non valerent, ſicut nec de generatione:ſed quia hoc includit etiam efficientia reſpectu quorundam effectuum in creatura, qui communiter ſunt a tota Trinitate:ideo rationes neceſſario concludunt.

DIVISIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

HIc quæritur. Vtrum ſemel &c.} Hic determinat de miſſione filii,ſecundum ſpeciales modos ipſius. Et diuiditur in partes duas.In prima , determinat veritatem, In ſecunda, remouet obiectionem .ibi {Hic quæritur: eum pater.} Prima in duas In prima,diſtinguit duos modos miſſionis filij. In ſecunda aſſignat ipſorū drīam. ibi{Ecce diſtincti ſunt.} Prima in duas. In prima,mouet quæſtionem. In ſecunda,ponit ſolonem.ibi {Ad quod dicim⁹ &c.} {Ecce diſtincti.} Hic aſſignat differentiam inter duos modos aſſignatos.Et diuiditur in duas, ſecundū duas differentias quas aſſignat. Secunda,ibi.{Præt.Notādum eſt.} {Hic qritur.} Hic excludit obiectionem.Et circa hoc tria facit. Primo,mouet obiectionem.Secundo,ponit ſolutionē.ibi{Ad quod di.} Tertio, in ſolutione improbat quorundam errorem, quem primo,ponit.ibi{Ideoq; pu.}Secundo improbat.ibi { Quòd Aug.&c.}

QVAESTIO IIII.

Ad intellectum huius partis de duobus q̄ritur.

Primo. De miſſione filij inuiſibili,ſecundum ſe:quia de viſibili dicetur.in tertio.

Secundo. De miſſione p cōparationē ad eos, adquos fit miſſio.

Circa primum tria quæruntur.

Primo. Vtrum,miſſio inuiſibilis conueniat filio.

Dist. 1.q.2. art. 2. Secundo. Vtrum,ſit diſtincta a miſſione ſpi. ſancti inuiſibili.

Tertio. Vtrum , aliqua miſſio ſit æterna : ſicut proceſſio eſt æterna, & temporalis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum filius inuiſibiliter mittatur in mentem.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd filius inuiſibiliter in mentem non mittatur. Ad miſſionem enim diuinæ perſonæ requiritur,quòd cognoſcatur ipſa perſona adueniens, & præcipue in miſſione ſapientiæ , quam nullus habens ignorat , ſed adueniente

F filio non cognoſcitur eius aduentus. Iob.9. Si venerit ad me non intelligo.ergo videtur,quòd filius non mittatur in mentē.

¶ 2 Item,miſſio eſt idem quod proceſſio temporalis,vt ſupra dictum eſt:ſed ſicut ſupra diximus,proceſſio non habet, quod dicatur temporalis,niſi ſecundum reſpectum in quem eſt , quē reſpectum habet proceſſio ſpiri.ſancti,ex ipſo mō pceſſionis, inq̄tum procedit ut amor. Cū igit pceſſio filii ea ſuo mō,nō habeat reſpectum vt in quem:ſed ſolum vt a quo, videtur ꝙ proceſſio temporalis filio non conueniat, & ita nec miſſio. Dist. iſta q. 1.art. 1. Ibidem.

Vtrum ſemel tantum miſſus ſit filius, an ſæpe.

HIc quæritur,vtrum ſemel tantum miſſus ſit filius an ſæpe mittat̄. Si enim miſſio filij ipſius tantū incarnatio eſt cum ſemel tantum incarnatus ſit,& ſemel tātum videtur miſſus : at ſi ſæpe mittitur,eſt & alia ei⁹ miſſio,q̄ incarnatio. Sed quæ ē illa?nunquid æterna genitura miſſio

G

¶3 Præt. Perſona diuina nō mittitur niſi in donis gratiæ gratum facientis:ſed dona pertinentia ad intellectum quæ appropriantur filio , non ſunt gratum facientia , cū ſint coīa bonis & malis, vt dicitur. 1.Corin.13. Si habuero omnem ſcientiam &c. ergo filius non dr mitti inuiſibiliter in donis ſibi appropriatis,& ita nullo mō.

IN CONTRARIVM eſt quod habetur.Sap̄.9.Mitte illā ſapientiam de cælis,ſcilicet tuis &c.Non autem loquitur de ſapientia eſſentialiter dicta , quia illa non mittitur, cum non ſit ab alio.ergo loquitur de ſapientia genita,quæ eſt filius. Libro 4. de

H ¶ Item, Augu.Sicut filium generari,eſt ipſum eſſe a patre : ita filium mitti,eſt cognoſci,quòd ſit a patre.hoc autem contingit. ergo & filium mitti . Trini.c.20. to.3.

RESPONDEO dicēdum,quòd ſicut in exitu rerū a principio,dicitur bonitas diuina in creaturas procedere, inquantū repræſentatur in creatura per ſimilitudinem bonitas diuina in ipſa recepta.Ita in reductione rationalis creaturæ i deum, intelligitur proceſſio diuinæ perſonæ,quæ & miſſio dicitur inquantum propria relatio ipſius perſonæ diuinæ,repræſentatur in anima per ſimilitudinem aliquam receptam,quæ eſt exemplata & originata ab ipſa proprietate relationis æternæ. Sicut proprius modus quo ſpi.ſanctus refertur ad patrem eſt amor, & propri⁹ modus referendi filium in patrem eſt , quia eſt verbum ipſius, manifeſtans ipſum. vnde ſicut ſpi.ſanctus inuiſibiliter procedit in mentem per donum amoris,ita filius per donum ſapientiæ , in quo eſt manifeſtatio ipſius patris,qui eſt vltimū ad qd recurrimus. Et quia ſecundum receptionem horum duorum, efficitur in nobis ſimilitudo ad propria perſonarum;ideo ſecundum

L nouum modum eſſendi : prout res eſt in ſua ſimilitudine,dicuntur perſonæ diuinæ in nobis eſſe,ſecundum quòd nouo modo eis aſſimilamur, & ſm hoc vtraque proceſſio dicitur miſſio .

VLTERIVS ſicut prædicta originantur a proprijs perſonarum:ita etiam effectum ſuum non conſequuntur,vt coniungantur fini niſi virtute diuinarum perſonarum: quia in forma impreſſa ab aliquo agente,eſt virtus imprimentis. Vnde in receptione huiuſmodi donorum, habentur perſonæ diuinæ nouo modo quaſi ductrices in finem, vel coniungentes. Et ideo, vtraque proceſſio dicitur datio , inquantum eſt ibi nouus modus habendi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad rationem miſſionis non requiritur, quòd ſit ibi cognitio actualis perſonæ ipſi⁹, ſed tantum habitualis,inquantum,ſcilicet in dono collato, qd eſt habitus, repræſentatur proprium diuinæ perſonæ : ſicut in ſimilitudine : & ita dicit,quòd mitti eſt cognoſci, quòd ab alio

K ſit per modum repræſentationis. Sicut aliquid dicitur ſe manifeſtare,vel facere cognitionem de ſe: inquantum ſe repræſentat in ſui ſimilitudine,ſed tamen me habere actuale donū in quo perſona diuina detur,nō poſſum ſcire certitudinaliter in actu, propter ſimilitudinem actuum moralium ad actus meritorios,& ſi poſſim ex aliquibus ſignis conijcere,niſi per reuelationem fiat certitudo.& ideo dicit Iob.Si venerit &c. quia certitudinaliter gratia gratum faciens, in qua eſt aduentus diuinæ perſonæ,cognoſci non poteſt:quamuis ipſum donum perceptum ſit in ſe ſufficienter ductiuum in cognitionem aduenientis perſonæ . I

¶ Ad ſecundum dicendum,quòd proprium ſpi.ſancti quod eſt amor, poteſt dupliciter habere reſpectum ad creaturam,vel vt ad obiectum, vel ſecundum rationem principij exemplaris ad principiatum exemplatum : ſed proprium filij vnam tantum habere poteſt relationem dictarum,ſcilicet illam quæ eſt ſecundum rationem principij , & hoc ſufficit ad proceſſionem temporalem

A poralem filij, quàmuis ſecundum plura poſſit attendi reſpectus temporalis in proceſſione ſpiritusſancti: & ita etia miſſio vtrique conuenire poteſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quando aliquid participatur, non ſecundum ſuum actum perfectum, ſed ſecundum aliquem modum, non dicitur ꝓprie baberi ſicuti aïalia habēt aliquem modum prudentiæ, non tamen dicuntur prudentiā habere: qa nō habent actum rationis, qui proprie ē actus prudentiæ, ſcilicet ipſa electio. vnde magis habent aliquid ſimile prudentiæ, quàm prudentiam. Videmus autē ī cognitione duos gradus. Primum, ſecundum quòd cognitio intellectiua tendit in vnum. Secundum, prout verum accipit vt conueniēs, & bonum, & niſi ſit aliqua reſiſtentia ex tali cognitione ſequitur amor, & delectatio, quia ſecundum Philoſophū 7. Ethi. Delectatio conſequitur operationem perfectam non impeditam. Vnde felicitas contemplatiua eſt quando aliquis peruenit ad vltimam operationem intellectus, & ipſam ſine impedimento exercet. Conſtat autem, quòd in proceſſione verbi æterni eſt cognitio perfecta, ſecūdum omnem modum. & ideo ex tali notitia procedit amor. vnde dicit Auguſt. Verbum, quòd inſinuare intendimus, cum amore notitia eſt. Quandocunque igitur habetur cognitio ex qua non ſequitur amor gratuitus, non babetur ſimilitudo verbi, ſed aliquid illius. Sed ſolum tunc habetur ſimilitudo verbi, quando babetur cognitio talis, ex qua procedit amor: qui coniungit ipſi cognito, ſecundum rationem conuenientis. Et ideo non habet filium in ſe inhabitantem niſi qui recipit talem cognitionem. hoc autem non poteſt eſſe ſine gratia gratum faciente. Vnde conſtat, quòd ſimpliciter & proprie loquendo filius, nec datur, nec mittitur, niſi in dono gratiæ gratum facientis, ſed in alijs donis quæ pertinent ad cognitionē, participatur aliquid de ſimilitudine verbi. D

D.106. (beside "tendit in vnum")
cap. 14. (beside "ſequitur amor")
9. de Trini. c.10.to.3. (beside "ex tali notitia")

eius dicenda eſt, an etiam alia miſſio quærenda eſt?

Quòd duobus modis dicitur filius mitti.

AD quod dicim⁹, quòd duobus modis dicitur filius mitti preter B illam æternam geniturã quę ineffabilis eſt, ſecundum quam etiam, miſſus poſſet dici, vt videtur quibuſdam: ſed melius, & verius ſecundum eã dicitur genitus. preter eam ergo duobus modis dicitur mitti, ſcilicet, vel cùm viſibiliter mundo apparuit carne indutus, vel cum ſe in animas pias ſic transfert, vt ab eis percipia- C

ARTICVLVS II.

Vtrum miſſio filij diſtinguatur a miſſione ſpiritusſancti.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd miſſio filij diſtinguatur a miſſione ſpiritusſancti. Miſſio enim eſt temporalis proceſſio, vt ſupra dixit Magiſter. Sed alia eſt ratio proceſſionis filij, alia ratio proceſſionis ſpiritusſancti; quia ſpiritusſanctus procedit vt amor, filius vt verbum. ergo & alia ratio miſſionis. (Dist.14)

¶ 2 Item, Omne quod conuenit aliquibus, ſecundum prius & poſterius, non conuenit eis ſecundum eandem rationem. Sed ſpiritusſancto cōuenit datio ꝑ prius, quàm filio: quia habet rationem primi doni. ergo alia eſt ratio dationis in vtroque. ergo & miſſionis, cum miſſio ſit ipſa datio. E

¶ 3 Præt. Dona in quibus datur filius, & ſpiritusſanctus ſunt diuerſa, & non dependentia adinuicem. Sed eorum quæ non dependent adinuicem vnum poteſt eſſe ſine alio. ergo miſſio filij poteſt eſſe ſine miſſione ſpiritusſancti, & econuerſo: & ita ſunt diſtincte etiam ſecundū tēpus miſſionis.

¶ 4 Præt. Videmus ſenſibiliter quoſdam ſimplices ferventes eſſe in amore diuino, qui tamen ſunt valde hebetes in cognitione diuinæ ſapientiæ, & econuerſo, cum igitur miſſio filij ſit ſecundum donum ſapientiæ, & miſſio ſpiritusſancti ſit ſecūdum donum amoris: videtur quòd vna miſſio ſine alia poſſit eſſe.

Dist.14 CONTRA. Miſſio ſpiritusſancti, eſt ad ſanctificandum creaturam, vt ſupra dixit Magiſter. Si igitur miſſio filij quæ eſt etiam in gratia gratum faciente, cuius eſt ſanctificare, eſſet alia a miſſione ſpiritusſancti, eſſent duæ miſſiones ad ſanctificandum creaturã rōnalē, & ita altera ſuperflueret, quod nō inuenit in operibus diuinis. ergo vna miſſio non diſtinguitur ab alia.

A RESPONDEO dicendum, quòd de diſtinctione miſſionum filij & ſpiritusſancti, tripliciter contingit loqui: aut quantum ad ipſarum diuerſitatem realem, aut quantum ad rationem miſſionis, aut quantum ad earum ſeparationem. Si primo modo, cum in miſſione duo conſiderentur, ſcilicet exitus perſonæ miſſæ ab alia, & effectus ſecundum quem nouo modo in creatura, perſona diuina eē dicitur. vtroque autem modo miſſio filij eſt alia a miſſione ſpiritusſancti, ſecundum rem. Quia & generatio qua fili⁹ exit a patre, eſt alia a proceſſione ſpiritusſancti qua exit ab vtroque. Similiter donū ſecundum quod, perficit intellectum, ſcilicet ſapientia, ſecundum quod, attenditur miſſio filij, eſt aliud a dono quod perficit affectum, vel voluntatem, ſecundum quod attenditur miſſio ſpiritusſancti. Si autem ſecundo modo de earum diſtinctione loquamur, hoc autem poteſt eſſe dupliciter, aut ſecundum rationem propriam vtriuſque, aut ſecundum communē; ſi ſecundum communem, tunc eadem ratio eſt miſſionis filij & ſpiritusſancti quantum ad vtrunque, quia & eſſe ab alio commune eſt vtrique, & ſimiliter eſſe nouo modo in creatura. Sed ſecundum propriam rationem vtrunque differt, quia & propria ratio proceſſionis filij non eſt propria ratio proceſſionis ſpiritusſancti, cum ille procedat vt amor, & hic ut filius, vel verbum: & ſimiliter proprius modus quo filius dicitur eſſe in creatura non eſt proprius modus quo ſpiritusſanctus eſt, quinimo, vnus per ſapientiam, alter per amorē. Si autem tertio modo, tunc dico, quòd vna miſſio nūquam eſt ſine alia: quia amor ſequitur notitiam, notitia perfecta, ſecundum quam eſt, & miſſio filij ſemper inducit in amorem. & ideo ſimul infunduntur, & ſimul augmentantur. C

†c.20.to.3. (beside "dicitur. vtroque autem")
†Io.1.&16. (beside "neratio qua fili⁹ exit")
† Sap.9. (beside "ficit intellectum")

-tur, ac cognoſcatur. Hos duos miſſionis modos Auguſt. aperte diſtinguit in 4. lib. de Trini. dicens. † Non enim ipſo quòd de patre natus eſt, miſſus dicitur filius: ſed vel eo quòd apparuit huic mundo verbum caro factum. Vnde dicit. † A patre B exiui, & veni in mundum. vel eo quòd ex tempore cuiuſquã mēte percipitur, ſicut dictum eſt, de ſapientia. † Emitte illam de cęlis ſanctis tuis, & a ſede magnitudinis tuę, vt mecum ſit & mecum laboret, ideſt, doceat me laborare. Et tunc vnicuique mittitur cum a quoq̃ cognoſcitur, atque percipitur quantum cognoſci, & percipi poteſt pro captu, vel proficien

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quàmuis ſit alia D proceſſio ſecundum rem, conueniunt tamē in quodam communi, ſecundum rationem quod eſt eſſe ab alio. (Dist. 13. q. vnica art. 1.)

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd vt prius diximus, in diuinis non eſt prius & poſterius, tamen exitus ſpiritusſancti præſupponit exitum filij, ſecundum ordinem naturæ, & ex parte iſta, ſi liceret ita loqui poſſemus dicere, quòd miſſio filij ex parte exitus importati, eſt prior miſſione ſpiritusſancti: ſed hoc eſſet ſecundum rationem propriam vtriuſque, & non ſecundum rationem communem. Si autē conſiderentur iſtę miſſiones quantum ad effectum in creatura. hoc dupliciter. Vel ex parte ipſius dantis, vel mittentis. Vel ex parte ipſorum donorum in quibus ſit miſſio. Si ex parte donorum, tunc ſimpliciter naturaliter notitia præcedit amorem, & ex parte illa miſſio filij miſſionē ſpiritusſancti, ſed hoc erit ſecundum rationis propriæ conſiderationem & non communis, ſicut omnes ſpecies motus æqualiter conueniunt in ratione communi motus: tamen ſecundū eſſe ſuum proprium, motus localis eſt prior alijs motibus. Si E autem ex parte dantis, cum primum mouens & inclinans ad dandum ſit ipſe amor, ſic datio ſpi. ſancti eſt prior datione filij; ſed hoc non ita exprimitur in ratione miſſionis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dona in quibus mittitur filius, & ſpiritusſanctus conſequuntur ſe inuicem neceſſario, vt ſupra oſtenſum eſt, & ideo ratio procedit ex falſis. (In corpore.)

¶ Ad quartum dicendum, quod illa notitia ex qua procedit amor, viget in feruentibus diuino amore, quà, ſcilicet cognoſcunt diuinam bonitatem inquantum eſt finis: & inquantum eſt largiſſime in eos profluent ita beneficia, & talem notitiam perfectã non habent qui amore ipſius non accenduntur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd utraque miſſio ordinatur ad finem vnum vltimum, ſcilicet coniungere deo, ſed effectus vtriuſque miſſionis differt ſecundum duo, quę inueniuntur in rationali creatura, quibus deo coniungitur, ſcilicet intellectus, & affectus, & ita neutra ſuperfluit.

ARTICVLVS III.

c *Vtrum miſſio poſſit eſſe æterna.*

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quod miſſio poſſit eſſe æterna, ſicut dicit Grego. Eo mittitur filius, quo generatur, ſed generatio eius eſt æterna: ergo, & miſſio.

Hemil. 26. in nocte Paſchæ. to. 2.

¶ 2 Item, Sicut miſſio dicit reſpectum a quo eſt, & in quem ita & proceſſio amoris, vt ſ dictum eſt: ſed proceſſio amoris eſt æterna a patre in filium. ergo, & miſſio poteſt eẽ æterna.

In hac diſt. q. 3. art. 2.

¶ 3 Præt. Sicut miſſio dicitur per reſpectum ad creaturam: ita & donum, ſed donum ſpi. ſancti dicitur ab æterno. ergo, & miſſio poteſt dici æterna.

CONTRA eſt illud, quod Augu. in litera dicit: Non eo, quòd de patre natus eſt, dicitur filius miſſus &c.

tis ĩ deum, vel perfecte in deo animæ rationalis.

Quòd ſecundum alterum ſemel, & ſecũdum alterum ſit ſæpe miſſus: & ſecundum alterum, ut ſit homo, & ſecundum alterum, ut ſit cum homine.

E

ECce diſtincti ſunt duo modi miſſionis filij, & ſecundum alterum ſemel tantum miſſus eſt dei filius, ſecundum alterum ſæpe miſſus eſt, & mittiť quotidie. Nam ſecũdum alterum miſſus eſt, vt ſit homo, quod ſemel tã-tum factum eſt, ſecundum alte-

H ¶ Præt. Miſſio ſemper ponit nouum modum exiſtendi in aliquo ipſius miſſi: ſed nihil nouum eſt æternum: ergo non eſt æterna: ſed tm̃ temporalis, & hoc ſimpliciter concedendum eſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Greg. poteſt tripliter exponi. Vno modo, quòd loquatur de generatione temporali ipſius filij, ſecundum quam dicitur miſſus in carne. Secundo modo, vt ly eo, non ſit aduerbium, ſed ablatiui caſus: vt ſit ſenſus ab eo a quo generatur mittitur, & hoc verum eſt. Tertio modo, vt loquatur non de miſſione in actu: ſed ſecundũ aptitudinem, ex hoc enim filius eſt, vt ita dicam, miſſibilis, quo a patre per generationem exiuit. Eſſe enim ab alio non dicit totam rationem miſſionis, vt patet ex dictis.

Ibid. vbi ſ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd proceſſio amoris quãmuis ſit in aliquem, non tamen ponit nouum modum exiſtendi in illo, & ideo poteſt eſſe æterna: ſed miſſio ponit nouitatem exiſtendi in aliquo, & ideo non poteſt eſſe æterna. Et propter hoc,

I quãmuis poſſit cõcedi aliquo modo, quòd ſpi. ſanctus procedat a patre in filium ab æterno, non tamen conceditur, quòd mittatur a patre in filium ab æterno.

¶ Ad tertium dicendum, quòd miſſio eſt nomen verbale, vnde importat actualem relationem ad creaturam, ſed donum imponitur ab aptitudine donandi, & ideo non importat actualem reſpectum ad creaturam, propter quod ab æterno ſpiri. ſanctus dicitur donum, non autem miſſus, ſicut nec datus.

QVÆSTIO V.

E

Deinde quæritur de miſſione filij, per comparationem ad eos ad quos mittitur.

Et circa hoc tria quæruntur.

Primo. Ad quos fiat miſſio filij, vel ſpiritusſancti.

K Secundo. Suppoſito, quòd ad omnes ſanctos: Vtrũ, plenius poſt incarnationem, quàm ante.

Tertio. De effectu inuiſibilis miſſionis: Vtrum, faciat eos ad quos mittitur, non in hoc mundo eſſe.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum miſſio fiat ad creaturas irrationales.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd miſſio fiat etiam ad creaturas irrationales, eſt enim miſſio ad ſanctificandum creaturam: vt dictum eſt, ſed quædam creaturæ irrationales dicuntur ſanctificari, vt templum, & vaſa. ergo, & ad eas fit miſſio.

Diſt. 14. q. 2. ar. 2

¶ 2 Item. In nullo poteſt eſſe gratia, niſi miſſio ad ipſum fiat: ſed in ſacramentis continetur gratia, & tamẽ ſunt in ſenſibiles creaturæ. ergo ad eas fit miſſio.

F ¶ 3 Item. Filius non tantum procedit, vt verbum manifeſtans patrem per modum cognitionis: ſed etiam, vt repræſentans patrem ſecundum ſimilitudinem naturæ, ſed omnes creaturæ, et inſenſibiles habent ſimilitudinem generationis filij, inquantũ procedunt in aliqua imitatione diuinæ naturæ, ſecundum attributa participata: ſicut rationalis creatura participando ſapientiam, habet ſimilitudinem ipſius inquantum procedit, vt verbum. ergo cũ ratione iſtius aſſimilationis dicatur filius mitti ad rationales creaturas, inquãtum eſt verbum, eadem ratione debet mitti ad irrationales, inquãtum eſt filius.

Cap. 10.

CONTRA. Miſſio diuinæ perſonæ eſt tantum ſecundũ gratiam gratum facientem, vt dictum eſt, huius autem creaturæ rationales tantum capaces ſunt. ergo ad eas tantum fit miſſio.

Ibid. vbi ſ.

rum vero mittitur, vt ſit a cũ homine, quomõ quotidie mittitur ad ſanctos, & miſſus eſt, etiam ante incarnationem ad omnes ſanctos q ante fuerunt, & etiã ad angelos. Vnde Aug. de filio, i. de ſapientia patris ſ loquẽs in 4. lib. de Tri. ait. Al-

G ter mittitur ſapiẽtia, vt ſit cũ homine, aliter miſſa eſt, vt ſit hõ. b In animas. n. ſanctas ſe transfert, & amicos dei, & prophetas conſtituit: ſicut etiam implet ſanctos angelos, ſed cũ venit plenitudo tẽporis miſſa eſt nõ vt impleret angelos, nec vt eſſet angelus, nec vt eſſet cũ hominibus, uel in hominibus tantũ, vt antea in patrib⁹ erat,

¶ VLTERIVS, Quæritur, vtrum ad omnes ſanctos ratio- I I

H ne augmenti gratiæ, dicatur mitti filius, vel ſpi. ſanctus. Et videtur, quòd non. Quia miſſio dicit nouum modũ exiſtendi perſonæ diuinæ in creatura, ſed per gratiæ augmentum non dicitur alio modo, deus eſſe in ſanctis, quàm prius. ergo ad eos non fit miſſio diuinæ perſonæ.

¶ Præt. Miſſio perſonæ fit ad reuocandum rationalem creaturam, vt Magiſter dicit, ſed non reuocantur niſi errantes. ergo cum ſancti non ſint errantes, ad eos non fit miſſio.

¶ Contra. Spiritusſanctus miſſus eſt ad Apoſtolos in Penteco. in viſibili miſſione, ſed miſſio viſibilis demonſtrat inuiſibilem. ergo etiam & inuiſibiliter: ſed ipſi prius habebant gratiam. ergo ſecundum augmentum gratiæ in ſanctis, dicitur ad eos mitti filius, vel ſpiritusſanctus.

¶ VLTERIVS. Quæritur, vtrum ad angelos, & ad alios beatos fiat miſſio ſpi. ſancti. Videtur, quòd non. Miſſio enim ſemp eſt ſecundum aliquem effectum gratiæ, cui in eo mittitur, ſed in angelis, & beatis qui deuenerunt ad terminum vitæ, neque I I I

I datur de nouo gratia, neq; augetur. ergo ad eos non fit miſſio.

¶ Item, Non eſt idem nuntius, & ad quem fit miſſio: ſed in miſſione filij & ſpiritusſancti angeli ſe habent, vt nuntij: quia cuſtodiunt, & ſuggerunt. ergo videtur, quòd ad eos non fiat miſſio: quia ſic oporteret ire in infinitum.

¶ Sed contrarium, habetur ex litera.

¶ VLTERIVS. Quæritur, vtrum ad Chriſtum ſecundum I I I I quod homo poſſit fieri miſſio. Videtur, quòd non. miſſio enim ſemper eſt ad diſtans, ſed humana natura nunq̃ fuit in Chriſto diſtans a diuina, immo a principio conceptionis ſuæ fuit coniuncta per vnionem, & per plenitudinem omnis gratiæ. ergo videtur quòd ad eum non fiat miſſio.

¶ Præt. Miſſio eſt ad ſanctificandum creaturam, ſanctificatur autem quod non eſt ſanctum, cum igitur Chriſtus nunq̃ fuerit non ſanctus: videtur quòd ad eum non poſſit fieri miſſio.

K ¶ Contra. Miſſio ſpi. ſancti eſt ipſa datio, ſed ſpiritusſanctus datus eſt Chriſto, vt dicitur Ioan. 3. Non. n. ad menſurã &c. ergo ad eum fit miſſio.

¶ Præt. Miſſio viſibilis eſt ſignum inuiſibilis: ſed ad Chriſtum facta ẽ miſſio viſibilis ſpiritusſancti in colũbæ ſpecie. Matth. 3. ergo & inuiſibilis.

RESPONDEO dicendum, quòd cum miſſio diuinæ perſonæ ſit ſolum in donis gratiæ gratum facientis, ad illos ſolum fit miſſio, quibus huiuſmodi dona conferri poſſunt, & ideo concedimus, quòd ad omnes rationales creaturas poteſt fieri miſſio, niſi ſint deprauatæ per obſtinationem in malo, ſicut dæmones & damnati, & non ad irrationales creaturas.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd ſanctificari tripliciter dicitur. Vno modo, ſecundum quòd ſanctum dicitur mundum, prout ſanctificatio dicitur emundatio a peccato per gratiam. Alio modo, ſecũdum quod ſanctum dicitur firmum, dicitur ſanctificatio, & confirmatio in bono per donũ gratiæ, vel gloriæ. Et iſtis duobus modis eſt tantum in rationali creatura,

&

& ſecundum hos tantum fit miſſio. Tertio modo dicitur ſanctificatio, ſecundum quòd aliquid accommodatur ad vſum diuini cultus, quem decet omnis munditia, & hoc modo dicũtur templum, & vaſa ſanctificari.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in ſacramentis non habetur gratia ſicut in ſubiecto gratiæ, ſed ſicut in inſtrumento in quo confertur gratia, De hoc tamẽ habebitur in quarto.

Diſt. 2. q. 2. ar. 2.

vnde ſanctificatio ſacramenturum pertinet ad tertium modum, ſm quem non fit miſſio.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd miſſio pertinet ad reditũ creaturæ ĩ finem, & ideo non poteſt eſſe miſſio, niſi ſecũdum illa quę poſſunt dicere relationem in finẽ: ſed generatio filij in quãtum filius eſt, dicitur tantum ſecundum exitum a principio, & ideo ſecundum rationem illam non pertinet ad miſſionem. ſed magis ad creationem, ſecundũ quod res æducuntur in eſſe, prout dicitur, quòd per filium oĩa facta ſunt: ſed ratio verbi & amoris poſſunt ſe habere ad vtrũque, & ideo ratio verbi & amoris pertinet ad creationem, & ad miſſionem.

4. de Trini. 20.

& in ꝓphetis ſed vt ipſum verbum fieret caro, ideſt, homo.

Quòd ſecundum alterum modum dicitur miſſus in mundum. ſecundum alterũ non.

PRæterea notandũ eſt, quòd cum his duobꝰ modis mittatur filiꝰ, ſecũdum alterum dicĩ miſſus in mundum. ſecundum alterũ vero nõ. Eo enim modo miſſus in mundum dicitur quo viſibilis mũdo apparuit. Vnde Aug. in eodem lib. ait. Cum ex tpe cuiuſquam mente percipitur mitti quidem dicitur, ſed non in hunc mundũ. Non. n. ſenſibiliter apparet, i. corporeis ſenſibus præſto eſt. Nam & nos, ſecundum quod mente aliquid æternũ capimus c non in hoc mundo ſumus: & omnium iuſtorum ſpiritus etiam in carne viuentium, inquantum diuina ſapiunt, nõ ſunt in hoc mundo. Ex ꝑdictis liquet, quòd præter ineffabilem geniturã duobus modis mittitur filius, ſ. cum viſibiliter apparuit, vel inuiſibiliter percipitur mente.

Cur pater non dicitur miſſus, cum ab aliquo cognoſcitur ſicut filius.

B HIc quæritur cur, pater non dicitur miſſus cũ ex tẽpore a quoquam cognoſcitur ſicut filius? Ad qđ dicimus: quia in eo eſt principii authoritas. quæ non habet de quo ſit a quo filius eſt, & ſpiritus ſanctus. Pater enim eſt, vt ait Aug in eodem. lib. principium diuinitatis totius, vel ſi melius dicitur deitatis, quia principiũ eſt filij & ſpi. ſancti.
C Nam vt ait Aug. in eodem. †Si voluiſſet etiam deus pater per ſubiectã creaturam viſibiliter appareret, abſurdiſſime tamẽ, aut a filio quẽ genuit, aut a ſpi. ſancto q de illo ꝓcedit miſſus

¶ Et præterea, imitatio diuinæ naturę quam filius perfecte accipit, eſt etiam ſecundum primos effectus quibus in eſſe naturę ſubſiſtimus: qui non ſufficiunt ad talem coniunctionis rationem, qualem miſſio requirit.

¶ Quartum concedimus.

¶ Ad id quod vlterius quæritur dicendum, quòd filius & ſpiritusſanctus dicuntur mitti ad ſanctos ſecundum augmentum gratiæ. Sed augmentum gratiæ poteſt eſſe dupliciter, aut ſecundum intentionem eiuſdem virtutis tantum, & ratione huius augmenti non dicitur noua miſſio, aut ſecundũ quod per augmentum gratiæ perficit in nouum vſum, vel actum gratiæ, & ſecundum hoc dicitur ſpi. ſanctus & filius mitti noua miſſione, verbi gratia. Notitia talis quę habetur de deo, vt ex ea procedat amor ſufficit ad rationem miſſionis filij. Quando autem, ita notitia per inſpirationem eleuatur, vt etiam diuina myſteria cognoſcat, ſic datur in dono prophetiæ. Et ſimiliter eſt de ſpi. ſancto, quia amor charitatis quicunque ſufficit ad miſſionem ſpi. ſancti, ſed quando virtus amoris excreſcit, vt ratione amoris cõferatur ſibi aliquis alius vſus gratiæ, vt miracula facere, vel ſine difficultate omnem tentationẽ vincere, vel aliquid huiuſmodi. tunc dicitur eſſe noua miſſio ſpi. ſancti. Quidam tamen dicunt quòd in omni, augmento gratiæ gratum facientis, eſt miſſio diuinæ perſonæ, quod etiam facile poteſt ſuſtineri.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd quàmuis non ſit alius modus accipiendo generales modos, tamen eſt ſecundum aliquem ſpecialem modum inquantum, ſecundum ſpecialẽ vſum gratiæ aſſimilat ſibi illum ad quem fit miſſio. Vel etiam eſt in eo pleniori modo, & hoc ſufficit ad miſſionem quantum ad ſecundam opinionem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd reuocare aberrantem accidit miſſioni ex parte eius ad quẽ fit miſſio qui eſt in culpa. miſſio enim determinat terminum ad quem, vt ſcilicet per miſſionẽ gratia conferatur, non autem ex ratione miſſionis determinat terminus a quo, ſiue ſit ſtatus culpę: ſiue ſit ſtatus naturalium tantum, vel etiam ſtatus minoris gratiæ. Vel dicendum, quòd quàmuis non reuocet a ctu errantem, tamen gratia facit, ne erret, & hæc eſt quædam reuocatio ab errore.

¶ Ad id quod vlterius quęritur de angelis & beatis, dicẽdum, quòd viſio quæ eſt eſſentialis beatitudinis, & charitas, & huiuſmodi quæ pertinent ad præmium ſubſtantiale non augentur

A in eis ex quo iam beati ſunt effecti, ſed per hoc non tollitur quin aliquę reuelationes nouæ fiant in eis, cũ quantuncunque perficiatur eorum cognitio in infinitum a dei cognitione excedat, & ſecundum illas nouas reuelationes conſurgũt ad dei amorẽ, non quidem vt magis ament, ſed vt ſub alia ratione eorũ amor dirigatur in deum.

D. 308.

¶ Dicendum igitur ad primum, quod angelis facta eſt miſſio filij & ſpiri. ſancti in ipſa collatione gratiæ, vel gloriæ. Vlterius etiam fit ad eos miſſio filij & ſpi. ſancti poſtquàm beati ſunt effecti ſecundũ nouas reuelationes, & nouos mõs amandi. Et per hoc patet reſponſio ad primũ: quia quàmuis non fiat ad eos miſſio ſecundum augmẽtum gratiæ intenſiue, fit tamen ſecundum qđ quodãmodo eorum gratia extenſiue ad plura augetur ex nouis reuelationibus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in eadem miſſione non ẽ idem nuntius, & ad quem fit miſſio, ſed in diuerſis nõ eſt inconueniens. Dico igitur, quòd in miſſione diuinarum perſonarum ad nos angeli ſunt miſſi, vel nuntij, nõ tanquàm ipſi menti illabentes, ſed per miniſterium exterius. In miſſione vero quæ fit ad eos, non ſunt ipſi ſicut nuntij, niſi forte, ſecundũ quod ſuperiores angeli cooperantur diuinis perſonis in illuminatione inferiorum, ſed tamen non erit abire in infinitum, quia eſt deuenire ad ſupremos angelos qui immediate lumen diuinę reuelationis recipiunt.

4. lib. de Tri c. 21. to. 3.

¶ Ad id quod vlterius Quęritur de Chriſto, dicendum, quòd non eſt dubium quin ad humanã naturam in Chriſto miſſus
D ſit dei filius miſſione viſibili quæ eſt in carnem. Sed vtrum ad Chriſtum ſecundum quod homo eſt mittatur filius inuiſibiliter, vel ſpi. ſanctus viſibiliter, vel inuiſibiliter, dubium eſt. Quidam enim dicunt, quòd ad ipſum nulla inuiſibilis miſſio facta eſt. Cuius rationem aſſignant. Quia Chriſtus ab initio cõceptionis ſuæ plenus fuit omni gratia. vnde gratia in eo nullo modo fuit augmentata. Et ideo neque ratione collationis gratię, neque ratione augmenti põ: ad eum fieri miſſio inuiſibilis, ſed miſſio viſibilis ſpi. ſancti ad ipſum facta eſt ad manifeſtationẽ interioris gratiæ, & non alicuius miſſionis interioris quę aliquam nouitatem in gratia importaret.

D. 312.

¶ Alij dicunt & verius, vt videtur, quòd ad animam Chriſti facta eſt miſſio inuiſibilis in collatione gratiæ quam in initio ſuæ conceptionis accepit, ſed poſtmodum nulla miſſio ad eum facta eſt, quia nulla circa ipſius gratiam innouatio facta eſt.

¶ Ad primum dicendum quod humana natura quàmuis tem
E pore non fuerit ante vnionem, tamen prius eſt ipſam conſiderare ſecundum intellectum in ſe quam, vt vnitam, & ideo ad ipſam fit miſſio filij per gratiã vnionis: quæ dicitur miſſio in carnem. Similiter etiam ſecundum quod intelligitur vnita, adhuc eſt diſtans a diuina natura, ſecundum conditionem naturę, quàmuis non ſecundum vnitatem perſonæ. & ideo ad naturam humanam ẽt vnitam põt fieri miſſio per gratiam inuiſibilem in mentẽ, quàmuis tempore, natura gratia nõ præcedat.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſanctificare eſt ſanctum facere: ſanctum autem facere contingit dupliciter, vel ex non ſancto, vel ex ſancto. Ex non ſancto dupliciter. Vel priuatiue, ideſt, quòd primum fuerit natum habere ſanctitatem non habens: & ſic ſanctificari non conuenit Chriſto. Vel negatiue, & ſic conueniat Chriſto ex non ſancto fieri ſanctum ſecundum humanam naturam, quæ prius quàm eſſet, ſancta non erat: & hoc ſufficit ad rationem miſſionis. Ex ſancto autem fieri ſanctum, eſt dupliciter. Vel ex minus ſancto facere magis ſanctum, & in

tali

tali ſanctificatione adhuc ſaluatur ratio miſsionis. Sed talis ſanctificatio, vel miſsio, Chriſto non competit, vel ſecundum continuationem ſanctitatis, vt ſit ſanctificari, in ſanctitate continuari, ſed hoc proprie non dicitur. Vnde hæc ſanctificatio non ſufficit ad rationem miſsionis, quia non ponitur aliqua innouatio, quàuis talis ſanctificatio Chriſto cōueniat: vt ipſe dicit Ioan. 17. Ego pro eis ſanctifico meipſum.

¶ Ad tertium, ſecundum aliam opinionem poteſt dici, quòd non omnis datio eſt miſsio, ſed illa quæ fit alicui præexiſtenti, quàmuis hoc non multum habeat rationis.

In cot. ar. 1c.2.to.3 ¶ Ad quartum, patet reſponſio per prędicta.

dicereť. Congruēter aūt ille dr̄ miſſus, q̄ in carne apparuit miſiſſe, aut ille q̄ ī ea nō apparuit.

Putauerunt quidam filium et ſpiritum ſanctum minorem patre: quia miſſi dicuntur.

IDeoq; putauerūt quidam hæretici, cum pr̄ non ſit miſſus, ſed filius & ſpi. ſan. patrē eē maiorē, ac filiū minorē eſſe & ſpir. ſan. atq; patrē quaſi maiorē miſiſſe vtrunq; quaſi minorem, qđ Aug. improbat in 4. lib. de Tri. illis contradicens. † Non ideo inqt, arbitrandū eſt, minorem eſſe filium, q̄ miſſus eſt a patre: nec ideo minorē ſpūmſanctū, quia & pater eum miſit & fili'. Siue.n. pp viſibilem creaturā, ſiue pp principii cōmendationem, non pꝑter inæqualitatē, vel imparilitatem, vel diſſimilitudinē ſubæ, in ſcripturis hæc G poſita intelliguntur. Non ergo ideo pater dicitur miſiſſe filiū, vel ſpiritumſanctum, q̄ ille eēt maior, & illi minores, ſed maxime pp auctoritatē principii cōmendandā, & quia in viſibili creatura nō ſicut ille apparuit. Ecce oſtēſum eſt, quæ ſit miſsio filij. & quibus modis mittatur.

ARTICVLVS II.

b Vtrum miſſio inuiſibilis fuerit plenior poſt incarnationem, quàm ante.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd miſsio inuiſibilis non plenior fuerit poſt incarnationem, quàm ante. Miſsio enim fit per quandam irradiationem diuinæ bonitatis in donis gratiæ gratum facientis: ſed ſol corporalis, cui bonitatem diuinam Diony. aſsimilat 4. cap. de diui. no. ſemper æqualiter irradiat. ergo videtur, quòd miſsio omni tempore æqualiter fiat.

Aug. lib. de bono coniugali c. 21. to. 6. ¶ 2 Præt. Aug. dicit quòd cælibatus Ioan. non præfertur coniugio Abrahæ, & ita videtur, quòd ſancti no. te. non ſint maioris meriti, quàm ſancti ve. te. ſed plenitudo miſsionis attendiť, ſecundum copiam gratiæ, quæ eſt principium merendi. ergo videtur, quòd non plenius ſit facta poſt incarnationē, quàm ante. Hoc etiam videtur, quòd ſancti ve. te. proponuntur nobis in exemplum perfectæ virtutis, ſicut patet ad Hæbr. 11. vt Iob proponitur in exemplum patientiæ, Abraam in exemplum fidei, & ſic de aliis.

c. 20. to. 3. CONTRA. Augu. 4. de Trini. exponens illud Ioa. 7. Nondum erat ſpiritus datus &c. quomodo hoc intelligitur niſi q̄ illa datio ſpiritus, vel miſsio futura erat, qualis nunquam ante fuerat? non enim antea nulla erat, ſed non talis erat. ergò videtur quòd poſt incarnationem plenior fuerit.

¶ Præt. Tempus incarnationis dicitur tempus plenitudinis. Gala. 4. Non autem niſi propter plenitudinem gratiæ. ergo vr̄ q̄ plenius gratia collata ſit, & miſsio facta hoc tpe, q̄ ante.

RESPONDEO dicendum, quòd de miſsione poſſumus loqui dupliciter. Vel ex parte ipſius mittentis, & ſic cum apud ipſum nulla ſit tranſmutatio, æqualis ſit miſsio in omni tempore, niſi forte ſecundum prædeterminationem ſapientiæ, & præſcientiæ ſuæ, ſecundum quod præordinauit ſine ſui mutatione ſm diuerſas cōgruitates temporum, aliquid vno tpē facere, & non alio. Vel ex parte eorum, ad quos ſit miſsio, & ſic illi q̄ magis ſunt parati ad perceptionē grǣ, plenioré grām conſequunť.

¶ Dicendum igitur, quòd quia per aduentum Chriſti remorū K eſt obſtaculum antiquæ damnationis, totum humanum genus effectum eſt paratius ad perceptionē gratiæ, q̄ ante, tum pꝑter ſolutionem precij, & victoriam diaboli. tum etiam propter doctrinam Chriſti, per quam clarius nobis innoteſcunt diuina, & ideo loquendo communiter, plenior facta eſt miſsio poſt incarnationem, quàm ante: quia de plenitudine eius omnes accepimus. Sed verum eſt, q̄ quaſi ad aliquas ſpeciales perſonas eſt in ve. te. pleniſsima facta miſsio, ſecundum perfectionem virtutis, & ipſi tamen de plenitudine Chriſti acceperunt inquantum in fide mediatoris ſaluati ſunt, ſecundum Auguſt.

Augu. lib. de peccato origi. lib. 2. ca. 24. to. 7. ſiue de gratia Chriſti lib. 2. c. & to. citatis.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd illa ratio procedit ex parte ipſius mittentis, qui quantum in ſe eſt, ſemper æqualiter ſe habet ad gratiam conferendam.

¶ Ad ſecundum, q̄ ſancti ve. teſta. dupliciter poſſunt conſiderari. Vel quantum ad gratiam perſonalem, & ſic per fidem mediatoris conſecuti ſunt gratiam æque plenam his, qui ſunt in F no. te. & multis plus & multis minus. Vel ſecundum ſtatum naturę illius temporis, & ſic cum adhuc continerentur obnoxij diuinæ ſententiæ pro peccato primi parentis, nondum ſoluto precio, erat in eis aliquod impedimentum, vt non ad eos, ita plena miſsio fieret, ſicut ſit in no. teſta. etiam per traductionem in gloriam, in qua omnis perfectio naturę amouetur.

ARTICVLVS TERTIVS.

c Vtrum per miſſionem inuiſibilem efficimur ne ſimus ī hoc mūdo.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur q̄ per miſſionem inuiſibilem efficimur, q̄ non in hoc mundo ſimus. Qui enim eſt in cælis, nō eſt in mundo: ſed Apoſtolus in perſona omnium ſanctorum dicit Phi. 3. Noſtra conuerſatio in cælis eſt. ergo videtur quòd ſancti ad quos ſit miſſio, non ſint in mundo

¶ 2 Item Aug. dicit, Quòd anima verius eſt vbi amat, quàm H vbi eſt, ſed eſſe eſſentialiter in aliquo, eſt veriſſimus mod' eſſendi in eo. ergo ſancti eſſentialiter ſunt in cæleſtibus quæ amant. Bernardus in tracta. de præcepto & diſpenſatione cir. fi.

¶ 3 Præt. Cum anima ſit ſubſtātia incorporalis, non determinatur ad locum niſi per accidens. ibi ergo erit anima eſſentialiter, vbi eſt per accidēs: ſed in ſuo obiecto eſt anima per accidēs ſicut in ſua materia. ergo eſſentialiter eſt, vbi eſt ſuum obiectū.

¶ 4 Nos dicimus angelos eſſe in aliquo loco, propter hoc, q̄ ibi operantur, ſed operatio animæ eſt circa obiectum. ergo anima eſſentialiter eſt, vbi eſt ſuum obiectum.

CONTRA. Forma nunquam excedit id, cuius eſt forma: ſed anima eſt forma eſſentialis corporis, ergo non eſt eſſentialiter niſi vbi eſt corpus: corpus autem nunquam eſt extra mundum, quandiu viuimus. ergo miſſio inuiſibilis non facit nos in hoc mundo non eſſe.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ anima noſtra comparať ad duo, ſ. ad corpus cui dat eſſe ſubſtantiale, per quod eē ipſa eſt. I non enim eſt aliud animæ eſſe, quàm hoc quod corpori dat, vt ſupra dictum eſt. Comparatur ēt ad obiectum ſuum a quo recipit eſſe ſecundum perfectionem ſecundā, quod eſt eſſe accidentale. Et ideo, anima eſſentialiter eſt, vbi ē corpus ſuum, ad quod habet eſſentialem relationem. Vbi autem eſt obiectum ſuum, non eſt eſſentialiter, ſed ſolum per quadam cōformitaté, prout dicitur, q̄ ſcientia eſt aſſimilatio ſcientis ad rem ſcitam. Diſt. 8. q. 5. art. 2.

ET HOC modo intelligitur, quod dr̄ in litera ſm, q̄ aliqđ æternum mente percipimus, non in hoc mundo ſumus: quia non conformatur affectus noſter, & intellectus mundanis reb' caducis, ſed cæleſtibus, & æternis. & ſic etiam intelligēdum eſt, quod Apoſtolus dicit. Noſtra conuer. eſt. Philip. 3.

¶ Vnde patet reſponſio ad primum.

¶ Ad ſecundū dicendum, q̄ quàmuis eſſe ſubſtantiale aīæ ſit in cōiunctione ad corpus, tñ tota nobilitas ipſius eſt, ſm q̄ p act' ſuos nobiliſſimos, ſuis pſectionibus coniungitur. Et ideo Aug. dicit animam verius eſſe vbi amat, quia ibi eſt, ſecundum ſuum nobilius eſſe, quod eſt ſecundum perfectionem vltimam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd locus non conuenit animæ niſi per accidens, tñ ad hoc q̄ in loco eſſentialiter eſſe dicať oportet q̄ etiā eſſentialiter cōiūgať ei, ratione cuius ſibi locus attribuiť, ſed anima non coniungiť obiecto ſuo eſſentialiter, ſed tm̄ ſm ſimilitudinem ipſius receptā in anima, quia lapis nō eſt in aīa, ſed ſpecies lapidis, ſcd'm Philoſ. cui ēt ſpecies, ſiue intentioni, cōiungitur anima, non q̄tum ad eſſe primum qđ eſt ſubſtantiale, ſed q̄tum ad eſſe ſecundum, quod eſt eſſe accidentale. Et ideo ratione obiecti ſui. non dr̄ anima eſſentialiter eſſe in loco. 3. de anima tex. 38.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ operatio angeli in res corporales eſt operatio actiua, & ideo oportet, q̄ p' virtuté ſuam quæ non ſeparatur ab eſſentia ſua, coniungatur corpori in quod operať, ſicut motor mobili, ſed operatio animæ intellectualis in rem quam cognoſcit. & diligit eſt operatio non actiua, ſed receptiua, & ideo non oportet, quòd coniungatur ei eſſentialiter, ſed quòd intentio illius recipiatur in ipſa anima.

Expoſitio

EXPOSITIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

SECVNDVM quam etiam miſſus poſſet dici: quia ex ipſo, & filius a patre eſt, conuenientiam habet, vt ab eo mittatur, vt miſſio ſi ſit aliſi miſſionis intelligatur, ſed ſecundum aptitudinem a d miſſionē. {Et tunc vnicuique &c.} Hoc intelligendum eſt non tantum de cognitione ſpeculatiua, ſed quæ eſt etiam quodāmodo experimentalis, quod oſtendit hoc, quod ſequitur. {Atque percipitur.} quod proprie experientiam dono percepto demonſtrat. Dicitur autem anima rōnalis in Deum proficiens quantum ad ſtatum viæ perfecta in Deo, quātum ad ſtatum patriæ: vbi vtraque miſſio complebitur propter perfectam cognitionem & perfectum amorem. {Quomodo quotidie mittitur ad ſanctos.} Non quòd ei, qui gratiam habet, quotidie miſſio fiat, ſed per hoc oſtenditur nullum tempus eſſe determinatum miſſioni ſpiritusſancti, vel filij, ad quod diuina liberalitas coarctetur. {Principium totius diuinitatis &c.} Hoc poteſt exponi dupliciter. Vt in totalitate deitatis perfectio deſignetur, & ſic principium totius deitatis pater dicitur, inquantum eſt principium filij, in quo eſt perfecta deitas: ſed hoc intentioni Auguſtini non competit; quia per hunc modum etiam filius totius diuinitatis principium diceretur: quia ſpiritusſanctus, cuius eſt principium perfectam diuinitatem habet. Vnde melius exponitur vt deſignetur totalitas diuinarum perſonarum quantum ad numerum: vt ſic intelligatur principium totius diuinitatis, quia in omnibus perſonis diuinis ipſe eſt principium: non quòd ſui ipſius principium ſit: ſicut & fundamentum dicitur principium totius domus, quamuis non ſuiipſius, ideo vero melius dicitur principium deitatis, quàm diuinitatis: quia diuini a Deo denominantur: vnde diuinitas importat participatam deitatem, & non per eſſentiam, qualiter in Deo eſt.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit de proceſſione temporali ſpiritusſancti in communi: hic deſcendit ad ſpeciales modos miſſionis. Et diuiditur in partes duas. In prima, determinat de miſſione viſibili. In ſecunda, de inuiſibili decimaſeptima diſtinctione, ibi: {Iam nunc accedamus.} Prima in duas. In prima, diſtinguit duos modos proceſſionis temporalis ſpiritusſancti. In ſecunda, oſtendit differentiam ipſius ad viſibilem miſſionem filij, ibi: {Sed prius quærendum.} Et hæc in duas. In prima, oſtendit differentiam per hoc, quòd filius ſecundum viſibilem miſſionem minor patre dicitur, non autem ſpiritusſancto. In ſecunda, ex conſequenti oſtendit alium modum, quo pater maior filij dici poteſt, quàm propter miſſionem viſibilem, ibi: {Hilarius videtur dicere.} Circa primum duo facit. Primo, oſtendit, quòd filius propter miſſionē viſibilem minor patre dicitur, non autem ſpi. ſancto. Secundo, oſtendit, quòd propter eādem viſibilem miſſionem filius ſeipſo, & ſpiritusſancto minor dici poteſt, ibi: {Notandum autem, quòd filius &c.}

DISTIN. XVI.

A

De miſſione ſpiritusſancti, quæ ſit ſit duobus modis viſibiliter, & inuiſibiliter.

NVNC de ſpiritusſancto videndum eſt præter illam ineffabilem, & B æternam proceſſionē, qua procedit a patre, & filio, & non a ſeipſo, quæ ſit eius temporalis proceſſio, quæ dicitur miſſio, ſiue datio. Ad quod dicimus, quòd ſicut filius duobus modis dicitur mitti. Vno quo viſibiliter apparuit. altero, quo inuiſibiliter caſtis mētib' percipitur: ita & ſpiritusſanctus a patre, & filio, ac ſeipſo duobus modis procedere, ſiue mitti, ſiue dari dicitur: vno viſibiliter, altero inuiſibiliter. Datus enim eſt viſibilis creaturæ demonſtratione: ſicut in die Penthecoſtes, aliiſque vicibus: & datur quotidie inuiſibiliter illabendo mentibus fidelium.

a Prius de illo modo miſſionis, qui ſit uiſibiliter.

ET PRIVS agamus de illo miſſionis modo, qui fit viſibili ſpecie. de hoc Auguſt. in ſecundo libro de Trinit. † ita ait. In promptu eſt intelligere de ſpiritusſancto, cur miſſus ipſe dicatur. a Facta eſt enim quædam creaturæ ſpecies ex tempore, in qua viſibiliter oſtenderetur ſpiritusſanct', ſiue cū in ipſum dominum corporali ſpecie columbæ deſcendit, ſiue cū in die Penthecoſtes factus eſt ſubito de cælo ſonus, quaſi ferretur flatus vehemens, & viſæ C ſunt illis linguæ diuiſæ, ſicut ignis, qui & inſedit ſuper ſingulos eorum. Hec operatio viſibiliter expreſſa, & oculis oblata

† c.5. to.3.

QVAESTIO PRIMA.

A

Ad intelligentiam huius partis quatuor quæruntur.

Primo. De ipſa miſſione viſibili ſecundum ſe.

Secūdo. Ad quos fieri debeat.

Tertio. Quibus ſpeciebus.

Quarto. Per quos miſſio viſibilis adminiſtrata ſit.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum miſſio uiſibilis cōueniat diuinæ perſonæ.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd miſſio viſibilis diuinæ perſonæ non competat. Miſſio enim eſt, vt prius dictum eſt, ſecundum quod diuina perſona aliquo nouo modo eſt in aliquo, quo prius nō fuit: ſed in nulla creatura viſibili poteſt eſſe aliquo modo, quo prius non fuerit: eſt enim in omnibus creaturis eſſentialiter, potentialiter, præſentialiter: & præter hoc eſt in ſanctis mentibus per gratiā, quo modo in aliquo viſibili corporeo eſſe non poteſt. ergo videtur, quòd miſſio viſibilis non ſit eſſe.

† Matth. 3.

† Act. 2.

Di. 15. q. 1. art. 1.

¶ Si dicis quòd eſſe in illis creaturis viſibilibus alio modo eſt, quia ſicut in ſigno.

¶ Contra. Omnis effectus repræſentans cauſam ſuam eſt ſignum illius, quo in ipſam poteſt deueniri: ſed omnes creaturæ repræſentant ipſum Deum tanquam cauſam per imaginem D vel veſtigium. ergo ſecundum hoc in omnibus creaturis mitteretur viſibiliter, nec alio modo erit in illis viſibilibus creaturis, in quibus mitti dicitur, quàm prius.

¶ Præter. Ratio ſacramenti eſt, quòd in ipſo ſit Deus, ſicut in ſigno viſibili. ſi igitur propter hoc dicitur viſibiliter mitti: quia in rebus viſibilibus eſt, ſicut in ſignis; tunc illæ res eſſent ſacramenta, & in omnibus ſacramentis eſſet miſſio viſibilis.

¶ Præter. Aug. dicit in litera, quòd ex hoc ſpiritusſanctus viſibiliter mitti dicitur, quòd facta eſt quędam ſpecies creaturæ ex tempore, in quo viſibiliter oſtenderetur: ſed in apparitionibus ve. te. in viſibilibus creaturis oſtendebantur diuinæ perſonæ, ſicut ipſi Habrae. Ge. 18. ergo ſecundum hoc videtur, quòd miſſio viſibilis non ſit aliud, quàm apparitio.

¶ Si dicitur, quòd miſſio viſibilis oſtendit miſſionem inuiſibilem, quod non facit apparitio.

E ¶ Contra. Per miſſionem inuiſibilem efficitur aliquis dignus Dei amore: ſed nemo ſcit vtrum amore, vel odio dignus ſit, Eccle. 9 nec videtur, hoc vtile ſcire, quia alias non eſſet ita homini occultatū. ergo videtur, quòd nulla viſibilis apparitio ſiat ad miſſionis interioris manifeſtationem.

¶ Præter. Nihil poteſt manifeſtari per aliquid, niſi ſufficienter illud ducat in ipſum: ſed nulla creatura viſibilis ducit ſufficienter in cognitionem gratię inuiſibilis. ergo videtur, quòd inuiſibilis miſſio per viſibiles ſpecies non manifeſtetur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut proceſſio temporalis non eſt alia, quàm proceſſio æterna eſſentialiter: ſed addit aliquē reſpectū ad effectum tēporalem: ita & miſſio viſibilis nō eſt alia eſſentialiter ab inuiſibili miſſione ſpiritusſancti: ſed addit totam rationem manifeſtationis per viſibile ſignum.

¶ Ad rationē ergo viſibilis miſſionis ſpi. ſancti tria cōcurrūt. ſ. quòd miſſus ſit ab aliquo, & quòd ſit in alio ſecundum aliquē ſpecialē modum,

modum, & quòd vtrunque iſtorum per aliquod viſibile ſignum F oſtendatur, ratione cuius tota miſſio viſibilis, dicitur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd illa viſibilis creatura ſecundum quā miſſio dicitur viſibilis aliter ſe habet in miſſione viſibili filij, & in miſſione viſibili ſpiritusſancti. Quia in miſſione filij ſe habet non ſolum, vt per quod, vel in quo oſtenditur miſſio: ſed etiā vt ad quod fit miſſio, quia naturam humanam viſibilem aſſumpſit in vnitatem perſonæ, ſecundum quam aſſumptionem, viſibiliter in carnem mitti dicitur. Et ideo in ipſa natura viſibili, quodam nouo modo exiſtit, ſcilicet per vnionem, non tantum in anima, ſed etiam in corpore. Et in miſſione viſibili ſpiritusſancti illa creatura viſibilis non ſe habet, vt ad quod fit miſſio: ſed ſolū vt oſtendens miſſionem inuiſibilem factam in aliquem, & ideo nō oportet, quòd in illa creatura viſibili ſit nouo modo, niſi ſicut in ſigno: ſed eſt nouo modo in eo, ad quem fit miſſio.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quāuis omnis creatura ſignificet Deum eſſe & bonitatem ipſius: nō tamen ſignificat ipſum eſſe per gratiā in aliquo, niſi ad hoc ſpecialiter inſtituatur, ſicut illæ creaturæ viſibiles, ad hoc ſpāliter factæ ſunt, vt in eis pñtia. ſ. ſ. inſinuetur.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ per sacrā ſignatur pñtia diuinæ inhabitationis: ſicut in ſignis inſtitutis, nō ad tps: ſed ſemper: ſed illæ creaturæ viſibiles, non ſuerūt inſtitutę, vt ſignarent gratiā diuinæ inhabitationis ſemper, ſed ſolum in illo tpe determinato, & iō non eſt ſile. Vel alr dicendū, & melius, ꝙ sacrā ve. le. ſignabāt quidē gratiā affuturā, ſed non pñtē, eo ꝙ in eis gr̄a nō conferebatur. Sacrā vero no. le. nō tm̄ ſunt ſigna: ſed ēt cauſę quodāmodo, & iō non ſignāt gratiā, vt iā habitā, ſed vt per sacrā inducendā, ſed illæ ſpēs ſunt tm̄ ſigna pñtis gratiæ, & non cāę, ſicut patet ꝙ circa Xpm, ad quē viſibilis miſſio facta eſt, nihil gratiæ inuiſibilis cāſ. ētū eſt. Vñ ēt oēs ad quos miſſio viſibilis facta eſt, grām habēt: nō aūt oēs qb' sacrā conferunt gratiā ſuſcipiūt: quia cāſitas ſacramentorum impeditur. ſignificant enim gratiam, nō vt exiſtentem, ſed vt cauſandam quodammodo per ipſa.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ miſſio viſibilis includit in ſe apparitionē. & ſuper hoc aliquid addit. ſ. rōnem miſſionis, q̇ in duobus

In corp. ar. conſiſtit, vt dictum eſt. Vnde de rōne apparitionis, non eſt niſi quòd aliquod diuinū in ſigno viſibile manifeſtetur, non autem ꝙ manifeſtetur origo vnius perſonæ ab alia, nec inhabitatio ſm ſpālem modū eſſendi, in eo cui fit apparitio, vel in aliquo alio. ſicut patet in apparitione facta Habrae, q̇uis. n. apparuerūt tres ad manifeſtādū numerū pſonarū: tñ ordo vnius pſonę, ſm quē eſt ab alio, in illo ſigno viſibili nō manifeſtabatur. & inde eſt, ꝙ apparitio poteſt patri conuenire, non autem miſſio viſibilis.

¶ Ad quintum dicendū, ꝙ nullus per ſe pōt ſcire verū dignus ſit odio vel amore, ſed pōt ſibi diuinitus pp aliquā vtilitatē manifeſtari, & nō ſolū ſibi ſed alijs ēt: qa qō eſt vni vtile, nō eſt vtile omnibus. vnde non oportet quòd ſi vni reueletur, ꝙ omnibus.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd quāmuis vna creatura viſibilis, non ſufficiat ad hoc, quòd ducat in cognitionem inuiſibilis miſſionis, tamen ex ſua nouitate excitat videntes in admirationē, & inquiſitionem, & tunc inquirentibus per gratiam inuiſibilem, & per doctrinam prædicatoris exterius poteſt miſſio inuiſibilis deſignata edoceri.

mortalibus, miſsio ſpiritusſancti dicta eſt, nō vt appareret eis ipſa ſubſtantia, qua & ipſe inuiſibilis, & incommutabilis eſt, ſicut pater, & filius: ſed vt exterioribus viſis, corda hominum commota, a temporali manifeſtatione venientis ad occultam æternitatem ſemper præſentis cōuerterentur. Ecce his verbis aperit Aug. illum modum miſſionis, qui viſibiliter exhibetur, cum tamen ipſe ſpiritus in ſui natura non videatur. Qui nec in illis creaturis magis erat, quàm in aliis, ſed ad aliud. In illis enim erat, vt per eas ad homines veniens oſtenderetur eſſe in illis, b. ad quos creaturę illæ veniebant. Non enim ſpiritusſanctus temporali motu tūc venit, vel deſcēdit in homines, H ſed per tēporalem motum creaturæ ſignificata eſt ſpiritualis, & inuiſibilis ſpiritusſancti infuſio. Et vt apertius dicam, per illum modum miſſionis ſpiritus ſancti corporaliter exhibitum monſtrata eſt ſpiritualis, & interior miſsio ſpiritusſancti, ſiue donatio, de qua agendum eſt.

Articulus II.

b Vtrum miſsio viſibilis debuerit fieri ad patres veteris teſtamenti.

Cum filius ſit minor patre ſecundum formam creatam, in qua apparuit, cur non & ſpiritusſanctus ſimiliter?

G Sed prius quærendum eſt, cum filius dicatur minor patre ſecundū miſsionem, qua in forma creata apparuit: cur ſpiritusſanctus non dicatur ſimiliter minor patre, cum in forma creata apparuerit? Nam de filio, quòd minor ſit ſecundum formam, qua miſſus apparuit, aperte oſtendit Aug. in 4. lib. de Trini. † dicens. Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege vſque adeo paruum, vt factum, itaque eo miſſum quo factum. fateamur ergo factū minorem. & intantum minorem, H inquantum factum: & intantū factum, inquantum miſſum. Ecce habes, quia filius inquantum eſt miſſus, ideſt factus minor eſt patre. Cur ergo ſpiritusſanctus nō dicitur minor patre, cum & creaturam aſſumpſerit, in qua apparuit? Quia alter ſpiritusſanctus aſſumpſit creaturam, in

Ad ſecundum ſic proceditur. Videtur etiam ꝙ ad patres ve. te. miſſio viſibilis fieri debuerit. Miſſio. n. viſibilis eſt ſignum inuiſibilis miſſionis, ſed ad patres vet. teſt. facta eſt miſſio inuiſibilis, vt ſupra dictum eſt. ergo videtur, quòd etiam viſibilis fieri debuerit. Diſtin. 15 q. 5. ar. 2.

¶ 2 Præt. Conſtat ꝙ gratia no. teſta. eſt gratia plenitudinis, inquantum de plenitudine Chriſti omnes accipimus. Si igitur ad illos de primitiua eccleſia propter gratiæ plenitudinem miſſio ſpiritusſancti fiebat: videt quòd etiam ad oēs fideles fieri debuerat. †Ca. 19. to. 3 Galat. 4.

¶ 3 Præt. Per viſibiles miſſiones, & viſibilia ſigna, apoſtoli notitiā fidei in multos diffuderunt. ſicut dr̄ Marci vlt. Illi aūt pfecti &c. Sed ſicut illi tenebant ad pdicationē fidei, ita etiā & prælati noſtri tpis. ergo videt ꝙ ad eos etiam miſſio viſibilis fieri debebat.

¶ 4 Præt. Conſtat, quòd beata virgo pleniſſimam gratiam habuit inter omnes puras creaturas. ſi igitur miſſio viſibilis fit ad oſtendendum plenitudinem gratiæ inhabitantis. videtur, ꝙ I ad ipſam fieri debuerit miſſio ſpecialis.

Econtrario, Videtur, quòd ad Chriſtum non debuit fieri miſſio. Miſſio enim viſibilis, eſt ſignū inuiſibilis miſſionis: ſed ad Chriſtum nulla miſſio inuiſibilis ſpiritusſancti facta eſt, niſi forte in principio ſuæ conceptionis. ergo videtur, ꝙ poſtmodum nulla miſſio viſibilis ad eum fieri debuerit.

Respondeo, Dicendum, quòd ſicut in miſſione inuiſibili ſpiritusſancti ex plenitudine diuini amoris redundat grā in mentem, & per illum effectū gratiæ accipitur cognitio illius perſonæ diuinæ experimētalis ab ipſo, cui fit miſſio: ita in miſſione viſibili attenditur alius gradus redundantię, inquantum ſcilicet gratia interior propter ſui plenitudinē quodāmmodo redundat in viſibilem oſtenſionem, per quā manifeſtatur inhabitatio diuinæ perſonæ, non tm̄ ei, cui fit miſſio, ſed etiā alijs. Vnde oportet, quòd ad miſſionem viſibilem duo concurrant, ſcilicet, quòd ſit gratiæ plenitudo in illis, ad quos fit miſſio, et vlterius, ꝙ plenitudo ordinetur ad alios, vt per aliquem modū grā abūdans redundet in eos, propter quod manifeſtatio gratiæ interioris non tm̄ habēti, ſed ēt alijs fit: & ideo Chriſto primo, & poſtmodū apoſtolis miſſio viſibilis. ſ. facta eſt: qa per eos pluries gratia diffuſa eſt, ſecundū quod per eos eccleſia plātata eſt.

¶ Ad primum igitur dicendum, ꝙ quāmuis aliqui patres ve. te. gratiam pleniſſimam acceperint perſonalem, tamen quia nondum erat tempus gratiæ propter impedimentum originalis peccati, a quo nondum morte Chriſti natura humana remedium acceperat: ideo non debuit ſignificari plenitudo gratiæ, vt præſens: ſed tantum vt futura in apparitionibus, & legalibus ſacramentis. Vel ex alia parte non erat tunc tempus ſpiritualis propagationis, per quam ſpirituali modo diuerſæ gētes in Dei cognitione regenerantur: ſed carnali propagatione cultus diuinus a patribus in filios procedebat: & ideo non debuit ſignificari gratia per miſſionem viſibilem, quæ ſignificat gratiam tendentem in alios.

¶ Ad

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd fideles primitiuæ eccleſię, erãt A quaſi ſemen quoddam ſpirituale, per quos debuit pullulare fides in omnibus gentibus: & ideo ad eos viſibilis miſſio facta eſt ad oſtendendum, quòd per eos plantanda erat eccleſia in cognitione Dei per vniuerſum mundum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd duplici ratione, non oportet modo fieri miſſionem viſibilem, ſicut tũc. Primo, quia iſte eſt naturalis ordo, quòd ex viſibilibus in inuiſibilia veniatur: vnde primis †c.6.to.3. tanquam adhuc rudibus in Dei cognitione ſigna viſibilia oſtendebantur. Sed iam modo inoteſcente: & publicata fide, ſufficit cognitio in inuiſibilibus ſignis, quæ ſunt dona gratiarum mentibus infuſa: videm⁹ enim aliquid proficere in vſu plantulæ, quod poſtmodum ſibi nõ adhibetur quãdo ad perfectũ venit. Alia ratio eſt, quia ſigna illa, & viſibiles miſſiones fuerunt quaſi argumentum confirmans fidei veritatẽ: illius autem, cuius probatio ſemel perfecte facta eſt, non oportet probationẽ iterari: ſed ex ſuppoſitione prioris probationis procedere; ita etiam non oportet, quòd per noua ſigna modo fides ꝓbetur: ſed per ea, quę tunc facta ſunt.

qua apparuit, aliter filius. Nam filius accepit per vnionem, ſpiritus vero non. Filius enim accepit hominem ita vt fieret homo, ſpiritus vero ſanctus non ita accepit columbam, vt fieret columba. De hoc Aug. in 2. lib. de Trinit. † ita ait. Ideo nuſquã B ſcriptum eſt, quòd Deus pater maior ſit ſpiritusſancto, vel ſpiritusſanctus minor patre, quia nõ ſic eſt aſſumpta creatura, in qua apparet ſpiritusſanctus, ſicut aſſumptus eſt fili' hominis, in qua forma, ipſius Dei verbi perſona pręſentaretur, non vt haberet verbum Dei, ſicut alij ſancti ſapiẽtes, ſed quòd ipſum verbũ erat. Aliud eſt enim verbum in carne, aliud verbum caro, ideſt, aliud eſt verbum in homine, aliud eſt verbum homo. C Caro enim pro homine poſita eſt in eo, quòd ait, verbum caro factum eſt. Non ergo ſic aſſumpta eſt creatura, in qua apparuit ſpiritusſanctus, ſicut aſſumpta eſt caro illa & humana forma ex virgine Maria. Nõ enim columbam, vel illum flatũ, vel illum ignem beatificauit, ſibiq; in vnitatem perſonę coniunxit ſpiritusſanctus in æternũ. Aperte ex prædictis oſtenſum eſt, ſecundum quid filius minor dicatur patre, & quare filius dicatũ patre minor, & nõ ſpũſſanctus.

Quòd filius, ſecundum quod homo factus eſt non modo patre, ſed ſpiritusſancto, & etiam ſeipſo minor eſt.

NOTANDVM aũt, quòd filius, ſecundum quod homo factus eſt, non tãtum patre, ſed ſpiritu ſancto, & etiam ſe ipſo minor dicitur. Et quòd etiam ſeipſo minor dicatur ſecundum formam ſerui, Aug. oſtendit in 1. lib. de Tri. † dicens. Errauerũt homines ea, quæ de Chriſto ſecundum hominem dicta ſunt ad eius ſubſtãtiã, quę ſempiterna eſt, trãſferentes. Sicut illud, quod ipſe dominus ait. † Pater maior me eſt, quod propter formam ſerui veritas dicit, ſecundum quem modum etiam ſeipſo minor eſt filius: quomodo.n. non etiã ſeipſo minor eſt factus, qui ſeipſum exinaniuit formam ſerui accipiens? Non enim ſic accepit

¶ Ad quartum dicendum, quòd inter alios, qui fuerunt de primitiua eccleſia in die Penthecoſtes, etiam beatę Virginis viſibilis miſſio ſpiritusſancti facta eſt: ſed quamuis ſingularem plenitudinem gratiæ conſecuta ſit, tamen nõ fuit ad ipſam facta miſſio viſibilis ſpecialis, quia non ordinabatur gratia ſua ad plantationem eccleſiæ per modum doctrinæ, & adminiſtrationis ſacramentorum, ſicut per Apoſtolos factum eſt: vnde Apoſtolus dicit primæ ad Thimoth. ſecundo. Mulierem in eccleſia loqui non permitto.

¶ Ad quintum dicendum, quòd miſſio viſibilis oſtendit miſſionem inuiſibilem non ſemper tunc fieri, ſed ſufficit ſi etiam prius facta fuerit. Quare autem tunc miſſio viſibilis ad Chriſtum facta ſit, dicetur infra. Art. ſequẽ.

ARTICVLVS II.

Vtrum miſſio viſibilis fiat tantum in ſpecie corporali.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd miſſio viſibilis non ſolum fiat in ſpecie corporali. Eſt enim triplex miſſionis genus, ſcilicet corporalis, imaginaria, & intellectualis, vt dicitur in glo. Iſid. 1. Per quamlibet autem harum poteſt fieri diuinorũ manifeſtatio. ergo videtur, quòd ſicut eſt miſſio aliqua, quæ fit ſecundum viſionem intellectualem, ſcilicet per gratiam inuiſibilem: & aliqua, quæ fit ſecundum corporalem, ſcilicet ſecundũm ſpecies corporales, ita etiam ſit aliqua ſecundum viſionem imaginariam per ſpecies imaginarias. In princ. capitis.

¶ 2 Præter. Quanto aliquid nobilius eſt, tantu nobiliores proprietates habet: ſed nobilioribus proprietatibus creatura nobilior diuinam bonitatem repræſentat. ergo cum miſſio viſibilis, ſit ad manifeſtandum diuinas perſonas. videtur, quòd ſemper per creaturas nobiliſſimas fieri debet, vt per ſtellam, vel aliquid huiuſmodi: & non per columbam, vel ignem.

¶ 3 Præter. Spiritum veritatis non decet aliqua fictio: ſed ſpiritusſanctus eſt ſpiritus veritatis, vt dicitur Ioan. quintodecimo. Ergo non decet, quod per aliquas ſpecies, quibus non ſubſit, rei veritas appareat; & ita videtur, quòd columba illa, in qua apparuit verum animal fuerit, & lingue & ignis, veræ linguæ, & veri ignis. Quod non videtur, quia non comburebat ignis, & columba peracto illo officio, reuerſa eſt in priſtinam materiam, vt ſancti dicunt. Et præterea ſi eſſent verę res, non dicerentur in aliud.

¶ 4 Præter. Spiritusſanctus vnus eſt, vt dicitur primę Corinth. decimo. Vno ſpiritu potati ſumus: ſed ſignum debet reſpondere ſignato. ergo videtur, quòd in vno tantum ſigno ſpiritusſanctus apparere debuerit.

¶ 5 Præter. Sicut ſpiritusſanctus inuiſibiliter mittitur in mẽtem, ita & filius, & per vtranque miſſionem ordinatur aliquis ad plantationem eccleſiæ. cum igitur miſſio viſibilis ad hoc oſtendendum facta ſit, videtur, quòd ſicut ſpiritusſanctus viſibilibus ſignis ad aliquos miſſus eſt, ita & filius etiam ſine hoc, quòd carnem aſſumpſit. †c.7.8.& 9. to.3. † Ioan. 10.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut dictum eſt, miſſio viſibilis fit ad ſignificandum plenitudinem gratiæ redondantis in multos: propter quod, manifeſtatio talis aliis etiam fit. Redundat autem gratia dupliciter, ſcilicet per inſtructionem, & per operationem, ſecundum quòd ſe habet aliquo modo ille, in quo eſt gratiæ plenitudo efficienter ad gratiam. Vterque autem modus redundantiæ fuit in Chriſto. Ipſe enim per doctrinam ſuam nos in Dei cognitionem adduxit, vt dicitur Ioan. primo. Vnigenitus, qui eſt in ſinu &c. Ipſe etiam gratiam dedit, inquantum Deus effectiue, & inquantum homo per modum meriti. Vnde ad ſignificandum redundantiam gratiæ ipſius in nos, per modum operationis facta eſt miſſio viſibilis ad ipſum in baptiſmo, quia tunc ipſe nihil accipiens a baptiſmo tactu, ſuæ mundiſſimæ carnis vitam regenerantem contulit aquis, efficienter vt Deus, & meritorie, vt homo. Et iden in ſpecie columbæ facta eſt ad eum miſſio ſpiritusſancti, ad ſignificandum fęcunditatem ſpiritualem, quia columba animal fęcundiſſimum eſt. Propter quod etiam pater apparuit in ſono vocis naturalem filiationem ipſius proteſtans dicens. Hic eſt filius meus dilectus &c. Ad cuius filiationis ſimilitudinem per bapciſmalem gratiam in filios adoptionis regeneramur, vt dicitur Romanorum octauo. Quos præſciuit, & prędeſtinauit conformes fieri imagini filii eius &c. Ad inſinuandam vero redundantiam gratiæ ex ipſo in alios per modum doctrinæ apparuit ſpiritus ſuper ipſum in nube lucida, cuius eſt lumen ſpargere. Iob. 37. Nubes ſpargunt lumen ſuum. In quo ſignatur effuſio doctrinæ per prædicationem ſecundum Gregorium. Et hoc in transfiguratione, vt dicitur Matth. 17. ſecundum gloſſam Auguſtini, & Bern. Et ideo cum vox patris tunc ſuper ipſum intonuit. Hic eſt filius meus dilectus. additum eſt: Ipſum audite. Vnde patet, quòd non oportet fieri viſibilem miſſionem ad Chriſtum a principio conceptionis ſuæ: ſed tunc quando incepit eius gratia in alios redundare. ſimiliter etiam apoſtolis bis facta eſt viſibilis miſſio ſpiritusſancti. Primo, ad

D. illa. arti anteced. Mar. 17. Greg. li. 27. mora. c. 22. Aug. lib. an not. in Iob. ca. 37. to. 4.

ad inſinnandum redundãtiam gratiæ, ex ipſis per modum ope F rationis, in adminiſtratione ſacramentorum in ſpecie flatus, vt legitur Ioan. 20. Vnde & ibi dicitur. Quorum remi. &c. Vt oſtenderetur, quia talis authoritas non deuenit in eos, niſi ex influxu capitis, ſcilicet Chriſti. In Chriſtum autem deuenit immediate ab ipſo patre, & propter hoc in ipſo ſignificabat hæc authoritas, per volatum columbę deſuper aduenientis. In apoſtolis autem, per ſpecie flatus a Chriſto procedentis. Secundo, facta eſt ad eos miſſio viſibilis, ad inſinuandum redundantiam per modum doctrinę: & hoc in die Penteco. vt legitur Actuū 2. Et ideo apparuit ſuper eos in linguis igneis verbis, vt eſſent profiui, & charitate feruidi, zelantes proximorum ſalutem.

† c.1.to.3.

¶ An primum igitur dicendum, quod viſio imaginaria dicitur proprie reuelatio, & non apparitio, vel miſſio, & huiuſmodi viſiones prophetis ſæpe factæ ſunt. In miſſione enim viſibili oſtenditur præſentia gratiæ inhabitantis: ſpecies autem, quæ eſt in imaginatione, non eſt neceſſariu rei præſentis, ſicut ſpecies, quæ eſt in ſenſu: & ideo per corporales ſpecies exteriori viſioni ſubiectas, magis debet manifeſtari interior miſſio, quàm per imaginarias.

† Ep'la 66. to. 2.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis in nobilioribus creaturis diuinæ perfectionis ſimilitudo, quo ad attributa eſſentialia magis inueniatur expreſſa: tamen quo ad exitum vnius perſonæ ab alia, & quantum ad modum proceſſionis donorum a Deo, & effectus ipſorum, poteſt etiam in ignobilioribus creaturis ſimilitudo conuenientior attendi, ſicut fęcunditas in columba, & locutio in lingua: & hoc oportuit per miſſionem viſibilem ſignificari. Vel dicendum ſecundum Diony. 5. cap. cæl. hiera. quod inferiores creaturæ eo ipſo, quo magis diſtant a participatione diuinarum perſonarum, conuenientius per ea diuina manifeſtantur, vel ſignificantur: quia non poteſt ex hoc aliquis error prouenire, propter manifeſtam diſtantiam eorum a diuinis, qui error poſſet contingere, ſi per nobiles creaturas diuina ſignificarentur: de facili anim poſſet aliquis errare credens aliquod numen eſſe in ſtella, vel in aliqua nobiliori creatura.

D. 362. ¶ Ad tertium dicendum, quòd columba illa non fuit [d] verum, & naturale animal: ſed tantum ſimilitudo columbę viſibiliter oſtenſa in aliqua materia ad hoc præparata. Vnde etiam peracto officio in priſtinam materiam eſt reuerſa. Nec fuit ibi aliqua fictio, quia illa ſimilitudo columbę non oſtendebatur ad manifeſtandum aliquam veritatem in ipſa columba, ſed ad manifeſtandas proprietates inuiſibilis miſſionis. Et ideo non fuit ibi falſitas ſigni, quia ſignatum reſpondebat ſigno, & res ſimilitudini, ſicut aliquis loquens per metaphoricas locutiones, non mentitur: non enim intendit ſua locutione ducere in res, quæ per nomina ſignificantur, ſed magis in illas, quarum illæ res ſignificatæ per nomina ſimilitudinem habent, & ſimiliter de igne. Sed natura viſibilis, in qua filius apparuit, aſſumebatur ad eſſe, & non tantum ad ſignum. Et ideo oportuit, quòd verum eſſe hominis haberet.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſpecies illæ, in quibus ſpiritus ſanctus apparuit, ſignificant effectus ſpiritusſancti, ſecundò quos ſpiritusſanctus dicitur multiplex, quamuis ſubſtãtialiter ſit vnus, vt dicitur Sap. 7. Et ideo ſecundum plures ſpecies apparuit, & plures. Sed quia natura viſibilis, in qua filius apparuit, aſſumpta eſt ad eſſe vnum in perſona filij Dei, ſicut eſt vnum eſſe perſonæ, ita eſt vna tantum talis miſſio.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd apparitio ſub aliena ſpecie, quę includitur in miſſione viſibili, non competit, niſi eo, quòd non habet ſpeciem, per quam corporaliter videri poſſit. Miſſio autẽ viſibilis, vt dictum eſt, non debuit eſſe ante tempus gratiæ, tempus autem gratiæ incepit, quando filius Dei carnem aſſumpſit. Et quia inſeparabiliter aſſumpſit, ideo tẽpore, quo conuenit fieri viſibilem miſſionem, ſemper habet ſpeciẽ viſibilẽ propriã, in qua videri põt: vnde nunquã cõpetit ſibi miſſio viſibilis, niſi vna, quę eſt in natura aſſumpta. Quare aũt ſpi. ſctũs naturam nõ aſſumpſerit in vnitatem perſonæ quæretur in tertio. Art. antece. Diſt. 1. q. 2. art. 3.

formam ſerui, vt formam Dei amitteret, in qua erat æqualis patri. In forma ergo Dei, vnigenitus patris eſt æqualis patri. In forma ſerui etiam ſeipſo minor eſt. Non ergo immerito ſcriptura dicit vtrunque, ſcilicet, & æqualem patri filiũ, & patrem maiorem filio. Illud G enim propter Dei formam, hoc autem propter formam ſerui intelligitur. De hoc eodem in libro ſecundo de Trinita. † ait. Dei filius æqualis eſt patri ſecundum Dei formam, in qua eſt, & minor patre ſecundum formam ſerui, quam accepit, in qua non modo patre: ſed etiã ſpirituſancto, nec hoc tantum: ſed etiam ſeipſo minor inuentus eſt, propter quam, vt idem ait in libro cõtra Maximinum: hic etiam non tantum patre, ſed etiam ſeipſo, ſpirituque ſancto minor factus eſt: & etiam minoratus eſt paulo minus ab angelis. Eſt ergo Dei filius, vt ipſe ait in ſecundo libro de Trinitate. † Deo patri natura ęqualis, habitu minor, ideſt in forma ſerui quam accepit. His authoritatibus aperte oſtenditur, G filius ſecundum formam ſerui minor patre, & ſeipſo, & ſpirituſancto.

† 1. de Trin. 7. to. 3.

Hilarius aliter dicit, ſcilicet, quòd pater ſit maior, nec filius tamen minor.

HILARIVS autem dicere videtur, quòd pater ſit maior filio, nec tamen filius ſit minor patre. Pater enim dicitur maior pro- H pter authoritatẽ, quia in eo eſt auctoritas generationis, ſecundum quã ipſe filius dicit, Pater

ARTIC. IIII.

Vtrum ſpecies miſſionis viſibilis, ſint formatæ miniſterio angelorum.

AD QVARTUM ſic proceditur. Videtur, quòd illæ ſpecies viſibiles, miniſterio angelorũ formatę non ſint. Dicit. n. Aug. 3. de Tri. quod ſermones Dei in no. te. non per angelos, ſed per ipſum Deũ facti ſunt. ergo illa locutio, ſiue ille ſonus qui in nouo teſtã factus eſt, Hic eſt fi. me. di. non eſt per angelos formatus, & eadẽ ratione, nec alia, quæ ad miſſionem pertinent viſibilem. c. 10. to. 3. Matth. 17.

¶ 2 Præt. Corpori, quod per angelum formatur, vnitur angelus ſicut motor mobili: ſi igitur illæ ſpecies per angelos formatæ ſunt, tunc ſunt corpora aſſumpta ab angelis. ergo in eis non dicetur mitti diuina perſona, ſed angelus.

¶ 3 Item, Sicut viſibilis miſſio filij facta eſt per corpus aſſumptum, ita miſſio viſibilis ſpiritusſancti per huiuſmodi ſpecies. Sed corpus Chriſti aſſumptum, angeli nullo modo formauerũt. ergo nec ſpecies illas viſibiles.

CONTRA. Greg. 3. moral. loquẽs de illa voce, qua pr̃ reſpondit filio, Et clarificaui, & clarificabo. Io. 12. ita dicit. Nimirũ de cæleſtibus loquens verba ſua, quæ ab hominibus audiri voluit, I rationali adminiſtrante creatura formauit, & eadem ratio eſt de aliis. ergo videtur, quòd omnes adminiſtratę ſunt per angelos. li. 28. mor. Cap. 2.

¶ Item ſecundum Dion. Hæc eſt lex diuinitatis, vt vltima a primis per media perficiantur: ſed angeli ſunt medij inter Deum, & creaturam corporalem. ergo videtur, quòd operationes, quæ fiunt in corporales creaturas, fiant miniſterio angelorum. Dion. cæle. hiera. c. 15.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in hoc eſt duplex opinio. Quidam dicunt, quòd in hoc differunt miſſiones noui teſtamenti ab apparitionibus veteris teſtamenti, quòd apparitiones ve. teſta. factæ ſunt per angelos, vt ſancti cõmuniter volunt: miſſiones autem no. teſta. factę ſunt immediate per diuinas perſonas. Quapropter, in illis ſpeciebus, diuinæ perſonæ mitti dicuntur, & non angeli. Alij dicunt econtrario, quòd vtrunque angelorum miniſterio perfectum eſt. Videtur autem, quòd vtrique quantum ad aliquid verum dicant. In vtroque enim, ſcilicet apparitione ve. teſta. & miſſione viſibili, eſt duo conſiderare, ſcilicet illud, quòd exterius apparet, & aliquid, quod inte- K rius efficitur, vel factum ſignatur: ſed tamen diuerſimode, quia in apparitione ve. teſta. illud exterius apparens, non refertur vt ſignum ad illud, quod interius eſt: ſed ad aliquid aliud, ſicut ad ſignãdum Trinitatem, vel aliquid huiuſmodi: vnde illud, quod interius eſt, nihil aliud eſt, quam ipſa cognitio, vel illuminatio animæ de rebus, quæ per ſigna exteriora ſignificantur. Et quia illuminationes diuinæ deſcendunt in nos ſecundum Diony. per angelos, ideo miniſterio angelorum in illis apparitionibus vtrunque factum eſt, ſcilicet & quod exterius eſt, & quod interius: & ideo nullo modo eſt ibi miſſio diuinę perſonæ, quæ tantum attenditur ſecundum immediatum effectũ ipſius perſonæ diuinę. In miſſione autem viſibili, illud, quod exterius apparet, eſt ſignum eius quod interius eſt factum, vel tunc, vel prius: vnde interius non ponitur tantum aliqua cognitio: ſed aliquis effectus gratię gratum facientis, qui eſt immediate a diuina perſona, ratione cuius, diuina perſona mitti dicitur. Vnde in miſſione Dio. c. 5. cæleſt. hierar. in princ. & Cap. 4.

ne viſibili illud, quod eſt interius immediate ſine miniſterio angelorum effectũ eſt, propter quod ratione illius effectus perſona diuina mitti dicitur, ſed quantum ad id, quod eſt exterius, angeli miniſterium habent, vt Greg. dicit. Vbi ſupra.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd Augu. loquitur de ſermone, quẽ filius Dei in corpore aſſumpto protulit, quẽ conſtat immediate a Deo eſſe prolatũ. †Ad Phil. 2.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quãuis angelus habeat operationẽ in creatura exterius apparente, non tamen habet in effectu interiori: & ideo ratione eius perſona diuina mitti dicitur. Nec eſt inconueniens, vt perſona diuina ſimul & angelus mittatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd corpus aſſumptum eſt vnitum ipſi perſonæ diuinæ, vnione ad vnũ eſſe perſonale. Vnde non decuit propter ſuam dignitatem, vt non a Deo formaretur: non autem ſimilis ratio eſt in aliis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd dictũ Greg. referẽdum eſt tantũ ad illud, quod exterius eſt, & non quãtum ad interius ſignatum.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd dictũ Dion. habet veritatẽ in effectibus, qui a creatura poſſunt eſſe: non autẽ talis effectus eſt gratia: & ideo quantum ad interius, quod eſt in miſſione viſibili angeli non habent operationem: ſed ſolum quantum ad exterius. 15. cap. cæl. hierar.

maior me eſt. & Apoſtolus. † Donauit ei nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Cum ergo ait pater maior me eſt, hoc eſt, ac ſi diceret, donauit mihi nomen. Si ergo, inquit Hilarius in libro nono de Trinitate. † Donantis auctoritate pater maior eſt, nunquid per doni confeſsionem filius minor eſt? Maior itaque donans eſt; ſed minor iam non eſt, cui vnum eſſe donatur: ait enim. † Ego & pater vnum ſumus: ſi non hoc donatur Ieſu, vt confitendus ſit in gloria Dei patris minor patre eſt. Si autem in eadem gloria ei donatur eſſe, qua pater eſt: habes, & in donantis authoritate, quia maior eſt, & in donati confeſsione, quia vnum ſunt. Maior itaque pater filio eſt, & plane maior, cui tantum donat eſſe quantus eſt ipſe; cui innaſcibilitatis imaginem ſacramento natiuitatis impartit, quem ex ſe in forma ſua generat. Audiſti lector, quid ſuper hoc dicat Hilarius, cuius verba vbicunque occurrerint diligenter nota, pieque intellige.

†Poſt med. †Ioan. 10.

EXPOSITIO TEXTVS.

SED ETIAM minoratur paulo minus ab angelis.} Sed contra eſt, quod dicitur in gloſ. Hebr. 7. Natura humana, quam filius Dei aſſumpſit, nihil melius eſt, niſi ſolus Deus. Sed dicendum, quòd dicitur minoratus ſecundum quid, ſcilicet propter corporis paſſionem: non autem propter naturæ aſſumptæ inferioritatem, quantum ad illud indiuiduum, in quo eſt aſſumpta, quamuis non vniuerſaliter ſit verum de humana natura, quod angelis non ſit inferior. {Hil. aliter dicere videtur.} Videtur hoc eſſe impoſſibile: quia magis, & minus relatiue dicuntur. ergo ſi pater eſt maior, filius eſt minor. Ad quod quidam dicunt, quòd pater dicitur eſſe maior filio: quia plures habet notiones, nec tamen filius eſt minor, quia vna notio patris, ſcilicet innaſcibilitatis nõ habet correſpondentem notionem in filio, ex qua filius minor dici poſſit: ſed hoc nec proprietas locutionis admittit. Tum quia ſecundum relationes non attenditur æqualitas, vel inæqualitas, vt in fra ex verbis Auguſtini habebitur. Tum, quia ea pluribus proprietatibus nulla res maior dicitur: ſed ea maiori quantitate. Eſt etiam præter intentionem Hilarij, vt verba ſequentia oſtendunt. Et ideo aliter dicendum eſt, quòd dans, & recipiens poſſunt comparari dupliciter: vel quantum ad id, quod datur: vel quantum ad rationẽ dationis. Si primo modo: ſic dans aliquando inuenitur eo maius, cui dat, quando ſcilicet non tantum recipit recipiens, quantum eſt in dante: & aliquãdo æquale quando tantundem recipitur: ſicut etiam in generatione vniuoca; nunquam autem dans poteſt eſſe minus. Si autem conſiderentur ſecundo modo, ſic dans ex eo, quod datur, habet dignitatem quandam: ſed accipiens nullam imperfectionem habet ex hoc, quod accipit, niſi imperfecte accipiat: & ideo ſi comparemus patrem ad filium, quantum ad id, quod filio a patre datur, neque pater maior, neque filius minor dicitur. Si autem quantum ad rationem dationis; ſic dignitas dantis patri non ſubtrahitur, ratione cuius maior dicitur, vt maior magis ſonet perfectionem dignitatis, quam cõparationẽ magnitudinis: ſed quia filius perfecte recipit quicquid pater habet, nulla minoratio ſibi cõuenit: & ideo etiã nullum nomen minorationis filio põt cõuenire. Et quãuis patri attribuatur auchoritas a ſanctis: tñ filio nõ attribuitur ſubauthoritas: ſed ẽ per abuſum loquentiũ pſumpeũ, & hoc ſonant verba Hil. dicentis. quòd maior eſt donans: ſed non eſt minor, cui vnum eſſe donatur. {Innaſcibilitatis.} Sic expone. Cui ſ. filio pater. Impartitur. i. dat eſſe. Imaginem innaſcibilitatis. i. ſui innaſcibilis. Et hoc ſacramento natiuitatis, id eſt ſacra, & ſecreta natiuitate.

Gloſ. interlinearis ad Hebr. 7. D. 617. Diſt. 19. 9. de Trini. poſt med. † Diſt. 16.

DISTIN. XVII.

De miſſione ſpiritusſancti, quia inuiſibiliter mittitur.

IAM nunc accedamus ad aſsignandã miſsionẽ ſpiritusſancti, quà inuiſibiliter mittitur in corda fidelium. Nam ipſe ſpiritusſanctus, qui Deus eſt, ac tertia in trinitate perſona, vt ſupra oſtenſum eſt, † a patre, & filio, ac ſeipſo temporaliter procedit, id eſt mittitur, ac donatur fidelibus, ſed quæ ſit iſta miſsio, ſiue donatio, vel quomodo fiat, conſiderandum eſt.

Præmittitur quiddam ad hanc oſtenſionem neceſſarium, ſcilicet, quòd ſpiritusſanctus eſt charitas, qua Deum diligimus, et proximum.

HOC autem, vt intelligibilius doceri, ac plenius perſpici valeat, pmittẽdũ eſt quiddam ad hoc valde neceſſarium. Dictum quidem eſt ſupra, & ſacris auctoritatibus

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit de miſſione viſibili ſpi. ſancti, Hic determinat, de miſſione eius inuiſibili. Et diuidit in duas partes. In prima, determinat veritatem, ſm ſuã opin. Secũdo determinat obiectiones i cõtrarium factas, ibi: {Hic quæritur ſi charitas} Circa primũ tria facit. In prima, prædicit intentionẽ. In ſecunda, proponit veritatẽ, ibi: {Vt aũt intelligibilius &c.} In tertia, inducit probationẽ, ibi: {Ne autẽ in re tanta &c.} Et hæc diuiditur in duas, ſm duo, quæ probat. Primo, probat charitatem eſſe ipſum ſpi. ſanctum. Secundo, probat ſpi. ſanctũ tunc dari nobis, qñ nos facit Deũ diligere, ibi: {Tunc. n. nobis &c.} Prima, in duas. In prima, probat charitatẽ eſſe ſpi. ſanctum. In ſecunda, excludit quandã obiectionem, ibi. {Sed ne forte.} Circa primũ duo facit. Primo, oſtendit charitatem eſſe Deum. Secundo, ſpecialiter ipſam eſſe ſpiritumſanctum, ibi: {Cum autem fraterna.}

QVAESTIO PRIMA.

Ad intellectũ huius partis quinq; quæruntur.

Primo. Vtrum charitas ſit aliquid creatum in anima.
Secũdo. Vtrum ſit ſubſtantia, vel accidens.
Tertio. Ad quam menſuram detur.
Quarto. Vtrum poſſit cognoſci ab habente ipſam.
Quinto. Vtrum ipſa charitas ſit ex charitate diligenda.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum charitas ſit aliquid creatum in anima.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd charitas non ſit aliquid creatum in anima. Agens enim, quod ſine medio operatur perfectius eſt, quàm illud, quod non agit, niſi per medium: ſed ſpiritusſanctus operatur in nobis velle, & perficere in actibus meritoriis, ſecundum Apo. Qui enim ſpiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt. Ro. 8. ergo cum ipſe ſit perfectiſſimus agens: videtur, quòd non moueatur ad hãc operationem per aliquem habitum creatũ medium. 22. q. 23. 2. Et de vir. q. 2. art. 1.

¶ 2 Item. Sicut anima ſe habet ad corpus, vt vita ipſius: ita ſe habet Deus ad animam, vt dicit Auguſt. ſed anima non viuificat corpus per aliquam formam mediam. ergo nec ſpiritusſanctus animam per habitum medium. Aug. de verbis Apoſto. ſermo. 30. to. 10.

¶ 3 Præter. Eſſe gratiç immediatius eſt a Deo, & propinquius, quam eſſe naturæ: ſed Deus in creatione non eſt vſus aliquo medio, quando naturam inſtituit. ergo nec in creatione, quando gratiam intendit.

¶ 4 Hoc etiam oſtenditur ex dignitate charitatis. omnis enim creatura ẽ vanitas. ſi ergo charitas ẽ creatura, vanitas erit: ſed vanitas non coniungit veritati, nec confirmat in veritate. ergo charitas non cõiũgeret nos Deo, quod falſum eſt. († Diſt. 10.)

¶ 5 Præter. Nullum finitum eſt virtutis infinitæ, cum virtus float ab eſſentia: ſed omnis creatura finita eſt. ergo nullius creaturæ virtus infinita eſt: ſed virtus charitatis infinita eſt, quia mouet per infinitam diſtantiam: cõiungit enim creaturam creatori, & facit de peccatore iuſtum. ergo videt, ꝙ non ſit creatura.

¶ 6 Item. Nulla creatura eſt dignior, ꝙ anima Chriſti, ſed charitas eſt dignior, ꝙ anima Chriſti: quia ipſa charitate anima Chriſti bona eſt. ergo charitas non eſt creatura. († c.7.tu.3.)

¶ 7 Præter. Maiori bono debetur maior amor: ſed Deus eſt infinitum bonum, & infinita fecit pro nobis: igitur debemus ſibi infinitum amorem: ſed amor, quo diligimus Deũ eſt charitas. ergo charitas ẽ quid infinitũ. ergo nõ eſt creatura. († Cap. 7. p.) († 1. Ioan. 4.)

¶ 8 Præter. Omne creatum eſt in prædicamento aliquo: ſed quicquid continetur in decem generib⁹ eſt aliqua natura: ſi ergo charitas gratia ſit quid creatum, erit natura quædam: ſed natura adueniens naturæ non facit, niſi naturam. ergo anima habens charitatem, ſi charitas ſit quid creatum nõ habebit, niſi eſſe naturæ: ſed per charitatẽ poteſt mereri. ergo natura aliqua per ſe poterit in actus meritorios, quod eſt hæreſis Pelagiana. videtur ergo, quòd charitas non ſit quid creatum.

CONTRA. Omne, quod recipitur in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis: ſed amor increatus, qui eſt ſpiritusſanctus participatur in creatura. ergo ſecundum modum ipſius creaturæ: ſed modus eius eſt finitus. ergo oportet, quòd recipiatur in creatura aliquis amor finitus: ſed omne finitum eſt creatum. ergo in anima habente ſpiritumſanctum, eſt aliqua charitas creata.

¶ Item, Omnis aſſimilatio fit per formam aliquam: ſed per charitatem efficimur cõformes ipſi Deo, qua amiſſa, dicitur anima deformari, ergo videtur, quòd charitas ſit quædam forma creata manens in anima.

¶ Præter. Conſtat, quòd Deus aliquo modo eſt in ſanctis, quo non eſt in creaturis, ſed iſta diuerſitas non poteſt poni ex parte ipſius Dei, qui eodem modo ſe habet ad omnia, ergo videtur, quòd ſit ex parte creaturæ, ſcilicet, quòd ipſa creatura habeat aliquid, quod alia non habent. Aut ergo habet ipſum diuinum eſſe, & ſic omnes iuſti aſſumerentur a ſpiritusſancto in vnitatem perſonæ, ſicut natura humana aſſumpta eſt a Chriſto in vnitatem perſonæ ipſius filii Dei; quod non poteſt eſſe: Aut oportet, quòd illa creatura, in qua ſpeciali modo Deus eſſe dicitur, habeat in ſe aliquem effectum Dei, quem alia non habent. iſte autem effectus non poteſt eſſe tantum actus, quia ſic in iuſtis dormientibus non eſſet alio modo, quàm in aliis creaturis. ergo oportet, quod ſit aliquis habitus: oportet igitur aliquem habitũ charitatis creatum eſſe in anima, ſecundum quem ſpiritusſanct⁹ ipſam inhabitare dicitur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd tota bonitas ipſius animæ eſt ex charitate: vnde quantum bona eſt, tantum habet de charitate, & ſi charitatem non habeat, nihil eſt, ſicut dicitur 1. Cor. 13. Conſtat autem quòd per charitatẽ anima nõ habet minus de bonitate in eſſe gratiæ, quàm per virtutem acquiſitã in eſſe politico. Virtus autẽ politica duo facit; quia facit bonum habentẽ, & opus eius bonum reddit, multo fortius igitur hoc facit charitas. Neutrum autem horum efficere poterit, niſi charitas ſit habitus creatus. Conſtat. n. quòd omne eſſe a forma aliqua inhærente eſt, ſicut eſſe albũ ab albedine, & eſſe ſubſtantiale a forma ſubſtantiali: ſicut igitur non poteſt intelligi, quòd paries ſit albus ſine albedine inhærente: ita non poteſt intelligi, quòd anima ſit bona in eſſe gratuito ſine charitate, & gratia informante ipſam. Similiter etiam, cũ actus proportionetur potentiæ operatiuæ, ſicut effectus propriæ cauſæ, impoſſibile eſt intelligere, quòd actus perfectus in bonitate ſit a potentia non perfecta per habitum, ſicut etiam calefacere non poteſt eſſe ab igne, niſi mediante calore. Et ideo cum actus charitatis perfectionem quandam habeat ex hoc, quòd eſt meritorius omnibus modis, oportet ponere charitatem eſſe habitum creatum in anima, quæ quidem efficienter eſt a tota Trinitate: ſed exemplariter manat ab amore, qui eſt ſpiritusſanctus: & ideo frequenter inuenitur, quòd ſpiritusſanctus ſit amor, quo diligimus Deum, & proximum, ſicut etiam dicitur a Dion. quòd eſſe diuinum eſt eſſe omnium rerum, inquantum. ſ. ab eo omne eſſe exẽ- (Cap. 4. cæleſt. Hierar.)

K plariter deducitur. Magiſter tamen vult, quòd charitas non ſit aliquis habitus creatus in anima; ſed quòd ſit tãtum actus, qui eſt ex libe. arbitrio moto per ſpũmſanctũ, quẽ charitatem dicit.

¶ Ad cuius explanationem, quidam dixerunt, quod ſicut lux dupliciter poteſt conſiderari. Vel prout eſt in ſe, & ſic dicitur lux. Vel prout eſt in extremitate diaphani terminati, & ſic lux dicitur color, quia hypoſtaſis coloris eſt lux, & color nihil aliud eſt, quàm lux incorporata. Ita dicũt, quòd ſpiritusſanctus, prout in ſe cõſideratur, Spiritusſanctus, & Deus dicitur. Sed prout conſideratur, vt exiſtens in aĩa, quam mouet ad actũ charitatis, dĩ charitas. Dicunt. n. quòd ſicut filius vniuit ſibi naturã humanã ſolus, quamuis ſit ibi operatio totius Trinitatis, ita ſpiritusſanct⁹ ſolus vnit ſibi voluntatẽ, quamuis ibi ſit operatio totius trinitatis. Sed hoc nõ põt ſtare, qa vnio humanæ naturæ in Chro terminata eſt ad vnum eſſe perſonæ diuinæ: & ideo idem actus nume-

---

bus oſtenſum, † quòd ſpiritusſanctus amor eſt patris, & filij, quo ſe inuicem amant & nos. His autem addendum eſt, quòd ipſe idèm ſpũſſanctus eſt amor, ſiue charitas, qua nos diligimus Deum, & proximum, quæ charitas cum ita e. eſt in nobis, vt nos faciat diligere Deum, ac proximum: tunc ſpiritusſanctus dicitur mitti, ac dari nobis, & qui diligit ipſam dilectionem, qua diligit proximum in eo ipſo Deum diligit, quia ipſa dilectio Deus eſt, id eſt, ſpiritusſanctus. († Diſt. 10.)

Authoritatibus ita eſſe confirmat.

NE autem in re tanta aliquid de noſtro influere videamur ſacris authoritatibus, quod dictum eſt, corroboremus. De hoc autem Auguſtinus in octauo libro de Trinit. † ait. Qui proximum diligit, conſequens eſt, vt ipſam præcipue dilectionem diligat. Deus autem dilectio eſt: conſequens ergo eſt, vt præcipue Deũ diligat. Item in eodem. † Deus dilectio eſt, vt ait Ioannes Apoſtolus: vt quid ergo imus & currimus in ſublima cælorum, & ima terrarum quærentes eum, qui eſt apud nos, ſi nos velimus eſſe apud eum? Nemo dicat, nõ noui quid diligam, diligat fratrem, & diligat eandem dilectionem. Magis enim nouit dilectioné, qua diligit, quàm fratrem, quem diligit. Ecce iam poteſt notiorem deum habere, quàm fratrem, plane notiorẽ, quia præſentiorem, quia interiorem, quia certiorem. Amplectere dilectionem deũ, & dilectione amplectere proximum. Ipſa eſt dilectio, quæ omnes bonos

G angelos, & omnes dei ſeruos cõſociat vinculo ſanctitatis; quãto ergo ſanctiores ſumus, quanto a tumore ſuperbiæ inaniores; et tanto ſumus dilectione pleniores, & quo niſi deo eſt plenus, qui plenus eſt dilectione? His verbis ſatis oſtendit Auguſtinus, quòd dilectio ipſa, qua diligimus deum, vel proximũ, deus eſt. Sed adhuc apertius in eodem libro † ſubdit dicens. Dilectionem fraternam quantum († c.8.lib.8. to.4.)

H commendet Ioannes Apoſtolus, attendamus. † Qui diligit, inquit, fratrem in lumine manet, & ſcandalum in eo non eſt; manifeſtum eſt, quòd iuſtitiæ perfectioné in fratris dilectione poſuerit. Nam in quo ſcandalum nõ eſt, vtique perfectus eſt; & tamen videtur dilectionem dei tacuiſſe, quod nunquàm faceret, niſi quia in ipſa fraterna dilectione vult intelligi deum. († 1. Ioan. 2.)

I Apertiſsime enim in eadẽ epiſtola paulopoſt dicit ita, † Dilectiſsimi, diligamus inuicem, quia dilectio ex deo eſt, & omnis, qui diligit ex deo natus eſt, & cognouit deum, qui († 1. Ioan. 4.)

numero eſt perſonæ diuinæ, & naturę humanę aſſumptę: ſed voluntas alicuius ſancti, non aſſumitur in vnitate ſuppoſiti ſpiritusſancti. Vnde cum operatio a ſuppoſito vnitatem habeat, & diuerſitatem, non poteſt eſſe, quòd intelligatur eſſe vna operatio voluntatis, & ſpiritusſancti, niſi per modum, quo Deus operatur i qualibet re: ſed iſte mod⁹ non ſufficit ad operationis perfectionẽ, qua operatio conſequitur conditiones cauſæ proximæ in neceſſitate, & contingentia, & perfectione, & huiuſmodi, & non primę cauſæ. Vnde non eſt intelligere, quòd ſit operatio perfecta voluntatis, per quam vniatur ſpiritusſancto, niſi ſit ibi habitus perficiens potentiam operatiuã. Nec
† 1. Ioan. 4.
poteſt eſſe ſimilitudo actus voluntatis ad ſpiritumſanctum niſi ſit ſimilitudo ſpiritusſancti in anima per aliquam formã, quæ eſt principium actus, quo ſpiritusſancto cõformetur, quia act⁹ ad hoc nõ ſufficit, vt dictũ eſt. In cor. arti.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd in gratificatione animæ, eſt conſiderare duplicem operationem ſpiritusſancti. Vnam, quæ terminatur ad eſſe ſecũdum actum primum, qui eſt eſſe gratũ in habendo habitum charitatis. Aliam, ſecundum quam opera-
† Cap. 19.
tur actum ſecundũ, qui eſt operatio mouens voluntatem in opus dilectionis: & vtroque modo oportet incidere mediũ, non propter indigẽtiam, vel defectum ipſius ſpiritus operãtis, ſed propter neceſſitatem animæ recipientis: ſed diuerſimode, quia quo ad primum effectum, qui eſt eſſe gratiæ, charitas eſt medium per modum cauſæ formalis: quia nullum eſſe poteſt recipi in creatura, niſi per aliquam formam. Ad effectum autem ſecundum, qui eſt operatio, eſt medium charitas in ratione cauſæ efficientis, ſecundum quod virtutem, quæ eſt principium operandi, reducimus in cauſam agentem, quia etiam non eſt poſſibile aliquam operationem perfectam a creatura exire, niſi principium illius operationis ſit perfectio potentiæ operantis, prout dicimus habitum elicientem actum, eſſe principium eius.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd anima comparatur ad corpus non tantum vt cauſa agens, ſecundum quod eſt motor corporis, ſed etiam vt forma: vnde formaliter ſeipſa facit viuere corpus, ſecundum quod viuere dicitur eſſe viuentium. Deus autem non eſt forma ipſius animæ, vel voluntatis, qua formaliter viuere poſſit: ſed dicitur vita animę, ſicut principium exemplariter influens vitam gratię ipſi. Similiter dicendum de luce, quòd lux poteſt dupliciter conſiderari. Vel prout eſt in ipſo corpore lucido: & ſic ſe habet ad illuminationem aeris, vt principium efficiẽs; nec illuminat niſi per formam luminis influxam ipſi diaphano illuminato. Vel prout eſt in diaphano illuminato, & ſic eſt forma ipſius, qua formaliter eſt lucidum. Deus autem, dicitur eſſe illuminans lux per modum lucis, quæ eſt in ipſo corpore lucenti per ſe, & non per modum, quo illuminatum formaliter illuminatur a forma lucis in ipſo recepta: ſed A illi lumini recepto aſſimilatur charitas, vel gratia recepta in anima.

¶ Ad tertium dicendum, quòd omnino ſimile eſt de creatione, & recreatione: ſicut enim Deus per creationem contulit rebus eſſe naturæ: & illud eſſe eſt formaliter a forma recepta in ipſa re creata, quæ eſt quaſi terminus operationis ipſius agentis: & iterum forma illa quæ eſt principium operationum naturalium, quas Deus in rebus operatur: ita etiam & in recreatione Deus confert animæ eſſe gratiæ, & principium formale illius eſſe eſt habitus creatus, quo etiam perficitur operatio meritoria, quam Deus in nobis operatur: & ita iſte habitus creatus, partim ſe habet ad operationem ſpiritusſancti, vt terminus, & partim, vt medium.
† 1. Ioan. 4.
† c. 17. Aug.
† 1. Ioan. 4.

¶ Ad quartum dicendum, quòd charitas inquantum eſt ex nihilo, habet quod ſit vanitas: ſed inquantum procedit a Deo, vt ſimilitudo ipſius, non habet rationẽ vanitatis, immo coniungendi ipſi Deo.

¶ Ad quintum dicendum, quòd aliquid dicitur facere dupliciter. Vel per modum efficientis, ſicut pictor facit parietem album: vel per modum formæ, ſicut albedo facit album. Facere igitur, de peccatore iuſtum vel Deo coniũctum, eſt ipſius Dei, ſicut efficientis, & ipſius charitatis, ſicut formę. Vnde non poteſt cõcludi, quòd charitas ſit virtutis infinitæ: ſed ſolum, quòd eſt effectus virtutis infinitæ. † c. 17. to. 3.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd nobilitas aliquorum poteſt attẽdi dupliciter, vel ſimpliciter, vel ſecũdum quid. Videtur autem ſimpliciter dignius eſſe, quod ſecundum ſuum eſſe nobilius eſt: & hoc modo, anima Chriſti, & anima cuiuſcunque iuſti eſt nobilior, quàm charitas creata, quæ habet eſſe accidentis. Videtur etiam aliquid dignius ſecundum quid, quod ſecũdum aliquod dignius eſt. & hoc modo charitas creata eſt nobilior, quàm anima Chriſti. In quolibet enim genere actus eſt nobilior, quàm potentia, quantum ad illud genus: vnde ſicut albedo corporis E Chriſti quantum ad hoc eſſe, quod eſt eſſe album, eſt nobilior, quàm ſit corpus Chriſti: ita etiam ſcientia eius creata eſt nobilior, quàm anima eius quantum ad hoc, quod eſt eſſe ſciẽtẽ, quod eſt eſſe ſecundũ quid. Et ſimiliter charitas quantum ad tale eſſe, quia ſe habet in eſſe illo ad animam Chriſti, ſicut actus ad potentiam.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quod ſecundum Phil. 8. Eth. nunquã in quibuſdã amicitiis contingit æquiualens reddere: ſed ſufficit ad æquitatẽ amicitiæ illud, quod eſt poſſibile reddi, ſicut filius nunquam poteſt patri carnali reddere aliquid æquiualẽs ei, quod ab ipſo accepit, ſcilicet eſſe & doctrinam, & nutrimentum: multo minus diuinis beneficiis, & bonitati ſuę poſſumus reddere amorẽ ęquiualentem: vnde nõ ſequitur, quòd amor, quo Deum diligimus, ſit infinitus quantum ad ſubſtantiam actus, ſed infinitatem habet ex hoc, quòd obiectum amoris omnibus aliis præponitur: ſed ſufficit, quòd amemus cum amore commenſurato nobis. Cap. 10.

nõ diligit non cognouit deum, quia Deus dilectio eſt. Iſta contextio ſatis aperte declarat eandem ipſam fraternam dilectionem. Nam fraterna dilectio eſt, qua diligimus inuicem non ſolum ex Deo, ſed etiam Deum eſſe tanta Ioannis authoritate ſcilicet prædicari. B Cum ergo de dilectione diligim⁹ fratrem de Deo diligimus fratrem: nec poteſt fieri, vt eandem dilectionem non præcipue diligamus, qua fratrẽ diligimus, quoniam Deus dilectio eſt. Item: qui non diligit fratrem non eſt in dilectione: & qui non eſt in dilectione, non eſt in Deo, quia Deus dilectio eſt. Ecce apertiſſime dicit fraternam dilectionem Deum eſſe.

Quòd fraterna dilectio cum ſit Deus, non eſt pater, vel filius, ſed ſpiritusſanctus tantum. C

CVm autem fraterna dilectio ſit Deus, nec pater eſt, nec filius, ſed tantum ſpiritusſanctus, qui proprie in Trinitate dilectio, vel charitas dicitur. Vnde Auguſt. in libro decimoquinto de Trinita. † Si in donis Dei nihil maius eſt charitate, & nullum eſt maius donum Dei, quàm ſpiritusſanctus, quid conſequentius, eſt quã vt ipſe ſit charitas, quæ dicitur & De⁹ & ex Deo: ita.n. ait Ioan. † Dilectio ex deo eſt. & paulopoſt. Deus dilectio eſt. vbi manifeſtat eam ſe dixiſſe charitatem, vel dilectionem domini, quam dixit ex deo: deus ergo ex deo eſt dilectio. Item in eodem Ioan. † volens de hac re apertius loqui. † In hoc, inquit, cognoſcimus, quia in ipſo manemus, & ipſe in nobis; quia de ſpiritu ſuo dedit nobis. Spiritus itaque ſanctus, de quo dedit nobis facit nos in deo manere, & ipſum in nobis: hoc autem facit dilectio. ipſe eſt igitur deus dilectio eſt. Ex his apparet, quòd ſpiritusſanctus dilectio eſt, vel charitas.

Quòd non eſt dictum per cauſam illud: Deus charitas eſt, ſicut illud, tu es patientia mea, & ſpes mea.

SEd ne forte aliquis dicat illud dictũ eſſe per expreſsionem cauſæ. Deus charitas eſt, eo ſcilicet, quòd charitas ſit ex deo, & non ſit ipſe deus, ſicut dicitur, deus noſtra patientia, & ſpes, non quòd ipſa ſit iſta, ſed quia iſta ex eo ſunt. Occurrit Auguſtinus oſtendens, non hoc eſſe dictum per cauſam, ſicut illa in D 15. libro de Trinitate, † ita dicens: Non dicturi ſumus, quòd quidam dicunt, ſcilicet charitatem non propterea eſſe dictam

¶ Ad vltimum dicendum, quòd natura dicitur multipliciter ſecundum Boetiũ: dicitur.n. vno modo natura omne quod eſt vel ſubſtantia, vel accidens, & hoc modo gratia eſt natura quædam. Alio modo dicitur natura, quòd eſt principium motus, & quietis ipſius, in quo eſt; vnde illud dicitur eſſe naturale, vel quod cauſat a principiis naturalibus, vel cauſari poteſt: & hoc modo charitas non eſt natura, quia per principia naturalia creaturæ non poteſt cauſari, & ſecundum hunc modum dicit Pelagius, per naturalia ſola hominem poſſe in actus meritorios.

De duabus naturis, in princ.

† Pſal. 70.

† Pſal. 61.

ARTIC. II.

Vtrum charitas ſit accidens.

AD ſecundũ ſic proceditur. Videtur, quòd charitas non ſit accidens. Nullum enim accidens extenditur vltra ſuum ſubiectum: ſed charitas extenditur vltra ſuũ ſubiectum, quia charitate etiã alios amamus. ergo videtur, quòd charitas non ſit accidens.

¶ 2 Item. Omne accidens eſt cauſatũ à ſubſtantia, quia ſecundum Auic. ſubiectum eſt, quod eſt in ſe completum, præbens alteri occaſionem eſſendi: ſed charitas non cauſatur a principiis animæ, in qua eſt. ergo videtur quòd non ſit accidens.

Tract. 2. meta. c. 1.

¶ 3 Præt. Nullum accidens eſt melius, & nobilius ſuo ſubiecto, ſed charitas eſt melior, quam animæ. ergo non eſt in anima, ſicut accidens in ſubiecto. Probatio mediæ, Propter quod vnũquodq; & illud magis: ſed aĩa eſt bona propter charitatẽ. ergo charitas eſt melior.

¶ 4 Item. Agens ſemper eſt honorabilius patiente ſecundum philoſophum in 3. de anima: ſed charitas agit in animam mundando ipſam a peccatis. ergo eſt honorabilior anima, & ita idem quod prius.

Tex. 19.

CONTRA. Quicquid poteſt adeſſe, & abeſſe præter ſubiecti corruptionem eſt accidens, charitas eſt huiuſmodi. ergo &c.

D. 12. RESPONDEO, Dicendum, quòd omne illud quod ᵈ aduenit alicui poſt eſſe completum, aduenit ſibi accidẽtaliter, niſi forte aſſumatur ad participationem ipſius eſſe ſubſtantialis, ſicut dictum eſt ſupra. 8. diſtin. de anima: ſed hoc tamen non ſufficit, vt dicatur accidens in ſe. poteſt enim aliquid in ſe ſubſtantia eſſe, & aduenire alicui accidentaliter ſicut veſtimenta, ſed ſi adueniat poſt eſſe completum vt forma inhærens, de neceſſitate eſt accidens, & quia poſt eſſe naturale animæ aduenit ſibi charitas, vt forma perficiens ipſam ad eſſe gratiæ, prout dictum eſt, ideo oportet, quòd ſit accidens.

q. v. artic. 2.

Art. antec.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd idem accidens numero nunquam extenditur vltra ſubiectum ſuum, id eſt, vt ſit in alio ſicut in ſubiecto, ſed bene extenditur extra ſubiectum ſuum ſicut ad obiectum operationis, ſed diuerſimode in operatione actiua, & paſſiua. Quia in actiua extenditur ad obiectum extrinſecum, imprimens ſimilitudinem formæ ſuæ in ipſo. ſicut patet, quòd calor ignis actiue calefacit aliud corpus,

Deum; quòd ipſa charitas ſit ipſa ſubſtantia, quæ Dei digna ſit nomine. ſed quòd donũ ſit Dei, ſicut dictũ eſt de Deo, tu es patiẽtia mea. Nõ ideo vtiq; dictũ eſt, Tu es patientia mea, quòd Dei ſubſtantia eſt noſtra patientia: ſed quia ab illo nobis eſt. Vnde alibi, † Ab ipſo eſt patiẽtia mea hunc enim ſenſum ſtatim refellit ſcripturarum ipſa locutio: tale eſt enim, Tu es patientia mea, quale eſt, Domine ſpes mea, & Deus meus miſericordia mea, & multa ſimilia: Non eſt autem dictum, Domine charitas mea, aut tu es charitas mea, aut De' charitas mea, ſed ita dictum eſt. Deus charitas eſt, ſicut dictum eſt: Deus ſpiritus eſt, qui hoc non diſcernit intellectum a domino, non expoſitionem quærat a nobis. non enim apertius quicquam poſſumus dicere. Deus ergo charitas eſt. Ex prædictis clareſcit, quòd ſpiritusſanctus charitas eſt, qua diligimus Deum, & proximum. Vnde facilius eſt nobis oſtendere quõ ſpiritusſanct' mittatur, ſiue det nobis.

d Quomodo ſpiritusſanctus mittatur, vel detur nobis.

NVNC enim mitti, vel dari dicitur, cum ita in nobis eſt, vt faciat nos diligere Deum, & proximum, per quod manemus in Deo, & Deus in nobis. Vnde Auguſtinus hunc modum miſſionis inſinuans in quintodecimo de Trinit. † ait, Deus ſpiritusſanctus, qui procedit ex Deo cum datus fuerit homini accẽdit eum ad diligendum Deum, & proximum, & ipſe dilectio eſt. Non enim habet homo vnde diligat Deum, niſi ex Deo.

G Ecce quomodo datur, vel mittitur nobis ſpiritusſanctus, ſecundum quod dicitur datum, ſiue donum; quod donum Auguſtinus cõmendat, explanans apertius quomodo detur in eodẽ libro. † Dilectio, inquit, Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, vt Apoſtolus ait, † per ſpiritumſanctũ, qui datus eſt nobis. Nullum eſt iſto Dei dono excellentius. † hoc ſolum eſt, qđ diuidit inter filios regni, & filios perditionis: dantur & alia per ſpiri-

H tum munera, ſed ſine charitate nil proſunt: niſi ergo tãtum impartiatur cuiq; ſpiritusſanctus vt eum Dei, & proximi faciat amatorem, a ſiniſtra non transfertur ad dextram: nec ſpiritus ſanctus proprie dicitur donum niſi propter dilectionem, quam qui non habuerit, † etſi loquatur omnibus linguis, & habuerit prophetiam, & omnẽ ſcientiam, & omnem fidem, & diſtri

I buerit omnem ſubſtãtiã ſuam, & tradiderit corpus ſuum ita

F & eſt operatio actiua: ſimiliter etiam quando eſt operatio paſſiua, extenditur in aliud obiectũ extrinſecũ, cuius ſimilitudo in ipſo recipitur: & ita anima per habitum ſciẽtiæ ſcit ea, quæ ſunt extra ipſam: & per habitum amoris eadem amat.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſubiectum diuerſimode ᵈ ſe habet ad diuerſa accidentia. Quædam autem ſunt accidentia naturalia, quæ creantur ex principiis ſubiecti, & hoc dupliciter. Quia vel cauſantur ex principiis ſpeciei, & ſic ſũt propriæ paſſiones, quæ conſequuntur totam ſpeciem. Vel ex principiis indiuidui, & ſic ſunt cõmunia cõſequentia principia naturalia indiuidua. Sunt etiam quædam accidentia per violẽtiam inducta, ſicut calor in aqua, & iſta ſunt repugnantia principiis ſubiecti. Quædam autẽ ſunt, quæ quidẽ cauſantur ab extrinſeco non repugnãtia principiis ſubiecti, ſed magis perficiẽtia ipſa, ſicut lumen in aere, & ita etiã charitas in anima eſt ab extrinſeco.

D. 21.

† c. 17. to. 3.

† c. 17.

† Ad Ro. 5.

† c. 18.

¶ Tamen ſciendum, quòd omnibus accidentibus communiter loquendo, ſubiectum eſt cauſa quodammodo, inquantum, ſcilicet accidentia ineſſe ſubiectis ſuſtentantur: non tamẽ ita, quod ex principiis ſubiecti omnia accidentia educantur.

† 1. Cor. 13.

¶ Ad tertium dicendum, quòd eadem ratione poſſet probari, quòd nulla perfectio animæ eſſet accidens, nec aliqua perfectio corporis, quia vnumquodque perfectibile habet bonitatem ex ſua perfectione.

¶ Dicendum eſt igitur, quòd ſimpliciter animæ eſt melior charitate, & quodlibet ſubiectum ſuo accidente, ſed ſecundum quid eſt econuerſo. Cuius ratio eſt, quia eſſe ſecundum Dion. 5. de diui. nominibus, eſt nobilius omnibus aliis, quæ conſequuntur eſſe: vnde eſſe ſimpliciter eſt nobilius, quam intelligere, ſi poſſet intelligi intelligere ſine eſſe. Vnde illud, quod excedit in eſſe ſimpliciter, nobilius eſt omni eo, quod excedit in aliquo de conſequentibus eſſe, quamuis ſecundum aliud poſſit eſſe minus nobile. Et quia anima, & quælibet ſubſtãtia habet nobilius eſſe, q̃ accidẽs, ideo ſimpliciter nobilior eſt, ſed quantũ ad aliqđ eſſe,

K vel ſecundum aliqđ accidẽs, põt accidẽs eſſe nobilius, quia ſe hẽt ad ſubſtantiã, ſicut actus ad potentiã, & hanc bonitatẽ cõſequentẽ hẽt ſubſtantia ab accidentibus, ſed non ad bonitatẽ prioris eſſendi.

¶ Ad quartum dicendũ, quòd charitas non dr̃ agere in animam per modum efficientis, ſed ſolum formaliter, & ſecundum id, quod forma eſt, quantum ad eſſe ſecundum, nobilior eſt.

ARTICVLVS III.

c Vtrum charitas detur ſecundum capacitatẽ naturalium.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd charitas detur ſecũdum capacitatem naturalium. Ita dicitur Matth. 25. Dedit vnicuique ſecundum propriam virtutem, ibi glo. Hiero. Non pro largitate vel parcitate, alij plus, vel minus recipiunt, ſed

22. q. 24. artic. 3.

Gloſ. interlinearis.

ſed ſecundum virtutem recipientium, Sed ante aduentum charitatis, non intelligitur, niſi virtus, quæ eſt ſecundum naturalia. ergo videtur, quòd ſecundum capacitatem naturalium charitas infundatur.

¶ 2 Item. Sicut ſe habet forma ſubſtantialis ad eſſe naturæ, ita charitas ad eſſe gratiæ: ſed forma ſubſtantialis datur ſecundum capacitatem materiæ, vt dicit Plato. ergo & charitas datur ſecundum capacitatem naturæ, quæ per eam perficitur. 3. de anima, tex. 24.

¶ 3 Præt. Sicut gloria præſupponit gratiam, ita gratia præſupponit naturam. Sed gloria datur ſecundum modum gratiæ, vt qui plus habet de capacitate, plus etiam de gloria recipiat. ergo videtur, quòd etiam charitas detur ſecundum capacitatem naturę, vt qui meliora naturalia habet, maior ſibi charitas infundatur. ¶ D. 24.

¶ 4 Item. In quibuſcunq; inuenitur perfectio eiuſdem rationis, videtur eſſe idem modus conſequendi illam perfectionem, cum vnaquæq; res proprium modum habeat. Sed charitas inuenitur in hominibus, & angelis ſecundum rationem eandem, quod patet ex actu, & fine, cum igitur angeli cõſecuti ſint maiorem charitatem, & meliora gratuita, ſecundum gradum naturalium, videtur etiam quod in hominibus ita ſit.

Contra. natura angelica altior eſt, & ſublimior, quàm natura humana. Sed aliqui homines, ſecundum gradum gratiæ aſſumuntur ad ſublimius præmium, quam angeli, cum ſecundum Gregorium ad ſingulos ordines angelorum, aliqui homines aſſumantur. ergo videtur, quòd perfectiones gratiæ, & gloriæ, non dantur ſecundum menſuram naturalium. Hoc idem videtur per hoc, quod dicitur Prouerbio. 30. ſtella matutina inter. Vbi dicit Gregor. quòd gratia maior infunditur, ſecundum quod ad habendam gratiam, aliquis magis nititur. Eccleſ. 50. Hom. 17. ſuper Ezech. to. 2.

Respondeo, Dicendum, quòd cum Deus habeat ſe æqualiter ad omnia, oportet quòd diuerſitas donorum receptorum ab ipſo, attendatur, ſecundum diuerſitatem recipientium. Diuerſitas autem recipientium attenditur, ſecundum quod aliquid eſt magis aptum, & paratum ad recipiendum; ſicut autem videmus in formis naturalibus, quòd per diſpoſitiones accidentales, ſicut calorem, & frigus, & huiuſmodi, materia efficitur magis, vel minus diſpoſita ad ſuſcipiendum formam, ita etiam in perfectionibus animæ ex ipſis operibus animæ, anima efficitur habilior, vel minus habilis ad conſequendum perfectionem ſuam. Sed tamen differenter ſe habent operationes animæ, ad perfectiones infuſas, vel acquiſitas. Acquiſitę enim perfectiones ſunt in natura ipſius animæ, in potentia, non pure materiali, ſed etiam actiua, qua aliquid eſt in cauſis ſeminalibus. Sicut patet, quòd omnis ſcientia [d] acquiſita eſt in cognitione primorum principiorum, quæ naturaliter nota ſunt, ſicut in principiis actiuis ex quibus concludi poteſt. Et ſimiliter virtutes morales ſunt in ipſa rectitudine rationis, & ordine, ſicut in quodam principio ſeminali. vnde Philoſophus ſeptimo ethico. dicit eſſe quaſdam virtutes naturales, quæ ſunt quaſi ſemina virtutum moralium. Et ideo operationes animæ ſe habent ad perfectiones acquiſitas, non ſolum per modum diſpoſitionis, ſed ſicut principia actiua. Perfectiones autem infuſę ſunt in natura ipſius animæ, ſicut in potentia materiali, & nullo modo actiua, cum eleuent animam ſupra omnem ſuam actionem naturalem. Vnde operationes animæ ſe habent ad perfectiones infuſas ſolum ſicut diſpoſitiones. Dicendum eſt igitur, quòd menſura, ſecundum quam datur charitas, eſt capacitas ipſius animæ, quæ eſt ex natura ſimul, & diſpoſitione, quæ eſt per conatum operũ, & quia ſecundum eundem conatũ magis diſponitur natura melior: ideo qui habet meliora naturalia dummodo ſit par conatus magis recipiet de perfectionibus infuſis, & qui peiora naturalia, quandoque magis recipiet, ſi adſit maior conatus. Diſt. 05. cap. 5.

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd virtus recipientis, non eſt conſideranda ſecundum naturam tantum, ſed etiã ſecundum diſpoſitionem conatus aduenientem naturæ, & ita etiam eſt in formis ſubſtantialibus reſpectu materię, vnde patet ſolutio ad ſecundum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ipſa gratia eſt diſpoſitio naturæ ad gloriam. vnde nõ requirit, quòd interueniat alia diſpoſitio inter charitatem, & gloriam, ſed inter naturam, & gratiam cadit conatus medius, quaſi diſpoſitio.

D ¶ Ad quartum dicendum, quòd in angelis non eſt aliquid, quod contendat ad motum naturæ intellectualis: ex quo [d] conatus naturæ retardetur, ſicut in natura hominis eſt natura ſenſitiua, quæ tendit in contrarium de ſe motus naturæ intellectiuę, ſcilicet delectabile ſecundum ſenſum, niſi cogatur, & reguletur ab ipſa: & ideo in angelis eſt diuerſitas ſecundum diuerſitatem naturæ. Hæc tamen melius in ſecundo dicentur. D. 1158. Diſt. 3. q. p. art. 4.

---

ut ardeat nihil ei prodeſt. Quãtum ergo bonum eſt, ſine quo ad æternam vitam neminem tãta bona perducunt? ipſa vero charitas, vel dilectio (nã vnius rei nomen eſt) vtrunq; perducit ad regnum. Dilectio ergo, q̃ Deus eſt, & proprie ex Deo eſt, ſpirituſſanctus eſt: per quem diffunditur in cordibus noſtris deus charitas, per quam nos tota inhabitat trinitas. Quocirca rectiſſime ſpirituſſanctus, cum ſit deus vocatur, et donum dei: quod donũ ꝓprie, quid niſi charitas intelligendum eſt. quæ perducit ad eum, & ſine qua quodlibet aliud dei donum non perducit ad deum, Ecce hic aperitur, quod ſupra dictum erat, ſcilicet, quòd charitas ſit ſpirituſſanctus, & donum excellentius, & quomodo hoc donum, id eſt, ſpirituſſanctus detur nobis, ſcilicet, cum ita impartitur alicui, id eſt, ita habet eſſe in aliquo, vt eum faciat dei, & proximi amatorem, quod cum facit, tunc dicitur dari ſiue mitti alicui, & tunc ille dicitur proprie habere ſpiritumſanctum.

B *Vtrum concedendum ſit, quòd ſpirituſſanctus augeatur in homine, & magis, vel minus habeatur vel detur.*

Hic quæritur: ſi charitas ſpirituſſanctus eſt, ræ cũ ipſa augeatur, & minuatur in homine, & magis vel minus per diuerſa tempora habeatur, vtrum concedendum ſit, quòd ſpirituſſanctus augeatur, vel minuatur in homine magis, vel minus habeatur. Si enim in homine augetur, & magis, vel minus datur, vel habetur, mutabilis eſſe videtur: Deus autem omnino immutabilis eſt. Videtur ergo, quòd vel ſpirituſſanctus, non ſit charitas, vel charitas, non augeatur, vel minuatur in homine. C Item charitas, non habenti datur vt habeat, & habenti vt plenius habeat. Si ergo ſpirituſſanctus charitas eſt, & non habenti datur vt habeat, & habenti vt plenius habeat: ſed quomodo datur non habenti, cum ipſe vt deus ſit vbique, & in omnibus creaturis totus? & quomodo

---

Articvlvs IIII.

d Vtrum charitas certitudinaliter ab habente cognoſcatur.

Ad Qvartvm ſic proceditur. Videtur, quòd charitas certitudinaliter ab habente cognoſcatur. Ita enim dicitur in litera. Magis nouit quis dilectionem, qua diligit, quàm fratrem quem diligit: ſed fratrem ſuum certitudinaliter cognoſcit. ergo multo magis charitatem, qua ipſum diligit. De ver. q. 10 art. 10. Quodli. 8. art. 4.

¶ 2 Item. Philoſophus dicit ſecundo Poſteriorum, quòd inconueniens eſt habere nos nobiliſſimos habitus, & nos lateant. Sed charitas eſt habitus nobiliſſimus. ergo videtur, quòd ab habente certitudinaliter cognoſcatur. Lect. 20. cõtra Platonẽ

¶ 3 Præter. Quicunque habet fidem, ſcit ſe habere fidem: ſed fides non magis eſt pręſens, quàm charitas, ergo & qui habet charitatem ſcit ſe habere illam.

¶ 4 Item. Quicquid cognoſcitur ab anima, cognoſcitur ab ea per hoc, quòd pręſens ſibi efficitur per ſimilitudinẽ: ſed magis eſt pſens animæ, qđ eſt in ipſa eſſentialiter, quam qđ eſt per ſui ſimilitudinem. ergo cum charitas eſſentialiter ſit in anima, videtur quòd certius cognoſcatur ab habente, quàm res exteriores, quę per ſui ſimilitudinem cognoſcuntur.

¶ 5 Præt. Charitas eſt quoddam lumen ſpirituale, vt habetur 1. Io. 2. Qui diligit fratrem, in lumine manet: ſed lux ſeipſa videtur, ergo vẽ, ę ſimiliter charitas, & ſic certius, quam alia cognoſcat.

Contra

plenius datur vel habetur ſine ſui mutatione?

b Reſponſio ad primam quæſtionem.

HIs itaq; reſpōdemus dicentes, quòd ſpiritus ſanctus: ſiue charitas, penitus immutabilis eſt: nec in ſe augetur vel minuitur, nec in ſe recipit magis vel minus: ſed in homine vel potius homini augetur & minuitur, & magis vel minus datur vel habetur: ſicut deus dicitur magnificari & exaltari in nobis: qui tamen in ſe nec magnificatur nec exaltatur. Vnde Propheta. † Accedat homo ad cor altum, & exaltabitur deus. Super quem locum ait authoritas. † Deus nō in ſe, ſed in corde hominis grandeſcit. Sic igitur ſpiritusſanctus homini datur: & datus amplius datur, id eſt, augetur, & magis ac minus habetur, & tamen immutabilis exiſtit.

Reſponſio ad ſecundam.

CVM QVE vbique ſit & in omni creatura totus, ſunt tamen multi qui eum non ha- I bent. Non enim omnes habent ſpiritum ſanctum in quibus eſt. alioquin & irrationales creaturæ haberent ſpiritum ſanctū: quod fidei pietas nō admittit.

Authoritate confirmat vtrunque reſponſionem.

G VT autem certius fiat quod diximus, authoritate firmam⁹. quòd ſpiritusſanctus magis & minus percipiatur & homini augeatur, & non habenti detur: & habenti vt plus vel plenius habeatur Auguſt. † oſtendit ſuper Io. dicens. Sine ſpirituſancto conſtat Chriſtum nos diligere & eius mandata ſeruare non poſſe, & id nos poſſe atque H agere tanto minus, quanto illum percipimus minus: tanto vero amplius quanto illum percipimus amplius. Ideoque nō ſolum non habenti, verum etiā habenti non in caſſum promittitur. non habenti quidem ut habeatur: habenti autem ut amplius habeatur. Nam ſi ab alio minus & ab alio amplius nō haberetur, ſanctus Heliſeus ſancto Helyæ non diceret. † Spiritus qui eſt in te, duplò ſit in me. Chriſto autem qui eſt dei fi I lius, non ad menſuram datus

CONTRA. Per charitatem, quæ eſt in aliquo, efficitur dignus dei amore; ſed vt dicitur Eccleſiaſt. 9. Nemo ſcit &c. ergo videtur, quòd nullus ſciat ſe habere charitatem certitudinaliter.

¶ Præte. Apoſtolus dicit 1. Cor. 4. Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum: cum ergo nullum maius ſignum poſſit haberi de charitate, quàm non habere conſciētiam peccati mortalis, & hoc non ſufficit, videtur, quod per nullum ſignum poſſit aliquis certitudinaliter ſcire ſe habere charitatem.

RESPONDEO, Tex. 1. Dicendum, quòd ſecūdum Philoſophū ſecundo Metaphyſi. aliquid dicitur eſſe difficile ad cognoſcēdum dupliciter, vel ſecūdum ſe vel quo ad nos. Dicēdum eſt igitur, quod ea quæ per eſſe ſuum non ſunt vnū in materia, quātū in ſe eſt, ſunt maxime nota, ſed quo ad nos ſunt difficillima ad cognoſcēdum: propter quod Vbi ſup. dicit Philoſoph⁹ ibidem, quòd intellect⁹ noſter ſe hēt ad manifeſtiſſima naturæ ſicut oculus veſpertilionis ad lucem ſolis. Cuius ratio eſt: quia cum intellectus noſter potentialis ſit in potentia ad omnia intelligibilia & ante intelligere non ſit in actu aliquod eorum, ad hoc quod intelligat actu, oportet quòd reducatur in actum per ſpecies acceptas a ſenſibus, illuſtratas lumine intellectus agentis: quia Tex. 32. ſicut dicit Philoſophus tertio de anima: ſicut ſe habent colores ad viſum, ita ſe habent phantaſmata ad intellectum potentialē. vnde cum naturale ſit nobis procedere ex ſenſibilibus ad intelligibilia ex effectibus in cauſas, ex poſteriorib⁹ in priora ſecundum ſtatum viæ, quia in patria alius modus erit intelligendi, & ideo eſt quòd potentias animæ & habitus, non poſſumus cognoſcere niſi per actus, & actus per obiecta. In actu autem animæ eſt plura conſiderare, ſcilicet ſpeciem ipſius actus quæ eſt ab obiecto, & modum, & affectum. Si igitur accipimus actum charitatis qui eſt diligere Deum & proximum, ex ſpecie actus non diſcernitur: utrum ſit a potentia imperfecta, vel perfecta per habitum. quia ad idem obiectum ordinatur potentia & habitus: ſicut ſcientia & intellectus poſſibilis. Modus autem quem ponit habitus in opere eſt facilitas & delectatio: ut dicit Cap. 3. Philoſophus ſecundo Ethi. quòd ſignum habitus oportet accipere fientem in opere delectationem. Per iſtum autem modum non diſcernitur; vtrum ſit ab habitu charitatis infuſo, vel ab habitu acquiſito. Effectus autem proprius dilectionis ſecundum quod eſt ex charitate eſt in virtute merendi. hoc autem nullo modo cadit in cognitionem noſtram niſi per reuelationem. Et ideo nullus certitudinaliter poteſt ſcire ſe habere charitatem. Sed poteſt ex aliquibus ſignis probabilibus conijcere charitatē etiam increatam, quæ Deus eſt, quandiu viuimus per ſpeciem non videmus ut dicitur 1. Corinth. 13. Quamuis quidam aliter dicant, quòd ipſam charitatem quæ Deus, eſt in nobis videmus, ſed viſio eſt adeo tenuis, ſcilicet, quòd nec viſio poteſt dici, nec aliquis percipit ſe videre, eo quòd viſio ipſius Dei quaſi confunditur & admiſcetur in cognitione aliorum: ſicut etiam dicunt quòd anima ſemper ſe intelligit: ſed tamen non ſemper F de ſe cogitat. hoc autem quomodo intelligendum eſt, ſupra diſtin. 3. dictum eſt. Diſt. 3. q. 1. arti. 2.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd auctoritates Aug. in litera poſitæ loquuntur de cognitione ex parte ipſius cognoſcibilis, & nō ex parte cognoſcentis.

¶ Ad ſecundum dicendum: quòd Philoſophus ibi loquitur de habitibus nobiliſſimis partis cognitiuæ. Sed iſtorum habituum actus perfecte exprimūt ſuos habitus quantum ad id, quod eſt propriū eis, ſicut in actu ſciētiæ eſt certitudo per cauſam, in qua expreſſa ſcientia demōſtrat: & multo plus eſt hoc in intellectu principiorum. Et iō, qui habet ſcientiam: ſcit ſe habere quamuis non econuerſo: quia aliquis ſe credunt habere, qui nō habēt. Semper enim ad rectum menſuratur obliquū. Et ideo. Tract. 74. ſuper Ioann. to. 9. ſecundum Philoſophum in Ethi. Virtuoſus eſt menſura 3. ethi. c. 7. in operibus humanis: quia illud eſt bonum, quod virtuoſus appetit, & ſimiliter etiam eſt de rectitudine intellectus, quia illud eſt verū, quòd videtur habenti rectum intellectū: non autem, quod videtur cuilibet.

¶ Et per hoc patet etiam ſolutio ad tertium, quia actus fidei per ipſum obiectum, quod eſt credi 4. Reg. c. 2. tum, diſtinguitur ab actibus aliorum habituum, vel potentiæ imperfectæ, quę non poteſt per ſe in tale obiectum, & ideo habens fidem ſcit ſe illam habere.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ad hoc, quòd aliquid cognoſcatur ab anima non ſufficit, quòd ſit ſibi præſens quocunque modo: ſed in ratione obiecti. Intellectus autem noſtro nihil eſt ſecundum ſtatum viæ præſens, vt obiectum, niſi per aliquam ſimilitudinem ipſius, vel ab ipſo effectu acceptam, quia per effectus deuenimus in cauſas. Et ideo ipſam animam, & potentias eius, & habitus eius non cognoſcimus niſi per actus, qui cognoſcuntur per obiecta: niſi largo modo velimus loqui de cognitione, vt Auguſtinus loquitur, ſecundum quòd intelligere nihil aliud eſt, quam præſentialiter intellectus quocunque modo adeſſe.

¶ Ad quintum dicendum, quòd per hoc, quòd charitas creata, vel increata eſt lux, oſtenditur, quòd in ſe cognoſcibilis ſit: ſed K non cognoſcitur ab intellectu noſtro in ſe, niſi per effectum ſuum ratione iam dicta. In corp. ar.

ARTICVLVS V.

e Vtrum charitas ſit ex charitate diligenda.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur, quòd charitas 22. q. 25. artic. 1. non ſit ex charitate diligenda. Quatuor enim tantū ſunt diligenda ex charitate: ut in tertio dicitur, ſcilicet Deus, proxi- diſti. 27. q. mus, anima, corpus: ſed charitas nullum horum eſt. ergo &c. vnica art. 7.

¶ 2 Item. Nulla res denominat ſeipſam, quia albedo non dicitur alba: ſed dilectum denominatur a dilectione. ergo dilectio non diligitur, nec charitas charitate amatur.

¶ 3 Præt. Sicut ſe habet ſenſus ad ſentire, ita ſe habet affectus ad diligere: ſed ſenſus proprius non ſentit ſe ſentire. ergo nec affectus

A affectus diligit ſuam dilectionem. charitas autem eſt in affectu. ergo charitas ex charitate non diligitur.

¶ 4 Præt. Omne quod diligitur aliqua dilectione diligitur. Si igitur actus charitatis amatur, oportet, quòd aliquo alio actu ametur, & ille eadem ratione erit diligendus. ergo hoc modo du citur in infinitum, quod non eſt ponendum. ergo videtur, quòd charitas non ſit ex charitate diligenda.

Contra eſt, quod habetur in litera ex verbis Auguſt. Qui proximum diligit, conſequens eſt, vt ipſam præcipue dilectionem diligat: ſed proximus diligēdus eſt ex charitate. ergo & charitas.

¶ Item, Proximus non eſt diligendus ex charitate, niſi inquantum habet imaginem Dei: ſed expreſſius repreſentat Deū charitas, quàm imago naturalis quæ eſt in anima. ergo videtur quòd ipſa ſit magis ex charitate diligenda.

Respondeo, Dicendum, quòd aliquid eſt diligibile dupliciter. Vel ſicut ratio dilectionis. Vel ſicut obiectum, ſicut etiam color videtur vt obiectum, & lumen vt ratio, per

eſt ſpiritus, neq; enim ſine gratia ſpiritusſanctus eſt mediator dei & hominū, homo Chriſtus. Quia.n.eſt vnigenitus filius equalis patri, nō eſt gratiæ ſed naturæ. ꝙ autem in vnitatem perſonæ vnigeniti aſſumptus eſt homo, gratiæ eſt nō naturæ: d: Ceteris autem ad mēſuram datur, & datus additur, B donec vnicuiq; pro modo ſuæ perfectionis propria menſura cōpleatur. Ecce expreſſum hēs, ꝙ ſpiritusſanctus magis & minus datur vel accipitur, & homini datus augetur, & habenti & non habenti datur: quia ſpiritusſanctus eſt charitas, quę nō habenti datur, & in habente augetur, & proficit: imo vt verius & magis propriè loquar, homo in ea proficit, & deficit aliquan C do, & tūc ipſa dicitur proficere vel deficere, quæ tamen non ꝓficit, nec deficit in ſe: quia deus eſt. Vnde Aug. in hom. 9. ſuper epiſtola in Ioan. † ait. Probet ſe quiſque quantum in illo profe-

† Tra. 9. ſuper Epi. Io. to. 9.

D. 754. Et 829. quam color eſt viſibilis in actu. Sicut autem eodem actu videtur color & lux, ita etiam eodem actu diligitur[d] quod amatur ut obiectum, & vt ratio obiecti. Sciēdum eſt igitur, quòd charitas poteſt tripliciter ſumi, vel pro charitate increata, quæ ſpiritusſanctus eſt: vel pro charitate habituali, vel pro actu charitatis. Quodlibet autem iſtorum eſt ratio diligendi, & poteſt eſſe obiectum dilectionis, ſicut proximum diligimus inquantum in D ipſo Deus inhabitat, & habitum charitatis habet, & actum exercet, & ſic diliguntur vt ratio diligibilis. Si autem conſiderentur in ſe, ſic adhuc diliguntur ut obiectum dilectionis. Sic autē non diligitur charitatis habitus vel actus dilectione amicitiæ vel beniuolentiæ, quę inanimatorum eſſe nō poteſt, vt Philoſophus. cap. 2. 8. Ethico. dicit. Sed dilectione cuiuſdam complacentiæ: ſecundum quod diligere dicimur illud, quod approbamus, & quod eſſe volumus.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd charitas eſt quodammodo medium inter Deum & proximum: quia eſt ſimilitudo Dei, & etiam eſt ratio diligendi ipſum proximum, & ideo conſequitur ad dilectionem vtriuſque.

¶ Ad ſecundum dicendum quòd denominatio propria eſt ſecundum habitudinem accidentis ad ſubiectum, ſic autem dilectum non denominatur a dilectione: ſed magis ſicut obiectum, & ideo ratio non procedit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in potentiis materialibus hoc E contingit quòd potentia non reflectitur ſuper ſuum actū propter hoc, quòd determinata eſt ſecundum compulationem organi. viſus enim particularis non poteſt cognoſcere niſi illud, cuius ſpecies ſpiritualiter in pupilla poteſt recipi, & ideo viſus nō poteſt comprehendere ſuum actum. Si autem hoc eſſet neceſſarium, in omnibus, quòd actus cuiuſlibet potentiæ nō cognoſceretur a propria potentia: ſed a ſuperiore, tūc oporteret, vel quòd in potentiis animæ iretur in infinitum, vel remaneret aliquis actus animæ imperceptibilis. Et ideo dicendum, quòd potentię immateriales reflectuntur ſuper ſua obiecta, quia intellectus intelligit ſe intelligere, & ſimiliter voluntas vult ſe velle, & diligit ſe diligere. Cuius ratio eſt, quia actus potentiæ immaterialis non excluditur a ratione obiecti. obiectum enim voluntatis eſt bonum, & ſub hac ratione, diligit voluntas omne quod diligit, & ideo poteſt diligere actum ſuum inquantum eſt bonus. & Propu. 15. ſimiliter eſt ex parte intellectus, & propter hoc, libro de cauſis

A dicitur, quòd cuiuſcunque actio redit in eſſentiam agentis per quandam reflexionem, oportet eſſentiam eius ad ſeipſam redire, id eſt, in ſe ſubſiſtentem eſſe non ſuper aliud delatam, id eſt, non dependentem a materia.

¶ Ad quartum dicendum, quòd actus dilectionis ſecūdū quod tendit in alterū, conſtat quòd differt numero ab actu dilectionis qui in aliud diligitur, ſiue diligat ut obiectum, ſiue vt ratio diligendi. Sed quia etiam animam ſuam poteſt aliquis ex charitate diligere poteſt etiam ex charitate actum ſuę charitatis diligere. Et tunc diſtinguēdum eſt, quia, vel dilectio fertur in actum dilectionis proprium, ſicut in rationem dilectionis tātum. Et ſic conſtat, quòd eodem actu numero diligit diligens & actum eius, & ſic idem actus diligitur per actum, qui eſt ipſe. Vel diligit ut obiectum dilectionis, & ſic eſt alius actus dilectionis numero, qui diligitur, & quo diligitur. Sicut patet planius in actu intellectus. Cum.o. actus diſtinguantur per obiecta, oportet dicere diuerſos act⁹ qui terminantur ad

cerit charitas, vel potius, quantum ipſe in charitate profecerit. Nam ſi charitas Deus eſt, nec proficit, nec deficit. Sic ergo dicitur proficere in te charitas: quia tu in ea proficis. Ecce quomodo intelligēdum ſit, B cum dicitur ſpiritusſanctus augeri in nobis: quia nos in eo, ſcilicet proficimus: ſic & alia huiuſmodi.

Quia aliqui dicunt ſpiritumſanctum non eſſe charitatem, qua diligimus Deum & proximum.

Svpra dictum eſt, ꝙ ſpiritusſanctus charitas eſt patris, & filij, qua ſe inuicem diligunt & nos; C & ipſe idem eſt charitas, quæ diffunditur in cordibus noſtris ad diligendum Deum & proximum, horum alterum omnes catholici cōcedunt ſ. quòd ſpiritusſanctus eſt charitas patris & filij. Quia autem ipſe idem

Di. 10.

obiecta diuerſa. Vnde ſicut ſunt diuerſi actus quib⁹ intellectus intelligit equum & hominem, ita ſunt diuerſi actus in numero, quo intelligit equum & quo[d] intelligit actum illius ſub ratione actus. Nec eſt inconueniens, quòd in actibus animæ eatur in infinitum in potētia: dummodo actus non ſint infiniti in actu. Vnde etiam Auicenna concedit non eſſe impoſſibile quin relationes conſequentes actum animæ, multiplicentur in infinitū. — D. 32. & 41. & 103. & 104. & 624 — 3. Met. c. 11

D

EXPOSITIO PRIMAE PARTIS TEXTVS

Onſequēs eſt, ut ipſa prędicta &c. { Hoc intelligitur & de dilectione creata & increata, Qui enim diligit aliquem, vult ſe diligere illum, & ita actum dilectionis ſuæ diligit & in ipſo diligitur ipſa dilectio increata, ſicut exemplar in exemplato, quia nihil eſt bonum, vel diligibile, niſi ſecundum quod eſt in eo ſimilitudo boni increati. { Magis enim nouit dilectionem &c. { Totum quod ſequitur de certitudine dilectionis, ſiue de habitu creato intelligatur, ſiue de dilectione increata, exponitur ſecundum quod aliquid dicitur certum ex ſe, & non ex parte cognoſcentis: ſed actus dilectionis etiam ex parte cognoſcentis notus eſt: ſed utrum ex tali habitu procedat, incertum eſt. { Et quo niſi Deo plenus eſt. } Hoc ideo dicitur, quia cum dono charitatis etiam ipſe ſpiritus E ſanctus datur ſecundum quod nouo modo inhabitare dicitur creaturam per nouam ſimilitudinem ſuiipſius in ea. { Qui diligit, fratrem &c. } lumen comparatur charitati, non quantum ad virtutem manifeſtationis, quia ſic magis ad donum pertinet intellectus. Sed quantum ad virtutem actionis, ſicut enim lumen eſt forma vſ motiua in tota natura: eo quòd eſt qualitas primi alterantis, ita charitas mouet, & informat omnia dona inquantum eſt ſimilitudo primi doni quod eſt ſpiritusſanctus. { Ipſam fraternam dilectionem ſolum &c. } hoc enim quod dicitur. Nam fraternam, interponitur per parentheſim. dicitur autē fraterna dilectio Deus eſſe, prędicatione cauſali per modū quo Diony. dicit, quòd eſſe diuinum eſt eſſe omnium, quia ab eo omne eſſe traducitur & exemplatur. { Non dicitur ſumus charitatem &c. } in hoc differt charitas ab aliis virtutibus ſecundum intentionem Magiſtri & Auguſt. quia aliæ uirtutes, quæ in ſe aliquid imperfectionis important in habente: ut fides patiētia & huiuſ- — 1. Io. 2. — Dio. 4. c. de cæl. Hier.

huiuſmodi, ita ſunt a Deo, quàm in deo, non ſunt per eſſentiam. Charitas autem, quę nihil imperfectionis habet, etiam de deo eſſentialiter prædicatur, & ab eo in nobis eſt. Nec tamen ſequitur, quòd illa charitas, quæ forma mentis noſtræ eſt ſit illa eadem numero, quæ eſſentialiter de deo dicitur: ſicut etiam eſſe dicitur de deo proprie: nec tamen illud eſſe eſt idem numero, cum noſtro eſſe. { Nullum enim iſtorum diuidu &c.} Videtur hoc eſſe falſum: quia ſapientia ponitur excellentiſſimum donorum. ¶ Ad quod dicendum, quòd ſecundum quod dona condiuiduntur virtutibus, ſapientia digniſſimum donorum dicitur. Et hanc dignitaté habet a charitate cui ſemper cõiungitur, ſecundum quam diuinam veritatem ſaporat. Si autem donum vniuerſaliter ſumatur pro omni eo, quod ex dei munere poſſidemus: ſic charitas ſimpliciter potiſſima é, quæ nos ſini coniungit.

†c. 32. to. 3.

ſit charitas, qua diligimus deũ, & proximum a pleriſque negatur. Dicunt enim, ſi ſpirituſſanctus charitas eſt patris, & filij & noſtra. eadem ergo charitas eſt, qua deus diligit nos, & qua nos diligimus eum. Hoc autem, ſanctorum authoritates negare videntur. Dicit enim G Auguſt. † in lib. de ſpiritu & litera. Vnde eſt dilectio, niſi vnde, & ipſa fides, ideſt, a ſpirituſancto? Non enim eſſet in nobis, niſi diffunderetur, in cordibus per ſpiritumſanctum. Charitas autem dei dicta eſt diffundi in cordibus noſtris. non qua ipſe nos diligit, ſed quæ nos facit dilectores ſuos: ſicut iuſtitia dei dicitur, qua nos iuſti eius munere efficimur, & domini ſalus, qua nos ſaluat, & fides Chriſti, qua nos fideles fa- H

DIVISIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

HIc quęritur ſi ſpirituſſanctus &c.} In parte iſta Magiſter obijcit contra prædeterminatã. Et diuiditur in partes duas. In prima, obijcit per rationem. In ſecundo per authoritates. ibi { Supradictum eſt, quòd ſpirituſſanctus.} Prima in tres. Primo, ponit obiectionem. Secundo, reſponſionem. ibi {His itaque reſpondeo.} In tertio reſponſionis confirmationem. ibi { Vt autem certius.} Obiectio autem eſt duplex, vt patet in litera, & ſimiliter ſolutio. {Supradictum eſt.} Hic obijcit per authoritates, & diuiditur in tres partes, ſecundum tria quę contra Magiſtrum ex authoritatibus eliciuntur. Primum eſt, quòd alia eſt dilectio, qua nos diligimus deum, & deus diligit nos. dilectio autem qua deus diligit nos, eſt ſpirituſſanctus. ergo dilectio, qua nos diligimus deum eſt aliud, quàm ſpirituſſanctus. Secundum eſt, quòd dicitur charitas eſſe ex deo, ſicut & fides, ſed fides eſt ex deo, ita quòd non eſt deus. ergo & charitas, & hoc ponit ibi { Si aliud eſt inquiunt.} Tertium eſt, quòd charitas dicitur affectio, vel motus mentis, ſed ſpirituſſanctus, non eſt huiuſmodi. ergo &c. & hoc ponit ibi { Alias quoque.} Quælibet harum partium diuiditur in obiectionem, & ſolutionem. I

QVAESTIO II.

B

Ad intelligentiam huius partis quinque quæruntur.

Primo. Vtrum charitas augeatur.
Secundo. De modo augmenti.
Tertio. Vtrum quolibet actu augeatur.
Quarto. Vtrum ſit aliquis terminus augmenti.
Quinto. Vtrum diminuatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum charitas augeatur.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd charitas, non augeatur. Nihil augetur, niſi quantum: ſed nullum ſimplex eſt quantum, quia omne quantum eſt diuiſibile. charitas autem eſt ſimplex habitus, & ita non eſt quantum per ſe, nec ſimiliter per accidens,

cum eius ſubiectum, ſcilicet anima, ſit etiam indiuiſibile. ergo non augetur. Si dicis quòd quanta eſt, non quantitate molis, ſed virtutis.

¶ 2 Contra. Quantitas virtutis diuiditur, ſecundum obiecta in quę virtus poteſt: ſed in omnia obiecta charitatis poteſt quælibet charitas, quantumcunque parua. ergo non augetur, ſecundũ quantitatem virtutis.

cit. His verbis videtur monſtrari diſtinctio inter charitatem, qua nos deus diligit, & qua nos diligimus, & ſicut iuſtitia noſtra dicitur dei; non quòd ipſe ſit iuſtus ea: ſed quia ea nos iuſtos facit. Similiter & fides, & ſalus. ſic videtur dicta charitas dei, quæ eſt in nobis, non quòd ipſe ea diligat: ſed quia ea nos diligere facit. De hoc etiam idem † in lib. 15. de trini. ait. Cum Ioannes commemoraſſet dei dilectionem, non qua nos eum, ſed quã nos ipſe dilexit. & miſit filium ſuũ litatorẽ pro peccatis noſtris &c. Ecce, & hic videtur manifeſte diuidere dilectionem quã nos diligimus deum ab ea, qua ipſe diligit nos. Si ergo inquiunt ſpirituſſanctus dilectio eſt, qua deus diligit, & qua nos diligi-

¶ 3 Item. Cum augmentum ſit ſpecies mot^9, quicquid augetur mouetur, & quod eſſentialiter augetur, eſſentialiter mouetur: ſed quod mouetur eſt corpus, vt probat Philoſophus, & quod naturaliter mouetur corrumpitur, tum igitur charitas, non corrumpatur; quia Charitas, nunquam excidit. 1. Cor. 13. nec ſit corpus mobile, videtur quòd nõ eſſentialiter augeatur. 6. phyſic. tex. 32. †cap. 17.

¶ 4 Item. Cuius cauſa ſemper ſe habet eodem modo illud, neque augetur, neque minuitur, nec aliquo modo variatur: ſed cauſa immediata charitatis deus eſt, qui ſemper eodem modo ſe habet, ergo charitas, non variatur per augmentum.

¶ 5 Præt. Conſtat, quòd augmentum qualitatis, non poteſt reduci, ad aliquam ſpeciem motus, niſi ad alterationem. Sed alteratio, vt probat Philoſophus in ſeptimo phyſico. non eſt, niſi circa partem animæ ſenſitiuam, & circa obiecta eius. cum ergo charitas qualitas ſit, & ſit in parte intellectiua, aliquando eſſet in angelis, qui ſenſitiua carent: videtur, quòd non augeatur. Tex. 10.

CONTRA. Auguſtinus dicit. Charitas, cum fuerit nata nutritur, cum fuerit roborata perficitur: omne autem in quo progreſſus, ſecundum diuerſos gradus attenditur augetur. ergo &c. Tract. 5. ſupra Epiſto. Ioan. to. 9.

I ¶ Præt. Peractum deuenimus in cognitionem habitus: ſed contingit actum charitatis intenſiorem fieri. ergo etiam & charitas augeri poteſt.

RESPONDEO. Dicendum, quòd quidam poſuerunt charitatem eſſentialiter, non augeri, & horum fuit quadruplex opinio. Quidam enim dixerunt, vt Magiſter in litera, quòd charitas, ſecundum ſe non augetur: ſed dicitur augeri in nobis, inquantum nos in charitate proficimus, & hoc quia ponit charitatem eſſe ſpiritumſanctum, in quem variatio, non cadit. Sed hoc non poteſt ſtare: Quia non eſt intelligibile, quòd nos in charitate, quæ ſpirituſſanctus eſt proficiamus, niſi aliquid ſiat in nobis, quod prius, non fuit, & hoc non poteſt eſſe tantum actus: cum omnis actus ſit ex virtute aliqua, & actus perfectus quali ſpirituſancto vnimur, eſt a virtute perfecta per habitum. Alij dixerunt, quòd charitas eſſentialiter, non augetur; ſed dicitur augeri, inquantum magis firmatur E in ſubiecto, ſecundum ipſam radicationem. Sed ex hoc etiam ſequitur ipſam augeri eſſentialiter. Nulla enim forma poteſt intelligi magis firmari, in ſubiecto, niſi per hoc quòd habet maiorem victoriam ſuper ſubiectum ſuum: augmentum autem victorię redundat in augmentum virtutis, & per conſequens in augmentum eſſentiæ, quia virtus, ſi non eſt ipſa eſſentia, oportet quòd ſit ab eſſentia, & commenſuretur ſibi ſicut effectus cauſæ proximæ. Alij dixerunt, quòd charitas eſſentialiter, non augetur, ſed adueniente maiori charitate minor charitas, quæ inerat, deſtruitur. Hoc etiam non poteſt ſtare, quia nulla forma deſtruitur, niſi vel ex contrario agente, vel per accidens ex corruptione ſubiecti, cum igitur ſubiectum charitatis maneat, & charitas adueniens charitati inuentæ, non contrarietur: non poteſt eſſe, quòd deſtruatur; nec per ſe, nec per accidens, ſicut ignis paruus a magno igne propter conſumptionem materię. Alij dixerunt, quòd charitas, non augetur

A augetur, niſi quantum ad feruorem. Sed hoc etiam non poteſt ſtare, quia feruor charitatis dupliciter accipitur. proprie & metaphorice. Metaphorice, ſecundum quòd dicimus charitatem eſſe calorem, & intenſionem actus charitatis metaphorice dicimus feruorem, ſecundum quòd Dionyſius ponit feruorem in amore angelorũ. [Dio. c. 4. de di. nom.] Sic autem feruor acceptus, eſt per ſe cõſequens eſſentiã charitatis. vnde non poteſt in tali feruore fieri augmentum, niſi ipſa charitas eſſentialiter augeatur, cũ ſimul varietur res, & omnia, quæ per ſe conſequuntur ipſam. Alio modo dicitur feruor, prout eſt in parte ſenſitiua. cum enim vires inferiores, ſequãtur motum ſuperiorum, ſi ſit intenſio, ſicut videmus, quòd ad apprehenſionem mulieris dilectę totum corpus exardeſcit, & mouetur, ita etiam quando affectus ſuperior mouetur in deum conſequitur, quędam impreſſio, etiam in virtutibus ſenſitiuis, ſecũdum quam incitantur ad obediendum diuino amori. Intenſio autem iſtius feruoris, non ſufficit ad augmentum charitatis, quia ſecundum augmentum iſtius feruoris, non attenditur quantitas meriti, cum conſiſtat in diſpoſitione corporis. Vnde magis feruentes, non ſemper magis merentur. Sed ille, qui dicitur creſcere in charitate, creſcit etiam in merito, ſi ſit in ſtatu merendi. Et ideo dicendum, quòd charitas [d] eſſentialiter augetur. Sciendum tamen eſt, quòd augeri nihil aliud eſt, quam ſumere maiorem quantitatem. [D. 1051.] vnde ſecundum quòd aliquid ſe habet ad quantitatem, ita ſe habet ad augmentum. Quantitas autem dicitur dupliciter: quædam virtualis, quædam dimenſiua. Virtualis quantitas, non eſt ex genere ſuo quantitas, quia non dicitur diuiſione eſſentię ſuæ, ſed magnitudo eius attenditur, ad aliquid diuiſibile extra, vel multiplicabile, quod eſt obiectum, vel actus virtutis. Sed ex genere ſuo eſt, vel forma accidentalis, in genere qualitatis, vel forma ſubſtantialis, quæ tamen non eſt maior, vel minor. Et ideo, augmentum ſecundum quantitatem virtutis, non pertinet ad ſpeciem motus, quæ augmentum dicitur: ſed magis ad alterationem, & hoc modo augetur charitas, & aliæ qualitates. Quantitas autem dimenſiua eſt quorundam per accidens, ſicut albedinis, quæ dicitur quanta ſecundum quantitatem ſuperficiei, vt in prædicamentis dicitur. [c. de quant.] Vnde non augetur, niſi per accidens: ſed per ſe inuenitur in corporibus, quæ per ſe augentur. Hoc autem contingit dupliciter. Quia aliquando illud quod ſumit maiorem quantitatem, mouetur de quantitate minori in maiorem. Aliquando autem eſt ſine motu ipſius, quod augeri dicitur. vnde non quælibet pars augetur, ſicut quælibet pars moti, per ſe mouetur. Et hoc contingit, quando efficitur maior quantitas per additionem quantitatis, ſicut quando additur lignum ligno, vel linea lineę. vnde hoc eſt augmentum, ſed non motus augmenti. Quòd autem moueatur, aliquid ad maiorem quantitatem contingit dupliciter: vel ita quòd quantitas ſit per ſe terminus motus, vel quòd conſequatur terminum. Quando per ſe quantitas eſt terminus motus oportet, quòd ſit ibi additio ad totum, & quòd ad quamlibet partem, vt totum augeatur, & quælibet pars eius, ſicut eſt in animali, & in planta, & tunc propriu eſt motus augmenti. Vnde motus augmenti, non eſt niſi in habentibus nutritiuam. Conſequitur autem terminum motus, quando eſt ad formam aliquam, quam conſequitur aliqua quantitas. Cuilibet enim formæ debetur quantitas determinata, & quia motus, non

A ſpecificatur, niſi ab eo, quod eſt per ſe terminus motus, ideo talis motus: non dicitur per ſe motus augmenti, ſed vel generatio ſi ſit forma ſubſtantialis: ſicut quando ex aere fit ignis, vel alteratio, quando eſt forma accidentalis, ſicut in rarefactione aeris patet.

mus, duplex dilectio eſt, immo duo diuerſa eſt, quod abſurdum, & a veritate longe eſt. Nõ eſt ergo dilectio, qua nos diligimus, ſed qua Deus tantum diligit.

Reſponſio ad prædicta determinans authoritates.

B His reſpondemus prædictarum authoritatũ verba determinantes, hoc modo. Charitas dei dicta eſt diffundi in cordibus noſtris, non qua ipſe nos diligit, ſed qua nos diligere facit &c. His verbis, non diuiditur nec diuerſa oſtenditur charitas, qua Deus nos diligit ab ea, qua nos diligimus, ſed potius, cum ſit vna atque eadem charitas, & dicatur ipſa dei charitas diuerſis de cauſis, & rationibus Dei C charitas in ſcripturis appellari oſtenditur. Dicitur enim dei charitas, vel quia deus ea diligit nos, vel quia nos ea ſuos dilectores facit.

Determinatio primæ auctoritatis.

Cum ergo ab Apoſtolo † dicitur charitas Dei diffundi in cordibus noſtris, non eſt dicta charitas Dei, qua diligit nos, ſed qua facit nos dili- [† Rom. 5.]
B gere, ideſt, non ibi appellatur charitas dei, eo quod deus ea nos diligit, ſed eo, quòd nos ea ſui dilectores facit. Et quòd ea rõne poſſit dici charitas Dei, quia nos ea diligere facit ex ſimili genere locutionis oſtenditur: ſicut dicitur iuſtitia Dei, qua nos iuſtificat, & domini ſalus, qua nos ſaluat, & fides Chriſti, qua nos fideles facit.

Determinatio ſecundæ.

C Similiter & aliam expo nimus authoritatem, vbi ait, dilectionẽ dei commemorari, non qua nos eum, ſed qua ipſe dilexit nos, ac ſi diceret: commemorat dile

Ad primum ergo dicẽdum, quòd charitas, quamuis non habeat quantitatem dimenſiuam, neque per ſe, neque per accidens, quia ſubiectum etiam eius non eſt quantum, tamen in ea quantitas virtutis eſt. ratione cuius augeri dicitur. ſicut & albedo, & calor.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quantitas virtutis attenditur dupliciter: vel quantum ad numerum obiectorum, & hoc eſt per modum quantitatis diſcretę: vel quantum ad intenſionem actus ſuper idem obiectum, & hoc eſt ſicut quantitas continua, & ita ea creſcit virtus charitatis.

¶ Ad tertium dicendum; quòd charitas non dicitur augeri, [d] quaſi ſubiectũ augmenti, cum ſit accidens: ſed quia ſecundum ipſam attẽditur augmentum: [D. 315] ſicut etiam quantitas augeri dicitur, & albedo variari, quando aliquid per albedinem variatur. Nec oportet, quòd ſi eſſentialiter augetur, quòd deſtruatur. Dicitur enim aliquid ſecundum eſſentiam ſuam moueri dupliciter: vel quia eſſentia eſt per ſe terminus motus: & ſic moueri [d] per eſſentiam, eſt eſſentiam amittere, & corrumpi: vel quia eſt ſecundum aliquid coniunctum eſſentiæ, quod eſt per ſe terminus motus, ſicut dicitur aliquid moueri eſſentialiter, dum ſecundum locum mouetur: quia [D. 909]
D ſecundum ſuam eſſentiam in loco eſt. Et ſic eſſentiale augmentum dicitur, quod eſt ſecundum quantitatem eſſentiam conſequentem, manente vna, & eadem eſſentia ſub diuerſa quantitate, ſiue quantitas ſit ipſa eſſentia rei, ſicut quantitas virtutis eſt, idem cum ipſa virtute: & tamen mouetur per ſe loquendo, ſecundum quantitatem, ſecundum maiorem, & minorem perfectionem virtutis, nec tunc per ſe ſecundum eſſentiã mouetur, quia eſſe ſuum retinet, ſiue ſit aliud ab eſſentia: ſicut patet in augmento corporali. Nec oportet, quòd omne, quod mouetur ſit corp⁹, niſi accipiatur de motu naturali, qualis non eſt motus animę.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis cauſa efficiens charitatis ſit in ſe immobilis: tamen ſecundum ordinem ſapiẽtiæ ſuæ poteſt alicui maiorem charitatem præbere, pro beneplacito ſuę voluntatis, & ſecundum quod aliquis diuerſimode ſe ad charitatem præparat, qui etiam ſe habet aliquo modo ad charitatẽ, vt cauſa materialis recipiens: ad cuius diuerſitatem etiam ſequitur variatio in effectu.

E ¶ Ad quintum dicendum, quòd cum alteratio paſſiua includat in intellectu ſuo paſſionem, ſicut duplex eſt paſſio, ita & duplex eſt alteratio. Dicitur enim communiter paſſio vno modo omnis receptio: ſecundum etiam quòd intelligere pati dicitur. Et ſic etiam alteratio ſecundum iſtam paſſionem conſiſtit in qualibet variatione circa receptionem alicuius qualitatis. Et hoc modo poteſt eſſe alteratio, etiam in ſubſtantiis pure intellectualibus. et ſic alteratio poteſt eſſe in charitate. Alio modo dicitur proprie paſſio, quando abiicitur aliquid a ſubſtantia, & hoc eſt ex actione contrarij tranſmutantis. Et ſecundum iſtam paſſionem alteratio dicta non eſt, niſi circa ſenſibilia, & circa ſenſibilem partem animæ per ſe: & circa intellectum per accidens quantum ad illas qualitates, quæ in parte intellectiua ex ſenſibus oriuntur, ſicut ſunt omnes habitus acquiſiti, quorum non eſt charitas.

ARTIC.

ARTICVLVS II.

b Vtrum charitas augeatur per additionem.

22.q. 24.ſ. AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd charitas augeatur per additionem. Philoſophus enim dicit primo de generatione. Tex. 32. augmentum eſt præexiſtenti quātitati additamentum. Si igitur charitas augetur, oportet quòd præexiſtenti charitati alia charitas addatur.

¶ 2 Item. Nihil poteſt augere charitatem, niſi deus, qui dedit, ſed deus non agit aliquid in anima de nouo, niſi per nouum influxū: non poteſt autē intelligi nouus influxus, niſi aliquid de nouo infundatur. ergo videtur, quòd charitas augeatur per hoc, quòd alia charitas de nouo infuſa præſenti addatur.

ctionem Dei: non ſecundum quòd nos ea diligimus deum: ſed ſecundum quòd ipſe ea diligit nos. Sed aliud eſt inquiunt quod magis vrget. dixit enim ſupra Augu. † quòd dilectio eſt a ſpiritusſancto a quo fides. Sient ergo fides, non eſt ſpiritusſanctus a quo eſt: ita nec charitas. quomodo enim charitas ſpiritusſanctus eſt, ſi ab ipſo eſt? Nam ſi ab ipſo eſt, & ipſe eſt. ergo ſpiritus a ſeipſo eſt. Ad quod dicimus: ſpiritusſanctus quidem a ſeipſo non eſt: ſed tamen & a ſeipſo datur nobis, vt

†De ſpiritu & litera. vbi ſup.

¶ 3 Item. Si non augetur per additionem nouæ charitatis a Deo, non videtur poſſe augeri, niſi per receſſum a contrario charitatis. Sed contra, augmentum charitatis poteſt eſſe in illis, in quibus nihil eſt de contrario charitatis: ſicut in angelo, & homine in ſtatu innocentiæ. ergo videtur, quòd iſto modo charitas, non augeatur, ſed prædicto modo.

¶ 4 Præt. Videtur ſecundum hoc, quòd Deus, non eſt cauſa augmenti charitatis, ſed homo, qui ſe a contrario charitatis refrenat ſicut a concupiſcentia, & hoc eſt inconueniens. ergo videtur, quòd non augeatur, niſi per additionem.

CONTRA. Simplex ſimplici additum, nihil maius efficit, vt probat Philoſophus: ſed charitas eſt quid ſimplex. ergo 1. de generatione. Tex. 8. per additionem charitatis ad charitatem, non efficitur maior charitas.

¶ Præt. Secundum Dionyſ. 5. cap. de diu. nom. tantum diſtat cap. 5. de diuino. inter ipſas dei participationes, & participantes, quòd participatio, quanto ſimplicior eſt, tanto nobilior, participana vero quanto maiorem habet compoſitionem donorum participatorum, tanto nobilius eſt. ſicut eſſe eſt nobilius, quàm viuere, & viuere, quàm intelligere. ſi vnum ſine altero intelligatur. Omnibus enim eſſe præeligeretur, ſed quod habet plura ea his melius eſt. Sed charitas eſt quædam participatio diuinæ bonitatis. ergo quanto compoſitior eſt per additionem charitatis ad charitatem minus valebit. igitur ſi charitas augetur per additionem, quanto magis augetur, minus erit eligenda. hoc autem eſt ridiculum. ergo non augetur per additionem.

RESPONDEO, Dicendum, quòd eorum qui ponunt charitatem eſſentialiter augeri, dicta reuertuntur in duas opiniones, quarum vna eſt, quòd augetur per additionem charitatis ad charitatem. Alia eſt, quòd augetur per intenſionem ſecundum acceſſum ad terminum, & in hoc reuertitur, quòd quidam dicunt charitatem augeri, per multiplicationem ſui in anima, ſicut lux in aere. lux enim non augetur, niſi per intenſionem, ſicut aliæ qualitates. Primam autem poſitionem non poſſum intelligere, quia in omni additione oportet intelligere duo diuerſa, quorum vnum alteri additur. Si autem intelligantur duæ charitates, aut intelligentur diuerſæ, ſecundum ſpeciem, aut ſecundum numerum. Conſtat, quòd non ſecundum ſpeciem, cum omnes charitates, ſint in eadem ſpecie virtutis. Diuerſitas autem ſecundum numerum eſt ex diuerſitate materię, ſicut hæc albedo differt ab illa numero, quia eſt in diuerſo ſubiecto. vnde non poteſt qualitas addi qualitati, niſi per hoc, quòd ſubiectum ſubiecto additur. Charitas autem quæ poteſt addi, nunquam fuit in alio ſubiecto, antequam in In hac diſ. quaſt. 1. ar. 1. iſto. & ſecundum hoc, quod eſt in iſto non differt numero ab alia charitate, in eodem exiſtente, vt probatum eſt. vnde nullo modo eſt intelligere, ibi additionem. Sed iſta poſitio prouenit ex falſa imaginatione, quia augmentum charitatis imaginati ſunt ad modum augmenti corporalis, in quo fit additio quantitatis ad quantitatem. Et ideo dico, quòd quando charitas augetur, nihil ibi additur: ſicut Philoſophus etiam dicit Tex. 84. in quarto phyſico. quòd aliquid efficitur magis album, vel magis calidum, non per additionem alicuius albedinis, vel calo-

F ris, ſed quia illa qualitas, quæ prius inerat, intenditur, ſecundum propinquitatem ad terminum. Hæc autem intenſio contingit diuerſimode, in qualitatibus ſimplicibus, & compoſitis primis, & ſecundis. Qualitates enim compoſitę, vel ſecundę, intenduntur ſecundum intenſionem qualitatum primarum, ſicut ſapor, & ſanitas, & alia huiuſmodi, ſecundum intenſionem caloris, & frigoris, humoris, & ſiccitatis. Qualitates autem primę, & ſimplices, intenduntur ex cauſis ſuis, ſcilicet ex agente, & recipiente. Agēs enim intendit reducere patiens de potentia in actum ſuæ ſimilitudinis, quantumcunque poteſt: ſicut autem, non calidum eſt potentia caloris, ita minus calidum eſt potētia reſpectu magis calidi. Vnde ſicut per potentiam calidi efficitur de non calido calidum, non quòd ponatur ibi aliquis calor, ſed quia calor, qui eſt in potentia educitur in actum, ita etiam efficitur magis calidum per actionem calidi, inquantum educitur calor, qui inerat vt actus imperfectus, in maiorem perfectionem, & maiorem aſſimilationem agentis: & hoc contingit, ſecundum quòd potentia ſubiecta actui, quæ H quidem quantum in ſe eſt, ad multa ſe habet, magis ac magis terminatur ab actu illo. Vel quia augetur virtus agentis, ſicut ex coniunctione plurium luminarium intenditur illuminatio. Vel ex parte ipſius materiæ, ſecundum quòd magis efficitur ſuſceptibilior illius actus, ſicut aer quanto plus attenuatur fit ſuſceptibilior luminis. Intenſio autem charitatis, non contingit ex hoc, quòd virtus agentis fortificetur, ſed tantum ex hoc, quòd natura recipiens, quæ quantum in ſe eſt, diſpoſitionem quandam habet, ſecundum quòd eſt in potentia ad plura, magis ac magis præparatur ad ſuſceptionem gratiæ, ſecundum quòd ex dicta multitudine, ſcilicet confuſione potentialitatis, in vnum colligitur per operationes, quibus ad charitatem ſuſcipiendum præparatur, vt prius dictum eſt. Et ideo Arti. 1. iſti' quæſtio. Diony. perfectum ſanctitatis ſemper deſignat, per hoc, quod eſt exparſa vita in vnicam conſurgere. Et ſic patet, quòd augmentum charitatis ſimile eſt augmento qualitatū naturalium: licet origo eius differat ab origine illarum. Cuius ratio eſt, quia I qualitates naturales educuntur de potentia materiæ, quarum inchoationes, quaſdam materię Deus opere creationis indidit, & ideo quando in actum procedunt, eſt exitus de imperfecto ad perfectum. Dona autem gratuita, non educuntur, quaſi de potentia naturæ, quia nihil eſt in potentia naturali, quod per agens naturale educi non poſſit. Et ideo origo gratiæ eſt per nouam infuſionem, ſed augmentum eius eſt per hoc, quòd de imperfecto ad perfectum, actus infuſus educitur.

ſupra dictum eſt. Dat enim ſeipſum nobis ſpiritusſanct'. & ex hoc ſenſu dictum eſt, quòd charitas ab ipſo eſt in nobis, & tamen ipſa ſpiritusſanctus eſt. fides autem eſt a ſpiritusſancto, & non eſt ſpiritusſanctus, quia donum, vel datum, ſolummodo G eſt, non Deus dans.

Quòd alias inducunt rationes, & auctoritates ad idem probandum.

ALias quoque inducunt rationes ad idem oſtendendum, ſcilicet quòd

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd propoſitio philoſophi intelligitur de augmento corporali, quod fit ſemper per additionem quantitatis, quia in hac materia ab ipſo proponitur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd deus vna & eadem[d] operatione agit in omnia, quæ ſunt, quàmuis forte illa operatio differat D. 32. ſolum ſecundum rationem, ſecundum quod exit a ratione diuerſorum attributorum, vel diuerſarum idearum. Vnde dico, quòd vna, & eadem operatione infunditur gratia, & augetur: K nec eſt diuerſitas, niſi ex parte recipientis, quod ex illa operatione plus minuſue recipit, ſecundum quod ad eam diuerſimode præparatur, ſicut eadem irradiatione ſolis efficitur aer clarus, & magis clarus depulſis nebuloſis vaporibus, qui receptionem luminis impediebant. vnde non oportet, quòd ſit ibi alia, & alia claritas.

¶ Pręt. Etiam ſi eſſent duæ operationes, non oporteret, quòd terminarentur ad duo diuerſa, ſecundum ſubſtantiam, ſed primo terminaretur ad eſſe charitatis imperfectæ. Secundo, ad eandem charitatem, ſecundum perfectionem, ſecundum quod aliquid educitur de imperfecto, ad perfectum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non eſt de ratione intenſionis alicuius qualitatis, quòd ſit per remotionem a contrario, ſed hoc accidit qualitati, ſecundum quod ineſt in ſubiecto participante contrarium. Sed hoc eſt de neceſſitate intenſionis, quòd

qualitas

qualitas educatur de imperfecto ad perfectum ſicut patet de A diaphano, in quo nihil eſt contrarium luci, quòd poteſt lumen iacendi, ſecundum crementum virtutis illuminantis. Hæc autem imperfectio eſt ex potentialitate ipſius naturæ, quæ ſubijcitur perfectioni, & actui. Cum enim omnis potentia receptiua ad multa ſe habeat ſecundū iſtā multitudinem ipſi diſſimile eſt principio agenti, quod eſt terminatum ad actū vnum, & ſecundum quòd iſta confuſio potentialitatis magis ſubijcitur actui, perfectior perficitur actus, & ipſum perfectum magis efficitur vnum, & magis aſſimilatum principio agenti. Hęc autem confuſio potentialitatis, eſt in qualibet natura creata, ſecundum quod nōdum eſt perfecta per actum. Vnde etiam †c.10.ar.3. per iſtum modum ponit Diony. cap. 3. cæleſt. hierar. purgationem in angelis, ſcilicet ſecūdum qd̄ remouentur a confuſione diſſimilitudinis.

charitas nō ſit ſpiritusſanctus, quia charitas affectio mētis eſt & motus animi. ſpiritusſanctus vero non eſt affectio animi, vel motus mentis: quia ſpiritusſanctus immutabilis eſt, & increatus: non eſt ergo charitas.

Quòd charitas eſt motus, vel affectus animi. B

QVòd autem charitas ſit affectio animi, & motus mentis authoritatibus confirmat. Dicit enim Auguſt. † in tertio libro de doctrina Chriſtiana. Charitatem voco, motum animi ad fruendum deo propter ipſum, & ſe ac proximo propter Deum. Idem in lib. de moribus eccleſiæ catholicę, tractans illud verbum † Apoſtoli. Nec mors, nec vita ſeparabit nos a charitate C

†Rom. 8. ¶ Ad quartum dicendum, quòd eodē modo ſumus cauſa augmenti gratiæ, ſicut & cauſa ipſius gratiæ, ſcilicet per modum diſpoſitionis tantum. Sed efficientia In corp. ar. vtrobique eſt ex parte ipſius Dei, ſicut patet ex his, quæ ſupra dicta ſunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum charitas augeatur quolibet actu.

22.q.24. ar. 6. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd charitas quolibet actu augeatur. Vbi enim eadem cauſa eſt, & idem effectus. Sed omnes actus charitatis ſunt eiuſdem ſpeciei, quantum ad eſſe morale, ſicut omnes actus fortitudinis. ergo cum aliquis actus charitatis charitatem augeat, videtur etiam quòd quilibet actus.

¶ 2 Item. Quod facere poteſt maius, poteſt etiam facere minus: ſed quolibet actu charitatis meretur, quis vitam æternam. ergo & poteſt mereri augmentum charitatis.

¶ 3 Præt. Quilibet actus charitatis eſt longe potentior quantum ad eſſe gratię, quàm actus qui ſunt ex naturalibus tantum, ſed per actus, qui ſunt tantum ex naturalibus homo præparatur per modum diſpoſitionis ad recipiendum gratiam. ergo multo magis, per quemlibet actum charitatis diſponitur ad charitatis augmentum.

CONTRA. Ex eiſdem principiis, ex quibus aliquid naſcitur, & augmentatur: ſed vnus actus, non ſufficit ad diſpoſitionem, vt charitas infundatur. ergo nec ad hoc vt augeatur. Probatio mediæ: Maiorem cauſalitatem habet actus noſter ad virtutem acquiſitam, quàm ad charitatem infuſam: ſed vnus actus, non ſufficit ad generationem virtutis acquiſitæ, qui- 2.Ethi. c.1. nimmo ex frequenti bene agere fit homo bonus ſecundum Philoſophum. ergo multo minus vnus actus ſufficit diſponere ad charitatem.

¶ Item ſecundum augmentum charitatis augetur etiam præmium ſubſtantiale: ſed non quolibet actu charitatis augetur præmium ſubſtantiale. Dicitur enim communiter, quòd pluribus operibus in charitate factis, non plus meretur, quis quantum ad augmentum præmij ſubſtantialis, quàm vno actu ex æquali charitate facto. ergo non quolibet actu charitatis charitas augetur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd non eodem modo ſe habet actus informatus charitate ad augmentum charitatis, & actus præcedens charitatem ad habendam charitatem. Actus enim qui eſt ex charitate ordinatur ad augmentum charitatis, & per modum diſpoſitionis, & per modum meriti, ſed actus A præcedens charitatem ordinatur, ad conſequendum charitatem ſolum per modum diſpoſitionis, vt ſupra dictum eſt, & Art. añced. non per modum meriti, quia ante charitatem nullum poteſt eſſe meritum. Neuter autem actus ordinatur ad habendam, vel augmentandam charitatem, per modum alicuius efficientiæ, ſicut actus noſtri, ad habendum habitus, †c.11.10.1. acquiſitos. Sciendum eſt igitur, quòd actus, qui præcedit charitatem quandoque vnus ſolus diſponit vltima diſpoſitione, vt infundatur charitas, ſecundum d immobilitatem diuinę D. 311. & 316. bonitatis, per quam vnicuique largitur, ſecundum quod pręparatum eſt ad recipiendum. Quandoque autem vnus actus, non diſponit niſi diſpoſitione remota, & ſequens a- †Pſal. 70. ctus magis diſponit, & ſic deinceps, ſecundum quod ex multis bonis actibus peruenitur ad vltimam diſpoſitionem, inquantum actus ſequens, ſemper agit in virtute omnium præcedentium, vt patet in guttis cauantibus lapidem, quòd non quilibet aufert aliquid de lapide, ſed omnes pręcedentes diſponunt, & vna vltima agens in virtute omnium præcedentium, inquantum ſcilicet, inuenit materiam diſpoſitam per præcedentes, complet cauationem. Hoc autem ideò contingit, quia homo eſt dominus ſui actus. Vnde poteſt agere, ſecundum totam virtutem naturæ ſuæ, vel ſecundum partem, quod non contingit in illis, quæ agunt ex neceſſitate naturæ. ſemper enim agunt tota virtute ſua. Quando ergo ita eſt, quòd homo non habens charitatem ex tota virtute bonitatis naturalis ſibi inditæ mouetur ad charitatem: tunc vnus actus diſponit d eum D. 314 vltima diſpoſitione, vt charitas ſibi detur. Quando vero non D ſecundum totam virtutem, ſed ſecundum aliquid eius præparatur ad charitatem: tunc actus non eſt ſicut diſpoſitio vltima, ſed remota, & per plures actus poterit peruenire ad diſpoſitionem vltimam. Similiter dico ex parte alia, quòd quando actus charitatis procedit ex tota virtute habentis, & quantum ad virtutem naturæ, & quantum ad virtutem habitus infuſi, tunc vnus actus diſponit, & meretur augmentum charitatis, vt ſtatim fiat. Quando autem non ſecundum totam virtutem procedit actus ille, tunc eſt vt diſpoſitio remota, & poterit tunc per plures actus peruenire ad augmentum charitatis, non tamen de neceſſitate: quia homo quantumcunque ſit diſpoſitus poteſt non agere, ſecundum rationem diſpoſitionis illius, quod non contingit in diſpoſitionibus, non voluntariis ratione iam dicta.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd non eodem modo Paulo ſup. ſe habet quilibet actus charitatis, eo quod vnus poteſt eſſe ma- E gis intenſus, & etiam vnus poteſt eſſe diſponens in virtute plurium præcedentium, vt dictum eſt. & ideo non ſequitur idem In cor. ar. effectus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd præmium ſubſtantiale vitæ æternæ ordinatur, ſicut finis ad actus charitatis, & commenſuratur ad eos tantum, non ſecundum æquiperantiam: ſed ſecundum proportionem. Vnde actui charitatis debetur præmium ſubſtantiale, & actus maioris charitatis, maius præmium. Vnde quilibet actus charitatis, inquantum eſt informatus tali habitu ordinatur ad præmium ſubſtantiale: non tamen ad augmentum præmij, ſicut nec ad augmentum charitatis, ſecundum quod charitas remanet primum principium merendi, ſed ſolum ſecundum quod augmentum charitatis pertinet ad perfectionem præmij.

¶ Ad tertium iam patet, reſponſio per id, quod dictum eſt: quia Vbi ſupra. actus charitatis excedit actum præcedentem charitatem in hoc quòd habet virtutem merendi: & ita accedit plus ad cauſalitatem charitatis, quam actus præcedens charitatem.

Dei. †Charitas Dei, inquit, hic dicta eſt virtus. quæ animi noſtri rectiſſima affectio eſt, quæ coniungit nos Deo, qua eum diligimus. Ecce his verbis exprimitur: quòd charitas eſt affectio, & motus animi, ac per hoc, non videtur eſſe ſpiritusſanctus.

Reſponſio determinans authoritates.

AD quod dicimus hoc ita eſſe †dictum, ſicut dicitur Deus eſt ſpes noſtra, & patientia noſtra, quia facit nos ſperare, & pati. Ita charitas dicitur eſſe motus ſiue affectio animi, quia per eam mouetur, & afficitur animus ad C diligendum Deum. non autem mireris ſi charitas cum ſit ſpiritusſanctus, dicatur mot⁹ men

¶ Ad

¶ Ad quartum dicendum, quòd ad hoc, quòd aliqua perfectio introducatur, duo requiruntur. Vnum ex parte introducentis, vt ſua operatio commenſuretur, ſecundum æqualitatem perfectionis introducendæ. Non enim ex parua calefactione inducitur calor ignis, ſed ex tali calefactione, quę habet æqualem virtutem ad minus ex ſuo principio calori ignis. Aliud ex parte recipientis, vt diſpoſitio ſua proportionetur eodem modo perfectioni inducendæ. Contingit autem quandoque, ſicut in operibus animę, quòd aliquid diſponitur. & perfectionẽ recipit a ſeipſo, vt in ſcientia, & virtute patet. Vnde ad perfectam diſpoſitionem ſufficit, quòd anima operetur, ſecundum virtutẽ proportionatam illi perfectioni, quæ inducenda eſt, & quia tota capacitas animæ vix ſufficit ad receptionem tantæ perfectionis, quanta eſt charitas, niſi Deus de ſua liberalitate suppleret: ideo ad hoc, quòd ſit in anima vltima diſpoſitio ad charitatem requiritur actus, qui ſit ſecundum totam virtutem ſuam, & iſte ſufficit quantum in nobis eſt. Sed minor non ſufficit ad talem diſpoſitionem. Vlterius in illis perfectionibus, in quibus per actum animæ, non tantum eſt diſpoſitio: ſed etiam ipſa perfectio exigitur, quòd actus ipſius animæ ſit proportionatus, & æqualis in virtute ipſi perfectioni introducendæ. Omnis autem habitus de ratione ſua habet, quòd ſit difficile mobilis, ideſt, habet firmitatem quandam. Vnde quando vna actio animæ habet firmitatem, inducit habitum, ſicut patet, quòd vna demonſtratio propter ſui certitudinem, & firmitatem facit habitum ſcientiæ. Quando autem vnus actus non habet firmitatem, non ſufficit vnus: ſed oportet, quòd ſint plures. Vnde ex vno argumento dialectico, non generatur opinio, ſed ex pluribus congregatis. Ita etiam quia actus voluntatis humanæ, non habet firmitatem, cum voluntas indeterminate ſe habeat ad multa. habitus virtutum politicarum, qui acquiruntur per actus voluntaria, non poſſunt acquiri tantum per vnum actum: ſed oportet quòd multi conueniant. Habitus autem charitatis, non habet firmitatem per actum animæ, ſed a cauſa ſua, quę Deus eſt. & ideo vnus actus voluntatis poteſt ſufficere ad hoc, quòd charitas infundatur, & ſimiliter ad hoc, quòd augeatur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quando aſt talis actus charitatis, qualis requiritur ad augmentum charitatis, tunc etiam augetur præmium ſubſtantiale, quod debetur charitati maiori conſequenti actum, non charitati, quæ eſt radix actus. Non autem omnes ſunt tales, vt dictum eſt, & ideo ad multitudinem actuum, non ſequitur de neceſſitate augmentum præmij ſubſtantialis.

In reſp. ad 2. iſtius art.

†Sapien. 8.

tis, cum etiam in libro †Sapientiæ, dicatur de ſpiritu Sapientiæ, quæ attingit a fine vſque ad finem, qui eſt actus mobilis, certus, incoinquinatus, quod non ideò dicitur, quòd Sapientia ſit aliquid mobile, vel actus aliquis, ſed quia ſui immobilitate omnia attingit, non locali motu, ſed vt vbique ſemper ſit, & nuſquam incluſa teneatur. Sic ergo charitas dicitur motus animi, non quòd ipſa ſit motus, vel affectio, vel virtus animi, ſed quia per eam, quaſi eſſet virtus afficitur mens, & mouetur. Sed ſi charitas ſpiritusſanctus eſt, qui operatur in ſingulis prout vult, cum per eum mens hominis afficiatur, & moueatur ad credendum, vel ſperandum, & huiuſmodi, ſicut ad diligendum. quare non ſic dicitur charitas motus, vel affectio mentis, ad credendum vel ſperandum, ſicut ad diligendum? Ad quod ſane dici poteſt, quia alios actus, atq; motus virtutum operatur charitas, ideſt, ſpiritusſanctus me-

F ior ſub Deo nequit intelligi. Et ſimiliter etiam de beatis, quorum charitas augeri non poteſt. Per quę omnia videtur, quòd augmentum charitatis venit ad terminum aliquem, qui augeri non poteſt.

CONTRA. augmentum charitatis eſt, ſecundum maiorem aſſimilationem ad Deum: ſed quantumcunque aliquis accedat ad Dei ſimilitudinem ſemper in infinitum diſtat ab eo. ergo ſemper magis poteſt accedere, & ita videtur, quòd augmentum charitatis, ſit in infinitum.

¶ Præte. Quando charitatis actus procedit a maiori charitate maioris eſt virtutis in merendo, ſed actus charitatis imperfecte meretur augmentum charitatis. ergo multo magis merebitur, quando charitas magis perficietur, & ita augmentum charitatis, nuſquam ſtabit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd de termino [d] augmenti charitatis dupliciter poſſumus loqui. Aut quantum ad id quod eſt: aut quantum ad id quod poteſt eſſe. Sicut etiam dicimus quòd ſummum malum, non eſt quo non poſſit eſſe aliquid peius, tamen aliquid eſt ſumme malum, quo nihil eſt peius. Si- D. 313.
H militer dico, quòd augmentum charitatis peruenit ad aliquem terminum, vltra quem charitas, non augetur in quolibet homine, non tamen peruenit ad aliquem terminum, vltra quem non poſſit augeri. Cuius ratio eſt ex parte eius, quod mouetur, ſecundum hoc augmentum, & ex parte eius, ad quod mouetur. Id autem ad quod mouetur anima in augmento charitatis eſt ſimilitudo diuinæ charitatis, cui aſſimilatur; ad quam cum infinita ſit in infinitum poteſt accedi plus, & plus, & nunquam adæquabitur perfecte. Ex parte autem eius, quod mouetur eſt, quòd ipſa anima, quantum plus recipit de bonitate diuina, & lumine gratię ipſius: tanto capacior efficitur ad recipiendum: & ideo quanto plus recipit tanto plus poteſt recipere. Cuius ratio eſt, quia potentię materiales ſunt terminatæ, & finitæ, ſecundum exigentiam materiæ: & ideo non poſſunt recipere, niſi ſecundum proportionem materię. potentiæ autem immateriales, non limitantur ex materia, ſed magis ſecundum quantitatem bonitatis diuinæ in eis perceptæ. Vnde
I quanto plus additur de bonitate tanto magis eſt de potentia ad capacitatem. ſicut patet de exemplo philoſophi de ſenſu; & intellectu, 3. de anima. Dicit enim quòd ſenſus a fortibus ſenſi- Tex. 7.
bilibus corrumpuntur, & non augetur eorum capacitas, quia ſunt potentiæ materiales: ſed intellectus quanto magis intelligit difficilia tanto etiam plus poteſt: ita etiam quanto natura ſpiritualis plus recipit de charitate plus poteſt recipere. Quidam autem comparantes capacitatem ſubſtantiæ ſpiritualis capacitati ſubſtantiæ materialis dixerunt, quòd eſt terminus in augmento charitatis, ſecundum capacitatem naturæ, ſcilicet, quòd tantum recipit de charitate, quòd impleatur capacitas prima quę erat ex natura, nec poteſt plus recipere. Et ponunt exemplum de aere, qui habet terminum ſubtilitatis ſuæ, quem non excedit. vnde poteſt in eo intendi lumen, ſecundum quòd magis, & magis depuratur a vaporibus permiſtis, ſed quando peruenitur ad puritatem naturæ ſuæ, non poteſt amplius purificari, nec illuminari ab eodem illuminante. Sed non eſt
K ſimile de capacitate ſubſtantiæ materialis, & ſpiritus, vt dictum eſt. In hac diſt. q. 1. ar. 3.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd quamuis capacitas animæ ſit [d] finita in actu, tamen poteſt plus, & plus in infinitum elongari, ſecundum quòd plus, & plus recipit. Nunquam tamen erit infinita, nec recipiet perfectionem infinitam: ſicut etiam patet in additione numeri, qui in infinitum eſt impoſſibilis, nunquam tamen eſt, aliquis numerus infinitus in actu, quia potentia additionis numerorum, vt dicit Commen. in 3. phyſico. non eſt vna, ſed ſemper ex noua additione efficitur alia potentia in numero, ſecundum quòd efficitur noua ſpecies numeri. Vnde quælibet potentia poteſt exire, in actum, non tamen poteſt eſſe, vt omnes exeant in actum, quia in quolibet actu additur etiam potentia. Et ita eſt etiam hoc de capacitate animæ. D. 203. Tex. 68.

ARTICVLVS IIII.

[d] Vtrum augmentum charitatis habeat aliquem terminum.

22. q. 24. ar. 7.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd augmentum charitatis habeat aliquem terminum. Perfectio enim non excedit capacitatem perfectibilis, ſed capacitas animæ finita eſt. ergo non poteſt recipere, niſi perfectionem finitam, ſed omnis motus qui eſt ad finitum, finitus eſt. ergo augmentum charitatis, quod eſt ad perfectionem animæ eſt finitũ.

¶ 2 Præt. Nihil ordinate mouetur, ad id quod conſequi, non poteſt ſecundum philoſophum: ſicut, qui non poteſt eſſe in Aegypto, non mouetur ordinate ad eundum illuc, ſed in infinitum diſtans nullus poteſt conſequi, cum nullus motus poſſit eſſe, ſecundum diſtantiam infinitam: ergo nullus motus eſt infinitus: ſed augmentum charitatis eſt quidam motus. ergo venit ad aliquem terminum. 3. Phyſico. Tex. 47. & 6. phy. tex. 31.

¶ 3 Præt. Sicut infra dicit Magiſter gratia Chriſti, nihil poteſt etiam Deus maius facere: ſed ſi augmentum charitatis, & gratiæ eſſet in infinitum, qualibet charitate poſſet eſſe aliqua maior. ergo non eſt infinitum. Et ſimiliter poteſt dici de beata Virgine, de qua dicit Anſel. quòd ea puritate nituit, qua ma- In. 3. d. 13. De concep. virg. c. 18.

¶ Ad

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quodlibet augmentum charitatis terminatum eſt, & eſt ad terminum quem conſequi poteſt homo: ſed tamen ille terminus, cum non ſit actus purus eſt permiſtus potentiæ. vnde adhuc poteſt eſſe aliud augmentum numero, & ita in infinitum augmentum ſuccedere augmento. & hoc modo intelligitur augmentũ charitatis interminatũ. ¶ Ad tertium dicendum, quòd gratia Chriſti, quàmuis ſecundum eſſentiã eſſet finita, tamen ſecundum quid fuit infinita, inquantum ſcilicet erat diſpoſitio congruitatis ad vnionem, & inquantum concurrebat in operationem Chriſti, qui erat virtutis infinitę ex hoc, quòd erat perſona diuina, & aliis modis, vt dicetur in tertio. Et ex hoc habebat, quòd non poterat augeri. Ad illud, quod obijcitur de beata virgine dicendum eſt, quòd

dist. 17. q. 1. ar. 2. q. 3.

diantibus virtutibus, quarum actus ſunt, vtpote actũ fidei, id eſt, credere fide media, & actum ſpei, ideſt, ſperare media ſpe. Per fidem enim & ſpem, prædictos operatur actus. diligendi vero actum per ſe tantum ſine alicuius virtutis medio operatur, ideſt, diligere Aliter ergo hunc actum operatur, quàm alios virtutum actus. Ideoque differenter de hoc, & de aliis loquitur Scriptura, quæ iſtum ſpecialiter charitati tribuit. Eſt ergo charitas vere ſpiritusſanctus. vnde Auguſtinus† pręmiſſum Apoſtoli verbum tractans in eodem libro, charitatem dicit eſſe bonũ, quo nil melius eſt. & per hoc ipſam eſſe Deum ſignificat dicens: Si nulla res †ab eius charitate nos ſeparat, quid eſſe non ſolum melius, ſed etiam certius hoc bono poteſt? Ecce dicit, quia charitate nihil B eſt melius. charitas ergo ſpiritusſanctus eſt, qui eſt Deus, & donum Dei, ſiue datum, qui diuidit ſingulis fidelibus dona: nec ipſe diuiditur, ſed indiuiſus ſingulis datur. Vnde Aug. †vbi Ioan. dicit non ad menſurã dari Chriſto ſpiritum ait. cæteris vero diuiditur, non quidem ipſe ſpiritus, ſed dona eius.

† de mor. Eccleſ. c. to. 1.

† Tract. 74. ſup. Io. to. 9 Io. 3.

D. 435

differt puritatis augmentum & charitatis. Augmentum enim puritatis eſt, ſecundum receſſum a contrario, & quia in beata Virgine fuit depuratio ab omni peccato, ideo peruenit ad ſum- C mum puritatis, ſub Deo tamen in quo non eſt aliqua potentia deficiendi, quę eſt in qualibet creatura quantum in ſe eſt. Charitatis autem augmentum eſt, per acceſſum ad diuinam bonitatem, & ideo non habuit beata Virgo ſummam charitatem, qua maior non poſſit intelligi, quia etiam profecit in charitate & gratia. Ad illud, quod obijcitur de beatis dicendum, quòd charitas non augetur in eis, propter conditionem ſtatus, quia non ſunt in via, ſed in termino viæ. vnde datur eis pręmium, ſecundum illud, quod charitas in ſtatu viæ in eis creuit.

ARTICVLVS V.

e Vtrum charitas minuatur.

2. 2. q. 24. ar. 10.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur, quòd charitas minuatur. Contraria enim nata ſunt fieri circa idem: ſed augmentum, & diminutio ſunt contraria, cum igitur charitas augeatur: videtur, quòd minuatur.

In Enchir. c. 121. to. 3. 10. conf. 29. to. 1.

¶ 2 Item. Aug. dicit, vbi magna cupiditas, ibi parua charitas. Et alibi. Minus te amat, qui aliquid tecum amat: ſed contingit cupiditatem augeri. ergo etiam charitatem cõtingit minui.

¶ 3 Præte. Veniale peccatum eſt malum culpæ: ſed omne malum aliquod bonum adimit ſibi oppoſitum, cum igitur malo culpæ opponatur bonum gratiæ, vel charitas: adimet veniale peccatum bonum charitatis: ſed non adimit totum, quia ſic excluderet a regno. ſola enim charitas diuidit inter filios regni, & perditionis, ſecundum Augu. & ſic eſſet mortale. ergo adimit aliquid eius. ergo diminuit ipſam.

15. de trin. c. 18. to. 3.

¶ 4 Item. Secundum quod aliquis ſe diſponit ad charitatem, & gratiam ſecundum hoc ſibi Deus infundit, quia ſecundum Auguſt. lumen diuinæ gratiæ omnibus pręſens eſt. Sed quòd aliqui non ſuſcipiant eam eſt. quia auertunt ſe ab illo: ſicut qui claudit oculos ad lumen ſolis: ſed contingit, quòd aliquis minus diſponit ſe ad charitatem, quàm prius fecerat. ergo minus participabit de lumine gratiæ & de charitate.

de ſpũ, & aĩa c. 17. to. 3.

CONTRA. quęlibet charitas creata eſt finita: ſed omne finitum, ſecundum philoſophum primo phyſico. conſumitur per ablationem, ablato quodam ſemper, & ſemper. ſi igitur veniale diminuit aliquid de charitate ſequens etiam diminuet, & ſic multiplicatis venialibus tota charitas tolletur, ſed charitas non tolletur, niſi per mortale peccatum. ergo multa venialia ſient vnum mortale, quod nullus ponit. Si dicas, quòd in iſta ablatione eſt ſicut in diuiſione continui, quę eſt in infinitum, ſi fiat ſecundum eandem proportionem, & non ſecundum eandem quantitatem.

Text. 37.

¶ CONTRA. Quando eſt diuiſio ſecundum eandem proportionem, illud quod poſt auſertur ſemper eſt minus eo, quod A prius auferebatur, ſicut ſi primo auferatur tertia pars lineæ, & poſtea tertia illius reſidui, & ſic deinceps, ſemper acceptum poſt, erit minus ſecundum quantitatem. Sed quòd ſequens veniale, non habet minorem virtutem, quam primum poteſt contingere. ergo adimet de charitate, quantum & primum, & ita ex toto charitas conſumetur per ablationem.

RESPONDEO, Dicẽdum, quòd charitas, non poteſt diminui eſſentialiter, niſi forte per ſucceſſionem, ita ſcilicet quòd deſtruatur charitas, quæ ineſt per mortale peccatum, & poſtmodum minor infundatur, per minorem præparationem. Et cauſa huius eſt, quia cauſa diminutionis charitatis, non poteſt ſumi ex parte [d] Dei, cũ nullus defectus redundatur in ipſum, qui eſt actus completus ſicut i cauſam, oporteret ergo, ſi charitas diminuatur, quòd diminutionis cauſa ex parte noſtra ſuſcipiatur. Defectus autem contingens ex parte noſtra, vel eſt C ex ceſſatione actus, vel ex inordinatione. Ex ceſſatione actus, non poteſt remitti charitas, ſicut habitus virtutum acquiſitarum, ſecundum id quod in ſe eſt. Firmitas enim charitatis ipſius, non eſt ex actu noſtro; ſed ex principio influente, vt dictum eſt. Vnde ceſſantibus actibus, manet nihilominus idem robur charitatis. Sed verum eſt, quòd per actus frequentes diſponuntur omnes vires animę, & membra corporis rediguntur in obſequium charitatis, in quo conſiſtit feruor, vt dictum eſt, & ideo ex ocio teſcit charitatis feruor. Habitus autem acquiſitarum virtutum, robur & firmitatem habens ex noſtris operibus. vnde ceſſantibus operibus, remittitur robur virtutis etiam in ſe. Inordinatio autem actus, vel eſt circa finem, vel circa ea, quæ ſunt ad finem: Si circa finem, ita ſcilicet quòd finis tollatur, ſic charitas, ſecundum quam adhæretur fini, tollitur. & hoc fit per mortale peccatum. Si autem circa ea, quæ ſunt ad finem, ita ſcilicet quòd finis remaneat, & inordinate D aliquis immoretur circa ea quæ ſunt ad finem, talis inordinatio, quę eſt peccati venialis, non attingit charitatem, quæ eſt ſecundum adhæſionem finis, & ideo nihil diminuit de ipſa. Sed verum eſt, quòd ſicut ea quæ ſunt ad finem diſponunt ad finem, ita inordinatio in eis eſt diſpoſitio ad inordinationem, quæ eſt circa finem, ſecundum quod dicimus, quòd veniale peccatum eſt diſpoſitio ad mortale. Vnde per huiuſmodi venialia, diſponitur quis ad amiſſionem charitatis. Et inde eſt, quòd charitas dicitur diminui, quantum ad radicationem, & feruoremque, & non quantum ad eſſentiam. Quantum ad radicationem quidem, ſecundum quod fit diſpoſitio ad contrarium. vnde minuitur firma inhæſio charitatis. Secundum feruorem vero, prout impeditur obedientia inferiorum virium ad ſuperiores, ex quo dictus feruor cauſabatur.

In hac diſt q. 2. ar. 2.

In hac diſt. q. 1. ar. 2.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd contraria nata ſunt fieri circa idem, niſi alterum naturaliter inſit. Et dicitur naturaliter ineſſe, quando conſequitur cauſas eius. Vnde dico, E quòd augmentabilitas, quia ex parte ſuſcipientis, & influentis poteſt eſſe aliqua cauſa augmenti, & non diminutionis, vt dictum eſt.

In corp. ar.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd commenſuratio cupiditatis & charitatis per oppoſitum, poteſt intelligi dupliciter. Vel quantum ad ipſum fieri charitatis, vel quantum ad eſſe. Si quantum ad fieri, tunc verum eſt, quòd quanto per actus inordinatos magis dominatur in eo cupiditas, minus diſponitur ad charitatem, vel augmentum eius, quia ad habendum charitatem, vel ad perficiendum in ea diſponuntur actus noſtri. Si quantum ad eſſe, tunc cum actus noſtri, non ſint cauſa eſſe ipſius charitatis ex inordinatione actuum per cupiditatem, nihil derogatur charitati quantum ad ſuum eſſe, ſed ſolum quantum ad feruorem, ſecundum quod dehabilitantur inferiores partes a charitatis obedientia.

¶ Ad tertium dicendum, quòd veniale non põt adimere aliqd de charitate, quia non attingit ad illã partẽ aĩæ, vbi eſt charitas.

Sicut enim ſuperior pars intellectus, eſt in conſideratione principiorum per ſe notorum, per quæ alia cognoſcuntur: vnde quantumcunque dubitatio oriatur circa concluſiones, de certitudine principiorum nihil minuitur, ita etiam ſuperior pars affectus eſt in adhæſione finis, propter quem omnia diliguntur. Vnde quæcunque inordinatio contingit circa illa, quæ ſunt ad finem, ipſa non minuitur inhæſio finis, quæ eſt per charitatem, niſi ponatur finis contrarius. Vnd veniale, quia non ponit finem indebitum, nō attingit ad illud ſupremum affect⁹, vbi eſt charitas. Sed ſicut veniale, non eſt peccatum ſimpliciter, ſed ſolum inquātū eſt diſpoſitio ad mortale, ita etiam pri at bonum, quod ſe habet vt diſpoſitio ad charitatem, ideſt, feruorem qui contingit in habilitata actus ex diligenti obedientia, vel ſubiectione inferiorum virium ad ſuperiorem partem affectus, in qua eſt charitas.

Ic.19. io.3.

¶ Ad quartum dicendum, quòd diſpoſitio ad charitatem eſt ſecundum actus inferiorum virium, prout operantur circa ea quæ ſunt ad finem. ſicut per ea quæ ſunt ad finem deuenitur in finem. Habito etiam fine, non indigetur his, quę ſunt ad finem. Vnde quæcunque inordinatio fit circa ea, non redundat in deordinationem finis, niſi per modum diſpoſitionis. ſicut etiam cognitio principiorum primorum, determinatur in nobis per ſenſus, qui ſi etiam deſtruantur, non minuitur certitudo principiorum, quæ non eſt acquiſita, ſed naturaliter inſita & ſimiliter eſt de charitate infuſa.

An concedendum ſit, quòd per donum donentur dona.

HIc quæritur cum ſpirituſſanctus per quem dona diuiduntur, ipſe ſit donum; vtrum concedendum ſit quòd per donum diuidātur, aut dentur dona. Ad quod dicimus, quòd per donum quod
G eſt ſpirituſſanctus ſingulis propria diuiduntur. & ipſum communiter omnes boni habent. Vnde† Auguſt. in 15. libro de Trinit. ait, per donum, quod eſt ſpirituſſanctus in commune omnibus membris Chriſti multa dona, quæ ſunt quibuſq; propria, diuiduntur. Non enim ſinguli quique habent omnia, ſed hi illa, alii alia, quamuis ipſum donum a quo cuique propria diuidunt, omnes habeāt, ideſt ſpi. ſanctum. Ecce aperte dicit per donum dona dari.

DISTINCTIO XVIII.

A

Vtrum ſpirituſſanctus eadem ratione dicatur donum & datum, ſiue donatum.

PRæterea diligēter cōſiderandum eſt, cum ſpirituſſanctus dicatur donum & datum: vtrum eadem ratione vtrumque nomen ei conueniat, quod vtique videri poteſt.

F ductę dicunt dilectionem a ſpirituſancto eſſe, & ita cum ſpirituſſanctus, non ſit a ſe charitas nobis data, non erit ſpirituſſanctus. Sed ipſe reſpondet, quòd quamuis ſpirituſſanctus non ſit a ſe, tamen datur a ſe, & ſecundum hunc modum charitas dicitur a ſpirituſancto. Sed hæc reſponſio eſt inſufficiens, quia non tantum dicitur charitas datur a ſpirituſancto, ſed ēt eſt ab eo: quod de ſpirituſancto concedi, nō poteſt. Aliæ tertio introductę dicūt, charitatem eſſe motum, vel affectum mentis, quod ſpirituiſancto, non conuenit. Sed ad hoc reſpondet, ꝙ iſta prædicatio eſt ꝑ cauſam, eo quòd charitas, motus vel affectionis mentis cauſa eſt, qui eſt diligere. Et hęc expoſitio vera eſt, quamuis non ſecundum intentionem Magiſtri. charitas enim eſt cauſa affectionis ſicut habit⁹ eliciens actum, & nō ſolum ſicut mouens animam ad actum dilectionis, vt ipſe intendit. Vnde conſequenter mouet quæſtionem, cum ſpirituſſanctus, qui charitas ab eo dicitur moueat
H animam ad omnes actus virtutum, quare ſpecialiter dicitur mouere ad actum dilectionis. Et reſponſio ſua patet in litera: ſed eius, quod in ſolutione ſupponit cauſam non aſſignat, ſcilicet, quòd ſpirituſſanctus cauſet hunc actum, qui eſt diligere, nullo habitu mediante. vnde quæ ad hoc remanet inſoluta.

EXPOSITIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

SICVT Deus dicitur magnus, & excelſus in nobis.} Inquantum ſcilicet magnos nos, & altos in ſe facit, quod non poteſt eſſe, niſi ſecundum ampliorem perceptionem bonitatis ipſius, & ideo oportet redire in hoc, quod aliquod creatum a Deo in nobis ponatur. {Sunt tamen multi, qui eum non habent.} illi enim eum tantum habere dicuntur, quorum eſt vt hæreditas, qui ipſo fruuntur. vel in ſpe, vel in re. {Sine ſpirituſancto conſtat Chriſtum &c.} Hoc poteſt dupliciter intelligi. Vel ita, quòd ſine ſpirituſancto a nobis habito per charitatem, per charitatis donum non poſſumus præcepta Dei implere, vel Chriſtum diligere, & hoc verum eſt meritorie. Vel ſine ſpirituſancto, quocunque modo operante in rebus, & ſic verum eſt, quòd nec homo, nec aliqua creatura ſine ſpirituſancto operationem aliquam habere poteſt. Sed hoc non eſt de intentione Auguſt.
4. Reg. 2. {Spirituſſanctus, qui eſt in te duplo &c.} Videtur hoc non eſſe ad propoſitum, quia vt notula exponit, hoc intelligitur, quia petiit duplex donum, ſcilicet prophetiæ, & miraculorum, quę in Helia erant, & quòd non petierit magis ſpiritumſanctum habere. Sed attendum, quòd etiam iſta expoſitione ſtante, probatur intentio Auguſt. quia ſi omnes acciperent eum æqualiter, ſi ipſe ſpiritumſanctum habebat: non eum in ſe fieri petiuiſſet. Et ſi non habebat, vel ſe habere neſciebat, ſimpliciter ſpiritumſanctum petiuiſſet. Vnde per hoc, quòd ſpiritumſanctum habere ſicut in Helia erat petiit, oſtendit Heliam multis excellentiis ſpiritumſanctum habere. Propria menſura cumple.} dicitur eſſe propria menſura vniuſcuiuſque, & ex parte ipſius Dei, quantum ipſe vnicuique prædeſtinauit, & ex
In hac diſt. q. 1. ar. 3. parte ipſius, qui recipit conſiderata ſimul capacitate naturaliū, & conatu eius. {Supra dictum eſt, quòd ſpirituſſanctus &c.} Nota, quòd auctoritates, quæ contra Magiſtrum inducuntur, tria dicunt. Quędam enim primo inductæ, dicunt aliam eſſe charitatem qua Deus diligit, & qua nos diligimus. Quod Magiſter exponit. Aliam eſſe rationem, vel ſecundum modum intelligendi, & non ſecundum rem. Aliæ vero ſecundo intro

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit de temporali proceſſione ſpirituſſancti. Hic determinat nomen, quod ſibi competit ſecundum rationem, quod temporaliter procedit, ſcilicet donum. Diuiditur ergo in duas partes. In prima determinat de dono, ſecundum quod dicitur de ſpirituſancto per comparationem ad alia dona. In ſecunda, determinat de hoc nomine donum de ſpirituſancto dicto, per comparationem ad hoc nomen datum, quod etiam de ipſo dicitur, ibi: {Prętereà diligen-
I ter conſider.}. Et hęc diuiditur in duas. In prima inquirit: vtrum eadem ratione ſpirituſſanctus dicatur donum & datum, & obiicitur ad vtranque partem. In ſecunda, determinat quęſtionem, ibi: {Ad quod dicimus, quòd ſcilicet,} Et hæc diuiditur in duas. In prima, oſtendit differentiam doni ad datum, ſecundum quod de ſpirituſancto dicuntur, quantum ad id, quod in ipſo dono eſt. In ſecunda, quantum ad id, cuius eſt donum, ibi: {Et ſecundum hoc, quòd ſempiternæ.} In dono autem duo conſiderantur, ſcilicet relatio, vel proprietas, ſecūdum quam dicitur donum, & proceſſio, ex qua ſecundum rationem intelligendi conſequitur talis ratio. Primo ergo aſſignat differentiam ex parte relationis. Secundo, ex parte proceſſionis, ibi: {Et notandum, quòd ſicut filius.} Prima in duas. Primo, oſtendit, quòd donum dicitur ſpirituſſanctus in eadem relatione, vel notione, qua dicitur ſpirituſſanctus. In ſecundo, mouet quæſtionem, & determinat eam, ibi: {Sed quæritur, cui donabilis &c.} {Et notandum &c.} Hic aſſignat differentiam ex
K parte proceſſionis. Et diuiditur in tres. In prima, oſtendit differentiam, quia ſpirituſſanctus proceſſione, qua donum eſt, habet eſſentiam diuinam, non autem inquantum datum eſt. In ſecunda, mouet quæſtionem & ſoluit eam, ibi: {Hic oritur quæſtio.} In tertia, inducit quandam concluſionem, ibi: {Ex prædictis patet &c.} ſcilicet, quod nomen doni conuenit ſpirituſancto per proceſſionem æternam, & nomen dati ſecundum proceſſionem temporalem. {Et ſecundum hoc, quòd ſempiterna.} Hic oſtendit differentiam quantum ad id, cuius eſt donum, & diuiditur in duas partes. In prima, aſſignat differentiam. In ſecunda, mouet duas quæſtiones. Primam ibi: {Hic quæritur: vtrum filius.} quam ſoluit. Secundam ibi: {Poſt hoc quæritur: vtrum ſpirituſſanctus.} Cuius ſolutionem differt.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa hanc partem quinque quæruntur.

Primo. Verum donum ſit eſſentiale, vel perſonale.

Secundo. Vtrū ſit proprium ſpiritusſancti.

Tertio. Vtrum per hoc donum omnia dona dentur.

Quarto. Vtrum ſpiritusſanctus proceſſione, qua donum dicitur, etiam De° dicatur.

†c. 19. to. 3. Quinto. Vtrum poſſit dici donum noſtrum.

Quare ita eſſe uidetur.

Vm enim idem ſit ſpiritumſanctū dari, & ſpiritumſanctum donari, ex eadem tatione videtur ſpiritusſanctus dici datum & donū. hoc etiam videtur Augu. ſignificare † in lib. 15. de trini. cum ait. Spiritusſanctus intantum donum Dei eſt, inquantum datur eis, quibus datur. apud ſe autem Deus eſt. & ſi nemini detur. Ecce aperte dicit ſpiritum ſanctum donum appellari, quia datur. Si autem ex eo tātum appellatur donum, quia datur, nō ab æterno fuit donum, quia non datur niſi ex tempore.

Reſponſio, quare datum uel donatum dicatur ſpiritusſanctus.

A

D quod dicimus, quia ſpiritusſanctus & donum dicitur, & datū, ſiue donatum: ſed datū ſiue donatum ex eo tantū dicitur, quia datur vel donatur, quod habet tantum ex tempore.

Hic quare donum.

Onum vero dicitur, nō ex eo tantum quòd donetur: ſed a ex proprietate quam habuit ab æterno. vnde & ab æterno fuit donum. ſempiterne enim donum fuit: non quia daretur, ſed quia proceſsit a patre & filio. Vnde Auguſt. in libro 4. † de Trinitate ait. Sicut natum eſſe eſt filio a patre eſſe, ita ſpiritui ſancto donū dei eſſe, eſt a patre procedere & a filio. Hic aperte oſtenditur, quòd ſpiritusſanctus eo donum eſt, quod proceſsit a patre & filio: ſicut filius eo eſt a patre, quòd natus eſt ab eo. Non eſt enim filio idē

B eſſe a patre & ſpiri. ſan. i. non ea proprietate filius dicitur eſſe a patre, qua ſpi. ſanctus. nam filius dicitur eſſe a patre, quia genitus eſt ab eo: ſpi. ſctūs vero dicitur eſſe a patre & a filio, quia ſpiritusſanctus eſt donum patris & filij. i. quia procedit ab vtroque. b eo enim dicitur ſpiritusſanctus, quo donum, & eo donum quo procedens. Vnde Auguſt. in † lib. 5. de tri ait. Spiritusſanctus qui non eſt trinitas, ſed in trinitate intelligitur in

C eo quòd proprie dicitur ſpiritusſāctus, relatiue dicitur, cum & ad patrem & ad filium refertur: quia ſpiritusſanctus & patris, & filij, ſpiritus eſt, ſed ipſa relatio non apparet in hoc nomine. apparet autem cum dicitur donum dei. Donū eſt enim patris & filij, quia & a patre procedit, & a filio. Ecce his verbis aperte oſtenditur eadem relatione dici ſpiritumſanctum, & donum. donum autem; quia

D procedit a patre, & filio. proprietas ergo qua dicitur ſpiritusſanctus vel donū, proceſsio ipſa eſt. de qua poſt plenius agemus, cum alijs. Cum ergo ab æterno proceſſerit ab vtroque, & ab æterno donum

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum donum, ſit nomen eſſentiale.

1. p. q. 38. ar. 1. AD PRIMUM ſic proceditur. Videtur, quòd donum ſit nomen eſſentiale. Omne enim nomen connotans effectum in creatura, ſignificat diuinam eſſentiā vt communiter dicitur. Sed hoc nomen donum, connotat effectum in creatura. dicitur enim ſpiritusſancti donum, inquantum eſt donabilis creaturæ in aliquo effectu. ergo eſt eſſentiale.

¶ 2 Præte. Nullum nomen perſonale cōuenit eſſentiæ, quia eſſentia, nec genita eſt nec gignens: ſed eſſentia diuina dicitur donata eſſe filio a patre. vt dicitur Philippenſ. 2. Donauit illi nomē &c. †c. 20. to. 3. Quod etiam accipitur ex verbis Hil. ſupra poſitis. 16. diſt. vlti. ca. ergo donum eſt nomen eſſentiale.

¶ 3 Item. Spiritui ſancto conuenit eſſe donum, inquantum procedit, vt amor: ſed amor in diuinis etiam eſſentialiter dicitur, vt habetur ex verbis Auguſt. ſupra diſt. 10. poſitis. ergo videtur, quòd & donum.

diſ. 10. ī lit. Aug. 15. de tri. c. 17. t. 3

¶ 4 Præt. Quicquid habetur ab aliquo, hoc dicitur eſſe datum, vel donatum: ſed non intellecta diſtinctione perſonarum adhuc poſſemus habere Deum ad fructum, & non habemus hæc a nobis. ergo eſſet datum nobis, quicquid autem intelligitur in diuinis, excluſa per intellectum diſtinctione perſonarum eſt eſſentiale. ergo donum eſt eſſentiale. E

CONTRA. Quicquid conuenit alicui perſonæ ſecundum rationem originis, non eſt eſſentiale, ſed notionale. Donum autem dicitur ſpiritusſanctus, inquantum ab æterno procedit, vt dicitur in litera. ergo non eſt eſſentiale, ſed perſonale.

diſt. 15 q. 3. ar. 1. RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt, dare, vel donare dicitur dupliciter. Vno modo illud quod habetur per modum dominij, vt poſſeſſio. Alio modo illud, quod habetur quaſi intrinſecum ſibi, ſicut aliquis habet ſeipſum, vel materiam ſuam, vel qualitatem. Quāmuis autem in diuinis perſonis, non ſit dominium vnius reſpectu alterius, tamen eſt ibi authoritas principij. Dicendum igitur, quòd dare

A poteſt importare authoritatem reſpectu dati, & ſic donum, vel datum eſt notionale. Poteſt etiam non importare authoritatem, ſed tantum hoc, quòd id quod datur, libere habeatur. Et hoc modo ipſa eſſentia dicitur dari, vel donari. Et ſecundum hoc, donum, vel datum, non eſt perſonale, ſed eſſentiale, tamen ſemper importat diſtinctionē dantis ad eum cui datur, quāmuis non ad id quod datur.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd nomen poteſt connotare effectum in creatura dupliciter. Vel ſecundum rationem principij tantum, & quia eadem eſt operatio totius trinitatis, oportet quòd tale nomen cōmune ſit toti trinitati, & ad eſſentiam pertinens. Vel ita, quòd cum ratione principij, reſpectu creaturæ, etiam aliquid aliud importet. Et tunc quāuis ſecundum reſpectum ad creaturā det intelligere eſſentiam ex conſequenti, ſicut cauſa intelligitur in effectu: tamen ſecundū aliud, quod ſignificat, poteſt ad perſonam pertinere, ſicut aſſumere carnem importat, & operationē, quæ communis eſt trib° perſonis, & terminum operationis, in quem terminata eſt aſſumptio, quod proprium eſt perſonæ filij: & ideo ſibi ſoli conuenit. Similiter dico, quòd donum præter reſpectum, quem importat ad illud cui donabile eſt, importat reſpectum ad illum a quo eſt, ſicut a principio reſpectu eius authoritatem habente, & ex hac parte eſt notionale. †c. 11. to. 3.

¶ Ad 2m dicendū, quòd ſi dare importet auctoritatem reſpectu dati in dante, ſic eſſentia non dr̄ dari, ſed alio modo, vt dictum eſt. In corp. ar.

¶ Et per hoc patet reſponſio ad tertium, quia amor eſſentialis, quāuis ſit habens rationem primi doni, in quo alia dona dantur: tamen reſpectu eius non poteſt denotari auctoritas, & ideo ratione prædicta, amor non poteſt dici donari, ſecundum quod authoritas importatur in donante reſpectu dati.

¶ Et ſimiliter etiam dicendum ad quartum, quia donum in cuius ratione importatur auctoritas, non remanet non intellecta diſtinctione perſonarum.

ARTICVLVS II.

b Vtrum donum ſit proprium ſpiritusſancti.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd donum non ſit proprium ſpiritusſancti. Tēporalis. n. proceſſio, vel miſſio ſpiritusſancti, dr̄ eius donatio. Sed filius mittitur ſicut ſpir. ſan. & habet aptitudinē ad miſſionem a proceſſione æterna, ſicut ſpi. ſan. vt patet ex dictis. ergo filius pōt dici donū, ſicut ſpi. ſan. 1. p. q. 38. ar. 2.

¶ 2 Præt. Cum perſonæ diſtinguantur per proceſſiones æternas, nomē proprium perſonæ pōt deſignari in actū proceſſionis: ſicut diſt. 15. q. 4. ar. 2.

filius deſignatur in generatione, inquantum eſt filius: ſed nomen doni, non deſignatur in proceſſione ęterna, quia ſecundum eam, pater non dicitur donare donum, ſicut dicitur generare filium. ergo videtur, quòd non ſit proprium ſpiritusſancti.

¶ 3 Item. Propria perſonarum dicunt tantum relationem, quia in abſolutis diuinæ perſonę, non diſtinguũtur: ſed donum, non dicit tantum relationem, immo aliquid aliud, quod datur. ergo videtur, quòd non ſit nomen propriũ ſpiritusſancti.

†c.15.co.3. ¶ 4 Præte. Spiritusſanctus, non habet niſi voam notioné, quæ eſt eius proceſſio: ſed alio modo innoteſcit ſpiritusſanctus, inquantum eſt donum, & inquãtum eſt procedens, ergo videtur, quòd notio qua donũ dicitur, non ſit propria ſpiritusſancti, & ita nec nomẽ doni.

†cap. 16. Li.15.c.17. In contrarium eſt, quod dicit Aug. lib. de Trini. Quia ſicut in trinitate ſolus filius dicitur verbum, ita ſolus ſpiritusſanctus dicitur donum: ſed quod cõuenit ſoli alicui perſonę eſt proprium ſibi. ergo nomen doni proprium eſt ſpiritusſancti.

Respondeo, Dicendum, quòd donum, & datum differunt, vt in litera dicitur, & horũ differentia poteſt attendi quantum ad tria, ſcilicet quantum ad conſignationem. Datum enim conſignificat tempus, cum ſit participium: donum autem non, cũ ſit nomen. Inde eſt, †Eſa. 9. quòd donum competit magis diuinis, quæ ſine tẽpore ſunt quam datum. vnde donum poteſt eſſe æternum, ſed non datum.

4. ethi. c.2. ¶ Item. Quantum ad ſignificationem, quia donare addit ſupra dare. Donum enim vt dicit Philoſophus, eſt datio irreddibilis, non quę recompenſari non valeat, ſed illa quæ recompenſationem non quærit. vnde donum importat liberalitatem in dante. Item quantum ad modum ſignificandi: quia donum importat aptitudinem ad dandum. Datum autem importat dationem in actu. Aptitudo autem ad dandum, poteſt attendi dupliciter. Vel ex parte ipſius dati, quaſi paſſiua, ſicut calefactibile ad calefactionem aptitudinem importat. Vel ex parte dantis, quia actiua, & talis aptitudo eſt ſecundum rationem, qua aliquid datur liberaliter. Ratio autem omnis liberalis collationis eſt amor: quod enim propter cupiditatem datur vel propter timorem, non liberali datione datur, ſed talis datio magis dicitur quęſtus, vel redẽptio. Quia igitur ſpiritusſanctus eſt amor ex ratione ſuę proceſſionis habet in ſe, & quòd detur, & quòd ſit ratio dandi. vnde eſt donum per ſe, & primo. Alia autem quæ dantur, non ſunt dona, niſi ſecundum quòd participant aliquid amoris, vt ex amore data. Si igitur colligantur tres dictæ rationes doni, adiuncta auctoritate dantis ad donum, patet quòd in trinitate donum ſpiritusſancto conuenit, ſecundum ſuam pro-

F ceſſionem æternam, inquantum procedit vt amor, qui eſt ratio liberalis collationis. Vnde ſicut amor eſt ſibi ꝓprium, ita donũ.

¶ Ad primum igitur dicendũ, ꝙ donum non importat miſſionem in actu, ſed rationem liberalis collationis vel dationis. Quæ quis ſit idem re, quod miſſio in diuinis perſonis, tñ differunt rõne. Vnde q̃uis filius detur, vel mittatur, tñ iõ liberalis dationis eſt amor, qui eſt ſpi. ſan. & iſta rõ nõ pertinet ad filiũ. vñ nõ ꝓprie pôt dici donũ, etſi dicatur datus.

¶ Ad ſm dicendũ, ꝙ ſicut dictum eſt, proceſſio filij nominatur etiam quantum ad proprium ſuũ modũ. ſ. nomine ſuę generationis, & iõ ex ꝓpria ſua ꝓceſſione, Diſt. 13. q. vnica. ar.3. pôt trahi ſua ꝓprietas. ſ. filius. Sed proceſſio. ſ. ſ. noõ hẽt nomen quãtũ ad modũ ſuæ proceſſionis proprĩũ. Vñ ex actu ꝑſonali quo ſignãt procedere, nõ pôt trahi ad propriũ pertinẽs ad modũ proceſſionis, ſm quod dicitur amor, vel donum. † vbi ſup. cap. 15.

¶ Ad tertiũ dicendũ, ꝙ hoc nomẽ donum vel datũ, præter relationẽ ex q̃ dr̃ donũ vel datũ, dat intelligere rẽ quãdã q̃ dat, q̃uis forte, non ſicut partẽ ſignationis nominis, qa ſubiectum nõ includit in ſignificatione nõis ſignificãtis accidẽs cõcretiue. vt dicit Com. 5. Meta. q̃uis Auic. cõtrariũ ſenſerit. Tex. 14. Auic. 6. naturaliũ par. 1. c. 2. Sed ad rõnẽ dati, vel doni, nihil refert verũ illa res data ſit in hoc genere vel in illo, & ſm ꝙ coartat donũ cõditionibus prædictis, oportet ꝙ res illa data, relationẽ ſignificet, quia donũ vt rõ dãdi eſt amor, nec amor pôt dari, vt reſpectu cuius habeatur auctoritas, niſi perſonalis, quæ ad aliquid eſt.

¶ Ad quartum dicendũ, ꝙ ſicut eſt in eſſentialibus, ꝙ vna eſſentia cõis eſt bonitas, & ſapientia, & omnia alia attributa, ſm diuerſas rationes: ita etiam in perſonalibus, quia vna proprietas, vel notio, ſecundum rem differt ſm diuerſas rationes ſignifican-

K di in nomine: ſicut proprietas verbi alio modo ſignificatur dũ dicitur filius, & dum dicitur verbum. Ita etiam proprietas ſpiritusſancti poteſt ſm diuerſas rationes, diuerſis nominibus ſignificari, & poteſt eſſe, quòd ſecundum rationem intelligendi, vna illarum rationem conſequatur ad aliam, ſicut etiam eſt in eſſentialibus attributis, quòd voluntas pręſupponit intellectum. vnde ratio doni conſequitur rationem amoris ſimili modo.

fuit. Non ergo ſpiritusſanctus eo tantum dicitur donum, quia dõnatur: nã & ante fuit donũ, quàm donaretur. Vnde Augu. in 5. lib. †de Tri. Semper procedit ſpiritusſanctus, & non ex tẽpore, ſed ab æternitate procedit: ſed quia ſic procedebat vt eſſet donabile, iam donũ erat antequam eſſet cui daretur. Aliter enim intelligitur cum dicitur donum, aliter cum dicitur donatum, nam donum poteſt eſſe etiam antequam detur. donatũ autem niſi datum fuerit, nullo modo dici poteſt. Sempiterne ergo ſpiritusſanctus † eſt donũ, temporaliter autem donatum. His verbis aperte oſtenditur, ꝙ ſicut ſpiritusſanctus, ab æterno procedit, ita ab ęterno donum eſt: non quia donaretur a patre filio, vel a filio patri. ſed quia H ab æterno proceſſit donabilis.

Quæritur cui donabilis.

Sed quęritur cui donabilis: vtrum patri & filio, an tantum nobis qui nondum eramus? Si autem nõ erat donabilis patri & filio, ſed tantum nobis, & ex eo donũ erat, quia ſic donabilis procedebat, videtur ꝙ filius eadẽ ratione ſemper donum fuerit, quia a patre proceſſit ab æterno donabilis nobis in tẽpore. Nam & de filio legitur, † ꝙ datus eſt nobis. Ad quod dicim᷒, quia ſpiritusſanctus nobis tantum non patri uel filio donabilis proceſſit, ſicut & nobis tantum datus eſt: & filius uere datus eſt nobis, & ab æterno proceſſit a patre: non ut donabilis tantum, ſed ut genitus, qui & donari poſſet. proceſſit ergo ut genitus & donabilis, ſed ſpiritusſanctus non procedit ut genitus, ſed tantum ut donũ: do-

G num autem ſemper fuit non ſolum quia donabilis, ſed quia proceſſit ab utroque, & quia donabilis fuit. Vnde Auguſtinus † in quinto libro de Trinitate. Eo ipſo, quòd daturus eum erat Deus, iam donum erat, etiam antequam daretur. & ideo donabilis eſt, ſed aliter donabilis, quàm filius. Nam & aliter datus, & aliter proceſſit, quàm filius. Filij enim proceſſio genitura eſt,

H uel natiuitas. Spiritusſancti uero proceſſio, natiuitas non eſt, utraque uero ineffabilis eſt.

d Quòd ſicut filius naſcendo accepit, non tantum ut eſſet filius, ſed etiam eſſentia, ita & ſpiritusſanctus procedendo accepit, non tantum ut eſſet donum: ſed etiam ut eſſet eſſentia.

I Et notandum, quòd ſicut filius naſcendo accepit, non tantum ut filius ſit; ſed omnino ut ſit, & ut ipſa ſubſtantia ſit, ita & ſpiritusſanctus a patre, & filio procedendo, ac-

ARTICVLVS III.

Vtrum per donum, quod ſpiritusſanctus eſt, dentur omnia dona.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur, quòd per donum, quod eſt ſpiritusſanctus, non dentur omnia dona. Sicut enim dicit philoſophus. 5. phyſ. Alterationis nõ eſt alteratio, Tex. 10. alias

aliás in infinitum abiretur. Si ergo donum datur per donum, ibitur in infinitum, & hoc non eſt ponere. ergo videtur, quòd dona, non dentur per aliud donum. A

¶ 2 Præt. Vt ſupra habitum eſt ex verbis Hila. ipſa eſſentia diuina eſt data a patre filio. Si igitur omne datum datur per ſpiritumſanctum, tunc eſſentia datur filio, per ſpiritusſan. & hoc eſt inconueniens, quia ſpiritusſanctus eſſet principium filij. ergo videtur, quòd per hoc donum, nõ dentur omnia dona.

d. 16. Hilar. 9. de Trin. poſt med.

¶ 3 Item. Filius eſt etiam datus nobis Iſa. 9. Sed ſpiritusſanctus, non habet aliquam rationem principij reſpectu filij. ergo videtur, quòd non omne datum datur per hoc donum.

†c. 15. to. 3.

¶ 4 Præt. Nihil datur per donum aliquod, niſi illud donum detur. Sed multa dantur nobis a Deo, in quibus non datur ſpiritusſanct⁹. Sicut data naturalia, & gratiæ gratis datæ. ergo videtur, quòd non omnia dona dentur per hoc donum.

Contra eſt, quod in litera dicit. ¶ Præt. Illud quod eſt primum in quolibet genere, eſt cauſa omniũ, quæ ſunt in genere illo, vt habetur ex verbis philoſophi in 2. Meta. ſed ſpiritusſanctus, habet rationem primi doni, inquantum ipſe eſt amor patris, & filij. ergo videtur, quòd per hoc donũ omnia dentur.

†c. 26. to. 3. Text. 4.

Respondeo, Dicendum, quòd aliquid dicitur dari multipliciter. Quandoque ex ipſa proprietate naturæ, ſecundum quod dicimus, quòd ignis dat calorem ſuum, & ſol ſplendorem, & huius dationis non eſt principium voluntas. Quandoque ex voluntate, vt principio dationis. Et hoc contingit dupliciter. Quandoque enim per dationem intenditur aliqua vtilitas ipſius dantis. Vel quantum ad remotionem mali, ſicut quando aliquid datur ex timore, & talis datio dicitur redemptio. Vel quantum ad acquiſitionem alicuius boni, & talis datio eſt proprie quęſtus, vel venditio. Quandoque autem non intenditur vtilitas aliqua in ipſo dante, & hæc datio dicitur liberalis, & proprie dicitur donatio. Conſtat autem, quòd illa datio in qua intenditur vtilitas dantis, nunquam competit Deo. vnde ipſa ſingulariter dicitur liberalis, quia in omnibus aliis dantibus, intenditur aliqua vtilitas in dante, vel boni temporalis, vel ſpiritualis. Vnde nulla datio eſt pure liberalis: vt dicit Auicen. niſi Dei, & operatio ipſius. Ratio autem liberalis dationis eſt amor, qui ſecundum Diony. mouet ſuperiora ad prouiſionem minus habentium. Et quia ſpiritusſanctus eſt amor: ideo ipſe eſt ratio omnium eorum datorum, quorum principium eſt diuina voluntas, ſicut ſunt omnia data creaturis. E

Tract. 5. metaph. cap. 4. 4. c. de diui. no.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd philoſophus intendit dicere, quòd alteratio non terminatur ad alterationem per ſe loquendo, non tamen intendit dicere, quòd vna alteratio non poſſit eſſe cauſa alterius. & ita etiam vnum donum poteſt eſſe cauſa alterius, & non ibitur in infinitum, quia erit deuenire ad primum donum, quod datur per ſeipſum, & non per aliud donum ſpiritusſancti.

A ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd datio illa, qua pater dat eſſentiam filio, eſt datio ex proprietate naturę. vnde ad illam dationem, comparatur natura vt principium, & non voluntas, vt ſupra dictum eſt. & ideo talis datio, non eſt per ſpiritumſanctũ. dist. 15. q. 3 ar. 1.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis ſpiritusſanctus, non ſit principium filij, eſt tamen principiũ effectus, ſecundum quem filius dicitur dari, vel mitti. & ideo etiam ipſe filius eſt datus per donum, quod eſt ſpiritusſanctus, ſcilicet per amorem. vnde dicitur Io. 3. Sic Deus dilexit mundũ &c.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd quamuis omnia dona, & naturalia & gratuita, dentur nobis a Deo per amorem; qui eſt primum donum, non tamen in omnibus donis datur ipſe amor, ſed tantum in dono, quod eſt ſimilitudo illius amoris, ſcilicet, in dono charitatis. Cũ enim dicitur, quòd alia dona dãtur per donum amoris, qui eſt ſpiritusſanctus, præpoſitio per, non notat cauſam ex parte recipientis, vt ſit ſenſus, per hoc, quod recipit donum amoris, recipit alia dona: ſed notat habitudinem cauſæ ex parte dantis, qui per hoc, quòd amat creaturam ſuam, omnia data dat. †c. 2. to. 3. †d. 26.

cepit, non tantum vt ſpiritusſanct⁹ ſit, vel donum, ſed etiam vt omnino ſit, & vt ſubſtantia ſit. quod vtique non accepit, ex eo quòd datur: nam cum non detur niſi ex tempore, ſi hoc haberet, ex eo quòd datur, accepiſſet ergo ex tempore, vt eſſet. Vnde Auguſt.† in quinto libro de Trinitate. Filius non hoc tantum habet naſcendo, vt filius ſit, ſed omnino, ut ſit. B Quæritur ergo, utrum ſpiritusſanctus, eo quod datur, habeat non tantum ut donum ſit, ſed omnino ut ſit. quod ſi non eſt niſi quia datur, ideſt, ſi non habet eſſe, niſi eo quòd datur, ſicut filius naſcendo habet non tantum, ut ſit filius; quod relatiue dicitur, ſed omnino vt ſit ipſa ſubſtantia: quomodo iam C ſpiritusſanctus erat ipſa ſubſtantia, cũ non prius daretur, quàm eſſet cui daretur? Non ergo eo, quòd datus: ſed procedendo habet ut ſit donum, & ut ſit eſſentia, ſicut filius, non eo, quòd datus eſt, ſed naſcendo accepit, non tantum ut ſit filius, ſed ut ſit eſſentia. Vnde Auguſtinus in 15. libro de Trinitate† ait. Sicut filio præſtat eſſentiam ſine initio temporis, ſine ulla mutabilitate naturæ de patre generatio, ita ſpirituiſancto præ- D ſtat eſſentiam, ſine ullo initio temporis, ſine ulla mutabilitate naturæ, de utroq; proceſſio.

Quòd ex prædictis uidetur, quòd filius, non tantum ſit filius natiuitate, ſed etiam de ſimili, eſſentia, & ſpiritusſanctus proceſſione.

B Hic oritur quæſtio: ſi filius naſcendo habet nõ tantum ut ſit filius, ſed ut ſit eſſentia, & ſpiritusſanctus procedendo, non tantum ut ſit donum, ſed ut ſit eſſentia: ergo & filius natiuitate eſſentia eſt, & ſpiritusſanctus proceſſione eſſentia eſt, cum alibi dicatur, quòd nec pater eo pater eſt, quo Deus, nec filius eo C filius, quo Deus, nec ſpiritusſanctus eo donum, quo Deus, quia ut ait Auguſt.† in ſeptimo libro de Trinitate: His nominibus eorum relatiua oſtenduntur, non eſſentia. Vnde poſt plenius agemus.

Reſponſio.

Ad quod breuiter reſpõdentes dicimus, quia nec filius natiuitate eſſentia eſt, ſed tantum filius, nec D ſpiritusſanct⁹ proceſſione eſſentia

ARTICVLVS IIII.

d *Vtrum eadem proceſſione ſpiritusſanctus habeat, quòd ſit donum, & Deus.*

Ad Qvartvm ſic proceditur. Videtur, quòd non eadem proceſſione, ſpiritusſanctus habeat, quòd ſit Deus, & quòd ſit donum. Non enim eſt eadem ratio communis, & proprij. Sed donum E eſt proprium ſpirituiſancto, Deus autem eſt commune. ergo non eſt idem donum, & Deus.

¶ 2 Præter. Quicquid habet ſpiritusſanctus, per proceſſionem, ſecundum rationem intelligendi conſequitur ipſam proceſſionem. Sed deitas non eſt conſequens proceſſionem, quia non procedit, neque per ſe, neque per accidens, ſicut etiam non generatur. ergo videtur, quòd ſpiritusſanctus, non habet per proceſſionem, quòd ſit Deus.

Contra. Spiritusſanctus non eſt Deus, niſi inquantum habet deitatem: ſed per proceſſionem recepit totam deitatem a patre. ergo proceſſione eſt Deus.

Respondeo, Dicendum, quòd ſicut in filio eſt ſignificare proprietatem eius per modum relationis, vt cum dicitur filiatio, & per modum exitus vel emanationis, vt cum dicitur generatio paſſiue, vel natiuitas, ita eſſet etiam in ſpirituſancto, ſi nomina eſſent poſita: ſed propter defectum nominũ vtimur eodem

nomine ad ſignificandum emanationem ipſius, & proprietatem, vel relationem, ſcilicet nomine proceſſionis. Dico igitur, quòd proceſſio poteſt dicere emanationem ſpiritusſancti, vel relationem, ſiue proprietatem eius. Si relationem, vel proprietatem, ſic ſpiritusſanctus proprietate ſua, formaliter loquendo, eſt Spiritusſanctus, & donum, & amor, non autem Deus. ſicut nec filius filiatione eſt Deus formaliter loquendo, ſed filiatione eſt filius, & deitate Deus, & ſapientia ſapiens. Si dicat emanationem, ſic poteſt dici, quòd ſpiritusſanct⁹ ſua proceſſione eſt Deus, & donum, ſicut etiam filius ſua natiuitate eſt filius & De⁹: ſed diuerſimode, quia deitas ſe habet ad generationem ſolũ, vt accepta per generationem, ſed filiatio, ſecũdum rationem intelligendi, eſt conſequens generationem. Et ſimili ratione conceditur, quòd filius naſcendo, accipiat diuinitatem, & non ſolum ita, quòd gerundiuum importet cõcomitantiam, vt dicitur de aliquo currendo eſt homo, ſed importat ordinẽ ad acceptum, vt ſit ſenſus: filius naſcendo accepit deitatẽ, ideſt, per natiuitatẽ accepit diuinitatem. Et ſimiliter ẽ de proceſſione ſpiritusſancti. hæc autem plenius dicta ſunt ſup. ¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd nõ eodem modo formaliter, ſecũdum rationem ſpiritusſanctus eſt Deus, & donum, ſed per eãdem emanationem habet vtrunque: quia ſicut fili⁹ nihil habet niſi quod naſcendo accepit, ita & ſpiritusſanctus nihil habet, niſi quod procedendo accepit.

†circa fin.

† 5. de trin. circa fin.

diſt. 10. q. vnica. ar. 4.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eſſentia diuina, nõ accipit nouum eſſe in ſpiritusſancto per proceſſionem, cum vnum & idem ſit eſſe trium perſonarum, & ideo non procedit, neque per ſe, neque per accidens, neque etiam proceſſionem conſequitur, ſed hoc, quod ſpiritusſanctus habeat deitatem, conuenit ei ex ſua proceſſione.

eſt, ſed tantum donum, & tamen vterque, ille naſcendo, iſte procedendo, accepit vt eſſet eſſentia. Non enim vt ait Hilarius † in lib. 5. de trinitate, per defectionem, aut protenſionẽ, aut deriuationẽ ex Deo, Deus eſt, ſed ex virtute naturæ in naturam eandem, natiuitate ſubſiſtit filius: & ex virtute naturæ in naturam eãdem, proceſſione ſubſiſtit ſpiritusſanctus.

Exponit verba Hilarij.

QVòd itaque intelligi poteſt: ex patre qui eſt virtus ingenita, naturam quam habet eandem filius natiuitate, ideſt naſcendo, & ſpiritusſanctus proceſſione, ideſt procedendo habet. Vnde ipſe idem apertius eloquẽs, quod dixerat aperit ſubdens. Natiuitas, inquit, Dei, † non poteſt non eam de qua profecta eſt naturam tenere. Non enim aliud quàm Deus ſubſiſtit, quod non aliunde, quàm de Deo ſubſiſtit. Ecce his verbis aperitur, quomodo accipiẽdum ſit illud: de patre generatio præſtat eſſentiam filio: & de vtroque proceſſio præſtat eſſentiam ſpiritui ſancto: non quia ille eſſentia ſit filius, & iſte eſſentia ſit ſpiritusſanctus, immo proprietate perſonali: ſed quia & ille naſcendo, & iſte procedendo eſſentiam habet eandem; & totam quę in parte eſt.

F ¶ 3 Item. Sicut filius importat relationem æternam, a qua imponitur, ita & pater: ſed dicitur pater noſter. ergo etiam poteſt dici filius noſter.

¶ 4 Præte. Quicquid datur nobis eſt noſtrum, ſed filius datus eſt nobis, ergo eſt filius noſter.

Quòd ſpiritusſanctus dicitur donum, & donatum ſecundum prædictos duos proceſſionis modos.

EX prędictis patet, quòd ſpiritusſanctus ſempiterne donum eſt, & tpaliter datũ, vel donatum:
G ex quo apparet illa diſtinctio geminæ proceſſionis, de qua ſupra egimus. nam ſecundũ alterã proceſſionem dicitur donatum vel datum, ſecundum alteram vero, dicitur donum.

e Secundum hoc, quòd donum eſt, refertur ad patrem & filium. ſecundum quod datum, ad eum qui dedit, & ad eos quibus datum eſt.

H ET ſecundum hoc, quòd ſempiterne donum eſt, refertur ad patrem, & filium. ſecundum hoc vero, quòd dicitur datum vel donatum, & ad eum qui dedit refertur, & ad eos quibus datur. & eius dicitur eſſe qui dat, & illorũ, quibus datur. Vnde Auguſt. † in 5. lib. de tri. ait. Quod datum eſt, & ad eum qui dedit refertur, & ad eos, quibus dedit. itaque ſpiritusſanctus, non tantum patris, & filij, qui dederunt, ſed etiam noſter dicitur, qui accepimus. ſpiritus ergo & Dei eſt, I
qui dedit: & noſter, qui accepimus: non ille ſpiritus noſter quo ſumus, quia ipſe ſpiritus eſt hominis qui in ipſo eſt: quãuis & illũ ſpiritũ qui hominis dr̃, vtrũq; accepimus, ſed aliter ille: aliter iſte nr̃ dicitur. Aliud eſt

¶ 5 Præte. In Deo idem eſt deitas, & Deus, & ſapientia, & bonitas, & oĩa huiuſmodi: ſed dicit̃ De⁹ noſter. ergo ẽt. põt dici Deus ſapientia nr̃a, vel eſſentia nr̃a.

SED econuerſo. Videtur, quòd non põt dici Deus noſter. In pronomine. n. nr̃m, vel meũ, importatur aliqua habitudo, vel relatio creatoris, ad creaturã, ſed Deus ẽ nomen abſolutũ, & nomen naturæ, vt dicit Amb. ergo vr̃, quòd n. põt dici De⁹ nr̃. Lib. 1. de ſi. de. c. 1. to. 2

RESPON. Dicendum, quòd Deus, nõ poteſt habere aliquã relationẽ ad nos, niſi p modũ principij. Cum aũt cauſæ ſint quatuor, ipſe nõ eſt cã materialis noſtra, ſed ſe habet ad nos in ratione efficiẽtis, & finis, & formę eaẽplaris, nõn aũt in ratione formæ inhærẽtis. Conſiderãdũ eſt igitur in nominib⁹ diuinis, quòd omnia illa nomina, q̃ importãt rationem principij, †c. 14. to. 3.
per modum efficientis, vel finis, recipiũt additionem dictorũ pronominum, ſicut dicimus, creator noſter, & bonum noſtrum. Ea autem, quæ dicũtur per modũ formæ inhærentis, non recipiunt dictorum pronominũ additionem. et talia ſunt nomina omnia diuina, q̃ in abſtracto ſignificãtur, quæ omnia ſignificantur per modum formæ, vt eſſentia, bonitas, & huiuſmodi. vnde in talibus non poteſt fieri additio. Non. n. poſſum dicere, quòd Deus ſit eſſentia noſtra, vel ſubſtantia, vel aliquid huiuſmodi: tamen in iſtis nominibus conſiderandus eſt qdã ordo, quia q̃dã horũ abſtractorũ importãt rationẽ principij efficientis & exemplaris, vt ſapientia, & bonitas, & huiuſ-
K modi. qñq; fit additio dictorũ pronominũ, vt cũ dicimus Deus eſt ſapientia noſtra cauſaliter, per modum quo dicitur ſpes noſtra, quia per eius ſapientiã efficit̃ in nobis ſapientia, exẽplata a ſua ſapientia, p quã ſapientes ſumus formalr̃. Quædã aũt non importãt rationem principij, niſi forte exemplaris, & talib⁹ non cõſueuit fieri dicta additio. Non. n. conſuetũ eſt dici quòd De⁹ ſit eſſentia noſtra, vel ſubſtãtia noſtra. Tñ ẽt qñq; iſtis nominibus, fit talis additio pp habitudinem principij exemplaris, ſicut Dio. dicit. 4. cap. cęl. hier. quòd eſſe omniũ eſt ſupereſſe deitatis, licet huiuſmodi locutiones magis ſint exponendæ, q̃ extẽdẽdæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd donũ importat quandam relationem in actu. ſ. ad dantem, & quandam ſolum in aptitudine, quantum eſt in ratione ſui nominis. ſ. ad eum cui datur. Et ideo poteſt ſemper dici donum dantis: ſed non eſt eius, cui datur, niſi quando ſibi eſt datum in actu: & propter hoc dicimus datum noſtrum, & non donum noſtrum.

ARTICVLVS V.

e Vtrum ſpiritusſanctus poſſit dici donum noſtrum.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſpiritusſanctus poſſit dici donum noſtrum. Donum enim dicitur ſecundum reſpectum ad creaturam: ſed ea, quæ important reſpectum ad creaturam poteſt addi meum, vel noſtrum, vt creator noſter. ergo videtur, quòd ſpiritusſanctus poſſit dici donum noſtrum.

¶ 2 Item. Sanctus nihil adimit de ratione huius, quod dicitur ſpiritus: ſed dicitur ſpiritus noſter, vt ſpiritus Helye. ergo videtur, quòd poteſt dici ſpiritusſanctus noſter.

¶ Ad

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſpiritusſanctus eſt quædam circumlocutio inuenta, ad exprimendum perſonam ſpiritusſancti: ipſe autem inquantum eſt perſona ſubſiſtens, non importat relationem principij, ſed magis eius, qui eſt a principio, & ideo non poteſt dici ſpiritusſanctus noſter. Sed ſpiritus importat rationem principij, in quantum a ſpiritu ẽ inſpiratio, propter quod poteſt dici ſpiritus noſter.

¶ Ad tertium dicendum, quòd pater importat rationẽ principij. filius autẽ nõ, †Luc. 1. ſed magis eius, quod eſt a principio, & idẽ non poteſt dici filius noſter, ſicut dicitur pater noſter, quamuis etiam non dicatur †Num. 11. pater noſter, put imponitur nomen a paternitate æterna, ſic enim eſt pater ſolius filij naturalis.

¶ Ad quartũ dicendum, quòd quamuis filius datus ſit nobis, non tamen datus eſt nobis in filium, ſed in doctorem, vel ſaluatorem, & ideo poteſt dici ſaluator noſter, ſed non filius noſter. Et ſi obijciatur: eſt filius & eſt noſter. ergo eſt filius noſter. patet, quòd ẽ fallacia accidentis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ſapientia in abſtracto ſignificat id quo aliquis eſt formaliter ſapiens, & propter hoc ratione prædicta, non poteſt pro- In corp. ar. prie dici, quòd ſit ſapientia, niſi per modum, qui dictus eſt.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd Deus quamuis ſignificet eſſentiam diuinam quantum ad id cui imponitur, tamen quantum ad id a quo im- primo fidei ortho. c. 12 ponitur nomen: ſignificat operationem, vt ſupra dictum eſt, ex ſup. d. 2. in verbis Damaſc. Et ideo poteſt dici Deus noſter. Tamen diuerexpoſit. literæ. ſimode poteſt dici Deus omnium, & iuſtorum. Deus enim dicitur omnium propter relationem principij, inquantum ſcilicet In expoſit. literæ. eſt creator omnium. Dicitur autem Deus iuſtorum ſpecialiter, ſecundum rationem finis, quem contingunt. Et ideo dicitur etiam ab eis haberi. Alia enim licet ordinentur in ipſum ſicut in finem, non tamen conſequuntur ipſum niſi iuſti, qui coniunguntur ſibi per gratiam, & gloriam. & ideo etiam omnium communiter dicitur, vel finis, vel aliquid huiuſmodi. Sed abſolute dicitur de iuſtis, quia Deus eſt eorum, quia habent ipſum, ſicut ſuam hæreditatem, & per quendam modum paſſionis.

EXPOSITIO TEXTVS.

NOn enim ſinguli, quicquam habent.} Sciendum quòd ſanctis donum, non ſolum increatum commune eſt, ſed etiam dona ad gratiam gratum facientem pertinentia, quæ ſimul infunduntur, & ſine quibus ſpiritusſanctus non habetur: ſed dona gratis data, dantur magis ad manifeſtationem, ſcilicet recepti, quàm ad coniungendum ſpiritui, & hoc propter vtilitatem aliorum. 1. Corinth. 12. & diuiduntur diuerſis prout competit vtilitati eccleſiæ. Sed ipſa relatio, non apparet in hoc no-

A mine &c.} Videtur hoc eſſe falſum, quia ſicut dicitur donum dationis, ita ſpi. ſpirationis. Sed dicendum, quòd in nomine ſpiritus, non importatur relatio, niſi per accidens ex modo ſignificandi prout ſignificatur, vt terminus actionis alicuius. Sed in nomine doni importatur relatio, etiam quantum ad ſignificationem, quia hoc ipſum donare, vnde nomen doni ſumitur, magis pertinet ad genus relationis, quàm etiam actionis: quia dare nihil eſt aliud, quàm ſuũ alterius facere. Nomen etiam ſpiritus imponitur ad ſignificandum ſubſtantiã ratione alicuius proprietatis, ſcilicet ſubtilitatis, vt ſupra di- diſtin. 10. q. vnic. ar. 4 ctum eſt. vnde & aerem ſpiritum dicimus & animam, ſed nomen doni, non imponitur ad ſignificandum ſubſtantiã: ſed ad ſignificãdum, aliquid circa ſubſtantiam, quod conſequitur dationem, vnde non reducitur ad prædicamentũ ſubſtantiæ. {Non enim ait Hilar. &c.} Hic Hila. a diuinis per- De trin circa fin. ſonis excludit tres modos emanationis qui ſunt in diuerſitate ſubſtantiæ. Vnus eſt, quando aliquid generatur ex re corrupta, vt vermis ex carne putrefacta, vel aer ex aqua, & hoc notat cum dicit. {Per defectionem.} Secundus, quando †c. 14. to. 3. producitur ex re manente cõiuncta ſibi, ſicut ramus ex arbore. Et hoc tangit, cum dicit. {Protenſione.} Tertius eſt, †Matth. 6. quando producitur aliquid ex re manente, ſed ſeparata ab ea, vt riuus, ex fonte, vel ex ſilice. Et hoc tangit cum dicit. {Deriuatione, vel deciſione.} Et ſic etiam homo eſt ex homine, quorum nullus diuinis perſonis conuenit. {Sed ex virtute naturæ.} Non tanquam generante, ſed tanquam principio generationis per modum formæ. {Subſiſtit filius natiuitate.} ideſt, naſcitur ſubſiſtens. {In naturam eandem.} Non ſolum ſpecie ſicut in aliis generationibus vniuocis, ſed numero. {Natiuitas, inquit Dei &c.} E Hęc expoſita eſt ſuperius. 5. diſt. {Non alie ſpiritus noſter, quo In expoſit. literæ. ſumus &c.} Sciendum, quòd in ſpiritusancto ſumus, non quidem formaliter, ſed effectiue, ſed ſpiritu creato, quæ eſt anima ſumus formaliter. Spiritusancto autem ſumus ſancti effectiue, & formaliter, ſecundum quòd per charitatem, quæ eſt exemplatum amoris, qui eſt ſpiritusſanctus, formaliter ſanctificamur, & per hoc nobis ſpiritusſanctus coniungitur. {Tollam de ſpiritu tuo.} Numeri. 11. Hoc enim non dicitur, quia Moyſi gratia minorata eſſet, quantum ad ſtatum habitus, ſed quantum ad vſum ſollicitudinis, aliis in ſui auxilium ſubſtitutis. {De ſpiritu etiam ſuo.} Dicitur illis collatum, non quia perſona ſpiritusancti diuiſibilis ſit, vel quòd habitus gratiæ de ſubiecto, in ſubiectum transferri poſſit, & diuidi, ſed quia acceperunt minorem gratiam, quàm Moyſes habuerat, & ad ſimiles actus, & quaſi ex gratia Moyſi propagatam, inquantum eis gratiam talem orando impetrauit. {Poſt hoc quæritur vtrum ſpiritusſanctus.} Iſtam quęſtionem ſoluet Magiſter in 30. diſt.

euim quod accepimus, vt eſſemus, aliud quod accepimus, vt ſancti eſſemus. Quòd autem ſpiritusſanctus noſter dicatur, ſcriptura oſtendit. Scriptum eſt enim de Ioan. † quòd in ſpiritu Helyę veniret. Ecce dictus eſt Helyæ ſpiritus, quem accepit Helyas, ſcilicet ſpiritus ſanctus. Et Moyſi ait dominus. Tollam de ſpiritu tuo, † & dabo eis, ideſt, dabo illis de ſpiritusancto, quem iam tibi dedi. Ecce & hic dictus eſt ſpiritus Moyſi. Patet ergo, quòd ſpiritusſanctus, noſter dicitur ſpiritusſanctus, quia nobis datus, & datus vtique ad hoc, vt ſancti eſſemus: ſpiritus vero creatus, ad hoc eſt datus, vt eſſemus.

An filius cum ſit nobis datus, poſſit dici noſter, ut ſpiritusſanctus.

HIc quęritur, vtrum & filius, cum ſit nobis datus, dicatur vel poſſit dici noſter. Ad quod dicimus, quòd filius dicitur noſter panis, noſter redemptor, † & huiuſmodi. ſed noſter filius non dicitur, quia filius dicitur tantum relatiue ad eum, qui genuit: & ideo noſter filius, non poteſt dici, ſed patris tantum. In eo autem, quod dicitur datus, & ad eum qui dedit, & ad eos, quibus datus eſt refertur, vt ſpiritusſanctus, qui etiam cum in ſcriptura, vt ſupra dictum eſt, dicatur ſpiritus noſter, vel ſpiritus tuus, vel illius, vt de Moyſe, & Helya dictum eſt, nuſquam tamen in ſcriptura occurrit ita dici ſpiritusſanctus noſter, vel tuus, B vel illius, ſed ſpiritus noſter, vel tuus ſpiritus, vel illius, quia ſpiritusſanctus eo dicitur, quo donum, & vtrumque relatiue dicitur ad patrem & filium: & hoc ſempiterna relatione. Si tamen aliquando dicitur donum noſtrum, accipitur donũ pro donato, vel dato. Cum vero donum accipitur eo modo, quo ſpiritusſanctus, donum tantum patris, & filij dicitur non hominis: ita & filius ſub C hac appellatione, non poteſt dici noſter, vt dicatur filius noſter, ſicut nec dicitur ſpiritusſanctus noſter, & tamen de filio dicitur, panis noſter; & de ſpiritu, ſpiritus noſter. Ille noſter panis, quia nobis reficit, nobis datus. iſte noſter ſpiritus, quia nobis inſpirat a patre, & a filio, & in nobis ſpirat ſicut vult. Vnde Auguſt. † in quinto libro de Trinit. ait, quod de patre natum eſt, ad patrem ſolum refertur, D cum dicitur filius, & ideo filius patris eſt, & non noſter. † Dicimus tamen, & panem noſtrum da nobis. ſicut dicimus ſpiritum noſtrum.

DIVISIO PRIMAE PARTIS TEXTVS. F

POSTQVAM determinauit Magiſter de perſonis diuinis, quantum ad earum diſtinctionem, per relationes æternas: hic incipit determinare de ipſis quantũ ad earum æqualitatem. Diuiditur antĕ hæc pars in duas. In prima, oſtendit æqualitatem perſonarum. In ſecunda, monet quandam dubitationem, quæ oritur ex quibuſdam locutionibus, quibus in ſua probatione, vſus fuerat. 21. diſt. ibi {Hic quæritur quomodo trahens.} Prima in duas. In prima, oſtendit ſecundum quid attendenda ſit perſonarũ æqualitas. In ſecunda, ſecundum illa perſonarum æqualitatem oſtendit. ibi {Quòd autem æternitate &c.} Circa primum duo facit. Primo, oſtendit, quod æqualitas perſonarum attenditur, quãtum ad æternitatẽ, magnitudinem, & poteſtatem. Secundo, oſtendit qualiter iſta tria ſe habent ad inuicem, ſcilicet, quod ſunt idem ſecũdum rem, quod diuina eſſentia. ibi {Cumq; enumerentur &c.} {Quòd autem æternitate.} Hic oſtendit propoſitum, & diuiditur in tres partes. In prima, ex prædictis relinquit æqualitatem perſonarum, quantum ad æternitatem. In ſecunda, oſtendit earum æqualitatẽ quãtum ad magnitudinem. ibi {Nunc ſupereſt oſtendere.} In tertia, quantum ad poteſtatem 20. diſt. ibi {Nunc oſtendere reſtat &c.} Nunc ſupereſt &c. Hic oſtendit perſonarum æqualitatem, quantum ad magnitudinem. Et primo, oſtendit æqualitatem in magnitudine. Secundo, inducit quandam concluſionem. ibi: {Propterea cum Deus dicitur trinus.} Prima in tres, ſecũdum tres vias, quibus probat equalem magnitudinem trium perſonarum. Primo, oſtendit ex mutua inheſione. Secundo, ex remotione eorum, quæ inæqualitatem facere poſſent. ibi {Sed iam nũc ad proba.} Tertio, ex ratione diuinę ſimplicitatis, & veritatis. ibi {Sciendum eſt igitur tantam &c.} Circa primum tria facit. Primo, manifeſtat propoſitũ. Secundo, proponit intentũ. ibi {Sciendũ igitur eſt &c.} Tertio, ponit equalitatis ſignũ. ibi {Et inde eſt quod pater.

†ſup. d. 15.
†diſt. 15.
†infra d. 30

Vtrum ſpirituſſanctus ad ſeipſum referatur.

POſt hæc queritur: vtrũ ſpirituſſanctus ad ſeipſum referatur. hoc. n. videt ex prædictis poſſe probari. † Si enim quod datur, refertur ad eum qui dat, & ad eum cui datur, & ſpirituſſanctus datur a ſeipſo, vt prædictum eſt. †ergo refertur ad ſeipſum. Cuius queſtionis determinationem, in poſterũ differimus, donec † tractemus de his, quæ relatiue dicuntur de Deo ex tempore, in quibus datum & donatum continentur. G

DISTIN. XIX.

A

Hic de æqualitate trium perſonarum.

NVnc, poſtquam coæternitatem trium perſonarum pro modulo facultatis noſtrę inſinuauimus, iam de earundem :a: æqualitate aliquid supereſt eloqui. Fides enim catholica ſicut coęternas ita & :b: coæquales tres perſonas aſſerit. Aequalis eſt enim in omnibus patri filius, & patri, & filio ſpirituſſanctus, quia vt Auguſt. † in lib. de fide ad Petrum. Breuiter aperiens quomodo intelligatur ęqualitas docet: nullus horum alium aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine: aut ſuperat poteſtate, quia nec filio, nec ſpirituiſancto, quantum ad naturę diuinæ vnitatem pertinet, aut anterior, aut maior eſt pater, nec filius ſpirituſancto. Aeternum quippe. & ſine initio eſt, quòd filius de patris natura extitit, & æternum & ſine initio eſt, quòd ſpirituſſanctus de natura patris, filiique procedit. Ob hoc ergo, tres recte vnum credimus, & dicimus Deum: quia vna prorſus ęternitas, vna immenſitas, vna naturaliter trium perſonarum eſt diuinitas. Ecce breuiter aſſignauit Augu. in quo trium perſonarum conſiſtat ęqualitas, ſcilicet, quia alia aliam non excellit, aut æternitate; aut magnitudine, aut poteſtate.

†ca. 1. to. 3.

H *Quòd æternitas & magnitudo, & potentia in Deo ſunt vnum, licet ponantur quaſi diuerſa.*

B

CVmq; enumerentur iſta quaſi diuerſa, in Deo tamen vnum, & idem ſunt, ſcilicet eſſentia diuina ſimplex, & incommutabilis. vnde Auguſt. † in 7. lib. de Trin. Non alio magnus, alio Deus eſt: ſed eo magnus, quo Deus eſt, quia non aliud illi eſt magnum eſſe, aliud Deum eſſe. Eadem quippe eius magnitudo eſt, quæ virtus. & eadem eſſentia, quæ magnitudo. Pater ergo & filius ſimul vna eſſentia, & vna magnitudo. Ita etiam & potentia Dei I

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic queruntur duo.

Primo. De equalitate.
Secundo. De illis in quibus attenditur equalitas.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. An in diuinis ſit equalitas.
Secundo. An ibi ſit mutua æqualitas.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum æqualitas ſit in diuinis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quod æqualitas nõ ſit in diuinis. ſicut. n. dicit Philoſophus in 5. metaph. vnum in quantitate facit æquale. Sed in deo, non eſt quantitas, vt ſup. dixit Auguſt. quod eſt ſine quãtitate magnus. ergo videtur, quòd non ſit æqualitas. ibi.

1. pa. q. 42. art. 1. & t. 1. d. 24. q. 2. & d. 31. Tex. 16. 5. de trin. c. 1. to. 3. ſup. diſ. 8.

¶ 2 Præte. Quicqd ẽ in diuinis de abſolutis ſignat diuinam ſubſtãtiã: ſed ſm vnitatẽ ſubſtãtię attẽdit idẽtitas, & nõ ęqualitas. ergo videt, quòd per hoc, quod probatur vna eſſentia triũ perſonarum, magis probetur identitas, quàm æqualitas.

¶ 3 Item. Qualitas magis ſe hẽt ad ſpũalia, q̃ quãtitas, quia q̃dã ſpẽs qualitatis, vt ſcientia, & virtus, & hmõi, inueniunt in ſubſtãtiis ſpũalibus. nõ aũt ſpẽs, quãtitatis, niſi forte numerus ſm quẽ non attẽdit hęc æqualitas pſonarũ. ergo cũ ſm qualitatẽ potius ſit ſimilitudo, q̃ æqualitas. vr quod iſta cõuenĩetia in eſſentialibus magis dicenda ſit ſimilitudo, q̃ æqualitas.

¶ 4 Præt. Oĩs æqualitas dicit pportionẽ, & cõmẽſurationẽ quãdã, ſed infinitorũ nõ eſt aliqua cõmenſuratio nec proportio. cũ igit diuinæ pſonæ infinitæ ſint; non videtur in eis eſſe æqualitas.

†ca. 1. to. 3.

. IN contrariũ eſt, quod in ſymbolo dicatur. ſic totę tres perſonę coęternę ſibi ſunt, & coęq̃les.

Athanaſij.

RESPONDEO. Dicendũ, quòd ſicut dixit Philoſophus, vnum in ſubſtantia facit idem, vnũ in quantitate facit æquale. vnum in qualitate facit ſimile. Quãmuis autem in diuinis, nõ ſit qualitas, vel quãtitas, ſecundum cõem rõnẽ gñis, ſunt tñ ibi aliquę ſpẽs qualitatis, ſm pprias rationes ſuas, quãtũ ad dñas cõſtitutiuas. & ſilr aliquę ſpẽs quãtitatis, ſm id qđ eſt pprĩũ eis, vt magnitudo & duratio: & iõ rõne eorũ dr̃ ĩ diuinis æqualitas, & ſilitudo. Sicut aũt ea q̃ ſignant p modũ qualitatis, vt ſapiẽtia, & hmõi, nõ ſunt aliud, ſm rẽ ab eſſentia, ſed ſolũ ſm rõnẽ, ita & ſilitudo, & idẽtitas i diuinis differũt ſm rõnẽ, & non ſm rẽ. & ſilr eſt de æqualitate. Et inde eſt, quod diuerſimode inuenit æqualitas, & ſilitudo in diuinis pſonis, & i aliis reb'. In aliis. n. æqualib' nõ eſt eadẽ quãtitas, ſm eſſẽtiã, ſed ſolũmõ ſm cõmẽſurationẽ, & ſilr vna qualitas ſm ſpẽm, quia in eis eſt aliud qualitas, & eſſentia, q̃ reſpicit eſſe ſicut actũ pprĩũ, qualitas autẽ vel quãtitas, nõ dr̃ p reſpectũ ad eſſe, ſed tm̃ dicit q̃ddítatẽ alicuius gñis. Vñ põt dici vna q̃titas, vbi nõ ẽ vnũ eſſe, ſed nõ põt dici vna eſſentia abſolute, niſi vbi ẽ vnũ eſſe. & hoc ẽ vbi ẽ eadẽ eſſentia ſm numerũ. Et ide ẽ, quod ad rõnẽ æqualitatis, vnitas ſm numerum, non requiritur, ſed ad idẽtitatem requirit vnitas, ſecundũ numerum. In diuinis autem perſonis, idẽ eſt magnitudo, & ſapientia, quod eſſentia. vnde æqualitas, & ſimilitudo perſonarum, attenditur ſecundũ eadẽ ſapiẽtiã numero, & magnitudine,

Tex. vbi ſupra.

K

¶ AD

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd æqualitas nõ cauſatur ex vno in quantitate ſolum ſecundum rationem quantitatis communem, ſed etiam ſecũdum rationem alicuius ſpeciei quantitatis. Ad rationem enim æqualitatis ſufficit, quòd ſit vnitas numeri, vel etiam temporis. Et ita cum in diuinis ſit ratio aliquarum ſpecierũ quantitatis, poteſt ibi eſſe æqualitas proprie. Sed quia qđ inuenitur in pluribus, conuenit eis, ſm id, qđ eſt eis cõe, & nõ ſm qđ eſt eis ꝓpriũ: ideo põt melius dici, quòd æqualitas conſequitur rationem quantitatis in communi, quæ conſiſtit in quadam diuiſibilitate: vnde nõ quantitatis inuenitur ꝓprie in illis, quæ ſecundum ſe diuidũtur: & ſic Deo non conuenit. Inuenitur etiam quodammodo in illis, quorum diuiſio attenditur, ſecundum ea, quæ extrinſecus ſunt, ſicut virtus dicitur diuiſibilis, & quantitatis rationem habens ex ratione, & diuiſione actuũ, & obiectorum. Et talis ratio quantitatis, ſcilicet virtualis Deo cõpetit: & per conſequens æqualitas.

In cor. arti. ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ratione iam dicta patet, † Diſt. 9. quòd identitas ponit vnitatẽ in eſſentia ſecundum numerum: & quia in rebus creatis, ex quarum conſideratione nomina imponim⁹, etiam illa, quæ de Deo prædicantur, vnitas eſſentiæ non eſt, niſi in eodẽ ſuppoſito: ideo identitas nullã importat diſtinctionẽ in ſuppoſito, ſed magis vnitatem: vnde filius non poteſt dici maſculine loquendo, idem patri, ſed neutraliter tantũ: vt vnitas ad eſſentiam referatur: æqualitas vero, & ſimilitudo, quæ important vnitatem quantitatis, vel qualitatis non ſecundum eſſentiam, vel eſſe, quantum eſt de ſui ſignificatione, non important vnitatem quantitatis, vel qualitatis in numero: ſed ſufficit, quòd ſint idem ſpecie. Hæc autem vnitas eſt in diuerſis ſuppoſitis: et ideo æqualitas, & ſimilitudo ſimul cum vnitate importãt diſtinctionẽ. & propter hoc dicimus filium ſimilem patri, vel æqualẽ: Diſt. 9. non tñ eundẽ. Et inde eſt, ꝙ potius Magiſter de æqualitate, ꝗ̃ de identitate determinauit: quia in identitate importatur tãtum vnitas eſſentię. Nec etiam ſecundum quemlibet modum diuinæ perſonis competit, ſcilicet maſculine: ſed in æqualitate importatur vtrunque, & vnitas eſſentię per modum quantitatis ſignatæ, & perſonarum diſtinctio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis in ſimilitudine ſimiliter importetur vtrunq;, vt patet ex verbis Hila. in ſecunda diſ. poſitis, quòd ſimilitudo ſibiipſi nõ eſt: tamẽ æqualitas addit aliquid ſupra ſimilitudinem, & includit eam quando dicitur de diuinis perſonis. Cum enim in diuinis non niſi quantitas ſit virtutis, quę fundatur in qualitate, in vnitate talis quantitatis ponitur vnitas qualitatis, & priuatur intenſionis exceſſus, vt patet, quia quæcunque æqualia ſunt in colore, ſunt etiam ſimilia, ſed non conuertitur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd æqualitas eſt ſpecies propor- A tionis: eſt enim æqualitas proportio aliquorum, habẽtium vnã quãtitatem. Dico igitur de qualitate, ſicut de quibuſdam alijs, quod prædicatur de Deo quantum ad rationem differentiæ, quod eſt habere vnam quantitatem, & non quantum ad rationem generis, quæ conſiſtit in commenſuratione quantitatis. Vnde dico, quòd diuina magnitudo nullo modo eſt menſurabilis, vel menſurata, nec ab alio, nec a ſe. Primo, quia mẽſuratio ponit terminationem, & diuina magnitudo non habet terminũ, intra, nec extra: & ideo infinita dicitur, non quidem per extenſionẽ priuatiue: ſed per negationem termini. Secundo, quia commenſuratio nõ eſt vnius quantitatis ad ſe, ſed duarũ: & nulla alia magnitudo põt eſſe ęqualis ſibi: pater autem & filius, non habent aliam, & aliam magnitudinem: ſed vnã & eãdem ſecundum quam æquales dicũtur, & ita diuinæ magnitudini nihil diuerſum ab ipſa commenſuratur. Tertio, quia ſicut omnis motus reducitur ad motum, quod non eſt motum neque a ſe, neque ab alio, ita omnis menſuratio reducitur ad vnum primum, quod nullo modo eſt menſuratum; ſed eſt omnium menſura: & hoc Deus eſt, vt etiã Commentator dicit 10. Metaph. Tex. c. 7.

eſſentia diuina eſt, vnde Augu. † c. 4. to. 1. in 7. lib. confeſsionum. Voluntas, & potẽtia dei, deus ipſe eſt. a Aeternitas quoq; dei eſſentia diuina eſt: quod Aug. oſtendit † Sup pſal. 101. concio 2. to. 8. ſuper illum locum Pſal. In generatione, & generationem anni tui, dicens. Eſt generatio B generationum, quæ non tranſit collecta de omnibus generationibus, ideſt ſanctis: in illa erunt anni dei, qui non tranſeunt. ideſt æternitas dei. Non enim aliud ſunt anni dei, aliud ipſe: ſed anni Dei æternitas dei eſt: æternitas vero ipſa dei ſubſtantia, eſt nihil habens mutabile. Ineũcuſſe ergo teneamus, quòd vnum, idemque eſt, ſcilicet eſſentia diuina æternitas dei, potentia, magnitudo. Et tamen C conſueuit ſcriptura hęc, & his ſimilia quaſi diſtincte ponere. In his ergo verbis trium æqualitatem perſonarum breuiter complexus eſt Aug. quia alius alium, nec æternitate, nec magnitudine, nec potẽtia ſuperat. Quòd autem æternitate aliqua trium perſonarum aliam non excedat, ſupra oſtenſum eſt, vbi coęternitas trium perſonarum inſinuata eſt.

Hic de magnitudine, quòd ex aliqua perſonarum aliam non excellit.

C

NVNC ergo supereſt D oſtendere. quòd magnitudine, vel potentia alius alium non excedat. & prius de magnitudine videam⁹.

Quod nõ eſt maior una perſona alia, nec maius aliquid duæ, quàm una, nec tres, uel duæ, quàm una.

a

SCIENDVM eſt ergo, quia pater non eſt maior filio, nec pater, vel filius maior ſpirituſancto, nec maius aliquid duæ perſonæ ſunt ſimul quàm vna, nec tres ſimul mai⁹ aliquid, quàm duæ, nec maior eſt eſſentia in tribus, quàm in duabus, nec in duabus quàm in vna: quia tota eſt in ſingulis. Vnde Ioannes Damaſcenus † ait. † Lib. 3. fid. orth. c. 6. Confitemur deitatis naturam omnem, perfecte eſſe C in ſingula ſuarum hypoſtaſeon, ideſt perſonarum, omnem in patre, omnem in filio, omnem in ſpirituſancto. Ideoque perfectus deus pater, perfectus de⁹ filius, perfectus deus ſpirituſanctus.

Quomodo dicitur deus pater eſſe in filio, & filius in patre, et ſpiritus ſanctus in utroq;, & ſingulus in ſingulis.

b

D AT inde eſt, quòd pater dicitur eſſe in filio, & filius in patre, & ſpirituſſanctus in vtroque, & ſingulus in ſingulis. Vnde Aug. in libro de fide † ad Petrum. † c. 1. to. 3.

ARTICVLVS II.

b Vtrum æqualitas in diuinis ſit mutua.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd non ſit Capi. 9. de di. no. ibi mutua ęqualitas. Ita etiam dicit Diony. 10. cap. de diui. nomi, quòd in cauſa, & in cauſatis, non recipimus cõuerſionem ſimilitudinis, & ęqualitatis: ſed quãuis in diuinis perſonis nõ ſit cauſa, & cauſatum: eſt tamen ibi principium, & quod eſt de principio. ergo videtur, quòd filius, qui eſt a patre, ſicut a principio ſit ſimilis, & æqualis patri, ſed non econuerſo.

¶ 2 Præter. Vnumquodque eſt æquale illi, quo non eſt minus: Diſt. 16. & nihil eſt ęquale illi, quo eſt maius: ſed ſupra dixit Hila. Filius E nõ eſt minor patre, & tamen pater eſt maior filio. ergo filius eſt æqualis patri: ſed non conuerſo.

¶ 3 Item. Cum nihil ſibiipſi ſit ęquale, omne quod æquale dicitur, præſupponit aliquid, cui æquale dicatur: ſed filius ſecundum ordinem naturæ præſupponit patrem: non autem pater præſupponit aliquid. ergo videtur, quod filius ſit æqualis patri: & non econuerſo.

CONTRA Eſt quod in ſymbolo dicitur tres perſonæ coæternæ ſibi ſunt, & coæquales. ergo eſt ibi mutua ęqualitas. Athanaſij.

RESPONDEO, Dicendum, quòd cum æqualitas fundetur in vnitate quantitatis, idem eſt aliquid eſſe æquale alicui, quòd habere quantitatem illius, & eſſe ſimile, quòd habere qualitatem illius. Qualitas autem alicuius dicitur, quam proprie, & plene habet. Contingit autem quandoque, quòd qualitas illa perfecta eſt in vtroque: vnde vtriuſque dici poteſt: & ſecundum hoc in talibus poteſt dici, quòd vtrunque alteri ſimile eſt.

Quan-

Quandoque entem qualitas alique eſt proprie, & plene in vno: F & in alio eſt tantum quædam imitatio illius, ſecundum aliquã participationem: & tunc ille qualitas non dicitur vtriuſque: ſed eius tantum, quod eam plene poſſidet. Et tunc illud, quod non plene habet, dicitur ſimile ei, quod plene habet, & non econuerſo: vt ſi dicam, ꝙ pictura eſt ſimilis homini, & non econuerſo. Non enim dicitur, quòd homo ſit ſimilis ſuæ imagini, proprie loquẽdo. Vlterius aſſimilari
D.850. ſupra hoc, quod eſt ſimilem d eſſe, ponit
Et 1164. quẽdem motum; & acceſſum ad vnitatẽ qualitatis, & ſimiliter adæquari ad quãtitatem. In diuinis autem perſonis, non eſt aliquis motus:
† In princ. ſed loco motus eſt ibi acceptio, prout dicitur vne perſona ab alia accipere: vnde nõ poteſt eſſe aſſi
† Ioan. 14. milatio, vel adæquatio, niſi ſecundum rationem acceptionis. Dico igit, quòd quia magnitudo, vel bonitas eſt plene in qualibet diuinarum perſonarũ, quælibet pſona põt dici æqualis, vel ſimilis alij. Sed quia vna perſone accipit ab alia, & non econuerſo, ideo perſona accipiẽs poteſt dici adæquari, vel aſſimilari illi perſonæ, a qua accipit, d & non econuerſo.
D.321. Concedimus igitur inter patrem, & filium eſſe mutuem ſimilitudinẽ, vel ęqualitatem, quia pater eſt ſimilis filio, & econuerſo. Non autem mutuam adæ-
D.80. 415. quationem, d vel aſ-
& 471. ſimilationem: quia filius adæquatur patri, & aſſimilatur, & non econuerſo.

¶ Ad primvm igitur dicendum, quòd Diony. loquitur in cauſatis illis, quæ non perfecte recipiunt ſimilitudinem ſuæ cauſæ, quòd non eſt in diuinis perſonis, quia tota plenitudo patris eſt in filio: & ideo poteſt ibi dici mutua ſimilitudo, vel æqualitas. Vnde Dion. ibidem dicit, quòd in coordinatis, ideſt æqua-
Vbi ſupra. libus poſſibile eſt ſimilia ſibiinuicem eſſe, & conuertere ad alterutram ſimilitudinem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd per hoc, quòd dicitur pater maior filio, non ponitur aliquis gradus magnitudinis, ſed tantum ordo auctoritatis. Vnde per hoc non remouetur mutua æqualitas, ſed tantum mutua adæquatio.

D.617. ¶ Ad tertium dicendum, quòd d æqualitas non de neceſſitate præſupponit aliquid aliud, ſed ſupponit. Vnde non oportet quòd illud quod dicitur ęquale, habeat aliquem ordinem, vel prioritatis vel principij ad illud cui æquale dicit, vel econuerſo.

QVAESTIO II.

B

Deinde queritur de illis in quibus attenditur illa æqualitas.

Et circa hoc quæruntur duo.

D. 43. q. 1. Primo. De æternitate.
art. 1. Secũdo. De magnitudine, quia de potentia infra quæretur.

De æternitate præter ea, quæ ſupra diſ. 8. quæſita ſunt, duo quæruntur.

Primo. Quid ſit ęternitas ſecundum rem.
Secũdo. Quomodo ſe habeat ęternitas ad ęternitatem.

Propter vnitatem naturalem totus pater in filio, & ſpiritu ſancto eſt: totus quoque ſpiritusſanctus in patre, & filio eſt, nullus horum extra quemlibet ipſorum eſt, propter naturæ diuinæ vnitatem. Ecce hic aperit aliquatenus. Non enim poteſt plene tantum ab homine reſerari archanum, ex qua intelli- G gentia dicatur ſingula perſonarum tota eſſe in aliis. Vnde etiã Hilarius iſta interius perquitens in libro tertio † de Trinitate ait. Affert pleriſque obſcuritatem ſermo domini cum dicit. † Ego in patre, & pater in me eſt. nec immerito: natura enim intelligentiæ humanæ rationem dicti huius nõ capit, nec exemplum aliquod rebus diuinis cõparatio humana præſtabit: ſed qđ nõ intelligibile eſt H homini, Deo eſſe poſsibile eſt. Cognoſcendum itaque, atque intelligẽdum eſt quid ſit illud. Ego in patre, & pater in me eſt, ſi tamen comprehẽdere hoc ita vt eſt, valebimus, vt quod natura rerum pati non poſſe æſtimatur, id diuinę veritatis ratio conſequatur. Patrem igitur in filio, & filium in patre eſſe plenitudo diuinitatis in vtroque perfecta eſt, quia plenitudo diuinitatis eſt in filio, quod in patre eſt, hoc & in filio eſt, quod in ingenito eſt, hoc in genito: alter ab altero: & vterque vnũ: is ſcilicet, qui eſt nihil habens, quod non ſit etiam in eo, a quo eſt: non duo vnus, ſed alius in alio, quia non aliud in vtroque, vt vnũ ſint in fide noſtra vterq;, non vnus, nec eundem vtrunq;, nec aliud confitemur: quia deũ G ex deo natum, nec eundem natiuitas, nec aliud eſſe permittit. Eandem ergo in vtroque, & virtutis ſimilitudinem, & deitatis plenitudinem confitemur, quia veritas dicit. † Ego in patre, & pater in me eſt. Omnia enim filius accepit a patre: nam ſi partem eiuſdem, qui genuit, accepit. ergo neuter perfectus eſt: deeſſet enim ei vnde deceſsit, nec plenitudo erit in eo, qui ex portione conſtiterit. Neuter er- H go eorum perfectus eſt, ſi plenitudinem ſuam, & eum, qui genuit, amittit: nec qui natus eſt, conſequitur. Fateamur ergo, quòd filius eſt in patre, & pater in filio, deus in deo, vt idem Hilar. ait in ſeptimo libr. † de Trinitate. Non per duplicem conuenientium generum coniunctionem, nec per inſitam capacioris ſubſtantię naturam: ſed per naturę vnitam ſimilitudinem per natiuitatem naturę vi- I uentis ex viuente natura: dum res non differt, dum naturam

Articvlvs primvs.

a Vtrum æternitas ſit ſubſtantia Dei.

Ad primum ſic proceditur. Videtur, quòd æternitas non ſit ipſa diuina ſubſtantia. Nihil enim eſt cauſa ſuiipſius: ſed Deus eſt auctor ęternitatis, vt dicit Auguſt. lib. 83. quęſtionum: & eſt etiam ante æternitatem, ſicut cauſa eius, vt dicitur lib. de cauſis. ergo videt, quòd æternitas non ſit ipſe Deus. † Ioan. 14. q. 23. to. 4. Propoſ. 2.

¶ 2 Item. Vnumquodque menſuratur primo ſui generis: ſed primum eſſe eſt diuinum eſſe. ergo per eius menſuram menſuratur omne eſſe. Sed eſſe temporalium menſuratur per tempus, & euiternorũ per æuũ. ergo videtur, cum vnius non ſit niſi vna menſura, quòd æternitas ſit idem ſecundum rem, quod æuum, & tempus. † Prope ſin.

¶ 3 Pręter. In omnibus participationibus diuinæ bonitatis, eſt communitas in nomine, & in ratione cuiuſdam analogię inter perfectionem participatã a creatura, & principium communicationis in Deo, ſicut ſe habet bonitas creaturæ cum bonitate increate: ſed ſecundum Diony. ſi- Cap. 7. de diui. no. & 10.
cut Deus dicitur ſapiens, inquantum implet alios ſapientia, ita per hoc dicitur ęternus, quòd eſt cauſa æui, & temporis. 10. cap. de di. no. ergo videtur, ꝙ æuum, & tẽpus debeant dici æternitas.

¶ 4 Item. Menſura eſt proportionata menſurato: ſed omne eſſe in ſe conſideratum indiuiſibile eſt: quia nihil habet ad miſtum, vt dicit Boe. lib. de hebdo. & quamdiu res manet eſſe ſuum Cap. 1.
ſubſtantiale non variatur, quamuis accidentia varientur. Cum igitur eſſe temporalium menſuretur tempore, videtur quòd tẽpus ſit menſure indiuiſibilis, & permanens, & ſic non differat K ab æternitate.

¶ 5 Pręter. In quocunque eſt inuenire ſucceſſionem illud menſuratur tempore: ſed eſſe euiternorum, ſicut angeli, & ſubſtãtiæ cæli, non menſuratur tempore. ergo videtur, quòd eorum eſſe non habeat ſucceſſionem: & ita videtur, quòd non differat ab æternitate.

Respondeo, Dicendum, quòd diuerſitatem æternitatis temporis, & æui, quidam voluerunt accipere, quòd tempus habet principium, & finem. Aeuum principium habet, & non finem. Aeternitas nec principium, nec finem: ſed ſecũdum hoc non attenditur eſſentialis eorum diuerſitas, quia poſito, quòd tempus nunquam inceperit, nec nunquam finietur, adhuc tempus non erit æternitas, vt dicit Boe. Suppoſito etiam, quòd angeli ſemper fuerint, æuum adhuc differret ab ęternitate. Quid Lib. 5. de cõſol. proſa vltima.
tamen veritatis habeat ex his, quæ dicentur, patebit. Sciendum eſt igitur, quòd tria prædicta nomina ſignificant durationem In hoc arti.
quandam.

dei non degenerat natiuitas: dum non aliud aliquid ex deo, quàm deus naſcitur: dum nihil in his nouum eſt, nihil alienum: nihil ſeparabile. Ecce his verbis, prout humana permittit infirmitas, intelligi poteſt, ex quo ſenſu Chriſtus dixerit ſe eſſe in patre, & patrem in ſe. B Ex eodem ſenſu etiam intelligitur ſpirituſſanctus eſſe in vtroque, & ſingula perſonarum in ſingulis: quia ſcilicet in ſingulis eſt eadem plenitudo diuinitatis, & vnita ſimilitudo naturæ, quia non eſt maior diuina natura in aliqua harum perſonarum, ſed vniùs, & indifferentis naturæ ſunt hæ tres perſonæ. Ideoque altera in altera eſſe dicitur, vt prædictum eſt. Vnde etiam Ambroſ. † prædictorum verborum C ſententiam nobis aperiens ſuper epiſtolam ſecundam ad Corinth. ait. Per hoc intelligitur pater eſſe in filio, & filius in patre, quia vna eſt eorum ſubſtantia. Ibi eſt enim vnitas, vbi nulla diuerſitas. Ecce trium illuſtrium virorum teſtimoniis, ſcilicet Auguſt. Hila. atque Amb. in idem concurrentibus, reuelatione ſpirituſſancti in eis loquentis, pie credere volentibus oſtēditur, tamen quaſi per ſpeculum, & in enigmate, qualiter D accipiendum ſit cum dicitur, pater in filio eſſe, vel filius in patre, vel ſpirituſſanctus in vtroque.

† Amb. ſup. 2. ad Corin. c. 5. ibi, deuatat. in 20. to. 4.

Ad id, quod cœperat redit, vt oſtendat, ſcilicet, quòd magnitudine vnus non ſuperat alium.

B SEd iam nunc ad propoſitum redeamus, cœptoq; inſiſtamus, oſtendentes, quòd magnitudine nulla trium perſonarū aliā ſuperat: quia nulla maior aliis, nec maius aliquid ſunt duæ, quàm vna, nec tres, quàm duę, nec maior deus, quàm ſinguli eorum, quia ſingulus illorum perfectus eſt, nec eſt, quo creſcat illa perfectio.

C *Quòd nulla perſonarum pars eſt in Trinitate.*

D

NEc eſt aliqua trium perſonarum pars dei, vel diuinæ eſſentiæ, quia harum verus, & plenus deus eſt, & tota, & plena diuina eſsētia eſt: a & ideo nulla iſtarū in trinitate pars eſt: vnde Aug. in libro quarto † contra Maxi. hæreticum ſic ait. Puras deum patrem cum filio, & ſpirituſancto vnum deum non poſſe eſſe. D

quandam. Duratio autem omnis attenditur, ſecundum quod aliquid eſt in actu: tandiu enim res durare dicitur, quamdiu in actu eſt, & nondum eſt in potentia. Eſſe autem in actu contingit dupliciter. Aut ſecundum hoc, quòd actus ille eſt incompletus, & potentię permiſtus, ratione cuius vlterius in actum procedit, & talis actus eſt motus: eſt enim motus actus exiſtentis in potentia, ſecūdum quod huiuſmodi, vt dicit Philoſophus. 3. phyſ. t. 6. Aut ſecundū quod actus non eſt permiſtus potentiæ, nec additionem recipiens perfectionis & talis actus, eſt act⁹ quietus, & permanens. Eſſe autem in tali actu contingit dupliciter. Vel ita, quòd ipſum eē actu, quod res habet ſit ſibi acquiſitū ab alio: & tunc res habens tale eſſe eſt potentialis reſpectu huius actus, quem tamen perfectum accepit. Vel eſſe actu eſt rei ex ſeipſa, ita quòd eſt de ratione quidditatis ſuæ, & tale eſſe, eſt eſſe diuinum in quo non eſt aliqua potentialitas reſpectu huius actus. Sic igitur patet, ꝙ eſt triplex act⁹. Quidam cui non ſubſternitur aliqua potentia, & tale eſt eſſe diuinum, & operatio eius: & huic reſpondet loco menſuræ æternitas. Eſt alius actus, cui ſubſtat potentia quædam: ſed tamen eſt actus completus acquiſitus in potentia illa, & huic reſpondet æuum. Eſt autem alius, cui ſubſternitur potentia, & admiſcetur ſibi potentia ad actum completum ſecundum ſucceſſionem, additionem perfectionis recipiens, & huic reſpondet tempus. Cum igitur vnicuique rei reſpondeat propria menſura: oportet, quòd ſecundum conditionē actus menſurati accipiatur eſſentialis differentia ipſius menſuræ. Inuenitur autem in actu, qui motus eſt ſucceſſio prioris, & poſterioris. Et hęc duo, ſcilicet prius, & poſterius, ſecundum quod numerantur per animam, habent rationem menſuræ per 4. phyſ. tex. 101. modum numeri, quæ tempus eſt. Vnde dicit Philoſophus, quòd tempus eſt numerus motus, ſecundum prius, & poſterius. Et eſt numerus numeratus, & non numerus ſimpliciter. Sicut enim dicimus, quòd duo canes eſt numerus numeratus, & duo eſt numerus ſimpliciter. Ita etiam numerus prioris, & poſterioris in motu eſt numerus numeratus, qui eſt tēpus. Ex quo patet, quòd illud, quod eſt de tempore quaſi materiale fundatur in motu, ſcilicet prius, & poſterius: quod autem eſt formale, completur in 4. phy. t. 98. operatione animæ numerātis, propter quod dicit Philoſophus. Quòd ſi non eſſet anima, non eſſet tempus. Sic igitur de ratione huius menſuræ, quę eſt tempus, ſunt duo, ſcilicet, quòd accipiantur ibi plura ad minus duo: vel duo nunc, inter quæ eſt tempus: vel duo tempora continuata per vnum nunc, & quòd illa ſint ſuccedentia. Continuitas etiam accidit tempori ex ratione motus, quem menſurat. Vnde ſi aliquis motus eſſet non continuus nunc habens ordinem ad motum continuum cæli, tempus menſurans illum motum non eſſet continuum. Ex quo patet, quòd tempore non menſuratur, niſi id, quod includitur in tempore, & ſecundum principium, & finem. Motus enim cæli, 8. phyſ. t. 7. & ſi ponatur ſemper fuiſſe ſecundum Philoſophum: tamē vnaquæque reuolutio, vel pars reuolutionis, quę menſuratur tem-

A pore ſecundum prius, & poſterius accepta in ipſa principium habet, & finem, ſecundum hoc verum eſt, quòd tempus habet principium, & finem: quia non eſt menſura, niſi habentis principium, & finem. In actu autem illo, qui eſt actus completus, nō eſt intelligere prius, & poſterius, nec aliqua plura, & ita nec ſucceſſionem: vnde menſura, quæ reſpōdet eis non eſt per modum numeri: ſed magis per modum vnitatis. Sicut ergo prius, & poſterius tēporis, prout intelliguntur numerata, complent rationem temporis, ita permanentia actus, ſecundum quod intelligitur in ratione vni⁹, quod habet rationē mēſurę, complet rationem æui, & æternitatis. Sed quia eſſe euiternorum eſt acquiſitū ab alio: ideo æuum menſurat eſſe, quod habet principium: non autem ęternitas, quæ menſurat eſſe, quod non eſt acquiſitū ab alio. Et ſecūdum hoc poteſt ſuſtineri dicta differentia: licet nō vniformiter ſumpta principio, quia æternitas reſpicit illud eſſe, quod nō habet principium efficiēs. Aeuum autē quod habet tale principium: tempus vero reſpicit actum, qui habet principium, & finem durationis, vt menſuratur tempore. † c. 10. to. 6.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ ſicut patet ex prædictis: æuum d nihil aliud eſt, quàm æternitas quædam participata: vnde non inueniūtur authores antiqui multum curaſſe de differentia æui, & ęternitatis: propter hoc Diony. vtitur vno pro alio: vnde ſi proprie accipiatur cauſa, & actor: Deus dicitur eſſe actor æternitatis, non quia ipſe æternus eſt: ſed ęternitatis participatæ, quæ æuū eſt: ſicut dicimus, quòd ipſe eſt cauſa omnis bonitatis non ſuæ, ſed eius, quę ab ipſo in creaturas effluit, ſicut a principio. Poſſet etiam dici, quamuis non ita bene, quòd cauſa communiter accipitur pro omni eo, quod eſt etiam prius ſecundum rationem: cum enim eſſentia diuina ſecundum intellectum ſit prius quàm eſſe ſuum, & eſſe prius quàm æternitas, ſicut mobile eſt prius motu, & motus prior tempore. Dicetur ipſe Deus eſſe cauſa ſuæ æternitatis ſecundum modum intelligendi, quamuis ipſe ſit ſua æternitas ſecundum rem. In cor. arti. D. 585.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd omnibus illis, in quibus inue E nitur diuerſa ratio menſurandi: oportet eſſe diuerſas menſuras proprias: non enim eodem modo mēſurantur panis, & vinum. Vnde cum diuerſa ratio mēſurandi ſit in diuerſis actibus: oportet, quòd reſpondeant eis diuerſæ menſuræ propriæ: veruntamen vna earum poteſt ordinari ad aliam, ſicut ad primam menſuram, & excedentem. Vnde ſicut diuinum eſſe eſt menſura omnis actus, ita æternitas eſt menſura omnis durationis excedens, & non coæquata: ſed præter hoc oportet habere alias proprias menſuras propter diuerſos modos menſurandi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd diuina bonitas participatur in diuerſis ſecundum diuerſos modos: perfectioni autem participatæ duplex nomen imponitur. Vel ſecundum rationem communem perfectionis illius: & tunc nomen eſt commune, & ipſi principio communicanti, & omnibus participantibus ſecundum analogiam, ſicut bonitas, entitas, & huiuſmodi. Vel ſecundum

dum proprium modum, quo recipitur, vel eſt in aliqua creatura, vt patet, quòd cognitio participatur a Deo in omnibus cognoſcentibus, & hoc nomen ſenſus, imponitur ad ſignificãdum cognitionem, ſecundum aliquem modum determinatum habendi ipſam: & propter hoc, non eſt commune omnibus: ſimiliter æternitas nominat durationem ſecundum illum modum, quo eſt in principio ſuo. & ideo aliæ durationes participatæ non dicuntur nomine æternitatis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd tempus per ſe eſt menſura [d] motus primi: vnde eſſe rerum temporalium non menſuratur tempore, niſi prout ſubiacet variationi ex motu cœli. Vnde dicit Commẽtator quarto Phyſico. quòd ſentimus tempus, ſecundum quod percipim' nos eſſe in eſſe variabili ex motu cæli. Et inde eſt, quod omnia, quæ ordinantur ad motum cæli, ſicut ad cauſam, cuius primo menſura eſt tempus, menſurantur tempore, & quicunque ſentit quamcunque variabilitatẽ, quę cõſequitur ex motu cæli, ſentit tempus, quã uis nõ videat ipſum motum cęli.

D. 1151.

T. c. 101.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd quamuis actus, qui menſuratur æuo, ſit totus ſimul ſine ſucceſſione, hoc eſſe tamen eſt ab alio. & in hoc ab æternitate æuum diſcernitur, vt prius dictum eſt.

Diſt. 8. q. 2. art. 2.

Times enim, ne parer ſit pars vnius dei, qui conſtar ex rribus. noli hoc rimere, nulla enim fit partium in deitaris vnirate diuiſio: vnus eſt deus parer, & filius, & ſpitituſſanctus, ideſt ipſa Trinitas, vnus eſt deus. ergo inqnis, deus parer, eſt pars dei. abſit. Tres enim perſonæ ſunt, parer, & filius, & ſpirituſſanctus: & hi tres, quia vnius ſubſtantię ſunt, vnum ſunt: & ſumme vnum ſunt, vbi nulla narurarum, nulla eſt diuerſitas voluntatum. Si enim narura vnum eſſent, & conſenſioue vnum non eſſenr, nou ſumme vnum eſſent: ſi vero narura diſpares eſſent, vnum non eſſent. Hi ergo rres, qui vnum ſunt proprer ineffabilem coniunctionem deiratis, qua ineffabilirer copulantur, vnus deus eſt. Pars ergo Trinitatis eſſe nou poreſt, quicunque vnus eſt in tribus. In rrinirate ergo, quæ deus eſt, & pater deus eſt, & filius Deus eſt, & ſpirituſſanctns deus eſt: & ſimul hi tres vnus deus: nec huius Triniraris tertia pars eſt vnns, nec maius aliquid duo, quàm vnus, ibi eſt: nec maius aliquid ſunt omnes, quàm ſinguli, quia ſpiritualis non corporalis eſt magnitudo. Qui poreſt capere capiar, qui aurem nõ poteſt, credat, & oret

G

H

I

vt quod credit, intelligat. Verum eſt enim, quod dicitur per prophetam: Niſi credideriris, nõ intelligetis. His verbis aperte oſtendir indifferentem magnitudinem trium perſonarũ. Irem in eodem. † Tu nempe dixiſti vnum deum, non ex partibus eſſe compoſitum, & hoc de patre tantum vis intelligi. Ille inquis, virtus eſt ingenita ſimplex, & tamen in hac ſimplici virture mulra videris commemorare cnm dicis: Deus deum genuir, bonus bonum genuit, ſapiens ſapientem, clemens clementem, porens potenrẽ. Nnnquid ergo boniras, & ſapienria, & clemenria, & potẽtia partes vnius ſunr virturis, quã ſimplicem eſſe dixiſti? Si dixeris partes ſunt, ſimplex ergo vittus ex partibus conſtat. Er ſimplex iſta virtus, te diffinienre, vnus eſt deus. ergo deum ex partibus compoſitum eſſe dicis? non dico, inquis. non ſunt ergo partes. Si ergo in vna perſona patris, & illa inuenis, quæ plura videntur, & partes non inuenis, quia vna virtus ſimplex eſt, quãto magis pater, & filius, & ſpirituſſanctus, & propter indiuiduam deitatem vnus deus eſt, & propter vniuſcuiuſque proprietatem tres perſonæ ſunr: &

† Ibidem.

ARTICVLVS II.

Vtrum nunc æternitatis ſit ipſa æternitas.

1. p. q. 10. art. 2. AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd nunc æternitatis, non ſit ipſa æternitas. Nunc enim æternitatis temporis & æui, videtur vnum eſſe, quod ſignificatur, cum dicitur, quando motus eſt, & angelus eſt, & Deus eſt: ſed æternitas non eſt tempus, vt dictum eſt. ergo nunc æternitatis, quod eſt idem, quòd nunc temporis, non eſt idem, quòd æternitas.

Art. antece.

¶ 2 Item. Omne nunc eſt indiuiſibile: ſed æternitas eſt diuiſibilis: quod videtur ex hoc, quod in litera inducitur: In generatione, & generatione anni: & loquitur de duratione ęternitatis. ergo videtur, quòd nunc æternitatis non ſit æternitas.

5. de conſo. proſa vlt. & 1. de Trini. c. 9. ¶ 3 Item. Nunc ſtans facit æternitatem, vt Boe. dicit. Et ita nũc eſt cauſa æternitatis: ſed non poteſt idem eſſe cauſa ſuiipſius. ergo non eſt idem æternitas, & nunc æternitatis.

¶ 4 Præte. Sicut ſe habet nunc temporis ad tempus, ita ſe habet nunc æternitatis ad ęternitatem: ſed nunc temporis nõ eſt tempus, ſicut nec punctus eſt linea. ergo nec nunc ęternitatis eſt æternitas.

CONTRA. Aeternitas eſt ipſe Deus: ſed in diuina eſſentia non eſt aliqua realis diuerſitas. ergo non differt ibi, nunc ęternitatis, & ęternitas.

4. Phyſ. tex. 101. RESPONDEO, Dicendum, quòd ſecundum Philoſophum, tempus eſt menſura ipſius motus, & nunc temporis eſt menſura ipſius mobilis. Vnde, ſicut eſt idem mobile ſecundum ſubſtantiam in toto motu, variatur tamen ſecundum eſſe, ſicut

F dicitur, quòd Sortes in foro eſt alter a ſeipſo in domo, ita nunc eſt etiam idem ſecundum ſubſtantiam in tota ſucceſſione temporis, variatum tantum ſecundum eſſe, ſcilicet ſecundum rationem, quam accepit prioris, & poſterioris: ſicut autem motus eſt actus ipſius mobilis inquantum mobile eſt: ita eſſe eſt actus exiſtentis, inquantum ens eſt. Vnde quæcunq; menſura menſuretur eſſe alicuius rei, ipſi rei exiſtenti reſpondet nunc ipſius durationis, quaſi menſura: vnde per nunc æui menſuratur ipſum exiſtens, cuius menſura eſt æuum, & per nunc æternitatis menſuratur illud ens, cuius eſſe menſurat ęternitas. vnde ſicut ſe habet quilibet actus ad id, cuius eſſe eſt act', ita ſe habet quęlibet duratio ad ſuũ nunc. Actus autem ille, qui menſuratur tempore, differt ab eo, cuius eſt actus ſecundum rem, quia mobile non eſt motus, & ſecundum rationem ſucceſſionis, quia mobile non habet ſubſtantiam de numero ſucceſſiuorũ, ſed permanentium. Vnde eodem modo tẽpus a nunc temporis differt dupliciter, ſcilicet ſecũdum rẽ, quia nunc non eſt tempus, & ſecũdum ſucceſſionis rationẽ, quia tempus eſt ſucceſſiuũ, & non nunc temporis. Actus autem, qui menſuratur æuo, ſcilicet ipſum eſſe [d] æuiternı, differt ab eo, cuius eſt actus re quidem, ſed non ſecundum rationem ſucceſſionis, quia vtrunque ſine ſucceſſione eſt. Et ſic etiam intelligenda eſt differentia æui ad nunc eius. Eſſe autem quod menſuratur æternitate [d], eſt idem re cum eo, cuius eſt actus, ſed differt tantum ratione: & ideo ęternitas, & nunc æternitatis non differunt re, ſed ratione tantum, inquantum ſcilicet, ipſa æternitas reſpicit ipſum diuinũ eſſe, & nunc æternitatis quidditatem ipſius rei, quæ ſecundum rem nõ eſt aliud, quam ſuum eſſe, ſed ratione tantum.

D. 742. & 130. & 586.

D. 573.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd non eſt idem nunc ęternitatis temporis, & æui. Et quando dicitur: Quando eſt motus, eſt angelus, & Deus, poteſt ſignificari tripliciter nunc, vel æternitatis, vel æui, vel temporis. Si ſignificetur nunc temporis, tunc dicetur motus eſſe in illo, ſicut in propria menſura. Angelus autem, & Deus, non ſecundum rationem menſurationis, ſed K magis ſecundum concomitantiam quandam, prout æternitas, & æuum cum tempore ſimul ſunt, nec ſibi deficiunt. Si autem ſignificetur nunc æternitatis, tunc dicitur Deus eſſe in illo, ſicut in menſura propria, & adæquata: angelus autem & mobile, ſicut in menſura excedenti. Si autem ſignificetur nunc æui, reſpondebit angelo, ſicut menſura adæquata, & Deo ſecundum cõcomitantiam, & mobili, ſicut menſura excedens.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd æternitas indiuiſibilis eſt. Et quòd pluraliter aliquando ſignificetur, hoc poteſt eſſe dupliciter: vel ſecundum quod participatur in diuerſis, pręcipue in beatis, vt dicitur Dan. 12. Qui ad iuſti. eru. mul. vel ratione menſuræ inferioris, cui per ſe accidit diuiſio, ſcilicet ratione temporis. Vnde eſt ſenſus. Anni æternitatis, ideſt æternitas, ſub qua poſſibile eſſet contineri plurimos annos, ſicut in menſura excedenti.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut eſſe ſecundum rationem A intelligendi, conſequitur principia ipſius entis quaſi cauſa, ita etiam menſura entis ſe habet ad menſuram eſſendi, ſecundum rationem cauſæ. Vnde nunc æternitatis ſecundum rationem, videtur eſſe cauſa æternitatis: ſed ex hoc non oſtenditur diuerſitas in re, ſed tantum in ratione, ſicut nec inter ipſum diuinũ eſſe, & ipſum ens.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd non eſt ſimilis ratio de tempore, & nunc temporis, & de æternitate, & nunc æternitatis: & ratio aſſignata eſt.

QVAESTIO III.

C

Deinde quæritur de magnitudine. Et circa hoc quærun tur duo.

Primo. Vtrum magnitudo Deo conueniat, & quid ſit.

Secundo. De ſigno æqualitatis in magnitudine diuinarum perſonarum, ſecundum quod in ſe eſſe dicuntur.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum magnitudo competat Deo.

AD PRIMUM ſic proceditur. Videtur, quòd magnitudo Deo non competat. Magnitudo enim eſt quædã conditio materiæ: ſed nulla conditio materialis de Deo dicitur, niſi metaphorice. ergo videtur, quòd magnitudo Deo non conueniat, niſi metaphorice.

¶ 2 Præter. Magnum & paruum ex oppoſito diuiduntur: ſed ſecundum Philoſophum, omne paruum eſt magnum, ſicut & omne paucum eſt multum, vt decimo Metaphy. dicit. ergo videtur etiam, quòd omne magnum ſit paruum: ſed Deus non eſt paruus. ergo non eſt magnus. Tex. 9.

¶ 3 Item. Magnitudo eſt quantitas continua: ſed in Deo non E poteſt eſſe continuatio cum ſit ſimplex, & indiuiſibilis. ergo nec magnitudo.

¶ Si dicas, quòd in Deo eſt quantitas virtutis, ſecundum quam dicitur magnus.

¶ Contra. Deus ſecundum virtutem ſuam dicitur potẽs: ſed hic diuiditur potentia contra magnitudinem. ergo non intelligitur de magnitudine virtutis.

CONTRA. Eſt quod dicitur in pſ. 146. Magnus Deus, & magna virtus eius &c.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in Deo non poteſt eſſe quantitas, niſi virtutis, & cum æqualitas attendatur ſecũdum aliquam ſpeciem quantitatis, æqualitas non erit niſi ſecundum virtutem. Virtus autem ſecundum Philoſophum, eſt vltimum 6. Ethi. c. 2. in re de potentia. Vnde etiam dicitur in ſeptimo Phyſic. quòd Tex. 18. virtus eſt perfectio quędam, & tunc vnumquodque perfectum eſt, quãdo attingit propriam virtutem: omnibus igitur illis modis, quibus contingit pertingere ad vltimum, eſt conſiderare virtutem rei. Hoc autem contingit tripliciter. Primo, in operationibus, in quibus contingit gradus perfectionis inueniri. Vnde dicitur habere virtutem ad operandum, quod attingit completam operationem, prout dicitur 2. Ethic. quòd virtus eſt, quæ Cap. 5. bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. Secundo, etiam reſpectu ipſius eſſe rei, ſecundũ † c. 6. to. 3. quòd etiam Philoſophus dicit primo cæli, & mundi. quòd Tex. 103. aliquid habet virtutem, vt ſemper ſit. Item ſecundum plenitudinem perfectionis reſpectu ipſius entis, ſecũdum quod attingit vltimum naturę ſuæ. vnde etiam virtus circuli dicitur ſecundum Philoſophum, quando attin- 1. phy. t. 5. git complete diffinitionem ſuam. Si igitur virtus diuina cõſideretur ſecundum perfectionẽ ad opus, erit virtus potentiæ operatiuę. Si autem conſideretur perfectio quantum ad ipſum eſſe diuinum, virtus eius erit æternitas. Si autem conſideretur quantum ad complementum perfectionis ipſius naturæ diuinæ, erit magnitudo. Quod patet ex hoc, quòd ipſe † Vbi ſupra Aug. probat æqualitatem in magnitudine ex hoc, quòd tota plenitudo naturæ patris eſt in filio. Secũdum quẽ etiam modum, Auguſt. dicit, quòd 6. de trinit. t. 8. to. 3. in his, quæ non mole magna ſunt, idem eſt maius eſſe, quod melius, ſecundum quod etiam dicimus aliquem hominem eſſe magnum, qui eſt perfectus in ſciẽtia, & virtute. Et ſicut omnipotentiæ ſuæ virtute, omnes potẽtias operatiuas fundat, & in eis operatur, ita per virtutem æternitatis ſuæ inſtituit, & firmat omnem durationem, & per virtutem magnitudinis ſuę omnia implet, & continet.

¶ AD PRIMUM igitur dicendum, quòd magnitudo ſecundum rationem generis ſui, quod eſt quantitas, eſt conditio materiæ: & ſecundum hoc non prædicatur de Deo, ſed ſecundum rationem differentiæ ſuæ, quæ conſiſtit in ratione completionis, prout dicimus aliquem ex paruo fieri magnum, quando attingit completam quantitatem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quantitas continua diuiditur in infinitum: ſed non in infinitum augetur: & ideo ratione diuiſionis infinitę, quodlibet paruum [d] poteſt habere minus, in cu- D. 977. ius reſpectu videtur magnum: ſed tamen non quolibet magno eſt aliquod maius, reſpectu cuius poſſit dici minus, ſicut patet in quantitate cęli. Nihilominus tamen, ſi magnum & paruum non dicatur ſecundum relationem, ſed abſolute, prout conſideratur quantitas determinata ad aliquam ſpeciem, ſic quamuis quodlibet minus ſit maius: non tamen quodlibet minus eſt paruum, nec quodlibet maius eſt magnum, vt dicit Philoſophus tertio cæli, & mundi. Nihilominus tamen, ſciẽdum, quòd Deus Tex. 9. ſicut dicitur magnus, ita etiam dicitur paruus, vt dicit Dionyſ. 9. cap. de di. no. & accipit paruum pro ſubtili, ſecundum quod ipſe penetrat omnia, etiam profundas cogitationes, & ſecundum quod dicitur, quòd principia ſunt parua quantitate, & magna virtute.

¶ Ad

---

propter perfectionem ſingulorum, partes vnius dei non ſunt? Virtus eſt pater, virtus eſt fili', virtus eſt ſpirituſſanctus. hoc verum dicis: ſed quòd virtutem de virtute genitam, & virtutem de virtute procedentem non vis habere eandem naturam, hoc falſum dicis: & hoc B contra fidem rectam. & catholicam dicis. His verbis aperte docetur, quòd tres perſonæ illæ non ſunt partes dei, vel diuinæ eſſentię, nullaq; illarum Trinitatis pars dicẽda eſt, nec vna aliàs vlla maior aliis.

Cum dicimus tres perſonas eſſe unam eßentiam, nec ut genus de ſpeciebus, nec ut ſpeciem de indiuiduis prædicamus: quia non eſt eßentia genus, & perſona ſpecies, uel eſſentia ſpecies, & perſona indiuiduum. C

B

HIc adiiciendum eſt, quòd tanta æqualitas eſt trium perſonarũ, atque indifferens magnitudo, quòd cum dicamus tres perſonas vnam eſſe eſſentiã, vel ſubſtantiam, nec vt genus de ſpeciebus, nec vt ſpeciem de indiuiduis prædicamus. Non enim D eſſentia diuina genus eſt. & tres perſonę ſpecies, vel eſſentia diuina ſpecies, & tres perſonę indiuidua. Quod Auguſt. rationibus probabilibus, atque irrefragabilibus aperte demõſtrat in libro ſeptimo † de Trinitate ita dicens. Si eſſentia genus eſt, ſpecies autem perſona, vt nonnulli ſentiunt, oportet appellari tres ſubſtantias, vt appellantur tres perſonæ, ſicut cum ſit animal genus, & equus ſpecies, appellantur tres equi, iidemq; B tria animalia: nõ enim ſpecies, ibi pluraliter dicitur, & genus ſingulariter, vt ſi diceretur tres equi ſunt vnum animal: ſed ſicut tres equi ſpeciali nomine, ita tria animalia generali nomine dicuntur. Cum ergo tres perſonas vnam eſſentiam eſſe fateamur, nõ tres eſſe eſſentias, cum tres equi tria animalia dicantur, non vnum: patet, nomine eſſentiæ non ſignificari genus, nec noĩe perſonæ ſpeciem.

C

Hic probat, quòd non dicitur ut ſpecies de indiuiduis.

SI vero dicunt nomine perſonæ non ſpeciem ſignificari, ſed aliquod ſingulare, atque indiuiduum, & nomine eſſentiæ ſpeciem intelligi, ut perſona non dicatur, ſicut homo: ſed quomodo dicitur hic homo, uelut Abraam, Iſaac, & Iacob, uel D quis alius, qui etiam digito pręſens demonſtrari poſsit, ſic quoque illos eadem ratio confutabit. Sicut enim dicuntur Abraã, Iſaac, & Iacob tria indiuidua, ita tres homines, & tria

¶ Ad tertium dicendum, quòd continuitas ſequitur magnitudinem dimenſiuam. Non autem magnitudinem virtutis, quæ ſola debet in Deo intelligi.

In cor. arti. ¶ Ad quartum, patet iam ſolutio per ea, quæ dicta ſunt: quia virtus non tantum dicitur reſpectu operationis, ſecundũ quod hic accipitur potentia, ſed etiam aliis modis, vt dictũ eſt. Vbi ſupra.

ARTIC. II.

b *Vtrum pater ſit in filio, & econuerſo.*

† vbi ſupra. AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd pater non ſit in filio, nec econuerſo. Philoſophus enim in quarto Phyſico. (Tex. 23.) aſſignat octo modos eſſendi in: quorũ nullus poteſt aptari ad hoc, quòd pater in filio eſſe dicatur, vel econuerſo. neque enim eſt ſicut totũ in partibus, neq; ſicut ecõuerſo. Neque ſicut genus in ſpeciebus, neque ſicut econuerſo. neque ſicut in loco. neque ſicut forma in materia. neq; ſicut in mouente, ſicut regnum eſt in rege. neque ſicut in fine optimo, vt de facili poteſt probari. ergo pater nõ eſt in filio.

¶ 2 Præte ſorum', quorum vnum eſt apud alterum, vt diſtinctũ ab ipſo, vnũ non eſt in altero: ſed filius eſt apud patrẽ, vt dicitur Io. primo. Et verbũ erat apud Deum. ergo videtur, quòd pater non ſit in filio, nec econuerſo. († Lib. & cap. citatus.)

¶ 3 Item. In diuinis non eſt niſi relatio originis: ſed hæc præpoſitio in, importat aliquam habitudinem. ergo in diuinis non poteſt importare niſi relationem originis: ſed non eandem relationem habet filius ad patrem, & pater ad filium. ergo vel non vterque eſt in altero, vel eodem modo.

1 CONTRA. Vbicunque eſt eſſentia patris eſt pater: ſed tota eſſentia patris eſt in filio, & econuerſo. ergo pater eſt in filio, & econuerſo.

¶ Præt. In vno relatiuorum intelligitur aliud: ſed pater, & filius ſunt relatiua. ergo videtur, quòd pater ſit in filio, & econuerſo.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in diuinis perſonis eſt duo conſiderare, ſcilicet eſſentiam, quæ eſt vna & eadem, & relationes, quibus diſtinguuntur: & ſecundum vtrumq; pater dicitur eſſe in filio, & econuerſo, ſecundum diuerſorum aſſignationes. Secundum enim tres doctores, qui in litera inducuntur, ſcilicet Aug. Hila. Amb. hoc dicitur propter eſſentiæ vnitatem, quia eſſentia patris eſt in filio, & pater non deſerit naturam ſuã, vnde vbi eſt natura ſua, ibi eſt ipſe, ſicut patuit etiam ex verbis
Lib. 3. fi. ortho. c. 6. Hil. ſupra diſ. v. induc. ſed ſecundum Dam. hoc intelligitur ſecũdum rõnem relationis, prout in vno relatiuorũ intelligitur aliud.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd ſtricte accipiendo, non omnes modi, quo aliquid eſt in aliquo, continentur in illo octo, niſi per quandam ſimilitudinis reductionem, ſicut eſſe in tempore reducitur ad illum modum, quo aliquid dicitur eſſe in loco, quia vtrunque eſt, ſicut menſuratum in menſura, ſic etiam
F per quãdam ſimilitudinem ille modus poteſt reduci ad aliquẽ illorum. Si enim hoc accipiatur quantum ad vnitatem eſſentiæ, tunc pater dicitur eſſe in filio, propter hoc, quòd eſſentia patris in filio eſt: vnde ad illum modum reducitur, ad quem reduceretur, ſi eſſentia in filio eſſe diceretur: hoc autem eſt per modum, quo natura communis eſt in aliquo ſuppoſito, & reducitur ad illum modũ, quo genus eſt in ſpecie, quamuis in diuinis non ſit genus, & ſpecies, vt infra patebit. (Diſt. 25. q. vnica. ar. 3.) Si autem accipiatur quantum ad relationem, tunc reducetur ad illum modum, quo aliquid eſt in aliquo, ſicut in principio mouente, & efficiente: quamuis. n. pater non ſit principium efficiens filij, tamen eſt originans ipſum. Vnde filius eſt in patre, ſicut originatum in originãte, & econuerſo, pater in filio, ſicut originans in originato; ſed adhuc magis proprie dicitur in diuinis filius in patre, etiam ex parte relationis, quàm in humanis, quia filius ex ipſa relatione eſt perſona ſubſiſtens: ſua enim relatio eſt ſua perſonalitas, quod in aliis rebus nõ contingit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd vna perſona dicitur eſſe apud aliam ratione diſtinctionis: ſed dicitur eſſe in alia, vel quantum ad eſſentiam, vel quantum ad intellectum relationum, quia in vna intelligitur alia, quamuis vnum relatiuum ab altero ſit diſtinctum. († vbi ſupra.)

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſi accipiatur pater eſſe in filio propter vnitatem eſſentiæ, eodem modo eſt pater in filio, & filius in patre: & tunc hæc præpoſitio in, nõ importabit aliquam relationem realem, ſed tantum relationem rationis, qualis eſt inter eſſentiã, & perſonam, ſecundum quam eſſentia dicitur eſſe in perſona. Si autẽ hoc accipiatur ex parte relationis, tũc eſt alius, & alius modus, vt dictum eſt, ſecundum diuerſam habitudinem patris ad filiũ, & filij ad patrem. (In reſp. ad primum.)

animalia. cur ergo pater, & filius, & ſpirituſſanctus ſi ſecundum genus, & ſpeciem, & indiuiduum iſta diſſeruimus, non ita dicũtur tres eſſentiæ, vt tres perſonæ?

Alio modo probat idem.

ALIO quoque modo idẽ probat Aug. ſcilicet, quòd eſſentia diuina non eſt genus, nec perſonæ ſpecies, vel eſſentia non eſt ſpecies, nec perſonę indiuidua. Vna, inquit, eſſentia nõ habet ſpecies, ſicut vnum animal non habet ſpecies. pater ergo & filius, & ſpirituſſanctus nõ ſunt tres ſpecies vnius eſſentię. diuina ergo eſſentia genus non eſt. Sed nec ſpecies eſt eſſentia diuina, & perſona indiuidua, ſicut homo ſpecies eſt: indiuidua autem Abraam, Iſaac, & Iacob. Si enim eſſentia ſpecies eſt vt homo, ſicut non dicitur, vnus homo eſſe Abraam, Iſaac, & Iacob: ita nõ dicetur vna eſſentia eſſe tres perſonæ: non itaque ſecundum genus, & ſpecies iſta dicimus.

Non ſecundum materialem cauſam dicuntur tres perſonæ una eſſentia.

NOTANDVM etiã, quòd eſſentia diuina nõ eſt materia trium perſonarum, vt Auguſt. † in eodem docet tanquam ſecundum communem, eandemque materiam tres perſonæ dicantur eſſe vna eſſentia, ſicut ex eodem auro ſi fierent tres ſtatuę, diceremus tres ſtatuas vnum aurum: non autem ſic Trinitatẽ, ideſt, tres perſonas dicimus vnam eſſen-
G tiam, & vnum deum, tanquam ex vna materia tria quædam ſubſiſtant. In ſtatuis enim ęqualibus, plus auri eſt tres ſimul, quam ſingulę, & minus auri eſt vna, quàm duę. In illa vero eſſentia Trinitatis, nullo modo ita eſt. non ergo ſecundum materialem cauſam tres perſonas vnam dicimus eſſe ſubſtãtiam, vel eſſentiam ſicut tres ſtatuę dicuntur vnum aurum.

H *Nec ita dicuntur tres perſonæ una eſſentia, ut tres homines una natura, uel unius naturæ.*

HIC quoque addendum eſt, quòd tres perſonas non ita dicimus vnam eſſentiã eſſe, vt Aug. † in eodem ait, vel vnius eſſentię, ſicut dicimus aliquos tres homines eiuſdem ſexus, & eiuſdẽ temperationis corporis, eiuſdẽq; animi, vnam eſſe naturam vel vnius naturæ. Nam in his
I rebus, non tantum eſt vnus homo, quantum tres homines ſimul: & plus aliquid ſunt homines duo, quàm vnus homo, ſicut & in ſtatuis eſſe diximus, at

K EXPOSITIO SECVNDÆ PARTIS TEXTVS.

IN ENARRATIONE & generationẽ anni tui. } (Pſal. 101.) Æternitas per annos Dei intelligitur, non propter ſui multitudinem, cum ſit vna & ſimplex: ſed inquãtum virtute comprehendere poteſt magnam multitudinem inferioris menſurę, quæ diuiſibilis eſt. Sicut etiam dicimus ante mundum tempus fuiſſe, non quidem in re, ſed ſecundum imaginationem, prout imaginamur tẽpus, quod cum mundo incœpit poſſibilem fuiſſe additionẽ fieri ex parte ante, quæ additio tota ſub æternitate continetur. { Confitemur diuinitatis naturam omnem, } ideſt totam, & perfectam, & ſimile in ſequentibus accipiendum eſt. { Nec exemplum aliquod rebus diuinis &c. } Verũ eſt, quòd ſufficienter diuina demonſtret. Quia in qualibet ſimilitudine inuenitur maior diſſimilitudo, vt ſupra

A pra, ſecūda dꝫ.dictū eſt.{Sed quòd ītelligibile eſt homini &c.} cum enim diuina natura,& virtus,quæ infinita eſt noſtrum intellectū excedit,nihil quod intelligere poſſimus eſt,quòd Deus facere non poſſit:ſed multa,quę intelligere non poſſumus,facere poteſt, & in ipſo eſſe poſſunt, & ſunt:non enim in eo poteſt eſſe aliquid,quod nō ſit, nec eſt aliquid, quod non eſſe poſſit, quia mutabilis eſſet, ſi ſibi aliquid poſſet addi, vel ſubtrahi {Id diuinę veritatis rō &c.} quaſi dicat: ſufficiat nobis ad credendum quaſi ratio vel mediū probans diuina veritas, ea qua nobis ſacra ſcriptura tradita eſt, quamuis ex rerum naturis ratio ſumpta diſſentire videatur. {Patre igitur in filio &c.}Sic cōſtrue, patrem eſſe in filio, & filium in patre. {Perfecta plenitudo &c.} ideſt ex hoc quòd plena diuinitas in vtroque eſt,ſequitur, quòd pater ſit in filio, & econuerſo: quod probat cōſequenter cum dicit.{ Quia plenitudo &c.} & res ſua talis eſt.Plenitudo diuinitatis in vtroque oſtendit,quòd quicquid eſt in vno, eſt in alto, quia ſi vni deeſſet, quod alter haberet,neuter perfectus eſſet, quia dās deitatem,daret partem ſubſtantiæ ſuæ, & ita vterque, ſcilicet pater dans; & filius recipiens,haberet terminum deitatis: & ita patet,quòd niſi totum quod vnus habet, alter accipiat plenitudo diuinitatis in vtroque eſſe nō poteſt. Sed ad hoc,quod eſt D totum,quod eſt in patre,eſſe in filio,ſequitur patrem eſſe in filio,quia vbicunque eſt tota natura patris,ibi eſt pater. ergo ad plenitudinem deitatis in vtroque,ſequitur patrem eſſe in filio, & econuerſo.Similiter etiam conſtruēdum eſt hoc, quod dicit. {Quia plenitudo deitatis in filio,hoc eſt,quod in patre eſt,}ideſt ad plenitudinem deitatis,hoc ſequitur.{Nec eadem natiuitas.}qa nihil a ſeipſo naſcitur.{Nec aliquid eſſe permittit. } qa nihil naſcitur ex aliquo viuo, niſi ad minus eandem naturam in ſpecie accipiat. hoc modo vt nomen filiationis cōſequatur. Vnde cum diuina natura non poſſit multiplicari in diuerſa ſecundum numerum,eo quòd eſt immaterialis,reſtat,vt eandem numero naturam accipiat. Et ita aliud non eſt,ſed alius. { Non per duplicem conuenientiam generum &c.} ſicut coniungūtur alia ſimilia in genere,vt equus,& aſinus,vt procreetur noua ſpęcies.{Nec per infinitam &c.}ſicut in arbore inſeritur ramus alterius arboris.{Sed per naturæ vnitam ſimilitudinem} ideſt cō E uenientiam in vna natura ſecūdum numerum. Si enim in vna natura ſecundum ſpeciem tantum eſſet conuenientia,diceretur ſimilitudo,ſed nō vnitas. {Per neceſſitatem viuæ naturæ}ideſt filij,qui eſt viuens natura.{Ex viuente natura.} patre,qui eſt viuens natura.{Dum res}ſcilicet eſſentialis.{Nō differt.}{Dum natura Dei non degenerat natiuitas.} ſicut eſt,quando propter indiſpoſitionem materiæ non recipitur ſpecies agentis,completa in patiente,ſed degenerat in aliud genus.

† 3. fi.orth. in prin.c.6.

in deo non eſt ita. Nō enim maior eſſentia eſt pater,& filius ſimul,quàm ſolus pater,vel ſolus filius: ſed tres ſimul illæ perſonę æquales ſunt ſingulis. Ex præmiſsis patet,quòd tres perſonæ dicuntur diuina eſſentia, nec ſecūdum materialem cauſam, vt B tres ſtatuæ vnum aurum, nec ſecundum complexionis ſimilitudinem,vt tres homines vnius naturę,nec vt genus prędicatur de ſpecieb⁹,vel vt ſpecies de indiuiduis.i.continens de contentis, maius de minoribus.

Quæ videntur aduerſari prædictis.

HIs antè videntur aduerſari, quæ quidam ſacræ ſcripturæ tractatores catholici, in ſuis ſcriptis tradiderūt,in quibus ſignificare videntur,quòd eſſentia diuina ſit quiddam cōmune,& vniuerſale,velut ſpecies, tres vero perſonæ ſunt tria particularia, .i. tria indiuidua,numero differentia. Vnde Io. Damaſ.† inter doctores Græcorū magnus, in lib. quem de Tri. ſcripſit, quē & Papa Eugenius transferri fecit, ait. Cōmunia,& vniuerſalia prędicantur de ſubiectis ſibiipſis particularibus. Cōe ergo ſubſtantia eſt,particulare vero hypoſtaſis.i.perſona. particulare autem dicitur, non quòd partē naturę habet, ſed particulare numero. vt atomus.i.īdiuiduū, B Numero.n.& non natura differre dicuntur hypoſtaſes. Item in eod.†Subſtātia ſignificat cōem & circumplectiuā ſpēm homohydeon.i.ſimiliū ſpecie, hypoſtaſcon.i.pſonarū,vtputa, Deus homo. hypoſtaſis autem indiuiduum demonſtrat.ſ.patrem,filium, ſpi.ſanctum,Petrum,Paulum,& huiuſmodi. Ecce aperte dicit ſubſtantiam eſſe vniuerſale, hypoſtaſim vero particulare: & quòd deus eſt ſpecies vt C homo,& quòd pater,& filius,& ſpiritusſanctus ſunt indiuidua, ſicut Petrus, Paulus, eo quòd numero differant,quę præmiſſę ſententię Auguſt. penitus cōtra dicere videntur. quid ergo dicemus ad hoc? Hoc vtique dicere poſſumus,atque debemus, quòd ea, quę Aug. tradidit ſuperius,ſine omni hęſitatione tenenda ſunt.

† Dam. vbi ſupra. ὁμοειδῶν. ὑποστάσεων. ὑπόστασις.

A prima, oſtendit veritatem, In ſecunda,ſoluit quandam contrarietatem,ibi:{His autem videtur ad.}Prima in duas. In prima oſtendit, quòd diuinæ perſonæ non conueniunt in eſſentia,ſicut in toto. In ſecunda,oſtendit quòd non conueniunt in eſſentia,ſicut in parte,ibi:{Notandum etiam,quòd eſſentia.} Prima in duas. In prima oſtendit, quòd perſonæ diuinæ non cōueniunt in vna eſſentia,ſicut partes in toto integrali. In ſecunda, quòd non cōueniunt in eſſentia, ſicut partes in toto vniuerſali,ibi:{Hic adiiciēdum eſt.} Primum oſtendit dupliciter ex verbis Aug. Primo ſic.vbicunq; eſt totum integrale, oportet eſſe partes diuerſas per eſſentiam: ſed in diuinis perſonis non eſt eſſentiæ, vel naturę diuerſitas. ergo non ſunt partes vnius naturæ, quaſi integrantes ipſam. Secundo, ibi:{Vel in eodem.} oſtendit idem per ſimile,qa ſicut in vna perſona, ſcilicet patris,inueniūtur plura attributa, vt bonitas,ſapientia, & huiuſmodi,ita in natura diuina inueniuntur plures perſonæ: ſed pater nō dicitur eſſe compoſitus ex pluribus attributis, ſicut ex partibus, qa ſimplex eſt ergo pari ratione,quia natura diuina ſimplex eſt,non erit compoſita ex perſonis,ſicut ex partibus.{Hic adiiciendum.}Hic oſtēdit,quòd perſonę non conueniunt in eſſentia,ſicut in toto vniD uerſali,& probat hoc dupliciter. Primo ſic. Omne genus prædicatur pluraliter de pluribus ſpeciebus ſimul acceptis, vel de pluribus indiuiduis ſub illis ſpeciebus contentis,ſicut homo,& aſinus ſunt animalia, & duo homines duo animalia: ſed eſſentia non prædicatur in plurali de tribus perſonis:nō enim dicimus, quòd tres perſonę ſunt tres eſſentiæ,ſed vna eſſentia. ergo tres perſonæ nō conueniunt in vna eſſentia, ſicut ſpecies in genere. Eadem ratione probat,quòd nec ſicut indiuidua in ſpecie, ibi: {Si vero dicunt}Secundo,ibi:{Alio quoque modo.}probat idē ſic. Nihil vnum exiſtens habet ſub ſe ſpecies,ſicut genus,vel indiuidua ſicut ſpecies: ſed eſſentia diuina eſt vna numero. ergo neque ſe habet ad perſonas,ſicut genus ad ſpeciem, neque ſicut ſpecies ad indiuidua. {Sciendum eſt &c.}Hic oſtēdit,quòd tres perſonæ non conueniunt in eſſentia,ſicut in parte. Et circa hoc duo facit. Primo,oſtendit quòd non cōueniunt in ipſa, ſicut in parte materiali. Secundo,quod non conueniunt in ipſa,ſicut in proprietate formali,ibi: {His quoque addendum.} Primum ſic E probat. In omnibus,quę conſtituuntur ex vna materia, ſicut anuli ex auro,plus eſt de materia in pluribus,quàm in vno: ſed non plus eſt de eſſentia diuina in tribus perſonis, quam in vna tantum. ergo neque ſe habet ad perſonam, ſicut materia. Eodē modo oſtendit,quòd non conueniunt in ipſa,ſicut in proprietate formali,ſicut dicimus homines eiuſdem complexionis eſſe vnius naturæ, quia in his maius aliquid ſunt duo, quàm vnus quod non eſt in diuinis perſonis. {Ex his autem videtur &c.} Hic ſoluit contrarietatem. Et circa hoc duo facit. Primo,inducit contrarietatem ex verbis Dama. qui videtur dicere quòd eſſentia eſt ſicut ſpecies, & perſonæ ſicut particularia. Secundo, ponit ſolutionem,ibi:{Hæc autem,quę hic dicuntur.} Et circa hoc duo facit. Primo,exponit qualiter intelligendum ſit, quòd eſſentia eſt ſicut ſpecies prædicata de perſonis,ſicut de partib⁹: quia ſcilicet,hoc dicitur ſecundum ſimilitudinem quandam,& non ſecundum proprietatem. Secundo,oſtendit qualiter intelligendum

DIVISIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

SED IAM ad propoſitum redeamus.} Hic oſtendit ſecundo modo æqualitatem in magnitudine diuinarum perſonarum,remouendo ea, quæ inæqualitatem facere poſſent. Et diuidit in partes duas. In

ligendum ſit, quod dicit perſonas numero differre, quia ſcilicet ſunt relationibus diſtinctæ, vt vna non ſit altera. & non per eſſentiam diuinam, vt quod eſt in vna, non ſit in alia, ibi: {Quod autem Ioannes dicit &c.} {Sciendum eſt igitur &c. Hic probat tertio æqualitatem magnitudinis perſonarum, ex ratione veritatis ſic. Vbicunque eadem eſt veritas, & magnitudo non eſt maior magnitudo, & veritas ſecundum rem. ergo vbi nō eſt maior veritas, nec maior magnitudo. Sed non magis verū eſt, tres perſonas eſſe, quàm vnam tantum. ergo non eſt maior magnitudo trium perſonarum, quàm vnius tātum. {Præter. cum Deus} Hic concludit ex dictis, quòd Deus quā nis dicatur Trinus, nō tamen dicendus eſt triplex. In illis enim rebus inuenitur triplicitas, vbi tria excedunt vnum in magnitudine: ſed tres perſonæ non excedunt vnam in magnitudine. ergo non eſt dicenda triplicitas trium perſonarum, reſpectu vnius.

Quòd ſane poſſunt intelligi, quæ Ioannes dicit, & quomodo, oſtendit.

HAec autem quæ hic dicuntur, licet in ſermonis ſuperficie aliquid a fide alienum reſonare videantur, ſane tamen intelligi quærunt, piumque lectorem, atque intellectorem plurimum efflagitant. in quorum explanatione mallem ſilens alios audire, quàm loquendo maliuolis detrahendi occaſionem præſtare. Videtur tamen mihi ita poſſe accipi cum ait. † Subſtantia eſt commune, & hypoſtaſis eſt particulare, non ita hæc accipit cum de deo dicantur, ut accipiuntur in philoſophica diſciplina, ſed per ſimilitudinem eorum, quæ a philoſophis dicuntur, locutus eſt, vt ſicut ibi commune, vel vniuerſale dicitur, quod prędicatur de pluribus: particulare vero vel indiuiduū, quod de vno ſolo, ita hæc eſſentia diuina dicta eſt vniuerſale, quia de omnibus perſonis ſimul, & de ſingulis ſeparatim dicitur: particulare vero ſingula † Dam. vbi ſupra.

QVAESTIO IIII.

D

Hic quæritur de duobus ſecūdum duas rationes, quę in hac lectione habentur.

Circa primam probationem quęruntur duo.

Primo. Vtrum in diuinis ſit totum integrale.
Secūdo. Vtrum ſit ibi totum vniuerſale.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum in diuinis ſit totum integrale.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd in diuinis ſit totum integrale. Vbicunque enim eſt quantitas aliqua, ibi eſt ratio totius integralis, cum omnia quantitas in partes diuiſibilis ſit: ſed in Deo eſt quantitas virtutis. ergo eſt ibi totum integrale.

¶ 2 Præter. Sicut quantitas continua integratur ex ſuis partibus, ita & numerus: ſed in diuinis eſt numerus perſonarum, ſcilicet ternarius, cuius pars quædam eſt vnum, & duo. ergo videtur, quòd ſit ibi totum integrale.

¶ 3 Item. Quicquid eſt aliquid alicuius, & non eſt illud, eſt pars integralis illius: ſed pater eſt aliquid Trinitatis, & non eſt Trinitas. ergo eſt pars integralis Trinitatis.

¶ 4 Præter. Ex ſola natura nunquam conſtituuntur res naturę, & præcipue vbi ſunt plures res naturæ in vna natura: ſed in vna natura diuina ſunt plures res naturæ, ſcilicet pſonæ: ergo oportet, quòd ad conſtitutionem perſonæ aliquid aliud naturæ diuinæ adueniat: & ſic erit ibi aliquid integratum ex pluribus.

CONTRA. Omne totum integrale eſt cōpoſitum ex partibus: ſed in Deo nulla eſt compoſitio, ſed ſumma ſimplicitas,
Diſt. 8. q. 4. art. 1. vt ſupra habitum eſt. ergo in diuinis non eſt totum integrale.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ratio totius integralis conſiſtit in compoſitione. Ratio autem partis integralis habet imperfectionem annexā, quibus diuina ſimplicitas & perfectio
D. 974. repugnat: vnde non poteſt [d] ibi eſſe totum integrale, & pars.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd quantitas virtutis non attenditur ſecundum diuiſionem virtutis intrinſecus, ſed magis attenditur eius diuiſio reſpectu exteriorum. Vel ſecundum numerum obiectorum, vel ſecundum intenſionem actus, vel ſecundum modos agendi: vnde patet, quòd in quātitate virtutis non eſt ratio totius, & partis integralis, quia partes integrales ſunt intra ſuum totum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in diuinis, vnitas vel dualitas non eſt pars ternarij niſi ſecundum rationis acceptionem. Cuius ratio eſt, quia alio modo eſt numerus in rebus diuinis, & in rebus creatis, & alio modo vnitas. Cum enim vnum ſit, quod eſt indiuiſum in ſe, & diuiſum ab aliis: cum vnumquodque autem creatū per eſſentiam ſuam diſtinguatur ab aliis, ipſa eſſen-

F tia creati, ſecundū quod eſt indiuiſa in ſe, & diſtinguens ab aliis, eſt vnitas eius, & plures vnitates conſtituentes numerum perſonarum creaturarum, ſunt plures eſſentiæ congregatæ ſecundum numerationem, ita quòd nihil eſt in vna, quod ſit in alia ſecundum numerum idem: ſic ergo numerus in rebus creatis habet rationē diſtinctionis, & cuiuſdam coaceruationis diſtinctorū per eſſentiam, & ex hoc habet rationem totius integralis. Vnitas autē perſonalis eſt ipſa ꝓprietas relatiua, diſtiguēs vnā perſonam ab alia, & nō eſſentiam ipſius perſonæ: vnde tres perſonę nō ſunt differentes per eſſentiā cum vna numero eſſencia ſit in tribus perſonis. Et ideo nō poteſt ibi eſſe coaceruatio: ſed tantum diſtinctio. Et propter hoc, numerus non habet rationem totius integralis, niſi forte ſecundum quod in intellectu coadunantur rationes proprietatum perſonalium: ſed per hoc non erit integratio alicuius rei: ſed in ratione tantum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hæc eſt falſa, Pater eſt aliquid Trinitatis, ſi intelligatur partitiue: ſignificaretur enim, quòd haberet partem eſſentiæ Trinitatis ex hoc, quòd aliquid cum ſit neutrum, eſſentiam ſignificat. Sed hæc eſt vera: Eſt aliquid Tri-
H nitatis, ex quo non poteſt concludi, quòd ſit pars Trinitatis, niſi ſecundum rationem, quia ſcilicet non eſt tot perſonæ, quot eſt Trinitas, quia Trinitas eſt tres perſonæ, & non pater.

¶ Ad quartum dicendum, quòd naturæ diuinæ nihil additur ad conſtituendum rem naturæ, cum in Deo idem ſit, quo eſt, [d] D. 1081.
& quod eſt, ſine qui eſt. Diſtinctio autem non eſt ex ratione naturæ: ſed ex ratione proprietatis relatiuæ, quæ quidem ſecundum quod comparatur ad eſſentiam, eſt ratio tantum, & non re ab ipſa differens. Prout autem comparatur ad correlatiuum cui opponitur, facit realem diſtinctionem perſonæ, vt ſupra Diſtin. 9. q. vnic. art. 1.
dictum eſt.

ARTICVLVS II.

b Vtrum in diuinis ſit totum uniuerſale.

I AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd in diuinis ſit totū vniuerſale. Quicquid enim prędicatur de aliquo ſubſtantialiter, & non conuerſim, prædicatur de ipſo, vt totum vniuerſale de parte ſubiectiua: ſed eſſentia diuina, vel Deus hoc modo ꝑdicatur de patre: pater. n. eſt eſſentia diuina: ſed nō quicunq; eſt eſſentia diuina eſt pater. ergo ibi eſt totum vſe.

¶ 2 Præt. Vniuerſale, & particulare differunt, ſicut cōe, & ꝓpriū: ſed in diuinis inuenitur cōe & proprium, quia eſſentia eſt cōis, & relatio eſt propria perſonæ. ergo eſt ibi vſe & particulare.

¶ 3 Item. Supra diſt. 5. ex verbis Hila. habitum eſt, quòd filius Dei generis ſui poteſtatē in habitu aſſumptæ humilitatis exercuit: genus autem ſuum nominat naturam ſuam. ergo videtur, quòd eſſentia ſit genus, & vniuerſale reſpectu perſonarum.

¶ 4 Præter. Scientia eſt ſpecies cognitionis: ſed de Deo vtrunq; dicitur, ſcilicet, quòd cognoſcat, & ſciat: ergo videtur, quòd in diuinis ſit totum vniuerſale.

CONTRA. Vbicunque eſt vniuerſale, & particulare, par-
K ticularia ſunt potentia in ſuis vniuerſalibus, ſicut differentię in genere: ſed in diuinis non eſt aliquid in potentia. ergo non eſt ibi vniuerſale, & particulare.

¶ Præt. Omne ſuperius eſt pars integralis conſtituens diffinitionem inferioris: vnde dicit Porphy. quòd genus ſe habet ad ſi- In præd. c. de diff.
militudinem materiæ, & differentia ad ſimilitudinem formę, & ſpecies ad ſimilitudinē cōpoſiti: ſed in diuinis non eſt totū integrale & pars. ergo etiam nec totum vſe, & pars ſibi reſpondens.

RESPONDEO, Dicendū, quòd in diuinis non poteſt eſſe a. par. logicę. c. 2.
vniuerſale, & particulare. Et huius ratio poteſt quadruplex aſſignari. Primo, quia ſecūdum Auic. vbicunq; eſt genus, [d] & ſpēs, D. 675. & 464.
oportet eſſe quidditatem differentē a ſuo eſſe, vt prius dictū eſt. & hoc in diuinis non cōpetit Secundo, quia eſſentia [d] vſis non Diſt. 8. q. 1. art. 1.
ęſt eadem numero in ſuis inferioribus, ſed ſecundum rationem tantum, eſſentia autem diuina eſt eadem numero in pluribus D. 634.
perſonis

A perſonis. Tertio quia vniuerſale exigit pluralitatem in his, quæ ſub ipſo continentur, vel in actu, vel in potentia. In actu, ſicut eſt in genere, quod ſemper habet plures ſpecies. In potentia, ſicut in aliquibus ſpeciebus, quarum forma quantum eſt de ſe, poſſibilis eſt inueniri in multis, cum omnis forma ſit de ſe communicabilis, ſed quòd inueniatur tãtum in vno ẽ ex parte materię debitæ illi ſpeciei, quæ tota adunatur in vno indiuiduo, ut patet in ſole, qui conſtat ex tota ſua materia, & iſta pluralitas eſt ſecundum numerum, qui numerus ſimpliciter eſt fundatus in ſubſtãtiali diſtinctione. Tres autem perſonæ, non numerantur tali numero, vt

Arti. antec.

dictum eſt, & ideo eſſentia nõ habet rationem vniuerſalis. Quarto, quia particulare ſemper ſe habet ex additione ad vniuerſale. In diuinis autem propter ſummam ſimplicitatem non eſt poſſibilis additio, & ideo, nec vniuerſale, nec particulare.

quælibet perſonarum, quia nec de aliis cõiter, nec de aliqua aliarum ſingulariter ꝑdicatur. ꝑꝑ ſimilitudinem ergo ꝑdicationis, ſubſtantiá dixit vniuerſale, & perſonas particularia, vel indiuidua, propter hoc idẽ ẽt eandem diuinam eſſentiam dixit eſſe ſpeciem eõem, & circumplectinam ſimilium ſpecie perſonarũ, quia ſicut hæc ſpecies homo, de ſuis prædicatur indiuiduis: velut de Petro, Paulo, & aliis, nec iſta ſpeeie differunt, ſed conueniunt, ita deus de tribus prædicatur perſonis, quæ in diuinitate non differũt, ſed per omnia cõueniunt. Hãc ergo ſimilitudinẽ inter res ſempiternas, & res tẽporales perpẽdens Ioannes: vniuerſitatis & particularitatis nomina, q̃ rebus tpalibus proprie conueniunt, ad res ęternas trãſtulit. Aug. vero maiorẽ videns diſſimilitudinẽ q̃ ſimilitudinẽ ĩter res ꝑdictas, ab excellentia trinitatis ꝑdicta noia remouit.

B

Ex quo ſenſu dixerit perſonas differre numero.

QVòd aũt Ioannes dicit hypoſtaſes differre numero, non natura, in eo ꝙ non differre natura ait veriſsime & ſine ſcrupulo loquiť. Qđ vero dicit differre numero, canendũ eſt qũo intelligaŕ, diuerſis enim modis dicuntur aliq̃na differre numero.

C AD PRIMVM igitur, quòd modus prędicandi proportionatur ipſis rebus, de quibus ſit prędicatio, cum ſecundum

4. de Trini. ante med.

Hilar. ſermo ſit rei ſubiectus. Vnde ſicut nulla res in creaturis inuenitur ſimilis ex toto vnitati eſſentię in tribus perſonis, ſed ſecundum aliquid: ita etiam nullus modus prædicandi in creaturis eſt ſimilis huic modo prædicandi quo eſſentia, vel deus de tribus perſonis prædicatur. Dico igitur, quòd ſecundũ id qđ tactum eſt in obiectione, habet ſimilitudinẽ cũ mõ ꝑdicandi totius vl̃is, ſed differt ſecundũ alia, quę ſupra dicta ſunt.

In corp. ar.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd commune quantum eſt de ſe, non determinat rei cõmunitatem, vel rationis, ſicut vniuerſale, & ideo eſſentia poteſt dici communis, non autem vl̃is.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Hila. loquitur ad ſimilitudinẽ creaturarum, prout communiter loquendo dicimus, genus hominum, vnum genus eſſe, ſecũdum quòd eſt multitudo aliquorum ſe habentium ad vnum principium: ita etiam dicitur genus diuinum ipſa pluralitas perſonarum, ſecundum ordinem

D emanationis ab vno principio, qui eſt pater.

¶ Ad quartum dicendũ, quòd in creaturis quædam inueniuntur, quæ tàm ſecundum rationem generis, quàm ſecundum rationem ſpeciei dicunt aliquid perfectionis. Vnde attribuitur deo vtrumque, ſecundum propriam rationem, ſicut patet in cognitione, & ſcientia. Et hæc quidẽ q̃uis in creaturis ſic habeãt ſicut genus & ſpecies, tñ in diuinis non ſic ſe habent, qa vnum ſm rem nihil addit ſuper alterum, ſed ſolum ſm rationem.

QVAESTIO V.

E

Circa ſecundam probationem, quæritur de veritate.

Et quæruntur tria.

Primo, Quid ſit veritas

Secũdo, Vtrum omnia ſint vera vna veritate, quæ eſt veritas increata, ſiue prima.

Tertio, De conditionibus veritatis, ſcilicet æternitate, & incommutabilitate eius.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum veritas ſit eſſentia rei.

De ver. q. 1. art. 1. a. c. 5. co. r.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd veritas ſit idem quod eſſentia rei. Dicit enim Aug. lib. Soliloquiorum, ꝙ verum eſt id, quod eſt. Et ab alijs, dicitur quòd verũ eſt indiuiſio eſſe, & eius quod eſt. ergo vnumquodque dicitur verum, ſecundum ꝙ habet eſſe: eſſe autem eſt actus eſſentię. ergo cum vnumquodq; veritate formaliter ſit verum, videtur ꝙ omnino idem ſit veritas & eſſentia.

A ¶ 2 Præt. Quæcunq; differunt re, vel rõne, vnum põt intelligi ſine altero, vnde ẽt ſm Boe. lib. de Hebdo. põt intelligi deus nõ intellecta eius bonitate: ſed eẽntia rei non põt intelligi ſine veritate. ergo eẽntia rei & veritas nõ differũt neq; re, neq; rõne. Cap. 2.

¶ 3 Item. Quicquid differt ſecundum rõnem ab ente, ſe habet ex additione ad illud: ſed quod habet ſe ex additiõe ad aliquid contrahit, & determinat illud, ſicut ſe habet hõ ad aial. Cum igitur verum non contrahat ens: quia verũ & ens conuertuntur, videtur ꝙ veritas neq; re, neq; ratione ab eſſentia differat. Dama. vbi ſupra. † vbi ſupra.

¶ 4 Præt. Anſel. dicit, quòd veritas eſt rectitudo ſola mente perceptibilis. Conſtat autem, ꝙ loquiť metaphorice de rectitudine, quia rectitudo proprie dicta, ẽ paſſio continui. Sed bonitas, & iuſtitia, ſecundũ propriã rõnẽ habẽt, ꝙ ſint rectitudo ſola mente perceptibilis, ergo videť, quòd veritas re, & ratione ſit idem quod bonitas, & iuſtitia. lib. de veri. cap. 11. † vbi ſupra.

C CONTRA. Contingit aliquid verum dicere & de ente & de non ente: ſed nõ entia non habent eſſentiam. cum ergo omne verum veritate ſit verum, videtur quòd veritas non ſit idem quòd eſſentia.

¶ Præt. Veritas eſt ſola mente perceptibilis, vt patet, per Anſel: ſed illud, quod eſt ſola mente perceptibile non eſt in ſenſibilibus, ſed tantũ in intelligibilibus, eſſentia autẽ eſt vtriuſq;. ergo eſſentia & veritas non ſunt idem. Ibidem.

¶ Item. Veritas & falſitas ſunt tantum in complexis, quia ſingulũ incomplexorum neq; verũ, neq; falſum eſt: ſed eſſentia eſt rerum incomplexarum. ergo non eſt idem quòd veritas.

¶ Item. Veritati opponitur falſitas: ſed falſitatem contingit inuenire in entibus ſicut dicimus aurum falſum, ſed de ente non dicitur non ens, ergo falſum non eſt idẽ, quod non ens. ergo nec veritas eſt idem, quod eſſentia: quia ſi contrariũ de cõtrario nõ prædicatur, vt idem, nec oppoſitum de oppoſito.

D RESPONDEO, Dicendum, quòd eorum, quæ ſignificantur nominibus, inuenitur triplex diuerſitas. Quædã enim ſunt quæ ſecundũ eſſe totũ completũ ſunt extra animã, & huiuſmodi ſunt entia completa, ſicut homo & lapis. Quædam autẽ ſunt, quæ nihil habent extra aiam, ſicut ſomnia & imaginatio chimeræ. Quædam autem ſunt, quę habent fundamentũ in re extra animam, ſed complementũ rationis eorum quantũ ad id, quod eſt formale eſt per operationem animæ, vt patet, in vl̃i. Humanitas enim eſt aliquid in re, non tamen ibi habet rationẽ vniuerſalis, cum non ſit extra animam aliqua humanitas multis communis, ſed ſecundũ quòd accipitur in intellectu adiungitur ei per operationem intellectus intentio, ſm quam dicitur ſpecies. Et ſimiliter eſt de tempore, quod habet fundamentum in motu. ſ. prius & poſterius ipſius motus, ſed quantum ad id, quod eſt formale in tẽpore. ſ. numeratio, completur per operationẽ intellectus numerantis. Similiter dico de veritate, quòd habet funda-

E mentum in re, ſed ratio eius completur per actionẽ intellectus quando. ſ. apprehenditur eo modo quo eſt. Vnde dicit Philoſophus 6. metaphyſice, ꝙ verũ & falſum ſunt in anima, ſed bonũ & malũ in rebus. Cum autem in re ſit quidditas eius & ſuum eſſe, veritas fundatur in eſſe rei magis quã in quidditate, ſicut & nomẽ entis ab eſſe imponitur, & in ipſa operatione[d] intellectus accipiẽtis eſſe rei ſicut eſt per quãdã ſimilationẽ ad ipſum, completur relatio adæquationis in qua cõſiſtit ratio veritatis. D. 43. Vnde dico, quòd ipſum eſſe rei eſt cauſa veritatis ſecundũ quòd eſt in cognitione intellectus. Sed tamen ratio veritatis per prius inuenitur in intellectu quã in re, ſicut etiã calidũ & frigidũ, & alię cauſæ ſanitatis ſunt cauſa ſanitatis, quæ eſt in animali, & tñ animal per prius dicitur ſanum, & ſigna ſanitatis & cauſa ſanitatis dicuntur ſana, ſecundũ analogiam ad ſanum, quod de animali dicitur. Vnde dico, quòd verũ per prius dicitur de veritate intellectus, & de enuntiatione dicitur inquantum eſt ſignum illius veritatis, de re dicitur inquantum eſt cauſa.

Vnde res dicitue vera,quę nata eſt de ſe facere veram apprehen
ſionem quantum ad ea,quę appaient exterius in ipſa, & ſimili
ter dicitur falſa res,quæ nata eſt facere,quanrum ad id quod ap
paret exterius de ipſa,falſam apprehenſionem,ſicut auricalcum
dicitue aurum falſum. Et inde eſt etiam,quòd homo dicitur
falſus, qui dictis, vel
factis oſtendit de ſe
aliud quàm ſit,& per
oppoſitum intelligi-
tur veritas, quę eſt
virtus in dictis & fa-
ctis conſiſtens, vt di-
5. Metaph. cit Philoſo. Vtraque
tex. 34. antem veritas, ſcili-
cet intellectus & rei
reducitur ſicut i pri
mum principium in
ipſum deum, quia
ſuum eſſe, eſt cauſa
omnis eſſe, & ſuum
nte lligere,eſt cauſa
omnis cognitionis.
Et ideo ipſe eſt pri-
ma veritas, ſicut &
primum ens:vnum-
quodque enim ita ſe
habet ad veritatem
ſicut ad eſſe, vt patet
Paulo ſupe. ex dictis. Et inde eſt,
quòd prima cauſa eſ
ſendi,eſt prima cauſa
veritatis, & maxime vera,ſcilicet deus, vt probat Philoſophus
Tex. 4. 2.Metaphyſ. Veritas autem enunciationis reducitur in prima
principia per ſe nota,ſicut in primas cauſas,& præcipue in hoc
principium,quòd affirmatio,& negatio,non ſunt ſimul vera, vt
2. parte lo- dicit Auice. Sic ergo patet quomodo diuerſæ diffinitiones de
gicæ c. 4. veritate dantur. Quędam enim veritatis diffinitio datue ſecun
dum hoc,quod veritas completur in manifeſtatione intellect⁹,
ca. 36. to. 1. ſicut dicit Auguſtinus lib. de vera relig. Veritas eſt qua oſtendi
Hilar. 5. de tur id quod eſt. Et Hilar. Verum eſt declaratiuum,aut mani-
Tri. añ me. feſtatiuum eſſe. Quædam autem datur de veritate, ſecundum
2. ſolilo. c. 5 quòd habet fundamentum in re, ſicut illa Auguſt. Verum eſt
to. 1. id quod eſt. Et alia magiſtralis, Verum eſt indiuiſio eſſe & eius
Tracta. 7. quod eſt. Et alia Auic. Veritas cuiuſque rei,eſt proprietas ſui
Meta. c. 1. eſſe quod ſtabilitum ei eſt. Quædam autem datue, ſecundum
commenſurationem eius quod eſt in intellectu ad id, quod eſt
in re,ſicut dicitur. Veritas eſt adæquatio rei ad intellectum:&
2. ſoliloq. 5 Auguſt. Verum eſt quod ita ſe habet,vt cognitori,videtur ſi ve
to. 1. lit,& poſſit cognoſcere. Quædam autem datur de veritate,ſe-
cundum quòd appropriatur filio, cui etiam appropriatur co-
Cap. 36. gnitio,ſcilicet ab Auguſt. lib. de vera relig. Veritas eſt ſumma
ſimilitudo principij, quæ ſine vlla diſſimilitudine eſt. Quę-
dam autem datue de veritate, comprehendens omnes veritatis
acceptiones,ſcilicet. Veritas eſt rectitudo ſola mente percepti-
bilis. In rectitudine taugitur commenſuratio,& in hoc,quòd
dicitur ſola mente perceptibilis, tágitur id,quod complet ratio
Paulo ſupe. nem veritatis. Patet etiam ex dictis,quòd veritas addit ſupra
eſſentiam, ſecundum rationem,ſcilicet ordinem ad cognitio-
nem,vel demonſtrationem alicuius.

Quibus modis dicantur differre numero, & ſecundum quem modum perſonis conuenire poſſet.

Dicuntur enim aliqua differre numero,quando ita differũt, vt hoc non ſit illud, nec aliquid quod illud eſt,vel in ipſo eſt:qualiter differunt Socrates, & Plato & huiuſmodi,quæ apud Philoſophos dicuntur indiuidua, vel particularia. iuxta quem modum non poſſunt dici tres perſonę differre numero. Dicuntur quoq; differre numero quę in enumeratione, ſiue compu-
tatione non ſibi adiunguntur, ſed a ſe inuicem diſcernuntur, vt cum de aliquibus rebus loquẽtes dicimus, vna, duę, tres, Et ſecundum hunc modum forte dixit Ioannes hypoſtaſes. ideſt, perſonas differre numero. Poſſumus enim dicere, pa-
G ter eſt vnus, & pater & filius ſunt duo, & pater & filius & ſpirituſſanctus ſunt tres. Et item: hæc perſona eſt vna, & hęc, & illa ſunt duæ, & hæc & illa & alia, ſunt tres. Conuenientius tamen tres illæ perſonæ, proprietatibus tantum diſtingui dicuntur, de quarum diſtinctione, ſecundum proprietates in ſequenti tractabitur.

AD PRIMVM igitur dicendum,quòd eſſe dé duplicitee.
Vno modo,ſecũdum quòd ens ſignificat eſſentiam rerum put
5. Metaph. diuiditur per 10. genera. Alio modo, ſecundum quòd eſſe ſi-
tex. 14. gnificat compoſitionem quam anima facit, & iſtud ens Philo-
vbi ſupra. phus appellat verum. Et ſimiliter Auguſt. cum dicit, quòd ve
rum eſt id,quod eſt.q.d. verum eſt quando dicitue de eo, quod
eſt, et ſimiliter intelligitur quod dicitur. Verum eſt indiuiſio
eſſe & eius quod eſt.Et ſi in negatiuis ſit veritas quæ non con-
ſiſtit in compoſitione, ſed in diuiſione:tamen veritas negatiue
fundatur ſupra veritatem affirmatiue, cuius ſignum eſt, quòd
nulla negatiua probatur niſi per aliquam affirmationem. Vel
poteſt dici,quòd diffinitiones iſtæ dantue de vero non ſecun-
dum completam ſui rationem, ſed ſecundum illud quod fun-
datue in re.

¶ Ad ſecundum dicendum,quòd ſicut bonitas dicit rationem
per quã eſſentia ordinatue ad appetitũ,ita veritas dicit rõnem
per quam eſſentia ordinatur ad intellectum. Vnde ſicut nullum
eſſe appetitur,amota ratione boni, ita nullum eſſe intelligitur
amota ratione veri: nihilominus tamen,alia eſt ratio veri, &
alia ratio entis. Dupliciter enim dicitue aliquid non poſſe in
telligi ſine altero. Aut ita quòd vnum non poſſit intelligi ſi
non ponatur alterum eſſe, & ſic dicitur, quòd eſſe non poteſt
intelligi ſine vero,ſicut etiam nõ poteſt intelligi ſine hoc,quòd
F eſt eſſe intelligibile. Siue ita, quòd quandocunque intelligitur
vnum intelligatue alterum. ſicut quicunque intelligit hominẽ
intelligit animal. Et hoc mõ eſſe, poteſt intelligi ſine vero, ſed
non econuerſo:quia verum non eſt in ratione entis, ſed ens in
ratione veri,ſicut poteſt aliquis intelligere ens, & tamen non
intelligit aliquid de
ratione intelligibili-
tatis, ſed nunquam
poteſt intelligi intel
ligibile, ſecundum
hanc rationem, niſi
intelligatur ens. vn-
de etiam patet,quòd
ens eſt prima conce-
ptio intellectus.

¶ Ad tertium dicen
dum, quòd verum
addit ſupra ens ſicut
& bonum, & vnum.
Nullam tamen eo-
rum addit aliquam
differentiam contra
hentem ens, ſed ra-
tionem, quæ conſe-
quitur omne ens, ſi-
cut vnum addit ra-
tionem indiuiſionis,
& bonum ratioñe D. 79.
finis, & verum ratio
nem ordinis ad co-
gnitionem, & ideo
hæc quatuor conuertuntur ens,bonum, vnum & verum.

H ¶ Ad quartum dicendum, quòd rectitudo dicitur de bonitate
iuſticia,& veritate,metaphorice, & ſecundum diuerſas ratio-
nes. Inuenitur enim in recto quædam æqualis proportio prin
cipij, medij, & finis, vnde ſecundum hoc, quòd aliquis in di-
ſtribuendo, vel communicando menſuram, æqualitatis iuſti-
tiæ ſeruat,vel menſuram præcepti legis, dicitur rectitudo iuſti-
tiæ. Secundum autem quòd aliquid non egreditur commen-
ſurationem finis,dicitur rectitudo bonitatis. Secundum autẽ,
quòd non egreditur ordinem commenſurationis rei & intelle
ctus,dicitue rectitudo veritatis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ſecundum Auice. de eo quòd Tractat. 2.
nullo modo eſt,non poteſt aliquid enontiari, ad minus enim Metaph. c. 8
oportet, quòd illud de quo aliquid enuntiatur,ſit apprehen-
ſum, & ita habet aliquod eſſe ad minus in intellectu appre-
hendente, & ita conſtat, quòd ſempee ueritati reſpondet
aliquod eſſe, nec oportet quòd ſemper reſpondeat ſibi eſſe in
re extra animam, cum ratio veritatis compleatue in ratio-
I ne animæ.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd quàmuis eſſe ſit in rebus ſen
ſibilibus, tamen rationem eſſendi, vel intentionem entis,ſen
ſus non apprehendit, ſicut nec aliquam formam ſubſtantialẽ,
niſi per accidens, ſed tantum accidentia ſenſibilia. Ita etiam
q̃uis veritas ſit in rebus ſenſibilibus, prout dicit eſſe veritas in
rebus, tamen intentio veritatis ſolo intellectu percipitue.
Vel dicendum,quòd quàmuis res ſenſibiles ſenſu comprehen-
dantur, tamen earum adæquatio ad intellectum ſola mente
capitur, & pro tanto dicitue, quòd veritas eſt ſola mente
perceptibilis.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd cum ſit duplex operatio D. 758.
intellectus: vna quarum dicitur a quibuſdam imaginatio in-
tellectus, quam Philoſophus tertio de anima nominat intelli- 3. de anima
gentiam indiuiſibilium, quæ conſiſtit in apprehenſione quid- tex. 21.
ditatis ſimplicis, quæ alio etiam nomine formatio dicitur.
K Alia eſt quam dicunt fidem,quę conſiſtit in compoſitione, vel
diuiſione propoſitionis. Prima operatio reſpicit quidditatem
rei. Secunda reſpicit eſſe ipſius. Et quia ratio veritatis funda D. 1162.
tur in eſſe,& non in quidditate, vt dictum eſt. Ideo veritas, & In corp.
falſitas proprie inuenitur in ſecunda operatione, & in ſigno
eius,quod eſt enuntiatio,& non in prima,vel ſigno eius, quod
eſt diffinitio, niſi ſecundũ quid, ſicut etiam quidditatis eſſe eſt
quoddam eſſe rationis, & ſecundum iſtud eſſe dicitur veritas
in prima operatione intellectus, per quem etiam modum di-
citur diffinitio vera. Sed huic veritati non adiungitur falſi-
tas per ſe, quia intellectus habet verum iudicium de proprio
obiecto,in quod naturaliter tendit, quod eſt quidditas rei, ſi-
cut & viſus de colore: ſed per accidens admiſcetue falſitas, ſci-
licet ratione affirmationis, vel negationis annexæ, quod con-
tingit dupliciter. Vel ex comparatione diffinitionis ad diſ-
finitum: & tunc dicitur diffinitio falſa reſpectu alicuius, &
non ſimpliciter: ſicut diffinitio circuli eſt falſa de triangulo.
Vel

Nunc vero ad inceptum redeamus, quę dicta ſunt repetentes, vt ſæpius verſando, familiarius innoteſcant.

Quòd vna perſona non eſt maior alia, nec tres ſimul quàm vna, & hoc ratione oſtenditur catholica.

B Sciendum eſt ergo, tantam eſſe æqualitatem in trinitate, vt ait Auguſtinus in 8. lib. de Trin. vt non ſolum pater nō ſit maior quàm filius, ſed nec pater & fili' ſimul maius aliquid ſint, quàm ſpiritusſanctus, aut quælibet perſona minus aliquid ſit quàm ipſa trinitas. Quòd autem ita ſit aliquo modo, ſi fieri poteſt, demōſtrandum eſt. Quantum ergo ipſe creator adiuuat, attendamus, inquit Aug. in eodē, quomodo in hac trinitate duæ, vel tres perſonæ non ſunt maius aliquid quàm vna earum.

Ratione ſubtiliſſima vtitur, ad oſtendendum quòd ita ſit.

E

B Quòd ibi magnum dicitur, aliunde magnū non eſt, quàm eo quo vere eſt: quia ibi magnitudo ipſa veritas eſt, & veritas eſſentia. Non ergo ibi mai' eſt quod verius non eſt. Non autem verius eſt pater, & filius ſimul, quàm pater ſolus, vel filius, non ergo mai' eſt aliquid vtrúque ſimul, quàm ſingulus eorum, & quia æque etiam vere eſt ſpiritusſanct', ideo pater & C filius ſimul nō ſunt aliquod maius quàm ipſe, quia nec verius ſunt. Item, in eſſentia veritatis, hoc eſt verum eſſe, quod

---

A Vel in reſpectu partium definitionum adinuicem, in quibus implicatur impoſſibilis affirmatio, ſicut definitio vacui, quòd eſt locus, in quo nullum corpus eſt, & hæc definitio dicitur falſa ſimpliciter, vt in 5. metaphy. dicitur, ſed hoc non contingit niſi in quidditatibus compoſitorum: quia in quidditatibus rerum ſimplicium, nō deficit intellect' niſi ex hoc, quòd omnino nihil intelligit, vt in 9. Metaphyſic. dicitur. Secundæ autem operationi admiſcetur falſitas etiā per ſe: non quidem quantum ad primas affirmationes, quas naturaliter intellectus cognoſcit, vt ſunt dignitates, ſed quantū ad conſequentes: quarationem inducendo contingit errare per applicationem vnius ad aliud. Patet igitur ex dictis, quòd verum proprie loquendo, quod inuenitur tantum in cōplexis, non impedit conuerſionem veri, & entis: quia quælibet res in complexa habet eſſe ſuum: quod nun accipitur ab intellectu niſi per modum complexionis, & ideo ex ipſa ratione quam addit verum ſupra ens, ſcilicet ordinem ad intellectum, ſequitur iſta differentia, quòd verum ſit complexorum, & ens dicatur de re extra animam incomplexa.

Tex. 34.

†Dist. 26

Tex. 22

In corp. ar.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd ſicut dictum eſt, ens eſt prima conceptio intellectus, vnde enti nō poteſt aliquid opponi per modum contrarietatis, vel priuationis, ſed ſolum per modum negationis, quia ſicut ipſum non fundatur in aliquo, ita nec oppoſitum ſuum, oppoſita enim ſunt circa idem: ſed vnū, verum, & bonum, ſecundum proprias intentiones fundantur ſupra intentionem entis, & ideo poſſunt habere oppoſitionem contrarietatis, vel priuationis fundate ſuper ens, ſicut & ipſa ſuper ens fundantur. Vnde patet, quòd non eodem modo ſe habet verum, & falſum, & malum, & bonum, ſicut ens & non ens, niſi accipiatur non ens particulariter pro remotione alicuius, cui ſubſternitur aliquod ens, vnde ſicut quælibet priuatio entis particularis fundatur in bono: & falſum fundatur in aliquo vero ſicut in aliquo eſſe. Vnde ſicut illud in quo eſt falſitas, vel malitia, eſt aliquod ens, ſed non eſt ens completum, ita etiam illud quod eſt malum, vel falſum, eſt aliquod bonum, vel verum incompletum.

In corp.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnia ſint vera veritate increata.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd omnia ſint vera vna veritate, quę eſt veritas increata. Sicut enim dictum eſt, in ſolutione præcedentis articuli, verum dicitur analogice de illis in quibus eſt veritas, ſicut ſanitas de omnibus ſanis: ſed vna eſt ſanitas numero a qua denominatur animal ſanum ſicut ſubiectum eius, & medicina ſana ſicut cauſa eius, & vrina ſana, ſicut ſignum eius. ergo videtur, quòd vna ſit veritas qua omnia dicuntur vera.

2 ¶ Præt. Omnis rectitudo attenditur per aliquam menſuram: ſed veritas eſt rectitudo quædam. cum igitur videamus omnibus temporalibus reſpondere vnum tempus quaſi menſuram, videtur etiam quòd omnibus veris reſpondeat vna veritas, ſecundum quam dicantur vera.

3 ¶ Præt. Sicut ſe habet bonitas ad bona, ita ſe habet veritas ad vera: ſed omnia ſunt bona vna bonitate. Vnde Auguſtinus lib. de Tri. Bonus eſt homo, bona eſt facies, bonum eſt, hoc & illud tolle hoc & illud, & videbis bonum omnis boni. Vnde vr quod ſit vna bonitas numero in omnibus participata ſe-

8. de Trini. c. 3. to. 3.

A cundum quam dicunt bona. ergo videtur, quòd ſimiliter omnia dicantur vera vna veritate, quæ eſt veritas increata.

4 ¶ Si dicas quod oīa dicuntur vera, veritate increata exēplariter.

¶ Contra. Vniuſcuiuſque formæ exemplar eſt in Deo, quod eſt creatrix eſſentia. Si igitur hoc ſufficeret vt omnia dicerentur vera veritate increata: quia exemplatur ab ipſa, videtur quòd ſimiliter omnia poſſent dici colorata: quia exemplantur colore, qui eſt in deo exemplariter, quod eſt inconueniens.

CONTRA, mala fieri eſt verum: ſed nullum malum eſt a Deo. ergo videtur, quod non omnia vera ſint vera veritate increata.

ibi. c. 1. to. 3

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt, ratio veritatis in duobus conſiſtit, in eſſe rei, & in apprehenſione virtutis cognoſcitiuę proportionata ad eſſe rei. Vtrumque autem horum quàmuis vt dictum eſt, reducatur in deum ſicut in cauſam efficientem & exemplarem: nihilominus tamen, quælibet res participat ſuum eſſe creatum, quo formaliter eſt, & vnuſquiſque intellectus participat lumen, per quod recte de re iudicat, quod quidē eſt exemplatum a lumine increato. Habet etiam intellectus ſuam operationem in ſe, ex qua completur ratio veritatis. Vnde dico, quòd ſicut eſt vnum eſſe diuinum quo omnia ſunt, ſicut a principio effectiuo exemplari: nihilominus tamen in rebus diuerſis eſt diuerſum eſſe, quo formaliter res eſt, ita etiam eſt vna veritas, ſ. diuina, qua omnia vera ſunt ſicut principio effectiuo exemplari. nihilominus ſunt plures veritates in rebus creatis quibus dicuntur veræ formaliter.

Arti. antec.

Dist. 8. q. 1. art. 1.

D AD PRIMVM igitur dicendum, quòd aliquid dicitur ſecundum analogiam tripliciter. Vel ſecundum intentionem tantum & non ſecundum eſſe: & hoc eſt quando vna intentio refertur ad plura per prius & poſterius: quæ tamen non habet eſſe niſi in vno: ſicut intentio ſanitatis refertur ad animal, vrinam, & dietam diuerſimode, ſecundum prius & poſterius: non tamen ſecundum diuerſum eſſe: quia eſſe ſanitatis non eſt niſi in animali. Vel ſecundum eſſe & non ſecundum intentionem: & hoc contingit quando plura parificantur in intentione alicuius communis, ſed illud commune nō habet eſſe vnius rationis in omnibus, ſicut omnia corpora parificantur in intentione corporeitatis. Vnde logicus, qui conſiderat intentiones tantum dicit, hoc nomen corpus de omnibus corporibus vniuoce prædicari, ſed eſſe huius naturæ non eſt eiuſdem rationis in corporibus corruptibilibus & incorruptibilibus. Vnde quantum ad metaphyſicum, & naturalem, qui conſiderant res ſecundum ſuum eſſe, nec hoc nomen corpus, nec aliquid aliud dicitur vniuoce de corruptibilibus, & incorruptibilibus, vt patet. 10. Metaphy. ex Philoſopho & Commentatore. Vel ſecundum intentionem & ſecundum eſſe, & hoc eſt quando neque parificatur in intentione communi neque in eſſe, ſicut ens dicitur de ſubſtantia & accidente, & de talibus oportet quòd natura communis habeat aliquod eſſe in vnoquoque eorum de quibus dicitur, ſed differens ſecundum rationem maioris, vel minoris perfectionis. Et ſimiliter dico, quòd veritas, & bonitas, & omnia huiuſmodi, dicuntur analogice de Deo, & creaturis. Vnde oportet, quòd ſecundum ſuum eſſe omnia hæc in Deo ſint: & in creaturis ſecundum rationem maioris perfectionis, & minoris, ex quo ſequitur cum non poſſint eſſe ſecundum vnum eſſe vtrobique, quod ſint diuerſę veritates.

D. 547.

E

Tex. c. 5.

D. 975.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd cum veritas ſit quædam rectitudo, & commenſuratio, oportet quòd in ratione veritatis intelligatur mēſura, & ſicut dictum eſt, oportet eſſe commenſura-

In cor. art.

eſt eſſe, & hoc eſt eſſe, quod eſt magnum eſſe: hoc eſt ergo magnum eſſe, quod verum eſſe, qđ ergo ibi æque verũ eſt, & ęque magnum eſt, quod ergo ibi pl' veritatis non habet, non habet plus magnitudinis plus autem veritatis non habet qđ verius non eſt. Non eſt autem verius G vna perſona quàm alia, vel duę q̃ vna, vel tres ſimul q̃ ſingula. nó ergo plus veritatis hēt vna q̃ alia, vel duę q̃ vna, vel tres ſimul quàm ſingula. Sic ergo & ipſa trinitas non eſt maius aliquid quàm vnaquæque ibi perſona, ſed tâm magnũ quàm ſingula. Non enim ibi maior eſt quę verior non eſt, vbi ipſa veritas eſt magnitudo. Ecce modo conuenienti, & ratione catholica oſtenſum eſt, quomo H do indifferens ſit magnitudo triũ perſonarũ: quia nec vna maior eſt alia: nec duæ maius aliquid q̃ vna: nec tres ſimul maius aliquid, quàm ſingula.

Quod deus non eſt dicendus triplex, ſed trinus.

G PRæterea cum deus dicatur Trinus, non tamē debet dici triplex. ibi enim nó eſt triplicitas, vbi ſumma eſt vnitas, & indifferēs æqualitas. Vnde Auguſtinus in lib. 6. de Trinit. ait. Non quoniam deus trinitas eſt, ideo triplex putandus eſt: alioquin minor eſſet pater ſolus, vel filius ſolus, quàm ſimul pater & fili'. Cum itaque tantus eſt ſolus pater, vel ſolus filius, vel ſolus H ſpiritusſanctus, quantus eſt ſimul pater, & filius, & ſpiritus-

tionem rei ad intellectum, vt compleatur ratio veritatis. Res F autem diuerſimode ſe habent ad diuerſos intellectus: quia intellectus diuinus eſt cauſa rei, vnde oportet, quòd res menſuretur per intellectum diuinum, cum vnumquodque menſure-

Anſel. de ver. c. 11. tur per ſuum primum principiũ, & ideo dicit Anſelmus, quòd res dicitur eſſe vera quando implet hoc, ad quod eſt ordinata in intellectu diuino. Sed res ſe habēt ad intellectum noſtrum ſicut cauſa, inquantum ſcilicet in-

D. 355. & 873. tellectus accipit ᵈ a rebus, & inde ē quòd ſcientia noſtra non menſurat res, ſed mēſuratur ab eis, vt dicitur, 10. Metaphy.

Text. 5. Non enim ita ideo eſt in re, qa ſic videtur nobis, ſed magis quia ita eſt in re, verum eſt, quod videtur nobis. Sic ergo intellectus diuinus eſt, vt menſura prima non menſurata. Res autem, eſt menſura ſecunda, menſurata. Intellectus autem noſter, eſt menſuratus, & non menſurans. Dico igitur, quòd prima mēſura veritatis eſt vna tantum, ſed menſuræ ſecundæ, ſcilicet ipſę res ſunt plures, vnde

D. 108. ſunt plures veritates. Et ſi non eſſet niſi vna ᵈ menſura veritatis, adhuc non ſequeretur, ꝙ eſſet tm̃ vna veritas, quia veritas non eſt menſura, ſed commenſuratio, vel adęquatio, & reſpectu vnius menſuræ poſſunt eſſe diuerſæ commenſurationes in diuerſis, vnde non eſt ſimile de tempore, quia tempus eſt ipſa menſura.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſimiliter dico de bonitate, quòd eſt vna bonitas, qua ſicut principio effectiuo exemplari omnia ſunt bona. Sed tamen bonitas qua vnumquodque formaliter eſt bonum, diuerſa eſt in diuerſis: ſed quia bonitas vniuerſalis non inuenitur in aliqua creatura, ſed particulata, & ſecundum aliquid, ideo dicit Auguſtinus, quòd ſi remoueamus omnes rationes particulationis ab ipſa bonitate, remanebit in intellectu bonitas integra, & plena, quæ eſt bonitas diuina, quæ videtur in bonitate creata ſicut exemplar in exemplato.

¶ Ad quartum dicendum, quòd exemplar rerum eſt in deo dupliciter. Vel quantum ad id quod eſt in intellectu ſuo, & ſic ſecundum ideas eſt exemplar intellectus diuinus omnium quę ab ipſo ſunt, ſicut intellectus artificis per formam artis omniũ artificiatorum. Vel quantum ad id, quod eſt in natura ſua ſicut ratione ſuæ bonitatis qua bonus, eſt exemplar omnis bonitatis, & ſimiliter eſt de veritate. Vnde patet, quòd non eodem modo deus eſt exemplar coloris, & veritatis: & ideo obiectio non procedit.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd quàmuis malum non ſit bonum, nec ſit a deo, nihilominus intelligere malum bonum eſt, & a Deo eſt, & ideo veritas quæ conſiſtit in commenſuratio-

Amb. ſ 12. ne intellectus ad priuationem exiſtentem extra animam, bo- K

c. 4. 1. ad Co- na eſt, & a Deo, & ideo dicit Ambroſius, quod omne verum a

rint. circa quocunque dicatur, a ſpiritusancto eſt.

il ud. ppter

i ſ notũ vo

b ſ facio. to

... 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſint plures veritates æternæ.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſint plu-

1. p. q. 16. ar. res veritates ęternæ. Sicut patet ex dictis. Diuerſarum

7. de verit. propoſitionum diuerſæ ſunt veritates: ſed pater eſt deus, filius

q. 1. art. 5. eſt deus, ſunt duæ propoſitiones, ergo & ſunt duæ veritates, ſed vtrunque iſtorum ab æterno eſt verum. ergo plures veritates, ſunt æternæ.

2. ſoliloq. c. ¶ 2 Præterea. Omnia quæcunque fuerunt, ſunt, & erunt:

8. & 19. to deus ab æterno præſciuit, quæ conſtat, quod plura ſunt: ſed

mo. 1. deus non præſciuit niſi verum. ergo plura vera ſunt ab æterno.

¶ 3 Item. Augu. 83. quæſt. Probat animam eſſe immortalem per hoc, quòd eſt ſubiectum veritatis, quæ eſt æterna: ſed conſtat quòd veritas, quæ eſt in intellectu noſtro ſicut in ſubiecto, non eſt veritas diuina per eſſentiam. ergo videtur, quòd plures veritates ſint æternæ. Quòd autem veritas ſit æterna ſic probatur. Omne illud ad cuius remotionem ſequitur poſitio eius, eſt æternum: ſed ſi negatur veritas eſſe, ponitur eſſe. ergo veritas eſt æterna. Probatio medię. Si veritas nó eſt, veritatem eſſe eſt falſum: ſed ſi affirmatio eſt falſa, negatio eſt vera. ergo veritatem non eſſe eſt verum: ſed non eſt verũ niſi in aliqua veritate. ergo aliqua veritas eſt.

¶ 4 Præt. Illud quod non põt intelligi nó eſſe eſt æternũ, quia quicquid põt non eſſe, poteſt intelligi non eſſe: ſed veritas non poteſt intelligi non eſſe, quia quicquid intelligitur, intelligitur per iudicium veritatis. ergo videtur, ꝙ veritas quę eſt in intellectu ſit æterna, & immutabilis. cap. 7. to. 3.

¶ 5 Præterea. Idem videtur de veritate enuntiationis. Si enim veritas enuntiationis mutetur, vel deſtruatur, hoc erit, vel per deſtructionem ſigni, vel per deſtructionem rei: ſed neutro modo deſtruitur, vel mutatur. ergo veritas enuntiationis eſt immutabilis & æterna. Probatio medię. Nõ exiſtente ſigno, rectum eſt rem ſignari: ſed veritas eſt rectitudo, & veritas ſigni eſt rectitudo ſignificationis, ergo ſi nõ ſit enunciatio, vel quodcunque ſignum veritatis, adhuc remanebit veritas ſigni. Similiter probatur, quòd non mutetur ea mutatione rei, quia, vt dictum eſt, vnumquodque habet veritatem quando implet id ad Arti. 1. iſti' quod eſt ordinatum in mente diuina, ſed ceſſante curſu Sortis, q. ad ſcd̃m adhuc iſta enunciatio, Sortes currit, facit id ad quod ordinata ex Anſel. eſt in mente diuina, quia ſignificat Sortem currere. ergo videtur quòd deſtructa, vel mutata re, non mutatur neque deſtruitur veritas ſigni.

¶ 6 Pręterea. Idem videtur de veritate quæ eſt in re, quia ne dicit Auguſtinus. Pereunte vero, non perit veritas: ſed veritas 2. ſolilo. 15 rei non poſſet deſtrui, vel mutari niſi per mutationem rei. er- to. 1. go videtur, quòd nullo modo pereat.

¶ 7 Item. Omne totum eſt maius ſua parte, eſt quædam veritas quæ nullo modo videtur mutabilis, & ſimiliter multa huiuſmodi. ergo vr, ꝙ ſint plures veritates æternæ immutabiles.

CONTRA. Auguſt. dixit quòd vera ęternitas, & ſola im- De natura mutabilitas in deo eſt: ſed veritas Dei eſt vna tantum ſicut & bont c. 1. & eſſentia. ergo videtur, quòd ſit vna tantum veritas æterna, & ſeqnt. to. 6. immutabilis. & de vera

RESPONDEO, Dicendum, quòd eſt vna tantum veritas Innocen. c. æterna, ſ. veritas diuina. Cum enim ratio veritatis in actione 3. to. 3. compleatur intellectus: & fundamentum habeat ipſum eſſe rei, iudicium de veritate ſequitur iudicium de eſſe rei, & de intellectu. Vnde ſicut eſſe vnum tantum eſt æternum, ſcilicet diuinũ, ita vna tãtum veritas. Similiter de mutabilitate veritatis idem dicendum eſt, quod de mutabilitate eſſendi, vt ante ſupra di- Art. antec. ctum eſt, ſimpliciter immutabile non eſt niſi eſſe diuinum, vnde ſimpliciter immutabilis veritas eſt non niſi vna, ſ. diuina. Eſſe autem aliarum rerum quarundam dicitur mutabile mutatione variabilitatis, ſicut eſt in contingentibus, & horum etiam veritas mutabilis eſt & contingens. Quorundam vero eſſe eſt mutabile ſolum ſecundum vertibilitatem in nihil, ſi ſibi relinqueretur: & horum veritas ſimiliter mutabilis eſt per vertibilitatem in nihil, ſi ſibi relinqueretur. Vnde patet, quòd nulla veritas eſt neceſſaria in creaturis. Similiter etiam ſi loquaris de veritate ſecundum quòd ratio eius completur in ratione intellectus, patet ꝙ nullus intellectus eſt æternus, & inuariabilis ex natura ſua, niſi intellectus diuinus. Ex quo etiam patet, ꝙ ſola veritas vna q in Deo eſt, & quę de' eſt, eſt æterna & immutabilis.

AD

A Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut trium perſonarum vna eſt eſſentia, qua quælibet habet eſſe, quámuis ſint plures proprietates quibus diſtinguuntur, quæ tñ oẽs non differunt ſecundum rem ab eſſentia: ita etiam eſt vna veritas trium perſonarum ex parte ipſius rei, de qua ſit enuntiatio. Sed quòd ſint enunciationes plures veræ, eſt ꝑ intellectum noſtrum. Vnde veritas quæ eſt in iſtis enunciationibus quæ formaliter ſunt, vel quæ eſt in intellectu noſtro nõ eſt æterna, ſicut, nec propoſitiones, nec intellectus noſter æternus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd rationes ideales rerũ, quæ ſunt in deo ab æterno, non ſunt aliud, ſecundũ rem ab ipſo intellectu & eſſentia diuina. Vnde ſicut veritas eſſentiæ eſt vna ſecundum rem: ita etiam veritas omnium illarum rationum, & non multiplicatur, niſi ſecundum reſpectum ad diuerſas res. Vnde ex hoc non probatur, quòd ſint plures veritates ab æterno, ſed ſolum hoc, quòd ſit vna veritas plurium, ſecundum rationem.

ſanctus, nullo modo dicendus eſt triplex deus: nõ enim pater cũ filio & ſpirituſancto maior deus eſt, quàm ſinguli eorum: quia nõ eſt quo creſcat illa perfectio, perfectus autem eſt, & pater, & filius & ſpirituſſanct⁹, & perfectus dicitur deus ſingulus eorum, & ideo trinitas potius, q̃ triplex dici debet.

Quòd non eſt ita in rebus corporeis, vt in trinitate.

B In rebus corporeis nõ tantum eſt vna quantum tres ſimul, & pl⁹ ſunt duę, q̃ vna res. In trinitate vero ſumma, tantũ eſt vna perſona quantum tres ſimul & tantum ſunt duæ quantum vna, & in ſe infinitæ ſunt, quia non eſt finis magnitudinis earum. Ac per hoc aperitur, quòd ſuperi⁹ dictum eſt, ſcilicet quomodo & ſingula ſunt in ſingulis, & omnia in ſingulis, & ſingula in omnibus, & omnia ĩ omnibus, & vnum in omnibus eſt, & vnũ omnia. Ecce iam oſtendimus ſufficienter, qualiter in trinitate, aliqua perſona aliam non ſuperat in magnitudine.

C ¶ Ad tertium dicendum, quòd ſi anima non eſſet, nec aliquis intellectus creatus, veritas ſecundum quòd conſiſtit in operatione animæ, non eſſet. Poſſet tamen remanere, ſecundũ quod fundamentum habet in re. Remaneret etiam intentio veritatis intellecta in deo. Vnde cum anima nõ ſit æterna, nec aliqua intellectus creatus anteq̃ hæc eſſent, nulla veritas creata erat. Et ſi obiicitur: veritas non eſt, ergo veritatem eſſe eſt falſum, quantum ad illud tempus in quo non erat veritas creata: Dico quòd non ſequitur, quia quando non eſt veritas, nec etiam falſitas eſt, hoc autem quòd non ſit veritas, vel falſitas, non eſt ex defectu veritatis, vel falſitatis quantum ad intentiones ipſarũ, ſed ex defectu eorum in quibus veritas habet eſſe. Sicut enim dicimus de vniuerſalibus, quę ſunt incorruptibilia & æterna, quia non corrumpuntur niſi per accidens, ſcilicet quantum ad eſſe quod habent in alio, quod poteſt non eſſe: ita etiam eſt de veritate, & falſitate, quod conſideratæ ſecundum intentiones ſuas, non accidit eis corruptio per ſe, ſed ſolum ſecundum eſſe quod habent in alio, & ex hoc procedit probatio Auguſt. quia
D omnis virtus, quæ apprehendit rationem intentionis alicuius, oportet quòd ſit virtus non obligata ad corpus, nec dependens a corpore, eo quòd virtutes apprehenſiuæ, quæ ſunt impreſſæ in organis corporalibus, vt patet in ſenſibus, nõ apprehendunt intentionem rationis, vt rationem hominis, vel coloris, ſed tantum apprehendunt huiuſmodi, ſecundum quòd ſunt particulata. Virtus autem quæ non dependet a corpore, eſt incorruptibilis, & ita probatur quòd anima intellectiua eſt immortalis ex eo quòd apprehendit veritatem. Virtutes enim ſenſitiuæ quis ſint veræ in ſuis apprehenſionibus, non tamen apprehendunt rationem ſuæ veritatis, ſicut facit intellectus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd aliquid non poſſe intelligi nõ eſſe, contingit dupliciter, vel ex parte ipſius intellecti, vel ex parte intelligentis. Ex parte intellecti, ſicut illud quod de ratione ſua habet eſſe, ſicut eſt deus, cuius eſſe eſt ſua quidditas per quã
E intelligitur. Ex parte intelligentis ſicut non poteſt intelligi res ſine actu intelligendi: vnde ſi actus intelligendi non eſſet, nihil poſſet intelligi, vnde non poteſt intelligi actus intelligendi non eſſe. Vtroque modo veritas non poteſt intelligi nõ eſſe, quia verum habet in ratione ſua eſſe, ſecundum quod fundatur in re, & habet in ratione ſua actum intellectus, ſecundum quòd completur in anima. Tamen ex hoc nõ ſequitur, quòd ſit æterna niſi ſub hac cõditione ſi ab æterno fuiſſet intelligere, quámuis enim non poſſit intelligi de veritate non eſſe, ita ſcilicet ꝙ apprehendatur intentio veritatis, & non apprehendatur eſſe, tamen poſſibile eſt, nec iſtum intellectum eſſe, nec illud eſſe in quo veritas fundatur, ſicut aliquando fuit, ſed illa veritas ſola eſt æterna: quę fundatur in eſſe æterno & intellectu æterno.

¶ Ad quintum dicendum, quòd vtroque modo veritas enunciationis poteſt mutari, ſi enim nulla enunciatio eſſet, veritas enunciationis non eſſet.

¶ Et quod obiicitur, quòd adhuc rectum eſſet rem ſignificari: Dicimus, quòd verum eſt, ſed tñ illa rectitudo nihil eſt aliud, q̃ ſignabilitas rei, & hoc non ponit veritatem ſigni in actu, ſed tantum in potentia. Similiter etiam quando mutatur res, mutatur veritas enunciationis. Vnde ſecundum Philoſophum, eadem propoſitio quandoque poteſt eſſe vera, & quandoq; falſa. Et quod vlteri⁹ obiicitur, quòd implet illud ad quod ordinatum eſt in mente diuina, Dicendum, quòd enunciatio poteſt dupliciter conſiderari. Vel vt res quædam, & ſic eſt in ipſa veritas rei, ſicut in qualibet re, quando implet illud ad quod ordinata ẽ in mente diuina, & talis veritas manet in ipſa, etiã mutata re. Vel vt ſignum talis rei, & ſic veritas eius eſt per adæquationẽ ad rem illam. Mutata autem re, tollitur adęquatio ſigni ad ſignatum, ſine aliqua mutatione ipſius ſigni, quod manifeſtum eſt in relationibus poſſe contingere, vnde veritas enunciationis non manet.

In prædic. c. de ſubſt.
In ſexta ꝓprietate.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd pereunte re vera, perit veritas quantum ad illud eſſe quod habet in re illa. Sed tamen poteſt remanere intentio veritatis, ſecundum eſſe quod habet in alia re, vel ſecundum eſſe quod habet in anima. Quæ omnia ſi auferantur, non remanebit veritas niſi in deo: nec ille defectus accidit veritati per ſe, ſed per accidens, vt dictum eſt, quia ſecundũ Philoſophum, Deſtructis primis ſubſtantijs, impoſſibile eſt aliquod cæterorum remanere, quámuis vniuerſalia ſint per ſe incorruptibilia.

Arti. 2. iſti⁹ quæſtionis.
In prædi. c. de ſubſ.

¶ Ad ſeptimum dicendum ſimiliter, quòd veritas propoſitionum neceſſariarũ poteſt deficere per accidens, quantum ad eſſe quod habet in anima, vel in rebus, ſi res illæ deficerent, tunc enim non remanerent iſtæ veritates niſi in deo, in quo ſunt vna & eadem veritas.

EXPOSITIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

D Si ergo in vna perſona patris illa inuenis &c.} Videtur, quòd ipſe arguat a maiori affirmando. Magis enim videtur, quòd in vna perſona ſimplicitas inueniatur, quàm in duabus ſimul acceptis. Reſpondeo dicẽdum, quòd eſt locus a minori, quia agit in vna perſona patris, & accipit ea quę ſunt diuerſa ſecundum rationem, vt ſapientiam virtutem & huiuſmodi: ſed in duabus perſonis patris & filij accipit hoc quod eſt vnum ſecundum rationem, ſcilicet naturam diuinam, quæ ſecũdum numerum etiam multiplicari non poteſt. {Sicut tres ſtatuæ dicuntur vnum aurum.} Videtur hoc eſſe falſum, quia materia non prędicatur de compoſito, cum ſit pars. Et dicendum, quòd hoc eſt verum in naturalibus, quorum materia non eſt tota ſubſtantia eorũ, ſicut in artificialibus quę ordinantur in genere ſubſtantiæ per ſuam materiam, vt Commen. dicit in 2. de anima. Formæ enim artificiales, accidentia ſunt. {Subſtantia ſignificat cõmunẽ &c.} Tex. c. 8.
E id eſt, ſubſtantia quæ communis in diuinis dicitur, ſe habet ad modum ſpeciei quę colligit plura indiuidua. Sic enim in eſſentia tres perſonæ vniuntur, non ita quòd in diuina eſſentia ſit ſpecies, vt Magiſter exponit. {Dicuntur enim aliqua differre numero &c.} Ratio huius diſtinctionis hæc eſt: quia diuerſitas, ſecundum numerum in his, quę ſimpliciter numerantur eſt ex diuiſione eſſentiæ, vnde vnum indiuiduum non eſt alterum, nec aliquid, quod eſt in vno, idem numero eſt in alio, ſed numerus in diuinis perſonis conſequitur diſtinctionem relationum, quæ quidem diſtinguunt ſuppoſita, ſed non diuidunt eſſentiam, & ideo pater non eſt filius, ſed tamen quod eſt in patre, eſt etiam in filio. {Præterea cum deus dicatur trinus &c.} Huius ratio eſt, quia triplicitas eſt quædam proportio contenta ſub multiplicitate, quæ eſt inæqualitatis ſpecies, & ideo vbi eſt triplicitas, oportet inæqualitatem eſſe.

Diuiſio textus. F

POSTQVAM probauit æqualitatem perſonarũ in magnitudine, hic oſtendit earum ęqualitatem in poteſtate. Et diuiditur in partes duas. Primo, proponit intentum. Secundo, propoſitum probat rationibus Aug. ibi { Nihil inquit patre minus. } Et hęc diuiditur in duas. In prima Augu. probat ꝓpoſitũ per authoritatem. In ſecunda ꝑ rationem. ibi {Item alio mõ ꝓbat filiũ. Circa priũ duo facit. Primo. n. ponit ꝓbatio Aug. Secũdo, refellitur duplex hæreticorum reſponſio. ibi { Tu autem huc de potentia. } Probatio talis eſt, Si filius minus habet in poteſtate, quam pater, non omnia habet, q pater habet, ſed omnia quę pater habet, filius habet, vt dicit Ioan. 17. ergo non habet minus in poteſtate quàm pater, & ita eſt æqualis patri in poteſtate. {Tu autem &c.} Hic refellũtur reſponſiones hæretici. Et diuiditur in duas partes, ſecundum duas reſponſiones. Secũda. ibi {Sed inquis pater a nemine potentiã accepit.} Prima reſponſio hæretici ad authoritatẽ inductã, eſt talis. Verũ eſt ꝙ quicquid hẽt pr̃ habet filius, ſicut bonitatem, ſapientiam, potẽtiam, & huiuſmodi. Sed non tantum habet de vnoquoque, quantum pater. Hoc enim non videtur haberi ex auctoritate inducta. Quod refellit Aug. hoc modo. Omnia quæ habet pater, habet filius, ſed omnẽ potentiã habet pater. ergo & filius, & ſic tantundem habet de potentiã. Reſponſio ſecunda talis eſt, & ſi fili⁹ habet omnia quæ pater, tamen hoc ipſo pater potentior oſtenditur quòd hoc filio dedit. Quod refellit Aug hoc modo. Verum eſt quòd pater potentiam filio dedit, aut ergo dedit ſibi æqualem, vel non, ſi æqualem, tunc ſicut pater eſt omnipotẽs, & filius omnipotens. ſi non ęqualem, ergo non omnia quę pater habet, filius habet. {Item, alio mõ.} Hic ponitur ſecũda probatio ꝑ rationẽ. Et circa hoc tria facit. Primo, ponit rõnem. Secundo, cõfirmat ꝑ ſimilitudinẽ. ibi { Hoc aũt per ſimilitudinẽ humanã &c. } Tertio refellit hæretici reſponſionẽ. ibi { Sed forte dices eo ipſo pr̃. } Probatio talis eſt. Si pater genuit filium minorẽ ſe in poteſtate, aut potuit eũ gignere æqualẽ & noluit: aut voluit, ſed non potuit. Si potuit, ſed non voluit, inuidus fuit, ſi voluit, ſed non potuit, oĩpotens nõ fuit, quorũ vtrunq; eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt filiũ non eſſe æqualẽ patri in ptãte, & ad hoc inducit ſimilitudinem de generatione humana, vt patet in litera. {Sed forte dices.} Hic refellit reſponſionẽ hæretici. Poſſet enim dicere, quòd eo ipſo quo filius eſt a patre, eſt inæqualis ſibi. Quod refellit Aug. ſic. Aequalitas & inæqualitas attenditur ſecũdum quantitatem, & non ſecundum relationem, ſed in hoc quod dicimus filium eſſe a patre, nõ deſignat niſi relationem originis. ergo ex hoc non oſtenditur inæqualitas patris ad filium.

DISTINCTIO XX.

A

Oſtenſo, quòd aliqua perſonarum aliam non ſuperat magnitudine, nũc oſtendit quod alia non excedit aliam, potentia.

G NVnc oſtendere reſtat, quomodo aliqua harum perſonarum aliã non excellat potentia, vt ſicut vna & indifferens eſt magnitudo trium, ita vna & indifferens monſtretur potentia trium. Sciendum eſt ergo quòd non eſt potentior pater filio, nec filius, vel pater, ſpirituſancto. Nec maiorem potentiam habent duo vel tres ſimul, quàm ſingulus eorum, quia nec plus põt pater ſimul, & filius, quàm ſolus ſpiritusſanctus. Nec hi tres ſimul pl⁹ poſſunt quàm ſingulus eorum, quia omnipotentiã *a* quam habet pater, & filius accepit naſcendo, & ſpirituſſanctus procedẽdo. Quod Aug. rationibus & authoritatibus probabiliter aſtruit in libro contra Maximinum, qui dicebat patrem meliorem, ac potentiorem filio. 1. cõt. Max.

b Quòd non poteſt minus filius, quàm pater.

NIhil ĩquit patre min⁹ habet ille qui dicit, Omnia quæ habet pater, mea ſunt. Nam ſi minus habet in poteſtate aliquid quàm pater, non ſunt eius omnia quę habet pater. Sed eius ſunt oĩa, quæ habet pater, tantã ergo habet poteſtatẽ fili⁹ q̃tam pater. Aequalis ergo eſt patri. Nõ. n. poteſt qui accepit, ĩæqualis eẽ ei qui dedit. Tu aũt hoc de potentia ſapis, quòd potens ſit filius, ſed potẽtior pr̃, ut ſcd̃m doctrinã veſtrã, potens potẽtẽ potuerit generare vel gignere, & non oĩpotens oĩpotentem. habet ergo pater oĩpotẽtiam, quã non habet filius, & ſi hoc ẽ, falſum eſt qđ ait filius, Omnia quæ habet pater, mea ſunt. 3. cõt. Max. 12. to. 6 Ioan. 17. H

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur tria.

Primo. An filius ſit omnipotens.

Secũdo. An ſit æqualis patri in omnipotentia.

Tertio. Vtrum ſit aliquis ordo inter patrem & filium.

Articulus primus.

Vtrum filius ſit omnipotens.

F AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd filius non ſit omnipotens. Potentia enim, vt dictum eſt, dicitur ſecũdum virtutem ad opus. Sed aliqua operatio eſt, quæ pertinet ad omnipotentiã patris, in quam non poteſt filius, ſcilicet generatio actiua. nõ enim filius poteſt generare, vt ſupra habitũ eſt. ergo videtur ꝙ non ſit oĩpotens. Dist. 7. q. 1 ar. 1. Diſt. ead. q. 2. ar. 2

¶ 2 Præt. Deus dicitur omnipotens, qa omnia poteſt quod ſimpliciter poſſibile eſt, ſed maximũ poſſe patris oſtenditur in generatione filij. Maius enim eſt generare filium in infinitum quàm creare cælum & terram. cum igitur iſtud poſſe filio detrahatur, videtur quòd non ſit omnipotens.

¶ 3 Si dicas, quòd poſſe generare non eſt aliquid, ſed ad aliquid, & ita quàmuis filius nõ poſſit generare, non tamen ſequit, ꝙ nõ poſſit oĩa.

¶ 4 Contra. cum dico omnia icludo vniuerſaliter oĩa entia, ſed relatiua cõtinent in entibus. ergo videtur quòd diſtributio ẽt fiat pro relatiuis.

¶ Si dicas, quòd intelligitur reſpectu omnium creaturum, & non reſpectu eorum quæ in deo ſunt.

Contra, ſecundum hoc ratio Auguſt. in litera poſita nihil valeret. Arguit enim, quòd ſi pater non potuit generare filium, æqualem ſibi non fuit omnipotentes. ergo videtur quòd omnipotentia patris, etiam ad generationem filij ſe extendat, ſed filius non poteſt generare. ergo non habet omnipotentiam. I

IN CONTRARIVM eſt, quod in ſymbolo dicitur. Omnipotens pater, oĩpotens filius, omnipotentes ſpiritusſcũs, &c. Athanaſij

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſine omni dubio concedendum eſt filium dei omnipotentem eſſe, ſicut & pater, & tamen dicimus quòd filius non poteſt generare. Vnde ad intellectum hui⁹ videndum eſt quòd deus dicitur omnipotens: quia omnia poteſt, & quicquid eſt aliquid vel ens poteſt deus. Sed notandũ, quòd relatio alio modo dicitur eſſe aliquid quàm alia entia. In aliis enim entibus vnumquodque dicitur dupliciter eſſe, & quantum ad eſſe ſuum, & quantum ad rationem quidditatis ſuæ: ſicut ſapientia ſecundum eſſe ſuum aliquid ponit in ſubiecto. Et ſimiliter ſecundum rationem ſuam ponit naturã quandam in generatione qualitatis. Sed relatio[d] eſt aliquid ſcd̃m eſſe ſuum, quod habet in ſubiecto, ſed ſcd̃m rationem ſuam nõ habet quòd ſit aliquid, ſed ſolũ ꝙ ad aliud referatur. vnde ſcd̃m rõnem ſuam non ponit aliquid in ſubiecto, propter quod Boe. dicit, quòd relatiua nihil prædicant de eo de quo dicuntur. Inde etiam eſt quòd inuenitur aliquid relatum in quo eſt tantũ relatio rationis. & non ponitur ibi aliquid ſecundum rem. ſicut cum ſcibile refertur ad ſcientiam. Et hoc eſt verum, tam in relationibus quæ de deo dicuntur quàm de illis quæ in creaturis ſunt. Sed diuerſimode: quia relatio quæ habet eſſe in creatura habet aliud eſſe quàm ſit eſſe ſui ſubiecti. vnde eſt aliquid aliud a ſuo ſubiecto. ſed in deo nihil eſt quod habeat eſſe aliud ab ipſo. eſſe enim ſapientiæ eſt ipſum eſſe diuinum, & non ſuperadditum. & ſimiliter eſſe paternitatis. Vnde relatio, quantum ad eſſe ſuum, ſecundum quem ſolum modum, debetur ei quòd ponat aliquid, eſt eſſentia diuina. Sed ſecũdum rationem ſuam per quam habet diſtinguere vnam perſonam ab alia, non debetur ei ꝙ dicat aliquid, ſed potius ad aliquid. Vnde quãuis pr̃ habeat paternitatẽ, quã filius non hẽt, & pr̃nitas ſit aliquid, non tñ pr̃ hẽt aliquid, quod filius non habeat. Sicut pr̃nitas eſt eſſentia, D. 1086. K 1. de Trini. cap. 11.

Hoc uerum fatebatur hæreticus, ex quo progrediebatur ad falſa.

SEd inquis.† Pater a nemine potentiã accepit, filius autem a patre. Fatemur & nos filium accepiſſe potentiam ab illo de quo natus eſt potens. B patri vero potentiam nullus dedit, quia nullus eum genuit. Gignendo enim dedit pater potẽtiam filio. ſicut omnia quæ habet in ſubſtantia ſua, gignendo dedit ei, quem genuit de ſubã.

Quæſtio Auguſtini, qua arctat hæreticum.

SEd quæritur, vtrum ei tantã quanta ipſi eſt potẽtiam, pater filio C dederit an minorem. Si tanta non ſolum potentem, ſed etiã omnipotentẽ genuiſſe oĩpotẽs intelligitur. Si vero minorem, quõ omnia quæ habet pater filij ſunt? Si pr̃is oĩpotentia filij nõ eſt, non oĩa ꝓculdubio q̃ habet pr̃ filij ſunt. At oĩa q̃ habet pr̃ filij ſunt: oĩpotẽtia ergo patris, etiam eſt filij. Nõ eſt ergo pater potentior filio.

eſſentia, filius non habet paternitatem, ideo tamen non ſequitur, quòd pater eſſentiam aliquam habeat qua careat filius. Si autem pater haberet ſapientiam, & non filius, haberet aliquid pater quod non haberet filius: quia ſapientia dicit aliquid in ſapiente, etiam ſecundum rationem ſuam. Similiter dico, quòd cum generare in diuinis ſit relatio quædã & ſit aliquid, quàmuis pater poſſit generare, & non filius, nõ ſequitur quòd poſſit †vbi s, lib. 3 cap. 12 aliquid pater quòd non poſſit filius. Sed bene ſequeretur, ſi pater poſſet intelligere & non filius, quod pater poſſet aliquid quod nõ poſſet filius, ſicut pater eſt pater, & eſſe patrem eſt aliquid eſſe, & tamen cum filius non ſit pater, nullum eſſe eſt patris, quod non ſit filij: quia omne eſſe in diuinis eſt eſſentiæ: & ſimiliter omne †ibidem ad aliqd eſt ibi ſecũdum rationem eſſentiæ, vel ſecundum rationem attributorum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd generatio ſignificat relationem per modum operationis, & etiã eſt operatio ali- lib. 1. fi. ort. cap. 8. qua diuinæ naturæ ſecundum Dama. Et quàmuis, generatio non conueniat filio, non tamen ſequitur quòd aliqua operatio conueniat patri, quæ non conueniat filio. vna enim & eadem operatione pater generat, & filius naſcitur, ſed hæc operatio eſt in patre, & filio, ſecundum aliam, & aliam relationem.

In cor. arti. ¶ Ad ſecũdum dicendũ, quòd nullũ poſſe detrahitur filio, ſed illo eodem poſſe quo pater generat, filius generatur, vt ĩ dictũ eſt.

¶ 3 Ad tertium dicendum quòd ſub omnibus cumprehenditur ad aliquid, quantum ad hoc, quòd habet eſſe, ſic enim ad aliquid eſt aliquid de omnibus, ſed non quantum ad rationem ad aliquid, ſecundum quod ad aliud refertur. ſic enim non habet quòd ſit aliquid ſimpliciter.

¶ Ad quartum dicendum, quòd omnipotentia dei poteſt comparari ad aliquid: Vel ſicut ad operatum: Vel ſicut ad operationem, ſicut ad operatum non comparatur ad aliquid quod in ipſo ſit: quia in deo nihil eſt factum. & ſic omnipotentia eſt reſpectu creaturarum ſolum, ſed comparatur ſicut ad operationẽ ad hoc quod in ipſo eſt, præcipue cum nulla operatio ſit ipſius quæ ſit extra eſſentiam eius. Vnde omnipotentia patris extenditur, & ad generare, & ad intelligere, & creare, & breuiter ad omnia, quæ perfectionis ſunt, & propter hoc patet, ꝙ ratio Aug. efficax eſt. Nec tamen ſequitur quòd filius non ſit omnipotens, ſi non poteſt generare filium æqualem ſibi, ratione prædicta, Sequeretur tamen in patre, quia patri non deeſt relatio, quæ ſignificatur in generatione actiua. vnde ſi negaretur ab eo perfectio generationis, oporteret quòd eſſet defectus in ipſa operatione inquantum operatio eſt, & hoc redundaret in defectum potentiæ. Sed a filio remouetur actiua generatio non niſi Diſtin. 2. q. vni. art. 5 ratione relationis importatæ: relatio autem inquantum hm̃oi nullum ordinem ad potentiam habet, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS II.

b Vtrum filius ſit æqualis patri.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd filius non ſit æqualis patri in omnipotentia. Sicut enim infra A dicitur, potẽtia appropriatur patri, non autem filio. ergo videtur quòd magis patri quam filio cõueniat, & ſic non ſunt æquales in potentia. Diſt. 31. q. art. 2.

¶ 2 Præt. Inter habere aliquid ab alio perſonaliter & eſſentialiter, & nõ habere aliquid ab alio, nec perſonaliter, nec eſſentialiter medium eſt habere aliqd ab alio perſonaliter, & non eſſentialiter: ſed non habere aliqd ab alio nec perſonaliter, nec eſſentialiter, quod conuenit patri, dignitatis & authoritatis eſt, habere autẽ aliquid ab aliquo pſonaliter & eſſentialiter, quod creaturæ competit, minorationem ponit & defectũ creaturę reſpectu creatoris. ergo cum medium ſapiat naturã extremorũ, videtur quòd habere ab alio perſonaliter, & non eſſentialiter, quod filio competit ſecundum aliquid ſit dignitatis, quod eſt, ſcilicet non habere ab alio eſſentialiter, & ſecundum aliquid ponat defectum & minorationem, quod eſt ab alio habere perſonaliter, & ſic filius eſt minus potens quam pater.

¶ 3 Item, Ita videmus in creaturis: quòd nihil receptũ ab aliquo eſt æque potens illi a quo recipitur ſicut lumen in aere non eſt æque potẽs lumini in ſole: ſed potentia eſt recepta in filio a patre. ergo videtur, quòd filius non ſit æqualis patri D in potentia. †ibid. c. 15

¶ 4 Præt. Illud quod agit per alium, videtur eſſe potentius eo per quod agit: ſed pater agit per filium & non econuerſo. ergo pater eſt potentior filio.

CONTRA. Potentia radicatur in eſſentia: ſed eſt vna eſſentia patris & filij numero. ergo & vna potentia. ergo non eſt aliqua inæqualitas in potentia, cum omnis inæqualitas diuerſitatem ponat, ſicut enim vnum in quantitate facit æquale, ita diuerſum, facit inæquale. quod concedimus.

AD PRIMVM Igitur dicendum, quòd potentia appropriatur patri, non quia magis ſibi conueniat quàm filio, ſed q2 maiorem ſimilitudinem habet cum proprietate patris, quàm cum proprietate filij. potentia enim habet rationem principij, & pater eſt principium non de principio.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd habere eſſentialiter & perſonaliter ab alio, importat defectum ſolum quãtum ad hoc, quod E eſt habere ab alio eſſentialiter, i. in diuerſitate eſſentiæ, ex hoc enim cauſatur inęqualitas magnitudinis & potentialitatis, q2 inæqualitatis cauſa eſt diuerſitas, ſicut vnitas æqualitatis, vt dictum eſt, & quantum ad hoc filius non eſt medium inter patrẽ & creaturam, immo æquali & eadem dignitate conuenit filio, ſicut & patri non habere ab alio eſſentialiter. In argu. ſed contra ibi* arti.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in inferioribus quandoque recipitur aliquid in eadem virtute, quę eſt in eo a quo recipitur, quando ſcilicet recipiens eſt proportionatum ad recipiendum totam virtutẽ dantis, ſicut patet in omni generatione vniuoca, vt quãdo homo generat hominem & ignis ignem. Quandoque aũt non recipitur tota virtus, & hoc eſt ex defectu recipientis, quod non eſt proportionatum ad recipiendum totum quod agens influere põt, ſicut corpora inferiora ſe habent ad actionem ſolis. Vel forte ex defectu agentis, cuius virtus eſt deficiens a cõicatione ſuæ ſimilitudinis, ſicut vna ſcintilla non poteſt calefacere aliquod lignum, etiam multum diſpoſitum.

Aliter probat filium æqualem patri.

ITem, alio modo ꝓbat filium æqualẽ patri contra Maximinum, ita dicens. †Tu dicis, quòd pater genuit filiũ minorẽ ſeipſo, in quo, & patri derogas, qui ſi filium vnicum minorẽ genuit, aut non potuit, aut non voluit gignere æqualem. Si dicis, quia non voluit, eum inuidum eſſe dixiſti. Si aũt nõ potuit, vbi eſt omnipotentia dei patris? Prorſus ad hunc articulum res colligitur, vt deus pater ęqualem ſibi gignere filium, aut non potuerit, aut noluerit. Si non potuit, infirmus. Si noluit, inuidꝰ inuenitur. Sed vtrunq; hoc falſum eſt. Patri ergo filius verus ęqualis eſt. Genuit ergo pater ſibi ęqualem filium, & ab vtroque procedit, vtrique ęqualis ſpiritusſanctus. Si enim formã ſuam† (vt ait Aug. contra eundem) pater in vnico filio plenã gignere potuit, nec tamen plenam genuit, ſed minorem, cogimini patrem inuidum dicere. Plenum ergo deum, & ęqualem ſibi genuit filium. †3. c. 7. to. 6

Sed in diuinis non eſt defectus ex parte dantis, neque ex parte accipientis: cum vna & eadem ſit virtus vtriuſque: & ideo quantam potentiam pater habet, tantam accipit filius ab eo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cum dicitur pater operari per Dist. 15. q. vnica, ar. 4. filium, non ponitur aliquis gradus poteſtatis, ſed ſignatur authoritas in patre, vt dictum eſt.

Per ſimile oſtendit, quòd non minorē pater filium genuit.

HOc autem per ſimilitudinem humanā, ita eſſe demonſtrat inquiens. †Homo pater ſi potuiſſet æqualem filium genuiſſet. G Quis ergo audeat dicere, quòd hoc omnipotens non potuit? addo etiam. Si poſſet homo maiorem melioremque ſeipſo gigneret filium: ſed maius, vel melius deo quicquam eſſe non poteſt. deus ergo cur non æqualem, vt ais, filiū genuit, cui nec anni neceſſarij fuerunt ꝑ quos adimpletur æqualitas, nec omnipotentia defuit? an forte noluit? ergo (quod abſit) inuidit: ſed non inuidit, æqualem ergo genuit filium. Credamus ergo filium ei eſſe ęqualem.

Opinionem hæretici ponit, vt deſtruat.

SEd forte dices, eo ipſo pater eſt maior filio: quia de nullo genit᷑. genuit tamen æqualem. Ad qđ cito reſpondebo, immo ideo non eſt pater maior filio, quia ęqualē ſibi genuit. Originis .n. q̄ſtio eſt iſta: quis de quo ſit, Aequalitatis autem qualis, aut quantus ſit: quod eſt dicere. Ad originem pertinet quæſtio qua quæritur, quis de quo ſit, ad ęqualitatem vero illa qua quæritur: qualis aut quantus quis ſit. Nec cum dicitur fili᷑ a patre genitus. oſtenditur inæqualitas ſubſtantię, c ſed ordo naturæ, non quo alter prior eſſet altero, ſed quo alter eſt ex altero. Non ergo ſecundū hoc, quòd pater genuit, & filius genitus eſt, vel ſpirituſſanctus ab vtroque procedit, æqualitas, vel inęqualitas ibi exiſtit: quia H non ſecundum hoc alia perſona alii ęqualis, vel inæqualis dicitur. Ecce ęqualitas trinitatis & vna eademq; ſubſtantia, quā tum breuiter potuimus demō ſtrata eſt in ſuperioribus, qualiter ſcilicet, aliqua trium perſonarum quamlibet aliam, nec ęternitate, nec magnitudine, nec potentia excellat.

ARTICVLVS III.

c Vtrum in diuinis perſonis ſit ordo.

†ibidem. 1. 3. 42. ar. 3 AD TERTIVM ſic proceditur, Videtur quòd in diuinis perſonis nō ſit ordo. Vt enim dicit 19. de ciui. dei cap. 13. 10. 5. Auguſt. lib. de Trini. Ordo eſt parium diſpariumq; ſua cuiq; tribuens loca diſpoſitio: ſed in diuinis ꝑſonis non competit aliqua localis diſpoſitio. ergo videtur ꝙ nec ordo.

1. cap. 4 ¶ 2 Præt. Boetius dicit lib. de Trin. Eos ſequitur differentia deitatis, qui in trinitate gradus conſtituunt: ſed vbicunq; eſt, ordo eſt aliquis gradus. ergo ſi in diuinis perſonis eſt ordo, videtur quòd ſequat᷑ diuerſitas deitatis: hoc autem eſt im eo. lib. c. 13 poſſibile. ergo perſonæ diuinæ non habent ordinem.

¶ 3 Præt. Vbi eſt eadem æternitas, ſimplicitas, & dignitas, non videtur eſſe aliquis ordo, æternitas .n. æqualis excludit ordinem temporis, ſimplicitas æqualis ordinē cauſæ ad cauſatum, & partis ad totum, & æqualis dignitas ordinem dignitatis, ſed in patre & filio eſt eadem numero æternitas, ſimplicitas, & dignitas. ergo non eſt aliquis ordo.

¶ 4 Item. Quicquid eſt in diuinis, aut ſignificat eſſentiā, aut notionem: ſed ordo non pertinet ad eſſentiam diuinam in qua nulla eſt diſtinctio, nec ad notionem, quia nulla notio communis eſt tribus perſonis ſicut ordo. ergo videtur quòd in diuinis perſonis non ſit ordo.

CONTRA. Vbicunque eſt pluralitas ſine ordine, ibi eſt confuſio: ſed in diuinis perſonis eſt pluralitas & non confuſio. ergo ibi eſt ordo.

¶ Hic etiam videtur, quòd ſpi. ſanctus dicitur tertia in trinitate perſona, & hoc dicit aliquem ordinem.

II. ¶ VLTERIVS, Quæritur, an ſit ibi ordo naturæ, & videt᷑, quòd non, quia omnis ordo importat aliquam diſtinctionem: ſed in natura diuina nulla eſt diſtinctio. ergo nec naturæ diuinę eſt aliquis ordo, & ita in diuinis ꝑſonis nō eſt ordo naturæ.

¶ 2 Pręt. Natura diuina eſt idem quod eſſentia: ſed nihil eſt dictu, quòd in diuinis perſonis ſit ordo eſſentiæ. ergo nec naturæ.

¶ In contrarium eſt, quod in litera dicitur.

RESPONDEO. Dicendum, quòd ordo in ratione ſua includit tria, ſcilicet rationē prioris & poſterioris, vnde ſecundū omnes illos modos poteſt dici eſſe ordo aliquorum, ſecundum quos aliquis altero prius dicitur, & ſecundum locum, & ſecundum tempus, & ſecundum omnia huiuſmodi. Includit etiam diſtinctionem, quia non eſt ordo aliquorum niſi diſtinctorum, ſed hoc magis præſupponit nomen ordinis, quàm ſignificet. Includit etiam tertio rationem ordinis, ex qua etiam ordo in ſpeciem trahitur. Vnde vnus eſt ordo ſecundum locum, alius ſecundum dignitatem, alius ſecundum originem. & ſic de aliis, & iſta ſpecies ordinis, ſcilicet ordo originis, competit diuinis perſonis. Vnde dico, quòd ordo originis ſignatur cum dicitur Text. 5. ordo naturæ. ſecundum quòd dicitur natura a Phi. 5. Metaphyſica qua pullulat pullulans primo. Vnde nomen naturæ importat rationem originis, & ſic illa duo nomina, ordo naturæ, ſu- F muntur in vi vnius nominis, ad ſignificandum ſpeciem ordinis, quę quidem ſpecies ſaluatur in diuinis perſonis quantum ad rationem differentiæ, ſcilicet originem, & non quantum ad rationem generis, ſcilicet prioritatem, & poſterioritatem, vt in Paulo ſupra. pluribus aliis dictum eſt. Et hoc patet ex diffinitione Auguſt. quam ponit, quòd 3. cōtra Max. 14. to. 6. ordo naturæ eſt quo aliquis eſt ex alio, in quo ponitur differētia originis, & non prior alio, in quo remouetur ratio generis. Vnde non eſt cōcedendum, quòd ſit ibi ordo ſimpliciter, ſed ordo naturę.

AD PRIMVM. Igitur dicendum, ꝙ illa diffinitio Augu. datur de ordine ſecūdum locum, qui diuinis perſonis non cōpetit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd grad᷑ dicit quandam ſpeciem ordinis, ſcilicet ſecundum dignitatē, vel perfectionem, vel locum, & nullus horum competit diuinis perſonis: & ideo, nec gradus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illa ratio procedit de ordine quantum ad rationē †a diſt. 19. huc uſque. generis, prout ponit prius, & poſterius, q nullo modo diuinis competit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc nomen ordo, ſignificat notionem, non tamen in ſpeciali, ſed in cōmuni, quę determinatur ſm diuerſa adiuncta, vt cum dicitur, ordo patris ad filium, ſignificatur notio quæ eſt paternitas, & cum dicitur ordo filij ad patrem, ſigni I ficatur notio, quæ ē filiatio, & ſimiliter patet in aliis, & ſimiliter etiam eſt de hoc nomine principium, quod aliam notionem ſignificat, cum dicitur pater principium filij, & cum dicitur principium ſpiritusſancti.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ordo originis ſufficit, vt confuſio non ponat, & ad hoc ꝙ ſpirituſſan. dicatur tertia ꝑſona.

¶ Vnde patet ad ſolutio ſextum.

¶ AD ID, quod vlterius quæritur dicendum, ꝙ eſt ibi ordo naturæ, non tamen ita, quòd natura ordinetur, vel quòd pater naturaliter prior ſit filio: ſed ita. quòd dicat rationem ordinis, ſecundum quòd in natura importatur origo. Et q̄uis ſecundum rem ſit idem diuina natura, quòd eſſentia, tamen ratio originis non importatur in nomine eſſentiæ, ſicut in nomine naturæ, ratione enim differunt, & ideo non poteſt dici ordo eſſentiæ ſicut ordo naturę.

K ¶ Et per hoc patet reſponſio ad ea, quę obiiciuntur.

EXPOSITIO TEXTVS.

NAM ſi minus habet in poteſtate &c.} Videtur ꝙ ratio Aug. non valeat, ſed mutet quid, in quantum, ſic arguens. Omnia quæ habet pater, habet filius. ergo filius non habet minorem potētiam q̄ pater. Nec etiam videtur valere hoc, quod poſtea de omnipotentia inducit, quia omnipotentia etiam nominat quantitatem potētiæ, & ideo idem peccatum videtur eſſe vtrobique. Sed dicendum, quòd quàmuis non valeat ex modo arguendi, valet tamē ex natura rei de qua argumentum ſumitur: non enim poteſt hoc quod habet pater filius habere, niſi idem in numero non mutatum, vnde oportet, quòd quantum eſt in patre, tantum ēt ſit in filio. {Si autem dicis, quia non voluit eum inuidū &c.} Videtur quòd non ſequitur, quia per eundem modum poſſet Text. 11. probari, quòd nullam creaturam meliorem quàm fecit, facere potuiſſet. Sed dicendum, quòd non eſt ſimile, quia ſi negatur rei illud quod ſibi debetur, inuidiæ eſt. non autem ſi non datur

quod

quod ei non debetur: filio autem ex natura deitatis æqualitas A generantis debetur, vnde inuidia eſſet ſi ſibi ſubtraheretur. non autem debetur creaturę, ſecundum naturam ſuam amplior perfectio, quàm illud quod conſequitur principia naturæ: vnde ſi aliquid in natura rationali ſupperadditur, gratiæ imputatur, vnde etiam ſine inuidia ſubtrahi poſſet. {Aequalitas autem qualis, aut quantus ſit &c.} Videtur hoc eſſe falſum, quia vnitas qualitatis nō cauſat ęqualitatem, ſed ſimilitudinem, vt in 5. Metaphy. Philoſ. dicit. Sed dicendum quòd in diuinis non attēditur æqualitas, Diſt. 19. & diſt. 20. niſi ſecundum quantitatem virtutis. hæc autem quantitas in qualitate fundatur, & ideo dicitur ſecundum qualitatē æqualitas attendi.

DISTINCTIO XXI.

A

Quæritur, quomodo poſſit dici ſolus pater, vel ſolus filius, uel ſolus ſpirituſſanctus, cum ſint inſeparabiles.

HIc oritur quęſtio, trahens originē ex prædictis. B Dictum eſt. n. ſupra, quòd tantus eſt ſolus pater, vel ſolus filius, vel ſolus ſpirituſſanctus, quātum ſimul illi tres, & quòd duæ, vel tres perſonæ ſimul, non ſunt maius aliquid, quàm vna perſona ſola. a Ideo quærit Auguſt. in 6. lib. de Trini. Quomodo hæc ſane dici poſſint, cum nec pater ſit ſolus, nec filius, nec ſpirituſſanctus, ſed inſeparabiliter, & fili' cum patre, & pater cum filio, C & ſpirituſſanct' cum vtroque. Inſeparabiles enim ſūt hę tres perſonæ. Ad quod ita reſpōdet Aug. in eodem. † Solum Deum patrem dicimus, non quia ſeparatur a filio, vel ſpiritu ſancto, ſed hoc dicentes ſignificamus, quia illi ſimul cum eo non ſunt pater. Solus enim pater. pater eſt: quod non dicitur, quia ipſe ſit ſolus, ideſt, ſine filio, vel ſpiritusancto. ſed per hoc filius & B ſpirituſſanct' a paternitatis cōſortio excluduntur. Ita & cum dicitur ſolus filius, filius eſt: vel ſolus ſpirituſſanctus, ſpirituſſanctus eſt: non diuiditur filius a patre, vel ſpirituſſanctus ab vtroque, ſed a conſortio filialis proprietatis excludūtur pater & ſpirituſſanctus. et a conſortio proceſſibilis proprietatis, excluduntur pater, & filius. Cum ergo dicitur, tantus eſt ſolus pater, q̄tum ſimul illi tres: C per hoc quod dicitur ſolus, nō ſeparatur pater ab alijs, ſed hic eſt ſenſus, ſolus pater, ideſt, pater, qui ita pater eſt, quòd nec filius, nec ſpi. ſan. tant' eſt &c.

DIVISIO TEXTVS.

6. 7. & 10. 3. OStenſa æqualitate perſonarum, quia vſus fuit Magiſter quibuſdam locutionibus in ſua propoſitionē, in quibus Ibidem. dictiones excluſiuæ terminis perſonalibus addebantur, vt cum dicitur: ſolus pater tātum habet de potentia, quantum omnes tres ſimul, & ſimilia: ideo in parte iſta inquirit de veritate omnium locutionum, qualiter huiuſmodi dictiones excluſiuæ nominibus diuinis adiungi poſſint. Diuiditur ergo in partes duas. In prima, inquirit vtrum dictio excluſiua poſſit adiungi nomini perſonali in ſubiecto, poſito cum prædicato perſonali. In ſecunda, inquirit vtrum poſſit adiungi nomini perſonali, quando prædicatur de ipſo eſſentiale, verbi gratia, ſolus pater eſt deus. ibi {Poſt hoc q̄ritur vtrum ſicut &c. D Et hæc in duas. In prima, oſtendit, quòd huiuſmodi locutiones non ſint cōcedendæ ſimpliciter, vt cum dicitur, Solus pater eſt deus. In ſecunda, oſtendit quòd ſecundum aliquem intellectū concedi poſſunt, & ſi concedantur, non ſequitur inconueniens. ibi {Verum tamen, vt ait Aug.} Prima in duas. In prima oſtendit ꝙ dictio excluſiua non poteſt poni ex parte ſubiecti, quando nomen eſſentiale de perſona prædicatur, vt cum dicitur, Solus pater eſt deus. In ſecunda oſtendit, quòd nec addi poteſt ex parte prædicati, vt dicatur, Pater eſt ſolus deus, quamuis quidam contrarium dicant, quorum dicta authoritatibus Auguſt. refellit. ibi {Atque ſolum hoc in parte ſubiecti &c.} Et hęc in duas. In prima, oſtendit quòd nomen eſſentiale adiunctum dictioni excluſiuæ, nō poteſt prędicari de ſingulis perſonis, vt dicatur, pater eſt ſolus deus, & filius eſt ſolus deus, ſed de omnibus ſimul, vt dicatur, trinitas eſt ſolus deus. In ſecūda, inquirit quomodo talis prædicatio de trinitate verificari poſſit. ibi {Sed iterum quęritur quomodo &c.}

QVAESTIO I.

A

Hic quæruntur duo.

Primo. Vtrum, dictio excluſiua poſſit in diuinis addi ex parte ſubiecti.
Secūdo. Vtrum, ex parte prædicati.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum poſſit addi ex parte ſubiecti termino eſſentiali, cum prædicato eſſentiali, vel perſonali.
Secundo. Vtrum poſſit addi termino perſonali cum prædicato eſſentiali.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum iſta propoſitio, Solus deus eſt deus, ſit falſa.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd hæc ſit falſa: Solus deus eſt deus. Omne enim 1. p. q. 31. ar. 3. adiectiuum ponit rē ſuam circa ſuū ſubſtātiuum, ſed ſolus eſt quoddam adiectiuum. ergo cum dicitur, Solus deus implicat ſolitudinem circa deum: ſed ſicut dicit Hilar. & habitū eſt ſupra diſt. 2. Nobis neque ſolitarius eſt deus, neque diuerſus cōfitendus. ergo, videtur quòd hæc ſit falſa, Solus deus eſt deus.

¶ 2 Præt. Hoc nomen Deus, intantum habet naturam termini communis, vt quod de deo dicitur, de omnib' perſonis dicatur, vt cum dicitur, de' creat: vel ſaltem de aliqua, vt cū dicitur, de' generat. vnde poteſt fieri deſcenſus ſub hoc nomine deus, in ſubiecto poſito pro aliqua perſonarum. Si igitur hæc eſt vera, ſolus deus eſt deus, aliqua iſtarum erit vera: ſolus pater eſt deus, vel ſolus filius eſt deus, vel ſolus ſpirituſſanctus: ſed quælibet harum falſa eſt. ergo & prima.

¶ 3 Item. Secundum Philoſ. ſolum idem eſt, quod non cum 7. Metaph. tex. 20. alio: ſed deo præcipue poſt rerum creationem nunq̄ conuenit cum alio nō eſſe, quia in participatione ſui eſſe res creando adduxit ergo non poteſt dici aliquo modo ſolus deus.

D CONTRA. Proprium eſt quod conuenit vni ſoli: ſed eſſe diuinum, vel omnipotentem, eſt proprium deo. ergo ſolus de' eſt deus uel omnipotens.

¶ VLTERIVS. Quæritur de iſta, Solus deus eſt pater, videtur enim eſſe falſa, quia id quod in alio inuenitur, non poteſt alicui ſoli ineſſe: ſed paternitas, non tantum eſt in deo, ſed etiam in hominibus & quodammodo in angelis, vt dicit Diony. ergo c. 2. de diui. nom. non poteſt dici quòd ſolus deus eſt pater. II.

¶ Contra. De quocunque prædicatur commune præciſe, prædicatur cum præciſione, & proprium ſi de ipſo prædicetur. ſi. n. ſolum corpus eſt coloratum, ſequitur ſolum corpus eſſe album, ſi ſupponatur album de corpore prædicari: ſed deus eſt ſicut cō Diſt. 19. q. 4. ar. 2. mune reſpectu trium perſonarum, vt ſupra habitum eſt ex verbis Dama. ergo ſequitur, ſi ſolus deus eſt deus, cum deus ſit pa- Dam. lib. 3. cap. 6. ter, quòd ſolus deus ſit pater.

RESPONDEO. Dicendum quòd ſecundum Philoſ. ſolū 7. Metaph. tex. 20. idem eſt quod non cum alio in quo conſortium remouetur. E Poteſt igitur hæc dictio ſolus, remouere conſortium ſimpliciter, vel reſpectu alicuius. ſic dicitur ſimpliciter remouere conſortium, quando tollitur aſſociatio alterius, quod ſit eiuſdem naturę & conditionis cum ipſo, ſicut dicimus aliquem hominem eſſe ſolum in domo, q̄uis ibi ſint multa alia animalia, & dicimus aliquem religioſum incedere ſolum, cum ſine ſocio ſui ordinis vadit, multis etiam ipſum comitantibus, & tunc ſolus, idem eſt quod ſolitarius: & eſt etiam dictio cathegorematica implicans ſolitudinem circa ſubiectum, ſicut & quodlibet aliud adiectiuum, & ita nullo modò poteſt accipi in diuinis, quia vna perſona ſemper habet conſortium ſocietatis alterius perſonæ connaturalis, & ſimilis ſibi. Si autem excludat conſortium reſpectu alicuius determinati, tunc dictio eſt ſyncathegorematica, importans aliquem ordinem, vel habitudinem vnius ad alterum, ratione negationis implicitæ, magis quam implicans formam aliquam: & ſecundum hoc dico, quod hæc eſt duplex. Solus deus creat. quia, vel remouet conſortium alterius

a forma

a forme ſubiecti ſubintellecta implicatione, quod eſt, vel qui eſt,& tunc eſt ſenſus, ſolus deus, ideſt, ille qui ita eſt deus, quòd præter ipſum nullus alius eſt deus, creat,& ſic vera eſt. Vel remouet conſortium in participatione prædicati,& in hòc etiam ſenſu, vera eſt. Eſt enim ſenſus, quòd nullus alius præter deum creet. Et idem eſt iudicium de hac, Solus pater eſt pater, vel ſolus pater generat. Omnes enim huiuſmodi i primo ſenſu ſunt falſę, & in duobus alijs veræ. Ibid.c.9.

Ex qvo patet reſpōſio ad primum, quod procedit ſecundum primum ſenſum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut dicunt ſophiſticæ, dictio excluſiua immobilitat terminum cui adiungitur ratione negationis implicitæ. Vnde non ſequitur, Solus homo eſt rationalis. ergo ſolus Sor. Non enim omne quod eſt aliud u Sorte eſt aliud eb homine. Vnde negatio iplicita in dictione excluſiua ad plura ſe extendit quando adiungitur proprio, quàm quando adiungitur communi: ſed verū eſt quòd ratione affirmationis poſſet fieri deſceſus. Vnde cum iſta, Solus deus eſt deus, habeat duas expoſitiuas, vnam affirmatiuam, deus eſt deus, & alteram negetiuā. ſcilicet hene. alius e deo non eſt deus: ſub affirmatiua poteſt fieri deſceoſus, vt dicatur, pater eſt deus & non ſub negetiua, alius a patre non eſt deus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut dictum eſt, hęc dictio ſolus, priuat conſortium, & quàmuis creaturis exiſtentibus non poſſit ad eo remoueri conſortium, reſpectu huius quod eſt eſſe: tamen poteſt remoueri conſortium, reſpectu proprię ſuę operationis quæ eſt creatio, & etiam reſpectu propriæ ſuæ naturæ, vnde ſecundum Hila. remote diſtinctione perſonarum, etiem creaturis exiſtentibus, deus dicitur ſolitarius. Quàmuis enim hęc non eſſet vera, Solus deus eſt, hæc tamen vera eſſet, deus eſt ſolus, ideſt, ſolitarius. In cor. art. 4. de Trini. ante med.

¶ Quartum concedimus, quod procedit ſecundum tertium ſenſum.

Ad tertium (A o t d), quod vlterius quæritur, an hæc ſit vera, Solus deus eſt pater, dicendum, quòd ſecundum tres ſenſus tripliciter poteſt iudicari. Si enim hæc dictio ſolus, implicet ſolitudinem circa deum, locutio falſa eſt. ſi autem importat excluſionem e forma ſubiecti vera eſt, & eſt ſenſus. Deus præter quem non eſt alius, eſt pater. Si autem remoueat conſortium a participatione prædicati, dico quòd eſt duplex. Quia in nomine K patris poteſt intelligi tantum proprietas paternitatis, prout prædicatum formaliter teneturi,& ſic falſa eſt, quia paternitas non tantum in deo eſt, ſed etiam in hominibus: Vel ipſe perſone ſubſiſtens diſtincta peternitate, & ſic eſt vera, & hoc modo probatur & improbatur. Tamen ſciendum, quòd paternitas non eſt eiuſdem rationis, ſecundum vniuocationem in deo & in creaturis, quàmuis ſit eadem ratio, ſecundum analogiem, quæ quidem aliquid habet de identitate rationis, & aliquid de diuerſitate. Vnde etiam ſi prædicatum ſumatur formaliter, tamen poteſt aliquo modo vera eſſe, Solus deus eſt pater, & ſecundum eundem modum loquendi quo dicitur Matth. 19, Nemo bonus niſi ſolus deus.

F Similiter intellige cū dicitur, ſolus eſt filius, vel ſolus eſt ſpirituſſanctus. Solus ergo pater dicitur, vt ait Aug. in eodē, qa non niſi ipſe ibi pater eſt,& ſolus filius, quia non niſi ipſe ibi filius eſt, & ſolus ſpirituſſanct⁹, quia non niſi ipſe ibi ſpirituſſanctus eſt.

b Vtrum poſſit dici, ſolus pater eſt deus, Solus filius eſt deus, uel Solus ſpi. ſanctus eſt deus, vel pater eſt ſolus deus, uel filius eſt ſolus deus, uel ſpi. ſanctus eſt ſolus Deus.

Poſt hoc quæritur, vtrū ſicut dicitur, Solus pater eſt pater, vel ſolus filius eſt filius, ita poſſit dici, Solus pater eſt deus, vel ſolus filius eſt deus. ita & de ſpirituſancto, aut pater eſt ſolus deus, filius eſt ſolus deus. Ad quod dicimus, quòd pater & filius & ſpiritusſanctus dicitur & eſt vnus deus. Et hęc trinitas ꝓptie ſimul dicitur ſolus deus eſſe. ſicut ſolus ſapiens, ſolus potens, ſed non videtur debere dici a nobis verbis noſtris vtentibus, niſi vbi ſermo authoritatis occurrit. Solus pater eſt deus, vel pater eſt ſolus deus, ita de filio & ſpiritusancto dicimus. Vnde Auguſt. in 6. libro de Triu. ait. Quoniam oſtendimus quomodo poſſit dici, Solus pater, vel ſolus filius, cōſideranda eſt illa ſententia qua dicitur, non eſſe

G ſolum patrem deum verum ſolum, ſed patrem & filium & ſpiritum ſanctum. Ecce habes, quia non ſolus pater dicendus eſt eſſe ſolus verus deus. Item, in eodem. Si quis interroget, vtrum pater ſolus ſit deus, quomodo reſpondebimus nō eſſe, niſi forte, ita dicamus, eſſe quidem patrem deum, ſed non eū eſſe ſolum deum, eſſe autem ſolum deum dicamus patrem, & filiū & ſpiritum ſanctum. Ecce

H & hic habes, quia pater non debet dici ſolus deus, atq; hoc ſolum in parte ſubiecti tantum accipere quidam volunt. In parte vero prædicati, ſi ſit. concedunt ꝙ pater eſt ſolus deus. Sed ex verbis Auguſt. videtur oſtēdi, quòd proprie ſolus de⁹ dici debeat tota trinitas, & hęc trinitas, vt ait Auguſt.† contra Maximinum intelligitur cum Apoſt. dici Beatus & ſolus potens. Et ibi. Soli ſapienti deo.

I

Artscvlvs II.

b Vtrum iſta propoſitio, Solus pater eſt deus, ſit vera.

Ad ſecvndvm ſic proceditur. Videt, quòd hæc ſit vera. Solus pater eſt deus, vel ſolus filius eſt deus. Sicut enim eſſe deum conuenit tribus perſonis, ita & eſſe altiſſimum: ſed de filio legitur, Tu ſolus altiſſimus. ergo poteſt dici ſolus filius eſt deus. 1.p.q.31. art. 4. c.9. to.3.

¶ 2 Præt. Hęc, Sol⁹ pater eſt deus, habet duas expoſitiuas, vnam indefinitā, vel ſingularem, quæ conuertitur ſicut particularis affirmatiua, ſcilicet hæc, pater eſt deus, aliam negatiuam vniuerſalem, ſcilicet null⁹ alius e patre eſt deus. vtraque harum conuertitur ſimpliciter. Sed hæc eſt vera, i aliquo ſenſu, ſolus deus eſt pater. ergo e ſimpliciter conuerſa hæc erit vera, Solus pater eſt deus. c.9.vbi E.

¶ 3 Præt. Si hæc eſt falſe, Solus pater eſt deus, hue nō erit niſi quia per dictionem excluſiuam excludūtur aliæ perſonę diuinæ e participatione prædicati: ſed per dictionem excluſiuā adiunctam patri nō excluduntur filius & ſpirituſſanctus. ergo hæc eſt ſimpliciter vera, ſolus pater eſt deus. Media probatur per authoritatem Auguſt. in litera qui dicit. Si de ſolo patre prædicta dicerentur, non tamen excluderetur filius nec ſpirituſſanctus, quia bi vnum ſunt. Probatur etiam per rationē ſic. Maior eſt vnio filij ad patrem quèm partis ad totum: ſed dictio excluſiua adiuncta toti, non excludit partem. non enim ſequitur. Solus Sor. eſt albus. ergo pes eius non eſt albus. ergo cum excluſio fiat ratione diuerſitatis, videtur quòd nō excludetur filius per dictionem excluſiuam adiunctam patri. 3.lib. c. 12. & 13. to.6. 1. ad. tim.6 c. Rom. 16. & 1. Thi.1.

¶ 4 Præt. Dictio excluſiua non remouet e conſortio niſi hoc, quod eſt ſeparatum ab eo cui adiūgitur: ſed filius eſt in patre vt ſupra probatum eſt. ergo cum dicitur. Solus pater non excluditur filius. Diſt.9. q.1. art. 1.

¶ 5 Præt. Dictio excluſiua adiuncte antecedenti, non excludit conſequens. non enim ſequitur, Solus homo currit. ergo animal non currit, vel ſolum animal non currit. ergo homo non currit, ſed filius ſequitur ad patrem, & ecōuerſo. vt habitum eſt ex Amb. diſt. 9 ergo videtur quòd cum dicitur ſolus peter non excludetur filius, oec econuerſo, & ita hæc erit vera, Solus peter eſt deus.

Contra Eſt quod in litera dicitur.

¶ Præterea. Huius propoſitionis, Solus pater eſt deus, vna expoſitiua eſt. Nullus alius n patre eſt deus: ſed hęc eſt falſa, quie filius qui eſt alius e patre eſt deus. ergo hęc eſt falſa, Solus pater eſt deus.

Respondeo dicendum, quòd ſecundum quoſdam dictio excluſiua adiuncta vni relictorum in creaturis, non excludit alterum. non enim ſequitur tantum pater eſt. ergo filius nō eſt: quie ad vnum relatiuorū ſequitur alterum. Sed hoc videtur eſſe falſum: quia dictio excluſiue adiuncta ſuppoſito excludit omne aliud ſuppoſitum vnde cum filius ſit aliud ſuppoſitum a patre, excluditur filius, cum dicitur ſolus pater. Nec hoc impeditur

ditur per hoc, quòd vnum ſine altero eſſe non poteſt: quia generatio, etiam non poteſt eſſe ſine alteratione, & loci tranſmutatione, & tamen cum dicitur, ſola generatio eſt, excluditur omnis alia mutatio.

¶ Præt. Quamuis relatiua conſequantur ſe in eſſe, non tamē conſequunt̄ ſe in alijs prædicamentis. Non enim ſequitur, ſi pater eſt muſicus, quòd filius eſt muſicus. Et præterea, cū ſolus ſit determinatio ſuppoſiti excludit omne aliud ſuppoſitum. Diuerſitatem autem ſuppoſitorum, non tollit relatiuorum conſecutio. Vnde non eſt aliqua ratio, quare reſpectu horum prædicatorum, vnum non excluderetur per excluſionē adiunctā alteri. Et ideo dicendum eſt, quòd dictio excluſiua adiūcta patri, excludit filium, quātum pertinet ad oppoſitionem relationis. Tamen intelligendum eſt, quòd diuerſimode ſe habet in creaturis, & in diuinis quantum ad duo. Primo, quia in creaturis pater & filius non ſunt vnū in eſſentia. vnde filius eſt alius a patre & aliud, quod tā nō eſt verum ī diuinis. Secūdo, qa ī creaturis per paternitatem additur nouum eſſe, quod eſt eſſe accidentale, & non idem, quod eſt ſubiecti. In diuinis autem paternitas non addit ſecundum rem aliud eſſe, quàm eſſe eſſentiæ, in quo pater & filius cōicant. Cum ergo loquimur in humanis, dicentes ſolus pater, excluditur omnibus modis filius: quia filius eſt alius & aliud a patre. Et præterea, ſi eſſet vnum in eſſentia cum patre, adhuc excluderetur ab illo inquantum eſt alius a patre, ſecūdum eſſe relationis ſuperadditum eſſentiæ, vnde ſecundum quid eſſet aliud a filio, quàmuis in eſſentia conuenirēt. Sed in diuinis, pater & filius ſunt vnum in eſſentia, & tamen diſtinguuntur relationibus, & tamen illæ relationes non addunt aliquid ſecundum rem ad eſſentiam. Vnde ratione illius diſtinctionis, nullo modo poteſt dici filius aliud a patre, ſed tā tum alius. Vnde, cum dicitur ſolus pater, poteſt intelligi fieri excluſio alius maſculine, & ſic excluditur filius, & hoc magis proprium eſt conſiderata conſignificatione vocabulorum. Vel alius neutraliter, & ſic non excluditur filius: quia filius non eſt aliud a patre, cum eſſentia diuina quæ eſt in filio ſit totum id quod eſt pater & nō aliqua pars eius. Secundum hoc ergo, hęc eſt diſtinguenda, ſolus pater eſt deus, per tres ſenſus prædictos: Quia ſi ſolus implicet ſolitudinem circa patrem, falſa eſt. Si autem excludit a forma ſubiecti, ſic vera eſt: & eſt ſenſus, ille qui eſt pater præter quem nullus alius eſt pater, eſt deus. Si autē fiat excluſio a participatione prædicati, ſic eſt duplex. Quia cū ſolus ſit idem quod non cum alio, vel excludit alium maſculine, & ſic eſt falſa, & ſic primo negat eam Auguſtinus. Vel excludit aliud, & ſic eſt vera, quia ſic non excluditur filius qui non eſt aliud a patre, & ſic poteſt concedi, vt patet ex dictis Aug. ſupra poſitis.

Ad primum ergo dicendum, quòd iſta, ſolus filius eſt altiſſimus. eſt diſtinguenda, ſicut & prima, & in aliquo ſenſu eſt vera, & in aliquo falſa. Et præterea, hoc quòd dicitur, Tu ſolus altiſſimus, &c. Intelligendum eſt cum toto hoc quod conſequitur, Cum ſancto ſpiritu, &c. Et hoc eſt abſolute verum, ꝙ ſolus filius cum patre & ſancto ſpiritu eſt altiſſimus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd hæc. Solus deus eſt pater, quantum ad hanc expoſitiuam, deus eſt pater, conuertitur ſimpliciter ſic. pater eſt deus. Similiter alia, nullus alius a deo eſt pater, conuertitur ſimpliciter, ſed eius conuerſa non eſt, nullus alius a patre eſt deus, cum non ſit idem in ſubiecto & prædicato, ſed magis iſta, pater non eſt alius a deo, quæ quodammodo vera eſt, vt ſupra dictum eſt, & ex hoc non ſequitur, ꝙ ſolus pater ſit deus. In corp. ar.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cum dicitur ſolus pater, excluditur filius, ſi ſolus dicat idem quod nō cum alio maſculine. Si autem dicat idem quod non cum alio neutraliter non excluditur, & ſic intelligitur dictum Aug. quod patet ex hoc quod dicit: quia hi tres vnum ſunt. Et ad id quod obijcitur de parte & conſeq̄nte, & de hoc ꝙ vnus eſt in alio, patet quòd non ſeq̄tur: quia pars non eſt aliud ſuppoſitum quàm totum, immo includitur in ſuppoſito totius, ſimiliter hoc conſequens quod eſt animal, non eſt aliud ſecundum ſuppoſitum ab homine. Et ideo quàmuis pater ſit in filio per vnitatem eſſentię, & quantum ad intellectum relatiuitatis, tamen relatio inquantum habet rationem oppoſitionis diſtinguit patrem a filio ſecundum ſuppoſitum.

1.ad Ti.6. Et ibi. Inuiſibili ſoli deo, non enim hęc de ſolo patre accipiēda ſunt, vt contendebat Maximin⁹ & alii hæretici, ſed de trinitate ſicut & illud. Solus habet immortalitatem, quia ſecundum rectam fidem, ipſa trinitas eſt vnus ſolus deus, beat⁹, potens, ſapiens, inuiſibilis. Vnde Auguſtinus in eodem. Cum vnus deus ſit trinitas hæc ſit nobis ſolutio quęſtionis, ut intelligamus ſolum deum ſapientē ſolum potentem, patrem & filium & ſpiritumſanctum: qui eſt vnus & ſolus deus.

Quomodo trinitas dicatur ſolus deus, cum ipſa ſit cum ſpiritibus & animabus ſanctis?

B

Sed iterum quæritur, a quomodo ipſam trinitatē dicimus ſolum deum, cum ſit cum ſpiritibus, & animabus ſanctis? Ad quod reſpondet Aug. in 6. lib. de Tri: ita dicens. Trinitatem dicimus deum ſolum, quàmuis ſemper ſit cum ſpiritibus & animabus ſanctis, ſed ſolum dicim⁹, quia non aliud quàm ipſa trinitas deus eſt. Nō enim illi, cum illa deus ſunt, vel aliqua alia, ſed ipſa trinitas tantum, non illi, vel alia deus eſt.

cap. 13.

B *b Et ſi de ſolo patre prædicta dicerentur, non tamen excluderetur filius & ſpiritusſanctus.*

Verum tn̄, vt ait Aug. & ſi de ſolo patre ꝑdicta dicerentur, non tamen excluderetur filius, vel ſpiritusſanctus, ſcilicet, quia hi tres vnū ſunt, ſicut in apocalypſi de filio legitur, ꝙ habet nomē ſcriptum quod nemo ſcit niſi ipſe, C nō enim inde ſeparatur pater, vel ſpiritusſanctus. Et cum dicitur, Nemo nouit patrem niſi filius, non inde ſeparatur pater & ſpiritusſanctus, quia inſeparabiles ſunt. Aliquando etiam nominātur pater, & filius, & tacetur ſpiritusſanctus, vt veritas

cap.7.10.3. — 5.cont. Maxim. ca.13. tom.6 — cap.19. — Matth.11.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur, quomodo poſsit addi ex parte prædicati dictio excluſiua, in diuinis. D

Et circa hoc duo quæruntur.

Primo. Vtrum hæc ſit vera, Trinitas eſt ſolus deus.
Secūdo. Vtrum ſit hæc vera, Pater eſt ſolus deus.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum iſta propoſitio, Trinitas eſt ſolus deus, ſit vera.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur, quòd hæc ſit falſa, Trinitas eſt ſolus dominus. Solus.n. eſt diſpoſitio ſubiecti, ſicut & omnis, ſed hæc dictio omnis, incongrue additur ad prædicatum. ergo videtur quòd etiam hæc dictio ſolus. Ibidem.

2 ¶ Præterea, ſecundum philoſophū, Nomina tranſpoſita, & verba, idem ſignificant, ſi ergo hæc ē vera. trinitas eſt ſolus deus hæc etiam erit vera. Trinitas eſt deus ſolus. 2. Periher. lect. 5 E

3 ¶ Præt. Hæc dictio ſolus eſt ſyncathegorematica & importat negationem: ſed negatio debet pręcedere compoſitionem, vel aliquid quod negetur. cum autem dicitur ſic. pater eſt ſolus deus, nihil ſequitur. ergo videtur, quòd locutio ſit falſa vel incongrua, & ſic idem quod prius.

4 ¶ Præt. Termini in prædicato tenentur formaliter, ſed ſolitudo non conuenit formæ: quia forma quātum eſt de ſe, communicabilis eſt. ergo videtur quòd non debeat poni ex parte prædicati, & ſic idem eſt quod prius.

Contra eſt, quod habetur in litera.

Respondeo, Dicendum, quòd iſtę dictiones excluſiuæ ſolus, & tantum in hoc differunt, quòd tantum, cum ſit aduerbium, & ſimiliter ſolum determinat actum verbi; quia aduerbium eſt adiectiuum verbi. Vnde cum verbum ratione compoſitionis coniungat prædicatum ſubiecto, & ad vtrunque ſe habeat

beat, congrue poſſunt iſta aduerbia tàm ad ſubiectum, quàm ad prædicatum adiungi. Sed hæc dictio ſolus, cum ſit nomen priuans conſortium, eſt determinatio eius, cum quo cõſortium poteſt haberi. Habetur autem conſortium cum eo cui aliquid conuenit, & hoc ſignificatur vt ſubiectum, vnde proprie eſt diſpoſitio ſubiecti.

ad patrem loquens ait. Vt cognoſcant te & quem miſiſti Ieſum Chriſtum, eſſe vnum verũ deum. cur ergo, inquit Auguſt. tacuit de ſpirituſancto? quia conſequens eſt, vt vbicunque nominatur vnus, ſicut pater & filius, tanta pace vni adhærens, intelligatur etiam ipſa pax, quàmuis non commemoretur. Vno ergo iſtorum nominato, etiam reliqui intelliguntur, quod in pluribus ſcripturæ locis occurrit.

Secundum hæc igitur, dicunt quòd eſt impropria, trinitas eſt ſolus deus, quia ſi ly ſolus, proprie tenetur, non additur ad prędicatum. Si autem teneatur per ly tantum, ſuperflue additur prędicato eſſentiali, vel ſubſtantiali, vt ſi diceretur, Sortes eſt tãtum homo: quia per dictionem excluſiuam, non poteſt excludi niſi natura extranea ab eo cui adiungitur. Et hoc itelligitur etiam ex ipſo pdicato ſubſtantiali: ex hoc enim ꝙ dicitur Sot. eſt homo intelligitur quòd non eſt aſinus vel equus. Et ſimiliter dicũt quòd ſuperflue additur cum dicitur, trinitas eſt tantum deus: niſi addatur vnus, vel aliquis alius terminus accidentalis, qui poſſit ineſſe, vel non ineſſe, quia ſic excluderetur oppoſitum vnitatis, quod eſt pluralitas. Et dicunt quòd intentio Auguſt. non eſt dicere, quòd hoc quod dico ſolus deus, prædicetur de trinitate, vt Magiſter innuit, ſed cum dicitur ſolus deus, ſupponitur trinitas & non pater, vel filius. Sed hoc non videtur multum neceſſarium. Quàmuis ly ſolus, ſit diſpoſitio ſubiecti, non tamen oportet, quòd addatur ſemper ad ſubiectum, quia illud etiam quod in prædicato ponitur, poteſt ſignificari, vt ſuppoſitum alicui naturæ, vel proprietati, ratione cuius poteſt ab eo priuari conſortium, vt ſi diceretur, Sortes eſt ſolus homo ſedens. Similiter dico in propoſito, quòd alio modo prædicatur hoc nomen deus de tribus perſonis, & hoc nomen homo, de Sorte, & Platone. Cum enim non prædicetur de vtroque niſi id quod vtrique commune eſt: vtriq; autem nõ eſt cõmune niſi natura humana quæ in ſe conſiderata non eſt quid ſubſiſtens, conſtat quòd iſte terminus homo, non prædicet aliquam rem ſubſiſtentem, ſed ſolum naturam inhęrentem, & vt inhærentem, & ideo non poteſt ſibi fieri additio huius dictionis ſolus, quæ priuat conſortium. Naturæ enim communis non eſt, vt ipſa habeat conſortium, ſed in ipſa conſortium habeatur. Sed iſte terminus deus, prædicat naturam diuinam de tribus perſonis, quæ etiam in ſe eſt habens eſſe ſubſiſtens, nulla perſonarum diſtinctione intellecta. Vnde quàmuis prædicet naturam diuinam, vt naturam diuinam, & non vt quid ſubſiſtens, nihilominus tamen hoc quod prædicat, quid ſubſiſtens eſt. & ideo habet rationem, vt in ipſa ſit conſortium prout ſignificatur in quo eſt, & vt ipſius ſit conſortium, ſecundum aliquid ſibi conueniens, prout ſignificatur, vt quid eſt. Vnde poteſt ſibi addi hæc dictio ſolus in prædicato, tanquàm rei ſubſiſtenti, & excludet omnia extranea a participatione formę prædicati, vt ſit ſenſus. Trinitas eſt ſolus de⁹, ideſt, trinitas eſt ille deus præter quem nullus alius eſt deus, & expreſſior erit veritas eius, ſi aliqđ aliud addatur, vt ſi dicatur, trinitas eſt ſolus verus deus, vel ſolus vnus deus.

Ad primum igitur dicendum, quòd diuerſimode hæc dictio omnis, eſt diſpoſitio ſubiecti, & hęc dictio ſolus, quia per hãc dictionem omnis, ratione diſtributionis importatur quædam diuiſio ſubiecti, & multiplicatio ratione contentorum. Vnde incongrue additur his ſub quibus non eſt accipere aliquam multitudinem ſuppoſitorum, vt terminis ſingularibus. Et propter hoc etiam ex parte prędicati poni non poteſt, quia prædicatum ſumitur formaliter, & in forma communi vniuntur ſuppoſita, non diſtinguuntur. Solus autem non dicit aliquam diuiſionem, ſed tantum remouet conſortium reſpectu alicuius quod conuenit rei ſubſiſtenti: vnde ſi prędicetur aliqua res ſubſiſtens conuenienter poteſt ſibi addi ſolus, ſicut cum prædicatur hoc nomen deus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd cum hęc dictio ſolus ex parte prędicati ſequitur ſuum ſubſtantiuum, ſemper implicat ſolitudinem. Tunc enim excluditur conſortium ſimpliciter, & nõ reſpectu alicuius determinati, cum nihil ſequatur. Et ideo q̃uis concedatur hæc: trinitas eſt ſolus deus, non tamen conceditur proprie loquendo: trinitas eſt deus ſolus, & hoc accidit

F ratione negationis importatæ. Vnde nõ eſt idem iudicium đ hoc nomine ſolus, & de hoc nomine alius, differt enim negatio poſtpoſita, & præpoſita termino.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in hac propoſitione, trinitas eſt ſolus deus, vel ſolus verus deus, intelligitur duplex compoſitio. Vna principalis quæ eſt importata per verbum, & alia intelligitur i hoc nomine deus prout ſignificatur habes deitatem. Vnde ratione huius compoſitionis poteſt fieri excluſio, ſecundum ꝙ aliquid excluditur a participatiõe formæ prædicati, quæ conuenit rei ſubſiſtenti prædicatæ.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc nomen deus, nõ prædicat naturam diuinam ſolum per modum formę ſicut alia prædicata ſubſtantialia, prout ſignificatur natura diuina, vt quo eſt, ſed vt rem ſubſiſtentem, prout ſignificatur, vt quod eſt, & ſecundum hoc poteſt ei addi ſolus. Dictum enim eſt ſupra, quòd hoc nomen deus, partim habet rationem termini communis & partim [d] rationem termini ſingularis. Diſt. 19. q. 4. art. 2. D. 46 5.

DISTINCTIO XXII.

A

De nominum differentia, quibus vtimur loquentes de deo.

POſt prædicta, nobis diſſerendum videtur de nominum diuerſi-
G tate, quibus, loquentes de vnitate, ac trinitate ineffabili, vtimur. Deinde demonſtrandum eſt, quibus modis de ea aliquid dicatur. Illud ergo præcipue teneamus, [c] quædam eſſe nomina diſtincte ad ſingulas per-

H

ARTICVLVS II.

[b] Vtrum pater ſit ſolus deus.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd pater ſit ſolus deus. Omne enim quod prædicatur de tribus perſonis ſimul ſumptis eſt prædicatum eſſentiale: ſed hoc quod dico ſolus, eſt huiuſmodi. Dicitur enim triuitas eſt ſolus deus. ergo videtur cum omne prædicatum eſſentiale poſſit dici de patre, quòd poſſit dici pater eſt ſolus deus.

¶ 2 Præt. Pater eſt deus & non eſt aliud quàm deus. ergo eſt ſolus deus.

¶ 3 Item. Conſtat, quòd non eſt niſi vnus ſolus deus: ſed ille deus præter quem non eſt alius deus eſt pater. ergo pater eſt vnus ſolus deus.

CONTRA eſt, quod in litera dicitur.

RESPONDEO dicendum, quòd cum dicitur pater eſt ſo-
I lus deus: hæc dictio ſolus quàmuis ex parte prædicati ponatur, tamen poteſt intelligi ex parte ſubiecti, vt cum dicitur, eſt homo albus, intelligitur homo eſt albus, & tunc erit idem iudiciũ de hac ſicut & de illa, quæ ſupra dicta eſt, ſolus pater eſt deus. Si autem intelligatur ex parte prędicati, tunc vno modo poteſt intelligi, quòd ly ſolus, ponatur pro tantum. & ſic erit vera. Art. ante. Nec erit ſuperflua additio: quia filius quàmuis ſit deus, non tamen eſt tantum deus: quia eſt etiam homo, quod de patre dici non poteſt, cum tamen pater humanam naturam aſſumere potuerit, ſed ſic non accipitur hic. Si autem ly ſolus, ſumatur proprie, tunc habet proprietatem iſta locutio, ſecundum quòd hoc prędicatum deus, non tantum prædicat naturam deitatis vt formam, ſed vt quid ſubſiſtens. Dico igitur, quòd cum dicitur, pater eſt ſolus deus, locutio eſt duplex. Quia ly ſolus: poteſt excludere omne aliud a patre a participatione formę prędicati
K & ſic vera eſt. ſic enim non excluditur filius, neque ſpirituſanctus, qui non ſunt aliud a ſuppoſito patris. Si autem excludat alium maſculine: tunc eſt falſa, in quo tamen ſenſu vera eſt iſta, trinitas eſt ſolus deus, quia cum ly deus prædicet non tantum naturam, ſed etiam ſuppoſitum, quando prædicatum de trinitate prædicat ſuppoſitum totius trinitatis, & ideo etiam ſi fiat excluſio ratione alterius ſuppoſiti, vera eſt: quia nullum aliud ſuppoſitum extra trinitatem, ſicut nec alia natura deus eſt. Sed cum dicitur: pater eſt deus, ly deus, prædicat ſuppoſitum patris, vnde ſi fiat excluſio reſpectu ei⁹ quod eſt aliud ſuppoſitum a patre, eſt falſa, & in hoc ſenſu negatur: Si autem eius quod eſt aliud in natura a patre, vera eſt.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd ſecundum quòd ly ſolus excludat ſuppoſitum extraneum & non ſolum extraneã naturam, ad plura extendit ſe negatio implicita cum dicitur, pater eſt ſolus deus, quàm cum dicitur: trinitas eſt ſolus deus. Quia in hac cum dicitur: pater eſt ſolus deus, excluditur etiam ſuppoſitum filij & ſpirituſancti. Et ideo hæc eſt falſa, ſecundum

dum illum intellectum, Pater eſt ſol⁹ deus, quãuis hæc ſit ve- A ra. Trinitas eſt ſolus deus. Nec hoc eſt ratione prædicati eſſentialis, ſed ratione negationis excludentis ſuppoſitum illud.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſi ly ſolus, proprie ſumatur, non eſt illa expoſitio eius, ſed magis eſſet expoſitio eius, ſi ſolus ſumeretur pro tm: & in hoc ſenſu conceſſa ē.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſi ly ſolus, proprie ſumatur, per illud argumẽtum nõ probatur, ꝙ ſit vera, pater eſt ſol⁹ de⁹: ſed magis ꝙ iſta eſt vera, ſol⁹ deus eſt pater, & hæc ſecundum aliquem ſenſum ſupra conceſſa eſt. Si autem aſſumatur pater eſt ille deus, præter quem non eſt alius, hæc propoſitio eſt multiplex, quia hoc relatiuum, quem, poteſt referre diſtinctum ſuppoſitum patris, vt ſit ſenſus: præter patrẽ non eſt alius. Et ſi intelligatur nõ eſt alius deus, verum eſt quia filius non eſt alius deus a patre: ſi autẽ intelligatur præter patrẽ nõ eſt alius qui ſit deus falſa eſt, quia filius eſt alius a patre, qui tamen eſt deus. Si vero relatiuum referat ſuppoſitum indiſtincte, ſecundum quòd ſupponit hoc nomen deus, cum dicitur deus eſt vnus, tunc eſt vera in omni ſenſu, & ſic patet, quòd non concludetur propoſitum niſi per modum quo, propoſitio dicta conceſſa eſt in diſtinctione ſupra poſita.

† Lib. 8. in prin. prolo. to. 3.

ſonas pertinentia vt ait Augu. † in. 8. lib. de Trinit. quę de ſingulis tantum dicuntur perſonis. Quædam vero vnitatem eſſentiæ ſignificantia ſunt, quæ & de ſingulis ſingillatim, & de omni

EXPOSITIO TEXTVS.

NEMO nouit patrem niſi filius &c.} Videtur quòd Augu. male exponit, quia nemo idem eſt quod nullus homo ſub hoc autem non continentur pater & ſpi. ſanctus de quibus hoc nomen homo non prædicatur, & ita videtur, quòd inconuenienter ſubiungat Auguſt. {Non tamen ſeparatur &c.} Ad hoc dicunt quidam, quòd hæc dictio niſi, non ponitur exceptiuè, ſed aduerſatiue vt ſit ſenſus: nullus purus homo nouit patrẽ notitia comprehenſionis, ſed tantum filius. Sed poteſt melius dici, quòd hæc dictio nemo, habet aliquid ex proprietate ſignificationis, & aliquid ex vſu nominis. Ex proprietate ſignificationis habet, quòd nemo ſignificet idem quod nullus homo, & ita ſub hac diſtributione non includitur perſona patris, vel ſpiritusſancti. Sed quia homo eſt ſecundum quod habet intellectum, nec aliquid habens intellectum eſt nobis ad ſenſum manifeſtum niſi homo, ideo ex vſu loquentiũ habet, quòd nemo diſtribuat pro omni intellectuali natura, & ita ſub diſtributione poteſt fieri deſcenſus ad perſonas diuinas, angelicas, & humanas.

DISTINCTIO XXII.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit Magiſter de his quæ pertinent ad vnitatem eſſentię, & trinitatem perſonarũ, hic determinat de nominibus quibus & eſſentiæ vnitas, & perſonarum pluralitas deſignatur. Diuiditur autem in partes duas. In prima ponit diuiſionem diuinorum nominum, vt oſtendat quòd pluraliter & quòd ſingulariter de diuinis perſonis prædicetur. In ſecunda, oſtendit qualiter vnitas & pluralitas in diuinis accipiatur, ibi {Hic diligenter inquiri oportet.} 24. diſt. Prima in duas. In prima ponit vniuerſalem diſtinctionem diuinorum nominum. In ſecunda, agit de quodam nomine, quod ſpecialem difficultatem affert, ſcilicet de hoc nomine perſona, quod non videtur aliorum naturam ſequi. 23. diſt. ibi {Prædictis tamen adiiciendum. Prima, in duas. In prima, oſtendit diuerſitatem diuinorum nominum. In ſecunda, ponit quaſdã regulas, ex quibus colligi poteſt, qualiter vnumquodque prædicetur. ibi {Sciendum eſt igitur quòd illa. Prima in duas. In prima, ponit trimembrem diſtinctionem diuinorum nominum, ſecundum Ambr. & Aug. In ſecunda, addit tres modos diuinorum nominum, & concludit eſſe 6. differentias eorũ quę de deo dicũtur. ibi. {His adiiciendũ &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quatuor.

Primo. Vtrum deus ſit nominabilis.

Secũdo. An aliquod nomen proprie ei conueniat, vel omnia nomina de eo tranſumptiue dicantur.

Tertio. Vtrum ſit nominandus vno tantum nomine, vel pluribus, vel etiam omnibus.

Quarto. Quæritur de multiplicatione diuinorum nominũ in litera poſita.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum deus ſit nominabilis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd deus non ſit nominabilis per id quod dicit Diony. pri. cap. de diui. no. de deo loquens. Omnibus autẽ vniuerſaliter incomprehenſibilis eſt, & neq; ſenſus eius eſt, neque phantaſma, neq; opinio, neque nomen, neque ſermo, neque tactus, neque ſcientia: hoc etiam, videtur per hoc quod dicit Philoſ. lib. de cauſis. Cauſa prima ſuperior eſt narratione, & deficiunt linguæ a narratione eius. 1. p. q. 13. artic. 1. & 1. cont. g. c. 31 Propoſi. 6.

bus cõiter dicuntur. b Alia vero ſunt, quę tranſlatiue, ac per ſimilitudinem de deo dicunt. d Vnde Ambr. in lib. 2 de fide. ait. Quo purius niteat fides, tripartita videtur deriuanda di-

† Amb. lib. 2. de fid. in proœ. to. 2.

B ¶ 2 Item. Omne nomen eſt ſignum alicuius formæ exiſtentis in anima, ſecundum Philoſophum: ſed ſicut dicit Auguſt. deus quaſi omnem formam ſubterfugit intellectum penitus eſſe non poteſt. ergo uidetur, quod nullo nomine poſſit nominari. In prolo. 1. periner.

¶ 3 Præt. Si nominatur, aut nominatur per nomen, aut per pronomen, aut per verbum, aut per participium: ſed nõ poteſt nominari per nomen, cum omne nomen ſignificet ſubſtantiam cum qualitate, in deo autem nulla eſt compoſitio ſubſtantiæ & qualitatis. Nec per verbum, nec per participium, quæ tempus cõſignificant quod a deo longe eſt. Nec per pronomen, cum pronominis ſignificatio determinetur per demonſtrationem, vel relationem. demonſtratio autem fit mediantibus accidentibus quæ in deo non ſunt. & relatio eſt antedictæ rei recordatio, & ſic per relationem ſignificari non poteſt niſi aliquid aliud præſupponatur, vel prænominetur. ergo videtur, quòd nullo modo C poſſit nom. part.

CONTRA, in Pſal. dicit. Dominus nomen illi. & Exod. 3. Si quæſierint nomen meum &c. Pſalm. 67.

¶ Præt. Omne quod cognoſcitur poteſt etiam voce ſignificari. Sed nos aliquo modo cognoſcimus deum, vel per naturalem cognitionem. ergo poſſumus eum nominare.

RESPONDEO, Dicendum, quòd cum voces ſint ſigna intellectuum, ſecundum Philoſophum, idem iudicium eſt de cognitione & nominatione eius, vnde ſicut deum imperfecte cognoſcimus ita etiam imperfecte nominamus quaſi balbutiendo. vt dicit Grego. Ipſe autem ſolus ſeipſum comprehendit, & ideo ipſe ſolus ſeipſum perfecte nominauit, vt ita dicam, verbum coæquale ſibi generando. vbi ſupra. Grego. ex lib. 10. mor. cap. 4. & 5.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd omnes authoritates quæ dicunt deum eſſe innominabilem, intendunt dicere, ꝙ nullũ nomen exprimit perfecte ipſum deũ, qđ ſignificat in verbis Philoſophi, qui dicit, quod linguæ deficiunt a narratione D eius, & quod alibi dicit, cauſa prima ſuperior eſt omni narratione & ſupra omne id, quod nominatur. Lib. de cãis propõe 6.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſi Auguſt. intelligat de forma corporali, ſic planum eſt, quòd deus non habet formam corporalem, nec oportet quòd omne quod nominatur formam corporalem habeat. Si autem intelligat de forma abſolute, tũc dicitur omnem formam ſubterfugere, non quia ipſe in ſe non ſit vere forma, cum ipſe ſit purus actus d & ſimplex, & prima forma ſecundum Boe. lib. de Tri. ſed quia quancunque formam intellectus concipiat, deus ſubterfugiat illam ſua eminentia. Si. n. intellectus noſter apprehendit ſapientiam, ipſe deus in ſapientia ſua excedit omnem ſapientiam a nobis intellectam. Et ideo concludit, quòd non eſt peruius noſtro intellectui, ita quòd in ipſum ire perfecte comprehendendo poſſit. Propter quod etiã Diony. dicit, quòd quicquid de ipſo affirmamus, poteſt etiam E de ipſo negari: quia ſibi non competit ſecũdum hoc, quod nos intelligimus & nomine ſignificamus, ſed excellentius. D. 467. 1. de Trini. cap. 3. ca. 2. cæleſt. Hierar.

¶ Ad tertium dicendum, quòd poteſt ſignificari & nomine & pronomine & verbo & participio. Cum enim dicitur, quòd nomen ſignificat ſubſtantiam cum qualitate, non intelligitur qualitas & ſubſtantia proprie, ſecundum quòd logicus accipit prædicamenta diſtinguens. Sed grammaticus accipit ſubſtantiam quantum ad modum ſignificandi, & ſimiliter qualitatẽ: & ideo quia illud quod ſignificatur per nomen, ſignificatur vt aliquid ſubſiſtens, ſecundum quod de eo poteſt aliquid prædicari: quamuis ſecundum rem non ſit ſubſiſtens, ſicut albedo dicit, quod ſignificat ſubſtantiam ad differentiam verbi, quod non ſignificat, vt aliquid ſubſiſtens. Et quia in quolibet nomine eſt conſiderari id a quo imponitur nomen, quod eſt quaſi principium innoteſcendi, ideo quantum ad hoc habet modum qualitatis, ſecundum quòd qualitas, vel forma eſt principium cognoſcendi rem. Vnde ſecundum Philoſ. 5. Metaphy. vno modo forma ſubſtantialis qualitas dicitur. Nec refert quantum ad ſignificationem Tex. 9.

tionem nominis, verum principium innoteſcendi ſit idem re cũ eo, quod nomine ſignificatur, vt in abſtractis: Vel diuerſum, vt in hoc nomine homo. Et quia deus ſeipſo cognoſcitur, ideo poteſt ſignificari per nomen quod habeat qualitatem quantum ad rationem, a qua nomen imponitur, & ſubſtantiam quantũ ad id cui imponitur.

Similiter dicendum eſt de pnomine, qđ etiam p pronomen ſignificari poteſt, vt habetur Exo. 3. Ego ſum q ſum. Et quãuis non poſſit demõſtrari quãtum ad ſenſum, tamẽ poteſt demonſtrari quantum ad intellectum, ſecũdum id quod intellectus de ipſo apprehẽdere poteſt. Poteſt etiã ſignificari per pronomen relatiuum cum ponatur ipſum ſignificari per nomen qđ relatiuum referre poteſt. Similiter etiam per verbum, vel participium poteſt ſignificari, vt cum dicit, quòd ipſe eſt intelligens, vel potens, vel huiuſmodi. Et tamẽ verba, & participia dicta de ipſo, nõ ſignificant aliquid tẽ-

c.16.to.3. porale in ipſo. Sed verum eſt quòd quãtum ad modũ ſignificandi quo tempus ſignificant, deficiunt a repſentatione ipſi⁹.

ARTICVLVS II.

b Vtrum aliquod nomen poſſit dici proprie de deo.

1.p.q.13.3. Et 1. cont. g.c.33 AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd nullũ nomen de deo proprie dici poſſit. Nihil enim proprie dicitur de aliquo, qđ veri⁹ negatur de ipſo quàm affirmetur, ſed ſecundum Diony. 2. ca. cęle. Hierar. verius omnia nomina quæ de Deo dicuntur de ipſo negantur quàm affirmantur, vnde dicit quòd negationes in diuinis ſunt vere affirmationes incompactæ. ergo &c.

¶ 2 Præter. Deum non poſſumus nominare, niſi ſecundum quòd ipſum cognoſcimus: ſed non cognoſcimus ipſum niſi ex effęctibus ſuis, vel per viam cauſalitatis, vel per viam negationis, vel per viam eminentię. ergo non poteſt nominari a nobis niſi ex creaturis. Sed quandocunque nomen creaturæ prædicatur de Deo non eſt vera prædicatio niſi intelligatur metaphorice, vel tranſumptiue, vt cum dicitur, deus eſt leo, uel deus eſt lapis. ergo uidetur, quòd nullum nomen proprie dicatur de deo, ſed metaphorice.

¶ 3 Præt. Magis differt ſapientia creata, uel eſſe creatum a deo, quàm differat floritio prati a riſu hominis: ſed ratione huius diuerſitatis pratum nõ dicitur ridere niſi metaphorice. ergo uidetur, quòd etiam deus nõ poſſit dici ſapiens, uel aliquid aliud niſi metaphorice.

¶ 4 Præt. Quandocunque aliquod nomen importans aliquã corporalem conditionem dicitur de deo, dei dignitati repugnãtem, non poteſt dici niſi metaphorice, & eadem ratione quãdocunque conditionem deo non conuenientem importet, non poterit de Deo proprie dici: ſed omne nomen a nobis impoſi-

ſtinctio. Sunt.n. nomina quædam, quæ euidenter proprietatem perſonamque deitatis oſtẽdunt. Et ſunt quędam, quæ perſpicuam diuinæ maieſtatis exprimunt veritatem. Alia vero ſunt, quæ translatiue & per ſimilitudinem de Deo dicuntur. G Proprietatis itaq; iudicia ſunt; generatio, filius, verbũ, & huiuſmodi: Vnitatis vero ęternæ ſapientia, virtus, veritas, & huiuſmodi. Similitudinis verò ſplendor, character, ſpeculũ, & huiuſmodi.

Præmiſſis addit quædam eſſe nomina, quæ temporaliter Deo conueniunt, & relatiue dicuntur.

HIs adijciẽdum eſt, quædam etiã nomina eſſe, vt Aug ait in 5. lib. de Triu. quæ ex tempore deo conueniunt, & relatiue ad creaturã dicuntur, quorum quædam de omnibus dicuntur perſonis, vt dominus, creator, refugium: Quædam autem non de omnibus, vt donatus, datus, miſſus. H

De hoc nomine trinitas addit.

PRæterea, eſt vnum nomen quod de nulla pſona ſingillatim dicitur, ſed de omnib⁹ ſimul, ideſt, trinitas, quod non dicitur ſecũdum ſubſtantiam, ſed quaſi collectiuum pluralitatẽ deſignat perſonarum. I

F tum importat aliquam conditionem diuinę dignitati repugnantem: vt patet in verbis, quæ conſignificant tempus, & in nominibus quæ vel in abſtracto dicuntur, vt ſcientia, & humanitas, quę dicunt quid imperfectum, & non in ſe ſubſiſtens: uel in concreto, quę important quandam compoſitionem: quorum neutrum Deo competit. ergo videtur q nihil proprie de deo dicatur.

De alijs nominibus, quæ temporaliter deo congruunt, & non relatiue dicuntur.

SVnt etiam quædam nomina, q̃ ex tempore deo conueniunt, nec relatiue dicuntur, vt humanatus, incarnatus, & huiuſmodi. Ecce ſex nominum differentias aſſignauimus, quibus vtimur loquentes de deo, de quibus ſingulis agendum eſt. G

Quòd illa nomina quæ ad ſingulas pertinent perſonas, proprie relatiue dicuntur, ea vero quæ vnitatem eſſentiæ ſignificant, ad ſe dicuntur, & de ſingulis & de omnibus communiter dicuntur perſonis, & ſingulariter non pluraliter in ſumma accipiuntur.

SCIENDVM eſt ergo, quòd illa quæ proprie ad ſingulas perſonas pertinent, relatiue adinuicem dicuntur, ſicut pater & filius, & vtriuſque donum ſpiritusſanctus. Ea vero quæ vnitatem eſſentię ſignificant, ad ſe dicuntur, & ea quæ ad ſe dicũtur, ſubſtantialiter vtique dicuntur, & de omnibus communiter, & de ſingulis ſingillatim dicũtur perſonis, & ſingulariter. non pluraliter accipiuntur in ſumma, vt deus bonus, potens, magnus, & huiuſmodi. Quæ autem relatiue dicuntur, ſubſtantialiter nõ dicuntur. Vnde Augu. in 5. lib. de Trinit. ait. Quicquid ad ſe

CONTRA. quicquid dicitur de aliquibus per prius & poſterius, magis proprie conuenit ei, de quo per prius dicit, ſicut ens p prius conuenit ſubſtantiæ q̃ accidenti: ſed quædã ſunt, quæ per prius dicũtur de Deo q̃ de creaturis, ſicut paternitas, ſicut habetur Ephe. 3. Ex quo omnis paternitas &c. & eadem ratione bonitas &c. ergo videtur quòd huiuſmodi nomina etiam magis p̃prie dicantur de ipſo quàm de creaturis.

¶ Præterea. Hoc vr per Diony. q diſtinguit nomina ſymbolica .i. metaphorice dicta ab alijs diuinis nominibus. Et ita videtur, quòd non uia dicantur tranſumptiue. Quod etiam videtur ex diuiſione Aug. & Ambr. in litera. c.1.de.diu. nom.

RESPONDEO dicendum: quòd quãuis oĩs perfectio, quę in creaturis eſt exemplariter a Deo deſcẽdat, ſicut a principio præhabente in ſe vnice omniũ perfectiones: nulla tñ creatura poteſt recipere illam perfectionem ſecundum illum modum quo in Deo eſt. Vnde ſm modum recipiendi deficit a perfecta repręſentatione exemplaris. Et ex hoc etia in creaturis cap. 6. & 8. to. 3.

eſt quidam gradus ſecundum quòd quidem, quibuſdam plures perfectiones & nobiliores a Deo conſequuntur, & plenius participantur: & ea hoc in nominibus eſt duo conſiderare: rem ſignificatam, & modum ſignificandi. Conſiderandum eſt igitur quòd cum nomina ſint impoſita a nobis, qui Deum non niſi ex creaturis cognoſcimus, ſemper deficiunt a diuina repræſentatione quantum ad modum ſignificandi: quia ſignificant diuinas perfectiones per modum quo participantur in creaturis. Si autem conſideremus rem ſignificatam in nomine, quę eſt id ad quod ſignificandum imponitur nomen. Inuenimus quædam nomina eſſe impoſita ad ſignificandũ principaliter ipſam perfectionem exemplatam a Deo ſimpliciter, non concernendo aliquem modum in ſua ſignificatione. Et quædam ad ſignificandum perfectionem receptam ſecundum talem modum participandi: verbi gratia, omnis cognitio eſt exemplata a diuina cognitione, & omnis ſcientia a diuina ſcientia. Hoc igitur nomen ſenſus, eſt impoſitum ad ſignificandum cognitionem per modũ illum quo recipitur materialiter ſm virtutem coniunctam organo. Sed hoc nomen cognitio, non ſignificat aliquem modũ participandi in principali ſua ſignificatione. Vnde dicendum eſt, quòd omnia illa nomina quæ imponũtur ad ſignificandum perfectionem aliquam abſolute, proprie dicũtur de Deo, & per K

prius

prius ſunt in ipſo quantum ad rem ſignificatã, licet non quantum ad modum ſignificandi, vt ſapientia, bonitas, eſſentia, & omnia huiuſmodi, & hæc ſunt de quibus dicit Anſel. quòd ſimpliciter, & omnino melius eſt eſſe, quàm non eſſe. Illa autem quæ imponuntur ad ſignificãdum perfectionem aliquam ex émplatam a Deo, ita q includant in ſua ſignificatione imperfectum modum participandi, nullo modo dicuntur de Deo propric. Sed tamen ratione illius perfectionis poſſunt dici de deo metaphorice, ſicut ſentire, videre, & huiuſmodi. Et ſimiliter eſt de omnibus aliis formis corporalib^9, vt lapis, leo & huiuſmodi. Omnia enim imponuntur ad ſignificandũ formas corporales, ſecundum modum determinatum participandi eſſe, vel viuere, vel aliquam diuinarum perfectionum.

Anſel. monolog. c. 14.

dicitur, prǽſtantisſima illa, & diuina ſublimitas ſubſtantialiter dicitur. Quod autem ad aliquid dicitur, non ſubſtantialiter dicitur, ſed relatiue. Tantaque eſt vis eiuſdem ſubſtantiæ, in patre & filio & ſpirituſancto, vt quicquid de ſingulis ad ſeipſos dicitur, non pluraliter in ſumma, ſed ſingulariter accipiatur. Dicimus enim, pater eſt deus, & filius eſt deus, & ſpirituſſanctus eſt deus, quod ſecundum ſubſtantiam dici nemo dubitat: non tamen dicimus hanc trinitatem eſſe tres deos, ſed vnum deum. Ita dicit pater magnus: filius magn^9, & ſpi. ſanctus magnus, nõ tamen tres magni, ſed vnus magnus. Ita etiam omnipotens pater, omnipotens filius, omnipotẽs ſpirituſſanctus, non tamen tres omnipotentes, ſed vn^9 omnipotens. Quicquid ergo ad ſeipſum dicitur deus, & de ſingulis perſonis ſimiliter dicitur, & ſimul de ipſa trinitate, non pluraliter, ſed ſingulariter dicitur. Et quoniam non eſt aliud deo eſſe, & aliud magnum eſſe, ſed hoc idem eſt illi eſſe, quod eſt magnum eſſe. Propterea ſicut nõ dicimus tres eſſentias, ſic non dicimus tres magnitudines, ſed vnam eſſentiam, & vnam magnitudinem.

AD PRIMVM igitur dicendum, q cũ in nomine duo ſint: modus ſignificandi & res ipſa ſignificata, ſemper ſecundum alterum poteſt remoueri a deo, vel ſecundum vtrunque, ſed non poteſt dici de deo, niſi ſecundum alterum tantum. Et quia ad veritatem, & proprietatem affirmationis requirur, quod totum affirmetur, ad proprietatem autem negationis ſufficit, ſi alterum tantum deſit: ideo dicit Diony. quod negationes ſunt abſolute veræ, ſed affirmationes non niſi ſecundum quid. Quia quantum ad ſignificatum tantum, & nõ quantum ad modum ſignificandi.

c. 2. cæl. Hierar.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod quàmuis non nominemus deum niſi ex creaturis, non tamen ſemper nominamus ipſum ex perfectione quæ eſt propria creaturæ, ſm proprium modũ participandi illam, ſed etiam poſſumus nomen imponere ipſi perfectioni abſolute, non concernendo aliquem modum ſignificandi in ipſo ſignificato, quod eſt, q. obiectũ intellectus quamuis oporteat in conſignificato ſemper modum creaturæ accipere ex parte ipſius intellectus, qui natus eſt ex rebus ſenſibilibus accipere conuenientem intelligendi modum: & hæc propric dicuntur de deo, vt dictum eſt.

In cor. art.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſapientia creata magis differt a ſapientia increata quantum ad eſſe, quod conſiſtit in modo habendi, quam floritio prati a riſu hominis, ſed quantum ad rationem a qua imponitur nomen, magis conueniunt, quia illa ratio eſt vna ſecundum analogiam, per prius in deo, per poſterius in creaturis exiſtens. Et ſecundum talem rationem ſignificatam in nomine, magis attenditur veritas, & proprietas locutionis, quàm quantum ad modum ſignificandi, qui datur ex cõſequenti intelligi per nomen.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quandocunque conditio corporalis importatur a principali ſignificato, non poteſt nomen dici de Deo niſi metaphorice, ſed hoc quod in modo ſignificandi importetur aliqua imperfectio, quæ deo non competit, non facit prædicationem eſſe falſam vel impropriam, ſed imperfectam: & propter hoc dictum eſt, quòd nullum nomen perfecte deum repræſentat.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus habeat tantum vnum nomen.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd deus non habeat niſi vnum nomen. Nomen enim debet reſpondere rei ſignificatę per nomen, cum ſicut dicit Hilar. rei ſit ſermo ſubiectus: ſed in deo eſt ſumma vnitas, ſine aliqua diuerſitate. ergo non nominatur niſi vno nomine.

1. cont. g. cap. 3 a
4. de Trini. ante med.

¶ 2 Præterea. Non eſt niſi duplex modus prędicandi in diuinis, ſcilicet vel ſubſtantialiter, vel relatiue, ſed nomina non poſſunt diuerſificari niſi vel quantum ad id quod ſignificatur, vel quantum ad modum ſignificandi, ergo videtur quòd, vel tantum vnum debeat eſſe propter vnitatem rei, vel ad plus duo propter duos modos prædicandi.

A ¶ 3 Præt. Si dicas quòd pluralitas nominum diuinorum eſt, ſecundum quòd ex diuerſis creaturis nominatur.

¶ Contra. Ipſe deus eſt principium a quo effectiue & exemplariter eſt omnis creatura. Si ergo ſecundum diuerſitatem creaturarum multiplicantur diuina nomina, tunc omniũ creaturarum nomina de ipſo dici poſſent, qđ falſum eſt. ergo videtur quòd ex creaturis non ſit diuerſitas diuinorum nominũ.

¶ 4 Si di. quòd multiplicantur, ſecundum rationem tantum.

¶ Contra. Diuerſitas rationis eſt diuerſitas, ſecundum intellectum, ſed diuerſitas intellectus imponentis nomina niſi ſubſit aliquod diuerſum in re, non cauſat multitudinẽ nominum, niſi ſecundum quòd nomina ſynonyma multiplicantur. ergo ſecundum hoc, omnia nomina diuina, eſſent ſynonyma, quod Cõment. expreſſe negat in 11. Metaphyſ. dicens, quòd hæc nomina viuens, & vita, non differunt in deo ſicut nomina ſynonyma, multo minus viuens & ſapiens: & ita videtur, quòd non differant diuina nomina, ſecundum acceptionem intellectus ſignificantis tantum, & ſic idem quod prius.

†Ibid. c. 10.

Tex. co. 39. & 51.

CONTRA, eſt qđ in ſcriptura dicitur. Inueniuntur de ipſo multa nomina diuina.

¶ Præte. Nullum nomen ſufficit ad exprimendam diuinam perfectionem: ſed aliquid perfectionis datur nobis intelligi p vnum nomen quod non datur per aliud. ergo videtur, quòd vt magis nobis diuina perfectio innoteſcat, quòd pluribus nominibus a nobis nominandus ſit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd multiplicitas nominum poteſt dupliciter cõtingere. Vel ex parte intellectus, quia cum nomina exprimant intellectum, contingit vnum & idem diuerſis nominibus ſignificari, ſecundum quòd diuerſimode in intellectu accipi poteſt. Et inde eſt, quòd deum poſſumus nominare, & ſecundum quòd in ſe eſt, & ſecundum id quod eſt ad creaturas ſe habens. Et hoc dupliciter, vel ſecundum negationes quibus conditiones creaturarum a deo remouentur: et inde veniunt nomina negatiua, quæ multiplicationem recipiunt ex creaturarum conditionibus, quæ de deo negantur, & præcipue quæ conſequuntur vniuerſaliter omnem creaturam, vt immenſus, increatus &c. vel ſecundum relationem Dei ad creaturam, quę tamen realiter in Deo non eſt, ſed in creatura: et inde veniunt illa nomina diuina, quæ important habitudinem ad creaturam, vt dominus, rex, & huiuſmodi.

¶ Item, Multiplicitas nominum poteſt contingere ex parte rei ſecundum quòd nomina rem ſignificant: et inde veniunt nomina exprimentia id quod in deo eſt. In Deo autem non eſt inuenire aliquam realem diſtinctionem niſi perſonarum, quæ ſunt tres res, & inde venit multiplicitas nominum perſonaliũ ſignificantium tres res. Sed præter hoc eſt etiam in deo inuenire diſtinctionem rationum, quæ realiter & vere in ipſo ſunt, ſicut ratio ſapientiæ & bonitatis, & huiuſmodi. Quæ quidem omnia ſunt vnum re & differunt ratione, quæ ſaluatur in proprietate & veritate, ita prout dicim^9 Deum vere eſſe ſapientẽ, & bonum, & non tantum in intellectu ratiocinantis: et inde veniunt diuerſa nomina attributorum, quæ omnia, quamuis ſignificent unam rem, non tamen ſignificant unam, ſecundum unam rationem: & ideo non ſunt ſynonyma.

ET PER hoc patet reſponſio ad primum, quia quàmuis ſit unitas in re eſſentiali, eſt tamen pluralitas in re perſonali, & in rationibus quibus diuerſimode una eſſentia ſignificari poteſt, & in diuerſa acceptione intellectus, ſecundum quæ omnia diuina nomina multiplicantur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd aliter diuiditur æquiuocum, analogum, & uniuocum. Aequiuocum enim diuiditur, ſecundũ res ſignificatas. Vniuocum uero diuiditur ſecundum differentias. Sed analogum diuiditur ſecundum diuerſos modos. Vnde cum ens prædicetur analogice de 10. generibus, diuiditur in ea, ſecundum

ſm diuerſos modos. Vnde vnicuiq; generi, debet proprius modus pdicandi. Et quia in diuinis non ſaluantur niſi duo genera quantum ad rõnem rõem generis, ſ. ſubſtantia, & ad aliquid, & ideo dicuntur in diuinis duo modi pdicandi. Vnumquodque aũt genus diuiditur vniuoce in ſpecies contentas ſub genere, & ideo ſpeciebus non debetur proprius modus prædicandi. Et pp hoc quis quædã contenta in pdicamẽto qualitatis dicant de deo ſm rationem ſpeciei, nõ tñ afferũt nouum modum pdicãdi, & ſi afferunt nouam rõnem ſignificãdi: vnde quis in deo non ſint niſi duo modi pdicandi, ſunt tñ plures rõnes ſignificandi ſm quas diuina nomina multiplicari poſſunt.

†Ibidem.

Quòd deus magnus eſt, ea magnitudine quæ deus eſt, ſic de bonitate, & de omnibus quæ ſecundũ ſubſtantiam dicuntur.

DEus.n. non eſt magnus ea magnitudine, quæ non eſt quod ipſe, vt quaſi particeps eius ſit, alioqn maior eſſet illa magnitudo, q̃ deus. Deo autem non eſt aliquid maius, ea ergo magnitudine magnus eſt, qua ipſe eſt. Ideoque nec tres magnitudines dicimus, ſed vnam magnitudinem, nec tres magnos, ſed vnum magnũ, quia non participatione magnitudinis deus magnus eſt, ſed ſeipſo magno magnus eſt, qa ipſe eſt ſua magnitudo. Ita & de bonitate, & æternitate, & omnipotẽtia dei dicendum eſt, & de omnibus omnino quæ de deo poſſunt pnuntiari ſubſtantialiter, quib' ad ſeipſum dicitur, non tranſlatiue, ac per ſimilitudinem, ſed proprie: ſi tñ de illo pprie aliquid ore hominis dici põt. Ecce aperte docuit, q nomina vnitatem diuinæ maieſtatis ſi-

G

Iu cor. arti.

¶ Ad tertium dicendum. q vt patet ex pdictis: quędã nomina dicuntur proprie de deo, quæ quantum ad ſignificata per prius ſunt in deo q̃ in creaturis, vt bonitas, ſapientia, & hmõdi. Et horum diuerſitas non ſumitur per reſpectum ad creaturas, immo potius econuerſu: Quia ex hoc q ratio ſapientiæ & bonitatis differt in deo diuerſificatur in creatis bonitas, & ſapientia, nõ tñ ratione, ſed ẽt re. Sed verum eſt, q diuerſitas talium nominũ prout pdicantur de deo, innoteſcit nobis ex diuerſitate eorum in creaturis. Quędã vero nomina pdicantur de ipſo tranſumptiue, & hæc multiplicantur ſm diuerſas creaturas, quarũ nomina in deũ tranſumuntur. nec tñ oportet q ex omnibus nominibus creaturarũ ſignificetur. Quædã enim ſunt, quæ important deformitatẽ & defectum, cuius deus nõ eſt author, & pcipue ſi ſit defectus culpę. Vnde nõ poſſumus dicere deũ peccatorẽ, vel diabolum, quod eſt nomẽ naturæ deprauatæ, q̃uis trãſumptiuę dicatur leo, vel agnus, vel etiã iratus. H

¶ Ad quartũ dicẽdum, q differunt nomina attributorum, ſm rõnem, non tñ, quæ ſit ſolũ in ratiocinante, ſed quæ ſoluatur in ipſa re, ſm veritatẽ & proprietatẽ rei. Quod ſic patet. Omnia enim huiuſmodi dicuntur de deo, & creaturis non ęquiuocẽ, ſed ſm vnam rõnem analogice, vnde cum in creatura ratio ſapientiæ non ſit ratio bonitatis, oportet q ẽt hoc in deo ſit verum. Sed in hoc differt, q in deo idem ſunt re, in creaturis autẽ differunt re & non rõne, & qualiter poſſit eſſe ſuppa dictum eſt.

In reſponſione ad tertium pcedẽtis arti.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum diuiſio nominũ dei poſita ab Amb. ſit inſufficiẽs.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, q diuiſio Amb. ſit inſufficiens. Trinitas enim & perſona ſunt quædam diuina nomina, quæ nec pertinent ad vnitatẽ maieſtatis, nec proprie alicui pſonę cõueniũt, nec traſlatiue d deo dicunt. ergo etc.

Ambr in litera Magri.

¶ 2 Præt. Quædam nomina ſunt, quæ dicuntur de deo negatiue. vt increatus immenſus. Hæc autem cum nihil de deo prędicent, nec ad proprietatem perſonarũ pertinere videtur, nec ad maieſtatem deitatis. conſtat ẽt, q nec tranſlatiue dicũtur, quia non conueniunt creaturis, vt ex eis in diuinam prædicationem tranſumantur. ergo videtur, q diuiſio ſit inſufficiens.

¶ 3 Item. Maieſtas deitatis & proprietas perſonalis conſtat, q ęterna ſunt: ſed quædam dicuntur de deo ex tempore, vt dominus & huiuſmodi. ergo videtur, q nec ad maieſtatẽ deitatis pertinent, nec ad proprietatem perſonalem: conſtat ẽt quòd nec tranſlatiue dicuntur, videtur igitur, q ſnõ diuiſione Ambro. nõ continentur. ergo inſufficiens eſt.

¶ 4 Præt. Dama. ponit aliam diuiſionem diuinorũ nominũ dicens q quędam ſignificant pelagus ſubæ infinitum, & non quid eſt, vt hoc nomen, qui eſt. Quoddam autẽ eſt nomẽ operationis, vt deus. Quædã aũt ſignificant id quod aſſequitur ſubſtantiam, vt iuſtus, bonus, & huiuſmodi: quędam vero habitudinem ad ea, a quibus diſtinguitur. ſ. ad creaturas, quædam ſignificant id quod nõ eſt, vt incorporeus, immenſus, & huiuſmodi.

Dama. de fide ort. c. 12

¶ 5 Item Diony. ponit multiplicem diuiſionem diuinorum nominum. Magiſter autem in litera ſuper trimembrẽ diuiſionum Ambro. inducit alias tres differentias diuinorum nominum, & efficiuntur in vniuerſo. 6. Quæritur ergo de aſſignatione harum diuiſionum.

c. 1. de diui. nomi.

F RESPONDEO. Dicendum, quòd prima diuiſio trimembris, quæ in litera ponitur, ſufficienter comprehendit omnia diuina nomina, & eſt trium ſanctorum Auguſt. Ambro. Diony. Ipſe enim met diuidit diuina nomina in ea, quæ tranſlatiue dicuntur, quæ appellat ſymbolicam theologiam, & in ea quę proprie dicuntur, quæ ſcilicet per prius in deo ſunt, & hoc diuidit in vnicam theologiam, quantum .ſ. ad ea, que prædicantur de tribus perſonis cõmuniter, & in diſcretam theologiam quantum ad ea, quę ad ſingulas perſonas pertinent. Ex quo etiam patet in promptu ſufficientia huius diuiſionis, quia deus, vel nominatur per id, quod prius in ipſo eſt, & p poſterius in creaturis, vel per ſimilitudinem a creaturis ſumptam. Si ſecũdo modo, ſic ſunt ea quę tranſlatiue dicuntur. Si primo modo, hoc erit dupliciter: illud enim quod per prius in deo eſt, vel eſt commune, & ſic pertinet ad maieſtatis vnitatem: uel eſt proprium perſonæ, & ſic pertinet ad diſtinctionem trinitatis.

AD PRIMVM. Ergo dicendum, quòd hoc nomen trinitas, quàmuis non explicite dicat proprium alicuius perſonæ, tamen implicite includit omnia propria perſonarum, inquantũ eſt quaſi collectiuum perſonarum. Similiter etiam hoc nomen perſona, quàmuis non imponatur ab aliqua proprietate perſonali ſpeciali, imponitur tamen a perſonalitate, quæ dicit proprietatem in communi, & quodammodo etiam dicit ſubſtantiam, vt infra patebit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd negatio quælibet cauſatur ex aliqua affirmatione. Et ſic etiam in diuinis ratio negatiuorum nominum, fundatur ſupra rationem affirmatiuorum, ſicut hoc quod dicitur incorporeus, fundatur ſuper hoc quod eſt eſſe ſimplex. Vnde patet, quòd nomina negatiua reducuntur ad vnitatem eſſentię, ſicut increatus, & immenſus. Vel ad diſtinctionem perſonarum, ſicut ingenitus. Diſt. 26. q. 1. arti. 2.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis huiuſmodi nomina non ponãt aliquid temporaliter in deo, quia relationes illæ temporales, realiter in creaturis ſunt, & in deo ſolum ſecundum rationem, tamen inquantum innaſcuntur ex operationibus dei i creaturas, dant intelligere aliquid quod in deo eſt abſolute, ſicut relatio dominij dat intelligere in deo poteſtatem, qua vniuerſam creaturam gubernat. Vnde patet etiam, quòd iſta nomina reducuntur ad illa, quæ pertinent ad vnitatem maieſtatis, ſicut creator, dominus, & huiuſmodi: Vel ad diſtinctionem perſonarum, ſicut miſſus, incarnatus, & huiuſmodi.

I

¶ Ad quartum dicendum, quòd diuiſio Dama. reſpicit tantum vnum membrum prædictæ diuiſionis. omnia enim quæ ponit pertinent ad vnitatem maieſtatis. Vnitas autem maieſtatis, poteſt nominari dupliciter, vt patet ex dictis, Vel ſecundum id quod in deo eſt, vel ſecundum acceptionem intellectus, qui accipit ipſum ſecundum aliquam comparationem ad creaturam. Si nominetur deus quantum ad id quod in ipſo eſt, erit triplex diuerſitas nominum, ſecundum tria, quę in vnaquaque re inueniuntur, ſcilicet eſſentia, virtus, & operatio, quæ quidem in alijs realiter differunt, in ipſo autem ſunt vnũ re, & diſtincta, ratione. Et ſecundum eſſentiam accipitur hoc nomen qui eſt, & ſecundum virtutem, accipiuntur ea quæ in habent, per modum aſſequentium ſubſtantiam, vt iuſtus, ſapiens, & huiuſmodi, et ſecundum operationem nomina operationis vt deus. Si autem nominetur deus per acceptionem intellectus in comparationem ad creaturam, & hoc erit dupliciter. Vel inquantum ea quæ ſunt creaturæ remouentur ab ipſa, & ſic erunt nomina negatiua. Vel ſecundum quòd importatur in nominibus aliquis reſpectus cauſalitatis ad creaturam, cuius conditiones a deo remouentur. & ſic erunt illa nomina quæ important habitudinem ad alia, a quibus deus diſtinguitur per eſſentiam. Diuiſio autem diuinorum nominum, quam Dionyſius ponit patet, ex prędictis, quòd eſt eadem cum diuiſione Ambroſ. niſi quòd Dionyſ. vlterius nomina pertinentia ad vnitatem, maieſtatis, multiplicat ſecundum diuerſas

Arti. añdic.

K

In cor. arti.

diuerſas proceſſiones in creaturis repertas, quibus nominatur deus illis perfectionibus per prius in Deo exiſtentibus, vt bonus, ſapiēs, exiſtēs, & huiuſmodi. Magiſter autem in tribus differentiis, quas addit, ſpecificat diuiſionem Ambr. quantum ad quoſdam ſpeciales modos, qui tamen poſſunt reduci ad diuiſionem Ambr. Quod enim pertinet ad ꝓprietates deitatis, vel nominat determinate proprium alicuius perſonæ, vt pater, & filius: vel colligit omnia propria perſonarum, vt hoc nomen Trinitas, qđ ſignificat proprietatem perſonæ ſecundum quendam ſpecialem modum. Similiter etiam quæ
† Ibid.c.17. pertinent ad vnitatem maieſtatis, & ꝓprietatem diuinitatis conueniunt Deo vel ab æterno, vel ex tempore. Si ex tē pore: vel dicuntur relatiue ſecundum nomen, vt dominus, miſſus, & huiuſmodi: vel non referuntur ad aliud ſecundum nomen, vt incarnatus, & huiuſmodi. Et ſic patet, quòd ea quæ Magiſter addit, continētur in diuiſione Ambr. per reductionem: non tamen ſimplex, ſed
In cor. arti. ſecundum quid, vt patet ex dictis.

gnificantia, & ad ſe dicuntur de deo, ideſt ſine relatione, & de omnibus perſonis communiter, & de ſingulis diuiſim dicuntur, nec pluraliter, ſed ſingulariter in ſumma accipiuntur. Illa vero nomina, quę proprie ad ſingulas pertinent perſonas, relatiue non ſubſtantialiter dicūtur. Quòd enim proprie ſingula in Trinitate perſona dicitur, vt ait Aug. in eodē,† nullo modo ad ſeipſam, ſed ad aliam inuicem, vel ad creaturā dicitur. Et ideo relatiue, non ſubſtantialiter dici manifeſtum eſt.

EXPOSITIO TEXTVS.

Differendum nobis videtur de nominum &c.} Videtur quòd hoc ad ipſum non pertineat: quia non eſt eiuſdem ſcientię conſiderare res & nomina. Sed dicendum, quòd vt ſupradictum eſt, theologia in-
In prol. artic. 3. quantum eſt principalis omnium ſcientiarum aliquid in ſe habet de omnibus ſcientijs. Et ideo non ſolum res, ſed nominum ſignificationes pertractat: quia ad ſalutē conſequēdam non ſolum eſt neceſſaria fides de veritate rerum; ſed etiam vocalis confeſſio per nomina. Ro. 10. Corde creditur ad iuſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem. {Similitudinis vero ſplendor &c.} videtur hoc eſſe falſum: quia ſecundū Aug.
Super Gen. ad literam. lib. 4. c. 28. m. 3. lux magis proprie dicitur in ſpiritualibus quàm in corporalibus: & ita ſplendor non cōtinetur inter metaphorica. Sed dicendum, quòd lux quantum ad rem ſignificatā proprie eſt in corporalibus nec in ſpiritualibus, niſi metaphorice dicitur: ſed quantum ad rationem a qua nomen imponitur quæ conſiſtit in manifeſtatione, magis proprie eſt in ſpiritualibus: ſed hoc me-
D
Diſt. 13. q. vnic. arti. 2. lius dicetur in ſecundo. {Vt incarnatus humanatus &c.} hoc dicitur: quia ſecundum nomen ad aliud nomen non referuntur quamuis implicitam relationem contineant, ſecundū quòd vnionem in ſuo intellectu includunt. {Sciendū eſt igitur &c.} Hic ponit quaſdā regulas de nominibus pertinentibus ad vnitatem eſſentiæ: & quaſdam de proprietatibus pertinentibus ad proprietatem perſonarum. De pertinentibus ad vnitatem eſſentiæ ponit quatuor. Prima eſt, quòd ad ſe, & abſolute dicuntur. Secunda, quòd ſignificant ſubſtantiam. Tertia, quòd de ſingulis perſonis dicuntur. Quarta, quòd de omnibus ſunt dicenda in ſingulari & non in plurali. De pertinentibus ad proprietatem perſonarum ponit tres. Prima eſt, quòd relatiue dicuntur. Secū
E da, quòd non prædicant diuinam ſubſtantiam. Tertia eſt, quòd non de omnibus perſonis dicuntur. {Quæ vnitatem eſſentiæ ſignificant ad ſe dicuntur.} Contra: dominus relatiue dicitur, & tamen ad eſſentiæ vnitatem pertinet. Sed dicendum, quòd non importat relationem, quæ realiter in Deo ſit, ſed ſecūdum
Diſt. 30. q. vnic. arti. 3. rationem tantum, vt infra dicetur. {Quod ad aliquid dicitur non ſubſtantialiter &c.} videtur hoc eſſe falſum, quia relationes in diuinis ſunt ipſa diuina eſſentia. Sed dicendum, quòd realiter quidem ſunt ipſa diuina eſſentia, ſed ſecundum rationē nō. Et quia ſaluantur in diuinis ſecundum rationem generis, ideo retinent ſpecialem modum, qui debetur ipſi generi, & non ſpeciei. Alia vero, vt bonitas, & ſapientia, quamuis ſecundum rationem ab eſſentia differant, quia tamen ratio generis quam conſequitur modus prædicandi in diuinis non ſaluatur, ideo ſecundum modum prædicandi a ſubſtantia non differunt, ſed ſubſtātialiter prædicātur. {Non tamen tres magni &c.} hoc intelligendum eſt ſi ſubſtantiue ſumatur. Si autem adiectiue, ſic prædicari poteſt pluraliter, quia numerū a ſuppoſitis trahit. {Deus. n.

A nō eſt magnus &c.} hic vult probare, quòd magnitudo de Deo ſubſtantialiter dicatur: quod enim ſubſtantialiter non eſt magnum, magnum dicitur participatione alicuius magnitudinis, quę ſubſtantia non eſt, ſed illa magnitudo, cuius participatione aliud magnum dr maior eſt eo, quod per ipſum magnū dicitur.

DISTINC. XXIII.

A

De hoc nomine quod eſt perſona, quod cum ſecundum ſubſtantiam dicatur, tamen pluraliter non ſingulariter in ſumma accipitur.

B PRAEDICTIS adiiciendum eſt, quòd cū omnia nomina, quæ ſecūdum ſubſtantiam de Deo dicūtur, ſingulariter, & non pluraliter de omnibus in ſumma dicātur perſonis, vt ſupra oſtenſum eſt: *d* Eſt tn̄ vnū nomen. ſ. perſo-

ergo omni eo, qđ non ſubſtantialiter magnum eſt, aliquid maius eſt: Deo autē nihil eſt maius. ergo ipſe ſubſtantialiter magnus eſt. Sed vr, quòd hæc ratio non valeat, quia concretum de abſtracto nō prędicatur, vt album de albedine. Vnde nō videtur, vt ex eo, quòd dicitur magnū accidētaliter, maior ſua magnitudo dicatur. Et prætereain eadem magnitudine non eſt accipere maius, vel minus, illud autem quod participat magnitudine, nō habet niſi magnitudinem participatam. ergo non poteſt dici minor, quàm ſit ipſa magnitudo. Eſt dicendum, quòd Aug. vult hanc rationem cōmuniter concludere de omnibus, quæ de Deo dicuntur in aliis rebus accidens ſignificantibus: & ideo oportet aſſumere hoc pro medio, quòd abſtractum prædicetur magis, † Diſt. 22.
C quàm concretum. Hoc autem ſic intelligendum eſt, vt dicatur id eſſe maius, quòd verius rationem magnitudinis habet: & ſimiliter albius, non quod plus habet de albedine, vel quod magis proprie album: ſed cui verius conuenit ratio albedinis. Semper autem principalior prædicatio eſt, quæ eſt per eſſentiam, quàm quæ eſt per participationem. Et ideo albedo, quæ recipit prædicationem albedinis vere per modum eſſentialem, vt dicatur albedo eſt albedo, dicitur magis vere prędicationem albedinis recipere, quàm res alba, quamuis nō eodem modo recipiat, quia rem albam dicimus albam, ſed albedinem dicimus albedinem. Nō enim quod eſt in cauſato, oportet eſſe in cauſa eodem modo, ſed eminentiori, & ſic exponit Diony. 2. c. de di. no. ſic dicens. Viuere ſi quis dicat vitam. aut illuminari lumen, nō recte ſecundum meam rationem dicit, ſed ſecundum alium modum iſta dicūtur, quia abundanter, & ſubſtantialiter ea, quæ ſunt cauſatorum, prius inſunt cauſis, & dicit cauſam vitam, vel lumen: circa fin.
D cauſatum viuens, vel illuminatum.

DISTINCTIO XXIII.

DIVISIO TEXTVS.

POSITA diuiſione nominum diuinorum. Hic excludit Magiſter quoddam nomen a generalitate nominum, ſcilicet hoc nomen perſona, quod quidem ſecundum ſubſtantiā dicitur, tamen pluraliter prædicatur. Et diuiditur in partes duas. In prima, ponit exceptionē. In ſecunda, inquirit exceptionis rationē, ibi: {Ideo oritur hic.} Circa primum duo facit. Primo, excipit hoc nomē perſona ab aliis diuinis nominibus, quæ ſecundum ſubſtantiam dicuntur. Et quia nihil poteſt excipi ab aliquibus, niſi in illis cōtineatur, Secundo, oſtēdit hoc nomen perſona, ſignificare ſubſtantiā, ibi:
E {Quòd aūt perſona &c.} {Ideo hic oritur} Hic inquirit rōnem exceptionis, & diuiditur in partes duas. In prima, inquirit quare hoc nomen perſona, de pluribꝰ perſonis pluraliter ꝑdicetur. Secundo, inquirit quare alia eſſentialia noia pluraliter non prędicentur, ibi: {Sed quare hic enim dicamus &c.} Circa primum duo facit. Primo, mouet quæſtionem. Secūdo, ponit reſpōſionē, ibi: {Quod volumus.} Vbi duo facit. Primo, oſtendit neceſſitatē imminentē Latinis, quare oportet aliquod nomē ſm ſubſtātiā dictū pluraliter ꝑdicari. ſ. hoc nomen perſona. Scđo, oſtēdit eandē neceſſitatem Græcis imminere, vt nomen ſignificans ſubſtantiam pluraliter prædicetur. ſ. hypoſtaſis, ibi: {Qua neceſſitate &c.} {Sed quærit hic.} Hic inquirit rationem, quare alia nomina eſſentialia, non prædicentur pluraliter. Et primo, inquirit de hoc nomine eſſentia, ibi: {Verū & hic.} Et circa hoc duo facit. Primo, aſſignat rationē. Secūdo, probat quoddam quod in ratione ſuppoſuerat, quòd in Deo nō eſt diuerſitas, propter qđ eſſentia pluraliter non prædicatur, nec ſingularitas, propter qđ perſona in plurali prædicatur, ibi: {Iam ſufficienter vt puto.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quatuor queruntur.

Primo, De diſtinctione horum nominum eſſentia, ſubſiſtentia, ſubſtantia, & perſona: & de nominibus eis in Græco reſpondentibus, quæ ſunt vſia, vſioſis, hypoſtaſis, proſopon.

Secundo. Vtrum nomen perſonæ proprie in diuinis dicatur.

Tertio. Vtrum ſignificet ſubſiſtētiã, vel relationem.

Quarto. Si aliquo modo ſubſtantiam ſignificat: verũ pluraliter prædicetur.

na, qnod ſecundum ſubſtãtiam dicitur de ſingulis perſonis, & pluraliter non ſingulariter in ſumma accipiť. Dicimus enim, pater eſt perſona, filius eſt perſona, ſpirituſſanctus eſt perſona, & hoc ſecundum ſubſtantiã dicitur. Nec tamen dicitut, pater, & filius, & ſpirituſſanctus, ſunt vna perſona, ſed tres perſonæ. Hoc ergo nomen excipitut a prędicta regula nominũ, quę ſecundum ſubſtantiam de deo dicuntur, quia cum hoc ad ſe dicatur, & ſecundum ſubſtantiam, pluraliter tamen, non ſingulariter in ſumma accipitnr.

Authoritas, quòd perſona ad ſe dicatur, & ſecundum ſubſtantiam.

QVòd autem perſona ſecundum ſubſtãtiam dicatnr Aug. oſtendit in ſeptimo lib. de Trin.† dicēs. Non eſt aliud deum eſſe, aliud perſonã eſſe, ſed omnino idem. Item in hac Trinitate cum dicimus perſonam patris: nõ aliud dicimus, quàm ſnbſtantiam patris. Quocirca, vt ſubſtantia patris ipſe pater eſt, non quo pater eſt, ſed quo eſt, ita & perſona patris, non aliud quàm ipſe pater eſt. Ad ſe quippe dicitur perſona, non ad filium, vel ſpiritum ſanctum, ſicut ad ſe deus dicitur, & magnus, & bonus, & iuſtus, & huiuſmodi. Et quemadmodum hoc illi eſt eſſe, quod deum eſſe, quod magnum eſſe,
G qnod bonnm eſſe, ita hoc eſt illi eſſe, quod perſonam eſſe. Ecce expreſſe habes, quòd perſona ſecundum ſubſtantiam dicitur, vt cum dicitur, pater eſt perſona, hic ſit ſenſus. Pater eſt diuina eſſentia. Similiter cum dicitur, filius eſt perſona, ſpirituſſanctus eſt perſona, ideſt eſſentia diuina.

Cur pater, et filius, & ſpirituſſanctus, non dicantur una perſona, ut una ſubſtantia, & unus Deus.

H

DE Deo oritur hic quęſtio difficilis quidem, ſed non inutilis, qua quæritur. Cut non dicantut hi tres vna perſona, ſicut vna eſſentia, & vnus deus? quam quęſtionem Auguſtinus diligenter tractat, atque congrue explicat in ſeptimo lib. de Trin.† ita dicens.

† Lib. 7. de Trinit. c. 6. to. 3.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum ſubſtantia, ſubſiſtentia, eſſentia perſona dicta de Deo ſint ſynonima.

t. p. q. 13. artic. 4. & 1. d. 2. q. 1. 3. Et de poté. q. 7. artic. 6. Et 1. cont. cap. 36. † c. 6. to. 3. Boe. in princip. prædic. ſubſtan. *ouſia*

AD PRIMUM ſic proceditur. Videtur, quòd dicta nomina nullam diſtinctionem habeãt: ſed ſint quaſi ſynonyma. Sicut enim Boe. dicit in commen. ſuper prædicamenta. Vſia ſignificat ſubſtantiam compoſitam: ſed ſubſtantia compoſira eſt indiuiduum ſubſiſtēs in genere ſnbſtantię, quod ſignificatur nomine ſubſtantiæ, vel hypoſtaſis, vel perſonæ. ergo videtur, quòd hoc nomen eſſentia, vel vſia, nou differant ſecundum ſignificationem ab alus.
I

¶ 2 Prætet. Non ſubſiſtit, niſi illud, qnod habet in ſe eſſe cõpletum: ſed eſſe completum nõ inuenitur, niſi in particulari, quia vniuerſalia non habent eſſe præter particularia, niſi in anima, quod eſt eſſe incompletum. Cum igitur particulare in genere ſubſtantiæ dicatur hypoſtaſis, vel ſubſtantia prima, videť, quòd ſubſiſtentia ſit idem quod ſubſtantia.

¶ 3 Prętet. Cum vtrumqne importet poſitionem alicuius ſub aliquo. ergo idem quod prius.

Ante med. ¶ 4 Item. Boe. lib. de dua. nat. dicit, ꝙ hoc noĩe hypoſtaſis, non vtuntur Græci, niſi pro indiuiduo rationalis naturæ: ſed indiuiduum rationalis naturæ dř perſona. ergo videtur, quòd hypoſtaſis, & proſopon, vel ſubſtantia, & perſona ſint omnino idem.

¶ 5 Præt. Sicut Græci dicũt tres hypoſtaſes, ita nos dicimus tres ſubſiſtentias: non aũt tres ſnbſtantias dicimus, ſicut ipſi tres vſioſes. ergo videtur, quòd idem ſit ſubſiſtentia apud nos, quod hypoſtaſis apud Græcos, cuius contrariũ Boe. dicit lib. de dua. nat.
K

Ibidem. IN CONTRARIVM eſt authoritas Boe. lib. de dua. nat. in vna perſona Chriſti, qui ſignificationes horũ noĩum diſtinguit. Et etiam authoritas Mar. Tulij, quam ibi Boe. inducit.

RESPONDEO, Dicēdum, quod quatuor dicta noĩa ſm ſignificationem differunt. Sed horum differentia differenter a diuerſis aſſignatur. Quidam. n. ſumunt horum differentiam ex hoc, ꝙ in diuinis eſt aliquid cõe, & aliqnid diſtinctũ. Et cõe põt ſignificari, vt quo eſt, & ſic eſt eſſentia. Vel vt quod eſt, & ſic eſt ſubſiſtentia: vel aliter, quia Deus põt ſignificari, inquantum dat oĩbus eſſe, & ſic dř eſſentia: vel inquantũ habet eſſe ſufficiēs nullo indigens, & ſic dř ſubſiſtentia. Diſtinctum ſimiliter poteſt ſignificari, vel in concretione: & ſic eſt nomen perſonæ, vel in abſtractione, & ſic eſt nomen hypoſtaſis: vel aliter, quia põt ſignificari, vt diſtinguibile, & ſic ſignificatur nomine hypoſtaſis: vel vt
F diſtinctum, & ſic ſignificatur nomine perſonæ. Vel aliter, quia vel ſignatur vt diſtinctũ aliqua proprietate determinata ad nobilitatem pertinente, & ſic eſt nomen perſonæ: vel diſtinctũ abſolute quacunq; proprietate, & ſic eſt nomen hypoſtaſis: ſed iſte modus non ſoluit quæſtionem, quia ſi etiam nulla eſſet diſtinctio ĩ diuinis, adhuc iſta nomina dicerentur de Deo, & non idem ſignificarent, ſicut nomina ſynonyma. Et præterea etiam quantum ad quædam, falſum eſt. non. n. dicitur Deus eſſentia ex eo, quòd det eſſe, ſicut nec ſapiēs ex eo, quòd dat ſapientiam. quinimmo econuerſo: ex eo, quòd Deus eſſentiam habet, eſſe in creaturas infundit, & ſic de alijs: ſicut ẽt ignis ex hoc, quòd calorem habet, calefacit, & non econuerſo, quamuis diuina ſapientia, & eſſentia per eſſe, & cognoſcere creaturę cummunicatum nobis innoteſcat. Similiter etiã in diuinis cum Deus ſit actus purus, nun permiſtus potentiæ, non eſt aliquid in eo ſignificabile per modũ potentiæ non coniunctę actui, & actus vt diſtinguibile, & diſtinctũ. Nec iterum verum eſt, quòd hoc nomẽ hypoſtaſis, ſignificet id quod proprium eſt in abſtractione. Hoc enim modo ſignificatur nomine proprietatis, ſicut nomine paternitatis, quæ ſignificatur non vt hypoſtaſis, ſed vt in hypoſtaſi ens. Alij ſumunt dřiam horum nominũ ſm diſtinctionē rationis, quo eſt, & quod eſt. Quorũ quidam dicunt, ꝙ tria horum ſignificant, quo eſt vel ſubſtantiã ſuppoſiti, ita ꝙ eſſentia ſignificat ſubſtãtiam, ſiue naturam generis: ſubſiſtentia naturam ſpeciei: hypoſtaſis naturã indiuiduałē: & quartum. ſ. perſona ſumitur ſm id, quod eſt, & ſignificat ſubam quæ eſt ſuppoſitum. Alij dicunt ecõuerſo, ꝙ vnũ ſignificat. quo eſt. ſ. eſſentia, & tria ſignificant, quod eſt diuerſimode, q̃a hoc nomen ſubſtantia, ſignificat quod eſt per reſpectum ad natura, vel eſſentiã. Hoc nomen ſubſiſtentia, ſignificat q̃d eſt per reſpectum ad indiuiduationē: ſed hoc nomen perſona, ponit ſpecialē rõnē ad ꝓprietatem pertinenſē ad dignitatē: ſed de primis duobus eſt econuerſo ſm Boe. hęc. n. dřia ſumpta eſt ſm Aug. & Hier. Alij dicunt, ꝙ duo ſignificãt quo eſt, eſſentia quidem ſignificat, quo eſt, vel naturam cõem, prout non eſt prædicabilis, vt conſideratur, cum dicitur homo eſt ſpecies. Sed ſubſiſtentia ſignificat naturam cõem, vt prędicabilis eſt ſecundum Boe. Alia duo ſignificant quod eſt, & eo modo differunt, ſicut in proximo dictũ eſt. Sed quia quodlibet horum nominum præter hoc nomen, perſona, inuenitur quandoq; poni pro quo eſt: & quandoq; poni ꝓ quod eſt: ideo nõ vř eſſe eſſentialis diſtinctio eorum ſm aliquẽ dictorum modorum. Ideo aliter dicēdũ eſt ſm Boet. vt ſumatur dřia horum nominum, eſſentia, ſubſiſtentia, ſubſtantię ſm ſignificationem actuum, a quibus imponuntur. ſ. eſſe, ſubſiſtere, ſubſtare. Patet. n. ꝙ eſſe commune quoddam eſt, & non determinat aliquem modum eſſendi: ſubſiſtere autem dicit determinatum modum eſſendi: prout. ſ. aliquid eſt ens per ſe, non in alio, ſicut accidens: ſubſtare autē idem eſt quod ſub alio poni. Inde patet, quòd eſſe dicit id, quod eſt cõe omnibus generibus: ſed ſubſiſtere, & ſubſtare id, quod eſt proprium primo prędicamento ſm duo, quæ ſibi cõueniunt, quòd ſcilicet ſit ens in ſe completum. & iterum quòd omnibus alijs ſubſternatur accidentibus. ſ. quæ in ſubſtãtia eſſe habent. Vnde dico, quòd eſſentia dicitur, cuius actus

Boe. vbi ſupra.
Secundum Auguſtinũ. Hieronymum expoſition. ſymboli ad Dam. to. 4.
Ibidem.
Vbi ſupra.

Cur non hæc tria ſimul vnam perſonam dicimus, ſicut vnam eſſentiam, & vnũ deum: ſed dicimus tres perſonas, cum tamẽ tres deos, aut tres eſſentias non dicamus? Quia volumus vel vnum aliquod vocabulum ſeruare huic ſignificationi, qua intelligitur Trinitas, ne omnino taceremus interroganti, quid tres eſſent, cum tres eſſe fateamur. Cum ergo quæritur: quid tres? vt ait Auguſt. in 5. lib. de Trinit. † Magna prorſus inopia humanum laborat eloquium, dictum eſt tamen, tres perſonę, non vt illud diceretur, ſed ne taceretur omnino. Non enim rei ineffabilis eminentia, hoc vocabulo explicari valet. Ecce oſtendit, qua neceſſitate dicatur pluraliter perſonę; videlicet vt hoc vno nomine quærentib', de tribus reſpondeamus.

† c. 9. to. 3.

Qua neceſſitate dictum ſit, tres perſonæ a Latinis, & a Græcis tres hypoſtaſes, vel ſubſtantiæ.

QVa neceſſitate, non ſolum Latinus ſermo, ſed etiam Grecus, eadem pene ſuper hac re laborãs nominum penuria coartatur: vnde Auguſt. quid a Grecis vel Latinis neceſſitate de ineffabili Trinitate dictum ſit aperiens in ſeptimo lib. de Trinit. † ait. Loquendi cauſa de ineffabilibus, vt fari aliquo modo poſſemus; dictum eſt a Græcis, vna eſſentia, tres ſubſtantiæ, ideſt vna vſia tres hypoſtaſes. Aliter enim Græci accipiunt ſubſtantiam, quàm Latini. A Latinis autem dictum eſt, vna eſſentia, vel ſubſtantia, tres perſonæ, quia non aliter in ſermone noſtro, ideſt Latino, eſſentia, quàm ſubſtantia ſolet intelligi. Et vt intelligatur ſaltem in ænigmate, placuit ita dici, vt cum quæreretur quid tria ſint, aliquid diceretur, quę tria eſſe fides vera pronuntiat. Cum & patrem non dicit eſſe filium, & ſpiritumſanctum, ſcilicet donum dei, nec patrem dicit eſſe, nec filium. Cum ergo quæritur, quid tria, vel quid tres, conferimus nos ad inueniendum aliquod nomen, quo complectamur hæc tria. Neque occurrit animo, quia ſupereminentia diuinitatis, vſitati eloquij facultatem excedit. Verius enim cogitatur deus quàm dicitur, & verius eſt, quàm cogitatur.

† c. 4. to. 3

actus eſt eſſe, ſubſiſtentia, cuius actus eſt ſubſiſtere: ſubſtantia cuius actus eſt ſubſtare. Hoc autem dicitur dupliciter, ſicut in ſingulis patet. Eſſe enim eſt actus alicuius: vt quod eſt, ſicut calefacere eſt actus calefacientis: & eſt alicuius, vt quo eſt, ſcilicet quo denominatur eſſe, ſicut calefacere eſt actus caloris.

¶ Sciendum eſt autem, quòd ſi aliquid conſequitur aliqua plura conuenientia adinuicem, non poteſt denominari aliquid ſecundum alterum illorum, quãuis etiam illud ſit principium totius, ſed per totum: verbi gratia, ſapor conſequitur calidum, & humidum, prout aliquo modo conueniunt, & quamuis calor ſit principium ſaporis, ſicut effectiuũ, non tamen aliquid denominatur ſapidum a calore, ſed a ſapore, qui complectitur ſimul calidum & humidum aliquo modo cõuenientia. Similiter dico, quòd cum eſſe cõſequitur compoſitionem materiæ, & formæ, quãuis forma ſit principium eſſe: non tamẽ denominatur aliquid ens a forma, ſed a toto: & ideo eſſentia non dicit formam tantum, ſed in compoſitis ex materia, & forma dicit totũ: & hoc eſt dicit quidditas, & natura rei: & ideo dicit Boet. in prædicamẽtis, quòd vſia ſignificat compoſitum ex materia & forma. Sed iſta natura ſit conſiderata, quamuis dicat compoſitum ex materia & forma, non tamen ex hac materia demonſtrata determinatis accidentibus ſubſtante, in qua indiuiduatur forma, quia huiuſmodi compoſitum dicit hoc nomen Sor. hæc autem materia demonſtrata, eſt ſicut recipiens illam naturam communem. Et ideo natura, vel eſſentia ſignificatur dupliciter, ſcilicet vt pars, ſecundum quod natura communis ſumitur cum præciſione cuiuſlibet ad naturam communem non pertinentis. Sic enim materia demonſtrata peruenit in compoſitionem ſingularis[d] demonſtrati, ſicut hoc nomen humanitas: & ſic non prædicatur nec eſt genus, nec eſt ſpecies: ſed ea formaliter denominatur homo. Vel ſignificatur vt totum, ſecundum quod ea, quæ ad naturam communem pertinent, ſine præciſione intelliguntur: ſic enim includitur in potentia etiam materia demonſtrata in natura communi: & ſic ſignificatur hoc nomine homo, & ſignificatur vt quod eſt: Et vtroq; modo inuenitur hoc nomen eſſentia. Vnde quandoq; dicimus Sortem eſſe eſſentiam quandam: quandoque dicimus, quòd eſſentia Sortis non eſt Sor. & ſic patet, quòd eſſentia quandoq; dicitur quo eſt, vt ſignificatur nomine humanitatis, & quandoque quod eſt, vt ſignificatur hoc nomine homo. Similiter etiam ſubſiſtere eſt actus alicuius, vt quod ſubſiſtit, vel vt quo ſubſiſtit. Cum autem ſubſiſtere dicat eſſe determinatum, & tota determinatio eſſendi conſequatur formam, quæ terminus eſt: conſtat, quòd aliquid denominatur ſubſiſtẽs per primam formam, quæ eſt in genere ſubſtantiæ, ſicut album per albedinem, & animatum per animam, & ideo in prædicamentis dicit Boet. quod vſioſis, vel ſubſiſtentia, eſt forma accipiens ſubſiſtentiam, pro quo ſubſiſtitur. Si autem accipiatur ſubſiſtentia pro eo, quod ſubſiſtit, ſic propriè dicitur illud, in quo per prius inuenitur talis natura hoc modo eſſendi. Et cũ per prius inueniatur in ſubſtantia, ſecundum quod ſubſtantia eſt, & deinceps in aliis, ſe-

In princip. præd. ſubſtãtiæ.

D. 1140.

vbi ſupra. οὐσίωσις.

cundum quod propinquius ſe habent ad ſubſtantiam: conſtat, quòd nomen ſubſiſtentiæ per prius conuenit generibus, & ſpeciebus in genere ſubſtantiæ, vt dicit Boe. lib. de dua. natu. & indiuiduis non conuenit habere tale eſſe, niſi inquantum ſunt ſub tali natura communi. Quãuis enim genera, & ſpecies non ſubſiſtant, niſi in indiuiduis quorum eſt eſſe, tamen determinatio eſſendi ſit ex natura, vel quidditate ſuperiori. Similiter hypoſtaſis, vel ſubſtantia dicitur dupliciter: vel id, quo ſubſtatur: & quia primũ principium ſubſtandi eſt materia: ideo dicit Boe. in prædic. quòd hypoſtaſis eſt materia: vel quod ſubſtat, & hoc eſt indiuiduum in genere ſubſtãtiæ per prius. Genera enim & ſpecies, non ſubſtant accidentibus niſi ratione indiuiduorum. & ideo nomen ſubſtãtiæ primo, & principaliter cõuenit particularibus ſubſtantiis ſecundum philoſophum, & ſecundũ Boe. lib. de dua. nat. Sic ergo patet differentia iſtorum triũ dupliciter, quia ſi accipiatur vnumquodque vt quo eſt, ſic eſſentia ſignificat qdditatem, vt eſt forma totius: vſioſis, formam partis, hypoſtaſis, materiam. Si autem ſumatur vnumquodq; vt quod eſt, ſic vnum & idem dicetur eſſentia, inquãtum habet eſſe, ſubſiſtentia, inquantum habet tale eſſe, ſcilicet abſolutum, & hoc per prius conuenit generibus, & ſpeciebus, quàm indiuiduis, & ſubſtantia, ſecundum quod ſubſtat accidentibus, per prius conuenit indiuiduis, quàm generibus, & ſpeciebus.

Circa med.

In princip. præd. ſubſtãtiæ.

In prædic. cap. de ſubſtantia.

VLTERIVS, Hoc nomen perſona, ſignificat ſubſtantiam particularem, prout ſubijcitur proprietati, quæ ſonat dignitatem: & ſimiliter proſopon apud Græcos: & ideo perſona non eſt niſi in natura intellectuali: Et ſecundum Boet. ſumptum eſt nomen perſonæ a perſonando, eo quòd in tragœdiis, & comœdiis recitatores ſibi ponebant quandam laruam ad repræſentandum illum, cuius geſta narrabant decantando. Et inde eſt, quod tractum eſt in vſu, vt quodlibet indiuiduum hominis, de quo poteſt talis narratio fieri, perſona dicatur: & ex hoc etiam dicitur proſopon in Græco a pro, quod eſt ante, & ſopos, quod eſt facies, quia huiuſmodi laruas ante facies ponebant.

De duabus natur. ante medium. πρόσωπον.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quia particulare ſignificat compoſitum ex materia, & forma demonſtrata: ſed vniuerſale in ſubſtantiis compoſitis, ſignificat etiam compoſitum ex materia, & forma, ſed non demonſtrata, ſicut homo ex anima, & carne, & oſſe, non tamen ex his carnibus, & ex his oſſibus. Vnde non oportet, quòd vſia ſignificet idem, quod particularis[d] ſubſtantia, immo ſe habet ad vtrunq;. Et ideo, omne quod eſt in genere ſubſtantiæ poteſt dici vſia, ſiue ſit vniuerſalis ſubſtantia, ſiue particularis. D. 1137.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſubſiſtere duo dicit, ſcilicet eſſe, & determinatum modum eſſendi: & eſſe ſimpliciter non eſt, niſi indiuiduorum: ſed determinatio eſſendi eſt ex natura, vel quidditate generis, vel ſpeciei: & ideo quamuis genera, & ſpecies non ſubſiſtant, niſi in indiuiduis, tamen eorum propriè ſubſiſtere eſt, & ſubſiſtentiæ dicuntur,

quàmuis & particulare dicatur, ſed poſterius, ſicut & ſpecies ſubſtantiæ dicuntur, ſed ſecundæ. F

¶ Ad tertium dico, quòd ſubſtantia dicitur, inquantum ſubeſt accidenti, vel naturæ communi: ſubſiſtere vero dicitur aliquid inquantum eſt ſub eſſe ſuo, non quòd habeat eſſe in alio ſicut in ſubiectu.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc nomen hypoſtaſis apud græcos aliud habet ex proprietate ſignificationis, & aliud ex vſu. Ex proprietate enim ſignificationis habet, quòd ſignificet quamlibet ſubſtantiam particularem. ſed ex vſu accommodatum eſt nobilioribus ſubſtantiis, & ideo ipſi vtuntur eodẽ modo hoc nomine hypoſtaſis, ſicut nos vtimur hoc nomine perſona, ſed talis vſus, non eſt apud nos in hoc nomine ſubſtantia. † Ibidem.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd apud nos nomen ſubſtantiæ æquiuocatur. Quandoq; enim ponitur pro eſſentia, ſecundum quod nos dicimus diffinitionem ſignificare ſubſtãtiam rei. Quandoq; ponitur pro ſuppoſito ſubſtantiæ, ſicut dicimus ſortem eſſe ſubſtantiam quandam. & ideo vt tolleretur malus intellect⁹, ſancti noluerunt vti hoc nomine ſubſtantia pro ſuppoſito ſicut Græci vtuntur, ſed transmutauerunt, & poſuerunt ſubſiſtentiam reſpondentem hypoſtaſi, & ſubſtantiam reſpondentem vſioſi, quàmuis ſit econuerſo, ſecundum veritatem ſignificationis. magis enim curauerunt vitationem errorum, quàm proprietatem nominum.

Quid hoc nomine tres ſignificetur.

Pater ergo, & filius, & ſpirituſſanctus, ſcilicet quoniã tres ſunt, quid tres ſint quæramus, quid commune habeant. Non enim poſſunt dici tres patres, quia tantum pater ibi pater eſt; nec tres filij, cum nec pater ibi ſit filius, nec ſpirituſſanctus, nec tres ſpirituſſancti, quia ſpirituſſanctus propria ſignificatione, qua donum Dei dicitur, nec pater eſt, nec filius. Quid ergo tres? Si tres perſonæ eſſe dicuntur; commune eſt eis id, quod perſona eſt. Certe enim quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona, & ſpirituſſanctus eſt perſona, ideo tres perſonæ dicuntur. Propterea ergo dicimus tres perſonas, quia commune eſt eis, id quod perſona eſt. Ex prędictis aperte intelligi poteſt, qua neceſſitate dictum ſit a latinis, tres perſonæ, cum perſona ſecundum ſubſtantiam dicatur. Vnde & tribus commune eſt id, quod perſona eſt, ideſt, hoc nomen perſona. G H

ARTICVLVS II.

b Vtrum nomen perſona dicatur proprie de Deo.

1. p. q. 29. art. 3. Arti. antec.

Ad secundum ſic proceditur. Videtur, quòd nomen perſonæ, non proprie dicatur in diuinis. Perſona enim ſignificat hominem laruatum, vt dictum eſt. cuius figura repræſentatur: ſed hoc non poteſt Deo conuenire niſi metaphorice. nec etiam habet figuram, quæ repræſentari poſſit, vt dicit Iſa. 40. Cui ſimilem &c. ergo nomen perſonæ proprie non conuenit Deo.

¶ 2. Præte. In tota natura, perſona videtur dicere maximam compoſitionem, quia in indiuiduo hominis concurrunt, quaſi omnes naturæ ad conſtitutionem eius, vel ex parte animæ, vel ex parte corporis. vnde etiam cum omnibus commune habere dicitur. Sed deus eſt ſumme ſimplex. ergo videtur, quòd nomen perſonæ ſibi non conueniat.

¶ 3 Item. Perſona dicitur, quæ ſubſtat alicui proprietati, vel ſubſiſtit: ſed ſicut ſupra dictum eſt, ex verbis Auguſt. Deus non dicitur proprie ſubſtare alicui, quod in ipſo eſt. ergo non proprie dicitur perſona. Diſtinc. 8. 5. lib. de tri. cap. 1. & li. 7. c. 4. to. 3.

¶ 4 Præt. Perſona dicit ſubſtantiam particularem vel ſingularem: ſed particulare, vel ſingulare Deo non competit. ergo videtur, quòd nec perſonæ nomen.

Contra. Quia perſona dicitur, quaſi per ſe vna: ſed hoc maxime Deo conuenit. ergo videtur, quòd & nomen perſonæ.

¶ Item. Perſona dicit, quid completum exiſtens in natura intellectuali: ſed hoc Deo competit. ergo vr̃ ꝙ & nomẽ perſonæ.

F Respondeo, Dicendũ, ꝙ nomen perſonæ proprie conuenit Deo, tamen non eodem modo, ſicut eſt in creaturis, ſed quodam nobiliori modo, ſicut eſt in omnibus aliis, quæ de Deo & creaturis dicuntur. Saluatur enim ratio perſonæ in diuinis, ſm̃ quod habet eſſe per ſe ſubſiſtens in natura intellectuali.

Quare non dicimus tres Deos eſſe patrem, & filium, & ſpiritumſanctum, ut dicimus tres perſonas, cum id, quod Deus eſt, ſit eis commune, quia pater eſt Deus, & filius eſt Deus, & ſpirituſſanctus eſt Deus.

G Sed quæritur hic, cum dicamus patrem, & filium, & ſpiritumſanctum eſſe tres perſonas, quia cõmune eſt eis quod perſona eſt, ideſt, quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona, & ſpirituſſanctus eſt perſona, cur non dicamus ſimiliter tres deos: cum & pater ſit deus, & filius ſit deus, & ſpirituſſanctus ſit deus? Quia ſcilicet illud ſcriptura contradicit, hoc autem & ſi non dicit, H non tamen contradicit. Vnde Auguſt. hanc mouens quæſtionem, atque diffiniens in libro ſeptimo de Trinita. † ita ait. Si ideo dicimus patrem, & filium, & ſpiritũſanctum eſſe tres perſonas, quia commune eſt eis id, quod perſona eſt, cur nõ etiam tres deos dicimus? Certe, vt prædictum eſt, quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona, & † Cap. 4.

¶ Ad primum ergo dicẽdum, quòd in ſignificatione nominis duo d ſunt cõſideranda, ſcilicet id a quo imponitur nomen ad ſignificandum, & id, ad quod ſignificãdum imponitur. Contingit autem quãdoq;, quòd ſubſtantia alicuius rei nominaĩ ab aliquo accidente, quod non conſequitur totam naturã, de qua nomẽ illud dicitur, ſicut lapis dicitur ex eo, quòd lædit pedẽ: nec tamen omne lædens pedem eſt lapis, vel econuerſo. Et ideo iudicium de nomine non debet eſſe ſecundum hoc, a quo imponitur, ſed ſecundum id, ad quod ſignificandum inſtituitur. Vnde quàuis nomen perſonæ ſit impoſitum a dicta repræſentatione, tamen eſt impoſitum ad ſignificandum ſubſtãtiam completam, in natura intellectuali ſubſiſtentem, & hoc Deo conuenit, quamuis non conueniat ſibi illud, a quo nomen imponitur. D. 926. † vbi ſupra.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd illa compoſitio accidit perſonę præter rationem ſuam. Quia enim perſona dicit quid I completum in natura intellectuali, & in natura humana non inuenitur complemẽtum, niſi per maximam compoſitionem, ideo per accidens ſignificat compoſitionem in natura. Si autem perfectionem intellectualem inueniret in corpore ſimplici, ſicut eſt ignis, diceretur perſona: & ideo diuina ſimplicitas nõ repugnat perſonalitati.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in Deo ſecundum rem nihil ponitur ſub aliquo: ſed tantum ſecundum modum intelligendi, prout intelligitur ſubſtans proprietati, ſiue perſonali, ſiue eſſentiali, ſecundum quod dicitur ſubſtantia, & eſſe ſub, ſecundum quod dicitur ſubſiſtentia, nihilominus tamen, quia ſecundum rem nihil ibi eſt ſub alio: ideo Ricard. de Sancto Victor. volens proprie loqui dicit, quòd perſonæ diuinæ non ſubſiſtũt, ſed exiſtunt, inquantum ſcilicet diſtinguuntur proprietatibus originis, ſecũdum quas vna eſt ex alia, quibus nõ ſupponuntur per modum ſubiecti, & ideo diuinas perſonas non dicit eſſe ſub ſiſtentias, ſed exiſtentias. Lib. 4. de tri nit. c. 20.

¶ Ad quartum dicendum, quòd proprie loquendo, in diuinis non eſt particulare, quia particulare dicitur eo quòd particulatur in ipſo natura communis, cuius partem accipit ſecundum virtutem, qua poteſt eſſe in pluribus, quamuis accipiat totam rationem eius, ſed in patre eſt natura diuina ſecundum totam virtutem ſuam: vnde non poteſt dici particulare, niſi forte ſolum ſecundum rationem numeralis multitudinis, vt ſupra dictum eſt, & patet ex verbis Damaſce. Similiter etiam hoc nomen Deus, non poteſt eſſe particulare, vel ſingulare, cum de pluribus ſuppoſitis prædicetur, & materia careat, quæ ſingularitatis principium eſt: vnde perſona dicetur de Deo, non ſecundum rationem particulationis, vel ſingularitatis, ſed ſecundum rationem completionis, ſecundum quod nominat quid completum ſubſiſtens, vel exiſtens in natura intellectuali. Diſt. 19. q. 4. art. 2. Dam. 3. fid. orth. c. 6.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum perſona ſignificet ſubſtantiam

1.q.29.artic.4.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd perſona ſignificet ſubſtantiam. Primo, per authoritatem Aug. in litera, qui hoc expreſſe videt dicere.

¶ 2 Præter. Hoc videtur per diffinitionem Boe. dicit enim quòd perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia: ſed ſubſtantia ſignificat quid abſolutum, & nõ relatiuum. ergo videtur, quòd nomẽ perſonæ non ſignificet relationem. (De dna.na. ante med.)

¶ 3 Præter. Omne relatiuum ſecũdum nomen ſuũ ad aliud refertur: ſed hoc nomen perſona, non refertur ad aliud ſecundum nomen. ergo non ſignificat relationem.

¶ 4 Itẽ. Quid, quæritur de ſubſtantia, vel eſſentia: ſed ſicut in litera dicitur, hæreticis quærentibus, quid tres ſunt, Pater, & filius, & ſpirituſſanctus: Reſpondent, qđ eſt nomẽ pſonæ. ergo perſona ſignificat eſſentiam.

¶ 5 Præter. Perſona dicitur quaſi per ſe vna: ſed vnum ſignificat eſſentiam. ergo videtur, quòd perſona eſſentiam ſignificat. († vbi ſupra.)

CONTRA, Boet. lib. de Trinita. Omne nomẽ, quod ex perſonis originẽ capit, certum eſt ad ſubſtantiam nõ pertinere: ſed nullum nomen ita capit originem ex perſonis, ſicut pſona. ergo &c. (2. de Trin. c. vnico.)

¶ Præter. In nullo abſoluto diſtinguitur pater a filio: ſed ſolum in relatione: diſtinguitur autem in perſona. ergo perſona non ſignificat aliquid abſolutũ, ſed relationem: prima probatur ex ſimplicitate diuina, & perfectione totius Trinitatis.

¶ Item. Ad quodcunque genus reducitur inferius, & ſuum ſuperius: ſed ſub hoc communi, quod eſt perſona, continetur pater, & filius, & ſpirituſſanctus. ergo cum pater ſignificat ad aliquid, & perſona ſimiliter.

RESPONDEO, Dicendum, quòd de ſignificatione perſonæ inuenitur multiplex doctorum ſententia. Quidam enim dicunt, quòd eſt nomen æquiuocum: & quidam, quòd eſt nomen vniuocum: æquiuocatio autem huius nominis, tripliciter a diuerſis aſſignatur. Quidam enim aſſignant multiplicitatem nominis ſecundum diuerſitatem temporis, quia ante quæſtionem hæreticorum ſignificabat eſſentiam diuinam, prout erat diſtincta ab aliis eſſentiis. Sed poſt quæſtionem hæreticorum mutata fuit eius ſignificatio, vt in ſingulari ſignificet eſſentiam, & in plurali relationem: ſed poſt tempus Boet. ſignificat relationem ſecundum vſum modernorum, & in ſingulari, & in plurali: ſed hoc non videtur rationabile, quia plurale non eſt niſi geminatum ſingulare: vnde eadem eſt ſignificatio in ſingulari, & plurali ſub diuerſa conſignificatione. Item conſtat, quòd vſus variatus iſtius nominis, non eſt rationabilis. Vnde oportet, quòd in ſignificatione ipſius nominis attendatur aliquid, ſecundũ quod eo ſic, vel ſic vti poſſumus. Alij aſſignant multiplicitatem huius

A nominis ſecundũ diuerſa ſignificata, non ex diuerſitate temporis, ſed ex propria ſignificatione nominis. Dicunt enim ſimpliciter, quòd quandoque ſignificat eſſentiam, quandoque hypoſtaſim, quandoque proprietatem, ſicut infra Magiſter ſentire videtur: ſed nullum iſtorum videtur complete dicere ſignificationem perſonæ, immo perſona videtur omnia includere: dicit enim quid ſubſiſtens in natura aliqua, & diſtinctũ aliqua ꝓprietate. Alij aſſignant multiplicitatem ex adiuncto: dicunt enim, quòd quando per ſe ſumitur, ſignificat ſubſtãtiam: ſed ex adiuncto partitiuo, vel numerali termino trahitur ad ſignificationem relationis, vt cũ dicitur, duæ perſonæ, vel alia perſona. Sed hoc non videtur, quia nomina ſignificantia ſubſtãtiam abſolute, non recipiunt talium additionem: non enim dicim⁹ plures Deos vel alium Deum. (Diſt.26.)

Item, qui dicunt, quòd eſt nomẽ vniuocum, ſimiliter variantur. Quidam.n. dicũt, quòd in ſua ſignificatione claudit vnum tantum, ſcilicet ſubſtantiam, & ſignificat ſubſtãtiã, nõ quæ eſt eſſentia, ſed quæ dicitur hypoſtaſis, vel ſubſtantia prima, vt dictum eſt. Sed hoc non videtur ſufficere, quia nihil abſolutum in diuinis numeratur: vnde ſi nullo modo relationem importaret, non poſſet in plurali prædicari. (Art.1. iſtius diſt.)

Alii dicunt, quòd in ſua ſignificatione includit duo, ſed vnũ principaliter, & quaſi in recto, & aliud ſecundario, & quaſi in obliquo, & horum eſt duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd ſignificat relationem in recto, & ſubſtantiã in obliquo: & quidã dñt econuerſo. Alij dicunt, quòd claudit in ſua ſignificatione duo principaliter, ſ. ſubſtantiã, & proprietatem. & iſti iterũ diuerſificantur. Quidam.n. dicunt, quòd proprietas illa ponitur circa ſubſtantiam, vt diſtinguens ipſam: vnde dicunt, quòd ſignificat ſubſtantiã ꝓprietate diſtinctã: ſed qualiter abſolutũ diſtinguatur in diuinis, non facile eſt videre. Alii ꝓpterea dicunt, ꝙ ſignificat duo principaliter, & vnum illorũ non ponitur circa alterũ, quia ꝓprie- E tas quam ſignificat, non diſtinguit ſubſtantiã. Sed qualiter vnũ nomen poſſit plura ſignificare, niſi ex eis aliquid vnum efficiatur aliquo modo, nõ plene videtur: & ideo vt videatur quid veritatis ſit in ſingulis opinionibus, & in quo deficiant, videndũ eſt, ꝙ perſona, vt dictum eſt, ſignificat indiuiduã ſubſtantiã: ſed indiuiduũ dupliciter põt ſignificari. Vel per nomen ſecũdæ intentionis, ſicut hoc nomen indiuiduum, vel ſingulare, quod nõ ſignificat rem ſingularẽ, ſed intentionem ſingularitatis. Vel per nomen primæ intentionis, quod ſignificat rẽ, cui conuenit intentio particularitatis. & ita ſignificatur hoc nomine perſona. ſignificat enim rem ipſam, cui accidit intentio indiuidui. Secundum hoc ergo dupliciter poſſumus loqui de ſignificatione perſonę. Vel per ſe, ſcilicet quid hoc nomen perſona, ſecundum ſe ſignificet: vel per accidens, ſecundũ quod accipitur in tali, vel in tali natura. Per ſe quidem ſignificat ſubſtantiam intellectua- (Vbi ſupra.)

ſpirituſſanctus eſt perſona: ideo tres perſonæ dicũtur. Quia ergo pater eſt deus, & filius deus, & ſpirituſſanctus deus, cur non dicuntur tres dij? Ecce propoſuit hanc quęſtionem. Attende quid reſpõdeat ſubdẽs: an ideo non dicuntur tres dij, quia ſcriptura non dicit tres deos? Sed nec tres pſonas alicubi Scripturę textus cõmemorat. An ideo licuit loquendi, diſputandiue neceſsitate tres perſonas dicere, non quia Scriptura dicit, ſed quia ſcriptura nõ contradicit? Si autem diceremus tres deos, cõtradiceret ſcriptura dicens, † Audi Iſrael. De⁹ tuus, deus vn⁹ eſt. Ecce abſolutio quæſtionis, quare potius dicamus tres perſonas, quàm tres deos, quia ſcilicet illud non contradicit Scriptura. († Deut.6.)

Alia quæſtio: cur non dicimus tres eſſentias, ut tres perſonas, cum ſcriptura non contradicat.

VERVM & hic alia emergit quęſtio, quam Auguſt. cõſequenter annectit, dicens. † Cur, inquit, & tres eſſentias non licet dicere, quod ſimiliter ſcriptura ſicut non dicit, ita non contradicit? At ſi dicis, quòd propter vnitatem trinitatis non dicuntur tres eſſentiæ, ſed vna eſſentia, quęro: cur non propter eãdem vnitatem trinitatis dicãtur vna perſona, & non tres perſonæ? Vt enim eſt illis commune nomen eſſentiæ, ita vt ſingulus qſque dicatur eſſentia, ſic illis cõmune eſt perſonę vocabulum. Quid igitur reſtat, niſi vt fateamur loquendi neceſsitate, a Gręcis, & Latinis parta hęc vo- B cabula, aduerſus inſidias, vel errores hęreticorum? Cumque conaretur humana inopia loquendo proferre ad hominum ſenſus, quod in ſecretario mentis de deo tenet, ſiue per piam fidem, ſiue per qualemcunque intelligentiam, timuit dicere tres eſſentias, ne intelligeretur in illa ſumma æqualitate vlla diuerſitas. Rurſum, non poterat dicere, non eſſe tria quædam. Quod quia dixit Sabellius, in hęreſim lapſus eſt. Que- C ſiuit ergo, quid tria diceret, & dixit, tres pſonas, ſiue tres ſubſtantias ſecundum Græcos.

a Sicut nos dicimus tres perſonas, ita Græci tres ſubſtantias, quas dicunt hypoſtaſes, aliter accipientes ſubſtantiã, quàm nos.

QVOD enim de perſonis ſecundum noſtram, hoc de ſubſtantiis ſe- D cundum conſuetudinem Græcorum oportet intelligi. Sic enim illi dicunt tres ſubſtãtias vnam eſſentiã, ideſt tres hypoſtaſes vnam vſiam quemadmo-

lem indiuiduam quæcunque ſit illa, & qualitercunque indiuiduetur. Si autem accipiatur persona humana ſignificat hoc, quod eſt ſubſiſtens in tali natura, & diſtinctum tali diſtinctione, qualis competit naturę humanę, ſcilicet per naturam determinatam. Et ſic loquimur hic de ſignificatione perſonæ, prout dicitur perſona diuina, & ſecundum hoc ſignificabit hoc quod eſt diſtinctum exiſtens in natura diuina.

¶ Vt ergo videamus quid ſit ibi diſtinctum, & quomodo competat ſibi ratio perſonæ, notandum eſt, quòd ſecundum neceſſitatẽ fidei, quæ in Deo tres, & vnum confitetur, oportet ponere aliquid commune, ſecundũ quod ſunt vnum: & aliqd proprium, quod eſt diſtinguens, ex qua diſtinctiõe ſunt tres. Et illud cõmune eſt eſſentia, vel natura diuina, prout ſignificatur nomine diuinitatis. Et illud diſtinguens eſt relatio vt paternitas. Et qa in diuinis nõ eſt aliqua cõpoſitio; ideo oportet, quòd deitas intelligatur ſecundũ rem idẽ quod deus, & paternitas idem, quòd pater. Si ergo accipiamus iſta quatuor, ſcilicet deitatẽ, Deum, patrem, paternitatem, conſtat, quòd ipſi deitati, put ſic ſignificatur, vt natura quędam, non conuenit ratio perſonæ dupliciter. Primo, quia non ſignificatur, vt per ſe ſubſiſtens. Secundo, quia eſt commune pluribus, & perſona ſignificat diſtinctum qd. Similiter hoc nomẽ Deus, non habet rationem perſonæ, quia quàmuis ſignificetur, vt ſubſiſtens non habet rationem diſtinctionis, quia ſicut pater, & filius conueniunt in hoc, quod eſt deitas, ita conueniunt in hoc, quod eſt Deus. Sed verum eſt, quòd ſi tolleretur pluralitas perſonarum, & per conſequens communitas huius nominis Deus, hoc nomen Deus, ſignificaret perſonam quandam diſtinctam ab omnibus aliis naturis proprietatibus eſſentialibus: vnde hoc nomen Deus, ſignificaretur, vt perſona quędã. Similiter etiam paternitas cum non ſignificaretur vt quid ſubſiſtẽs, nec vt diſtinctum, ſed vt diſtinguens, non ſignificatur per modum perſonæ. Similiter pater, quàmuis ſignificetur, vt quid diſtinctũ, non tamen ſignificatur vt ſubſiſtens in natura aliqua, ſed magis vt ſubiectum cuidam proprietati: vnde ſicut album de ratione nominis ſui non eſt nomen perſonæ, ita nec pater, ſed inquantum pater, & Deus ſunt idem, non quidem ſicut accidens, & ſubiectum, ſed per omnimodam rei indifferentiam, ſic pater inquantũ eſt pater Deus, habet vt ſit perſona. Et ideo dico, quòd perſona in diuinis ſignificat relationem per modum ſubſtãtiæ. Ipſa enim relatio, quæ eſt diſtinguens eſt diſtinctũ, quia paternitas eſt pater. Et quia perſona ſignificat quid diſtinctũ exiſtens in natura aliqua, ideo conſtat, quòd ſignificat relationẽ, inquantum ipſa relatio eſt ipſum relatũ: & inquãtũ ipſum relatum eſt ſubſiſtens in tali natura. Et ideo patet, quòd perſona ſignificat relationem per modum ſubſtantiæ, nõ quæ eſt eſſentia, ſed quæ eſt ſuppoſitum habens eſſentiam. Et ex hoc patet, quòd omnes opiniones ſecundum aliquid, verum dixerunt. Qui enim dixe- F tunt, quòd eſt æquiuocum, & quandoque ſignificat vnum, quandoq; aliud, pro tanto verum dixerunt, quòd cum in perſona includatur, & proprietas, & hypoſtaſis, & eſſentia: & hæc nõ differunt realiter in Deo, quòd ſignificat relationẽ, vt hypoſtaſim. Significat enim eſſentiam, quæ eſt hypoſtaſis: & ſignificat etiã proprietatẽ, quæ eſt ipſum ſuppoſitũ diſtinctum. Vnde quãdoque poteſt poni pro vno, quandoque pro alio: ſed hoc accidit perſonę ex hoc quòd in diuinis omnia prædicta vnum ſunt ſecundum rem. Similiter qui dixerunt, quòd ſignificat tantum hypoſtaſim, attenderũt modum ſecundum quem ſignificat nomen, qa ſignificat per modũ ſubſiſtentis in natura aliqua, quàmuis ſignificet ipſum diſtinctum, quod eſt ipſa relatio diſtinguens. Similiter, qui dixerunt, quòd ſignificat ſubſtantiam in recto attenderunt ſubſtantiam, quæ eſt hypoſtaſis diſtincta proprietate. qui autem dixerunt econuerſo, attenderunt ſubſtantiam, quæ eſt eſſentia. & qui dixerunt, quod ſignificat hypoſtaſim, & proprietatem ponit circa eã, non acceperunt hypoſtaſim ex parte, qua ſubſiſtit naturæ diuinæ, vt ſignificatur hoc noĩe Deus, quod indiſtincte tribus perſonis conuenit: ſed ex parte illa, qua hypoſtaſis eſt ipſa relatio diſtinguẽs hypoſtaſim, quia in Deo idem eſt diſtinguens, & diſtinctum. Et econuerſo conſiderauerunt hypoſtaſim, vel ſubſtantiam, qui dixerunt, quòd proprietas non ponitur circa ſubſtantiam, vt diſtinguens ipſam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Auguſt. attendit ſignificationem perſonæ quantum ad modum ſignificandi, & non quantum ad id, quod ſignificatur: & ideo quàmuis ſignificetur relatio, quia tamen ſignificatur per modum ſubſtantiæ, ideo dixit, quòd ſignificat ſubſtantiam: & quia vlterius ſubſtantia in Deo eſt idem, quod eſſentia, ideo conſequitur, vt ſignificet etiam eſſentiam, ſecundum quod pater eſt Deus, & etiã ipſa deitas.

¶ Et per hoc patet reſponſio ad ſecũdum de diffinitione Boet.

K ¶ Et ſimiliter ad tertium, quia quàmuis ſignificet relationem, non tamen ſignificat per modum relationis, & ideo non refertur ſecundum nomen ad aliud.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quid quandoque quærit de eſſentia, vt cum quæritur quid eſt homo, animal rationale mortale. Quandoque quęrit ipſum ſuppoſitum, vt cum quæritur qd natat in mari? Piſcis reſpondetur. Et ita etiam fuit reſponſum hæreticis quærentibus, quid tres perſonæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd cum dicitur perſona, quaſi per ſe vna non ſignificatur vnitas eſſentialis, ſed magis vnitas perſonæ, quæ eſt ex proprietate: & ideo illa ratio non eſt ad propoſitum.

¶ Et per hoc etiam patet reſponſio ad ea, quę in contrarium obiecta ſunt, quæ procedũt quantũ ad id, quod ſignificat hoc nomen pſona. Inuenim⁹.n. in diuinis quatuor modos ſignificãdi.

Aliquid

---

dum nos dicimus tres perſonas vnam eſſentiam, vel ſubſtantiam. Quanquam & illi ſi vellent, ſicut dicunt tres ſubſtantias tres hypoſtaſes, poſſent dicere tres perſonas tria proſopa. Illud autem maluerunt dicere, quia fortaſſe ſecundum linguę ſuæ conſuetudinem aptius dicitur.

Quòd in Trinitate non eſt diuerſitas, nec ſingularitas, uel ſolitudo, ſed vnitas, & trinitas, & diſtinctio, & identitas.

IAm ſufficienter, vt puto, oſtenſum eſt, qua neceſsitate dicamus tres perſonas, & quare non ſimiliter tres deos, vel eſſentias, quia ſcilicet in altero obuiat ſcriptura, in altero diuerſitatis intelligentia: quia ibi nulla penitus eſt diuerſitas, ſicut nec ſingularitas, vel ſolitudo, ſed vnitas, & trinitas. Vnde Auguſtinus in libro octauo de Tri. † ait. Humana inopia quærens quid diceret tria, dixit tres perſonas, vel ſubſtantias. Quibus nominibus, non diuerſitatem voluit intelligi, ſed ſingularitatem noluit, vt non ſolum ibi vnitas intelligatur, ex eo, quòd dicitur vna eſſentia, ſed trinitas ex eo, quòd dicuntur tres perſonæ. Hilarius quoque in libro octauo de Trinitate, † ait. Dominus dicit, Qui me videt, videt & patrem. Cum hoc dicitur, excluditur ſingularitas, atque vnici, ideſt ſolitarij intelligentia. Nam, nec ſolitarium ſermo ſignificat, & indifferentem tamen naturam profeſsio docet. Viſus eſt enim in filio pater, per naturæ vnitam ſimilitudinem. Vnum ſunt enim natus, & generans: vnum ſunt, neque vnus. Non itaque ſolitarius filius eſt, nec ſingularis, nec diſpar. Item in eodem. Sicut in patre, & filio credere duos deos impium eſt, ita patrem, & filium ſingularem deũ prædicare ſacrilegum eſt. Nihil in his nouum, nihil diuerſum, nihil alienum, nihil ſeparabile eſt. De hoc etiam Auguſtinus in libro quęſtionum veteris, ac nouæ legis, ait. Vnus eſt deus, ſed non ſingularis. Item Ambroſius in libro de Fide, ait. Quod vnius eſt ſubſtantię ſeparari non poteſt: & ſi non ſit ſingularitatis, ſed vnitatis, deus vnus cum dicitur, nequaquam deitatis Trinitatem excludit. Et ideo, non quod ſingularitatis, ſed quod vnitatis eſt, prædicatur. Ecce ex prædictis oſtenditur, quia nec ſingularis, nec diuerſus, nec vnicus, vel ſolitarius confitendus eſt deus, quia ſingularitas, vel ſolitudo, perſonarum pluralitatem excludit, & diuerſitas

---

† c. 4. to. 3.

† Prope finem.

† Ioan. 14.

† q. 122. to. 4.

† 1. de Fide ad Gratianum ca. 2. to. 2.

Aliquid enim ſignificat abſolutū per modū abſoluti, vt Deus. A aliquid relationem per modum relationis, vt pater. aliquid abſolutum per modum relationis, vt potētia generandi. & aliquid relatū per modum abſoluti, vt perſona. & hoc accidit inquantum relatio eſſentialiter eſt ipſa ſubſtantia diuina &c.

& filius eſt alius, & alius ſubſiſtens, ſed bonus, & ſapiēs eſt vnū & idem ſubſiſtens: vnde de ſingulis perſonis omnia iſta dicuntur: & ideo proprietates eſſentiales non faciunt numerum perſonarum, quia numerus ſequitur diſtinctionem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd nomina ſubſtantiua non recipiūt pluralitatē, niſi ex multiplicatiōe formæ, a qua imponūtur: & quia deitas a qua impoſuit hoc nomen Deus, non multiplicatur: ideo nec etiam ipſum nomen, quod a tali forma imponit, ſed nomen perſonæ imponitur a forma perſonalitatis, quæ dicit rationem ſubſiſtēdi naturæ tali: & ideo vbi ſunt plures ſubſiſtentes, ſunt plures perſonalitates, & plures perſonæ. D.917.

vnitatem eſſentiæ tollit. Diuerſitas inducit ſeparationem diuinitatis, ſingularitas adimit diſtinctionem Trinitatis. ideo Ambroſ. in ſecundo libro de Fide. † ait. Non eſt diuerſa, nec ſingularis æqualitas: nec iuxta Sabellianos patrem, fi- B liumque confundens: nec iuxta Arrianos, patrem, filiumque ſecernens. Pater enim & filius diſtinctionem habent, ſeparationem vero non habent. Item in eodem. Pater, & filius diuinitate vnum ſunt, nec eſt ibi ſubſtantiæ differentia, nec vlla diuerſitas. Alioquin, quomodo vnum deum dicimus? diuerſitas enim plures facit. Conſtat ergo ex prædictis, quia in Trinitate nulla eſt diuerſitas: ſi tamen aliquandò in ſcriptura inuenitur dictum tres diuerſæ perſonæ, & huiuſmodi, diuerſas dicit diſtinctas.

Quòd non debet dici Deus multiplex.

Et ſicut in Trinitate nō eſt diuerſitas, ita nec multiplicitas, & ideo non eſt dicendus deus multiplex, ſed trinus, & ſimplex. Vnde Ambroſius in primo libr. de Fide. † ait. Eſt in patre & filio, non diſcrepans, ſed vna diuinitas, nec confuſum quod vnum eſt, nec multiplex eſſe poteſt, quod indifferens eſt. Multiplex itaque deus non eſt. † Lib. 2. de Fide. cap. 2. to. 2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum perſona prædicetur pluraliter in diuinis. Ibi ſupra.

1.p.q.30. art.1. AD QVARTUM ſic proceditur. Videtur, quòd perſona non prædicetur pluraliter. Vt enim ex litera habetur eſſe tres perſonas eſt eſſe tria quædam: ſed non conceditur, quòd pater, & filius, & ſpiritusſanctus ſint tria, ſed vnum. ergo videtur, quòd non poſſint dici tres perſonæ.

¶ 2 Præter. Perſona ſignificat exiſtens ſubſtantialiter in natura aliqua: ſed diſtinctio proprietatum non diuerſificat id, quod ſubſtantialiter eſt in natura aliqua. ergo videtur cum pater, & filius, & ſpiritusſanctus non diſtinguantur, niſi proprietatibus, quòd non poſſint dici tres perſonæ. C

¶ 3 Item. Proprietates perſonales non magis ſubſtantialiter ſunt in Deo, quàm proprietates eſſentiales, vt bonitas, ſapientia, & huiuſmodi: ſed proprietates eſſentiales non faciunt perſonas plures. ergo nec proprietates relatiuæ.

¶ 4 Præter. Sicut hoc nomen Deus, ſignificat habens naturam diuinam, ſic hoc nomen perſona ſignificat ſubſiſtens in diuina natura: ſed propter vnitatem diuinæ naturæ non poteſt dici, quòd ſint plures Dij, ergo quòd nec eadem ratione ſint plures perſonæ.

CONTRA eſt quod in litera dicitur, & quod communis vſus eccleſiæ habet.

4. de trinit. c.19. ¶ Præter. Hoc videtur per Ricar. qui dicit, timentes vbi nō eſt timor: rectè timerent perſonas ſecūdum ſubſtantiam dici. ſi perſona tantum eſſe ſubſtantiale ſignificaret, nec aliquid conſignificaret, ratione cuius dicit, quòd multiplicantur perſonæ. D

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut dictum eſt, perſona dicit aliquid diſtinctum ſubſiſtens in natura intellectuali. Vnde vbicunque ponuntur aliqui diſtincti habentes naturam intellectualem, ponuntur plures perſonæ. Nec intereſt ad pluralitatem perſonarum: vtrum habeant eandem naturam, nec ne. Diuiſio enim naturæ in pluribus perſonis in hominibus accidit. Tum ex imperfectione naturæ humanæ, quæ non eſt ſuum eſſe: ſed accipit ipſum in ſuppoſito ſuo. Vnde in diuerſis ſuppoſitis eſt ſecundum diuerſum eſſe. Tum etiam ex modo diſtinctionis, quia perſonæ humanæ diſtinguuntur per materiam, quæ eſt pars eſſentiæ. Vnde oportet perſonam diſtinctam vnam eſſentiam non habere, quorum neutrum eſt in diuinis perſonis: vnde tres pſonæ ſunt ſubſiſtētes in vna natura.

7. de trinit. c.6. to.3. Ante med. ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Auguſt. accipit largo modo tria per tres: ſicut etiam Hilar. lib. de ſynod. dicens, quòd per ſubſtantiam ſunt tria, per conſonantiam vnum, accipiens ſubſtantiam pro hypoſtaſi. Vel dicendum, quòd non ſunt tria ſimpliciter, ſed tria quædam, ſcilicet tria ſuppoſita. E

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in creaturis diuerſitas proprietatum non facit plures perſonas, quia proprietas non eſt perſona ſubſiſtēs: ſed in diuinis proprietates ſunt ipſæ perſonæ ſubſiſtentes, quia & paternitas eſt ipſe pater, & eſſe patrem, & eſſe Deum non eſt aliud, & aliud eſſe. Non enim eſt aliud eſſe patris, quod nō ſit eſſe filii: & ideo ad numerum proprietatum perſonalium, ſequitur numerus perſonarum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd proprietates eſſentiales etiam ſunt ſubſiſtentes: ſed tamen vna non habet rationem, quòd diſtinguatur ab alia ſecundum rem, ſed ſolum ſecundum rationem, ſed proprietates relatiuæ habent hoc ex virtute oppoſitionis: Vnde ſicut pater eſt quid ſubſiſtens, ita & bonus: ſed pater,

EXPOSITIO TEXTVS.

NON eſt aliud deo eſſe &c.} Hoc non dicitur ſolum quantum ad identitatem rei, quia in Deo non eſt niſi vnum eſſe: ſed etiam ſecundum rationem, quia ex hoc ipſo, quòd habet eſſe ſubſiſtens in natura diuina, perſona in Deo dicitur. Iſtud tamen eſſe rationis, cuius cauſa per ſe conuenit eſt relatio, prout eſt ſubſiſtens diſtincta, cū nihil aliud tale poſſit poni in diuinis. Et ideo quantum ad modum ſignificandi, perſona eſt de ſubſtantialibus. Quantum vero ad, id quod nomine perſonæ in diuinis ſupponitur, pertinet ad relatiua. {Non aliud dicimus, quàm ſubſtantia patris.} Vt tamen nomine ſubſtantiæ non eſſentia, ſed hypoſtaſis intelligatur hic ſit ſenſus. Pater eſt eſſentia diuina. Hoc magiſter de ſuo addit, quia ex verbis Auguſt. expreſſe non habetur, & tamen quodammodo verum eſt, non ratione ſignificationis nominis, ſed ratione identitatis rei, quia in diuinis eſt idem hypoſtaſis, quod eſſentia ſecundum rem. {Non vt illud diceretur &c.} Videtur, quòd ſecundum hoc non proprie dici poſſunt tres perſonæ. Sed dicendum, quòd de Deo nihil proprie dici D poteſt ex verbis noſtris, quod diuinam veritatem perfectè exprimat, tamen per modum, quo alia de Deo dicimus, etiam hoc neceſſitate cogente, in vſum relationis venit, cum enim per ſcripturam canonicam traditum non inueniatur, non attentaſſent tali modo relationis vti, niſi neceſſitas coegiſſet. vnde neceſſitas magis eſt excuſatio præſumptionis, quàm falſitatis. {Verius enim cogitatur Deus &c.} Videtur falſum, quia multa de Deo dicimus ore, quæ corde non intelligimus, vt etiam infra per Chryſo. habetur. Sed dicendum, quod quàmuis ad talia, quæ intellectum excedunt cor non perueniat intelligendo veritatem, tamen per fidem tenet, quam verbis perfectè exprimere non valet. Quomodo tamen aliquid verius dicitur, quàm intelligitur, vel econtrario, infra dicetur diſt. 39. {Quia ſcriptura non contradicit.} Hoc videtur nihil eſſe, quia ſimiliter ſcriptura non contradiceret, ſi diceremus vnam eſſe perſonam. Sed dicendum, quòd Auguſt. non aſſignat totam rationem. E quia hoc non eſt cauſa, quare proprie, & vere dici poſſit: ſed quare fides pietati non repugnat, vt ſic loquamur proprietate ſignificationis obſeruata. {Timuit dicere tres eſſentias &c.} In eſſentia enim non intelligitur aliquid, per quod ad relationem trahi poſſit ſicut inuenitur diſtinctio per ſe. vnde pluralitas rerum non ſaluaretur in diſtinctione relationum: ſed exigeret diuiſionem in abſolutis. {Cum hoc dicitur, excluditur ſingularis &c.} Hil. ex authoritate inducta vult probare, & vnitatem eſſentiæ, & pluralitatem perſonarum. Ex hoc enim quòd pater ſeparatim a filio nominatur, intelligitur diſtinctio perſonarū. Et ideo dicit, quòd ex hoc excluditur intelligentia ſingularis, ſcilicet ne Deus ſingularis putetur, quaſi deitas in vno tantum ſuppoſito inueniatur. {Atque vnici.} quaſi non ſit conſortium diuinarum perſonarum per vnionem amoris. Vnitatem autem eſſentiæ probat conſequentia viſionis, quia qui videt filium, videt & patrem.

Chry. to. 4. hom. 2. c. 1.

q. 1. art. 1.

DIVISIO TEXTVS.

POSITA diuiſione diuinorum nominum, & oſtenſo, quòd quædam pluraliter in diuinis prædicantur, & quędam ſingulariter tantum: inquirit Magiſter hic de nominibus ſignificantibus vnitatem, & pluralitatem qualiter in Deo accipiantur. Et diuiditur in partes duas. In prima, determinat de ipſis nominibus ſignificantibus vnitatem, & pluralitatem ſecundum ſe. In ſecunda, oſtendit qualiter termini ſignificantes pluralitatē, poſſunt addi huic nomini perſona, ibi { Præter. Conſiderandum. } 25. diſtin. Prima in tres. In prima, mouet queſtionem. In ſecunda, ſoluit eam, ibi: { Si diligenter præmiſſis. } In tertia, ſoluit quandam obiectionem, ibi: { Hic non eſt prætermittendum. } { Si diligenter &c. } Hic ſoluit quæſtionem. et circa hoc tria facit. Primo, ponit ſummam ſolutionis in generali. Secundo, ſpecificat quantum ad nomina ſignificantia vnitatem, ibi: { Cum enim dicitur vnus Deus. } Tertio, quantum ad nomina ſignificantia pluralitatem, ibi: { Item cum dicimus. } Circa primum duo facit. Primo, oſtendit quid ſignificet hoc nomen vnus, quando termino eſſentiali adiungitur. Secundo, quid ſignificet, quādo termino perſonali adiungitur, ibi: { Similiter cum dicitur &c. } { Item cum dicimus. } Hic oſtendit, quid ſignificent in diuinis nomina pertinentia ad pluralitatem. Et circa hoc tria facit. Quædam enim nomina pertinent ad pluralitatem, ſignificantia ipſam pluralitatem, quorum ſignificationem primo exprimit. Quædam vero ſignificant id, quod eſt principium pluralitatis, ſicut diſtinctio, & diſcretio, quorum ſignificationem ſecundo exponit, ibi: { Cum autem dicimus diſtinctę. } Quædam vero eſt quaſi continens pluralitatem, ſicut hoc nomen Trinitas, quod eſt collectiuum perſonarum, cuius ſignificationem tertio explanat, ibi: { Cum vero dicitur Trinitas. } Circa primum duo facit. Primo, exponit nomina ſignificantia pluralitatem in communi, ſicut hoc nomen plures. Secundo, nomina ſignificantia pluralitatem in ſpeciali, ibi: { Ita & cum dicimus &c. } Vbi primo exponit nomen pertinens ad ternarium perſonarum. Secūdo, nomen pertinens ad binarium, ibi: { Similiter cum dicimus duo ſunt pa. } Non enim alia ſpecies numeri in Deo inuenitur. { Cum autem dicimus. } Hic exponit nomina ſignificātia id, quod eſt principium pluralitatis. Et primo, nomen diſtinctionis. Secundo, nomen diſcretionis, ibi: { Ita etiam cum dicuntur &c. }

DISTIN. XXIIII.

A

Quid ſignificetur his nominibus, vnus uel una, duo uel duæ, tres uel tria, trinus uel trinitas, plures uel pluralitas, diſtinctio uel diſtinctæ, cum his utimur de Deo loquentes.

HIc diligenter inquiri oportet: cum in Trinitate non ſit diuerſitas, vel ſingularitas, nec multiplicitas, vel ſolitudo, quid ſignificetur his nominibus, ſcilicet, vnus vel vna, duo vel duæ, tres vel tria, trinus vel trinitas, plures vel pluralitas, diſtinctæ vel diſtinctio: cum dicitur vnus Deus, duę perſonę vel tres perſonæ, plures perſonę, diſtinctæ ſunt perſonæ, vel cum dicitur: diſtinctio perſonarum, pluralitas perſonarum, trinitas perſonarum, & huiuſmodi. Videmur enim hoc dicētes, numerorum quantitates, & rerum multitudinem, vel multiplicitatem in Deo ponere. Quid ergo iſta ibi ſignificent, ipſo de quo loquimur aperiente, inſinuare curemus.

Magis illa dicuntur ad excludendum ea, quæ non ſunt in Deo, quàm ad ponendum aliqua.

C

SI diligenter præmiſſis authoritatum verbis, intendimus, vt dictorum intelligentiam capiamus, magis videtur horum verborum vſus, introductus ratione remouendi, atque excludendi a ſimplicitate deitatis, quę ibi non ſunt, quàm ponendi aliqua.

a Quid per unum ſignificetur, cum dicitur, unus Deus.

G CVm enim dicitur, vnus deus, multitudo deorum excluditur: nec numeri quantitas in diuinitate ponitur, tanquam diceretur, Deus eſt, nec multi ſunt, vel plures dij. Vnde Ambroſ. in libro de Fide, † ait. Cum vnum dicimus deum, vnitas excludit numerum deorum, nec quantitatem in deo ponit, quia nec numerus, nec quantitas ibi eſt. † Lib. 1. c. 2. to. 2.

Quo ſenſu dicitur, unus eſt pater, uel unus eſt filius.

H SImiliter cum dicitur: vnus eſt pater, vel vnus eſt filius, & huiuſmodi, ratio dicti hæc eſt, quia non ſunt multi patres, vel multi filij, ita & de ſimilibus. Item cum dicimus plures eſſe perſonas, ſingularitatem, atque ſolitudinem excludimus, nec diuerſitatem, nec multiplicitatē ibi ponimus, quaſi diceretur. Si ne ſolitudine, ac ſingularitate perſonas confitemur. Vnde Hi-
I larius in quarto † libro de Trinitate ſic ait. Dixit deus, † Faciamus hominem ad imaginē, & ſimilitudinē noſtram. Quæro nunc, an ſolum deum ſibi locutum exiſtimes, an hunc ſermonem eius intelligas ad alterum extitiſſe? Si ſolum fuiſſe dicis, ipſius voce argueris di- † Parū ante medium † Gen. 1.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur duo.

Primo. De nominibus ſignificantibus vnitatem, & pluralitatem in diuinis.

Secundo. De nominibus ſignificantibus ea, quæ ſunt pluralitati annexa.

Circa primum quęrūtur quatuor.

Primo. Vtrū vnitas ſit in diuinis, vt Deus vere vnus dici poſſit.

Secundo. Vtrum ſit ibi aliquis numerus.

Tertio. Si vtrunque eſt ibi: vtrum nomina ſignificātia vnitatem, & pluralitatem prædicent aliquid poſitiue ī Deo, vel tantum remouēdo, vt in litera dicitur.

Quarto. Si ponſit aliquid aliquo modo. quid ſignificent: vtrum eſſentiam, vel notionem.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrū Deus poſſit dici unus.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd Deus nō poſſit dici vn⁹. Principium enim determinatū alicuius generis, nō inuenitur niſi in habētibus naturam illius generis, ſicut anima non inuenitur niſi in rebus viuentibus: ſed vnitas eſt in genere quātitatis ſicut principium, ſicut & punctus. ergo cum quantitas non ſit in Deo, videtur, quòd nec vnitas. 1. p. q. 11. ar. 3. & 1. d. q. 2. ar. 1. Et 1. cōt. c. 43.

¶ 2 Præter, Secundum Boetium, vnitas eſt potētia omnis numerus; vnde omnes paſſiones numerorum inueniuntur vnitæ in vnitate: ſed in Deo non eſt aliqua potētia ad multitudinem nu- In Arith. c. 7.
K meri. ergo videtur, quòd non ſit ibi vnitas.

¶ 3 Præter. nihil poteſt dici vnum, niſi quod eſt in ſe terminatum, & diſtinctum ab alijs; vnde vnitas conſequitur actum formæ terminantis: ſed Deus non poteſt dici in ſe terminatus: nihil enim eſt terminatum, niſi cuius eſſentiam termini circumplectuntur, quod Deo non competit. ergo videtur, quòd non poſſit dici vnus.

¶ 4 Præter. Omne quod eſt vnum, eſt connumerabile alteri, ſed Deus non eſt connumerabilis alicui creaturæ, tū quia creatura, & Deus in nullo modo conueniunt, quia hoc eſſet prius vtroque, nec inueniuntur aliqua connumerari, niſi quæ in aliquo conueniunt, ſicut dicimus duos homines, vel duos equos; tum quia quod alteri connumeratur eſt pars pluralitatis reſultantis, & exceditur ab ea, quod Deo non competit. ergo Deus non poteſt dici vnus.

CONTRA.

CONTRA eſt, quod dicitur Deut. 6. Audi Iſrael, dominus Deus tuus, Deus vnus eſt.

10. met. tex. 4. ¶ Præt. Secundum philoſophum: illud quo menſurantur omnia quæ ſunt alicuius generis, eſt vnum illius generis: ſed Deus eſt primum, quo menſurantur omnes ſubſtantię: vt dicit Commen. in 10 meta. Tex. cõ. 7. ergo videtur, quòd ſit vnum in genere ſubſtantiæ.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Deus ſumme, & veriſſime vnus eſt. Secundum enim quòd aliquid ſe habet ad indiuiſionem, ita ſe habet ad vnitatem, quia ſecũdum philoſophũ, 5. Metaph. tex. 8. ens dicitur vnum, in eo quod non diuidi tur. Et ideo illa, quæ ſunt indiuiſa per ſe, verius ſunt vnum, quàm illa, quæ ſunt indiuiſa per accidens, ſicut albus, & ſor. quę ſunt vnum per accidens. Et inter illa, quę ſũt vnum per ſe, verius ſunt vnũ, quæ ſunt indiuiſa ſimpliciter quàm quę ſunt indiuiſa reſpectu alicuius vel generis, vel ſpeciei, vel proportionis: vnde etiam non dicuntur ſimpliciter vnum, ſed vnum, vel in genere, vel in ſpecie, vel proportione: & quod eſt ſimpliciter indiuiſum dicitur ſimpliciter vnũ, quod eſt vnum numero. Sed in iſtis etiam inueniunt aliquis gradus. Aliquid enim eſt, qđ quamuis ſit indiuiſum in actu, eſt tamen diuiſibile potẽtia, vel diuiſione quantitatis, vel diuiſione eſſentiali, vel ſecundum vtrumque. Diuiſione quantitatis, ſicut quod eſt vnum continuitate. diuiſione eſſentiali, ſicut in compoſitis ex forma & materia: vel ex eſſe, & quod eſt. diuiſione ſecundum vtrunque, ſicut in naturalibus corporibus. Et quòd aliqua horum non diuidantur in actu eſt, ex aliquo in eis præter naturam compoſitionis, vel diuiſionis, ſicut patet in corpore cœli, & huiuſmodi, quamuis non ſint diuiſibilia actu, ſunt tamen diuiſibilia intellectu. Aliquid vero eſt, quod eſt indiuiſibile actu & potẽtia, & hoc multiplex eſt. Quoddam enim habet in ſui ratione, aliquid pręter rationem indiuiſibilitatis, vt punctum, quod præter indiuiſionem importat ſitum. Aliquid vero eſt, quod nihil aliud importat, ſed eſt ipſa ſua indiuiſibilitas, vt vnitas, quæ eſt principium numeri, & tamen inhęret alicui, quod non eſt ipſamet vnitas, ſcilicet ſubiecto ſuo. Vnde patet, quòd illud in quo nulla eſt compoſitio partium, nulla dimenſionis continuitas, nulla accidentium varietas, nulli inhærens, ſumme & vere vnum eſt, vt concludit Boet. de vnita. & vno. c. 1. Et inde eſt, quòd ſua vnitas eſt principium omnis vnitatis, & menſura omnis rei. Quia illud quod eſt maximum, eſt principium in quolibet genere, ſicut maxime calidum omnis calidi, vt dicitur ſecundo metaphyſ. Tex. 4. & illud quod eſt ſimpliciſſimum, eſt menſura in quolibet genere. vt 10. metaphyſic. Tex. 3. dicitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnum dupliciter dicitur. Eſt enim vnum quod cõuertitur cum ente, & eſt vnum quod eſt principium numeri. loquendo de vno, quod conuer- A titur cum ente, non eſt determinatum ad genus quantitatis, immo inuenitur in omnibus entibus. & ſicut Deus eſt ens, non aliquo eſſe, quod non ſit ipſe, ita etiam eſt vnus, non aliqua vnitate, quę non ſit ipſe, ſed per eſſentiam ſuam, & ideo maxime vnum eſt. Loquendo autem dẽ vno, quod eſt principium numeri, non poteſt tràſumi in diuinam prædicationem, quã tum ad genus ſuum, quod eſt quantitas, ſed quantum ad differentiam ſuam, quę ad perfectionem pertinet, ſicut indiuiſibilitas, & prima ratio menſurandi, vel aliquid huiuſmodi. †7. de trin. c. 4. to. 3.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſecundum Auicen. Tract. 3. meta. c. 5. vnitas & numerus, quæ cõſiderat arithmeticus non ſunt illa vnitas, & multitudo, quę inueniuntur in omnibus entibus, ſed ſolum ſecundum quod inueniuntur in rebus materialibus, ſecundum quod pluralitas cauſatur ex diuiſione continui, ex hoc enim poſſunt inueniri omnes illę paſſiones in numeris, quæ arithmetici demonſtrant, ſicut multiplicatio, & aggregatio, & huiuſmodi, quæ fundantur ſupra diuiſionẽ infinitam continui. Vnde, eſt infinitas in numero, ſecundum philoſophum in 3. phyſico. Tex. 55. & ideo etiam talis vnitas eſt potentia omnis numerus. Nihilominus tamen, intelligendum eſt, quòd in Deo eſt omnis numerus ſecũdum potentiam, nõ quidem paſſiuam, ſed actiuã, ſecundum quod ipſe velut omniũ cauſa, præaccepit in ſe omnium numerum, ſecundum Dio. c. 5. de diui. nomi. prout omnia in ipſo dicuntur eſſe, ſicut in principio efficiente, & exemplari; ſed ſic non procedit obiectio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Deus eſt aliquid determinatum in ſe, aliàs non poſſent de ipſo negari conditiones aliorum entium. nec dicitur determinatum ens, quia aliquo termino finitus ſit, ſed quia per excellentiam ſui eſſe, quod eſt ſimpliciſſimum, additionem non recipiens, ab omnibus aliis diſtinguitur.

E ¶ Ad quartum dicendum, quòd quàmuis Deus, & creatura non conueniant in aliquo vno, ſecundum aliquem modum conuenientiæ, tamen eſt conſiderare communitatem analogiæ inter Deum, & creaturam, ſecundum quod creaturæ imitantur ipſum prout poſſunt. Vnde aliquo modo poteſt connumerari aliis rebus, vt dicatur, quòd Deus, & angelus ſunt duæ res: non tamen ſimpliciter, & proprie, ſicut creaturæ adinuicem connumerantur, quæ vniuoce in aliquo vno conueniunt. Et ex hoc non ſequitur, quòd Deus ſit pars alicuius. vel quòd Deus, & angelus ſint aliquid maius quam Deus, ſed quòd ſunt plures res.

centis, faciamus, & noſtram. Suſtulit. n. ſingularitatis ac ſolitudinis intelligẽtiam profeſſio conſortij: quia aliquod cõſortium eſſe non poteſt ipſi ſolitatio, neque ſolitudo ſolitarij, recipit faciamus, nec alieno a ſe, diceret noſtram. Attende lector his verbis, & vide: quia B nomine cõſortij pluralitatem ſignificauit. Profeſſio ergo cõſortij, eſt pfeſſio pluralitatis: quam profeſſus eſt dicens, Faciamus, & noſtram: pluraliter enim vtrũque dicitur. Sed hac profeſſione pluralitatis, nõ diuerſitatem vel multitudinẽ poſuit, ſed ſolitudinem & ſingularitatem negauit. Sic ergo cum dicimus plures perſonas, vel pluralitatem perſonarum: ſingularitatis & ſolitudinis intelligentiam excludimus.

d *Quid per ternarium ſignificetur cum dicitur, tres perſonæ.*

ITa etiã cum dicimus tres perſonas, nomine ternarij: non quantitatẽ numeri in deo ponimus, vel aliquam diuerſitatem, ſed intelligentiam, nõ ad alium niſi ad patrem & filiũ & ſpiritumſanctum dirigendã ſignificamus: vt ſit huius dicti intelligẽtia. Tres perſonę ſunt; vel tres ſunt pater, & filius, & ſpirituſſanctus. i. nec tãtum pater, nec tantum filius, nec tantũ pater & filius ĩ deitate ſunt, ſed etiam ſpirituſſanctus, & nõ alius ab his. Similiter non tantum eſt ibi hęc perſona, vel illa, vel hæc & illa: ſed hæc & illa & illa & non alia. Et hoc fore ita intelligendum † Aug. ſatis oſtẽdit vbi dicit: quòd illo nomine, non diuerſitatem intelligi voluit, ſed ſingularitatẽ noluit.

Quid per duo cum dicitur: duæ perſonæ, vel pater & filius duo ſunt.

SImiliter cum dicitur duo ſunt, pater, & filius: non dualitatis quantitatem ibi ponimus: ſed hoc ſignificamus, quòd non eſt tantum pater, nec tantũ filius, ſed pater & filius: & hic non eſt C ille, ita & de aliis huiuſmodi. Ita etiam cum dicimus: pater & filius ſunt duæ perſonæ, hoc ſignificamus, quòd non tãtum pater eſt perſona: nec tantum filius eſt perſona: ſed pater eſt perſona, & filius eſt perſona: & hęc non eſt illa.

Ex quo ſenſu dicitur in perſonis diſtinctio vel perſonæ diſtinctæ.

B

D CVm autem dicimus diſtinctæ ſunt perſonæ vel diſtinctio eſt in perſonis, confuſionem atque permiſtionem excludimus, & hãc non eſſe illã ſignificamus. Cũq;

ARTICVLVS II.

b Vtrum in Deo ſit aliquis numerus.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd in Deo non ſit aliquis numer⁹. Sicut enim
1. de tri. c. 3 dicit Boe. lib. de tri. Hoc vero vnum eſt, in quo eſt nullus numer⁹, & loquitur de deo, qui ſumme vnũ eſt. ergo videtur, quod non ſit in eo aliquis numerus.
¶ 2 Præt. Secundum
Iſid. 3. Ethimo. c. 5. Iſido. numerus dicitur quaſi vnicus merus, ſcilicet diuiſionis: ſed in Deo non eſt G diuiſio. ergo nec numerus.

addimus: diſtinctę ſunt perſonæ proprietatibus, ſiue differentes proprietatibus: aliam eſſe hanc perſonam, & aliam illam ſuis proprietatibus ſignificamus. a Et cum dicimus: aliam & aliam, non diuerſitatẽ, vel alienationem ibi ponimus,

¶ 3 Item. Vbi inuenitur numerus, & paſſiones numeri: ſed aggregatio, & multitudo, & huiuſmodi quæ ſunt paſſiones numeri, non inueniuntur in Deo. ergo nec numerus.
¶ 4 Præt. Numerus eſt multitudo menſurata per vnum, vt dicitur. 10. Meta. ſed Deus eſt menſura, non menſurata, ſed omnia menſurans. ergo videtur, quòd numerus in diuinis, non competat.
Tex. 10. & 25.

CONTRA, eſt quod habetur. 1. Io. 5. Tres ſunt, qui teſtimonium dant &c. ſed tres dicit aliquem numerum. ergo videtur, quòd ibi ſit numerus.

¶ Præt. Vbicunque eſt diſtinctio, vel diſcretio ibi eſt aliquis numerus: ſed dicimus diuinas perſonas eſſe diſcretas vel diſtinctas. ergo in diuinis perſonis eſt numerus.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut ratio vnitatis cõſiſtit in indiuiſione, ita & ratio numeri, vel multitudinis conſiſtit in diuiſione, vel diſtinctione aliqua. H Vnde ea, quæ inuenimus diuiſa ſimpliciter, dicimus eſſe multa ſimpliciter, & quæ inuenimus diuiſa ſecundum quid, dicimus eſſe multa, ſecundum quid. Diuiſio autem ſimpliciter attenditur, vel ſecundum eſſentiam ſiue formam, vel ſecundum quãtitatem ſeu materiam: vnde ea, quæ differunt ſecundum eſſentiam, dicimus eſſe multa, vt hominem, & lapidem, & ſimiliter duas partes lineæ, iam diuiſæ dicimus duas lineas. Diuiſio autem ſecundum quid eſt quę attenditur ſecundum proprietates rei, ſicut dicimus hominem album eſſe alium, & diſtinctum a ſe nigro, & adhuc magis ſecundum quid in illis, in quibus attenditur diuerſitas relationum, ſecundum rationem tantum, ſicut punctus ſi diceretur multiplex, ſecundum quod eſt principium plurium linearum. Sciendum eſt igitur, quòd in diuinis non eſt numerus ſimplex, qui eſt per diuiſionem eſſentię, vel quantitatis, ſed eſt numerus quidam, ſcilicet numerus relationum, non tamen relationum exiſtentium in Deo ſecundum rationem tantum, ſed I realiter in ipſo ſubſiſtentium. Vnde numerus diuinarum perſonarum eſt medius inter numerum, qui eſt numerus ſimpliciter, & numerum, qui eſt in relatione tantum, ſicut punctus dicitur multiplex, ſecundum rationem tantum. Eſt enim minus de ratione numeri, in numero perſonarum, quàm in numero ſimpliciter, & plus quàm in numero, qui eſt ſecũdum rationem tantum. Si autem comparemus numerum perſonarum ad numerum proprietatum abſolutarum, qui eſt in creaturis, habebũt ſe ſicut excedentia & exceſſa. Si enim attendatur ratio diſtinctionis inuenitur maior diſtinctio, in proprietatibus abſolutis creaturarum, quam in diuinis perſonis, quia color, & ſapor diſtinguuntur ſecundum aliud & aliud eſſe accidentale, ſed in diuinis perſonis eſt vnum & idem eſſe trium perſonarum. Si autem conſideretur perfectio diſtinctorum, ſic numerus perſonarum excedit, quia relationes in diuinis ſunt ſubſiſtentes perſonæ. Vnde ad numerum relationum, ſequitur numerus perſonarum, non autem ad numerum proprietatum in creaturis, quia proprietates in creaturis, non ſunt ſubſiſtentes, ſed tantum inhærentes.

Vbi ſup. ¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd Boet. loquitur de vnitate eſſentiali, & in eſſentia nullus numerus cadit: ſed tantum in perſonis, qui etiam non eſt numerus abſolute, ſed numerus quidam.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis diuiſio, non ſit propria in Deo, tamen ibi eſt perſonarum diſtinctio, quę ſufficit ad rationem talis numeri, qualis in Deo, ponitur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd aggregatio, & huiuſmodi ſunt paſſiones nũmeri, qui conſequitur diuiſionem continui, vt Aui.
Tract. 3. meta. c. 5. dicit, & hunc numerum conſtat in Deo non eſſe.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in numero abſoluto, pluralitas habet quandam compoſitionem, & aggregationem, quæ eſt mi- F nus certa, quàm vnum quod eſt principium ipſius: & ideo non ſolum quantum ad intellectum, ſed etiam quantum ad rem, eſt inmenſurabilitas multitudinis talis per vnitatem. Sed in numero relationum, vel perſonarum, non eſt aliquis ordo certitudinis, vel compoſitionis in re, & ideo numerus in Deo, non eſt multitudo menſurata, niſi forte ſecundũ acceptionem intellectus tantum, qui cõponit etiam quæ cõpoſita non ſunt, ſecundum quod diuerſa ex eis intelligit, ſecũdum quod etiam ppoſitiones affirmatiuas, in diuinis format.

ſed confuſionem Sabellianam excludimus.

Quomodo ibi accipiatur diſcretio.

ITA & cum dicuntur diſcretæ perſonæ, vel cũ dicitur, diſcretio in p.

ARTICVLVS III.

c Vtrum unitas, & numerus ponant aliquid in diuinis, uel remoueant.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd vnitas & numerus, aliquid ponant in diuinis, & non dicantur ſecundum remotionem tantum. 1. p. q. 30. artic. 3. & quodl. 10. ar. 1. Si enim per vnum remouetur aliquid, non remouetur niſi pluralitas, & ſimiliter ſi per pluralitatem remouetur aliquid, non remouetur niſi vnitas. Si ergo vtrunque dicatur per remotionem, tunc vtrunque non erit niſi remotio remotionis, ſed priuatio priuationis nihil aſt niſi ſecundum intellectum, quę poteſt ſic multiplicari in infinitum, ſicut dicit Auicen. 3. Tract. meta. c. 6. ergo ſecundum hoc, numerus & vnitas non eſſent realiter in Deo, ſed in ratione intelligentis tantum, & ſic non poſſent dici plures perſonę, nec plures rationes, quod videtur hæreticum.

¶ 2 Præt. Omnis priuatio, vel negatio diffinitur per poſitionem. ſi igitur vnitas priuat multitudinem, vel numerum, in diffinitione vnitatis cadit numerus, vel multitudo.

¶ 3 Item. Cum multitudo dicatur per remotionem vnitatis oportet, quòd in diffinitione eius ponatur vnitas, & ita erit circulus in diffinitione, quod non poteſt eſſe, quia ſic idem erit prius, & poſterius, notius & minus notum.

¶ 4 Pręte. Si vnum dicatur ſecundum negationem, dicetur per negationem diuiſionis, vt dicit philoſophus. quòd vnum eſt, 5. meta. tex. 17. quod non diuiditur: ſed diuiſio videtur in intellectu ſuo habere multitudinem, quia omne diuiſum eſt multiplicatum. ergo in diffinitione vnitatis cadit multitudo, nec vnquam poteſt diffiniri multitudo, niſi accipiatur in diffinitione eius vnitas. ergo videtur, quòd erit circulus, vt prius.

¶ 5 Præte. Priuatio, nunquam conſtituit habitum, nec econ- I uerſo, & ſimiliter nec affirmatio negationem, nec vnum contrariorum alterum: ſed multitudo conſtituitur ex vnitatibus. ergo videtur, quòd vnitas, non priuet multitudinem, nec econuerſo.

¶ 6 Item. Quicquid dicitur de Deo, & creatura nobiliori modo eſt in Deo, quàm ſit in creatura, ſed numerus, & vnitas in creaturis, non ſunt per modum remotionis tantum, ſed per modum poſitionis, cum numerus ſit quædam ſpecies quantitatis, & vnitas principium illius, & iterum cum ſe habeant ſicut menſura, & menſuratum. ergo cum nobilius ſit eſſe, quàm non eſſe, videtur etiam quòd in Deo, poſitiue aliquid prędicent.

CONTRA. Secundum Philoſophum, vnum opponitur 10. meta. tex. 8. multitudini, ſicut priuatio habitui: ſed priuatio non prædicat aliquid poſitiue. ergo nec vnum: ſed ex vnitatibus conſtituitur numerus. ergo nec numerus, aliquid poſitiuę prædicat.

¶ Præt. Philoſophus dicit, quòd vnum dicitur ex eo, quòd non 5. meta. tex. 8. diuiditur: ſed hoc eſt negatio tantum. ergo videtur, quòd vnum K nil poſitiue prędicet, & eadem ratione nec numerus ex vnitatibus conſtitutus.

RESPONDEO, Dicendum, quòd de quidditate vnitatis inuenitur diuerſitas, & inter philoſophos, & inter magiſtros. 3. Tract. meta. c. 6. Auic. enim dicit, quòd vnum quod conuertitur cum ente eſt idem quod vnum, quod eſt principium numeri, & multitudo, quæ eſt numerus eſt, idem quod multitudo, quæ diuidit ens, & ſic vult, quòd vtrunque aliquid poſitiue addat ſupra ea, quibus adiungitur, eo quòd in vno intelligitur eſſe non ſolum, ſicut in ſubiecto, ſed ſicut illud quod clauditur in intellectu ſuo. Vnde vnum, eſt quoddam eſſe, quod non diuiditur. Et iſtud eſſe non dicit, quòd ſit eſſe ſubſtantiæ, quia ſic non inueniretur in accidentibus vnitas, & numerus. Nec etiam eſt eſſe commune ad ſubſtantiam, & ad accidens, quia ſic inueniretur aliquis numerus, qui non eſſet accidens. Sed dicit, quòd eſt eſſe accidentis,

ſonis eſſe, eandem intelligentiam facimus. Eodem enim modo ibi accipitur diſtinctio, quo diſcretio. Et congrue dicitur ibi eſſe diſcretio, vel diſtinctio, non diuerſitas, vel diuiſio ſiue ſeparatio. Vnde † Ambroſ. in libro primo de Trinit. Non eſt

dentis, & per illud eſſe adueniens poſt eſſe completum ſubſtantiæ dicitur ſubſtantia vna: ſicut per eſſe albedinis dicitur eſſe ſubſtantia alba; & inde probat quod numerus eſt accidens tantum. Et ſecundum hoc, vnitas dicit intentionem accidentalem, & ex aggregatione talium intentionum efficitur numerus, qui eſt ſpecies quantitatis. Et hanc poſitionem ſequentes, quidam theologi, dicunt, quòd vnitas, & numerus transferũt in diuinam prædicationem, non quantum ad eſſe accidentis, vel quantitatis, ſed quantum ad rationem propriam vnitatis, vel numeri: & ita poſitiue, aliquid in Deo prædicant, ſicut ſcientia, & bonitas, & alia, quæ ſic de Deo dicuntur. Alij Philoſophi, ſcilicet Ariſt. &

2. Meta. Tex. 7. & 10.8. Auer. dicunt, quòd vnum & multa quæ diuidunt ens, non ſunt B idem cum vno, quod eſt principium numeri, & cum multitudine, quæ eſt ſpecies quantitatis. Et hoc rationabile eſt. Non enim conuenit, aliquid contentum ſub inferiori, eſſe differentiam ſuperioris, ſicut rationale non eſt differentia ſubſtantiæ. vnde nec multitudo, quæ eſt ſub quantitate poteſt eſſe differentia entis ſimpliciter. Dicunt ergo, quòd vnum quod conuertitur, cum ente nihil poſitiue addit ad id cui adiungitur. eo quòd res, non dicitur eſſe vna per aliquam diſpoſitionem additam, quia ſic eſſet abire in infinitum, ſi iſta etiam diſpoſitio cũ ſit vna per aliquam aliam vnitatem vna eſſet. Vnde dicũt. quòd vnum claudit in intellectu ſuo ens commune. & addit ratio-

D. 79 nem [d] priuationis, vel negationis cuiuſdam ſuper ens, id eſt, indiuiſionis. Vnde ens, & vnum conuertuntur ſicut quæ ſunt idem re, & differunt per rationem tantum, ſecundum quod vnum addit negationem ſuper ens. Vnde, ſi conſideretur ratio vnius, quantum ad id quod addit ſupra ens, non dicit niſi negationem tantum. Et eadem ratione multitudo, non addit ſu- C pra res multas, niſi rationem quandam, ſcilicet diuiſionis. Si enim vnum dicitur ex eo, quòd non diuiditur, ita multa dicuntur ex eo, quòd diuiduntur.

¶ Prima autẽ ratio diuiſionis, ſecundum quam aliquid ab aliquo diſtinguitur eſt in affirmatione, & negatione: & ideo multitudo dicit in ratione ſua negationem, ſecundum ſcilicet, quod multa ſunt, quorum vnum non eſt alterum, & huiuſmodi diuiſionis, hoc modo acceptæ in ratione multitudinis negatio importatur in ratione vnius. Et ſic accepta, vnum & multa ſunt de primis differentiis entis, ſecundum quod ens diuiditur in vnum & multa, & in actum & in potentiam. Vnde ſic accepta, non determinantur ad aliquod genus. & ſic hæc multitudo ſic accepta, non eſt numerus, qui eſt ſpecies quantitatis, nec hoc vnum ſic acceptum, eſt vnum quod eſt principium nu-

5. meta. tex. c. 12. & Aui. 2. Tra. 3. met. c. 5. meri, ſed ſecundum prædictos Philoſophos Ariſtote. Auerro. D & Auicen. vnum ſecundum quod eſt principium numeri ponit aliquid additum ad eſſe, ſcilicet eſſe menſuræ. Cuius ratio primo inuenitur in vnitate, & deinde conſequenter in aliis numeris, & deinceps de quantitatibus continuis. & deinde tranſlatum eſt, hoc nomen ad alia omnia genera, vt dicit Philoſo-

Tex. 8. phus. 10. Metaph. Quidam vero medium inter vtrunque tenent, conſentientes Ariſtote. in hoc, quòd vnum quod conuertitur cum ente, non addit aliquid poſitiue ſupra id cui adiun-

Tract. 3. meta. c. 6. gitur. Auicen. vero in hoc, quòd dicit vnum, ſecundum quod eſt principium numeri, & ſecundum quòd conuertitur cum ente eſſe idem, & non differre niſi ratione, & ſic ſecundum eos non additur aliquid poſitiue, ſupra id cui adiungitur. Ratio autem eorum, quòd vnum vtroque modo differat tantum ratione eſt. Cum enim vnum ſequatur actum formæ diſtinguentis, ex hoc quòd forma dat eſſe, habet vnum, quod conuertitur cum ente. ſed ex ſecundo actu formæ, qui eſt diſtinguere ab E aliis habet, quòd ſit principium numeri, & quòd computetur in genere accidentis, quia iſta diſtinctio, ſecundum rationem ſequitur eſſe completum. Sed hoc non poteſt ſtare: quia ſi vnitas, quæ eſt principium numeri, dicatur ſecundum rationem priuationis, tunc non erit aliquid niſi in anima, ita etiam nec numerus, cuius eſt principium. vnde non poſſet eſſe ſpecies in aliquo genere. Eſt ergo differentia inter duas opiniones primas, quia prima non diſtinguit inter vnum & multa, prout ſunt in genere quantitatis, & prout ſunt primæ differentiæ en-

Paulo ſup. tis. Secunda autem opinio diſtinguit, vt dictum eſt. & hanc credo eſſe veriorem. Dico ergo ſecundum hanc, quòd numerus, & vnitas, ſecundum quod ſunt in genere quantitatis, non inueniuntur, niſi in quibus inuenitur commenſuratio quanti-

10. meta. tex. 2. tatis. vnde inueniuntur tantum in rebus habentibus quantitatem continuam. vnde Philoſophus dicit, quòd numerum co-

Tract. 3. met. c. 5. gnoſcimus diuiſione continui. Et hic tantum numerus eſt ſubiectum arithmetici, vt etiam Auicen. dicit. Vnde iſte nu-

A merus, & vnitas non venit in diuinam prædicationem, ſed tantum vnum & multitudo, ſecundum quod ſunt de illis quæ conſequuntur vniuerſaliter ens. Et ita huiuſmodi termini nihil addunt in diuinis, ſecundum rationem ſupra id de quo dicuntur, niſi rationem negationis tantum, ſecundum quod Magiſter dicit in litera.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd in multitudine negatio eſt, ſecũdum quod vna res diſtinguitur ab alia per negatio- †Ambr. 1. de trin. c. 2. to. 2. nem: vnde in multitudine eſt negatio, vel priuatio realis, ſecundum quod vna res non dicitur eſſe alia: & huiuſmodi diſtinctionem per negationem, negat negatio importata in ratione vnitatis: vnde dico, quò negatio iſta, in qua perficitur ratio vnita- B tis, non eſt niſi negatio rationis tantum. Omnis enim reſpectus qui eſt entis ad negationem, vel ad non ens, non eſt niſi rationis. Vnde relatio, qua refertur ens ad non ens, non eſt niſi tantum in ratione: & ſimiliter priuatio, qua de ente negatur non ens eſt in ratione tantum, vt priuatio priuationis, vel negatio negationis. Et ſic patet quòd non ponimus diſtinctionem in diuinis perſonis ſecundum rationem tantum, quia dicimus, quòd vna perſona realiter non eſt alia.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd vt ex prædictis patet, vnum In corp. ar. non importat negationem, niſi in ratione. Vnde, ſecũdum rem magis ſe habet ad poſitionem quàm multitudo, in qua importatur realis [d] negatio, ſecundum quam res a re diſtinguitur. Et D. 546 ideo vnum in intellectu eſt prius quàm multitudo, quàmuis ſecundum ſenſum, vel imaginationem ſit econuerſo, vt dicit Philoſophus: quia ſic cõpoſita priora ſunt ſimplicibus, & diuiſa in- 10. meta. tex. 9. diuiſis: & ideo in diffinitione vnius, non cadit multitudo, ſed il- C lud quod eſt prius ſecundum intellectum vnitate. Primum enim quod cadit in apprehenſione intellectus eſt ens, & non ens, & iſta ſufficiunt ad diffinitionem vnius, ſecũdum quod intelligimus vnum eſſe ens, in quo non eſt diſtinctio per ens, & non ens: & hæc ſcilicet diſtincta per ens, & non ens, non habent rationem multitudinis, niſi poſtquàm intellectus vtrique attribuit intentionem vnitatis, & tunc diffinit multitudinem id, quod eſt ex vnis, quorum vnum non eſt alterum, & ſic in diffinitione multitudinis cadit vnitas, licet non econuerſo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hæc eſt vera diffinitio vnius, vnum eſt ens quod non diuiditur: quàmuis Auic. nitatur eam Tract. 3. meta. c. 6. improbare ratione inducta. Eſt enim duplex diuiſio, ſcilicet diuiſio ſecundum quantitatem: & talis diuiſio conſequitur rationem multitudinis, eo quòd rationem multitudinis communiter acceptæ, ſequitur ratio numeri, prout eſt ſpecies quantitatis, ſecundum quod addit rationem menſuræ: vnde dicit Philo- Tex. 20. D ſophus decimo metaph. quòd numerus eſt multitudo menſurata per vnum, & rationem numeri ſequitur intellectus diuiſionis continui. Ratio enim diuiſionis, & quantitatis, & menſuræ ſecundum Commen. 10. Metaph. prius inuenitur in quantita- Tex. c. 2. te diſcreta, quàm in quantitate continua: & talis diuiſio non ponitur in diffinitione vnius, quod conuertitur cum ente. Eſt etiam quædam diuiſio ſecundum formam, vel eſſentiam, ſecundum quod vna res per formam ſuam diuiditur ab alia. & iſta diuiſio primo inuenitur in affirmatione, & negatione, quæ ſecundum intellectum præcedit rationem vnius, vt dictum eſt: & ſic In reſponſ. ad primũ. patet, quòd non erit circulus in diffinitione.

¶ Ad quartum dicendum, quòd vnum dupliciter dicitur, ſcilicet quod eſt principium numeri, & quod conuertitur cum ente. Loquendo de vno, quod eſt principium numeri, vt dictum In corp. ar. eſt: ponit aliquid additum ſupra ens, quod dicitur vnum, ſcilicet rationem menſuræ: vnde hoc vnum, poteſt dupliciter conſi- E derari: aut ſecundum id, quod eſt: aut ſecundum id, quod conſequitur ad intellectum eius, ſcilicet relationem quandam. Si ſecundo modo, ſic opponitur multitudini numerali relatiue, ſicut principium ad principiatum, ſicut punctus ad lineam, & ſicut pars ad totum, & magis proprie ſicut menſura ad menſuratum. Si primo modo, tunc dupliciter, quia vel conſiderabitur ipſum vnum cum præciſione, ſcilicet, quòd eſt tantum vnitas, & ſic habebit diſparatam oppoſitionem menſuræ ad alios numeros: quilibet enim numerus ſecũdum quidditatem ſuæ ſpeciei, habet ſpecialem rationem menſuræ, ſicut ſpecies oppoſitæ ſunt diſparatæ: & talis oppoſitio reducitur ad contrarietatem, ſicut principium, quia ſpecies diſparatæ diſtinguuntur differentiis contrariis, quibus primo diuiditur genus, vt probatur 10. Me- Tex. 24. taph. Vel ſine præciſione, & ſic vnitas nullam oppoſitionem habet ad numerum, ſed eſt conſtituens ipſum. Si autem loquimur de vno, quod conuertitur cum ente, ſic vnum habet rationem priuationis, vt dictum eſt: reſpectu diuiſionis, quæ ſaluatur in In corp. ar. multitudine, & ita opponitur multitudini, ſicut priuatio habitui,

Tex. 9. tui, vt dicit Philoſophus 10. Metaph. Vnde etiam æquale opponitur magno, & paruo ſicut priuatio. Nec vnum eſt priuatio illius multitudinis, quam conſtituit. ſed multitudinis, quę negatur eſſe in ipſo, quod dicitur vnum. Non enim de ratione ſua, vnum priuat omnem diuiſionem, ſed ſufficit ad rationem eius, quæcunque diuiſio remoueatur. Et inde poteſt eſſe, quòd vnum eſt pars multitudinis, & quòd ipſa multitudo dicitur quodámodo vnũ, prout ſcilicet aliqd non diuiditur, ad minus ſecundum intellectum aggregantem, ſicut etiam ipſum malum non eſt omnino expers boni, quia non priuatur quodlibet bonũ, per malum.

ipſe pater, qui filius; ſed inter patrem, & filium expreſſa diſtinctio eſt.

Quomodo trinitas ibi accipiatur.

CVm vero dicitur trinitas; id ſignificari videtur, quod ſignificatur cum dicitur, tres perſonæ, vt ſicut non poteſt dici, pater eſt tres perſonę, vel filius eſt

¶ Ad quintum dicendum, quòd multitudo numeralis, quæ eſt ſpecies quantitatis, ponit aliquid in creaturis. Hæc autem non transfertur in diuina, niſi forte ſecundum rationem diſtinctionis, quam habet ex ratione multitudinis ſimpliciter. Multitudo vero, quæ diuidit ens, non addit accidens poſitiue ſupra ens, ſed rationem diſtinctionis tantum, ſecundum quod vna nõ eſt altera, & ſic eſt etiam in diuinis.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum unum, & numerus ſignificent eſſentiam.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd huiuſmodi dictiones ſignificent diuinam eſſentiam. Quicquid enim ad ſe dicitur in diuinis ſubſtantialiter dicitur, & eſſentiam ſignificat: ſed huiuſmodi dictiones, ſecundum ſuum nomen non referuntur ad aliud, ſed ad ſe dicuntur. ergo ſunt eſſentialia.

1. de tri. c. 6 ¶ 2 Præt. Secundum Boe. omnia prędicamẽta mutantur in ſubſtantiam, cum in diuinam prædicationem venerint præter ad aliquid: ſed numerus & vnitas videntur ad quantitatem pertinere. ergo ſunt eſſentialia. Si dicas, quòd ſignificant eſſentiam, quando adiunguntur termino eſſentiali: vt cum dicitur vnus Deus, & notionem quando adiunguntur perſonali, vt cũ dicitur vnus pater.

¶ 3 Contra. Quæcunque dicuntur, non ſecundum vnam rationem, ęquiuoce dicuntur: ſed non eſt eadem ratio vnitatis perſonalis, & eſſentialis, ſicut nec eſt eadem ratio diſtinctionis perſonalis. ergo videtur, quòd æquiuoce de eis dicantur.

I

¶ 4 Item. Vnum pertinet ad eſſentiam. vnde dicimus, quòd pater, & filius ſunt vnum propter eſſentiæ vnitatem, ſed cum multitudo conſtituatur ex vno, ad quodcunque genus pertinet ſignificatio vnius, & ſignificatio multitudinis. ergo videtur, quòd etiam omnia nomina ſignificantia diſtinctionem, vel pluralitatem, ſignificent eſſentiam.

CONTRA. Quicquid eſſentialiter dicitur, de ſingulis perſonis prędicatur: ſed termini numerales non prædicantur de patre. non enim poteſt dici, quòd pater ſit duo, vel tres. ergo videtur, quòd non ſignificent eſſentiam, & ita nec vnum, quod eſt pluralitatis principium.

Art. antece. hac diſ. ar. 1 hac quęſt. RESPONDEO, Dicendum, quòd vt patet ex dictis, in diuinis, non eſt aliqua vnitas, & multitudo, niſi ſecundum quod vnum, & multa diuidunt ens commune. Et hoc modo, vt dictum eſt, non addunt aliquid ſupra ens de quo dicitur vnitas, vel multitudo, niſi ſecundum rationem. Vnde ſicut ens communiter ſe habet ad abſoluta, & relatiua, & ſimiliter diſtinctio, & indiſtinctio, quæ ſecundum rationem adduntur, ita & vnum, & multa, quæ diuidunt ens commune. Et ideo ſecundum quod diuerſis adiunguntur, ſignificant eſſentiam, vel notionem. Vnitas enim eſſentialis eſt ipſa eſſentia diuina, ſecundum quod eſt indiuiſa, & vnitas perſonalis patris eſt vnitas proprietatis, ſecundum quod non eſt diuiſa. Et ſimiliter multitudo, vel pluralitas perſonarum ſunt ipſæ perſonæ ſecundum quod ſunt diſtinctę, & quia non eſt ibi aliqua diſtinctio eſſentiarum ideo nec aliqua pluralitas eſſentialis.

1 AD PRIMVM igitur dicendum, quòd huiuſmodi dictiones, ſecundum rationem quam addunt eis de quibus dicuntur, non ponunt relationem nec aliquid, & ideo ſecundum nomina quę imponuntur ab huiuſmodi rationibus, non referuntur ad

F aliud, ſed quantum ad illud circa quod ponitur iſta ratio, poſſunt importare, & abſolutum & relatum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd vt dictum eſt pluralitas, non venit in diuinam prædicationem ex multitudine, quæ eſt ſpecies quantitatis, & ideo ratio non procedit. Ar. 2. hac q.

tres perſonę, ita non debet dici, pater eſt trinitas, vel filius eſt trinitas.

Hoc uidetur contrarium eſſe prædictis.

G HIc non eſt pretermittendum, quòd cum ſupra dictum ſit, Deũ nec ſingularem, nec multiplicem eſſe confitendum, idq; ſan-

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio vnitatis ponit ens indiuiſum ſimpliciter: vñ abſtrahit a quolibet modo diſtinctionis. vnde ſecundum vnam rationẽ communem dicitur perſona vna, & eſſentia vna, quàmuis ſit non vna ratio diſtinctionis in ſpeciali, vnde ex hoc non habetur, quòd æquiuoce prædicetur. †diſt. 23. 1

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd ſicut ens abſolute dictum intelligitur de ſubſtantia, ita vnum abſolute dictum, prout ſignificatur in neutro genere quod ſubſtantiuatur, importat vnitatem abſolute, & ſignificat vnitatem ſubſtantiæ. ſed talis vnitas non conſtituit numerum perſonarum, ſed conſtitueret numerum eſſentiarum, ſi eſſet ibi. Sed in maſculino genere non ſignificat vnitatem abſolute, ſed ponit vnitatem circa terminum, cui adiungitur, quia adiectiuum eſt. vnde importat vnitatem conuenientem illi termino. Et ideo, cum dicitur vnus Deus, importat vnitatem eſſentialem. & cum dicitur, vnus pater, importat vnitatem perſonalem. & hæc vnitas conſtituit numerum perſonarum, qui ad

H relationem pertinet. Et per hoc patet reſponſio ad aliud, quod in contrarium obijciebatur.

QVAESTIO II.

B

Deinde quęritur de nominibus, quæ ſunt pluralitati annexa.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. De his, quæ ſe habent ad pluralitatem, ſicut principium.

Secundo. De nomine trinitatis, quòd conſequitur pluralitatem, quaſi collectiuum.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum in Deo ſit diuerſitas.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd in Deo ſit diuerſitas. Sicut enim vnum in ſubſtantia facit idem, ita multitudo in ſubſtantia facit diuerſitatem: ſed dixit Hil. quòd pater, & filius & ſpiritusſanctus, ſunt quidem per ſubſtantiam tria, per conſonantiam vero vnum. ergo eſt ibi diuerſitas. De pote. q. 9. art. 8. De Synod. ante med.

¶ 2 Præter. Sicut vnum dicitur ex eo, quòd non diuiditur, ita multa, vel plura dicuntur ex eo, quòd diuiduntur: ſed pater, & filius ſunt plures. ergo videtur, quòd ibi ſit diuiſio.

¶ 3 Item. Alienum denominatur ab alio: ſed filius eſt alius a patre. ergo poteſt etiam dici alienus.

¶ 4 Item. Videtur, quòd poſſit dici ſingularis, quia ſingulare

K ſignificat aliquid demonſtratum, ſubſiſtens in natura communi: ſed hoc modo eſt pater. vnde ſupra dixit Damaſce. quòd ſe habet ſicut indiuiduum. ergo videtur, quòd poſſit dici ſingularis. Lib. 3. fid. ortho. c. 6. ſup. d. 19.

¶ 5 Præter. Videtur, quòd poſſit dici vnitus, per hoc quod cantat eccleſia, trinum Deum vnitumque, cum fauore prędicat.

¶ 6 Item. Videtur, quòd non poſſit ibi eſſe diſcretio. Diſcretum eſt enim quædam differentia quantitatis: ſed in diuinis, non eſt quantitas. ergo nec diſcretio. Et quęratur generaliter, quid de huiuſmodi poſſit concedi in diuinis.

RESPONDEO. Dicendum, quòd circa fidem trinitatis, fuerunt duę hæreſes, ſcilicet Arrij, qui induxit pluralitatem eſſentiæ, & Sabellij, qui abſtulit pluralitatem perſonarum, quorum vtrumque concedit fides catholica. & ideo ea oportet concedere, quæ vtrique hęreſi aduerſantur, & ea negare, quæ vtrique ſunt conſona. Vnde contra Arrium quatuor ponit eccleſia,

cleſia, ſcilicet eſſentię vnitatem. & ex hoc confitetur Deum vnum, & negat diuerſitatem. Secundo, eſſentiæ diuinæ ſimplicitatem, & ideo confitetur ſimplicem, & negat multiplicitatem, vel diuiſionem, quæ ponit rationem totius, & partis, quæ ſimplicitati aduerſantur, & ſimiliter ſeparationem. Tertio, ponit ſimilitudinē in natura deitatis, quæ ſignificatur, vt forma quædam, & ideo prædicat filium ſimilem patri, & negat alienum, quia alienū dicitur, quod eſt extraneum a natura alicuius. Quarto, ponit indiuiſam virtutem, & magnitudinē trium perſonarum, & ideo ponit æqualem, & negat diſparem, vel inæqualem. Similiter contra Sabellium quatuor ponit. Primo, naturæ cōmunicationem pluribus ſuppoſitis, & ideo prædicat pluralitatem, & excludit ſingularitatem. Secundo, ponit quòd iſta pluralitas, non eſt tantum rationis, ſed etiam rei, quia ſunt tres res, & ideo prędicat diſcretionem, & excludit vnicum. Tertio, ponit in iſtis rebus perſonalibus eſſe ordinem originis, & ideo prædicat diſcretionem, quę ordinem quendam importat, & excludit confuſionem. Quarto, ponit tres perſonas vnitas ſocietate quadam amoris, qui eſt ſpiritusſanctus, & ideo prædicat conſortantiam, vt patet ex Hil. & excludit ſolitudinem.

(17. ethim. 4)

ctorum authoritatibus ſit confirmatum. In contrarium videtur ſentire † Iſid. dicens. Diſtinguendum eſt inter Trinitatem, & vnitatem. Eſt enim vnitas ſimplex, & ſingularis; trinitas vero multiplex, & numerabilis; quia trinitas eſt trium vnitas. Ecce vnitatem dicit eſſe ſingularem: B & trinitatem multiplicem, & numerabilem. Sed ad hoc dicimus, quia ſingularem accepit ſi-

(Vbi ſup.) ¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd vnum in ſubſtantia C prout ſignificat eſſentiam facit idem, & ſimiliter multitudo in ſubſtantia, quę eſt eſſentia facit diuerſum: ſed cum dicit Hilar. (Vbi ſup.) quòd ſunt per ſubſtantiam tria, accipit ſubſtantiam pro hypoſtaſi, non pro eſſentia.

¶ Ad ſecūdum dicendum, quòd vbi eſt numerus ſimpliciter, ibi eſt diuiſio, vel per eſſentiam, vel per quantitatem, ſed talis numerus, non eſt in diuinis: ſed numerus quidam, vt dictum eſt, & ad iſtum numerum ſufficit diſtinctio relationum. (Hac diſ. q. 1. ar. 2.)

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis filius dicatur alius à patre, non tamen dicitur alienus, quia hoc ſonat inextraneitatem naturę: Denominatur enim alienum ab alietate naturæ, & non ab alietate ſuppoſiti.

¶ Ad quartum dicendum, quòd perſona diuina, non poteſt dici ſingularis proprie, quia ſingulare eſt cuius eſſentia eſt incommunicabilis. eſſentia autem patris, non eſt incommunicabilis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ratione dicta, non poteſt Deus D dici vnicus, & ſi inueniatur impropriè accipitur vnicus pro vno, & ita gloſandæ ſunt omnes authoritates tales, in quibus aliquod prædictorum ponitur.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd diſcretio non ſaluatur in diuinis quantum ad rationem quantitatis: ſed ſolum quantum ad rationem ordinis.

¶ Ad quæſtionem patet reſponſio per iam dicta.

ARTICVLVS II.

b Vtrum trinitas ſit nomen eſſentiale.

(1. p. q. 31. art. 1.) AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd trinitas ſit nomen eſſentiale. Quicquid enim ad aliud non refertur eſt eſſentiale: ſed trinitas, ſecundum nomen ſuum eſt huiuſmodi. ergo &c.

¶ 2 Præt. Quicquid prædicatur de ſingulis perſonis, & de omnibus ſimul ſingulariter, & nō pluraliter, eſt eſſentiale: ſed hoc E nomen trinitas videtur huiuſmodi eſſe: quia trinitas dicitur, quaſi trium vnitas, & illa vnitas ſignificat diuinam eſſentiam. Vnde cum poſſit dici pater eſt eſſentia, & vnitas eſſentiæ poteſt dici, quòd eſt vnitas trium, & ita quod eſt trinitas, & ſimiliter filius, & ſpiritusſanctus, & hi tres ſunt vna trinitas, & non plures trinitates. ergo videtur, quòd ſit eſſentiale. Si dicas, quod non, quia eſt collectiuum perſonarum.

(Lib. 5. de cōſidera. parū poſt med.) ¶ 3 Contra. Secundū Bern. Inter omnes vnitates, arcem tenet vnitas trinitatis, ſed inter omnes vnitates eſt minor illa quam importat nomen collectiuum. ergo videtur, quòd non ſit collectiuum, & ita nullo modo ſignificat relationem.

(1. de trin. c. 12.) CONTRA eſt quod dicit Boet. lib. de tri. quòd ipſum nomen trinitatis, ad relationem pertinet. ergo non eſt eſſentiale.

RESPONDEO. Dicendum, quod in nomine trinitatis importatur vnitas, & numerus quidam. Sed vnitas in diuinis A dicitur dupliciter, ſcilicet vnitas eſſentialis, & vnitas perſonalis. Vnde quidam dicunt, quòd nomen trinitatis importat vnitatem perſonalem, & ſecundum eos ſic exponitur, trinitas quaſi ter vnitas, quia ſunt ibi tres vnitates perſonales, & ſecundum hoc abſolute relationem ſignificat. Alij dicunt, quòd vnitas importata, eſt vnitas eſſentialis, & ſic iſti exponunt, trinitas, id eſt, triū vnitas. ſicut etiam Iſid. in litera exponit. Vnde & hoc videtur conuenientius eſſe, cum nos a trinitate nominemus Deum trinum, & non poteſt dici ter vnus, quia cum dicitur Deus vnus, ſignificatur vnitas eſſentialis, & ſecundum hoc, trinitas ſignificat vtrunque, ſcilicet vnitatem eſſentiæ, & diſtinctionem perſonarum.

cut & alij accipiunt vnum, multiplicem vero, & numerabilem, ſicut alij dicunt trinum.

DISTIN. XXV.

A

Quid ſignificatur, cum dicitur pluraliter tres perſonæ, uel duæ perſonæ.

PRæterea conſiderādum eſt, cum hoc nomen perſona, vt prædictum

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd trinitas quantum ad id, ad quod ſignificandum imponitur, non ſignificat relationem, ſed numerum. vnde ſecundum nomen, ad aliud non refertur. Sed quantum ad ea circa quæ ponitur numerus iſte in diuinis ſignificat ipſas relationes, quę ſolum in diuinis numerantur, & non addit aliquid ſecundum rem; ſed tantum rationem negationis, vt dictum eſt, & hoc conuenit trinitati, ſcilicet quòd ſit ad aliquid, non inquantum eſt trinitas, ſed inquantum eſt trinitas diuina. vnde habet relationem implicitam. (In hac diſt. q. 1. ar. 3.)

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd hęc eſt falſa. pater eſt trinitas. Quamuis enim hoc nomen trinitas propter modum ſignificandi, quia ſignificatur in abſtracto: ſignificet vnitatem eſſentię in recto, & numerum perſonarum in obliquo, quantum ad etymologiam nominis, prout dicitur trinitas trium vnitas, tamen quātum ad impoſitionem nominis eſt econuerſo. Impoſitum eſt enim nomen ad ſignificandum ab ipſo numero, qui in nomine importatur. Vnde quantum ad veram nominis ſignificationem idem ſignificatur, cum dicitur trinitas, ac ſi diceretur tres perſonæ vnius eſſentiæ, ſicut magiſter exponit. Vnde patet, quòd pater non poteſt trinitas dici. Similiter cum dicitur, Deus eſt trinus, ſignificatur, quòd eſt habens tres perſonas in vna eſſentia. vnde ly Deus ſupponit tunc, vel eſſentiam, vel ſuppoſitum indiſtinctum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc nomen Trinitas, habet aliquid ſimile cum nomine collectiuo, non tamen eſt vere collecti- D uum. In collectiuo enim eſt duo conſiderare, ſcilicet multitudinem eorum, quæ colliguntur, quæ ſimpliciter ſunt per eſſentiam diuiſa: & id, in quo colliguntur, quæ eſt minima vnitas. (D. 358) Sed in nomine Trinitatis eſt econuerſo, quia illud, in quo colligūtur tres perſonæ, eſt maxima vnitas, ſcilicet vnitas eſſentiæ: perſonę autem quæ colliguntur, habent minimum de ratione realis multitudinis: tamen eſt aliqua ſimilitudo, inquantum eſt aliquis numerus, & aliqua vnitas vtrobique: vnde ſupra dixit Magiſter, quòd eſt quaſi collectiuum. (Diſt. 19.)

EXPOSITIO TEXTVS.

QVIA nec numerus, nec quantitas ibi eſt. } per hoc patet, quòd Magiſter intendit, quòd vnitas, & multitudo non prædicant aliquid ſuperadditum rebus, quibus adiungūtur, niſi ſecundum quòd ſunt in ge- E nere quantitatis. & hoc modo de Deo non prædicantur. { Faciamus hominem ad imagi. & ſimilitu. &c. } hoc eſt expoſitum ſupra diſtinc. 2.

DISTINCT. XXV.

DIVISIO TEXTVS.

DETERMINATO Diſtin. 25. de nominibus ſignificantibus vnitatem, & pluralitatem in diuinis: conſequenter determinat Magiſter de nomine, quod additionem recipit, & pluraliter conſignificatur qualiter hoc poſſit eſſe, ſcilicet de hoc nomine perſona, quid ſignificat, quando pluraliter ſignificatur. Diuiditur ergo pars iſta in duas. In prima inquirit: vtrum ſicut ſingulariter prolatum hoc nomen perſona, ſignificat eſſentiam, ita & quando pluraliter conſignificatur. In ſecunda, ponit quæſtionis ſolutionem, ibi { Quibuſdam videtur. } Circa primum duo facit. Primo, mouet quæſtionem. Secundo, inducit rationem ad alteram partem,

tem, ibi: { Perſona enim vt ſupra &c. } Quæſtio autem ſua, quaſi ad duo deducit inconuenientia. Cum enim perſona in ſingulari ſignificet eſſentiam, vt ſupra dixerat: aut in plurali ſignificat eſſentiam, aut non. Si eſſentiam, ergo videtur, quòd dicere plures perſonas nõ eſt aliud, quàm dicere plures eſſentias. Si aliud, ergo nomen perſona eſt ęquiuocum in ſingulari, & plurali, quod videt̃ eſſe inuſitatum. { Perſona enim &c. } Hic ponit rationes ad alteram partem, ſcilicet quòd tam in ſingulari, quàm in plurali eſſentiam ſignificet. Quòd enim in ſingulari eſſentiam ſignificat, probat ex his, quæ ſupra dixerat. Quòd in plurali etiam eſſentiam ſignificat, probat duabus rationibus. Prima talis eſt ſecũdum Augu. cum dicimus tres perſonas ſignificamus, Id quod commune eſt patri, & filio, & ſpirituiſancto: ſed nihil eſt commune eis, niſi eſſentia. ergo ſignificatur eſſentia nomine perſonæ pluraliter ſumptæ. Secundam ponit. ibi { Alter etiam poteſt } & eſt talis. Quid, quærit de eſſentia: ſed interrogantibus, quid tres, reſpõſum eſt tres perſonę pluraliter. ergo pluraliter eſſentiã ſignificat. { Quibuſdã videtur &c. } Hic ſoluit. Et circa hoc duo facit. Primo, ponit quorundam ſolutionem, & improbat eam. Secundo, ponit ſolutionem ſuam. ibi { Sciendum eſt igitur } ſolutio iſtorum erat, quòd hoc nomen perſona in plurali ſignificaret eſſentiam, nec tamen ſequebatur, quòd eſſent tres eſſentiæ; ſed quòd pater, & filius, & ſpirituſſanctus ſunt tres habentes illud commune, quod eſt eſſentia. & ſimiliter exponebant cum dicitur, alia eſt perſona patris &c. ideſt, alius eſt pater a filio, quorum vterque eſt perſona. Sed Magiſter inducit alium modum loquendi, quem non poſſunt ſic exponere. Dicitur enim ab Auguſt. quòd filius eſt alius a patre in perſona, vel perſonaliter. { Sciendum eſt igitur &c. } Hic ponit ſuam ſolutionem. Et primo, ponit ſolutionem. Secundo, ea ſolutione inducit quandam concluſionem, quaſi epilogum. ibi { Ex prædictis colli. &c. } Circa primum duo facit. Primo, exponit, quid ſignificet nomen perſonæ, cum pluraliter profertur, adiuncto termino numerali. Secundo, quid ſignificet, quando adiungitur termino partitiuo. ibi { Nunc inſpiciamus. } Primo, ponit expoſitionem. Secundo, reſpondet ad rationes in contrarium factas. ibi { Et hic ſenſus adin. &c. } dicit ergo Magiſter, quòd ſolitudo, quamuis in ſingulari ſignificat eſſentiam, in plurali ſignificat hypoſtaſim. vnde ſenſus eſt, tres perſonæ, ideſt, tres hypoſtaſes. etiam hoc confirmat authoritate Aug. { Et hic ſenſus. } Hic reſpondet ad obiectiones in contrarium factas. Et circa hoc duo facit. Primo, reſpondet ad obiectiones. Secundo, excludit quandam dubitationem. ibi { Non autem remo. } Prima in duas ſecundum duas rationes. Secundam ſoluit. ibi { Ad hoc autem illi & cæt. { Nunc inſpiciamus. } Hic exponit ſignificationem perſonæ, quando adiungitur termino partitiuo, vt eſt alius. Hoc autem contingit dupliciter. Vel ita, quòd diſtinctio importetur circa perſonam, vt cum dicitur. { Alia eſt perſona &c. } & tunc dicit, quòd ſignificat hypoſtaſim. Vel, quòd perſona deſignet rationem diſtinctionis, vt cum dicitur: alius, eſt perſona, vel perſonaliter &c. & tunc dicit, quòd ſignificat proprietatem, ꝗuis in vtroq;, vtrũq; ſignari poſſit. { Ex pdictis. } Hic cõcludit, ꝙ nomẽ

F pſonę tripl'r dr̃, & cõfirmat authoritate Ioannis, & aliorũ ſcõrũ.

†diſt. 23.

eſt, ſecundum ſubſtantiam dicatur, quæ ſit intelligentia dicti; cum pluraliter profertur tres perſonæ, vel duę perſonæ, & cum dicitur: Alia eſt perſona patris: alia eſt perſona filij: alia eſt perſona ſpirituſſancti. Sicut enim in his locutionibus, perſonę vocabulum, eſſentię intelligentiam facit, plures eſſentias confiteri videmur, & ita plures Deos. Si vero eſſentiæ ſignificationem ibi non tenet; alia eſt huius nominis ratio, cũ dicitur. Pater eſt perſona, vel filius eſt perſona. & alia cum dicitur: Pater, & filius & ſpirituſſanctus ſunt tres perſonæ. & cum dicitur. Alia eſt perſona patris: alia filij, & huiuſmodi.

Quòd videtur, ſecundum eſſentiam dici: alia eſt perſona patris, alia filij, ſiue tres perſonæ, vt cum dicitur, pater eſt perſona, filius eſt perſona.

†ſup. d. 23. † 7. de trin. c. 6. to. 3.

PErſona enim, vt ſupra ait Auguſt. †ad ſe dicitur, & idem eſt Deo eſſe perſonam quod eſſe: ſicut idem eſt ei eſſe, quod Deum eſſe. Vnde manifeſte colligitur, quòd eſſentiam diuinam prædicamus dicentes. Pater eſt perſona, filius eſt perſona. ſpirituſſanctus eſt perſona, ideſt eſſentia diuina, & omnino vnum & idem ſignificatur nomine perſonæ, ideſt diuina eſſentia cum G dicitur: pater eſt perſona, & filius eſt perſona, quod ſignificatur nomine Dei cum dicitur, pater eſt Deus, filius eſt Deus: ita etiam idem ſignificatur cũ dicitur. Deus eſt deus: & Deus eſt perſona. Vtroque enim nomine eſſentia diuina intelligitur: quia vtrumque ſecundum ſubſtantiam dicitur. Cum vero dicitur pater & filius & ſpirituſſanctus ſunt tres perſonæ: a quid nomine perſonæ ſignificamus? an eſſentiam? Hoc enim H videtur ſi ſupra poſita verba Auguſt. †diligenter ſcrutemur. Supra enim dixit, quòd ideo tres perſonas dicimus, quia id quod perſona eſt: commune eſt tribus. Et item, quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona, & ſpirituſſanctus eſt perſona. ideo tres perſonæ dicuntur. Videtur

†diſt. 23. ibid. c. 4.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntu quatuor.

Primo. De diffinitione perſonæ.

Secundo. Vtrum vni uoce in Deo, & in creaturis, inueniatur.

Tertio. De communitate ipſius reſpectu perſonarum diuinarum.

Quarto. Vtrum tres perſonæ, ſint tres res, vel tres entes.

ARTIC. I.

a Vtrum diffinitio perſonæ poſita a Boe. ſit competens.

AD PRImum ſic proceditur. Et ponitur diffinitio perſonæ a Boe. li. de duab. na. Prima eſt, rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia. Videtur, quòd hæc diffinitio ſit incompetens. Diffinitio enim debet eſſe conuertibilis cum diffinito: ſed ratio perſonæ inuenit̃ in Deo & in angelis. & hominibus. hæc autem diffinitio perſonæ, non conuenit diuinis perſonis, vt dicit Magiſter in tertio, decima diſt. ergo videtur, quòd diffinitio ſit incompetens. t. p. q. 29. ar. 1. & 2. Ante med. De duab. nat. ante med.

¶ 2 Præt. Sicut diffinitio ſe habet ad rem, ita partes diffinitionis I ad partes rei: ſed diffinitio ſignificat rem diffinitam. ergo & partes diffinitionis ſignificant partes rei: ſed in diuinis perſona eſt ſimplex, non habens partes. ergo talis diffinitio ſibi non competit.

¶ 3 Item. Quod prædicatur de aliquo in recto, non debet poni in diffinitione eius in obliquo: ſed intellectualis natura prædicatur de perſona in recto: dicimus enim quod Soc. eſt quædã natura intellectualis, vel rationalis. ergo videtur, quòd male dicitur rationalis naturæ.

¶ 4 Præt. Differentia propria alicuius generis, non inuenitur extra genus illud: ſed rationale eſt differentia animalis. ergo non inuenitur, niſi in animalibus: ſed perſona inuenitur, in angelis, & Deo, qui non continentur in genere animalis. ergo rationale, non debet poni in diffinitione perſonæ.

¶ 5 Item. Perſona in aſſignatione Boet. & Tullij coordinatur eſſentiæ ſubſiſtentiæ, & ſubſtantię: ſed in Deo, idem eſt natura, & eſſentia. ergo magis debuit dicere rationalis eſſentiæ, K quàm naturę. Vbi ſup.

¶ 6 Præt. Indiuiduationis principium eſt materia, ſed in aliquibus inuenitur perſona, in quibus nihil eſt de materia, ad minus in Deo. ergo indiuiduum, non debet poni in diffinitione perſonæ.

¶ 7 Item. Subſtantia in vſu latinorum æquiuocatur ad eſſentiam, & hypoſtaſim, cum ergo dicitur: perſona eſt ſubſtantia indiuidua. Subſtantia aut ponitur pro eſſentia, aut pro hypoſtaſi. Si pro hypoſtaſi, hypoſtaſis autem eſt ſubſtantia particularis, aut indiuidua: videtur, quòd ſuperflue addit indiuidua. Si pro eſſentia, cum indiuiduatio ponatur circa ſubiectum, quæ indiuiduatio in diuinis eſt per diſtinctionem proprietatis: ſequeretur, quòd proprietas diſtinguit eſſentiam. Et præterea, cum multiplicato diffinito multiplicetur diffinitio, ſicut plures homines ſunt plura animalia rationalia &c. ſequetur quòd plures

plures perſonæ ſunt plures eſſentiæ: quod videtur inconueniẽs. ¶ 8 Præt. Perſona aut eſt nomen ſubſtantiæ, vel accidentis. Sed non poteſt dici, quòd ſit nomen accidentis: quia ſubſtantia ponitur in ſua diffinitione in recto. Et hoc etiam patet per Boe. qui ſeparat perſonam a genere accidentiũ. ergo eſt nomen ſubſtantiæ. Sed accidentia non ponuntur in diffinitione ſubſtantię. Cum igitur indiuiduum numeret accidens: quia dicit intentionem quãdam, ſicut & nomen generis & ſpeciei, videtur quòd inconuenienter ponitur in diffinitione perſonæ, quaſi differentia ſubſtantiæ.

De dua. natu. ante medium.

vbi ſup.

D. 24. q. 2. art. 2.

Respondeo dicendum, quòd vt ſupra dictũ eſt, hoc nomen perſona ſecundum ſuam communitatem acceptũ, non eſt nomen intentionis, ſicut hoc nomẽ ſingulare, vel genus & ſpecies: ſed eſt nomen rei, cui accidit aliqua intentio. ſ. intentio particularis, & in natura determinata. ſ. intellectuali, vel rationali. Et ideo in diffinitione perſonæ ponuntur tria. ſ. genus illius rei, quod ſignificatur nomine perſonæ, dum dicitur ſubſtantia. Et differentia per quam cõtrahitur ad naturam determinatam, in qua ponitur res, quæ eſt perſona in hoc quod dicitur, Rationalis naturæ. Et ponitur etiam aliquid pertinens ad intentionẽ illã, ſub qua ſignificat nomen perſonæ rem ſuam. non. n. ſignificat ſubſtantiam rationalem abſolute: ſed ſecundum quod ſubintelligitur intentio particularis, & ideo additur indiuidua.

D. 23. ibid. c. 6.

Ad primum igitur dicendum, quòd ea quæ ponuntur in iſta diffinitione, poſſunt dupliciter conſiderari. Vel ſtricte ſecũdum proprietatem vocabulorum, & ſic, vt patebit, non conuenit diuinis perſonis, vt dicit Magiſter: vel large & ſic conuenit perſonæ in quacũq; natura intellectuali ponitur, & ita accipit Boe. vnde etiam ibi inquirit diffinitionẽ perſonæ ad oſtendendum quò in Chriſto ſit vna perſona, in quo conſtat nõ eſſe, niſi perſonam diuinam increatam.

vbi ſup.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſecundum Auicen. dupliciter diffinitio poteſt conſiderari, vel ſecundum id quod ſignificatur per diffinitionem, vel ſm intentionem diffinitionis. Si primo modo, tunc idem eſt ſignificatũ per diffinitum & diffinitionem. Vnde dicit Philoſophus 4. meta. quòd ratio quam ſignificat nomen eſt diffinitio, & ſic diffinitio & diffinitum ſunt idem: & hoc modo ea, quæ ponuntur in diffinitione in recto, non ſunt partes diffinitionis. i. rei per diffinitionem ſignificatę, ſicut nec diffiniti. Si. n. cum dicitur animal rationale mortale, animal eſſet pars hominis, non prædicaretur de toto: cum nulla pars integralis de toto prædicetur. Vnde animal dicit totum, & ſimiliter rationale mortale. Et ideo homo non dicitur eſſe ex animali & rationali & mortali, ſed dicitur eſſe animal rationale mortale. Sed genus ſignificat totum, vt non deſignatum, & differentia vt deſignans, & diffinitio vt deſignatum, ſicut & ſpecies quæ differũt, verbi gratia, corpus ſecundum quòd eſt pars animalis & genus differt, vt Auicen. dicit. Cum. n. ratio corporis in hoc conſiſtat quòd ſit talis naturæ, vt in eo poſſint deſignari tres dimenſiones. Si nomine corporis ſignificetur res huiuſmodi, vt in ea poſſint deſignari tres dimenſiones ſub hac conditione, vt ſuperueniat alia perfectio, quæ compleat ipſam in ratione nobilioris ſicut eſt anima, ſic eſt corpus pars animalis, & ſic non prædicatur de animali. Si vero nomine corporis ſignificetur res habens talem naturam ex quacunque forma ipſam perficiente, vt poſſint in ea deſignari tres dimenſiones, tunc corpus eſt genus & ſignificabit totum: quia quæcunq; forma ſumetur ſpecialis nõ erit extra hoc, per quod ratio corporis conditionabatur: ſed tamen indiſtincte, eo quòd non determinetur, verum ex tali vel tali forma dictam rationem habeat: ſed cum dicitur animatum

Tex. 28.

Trac. 5. Meta. c. 5.

ergo eandem tenere ſignificationem hoc nomen perſona, cũ dicitur tres perſonę: quam habet, cum dicitur. Pater eſt perſona: filius eſt perſona: ſpiritus ſanctus eſt perſona: quia vt oſtẽdit Aug. hoc dicitur. i. tres perſonæ propter illud: quia id quod perſona eſt: commune eſt eis. Id ergo quod commune eſt eis, ideſt patri, & filio, & ſpiritui ſancto: videtur ſignificari nomine perſonæ: cum dicitur tres perſonæ.

Aliter etiam videtur poße oſtendi: quòd ſecundum eſſentiam dicatur: etiam cum pluraliter profertur. 2

Aliter etiam videt̃ poſſe oſtendi, quòd ibi nomine perſonę ſignifi- C cetur eſſentia cum dicitur, tres perſonæ. vt enim ſupra dixit Auguſt. Ea neceſſitate dicimus tres perſonas, vt reſponderemus quęrẽtibus, quid tres, vel quid tria. Cum ergo quæritur, quid tres, vel quid tria: conuenienter reſpõdetur, cum B dicitur tres perſonę. At cum quæritur, quid tres, vel quid tria, per quid de eſſentia quæritur. Non enim inuenitur, quid illi tres ſint, niſi eſſentia. Si ergo queſtioni recte reſpondemus, oportet vt reſpondendo eſſentiam ſignificemus, alioquin non oſtendimus, quid tres ſint. Si vero reſpondentes eſſentiam ſignificamus; ipſam eſſentiam perſonę nomine intelligimus, cum dicitur tres perſonę.

A deſignatur forma per quam talem rationem recipit, quàmuis etiam aliquid plus recipiat ab anima quàm rationem corporis, & ita differentia eſt deſignans, & tunc ſpecies, erit deſignatum. Sed verum eſt, quòd in compoſitis genus & differentia, quàmuis nõ ſint partes, tamen a partibus rei fluunt: quia genus fluit a materia quàmuis non ſit materia: & dria a forma, quàuis forma nõ ſit differentia: ſed forma ſit principiũ illius: & ſic diffinitio cõpoſita oſtendit realem compoſitionem. In ſimplicibus autem & præcipue in Deo, compoſitio quæ eſt in diffinitione, non reducitur in aliquã compoſitionem rei: ſed ſolum ſecũdum rationem, quæ fundatur in veritate rei ſicut aliquis diffiniẽs Deum diceret, quòd eſt ſubſtantia intellectualis, diuina vel aliquid huiuſmodi. Vnde quodcunque iſtorum nominum quod diceret in diffinitione, haberet verã ſignationẽ i Deo, & ſignificatio vnius non eſſet ſignatio alterius, & tamen diuerſitas ſignationũ non fundaretur ſuper aliquam diuerſitatẽ rei. Et inde eſt, quòd ſicut eſſe rei ſimplicis intellectus enunciat per compoſitionum affirmatiuam plurium nominum, cum tamen in re nulla ſit cõpoſitio, ita etiam quidditatem rei ſimplicis in qua non eſt compoſitio deſignat per plura nomina, quibus ſubeſt in re pluralitas rationum, & non diuerſitas rei. Et ſecundum hoc, ea quę ponuntur in diffinitione perſonæ diuinæ, non ſunt maioris ſimplicitatis quantum ad rem, quàm ipſa perſona, ſed ſolum ſecundũ rationem. Si autem conſideretur diffinitio ſecundum ſuam intentionem, ſic diffinitio non eſt diffinitum: ſed ductiuum in cognitionẽ eius, & ſic etiam diffinitio eſt compoſita ex pluribus intentionibus: quarum nulla prædicatur de ipſa, nec econuerſo, quia intentio generis non eſt intentio diffinitionis: ſed D hoc non eſt niſi ſecundum intellectum, qui adinuenit has intentiones, & ſic nõ eſt inconueniens in diuinis ponere [d] totum & partem ſecũdum operationem intellectus, ſicut etiam in propoſitione quæ de Deo formatur, ſubiectum eſt pars totius propoſitionis. D. 974.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd vt ex prędictis patet, eſſentia vel natura dupliciter poteſt ſignificari. Vel vt pars, vt ſignificatur nomine humanitatis, & ſic natura vel eſſentia, non poteſt prædicari de perſona in recto, ſicut nec humanitas de ſor. Vel ſicut totum, vt ſignificatur nomine hominis, & ſic prædicatur de perſona. Dicimus enim quòd Sor. eſt homo. Hic autem accipitur rationalis natura ſecũdum primum modum, prout eſt principium differentiæ & non differentia, ſicut rationalitas quæ nõ poſſet poni in diffinitione hominis in recto ſed in obliquo, vt ſi diceretur quòd eſt animal rationalitatem habens, vel aliquid huiuſmodi. Natura autem ſignata in rebus cõpoſitis, etiã realem differentiam habet ad perſonam, in quantum ſcilicet naturæ ſit additio alicuius vt materiæ demonſtratę per quam E natura cõmunis generis vel differẽtię indiuiduatur. Sed in ſimplicibus & præcipue in Deo, cum nulla ſit additio ſecundum rem, non eſt realis [d] differentia naturę vt ſic ſignificatę ad perſonam: ſed ſolum quantum ad modum ſignificandi, propter quod cadit in diffinitione diuinæ perſonæ in obliquo.

D. 114. & 417. & 46. & 466. & 1147.

¶ Ad quartum dicendum, quòd rationale dupliciter dicitur. Quandoque enim ſumitur ſtricte & proprie, ſecundum quòd ratio dicit quandam obumbrationem intellectualis naturę: vt dicit Iſaac. quòd ratio oritur in vmbra intelligentię. Quod patet ex hoc, quòd ſtatim non offertur ſibi veritas: ſed per inquiſitionem diſcurrendo inuenit, & ſic rationale eſt differentia animalis, & Deo non conuenit nec angelis. Quandoque ſumitur communiter pro qualibet cognitione virtutis non impreſſę in materia, & ſic conuenit communiter Deo, angelis, & hominibus

Homi. 10. in die Epiph. 10. a. Dio. c. 15. de cœ. hier. Boe. de duabus nat. ante med. bus. vnde etiam Greg. nominat angelum animal rationale, & Diony. etiam dicit, quòd ſenſibile, & rationale ſunt in angelis ſupereminenter, quàm in nobis, & rationem etiam inter diuina nomina connumerat, & ſic accipit Boe.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ſecundum Boet. natura vno modo dicitur vnam quamque rem informans ſpecifica differentia, & ideo nomẽ naturæ, non nominat eſſentiam abſolute, ſed ſecundum quod determinatur ad aliquod genus, vel ad aliquam ſpeciem, & ideo quia persona non nominat ſubſtantiam ſubſiſtentem, niſi in determinato genere, ſcilicet intellectualis naturæ: ideo potius poſuit naturam quàm eſſentiam. †7. de tri. c. 4. to. 3.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd in indiuiduatione, ſecundum quod eſt in rebus compoſitis, eſt duo conſiderare, id eſt, indiuiduationis cauſam quæ eſt materia, & ſecundum hoc, in diuina non transfertur, & ſecundum, ſcilicet rationem indiuiduationis, quæ eſt ratio incõmunicabilitatis, prout, ſcilicet aliqd vnum, & idem in pluribus non diuiditur, nec de pluribus prædicatur nec diuiſibile eſt, & ſic conuenit Deo. vnde & Ricar. loco indiuidui poſuit incommunicabile. †Lib. 7. c. 8. 2. de Trin. cap. 12.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd ſubſtantia dicitur quatuor modis. vno modo ſubſtantia idem eſt, quod eſſentia. & ſic ſubſtantia inuenitur in omnibus generibus, ſicut & eſſentia, & hoc ſignificatur, cum quæritur, quid eſt albedo, color. alio modo ſignificat indiuiduum in genere ſubſtantię, quod dicitur ſubſtantia prima, vel hypoſtaſis. Tertio modo dicitur ſubſtantia ſecunda. Quarto modo dicitur ſubſtantia communiter, prout abſtrahit ſubſtantia prima, & ſecunda, & ſic ſumitur hic, & per indiuiduum, quaſi per differentiam trahitur ad ſtandum pro ſubſtantia prima, ſicut cum dicitur animal rationale mortale ſignificat animal naturam animalis, prout abſtrahitur ab omnibus ſpeciebus, & per differentiam additam trahitur in determinatam ſpeciem. Quidam tamen dicunt, quòd ſumitur pro hypoſtaſi ſubſtantia, & cum de ratione perſonæ ſit triplex incommunicabilitas, ſcilicet qua priuatur communitas vniuerſalis, & qua priuatur communitas particularis, quam habet in conſtitutione totius, & qua priuatur communitas aſſumptibilis coniuncti rei digniori, prout dicimus, quòd natura humana non eſt perſona in Chriſto. per nomen hypoſtaſis tollitur ratio vniuerſalis, & particularis, & per additionem indiuidui tollitur communicabilitas aſſumptibilis, ſed primum melius eſt, quia hoc non poteſt trahi de ſignificatione vocabulorum. Et præterea adhuc remanet obiectio, qualiter ſumatur ſubſtantia in diffinitione hypoſtaſis, cum dicimus, quòd hypoſtaſis eſt ſubſtantia indiuidua.

In corp. ar. ¶ Ad octauum dicendum, quòd vt patet ex dictis perſona, non nominat intentionem, ſed rem, cui accidit illa intentio, & ideo non nominat accidens: ſed ſubſtantiam, nec hoc quod eſt indiuiduum eſt differentia ſubſtantiæ, quia particulare, non addit aliquam differentiam ſupra ſpeciem. Sed tamen particulare eſ-

Opinio quorundam, qui putant eßentiam ſignificari nomine perſonæ, cum dicimus tres perſonas.

QVibuſdã uidetur, quòd nomine perſonæ ſignificetur eſſentia, cum G dicitur tres perſonæ. Propterea quia Aug. † dicit: ideo dici tres perſonas, quia commune eſt eis id quod eſt perſona, ut ſit talis intelligentia. Pater, & filius, & ſpirituſſanctus ſunt tres perſonę, ideſt ſunt tres id habentes commune, quod eſt perſona, ideſt tres ſunt, quorũ quiſque eſt perſona, ideſt eſſentia. Sed quomodo iuxta hanc intelligentiam dicetur: alia eſt perſona patris, alia filii? Et hoc H etiam ita volunt intelligere, ſcilicet alius eſt pater, & alius eſt filius, id tamen commune habẽtes, quod eſt perſona. Et hoc confirmant authoritate Augu. qui in 7. †lib. de Trinit. ait. Tres perſonas eiuſdem eſſentiæ, vel tres perſonas vnam eſſentiam dicimus. Tres autem perſonas ex eadem eſſentia non dicimus, quaſi aliud ibi ſit, quod eſſentia eſt, aliud quod perſona eſt. Hac authoritate, & præmiſſis, conantur aſſerere in prædictis I locutionibus, nomẽ perſonę eſſentiam ſignificare. Sed quid

F ficitur indiuiduum, per aliquod principium eſſentiale, quod quidem in rebus compoſitis eſt materia, & in rebus diuinis eſt relatio diſtinguens: & quia eſſentialia principia ſunt nobis ignota, frequenter ponimus in diffinitionibus aliquid accidentale, ad deſignandum aliquid eſſentiale, & ſic etiam nomen indiuidui, quod eſt nomen accidentis, ponitur ad deſignandũ principium ſubſtãtiale, per quod fit indiuiduatio. †c. 1. to. 3. Sciendum tamen eſt, quòd de pſona dãtur aliæ diffinitiones. vna eſt Ricardi, qui corrigens diffinitionem Boet. ſecũdum illum modum, quo perſona dicitur in Deo, ſic diffinit perſonã. 4. de Trin. cap. 18. Perſona, eſt diuinæ naturæ incõmunicabilis exiſtentia, quia rationale, & indiuiduum, & ſubſtantia, non proprie competũt in diuinis quantum ad communem vſum nominũ. Alia datur a Magiſtris ſic. Perſona eſt hypoſtaſis diſtincta proprietate ad nobilitatem pertinente, & quaſi in idem redit: niſi quòd hęc ſumitur per comparationem ad proprietatem diſtinguentem, & cui ſubſiſtit perſona, & illa Boe. per comparationem, ad naturam, ad quorum †circa med. vtrumque perſona comparationem habet &c.

reſpondebunt, ad id quod ipſe Augu. in lib. de fide ad Petrum dicit, ſcilicet quòd alius eſt pater in perſona, ſiue perſonaliter, alius perſonaliter filius, alius perſonaliter ſpirituſſanctus? Quomodo enim alius perſonaliter pater; alius perſonaliter filius; alius perſonaliter ſpirituſſanctus, ſi in eſſe perſonam omnino conueniunt, ideſt ſi perſona eſſentiæ tantum intelligentiam facit? Ideo non nobis videtur, aliter hoc poſſe dici congruentius iuxta catholicorum doctorum authoritates.

Quòd hoc nomen perſona tripliciter in trinitate accipitur, & hæc eſt utilis, & catholica doctrina de perſona, & perſonis.

SCiendum eſt igitur, quòd hoc nomen perſona, multiplicem intelligentiam facit, non vnam tantum. Et vt Hil. ait in lib. 4. de Trinit. Intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi, quia non ſermoni res: ſed rei ſermo ſubiectus eſt. Diſcernentes ergo dicendi cauſas huius nominis, ſcilicet perſona, ſignificationem diſtinguimus dicentes, quòd hoc nomen, ſcili-

ARTICVLVS II.

b Vtrum perſona dicatur uniuoce de Deo, & creaturis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd perſona vniuoce dicatur de Deo, & creaturis. Quantumcunque enim aliqua differant, vniuoce conuenire poſſunt in negatione aliqua: ſicut hoc quod eſt, non eſſe lapidem, vniuoce conuenit Deo, & homini: ſed ratio perſonę conſiſtit in negatione: eſt enim indiuidua ſubſtantia. ergo videtur, quòd vniuoce conuenit Deo, & creaturis conueniat.

K ¶ 2 Præt. Quicquid prædicatur de aliquibus ſecundum vnum nomen, & vnam rationem, vniuoce eis conuenit: ſed nomen perſonæ, & diffinitio aſſignata conuenit Deo, & creaturis. vt patet per Boe. ergo videtur, quòd vniuoce dicatur. De duab. natu. ante med.

¶ 3 Item. Si non dicitur vniuoce, aut dicitur ęquiuoce, aut analogice. Sed non æquiuoce, quia omnia quæ in diffinitione ponuntur, non æquiuoce dicuntur de Deo, & creaturis, vt ex dictis patet. Nec etiam analogice, quia nihil analogice dictum de Deo, & creaturis, prius eſt in creatura, quàm in Deo: ſicut hoc nomen perſona, quod a creaturis tranſlatum eſt ad diuina. ergo perſona vniuoce dicitur de Deo, & creaturis. Ar. præced.

CONTRA. Quæcunque non conueniunt in vno genere generaliſſimo, non poteſt de eis aliquid vniuoce dici: ſed Deus, cum non ſit in genere, non conuenit cum creatura in genere, nec in ſpecie, nec in accidente, cum ſubiectum eſſe non poſſit, vt Boe. probat lib. de Tri. & ſic de aliis. ergo nec perſona, nec aliquid de Deo, vniuoce & creaturis dicitur. 1. de tri. c. 3.

¶ Præt.

¶ Præte. Perſona ſignificat diſtinctum in natura aliqua. Sed non eſt eadem ratio diſtinctionis in diuinis, angelis, & hominib', quia in diuinis eſt diſtinctio per ſolas relationes originis, in angelis per proprietates abſolutas, in hominibus vtroque modo, vt dicit Ricardus. ergo perſona æquiuoce dicitur de his. Vbi ſup. c. 14.

RESPONDEO, Dicendum, quod perſona dicitur de Deo, & creaturis, non vniuoce, nec æquiuoce, ſed ſecundum analogiam, & quãtum ad rem ſignificatam per prius eſt in Deo, quàm in creaturis, ſed quãtum ad modum ſignificandi eſt econuerſo: ſicut eſt etiam de omnibus aliis nominib', quæ de Deo, & creaturis analogice dicuntur. †dist. 23.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quod indiuiduum, quamuis, ſecundum rationẽ nominis importet negationẽ quandam, tamen talis negatio fundatur ſuper aliquam rem, ſcilicet ſuper diſtinctionẽ alicuius principij diſtinguentis, in quo non vniocatur Deus, & creatura. Et præterea, in diffinitione perſonæ, non tantum ponitur hoc nomen indiuiduum, ſed etiã ſubſtantia, & quædã alia quæ Deo, & creaturis vniuoce cõuenire non poſſunt. nisi forte diceretur, quòd perſona eſt nomen accidentis, ſcilicet intentionis, & non nomen rei, & quòd ſubſtantia ponitur in diffinitione perſonæ, ſicut ſubiectum in diffinitione accidentis, vt cum dicitur, ſymum eſt naſus curuus. Sed hoc eſt contra intentionem Boet. qui venatur differentiam perſonæ, per diuiſionem ſubſtantiæ. †dist. 13. Vbi ſup.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſecundum Philoſophum, quorundam rationes nihil prohibet, non vniuocas eſſe. vnde ſicut nomen perſonę, non vniuoce dicitur de Deo, & creaturis, ſed analogice[d]: ita etiam & diffinitio. 2. Meta. tex. 4. D. 307

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc nomen perſona, quantum ad rem ſignificatam, prius & verius eſt in Deo, quàm in creaturis. vnde eſt in illis analogice: ſed quantum ad modum ſignificandi, & impoſitionem nominis, familiarius cõuenit creaturis.

¶ Quartum concedimus.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ratio perſonę importat diſtinctionem in communi. vnde abſtrahitur a quolibet modo diſtinctionis, & ideo poteſt eſſe vna ratio analogice in his, quæ diuerſimode diſtinguuntur.

ARTICVLVS III.

c Vtrum perſona ſit commune tribus perſonis.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd perſona non ſit commune in trinitate. Quicquid enim communiter conuenit tribus perſonis ſignificat eſſentiam, & ſingulariter prædicatur, vt ſapientia, bonitas, & huiuſmodi: nec in ipſo perſonæ diſtinguuntur: ſed perſona pluraliter prædicatur in trinitate, & in perſona, pater & filius diſtinguuntur. ergo perſona non eſt commune in trinitate. 1. p. q. 36. ar. 4.

¶ 2 Præt. Omne commune, quod eſt de ratione alicuius ſe habet ſicut vniuerſale. ſi igitur perſona ſit commune patri, & filio, & non ſit extra rationem vtriuſque, quia aliàs eſſet accidẽs,

A videtur quòd ſit vniuerſale: ſed totum vniuerſale, non eſt in diuinis. ergo perſona non eſt commune. Si dicas, quòd eſt commune, ſecundum rationem, & non ſecundum rem.

¶ 3 Contra, Quia etiam in vniuerſali, non eſt eadem ratio numero, vt eadem humanitas in diuerſis particularibus: ſed ſolum eadem ſecundũ rationem. ergo videtur, quòd hoc nõ impediat rõnem vlis.

¶ 4 Præt. Illud quod de ſe habet rationẽ incõmunicabilis, nõ poteſt dici cõmune: quia hæc ſunt oppoſita. ſed perſona habet rationẽ incõmunicabilis. ergo videt, quòd non poſſit eſſe communis.

CONTRA, eſt quod in litera dicitur ab Aug.

¶ Præt. Nihil poteſt connumerari alicui, niſi in eo, quod eſt commune vtrique.

RESPONDEO, Dicendum, quod eſt duplex communitas. ſ. rei, & rationis. Et dico communitatẽ rei, quando aliquid vnũ & idem numero, cõuenit pluribus, & talis cõmunitas naturæ, non eſt niſi in diuinis perſonis, nec aliqua talis communitas eſt in trinitate niſi eſſentiæ, & eorũ quæ ad eſſentiã pertinent, vt attributorum, & operationũ, & negationũ, & relationum eſſentialiũ. Communitas aũt rationis eſt, ſecundum quam perſona communis dicitur in Trinitate. hoc autem diuerſimode aſſignatur a diuerſis. Quidam enim dicunt, quòd eſt commune[d] ſecundum rationem negationis, eo quòd in diffinitione perſonæ cadit indiuiduum, quod dicit negationem. Vnde dicunt, quòd talis communitas rationis, quæ eſt per negationem tantum, nõ facit vniuerſale. Sed hoc non videtur ſufficiens, quia perſona de ratione ſua, non dicit negationem tantum, ſed etiam poſitionem quandam. Vnde alij dicunt, quòd eſt communitas ſecundum rationem proportionis, ſicut dicimus, quòd ſicut ſe habet rector in ciuitate, ita nauta in naui: & ſic dicunt, quòd perſona eſt communis patri, & filio, quia ſicut pater ſe habet vt ſubſiſtens ad naturam diuinam, ita & filius. Alij dicunt, quòd eſt communitas ſecundum rationem intentionis. ſicut dicitur, quòd color, & animal conueniunt in intentione generis. Sed hæc duo dicta, in idem referuntur, quia communitas intentionum, non eſt niſi ſecundum proportionem communis ad proprium, vel econtrario. Et hoc etiam non videtur ſufficere, quia perſona non tantum nominat intentionem, vel habitudinem alicuius ſubſiſtentis ad naturam communem, ſicut hoc nomen ſuppoſitum, vel particulare, vel aliquid huiuſmodi: ſed magis nominat illam rem, cui accidit talis intentio. vnde communitas perſonæ in diuinis, non poteſt eſſe ſecundum communitatem talis habitudinis, vel intentionis, ſed iſta communitas eſt, qua hoc nomen ſuppoſitum commune eſt tribus pſonis. Et ideo aliter dicendũ, quod pter has cõitates q aliquo modo includunt in cõitate pſonæ, eſt ibi cõitas rõnis fundata in re: ſicut dicimus, quòd rõ aialis eſt cõis homini, & aſino, ſed rõ fundata in re eſt duplex: quia qdam eſt cõis ſicut ratio animalis, & qdam eſt ſpecialis, ſicut ratio hominis. Sic etiam eſt in diuinis, quod cum realiter ſit ibi relatio, eſt ibi cõis ratio relationis. ¶ Item. Cum realiter ſit ibi paternitas, eſt ibi ſpecialis ratio paternitatis realiter. vnde relatio eſt communis paternitati, & filiationi ſicut ratio communis in rationibus ſpecialibus. nõ tñ ex hoc ſequitur, quòd relatio ſit vlẽ ad paternitatem, & filiationem. †7. de Trin. c. 4. to. 3. D. 367. & 634. & 635

cet perſona proprie ſecundum ſubſtantiam dicitur, & eſſentiã ſignificat, ſicut ſupra oſtendit Auguſt. cum dicitur. Deus eſt perſona, pater eſt perſona. Quadam tamen neceſſitate, vt ſupra dixit Augu. translatum eſt hoc nomen, vt pluraliter diceretur tres perſonæ, cum quæreretur: quid tres, vel quid tria. vbi non ſignificat eſſentiam, id eſt, naturam diuinam quæ communis eſt tribus perſonis. ſed ſubſiſtentias, vel hypoſtaſes ſecundum græcos. Græci quippe, vt ſupra dixit Auguſt. aliter accipiunt ſubſtantiã, ideſt hypoſtaſim, aliter nos. Nos enim ſubſtantiam dicimus eſſentiam ſiue naturam. perſonas autem dicimus ſicut illi dicunt ſubſtantias, ideſt hypoſtaſes. Sic ergo nos ita accipimus perſonas: vt illi accipiũt ſubſtantias, vel hypoſtaſes. At illi aliter accipiunt hypoſtaſes, quàm nos ſubſtantiam: aliter ergo nos accipimus perſonas, quàm ſubſtantiam. Cum ergo dicimus tres perſonas, non ibi perſonæ nomine eſſentiam ſignificam'. Quid ergo dicimus? Dicimus quia tres perſonę ſunt, ideſt, tres ſubſtantiæ, ſcilicet tres entes, pro quo Græci dicunt tres hypoſtaſes.

Oſtendit verba Auguſtini conuenire huic ſententiæ.

B ET hic ſenſus adiuuatur ex verbis Auguſtini pmiſſis, ſi interius intelligãtur. Quia enim pater eſt perſona, ideſt eſſentia, & filius eſt perſona, & ſpiritusſanct' eſt perſona: ideo dicuntur tres perſonę, ideſt tres ſubſtantię, tres entes: non enim poſſunt dici tres ſubſiſtentiæ, vel entes, niſi ſingulus eorum eſſet perſona, ideſt, eſſentia. Quia ergo eis commune eſt id, quod eſt perſona, ideſt eſſentia: ideo recte C dicũtur tres perſonæ, ideſt, ſubſiſtentiæ, vel ſubſiſtẽtes, vt ſicut eſſentia, quę eis eſt communis: vere ac proprie eſt; ita illi tres vere, ac proprie ſubſiſtẽtiæ, vel entes, intelligantur. Ideoq; Auguſt. cauſas dictorũ diſcernens: dicit tres perſonas eſſe vnam eſſentiam, vel eiuſdem eſſentiæ: non ex eadem eſſentia, ne aliud

ſicutem: quia omne vniuerſale eſt ſecundum aliud, & aliud eſſe F in ſuis inferioribus; ſed in diuinis, non eſt niſi vnum eſſe. Vnde, idem eſſe relationis eſt in paternitate, & filiatione. Vnde communis ratio in diuinis, non poteſt diſtingui per eſſe; ſed ſolum per ſpeciales rationes, & inde eſt, quòd nihil vnum ſecundum ſpecialem rationem poteſt numero multiplicari in diuinis. Ita dico de perſona, quòd perſona in diuinis ſignificat communiter rationem diſtincti ſubſiſtentis in tali natura, & pater ſignificat relationem ſpecialem diſtincti ſpeciali ratione ſubſiſtentis in natura communi. & ſimiliter filius: & inde patet, quòd perſona ſecundum rem, non eſt communis patri, & filio, quia non eſt numero vna perſona vtriuſq;, ſicut vna numero eſſentia. Sed ſicut habens rationem cõmunẽ eſt cõmune habentib' rationes ſpeciales, & proprias, in quibus diſtinguuntur, nec tamen eſt vniuerſale, quia non eſt ſecundũ aliud, & aliud eſſe in patre & filio.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd perſona nõ eſt communis communitate rei ſicut eſſentia, Ioan. 14. & ideo quàmuis ſecundum rem, non differat ab eſſentia, non tamen ſignificat per modum eſſentię, & ſimiliter cum dicitur, quòd pater diſtinguitur a filio in perſona, non 1. Ioan. c. 5. intelligitur, quòd ſit diſtinctio in ratione communi perſonæ. ſed ſolum in ratione ſpeciali, quæ eſt ratio patris.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd perſona non eſt de ratione patris ſi proprie accipiatur, quia in diuinis, non proprie eſt diffinitio ſicut nec genus, & ſpecies. Si tamen in hoc nõ fiat vis, tunc dicendum, quòd ſi ſit de ratione patris: non tamen eſt ſecundum aliud eſſe in patre, & filio, & ideo non eſt commune eis per modum vniuerſalia: ſed ſecundum rationem K tantum. & per hoc patet ſolutio ad tertium.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quàmuis id quod eſt perſona ſit incommunicabile: nihil tamen prohibet intentionem perſonæ eſſe communem, ſicut Sor. eſt incommunicabilis, & tamen ratio indiuidui, vel intentio communis eſt. ſicut econtrario, & intentio generis deſignatur, vt particularis, quando contrahitur ad hoc genus: ſimiliter etiam ratio perſonæ, inquantum perſona eſt, quàmuis non nominet intentionem particularem, tamen eſt communis, eo quòd non dicit ſpecialem rationem diſtinctionis, ſed generalem: ſicut etiam indiuiduum vagum, vt aliquis homo eſt aliquo modo commune, prout non dicit hanc vel aliam rationem indiuiduationis, ſed indiuiduationem tantum in communi.

intelligatur, ibi eſſe perſonã aliud ę ſſentia, Tres enim perſonę, ideſt ſubſiſtentię, vna ſunt eſſentia, & vnius eſſentiæ: non autem ſunt vna pſona, vel vnius perſonę: licet perſona ſecundum ſubſtantiam dicatur aliquando. Nam ſi hoc diceretur, confuſio fieret in perſonis. G

Obiectioni illorum hic reſpondet qui nituntur probare perſonas ſecundum eſſentiam accipi, quia reſpondemus quærentibus quid tres, uel quid tria.

AD hoc autem quod illi dicunt, cum quæritur, quid tres, vel quid tria, de eſſentia quęritur, quia non inuenitur, quid illi tres ſint, niſi eſſentia. per hoc volentes nos inducere; vt nomine perſonæ eſſentiam intelligamus, cum reſpondemus tres perſonas: ita dicimus, Indubitabiliter verum eſt, quia non inuenitur vnũ aliquid quod illi tres ſint, niſi eſſentia. Vnum enim ſunt illi tres, ideſt, eſſentia diuina. Vnde veritas ait: Ego & pater vnum ſumus. Verumtamen, cũ quęritur, quid tres, vel quid tria; non de eſſentia quæritur, nec ibi quid ad eſſentiam refertur. Sed cum fides catholica, tres eſſe profiteretur; ſicut Ioannes in Epiſtola canonica ait. Tres ſunt, qui teſtimonium perhibent in cælo, quærebatur, qd illi tres eſſent, ideſt, an eſſent tres res: & quæ tres res, & quo nomine illæ tres res ſignificarentur. & ideo loquendi neceſſitate inuentum eſt hoc nomen perſona, ad reſpondendum, & dictum eſt tres perſonæ.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum tres perſonæ poſſint dici tres res.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd tres perſonę, non poſſint dici tres entes, vel tres res. Quicquid enim abſolute prædicatur in diuinis, hoc ſingulariter de tribus prædicatur: ſed ens & res dicuntur abſolute. ergo &c.

¶ 2 Præt. Sicut eſt vna deitas patris & filij, ita vnum eſſe, & vna quidditas; ſed vna quidditas, & vnum eſſe, non dicit niſi vnus Deus. ergo eadem ratione, non debent tres perſonę dici tres entes, vel tres res, cum nomen entis imponatur ab eſſe, & nomẽ rei a quidditate, vt dicit Auic. †cap. 3. to. 3 Tract. 6. Meta. c. 5.

¶ 3 Item. Pater & filius, non diſtinguuntur, niſi relationibus: ſed relatio, quantum ad reſpectũ, quo diſtinguitur, non habet, quòd ponat aliquid. ergo videtur, quòd ex hoc, quòd relationib' diſtinguuntur, nõ poſſint dici tres entes, vel tres res.

¶ 4 Præt. Damaſc. dicit, quòd tres perſonę, re non differunt, ſed ratione, & cognitione diſtinguuntur; ſed quęcunque diſtinguuntur ſola ratione, nõ ſunt tres res. ergo &c. Lib. 1. fid. orth. c. 41.

CONTRA. Auguſ. dicit, res quibus fruendum eſt &c. ergo &c. Lib. 1. de doctrina Chriſt. c. 3. to. 3.

¶ Præt. Quęcunque realiter diſtinguuntur, ſunt plures res; ſed pater, & filius, & ſpiritusſanctus realiter diſtinguuntur. ergo &c. Probatio mediæ: Sicut ratio ſapiẽtię eſt in Deo, ita ratio paternitatis realiter; ſed propter realem rationem ſapientię dicitur De' realiter ſapiens. ergo & eadem ratione dicetur realiter pater. K ergo realiter relatus. ergo & realiter diſtinctus, quia hæc inuicem per ſe conſequuntur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſecundum Auicen. vt ſupra dictum eſt. Hoc nomen ens, & res differunt, ſecundum quod eſt duo conſiderare in re, ſcilicet quidditatem, & rationem ejus, & eſſe ipſius, & a quidditate ſumitur hoc nomen res. Et quia quidditas poteſt habere eſſe, & in ſingulari, quod eſt extra animam, & in anima, ſecundum quod eſt apprehenſa ab intellectu: ideo nomen rei, ad vtrumque ſe habet, & ad id quod eſt in anima, propt res dicitur a reor reris, & ad id quod eſt extra animam, prout res dicitur, quaſi aliquid ratum, & firmum in natura. Sed nomen entis ſumitur ab eſſe rei. & ideo cum vnum, & idem ſit eſſe trium perſonarum: ſi ens ſumatur ſubſtantiue, non poteſt pluraliter prædicari de tribus perſonis, quia forma a qua imponitur. ſ. eſſe, non multiplicatur in eis. Si aũt ſumat participaliter, & Diſt. 2. q. 1. art. 3.

Quid tres res, & quid una res hic dicitur.

d

NOn autem te moueat, quòd diximus tres res. Non enim hoc dicentes, diuerſarum rerum numerum ponimus in trinitate: ſed ita tres res dicimus; vt eaſdem eſſe vnam quandam ſummam rẽ confiteamur. Vnde Auguſt. in libro primo de doctrina Chriſtiana ſic ait. Res quibus fruendum eſt, nos beatos faciunt. Res ergo quibus fruendum eſt, ſunt, pater, & filius, & ſpiritusſanctus. Eademq; trinitas vna quędam ſumma res eſt, com- H muniſque fruentibus ea: ſi tamen res, & non rerum omnium cauſa ſit. Non enim facile poteſt inueniri nomen, quod tantæ excellentiæ conueniat: niſi quòd melius dicitur trinitas hæc vnus Deus. Sicut ergo tres res dicuntur, & hæ ſunt vna res: ita tres ſubſtantiæ dicuntur, & hæ ſunt vna eſſentia. Ecce oſtenſum eſt, quæ ſit intelligentia huius nominis perſona, cum dicimus tres perſonas.

I

Ex quo ſenſu dicatur: alia eſt perſona patris; alia filij; alia ſpiritusſancti.

NVnc inſpiciamus, vtrũ ſecundum eandem rationem, & cauſam dicatur: alia eſt perſona patris, alia filij: alia ſpiritusſancti. Quod vtiq; ſane ĩtelligi põt, vt ſit ſen-

D. 927

ter, & adiectiue, ſic pluraliter prędicari poteſt, quia huiuſmodi recipiunt numerum a ſuppoſitis, & non a forma ſignificata, vt dictum eſt. Sed quidditas, ſiue forma, a qua ſumitur nomen rei in diuinis, conſideratur dupliciter. Aut vt forma abſoluta, vt eſſentia, vel deitas: & huiuſmodi, quæ non multiplicantur in diuinis: vnde & nomen rei, quod a tali forma ſumitur pluraliter non prædicatur, ſed ſingulariter, prout dicitur, quòd pater, & filius ſunt vna res. Eſt etiam in diuinis quædam forma relatiua, vt paternitas, quæ ſecundum rationem non ſolum in intellectu exiſtentem, ſed etiã extra eſt alia a filiatione: vnde ſecundũ quod ab hac relatione ſumitur nomen rei, res pluraliter prędicatur, vt ſint ibi plures tales formæ relatiuæ, & ſecundũ hoc dicimus, quòd pater, & filius, & ſpiritusſanct' ſunt tres res, non tantum in anima, ſed etiam extra animam habeon tes firmitatem in natura.

Dist. 22. q. 1. art. 1.

17. de Trin. c. 4. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd nomen entis nullo modo ſumit ab aliqua relatione: ſed ab eſſe, quod abſolutũ eſt ſimpliciter in diuinis: & ideo nõ prædicatur pluraliter ex forma ſua, ſed ex ſuppoſito, prout eſt adiectiuum, vel participium: ſed nomẽ rei imponitur a quidditate, vel forma, quæ poteſt eſſe, & abſoluta, & relata: & ideo poteſt pluraliter prędicari, quamuis ſecundum nomen ad aliud non referatur, quia ad rationem rei accidit abſolutum, vel relatum, ſicut animali accidit, quòd ſit rationale, & irrationale.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis ſit vnum eſſe, ſicut & deitas, tamen ens eſt adiectiuum, & Deus eſt ſubſtantiuum: vnde non eſt eadem ratio. Si autem per quidditatẽ intelligitur non ſolum natura abſoluta, ſed ratio, vel intentio cuiuſcunque, vel ſubſtantiæ, vel accidentis, vel relationis, ſic in diuinis, quamuis ſit vna quidditas abſoluta: tamen ſunt plures rationes relationum realium; & ita plures quidditates quodammodo, quamuis hoc non poſſit proprie concedi, quia quidditas, & eſſentia, & diffinitio, eſt ſimpliciter tantum ſubſtantiarum, vt probat Philoſophus 7. Meta. & inde eſt, quòd nomen rei prædicari poteſt pluraliter, & ſingulariter.

¶ Ad tertium dicendum, quòd relatio quamuis non ponat ex

A illo reſpectu aliquid abſolutum, tamen ponit relationis rationem realiter in Deo exiſtentem: & ideo ex hoc poteſt dici res, & ex pluribus relationibus oppoſitis plures res.

¶ Ad dictum Dama. reſponſum eſt ſupra diſtinct. 2. 4. articulo vbi gloſſatur ratione, ideſt relatione: & dicitur relatio ratio, per comparationem ad eſſentiam.

ſus talis. Alia eſt ſubſiſtentia, vel hypoſtaſis patris, alia ſubſiſtentia filii, alia ſubſiſtentia ſpiritusſancti. Et alia ſubſiſtentia pater, alia filius, alia ſpiritusſanctus.

Quomodo hæc intelligantur, alius in perſona pater, alius filius, alius ſpiritusſanctus.

B

DEinde quæritur, vtrum ſecundum eandem rationem accipiatur cũ dicitur. Alius eſt pater in perſona, alius in pſona filius, alius in perſona ſpiritusſanctus, ſiue alius perſonaliter pater, alius perſonaliter filius, alius perſonaliter ſpiritusſanct'. Ad quod dicimus, quia etſi poſsit eodem modo accipi, congruentius tamen ex ratione dicri alia variatur intelligentia, vt hic perſonæ nomine, proprietas perſonę intelligatur, vt ſit ſenſus talis. Alius eſt in perſona, vel perſonaliter pater, ideſt proprietate ſua, pater alius eſt quàm filius, & filius proprietate ſua, alius quàm pater. Paternali enim proprietate diſtinguitur hypoſtaſis patris, ab hypoſtaſi filij, & hypoſtaſis filii, filiali proprietate diſcernitur a patre, & ſpiritusſanctus ab vtroque proceſsibili proprietate diſtinguitur.

Quo ſecundum hunc modum etiam in prædictis locutionibus poteſt accipi.

HOc etiam modo ſane poteſt accipi perſona in præmiſsis locutionibus cum dicitur. Alia eſt perſona patris, alia filij, ideſt alia eſt proprietas qua pater eſt pater, alia qua filius eſt filius, alia qua ſpiritusſanctus eſt ſpiritusſanctus. Ita etiam nomine perſonę quidã proprietates intelligere volunt, cum dicuntur tres perſonæ, ſed melius eſt, vt ſubſiſtentias, vel hypoſtaſes intelligamus, cum dicimus tres perſonas. Ex prędictis colligitur, quòd nomen perſonæ in trinitate, triplicem tenet rationem. Eſt enim vbi facit intelligẽtiam eſſentię, & eſt vbi facit intelligentiam hypoſtaſis, & eſt vbi facit intelligentiam proprietatis.

Authoritatibus ſanctorum oſtendit quod dixit.

QVòd autem ſecundum ſubſtantiam dicatur, & eſſentiam aliquando ſignificet, ſupra ex dictis Auguſ. aperte oſtendimus. C Quòd vero pro hypoſtaſi atq; proprietate accipiatur, ex authoritatibus ſanctorum oſtendi oportet, ne coniecturis noſtris aliquid auſi dicere videamur. De hoc Hieron. in expoſitione fidei catholicę ad Damaſum, † ita ait. Non eſt prorſus, aliquis in Trinitate gradus, nihilque quod inferius, ſuperiuſue dici poſsit: ſed tota diuinitas ſui perfectione æqualis eſt, D vt exceptis vocabulis, quę proprietatem indicant perſonarum, quicquid de vna perſona dicitur, de tribus poſsit dignisſime intelligi. atque vt confutantes Arrium vnam, eandemque trinitatis dicimus eſſentiam, vel ſubſtantiam, & deum vnum in tribus perſonis fatemur. Ita etiam impietatem Sabellij declinantes, tres perſonas expreſſas ſub proprietate diſtinguimus, non ipſum ſibi patrem, ipſum ſibi filium, ipſum ſibi ſpiritumſanctum eſſe dicentes, ſed aliam pa- E tris, aliam filii, aliam ſpiritusſancti eſſe perſonam. Non enim noĩa tantũmodo, ſed ẽt noĩum

EXPOSITIO TEXTVS.

{QVibuſdã videtur, quòd nomine perſonæ &c.} Iſta opinio erronea eſt, quia ſi eſſentia, & perſona omnino idem ſignificant, & quantum ad modum ſignificandi, & quantum ad rem ſignificatam, oportet ſicut dicimus tres perſonas, ita dicere tres eſſentias, aut ſi hoc eſt falſum, & illud. Sicut enim exponũt tres perſonæ, ideſt tres id habentes cõmune, quod eſt perſona, ita poſſunt exponere tres eſſentiæ, ideſt tres id habẽtes commune, quod eſt eſſentia. Nec põt dici, quòd hoc dictũ eſt propter inſtãtiã hæreticorum, quia ad id, quod falſum eſt concedendũ, nulla neceſſitas cogere debet. Et præterea ceſſante neceſſitate, debuit ille modus loquendi ceſſaſſe. {Quidam tamen neceſſitate &c.} videt hoc nihil eſſe, quod dicit, quia cum plurale non ſit niſi ſingulare geminatum, non poteſt aliud eſſe ſignificatũ in ſingulari, quàm in plurali. Sed dicendum, quòd in ratione nominis tam in ſingulari, quàm in plurali hypoſtaſim ſignificat: ſed ꝓp idẽtitatẽ ſm rẽ hypoſtaſis, & eſſentiæ in diuinis, pſona põt poni pro eſſentia ſingulari, nõ aũt in plurali, quia repugnat vnitati eſſentiæ: vnde iſta diſtinctio, quã Magiſter ponit magis attendit ſm vſum nominis, quàm ſm diuerſam ſignificationẽ eius. {Tres perſonas eſſe vnam eſſentiã &c.} Huius ratio eſt, quia eſſentia, & perſona poſſunt conſiderari ſecundum quòd ſunt idem re in diuinis, & ſic dicimus tres perſonas vnam eſſentiã, & ſecundum quòd ratione differunt, & ſic dicimus eas eſſe eiuſdem eſſentiæ, non tamen ex eadem eſſentia, quia hæc præpoſitio ex, denotat habitudinem cauſę efficientis, vel materialis: ſed in genitiuo poteſt intelligi habitudo cuiuslibet cauſæ, & quia eſſentia ſe habet ad perſonam per modum cauſæ formalis, ideo dicuntur perſonę vnius eſſentię, & non ex eſſen-

A diſtin. 23 hucuſque.

In expoſitione ſymboli ad Damaſum. to. 4.

tia vna. {Vt hoc perſonæ nomine &c.} hoc non dicitur quantum ad proprietatem ſignificationis:ſed quantum ad identitatem rei,quia in Deo idem eſt proprietas diſtinguens,& perſona diſtincta ſecundum rem: & ideo nomen perſonæ pro proprietate poni poteſt: & communiter variatur acceptio huius nominis perſona,in illis locutionibus: quia cum dicimus, alia eſt perſona, vel plures pſonę, ſignificat perſona vt numerata,& diſtincta, & ideo conuenienter accipitur pro hypoſtaſi. {Sed cum dicitur,alius eſt in perſona, vel perſonaliter &c.} ſignificatur ratio diſtinctionis: & hoc conuentērius aptatur ad proprietatē. {Non eſt prorſus aliquis in trinitate gradus &c.} Cōtra. Aug. 9. confeſſ. Pater & filius, non differunt in ſubſtantia, ſed tantum in gradu. ¶Pręter. Sub, denotat gradum:ſed in filio dicitur eſſe ſubauthoritas. ergo &c. Et dicēdum, quòd cū gradus importat ordinem dignitatis ſecundum ſub & ſupra:in diuinis proprie gradus non poteſt concedi: vnde dicitur in glo. Exo. 20. ſuper illud. Non aſcendes ad altare meum per gradus:per gradus ad altare aſcendit, qui filium minorem, patrem maiorem facit. Auguſtinus autem large gradum pro ordine accipit, ſicut cauſam pro principio: ſubauthoritas autem non inuenitur a ſanctis in filio poſita,vnde non videtur proprie eſſe dictum.

Dist.23.

Lib.3.fid. orth.c.6.

Ad Damaſcem vbi ſu-

proprietates, ideſt perſonas, vel vt Gręci exprimunt, hypoſtaſes, ideſt ſubſiſtentias confitemur. Nec pater filii, vel ſpiritusſancti, perſonam aliquando excludit:nec filius,vel ſpiritusſanctus patris nomē,perſonāq; recipit:ſed pater ſemper pater, & filius ſemper filius,& ſpiritus ſanctus ſemper ſpiritusſanctus. Itaq; ſubſtantia vnum ſunt,ſed perſonis, ac nominibus diſtinguuntur. Ecce hic aperte dicit Hieron. proprietates eſſe perſonas,& perſonas eſſe ſubſtātias. Vnde manifeſtum fit, quod diximus, ſcilicet perſonæ nomine ſignificari,& hypoſtaſim, & proprietatem. Ioan. etiam Damaſc. perſonas dicit eſſe hypoſtaſes, & eas dicit entes. ita inquiens. In deitate vnam naturam confitemur, & tres hypoſtaſes ſecundum veritatem entes, ideſt perſonas.

DISTIN. XXVI.

A

De proprietatibus perſonarum, ſed prius de hoc nomine hypoſtaſis.

NVnc de proprietatibus perſonarum, quas frequenter in hoc tractatu commemorauimus, aliquid loqui nos oportet. a Sed primum audiamus quid de hoc nomine hypoſtaſis, Hier. dicit. Ait.n. ſub hoc nomine venenū

F latere, ſed hoc dicit ſecundum quòd hæretici eo vtebantur, vt ſimplices ſeducerent, ſcilicet pro perſona, & pro eſſentia, vt ſiue diceretur vna tantum hypoſtaſis, ſiue tres, minus peritos ad inconueniens deducerent, cum non erat hoc nomen

G ita apud catholicos vulgatum, nec ita eius ſignificatio determinata, vt modo. Et ideo Hieronymus dicit, hoc nomine nō vtendum fore, ſine diſtinctione, vel expoſitione: tunc ſcilicet quando cum hæreticis contendebatur, ita ſcribens de fide catholica ad Damaſum Papam. Ab Arrianorum præſule, hypoſtaſion, nouellum nomen, a me homine Romano exigitur. Interrogamus,quid tres hypoſtaſes arbitrentur in-

H telligi. Tres perſonas ſubſiſtentes aiunt. Reſpondemus nos ita credere, non ſufficit eis ſenſus. Ipſum nomen efflagitant, quia neſcio quid veneni in ſyllabis latet. Clamamus. Si quis tres hypoſtaſes, ideſt tres ſubſiſtentes perſonas non confitetur, anathema ſit. Si quis autem hypoſtaſim vſiam intelligens,non tribus perſonis vnam hypoſtaſim indicit, alienus a

I Chriſto eſt, qui ſcilicet tres hypoſtaſes dicens, ſub nomine pietatis tres naturas conatur aſſerere. Sufficiat nobis dicere vnā ſubſtantiā, & tres perſonas pſectas æquales, taceamus tres

DISTINCTIO. XXVI.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit Magiſter de eſſentia,& perſonis.hic determinat de ꝓprietatibus,quibus perſonæ diſtinguuntur. Diuiditur aūt in partes duas. In prima, determinat de proprietatibus propriis perſonarum. In ſecunda,de appropriatis perſonis, 31. diſt. ibi:{Præt. cōſiderari oportet.} Prima in duas. In prima, determinat de proprietatibus perſonalibus. In ſecunda,de proprietatibus pſonarū,q̄ nō ſunt perſonales. 28. di. Prima in duas. In prima, determinat de proprietatibus pſonalibus. In ſcd̄a,cōparat noīa ſignificantia perſonas. 27. di. ibi:{Hic quęri poteſt.} Prima in duas. In prima,determinat de hypoſtaſi, quæ ſubſtat ꝓprietatibꝰ,ſicut diſtinctū diſtinguēti. In ſecūda,determinat de proprietatibus,quibus hypoſtaſes diſtinguuntur,ibi:{Iā de proprietatibus.} Et hæc diuiditur in duas. In prima,aſſignat perſonales ꝓprietates perſonarū. In ſecunda,remouet quaſdam dubitationes,ibi:{Hic q̄ritur quō.} Circa primū duo facit. Primo, aſſignat perſonaliū ꝓprietatū numerū. Secundo,aſſignat prædicādi modū quantū ad tria.ſ.ꝙ nō ꝑdicātur ſubſtantialiter, ſed relatiue. Et ꝙ non prædicantur accidentaliter,& ꝙ non prædicātur tp̄aliter,ſed ab æterno: & confirmat per authoritates ſanctorum,ibi:{Quo circa ſciēdū &c.}{Hic quæritur quō.} Hic remouet primo dubitationes. Et primo, quantū ad proprietatē filij. Secundo,quantum ad proprietatem ſpiritusſancti,ibi:{Ita etiā de ſpiritu.} Et hæc diuiditur in duas. In prima,remouet dubitationem. In ſecūda,excludit errorem,ibi:{Quidā tn̄ pu.} Circa primum duo facit. Primo,remouet dubitationem de proprietate ſpiritusſancti, ſecundum quod ſignificat nomine doni. Secūdo,prout ſignificatur nomine ſpiritusſancti, ibi: {Hic quęri poteſt &c.

QVAEST. I.

A

Hic quæruntur duo.

Primo. De hypoſtaſi.

Secundo. De proprietatibus.

Circa primum duo q̄runtur.

Primo. Vtrum hypoſtaſis ſit in diuinis,& quid ibi ſignificet.

Cuius initium, Quoniam vetuſtos.to.2.

Secundo. Vtrum abſtractis per intellectum proprietatibus perſonalibus, remaneant hypoſtaſes diſtinctæ.

ARTICVLVS I.

a Vtrū hypoſtaſis proprie dicatur in diuinis.

AD primum ſic proceditur. Videtur, ꝙ hypoſtaſis nō ſit in diuinis proprie dicēda. Primo, per hoc quod Hiero. dicit in litera, quòd hoc nomen non eſt bonę ſuſpicionis, & ꝙ venenū ſub melle latet.

¶ 2 Præt. Sicut dicit Boet. hypoſtaſis nominat ſubſtantiā ſubiectam accidentibus:ſed Deus non ſubſtat alicui accidenti, vt ſupra dixit Aug. ergo non proprie poteſt dici hypoſtaſis. De dua. na. ante med.

¶ 3 Item. Hypoſtaſis nominat rē naturæ,quę alicui naturę ſupponitur:ſed in omni re naturæ videt, ꝙ natura ſit maioris ſimplicitatis,q̄ ipſa res naturæ, & ꝙ res naturę addit aliquid ſupra naturā:alias ſicut eſt vna natura,ita eſſet vna res naturę:ſed vbi cūq; eſt additio,ibi eſt cōpoſitio. ergo vr̄,ꝙ omnis hypoſtaſis ſit cōpoſita:ſed in Deo nō eſt aliqua cōpoſitio. ergo nec hypoſtaſis. De Trin. 1. diſt. 8. q. 5.

K ¶ 4 Præt. Omnis hypoſtaſis eſt ſubſiſtētia, & eſſentia:quia omne quod ſubſtat ſubſiſtit,& eſt: ſi igitur in Deo eſt hypoſtaſis, illa hypoſtaſis erit ſubſiſtentia, & eſſentia, quod non videtur, quia dicimus tres hypoſtaſes,non autem tres eſſentias, vel ſubſiſtentias ſecundum Boet. ergo videtur, quòd hypoſtaſis in diuinis nihil ſit. Ibidem.

¶ 5 Præt. omne quod eſt in diuinis,aut eſt abſolutū,aut ad aliquid. Sed hypoſtaſis non videtur in diuinis ſignificare abſolutum: quia nihil abſolutum in diuinis diſtinguitur ſecundum Aug. & Boe. hypoſtaſis autem diſtinguitur. Nec etiam eſt ad aliquid: quia relatio in diuinis eſt diſtinguens: & hypoſtaſis eſt diſtinctum. ergo videtur quòd hypoſtaſis non ſit in diuinis. Aug. de fid. ad Petrum. c. 2. Boet. 2. de Trin. c. 1.

¶ 6 Præt. omne indeterminatū ſe habet ad determinatū ſicut poſſibile & materiale: ſed pſona ſe habet ad hypoſtaſim ſicut determinatū ad interminatū;vel ſicut diſtinctum ad diſtinguibile vt quidam dicunt: eo quòd perſona eſt hypoſtaſis proprietate

diſtincta

diſtincta ad dignitatem pertinente. ergo cum in diuinis nihil ſit materiale, & potentiale, vel incompletum, videtur, quòd in diuinis non ſit hypoſtaſis. A

Dist. 25, q. 1. ar. 1.

CONTRA, Sicut ſupradictum eſt. Idem dicunt Græci hypoſtaſim, quod nos perſonam, ſed perſona proprie dicitur in Deo, & pluraliter de trib⁹, & ſingulariter de ſingulis. ergo & ſimiliter hypoſtaſis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd vt ex dictis patet, & ex verbis Boe. hypoſtaſis apud græcos, eſt principaliter indiuiduũ ſubſtãtiæ, quod nos ſubſtantiam primam dicimus. hoc autem eſt aliquid cõpletum, & diſtinctũ, & incommunicabile in natura ſubſtãtiæ. vnde hypoſtaſis diuina erit illud, quod ẽ per ſe ſubſiſtens diſtinctum, & incommunicabile. Nihil autem abſolutũ eſt diſtinctum in diuinis: ſed ſolum id qđ eſt ad aliqd, & ſicut eſſentia eſt ipſum quod eſt ſecundum rem: ita realiter relatio diſtinguẽs eſt ipſum diſtinctũ, & cũ relatio ſit idẽ ſ͞m rẽ, quod eſſentia: ipſum diſtinctum relatione erit idem ſ͞m rẽ, qđ ſubſiſtẽs, in eſſentia, vel natura diuina, & hoc ſignificat nomen hypoſtaſis. Vnde dico, quòd nomẽ hypoſtaſis in diuinis ſignificat relationem, vt diſtinctam, per modum ſubſiſtentis in natura diuina, vt dictum eſt de nomine perſonę; ſed differt, quia hypoſtaſis de rõne ſua non includit determinatam rõnem diſtinctionis: ſed nomen perſonę ſpecialẽ includit diſtinctionis rõnem, quę ad dignitatẽ pertinet: prout dicit qd ſubſiſtens in natura nobili. ſ. intellectuali, quãmuis hoc idẽ dicat nomen hypoſtaſis ex vſu gręcorũ vt Boe. dicit. Sed hoc nomen pater, vlterius ſignificat diſtinctum, exprimendo ſpecialẽ, & determinatam rõnem diſtinctionis ad nobilitatem pertinentem. ſ. relationem paternitatis. Ex hoc patet, quòd iſte quatuor ſe habent conſequenter. Hypoſtaſis. n. dicit ſubſiſtens diſtinctũ quocũq; modo. Hypoſtaſis diuina dicit ſubſiſtens diſtinctum relatione, quia alia diſtinctio non poteſt eſſe in diuinis. Perſona dicit diſtinctum diſtinctione relationis ad dignitatem pertinentis. Pater in diuinis dicit ſubſiſtens diſtinctum relatione ad nobilitatem pertinente, quę eſt paternitas.

1. Corin. cap. 11.

tex. 1. to. 3.

Ibidem.

De duab. natu.

D

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd nomen reſpõdens hypoſtaſi lingua latina. ſ. ſubſtantia, ęquiuocatur ad eſſentiam, & ad ſubſtãtiam primam: & ideo ne fieret occaſio deceptionis, noluit Hierony. vti nomine hypoſtaſis ante notam & determinatam eius ſignificationem: ne ex diſtinctione hypoſteſis, diſtinctionem eſſentię ſimplices, hęretici decipiendo arguerent. E

¶ Ad ſecundum dicẽdum, quòd quãuis ſ͞m rem in diuinis nõ ſit aliquid ſub alio, vel ſubſtans alij per modum accidentis: tñ intelligitur aliquid ſubſtare quantum ad modum ſignificandi, ſ͞m quod etiam dicit Dam. quòd in diuinis quędam ſignificant id quod conſequitur ſubſtantiam, vt bonitas, ſapientia, paternitas & huiuſmodi, & ſecundum hoc poteſt dici ibi nomen hypoſtaſis.

Lib. 3. fid. orth. c. 6.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hypoſtaſis in Deo eſt res naturę. Sciendum eſt. n. quòd indiuiduũ ſubſtantię dicitur dupliciter. vel ex eo quòd ſubſtat naturę. vel ex eo quòd ſubſtat accidentibus & proprietatibus, & quantum ad vtrũq; poteſt ſignificari per nomen primę intentionis, vel per nomen ſecũdę intentionis. Per nomen primę impoſitionis ſignificatur, vt ſubſtat naturę hoc nomine res naturę: & per nomen ſecundę impoſitionis hoc nomine, quod eſt ſuppoſitum. Similiter inquantum ſubſtat proprietati, ſignificatur nomine primę impoſitionis, quod eſt nomen hypoſtaſis vel perſonę: & nomine ſecundę impoſitionis, qđ eſt ſingulare vt indiuiduum, quę cũ ꝓprie non ſint in diuinis, quia exprimũt determinatum modũ diſtinctionis, qui eſt ꝑ materiam: ſed loco horum dr̄ ibi incõmunicabile. Nec tñ oportet, quòd natura ſit aliquid ſimplicius, quàm ipſa res naturę: quia in ſimplicibus ſecundum Aui. quidditas ſimplicis eſt ipſum ſimpliciter: ſed differt tantum quãtum ad modum ſignificandi: quia quidditas ſignificatur vt forma, & ipſa res ſimpliciter ſignificatur vt ſubſiſtens, & diſtinctio in re naturę, nõ eſt ex parte naturę: ſed ex parte relationum oppoſitarũ ſubſiſtentium in natura illa.

Tract. 5. Meta. c. 5.

¶ Ad quartum dicendum, quòd perſona, vt dictum eſt, nõ diſtinguitur in diuinis ex parte naturę, vel ex parte ipſius eſſe: ſed ſolum ex parte proprietatũ. vnde illa nomina, quæ dicuntur ſecundum reſpectum ad proprietatem, pluraliter prædicantur, ſicut hypoſtaſis & perſona, quæ autem dicuntur per reſpectum ad eſſe, prædicantur ſingulariter, vt ſubſiſtentia & eſſentia: quamuis nomen ſubſiſtentiæ apud vſum ſanctorum, ſumatur pro [d] hypoſtaſi, vt prius dictum eſt. Sed quædem ſunt nomina, quæ dicunt reſpectum ad naturam communem: quæ etiam pluraliter prædicantur, vt res naturæ & ſuppoſitum: quia quamuis non dicant reſpectum ad proprietatem per modum formæ: tamen inquantum nominant aliquid diſtinctum ſub natura communi, ſignificant in diuinis relationes vt ſubſiſtentes. Subſiſtentia autem & eſſentia, non nominat diſtinctum. vnde etiam per prius ſunt in generibus, & ſpeciebus, quàm in indiuiduis, ſecundum Boet. & ideo ſi proprie accipiantur, pluraliter non prædicantur, ſicut eſt apud Græcos.

Dist. 25. q. 1. ar. 4.

D. 64. & 65.

De duab. natu.

¶ Ad quintum dicendum, quòd hypoſtaſis, vt dictum eſt, ſignificat in diuinis relationem per modum ſubſtantiæ: quia ſicut propter ſimplicitatem, idem eſt in Deo eſſentia & eſſe: ita etiam idem eſt in eo relatio diſtinguens & diſtinctum relatione: ſed differunt ſecundum modum ſignificandi, qui fundatur in re, quia vtrunque nomen habet veram ſignificationem ſuam in Deo: & ideo differunt etiam, quantum ad modum ſupponendi: quia ſuppoſito vno non ſupponitur aliud. ſicut enim dicimus quòd Deus generat, & deitas non generat: ita dicimus, quòd hypoſtaſis diſtinguitur, & relatio diſtinguit. E

In corp. ar.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd ſicut nomen perſonæ ſignificat quid diſtinctum in diuinis: ita & nomen hypoſtaſis: ſed nomen perſonæ determinat ſpecialem modum diſtinctionis, ſcilicet per proprietatem nobilem, quod nomen hypoſtaſis non determinat. vnde ſe habent, quaſi ſicut ſuperius & inferius: ſicut aliqua ſubſtantia eſt quodammodo magis communis, quàm aliquis homo. Sed iſta determinatio, & indeterminatio communis, & proprij, in rebus compoſitis, reducitur ad materiale, & forma-

---

hypoſtaſes ſi placet. Nomẽ hoc non bonæ ſuſpitionis eſt, cum in eodem verbo ſenſus diſſentiũt. Aut ſi rectum putatis; tres hypoſtaſes cum interpretationibus ſuis debere nos dicere, non negamus: ſed mihi credite, venenum ſub melle latet. Transfigurat enim ſe angelus Sathanæ in angelum lucis. His verbis, non negat vtendum eſſe nomine hypoſtaſis: ſed hæreticos eo praue vſos oſtendit, contra quos cautela opus erat in diſtinctione ſignificatiõis, alioquin ſibi contradiceret, qui ſuppe tres hypoſtaſes conſitetur. B

De proprietatibus perſonarum, & de nominibus earum relatiuis.

B

IAm de proprietatibus perſonarũ videam⁹: *a* quę etiam notiones ſiue relationes in ſcriptura plerunque dicuntur in illa ſancta Trinitate, quæ ideo a nobis repetitur, vt cordi noſtro tenacius inſigatur. Ait Aug. in lib. de fide ad Petrum: aliud eſt genuiſſe, quàm natũ eſſe, aliudq; eſt procedere, quàm genuiſſe, vel natum eſſe. *b*. Vnde manifeſtum eſt, quòd alius eſt pater, alius filius, alius ſpiritusſanct⁹. Et eſt proprium ſolius patris; non quia non eſt natus ipſe: ſed quia vnum filium genuerit, propriumque ſolius filij: non quia ipſe non genuit, ſed quia de patris eſſentia natus eſt. Proprium vero ſpiritusſancti eſt, non quia nec nat⁹ eſt ipſe, nec genuit, ſed quia ſolus de patre filioque ꝓcedit. *c*. Ecce breuiter aſſignauit tres proprietates trium perſonarum; quarum vna non eſt alia. Hoc enim ſignificauit cũ dixit. Aliud eſt genuiſſe, quàm natum eſſe: aliudq; procedere, ideſt, alia proprietas ſiue notio eſt generatio. & alia natiuitas, alia proceſſio, quæ aliis nominibus dicuntur paternitas, filiatio. Has proprietates deſignant nomina perſonarũ, ſcilicet pater, filius, & ſpiritusſanctus, quæ relatiua ſunt, & ad ſe inuicem dicuntur, quia notant relationes, quæ non ſunt Deo accidentales; ſed in ipſis perſonis, ab ęterno, ſunt immutabiliter, vt non modo appellationes, ſint relatiuæ, ſed etiam relatio- C

le ſecundum rem, eo quòd ratio generis fluit a materia & ratio differentię a forma, vt dictum eſt. ſed in rebus ſimplicibus, non habet aliquid reſpondens in re, quod ſit indeterminatum, quaſi materiale, & forma adueniente determinetur, ſed eſt ſolū quantum ad modum ſignificandi, inquantum vtrumque illorum eſt vere ſignificare in diuinis.

nes, ſiue notiones in rebus ipſis, ſcilicet in perſonis ſint.

Quòd non omnia, quæ de Deo dicuntur, ſecundum ſubſtantiam dicuntur. quædam enim ſecundum relationem dicuntur, nihil tamen ſecundū accidens.

QVo circa, ſciendum eſt, non omne quod dicitur de Deo, dici ſecundum ſubſtantiam, quia quædam dicuntur ſecundum relationem, quæ non eſt accidens, quia non eſt mutabilis. Vnde Auguſ. in 5. lib. de Tri. ait. † Nihil in Deo ſecundum accidens dicitur: quia nihil ei accidit. Nec tamen omne quod dicitur ſecundum ſubſtantiam de Deo dicitur. In rebus creatis, atque mutabilibus, quod non ſecundum ſubſtantiā dicitur: reſtat vt ſecundum accidens dicatur. In deo autem, nihil quidem ſecundum accidens dicitur: quia nihil in eo mutabile eſt, aut amiſsibile. Nec tamen omne, quod dicitur de deo, ſecundum ſubſtantiam dicitur. Dicitur enim ad aliquid, ſicut pater ad filium, & filius ad patrem, quod non eſt accidens, qa & ille ſemper eſt pater, & ille ſemper eſt filius, & ita ſemper, quia ſemper natus eſt filius, nec cepit vnquam eſſe filius. Quòd ſi aliquādo eſſe cepiſſet, aut aliquando deſineret eſſe filius, ſecundum accidens diceretur. Et quia pater, non dicitur pater, niſi ex eo quòd eſt ei filius, & filius non dicitur filius, niſi ex eo ꝙ habet patrem, non ſecūdum ſubſtantiam hęc dicuntur: ſed adinuicem iſta dicuntur, neque

G tamen ſecūdum accidens, quia & quòd dicitur pater, & quòd dicitur filius, & æternum atque incōmutabile eſt eis. Ecce apte his verbis oſtenditur, quædam dici de deo ſecundum ſubſtantiam, quædam ſecundum relationem: nihil tamen ſecundum accidens. Oſtenditur etiam proprietas patris eſſe, quòd habet filium, & proprietas filij, quòd habet patrem. :: Ideoque cum dixit ęternum & incōmutabile eſſe, quòd pater dicitur, & ꝙ fi-

H lius dicitur, ita intelligi voluit, ideſt, proprietas, qua pater eſt pater, & proprietas, qua filius eſt filius, ęterna eſt & incōmutabilis: *b*: quia & pater ſemper pater, & filius ſemper filius. Vnde, & Hilarius proprietates perſonarum aſsignans in lib. 12. de Tri. ait. Si ſemper patri propriū eſt, ꝙ ſemper eſt pater: neceſſe eſt ſemper filio ꝓprium eſſe, vt ſemper ſit filius. Vbi. n. ſemper pater eſt, ſemper & filius eſt. er-

I go, qui non ſemper pater eſt, nō ſemper genuit. Item in eodem. Nato deo, manifeſtum eſt, proprium eſſe, quòd filius eſt.

ARTIC. II.

b Vtrum remotis relationibus per intellectum, hypoſtaſes remaneant diſtinctæ.

De pot. q. 8. art. 4. Et 1. p. q. 40. ar. 3 Augu. 5. de tri. c. 5. to. 3

† c. 4. to. 3.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd remotis relationibus, per intellectum, remaneant hypoſtaſes diſtinctę. Sicut enim dicit Auguſt. In omni qđ ad alterum dicitur, eſt accipere aliquid, quod per ſe dicitur, quia relatum, non eſt relatum tantum, ſed etiam eſt aliquid. Si igitur hypoſtaſis ſecūdum relationem, ad aliqd dicitur. videtur, ꝙ præter intellectum relationis, ſit aliquid intelligere ſubſiſtēs, & ita remotis proprietatibus relatiuis per intellectum, videtur, quòd remaneant ipſæ hypoſtaſes ſubſiſtentes.

¶ 2 Præt. Hypoſtaſis in diuinis eſt perfectior, quàm ſit in creaturis, ſed in creaturis remoto per intellectum, vel ſecundum rem hoc, quod vna hypoſtaſis ad aliam dicitur, adhuc remanent ipſæ hypoſtaſes, ſicut Sor. & Plato. ergo videtur, quòd etiam in diuinis.

¶ 3 Item. Omne, quod cadit in diffinitione alicuius poteſt intelligi, non intellecto illo, ſicut remoto per intellectum rationali, per quod homo conſtituitur, intelligitur animal, quod in diffinitione hominis ponitur, ſed perſona eſt hypoſtaſis proprietate diſtincta, ad dignitatem pertinēte. ergo remota per intellēm proprietate relatiua. adhuc remanet hypoſtaſis diſtincta.

¶ 4 Præte. Pater habet, quòd eſt quis, & quòd eſt pater. Aut igitur ab eodem, aut ab alio. Si ab eodem, tunc cum paternitate ſit pater, paternitate erit quis: ſed in filio non eſt paternitas. ergo filius non erit quis, quod eſt falſum. ergo oportet dare alterum, quod non ab eodem habeat. Remoto igitur a patre hoc, quo pater dicitur, adhuc remanet, quòd eſt quis: ſed quis nominat hypoſtaſim. ergo remota relatione remanet hypoſtaſis diſtincta.

6. de tri. c. 2. & 3.

CONTRA. Sicut dicit Auguſt. In omnibus pater, & filius vnum ſunt: præter ea, quæ ad aliquid dicuntur. remoto igitur per intellectum hoc, quo pater ad alterum dicitur, remanet ſolum id in quo pater, & filius vniuntur, ſed hoc non poteſt eſſe diſtinctum in diuinis. ergo remota relatione per intellectū, non remanent hypoſtaſes diſtinctę. hoc idem videtur per Boe. qui dicit, quòd in diuinis ſola relatio multiplicat trinitatem.

1. de trin. c. 2a.

RESPONDEO, Dicendū, ꝙ duplex eſt opinio. Quidam dicūt, ꝙ ſicut eſt in creaturis, quòd remotis relationibus, & proprietatibus remanent ipſæ hypoſtaſes ſeipſis diſtinctę, ita eſt ēt in diuinis. Vnde dicunt, quòd abſtracta perſonalitate, ideſt, relatione conſtituente perſonam, remanet hypoſtaſis. Sed hoc nō

F videtur poſſe ſtare ſm fidei ſuppoſitionē, propter duo. Primo, quia cū pluralitas ſemper cauſetur ex aliqua diſtinctione, & diſtinctio oīs, vel eſt per eſſentiam, vel per quantitatē, vel per relationem, impoſſibile eſt in Deo eſſe aliquā diſtinctionē, niſi quā cauſat relatio. vnde remotis relationib⁹ per intellectum, ſimul tollitur ipſe intellectus diſtinctionis. Secundo, quia in diuinis nihil prædicatur ſicut accidens, vel ſicut forma inhęrens alicui præexiſtenti. vnde quicquid ſignificatur per modū formæ totū ē ſubſiſtēs. Vnde ſicut remota eſſētia ꝑ intellēm nō remanet aliqd, quaſi recipiēs illā eſſentiā, qa ipſamet eſſentia eſt ſubſiſtens. ita etiā remota bonitate ꝑ intellectū non remanet aliqd, quaſi recipiens bonitatem, qa ipſa bonitas eſt ſubſiſtens, & ſic remota relatione ꝑ intellectū, non relinquitur aliqd quaſi ſubſtratū illi relationi, ſed ipſamet relatio ē res ſubſiſtēs. Vñ abſtracta relatione propriè loquendo, nihil manet, neq; abſolutum neq; relatū; neq; hypoſtaſis, neq; eſſentia. Sed verū eſt, ꝙ eſſentia pōt intelligi, nō intellecta bonitate, vt dicit Boe. li. de hebd. & ſic pōt intelligi eſſentia, nō intellecta paternitate, vel relatione, ſicut Iudęi intelligūt, ſed nō ꝑ modū abſtractionis: ſed non poteſt intelligi, quòd in diuinis remoueatur relatio, & remaneat aliquod ſubſiſtens relationi, quia ipſamet ibi ſubſiſtit. Eadem concedimus cum aliis, quòd remota relatione, non manet hypoſtaſis diſtincta in diuinis, tum quia non manet diſtinctio, tum quia non manet ſubſiſtens relationi. Sed verum eſt, quòd ſi nunquam eſſent relationes, quas fides diſtinguit, Deus eſſet, & ſubſtantia, & perſona ex hoc, quòd ſubſiſteret in eſſe ſuo, & ſubſtaret proprietatibus eſſentialibus, quibus ab eſſentiis aliis diſtingueretur.

Lib. 12. poſt med.

† circa med.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd in diuinis eſt accipere, & abſolutū, & relatum, ſed relatio nō aduenit abſoluto ſicut diſtinguens ipſum: ſed per omnimodam identitatem rei. Sed id quod diſtinguitur relatione eſt ipſa relatio, & hoc poteſt ſignifi-

K cari per modum ſubſiſtentis, & ſic ſignificatur nomine perſonæ, vel hypoſtaſis, vt patet ex dictis.

Art. antec.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in creaturis hypoſtaſes diſtinguuntur per materiam, & proprietates diuerſæ ſunt oſtendentes diſtinctionem: ſed in diuinis hypoſtaſes non diſtinguuntur niſi per relationem, quia non eſt ibi inuenire, aliquam realem alteritatem, niſi quæ eſt ſecundum oppoſitionem relatiuam. vnde ſicut in creaturis ſubtracta per intellectum diuiſione materiæ, & quantitatis, non remanent hypoſtaſes diſtinctę. ita etiam in diuinis ſubtracta oppoſitione relatiua.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hypoſtaſis ponitur in diffinitione perſonæ, quia perſona addit aliquid ſupra hypoſtaſim, non quidem relationē, quia relatio eſt de intellectu hypoſtaſis diuinæ, ſicut de intellectu perſonæ, ſed addit determinatam rationē relationis, ſcilicet pertinens ad dignitatem, & ideo remota relatione, neq; hypoſtaſis intellectus, neq; perſonæ manet in diuinis:

diuinis, quia etiam ex hoc ipſo, quòd ponitur hypoſtaſis diuina ponitur ſubſiſtens in proprietate nobili. Vnde ratio nobilitatis quam addit perſona, includitur in hoc, quòd eſt diuina hypoſtaſis, vnde ſicut hypoſtaſis humana nihil minus dicit, quàm perſona: ita nec hypoſtaſis diuina.

¶ Ad quartum dicendum, q paternitate habet pater, q eſt qs & quòd eſt pater. Nõ tñ ſeqtur q filius, nõ ſit qs, quia hoc quo pater habet paternitatem, filius hẽt filiationẽ, q̃ ẽt ẽ relatio. Vnde abſtracta relatione, neq; pr̃ eſt qs, neq; filius eſt qs; ſed tñ vterque eſt qs ſua relatione, ſicut vterque eſt perſona ſua pſonalitate, & tñ perſonalitas vnius non eſt perſonalitas alterius, & hoc quo ſit pater ea prædictis de cõitate perſonæ.

†Psal. 81. †Exod. 4. Diſt. 25. q. 1. ar. 3.

Quare dicatur eſſe proprium vnigeniti, quòd eſt filius Dei, cum etiam homines ſint filij Dei.

HIc quæritur, quomodo dicatur propriũ nato Deo, quòd eſt Dei fili⁹, vel genitus ex Deo, cum etiam homines filij Dei dicantur, & B ſint, ſecundum illud, Filij excelſi omnes. Et ad Moyſen. de populo Iſrael dominus ait. Filius meus primogenitus Iſrael. Sed magna eſt diſtantia. Homines enim filij Dei ſunt factura, non natiuitatis proprietate. Deus autem filius originis proprietate filius eſt, & veritate natiuitatis; non factura, vel adoptione, & illi quidem ante ſunt, quàm filij Dei ſunt. fiunt enim filij; non naſcuntur filii Dei. Vnde Hilarius ſolum Deum natum originis proprietate Dei, filium oſtendens, inter ipſum, & homines filios Dei euidentiſſime diſtinguit, in libro duodecimo de Trinitate, ita †dicens. Vero Deo patri, qui ex Deo naſcitur vere filius eſt, & nos quidem filii Dei ſumus: ſed per facturam. Fuimus enim aliquando filii iracundiæ, ſed filii Dei per adoptionem effecti ſumus, potius quàm naſcimur, & quia omne quod fit, antequã fiat non fuit, nos cum filii non fuiſſemus; efficimur. Ante. n. B filii non eramus; ſed per gratiam facti ſumus, non nati, neque generati, ſed acquiſiti. acquiſiuit enim nos Deus ſibi, & per hoc dicitur nos genuiſſe. Genuiſſe enim Deũ filios, nunquam cum proprietatis ſignificatione cognoſcimus dici. Ex adoptione enim homo factus eſt filius Dei, non ex generatione, neque ei proprietas eſt: ſed nuncupatio, ac per id non vere filius eſt: quia nec proprie natus dicitur; nec ſemper fuit fi- C lius. Vnigenitus autem Deus, nec fuit aliquando non filius, nec fuit aliquid antequam filius, nec quicquam ipſe niſi filius. atque ita, qui ſemper eſt filius, naſcibilitatis proprietate, ac veritate filius eius eſt ſolius, qui genuit, &

†Non lõge a princ.

QVAEST. II.

B

Deinde quæritur de ꝓprietatibus.

Et circa hoc quæruntur tria.

Primo. An relationes ſint in diuinis.
Secundo. Vtrum ſolis relationibus originis perſonæ diſtinguantur.
Tertio. De numero relationum notionum, & proprietatum, & qualiter hæc differant.

ARTICVLVS PRIMVS.

A *Vtrum relationes diuinæ, ſint omnino nihil.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd in diuinis relationes omnino nihil ſint. Sicut enim dicit Boe. lib. de Tri. Cuncta, quæ in diuinam prædicationem veniunt mutantur in ſubſtantiam, ad aliquid vero, omnino non prædicatur, ſed quicquid eſt in Deo prædicatur de ipſo. ergo relationes, non ſunt in Deo.

1. p. q. 28. art. 2. Lib. c. c. 16.

¶ 2 Præt. Ipſe dicit, q relationes, quibus pater refertur ad filiũ, & filius ad patrem, ſunt ſimiles relationibus, quibus aliquid ad ſeipſum refertur, vt cum dicitur idem eidem idem. ſed tales relationes nihil ſecundum rem ponunt in eo de quo dicuntur, vt videtur dicere Philoſophus in 5. metaph. ſed ſunt ſolum ſm̃ intellectum. ergo videtur, q relationes, non ſunt realiter in Deo.

Tex. 20.

¶ 3 Item. Omne, quod aduenit alicui, & recedit ex ſola habitudine alterius ad ipſum ſine omni ſua mutatione, non ponit aliquid in ipſo. Nihil enim poteſt aduenire alicui de nouo ſine ſui mutatione, vel per ſe, vel per accidens: ſed relationes hoc modo adueniunt, & recedunt, ſicut per mutationem alterius efficitur columna immobilis dextra, & ſiniſtra, ſicut mortuo filio aliquis deſinit eſſe pater, nulla mutatione circa ipſum facta. ergo videt quòd relationes huiuſmodi, omnino nihil ſunt in diuinis.

¶ 4 Præt. Si relatio eſt in diuinis, aut eſt idẽ quod eſſentia, aut aliud. Si idem quod eſſentia, tunc cum eſſentia ſit vna in omnibus, & relatio erit vna in omnibus, vel ſi perſonæ diſtinguũtur relationibus diſtinguentur etiam in eſſentia, quod eſt hæreſis Arrij. Si aliud. ergo facit compoſitionem cum eſſentia: quod non poteſt eſſe. ergo relatio omnino non eſt in diuinis.

¶ 5 Item. Simpliciſſima ſeipſis diſtinguuntur. ſed perſonę diuinæ ſunt ſimpliciſſimæ. ergo ſeipſis diſtinguuntur. ergo videtur, quòd non diſtinguantur aliquibus relationibus.

CONTRA. Omne, quod eſt in Deo, vel eſt abſolutum, vel eſt ad aliquod aliud: ſed perſonæ diuinę, non diſtinguun- A tur in aliquo abſoluto, quia in abſolutis tres perſonæ vnum ſunt. ergo vel non diſtinguuntur, vel relationibus diſtinguuntur. ſi igitur relationes non ſunt realiter in diuinis: ſed ſecundum rationem tantum, tunc pater, & filius, non realiter diſtinguuntur, & ita ſequetur hęreſis Sabellij. oportet ergo relationes in diuinis ponere.

¶ Præter. Pater refertur ad filium, & ad ſpiritumſanctum: ſed non eodem modo ad vtrumque: quia ad vnum generando, ad alium ſpirando. ergo videtur, quòd oporteat i vna perſona, ſignificare plures relationes, quibus ad alteram referatur: ſicut in vna eſſentia plures perſonas. ergo ſicut in diuinis non tantum ponimus eſſentiam, ſed etiam perſonas: quia inuenimus plures perſonas in vna eſſentia, ita oportet ponere etiam relationes.

RESPONDEO, Dicendum, quòd apud omnes catholicos certum eſt relationes eſſe, in diuinis. Sed in poſitione relationum inueniuntur diuerſæ doctorum ſententiæ. Quidam dixerunt, vt Porretani, quòd relationes in diuinis, ſunt tantum aſſiſtentes. Quidam vero dixerunt, quòd relationes in diuinis ſunt ipſæ perſonæ, & quòd aliquando in abſtractu ſignificantur, hoc eſt ſolum propter modum loquendi, ſicut dicimus rogo benignitatem tuam, ideſt, te benignum, & ſimiliter reſoluendę ſunt omnes illę locutiones, in quibus relationes, vel proprietates in abſtracto dicuntur. Alij D dicunt, quòd relationes ſunt perſonæ, & ſunt in perſonis etiam ſecundum veritatem rei, & non ſolum quantum ad modum loquendi, & omnes iſti, ſecundum aliquid verum dixerunt. Sed tamen vltima opinio continet totam veritatem. Et ad huius intellectum ſciendum eſt, quòd vt ſupra dictum eſt in relatione, ſicut in omnibus accidentibus eſt duo conſiderare, ſcilicet eſſe ſuum, ſecundum quod in ſubiecto fundatur, ſecundum quod ponit aliquid in ipſo, prout eſt accidens, & rationem ſuam, ſecundum quam ad aliud refertur, ex qua in genere determinato collocatur, & ex hac ratione, non habet quòd ponat aliquid in eo de quo dicitur, ſicut omnes aliæ formæ abſolutæ ex ipſa ſua ratione habent, quòd aliquid in eo de quo dicuntur ponant. Et ideo inueniuntur quædam relationes, nihil ponentes in eo de quo dicuntur. Et hoc attendentes quidam Philoſophi dixerunt, quòd relatio non eſt aliquod vnum genus entium, nec eſt aliquid in rerum natura: ſed eſt tantum quidam reſpectus, reſperſus in omnibus entibus, & E quòd relationes ſunt de intentionibus ſecundis, quę non habent eſſe, niſi in anima. Cui etiam Porretanorum opinio conſentire videtur. Sed hoc falſum eſt, quia nihil quod eſt ens tantum in anima, in genere determinato collocatur. Vnde diſtinguendum eſt inter relationes. Quædam enim ſunt, quę habent aliquid in re, ſupra quod eſſe eorum fundatur, ſicut æqualitas fundatur ſupra quantitatem, & huiuſmodi relationes, aliquid realiter in re ſunt. Quædam vero ſunt, quæ non habent fundamentum in re de qua dicuntur, ſicut dextrum, & ſiniſtrum in illis, in quibus non ſunt determinatæ iſtę poſitiones, ſecundum naturam, ſicut in partibus animalis. Ibi enim ſcilicet in animali, iſtę relationes realiter ſunt, quia fundantur in diuerſis virtutibus determinatarum partium, ſed in alijs non ſunt, niſi ſecundum rationem habitudinis vnius ad alterum, & ideo dicuntur relationes rationis.

Diſt. 8. q. 4. art. 3. D. 1086. 12. Meta. Tex. cõ. 19. apud Auer.

rationis. Et hoc contingit quatuor modis, ſcilicet quòd ſint re-
In hoc art. paulo ſup. lationes rationis, & non rei. Vno modo, vt dictum eſt, quando relatio non habet aliquid in rei natura, ſupra quod fundetur, & inde eſt, quòd quandoque contingit, quòd relatio realiter eſt in vno, & non in altero, quia in vno habet motum quendam, ſupra quem fundatur, quem non habet in alio, ſicut eſt in omnib⁹ illis relationibus, quibus Deus ad creaturam refertur, quæ quidem realiter ſunt in creatura, & non in Deo. Secundo modo, quando relatio non habet aliquam realem diuerſitatẽ inter extrema ſicut relatio identitatis, & ideo hoc nihil ponit ſecũdum rem, ſed ſolum ſecũdum rationem,
†cap. 5 vt cum dicitur, idem eidem idem. Tertio modo, quando deſignat relatio aliqua entis ad non ens, vt cum dicitur, ꝙ nos ſumus priores illis, qui futuri ſunt. iſta enim prioritas, non
†Deut. 6. eſt aliqua relatio ſecundum rem, ſed ſolum ſecundum rationẽ, quia relatio realis exigit vtrunque extremorũ in actu. Quarto modo, quando ponitur relatio relationis. ipſa enim re-
†parũ poſt med. latio per ſeipſam refertur. & nõ per aliã relationem. vnde in creaturis paternitas non coniungitur ſubiecto per aliquã re-
Tract. 3. meta. c. 10. 5. Meta. Tex. 20. lationem mediam. Et hos vltimos duos modos ponit Aui. primi duo poſſunt etiam extrahi ex verbis Philoſophi. Cum igitur iſtæ relationes paternitas, & filiatio habeant fundamentum aliquod in re. ſ. ipſam naturam, quæ communicatur ſm communicationem naturæ, conſtat ꝙ ſunt realiter in Deo, & propter ſimplicitatem ſunt idem quòd perſonæ in quibus ſunt, & propter veritatem relationũ oportet, ꝙ alio modo ſignificentur. Primi igitur attendentes in relationibus ſolũ id, quod ad alterũ eſt, & non fundamentũ, quod habent in re: dixerunt relationes aſſiſtentes eſſe, quaſi ex habitudine alterius aduenientes. Secundi attendentes fundamentũ rei, & ſimplicitatẽ diuinã dixerunt, ꝙ relationes non ſunt in perſonis, ſed ſunt ipſæ pſonæ. Tertij autẽ conſiderantes vtrũq; dixerunt, ꝙ ſunt in perſonis propter veram rationem relationis, & quòd tamen ſunt perſonæ propter ſimplicitatem; ſicut deitas eſt in Deo, & tamen eſt Deus.

I AD PRIMVM igitur dicẽdũ, ꝙ dictũ Boet. intelligit de ad aliquid, prout ad alterũ eſt. ſic. n. non prædicat aliquid in re de qua dicitur: ſed ponit aliquid extra; ſed tamen aliquæ relationes, quantum ad eſſe ſuum, aliquid in re, de qua dicũtur ponũt.

¶ Ad ſecũdum dicendum, quòd in relatione identitatis duo eſt conſiderare. ſ. illud reſpectu cuius dicitur identitas. ſ. ipſa eſſentia, ſicut æqualitas reſpectu quantitatis, & id cuius eſt identitas, quod dicitur idem, ſm vnam eſſentiam. ſicut æquale, qđ habet vnam quantitatẽ. Et quia ẽt vnũ numero eſt eſſentia, quam pater filio cõicat: ideo ſimilitudo eſt harũ relationum, cum relatione identitatis, quantũ ad id cuius reſpectu dicuntur: ſed non eſt, quantum ad ea, quæ inuicẽ referuntur ſm illud. vnde etiam filius, non dicitur idem patri maſculine, ſed neutraliter.

D. 527 ¶ Ad tertiũ dicendum, ꝙ quicunq; aliquid quod eſt de rõne rei tollit oportet ꝙ ipſa res auferat: ſicut remoto rõnali deſtruitur homo. Ad rõnẽ aũt relationis, q̃ habet fundamẽtũ in re duo cõcurrũt. ſ. fundamẽtũ rei, quod eſt quãtitas, q̃ eſt cã huius relationis, eſt ẽt aliud de rõne eius. ſ. reſpectus ad alterũ. & vtroq; mõ contingit in realibus relationibus deſtrui relationem. vel per deſtructionẽ quãtitatis, vnde ad hãc mutationẽ quãtitatis ſeqꝫ per accidẽs mutatio relationis, vel ẽt ſm quod ceſſat reſpectus ad alterum remoto illo, ad quod referebatur, & ſic relatio ceſſat nulla mutatione facta in ipſa. vnde in illis, in quibus non eſt relatio niſi, ſm hunc reſpectum, veniunt & recedunt relationes ſine aliqua mutatione eius, quod refertur.

¶ Ad quartũ dicendum, ꝙ relatio realiter eſt idẽ, qđ eſſentia, ſed differũt ſolũ rõne, ſicut ẽt bonitas ab eſſentia, & ex illa rõne relatio hẽt ꝙ diſtinguat in diuinis, quod non conuenit eſſentiæ.

¶ Ad quintũ dicendũ, ꝙ ẽt perſonæ diuinæ ſeipſis diſtinguunt, inquãtũ perſonæ ſm rẽ. ſunt ipſę relationes. Sed ſicut perſona quantũ ad modũ ſignificandi, non eſt idẽ quod relatio, ita etiam ſeipſis non diſtinguũtur ſed relationib⁹: ſicut Deus per ſeipſum ẽ deus, q̃uis deitate ſit Deus, quia ipſe eſt ſua deitas.

ARTIC. II.

b Vtrum relationes originis diſtinguant hypoſtaſes.

AD SECVNDUM ſic proceditur. Videtur, ꝙ relationes originis, nõ diſtinguãt hypoſtaſes. Quod. n. ſm intellectũ ſeqꝫ ſubſtãtiã, nõ põt eſſe principiũ alicuius diſtinctionis in ſubſtantiis: ſed relatio eſt de aſſequentib⁹ ſubſtãtiã in Deo, ſaltẽ ſm intellectũ, ſicut bonitas, & ſapientia: vt dicit Dam. cum igitur hypoſtaſis ſit ſubſtantia videtur, quòd diſtinctionem hypoſtaſum relatio non facit. — De pot. q. 8 ar. 3. Et 1. p. q. 40. ar. 2. — lib. 3. fid. or. c. 6.

¶ 2 Præt. Ordo diſtinguentiũ debet rñdere ordini diſtinctionũ: ſed inter omnes diſtinctiones rerũ, prima eſt diſtinctio diuinarũ perſonarũ, cũ ſit proceſſio perſonarũ cã proceſſionis creaturarũ, vt ſupra habitũ eſt. ergo videtur, ꝙ cum primũ in entibus ſit ſubſtãtia. ꝙ principiũ illi⁹ diſtinctionis nõ ſit relo, ſed ſubſtãtia. — Diſ. 14. q. 1. art. 1.

¶ 3 Itẽ. Relatio nõ habet virtutẽ diſtinguẽdi, niſi ſm quod habet oppoſitionis rõnem, ſed rationem oppoſitionis non habet niſi ſm quod ad alterũ eſt. ergo non diſtinguit, niſi ſm ꝙ ad alterum eſt: ſed ſm quod ad alterum eſt, non habet relatio quòd ſit res aliqua, vel ſubſtantia, vel hypoſtaſis. ergo relatio non poterit facere diſtinctionem realem hypoſtaſum.

¶ 4 Præt. Cum multæ ſint aliæ relationes, q̃ relationes originis, quare ſm eas tñ diuinę pſonæ diſtinguunt: q2 in diuinis ẽ inuenire ẽt æqualitatẽ, & ſimilitudinẽ, & hmõi. q̃ relationes q̃dam ſunt. vñ ſi iſtæ nõ diſtinguũt, videtur eadẽ rõne, quòd nec illæ.

K CONTRA. Minime diſtinctioni debet rñdere ꝓ principio illud, quod minimum habet de ente, & quod minimam compoſitionem facit. Sed inter omnia alia relatio eſt debilioris eſſe, vt dicit Com. 10. Metaphy. adeo quòd quidam reputauerunt eam eſſe de intentionibus ſecundis, vt dictum eſt. ergo videtur, quòd maxime competat ad diſtinctionem perſonarum. — Tex. c. 19. Art. antec.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quidam dicunt, quòd principium diſtinctionis hypoſtaſum diuinarum non eſt relatio, immo hypoſtaſes ſeipſis diſtinguuntur per ſolam originem: relationes autem manifeſtant diſtinctionem, ſicut in creaturis proprietates, non faciunt differre ſecundum numerum: immo talis differentia cãtur ex diuiſione materię, ſed proprietates tantum manifeſtant eam. Sed hoc non poteſt eſſe: quia quæ ſeipſis diſtinguuntur, ex ſeipſis habent aliquã rationẽ diſtinctionis, ſicut ſubſtantia diſtinguitur a quantitate, per id quod eſt in intellectu vtriuſque, quod eſt eſſe ſubſiſtens, & eſſe menſuram, & hu-

ille tantum qui genuit pater ipſius eſt: quia ſicut ille filius origine; ita ille pater generatione.

Quòd homo dicitur filius trinitatis, & trinitas poteſt dici pater hominum.

G HOmo vero, qui filius Dei eſt, factura: non tantum patris, ſed & filij, & ſpiritusſancti filius eſt, ideſt, totius trinitatis, & trinitas ipſa pater eius dici poteſt. Vnde Auguſt. † in quinto libro de Trinit. dicit. Non poteſt dici trinitas pater, niſi forte tranſlatiue ad creaturã propter adoptionem filiorum. Quod enim ſcriptum eſt, Audi Iſrael, dominus Deus tuus, Deus vnus eſt, non vtique excepto filio,
H aut ſpiritusſancto oportet intelligi; quem vnũ dominum Deũ noſtrum recte dicimus, etiam patrem noſtrum per gratiam, ſuam nos regenerantẽ. De hoc etiam Hilarius in ſexto libro de Trinita. ait. Omnibus per fidem Deus, pater eſt; quibus eſt pater per eam fidem, qua Ieſum Chriſtum Dei filium confitemur. Ecce oſtenſum eſt, quare proprium dicatur eſſe naſci dei, qui filius eſt; quia ſcilicet ipſe ſolus natus proprie dicitur. Vnde † Hilarius in libro tertio de Trinit. ait. Dominus dicens, clarifica filium tuum, non ſolo nomine cõteſtatus eſt ſe eſſe filium, ſed & proprieta-
G te. Nos filij Dei ſumus, ſed non talis hic filius. Hic enim verus, & proprius eſt filius origine; non adoptione: veritate, non nuncupatione: natiuitate, non creatione. — †Non lõge a princip. †Ioan. 17.

Quòd ſpiritusſanctus proprie dicitur donum Dei, quia proprietate eſt donum, ut filius natiuitate, & utroque modo dicitur relatiue, & ſecundum eandem relationem.

H ITa etiam de ſpiritusſancto dicendum eſt, qui proprie dicitur donum Dei, cum tamen, & alia plura ſint dona Dei. Sed ſpiritusſanctus, ita proprietate immutabili, & æterna donum eſt, ſicut filius proprietate eſt filius. Eo

& huiuſmodi. Si autem conſiderentur duæ hypoſtaſes: hypoſtaſis, inquantum hypoſtaſis non habet in intellectu ſuo, vnde ab alia diſtinguatur, cum vtraq; ſit hypoſtaſis. ergo oportet, quòd hoc habeat inquantum eſt hypoſtaſis per aliquam determinationem in ipſa, vel ſecundum determinatam materiam, ſicut in creaturis, quod non poteſt eſſe in Deo: vel ſecundum aliquid aliud: ſi autem dicatur, quòd hæc eſt ſola origo, per quam determinate efficit hæc hypoſtaſis. Aut per originē, intelligitur ipſa relatio originis, († c.11.to.3.) & hoc eſt quod ponimus. Aut origo, vt ſignificatur per modū operationis: & ſic nullo modo habet, quòd diſtinguat hypoſtaſes: immo, quod ſit ab hypoſtaſi diſtincta, quia omnis operatio eſt indiuiduorum diſtinctorum ſecūdum (2. Metaph. in prolo.) Philoſophū. Et ideo dicimus, quòd nihil aliud eſt principium diſtinctionis in diuinis, niſi relatio. Cuius ratio eſt, quia omnis diſtinctio, vel diuiſio eſt, vel per quantitatem, vel per formam ſecundum Philoſophum (Tex.12.) 5. Metaph. Secundum quantitatem vel materiam, diſtinctio in diuinis non eſt, cum non ſit ibi quantitas, & materia.

Omnis autem diſtinctionis formalis principium eſt aliqua oppoſitio: vt largo modo ſumatur oppoſitio, ſecūdum quod etiam imperfectum, & perfectum opponuntur, inquantum in vno eſt negatio, vel priuatio alterius. In omnibus autem oppoſitionibus alterum eſt, vt perfectum, alterum vt imperfectum præter relationem, quod patet per ſe in affirmatione, & negatione, & priuatione, & habitu. Patet etiam in contrarietate, quia ſecun(Tex.49.)dum Phyloſophum Phyſ. primo. Semper alterum cōtrariorum eſt ſicut nobilius, & alterum ſicut vilius, & ſicut priuatio, vt album & nigrum, frigidum & calidum, & huiuſmodi omnia: & ideo nulla talis diſtinctio poteſt eſſe in diuinis, vbi eſt omnimoda perfectio. In relatiuis autem neutrum eſt, ſicut priuatio alterius, vel defectum aliquem importans. Cuius ratio eſt, quia in relatiuis non eſt oppoſitio ſecundum id, quod relatiuum in aliquo eſt: ſed ſecundum id, quod ad aliud dicitur. Vnde quamuis vna relatio habeat annexam negationem alterius relationis in eodem ſuppoſito, non tamen iſta negatio importat aliquem defectum, quia defectus non eſt niſi ſecundum aliquid, quod in aliquo natum eſt eſſe: vnde cum id, quod habet oppoſitionem relatiuam ad ipſum, ſecundum rationem oppoſitionis non ponat aliquid, ſed ad aliquid, non ſequitur imperfectio, vel defectus: & ideo ſola talis oppoſitio competit diſtinctioni perſonarum.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd relatio diuina habet aliquid inquantum eſt relatio, & aliquid inquantum eſt diuina: inquantum enim diuina habet, quòd ſit ſubſiſtens hypoſtaſis, quia ibi nihil eſt accidens, nec aliqua forma inhærens nō ſubſiſtens: vnde quamuis ex hoc, quòd eſt relatio, non habeat, quòd diſtinguat hypoſtaſim, quia ſic omnis relatio hoc faceret, tamen habet hoc inquantum eſt relatio diuina: ſic enim non aſſequitur ſubſtantiam, immo eſt ipſa ſubſtantia.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ordo diſtinctionis poteſt dupliciter conſiderari: vel quantum ad quantitatem diſtinctionis, vel quantum ad dignitatem, & cauſalitatem. Si quantū ad quantitatem diſtinctionis, ſic diſtinctio diuinarum hypoſtaſum eſt (In cor. arti.) minima diſtinctio realis, quæ poſſit eſſe, vt ſupra habitum eſt: & ideo tali diſtinctioni competit ens minimū, ſcilicet relatio: Sed quātum ad ordinem dignitatis, & cauſalitatis, illa diſtinctio excellit omnes diſtinctiones: & ſimiliter relatio, quæ eſt principium diſtinctionis, dignitate excellit omne diſtinguens, quod

A eſt in creaturis, non quidem ex hoc, quòd eſt relatio: ſed ex hoc quòd eſt relatio diuina. Excellit etiam cauſalitate, quia ex proceſſione perſonarum diuinarum diſtinctarum, cauſatur omnis creaturarum proceſſio, & multiplicatio, vt ſupra habitum eſt. (Diſt. 14. q. 1. art. 1.)

enim dicitur donum, quo ſpirituſſanctus: & vtroque vtique nomine relatiue dicitur. Eademque relatione dicitur ſpirituſſanctus, & donum, licet ipſa relatio non appareat in hoc nomine ſpirituſſanctus, ſicut in hoc nomine donum. Vnde Auguſt. in quinto libro de Trinit.† ait. Spirituſſanctus, qui non eſt trinitas, ſed in trinitate intelligitur, in eo quod proprie dicitur ſpirituſſanctus relatiue dicitur, cum & ad patrem, & ad filiū referatur, quia ſpirituſſanctus & patris, & filij ſpiritus eſt. Sed ipſa relatio nō apparet in hoc nomine. Apparet autem cum dicitur donum dei. Donum eſt enim patris & filij, quia & a patre procedit, & a filio: ergo ſpirituſſanctus ineffabilis quædā patris, C filiique cōio eſt. Et ideo fortaſſe ſic appellatur, vt iam diximus, nec iterare piget, quia patri & filio poteſt eadem appellatio conuenire. Nam hoc ipſe proprie dicitur, quod illi communiter. Quia etiā pater ſpiritus, & filius ſpiritus, & pater ſanctus, & filius ſanctus. Vt ergo ex nomine quod vtrique cōuenit vtrinſque communio ſignificetur, vocatur donum amborum ſpirituſſanctus. B Ecce habes, quare ſpirituſſanctus proprie dicatur donum: et ꝙ relatiue dicitur, ſiue donum, ſiue ſpirituſſanctus. Et quòd nomē ſibi proprium tenet, quod communiter patri, & filio conuenit, ſed diuiſim. Et eſt ſciendum, quòd cū pater, vel filius dicitur ſpiritus, ſiue ſanctus, neutrum relatiue dicitur, ſed ſecundum ſubſtantiam.

An pater, vel filius, vel trinitas ipſa, poſſit dici ſpirituſſanctus.

HIc quæri poteſt: vtrū pater, vel filius, vel etiam ipſa Trinitas, poſſit dici ſpirituſſanct', ſicut

¶ Ad tertium dicendum, quod quamuis relatiuū ex hoc, quod ad alterū dicitur, non debeatur, quòd ſit res quædam: eſt tamen res aliqua, ſecundum quod habet fundamē tum in eo, quod refertur; & ex hoc vlterius habet inquantum eſt diuina, quòd ſit hypoſtaſis, vel ſubſtantia: & ideo facit realem hypoſtaſum diſtinctionem, ſicut ſapientia ex hoc, quòd eſt ſapientia, non habet, quòd ſit ſubſtantia, & tamen quia ſapientia diuina eſt ſubſtantia, Deus ſubſtantialiter eſt ſapiens. Et ideo cōſiderandum eſt, quòd vbi eſt relatio ſecundum habitudinē tantum, & non ſecūdum aliquod eſſe naturale, ibi non requiritur diſtinctio ſuppoſitorum ſecundum rem, ſed ſolum ſecundum rationem, vt cum dicitur idem eidem idē. Quādo autem eſt ibi relatio non ſolum ſecundum habitudinē, ſed ſecundum eſſe naturale, requiritur diſtinctio ſuppoſitorum etiam realiter, vt æqualis æquali æqualis, ſed vbi ipſa relatio nō tantum eſt realiter; ſed etiam eſt ipſa ſubſtantia relati, ibi non tantum requirit, ſed facit etiam, ſuppoſitorum diſtinctionem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quia relatio non habet eſſe naturale, niſi ex hoc, quòd habet fundamentum in re, & ex hoc collocatur in genere: inde eſt, quòd differentiæ relationum eſſentiales ſumuntur ſecundum differentias aliorum entium: vt D patet ex Philoſopho 5. metaphy. vbi dicit, quòd quædam fundantur ſupra quantitatem, & quædam ſupra actionem: & ſic de (Tex.20.) alijs. Inde eſt, quòd ſecundum ordinem eorum, in quibus fundantur relationes: eſt etiam ordo relationum. Sicut ergo videmus in his, quæ diſtinguūtur per eſſentiā, quòd principia ſubſtantiæ ſunt diſtinguentia vt materia, & forma, & aliæ res accidentales ſunt ſigna manifeſtantia diſtinctionem, ita eſt in his, quę diſtinguuntur per relationem, quòd relationes, quæ fundantur ſupra naturam rei ſunt diſtinguentia, & aliæ relationes ſunt ſigna diſtinctionis. Relationes autem habentes fundamentum in natura rei ſunt relationes originis: paternitas enim fundatur in communicatione naturæ: & ideo ſancti ponunt, quòd paternitate, & filiatione, pater, & filius diſtinguuntur. Sed ęqualitas, & ſimilitudo demonſtrant diſtinctionem: vnde Hilar. (Diſt.25.) ſupra, per ſimilitudinem diuinarum perſonarum diſtinctionem probauit.

E

ARTICVLVS III.

Vtrum notiones ſint tantum quinque.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd non ſint tantum quinque notiones: quod enim innaſcitur alicui (1. p. q. 32. ar. 3.) ex ſola habitudine alterius ad ipſum, multiplicatur ſecundum multitudinem eorum, quæ ad ipſum comparātur, quia ad multiplicitatem cauſæ ſequitur pluralitas in effectu: ſed relationes innaſcuntur ex ſola habitudine alterius ad aliquem. ergo tot erunt relationes in Deo, quot ſunt creaturæ, quæ comparationem ad ipſum habent.

¶ 2 Præter. In Deo fuerunt ab æterno ſecundum Auguſ. rationes rerum creandarum, quæ non differunt ab inuicem, niſi relationibus ſecundum reſpectum ad creaturam. ergo videtur,

quòd

quòd quot ſunt creaturæ, quarum rationes ſunt in Deo, tot ſunt ibi etiam relationes.

¶ 3 Item. Diuinæ perſonę non tantum comparantur adinuicem ſecundum naturam, quam vna ab alia accipit, ſed etiam ſecundum alia attributa; ſed in omnibus illis comparationibus intelliguntur aliquæ relationes, vel ęqualitatis, vel ſimilitudinis ergo videtur, quòd tot ſint relationes, quot ſunt ibi attributa. † c.11.to.3.

¶ 4 Præter. Ea omni operatione innaſcitur aliqua operantis relatio ad id, circa quod ẽ operatio: ſed in Deo ſecũdum rationem diſtinguũtur plures operationes, vt eſt velle, intelligere, & huiuſmodi. ergo ſicut operationem generationis conſequuntur ſecũdum intellectum relationes originis, ita & ad alias operationes conſequentur aliæ relationes; ſicut intelligentis ad intellectum, & volentis ad volitum, & ita multiplicabuntur relationes ſecundum numerum operationum.

diſiunctim dicitur & ſpiritus, & ſanctus. De hoc Auguſtinus in quinto libro de Trinitate, † ſic ait. Trinitas nullo modo poteſt dici filius: ſpiritus vero ſanctus poteſt quidem vniuerſaliter dici ſecundum id, quod ſcriptum eſt, quoniam deus ſpiritus eſt. Itaque pater, & filius, & ſpũſſcũs, qm̃ vnus deus eſt, & vtiq; deus ſcũs eſt, & Deus ſpũs eſt, poteſt appellari trinitas, & ſpiritusſanctus: ſed tamen tunc ſpiritusſanctus relatiue non dicetur, ſed ſecundum eſſentiam, quia proprie ſpiritusſanctus, qui non eſt trinitas, ſed in trinitate, dicitur relatiue.

G *Quidam putant ſpiritumſanctum non dici relatiue ad patrem, & filium, quia non uiciſſim reſpondent ſibi uocabula, ſed falſo.*

QVIDAM tamen putant ſpiritumſanctum, vel donum, non dici relatiue ad patrem, vel ad filium. Si enim inquiunt, hæc relatiue ad ſe dicuntur, ſuis inuicem ſibi reſpondent vocabulis: vt ſicut di-

¶ 5 Item. Sicut pater, & filius conueniunt in hoc, quòd comparantur ad ſpiritumſanctum, vt principium, ita filius, & ſpiritusſanctus conueniunt in hoc, quòd comparantur ad patrem, ſicut ad principium: ſed communis ſpiratio eſt quædam relatio conueniens patri, & filio. ergo eſſe a patre erit alia relatio communis filio, & ſpirituiſancto, & ita ſunt plures, quàm quinque.

Arti.pręce. ¶ 6 ECONTRA Videtur, quod ſint pauciores, quia vt dictum eſt, proprietates ſunt ſubſiſtentes perſonæ. ergo ſunt ibi proprietates tot, quot ſunt perſonæ ſubſiſtentes: ſed perſonæ ſubſiſtentes non ſunt niſi tres. ergo proprietates non ſunt niſi tres.

RESPONDEO, Dicendum, quòd notionis proprietatis, & relationis differentia poteſt tripliciter aſſignari. Primo, quantum ad rationem ſignificationis, & ſic ſciendum eſt, quòd paternitas dicitur relatio, ſecundum quod ad filium refertur, dicitur autem proprietas inquantum ſoli patri cõuenit, dicitur notio inquantum eſt principium formale innoteſcendi patrem. Secundo, quantum ad ordinem intelligendi, quia cũ nihil poſſit eſſe principium innoteſcendi aliquid, niſi ſit ſibi proprium, intellectum notionis præcedit intellectus proprietatis. Et quia proprietas non cõuenit, niſi rei diſtinctæ ab aliis, & diſtinctio in I diuinis non eſt, niſi per oppoſitionem relationis, intellectum proprietatis in diuinis præcedit intellectus relationis. Tertio, quantum ad numerum, quia notiones ſunt quinque, ſcilicet paternitas, filiatio, proceſſio, innaſcibilitas, communis ſpiratio. Harum autem, quatuor tantum ſunt proprietates, quæ vni perſonę tantum conueniunt, ſcilicet paternitas, innaſcibilitas, quę conueniunt tantum patri: filiatio quæ conuenit tantum filio, proceſſio quæ conuenit tantum ſpirituiſancto. Communis autem ſpiratio, non poteſt dici proprietas ſimpliciter, quia conuenit duabus perſonis, ſed ſecundum quid, ſecundum quòd aliquid dicitur eſſe proprium ad aliquid: eſt enim proprium patris, & filij reſpectu ſpiritusſancti. Harum etiam notionum quatuor ſunt tantum relationes, ſcilicet paternitas, filiatio, proceſſio, communis ſpiratio. Innaſcibilitas non proprie dicitur relatio, niſi per reductionem, ſecundum quòd negatio reducitur ad genus affirmationis: vt non homo ad genus hominis. Harum K autem proprietatum, vel notionum, vel relationum, tres tantum ſunt perſonales, ſcilicet conſtituentes perſonas: vnde habent quaſi actum differentiæ conſtitutiuę, ſcilicet paternitas, filiatio, proceſſio. Aliæ duæ ſunt proprietates perſonæ, ſed nõ perſonales. Harum autem notionum quinque, ſufficiẽtia ſic patet. Ad hoc enim, quòd aliquid dicatur notio perſonæ, tria requiruntur. Primo, quòd ad originem pertineat: quia relationibus originis perſonę diſtinguuntur. Secundo, quòd pertineat ad dignitatem, quia perſona eſt hypoſtaſis diſtincta proprietate ad dignitatem pertinente. Tertio, quòd dicat aliquid ſpeciale, quia commune non eſt ſufficiens principium innoteſcendi. Dico igitur, quòd pertinens ad originem poteſt ſignificari, vel affirmatiue, vel negatiue. Si affirmatiue, vel dicetur ſecundum rationem principij, vt a quo alius. vel ſecundum rationem eius, quod eſt a principio, vt qui ab alio. Vtrunque iſtorum dicit originem in communi; vnde neutrum poteſt eſſe notio. Oportet ergo, quòd

F determinetur ſecundum ſpecialem modum originis, qui non eſt niſi dupliciter, vt ſupra probatum eſt, ſcilicet per modum naturæ, & per modum amoris, & ſecundum vtrumque habemus duas relationes: vnam, quæ deſignat rationem principij, & alteram quę deſignat rationem eius, quod eſt a principio, & ſic ſunt quatuor notiones, ſcilicet paternitas, & filiatio quãtũ ad modum originis naturæ: proceſſio, & communis ſpiratio quãtum ad modum originis amoris. Si ſignificatur negatiue, vel negatur ratio principij, vel ratio eius, quod eſt a principio. Si negatur ratio principij, non eſt ad dignitatẽ pertinens, & ideo non poteſt eſſe notio ſpiritusſancti, nec eſſe principium alicuius perſonæ diuinæ. Si negatur ratio eius, quod eſt a principio, aut in ſpeciali, aut in generali: ſi in ſpeciali, non poteſt eſſe notio, quia quanto affirmatiu eſt magis ſpecialis, tanto notio oppoſita eſt magis communis, ſicut non homo eſt magis commune quàm non animal, quia omne non animal eſt non homo: ſed non conuertitur. Si in generali, ſic erit negatio ſpecialis, & ad dignitatem pertinens: vnde faciet notionem patris, quæ eſt H innaſcibilitas, quæ ſignificat non eſſe ab alio, ſecundum quòd eſt proprietas patris. Quare autẽ dicatur innaſcibilitas per priuationem natiuitatis, ſpecialiter infra dicetur. Diſ.13.q.1. art.2.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd relationes illæ, quæ ſignificantur in deo ex habitudine creaturarum ad ipſum, nihil realiter ponunt in Deo, vt ex prædictis patet, & ideo non ſequitur, quòd ſecundum hoc in infinitum multiplicentur relationes realiter in Deo exiſtentes. Diſ.28.q.1 art.1. D.to89. Diſ.26.q.2. art.1.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd relationes illę, ſecundũ quas attenditur diſtinctio idearum, non ſunt fundatę in eſſe diuino, ſed in intellectu eius: vnde realiter non habent eſſe in Deo, ſed ſolum ſunt intellectæ ab ipſo, ſicut forma aſini, & forma equi, & huiuſmodi: & non ſicut bonitas, & ſapientia in ipſo habent eſſe.

¶ Ad tertium dicendum, quòd æqualitas, & ſimilitudo non addunt aliquam relationem realem ſuper paternitatem, & filiationem: & ratio huius infra dicetur 31. diſt. q.1.art.1.

I ¶ Ad quartum dicendum, quòd relationes, quibus non ſubeſt aliqua realis diſtinctio in re, quæ refertur, non eſt relatio realis. Vnde quandocunq; aliqua operatio reflectitur in ſuppoſitum operans ex reali operatione, non innaſcitur aliqua realis relatio, ſed rationis tantum: & ideo cum dicitur, quòd Deus, vel anima intelligit ſe, non importatur ibi aliqua realis relatio, ſed rationis tantum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd eſſe ab aliquo, non dicit determinatum modum originis: & ideo non dicit ſpecialem notionem, ſed ſaluatur in duabus notionibus, ſcilicet filiatione, & proceſſione, cum quibus non ponit in numerum, ſicut nec aliquod commune cum propriis, quę ſub eo continẽtur, ſed communis ſpiratio dicit determinatum modum originis: ſecũdum quam pater, & filius ſunt principium ſpiritusſancti: & ideo dicit ſpecialem notionem. D.93t.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd quælibet proprietas in diuinis, & quicquid eſt ibi, eſt ſubſiſtens: non tamen oportet, quòd ſint K tot res ſubſiſtentes, quot ſunt proprietates, ſed quot oppoſitio exigit realiter diſtinguens. Vnde ſicut in Deo bonitas, & ſapientia eſt ſubſiſtens, non tamen alia, & alia res eſt ſubſiſtens, quia non habent oppoſitionem, ita etiam communis ſpiratio eſt ſubſiſtens, non tamen eſt alia, & alia res ſubſiſtens, quam paternitas & filiatio, quia non habent oppoſitionem ad eam: vnde in vna re ſubſiſtente cum vtroque eſſe poteſt. Nec tamen conſtituit perſonam, in qua eſt: quia præſupponit ſecundum ordinem naturæ paternitatem, & filiationem, ſicut & proceſſio præſupponit generationem: & ideo non eſt perſonalis notio, & ſimiliter nec innaſcibilitas, cum non habeat oppoſitionem ad paternitatem in eadem re ſubſiſtente eſſe poteſt: & quia negatio importata, cõſequitur ſecundum intellectum in ea poſitioné principij, ideo non conſtituit perſonam, ſed eſt in perſona conſtituta per paternitatem.

EXPO-

EXPOSITIO TEXTVS.

A

NIHIL quidem ſecundum accidens.} Videtur ratio hæc non valere, quia multa ſunt accidentia inſeparabilia, quæ ſemper conſequuntur ſubiectum inamiſſibiliter. Ad quod dicendum, quòd omne ſubiectum accidentis poteſt intelligi ſine accidente, quamuis quandoque accidēs iſeparabiliter ſequatur ſubiectū, & ideo, quia ipſum ſuppoſitum relationis non poteſt intelligi ſine relatione, cum ipſa relatio ſit ſuppoſitū ſubſiſtens, nō poteſt eſſe accidens. In omni enim accidente, quod aduenit: eſt quędam compoſitio ſubiecti ad accidens, propter quod, ſine eo intelligi poteſt, & vbi eſt compoſitio, eſt mutabilitas quantum ad naturā compoſitionis, quia omne quod compoſitum eſt, diuiſibile eſt, niſi aliqua cauſa impediatur. {Item, omnes enim homines filij Dei ſunt fac.} ideſt creatione, non tamen omnis creatura habet nomen filiationis: ſed ſolum illa, quæ ad imaginem eſt. Vel melius. Homo dicitur filius factura etiā per adoptionem, qa cum prius non eſſet filius, fact' eſt filius, & non habet hoc ex origine natiuitatis ſuæ, quòd ſit filius Dei, ſicut habet æternus filius. Et hæc expoſitio conſonat ſequentibus. De hac filiatione adoptionis dicetur in tertio. (Diſ. 10. q. 2 art. 1.) {Nec quicquam proprie, niſi filius.} Hoc dicit, quia filiatio eſt tota ſubſtantia ipſius: vnde eſſentia diuina non excluditur, quia eſſentia diuina in filio eſt filiatio. {Origine, non adop.} Hoc eſt contra Neſtorium, & Fotinum, qui dicebant aliam eſſe perſonam Dei, & hominis: & ita ſequitur, quòd filius hominis non ſit filius Dei naturaliter, ſed per adoptionem. { Veritate non nuncupata. } Contra Sabellium, qui dixit his nominibus pater, & filius, nullam diſtinctionem in re ſubiacere. {Natiuitate non cre.} Contra Arrium, qui dixit Dei filium creaturam. (Diſ. 18. q. 1. art. 2.) Alia patent ex his, quæ dicta ſunt de ſpiritu ſancto. E

citur pater, filii pater, & filius patris filius, ita dicatur pater ſpiritusſancti, vel doni pater, & ſpiritusſanctus, vel donum, patris ſpiritus, vel donum. ſed non ita eſt in omnibus relatiuis. Non enim omnia, quæ relatiue dicuntur, ſuis a ſe inuicem reſpondent vocabulis. B Vnde Auguſtinus horum elidens opinionem in quinto libro de Trinitate. † (†c. 12. to. 3.) Non te moueat, inquit, quoniam diximus ſpiritumſanctum non ipſam Trinitatem: ſed eum, qui eſt in Trinitate relatiue dici, licet non ei reſpondeat viciſsim vocabulum eius, ad quem refertur. Dicimus enim ſpiritumſanctum patris, ſed non viciſſim dicimus patrem ſpiritusſancti, ne filius eius intelligatur ſpiritusſanctus. C Item dicimus ſpiritū ſanctum filii, ſed non dicimus filium ſpiritusſancti, ne pater eius intelligatur ſpiritusſanctus. In multis enim relatiuis hoc contingit, vt non inueniatur vocabulum, quo ſibi viciſsim reſpondeant. Cum ergo dicimus donum patris, & filii, non quidem poſſumus dicere patrem doni, aut filium doni. Sed vt hæc viciſsim reſpōdeant, D dicimus donum donatoris, & donatorē doni, quia hic potuit inueniri vſitatum vocabulum, illic nō potuit. Donum ergo donatoris, & donator doni cū dicimus, relatiue vtrūq; adinuicem dicimus, donator tamen non fuit Deus, niſi ex tēpore, cum ſpiritusſanctus ſit donum, etiam ab æterno.

DISTINCTIO XXVII.

DIVISIO TEXTVS.

POSITIS tribus perſonalibus proprietatibus diuinarum perſonarum: hic Magiſter determinat de ipſis proprietatibus in comparatione ad nomina perſonarum. Et diuiditur in partes tres. In prima, oſtendit, quòd in omnibus perſonalibus nominibus prædictæ proprietates deſignantur. In ſecūda, proponit generalem regu- A lam ad inueniēdum huiuſmodi nomina, quæ proprietates perſonarum deſignant, ibi: {Et eſt hic quędam aduertenda.} Prima in duas. In prima oſtendit, quòd dictæ proprietates deſignantur in nominibus perſonalibus conſuetis, ſcilicet nomine patris, & filij, & ſpiritusſancti. In ſecunda oſtendit, quòd deſignantur etiam aliis nominibus perſonas ſignificantibus, ibi: {Hic non eſt prætermittendum.} Prima in duas. In prima oſtendit, quòd prædicta nomina proprietates perſonarum deſignant. In ſecunda ſubiungit rationem, ibi: {Illæ enim proprietates.} quæ ſcilicet, determinant perſonas: vnde in nominibus perſonarū intelliguntur, ſicut determinans in determinato. † (†Diſt. 26.) Prima in duas. In prima oſtendit, ꝙ nomina perſonarum deſignāt proprietates prædictas. † (†Ead. diſt.) In ſecūda oſtendit, ꝙ non eſt omnino idē modus ſignificandi in nominibus proprietatum, & nominibus perſonarum, ibi: { Non tamen videtur.} Circa primum tria facit. Primo, mouet quæſtionem. Secundo, ponit obiectionem ad alteram partem, ibi: {Videtur, quòd non ſint.} Tertio, ponit ſolutionem, ibi: { Ad quod ſine præiudi. &c.} {Et eſt hic aduer.} Hic ponit regulam ad inueniendum nomina perſonalia. Et circa hoc tria facit. Primo, ponit regulā. Secundo, mouet quæſtionem circa regulam, & ſoluit eā, ibi: { Quæritur hic, cū dr̄ Deus &c.} Tertio, ex ſolutione quaſi elicit quādam cōcluſionem, ibi: {Et eſt ſciendum, quòd ſecundum no.}

DISTIN. XXVII.

A

An eaſdem proprietates aſſignent Aug. & Hilar. & an iſtæ ſint, quæ dicuntur paternitas, & filiatio, & proceſſio.

B HIc quæri poteſt: vtrū proprietates, quas Hilarius ſupra aſsignauit, ſcilicet, quòd pater ſemper eſt pater, & filius ſemper eſt filius, ſint illæ eædem proprietates, quas Auguſtinus † ſuperius diſtinxit, dicēs proprium eſſe patris, quòd genuit filium, & proprium filij, quòd genitus eſt a patre, & ſpiritusſancti, quòd ab vtroque procedit: C ac deinde: vtrum & iſtæ ſint illæ, quæ dicuntur paternitas, filiatio, & proceſſio. Videtur quòd non ſint eædem proprietates, quas ponit Hilarius: & illæ quas ponit Auguſtinus. Si enim eædem ſunt, idem eſt ergo patri eſſe patrem, & genuiſſe filium, quod vtique quidam concedunt. Si autem hoc eſt, cui ergo conuenit, vt ſit pater, ei conuenit genuiſſe filium. Natura ergo diuina ſi D pater eſt, genuit filium. Si vero non genuit, pater non eſt. Sed quis audeat dicere, aut quòd ipſa genuit filium, aut quòd ipſa pater non ſit? Si autem ipſa pater eſt, nec filium genuit, non eſt ergo idē dicere aliquid eſſe patrem, & gignere filium. a Et ita non videbitur vna, eademq; eſſe proprietas.

QVÆSTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur duo.

Primo. De ipſis notionibus, vel proprietatibus.
Secūdo. De nominibus perſonalibus, & præcipue de verbo.

E

Circa primum duo quæruntur.

Primo. Qualiter proprietates adinuicem differant.
Secūdo. Vtrum proprietates, vel relationes, operationes perſonales ſcdm intellectum præcedant, vel econuerſo.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum proprietates adinuicem diſtinguantur.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd proprietates adinuicem nō diſtinguantur. Nulla enim eſt diſtinctio in diuinis, niſi ſecundum originem: ſed vna proprietas non oritur ab alia, quia ſicut eſſentia

Reſponſio ubi oſtendit eaſdem eſſe proprietates.

AD quod ſine præiudicio aliorum dicimus, quòd eaſdem proprietates notauit vterque, licet diuerſis verbis. Quod enim Hilar. † ait, ita intelligi debet. G Proprium patris eſt, quòd ſemper pater eſt, ideſt, proprietas patris eſt, qua ſemper pater eſt. Semper vero pater eſt, quia ſemper genuit filium. Ita & proprium filij eſt, quòd ſemper filius eſt, ideſt proprietas filij eſt, qua ſemper filius eſt. Filius vero ſemper eſt, quia ſemper genitus eſt. Ergo proprietas, qua pater pater eſt: eſt, quia ſemper genuit. Et hæc eadem dicitur paternitas, vel generatio. Et proprietas, qua filius H ſemper eſt filius, eſt, quia ſemper genitus eſt a patre, & hęc eadem dicitur filiatio, vel genitura, vel natiuitas, vel origo, vel naſcibilitas. Sic & proprietas qua ſpiritusſanctus eſt ſpiritusſanctus, vel donum, eſt quia procedit ab vtroque: & hæc eadem dicitur proceſsio. In præmiſſis ergo locutionibus, eædem ſignificatę ſunt proprietates.

Quomodo non eſt omnino idem dicere eſſe patrem, & genuiſſe, uel habere filium, ita & de aliis.

NEc tamen videtur nobis omnino eſſe idem dicere aliquid eſſe patrem, & genuiſſe filium, vel aliquid eſſe filium, & habere patrem, vel eſſe ſpiritumſanctum, & procedere ab vtroque. alioquin pater non eſſet nomen hypoſtaſis, ideſt perſonę, ſed proprietatis tantum: ſimiliter filius, & ſpiritusſanctus. Et ita non per tria nomina ſignificarentur tres perſonę. Ideoque dicimus, quia patris nomen nõ tantum relationem notat, ſed etiam hypoſtaſim, ideſt ſubſi-

ſtentia non generat, ita nec proprietas. ergo proprietates adinuicem non diſtinguuntur.

¶ 2 Præter. Relatio eſt medium inter duo extrema: ſed inter duos terminos eſt vna via media ſecundum rem, quamuis differat ſecundum rationem, ſicut eſt eadem via a Thebis ad Athenas, & econuerſo, vt dicit Philoſoph. 3. Phyſic. ergo videtur quòd vna relatione (Tex. 21.) referatur pater ad filium, & filius ad patrẽ, & ita ad minus paternitas, & filiatio ſunt vna relatio.

¶ 3 Item. In diuinis nihil inuenimus diſtinctum ſecundum († 12. de tri. circa med.) rem, niſi per oppoſitionem relatiuam: ſed ſicut inter attributa eſſentię, vt bonitatem, & ſapientiam, non inuenitur aliqua oppoſitio, ratione cuius de ſeinuicẽ prędicatur, quia bonitas, ẽ ſapientia, & ecõuerſo: Ita etiam proprietates vnius perſonę non habent aliquam oppoſitionẽ adinuicem, aliàs nõ poſſent in eodẽ ſuppoſito eſſe. ergo videtur, quòd nõ ſint plures ſecundum rẽ, & quòd vna prædicetur de alia, vt dicatur: paternitas eſt innaſcibilitas, & econuerſo.

¶ 4 Præter. Non magis diſtat ratio verbi a ratione filii, quàm ratio ingeniti a ratione patris. Sed eadem notio deſignatur nomine verbi, & filij, vt in litera dicitur. ergo videtur, quòd ſimiliter eadem notio deſignetur nomine ingeniti, & nomine patris, & ſic innaſcibilitas, & paternitas eſt vna, & eadem notio.

¶ 5 Item. Vnius perſonæ ad aliam perſonam in diuinis non eſt niſi vna relatio: ſed nomine patris, generationis, & paternitatis, importatur relatio patris ad filium. ergo videtur, quòd omnia iſta in diuinis idem ſunt, quod eſt contra Magiſtrum in litera. I

(Diſ. 26. q. 1. art. 3.) RESPONDEO, Dicendum, quòd in diuinis, vt ſupra dictum eſt, ſunt quinque notiones, non tamen ſunt quinque res, ſed ſolum tres res, ſcilicet pater, & filius, & ſpiritusſanctus. Ad cuius intellectum ſciendum eſt, quòd in illo proprie aliqua multiplicantur, & non vnum ſunt, cuius differentiis propriis diſtinguuntur, vt dicit Philoſophus 5. Metaphyſ. & 4. Phyſic. (Tex. 47.) verbi gratia, iſoſceles, ideſt triangulus duorum æqualium laterum: & iſopleuros, ideſt triangulus æquilaterus, diſtinguuntur differentiis trianguli: & ideo non dicimus, quòd ſunt vnus triangulus, ſed plures: non autem diſtinguuntur propriis differentiis figuræ, immo ſub vna figuræ differentia incidunt, quod eſt habere tria latera: & ideo dicuntur vna figura, quæ eſt triangulus: & ideo non poteſt dici, quòd ſunt plures res, niſi de illis, quæ per differentiam rei diſtinguuntur. Differentia autem rei in diuinis non eſt niſi per oppoſitionem relationis: & ideo nõ poterit dici, quòd ſunt plures res, niſi ſecundum quòd exigit iſta oppoſitio. Vnde paternitas, & filiatio ſunt duæ res, & ſimi- K liter pater, & filius. Sed paternitas, & communis ſpiratio non ſunt duę res, quia non opponuntur relatiue, ſed tantum duæ relationes, quia diſtinguuntur differentiis relationis, inquantum eſt relatio. Cum enim relatio dicatur ſecundum reſpectum ad alterum, differentiæ relationis erunt, ſecundum quod eſt ad diuerſa, & ideo quia paternitate pater refertur ad filium, & communi ſpiratione ad ſpiritumſanctum, communis ſpiratio, & paternitas ſunt duæ relationes, & ſimiliter ſunt duæ notiones, inquantum eſt alia, & alia ratio innoteſcendi patrem in vna, & alia.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd oppoſitio ſecundum originem per prius ſecundum intellectum eſt in relationibus originis, quàm in ipſis perſonis, quæ abinuicem oriũtur, quia perſonæ non opponuntur, niſi ſecundum quòd huiuſmo-

F di relationes habent: & ideo relationes oppoſitæ ſeipſis diſtinguuntur, ſicut differentiæ conſtitutiuæ, ſed perſonæ relationibus, ſicut ſpecies differentiis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quidam dixerunt, vt Auic. (Tractat. 3. Meta. c. 10.) dicit, quòd eadem numero relatio eſt in vtroque extremorum, quod non poteſt eſſe, quia vnum accidens non eſt in duobus ſubiectis: & ideo dicendum, quòd in vtroque extremorum eſt vna relatio differens ab aliis in quibuſdam ſecundũ ſpeciem, ſicut in illis quæ diuerſis nominibus vtrinque nominantur, vt paternitas, & filiatio: ſed in quibuſdam non differunt ſpecie, ſed numero tantum, ſicut quando vtrunq; eſt vnum nomen, vt in ſimilitudine, & æqualitate: & tunc relatio, quæ eſt in vno, ſicut in ſubiecto, eſt in altero, ſicut in termino, & ecõuerſo: & ideo relatio ſecundum eſſe ſuũ, prout in re fundamentũ habet non eſt mediũ, ſed extremum: ſed ſecundum reſpectum eſt medium: vnde patet, quòd realiter diſtinguuntur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut attributa eſſentialia non ſunt plures res, ita nec proprietates vni perſonæ conuenientes, ſed ſunt vna res, quæ eſt illa perſona: ſed tamen quia relatio manet in diuinis etiam ſecundum communem rationem generis, manet etiam relationis diſtinctio, inquantum eſt relatio. Et ideo poteſt dici, quòd ſunt plures relationes, & vna relatio de alia non prędicatur. Non ſic autem eſt in eſſentialibus, quę non manent ibi ſecundum communem rationem generis: vnde non diſtinguuntur ſecũdum rationem alicuius communis, cuius ratio in Deo ſit, ſi tamen accipiatur commune reale, vt ſignificatur nomine primæ impoſitionis: Si vero accipiatur commune rationis, quod ſignificatur nomine ſecundæ impoſitionis, ſic commune eſt omnibus, quòd ſint attributa: & ideo quia diuidunt vnum commune rationis, ſecundum hoc, non prędicantur de inuicem. Non enim dicimus, quòd hoc attributum ſit illud attributum, ſed quòd eſt aliud attributum ab illo: ſed quia non diuidunt vnum commune reale, ideo ratione diuinæ ſimplicitatis ſecundum quodcunque nomen primæ impoſitionis de ſe inuicem prædicantur, vt dicatur: hæc res eſt illa res, vel etiam propriis nominibus, vt ſapientia eſt bonitas.

¶ Ad quartum dicendum, quòd verbum & filius non diſtinguũtur differentia relationis, quia vtrunque dicit relationem eiuſdem ad idem: & propter hoc non importantur nomine verbi, & filij duę relationes, ſed vna: ſimiliter nomine doni, & amoris, ſed diſtinguuntur tantum, ſecundum quòd habent fundamentum in re, prout vnum fundatur in emanatione naturæ, ſcilicet filius, & aliud in emanatione intellectus, ſcilicet verbum; quæ in Deo non niſi ratione differunt: & ideo verbum & filius, differunt ſolum ratione, & non relatione: ſed ingenitus, & pater, non reſpectu eiuſdem dicuntur: & ideo conſtat, quòd non eſt vna relatio, vel notio.

¶ Ad quintũ dicendũ, q ſicut eſt in eſſentialibus, quod idem eſt ſecundum rem diuina operatio, & Deus, & deitas: ſed diſtinguũtur ſecũdum rationem tantum fundatam in re, ita etiam eſt in perſonalibus, quòd idem eſt ſecũdum rem operatio perſonalis, & perſona, & proprietas conſtituẽs perſonam, ſed differunt tñ ſecundum rationem, & modum ſignificandi. Vnde dico, q eadẽ ratio ſignificatur p hæc tria, pater, paternitas, generatio, ſed pr ſignificat illam per modum hypoſtaſis, vel perſonæ: paternitas per modum proprietatis, generatio per modum operationis.

ARTI-

ſtentiam ſignificat', ita & filius & ſpiritusſanctus.

Relationum vero vocabula, ſunt paternitas, filiatio, proceſſio, nec perſonam ſignificant.

B Relationum vero vocabula, ſcilicet paternitas, filiatio, pceſſio, vel gignere, vel gigni, procedere, ipſas tantum relationes, nō hypoſtaſes ſignificant, ſiue habere filium, & habere patrem: vt verbi gratia, cum dicimus deus eſt pater, nomine patris, & relationem nominamus, & diuinam hypoſtaſim ſignificamus, vt ſit intelligentia talis. deus, vel diuina eſſentia eſt pater, ideſt, ille qui genuit, ideſt, hypoſtaſis, quę habet filium. Similiter deus eſt filius, ideſt, hypoſtaſis genita, vel habens patrem. Ita etiam deus eſt ſpiritusſanctus, ideſt, hypoſtaſis procedens ab vtroque, ſiue ille qui procedit. Cum vero nomina relationum ponimus in prędicatis, notiones ipſas tantum ſignificamus, non hypoſtaſes, vt cum dicimus, deus genuit, ideſt, habet filium, & deus genitus eſt, ideſt, habet patrem. Et tunc oportet intelligi in ſubiectis hypoſtaſes tantu, non eſſentiam, quæ illis proprietatibus determinantur.

b Quòd proprietates determinant hypoſtaſes, non ſubſtantiam, ideſt, naturam.

Illę enim proprietates ſingulæ ſingulis proprie conueniunt perſonis, & per eas perſonæ determinantur, & a ſe inuicem differunt, ſed a ſe non ſecedunt. Vnde Ioānes Damaſcenus. † Non differunt abinuicem hypoſtaſes ſecundum ſubſtantiam, ſed

C ſecundum characteriſtica idiomata, ideſt, determinatiuas ꝓprietates. Characteriſtica vero. i. determinatiua ſunt hypoſtaſeon, & non naturæ, etenim hypoſtaſes determinant. Item: eſſe quidem intemporaliter, & ęternaliter dicimus diuinam verbi hypoſtaſim ſimplicem, omnia habentem, quæ habet pater, vt eius homouſion, ideſt, conſubſtantialem natiui

A ARTICVLVS III.

b Vtrum operatio perſonalis præcedat ſecundū rationem relationem perſonæ.

1.p.q 40. art.2. Et de poté. q.10.ar.3.

Ad secundum ſic proceditur. Videtur, quòd operatio perſonalis præcedat ſecundum intellectum, relationē perſonæ. Generatio enim, vt dictum eſt,

Diſt.5.q.1. art.1.

ſignificat operationem perſonalem: ſed Magiſter in litera dicit, quòd ideo eſt pater, quia genuit. ergo videtur, quòd generatio ſecundum intellectum, præcedat relationem patris.

¶ 2 Præt. Relatio paternitatis, & operatio generationis ſe conſequuntur. aut ergo paternitas é principium huius operationis, quæ eſt generatio, vt ſcilicet quia pater eſt, ideo generat, aut conſequitur ipſam per modum effectus relicti ab ipſa, vt ſcilicet quia generat eſt pater: ſed paternitas non eſt principium ipſius operationis, quia vt dicit

Lib. Monolog.c.41.

Anſel. eo quòd eſt deus, generat, & non eo quòd eſt pater. ergo videtur, quòd paternitas cōſequatur generationem, ſecundum intellectum.

¶ 3 Item. Omnis relatio ſecundum intellectum conſequitur illud in quo fundaſ, ſicut æqualitas conſequitur quantitatem: ſed ſecundum Philo-

Tex. 20.

ſophum 5. Metaphyſ. paternitas & filiatio fundantur in operatione. ergo paternitas ſequitur operationem generationis, ſecundum intellectum.

¶ 4 Præt. Sicut ſe habet generatio actiua ad patrem, ita ſe habet generatio paſſiua, vel natiuitas ad filium, ſed filiatio nullo modo pręcedit natiuitatem ſecundum intellectum, ſed ſemper conſequitur. ergo nec paternitas generationem actiuam, ſed cōſequitur eā ergo videtur, quòd etiam paternitas, ſecūdum intellectum generationem actiuam ſequatur.

1.Meta.in prol.

CONTRA. Operatio, ſecundum Philoſophum, eſt indiuiduorum diſtinctorum, vel ſingularium: ſed non eſt diſtinctum quid in diuinis niſi per relationem. ergo intellectum operationis perſonalis præcedit intellectus relationis.

¶ Præt. Principium operationis proprię alicuiꝰ oportet, quòd ſit forma propria eius: ſed generatio eſt propria operatio patris, cum igitur nulla forma patris potentiæ ſit propria niſi paternitas, videtur, quòd paternitas ſit principium generationis in patre, & ita præcedit ſecundum intellectum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſecundum illos, qui dicunt, quòd relationes non diſtinguunt, nec conſtituunt perſonas, ſed tantum manifeſtant conſtitutas & diſtinctas, relatio conſequitur operationem perſonalem abſolute, ſecundum intellectum: ſed quia non inuenitur aliquid diſtinguēs perſonas & conſtituens eas niſi relatio ſecundum rationem ſuæ oppoſitionis, ideo dico, quòd relatio inquantum eſt conſtituens perſonam, præcedit ſecundum intellectum operationem. Secundū hoc ergo dico, quòd ipſa relatio poteſt tripliciter conſiderari. Vel inquantum eſt relatio abſolute, & ex hoc non habet, quòd præcedat operationem, immo magis quòd ſequatur. Vel inquātum eſt relatio diuina quæ eſt conſtituens perſonam, & eſt ipſa perſona ſubſiſtens, & ſic præcedit ſecundum intellectum operationem. Vel inquantum eſt ipſa operatio perſonalis, & ſic ſunt ſimul ſecundum intellectum, & idem.

A AD PRIMVM igitur dicendum, quòd cum dicit Magiſter, quòd quia genuit eſt pater, accipit generationē non prout ſignificatur per modum operationis, ſed prout ſignificatur per modum proprietatis conſtituentis perſonam, & ſic ſecundum intellectum præcedit perſonam conſtitutam & diſtinctam. Sic enim generationem pro paternitate ponunt, ſicut etiam ſupra præcedenti diſt. Vel dicendum, quòd attendit ad relationem, ſecūdum quòd relatio eſt, & non ſecundum quòd eſt relatio diuina conſtituens perſonam, & diſtinguens. Vel poteſt meliꝰ dici, quòd in hoc ꝙ dicit quòd eſt pater, qa genuit, non importatur aliquis ordo per modū cauſæ, ſed potiꝰ identitas relationis, vnde etiam ipſe dicit, quòd ideo eſt filius, quia genitus, & quia filius ideo genitꝰ, ex verbis Auguſt. †Lib.3. fid. orth.c.6. 5. de Trini. c.7. to.3.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd vt ſupra dictum eſt, principium generationis in diuinis, nō poteſt eſſe tantum natura, nec iterum tantum proprietas, ſed natura diuina, prout eſt in patre, vel proprietas quæ eſt paternitas. Vnde Anſel. non dicit totū quod exigitur ad principium generationis. Vt.n. totum cōplectamur, oportet dici, ꝙ non tātum quia deus eſt generat, vel quia pater, ſed quia deus pater.

Diſt.7.q.1. art.1.

†ἰδιώματα. †χαρακτηριστικά.

Anſel.vbi ſ.

τὸ ὁμοούσιον.

D ¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de relatione ſecundum rationē relationis abſolute, ſed hæc relatio quæ eſt paternitas, habet aliquid vltra, quia cum ſit diuina, conſtituit perſonam, & eſt ipſa perſona conſtituta, ratione cuius præcedit ſecundum intellectum operationem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non eſt ſimilis ratio in patre & filio, quia forma propria generati, nullo modo eſt principiū generationis actiuę vel paſſiuę, ſed cōſequēs & quaſi terminus, & ideo filiatio nullo modo præcedit intellectum natiuitatis, ſed forma generantis propria eſt principium generationis actiuę, & ideo oportet, quòd præcedat intellectum generationis.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de verbo.

Et circa hoc tria quæruntur.

Primo. Vtrum verbum proprie ſit in diuinis.
Secūdo. Vtrum dicatur eſſentialiter, vel perſonaliter tm̄.
Tertio. Vtrum in verbo importetur reſpectus ad creaturā.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum verbum dicatur proprie in diuinis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd verbū nō proprie in diuinis dicatur. Omne enim nomen quod ſignificat corporalem operationem, nō poteſt deo conuenire metaphorice: ſed verbum eſt huiuſmodi, dicitē enim u verberatione aeris, vt dicit Priſcianus. ergo verbum proprie de deo non dicitur. Lib. 1. c.de verbo.

¶ 2 Præt. Inter omnia, quæ apud nos ſunt, verbum videtur magis eſſe tranſiens, vel de magis tranſeuntibus, nec eſt quid ſubſiſtens,

ſubſiſtens,ſed quicquid dicitur in diuinis permanens, & ſubſiſtens.ergo videtur quòd verbum de Deo non proprie dicatur.
¶ Si dicas,ꝙ de Deo dicitur non verbū vocis,ſed verbū cordis.
¶ Contra. Hoc verbū diffiniens Anſel. dicit, quòd dicere ſum-
Mono.c.60 mo ſpiritui nihil eſt aliud quàm cogitando intueri: ſed cogitare Deo non conuenit, quia cogitatio dicit quędam diſcurſum rationis inquirentis & procedentis ex vno in aliud.ergo videt̃, quòd nec verbum,aut dicere Deo conueniat.
¶ Præt. Verbum cordis videtur eſſe quædam conceptio intellectus,ſed nihil cōcipitur ab intellectu niſi ſpecies rei intelligibilis, quam apud ſe format:cum igitur deus non cognoſcat per ſpeciem aliquā, ſed ſe per eſſentiam ſuam videat,& ſic cognoſcat omnia, videtur quòd non ſit ibi proprie verbum intellectus.

Contra. Ioa. 1. In principio erat
Diſt. 28. in litera. verbum &c.
¶ Præt. Nihil aliud eſt verbum, vt in 7a
Augu: 7. de Trinit. c.2. Augu.dicit.ꝙ genita ſapiētia:ſed genita ſapientia eſt in deo.ergo videtur quòd & verbum.

tatis mō & habitudine a paternali hypoſtaſi differentem, nunq̃ vero a paternali hypoſtaſi ſecedentem. Idem, aperti' exprimens perſonales proprietates in eodem ait. Differentiā hypoſtaſeon,i.perſonarum, in tribus proprietatibus,i.paternali & filiali & proceſſibili recognoſcimus. Inſeceſſibiles autem ipſas hypoſtaſes & indiſtabiles inuicē, & vnitas quidē incōfuſibiliter. Tres enim ſunt & ſi vnitæ, diuiſæ autem indiſtanter. Etenim ſingula perfecta eſt hypoſtaſis, & propriam proprietatem,ſcilicet exiſtentiæ modum propriū poſſider, ſed vnitæ ſunt ſubſtantia,& nō diſtant neque ſecedunt a paternali hypoſtaſi. Ecce hic habes, diſtinctas tres illas proprietates, quæ ſupra diuerſis ſignificatæ ſunt modis.

Respondeo, abſq; omni dubio confitendum eſt deū eſſe verbum,& proprie verbum dici.
Gloſ. ordinaria ſupra 1. cap. Ioa. ¶ Ad cuius intellectum ſciendum eſt:quòd in nobis, vt quædam gloſ.ſuper Ioan.dicit: inuenitur triplex verbum, ſcilicet cordis & vocis,& quod habet imaginem vocis, cuius neceſſitas eſt,quòd cum locutio noſtra ſit quædam corporalis operatio, oportet quòd ad ipſam concurrant ea quæ ad omnem motum corporalem exiguntur, oportet autem ad hoc,quòd ſit motus corporalis hominis, qui ſcilicet eſt per deliberationem, quòd præcedat deliberatio & iudicium in parte intellectiua, ſed quia intellectus eſt vniuerſalium & operationes ſingularium, ideo
Tex. 46. vt dicitur. 3. de anima,oportet eſſe quandam virtutem particularem quæ apprehendit intentionem particularem rei, circa quam eſt operatio, & tertio oportet, quòd ſequatur motus in corpore per virtutes motiuas affixas muſculis & neruis,vt quaſi videatur eſſe quidam ſyllogiſmus cuius in parte intellectiua habeatur maior vniuerſalis, & in parte ſenſitiua habeatur minor particularis, & demum ſequatur concluſio operationis, particularis per virtutem, motiuam imperatam,ipſa enim operatio, ſe habet in operabilibus ſicut concluſio, in ſpeculatiuis,vt dici
Tex. 33. tur ſeptimo metaphyſi.
¶ Si ergo accipiatur locutio, ſecundum quòd eſt in parte intellectiua tantum, ſic eſt verbum cordis, quod etiam ab aliis, dicitur verbum rei:quia eſt immediata, ſimilitudo ipſius rei. Et
1. fid. orth. c. 18. a Dam.dicitur, quòd eſt naturalis intellectus motus, velut lux eius,& ſplendor. Et ab Aug.dicitur verbum animæ impreſſum.
Aug. lib. 9. de Trini. c. 10. Secundum autem, quòd eſt in imaginatione, quando, ſcilicet quis imaginatur voces quibus intellectua, conceptum proferre valeat, ſicut eſt verbum, quod habet imaginem vocis. Et quod
Ibid. Dam. & Aug. ſ. c. 14. ab aliis dicitur verbum ſpeciei vocis. Et a Dama.dicitur verbū in corde enuntiatum. Et ab Auguſt. dicitur verbum animi ſimul cogitatum. Secundum autem, quod iam eſt in corporali actione per motum linguæ,& aliorum inſtrumentorum corporalium dicitur verbum vocis, & a Dama. verbum quod eſt angelus, ſcilicet nuntius intelligentiæ, & ab Aug.verbum cum ſimilitudinis pronuntiatum.
¶ Dico igitur,quòd verbum vocis, & quod habet imaginem, vocis non poteſt dici in diuinis, niſi metaphorice, ſed verbum cordis quod conſiſtit in intellectu tantum, dicitur etiam per prius de deo quàm de aliis.
¶ Sed tamen ſciendum eſt, quòd in operationibus intellectus eſt, quidam gradus. Primo enim eſt ſimplex intuitus intellectus in cognitione intelligibilis, & hoc nondum habet rationem verbi. Secundo eſt ibi ordinatio illius intelligibilis ad

F manifeſtationem. vel alterius ſecundum quòd aliquis alteri loquitur,vel ſuipſius, ſecundum quod contingit aliquem etiam ſibi ipſi loqui,& hæc primo accipit rationem verbi. vnde verbū, nihil aliud dicit, quam quandam emanationem ab intellectu, per modum manifeſtantis. Et quia poteſt eſſe duplex intuitus, vel veri ſimpliciter,vel vlterius ſecundum quòd verum extenditur in bonum, & cōueniens. & hæc eſt perfecta apprehēſio, ideo eſt duplex verbum, ſcilicet rei prolatæ quæ placet, quod ſpirat amorem & hoc eſt verbū perfectum, & verbum rei quæ etiam diſplicet, vnde dicit Aug. quòd verbum dicitur, animo impreſſum quāuis ipſa diſpliceat, aut complaceat. vbi ſupra.

Quòd ſunt alia nomina perſonarum eaſdem proprietates notantia, ſcilicet genitus, genitor, verbum,imago.

B

Hic non eſt prætermittēdum, ꝙ ſicut pr̃ & fili' & ſpi.ſanctus nomina
G perſonarū ſunt & proprietates pſonales deſignant,ita ēt ſunt, & alia nomina perſonarum,i. quæ ipſas perſonas ſignificant, & earū proprietates denotant, & eaſdem quas & nomina prædicta. Vnde & relatiue dicuntur,ſcilicet genitor,genit', verbū,imago. Vnde Aug in 5.lib. de Tri.ait.† Vidēdū eſt inquit, hoc ſignificari cū dr̃ genitus, qđ ſignificat cum dicitur fili'. Ideo .n. filius,quia genitus, & quia fili',vtique genitus. Sicut
H aūt filius ad patrē.ſic genit' ad genitorem refertur, & ſicut pa

Ad primum igitur dicendum, ꝙ quāmuis nomen verbi impoſitum ſit, a motu corporali, qđ eſt vltimum in nr̃a locutione tamen impoſitum eſt, ad ſignificandū omne quod dicitur vel exterius, vel interius. Vnde quamuis interpretatio nominis,non con- † c.7. to.3.
ueniat deo conuenit tamen res ſignificata per nomen, ſicut frequenter contingit, vt dictum eſt de hoc nomine perſona. Diſ.26. q.1 art.2.
¶ Ad ſecundum dicendum, quòd verbum vocis neque permanet,neque ſubſiſtit in nobis, ſed verbum cordis noſtri, permanet quāmuis non ſubſiſtat, & ideo patet quòd quāmuis verbū, non habeat ex ratione verbi, quòd permaneat vel ſubſiſtat,tamen habet diuerſas rationes perfectionis ſecundum quòd in diuerſis inuenitur, & ideo verbum diuinum inquantum diuinum habet. quòd ſit permanens, & ſubſiſtens, ſicut & de amore,ſupra dictum eſt. Diſ.26. q.1 art.4.
¶ Ad tertium dicendum, quòd ſine dubio cogitatio in deo, proprie non eſt, ſed Anſel. per ſimilitudinem nomen cogitationis poſuit. Sicut enim in cogitatione eſt, exitus rationis ab Diſ.10.q.1. art.1. vbi ſupra.
I vno in aliud per collectionem, ita etiam ratio verbi, vt dictum eſt,cōpletur in quadā emanatione, & exitu ab intellectu. vnde, addit ſupra ſimplicē intuitū intellectus aliqđ cogitationi ſimile. In cor.art.
¶ Ad quartum dicendum, quòd intellectus diuinus non intelligit eſſentiam ſuam, per aliquam ſpeciem differentem eſſentialiter, aut realiter, ab ipſa eſſentia, nihilominus tamen ipſe, intelligit eſſentiam ſuam, per eſſentiam ſuam, vnde eſſentia ſe habet vt intelligēs, & vt intellecta & vt quo intelligitur,& inquantum ſe habet,vt intelligens ſic vere,& proprie eſt ibi ratio intellectus,& inquātū ſe habet, vt id qđ intelligitur eſt ibi vere ratio intellecti, ſed inquantū ſe habet vt quo intelligitur.ſic eſt, ibi ratio verbi.

ARTICVLVS II.

b Vtrum verbum dicatur perſonaliter.

Ad ſecvndvm ſic proceditur. Videtur.ꝙ verbū nō dicatur pſonaliter, ſicut.n.dicit Aug.verbū, qđ inſinuare in Lib. 9. de Trin. ca.10. to. 3.
K tedim' cū amore notitia ē,ſed notitia dr̃ eēntialr,ergo & verbū.
¶ 2 Præt. Omne illud,qđ pōt intelligi nō intellecta diſtinctione pſonarum eſt eēntiale in diuinis, ſed nō intellecta diſtinctione perſonarū adhuc pōt intelligi, ꝙ intellectus diuus manifeſtat ſe ſibi, & manifeſtat ſe creaturę,cū ergo verbū non addat aliquid ſupra rōnem intellectus niſi ordinem manifeſtationis, videtur quòd verbum ſit eſſentiale ſicut & intelligere,
¶ 3 Item. Verbū eſt terminus huius actus qui eſt dīc.nihil.n.dicitur niſi verbum, ſed quælibet perſona poteſt dicere ſe,& pōt dicere eſſentiā ſuā. ergo eſſentia eſt verbū, & quælibet pſona eſt verbū & ita verbū eſſentialiter dicitur. Nec pōt dici quod qlibet eorū dicat ſe verbo pprio:qa pfectius ē dicere verbo pprio ꝙ alterius, & ita cū vnaquæq; pſona pfectiſſime ſe dicat. vr̃ ꝙ qlibet dicat ſe verbo pprio,ſed nō verbo pprio ꝙ ſit ab ipſa: qa ſic eſſent plures pſonæ quàm tres.ergo verbo pprio qđ eſt ipſa.
¶ 4 Præt.

Art. anteç. ¶ 4 Præt. Vt dictum eſt, verbum dicit conceptionem intellectus; ſed conceptus intellectus nullus eſt niſi ſpecies intelligibilis formata in intellectu, ergo in deo nõ poteſt eſſe verbum niſi illud, quod ſe habet per modum ſpeciei, & quo intelligitur, ſed hoc eſt principium intelligendi, in quo aliquid intelligitur, & quo intelligitur. ergo videtur, quod ſi ſi|lius diceretur tãtum verbum pſonaliter, †Cap. 2. quòd filius eſſet principium actus intelligendi in patre, quod ſupra improbatum eſt in 5. diſt. ab Aug.

lib. 7. de Trinit. c. 2. ¶ 1 Contra, eſt quod Augu. dicit, quòd eo dicitur verbum in diuinis quo filius, & †Cap. 3. quo ſapientia genita: ſed iſta omnia dicuntur perſonaliter. ergo videtur, quòd & verbum.

ibidem c. 1. to. 3. ¶ 2 Præt. Aug. dicit, quàmuis ſint tres, qui dicant, tamen nõ eſt ibi niſi vnum verbũ. ergo videtur, quòd lib. 7. c. 2. verbum tantum dicatur perſonaliter.

¶ 3 Item. Verbum, vt Art. anteç. dictum eſt, dicit ordinem cuiuſdam exitus & conceptionem intellectus, & dicitur ad aliquid ſicut in litera dicitur: omnia autem hęc videntur ad perſonas pertinere. ergo videtur quòd verbum ſit pſonale.

II. ¶ VLTERIVS. Quæritur circa hoc: ſi verbum dicat perſonaliter, vtrum ſolus †Aug. 7. de Trin. c. 1. filius dicẽdus ſit verbum. videtur quòd non, quia ſicut filius exit a patre vt mani†c. 13. to. 3. feſtans ipſum, ita & ſpiritusſanctus. ergo ratio verbi vtrique æqualiter conuenit.

¶ 1 Præt. Intellectus eſt quaſi medium inter naturã quam ſequitur, & voluntatẽ quam præcedit: ſed medium pertinet ad vtrunque extremorũ. cum ergo verbum dicat proceſſionem intellectus, videtur quòd non magis dicatur filius verbum qui procedit per modum naturæ, quàm ſpiritusſanctus, qui procedit per modum voluntatis.

¶ 3 Item. Cauſa manifeſtatur per effectum ſed intellectus diuinus eſt cauſa omnium creaturarum, ſicut intellectus artificis cauſa artificiatorum. ergo omnes creaturæ põt dici verbum dei.

Lib. 15. de Trini. c. 17. CONTRA eſt quod dicit Aug. lib. de Trin. quòd ſicut in trinitate ſolus filius dicitur verbum: ergo ita ſolus ſpiritusſanctus dicitur donum. ergo ſicut donum non conuenit filio, ita nec verbum ſpiritusſancto.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc ſunt diuerſæ opiniones. Quidã enim dicunt, quòd dicere de Deo dicitur tripliciter. Quandoq; enim dicere eſt idem quod intelligere, & ſic eſt eſſentiale. quandoq; enim dicere idem eſt quod generare, & ſic eſt notionale. quandoq; enim dicere eſt idem quod creare, & ſic dicere connotat reſpectum ad creaturam, & eſt eſſentiale. Dicunt igitur, quòd huic actui non reſpondet verbum niſi quantum ad ſecundum modum dicendi, & ideo quàmuis dicere dicatur eſſentialiter & perſonaliter, tamen verbum non dicitur niſi perſonaliter. Sed hoc non videtur verum, quia non eſt intelligibile quòd aliquid dicat & nõ ſit verbũ: vnde oportet quòd quoties dicitur dicere, toties dicatur verbum.

D. 1160. ¶ Alij dicũt, quòd dicere nihil aliud eſt in vniuerſali quàm manifeſtare[d] intellectum ſuũ, poteſt autẽ homo manifeſtare intellectũ A ſuũ, vel alteri, ſicut verbo vocali: vel ſibiipſi, ſicut verbo cordis. Ita dicunt, quòd vtroque modo deus manifeſtat intellectum ſuum, ſcilicet condendo creaturam, quę eſt verbum ipſius, quaſi verbum vocale, & generãdo filium, ſecundum quod manifeſtat ſe apud ſeipſum, & hoc eſt idem quod verbum cordis. Vnde dicunt, quòd verbum dictum de Deo ſemper eſt perſonale, ſed hoc non videtur verum, quia ſi inquiratur quid ſit iſtud verbum, quo aliquis ſibi loquitur, non inuenit eſſe niſi conceptio intellectus: conceptio autem intellectus eſt, vel operatio ipſa[d] quæ eſt intelligere, vel ſpecies intellecta. D. 751. Vnde oportet, quòd verbũ, vel dicatur ipſa operatio intelligendi, vel ipſa ſpecies quæ eſt ſimilitudo rei intellectę, & ſine vtroq; iſtorum nõ poteſt quis intelligere, vtrumq; enim iſtorũ eſt id, quo quis intelligit formaliter. Et ideo impoſſibile eſt, quòd accipiendo hoc modo verbũ aliquis intelligat niſi verbo intellectus ſui, quod ſit, vel operatio eius, vel ratio operationis ad eam, ſicut mediũ cognoſcẽdi ſe habẽs, quę eſt ſpecies rei intellectę. Vnde cũ pater intelligat ſe, ſi nõ eſſet ibi niſi verbum pſonale, quod eſt filius, oporteret, quòd pater intelligeret filio. quaſi formaliter, & hoc ſupra improbatum eſt. †c. 2. to. 3. Diſt. 5. q. 3. art. 1.

¶ Et ideo dicendum eſt cum alijs, quòd hoc nomen verbum, ex virtute vocabuli poteſt perſonaliter, & eſſentialiter accipi. Non enim ſignificat tantum relationem ſicut hoc nomen pater, vel filius, ſed imponitur ad ſignificandum rem aliquam abſolutam ſimul cum reſpectu; ſicut hoc nomen ſcientia, ſed in hoc differt, quia relatio, quę importatur hoc nomine ſcientia, non eſt relatio originis, ſecundum quam referatur ſcientia ad illud a quo eſt, ſed eſt relatio ſecundum quam refertur ad illud ad quod eſt, ſcilicet, ad ſcibile, ſed hoc nomen verbum importat relationem, ſecundum quam refertur ad illud a quo eſt, ſcilicet ad dicentẽ. Hmôi autem relationes in diuinis contingit eſſe dupliciter. Quædam B enim ſunt reales, quę requirunt diſtinctionem realem, ſicut paternitas, & filiatio, quia nulla res poteſt eſſe pater & filius reſpectu eiuſdem, Quædam autem ſunt relationes rationis tantum, quę non requirunt diſtinctionem realem, ſed rationis, ſicut relatio, quæ importatur in hoc nomine operatio. Habet enim operatio reſpectum implicitum ad operatorem a quo eſt. Nec in diuinis differunt operans & operatio, niſi ratione tantum. Si igitur relatio importata hoc nomine, verbum ſit relatio rationis tantum, ſic nihil prohibet quin eſſentialiter dicatur, & videtur ſufficere ad rationem verbi, ſecundum quòd a nobis in deum tranſumitur: quia in nobis, vt dictum eſt, nihil aliud eſt Art. præce. verbum niſi ſpecies intellecta, vel forte ipſa operatio intelligentis, & neutrum eorum realiter diſtinguitur ab eſſentia diuina. Si autem importet relationem realem diſtinctionem exigẽtẽ, oportet quòd perſonaliter dicatur. quia non eſt diſtinctio realis in diuinis niſi perſonarum. Et eſt ſimile de amore, quod ſecundum eandem diſtinctionem eſſentialiter & perſonaliter dicitur, vt ſupra

---

ter ad filium, ita genitor ad genitum. Idem in 6. lib. de Trini. † Verbum quidem ſolus filius accipitur, non ſimul pater & filius tanquam ambo ſint vnum verbum. Sic enim verbum dicitur quomodo imago, non autẽ pater & filius ſimul ambo imago, ſed filius ſolus eſt imago pa B tris quemadmodum & filius. Idem in 7. lib. de Trin. † b Verbum ſecundum quod ſapientia eſt, & eſſentia, hoc eſt quod pater ſecũdum quòd verbum: non hoc eſt quod pater: quia verbum non eſt pater, & verbũ relatiue dicitur, ſicut filius. Itẽ in eodem. † Sicut filius ad patrem refertur, ita & verbum ad eum cuius eſt verbum refertur, cum dicitur verbum. Et propterea non eo verbum quo ſa- C pientia dicitur, quia verbum non ad ſe dicitur, ſed tantum relatiue dicitur ad eum cuius eſt verbum ſicut fili' ad patrẽ. Eo quippe eſt filius quo verbũ, & eo eſt verbum quo filius. Sapientia vero quo eſſentia, & ideo quia pater & fili' ſunt vna eſſentia & vna ſapientia. Item in eodem. † Non eſt pater ipſe verbum, ſicut nec fili', nec imago. Quid autem abſurdius quàm imaginem ad ſe dici? † Idem D in 5. Dicitur relatiue filius, relatiue etiam dicitur verbum, & imago, & in omnibus his vocabulis ad patrem refertur, Nihil autem horũ pater dicitur.

Breuiter ſummam colligit intelligentiæ prædictorum.

APerte oſtenſum eſt, quòd ſicut filius, vel genit' relatiue dicitur ad patrem. ita verbum & imago. Et quòd eo dicitur verbum, ſiue B. imago quo filius, ideſt, eadem proprietate, ſiue notione dicitur verbum & imago qua fili', ſed non eo quo verbum dicitur ſapientia, vel eſſentia, quia non notione qua dicitur verbũ, dicitur ſapientia. Nam ſapientia dicitur ſecundũ eſſentiam, non ſecundum relationem.

Generalis regula eorum quæ ad ſe, & eorum quæ relatiue dicuntur, quicquid enim ad ſe ſimul ambo dicuntur, ſed non ita in prædictis relatiuis.

C ET eſt hic aduertenda quædam generalis regula eorũ, quæ ad ſe, & eorum quæ relatiue dicũtur de patre & filio. Quicqd enim ad ſe dicitur, vt ait Augu. in 6. lib. de Trin. † non dicitur alter ſine altero, ideſt, quicquid dicuntur quod ſubſtantiã eorum D oſtendat, ambo ſimul dicũtur. Ergo nec pater eſt de' ſine filio, nec filius ſine patre, ſed ambo ſimul deus, ſed nõ ambo ſimul pater, non ambo ſimul fili', vel verbum, vel imago.

Diſt. 18. q. 1. arti. 1.

vt ſupra dictum eſt, cum enim verbum ſit ſimilitudo ipſius rei intellectæ, prout eſt concepta in intellectu, & ordinata ad manifeſtationem, vel ad ſe, vel ad alterũ, iſta ſpecies in diuinis poteſt accipi dupliciter, vel ſecundum quòd dicit id, quo aliquid formaliter in diuinis intelligitur, & ſic cum ipſa eſſentia per ſe

An ſecundum ſubſtantiam dicatur Deus de Deo, & huiuſmodi.

HIc queritur cum dicitur: Deus de Deo, lumen de lumine & huiuſmodi, vtrum dicantur ſecun
G
dum ſubſtantiam. nam ſecundum relationẽ conſtat iſta non dici. Si vero ſecundum ſubſtantiam dicũtur ſimul ambo. ſ. pater & filius, poſſunt dici deus de deo: lumen de lumine ſecundum prædictam regulam. Ad quod dicimus: quia licet deus ſecundum ſubſtantiam dicatur & lumen, & ſapientia, & huiuſmodi, & nunquam relatiue accipiantur, aliquando tñ pro relatiuis. i. pro perſonis: ſed nõ relatiue accipiuntur, vt cum dicitur. Deus genuit deum: alterum pro patre, alterum pro filio ponimus. ſimiliter cum dicitur: Deꝰ de deo, lumen de lumine. In alijs quoque locutionibus, ſæpè reperiuntur nomi-

intelligatur & manifeſtetur, ipſa eſſentia erit verbum, & ſic verbum & intellectꝰ & res cuius eſt verbũ, non differunt niſi ſecundum rationẽ, ſicut in diuinis differũt quo intelligitur, & quod intelligitur, & quod ĩtelligit, vel ſecundum quòd ſpecies intellecta nominat aliquid diſtinctũ realiter ab eo cuius ſimilitudinem gerit, & ſic verbum dicitur perſonaliter, & conuenit filio ĩ quo manifeſtatur pater, ſicut principium manifeſtatur ĩ eo, quod eſt a principio ꝑ modum intellectus procedens. Sed tamẽ in vſu ſanctorum & cõmuniter loquẽtium eſt, quòd hoc nomẽ verbum, relationem realiter diſtinguentẽ importat, vt dicit Au-

7. de Trini. c. 2. 2. to. 3.

guſt. quòd verbum idem eſt quod ſapiẽtia genita, & ideo iſta quæſtio parũ valet; quia non eſt de re, ſed de vocis ſignificatione, quæ eſt ad placitum, vnde in ea plurimum valet vſus, quia nominibus vtendum eſt vt plures, ſecundum Philoſ. de rebus autem iudicandum, ſecundum ſapientes. Cum enim de rebus conſtat, fruſtra in verbis habetur cõtrouerſia, vt dicit Magiſter, lib. 3. diſt. 14. Sed tamen ea quæ in diuinis dicuntur, nõ ſunt extendenda niſi quantum ſacra ſcriptura eis vtitur.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd notitia non dicit totam rationem verbi: quia notitia & ſapientia dicuntur ꝑ modum quieſcentis & manentis in eo cuius ſunt: & ideo nunquam dicuntur niſi eſſentialiter, quãuis poſſint eſſe appropriata. Sed verbum dicit quandam emanationem intellectus & exitum in manifeſtationem ſui, & ideo quia exitus iſte poteſt intelligi, vel ſecundum rem diſtinctam, prout filius exit a patre, vel ſecundum rationem tantum, prout intelligere eſt ab intellectu diuino, ideo & verbum quandoque eſſentialiter, & quandoque perſonaliter dicitur, ſicut & amor.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd non intellecta diſtinctione perſonarum, adhuc intellectus diuinus poteſt manifeſtare ſeipſum, & ad ſe, & ad alterum. Ad alterum ſicut creãdo creaturam, vel inſpirando cognitionem ſui, creaturæ. Ad ſe ipſum per modum quo aliquis conuertitur ſupra id, quod intellexit, vt manifeſtum fiat, vtrum verum ſit, vel non, quod intellectu percipit. Hoc. n. propriè eſt loqui in corde; propter quod habet aliquid K
ſimile cogitationi, non tamen eſſet ibi manifeſtatio principij, in aliquo realiter diſtincto, & exiſtente per modum intellectus in eadem natura, non intellecta diſtinctione perſonarum.

¶ Tertium conceditur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd nullo modo eſt concedendum quòd pater intelligat a filio, vel quòd intelligat in filio: ſicut in obiecto, vel ſpecie qua cognoſcitur: quia hoc poneret filium habere aliquam rationem principij ad patrem. Sed tamen concedendum eſt, quòd pater intelligit in filio, & ſeipſum, & alia, inquantum videt filium eſſe ſimilitudinem ſuam, & omnium aliorum, ſicut principium videtur in eo cuius eſt principium, quàmuis & in ſeipſo videatur. Poſſum enim videre hominem in imagine ſuã, quãuis ipſum etiam per ſe videam: ita & quàmuis pater ſeipſum videat in ſe, & omnia alia: tamen õia põt videre in filio & ſeipſum: ſicut & ſeipſum ĩ creatura videre poteſt, inquãtũ ipſum creatura repræſentat, quãuis imperfecte.

vbi ſupra.

¶ Ad quintum, quod in contrarium obijcitur dicendũ ꝙ Aug.

F
accipit verbum prout dicit realem exitum, & diſtinctionem a dicente, & non ſecundum quòd ad rationem verbi ſufficit diſtinctio rationis, & ideo accipit verbum tantum perſonaliter.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd in diuinis non eſt niſi tantum vnum verbum, & tamẽ eſt ibi verbum perſonale, & eſſentiale,

na eſſentiæ ad ſignificationem perſonarum deducta, vt cum dicitur: deus natus, deus mortuus, deus paſſus, vbi filius tantum ſignificatur. Ita & de ſolo filio intelligitur cum dicitur, deus de deo, & huiuſmodi. Vnde Aug. † quęrens quomodo huiuſmodi dicantur in vj. lib. de Tri. ait. Quomodo deꝰ de deo, lumen de lumine dicitur? Non enim ſimul ambo deus de deo: ſed ſolus filius de deo. ſ. patre. Nec ambo ſimul lumẽ de lumine, ſed ſolꝰ filiꝰ de lumine patre.

† lib. 6. c. 2. to. 3.

Quòd tantum ſecundum nomen ſubſtantiæ dicitur illud de illo, non ſecundum nomina perſonarum.

H

ET eſt ſciendum, quòd ſecũdum nomina ſubſtantiæ tantum dicitũ illud de illo: licet ibi illa nomina ſubſtantiam non ſignificent. Secundum vero eadem nomina perſonarum: nunquàm dici-

quia perſona non diſtinguitur ab eẽtia. vnde nec excluditur per dictionem excluſiuam.

¶ Ad ſeptimum dicẽdum, quòd omnia illa quę dicũtur, poſſunt accipi realiter, vel ſecundum rationem, & vtrunque ſufficit ad rationem verbi, & ideo poteſt dici eſſentialiter & perſonaliter.

¶ Ad id quod vlterius quæritur dicẽdum, quòd ſi verbum ꝑſonaliter ſumatur, ſoli filio conuenit & nõ ſpi. ſan. quia ſpi. ſanctus procedit per modum volũtatis, & ideo propriè dicitur amor & donum, ſed procedere per modũ naturæ, vel intellectꝰ cõuenit filio, & ideo ipſe propriè, & genitus, & verbũ dicitur.

¶ Ad primum ergo quod obijcitur dicẽdum, quòd ad rationem verbi non ſolũ exigitur eſſe manifeſtatiuum, quia ſic cuiuslibet cauſæ eſſet verbum ſuus effectus, quod non poteſt dici niſi metaphoricè, ſed oportet, quòd in illo verbo intelligatur proceſſio intellectꝰ, & hoc non conuenit ſpirituiſancto.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſpirituſſanctus procedit a duobus, & ideo ſua proceſſio eſt per modum cõformitatis amoris, quæ eſt ex vnione voluntatis in volentibus, & propter hoc
I
procedit tantum per modum voluntatis. Sed tam proceſſio intellectus quàm proceſſio naturæ, eſt ab vno tantum, non autem ab vno ſecundum quod vnitur alteri, ſi ſit perfectum agens, ſicut eſt agens diuinum, & ideo vterque modus proceſſionis conuenit illi perſonæ, quæ ſolum ab vno eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd creatura non poteſt dici ꝓprie verbum, ſed magis vox verbi: ſicut enim uox manifeſtat uerbũ ita & creatura manifeſtat diuinam artem: & ideo dicunt ſancti, quòd uno uerbo deus dixit omnem creaturam, unde creaturæ ſunt quaſi uoces exprimentes unum uerbum diuinum, unde dicit Auguſt. omnia clamant, Deus me fecit, ſed hoc non dicitur niſi metaphoricè.

lib. 3. de libero arbit. c. 23. to. 1.

ARTICVLVS III.

K

Vtrum verbum dicat ſemper reſpectum ad creaturam.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd uerbum ſemper reſpectum dicat ad creaturam, ſicut. n. dicit Auguſt. Dixit & facta ſunt, id eſt, verbum genuit in quo erat ut fieret creatura, ſed per hoc ponitur reſpectus ad creaturam. ergo videtur quòd verbum dicat reſpectum ad creaturam.

1. p. q. 34. Pr q̃ lib. 4 Aug. lib. 1. Sup. ge. ad lſa. c. 2. t. 3.

¶ 2 Præt. Auguſt. in principio Ioan. dicit, quòd verbum eſt operatiua potentia patris: ſed operatiua potentia dicitur per reſpectum ad creaturam. ergo & verbum.

Aug. lib. 83 q. 63. to. 4.

¶ 3 Item. Anſel. dicit, quòd deus dicendo ſe, dixit omnẽ creaturam, ſed dicendo genuit uerbum ſibi ęquale. ergo uidetur, quòd uerbum, quod genitum eſt a patre, ponat reſpectum ad creaturam, ſecundum quod per uerbũ creaturę dicuntur a deo.

Anſel. monol. c. 33.

¶ 4 Præt. Artificiata non cognoſcuntur ab artifice, niſi ſecundum quòd conuertitur ad formam artis, quam apud ſe habet. ergo idem eſt artifici conuerti ad artem ſuam, & ad artificiata, & intelligere utrũque: ſed uerbum eſt ars omnium eorum, quę

a ſummo

a ſummo artifice condita ſunt. ergo videtur, ꝙ nunquàm fiat conuerſio intellectus paterni ad artificiata, niſi per hoc, quòd ad verbum conuertitur & econuerſo: quandocunq; conuertitur ad verbum, ad artificiata conuertitur. ergo videtur ꝙ verbum ſemper accipiendum ſit cum reſpectu ad creaturam.

tur illud de illo: ſicut verbum de verbo, vel filius de filio: quia huiuſmodi nomina diuerſis pſonis conuenire non poſſunt. Quod Aug. † licet obſcure, in eodem lib. ita dicit. Hoc ſolum de eis dici nõ põt. illud de illo, quod ſimul ambo nõ ſunt. i. illo ſolo noie non poſſumus vti ad oſtendendum vnum de vno, qđ ſimul ambobus non conuenit.
B Sicut verbum de verbo dici nõ põt, qa non ſimul ambo verbũ, nec imago de imagine, nec filius de filio, qa non ſimul ambo filius, vel imago. Et ſicut noĩa ſubſtantiæ aliquando intelligẽtiam pſonarũ diſtincte faciũt: ita ẽt interdum totius trinitatis ſimul. Vnde Aug. in eodem li. ait. In patris noie, ipſe pater per ſe pnuntiatur. In dei vero noie, & ipſe pater & filius, & ſpirituſſanctus: vt cum dr̃. Nemo bonus niſi ſolus deus, quia trinitas eſt, vnus ſolus Deus.

CONTRA. Nihil quod dicit reſpectum ad creaturam conuenit Deo ab æterno, vt dominus & huiuſmodi: ſed
†lib.7.de tri. c.2.10.3. verbũ conuenit deo ab æterno, quia in principio erat verbum. ergo verbum non dicit reſpectum ad creaturam.

¶ Præt. Omne nomen connotans effectum in creatura, ſignificat diuinam eſſentiam: ſed verbum eſt perſonale ad minus qñq;. ergo videtur, ꝙ verbum non dicat reſpectum ad creaturam.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ verbũ
† lib.5.c.8. 10.3. non ſemper dicitur ſm reſpectũ ad creaturam: ſed qñq; cum reſpectu, & qñq; ſine reſpectu, & hoc ſic patet. Verbum.n. ſiue dicatur perſonaliter, ſiue eſſentialiter, eſt ſpecies concepta, in qua eſt ſimilitudo eius, quod dicitur, & dicentis, quando aliquis ſeipſum dicit. Conſtat autem quòd diuina eſſentia ſiue pater, præhabet in ſe ſimilitudinem ois creaturæ, ſicut exemplar. vñ illud quod ſignificatur vt ſpẽs, vel ſilitudo patris, aut eſſentiæ diuinæ, ſi perfecta ſimilitudo ſit, continebit in ſe ſimilitudinem omnium rerum. ſed quãuis aliquis ſit ſpecies, vel ſimilitudo alterius: non tamen oportet, ꝙ ſemper quandocunque conuertitur in ſpeciem, conuertatur in illã cuius eſt ſpecies, vel ſimilitudo, quia in ſpeciem vel in imaginem contingit fieri conuerſionem dupliciter. Vel ſecundum quod eſt ſpecies talis rei, & tunc eſt eadem conuerſio in rem, & in ſpeciem rei. Vel in ſpeciem, ſecundum quòd eſt res quædam:
D.720. & ſic non oportet, ꝙ eadem conuerſione conuertatur quis p intellectum in ſpeciem rei, & in rem. Sicut qñ aliquis conſiderat imaginem inquantum eſt corpus lapideum, & inquantum eſt ſimilitudo Sortis vel Platonis. Dico igitur, ꝙ cũ ipſe Deus ſit ſimilitudo & ſpecies omnium rerum, duplex conuerſio intellectus poteſt fieri in ipſum. Vel abſolute, ſm quòd res quædam. Vel inquantum eſt ſimilitudo omnium rerum, & vtroq; modo ſeipſum deus cognoſcit, & ſupra ſe conuertitur, quamuis nõ diuerſa, ſed vna operatione. Vnde ſi verbum accipiatur put conſequitur intuitum intellectus diuini, ſecundum quòd abſolute ſeipſum intuetur, ſic verbum abſolute dicitur in diuinis: ſine reſpectu ad creaturam ſiue eſſentialiter, ſiue perſonaliter dicatur, ſi autem verbum conſequatur intuitum intellectus diuini prout conuertitur ſupra ſe, inquantum eſt ſimilitudo omniũ rerum & exemplar, tunc etiam in verbo accipitur reſpectus ad
E creaturam vt eſt reſpectus artis ad artificiata, & ſic proprie verbo competit nomen artis. Si tamen verbum accipiatur ſecundum ordinem manifeſtationis ad alterum, ſic ſemper dicit reſpectum ad creaturam, quia talis manifeſtatio diuini intellectus eſt per eductionem creaturarum.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ quãuis in verbo ſit vñ fiat oĩs creatura: nihilominus tñ conſideratio verbi, & eius cuius eſt verbum, non dependat a cõſideratione creaturæ: & ideo verbum, non de neceſſitate dicit reſpectum ad creaturam.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ verbum dicitur potentia operatiua patris per modum artis, vnde inquantum ſignificatur vt ars, ſignificatur per reſpectum ad creaturam. Sed non da neceſſitate ſic intelligitur, qñ ſignificatur vt verbum: ſicut pater diligit ſpiritu ſancto, qui ipſe eſt amor, quo pater diligit filium, & iſte amor eſt ratio amoris, quem in creaturam habet, quam in ſuæ ſimilitudinem dilectionis adducit, & inquantum eſt amor, abſolute ſignificatur noie amoris, non connotando aliquem reſpectum ad creaturam: ſed inquantum eſt ratio eorum, q̃ liberaliter

A ter creaturæ conferuntur: ſignificatur noie doni, quod reſpectũ ad creaturam importat: ſic eſt de nomine verbi & nomine artis, quia verbũ põt abſolute dici: ſed ars dicit reſpectũ ad artificiata.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ vno & eodem verbo pater dixit ſe & oẽm creaturam: tñ diuerſa eſt conſideratio verbi, ſecundum ꝙ per illud dicitur pater & creaturæ. Nõ.n. deeſt cognitio abſoluta ſuiipſius: nec etiam cognitio abſoluta creaturarũ, nec etiam cognitio comparata, ſecundũ ꝙ cognoſcit ſe eſſe cauſam illorum, quãuis iſtæ tres cognitiones, non differãt realiter in ipſo, ſed ratione tãtũ: & ideo non exigitur ad intellectum verbi, ſecundum ꝙ eo intelligitur pater dixiſſe ſeipſum reſpectu ad creaturam, ſed ſcđm quòd eo intelligitur creaturas dixiſſe: & ideo verbum abſolute & cum reſpectu ad creaturam intelligitur.

¶ Ad quartam dicẽdũ, ꝙ artifex poteſt conuerti ad ſpeciem artis, quæ apud ipſũ † Diſt.21.
eſt tripliciter. Vel ſecundum ꝙ eſt ſimilitudo rei per ipſum fiendæ, & ſic abſolute conuertitur in rem artificiatam, nullam conſiderationem habens de arte ſua. Vel in ipſam ſpẽm artis ſm eſſe quod habet in aĩa eius, & ſic eſt conſideratio abſoluta ipſius ſpeciei inquantum eſt res qđam: nec aliquid tunc de re artificiata conſiderat. Vel comparando vnum ad alterum, dum conſiderat illam ſpẽm, quæ apud ſe eſt eſſe cauſam eorum, quæ ab ipſo fiunt, & ita ẽt eſt de intellectu diuino, ſm ꝙ conuertitur ſupra ſeipſum, vel inquantum eſt res quędã, vel prout eſt ſilitudo rerum tñ, vel prout illa res, q̃ eſt ſilitudo eſt cauſa eorum, quę ſibi aſſimilat, quamuis iſtæ cognitiones i deo ſimul ſint & realiter non differant.

D ¶ Ad quintũ dicendũ, ꝙ verbũ non dicit reſpectũ ad creaturam i actu, ſed quaſi in habitu, ſicut donũ. & ideo vtrũq; ęternũ eſt.

¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ ois effectus creaturæ eſt cõis totius trinitatis. vnde quicquid dicit reſpectum ad creaturam, ducit in cognitionem eſſentiæ, ſicut i effectu ſuo cã cognoſcitur. Sed qa non tñ eſſentia habet ordinem ad creaturam, ſed etiam pceſſio perſonalis, quæ eſt ratio proceſſionis creaturarum, ideo poteſt ẽt aliqđ pſonale cũ reſpectu ad creaturã ſignificari, & tunc tale nomẽ principij ſignificabit pſonã principaliter, ſed ex conſequẽti ducet in intellectum eſſentiæ, & ſic eſt in noĩe verbi, & noie doni.

EXPOSITIO TEXTVS.

NATVRA igitur diuina ſi pr̃ eſt ge. filiũ. {Iſtud non ſequitur, quia q̃uis ſm rem idẽ ſit pr̃ & gñatio, tñ p verbum generationis ſignificat illa proprietas, vt inhærens & determinans illud, de quo dr̃: & ideo quia eſſentia nõ determinatur a proprietate, vt per ſe ſubſiſtente, non dr̃ ꝙ eſſentia gñet: ſed pater ſignificat eandẽ proprietatẽ, vt per ſe ſubſiſtentẽ. & ideo propter identitatẽ rei dicitur, ꝙ eſſentia eſt pater. {A ſe inuicem differunt.} Differẽtia non proprie in diuinis eſt, quia opponit ſilitudini: ſicut diuerſitas vnitati, tamen hic large accipitur pro diſtinctione.

DISTINCT. XXVIII.

A

Quòd non tantum tres prædictæ proprietates ſunt in perſonis, ſed etiam aliæ, quæ de alijs ſignificantur nominibus, vt ingenitus.

PReterea cõſiderari debet, ꝙ non tñ tres pdictę proprietates, ſiue notiones in perſonis ſunt: verum ẽt aliæ, q̃ alijs notantur nominibus. Nam ẽt hoc nomẽ ingenitus, relatiue dicitur de patre tantum, & aliã deſignat notionem, q̃ pater vel genitor. Nõ eſt.n. idẽ eſſe patrẽ & eſſe inge-
C nitum. i. non ea notione pater dicit, qua ingenitus. Pater.n. vt pdictũ eſt, dicit ſecundũ pprietatẽ gñationis. Ingenitus autẽ

DISTINCTIO. XXVIII.

DIVISIO TEXTVS.

HIC DETERMINAT Magiſter de notionibus perſonarum, quæ non ſunt perſonales. et diuiditur in partes duas. In prima determinat de innaſcibilitate, quæ eſt proprietas perſonæ, quamuis non ſit proprietas perſonalis. In ſecunda, de hoc nomine principium, quod nec eſt proprietas perſonalis, nec perſonæ: ibi {Eſt præterea aliud nomen.} 29. diſt. Prima in duas. In prima, oſtendit qualiter pr̃ dicatur ingenitus. In ſecunda, qualiter ecõtrario,

Omne quod genitum dicitur, de filio ſit accipiendum, ibi {Sciendum eſt quoque, quòd ſicut.} Circa primum duo facit. Primo, oſtedit qualiter pater ingenitus dicatur. Secūdo, mouet quæſtionem ex dictis. ibi {Præt. Quæri ſolet.} Circa primum duo facit. Primo, oſtendit qualiter nomen ingeniti a ſcientis accipitur. Secundo, qualiter ab eis etiā quandoq; taceatur. ibi {Illud etiam taceri nō oportet &c.} Circa primum duo facit. Primo oſtēdit, qualiter pater ingenitus dicatur. Secundo, oſtendit quæ ſit notio patris, quā nomen ingeniti deſignat. ibi {Si autem vis ſcire.} Circa primum tria facit. Primo exponit ingeniti ſignificationem. Secundo, ponit expoſitionis manifeſtationem: ibi {His exemplis.} Tertio excludit quandam dubitationem: circa cuius ſolutionem diuerſorum opiniones narrat. ibi {Ideo ſolet quæri &c.} {Sciendum quoq;.} Hic oſtendit, qualiter filius dicatur ſapientia genita. Et circa hoc duo facit. Primo, oſtendit dicti ſignificationem. Secundo, excludit dubitationem ex dictis. ibi {Caue lector.} vbi duo facit, ſecundum duas dubitationes, quas remouet. Secunda incipit, ibi {Illud ſciri oportet &c.} & vtraque per ſe patet in litera.

† ca.6.to.3.

ſecundum proprietatem innaſcibilitatis. Differt ergo pater a filio authoritate generationis. differt etiam proprietate: a innaſcibilitatis. i. quia ingenitus. Vnde Aug. diſtinguens inter proprietatem qua pater dicitur, & illam qua dicitur ingenitus in 5. lib. de tri. ſic ait. Non eſt hoc dicere ingenitum, quod eſt patrem dicere, quia & ſi filium non genuiſſet, nihil prohiberet dicere eum ingenitum. Et ſi gignat quiſque filium, non ex eo ipſe eſt ingenitus, quia geniti homines gignunt alios. Nō ergo ideo dicitur pater, quia ingenitus. Ideoq; cum de Deo patre vtrūque dicatur, alia notio eſt qua intelligitur genitor alia qua ingenitus. Genitor enim dicitur ad genitum. i. filiū. Cum vero ingenitus dicitur. non qd ſit: ſed quid non ſit oſtenditur. Hoc, exemplis planum faciendum eſt. Quia dicitur ingenitus, hoc oſtenditur quòd nō ſit filius: ſed genitus & ingenitus commode dicuntur, filius autem latine dicitur. Sed vt dicatur infilius nō admittit loquēdi conſuetudo, nihil tamen in-

G tellectui demitur, ſi dicatur nō filius. quemadmodum etiam ſi dicatur non genitus pro eo qđ dicitur ingenitus nihil aliud dicitur. Ideo non eſt in rebus cōſiderandum, quid vel ſinat, vel non ſinat dici vſus ſermonis noſtri: ſed quis iterum ipſarum intellectus eluceat. Non ergo iam tātum dicamus ingenitum: ſed etiam non genitum, quod tantum valet. Nunquid ergo aliud dicimus, quàm non filium? Negatiua porro particula non id efficit, vt quod ſine illa relatiue dicitur, eadem propoſita ſubſtantialiter dicatur: ſed id tantum negatur, quod ſine illa aiebatur, ſicut in alijs prędicamentis, cum dicimus homo eſt, ſubſtantiam deſignamus.

H Qui ergo dicit nō homo eſt, non aliud genus prædicamenti enuntiat: ſed tantum illud negat. Sicut ergo ſecundum ſubſtantiam aio, homo eſt, ſic ſecundum ſubſtantiam nego, cum dico, nō homo eſt. At ſi tantum valet, quod dicitur genitus, quātū valet quod dicitur filius: tantundem ergo valet quod dicitur nōgenitus, quantū valet qđ dicit̄ nō filius.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic eſt duplex quæſtio.

Primo. De innaſcibilitate.
Secundo. De imagine.

Circa primum duo quæruntur.

Primo. Vtrum innaſcibilitas ſit notio, vel proprietas patris.
Secundo. Vtrum ſit perſonalis proprietas eius. Vtrum autem innaſcibilitas vel ingenitus, conueniat ſpirituiſancto habitum eſt ſupra. 13. diſt. q.1. artic. 4

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum innaſcibilitas ſit proprietas patris.*

1. par. q. 33. art. 4.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd innaſcibilitas nō ſit notio vel proprietas patris. Vt. n. in litera habetur, cū pater ingenitus dicitur, non quid ſit, ſed quid non ſit oſtenditur: ſed negatio non poteſt eſſe ſufficiens principium notificandi aliquid. ergo cum notio dicatur illud, quod eſt principium cognoſcendi perſonam, videtur quòd ingenitum non dicat aliquam notionem patris. ¶ 2 Præt. Si ingenitum ſit proprietas patris, aut hoc erit ſecūdum qđ intelligitur negatiue: aut ſecundum quod intelligitur priuatiue: ſed non ſecundum ꝙ intelligitur negatiue: quia ſic conuenit ei ꝙ non generatur, & ſic conuenit eſſentiæ & ſpiritui ſancto. Similiter nec ſecundum ꝙ priuatiue: quia priuatio ſemper ponit imperfectionem in eo cuius eſt, cum priuatio ſit eius, quod natum eſt haberi & non habetur. ergo videtur: quòd

F ingenitus nullomodo ſit notio vel proprietas patris.

¶ 3 Præt. Cum perſonæ diuinæ non diſtinguantur niſi ꝑ relationes: nihil poteſt eſſe proprietas, vel notio diuinæ perſonę, quod non eſt in genere relationis: ſed ingenitus non eſt in genere relationis. ergo non eſt notio perſonæ diuinæ. Probatio medię. ſicut ſe habet inferius ad ſuperius, ita ſe habet negatio ſuperioris, & ecōtra ad negationem inferioris. Quāto. n. homo eſt in paucioribus q̄ animal: tanto magis negatio animalis de paucioribus prædicatur, q̄ negatio hominis. Sed generatio prout ſignificat relationē eſt minus commune, q̄ relatio. ergo negatio generationis eſt plus commune q̄ non relatio, & ita prædicatur de illa, & ſaluatur cum ea, ſicut commune cum proprio: ſed quicqd ſaluatur cum oppoſito generis non eſt cōtentum ſub genere. ergo ingenitus cum ſaluetur cū eo, quod eſt nō relatio, non eſt in genere relationis.

¶ 4 Item. Ingenitū conuenit patri, ſecū dum ꝙ eſt principium: ſed ipſe non eſt principium ſolū per generationem, ſed etiam per ſpirationem, ergo videtur, ꝙ non debeat notificari per negationem generationis: ſed per negationem proceſſionis, quæ eſt cōmune ad vtrūque, vt dicatur improceſſibilis, vel ſecundū ſpecialem rationē

I vtriuſq; ꝓceſſionis: vt ſicut dr̄ ingenitus, ita dicatur inſpirabilis.

CONTRA eſt quod in litera per Hil. dicitur.

¶ Præt. Illud quo perſona diuina diſtinguitur ab alijs perſonis, eſt notio vel proprietas eius: ſed ingenitum ſoli patri conuenit, vt ſup. 13. diſt. habitū eſt. ergo eſt notio, vel ꝓprietas pris. q.1. art 4.

RESPONDEO Dicendum, ꝙ ſm Aug. pater eſt principiū totius diuinitatis. vñ ēt Dio. dicit, ꝙ in patre eſt fontana diuinitatis. vñ ſi i diuinis pſonis eſſet ordo q poneret prius & poſteri⁹, pater eſſet primum principiū: ſed quia ibi non eſt talis ordo, loco eius qđ eſt primū dicimus principiū nō de principio. Vñ pater, pōt dupl̄r innoteſcere. Vel inquantū eſt de nō principio, & ſic innoteſcit ꝑ notionē innaſcibilitatis. Vel inquantū eſt principiū, & ſic quia principiū dicitur ſm emanationē, q ab ipſo eſt, ſm duplicē modū emanationis in diuinis, duab⁹ notionib⁹ innoteſcit. ſ. paternitate inquantū eſt principiū ꝑ gñationē, & cōi. ſpiratione inquantū eſt principiū ſpiritusſancti ꝑ ſpirationem

Lib. 4 de tr. c.20. to.3. Dio. 2. de di. no.

K amueis, & ſic patet quòd in vniuerſo ſunt tres notiones patris.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ aliqua dictio dicit ponere aliquid dupl̄r. Vel ita ꝙ illud qđ ponit, ſit de intellectu eius, ſicut aliquid eſſentiæ ipſius, vt hō ponit aial. Vel quia pſupponit illud, quaſi in quo fundat, quia non ſic de eſſentia eius, ſicut oē accñs ponit ſubſtantiā. Dico ergo, ꝙ hoc nomē ingenitus nō ponit aliquid, qđ cōſtituat intellm ipſius: quia homo nō poſſet eſſe niſi poneret aliq̄ rōnē principij, vel in cōi vel in ſpāli: quia nihil aliud notionale pōt patri conuenire, & quocūq; mō dicat, nō ponit in numerū innaſcibilitas cū paternitate, quia cōe nō ponit in numero cū ꝓprio. Sed tñ ponit aliquid, qđ pſupponit in quo fundat, & ex hoc eſt, ꝙ quidā dixerunt, ꝙ ingenitus aliquid ponit, & quidā, ꝙ nihil. Sed quāuis nihil ponat quod ſit de intellu eius conſtitutiue, non tñ ſequit, ꝙ non poſſit eſſe notio, quia illud cuius rō cōſiſtit in remotione, optime ꝑ negationē certificat, ſicut cęcitas & huiuſmodi. & huiuſmodi eſt rō primi vel eius qđ eſt nō de principio eſſe, quia primū eſt añ qđ nihil.

¶ Ad

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ingenitus non importat negationem abſolutam: ſed aliquo modo priuationem, Omnis.n. Tex.17. D.1059. negatio, quæ eſt in aliquo ſubiecto determinato, poteſt dici priuatio. vnde in 8.Meta.dr̃, ꝙ priuatio eſt [d] negatio in ſubiecto, vel in ſubſtantia. Vnde dico, ꝙ hæc negatio quam importat ingenitus, intelligitur vt fundata in ratione principij, ſm ꝙ eſt notio patris, & hoc modo non conuenit nec eſſentiæ, nec ſpirituiſancto, quibus nõ competit eſſe principium per originem alicuius diuinæ perſonę: nec iterum filio cui conuenit affirmatio oppoſita. Sed ex hoc non ſequitur, quod ĩ patre ſit aliqua imperfectio. Quãuis.n. priuatio ſemper ſit eius quod natum eſt haberi: tñ hoc cõtingit tripliciter, vt dicit Philoſuphus. 5. Tex. 17. Meta. Vel qñ aliqd non habet quod natum eſt haberi a quocunq;, quãuis ipſum non ſit natum habere, ſicut pes non dr̃ habere viſum: vel qñ non habet illud, quod natũ eſt haberi a ſuo genere, quãuis non ab ipſo, nec ab aliquo ſuæ ſpeciei: ſicut talpa nõ habet viſum: vel qñ nõ habet illud quod natũ eſt habere, & quãdo, & vbi, & ſm alias cõditiones, & ſic proprie dicit priuatio, & imperfectionem importat, & hoc modo nihil priuatiue ĩ deo dr̃, ſed alijs primis modis põt dici. Sed quantum ad primũ modum poteſt ingenitum dici de eſſentia & de ſpirituſancto; vt ſupra accepit Dist.13. Hiero. ſed quantum ad ſecundum modum dr̃ tñ de patre: quia ipſe eſt principium notionaliter, & non habet generationem paſſiuam, quam habet filius, qui etiam notionaliter principium eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in genere continetur aliquid D.673. dupliciter [d], vel per ſe & proprie ſicut ſpecies, & ea quę recipiunt prædicationem generis. vel per reductionem, ſicut principia generis, vt materia & forma ad ſubſtantiã, & vnitas & punctus ad quantitatem: quãuis neutrum ſit quantitas. Ita etiam nulla negatio vel priuatio eſt in genere per ſe: quia non habet aliquam quidditatẽ nec eſſe: ſed reducitur ad genus affirmationis, ſm quòd in non eſſe intelligitur eſſe, & in negatione affirmatio, vt dicit Philoſophus in ſecũdo Elenchorum, quia omnis cap.4. priuatio per habitum cognoſcitur, & remotio per poſitionem, & ſic etiam non relatio eſt in genere relationis, quãuis ea de quibus dicitur iſta negatio non ſint in illo genere.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in hoc quòd dicitur ingenitus remouetur a patre eſſe ab alio ſimplr̃, & non ſolum ſm aliquẽ determinatum modum. Quare autem nominetur per negationem ſpecialis ꝓceſſionis.ſ.generationis, poteſt aſſignari triplex cauſa. Vna eſt, quia proceſſio ſpirituſſancti ſm ordinem naturę, præſupponit generationem filij & ideo, quia negato priori remouetur poſterius, ad remotionẽ generationis a principio fontali, ſequitur proceſſionis remotio, per modum amoris. Secunda eſt, quia per hoc quòd dr̃ ingenitus, ſm quòd eſt notio patris tollitur oĩs modus conſequendi generationem. hoc.n. conuenit

A patri inquantum eſt principium generationis, vt nullo modo generationem conſequatur. Generationem autem conſequitur aliquid ſm intellectum tripliciter, vel ſicut genitum vt filius: vel ſicut per generationem acceptum vt eſſentia diuina: vel ſicut a genito procedens, vt ſpirituſſanctus: vnde nulli horum conuenit ingenitus ſecundum prædictũ modum. Tertia põt eſſe ratio, quia negatio ingeniti fundatur ſuper rationem principij, vt dictum Corp.huius art. eſt, quãuis autem pr̃ ſit principiũ vtriuſque proceſſionis diuinæ, ſola tñ ratio ꝑ quam eſt principiũ generationis eſt proprietas pſonalis, conſtituens perſonã patris.ſ. paternitas: & † 5.de tri. c.7.to.3. ideo etiam per generationis negationem, eadem perſona conuenientius & magis ꝓprie notificat &c.

ARTICVLVS II.

b Vtrum innaſcibilitas ſit proprietas perſonalis patris.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃, quòd innaſcibilitas ſit proprietas ꝑſonalis patris. Sicut enim paternitas cõuenit tantum patri, ita & innaſcibilitas: ſed paternitas eſt ꝓprietas pſonalis ei᷒. ergo & innaſcibilitas.

¶ 2 Præt. Perſona dicit aliquid diſtinctum proprietate ad dignitatẽ pertinens: ſed inaſcibilitas magis videtur pertinere ad dignitatem ꝙ paternitas: quia paternitas cõicatur & creaturis, non autem innaſcibilitas. ergo innaſcibilitas magis eſt proprietas perſonalis, quàm paternitas.

¶ 3 Item. Perſona non poteſt intelligi, niſi intelligatur aliquid conſtituens ipſam in perſonalitate ſua: ſed vt in litera dicitur, poteſt intelligi ingenitus etiam ſi non intelligatur pater. ergo oportet, quòd innaſcibilitas conſtituat perſonam patris, & ita videtur, quòd ſit proprietas perſonalis.

¶ 4 Præt. Illud quod eſt principium perſonalis operationis, videtur eſſe proprietas perſonalis, quia propria operatio eſt a propria forma operantis: ſed innaſcibilitas eſt principium generationis in patre. Dicitur enim, quòd pa-E ter generat, quia eſt ingenitus. Vnde quærit delitias in conſortio filij. ergo videtur, quòd innaſcibilitas ſit proprietas perſonalis.

CONTRA. Quicquid dicitur per poſitionem, non conſtituitur negatiue vel priuatiue tantum: ſed pater nominat aliquid poſitiue. ergo perſona patris non conſtituitur per innaſcibilitatem, quia nihil ponit in intellectu ſuo:

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut eſt in inferioribus, quòd quicquid conſequitur ad eſſe perfectum non eſt conſtitutiuum illius rei. Ita etiam in diuinis, quicquid ſecundum intellectum præſupponit aliquid, quo perſona conſtituitur, non poteſt eſſe conſtitutiuum perſonę, & inde eſt,

Relatiue autem negamus dicendo, non genitus. Ingenitus porro quid eſt niſi non genitus? Non ergo receditur a relatiuo prædicamento, cum ingenitus dr̃. Sicut.n. genitus non ad ſe dicitur, ſed quòd ex genitore ſit, ita cum dicitur ingenitus, non ad ſe dicitur: ſed ꝙ ex genitore non ſit oſtẽdit. vtrũq; tñ relatiue dr̃. quod aũt relatiue ꝓnunciatur, non indicat ſub B ſtantiam. Quãuis ergo diuerſũ ſit genitus & ingenitus: tñ non indicat diuerſam ſubſtantiã, quia ſicut filius ad pr̃em, & nõ filius ad non patrẽ refert: ita genitus ad genitorẽ, & nõgenitus ad nõ genitorẽ referatur neceſſe eſt. Ecce euidenter oñdit, ꝙ ingenitus relatiue dicitur, & de ſolo patre accipit. Aliaq; notio eſt, qua dicitur ingenitus, alia qua pater. Atq; tantum valet cum dicitur ingenitus, quantum nõ genitus vel nonfilius.

C *An ſicut ſolus pater dicitur ingenitus, dici debeat nongenitus, vel nonfilius.*

IDeo ſolet quæri: vtrum ſicut ſolus pater dicit ingenitus, ita ipſe ſolus debeat dici nongenitus, vel nõ filius, vt nec etiam ſpirituſſanctus poſſit dici nonfilius, vel nongenitus. Quibuſdam videt, ꝙ pater ſolus debeat dici nõgenitus, vel non filius. Spiritus vero ſanctus, ſicut non dicitur ingenitus, ita inquiunt non eſt dicendus nongenitus, vel non filius. Debet quidem dici, & credi ſpirituſſanctus non eſſe genitus, vel non eſſe filius: ſed nõ debet dici eſſe nongenitus vel nõfilius. Alijs autẽ videtur, quòd cum ſpirituſſanctus non poſſit dici ingenitus: poteſt tamẽ dici nongenitus vel nonfilius. Quia autem Aug. ſupra ait tantum valere cum dicitur ingenitus, quantum cum dicitur nongenitus, vel nonfilius: etymologiam nominis oſtendẽdo eum hoc dixiſſe dicunt: non ratione prędicationis.

b Quæ ſit proprietas ſecundum quam dicitur pater ingenitus.

SI autem vis ſcire, quæ ſit proprietas ſecundum quam dicitur pa C ter ingenitus, audi Hilarium ipſam vocantem innaſcibilitatem in 4. lib. de tri. ita aientem. Eſt vnus ab vno.ſ. ab ingenito genitus, proprietate videlicet in vnoquoq; & originis, & innaſcibilitatis. Significata ergo in ſcripturis perſonarum intelligentia, & diſtinctio innaſcibilitatis, natiuitatisque ſenſu ſolitarius Deus nõ eſt opinandus. Diſcretio ergo, vel diſtinctio D perſonarum in ſcripturis poſita eſt, in nullo autem naturæ

Arriani nitebantur probare alterius ſubſtantiæ patrem, alterius filium: quia ille ingenitus, iſte genitus, quibus reſpondens Ambroſius, dixit ſe hoc nomen in ſcripturis non legiſſe diuinis.

ILlud etiam taceri non oportet, quòd Arriani ex eo probare nitebantur alterius ſubſtantię eſſe patrem, alterius filium: quia ille ingenitus, & iſte genitus dicitur, cum diuerſum ſit eſſe ingenitum & eſſe genitũ. Vñ Amb. eorum quæſtioni reſpondens, dicit ſe ĩ diuinis ſcripturis hoc nomen .ſ. ingenitus, nõ legiſſe: ita inquiens in 4. lib. de Incarnationis Dominicę ſacramẽto. (¶lib. de Incarna. ca. 8, tom. 2.) Cum dudum audierint quidã dicentibus nobis filium dei qui generatus eſt, patri qui generauit inæqualem eſſe nõ poſſe, quamuis ille generatus ſit, iſte generauerit: q͞a eſſentia vel generatio eſt naturæ, aduerſus quidem illam q̃onem vocẽ ſibi arbitrantur occluſam, ſed in tergiuerſatione damnabili in eodem loco veſtigium vertunt, vt putent mutationem fieri q̃onis mutatione ſermonis dicentes. Quomodo poſſunt eſſe ingenitus & genitus vnius naturę atque ſubſtantię? Ergo, vt reſpon-
G deam mihi propoſitę quæſtioni: primo omnium in diuinis ſcripturis ingenitus nuſquàm inuenio, non legi, non audiui. Cuius ergo mutabilitatis ſunt homines huiuſmodi, vt nos dicant ea vſurpare, quę non ſunt ſcripta, cum ea quę ſunt ſcripta dicamus, & ipſi obijciant, quod ſcriptum non ſit? Nonne ipſi ſibi aduerſantur, & authoritatem calum-

quòd communis ſpiratio non poteſt eſſe proprietas perſonalis, quia præſupponit in patre & filio generationem actiuam & paſſiuam, quibus illæ perſonæ conſtituuntur. Similiter innaſcibilitas cum ponat negationem, quæ fundatur ſuper rationẽ principij ut dictum eſt, (art. præced.) præſupponit ſecundum intellectum rationem principij ſupra quã fundatur .ſ. paternitatẽ: & ideo nõ poteſt conſtituere perſonam patris: nec poteſt eſſe perſonalis proprietas.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex hoc, quòd conuenit ſoli patri poteſt probari, quod ſit proprietas patris, nõ autem quòd ſit proprietas perſonalis, niſi conſtitueret perſonam patris ad ſimilitudinem differentiæ conſtitutiuæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quicquid habet negatio de dignitate, habet ab affirmatione ſupra quam fundatur: & ideo innaſcibilitas, quæ fundatur ſupra talem paternitatem, pertinet ad dignitatem, ſicut talis paternitas, & ſicut innaſcibilitas nõ cõmunicatur creaturę, ita nec talis paternitas .ſ. quæ non eſt ab alio principio, quãuis communicetur paternitas abſolute.

¶ Ad tertium dicendum, quòd remota paternitate per intellectum, non remanet hypoſtaſis patris, & quod dicitur in literã quòd remanet ingenitum, eſt intelligendum, quantum ad cõem rationem ingeniti & patris, quia ſeparatim inueniuntur in diuerſis: non autem ſm quòd vtrũq; ponitur proprietas patris, nihilominus tñ, etiam remota paternitate remaneret ingenitum in deo: non quaſi proprietas, vel notio alicuius perſonæ: ſed quaſi attributum eſſentiæ, vt immenſus & increatus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd innaſcibilitas non eſt principium generationis in patre, quaſi forma eliciens hanc operationem, ſed ſolum quaſi ponens aliquam conditionem circa generationem. Sicut .n. videmus in alterationibus, quòd prima alteratio, eſt quam operatur alterans non alteratum, & ex hoc quòd non eſt alteratum, alteratio quam facit eſt prima: ita etiam prima generatio eſt, quę eſt generantis non generati. vnde conditionem iſtam, quòd ſit prima generatio, habet ex hoc, quòd generans eſt ingenitus. Sed principium formale quaſi eliciens generationem, eſt forma patris, quæ eſt paternitas: ſicut calor eſt principium calefactionis in calido.

QVAESTIO II.

B

Deinde quęritur de imagine.
Et circa hoc tria quęrunt.

Primo. Quid ſit imago.
Secundo. Vtrum imago in diuinis dicatur eſſentialiter, vel perſonaliter.
Tertio. Si dicatur perſonaliter, vtrum conueniat filio tantũ.

ARTICVLVS I.

Vtrum diffinitio imaginis, imago eſt ſpecies indifferens eius rei ad quam imaginatur, ſit competens.

AD PRIMVM Sic proceditur, & ponitur diffinitio H.l. talis. Imago eſt eius rei ad quam imaginatur ſpẽs indifferens. (De ſynodis ppe princ.) Vr autem, quòd ſit incompetens. Imago .n. eſt ſecũdum imitationem in exterioribus: ſed ſpecies non eſt de extrinſecis rerum: ſed dicit quidditatem intrinſecam. ergo male ponitur in diffinitione imaginis.

F ¶ 2 Præt. Imago proprie dicitur quod eſt ad imitationem alterius: ſed ſpecies indifferens duorum, non eſt ad imitationem alterius, immo eſt id in quo imitatio attenditur. ergo imago nõ debet dici ſpecies, ſed habens ſpeciem.

¶ 3 Item. Eorum quæ in infinitum diſtant, non poteſt eſſe indifferẽtia: ſed creatura eſt imago Dei: à quo tñ in infinitũ diſtat. ergo indifferens male ponitur in diffinitione imaginis.

¶ 4 Præt. In diffinitionibus non debet eſſe circulus: ſed ex hac diffinitione, ſequitur circulus. diffinit .n. imaginem per rem imaginatam, & imaginatum non poteſt diffiniri, niſi per imaginem. ergo videtur, quòd male diffiniat.

¶ 5 Item. De rõne imaginis eſt ęqualitas & ſimilitudo, vt patet ex aliter dif finitione, quòd imago eſt rei, ad rem eo ęquandam indifferenta, & vnita ſimilitudo: cum igitur in prędicta diffinitione, nihil ponatur ad ęqualitatem & ſimilitudinem pertinens, videtur quòd ſit diminuta.

H RESPONDEO Dicendum, quòd ratio imaginis conſiſtit in imitatione: vnde & nomen ſumitur. Dicitur .n. imago quaſi imitago. De ratione autem imitationis, duo cõſideranda ſunt .ſ. illud in quo eſt imitatio, & illa quæ ſe imitantur. Illud autẽ, reſpectu cuius eſt imitatio, eſt aliqua qualitas vel forma, per modum qualitatis ſignificata. Vnde de ratione imaginis eſt ſimilitudo. Nec hoc ſufficit, ſed oportet, quòd ſit aliqua adæquatio in illa qualitate, vel ſm quantitatem, vel ſm proportionem: vt patet, quòd in imagine parua, ęqualis eſt proportio partium ad inuicem: ſicut in re magna cuius eſt imago: & ideo ponitur adęquatio in diffinitione eius. Exigitur etiã, quòd illa qualitas ſit expreſſum, & proximum ſignum naturæ, & ſpeciei ipſius: vnde nõ dicimus, quòd qui imitatur aliquem in albedine, quòd ſit imago illius: ſed qui imitatur in figura, quæ eſt proximum ſignum, & expreſſum ſpeciei & naturæ. videmus .n. diuerſarum ſpecierum in animalibus diuerſas eſſe figuras. Ex parte autem imitantiũ,
I duo ſunt conſiderãda .ſ. relatio æqualitatis & ſimilitudinis, quę fundatur in illo vno, in quo ſe imitantur. Et adhuc vlterius ordo, quia illud, quod eſt poſterius ad ſimilitudinem alterius factum, dicitur imago, ſed illud quod eſt prius ad cuius ſimilitudinem fit alterum, vocatur exemplar, quamuis abuſiue vnum pro alio ponatur. Et ideo Hil. ad ſignificandum ordinem, & relationem ſe imitantium dixit imago eſt eius rei, ad quam imaginatur. Ad deſignandum vero id in quo eſt imitatio, dixit ſpecies indifferens. (De ſynodis prope principium.)

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd non in imitatione quorũcunq; exteriorum eſt ratio imaginis: ſed eorum, quę ſunt ſigna quodammodo ſpeciei, & naturę: & ideo poſuit ſpeciem potius, quam qualitatem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd iſta diffinitio data eſt per cauſam. non .n. illud quod eſt imago, eſt ipſa ſpecies, in qua ſit imitatio proprie loquendo. Sed indifferentia ſpeciei eſt cauſa, qua-
K re dicatur imago. Vel dicatur, quòd vtrũque poteſt dici imago, & illud quod imitatur, & id in quo eſt imitatio, quamuis non ita proprie, & ſic diffinit Hil. (vbi ſup)

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnumquodque quantum attingit ad rationem imaginis, tantum attingit ad rationem indifferentiæ; ſecundum enim quòd differt, non eſt imago. Inuenitur tamen quidam gradus perfectionis imaginis. Dicitur enim quandoque imago alterius, in quo inuenitur aliquid ſimile qualitati alterius, quæ deſignat & exprimit naturam ipſius: quamuis illa natura in ea non inueniatur, ſicut lapis dicitur eſſe imago hominis, inquantum habet ſimilem figuram; cui non ſubſiſtit natura illa, cuius eſt ſignum,

& ſic

& ſic imago Dei eſt in creatura, ſicut imago regis in denario: vt dicit Auguſt. & hic eſt imperfectus modus imaginis. Sed perfectior ratio inuenitur, qñ illi qualitati, quæ deſignat naturam ſubſtantiæ, eſt de natura in ſpecie: ſicut eſt imago hominis patris in filio ſuo: quia habet ſimilitudinem in figura & in natura, quam figura ſignificat: ſed perfectiſſima ratio imaginis eſt, quando eandem numero formam & naturam, inuenimus in imitatione cum eo, quem imitatur: & ſic eſt filius perfectiſſima imago patris: quia omnia attributa diuina, quæ ſunt per modum qualitatis ſignificata ſimul cum ipſa natura ſunt in filio: non ſolum ſecundum ſpeciem, ſed ſecundum vnitatem in numero.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc, quod dicit eius rei, ad quam imaginatur eſt circũlocutio exẽplaris. Vnde ponitur in virtute vnius dictionis, & ponitur cõuenienter in diffinitione imaginis: ſicut prius in diffinitione poſterioris, & non econuerſo. Exẽplar. n. prius eſt imagine. vnde nõ eſt ibi circulus.

¶ Ad quintum dicẽdum, ꝙ in indifferentia ſpeciei intelligitur, & ſimilitudo & æqualitas, qualis ad imaginem requiritur: vnde illæ duę diffinitiones, quaſi in idem redeunt.

nię ſuę derogant? Attende lector, qm̃ hoc nomine ingenitꝰ, nolebat vti Ambroſius, propter hæreticos. Ita & nos ſubticere quædam oportet, propter calũniantium inſidias, quæ catholicis ac pijs lectoribus, ſecure eredi poſſunt. Sũt etenim quędam, quæ non tantæ ſunt re- B ligionis, & anthoritatis: vt eis, nos oporteat ſemper profitendo, ac recipiendo inſeruire, verum ſilentio aliquando preteriri queũt: nec illius tamẽ ſunt peruerſitatis, quin cum opportunum fuerit, eis vti liberum habeamus.

An diuerſum ſit eſſe patrem, & eſſe filium.

PRæterea, quæri ſolet, cum ſupra dictum ſit: quia aliud eſt dicere ingenitum, aliud patrem. Et ꝙ diuerſum ſit genitus & ingenitus: vtrum ſimiliter diuerſum, ſit eſſe patrem, & eſſe filium: an idem? Ad quod dicimus, quia ex eodem ſenſu, quo dicitur diuerſum genitus & ingenitus, & quo dicitur non eſſe idem dicee

re genitum & ingenitum: poteſt diei non eſſe idem: ſed diuerſum eſſe patrem, & eſſe filium, vel eſſe ſpiritumſanctum; quia non ea notione pater eſt pater, qua filius eſt filius, vel qua ſpiritusſanctus eſt ſpi. ſan. Ideoque ex hoc ſenſu concedimus, quòd aliud eſt eſſe patrẽ, B & aliud eſt eſſe filium, quia alia notio eſt, qua pr̃ eſt pater, alia qua filius eſt filius. Sed ſi tranſponas, vt dicas: aliud eſt patrẽ eſſe, aliud filiũ eſſe, variatur intelligentia, & ideo non conceditur. Eſt. n. ſenſus talis, ac ſi dicat̃: aliud eſt quo pater eſt, non qdẽ pater: ſed eſt aliud quo filius eſt, nõ qdẽ filius, ſed eſt, qđ penitus ſalſum eſt. Eo. n. pater eſt, quo pater deus eſt. i. ꝑ eſſentiã vel naturã. At filius eo deus C eſt, quo pr̃ eſt deus. Eo ergo filius eſt, quo pr̃ eſt. et ita idẽ eſt patrem eſſe ꝙ filiũ eſſe: ſed non eſt idem eſſe patrem & eſſe filium. Vnde Aug. in 5. lib. de tri. ait. Quamuis diuerſum ſit eſſe patrem & eſſe filium; non eſt tamen diuerſa ſubſtantia, quia non hoc ſecundũ ſubſtantiã dr̃, ſed ſcd̃m relatiuum, qđ tñ rela-

ARTICVLVS II.

1. par. q. 35. artic. 1. b *Vtrum imago dicatur eſſentialiter.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd imago non dicatur eſſentialiter. Vt. n. ſupra dictũ eſt ab Aug. nihil eſt abſurdius, quàm imaginem ad ſe dici: ſed illud, quod eſſentialiter dicitur in diuinis, ad ſe dicitur. ergo abſurdum eſt, vt eſſentialiter dicatur. [D. 27. lib. 7. de tri. c. 1.]

art. præced. ¶ 2 Præt. Imago de ratione ſua vt dictum eſt, importat ordinem: ſed in diuinis non eſt, niſi ordo originis cum igitur nihil importans originem, in diuinis eſſentialiter dicatur, videtur quod nec imago.

¶ 3 Item. Ex abſolutis, vel eſſentialibus, non poteſt probari perſonarum diſtinctio: quia in eſſentialia trinitatis, poteſt deducere naturalis ratio, non autem in perſonarum diſtinctionem: ſed ſupra ſecunda diſt. probata eſt diſtinctio perſonarum ex ratione imaginis. ergo imago non dicitur eſſentialiter. [q. 1. art. 4.]

CONTRA, Eſt quod in litera dicitur per Augu. & Hil.

art. præced. RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut dictum eſt, imago poteſt dici dupliciter, vel id quod imitatur aliquem: vel id in quo eſt imitatio. Si dicatur imago, prout proprie accipitur id, quod imitatur alterum, ſic eſſentia diuina non poteſt dici imago, ſed exemplar, cuius imago eſt creatura: quia imago præſupponit ordinem ad aliquod principium, eſſentia autem diuina, non habet aliquod principium: ſed tamen ſic aliqua perſona poteſt dici imago alterius, inquantum perſona præſupponit ſibi ſm ordinem naturæ aliam perſonam. Vnde, ſic imago ſm quòd proprie de Deo dicitur, ſemper eſt perſonale. Si autem dicatur imago id, in quo eſt imitatio, ſic natura diuina eſt imago: quia in ipſa eſt duplex imitatio. Vna perſonę ad perſonam, ſm quòd filius in natura diuina quam habet a patre, imitatur patrẽ. Alia creaturę ad creatorem, inquãtum creatura imitatur creatorem.

A ſed imperfecte ſm aliquam ſimilitudinem bonitatis ipſius. Et quantum ad primam imitationem: quæ. ſ. eſt perſonæ ad perſonam, imago in recto ſignificabit eſſentiam: ſed in obliquo faciet intellectum perſonarum. ſic. n. idem erit imago, quod natura diuina perſonarum in ea ſe imitantium, & ſic accepit ſupra Hil. in 2 diſt. Vnde probauit ex rõne imaginis, & vnitatẽ eſſentiæ, & diſtinctionem perſonarũ. Sed quantum ad ſecundã imitationem, q̃ eſt creaturæ ad creatorem, imago ſignificabit diuinam eſſentiã. & cõnotabit reſpectũ ad creaturam, q̃ imitatur ipſam, & ſic accepit ibidẽ Aug. vñ ex rõne imaginis non probauit niſi vnitatem eſſentiæ. [ſup. diſt. 2.]

¶ Et per hoc. patet ſolutio ad obiecta.

ARTIC. III.

c *Vtrum ſpiritusſanctus. poſſit dici imago.*

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ ſpiritusſanctus poſſit dici imago. Primo per Dam. qui dicit, ꝙ ſpũſſanctus eſt imago filij. [lib. 1. fidei orth. c. 18.]

¶ 2 Præt. Sicut filius imitatur patrẽ, per oĩa cõſimilis ſibi, ita etiam & ſpiritusſanctus: ſed hoc eſt quod requiritur ad perfectam rõnem imaginis, vt dictum eſt. ergo ſpiritusſanctus eſt imago patris. Si dicis, quòd ſpiritusſanctus non habet hoc, ꝙ ſit ſilis pr̃i per oĩa, ex rõne ꝓceſſionis, ſicut filius hoc habet inquantum procedit vt genitus. [†. ca. 5. to. 3.] [Hac di. ar. 1 huius qſt.]

D ¶ 3 Contra. Quia proceſſio ſpiritusſancti. nõ tm̃ eſt proceſſio amoris, ſed ꝓceſſio amoris diuini: ſed ꝓceſſio amoris diuini inquãtũ huiuſmodi habet, ꝙ ſit i plenitudine eiuſdẽ naturæ. ergo vr̃ quòd ſpiritusſanctus ex proceſſione ſua habeat, ꝙ ſit imago.

¶ 4 Præt. Dicitur abſolute, quòd ſpiritusſanctus eſt æqualis patri, & ſimilis & connaturalis: quãuis hoc non habeat ex ratione ſuæ proceſſionis abſolute. cũ igitur ſimilitudo, & æqualitas, & connaturalitas conſtituant perfectam rationem imaginis, videtur quòd ſpiritusſanctus abſolute, ſit imago.

CONTRA, Eſt quod Hyl. dicit, ꝙ æternitas eſt in patre, & ſpecies in imagine, & vſus in munere. ſicut ergo munus vel donum eſt proprium ſpiritusſancti. ita imago filij. Hoc idem videtur per Aug. ſupra diſt. 27. [lib. 2. de tri. in princ.]

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ imago ſm ꝙ ꝑſonalis dr̃, cõuenit tm̃ filio, & nõ ſpũiſcõ. Cuius rõ diuerſimode aſſignat. Quidam. n. dicunt, ꝙ cũ imago ponat imitationẽ in exterioribus, & notionalia in diuinis ſint. q. exteriora, filius conuenienter dicit̃ E imago patris, qui imitatur patrẽ etiã in aliqua notione. ſ. in cõi ſpiratione, non aũt ſpiritusſanctus, qui nullã notionẽ cõem cum patre habet. Sed hoc non videtur conueniens ꝑꝑ duo. Primo, quia notionalia in diuinis, non ſe magis habent per modum exteriorum. quàm eſſentialia præter illa, quæ ſunt aſſequentia ſubſtantiam ſecundum Dam. & ideo imitatio in illis adhuc faceret rationem imaginis. Secundo, quia ſecundum relationem originis, non attenditur in diuinis ſimilitudo aut ęqualitas, vel diſſimilitudo, vel inæqualitas, vt ex verbis Auguſt. habitum eſt ſupra. 22. diſtinct. Ad rationem autem imaginis requiritur ſimilitudo & æqualitas, vt dictum eſt. Et ideo alij dicunt, quòd impoſſibile eſt, vnius rei eſſe plures imagines, immediate ducentes in illam, niſi per materiam diuiſas. Nec etiam econtrario eſt poſſibile, quòd idem ſit imago plurium: & ideo, cum patris imago ſit filius, non poteſt etiã eſſe imago ſpiritus- [1. fid. orth. c. 3.] [ertir. 1. huius q.]

ſanctus, quia ſic plures eſſent imagines vnius. Nec iterũ poteſt
eſſe, quòd ſpiritusſanctus ſit imago patris & filij; quia ſic idem
eſſet imago immediata plurium. Iſtud etiam non videtur con-
ueniens propter duo. Primo, quia ſpiritusſanctus refertur ad pa
trem, & filium, vt ad vnum principium. vnde poſſet eſſe imago
eorum vt ſunt vnum
principium eius, ſi-
cut homo eſt imago
totius Trinitatis. Se
cundo, quia non eſt
maior ratio, quare
nõ poſſunt eſſe vnius
plures imagines quã
vnius plures ſimiles
vel ęquales: hoc enim
cõuenit in diuinis,
ſcilicet quòd plures
ſint ſimiles vel æqua
les vnius, non per di
uiſioné materiæ, ſed
per diſtinctionem re
lationum. Et ideo di
cendum cum alijs, ꝙ
quãuis diuerſitas ra-
tionis attributorũ,
non ſufficiat ad diſti
ctionem realem pro
ceſſionum, tamẽ ſuf
ficit ad diuerſas no-
tiones eorum. vt ſu-
q. 1. art. 3. pra 13. diſt. dictum
eſt: & ideo quàmuis
ſpiritusſanctus ſua
proceſſione accipiat
naturam: quia tamẽ
ſua proceſſio non eſt
per modum naturæ,
non dicitur, nec eſt
generatio, quia gene
† Cap. 2. tn. 3. ratio eſt proceſſio p
modum naturæ, & p
conſequens non dici
tur filius. Ita etiam
dico, quòd fili⁹ ex ra
tione ꝓceſſionis ſuę
habet quòd ſit ima-
go, & inquantum ꝓ-
cedit vt filius: quia fi
lius dicitur ex hoc,
quòd habet naturã
patris, & inquantum
procedit vt verbum,
quia verbum vt di-
Di. 27. q. 2. art. 1. ctum eſt, eſt quædam
ſimilitudo in intelle
ctu ipſius rei intelle
ctæ. Sed ſpiritusſan-
ctus non habet hoc
ex ratione ſuę pro-
ceſſionis, quia proce
dit vt amor, & ideo
ſicut non dicitur fi-
lius, quãuis accipiat
ſua proceſſione natu
ram patris, ita nec
imago, quàmuis ha-
beat ſimilitudinem
ad patrem.
† Diſt. 5. AD PRIMVM
igitur dicendum, ꝙ
Dam. large accipit
imaginẽ pro quacun
que ſimilitudine.
¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis ſpiritus ſanctus imi
tetur patrem, non tamen habet ex ratione ſuę proceſſionis vt
imago dicatur: & ideo non dicitur imago ſicut nõ dicitur fili⁹.
¶ Ad tertium dicendum, quòd identitas rei in diuinis, non ꝓ-
iudicat diſtinctioni ſecundum rationem in veritate attributo-
rum, & ideo quamuis ſapientia inquantum eſt diuina ſit eſſen-
tia, nihilominus manet ibi propria ratio ſapientiæ præter ra-
tionem eſſentiæ, & ſimiliter ratio voluntatis præter rationem
naturæ & intellectus, & propter hoc, etiam remanet diſtinctio

tiuum non eſt accidens; quia
non eſt mutabile. Ecce diuerſũ
eſſe dicit eſſe patrẽ & eſſe filiũ,
quod iuxta rationem prædictã
accipi oportet: qa ſcilicet alia
notio, eſt qua eſt pater, alia qua
eſt filius. Non enim ſecundum
eſſentiam pater dicitur pater;
vel filius filius: ſed ſecundum
relationem.

Quomodo dicatur ſapientia genita, uel nata; an ſecundum relatio nem, an ſecundum ſub- ſtantiam.

SCiendum quoque eſt;
quòd ſicut ſolus filius
dicitur verbum, vel
imago: ita etiam ipſe ſolus di-
citur ſapiẽtia nata, vel genita.
Et ideo quęritur: vtrum hoc re
latiue dicatur: & ſi relatiue di
citur: an ſecundum eandem re
lationem qua dicitur verbum,
& imago? De hoc Augu. in 7.
lib. de Tri. ita ait. Id dici acci
piamus cum dicitur verbum;
ac ſi dicatur nata ſapientia, vt
ſit filius & imago. Et hæc duo
cum dicuntur, ideſt nata ſapien
tia; in vno eorum; eo quòd eſt
nata & verbum, & imago, & fi
lius intelligatur. Et in his om-
nibus nominibus non oſtenda
tur eſſentia; quia relatiue dicũ
tur. At in altero quod eſt ſapiẽ
tia, etiam eſſentia demonſtrẽt;
quoniã & ad ſe dicitur, ſeipſa
enim eſt ſapiẽs, & hoc eſt eius
eſſe quod ſapere. Vnde pater &
filius ſimul vna ſapientia: quia
vna eſſentia. Caue lector, qua
liter hoc itelligas, quod hic di
cit Aug. Videtur enim dicere
quòd cum dicitur nata ſapien
tia, ibi ſapientia eſſentiã ſigni
ficet: & nata relationem notet.
Quod ſi ita eſt, cogimur dice-
re, eſſentiã diuinam eſſe natã:
quod ſuperioribus repugnat.
Sed ad hoc dicimus; quòd in
altero, ideſt in eo quòd nata ẽ;
eadem notio intelligitur, quæ
notatur cum dicitur verbũ, &
imago. In altero vero, ſcilicet
ſapientia, demonſtratur eſſen-
tia ideſt demonſtratur quòd fi
lius ſit eſſentia: quia ſapientia
ſecũdum eſſentiam dicitur. Et
G ideo cũ dicitur nata ſapientia,
intelligatur quòd ipſe qui nat⁹
eſt; eſſentia eſt: ibi tamen ſapiẽ
tia non pro eſſentia; ſed pro hy
poſtaſi facit intelligentiam; vt
ſicut quando dicitur verbũ vel
filius; ĩtelligitur hypoſtaſis cũ
ſua proprietate. Item cum di-
citur nata ſapientia, idem intel
ligitur, ideſt genita hypoſtaſis.
Ideo vigilanter ait idem eſſe in
telligẽdum cum dicitur verbũ
& cum dicitur nata ſapiẽtia. i.
eadẽ relatio: eademque hypo-
H ſtaſis, cui ineſt illa proprietas.
Et ex hoc adiuuatur illud, qđ
ſuperius diximus, ſcilicet cum
dicitur pater, vel filius, vel ſpi-
ritusſanctus: non tantum illæ
proprietates ſignificãtur, vt cũ
dicitur paternitas, filiatio: ſed
etiam hypoſtaſis cum ſuis pro-
prietatibus.

b Quòd imago aliquando dicitur ſe- cundum eſſentiam.

I ILlud etiam ſciri opor-
tet, quia cũ ſupradictũ
ſit imaginem relatiue
dici de filio, ſicut verbum vel fi
lius, interdum tamen reperiĩ
ſecundum ſubſtantiã dici. Vn-
de Aug. in li. de fide ad Petrũ
dicit: ꝙ vna ẽ ſanctę trinitatis
eſſẽtialiter diuinitas & imago,
ad quam factus eſt homo. Hila
rius etiam in 5. lib. de Tri. ait.
Homo fit ad cõem imaginem.
nomen non diſcrepat, natura
non differt. Vna eſt enim ad q̃
K homo creatus ẽ ſpecies. Ex his
verbis oſtenditur, quòd imago
aliquando eſſentię intelligen-
tiam facit, & tunc ad ſe dici-
tur, & non relatiue.

F in proceſſionibus, quæ ſunt per modum voluntatis, & intelle-
ctus, & naturæ, ad minus ſecundum rationem, & diuerſitas ra-
tionum cauſat diuerſitatem nominum. vnde illa nomina nun
quam concurrerent in idem, niſi rationes in eadem re fundaren
tur: & quia proceſſio per modum voluntatis & naturę non eidẽ
competit in diuinis,
ideo nec nomina ſe
conſequuntur, quę ꝓ
prias rationes proceſ
ſionum demõſtrant.
¶ Ad quartum dicẽ
dum, quòd quamuis
nomen imaginis ſit
impoſitum ab æqua-
litate, & ſimilitudi-
ne, tamen eſt impo-
ſitum ad ſignifican-
dum rem, cui ex mo-
do ſuę productionis
competit ſimilitudo
& æqualitas, & ideo
non oportet, ꝙ di-
catur abſolute ſimi-
lis, & æqualis, niſi ex
modo ſuę proceſſio-
nis hoc habeat, quòd
etiam imago proprie
& abſolute dicatur.

¶EXPOSITIO TEXTVS.

ITa m qui
buſdã va-
† Diſt. 27. det &c.
Sciẽdum
quòd vtraque opinio
ſecũdum aliquid ve-
rum dicit. Si enim
accipiatur non geni
tus, prout dicit nega-
tionem abſolute, tũc
non conuenit patri
tantum, nec eſt idem
quod igenitus, quod
importat negationẽ
per modum priuatio
nis, prout ingenitus
proprie accipitur. Si
† Diſt. 27. autem dicat negatio
nem in genere prin-
cipij, ſic eſt idem qđ
ingenitus, & tantum
patri conuenit, & ſic
procedit prima opi-
nio. {Sed ſi tranſpo-
† Cap. 1. nas &c.} ratio dicta
eſt, quia eſſe dicitur
dupliciter, ſcilicet ꝓ-
ut ſignificat veritatẽ
compoſitionis, & ſe-
† Ante medium. cundum quòd ſigni-
ficat actum eſſentiæ.
Quãdo ergo dicitur:
aliud eſt patrem eſſe,
aliud eſt filium eſſe,
ita quòd ly eſſe ſit ꝓ-
dicatum dicti, ſignifi
catur eſſe quod eſt ac
cidens eſſentiæ. vn-
de falſa eſt, quia ſicut
vna eſt eſſentia triũ,
ita & vnum eſſe. Cũ
autem dicitur: aliud eſt eſſe patrem &c. Ita quòd ly patrem præ
dicetur in dicto ineſſe, ſignificatur veritas compoſitionis, & ſe
cundum hoc, pater eo eſt pater, quo verum eſt ipſum dici patrẽ,
ſcilicet paternitate, & non eſſentia. Et quia alio deus dicitur
pater, ſcilicet paternitate, & alio filius, ſcilicet filiatione, ideo cõ
ceditur, quòd aliud eſt eſſe patrem, & aliud eſſe filium, ſecundũ
quòd ly aliud, dicit alietatem notionis, & non alietatem eſſen-
tiæ.

DISTINCTIO. XXIX.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit de innaſcibilitate, quæ eſt proprietas pſonæ: ſed nó perſonalis. hic determinat de alia notione, quę non eſt pprietas perſonæ: quia nō vni tãtū perſonę cōuenit, nec proprietas perſonalis: quia nullã perſonam conſtituit. ſ. de cōi ſpiratiōe, quæ deſignatur cum dicitur: pater & filius ſūt principium ſpiritusſancti. Et diuiditur ĩ partes duas. In prima oſtendit, qūo nomē principij de deo dicatur, & quia quãdoq; dicitur ex tẽpore, quandoq; ab æterno principium: ideo in ſecunda oſtendit, qualiter aliquid de Deo ex tẽpore dici poſſit. 30. diſtin. ibi. {Sunt.n.quędã &c.} ¶ Circa primū duo facit. Primo oſtēdit, quot modis deus dicatur principium: ſecundo proſequitur, diuiſionis partes, ibi {Et pater ab æterno.} Et hæc in duas. In primo oſtendit, qualiter Deus dicatur principium creaturæ: quia non ab æterno, ſed ex tempore: & quia hoc commune eſt toti trinitati, & quia eſt principium per creationem per aliquam operationé in creatura. In ſecundo, oſtendit, qualiter dicatur principium diuinæ perſonæ. ibi {Demum in eodem.} Et hæc in duas. In prima, oſtendit, quòd pater dicitur principium filij, & ipſe & filius eſt principium ſpiritusſancti ab æterno, non eſſentialiter, ſed notionaliter: ſecunda oſtendit, qua notione principium dicatur. ibi {Quæ ergo notione.} Et circa hoc duo facit. primo, oſtendit, qua notione pater principium filij dicatur: ſecundo, qua notione vterq; principium ſpiritusſancti. ibi {Vnum autem principium.} Et circa hoc duo facit, ſecundum duas quæſtiones, quas mouet: ſecunda incipit, ibi {Si vero quæritur, quæ ſit illa notio &c.}

tca.20.to.3

DISTINCTIO. XXIX.

A

De principio quod relatiue dicitur, & multiplicem notat relationem.

EST præterea aliud nomen, multiplicem notans relationem, ſcilicet principium. Dicitur.n. principium ſemper ad aliquid, & dicitur pater principiū, & filius principium, & ſpiritusſanctus principium, ſed differenter. *a*. Nã pater dicit̃ principiū ad filium & ad ſpiritū ſanctū. Vnde Aug. ĩ 4. lib. de tri. ait. Pater eſt principium totius diuinitatis, vel ſi melius dr̃, deitatis: qa ipſe eſt a nullo. Non.n. habet de quo ſit, vel de quo procedat: ſed ab eo, & filius eſt genitus, & ſpiritusſanctus procedit. Non ergo dicitur principium totius deitatis, ꝙ vel ſui, vel diuinæ eſſentiæ principiū ſit: ſed quia principium eſt filij & ſpiritusſancti, ĩ quibus ſingulis tota diuinitas eſt. Filius ad ſpiritumſanctum dicitur principium. *b*. Spiritus vero ſanctus non dicit̃ principium, niſi ad creaturas: ad quas pater etiam dicitur principium, & filius, & trinitas ipſa ſimul, & ſingula perſonarum, principium dicitur creaturarum. Pater ergo principium, eſt ſine principio. B Filius principium de principio. Spiritus ſanctus principium de vtroq;, ideſt, de patre, & filio.

Quòd ab æterno pater eſt principium, & filius, ſed ſpiritusſanctus non: immo cæpit eſſe principium.

ET pater ab æterno principium eſt filij, & pater & filius principium ſpiritusſancti: quia filius eſt a patre, & ſpiritus- C

QVÆSTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quatuor.

Primo. Vtrum vna perſona ſit principium reſpectu alterius, & ſuppoſito, quòd ſit.
Secundo, Vtrum principiū dicatur vniuoce de deo reſpectu diuinæ perſonæ, & reſpectu creaturæ.
Tertio. Vtrū eadē notione pr̃ & filius, ſint principiū ſpũſſcti.
Quarto. Si poſſint dici vnum principium ipſius.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum vna perſona ſit principium alterius.

1.par.q.33. art.1.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd vna perſona non ſit principium alterius. Nomen enim principij imponitur a prioritate ſicut & nomen ſuæ: ſed in diuinis pſonis, non eſt prius & poſterius, vt ſupra habitū eſt. ergo vna pſona nō eſt principium alterius.

dist. 9. q.2. art.1.

Tex.1.

¶ 2 Præt. Quod eſt principiū alicuius, videtur eſſe cauſa eius: quia ſicut dicit philoſophus in 5. Meta. quot modis dicitur cauſa, tot modis dicitur principium vel initium: ſed vna perſona non eſt cauſa alterius, quia in diuinis perſonis nihil eſt cauſatū. ergo vna perſona non eſt principium alterius.

¶ 3 Item. Vna perſona non eſt principium alterius, niſi inquantum dat eſſe: ſed tale principium eſt operatiuum vel effectiuum. cum igitur vna perſona non dicatur factrix, vel operatrix alterius, videtur quòd vna non ſit principium alterius.

CONTRA eſt quod in litera dicitur, quòd pater eſt principium totius deitatis.

¶ Præt. A quocũq; oritur aliqd, eſt principiū illi⁹: ſed ab vna perſona oritur alia. ergo vna eſt principium alterius.

RESPONDEO, Dicendum quòd ad ſignificandum originem diuinarum perſonarum, vtendū eſt talibus nominibus, qualia modo originis cōpetãt: quia ſ̃m Hil. ſermo debet eſſe rei ſubiectus. Hoc aũt inuenimus ĩ origine diuinarū perſonarum, ꝙ tota eſſentia vnius accipit̃ in alia: ita quòd vna numero eſt eſſẽtia triū & idē eſſe. Et ideo ad ſignificandū ordinē talis originis, nō cōpetit nomen cauſæ propter duo. Primo, quia oīs cã vel eſt extra eſſentiã rei, ſicut efficiens & finis, vel pars eſſẽtiæ: ſicpt materia & forma. Secūdo, quia omnis[d] cauſa habet ordinē principij ad eſſe ſui cauſati quod per ipſam conſtituitur. pr̃ autē non habet aliquē ordinem principij ad eſſe filij. ſicut nec ad eſſe ſuum, cum vnum & idē ſit eſſe vtriuſq;. vñ pater nō eſt cã filij, ſed principiū: quia principium dicit ordinem originis abſolute, non determinãdo aliquem modum, qui ab origine perſonarum alienus ſit. Inuenitur.n. aliquod principium, quod non eſt extra eſſentiã principiati: ſicut punctus a quo fluit linea, & quod nō habet aliquã influentiam ad eſſe principiati: ſicut terminus a quo dr̃ principiū motus, & ſicut mane dicitur principium diei: ſed nomen authoris[d] addit ſuper rationem principij hoc, quod eſt, non eſſe ab aliquo: & ideo ſolus pater author dicitur, quamuis etiam filius principium dicatur notionaliter.

4.de trinit. añ mediū.

D.1055.

D.40.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd quia nomen principij impoſitum eſt ſ̃m quod inuenitur in creaturis, vbi D principiū eſt prius aliquo modo principiato: ideo a prioritate imponitur: ſed tñ imponitur ad ſignificandum illud, a quo eſt aliqd. Vnde, quãuis quantum ad modum ſignificandi diuinis non cōpetat, ſicut & alia nomina eſſentialia, quę a nobis impoſita ſunt: tamen quantum ad rem ſignificatam, propriiſſime, ratio principij ſibi competit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis pater dicatur principium filij: non tamen dicendus eſt cauſa, niſi improprie: ſicut Chry. vtitur nomine cauſæ, dicens, patrem cauſam filij. principium.n. in plus eſt, quàm cauſa, & cauſa in plus eſt, quàm elementum: ſicut dicit Cōmen. 5. Meta. Vnde omnis cauſa eſt principium: ſed non conuertitur.

Hom.2.ſup 1.ca. Ioan. to.3.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quia factio & operatio ſemper terminantur ad eſſe rei: ideo filius nō poteſt dici factus nec operatus a patre, cum quo vnum eſſe habet: ſed tantum generatus E propter originem perſonæ.

ARTICVLVS II.

b Vtrum principium dicatur vniuoce de Deo, ſecundum quòd dicitur principium diuinæ perſonæ & creaturæ.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd principium vniuoce dicatur, ſ̃m quod Deus dicitur principium perſonæ diuinæ & creaturæ. Sicut enim

D.612. & 616.

Lib. contr. Cunomiū poſt mediū art. præced. enim dicit Baſilius, accipere a patre filius, habet commune cum omni creatura: ſed habere per naturam eſt filij proprium. Sed ratio principij fundatur ſupra originem vnius ab alio, vt dictum eſt. ergo principium vniuoce dicitur reſpectu perſonæ diuinæ, & reſpectu creaturæ.

¶ 2 Præt. Magiſter vtitur tali diuiſione principij, quòd principiū eſt de nō principio, & principium de principio, & principium de vtroque principio. In hac autem diuiſione oportet, quòd principiū accipiatur, & ſecundum quòd dicit reſpectum ad creaturam, & ſecundum quod dicit reſpectum ad perſonam: cum igitur hec diuiſio omnino eſſet inartificialis, ſi principiū æquiuoce diceretur: videtur quòd principiū vniuoce dicatur ſecundum vtrunque modum.

Rum. c. 11. 3 CONTRA Aeterno & temporali, nihil poteſt eſſe vniuocum: ſed principium reſpectu creaturæ eſt ex tempore, princi-

ca. 18. to. 6. pium autem reſpectu diuinæ perſonæ eſt ab æterno. ergo principium æquiuoce dicitur.

¶ 4 Præt. Pater eſt principium filij per generationem, & ſpiritusſancti per ſpirationem, & creaturæ per creationem: hæ autem ſunt diuerſæ rationes originis. ergo videtur, quod principium in iſtis acceptionibus æquiuoce ſumatur.

¶ Vlterius quęritur, quomodo per prius dicatur. Videtur.n. quòd ſecundum quod dicit reſpectum ad creaturam: eſſentiale.n. eſt prius ſecundum intellectum notionali & commune proprio: ſed eſſe principium creaturæ eſt eſſentiale, & toti trinitati commune, eſſe autem principiū diuinę perſonę eſt notionale & ppriū. ergo &c.

¶ CONTRA Aeternum eſt prius temporali: ſed principium perſonæ, dicitur ab ęterno: principium autem creaturæ a tempore. ergo &c.

RESPONDEO dicendum, quòd idem iudicium eſt de principio & de origine, ſuper quam fundatur ratio principij: poteſt autem origo conſiderari dupliciter: aut ſecundum communem rationem originis, quæ eſt aliquid ab aliquo eſſe, & ſic vna ratio eſt communis ad originem perſonarum, & originem creaturarum, non quidem communitate vniuocationis ſed analogię, & ſimiliter etiam nomen principij: poteſt etiam conſiderari ſecundum determinatum modum originis, & ſic ſunt diuerſę ſpeciales rationes originis & principij: ſed hoc non fa- F cit ęquiuocationem: quia ſic etiam ſecūdum philoſophum primo de anima: animalis ratio, ſecundum vnumquodque eſt alia. Tex. 8.

AD PRIMVM dicendum, quòd principium eſt commune communitate analogiæ, & non vniuocationis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd magiſter accipit principium in diuiſione ſecundum cōem rationē, quę vna eſt, vt dictū eſt, & nō ſecundum ſpeciales, q̄ differūt. incorp. art.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quāuis æterno & temporali nihil ſit vniuocum, eſt tñ aliquid cōe ſecundum analogiam, vt ſæpe dictum eſt.

¶ Ad quartum dicēdum, quod ratio illa procedit quatum ad ſpāles rōnes originis q̄ non faciūt æquiuocationē, vt dictū eſt. vbi ſup.

¶ Ad id quod vlterius quæritur, dicendum, quòd proceſſio creaturarum exemplatur a proceſſione diuinarum perſonarum. vnde abſolute loquendo, per prius dicitur principium reſpectu pſonę q̄ reſpectu creaturæ. Sed tñ ſciendum quòd in principio ſecundum quod dicitur reſpectu creaturæ eſt conſiderare ipſam habitudinem, quæ tēporalis eſt, & illud in quo fundatur iſta habitudo. ſ. virtus & operatio diuina, in quibus tñ non eſt ratio principij, niſi quaſi habitualiter, & ſic ſecundo modo conſiderādo principium ſecūdum quòd dicitur principium creaturæ, eſt prius q̄ principium diuinæ perſonæ, quod fundatur in proprietate, per modum quo eſſentiale, dicitur prius notionali ſecundum intellectum: ſed hoc nō eſt niſi ſm quid.

¶ Et p hoc patet rñſio ad vtrūq; obiectū.

ſanctus ab vtroque. Spiritus vero ſanctus non ab ęterno principium eſt, ſed eſſe cœpit: quia non dicitur principium niſi ad creaturas. Cum ergo creaturę eſſe cœperunt, & ſpiritusſanctus eſſe cœpit principium earum: Ita etiam pater & filius eſſe cœpit cum ſpiritusſancto vnū principium creaturarum: quia creaturæ eſſe cœperunt a patre & filio, & ſpiritusſancto. Et dicuntur hi tres, non tria, ſed vnum principium omnium creaturarum, quia vno eodemque modo principium rerum ſunt. Nō enim aliter ſunt res a patre, & aliter a filio, ſed penitus eodē modo. Ideo Apoſtolus intelligens hāc trinitatem eſſe vnum principium rerum, ait. Ex ipſo, per ipſum. & ī ipſo ſunt omnia. Cum vero audiuimus omnia eſſe ex Deo, vt ait Auguſt. de natura boni, omnes vtique naturas intelligere debemus, & omnia quæ naturalia ſunt. Nō enim ex ipſo ſunt peccata, quæ naturam non ſeruant, ſed vitiant, quę ex voluntate peccantium naſcuntur. Omnium ergo quę naturaliter ſunt: vnū principium eſt pater cum filio, & ſpiritusſancto, & hoc eſſe cœpit. Ab ęterno autem pater principium eſt filij generatione, & pater & filius vnum principium ſpiritusſancti. Vnde Auguſt. in v. lib. de trini. ita ait. Dicitur relatiue pater: idemque relatiue dicitur principium. Sed pater ad filium dicitur, principium vero ad omnia quæ ab ipſo sūt. et principium dicitur filius. Cum enim diceretur ei. Tu quis es? reſpondit, principium qui & loquor vobis. Sed nunquid patris principium eſt? immo creatorem ſe voluit oſtendere, cum ſe dixit eſſe principium: ſicut & pater principium K

eſt creaturę: quia ab ipſo ſunt omnia. Cum vero dicimus, & patrem principium, & filium principium, non duo principia creaturę dicimus: quia pater & filius, ſimul ad creaturam vnū principium eſt, ſicut vnus creator. Si autem quicquid in ſe maner & gignit vel operatur aliquid, principium eſt eius rei quam gignit, vel eius quā operatur, non poſſumus negare G etiam ſpiritumſanctum rectè dici principium, quia non eum ſeparamus ab appellatiōe creatoris, quia ſcriptum eſt de illo, quòd operetur, & vtique in ſe manens operatur. Non enim in aliquid eorum, quæ operatur ipſe mutatur & vertitur. Vnum ergo principiū ad creaturam cum patre & filio eſt ſpiritusſanctus, non duo vel tria principia. Ecce aperte oſtendit Auguſt. patrem, & filium, & H ſpiritumſanctum, eſſe vnum principium rerum creatarum, ideſt, vno eodemque modo eſſe principium, & illum modum ſatis aperuit: quia ſcilicet operantur omnia, & quia ſimiliter operantur hi tres: ideo vnum principium eſſe dicuntur.

Hic oſtendit, quomodo pater ſit principium filij, & ipſe & filius principium ſpiritusſancti.

d

I DEinde in eodem libro continue oſtendit, quomodo pater dicatur principium ad filiū & ad ſpiritumſanctum, ipſe filius, dicens ideo eſſe patrē principiū filij: qa genuit eū, & patrē & filiū eſſe principiū ſpiritusſancti, qa ſpiritusſanctus pcedit vel dat̃ ab vtroq;. Ait.n. ita. Si gignens ad id quod gignitur, principiū eſt: pater ad filium principium

ARTICVLVS III.

c *Vtrū proprietas patris et filij quæ dicuntur principium ſpiritusſancti ſit tantum vna.* ca. 14. ibid.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd nō ſit niſi vna proprietas patris & filij, ſecūdum quam dicuntur principium ſpiritusſancti: proprietas enim vnitatē & multitudinē trahit a ſuppoſitis: ſed pr̃ & filius nō ſunt vnū ſuppoſitū. ergo nec ipſorū eſt vna pprietas.

¶ 2 Præt. Nihil idē eſt vniēs principiū & diſtinguēs, ſed notiōes ī diuinis ſūt diſtinguētes, ergo vr̃ q nulla notio pr̃em & filiū vniat.

¶ 3 Item. Magis ſunt vnū quę vniunt̃ in natura & proprietate, q̄ q vniuntur in natura tm̄: ſed pr̃ & filius non ſunt magis vnū q̄ pr̃ & ſpiritusſanctus: eo q igit pr̃ & ſpūſſanctus nō conueniūt niſi in natura, vr̃ q pr̃ & filius non vniunt̃ in aliqua proprietate vna.

r ¶ 4 Pręt.

¶ 4 Præte. Propinquius eſt proprietati illud, in quo eſt, quàm illud ad quod dicitur: ſed proprietates, quæ ſunt in vna perſona ſunt plures ex hoc, quòd ad diuerſa referuntur: ſicut generatio in patre ad filium, & communis ſpiratio ad ſpiritumſanctum. ergo multo magis efficientur duæ proprietates, ex hoc, quòd ſunt in duabus perſonis.

De proceſſio. S.S. cap. 2.

CONTRA. Secundum Anſel. in omnibus pater, & filius vnum ſunt, in quibus non diſtinguit inter eos relationis oppoſitio: ſed in communi ſpiratione, pater, & filius non opponuntur. ergo eſt vna, & eadem numero in vtruque.

RESPONDEO. Dicendũ, quòd vna numero notio ẽ patris, & filij, ſecundũ quod principiũ ſpirituſſancti dicuntur: vt dicitur in litera. Cuius ratio eſt, quia diſtinctionem rerũ, ſecundum formam aliquam non inuenimus, niſi dupliciter. Vnomodo, ſecundum quod aliqd commune diſtinguitur per plures rationes ſpeciales: ſicut ratio generis diſtinguitur in plures ſpecies. Aliomodo, ſecundum quod natura ſpecialis diſtinguitur in plura ſecundum numerum. Hic autem ſecundus modus, non poteſt eſſe in diuinis duplici ratione. Primo, quia multiplicatio ſecundum numerum vni' ſpeciei, non eſt ex aliquo formali adiuncto, ſed ex materiali principio diuiſo, quia ratio ſpeciei ſpecialiſſimæ conſtituitur per aduentum vltimæ formæ conſtitutiuæ. materia autem non eſt in diuinis. Secundo, quia natura ſpecialis non multiplicatur niſi ſecundum eſſe, quod in diuerſis habet: quia tota quidditas completa eſt in ſpecie. In diuinis autem non eſt niſi vnum eſſe. vnde non poteſt eſſe, quòd aliquid dictum ſecundum ſpecialem rationem in diuinis numero multiplicetur. Relinquitur igitur, quòd quicquid eſt in diuinis, vel remaneat indiſtinctum, & vnum numero: ſicut natura communis tribus perſonis, vel habeat rationem communem diſtinguibilem, ſecundum plures rationes ſpeciales: ſicut relatio communis eſt tribus, non tamen vna numero relatio, ſed alia & alia, etiam ſecundum rationem ſpecialem diſtincta. Cum igitur communis ſpiratio nominet ſpecialem rationem principij ſecundum ſpecialem modum originis, impoſſibile eſt, quòd ſit niſi vna numero in patre, & filio.

† Non lõge. a princ.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd in creaturis, ſuppoſita diſtincta ſunt per eſſe, & ideo proprietates ipſorum etiã ſecundum eſſe diſtinguuntur. ſed in diuinis ſuppoſitis eſt vnum eſſe. vnde & proprietas, non poteſt multiplicari ſecundum eſſe ſed ſolum, ſecundum rationem proprietatis ſpecialem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſecundum idem: non poteſt eſſe aliquid vniens, & diſtinguens, & reſpectu eiuſdem. vnde communis ſpiratio diſtinguit patrem a ſpirituſancto, ſed vnit filio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſecundum Auguſt. ſupra diſt. 20. ſecundum relationes originis, non attenditur æqualitas, vel inæqualitas, & ideo ex hoc, quòd pater conuenit cum filio in aliqua notione, non dicitur magis vnum eſſe cum eo, quàm cum ſpirituſancto: ſed ſolum in pluribus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd proprietas relatiua, quantum ad eſſe quod habet, proximius ſe habet ad ſuum ſup- A poſitum, quàm ad id, ad quod dicitur. vnde ſi eſſet ibi variatio ſecundum eſſe hoc haberet a ſuppoſitis: ſed ſecundum rationem relationis dicitur ad aliud. & ideo diſtinguitur ſpecialis ratio relationis, ſecundum quod ad aliud, & aliud refertur.

eſt: quia genuit eum. Vtrum autem, & ad ſpiritumſanctum principium ſit pater, quia dictum eſt de patre procedit: non parua queſtio eſt. Quod ſi ita eſt, non iam principium eius tantum erit rei, quam gignit vel facit; ſed & eius quam dat; & quæ procedit ab ipſo. B Si ergo quod datur, vel quod procedit principium habet a quo datur, vel procedit, fatendum eſt patrem, vel filium vnum principium eſſe ſpirituſſancti: non duo principia. Sed ſicut pater, & filius ad creaturam relatiue vnus creator, & vnus dominus dicitur: ſic relatiue ad ſpiritumſanctum, vnum principium. Ad creaturam vero pater, & filius, & ſpirituſſanctus C vnum principium ſunt, ſicut vnus creator, & vnus dominus. Ecce habes, quòd pater principium filii dicitur, quia genuit eum. Qua ergo notione eſt pater; ea principium filii dicitur, ideſt generatione; ſecundum quam etiã dicitur author filij. Vnde Hilarius † in quarto libro de Trinitate ita ait. Ipſo, quo pater dicitur, eius quem genuit author oſtenditur, id nomen habens, quod neque ex alio profectum intelligatur, & ex quo is qui genitus eſt, ſubſtitiſſe doceatur. nouit Eccleſia vnum innaſcibilem Deum. nouit vnigenitum Dei filium. confitetur patrem ab origine liberum, confitetur & filii originem ab initio; non ipſum ab initio: ſed ab initiabili; non per ſeipſum; ſed ab eo, qui a nemine eſt, natum ab æterno, natiuitatem ſcilicet ex paterna æternitate ſumentem. Edita eſt hic fidei profeſſio; ſed profeſſionis ratio nondum expoſita eſt; & ideo quærenda, ſcilicet quomodo intelligẽdum ſit, quòd ait, filii originem eſſe ab initio, & non ipſum eſſe ab initio, ſed ab initiabili. Hoc vtique ſubdens; determinauit quo modo acceperit initium: inquiens, originem filii eſſe ab initio; ac ſi diceret. Non ita intelligas originẽ filii eſſe ab initio: quaſi ipſe filius habeat initium: ſed quia ipſe eſt ab initiabili, ideſt, a patre, a quo ſunt omnia. Nam licet filius ſit principium de principio, non eſt tamen concedendum quòd filius habeat principiũ. Cuniq; D

ARTIC. IIII.

d Vtrum pater, & filius ſint unum principium ſpiritusſancti.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd pater, & filius non ſint vnũ principium ſpirituſſancti. Si enim vnũ ſunt principium, aut vnũ, quod eſt pater, aut vnum, quod non eſt pater. ſi vnum qđ eſt pater. ergo filius eſt pater, qđ falſum eſt. ſi vnum quod nõ eſt pater. ergo pater non eſt pater, quod iterum falſum eſt. ergo nullomodo ſũt vnum principium. t.p.q.36. art. 4.

¶ 2 Præt. De patre, & filio, & ſpirituſancto, ex eo quòd ſunt vnum principium creaturæ, dicimus quòd ſunt vnus creator: ſed non dicimus, quòd pater, & filius ſunt vnus ſpirator. ergo non ſunt vnum principiũ ſpirituſſancti.

¶ 3 Item. Vnitas cauſa eſt identitatis: ſed pater, & filius nõ dicuntur idem principium ſpirituſſancti. ergo nec vnum.

CONTRA. Sicut ſupra habitum eſt, In omnibus pater, & filius vnum ſunt, in quibus non diſtinguit relationis oppoſitio, & in quibus hoc de illo dicitur: ſed filius eſt principium de principio. ergo pater & filius ſunt vnum principium. Art. præc. ea Anſel.

¶ Præt. Vnius rei vnum eſt principium, ſed ſpirituſſanctus eſt vnus. ergo vnum eius eſt principium.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſecundum omnes, pater & filius ſunt vnum principium ſpirituſſancti, qui ſpiritum ſanctum, ab vtroque confitentur procedere. Sed circa hoc qualiter dicatur, ſunt diuerſæ opiniones. Quidam enim dicunt, quòd vnum non deſignat, niſi vnitatem proportionis: quia ſicut ſe habet pater ad ſpiritumſanctum, vt ſpirans, ita & filius. Sed iſtud non ſufficit; quia ſecundum vnitatem proportionis, E etiam conueniunt pater & filius in ratione ſuppoſiti, & tamen non dicimus eos eſſe, vnum ſuppoſitum. Et ideo alij dicunt, quòd vnum dicit vnitatem naturæ, qui videntur inniti authoritati Anſelmi, qui dicit, quod pater, & filius ſpirant ſpiritumſanctum, inquantum vterque eorum eſt Deus. Sed niſi aliquid plus dicant, ab vnitate principij notionaliter dicti, non excluderetur ſpirituſſanctus, qui non excluditur ab vnitate naturę. Et ideo alij dicunt, quòd dicit vnitatem notionis, & iſtud videtur eſſe conueniens, quia in ſubſtantiuis nominib', vnitas, d & pluralitas attenditur ſecundum vnitatem, & pluralitatem formæ ſignificatę. vnde dicimus, vnus Deus ꝓpter vnitatem diuinæ naturæ. forma autem quam ſignificat hoc nomen principium, ſecundum quod perſonaliter ſumitur, eſt ipſa notio, vel proprietas. ſicut hoc nomẽ pater, ſignificat paternitatẽ. vnde ad vnitatem notionis ſequitur vnitas principij. Poteſt nihilominus dici, vt ſaluetur dictum Anſel. quòd ſignificat vnitatem in potentia ſpiratiua, quæ dicit naturam diuinam, ſub ratione talis proprietatis, quæ eſt principium operationis perſonalis: vt ſupra dictum eſt.

De proceſſio. S.S.

D. 927

Vbi ſup. diſt. 11. q. 1. ar. 2. & 3.

¶ Ao

¶Ad primvm igitur dicendum, quòd iſta diuiſio, aut ſunt vnum, quod eſt pater: aut ſunt vnum, quod non eſt pater, non eſt per contradictoria. vnde vtraque falſa eſt. Sed hęc vera. non ſunt vnum, quod eſt pater tantum: ſed ſunt vnum, quod eſt pater, & filius: ſicut ſunt etiam vnus Deus, qui eſt pater, & filius,

filius ſit principium de principio. & pater principiū non de principio, non eſt principium de principio: principium ſine principio, ſicut filius nō eſt pr̄. Neq; tñ duo principia, ſed vnū: ſicut pater, & filius, non duo creatores, ſed vnus creator.

G

c Cum pater, & filius ſint unum principium ſpirituſſancti: quæritur an eadem notione.

Num autem principiū, ſunt pater, & filius: non tm̄ creaturarum. vt dictum eſt ſupra: ſed ēt ſpi. ſancti. Ideo quæri ſolet vtrū eadē notione pr̄ ſit pricipiū ſpi. ſancti, & filius, an ſit alia notio, qua pr̄ dicat̄ pricipiū. ſpi. ſancti. & alia qua filius. Ad qđ dicim⁹, cū pater dicat̄ pricipiū ſpi. ſancti, & filius, quia. ſ. ſ. procedit vel dat̄ ab vtroque, nec aliter ꝓcedit, vel datur a patre, q̄ a filio. Sane intelligi poteſt, patrem, & filiū eadē relatione, vel notiōe, principium dici ſpir. ſancti. Si vero quæritur, quæ ſit illa notio, quā ibi notat principium, nomen eius non habemus; ſed non eſt

D. 411. & 350. ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quis dicantur vnum principiū ſpirituſſancti: non tamen dicūtur vnus ſpirās, d vel vn⁹ ſpirator: quia huiuſmodi diſtinctiones imponuntur ab actibus, q ſemper ſignificant vt adiacēter, & in talibus non attenditur in cōſignando pluraliter pluralitas formæ ſignificatæ, ſed ſuppoſitorū. vt ſupra dictum eſt. 16. diſ. Sed de creatione non eſt ſimilis ratio, & ſpiratione, quia ſpiratio præexigit diſtinctionē in ſuppoſitis. vnde eſt aliquo modo a pluribus ſuppoſitis, inquantum diſtincta ſunt, cum ſit operatio perſonalis, ſed creatio eſt opus eſſentiæ diuinæ. vnde eſt opus ſuppoſiti in diſtincti prout eſſentia ſignificat̄ id qđ eſt, vt hoc nomine Deus: & ideo ſicut pater, & filius dicuntur vnum, quod eſt vn⁹ Deus, ita & vn⁹ creator: non tamen creans vnus: quia participium eſt adiectiuum. q. 1. ar. 4.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non conceditur communiter, quòd ſint idem principium, quia ratione articulationis includitur vnitas ſuppoſiti: ſicut etiam ſupra Magiſter dicit, quòd Deus non genuit ſe Deum, nec alium Deum: quidam tamen dicunt, quòd filius & pater ſunt idem Deus, & ſunt idem principium, eo quòd ly idem, eſt adiectiuum, & non ponit identitatem abſolutam, ſed reſpectu eius cui adiungitur, & ſecundum hoc poteſt concedi, quòd ſunt idem principium.

EXPOSITIO TEXTVS.

Pater eſt principium totius deitatis. } Videtur eſſe falſum, quia, aut diuinitas ſumitur pro eſſentia diuina, aut pro perſonis. Si pro perſonis, ſic non eſt principium totius diuinitatis, ideſt, omniū perſonarum, cum non ſit principium ſuipſius. ſi pro eſſentia, videtur falſum, quia non eſt principium eſſentiæ. Et præterea, totalitas exigit aliquam diſtinctionem in partibus. in eſſentia aūt nulla eſt diſtinctio. Reſpondeo dicendum, ꝙ vtroq; modo accipi pōt. Si. n. accipiatur pro eſſentia, tunc totum non dicit integritatē partium, ſed ꝑfectionem naturę, & dicitur eſſe principium totius diuinitatis, non quia deitatē generet, vel ſpiret, ſed quia diuinitatem generādo, vel ſpirando cōicat. vt ſit ſenſus. Eſt principiū diuinitatis, i. vt deitas, habeatur. Sed ſic ēt fili⁹ poſſet dici principiū diuinitatis totius, quia ab ipſo ꝑfecta diuinitas eſt in ſ. ſ. niſi pro tanto, ꝙ non ſm̄ oēm modum quo cōicabilis eſt, & quia non ꝑ generationem. Si aūt ſumatur pro vniuerſitate perſonarū, tunc planius eſt, quia ſic dr̄ principium totius diuinitatis, inq̄tum in oibus ꝑſonis diuinis ipſe ē quaſi principium, a quo aliæ perſonæ fluunt, ſicut punctum dr̄ principium totius lineæ, q̄uis ſuipſius principiū non ſit. Vel ſi melius dr̄ diuinitatis. pro tanto melius, quia deitas dr̄ a deo, quod ſignificat per ſe & eſſentialiter diuinitatem habentem, ſed diuinitas dr̄ a diuino, quod eſt denominatiuum. Vnde pōt ēt participationem diuinitatis ſignificare, ſm̄ ēt quòd dr̄ perpetuitas

vt habet Auer. 2. de an. tex. 34.

F ſpecierum a Philoſ. diuinū eſſe. Vnde ad ſingularitatem excellentiæ deſignandum, magis cōpetit nomen diuinitatis q̄ deitatis. { Oēs naturas }, i. oēs ſubſtātias { Et quæ naturaliter ſunt }, ideſt ꝓprietates & operationes nāles. { Confitetur ēt &c. } vult dicere, ꝙ origo ſibi eſt a principio, vel initio, quia a patre: ſed qa

ipſa paternitas, vel filiatio, immo notio quædā, quæ patris eſt & filii, quia ab æterno pater, & filius, vnum principium eſt ſpirituſſancti. Donator autē, vt ꝓdictum eſt, dicitur pater vel filius ex tempore, ſicut ſpirituſſanctus datum, vel donatum.

initium pōt itelligi ēt de principio durationis, ideo ad excludendum falſum intellectum ſubiūgit. { Non ipſum ab initio }. ſ. durationis. { Sed ab initiabili }. i. principio initiatiuo . ſ. patre. vnde ſubiungit. { Qūo filius non eſt per ſeipſum }, i. a ſeipſo, qa ſicut infra habebit, ita eſt filius per ſe, ꝙ non a ſe, ſed a patre, & ſubiungit, Etiam de æternitate ipſius &c.

DISTIN. XXX.

A

De his, quæ temporaliter de Deo dicuntur, & relatiue, ſecundum accidens, quod non Deo, ſed creaturis accidit.

Vnt enim quædā quæ ſ ex tempore de Deo dicuntur, eique tēporaliter conueniunt ſine ſui mutatione, & relatiue dicuntur ſecundum accidens, non quod accidit Deo, ſed quod accidit creaturis, vt creator, dominus, refugium, datum vel donatum, & huiuſmodi. De his Auguſt. in libro quinto de Trinit. ait. Creator relatiue dicit̄ ad creaturam, ſicut dominus ad ſeruum. Item: non aliquem moueat, ꝙ. ſ. ſ. cum ſit coętern⁹ pr̄i, & filio; dicitur tamē aliquid ex H

DISTIN. XXX.

DIVISIO TEXTVS.

Stunae, ꝙ principiū reſpectu creaturæ dicitur de Deo ex tempore: conſequēter oſtendit qualiter aliquid de Deo, ex tempore dici poſſit. & diuiditur in partes duas. In prima, oſtendit aliquid de Deo dici ex tempore. In ſecunda, oſtēdit modum, quo iſta de Deo dicuntur. ibi { Quomodo igitur obtinebim⁹. } †c. 13. co. 3.

I Circa primum duo facit. Primo, oſtendit veritatem. Secundo, excludit obiectionem. ibi { Sed hoc aliquis dicet &c. } { Quomodo igitur obtinebimus } Hic oſtendit modum, qualiter iſta de Deo dicantur. Et circa hoc duo facit. Primo, oſtendit modum: quia ſcilicet dicuntur de ipſo ſine ſui mutatione, & ſine aliquo accidente ſibi adueniente, & ſine aliqua reali habitudine: ſed quòd ſolum nomen eſt relatiuum. Secundo, ex modo determinato ſoluit quandam queſtionem quam ſupra 18. diſtinct. reliquerat inſolutam. ibi { Hic poteſt ſoni quæſtio &c. }

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic tria quęruntur.

K Primo. Vtrum aliquid de Deo, ex tempore dicatur.

Secundo. Vtrum iſta ſignificent eſſentiam diuinam.

Tertio. Vtrum illa nomina relatiua, ponant aliquam relationem realiter in Deo exiſtentem.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum aliquid dicatur de Deo ex tempore.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur, quòd de Deo, nihil ex tempore dicatur. De quo enim dicitur aliquid ex tempore, qđ ante non dicebatur, poteſt dici eſſe factum illud: ſicut homo dicitur eſſe factus albus, ſi prius non dicebatur vere de eo, quòd eſſet albus: ſed fieri nullo modo competit Deo, ſicut nec mutari, cum ſit primum mouens. ergo videtur, quòd nihil de Deo ex tempore dicatur. 1. p. q. 13. ar. 7.

¶a Præt.

tẽpore, veluti hoc ipſum quod
douatum diximus. Nam ſempi
terne ſpiritusſanctus ẽ donum,
temporaliter autem donatũ.
Et ſi dominus non dicitur niſi
cum habere incipit ſeruum, ẽt
iſta appellatio relatiua ex tem
pore eſt deo. Non enim ſempi-
terna creatura eſt, cuins ille do
minus eſt. ergo dominum eſſe
non ſempiternum habet, ne co
gamur etiam creaturam ſem-
piternam dicere, quia ille ſem-
piterne non dominaretur, niſi
etiam iſta ſempiterne famula-
rerur. Sicut antem non poteſt
eſſe ſernus qui nõ habet dñm:
ſic nec dñs, qui nõ habet ſeruñ.

Oppoſitio, quòd non ex tempore ſit dominus, quia eſt dominus tem poris, quod non eſt ex tempore.

SEd hic aliquis dicet,
quòd non ex tempore
competit deo hæc ap
pellatio, qua dicirur dominus,
quia non eſt tantum dominus
rerũ quæ ex tempore cęperunt
ſed etiam illius rei, quæ non cę
pit ex tempore, ideſt ipſi' tem-
poris. quod non cœpit ex tem-
pore, quia non erat tempus an
tequàm inciperet. Et ideo non
cępit eſſe domiuus ex tẽpore.
Ad quod dici poteſt, quia licet
non cęperit ex tempore domi-
nus eſſe temporis, cœpit tamẽ
B eſſe dominus tẽporis; quia non
ſemper ſuit tempus, & ipſins
hominis ex tempore cępit eſſe
dominns. De hoc Aug. in eodẽ
li. cõtinue ita ait. Quiſquis ex
titerit, qui ęternum deum ſolñ
dicat, tẽpora vero non eſſe ęter
na propter varietatẽ, & muta
bilitatem: ſed tamen ipſa tem-
pora non in tempore eſſe cępiſ
ſe, qnia non erat tempus ante-
quam tempora inciperent: et
ideo non in tempore acciderit
C deo vt dominus eſſet: quia ip-
ſorum temporũ dominus erat
quæ vtique non in tempore eſ-
ſe cœperunt: quid reſpõdebit
de homine, qui in tempore ſa
ctus eſt, cuins vtique dominns
non erat antequàm eſſet? Cer
te vt dominus hominis eſſet,
ex tempore accidit deo. Er vt
omnis amoueatur controuer-

¶ 2 Pręt. Quicqnid prędicatur de aliqno, ant dicitur deo eo A
per ſe, aut per accidens: ſed iſta non prædicatur per ſe: quia
qnod per ſe ineſt, ſemper ineſt, hæc aut non ab æterno de deo
dicuntur, nec etiam per accidens: quia nullum accidens in
deo eſt. Et præterea. cum omne per accidens, reducatur ad
aliquod per ſe, hæc
dicerentur de aliqno
alio per ſe, quod nõ
inuenitur: quia nihil
aliud quam deus di-
citur creator, vel vni
uerſitatis dominus.
ergo videtur, qnòd
iſta nullomodo, de
deo dicantur. Si di
catur, quòd eſt præ-
dicatio per cauſam.
¶ 3 Contra. vbicun
que eſt prædicatio p
cauſam, poteſt reſol-
ui prædicatio talis, &
exponi per propoſi-
tionem denotantem
habitudinem cauſæ,
vt ſi dicatur, quòd
deus eſt ſpes noſtra,
poteſt exponi, quòd
ſpes noſtra ẽ a Deo:
ſed non poteſt dici,
ꝙ creator ſit a Deo:
ergo cũ dicitur, deus
eſt creator, non eſt
prædicatio per cau-
ſam.
¶ 4 Præt. Omne verũ
aut eſt neceſſarium,
aut cõtingens. Si igi-
tur hæc prędicantur
de Deo vere: aut ꝓ-
dicantur neceſſario,
aut cõtingenter: ſed
non prædicantur ne
ceſſario: quia nõ ſem
per. nec etiam con-
tingẽter: quia in deo
nihil eſt contingens.
ergo videtur, qnòd
non poſſint de Deo vere prædicari.
CONTRA, eſt totum, quod in litera dicitur, & ab Au-
guſt. & a Magiſtro, & vſu loquentium, & ſecundum fidem, &
ſecundum philoſophiam.
RESPONDEO, Dicendum, quòd neceſſe eſt, quòd aliquid
de deo ex tempore dicatur. Cum enim omne eſſe cuiuslibet rei
effluat ab ipſo deo, nõ ſolum vniuerſi, ſed cuiuslibet partis eius,
oportet, quòd ipſe deſignetur in habitudine principii ad quod
libet eorum quæ ſunt, & cum multa eorum quæ ſunt, non ſem
per fuerint, etiam ſi ponatur vniuerſum ſemper fuiſſe, quod
8. Phyſ. Tex. 4. quidam philoſophi errantes ſenſerunt, oportet, quòd nomina
deſignantia illam habitudinem, non ab æterno de deo dican-
tur, ſed ex tempore: quia relatio ſecundum actum, exigit duo
extrema in actu exiſtere. vnde non poteſt referri ad creaturam
vt ad actuale principiũ creaturæ, niſi creatura exiſtente, in actu,
quod non ſemper fuit ſed ex tempore. Hoc autem non contin
git de aliis quæ abſolute de deo dicuntur, quòd ex tempore di-
cantur de ipſo: quia ea quæ abſolute dicuntur ſecundum pro-
prias rationes ponunt in eo aliquid in quo dicuntur, vt quanti
tas, & qualitas, & huinſmodi. Vnde nihil horũ inuenitur, quod
non realiter ſit in deo, de quo vere, & proprie dicitur: & pro-
pter hoc non poſſunt de aliquo ex tempore dici, niſi illud mute
tur per ſuſceptionem eius, quod prius non habuit. Sed relatio
D. 1086. ſecundum[d] rationem ſuam non habet, quòd ponat aliquid in
eo de quo dicitur, ſed ponit tantum habitudinem ad aliud, vn-
de inuenitur aliqua relatio vt ſupra dictum eſt, non realiter
Diſt. 26. exiſtens in eo de quo dicitur, & ideo in talibus habitudines il-
q. 2. ar. 1. læ de nouo dicuntur de aliquo non per mutationem eius, ſed
illius ad quod dicitur, & ita eſt in omnibus quæ de Deo ex tem
pore dicuntur.
¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd ſicut huiuſmodi
D. 1089. habitudines, non ponnntur realiter eſſe in deo ſed ſecundum
D. 612. & rationem tantum, ita etiam ex hoc, quòd de nouo de deo di-
616. cuntur, non ſequitur, quòd in eo ſit aliquid [d] fieri ſecundũ rem,
Pſal. 89. ſed ſecundum rationem tantum, ſicut dicitur in pſal. Domine
A refugium factus es nobis. Tamen & ſi concedatur ſecundum
rationem aliquid, vt refugium vel huiuſmodi factus, nullo ta-
men modo dicendus eſt mutatus: quia mutatio imponitur pro
remotione eius a quo eſt motus, ſed fiari per adeptionem eius,
ad quod motus terminatur. a Deo, autem nullo modo ali-
quid remouetur, & ſi
aduenias habitudo
aliqua ſecundũ ratio
nẽ. vnde & ſi dicatur
fieri aliquid nõ de-
bet dici mutari in il-
lud.
¶ Ad ſecundum di-
cendum, quòd ſecun
dum magiſtrum, iſta
prædicantur per[d] ac- D. 28. &
cidens, non qnòd in 460. &
deo ſint, ſed quòd in 1053.
creaturis. Tamen in-
telligẽdum eſt, quòd
in iſtis nominibus ſ †cap. 16.
duo conſiderare, ſci-
licet habitudines ip-
ſas, & illud ſupra qđ
fundatur ratio habi-
tudinis in Deo, ſicut
habitudo creationis
habet pro fundamen
to in deo virtutẽ di-
uinam. cuius eſt du-
cere res in eſſe de ni-
hilo. Si igitur conſi-
deratur hoc quod ha
bẽt pro fundamento
in re diuina, conſtat,
quòd per ſe dicũtur,
& ab æterno conue-
niunt quantum ad
illud: quia eſſentia,
virtus, operatio diui
na ab æterno eſt. Si
autem conſideretur
ipſa habitudo, tunc
per accidens de deo
dicuntur, quantum
ad hoc. Accidens au
tẽ dupliciter dicitur.
aut ſecundum, quòd nominat naturã accidentis condiuiſam
ſubſtantiæ, & ſic in deo nihil eſt accidens. aut ſecundum
D quod nominat aliquid per aliud cõueniens, ſicut dicimus, quòd
album ædificat per accidens: quia adiungitur ei quod per ſe eſt
cauſa ædificationis, ſcilicet ædificatori: & ſic per accidens con-
uenit deo referri ad aliud extra ſe. Non enim dicitur relatiue,
niſi q a aliud refertur ad ipſum, ſicut dicit philoſophus. 5. Met. Tex. 20.
qnia ſcibile eſt relatiuum, non quia ipſum referatur, ſed quia
aliud refertur ad ipſum. Nec tamen ſequitur, qnòd illa habitu
do quæ in deo deſignatur, alteri conueniat per ſe, ſed magis ra
ſpectus oppoſitus, quod eſt eſſe creaturam, vel eſſe ſeruum, vel
aliquid huiuſmodi.
¶ Ad tertium dicendum, quòd non poteſt proprie dici prædi-
catio per cauſam, niſi forte intelligatur, quòd huiuſmodi nomi
na prædicant habitudinem alicuius cauſę.
¶ Ad quartum patet reſponſio per id, quod ad ſecundum di-
ctum eſt: quia eodem modo prędicantur neceſſario quo per ſe,
& eodem modo contingenter, quo per accidens, non tamen ſe-
E quitur aliquid contingens in Deo eſſe.

ARTICVLVS II.

b Vtrum quæ dicuntur de Deo; ex tempore ſignificent diuinam eſſentiam.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd huiuſ-
modi nomina quæ de deo dicuntur ex tempore non ſigni
ficent diuinam eſſentiam. Eſſentia enim diuina eſt æterna. ſed
hæc non dicuntur de deo ab æterno. ergo non ſignificant diui-
nam eſſentiam.
¶ 2 Præt. Deus diciť ex tpe patientia nřa, & ſpes nřa & hmõi
ſed hmõi quia habent' imperfectionem annexam non poſſunt
cõuenire diuinæ eſſentię. ſicut dicitur, quòd diuina eſſentia eſt
charitas, de cui' intellectu nõ eſt aliqua iperfectio. ergo videtur
ꝙ oia quę de deo dicuntur ex tpe, ſignificent diuinã eſſentiã.
¶ 3 Prẹt.

ſia, certe vt tuus dominus eſſet vel meus, qui modo eſſe cępimus: ex tempore habnit. Quomodo ergo obtinebimus, nihil ſecundum accidēs dici Deum: *b*: niſi quia ipſius naturę nihil accidit quo mutetur? vt ea ſint accidentia relatiua, quæ cum G aliqua mutatione rerū, de quibus dicuntur accidunt, ſicut amicus relatiue dicitur. non enim amicus eſſe incipit, niſi cum amare cęperit. Fit ergo aliqua mutatio voluntatis, vt amicus dicatur. Nummus vero cum dicitur pręcium, relatiue dicitur, nec tamen mutatus eſt, cum eſſe cęperit prætium, nec cum dicitur pignus, & huiuſmodi. Si ergo nummus poteſt nulla ſui mutatione toties H dici relatiue, vt neque cum incipit dici, neque cum deſinit aliquid in eius natura, vel forma qua nummus eſt, mutationis fiat: quanto facilius de illa incommutabili Dei ſubſtantia debemus accipere, quòd ita dicatur relatiue aliquid ad creaturam, vt quàmuis temporaliter incipiat dici, non tamen ipſi ſubſtantiæ Dei accidiſſe aliquid intelligatur, ſed illi creaturæ ad quam dicitur? qualiter etiam refugium noſtrum dicitur. Refugium enim noſtrum dicitur Deus relatiue, ad nos enim refertur, & tūc refugium noſtrum fit, cum ad eum refugimus. Nunquid tunc fit aliquid in eius natura, quod antequam refugeremus ad eum nō erat? In nobis ergo fit aliqua mutatio, qui ad eum refugiendo, efficimur meliores. in illo autem nulla. Sic & pater noſter eſſe incipit, cum per eius gratiam regeneramur: qui dedit nobis poteſtatem filios Dei fieri. Subſtantia ergo noſtra mutatur in melius, cum filij eius efficimur. Similiter, & ille pater noſter eſſe incipit, ſed nulla ſui commutatione ſubſtantiæ. Quòd ergo temporaliter dici incipit Deus, quod antea non dicebatur, manifeſtum eſt relatiue dici, non tamen ſecundum accidens Dei, quòd aliquid ei acciderit, ſed plane ſecundum accidēs eius, ad quod dici aliquid Deus incipit relatiue. Ex his aperte oſtenditur, quòd quædam de Deo temporaliter dicūtur relatiue ad creaturas, ſine mutatione deitatis,

I

¶ 3 Præte. Diuina eſſentia eſt communis tribus perſonis: ſed quædam dicuntur de Deo ex tempore, quæ non conueniunt tribus perſonis, vt miſſus donatus, & huiuſmodi. ergo, non omnia ſignificant diuinam eſſentiam.

¶ 4 Item. Deus ex tempore dicitur homo: ſed homo ſignificat humanam naturam, quę in incarnatione, non eſt admiſta diuinæ naturæ: ſed remanſit ab ea diſtans. ergo videtur, quòd ea quæ dicuntur ex tempore, non ſignificent diuinam eſſentiam.

Contra, eſt quod Magiſtri dicunt, quòd omne nomen connotans effectum in creatura ſignificat diuinam eſſentiam: ſed ea, quæ ex tempore de Deo dicuntur: dicuntur in reſpectu ad creaturā, vt dictum eſt. ergo ſignificant diuinam eſſentiam.

Elicitur ex 2.c. de diui. no. Dio. Ar. antec.

¶ Præt. Dion. dicit 2.cap. de diui. nom. quòd omnem beneficam Dei nominationem, de quacunque diuinarum perſonarum dicatur in tota deitate, oportet in obſeruantiam accipi: ſed omnia, quæ dicunt habitudinem ad creaturā, nominant aliquod beneficium in creaturis. ergo ad totam trinitatem pertinēt ſine diſtinctione, & ſic idem quod prius.

Art. 1. iſtius quæſt.

Respondeo, Dicendum, quòd ſicut dictum eſt, nihil ex tempore de Deo dicitur, niſi quod importat habitudinem ad creaturam. Habitudo autem Dei ad creaturam poteſt deſignari dupliciter. Vel ſecundum quod creatura refertur in ipſum, ſicut in principium. Vel ſecundum quod creatura refertur in ipſum, vt in terminum. Si primo modo, hoc contingit dupliciter. Aut enim propria prædicatione prædicatur aliquid de Deo ex tempore, quod deſignat habitudinem principij, ad principiatum. Aut aliquid quod deſignat ipſum principiatum a Deo, ſicut quando eſt prædicatio per cauſam, vt cum dicitur. Deus eſt ſpes noſtra. Si primo modo, hoc contingit dupliciter. Aliquando enim nomen imponitur ad ſignificandum ipſam habitudinē: ſicut hoc nomen dominus, & huiuſmodi, quæ ſunt relatiua ſecundum eſſe, & alia dicta de Deo, ſunt quidem relatiua: quia etiam ſignificant ex primo ſuo intellectu habitudinē, quæ ſecundum rationem eſt in Deo: ſed ex conſequenti facit intellectum eſſentiæ, ſecundum quod talis habitudo fundatur in aliquo eſſentiali. Aliquando autem nomen imponitur ad ſignificandum illud, ſupra quod fundatur habitudo: ſicut hoc

D. 1099.

nomen ſcientia[d] qualitatem, quam conſequitur reſpectus quidam ad ſcibile. Vnde iſta talia, non ſunt relatiua, ſecundum eſſe, ſed ſolum ſecundum dici. Vnde iſta principaliter dant intelligere rem alterius prædicamenti, & ex conſequenti important relationem. Ita etiam in diuinis, vt patet in hoc nomine creator, quod imponitur ad ſignificandum diuinam actionem, quæ eſt ipſius eſſentiæ, quam conſequitur habitudo quædam ad creaturam, & iſta principaliter eſſentiam ſignificant, & ex conſequenti importāt reſpectum ad creaturam. Et ſimilis ratio eſt in illis, in quibus eſt prædicatio per cauſam: quia tales locutiones reſoluuntur in habitudines cauſæ, vt cum dicitur: Deus eſt patientia noſtra, ideſt, cauſa patientiæ noſtrę. & in omnibus iſtis, quæ dicuntur de Deo ex tempore, & important habitudinem principij ad principiatum, verum eſt, quòd conueniunt toti trinitati. Si autem conſideretur relatio creaturæ ad

F creatorem, vt ad terminum, poſſibile eſt, quòd talis relatio creaturæ, ſit ad aliquid eſſentiale, vel ad aliquid perſonale. Contingit autem hoc tripliciter. Aut ſecundum operationem, ſicut aliquis poteſt intelligere, vel nominare Deum, vel paternitatem. Vel ſecundum exemplaritatem, ſicut in creatione rerum eſt terminatio in ſimilitudinem eſſentialium attributorum. & in infuſione charitatis eſt terminatio in ſimilitudinem proceſſionis perſonalis ſpiritusſancti. Vel eſt terminatio ſecundū eſſe. & iſte modus eſt ſingularis in incarnatione, per quam humana natura aſſumpta eſt ad eſſe, & vnitatem diuinæ perſonæ, non autem ad vnitatem diuinæ naturæ. Sed iſta relatio, qua creatura refertur in Deum, vt ad terminum, includit ex conſequenti in ſe relationē, quæ eſt ad Deum, vt ad principiū. Vnde in omnibus, quæ dicuntur de Deo, ſecundū habitudinē ad creaturam, ex eo quòd creatura refertur in ipſum, vt terminum, conſiderandum eſt, quòd quātum ad habitudinem termini poſſunt tantum conuenire perſonæ: ſed ratio principij, quæ ibi includitur ex cōſequēti cōuenit toti trinitati. Vnde ſecūdum habitudinem vnam, poſſunt facere intellectū perſonæ, & ſecūdum aliam, faciunt intellectum eſſentiæ, ſicut patet cum dicitur incarnatus, hoc tantum filio competit, quia ad ſolam perſonam filij incarnatio terminata eſt, quam tamen tota trinitas fecit.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd huiuſmodi nomina conueniunt Deo ex tempore, ratione habitudinis importatæ, vel principaliter: vel ex conſequenti. Principaliter, vt cum dicitur Deus. Ex conſequenti, vt cum dicitur creator, & illa habitudo, non eſt in diuina eſſentia: nec aliqua res in Deo, ſed ſecundum eſſentiam, in qua fundatur talis habitudo: huiuſmodi conueniunt Deo ab æterno, quaſi habitualiter.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eſſentia Dei, non eſt patientia, vel ſpes, nec hoc ſignificatur, cum dicitur: Deus eſt ſpes noſtra: ſed ſignificatur circa diuinam eſſentiam habitudo cauſæ reſpectu talis effectus in nobis. vnde ſimile eſt de his, & de aliis.

K

¶ Ad tertium dicendum, quòd miſſus, incarnatus, & huiuſmodi, important duas habitudines, ſcilicet termini, & principij, quare vna, ſcilicet habitudo principij, conuenit toti trinitati. vnde dicimus, quòd tota trinitas mittitur, vel facit incarnationem, ſed altera conuenit alicui perſonæ determinatæ. propter quod huiuſmodi nomina, non de tota trinitate dicuntur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Deus dicitur eſſe homo, inquantum ſuppoſitum diuinę naturę, ſcilicet filius ſubſiſtit in humana natura, per vnionem. hæc autem vnio, relatio quædam eſt, realiter in creatura aſſumpta exiſtens. quæ quidem conſiderata ſecundum habitudinem ad terminum, ſic terminatur ad perſonam filij, in qua eſt facta vnio, ſed ſecundum habitudinem ad principium, ſic refertur ad totam trinitatem, quæ vnionem fecit.

ARTICVLVS III.

Vtrum habitudines deſignatæ, in nominibus dictis de Deo ex tempore, ſint realiter in Deo.

De pot. q. 7 ar. 10. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd habitudines deſignatæ in illis nominibus, realiter in Deo ſint. Nomen enim & ratio cui non ſubeſt aliquid in re, eſt vana vel falſa: ſed non vane, & falſo dicimus, & cogitamus Deum dominum, & creatorem. ergo huiuſmodi nomina habẽt relationes, quas ſignificãt reſpondentes ſibi realiter in Deo.

¶ 2 Præter. Illud, quod eſt ſecundum rationẽ tantum, ceſſante intellectu ratiocinante, non remanebit: ſed ſi nullus eſſet ratiocinans adhuc Deus eſſet dominus & creator. ergo huiuſmodi nomina ſignificant aliqd realiter in Deo exiſtens, & non ſecundum rationem tantum. (Dist. 18.)

¶ 3 Item. Omni relationi reſpondet ſuum correlatiuum, qđ ſibi opponitur: ſed cum dicimus creaturam ſeruire, importatur aliqua relatio in creatura realiter exiſtens. ergo oportet oppoſitam relationem alicubi ponere: ſed nõ eſt in creatura, quia tunc creatura eſſet domina ſuiipſius, & creator ſuiipſius, & oppoſiti reſpectus eſſent in eodem. ergo oportet, quòd in Deo realiter ponantur oppoſiti reſpectus, relationibus creaturæ ad Deum.

¶ 4 Præte. Illa relatiua in quibus, non eſt relatio ſecundum rem inuenimus eſſe ad aliquid ſecundum dici tantum, ſicut ſcibile, de quo dicit Philoſophus, quòd eſt relatum, quia aliud refertur ad ipſum: ſed de Deo dicuntur quædam relatiua, quæ ſunt ad aliquid, & ſecundum ſuum eſſe, vt dominus, rex, & huiuſmodi. ergo ſaltem illa aliquam relationem realem in Deo ſignificant. (5. meta. tex. 20.)

CONTRA. In Deo nihil eſt niſi æternum, quia quicquid eſt in Deo, Deus eſt: ſed huiuſmodi habitudines, non ſunt æternæ: propter quod hæc nomina ab æterno de Deo dicuntur. ergo non ſunt realiter in Deo.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſecundum Theologos, & Philoſophos, verum eſt communiter, quod relationes, quibus Deus ad creaturam refertur, non ſunt in Deo ſecundum rem, ſed ſecundum rationem tantum: quia intellectus noſter, non poteſt accipere aliquid relatiue ad alterum dici, niſi ipſum ſub oppoſita habitudine intelligat. Sciendum tamen eſt, quòd ratio in intellectu rerum tripliciter ſe habet. Quandoque enim apprehendit aliquid quòd eſt in re, ſecundum quod apprehenditur: vt quando apprehenditur forma lapidis. Quandoque vero apprehendit aliquid quod nullo modo in re eſt. vt quando quis imaginatur chimeram, vel aliquid huiuſmodi. Aliquando autem apprehendit, aliquid cui ſubeſt in re, natura quædam, non tamen ſecundum rationem qua apprehenditur, ſicut patet, quando apprehendit intentionem generis ſubſtantiæ, quæ in re eſt natura quædam non determinata ſecundum ſe ad hanc, vel ad illam ſpeciem, & huic naturæ apprehenſæ, ſecundum modum, quo eſt in intellectu apprehendente, qui ex omnibus accipit vnum quid commune in quibus inuenitur natura illa, attribuit rationem generis, quæ quidem ratio non eſt in re. Ita etiam eſt in huiuſmodi relationibus, quas intellectus noſter attribuit Deo. Inuenit enim in ipſo virtutem, & eſſentiam, & operationem, qua creatura producitur in ipſum relationem habens, & ideo eſſentiæ illi, vel operationi habitudinem attribuit, & ſecundum quod intelligit, nomina relatiua imponit.

VNDE patet reſponſio ad primum, quia intellectus noſter neque caſſus, neque vanus eſt, quia habet aliquid reſpondens in re, quàmuis non ſecundum modum, quo eſt in ratione: ſicut etiam intellectus mathematicorum non eſt falſus, neque vanus eſt, quàmuis nulla linea ſit abſtracta a materia in re, ſicut ipſi conſiderant. vnde dicit Philoſophus ſecundo phyſico. abſtrahentium, non eſt mendacium. (Tex. 18.)

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd etiam ſi nullus intellectus eſſet, adhuc in Deo eſſet, vnde vere dominus, & dici, & intelligi poſſet, ſcilicet potentia coercendi ſubditos: ſed non diceretur, vel intelligeretur dominus ſecundum actum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd relatiuorũ inuenitur triplex diuerſitas. Quædam ſunt, quorum vtrunque importat relationem, non in re exiſtentem, ſed in ratione tantum: ſicut quãdo ens refertur, ad non ens: vel relatio ad relationem, vel aliquid huiuſmodi, vt ſupra dictũ eſt. (Dis. 26. q. 2 ar. 1.) Quædam vero, quorũ vtrũque relationem realem importat, ſicut pater, & filius. Quędam vero quorum alterum importat relationem realem, & alterum relationem rationis tantum, ſicut ſcientia, & ſcibile. Et huiuſmodi diuerſitatis ratio eſt, quia illud, ſupra quod fundatur relatio, quandoque inuenitur in altero tantum, & quandoque in vtroque, vt patet, quod relatio ſcientiæ ad ſcibile, fundatur ſupra apprehenſionem, ſecundum eſſe ſpirituale. hoc autem eſſe ſpirituale, in quo fundatur relatio ſcientię eſt tantum in ſciente, & non in ſcibili, quia ibi eſt forma rei ſecundum eſſe naturale. & ideo relatio realis eſt in ſcientia, non in ſcibili. E contrario eſt de amante, & amato, quia relatio amoris, fundatur ſuper appetitum boni: bonum autem non eſt aliquid exiſtens tantum in anima, ſed etiam in rebus. vnde dicit Philoſophus ſexto metaphyſic. quòd bonum, & malum ſunt in rebus, verum & falſum in anima. (Tex. 8.) & ideo dicit Auic. quòd in amante, & amato, in vtroque relatiuorum eſt inuenire diſpoſitionem, per quam refertur ad alterum, non in ſciente, & ſcibili, & ideo vtrobique relatio realis eſt. (Tract. 3. Meta. c. 10.) Sic etiam & æqualitas, quæ immediate fundatur ſupra quantitatem, quæ in vtroque eſt. Et quia omnes relationes creaturę ad Deum fundantur ſupra modum, quo accipiunt a Deo, qui in Deo, non eſt, quia non conſequuntur perfectum modum, ſecundum quẽ Deus in eis operatur: ideo relationibus, quæ ſunt in creatura, non reſpondet aliqua relatio in Deo realiter, ſed relationi, quam filius accipit a patre, reſpondet aliqua relatio in patre, quia ſecundum vnum, & eundem modum, & eandem rationem pater dat, & filius accipit naturam diuinam.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illud non facit ad propoſitum, quia de vtriſque relatiuis inueniuntur aliqua, quæ importantrelationem realem, & quæ important relationem rationis, ſicut idem importat relationem rationis, quàmuis ſit relatiuum ſecundum eſſe, & ſcientia importat relationem realem, quàmuis ſit relatiuum ſecundum dici.

ſed non ſine mutatione creaturæ: & ita accidens eſt in creatura, non in creatore, & appellatio qua creatura dicitur relatiue ad creatorem, relatiua eſt; & relationem notat, quæ eſt in ipſa creatura. Appellatio vero illa, qua creator relatiue dicitur ad creaturam; relatiua quidem eſt: ſed nullam notat relationem, quę fit in creatore.

Hic ſoluitur quæſtio, qua quærebatur, vtrum ſpirituſſanctus dicatur datum relatiue ad ſe, cum ipſe det ſe.

HIc poteſt ſolui, quæſtio ſuperius propoſita: vbi quærabatur, cum ſpirituſſanctus datum dicatur, vel donatum. Quod autem datur, refertur ad eum, qui dat, & ad illum cui datur, & cum ſpirituſſanctus det ſeipſum, vtrum ad ſeipſum relatiue dicatur, cum dicitur dari, vel donari? Cui quæſtioni reſpondentes: dicimus ſpiritum ſanctum dici datum, vel donatum relatiue. & ad dantem, & ad illum cui datur. Dans autem ſiue donator, eſt pater cũ filio, & ſpiritu ſancto. nec tamen dicimus ſpiritum ſanctum referri ad ſe; ſed appellatio dari vel donari refertur ad dantem, & ad recipientem, quia non poteſt aliquid dici datum niſi ab aliquo, & alicui detur. Cum autem ſpirituſſanctus dari a ſe, vel datus a ſe dicitur; relatiue quidem dicitur ad illum cui datur, & eſt appellatio relatiua, & in illo cui datur mutatio fit; non in dante.

EXPOSITIO TEXTVS.

AD QVOD dici poteſt &c.] Intentio ſolutionis eſt, quòd Deus cępit eſſe dominus temporis, quando cępit eſſe tempus. vnde ſicut tempus non cępit eſſe in tempore, vel ex tempore, ita nec Deus dicitur dominus temporis ex tempore, vel in tempore. Et dicit in tempore, vt deſignet habitudinem menſuræ, quia ſicut locatum eſt in loco, vt in menſurante, ita & in tempore. Ex tempore vero dicit, inquantum tempus eſt menſura includens ſuum menſuratum. vnde oportet, quòd ad vtranque partem excedat. & ideo quę ſemper ſunt, inquantum ſemper ſunt, non menſurantur tempore, ſed quæ quandoque ſunt, vt dicit Philoſophus

Tex. 114 Philoſophus quarto phyſico. Et ideo quæ menſurantur tempore, ſunt ex tempore, quia tempus præcedit ipſa. Tempus autem non menſuratur tempore, ſicut nec locus loco, & ideo tempus, nec in tempore incipit, nec ex tempore: ſed aliorum quæ incipiunt in tempore, vel ex tempore eſt Deus, dominus in tempore, vel ex tempore, & aliqua talia ſunt, ſicut hoc, & illud generatum: quamuis etiam vniuerſum ſemper fuiſſet, vt quidam Philoſophi poſuerunt. (De Ariſt. intelligere vť 8. Phyſico. tex. 4.) Vnde hoc quærere, non pertinet ad propoſitum, quia vtrū verum ſi, habetur propoſitum, quòd Deus eſt domin⁹ ex tempore, ad minus aliquorum. {Hic poteſt ſolui &c.} Magiſter hanc quæſtionem mouerat. diſt. 33. & ſoluit hic per ea, quæ dicta ſunt, quia huiuſmodi nomina, quę dicuntur de Deo ex tempore, important relationes, non reales in Deo exiſtentes: ſed ſecūdum rationem, & nomen. († de ſynodia in princ.) Et ideo cum ſpirituſſanctus dicitur dari a ſe in creatura, eſt relatio realis, quæ refertur ad totam trinitatem vt ad principium, & ad ſpiritumſanctum vt ad terminum, per modum exemplaritatis: ſed in ſpirituſancto nō eſt relatio, niſi ſecundum rationem, & non eſt inconueniens, quòd tali ratione, aliquid ad ſeipſam referatur, vt cum dicitur, idem eidem idem.

DISTIN. XXXI.

A

Quomodo dicatur filius æqualis patri, an ſecundum ſubſtantiam, an ſecundum relationem, ita, & ſimilis.

Praeterea conſiderari oportet, cum tres perſonæ coæquales ſibi ſint, vtrum relatiue hoc dicatur, an ſecundum ſubſtantiam, & ſi relatiue, vtrū ſecundum relationem, an ſecūdum eſſentiam, cōſiderenda ſit æqualitas. Deinde quid ſit ipſa ęqualitas. Ad quod dicim⁹: quia ſicut ſimile nihil ſibi eſt. (ſimilitudo enim vt ait † Hila. ſibiipſi non eſt,) ita & ęquale aliquid ſibi non dicitur, ac per hoc ſicut ſimile, ita & æquale, relatiue dicitur. Dicitur ergo relatiue filius æqualis patri, & vtrique ſpirituſſanctus. Eſt tamen equalis patri filius, & vtrique ſpirituſſanct⁹ propter ſummam ſimplicitatem eſſentiæ, & vnitatem. Aequalis eſt ergo filius patri ſecundum ſubſtantiam, & non ſecundum relationem. Vnde Auguſt. in quinto libro † de Trinitate ait. Quærimus, ſecundum quid æqualis ſit patri filius: non ſecundum hoc quòd ad patrem dicitur filius, ęqualis eſt patri. Reſtat ergo vt ſecundum id æqualis ſit, G quod ad ſe dicitur: quicquid autem ad ſe dicitur, ſecundum ſubſtantiam dicitur. Reſtat ergo vt ſecundum ſubſtantiam ſit æqualis. eadem ergo eſt vtriuſque ſubſtantia. Item † in libro ſexto. Satis eſt videre nullo modo filium æqualem eſſe patri, ſi in aliquo, ſcilicet (quod pertineat ad ſignificandum ei⁹ ſubſtantiam) inæqualis inuenitur. In omnibus ergo æqualis eſt patri filius, & eſt eiuſdem H ſubſtantię. Aequalis eſt etiam ſpirituſſanctus, & in omnibus æqualis, propter ſummam ſimplicitatem illius ſubſtantię. Ex his perſpicuum ſit, quòd ſecundum ſubſtātiam, filius eſt equalis patri, & vtrique ſpirituſſanctus, & appellatio tantum relatiua eſt. Aequalitas ergo patris & filij. non eſt relatio, vel notio; ſed naturalis vnitas, & identitas.

(† 5. de Trin. c. 6. to. 3.) († Cap. 4.)

DISTINCTIO XXXI.

DIVISIO TEXTVS.

Poſtquam determinauit de propriis perſonarum. Hic determinat de appropriatis ipſarum. Et diuiditur in partes duas. In prima, determinat appropriata perſonarum. In ſecunda, inquirit quomodo ſecundum illa appropriata, diuinæ perſonæ adinuicem comparentur. 32. diſtinctio. {Hic oritur quæſtio.} Prima in duas. In prima determinat ſignificationes quorundam nominum, quæ perſonis diuinis appropriantur. In ſecunda, proſequitur diuerſas ſanctorum appropriationes. ibi {Non eſt prætermittendum.} Circa primum tria facit. Primo, inquirit de ſignificatione huius nominis æqualitas. Secundo, de ſimili, & ſimilitudine. ibi {Hoc idem etiam dicimus.} Tertio, ex dictis approbat quorundam ſententiam. ibi {Vnde quibuſdam &cæt.} {Non eſt prætermittendum.} Hic ponit appropriata perſonarum. Et diuiditur in partes duas. In prima ponit appropriationem Hila. In ſecunda appropriationem Auguſt. ibi {Illud etiam ſciri.} Circa primum duo facit. Primo, ponit appropriationem Hyla. cum expoſitione Auguſt. Secundo, Magiſter remouet quædam dubia circa expoſitionem Auguſt. ibi {Non enim ſecundum præmiſſam &c.} {Vel etiam ſciri oportet.} Hic ponit appropriationem Augul. Et circa hoc duo facit. Primo, narrat appropriationem. Secundo, inquirit appropriationis rationem. ibi {Sed plures innuet.} Et circa hoc facit tria. Primo, oſtendit quare patri appropriatur vnitas. Secundo, quare filio æqualitas. ibi {Nunc E videamus.} Tertio, quare ſpirituiſancto connexio, ibi {Quod autem in ſpirituiſancto.} Circa primum duo facit. Primo, quærit, quare vnitas patri appropriatur. Secundo, qualiter vnitas in diuinis prædicetur in neutro, vel in maſculino genere. ibi {Hic dici oportet &cæt.}

QVAEST. I.

A

Hic quatuor quæruntur.

Primo. De æqualitate.

Secundo. De appropriatione in communi.

Tertio. De ratione appropriationis Hilar.

Quarto. De appropriatione Aug.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum æqualitas ponat aliquid in diuinis.

Circa primum, ſuppoſitis his quæ ſupra de æqualitate dicta ſūt. 19. diſtin. quæritur vtrum ęqualitas in diuinis aliquid ponat, & videtur quòd ſic. Quicquid enim eſt in Deo, & in creaturis, nobilius eſt in Deo, quàm in creaturis: ſed æqualitas, & ſimilitudo in creatura aliquid ponunt: ergo & in Deo. (q. 1. art. 1.)

I ¶ 2 Præte. Arrius damnatus eſt, quia æqualitatem perſonarum negauit. Non autem fuiſſet hæreticus, niſi aliquid negaſſet, quod in Deo eſt. ergo ęqualitas in diuinis aliquid poſitiue prædicat.

¶ 3 Item. Aequalitas videtur eſſe vna eſſentia in tribus perſonis indifferens, vt in litera dicitur: ſed eſſentia indifferens, aliquid poſitiue eſt in Deo. ergo videtur quòd & æqualitas.

¶ 4 Prętere. Aequalitas eſt relatio quædam: ſed relatio aliquid poſitiue prædicat, & non priuatiue. ergo videtur, quòd ęqualitas aliquid poſitiue prædicet.

Contra. eſt quod a Magiſtro in litera dicitur. Tex. 16.

¶ 2 Præt. Philoſophus dicit in quinto Metaphyſic. quòd æquale opponitur magno, & paruo, ſicut duæ priuationes. vnde etiam per priuationem æquale diffinitur: ſed priuatio nihil poſitiue prædicat. ergo nec æqualitas.

Respondeo, Dicendum, quòd æqualitas eſt relatio K quædam, fundata ſupra vnitatem quantitatis, & in diuinis fundata ſupra vnitatem eſſentiæ, prout ſignificatur nomine quantitatis virtualis, vt cum dicitur magnitudo, vel æternitas, vel potentia. vnde de ęqualitate dupliciter conuenit loqui. Aut quantum ad vnitatem quantitatis; quæ eſt cauſa ipſius. Aut quantum ad relationem conſequentem. Si quantum ad vnitatem quantitatis ſupra quam fundatur talis relatio, ſic ratio eius conſiſtit in priuatione, ſicut & ratio vnitatis, vt ſupra dictum eſt, & ideò dicit Philoſophus, quòd æquale opponitur priuatiue magno & paruo: ſicut vnum multo, & idem in litera innuitur. Si autem conſideretur æqualitas quantum ad relationem: ſic æqualitas in creaturis aliquid realiter ponit in vtroque extremorum, ſed in diuinis perſonis nihil, niſi ſecundum rōnem. Cuius ratio eſt: quia ſi poneret aliquam relationem realem in perſonis, aut hoc eſſet ex parte eſſentię, quæ cōmunis eſt, aut ex parte relationum quibus diſtinguuntur. Non autem habet ex parte eſſentię quòd ſit relatio realis; quia eſſentia eſt vna & eadem numero, & idem ad ſeipſum non refertur aliqua relatione

(Diſt. 24. q. 1. art. 3.) (5. Metaph. tex. 6.)

Diſt. 26. q.2.ar.1. tione reali, vt ſupra dictum eſt. Nec etiam ex parte perſonarum relationibus conſtitutarum, quia relatio non refertur per aliquam relationem realem mediam, quia ſic eſſet abire in infinitum. Et ideo dico cum Magiſtro, quòd æqualitas non ponit niſi relationem ſecundum nomen, val ſecundum rationem cũ de Deo dicitur: ſed verum eſt, quòd aliquid ponit, ſcilicet vnitatem eſſentiæ, non quòd ſit de intellectu eius: ſed quòd præſupponitur ad intellectum ipſius, ſicut eſt in priuatiuis, & in illis, quæ dicuntur de Deo ex tempore.

¶ Ad primvm igitur dicendum, quòd ex parte vnitatis vniuerſaliter ſumptæ, ſecundum quod vnũ conuertitur cum ente, nec in Deo, nec in creatura æqualitas, aliquid poſitiue prædicat: ſicut nec vnitas, vt ſupra dictum eſt. Diſt. 24. q.1.ar.3. Sed quia in creaturis ſuppoſita æqualitatis ſunt abſoluta, ideo referuntur adinuicem per relationem realem mediam, quod in diuinis non competit.

¶ Ad ſecundum dicendũ, quod quàmuis æqualitas ſit ſecundum rationem, relatio tamen habet aliquid in re reſpõdens, ratione cuius dicitur hæreticus, qui æqualitatẽ negat, ſicut & qui negaret Deum eſſe dominum, quamuis illa relatio, nihil ſecundum rem ponat in Deo. † 2. de Tri. in prin.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut in creaturis, æqualitas non eſt vna quantitas plurium: ſed relatio includens talem vnitatem, ita in diuinis, æqualitas non eſt vna eſſentia, ſed relatio ſecundum intellectum, conſequens eſſentiæ vnitatem. †Cap. 10.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illa relatio non poteſt eſſe realiter in Deo, & ideo non ſequitur, quòd aliquid ponat ex hoc, quod relatiue dicitur.

Articvlvs II.

b Vtrum attributa eſſentialia huiuſmodi debeant appropriari diuinis perſonis. 1.q.39.ar.7

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur, quòd huiuſmodi eſſentialia attributa, perſonis diuinis appropriari non debeant. Quod enim pluribus commune eſt, nulli eorum debet appropriari: ſed omnia attributa ſunt communia tribus perſonis. ergo &c.

¶ 2 Præt. De ſimilibus idem eſt iudicium: ſed omnia hic attributa ſignificant eſſentiam communem. ergo videtur, quòd omnia debeant appropriari vel nullum, & quòd omnia vni perſonæ approprietur.

Hic quomodo dicatur ſimilis, & quid ſit ſimilitudo.

Hoc idem etiam dicimus de ſimili, & ſimilitudine. Cum enim dicitur filius ſimilis patri; relatiue quidem dicitur: ſed ſimilis eſt patri propter vnitatem eſſentiæ. Eſt ergo appellatio tantum relatiua. B Similitudo vero ẽ indifferẽs eſſentia .i. Vnde quibuſdam non indocte videtur, nomine æqualitatis, vel ſimilitudinis, non aliquid poni, ſed remoueri, vt ea ratione dicatur fili' æqualis patri, quia nec maior eſt eo, nec minor, & hoc propter vnitatem eſſentiæ. Ita & ſimilis dicitur, quia nec diuerſus, nec alienus, nec in aliquo diſſimilis: & hoc propter eſſentiæ ſimplicitatem. C Nõ ergo ſecundum quod filius eſt genitus a patre, æqualis vel inæqualis eſt patri, nec ſimilis vel diſſimilis, ſed æqualis, & ſimilis, ſecundum ſubſtantiam.

De ſententia ſancti Hilarij, qua in trinitate perſonarum, propria oſtendit.

B

Non eſt igitur hic prætermittendum, quòd vir illuſtris Hila. D proprietates perſonarum aſsignãs a: dicit in patre eſſe æternitatẽ; ſpeciem in imagine, vſum in munere. Quæ tantæ difficultatis ſunt verba, vt in eorum intelligentia, atque explanatione vehementer laborauerit Augu. † vt ipſe oſtendit in libro ſexto de Trinit. ita dicens. Quidam cum vellet breuisſime ſingularum in trinitate perſonarum inſinuate propria: Aeternitas eſt, inquit, in patre, ſpecies in imagine, vſus in munere. Et quia non mediocris auctoritatis in tractatione ſcripturarum, & aſſertione fidei, vir extitit. Hæc enim Hilar. in libris ſuis poſuit. B horum verborum, ideſt, patris, & imaginis, & muneris, æternitatis, ſpeciei, & vſus, abditam ſcrutatus intelligentiam quantum valeo, non eum ſecutum arbitror in æternitatis vocabulo, niſi quòd pater non habet patrem de quo ſit: filius autem de patre eſt vt ſit, atque vt illi coæternus ſit. Imago enim ſi perfecte implet illud cuius imago eſt, ipſa coæquatur ei: non illud imagini ſuæ, in qua C imagine ſpeciem nominauit. Credo propter pulchritudinẽ, vbi tanta eſt congruentia, & prima æqualitas, & prima ſimilitudo, nulla in re diſſidens, & nullo modo inæqualis, & nulla ex parte diſſimilis, ſed ad identitatem reſpondens ei, cuius imago eſt, vbi eſt prima, & ſumma vita, cui non eſt aliud viuere, & aliud eſſe; ſed idem & primus ac ſummus intellect', cui non eſt aliud viuere, & aliud D intelligere, ſed idẽ hoc eſt vnũ, tanquam verbum perfectum, cui non deſit aliquid, & ars quædam omnipotentis, & ſapientis Dei, plena omnium rationum viuentium incommutabilium, & omnes vnum in ea, ſicut ipſa vnum de vno, cum quo vnum, ibi nouit omnia Deus, quæ fecit per ipſam.

A ¶ 3 Item. Appropriatum ſecundum rationem ſequitur proprium, quia proprium cadit in ratione appropriati: ſed attributa eſſentialia non ſequuntur propria ſecundum intellectum: quia poſſunt intelligi, proprijs non intellectis, ſicut eſt apud infideles. ergo non debent dici appropriata.

¶ 4 Præter. Nihil eſt faciendum a nobis, quod poſſit in errorem fidei vergere: ſed ſi aliquid cõmune approprietur vni, poteſt vergere in errorem fidei: vt credatur, aut tãtum illi, aut magis illi perſonæ conuenire. ergo non debemus attributa eſſentialia perſonis appropriare.

Contra, eſt auctoritas Hilar. & Aug. in litera.

¶ Præt. Proceſſiones perſonarum diſtinguuntur, & nominantur, ſecundũ diuerſas rationes attributorum, in quantum dicimus, quòd ſpiritusſanctus procedit per modũ voluntatis, & filius per modum naturæ. ergo vnum attributum, cui competit ratio proceſſionis perſonæ, poteſt illi perſonæ appropriari.

Respondeo, Dicendum, quòd de appropriatione dupliciter conuenit loqui. Aut ex parte noſtra: aut ex parte ipſius rei, & vtrobique inuenitur cõuenientia. Quamuis enim attributa eſſentialia communia ſint tribus, tamen vnum ſecundũ rationem ſuam, magis habet ſimilitudinem ad proprium vnius perſonæ, quàm alterius. vnde illi perſonæ appropriari poteſt conuenienter, verbi gratia, Potentia habet in ratione ſua principiũ, & ideo appropriatur patri, qui eſt principium non de principio, & ſapientia filio, qui procedit vt verbum, & bonitas ſpirituiſancto, qui procedit vt amor, cuius obiectum eſt bonum, & ita ſimilitudo appropriati ad proprium perſonæ, facit conuenientiam appro- E priationis ex parte rei, quæ eſſet etiam ſi nos non eſſemus: ſed ex parte noſtra facit conuenientiam vtilitas conſequens. Inuenitur enim diſtinctio, & ordo in attributis diuinis, & in perſonis: ſed differenter, quia in perſonis eſt diſtinctio, & ordo realis, ſed in attributis, ſecundum rationem. Vnde, quàmuis per attributa non poſſimus ſufficienter deuenire in propria perſonarum, tamen inſpicimus in appropriatis aliquam ſimilitudinem perſonarum, & ita valet talis appropriatio ad aliquam fidei manifeſtationem, quàmuis imperfectam, ſicut etiam ex veſtigio, & imagine, ſumitur aliqua via perſuaſiua ad manifeſtationem perſonarum.

¶ Ad primvm igitur dicendum, quòd ex hoc, quòd conuenit omnibus aliquod attributum, probatur ſufficienter, quod non ſit proprium vnius perſonæ, non tamen quòd non ſit perſonæ appropriatum, quia hæc præpoſitio ad, quæ venit ad compoſitionem vocabuli, notat acceſſum cum quadam diſtantia.

vnd

Lib. 1. retract. c. 26. tom. 1. vnde ſecundum Auguſt. homo, qui ita imitatur Deum, quòd ſemper inuenitur diſtantia ſimilitudinis, dicitur imago, & ad imaginem: filios autem qui imitatur patrem ſine aliqua diſſimilitudine dicitur imago, & non ad imaginem, & propter hoc quia huiuſmodi attributa accedunt: per ſimilitudinem ad rationem propriorum, & diſtant per communitatem, rectè appropriata dicuntur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quis omnia attributa eſſentialia ſint vnum re, tamen differunt ratione, & ſecũdum rationem ſuam habent ſimilitudinem, vel ad originem perſonarum, vt potentia, quæ eſt principium productionis, vel ad determinatũ modum originis, vt bonitas, ad proceſſionem amoris, & ad proceſſionem verbi, ſapientia, & ita diuerſis perſonis poſſunt iſta appropriari: ſed eſſentia de ratione ſua, neque originem, neque aliquid ad modum originis pertinens dicit. & ideo non appropriatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd appropriatum poteſt ſumi dupliciter: aut materialiter, ideſt, id qđ appropriatum eſt, & ſic illud attributum non ſequitur rationem proprij: aut formaliter, ideſt, inquãtum appropriatum eſt, & ſic in ratione ſua propria, proprij rationem includit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd appropriando attributa eſſentialia determinatis perſonis, non excludimus alias perſonas, nec gradum participationis conſtituimus; ſed tantum oſtendimus ſimilitudinem in ratione appropriati ad proprium perſonæ: & ex hoc non ſequitur error &c.

Hic de ſpiritusſancto, quare vſus dicatur.

Est autem ineffabilis quidam complexus patris, & imaginis, qui non eſt ſine perfruitione, ſine charitate, ſine gaudio. Illa ergo dilectio, delectatio, fœlicitas, vel beatitudo, ſi tamen aliqua humana voce digne dicitur: vſus ab illo appellata eſt breuiter. Et eſt in trinitate ſpiritusſanctus, non genitus, ſed genitoris genitique ſuauitas, ingeniti largitate, atque vbertate perfundens omnes creaturas ꝓ captu earum. Itaque illa tria; & a ſeinuicem determinari videntur, & in ſe infinita ſunt. Qui videt hoc, vel ex parte, vel per ſpeculum in enigmate, gaudeat cognoſcens Deum, & gratias agat. Qui vero non videt, tendat per pietatem fidei ad videndum, non per cęcitatē ad calumniandum, quoniam vnus eſt Deus, ſed tamen trinitas. Ecce habes qualiter verba Hilarij præmiſſa accipienda ſint, licet tantæ ſint profunditatis, vt etiã adhibita expoſitione, vix aliquatenus ea intelligere valeat humanus ſenſus, cum & ipſa eorum explanatio, quã hic Aug. edidit, plurimum in ſe habeat difficultatis, & ambiguitatis.

Quòd ſecundum hanc expoſitionem, non diſtinguuntur ibi proprietates perſonarum tres.

G Non enim ſecundum præmiſſam expoſitionē diſtinguuntur hic tres illæ proprietates, ſuperius aſſignatæ: ſed ipſæ hypoſtaſes diſtinctę abinuicem monſtrãtur. Aeternitatis tamen nomine eadem videtur deſignata proprietas, quam notat hoc nomen ingenitus. Sed videamus, quid ſit quod ait. Imago ſi perfecte implet, cuius imago eſt, ipſa coæquatur ei, non illud ſuę imagini. Videtur enim dicere, ꝙ filius, qui eſt imago patris, patri coęquatur, non pater filio, H cum & filius dicatur ęqualis patri in ſcriptura, & pater filio, ſed filius hoc habet a patre, vt ſit ei æqualis, pater autem non habet a filio, & tamen filius plene ac perfecte æqualis eſt patri, ideſt, imago ei⁹ cui⁹ eſt imago.

QVAESTIO II.

B

Circa tertium duo quæruntur.

Primo. De ratione appropriationis Hilarij.

Secundo. De expoſitione Auguſt. quantum ad hoc quod dicit, ꝙ imago coæquatur ei cuius eſt imago, & non econuerſo, vtrum in diuinis ſit mutua æqualitas, ſed hoc ſupra 19. diſtinct. habitum eſt.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Hilar. conuenienter appropriet æternitatem patri, ſpeciem filio, vſum ſpirituiſancto.

6. de trin. c. 10. & habetur in tex. Ad primum ſic proceditur. Videtur, quòd appropriatio Hilar. ſit incompetens, quia ſecundum Auguſt. huiuſmodi appropriationes ſiunt ad excludendum errorem, & ideo patri attribuitur potentia, ne infirmus credatur, ſicut patres apud nos propter ſenectutem &c. ſed circa æternitatem patris nullus errauit ſicut circa æternitatem filij, vt Arrius. ergo ęternitas magis eſſet appropriãda filio, quàm patri.

¶ 2 Præte. Secundum æquiuoca non attenditur aliqua ſimilitudo: ſed æternitas priuat principium durationis, innaſcibilitas autem priuat principium originis. cum igitur appropriationes fiant ſecundum ſimilitudinem ad propria, videtur, quòd patri non ſit attribuenda ęternitas, quia eſt innaſcibilis. Si dicas, quòd æternitas appropriatur patri, quia importat ex cõſequenti proprietatem patris, ſcilicet innaſcibilitatē, quamuis principaliter ſignificet diuinã eſſentiam.

3 Contra. Quandocunque notionale additur eſſentiali, non poteſt totum prædicari de perſona cui non cõuenit illa notio. Sicut Deus genitus, non prędicatur de patre. Si igitur ęternitas aliquo modo, in intellectu ſuo includeret innaſcibilitatem nullo modo filio conueniret, quod eſt Arrianæ impietatis. †dist. 26. 27. & 28.

¶ 4 Item ſecundum Dioni. quarto cap. de diui. nom. pulchrum & bonum ſe conſequuntur. vnde videtur, quòd omnia pulchrum & bonum appetunt. vnde ſecundum nomē in Græco etiam ꝓpinqua ſunt, quia bonũ dicitur, calòs pulchrũ callos: ſed bonitas non appropriatur filio, ſed ſpirituiſancto. ergo nec ſpecies, vel pulchritudo. † Augu. vbi ſupra. καλός.

¶ 5 Præt. Vti eſt referre aliquid ad obtinendum, hoc quo fruendum eſt: ſed ſpiritusſanctus eſt ipſum fruibile, & non refertur ad aliud ſicut ad finem. ergo vſus non debet ſibi appropriari.

Respondeo, Dicendum, quòd in appropriatione Hilar. ponuntur tria propria nomina perſonarum, ſcilicet pater, Dist. 18. q. 1. ar. 2.
I imago, munus, vel donum, & hoc patet ex prædictis, & ponuntur tria appropriata, ſcilicet ęternitas, quam dicit eſſe in patre ſicut appropriata ſibi, & ſpecies, ideſt, pulchritudo, quam dicit eſſe in imagine, ideſt, in filio, qui proprie imago eſt, vt ſupra habitum eſt, & vſus, quem dicit eſſe in munere, ſcilicet in ſpiritusſancto, qui donum eſt. Dist. 28. q. 2. ar. 3. Ratio autem huiuſmodi appropriationis hęc eſt. Aeternitas enim in ratione ſua habet duo, ſcilicet quòd ſit principium omnis durationis, inquantum eſt prima menſura: vnde ab ipſa fluit, & æuum, & tempus, & ſic habet ſimilitudinem ad propria patris, quæ conueniunt ſibi, inquantum ipſe eſt principium, vel per generationem, vel per ſpirationem, ſcilicet ad paternitatem, & communem ſpirationem. Habet etiam in ratione ſua priuationem principij, & in hoc conuenit cum proprietate patris, quæ competit ſibi ſecundum quod eſt auctor, vel non de principio, ſcilicet innaſcibilitatem. Ad rationem autem pulchritudinis duo concurK runt, ſecundum Dionyſ. quarto cap. de diui. nomi. ſcilicet conſonantia, & claritas. Dicit enim quòd Deus eſt cauſa omnis pulchritudinis, inquantum eſt cauſa conſonantiæ, & claritatis, ſicut dicimus homines pulchros, qui habent membra proportionata, & ſplendentem colorem. His duobus addit tertium Philoſophus. 4. Ethic. vbi dicit, quòd pulchritudo, non eſt niſi in magno corpore. vnde parui homines poſſunt dici commenſurati, & formoſi, ſed non pulchri. Cap. 6. Et ſecundum hæc tria, pulchritudo conuenit cum propriis filij inquantum enim filius eſt imago perfecta patris, ſic eſt ibi conſonantia perfecta: eſt enim æqualis, & ſimilis ſine inæqualitate, & diſſimilitudine, & hoc tangit Auguſt. vbi dicit. Vbi eſt tanta conuenientia, id eſt maxima &c. Li. 6. de tri. c. 10. to. 3. Inquantum vero eſt filius verus, habet perfectam

A ctam naturam patris ; etiam ita habet magnitudinem, quæ conſiſtit in perfectione diuinæ naturę, vt ſupra dictum eſt, Vnde dicit Aug. ꝙ ibi eſt perfecta, & ſumma vita &c. Sed inquantũ eſt verbũ perfectum patris, habet claritatem, quę irradiat ſuper omnia, & in quo omnia reſplendent. Vnde dicit Auguſt. ꝙ eſt tanquam verbũ perfectum &c. poteſt ēt totum accipi ex verbis Augu. ſecundum rationē conſonātiæ, quæ triplex in eo conſiderari pōt. i. cōſonātia ipſius ad patrem, cui potentia ē ęqualis, & ſimilis: & hoc tangit Auguſt. vbi dicit. {Prima ęqualitas &c.}

Diſt. 19. q. 2. ar. 2.

†Vbi ſup.

¶ Item. Conſonantia ſui ad ſeipſum, inquantum omnia attributa in eo non differunt: ſed vnum ſunt: & hoc tangit vbi dicit. {Cui non eſt aliud vi. &c.}

¶ Item. Conſonantia ad res creatas: quarum rationes in eo ſunt, & vnũ ſunt in eo, ſicut ipſe eſt vnum cum patre, & hoc tangit. ibi {Et oēs vnum in eo &c.}

Vſus etiam de ratione ſua duo habet. Primo, ꝙ eſt aſſumptum in facultatem voluntatis, & ſic conuenit ſpirituiſancto, inquantum eſt amor, & hoc tangit Augu. cum dicit. {Quod illa delectatio filij &c.} Habet etiam aliud, quod eſt ordinatum ad alterum, & iſte etiam ordo competit ſpirituiſancto, inquantum ipſe amor, qui eſt ſpiritusſanctus, non tantum eſt in filio, ſed redundat in omnes creaturas, ſecundum quod competit ſibi nomen doni, & hoc tangit Aug. cum dicit. {Ingeniti largi &c.}

In cor. ar.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd vna & principalis ratio eſt appropriationis, ſcilicet ſimilitudo ad proprium, vt dictum eſt; ſed poſſunt eſſe multæ conſequentes vtilitates: quarum vnam Auguſt. tangit. vnde ex hoc non poteſt concludi, quòd aliquid debeat appropriari patri, vel filio niſi aſſit ratio principalis.

D ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in æquiuocis, quæ per fortunam ſunt, & caſum, vt canis, non attenditur ſimilitudo aliqua, ſed in ęquiuocis, quæ dicuntur per reſpectum ad vnum principium, attenditur aliqua ſimilitudo analogiæ, vel proportionis, & talis eſt multiplicitas huius nominis principium. vnde etiam Philoſophus. 5. metaph. docet reducere omnia huiuſmodi ad vnum primum principium.

Tex. 3.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio illa, non valet.

¶ Ad quartum dicendum, quòd pulchritudo, non habet rationem appetibilis, niſi inquantum induit rationem boni. ſic enim & verum appetibile eſt: ſed ſecundum rationem propriam habet claritatem, & ea quæ dicta ſunt, quæ cum propriis filii ſimilitudinem habent.

Diſt. 1. q. 1. art. 2.

E ¶ Ad quintum dicendum, quòd vſus (vt ſupradictum eſt) ſumitur dupliciter. Communiter prout vti dicitur aſſumere, aliquid in facultatem voluntatis. Et ſtricte prout dicit relationem in finem. Et primo modo ſumitur hic quo continet in ſe etiam fruitionem, vt hic dicitur, quòd felicitas, vel beatitudo, ad vſum pertinet. Nihilominus tamen competit propoſito, & ſecundum quod habet rationem ordinis, non quidē in finem; ſed in effectum in quo bonitas diuina per ſpiritum ſanctum vberrime effunditur.

Quare dicatur Hila. propria perſonarum aſſignaſſe in prædictis verbis, cum ibi non ſint expreſſe proprietates.

PRopria ergo perſonarum in prædictis verbis aſſignaſſe dicitur Hila. quia relatiua nomina perſonarum poſuit, ſcilicet patris B imaginis & muneris: quæ relatiue dicuntur de perſonis, & proprietates notant quibus diſtinguuntur perſonę. Ita enim dicitur ſpiritusſanctus munus relatiue ſicut donum. Veruntamen ipſas proprietates alijs tribus nominibus non ſignificauit, iuxta prædictam Aug. expoſitionem, niſi ſolo nomine ęternitatis: quo non ipſam paternitatem: ſed eam voluit in- C telligi notionem, qua dicitur ingenitus.

Quòd earundem perſonarum diſtinctionem notat Auguſt. alijs uerbis ſine expreſſione trium perſonarum.

C

ILlud etiam ſcire oportet, quòd earundem B trium perſonarum diſtinctionem Auguſt. oſtendere volens, ſine expreſſione illarum trium proprietatum ſuperius commemoratarum in primo libro de doctrina Chriſtiana, ſic ait :a: In patre eſt vnitas, in filio ęqualitas, in ſpiritu ſancto vnitatis æqualitatiſque concordia:b: Et hęc tria vnum, oīa ꝑꝑ patrē, ęqualia oīa propter filium, connexa omnia ꝑꝑ C

QVAESTIO III.

C

Circa quartum duo quęruntur.

Primo. De ratione appropriationis, Aug.

Secundo. De hoc, quod dicit, quòd omnia ſunt vnum propter patrem.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Auguſt. conuenienter appropriet unitatem patri, æqualitatem filio, nexum ſpirituiſancto.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ appropriatio Aug. ſit incōpetens: Supra. n. 10. di. dictũ eſt, ꝙ. ſ. ſ. eſt vnitas duorum. ergo vr, ꝙ vnitas non pri ſed ſpi. ſcō approprietur.

1. de doct. Chri. c. 5. to. 3.

q. 1. ar. 3.

¶ 2 Præt. Appropriatio eſt ſm ſimilitudinē ad propriũ. illi ergo pſonæ debet appropriari vnitas in qua minus de pluralitate inuenitur. Sed maxima pluralitas notionũ inuenitur in pr̄e, q h̄et tres notiones, minima i ſpi. ſancto, q habet vnā tm̄. ergo vnitas ſpir. ſancto, & non patri. appropriari debet.

tc. 5. to. 3.

¶ 3 Præt. Vnitas cauſa eſt æqualitatis. Si igitur vnitas patri appropriatur, & æqualitas ſibi appropriari debet, & non filio.

¶ 4 Item. Secundũ conuenientiā in natura, vel in forma, magis attenditur ſimilitudo, ꝙ æqualitas: ſed filius inquantum eſt genitus a patre habet naturam, & formam patris: & ſimiliter imago & verbum habet ſimilitudinem eius ad quod dicitur. ergo magis debet appropriari filio ſimilitudo, quàm æqualitas.

¶ 4 Præt. Nexus ꝓprie dr̄ de ſpi. ſcō, ſed æternitas, & æqualitas, nō ꝓprie dr̄ de p̄re, & filio. ergo vr̄, ꝙ appropriatio n̄ ſit vniformis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd appropriatio Auguſt. bona eſt, & ratio appropriationis hæc eſt. Vnitas enim quantũ ad id quòd poſitiue aliquid dicit habet rationem principii, ſecundum quod eſt principium numeri, & ita habet ſimilitudinem cum duabus proprietatibus patris, ſcilicet cum paternitate & communi ſpiratione, quibus dicitur principium filii & ſpi- D ritusſancti. Secundum autem, quòd ratio eius conſiſtit in negatione, ſic negat diuiſionem, & per conſequens, compoſitionem præexiſtentem, & ita negat rationem principii: quia ea in quæ aliquid diuiditur, ſunt principia integrantia ipſum, & ita vnitas, habet ſimilitudinem cum innaſcibilitate ſicut & ęternitas vt dicit Magiſter. Similiter etiam æqualitas ſecundum propriũ modum ſuæ proceſſionis cōuenit filio, vt patet in omnibus nominibus perſonalibus ipſius filii. Ex eo enim dicitur filius ꝙ recipit æqualem, & eandem naturam quam habet generans, ſimiliter etiam imago includit in ſe rationem æqualitatis, & ſimiliter verbum perfectum. Ita etiam nexus conuenit ſpiritui ſancto ex modo ſuæ proceſſionis, inquantum eſt amor patris & filii quo vniuntur, & etiam eſt connectens nos Deo inquantum eſt donum.

E ¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd differt vnitum & vnum: quia vnitum eſt quod ex pluribus vnum effectum eſt. vnde vnio importat relationem quandam plurium ſecundum quòd in vno conueniunt: ſed vnum abſolute dicitur. Vnde dicendum, quòd vnitas ſecundum quòd ponitur pro vnione plurium in vno amore, attribuitur ſpiritoiſancto, ſecundum autē quòd abſolute ſumitur inquantum eſt principium. habet ſimilitudinem ad proprium patris. vnde appropriatur patri.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd tres notiones in patre non ſunt tres res, ſed tres rationes innoteſcendi: vnde pluralitas notionum non impedit quin ſibi vnitas approprietur, & præcipue cum ratio vnitatis cum omnibus notionibus eius ſimilitudinem habeat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd æqualitas non eſt vnitas, ſed relatio vnitatem conſequens, & ideo appropriatur filio qui adæquat patrem procedens ab eo, quamuis non approprietur ſibi vnitas.

¶ Ad quartũ dicēdũ, ꝙ ſicut æqualitas appropriat̄ filio, ita & ſimilitudo, ſed Aug. poſuit æqualitatē, quia in diuinis æqualitas

ſpiritumſanctum. Itaque pater & filius, & ſpirituſſanctus, & ſingulus quiſque horum Deus eſt, & ſimul omnes vnus Deus, & ſingulus quiſq; horum plena ſubſtantia eſt: & ſimul omnes vna ſubſtantia. Pater nec filius eſt, nec ſpirituſſanctus: & filius
G nec pater eſt, nec ſpirituſſanctus. Spirituſſanctus nec pater eſt, nec filius: ſed pater tantum pater, & filius tantum filius, & ſpirituſſanctus tantum ſpirituſ ſanctus. Eadem tribus æternitas: eadem incommutabilitas, eadem maieſtas, eadem poteſtas. In his verbis aperte inſinuatur pſonarū triū diſtinctio.

Quare patri attribuatur unitas, & filio æqualitas.

H SEd plurimos mouet, quòd patri attribuit vnitatem, filio ęqualitatem. Cum enim vnitas dicatur, ſecundum ſubſtantiam, non tantum in patre eſt: ſed etiā in filio, & in ſpirituſancto, & ęqualitas vna eſt patris, & filij, & ſpirituſſancti. Cur ergo patri attribuitur vnitas, & filio æqualitas? Forte eadem ratione attribuitur patri vnitas, ſecundum Auguſt. qua ſupra eidem ęternitas, ſecundum Hila. quia videlicet, pater ita eſt, vt ab alio non ſit. Et quia filium genuit vnum ſecum Deū, & ſpirituſſanctus ab eo procedit vnus, cum eo Deus. Vnitas ergo in patre eſſe dicitur: qa nec eſt aliqd aliud a quo ſit. Non enim ab alio eſt, nec ab eo, aliquis vel aliquid eſt ab æterno: quod vnum cum eo non ſit: filius enim, & ſpirituſſanctus vnum ſunt cum patre. Vnde veritas ait. Ego & pater vnum ſumus. †Io. 10.

Quare pater, & filius dicantur eſſe unum, uel unus Deus: ſed nō unus: quia res eiuſdem naturæ recte poſſunt dici unum ſimpliciter eſſe, & cū adiectione. Res uero diuerſæ naturæ, non poßunt dici unum, niſi dicatur, quid unum.

HIc dici oportet, q pr̄, & filius, & ſpi. ſan. recte dicuntur eſſe vnum, & vn⁹ deus; ſed non vnus. Res. n. duæ, vel plures, recte pn̄t dici vnum eſſe: ſi ſint vnius eſſentię, & earū vna ſit natura. Vn⁹ aūt, vel vna, nō pōt dici de diuerſis reb⁹, niſi addat̄, qd vnus, vel vna. Quo addito, recte pōt dici de rebus, & vnius, & diuerſæ ſubſtantiæ. Vñ Aug. in 6. lib. de Tri. ſic ait. Ne-
H ſcio verū inueniatur in ſcripturis dictum, vnum ſunt quorum eſt diuerſa natura. Si autem, & aliqua plura ſunt eiuſdē naturę & diuerſa ſentiāt, non ſunt vnū, inquātum diuerſa ſentiunt. Cū ergo ſic dr̄ vnum, ut non addat̄, qd vnum, & plura vnum dicunt̄ eadem natura, atq; eſſentia, nō diſſidens, neq; diſſentiens ſignificatur. Vnde Paulus, & Apollo, q & ambo hoīes erāt, & idē ſentiebāt, vnum eſſe dicunt̄ cū
I dr̄. Et q plātat, & q rigat vnum ſunt. Cum vero addit̄, qd vnū: pōt ſignificari, aliquid ex pluribus vnum factum, quàmuis diuerſa natura ſit; ſicut aīa & corpus, nō poſſunt vtiq; dici vnum. Quid. n. tā diuerſum, niſi addatur, vel ſubintelligatur, qd vnū. ſ. vnus hō? Vnde Apoſt. Qui adhæret, inquit, dn̄o: ſpūs vnus ē. Nō dixit vnus eſt, vel vnū ſunt: ſed addidit ſpūs. Diuerſi ſunt n. natura ſpūs hoīs, & ſpūs Dei: ſed inhærēdo fit ſpūs hoīs vnus
K ſpūs cū Deo; qa particeps fit veritatis, & beatitudinis illi⁹. Si ergo de his, q diuerſę ſubæ ſunt

---

includit ſimilitudinem: & non econuerſu. Cum. n. in diuinis, F non ſit quantitas, niſi virtutis, quæ fundatur in aliqua forma: ſequitur vt quæcunque conueniunt in quantitate virtuali, conueniant in forma. & ita ſi ſunt æqualia, q ſint ſimilia: ſed non conuertitur: quia ęqualitas priuat exceſſum, quem non priuat ſimilitudo. vñ duo quorum alter altero albior eſt ſunt ſimiles in albedine: ſed non ęquales.

¶ Ad quintum dicēdum, q nexus, vel cōnexio amoris pprium eſt ſpi. ſancti. Sed quia qcunq; cōueniunt in aliquo vnu poſſunt dici cōnexa i illo: ideo cum nexio abſolute dicta non importat, niſi conuenientiā quandam: & ſic non eſt proprium ſpi. ſancti: ſed appropriatū. Si tamen ſumeretur, vt eſt proprium, non eſſet magnū inconueniēs, quod alligatio nō eſt vniformis ſimpliciter: quia ſimūi attribuūtur pſonis, inquantum ſunt appropriata, & ſic accedunt ad ratiōnē propriorum. vnde proprium & appropriatum, inquantum appropriatum, non habēt rationem difformitatis.

ARTIC. II.

b Vtrū omnia ſint unū propter patrē.

Ibidem 1. de doct. Chriſt. c. 5. to. 3. †vbi ſup. †vbi ſup. AD SECVNdum ſic proceditur. Videt̄ falſum, qđ dicit Aug. Cū. n. hæc prępoſitio, pp. importet habitudinē alicuius cauſæ, cū dr̄, q oia ſunt vnum pp patrē: aut importat habitudinē, quaſi efficientis, aut quaſi formæ. Si quaſi formæ, tunc falſum eſt: quia filius formaliter loquendo, non ē vn⁹ cū patre: ſed eſſentia diuina, vel pprietate ſua, vel ſeipſo. Si quaſi efficientis, ſic idē erit dictu pp patrē, ac ſi diceretur, q habet vnitatē a prē: ſed ſicut habet vnitatē a pr̄e fili⁹: ita & æqualitatē. ergo ſicut dr̄r oia vnū pp patrē: ita dr̄r oia æqualia propter patrē, & ſic diſtictio nulla eſſet.

¶ 2 Præt. Quicquid ſit de patre, conſtat q filius nullam rationem principij habeat reſpectu patris. Si ergo hæc præpoſitio propter, importat habitudinem alicuius principij videtur omnino falſum, quod dicit, q omnia ſunt æqualia propter filium.

¶ 3 Item. Sicut idē eſt Deo ſapere quod eſſe: ita idem eſt eſſe ęqualem Deo, quod eſſe: ſed non poteſt dici, q omnia ſint in diuinis propter filium. ergo nec q omnia ſint æqualia.

CONTRA eſt quod in litera dicitur.

RESPON. Dicendū, q dictū Augu. pōt verificari dupl'r. ſ. quātū ad proprietatē perſonarū, & quātum ad numerū ipſarū. Si. n. conſideremus numerū, ſic vnitas ſtatim in patre inuenit̄, & ideo propter eū, in quo primo vnitas inuenitur, ſecundū ordinē naturæ oia dicuntur vnū. Sed binarius perſonarū primo inuenit̄ in filio, q procedit alius a patre, & ſilr æqualitas, q primo in duob⁹ inuenit̄: & pp hoc oia p filiū æqualia dn̄r: ſicut pp eū, in quo primo æqualitas inuenit̄. Sed in ſpi. ſcō primo inuenit̄ ternarius, & ſilr cōnexio, q tria reqrit: duo connexa, & vnū cōnectēs, & pp hoc oia dn̄r cōnexa p ſpi. ſcm̄. Si aūt cōſideremus proprietates perſonarū: in pr̄e inuenit̄ rō principij quaſi primi: & qa in qualibet natura inuenitur vnū principiū nō de principio a cuius vnitate ē, q vna i oīb⁹ natura propagetur, oia dn̄r vnū pp patrē. & hoc vr̄ tangere Hila. in quadā notula. Si cōſideremus propriū filij, ſm oia propria ſua cōuenit ſibi, q adæquet, vel coęquet patrē. & inqtū filius, & inquantū verbū, & inquātum imago. Sicut aūt dicimus, q relationes, q ſunt ad creaturam reſultant ex creaturis, inquātū referunt̄ in Deū: ita ēt relationes qb⁹ pr̄ refert̄ ad filiū, ſuppoſitis relationibus diſtinguentib⁹ reſultāt ex hoc, q filius refertur ad patrē, & pp hoc pē dr̄ æqualis filio, inquātū filius coęquat patrem: & ex hoc ēt ſequitur, q ſpi. ſcūs, ſit æqualis vtrique. Niſi. n. filius, qui eſt principiū ſpi. ſancti eſſet æqualis prī, nullo mō æqualē amorem ſpiraret: & ita quodāmō ex æqualitate filij, reſultat æqualitas in tota trinitate. Silr ēt propriū eſt ſpi. ſancti, q procedat vt amor, & amor habet rōnem nexus. & iō oia dn̄r pp ſpi. ſcm̄ cōnexa. Poſſet tamen breui⁹ exponi, vt diceret̄, q ſunt omnia vnū propter patrem, id eſt, propter vnitatē eſſentialem, quæ appropriatur patri, & ſic de aliis. In expōne text. huius diſt. hī. †c. 3. to. 3. †1. Cor. c. 3 †1. Cor. c. 6

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, q cum dicitur, quòd omnia ſunt vnum propter patrem: ly propter, non tantum dicit habitudinem principij per modum efficientis: ſed etiam per modum formæ: inquantū vnitatem principij, ſequitur vnitas formę. ſ. diuina eſſentia, qua in diuinis omnia vnum ſunt.

¶ Ad ſecundum dicendum, q ſicut creaturæ, non ſunt principium Dei: quàmuis dicatur Deus relatiue: propter hoc, q ad ipſum creaturæ referuntur: quia huiuſmodi relationes, nō ſunt realiter in Deo: ita etiam non ſequitur, q filius ſit principium patris: quia æqualitas, non ponit in Deo relationem realem.

¶ Et per hoc etiam patet reſponſio ad tertium. Non enim dicuntur omnia eſſe æqualia propter filium, quia filius ſit principium æqualitatis in patre: ſed vt dictum eſt. In cor. ar.

EXPOSITIO TEXTVS.

Raeterea considerari oportet.} tria quærit de æqualitate. Primo, vtrum dicatur relatiue, vel abſolute, ad hoc reſpondet, quòd relatiue. ibi{Ad quod dicimus.} Secundo, quærit ſecundū quid attendat̄ ęqualitas: vtrum ſecundū vnitatem eſſentiæ, vel ſecundum vnitatem relationis. Et oſtendit, quòd ſecundum vnitatem eſſentiæ, & ideo ęqualitas ſecundum eſſentiam dicitur & hic. ibi {Eſt tamē æqualis.} †Hæreſ.49. to.6. Tertio, quærit quid ſit æqualitas. Et ad hoc reſpōdet, quòd eſt relatio in Deo, ſecundū nomen tm̄. ibi {Et appellatio tā tum &c.} †Hæreſ.41. {Imago ſi perfecte implet &c.} ex hoc videtur, ꝙ in diuinis non ſit mutua æqualitas ſi pater ſuę imagini, non coæquatur. Sed dicendum, quòd ſicut †Io.10. filius eſt ęqualis patri: ita & pater filio, cum quantitas virtualis perfecte ſit in vtroque. Sed coæquare dicit motum ad coęqualitatem: & quàmuis in diuinis non ſit motus: eſt tamen ibi acceptio æqualitatis, & quia filius accipit æqualitatem a patre: & non econuerſo: ideo filius coæquatur patri, & non econuerſo. {Identitatem} id eſt, omnia idem in natura. Hila. lib. de ſyno. imago eſt &c.} hæc notula inducitur ad oſtendendum, ꝙ imago coæquatur ei cuius eſt imago, in qua notula duo facit Hila. Primo, ponit diffinitiones imaginis, quæ patent ex his quæ dicta ſunt. 28. diſt. Secundo, ex illis diffinitionibus concludit duas concluſiones. Per quarum vnam oſtenditur diſtinctio filij a patre ex hoc, quòd imago ad aliquid refertur, & hoc ibi {Eſt ergo pater &c.} Per ſecundam vero oſtenditur vnitas naturæ propter ſpeciei indifferentiam, quæ eſt de ratione imaginis: & hęc ibi{Imago &c.} Alia notula. {Siquis innaſ. &c.} Hæc notula inducit̄ ad oſtendendum quomodo omnia ſunt vnū propter patrem. Et eſt intentio Hila. dicere, ꝙ cum in qualibet natura ſit vnum principium non de principio, ſi aliquis poneret i diuinis deos innaſcibiles, poneret duas naturas, & ita duos deos: ſed oportet vt ſm̄ ordinem vnius naturæ, ſit relatio in vnum principium, non de principio, qui eſt pater. {Initiabile} id eſt, initiatiuum. {Ex innaſcibili eſſentia} id eſt, ex patre innaſcibili, qui eſt eſſentia. {Omnia hæc gradu.} contrariū eſt, quòd ſupra dixit Hiero. 25. diſt. quòd in diuinis perſonis, non eſt gradus. Et dicendū, ꝙ hic ponit duplicem relationē: vnā creaturæ ad filium: & in hac relatione eſt gradus, & aliā filij ad patrem, in qua non eſt gradus: poteſt tamen dici, quòd gradus large ſumitur pro ordine. Alia no. {Omnibus creaturis.} Hæc notula inducitur ad oſtendendum, quomodo pater, & filius vnum ſunt in natura: quod probat ſic. Quia principium creationis rerum eſt voluntas: & ideo tales fecit Deus res, quales voluit & non quales ipſe eſt in natura ſua: ſed principium generationis filij eſt natura patris. ergo oportet, quòd filius non, ſolum ſit talis qualem pater voluit: ſed qualis pater eſt in natura. vnde dicit. Si genitus in ſubſtantia Dei, id eſt, filius qui eſt nat⁹ de natura p̄tis. {Attulit} id eſt, accepit. {Secundum originem} id eſt, per generationē. {Eſſentiam naturæ.} id eſt, talem eſſentiam qualis eſt natura patris. & {Nō eſſentiam voluntatis} id eſt, qualem voluntas habuit {Secū dum creaturas} .i. ſicut creaturæ acceperunt. Alia notula; {Vnius formæ ex.} Hoc inducitur ad oſtendendum, quomodo omnia connexa ſunt per ſpiritum ſanctum. Et intētio Hila. eſt narrare, ꝙ quædā ſynodus fuit congregata cōtra Sabellianos, qui dicebant eandē eſſe perſonam pater, & fili⁹, & ſpiritusſanctus. Contra quos ſynodus ad hoc, vt diſtingueretur ordo perſonarum, & gloria vel dignitas perſonalis, & ſubſtantialis hypoſtaſis confeſſa eſt eſſe patrem, & filium & ſpiritumſanctum per ſubſtātiam tria, & per conſonantiam vnum. Et acceperūt ſubſtantiam, non p eſſentia, ne diuiſionem eſſentiæ, ſecundum Arrianos inducerent: ſed pro hypoſtaſi: vt Sabellianam confuſionem excluderent. Et dixerunt, quòd ſunt per conſonātiam vnum, inquantum vniuntur amore, qui eſt ſpiritusſanctus. {Quæ veritatem pater &c.} †diſt.10. Sabelliana hæreſis dixit iſtis nominibus diſtinctis pater, & filius, & ſpiritusſanctus, quæ in ſcriptura inueniuntur non ſubiacere, aliquam in re diſtinctionem, & ꝙ eadem res habuit nomen pater, & filius, & ſpiritusſanctus: ex quo ſequebatur, ꝙ nō eſſet veritas nominum: quia nulla res vere ſuiipſius pater eſt. Alia notula. {Cum Deum pa. confi. &c.} hæc notula inducitur etiam contra Sabellianos, & Arrianos. Dicit enim ſimul, ꝙ cum nos nominemus filium Deum, ſicut & patrem, & non dicamus plures Deos, ſed vnum, conſtat, ꝙ eſſentia patris, & fil. eſt vna: cuius nomen eſt vnum, id eſt, ſingulariter prædicatur, & quia vterque dicitur Deus. Sed hoc non ſequitur, quòd non ſit aliqua perſona genita, quæ accipit eſſentiam eandem numero a perſona generante. {Religioſa vnio} id eſt, fidelis confeſſio}, quę nomen Dei ſingulariter, & communiter prædicatur. {Non ademit} id eſt, non abſtulit perſonæ genitę eſſentiā, id eſt, perſonam filij geniti, qui eſt eſſentia. {Conſtitutam} id eſt, natam ex eſſentia patris indeficientis naturæ.

recte dicitur, quòd ſint vnus ſpiritus; quanto magis qui vnius ſubſtantię ſunt; recte dicuntur vnus Deus eſſe? Pater ergo, & filius vnum ſunt, vtique ſecundum vnitatem eſſentiæ: & vnus Deus. In quo & Arriana hæreſis damnatur, quæ patrem, & filium, & ſpiritumſanctum: vt ait Aug. in lib. de hæreſ. nō vult eſſe vnius eiuſdemq; ſubſtātiæ, atque naturæ: vel vt expreſſius dicatur eſſentiæ: quæ græce dicit̄ vſya: ſed filium eſſe creaturam. Necnon, & Sabelliana, quæ, vt ait, Aug. in eo. lib. dicebat Xp̄m eundem ipſum & patrem & ſpiritumſanctum eſſe: vt eſſet Trinitas nominū ſine ſubſiſtentia perſonarum. Vtranque peſtem: vt ait Aug. ſuper Io. elidit veritas dicens. Ego & pater vnum ſumus. Vtrunque audi, & aduerte, & vnum, & ſumus, & a Caribdi, & a Scilla liberaberis. Quòd enim dixit vnum: liberat te ab Arrio, quòd dixit ſumus: liberat te a Sabellio. Si vnum, ergo non diuerſum. ſi ſumus: ergo pater & filius. Sumus. n. non diceret de vno; nec vnum de diuerſo. Erubeſcant ergo Sabelliani, qui dicunt ipſum eſſe patrem, qui eſt filius, confundentes perſonas: qui & dicti ſunt Patripaſſiani: qui dicunt patrem fuiſſe paſſum. Arriani vero dicunt aliud patrem eſſe, aliud filium, non vnam ſubſtantiam ſed duas: patrem maiorem, filium minorem. Noli hoc dicere tu catholice. In medio ergo nauiga. vtrunque periculoſum latus deuita & dic. Pater, pater eſt, & filius filius eſt. Alius pater: alius filius, ſed non aliud, immo hoc ipſum: quia vnus Deus. Ecce oſtenſum eſt, quare vnitas in patre eſſe dicatur, cū tres vnum ſint.

Quare dicatur eſſe æqualitas in filio: cum ſit una æqualitas trium.

B Nunc videamus quare æqualitas dicatur eſſe in filio, cum vna & ſumma æqualitas ſit triū. Hoc ideo forte dictum eſt; quia filius genitus eſt a patre ęqualis gignenti, & dono quod ab vtroque ꝓcedit: & ideo illa tria dicuntur eſſe æqualia propter filium. Filius enim habet a patre vt ſit ei æqualis, & ſpirituiſancto, & ſpiritusſanctus ab vtroque habet, C vt ſit æqualis vtrique. Hoc autem ſine aſſertionis ſupercilio, & maioris intelligentiæ præiudicio dicimus: malētes in apertione tam clauſorum ſermonū peritiores audire, quàm aliqd aliis influere.

Quare in ſpiritusſancto dicatur eſſe utriuſque concordia, uel connexio.

D Quòd autem in ſpiritu ſancto dicit̄ eſſe vtriuſque concordia, & per eum omnia connexa, facilior eſt, intelligentia nobis præmiſſa ad mentem reuocantibus. Supra enim ſecundum authoritates ſanctorum dictum eſt, quòd ſpiritusſanctus amor eſt, quo pater diligit filium, & filius patrem. Recte ergo ſpi. ſcūs

DISTINCTIO XXXII.

F

Divisio textus.

Poſtquam determinauit de propriis & appropriatis perſonarum: hic inquirit qualiter adinuicem diuinæ perſonæ comparentur ſecũdum propria vel appropriata. Et diuiditur in partes tres. In prima oñdit qualiter comparentur ſm propriũ vel appropriatũ ſpiritusſancto. In ſecunda qualiter comparentur ſm propriũ vel appropriatum filii. ibi{ Præt. Diligẽter inueſti.} In tertia inquirit qualiter cõparentur ſecundum vtrunque ſimul, ſcilicet de vno per comparationem ed alterum. ibi{ Præt. Diligenter notandum.} Circa primum duo facit. Primo mouet quæſtionem: ſecundo determinat eam. ibi{ Huic quæſtioni &c.} { Præt. Diligẽter.} Hic iquirit quo modo comparentur ſm appropriatum filii quod eſt ſapiẽtia. Et diuiditur ĩ partes duas. In prima, mouet quæſtionẽ & determinet ueritatem. In ſecunda excludit q̃dã dubitationẽ ex determinatiõe occaſionatam. ibi { Poſt hoc quæri ſolet. } Prima in duas. In prima inquirit vtrũ pater ſit ſapiens ſapientiæ genita vel ingenita & determinat eam. In ſecunda inquirit vtrũ filius ſit ſepient ſapientia genite vel ingenita: & determinat eam, primo oſtendens quòd non eſt ſapiens ſapientia genita ſed a ſapientia ingenita: ſecundo, oſtendens q̃ eſt ſapiens per ſapientiam ingenitã. Et ſic patet reſponſio ad q̃onem per diſtinctionẽ, quia ablatiuus ſapientia, poteſt conſtrui in habitudine principii efficientis. & ſic eſt ſenſus q̃ ſit ſepiẽs a ſapiẽtia genita, & hoc falſum eſt. Vel põt conſtrui in hebitudine cauſæ formalis, & ſic eſt ſenſus, q̃ ſit ſapiens per ſapientiam genitã formaliter, & hoc verũ eſt, & hoc dicit. ibi {Ex prædictis conſtat &c.} {Poſt hoc quæri.} Hic excludit dubitationẽ ex prædictis ortam. Et circa hoc tria facit. Primo mouet dubitationem. ſecundo ponit determinationem. ibi { Sed & his ſimiliter: tertio manifeſtat per ſimilitudinem. ibi{ Et ſicut in trinita. } { Præter. Diligantur no.} Hic inquirit de vno per cõperationẽ ad aliud. Et primo mouet quæſtionem. Secundo addit quæſtionis difficultatẽ relinquẽs q̃onem inſolutam. ibi{ Difficile eſt mihi &c.}

5. de trini. c.11.

c.3.to.3. di.70.& 17

† c.5.to.3.

dicitur cõnexio, vel cõcordia patris & filii, & per eũ omnia connexa. Vnde Aug. in 5. li. de tri. Communio quædam conſubſtantialis patris & filii eſt amborũ ſpiritusſanctus. Idem in 7. lib. de Tri. Spiritusſanctus eſt ſumma charitas vtrũq; cõiungens noſq; ſubiungens.

G

DISTIN. XXXII.

A

Vtrum pater uel filius ſpiritusſancto diligat, cum diligere idem Deo ſit quod eſſe.

Hic oritur quæſtio ex prædictis deducta, dictum eſt enim ſupra atque ſanctorum authoritatibus oſtenſum quòd ſpiritusſanctus eſt communio patris & filii, & amor quo pater & filius ſeinuicem diligunt. Ideo quæritur. Vtrum pater vel filius per ſpiritumſanctum diligat. Quod vtique videtur oportere dici ſecũdum authoritates ſupra poſitas, a quibus oſtenditur ſpiritumſanctum eſſe quo genitus a gignente diligatur, genitoremque ſuum diligat. Sed econtra, ſi pater vel filius dicatur diligere per ſpiritum ſanctum, videtur eſſe per ſpiritumſanctũ, quia non eſt aliud Deo eſſe & aliud diligere, ſed idem, quia vt ait Augu. in 15. lib. de tri. Quicquid ſecundũ qualitates in illa ſimplici natura dici videtur, ſecũdum eſſentiam eſt intelligendum, vt bonus, magnus, immortalis, ſapiens, diligens, & huiuſmodi. Ideoque ſi pater vel filius diligit per ſpiritumſanctum, per ipſum ſpiritum eſſe videtur, neque tantum eſſentia ſua diligit ſed etiam dono.

H

b Hæc quæſtio inſolubilis eſt, humanum ſuperans ſenſum, in qua authoritates ſibi occurunt.

Huic quæſtioni cum altitudinem nimiæ profunditatis contineat, id ſolum reſpondemus quod Aug. ſignificare videtur, ſcilicet quod pater & filius ſe diligant & vnitatem ſeruent, non ſolum eſſentia ſua, ſed ſuo dono proprio, quod licet ſupra poſitum ſit, iterare tamen non piget, quia ſic expedit. Ait ergo † Aug. in 6. lib. de trini. ita. Manifeſtum eſt q̃ non aliquis duorum eſt quo vterque coniungitur quo genitus a gignente diligatur, genitoréque ſuũ diligat, ſintque non participatione, ſed eſſentia ſua, neque dono ſuperioris alicuius, ſed ſuo proprio ſeruantes vnitatẽ pacis. Ecce hic dicit quòd eſ-

I

K

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic eſt duplex quæſtio.

Primo.	De his quæ pertinet ad ſpiritumſanctum.
Secũdo.	De his quæ pertinent ad filium.

Circa primum quæruntur tria.

Primo.	Vtrum pater diligat filium ſpiritusſancto.
Secũdo.	Vtrum pater diligat ſe ſpiritusſancto.
Tertio.	Vtrum pater & filius diligat nos ſpiritusſancto.

Articulus primus.

a Vtrum pater diligat filium ſpiritusſancto. 1.q.37.ar.1

Ad primum ſic proceditur. Videtur quod pater non diligat filium ſpiritusſancto. Sicut enim idẽ eſt Deo eſſe quod ſapere, ita idem eſt Deo eſſe quod diligere. Sed Deus pater nõ dicit eſſe aliquo modo ſpiritusſancto; ergo videtur quòd nec diligere.

¶ 2 Præter. Cum dicitur pater, diligit filium ſpiritusſancto, oportet quòd ablatiuus conſtruatur in habitudine alicuius cauſæ. Vel quaſi efficientis, vel quaſi formalis; ſed omnis talis cõſtructio poteſt reſolui & exponi per aliquam præpoſitionem deſignantem habitudinem cauſæ. ergo videtur quòd pater diligat filium vel a ſpiritusſancto vel per ſpiritumſanctum: harum autem vtraque videtur eſſe falſa, quia ſpiritusſanctus non habet aliquam habitudinem principii reſpectu patris, ſicut præpoſitio deſignat. ergo videtur: quòd etiam hæc ſit falſa, pater diligit filium ſpiritusſancto. † c.5.to.3.

¶ 3 Item hoc verbum diligit, aut ſignificat actum eſſentialem, aut notionalem. Si eſſentialem cum idem iudicium ſit de omnibus eſſentialibus poterit loco eius poni alius actus eſſentialis, vt dicatur pater uiuere ſpiritusſancto, vel intelligere aut uelle, quod falſum eſt. Si autem dicat actum notionalem non dicit aliam notionem quam communem ſpirationem, ergo loco eius poterit poni hoc verbum ſpirat, vt dicatur pater ſpirat ſpiritumſanctum ſpiritusſancto, quod falſum eſt. ergo & prima omnibus modis falſa eſt.

¶ 4 Præter. Omnis amor quo aliqui ſe diligunt, eſt vinculũ vel nexus vniens eos: ſed ſpiritusſanctus non poteſt unire patrem & filium, quia omne vniens habet aliquem influxum ſuper vnita ſicut vnionem faciens, ergo videtur quòd pater & filius non diligant ſe ſpiritusſancto.

Contra. ſicut amor alicuius hominis procedit ab eo, ita & ſpiritusſanctus procedit a patre & filio vt amor, ſed vnus homo diligit alium amore qui ab ipſo procedit, ergo & pater diligit filium ſpiritusſancto, qui eſt amor ab ipſo procedens, & eſt ratio Hugo. de Sancto Victo.

¶ Præter. Omni amore perfecto aliquid diligitur. ſi ergo ſpiritusſanctus eſt amor perfectus, quod vtique verum eſt, videtur quòd ab aliquo diligat & aliquis diligetur, ſed non niſi pater & filius. ergo pater & filius diligunt ſe ſpiritusſancto. lib.7.de tri. ca. 23.to.3 & in epi. ad Ber.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc ſunt plurimæ opiniones. Quidam enim dicunt omnes huiuſmodi locutiones eſſe falſas & in ſuo ſimili ab Auguſt. retractatas, vbi retractauit quod prius dixerat patrem ſapientia ab eo genita, ſapientem eſſe, vt in notula in litera poſita patet.

Sed

Sed hoc non videtur conueniens, quia Auguſt. ea quę retractare voluit specialiter expreſſit. Et præterea ipſe non retractauit dicta aliorum, ſed tantum ſua. vnde cum ipſe & omnes alij cōmuniter talibus locutionibus vtantur, præſumptuoſum videtur eas negare. Ideo alij dicunt eas quidem veras eſſe, ſed improprias, & ſic exponendas. pater & filius diligūt ſe ſpūſancto, ideſt, amore eſſentiali, qui ſpiritui ſancto appropriatur. Hoc ēt non videtur conueniens, quia ſic etiam pater diceret ſapiens filio, ideſt ſapientia eſſentiali quæ filio appropriatur, & diceretur bon⁹ ſpirituſancto propter eandē rationem. Ideo alij dixerunt quòd eſt vera & propria, & huiꝰ multiplex ē opinio. Quidam. n. dicūt ꝙ ablatiuus ille reſoluēdus eſt in præpoſitionem vt ſit ſenſus. Pater diligit filium ſpirituſancto, ideſt, per ſpiritumſanctū. & tūc quod ly per. denotat ſubauthoritatē in ſpiritu ſancto, & authoritatem in patre & filio, ſicut cū dr̄, ꝙ pater operatur per filium. Sed hoc non vr̄ conueniens, quia per præpoſitionē per, deſignat habitudo cauſæ in cauſali cui adiūgitur, quāmuis nō reſpectu operantis, ſed reſpectu operati. fili⁹. n. habet cauſalitatē in creatura, quamuis nō ſit principiū operationis in patre, ſed cū dr̄, pater diligit filiū per ſpiritumſanctum non denotatur aliquis effect⁹ in creatura, nec aliquid cuius principiū ſpirituſſanctus ſit, & ideo nō eſt ſimilis rō dicendi. Et ideo quidā dicunt ꝙ ablatiuus conſtruitur in habitudine ſigni & quaſi effectus, quia ſicut generatio quodāmmodo terminatur ad filiū, ita ſpiratio quæ deſignatur in dilectione terminatur ad ſpiritumſanctū. vnde exponūt ſic. Pater & filius diligunt ſe ſpirituſancto. i. ſpirituſſanctus eſt ſignū ꝙ pater & filius diligūt ſe. Sed hoc non vr̄ conueniēs, quia ēt amor creat⁹ eſt ſignū dilectionis qua pater & fili⁹ diligūt ſe, & ita per viā iſtā diceret ꝙ pater, & filius diligūt ſe amore creato, quod falſum eſt. Præt. ſpūſſanctus eſt amor patris, & amore formaliter aliquid diligitur, & ita ſpirituſancto ēt formaliter loquēdo pater diligit. Et ideo alij dixerūt ꝙ ablatiuus ille conſtruitur in habitudine formæ, quia pater & filius formaliter amore diligunt qui eſt ſpirituſſanctus. Sed hoc ēt ex toto nō vr̄ ſufficiēs, quia forma nō denominat aliquid niſi inhæreat, & ita cū ſpirituſſanctus nō ſe habeat ad patrē vt inhærens, ſed vt per ſe ſubſiſtens non poteſt eſſe ꝙ ſit ſicut forma eliciens actū dilectionis. Et præterea forma habet rōnem principij reſpectu eius cuius eſt forma, quæcunque forma ſit, vel quantū ad eſſe ſubſtātiale vel accidētale, & operationē conſequētē, & ita ſpirituſſanctus eſſet principiū alicui⁹ in patre, quod falſum eſt. Et idō alij dixerunt quorū vr̄ eſſe author Hugo. de S. Vic. ꝙ conſtruitur in habitudine. q. effectus formalis, vt dicat effectus largo modo oē id qđ a principio eſt, quia proprie in diuinis non eſt efficiēs &

A effectum, & formale dicatur, qđ habet actū formæ in denominādo. Et eſt ſenſus a patre & filio procedit amor qui eſt ſpūs ſanctus quo diligit ſe. vnde hæc opinio ſimul concludit duas vltimas prędictarū. Vnde perfectius continet ueritatem & ſibi cōſentiendū vr̄. Tamen ad explanationē eius ſciendū eſt ꝙ ſ'm diuerſam naturā generis diuerſus eſt mod⁹ denominationis. Quędam enim genera ſecundum rationem ſuam ſignificant vt inhærens, ſicut qualitas & quantitas, & huiuſmodi, & in talibus non fit denominatio niſi per formā inhærentē, quæ eſt principium ſ'm aliquod eſſe vel ſubſtātiale vel accidentale. Quædam autē ſignificant ſecundum rationem ſuam vt ab alio ens & non vt inhęrens, ſicut pręcipue, patet in actione. Actio enim ſecundū quòd eſt actio ſignificatur ut ab agente. & ꝙ ſic in agente hoc accidit ſibi inquantū eſt accidens. Vnde in genere actionis denominat accidens per id qđ ab eo eſt, & non per id quod principiū eius eſt. ſicut dicitur actione agens, nec tamen actio eſt principium agentis, ſed econuerſo. Et ſi per impoſſibile poneretur eſſe aliquam actionem quæ non eſſet accidens nec eſſet inhęrens, & tamen denominaret agentem, & tūc agēs denominaretur ꝑ id quod ab eo eſt, & in eo non eſt vt inhęrēs. Sed quia cuiuſlibet actionis principiū eſt aliqua forma inhærēs ideo aliquid poteſt dici agens duobus modis. Vel ipſa actione quæ denominat agētem, & non eſt principium eius. Vel forma quæ eſt principium actionis in agente, & ſecundum quid principium agentis, ſicut dicimus ignem moueri ſurſum motu proprio & leuitate. His viſis patet de facili qualiter concedendum ſit quod dictum eſt, & quid eſt quod dubitationem induxerit. Diligere enim in diuinis poteſt dici & eſſentialiter ſecundum ꝙ nō importat niſi proceſſionem ſecundum rationem, vel notionaliter ſecundum quòd importat proceſſionem realem amoris ab amante.

E Et ab vtroque modo inuenitur amor dupliciter dici, ſcilicet vt qualitas prout amor ſignificat habitum amantis in amante, & vt operatio prout amor ſignificat actum vel paſſionem amantis in amante. Si igitur diligere ſumatur eſſentialiter cum dicitur pater diligit filium: dicetur diligere denominatiue amore qui eſt actus eſſentialis, & ſicut principio illius actus ipſa charitate quæ eſt ſubſtantia diuina. Si autem ſumatur notionaliter, tunc ſi amor ſignificat formam quæ eſt principium huius actus, dicetur pater diligere filium ipſa proprietate quæ eſt principium proceſſionis ſpirituſſancti, ſicut paternitas eſt principium generationis filii. Si autem amor nominet ipſam actionem procedentem, ſic pater dicitur diligere filium amore qui eſt ſpirituſſanctus, vel ſpiritu ſancto, licet hoc non adeo expreſſam cōtineret veritatē. Et ſimiliter eſt i aliis nominib⁹ pſonalibus quæ

c.7.to.3.

ſentia ſua & dono ſuo ſeruant vnitatē. Idē ī 15. lib. de tri. ait. In illa trinitate quis audeat dicere patrē nec ſe nec filiū nec ſpiritūſanctū diligere, niſi per ſpiritumſanctum? Hic aperte oſtendit patrem non tantum per ſpiritumſanctum diligere. Non autem ſimpliciter dicit patrem non diligere per ſpiritumſanctum.

B *Vtrum pater ſit ſapiens ſapientia quam genuit, ſicut diligit amore, qui ab ipſo procedit.*

PRæterea diligenter inueſtigari oportet a vtrum pater ſapiens ſit ſapientia quam genuit quæ tantum filius eſt? Quod videtur a ſimili poſſe probari. Si. n. pater diligit amore qui ab ipſo procedit, cur non & ſapientia vel intelligentia quam ipſe genuit, ſapit vel intelligit?

C Hanc quæſtionem vrgere videtur, vt ait † Auguſt. in 6. lib. de trinita. quod ſcripſit Apoſtolus dicēs Chriſti dei virtutem & dei ſapientiam. Vbi quæritur vtrum ita ſit pater ſapientię & virtutis ſuæ, vt hac ſapiētia ſapiens ſit quam genuit, & hac virtute potens quam genuit. Sed abſit vt ita ſit, quia ſi hoc eſt ibi eſſe quod ſapere, nō

cap.1.to.3. 1.cor.ca.1.

D per illam ſapientiam quam genuit ſapiēs dicitur pater, alioquin non ipſa ab illo, ſed ille ab ipſa eſt. Si enim ſapientia quam genuit cauſa, eſt illi vt ſapiens, ſit etiā vt ſit ipſa illi cauſa eſt quod fieri non poteſt, niſi gignendo eum aut faciendo ſed nec genitricem, nec conditricem patris vllo modo quiſquam dixerit ſapientiā. Quid enim eſt inſanius? Ergo pater ipſa ſapiētia eſt qua ſapiēs eſt: Filius vero dicitur ſapiētia patris. & virtus patris, non quia pater per eum ſit ſapiens vel potens, ſed quia filius ſapien-

B tia & virtus eſt de patris ſapientia & virtute. Ex his ergo paret quòd pater non eſt ſapiens ſapientia genita, ſed ſeipſo ſapientia ingenita.

b Vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita uel ingenita.

POſt hæc queri ſolet a quibuſdam vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita vel īgenita. Si enim non eſt ſapiens ſapientia geni-

C ta, nec ſeipſo ſapiens eſt. Si vero ſapiētia ingenita ſapiēs eſt, non videtur ſapiens eſſe ſapiētia ingenita, & ideo non videtur eſſe ſapiens a patre, cum a patre habeat omnia. Ad quod dicimus, quòd vna eſt ſapientia patris & filii & ſpirituſſancti: ſicut una eſſentia, quia ſapientia in illius naturæ ſimplicitate eſt eſſentia, & tamen filius tantum eſt ſapientia geni-

D ta & pater tantum eſt ſapientia ingenita & ſapiētia genita, eſt de ſapiētia īgenita, vel a ſapiētia īgenita. Et cū idē ſit ibi eſſe quòd ſapientem eſſe, relin

vbi ſupr. in Epi. ad Ber.

quitur ut ſapientia genita ſit ſapiens de ſapientia ingenita. Non ergo filius dicitur ſapientia dei tanquam ipſe ſolus intelligens ſit vel ſapiens ſibi & patri & ſpiritui ſancto, quia vt ait Augu. in libro de trinitate † Si ſolus ibi filius intelligit & ſibi & patri & ſpiritui ſancto, ad illam reditur abſurditatem vt pater non ſit ſapiens de ſeipſo, ſed de filio. Nec ſapientia, ſapientiam genuerit: ſed ea ſapientia pater dicatur ſapiens eſſe quã gennit. Vbi enim non eſt intelligentia nec ſapientia poteſt eſſe. Ideoque ſi pater non intelligit ipſe ſibi, ſed filius intelligit ipſe ſibi: ſed filius intelligit patri, profecto filius patrẽ ſapientem facit. Et ſi hoc eſt Deo eſſe quòd ſapere, & ea illi eſt eſſentia quę ſapientia, non filius a patre quod verum eſt, ſed a filio potius pater habet eſſentiã, quod abſurdiſſimum atque falſiſſimum eſt. Eſt ergo Deus pater ſapiens ea, quæ ipſe eſt ſua ſapientia & filius ſapientia patris eſt ſapiens de ſapientia quæ eſt pater, de quo eſt genitus filius. Ita & pater eſt intelligens ea, quæ ipſe eſt ſua intelligentia. Non enim eſſet ſapiens qui non eſſet intelligens. Filius autem intelligentia patris, de intelligentia genit' eſt quæ eſt pater, de qua & intelligens eſt. Proinde pater eſt ſapientia, & filius ſapientia, & vterque vna eſt ſapientia, & tamẽ ſolus pater eſt ingenita ſapientia, & filius ſolus genita ſapientia: nec tamen alia ſapientia pater, alia ſapientia filius, ſed una eademque eſt ſicut pater eſt Deus ingenitus, & filius eſt Deus genitus, neque Deus genitus, eſt Deus ingenitus: non tamen ideo alius Deus eſt pater alius filius, ſed vnus Deus vterque, non autẽ vnus. Alius eſt enim genitus, alius ingenitus, ſed non alius deus, immo vterque vnũ ſiue un' deus. Ita non eſt ſapientia genita ſapientia ingenita, ſed alia eſt ſapientia genita, alia ingenita, non tamen eſt alia ſapientia, ſed una eademque ſapientia.

An filius ſit ſapiens ſeipſo, uel per ſeipſum.

Ex prædictis conſtat, ꝙ filius non eſt ſapiens a ſe neque de ſe, ſed de patre & a patre. Quæri autem ſolet, vtrum filius ſit ſapiens ſeipſo vel per ſeipſum. Quidam dicunt multiplicem hic fieri intelligentiam & ideo diſtinguẽdum fore ita, ut cum dicis filium eſſe ſapientem ſeipſo vel per ſeipſum, ſi ſuĩ natura & eſſentia ſapientem intelligas, verus ſit intellectus. Si vero a ſeipſo vel de ſeipſo ſapientem eſſe intelligas, falſitati ſubiectam habes intelligentiam. Alii vero ſimpliciter & abſque determinatione, concedunt huiuſmodi locutiones: filius eſt ſapiens per ſe, ſed non a ſe vel de

---

bus quæ ſignificant perſonam per modum operationis vt verbum: & ideo dicitur, quod pater dicit verbo ſuo.

AD PRIMVM igitur dicendum quòd diligere prout eſſentialiter ſumitur eſt omnibus modis idem quod eſſe & quantũ ad rem & quantum ad modum ſignificãdi qui eſt ſignificare abſolute in diuinis. Vnde accipiẽdo hoc modo diligere nullo modo pater diligit ſpiritum ſanctum. Sed diligere notionaliter ſumptum non idem eſt patri quod eſſe ſecundum modum ſignificandi: quia diligere dicitur relatiue, & eſſe abſolute, & ideo nõ ſequitur quod ſpiritu ſancto ſit, quamuis ſpiritu ſancto diligat. ſicut paternitate eſt pater, nec tamẽ paternitate eſt. Sed ſapere in diuinis nunquam dicitur niſi eſſentialiter: & ideo nullo modo poteſt dici quod pater ſit ſapiẽs ſapiẽtia genita.

lib. 15. c. 7. 10. 3.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut dictum eſt amor perſonalis non ſe habet ad patrem diligentẽ ut principium dilectionis: ſed magis ut actus denominans, & ideo non conſtruitur in habitudine alicuius principii: nec in habitudine formæ inquantum forma eſt denominans. et cum dicitur iſte eſt agens actione. Et ideo quia propoſitiones important expreſſe habitudinem cauſæ, nõ ita eſt propria iſta, pater diligit filium per ſpiritumſanctum, ſicut hæc. pater diligit ſpiritu ſancto. quàmuis etiam concedi poſſit, inquantum eſt principium denominationis non ſimpliciter, hæc autem, pater diligit a ſpiritu ſancto, nullo modo concedẽda eſt, q̃ dicit principiũ p modũ efficiẽtis.

In corp. ar.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non dicit actum eſſentialem, ſed notionalem. Sciendum tamẽ eſt quod in actu notionali qui eſt diligere duo intelliguntur, ſcilicet actus ipſe, & exitus actus ab agente, & ipſe actus eſt perſona ſpiritusſancti, ſed emanatio act' ab agente eſt proprie notio, ſiue notionalis actus, qui eſt proceſſio, & ideo etiam perſona ſpiritusſancti, non ſignatur per actũ deſignatum verbo, quia verbum ſignificat actum ut egredientem ab agente, ſed ſignificatur per actum deſignatum nomine quod ſignificat actum abſolute ut amor & dilectio. Diligere autem proprie dicit notionem, quia diligere idem eſt ꝙ amorem emittere. Vnde in verbo diligendi importatur & ipſe actus qui eſt perſona, ratione cuius ſecundum illum actum denominatur pater diligens amore qui eſt perſona ſpiritusſancti, & importat emiſſionem actus, ratione cuius eſt notionale. Sed hoc verbum ſpirat, ſignificat ipſam emiſſionem actus & non actum emiſſum, & ideo pater non dicitur ſpirans ſpiritu ſancto ſed actu uel proprietate ſpirationis. Et ſimile eſt de generatione, quia generatio dicit emiſſionem geniti. Vnde non dicitur quòd pater generat verbo, ſed dicere dicit emiſſionem verbi & verbum emiſſum, & ideo dicitur quòd dicit verbo. Verbum autem nominat id quod emiſſum eſt, & non emiſſionẽ, & ideo verbũ eſt perſonale ſicut & amor, & diligere eſt dicere notionale.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hęc eſt vera. pater & filius vniuntur ſpiritu ſancto, ſecundum quod ſpiritusſanctus eſt ipſa vnio, ſicut & amor quo formaliter vniuntur, vt dictum eſt, ſicut ab eo quod ab eis procedit, ſicut aliqui vniuntur vno actu. Nec tamen iſta ſimpliciter concedenda eſt, quòd ſpiritusſanctus vniat patrem & filium, quia vnire ſignificat per modum vnientis effectiue, quod non conuenit ſpiritui ſancto, poteſt tamen concedi ſi intelligatur vniens formaliter ſicut albedo, dicitur facere album.

di. te. q. 1. art. 3.

ARTICVLVS II.

b Vtrum pater diligat ſe ſpiritu ſancto.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd pater non diligat ſe ſpiritu ſancto. Aut enim diligere importat actũ eſſentialem aut notionalem. Si eſſentialem, communis eſt toti trinitati & ſignificat diuinam eſſentiã ergo non diligit ſe eſſentialiter ſpiritu ſancto. Si autem ſignificat actum notionalẽ, Contra, nullus actus notionalis reflectitur ſuper eum a quo eſt. non enim pater generat ſe. Si igitur diligere ſit act' notionalis videtur quòd hæc ſit falſa, pater diligit ſe ſpiritu ſancto.

Ibidem.

¶ 2 Præter. Proceſſio ſpiritusſancti ſecundum ordinẽ naturæ pſupponit gñationẽ filii, quia ſpiritusſanctus procedit a patre & filio. Sed quicquid conuenit patri ſecundum ſeipſum, poteſt etiam ſibi conuenire generatione filii non intellecta. ergo cum diligere ſe dicatur de patre reſpectu ſuipſius, videtur quòd nõ diligat ſe ſpiritu ſancto: quia ſic ſpiritusſanctus intelligeretur procedere a patre per modum amoris, etiam filio non exiſtẽte.

¶ 3 Item amor gratuitus ſemper in alterum tendit, vt dicit Grego. quòd charitas minus quàm inter duos haberi non poteſt, ſed charitas creata eſt exemplata a charitate increata, quæ eſt ſpiritusſanctus, ergo videtur quòd amor iſte quo diligit pater ſeipſum non ſit amor perſonalis qui eſt ſpiritusſanctus.

¶ 4 Præter. Quocunque amore amat ſe pater amat ſe filius & ſpiritusſanctus. ſi igitur pater amat ſe ſpiritu ſancto, ergo & ſpiritusſanctus amabit ſe ſpiritu ſancto: ſed omnis amor procedit ab amante, ergo ſpiritusſanctus procedit a ſeipſo, quod eſt inconueniens, ergo nec pater ſpiritu ſancto amat ſe.

CONTRA. Pater eodem amore amat filiũ & ſeipſum: ſed filiũ diligit ſpiritu ſancto: ergo & ſeipſum ſpiritu ſancto amat.

¶ Præter. Sicut amor eſt proprium ſpiritusſancti, ita & verbum proprium filii, ſed ſecundum Anſel. pater dicit ſe verbo, ſcilicet quod eſt filius: ergo & amat ſe amore ab ipſo procedente qui eſt ſpiritusſanctus. mono. c. 32 & 33.

RESPON-

se, & filius eſt Deus per ſe, & eſt per ſe: ſed nõ a ſe vel de ſe. Hoc confirmãtes verbis Hilarii qui filium non a ſe, ſed per ſe agere in lib. 9. de trinitate ait. (post med.) Naturæ inquit cui contradicis hæretice hæc vnitas eſt, vt ita per ſe agat filius ne a ſe agat, & ita nõ a ſe agat, ut per ſe agat. Intellige filium agentem, & per eum patrem agentem, non a ſe agit, cum pater in eo manere monſtratur. Per ſe agit, cum ſecundum natiuitatem filii agit ipſe quæ placita ſunt. Infirmus ſit non a ſe agendo niſi a Deo ipſe agit, non ſit vero in vnitate naturę ſi quę agit, & in quibus placet non per ſe agit. Sicut ergo inquiunt, filius per ſe agit, ſed non a ſe: ita & filius debet dici ſapiens per ſe, ſed non a ſe. Sic & ipſe per ſe Deus eſt vel eſſe dicendus eſt, vt aiunt, ſed non a ſe vel de ſe.

An vna tantum ſit ſapientia patris.

Poſt hæc a quibuſdam quæri ſolet. vtrũ vna tantum ſit ſapientia patris. Quod non eſſe nituntur probare hoc modo, Filius inquiunt eſt ſapientia patris genita, qua pater ſapiens non eſt. Eſt igitur aliqua ſapientia patris qua ſapiens non eſt. Eſt autem & ſapientia patris ingenita, & ea pater ſapiens eſt. Eſt ergo quædã ſapientia patris qua ſapiens eſt, & ipſa non eſt illa ſapientia patris qua pater ſapiẽs non eſt. Non eſt ergo una tantũ ſapientia patris. Item: ſapiẽtia ingenita eſt ſapientia patris, & ſapientia genita ẽ ſapientia patris. B Non eſt autem ſapientia ingenita ſapientia genita. Nõ eſt igitur una tantum patris ſapiẽtia. Hæc & his ſimilia tanquam ſophiſtica & a veritate longinqua, cunctiſque in theologia peritis patentia abiicimus, reſpõſo indigna aduertentes. Id tamen adiicientes, quia una eſt tantum ſapientia patris ſed nõ vno modo dicitur. Nam ſapientia patris dicitur illa quam genuit, C & ſapientia patris dicitur ea qua ſapiens eſt. Diuerſa eſt ergo ratio dicti. Illa enim dicitur patris, quia eam genuit, & ea dicitur ſapiẽtia patris, quia ea ſapit. Vna eſt tamen ſapientia patris, quia ſapientia genita eſt eadem ſapientia & ea qua ſapiens eſt, ſiue ea qua ſapiens eſt intelligatur perſona patris ſiue eſſentia patris: quia perſona patris quę intelligitur cum dicitur ſapientia ingenita, & D perſona filii quæ ſignificatur cum dicitur ſapientia genita, una eadẽque ſapientia eſt, quę eſſentia diuina intelligitur cõmunis tribus perſonis.

Respondeo, dicendum quòd cum dicitur pater diligit ſe ſpiritusancto, poteſt intelligi de dilectione eſſentiali vel notionali. Si de dilectione eſſentiali: ſic: ſicut nec filium, ita nec ſeipſum ſpiritusancto diligit: ſed charitate eſſentiali & operatione eſſentiali. Si autẽ intelligatur de dilectione notionali, ſic ſicut filium, ita & ſe ſpiritusancto amat: quia diligere notionaliter ſumptum nihil aliud dicit quàm eſſe principium amoris perſonalis qui eſt ſpiritusſanctus: quia amor qui ſignificatur per modum operationis denominat patrem a quo eſt. vt pater dicatur ſpiritusancto diligere. Et cũ tota ratio dilectionis quæ eſt in filio, ſit in filio ſit in patre: & e conuerſo ex neutra parte poteſt impediri quin pater ſpiritusancto ſeipſum diligat ſcilicet nec ex parte ſpirantis amorem, nec ex parte diligibilis, quia ipſe pater, ex una parte ſufficiens principium eſt ſpiritusſancti, & ex alia parte ſufficiẽs ratio, diligibilitatis in ipſo eſt, & etiam in ſpiritusancto. Vnde ſicut pater filium ſpiritusancto diligit ita & ſeipſum & ſpiritum ſanctum ſpiritusancto diligit.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd intelligitur de actu notionali. Sed ſciendum eſt quòd cum actus omnis notionalis importet rationẽ principii quantum ad originem diuinæ perſonæ, hoc contingit dupliciter. aut quãdoq; deſignatur ratio principii reſpectu eius in quod terminatur actus notionalis, vt cum dicitur pater generat filium. generare enim importat habitudinem principii quæ eſt in generante reſpectu generati, & in talibus non poteſt fieri reciprocatio, vt dicatur quòd pater generat ſe, quia nulla pſona eſt principium ſuiipſius. Quandoque autem habitudo principii non importatur reſpectu eius in quod tranſit actus, vt patet cum dicitur, pater dat eſſentiã filio, non enim ſignificatur pater eſſe principium dati quòd eſt eſſentia: ſed eius cui datur. & ſimiliter eſt in hoc verbo diligere, quod importat habitudinẽ principii nõ diligentis ad dilectum: ſed diligentis ad amorẽ qui importatur in verbo diligit, & ideo in talib' poteſt eſſe reciprocatio, & hoc contingit, quia verbum diligere non tantum importat emiſſionem, ſed ipſum amorem emiſſum: vnde ſi accipiatur ſeparatim id quod ad originem pertinet tantum, non erit conuerſio. non enim poteſt dici quòd pater ſpiret ſe.

¶ Ad ſecundum, dicendum, quòd ſi generatio filii non eſſet, pater non diligeret ſe ſpiritusancto, quia nec pater eſſet, cum perſona patris paternitate conſtituatur. Si tamẽ detur per impoſſibile quòd pſona patris remaneat, poterit per ſe amorẽ ſpirare perſonalẽ. Nec tamen ab hoc excluditur filius, quia omnis patris perfectio eſt etiam filii, in qua ſecundum relationem originis nõ opponuntur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd amor gratuitus non eſt amor priuatus qui in alterum tendat, nihilominus tamen & in ipſum amantem reflectitur, non enim tantum proximus ex charitate diligendus eſt: ſed etiam ſeipſum & quantum ad animam & quã- A tum ad corpus ex charitate debet, homo diligere, ita etiam pater ſpiritusancto ſe diligit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cum dicitur ſpiritusſanctus diligit ſe ſpiritusancto: ſi intelligatur de dilectione eſſentiali, expreſſe verum eſt: quia ſicut ſeipſo Deus eſt, ita a ſeipſo eſſentialiter diligens eſt. Si autem intelligatur de dilectione notionali, tunc in hoc verbo diligere importatur quaſi duplex actus, ſ. ipſe actus amoris qui ſignificat perſonam ſpiritusſancti, & emiſſionẽ amoris. Vnde diligere notionaliter ſumptum nihil aliud eſt quã ſpirare amorẽ. Per ſpirare .n. ſignificat ipſa emiſſio: ſed per amorem pſona ſpiritus ſancti, ac ſi diceretur generare filiũ. vnde ſicut filio non competit generare filium, ita nec ſpiritui ſancto ſpirare amorem. nec ex hoc aliquid imperfectionis in ſpiritu ſancto vel in filio relinquitur, ut ex prædictis patet diſt. 7. & 10. (q. 12.) Sm hunc ſenſum non conceditur quòd ſpiritusſanct' notionaliter diligat. Si aũt ab intellectu huius verbi diligit ſeparetur actus originis per quẽ efficitur notionale & remaneret tantum id quod perſonale eſt. ſ. ipſe amor, ſic ſpiritui ſcõ conueniret: quia ipſe procedit ut operatio ſubſiſtens.. vnde ipſa operatio eſt operans, & ſm hoc ſpiritus ſanctus etiã ſeipſo diligeret ſeipſum vel patrem, & tunc diligere non importaret aliquid notionale, ſed tantum perſonam alio modo ſignificatam. Vnde hoc verbum diligere põt tripliciter ſumi. Aut ſm quòd dicit eſſentiam tantum, & tunc dicit exitum ſm rationem operationis eſſentialis quæ eſt ipſa eſſentia ab eſſentia diuina, & ſic pater non diligit ſpiritu ſancto, & ſimiliter filius & ſpiritusſanctus. Aut ſm quòd nominat tantũ perſonam ſpiritusſancti, & ſic etiã non dicit exitum niſi ſm rationem. vnde ſecundum hoc conuenit tãtum ſpiritui ſancto diligere, B ſed iſte modus inconſuetus eſt. Aut dicit exitum realem & tunc ſimul importat notionem actiuam & perſonã ſpiritus ſancti, & tunc non conuenit niſi patri & filio.

ARTICVLVS III.

Vtrum pater & filius diligant nos ſpiritusancto.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd pater & filius non diligant nos ſpiritusancto. (1. d. 18. ar. 3) Omne enim dictum de Deo connotans effectum in creatura eſt, eſſentiale: ſed cũ Deus dr̃ creaturã diligere in dilectione cõnotatur effectus in creatura quem diligendo confert. ergo oportet, quòd eſſentialiter ſumatur. (q. anteced. art. 2.) Sed dictum eſt quòd pater & filius nullomodo diligunt ſpiritusancto ſi diligere eſſentialiter ſummatur; quia ſpiritusſanctus nullam rationem habet principii reſpectu alicuius eſſentialis: neque per modum denominantis neq; aliomodo, ergo vr̃ quòd pater, & filius nõ diligũt nos ſpiritusſcõ.

¶ 2 Præt. Cum dicitur. pater diligit filiũ ſpiritusancto, ut ſupra dictum eſt ſecundum opinionẽ Hugonis de S. Vict. ablatiuus conſtruitur in habitudine effectus, q. formalis: ſed in illa

comparatione qua Deus ad creaturam comparatur nullo modo ſe habet ſpi.ſanctus vt effectus, immo magis id quod in eis tota efficitur. ergo videtur quòd non poſſit ſaluari hæc eadem ratio veritatis.

¶ 3 Item, ſicut dilectio ſe habet ad ſpi.ſanctum, ita & generatio ad filium. ſed pater non generat nos filio, immo potius dicitur nos regenerare ſpi.ſancto. ergo videtur, quòd nec nos ſpiritu ſancto diligat.

Contra eſt, quod dicitur Ioan. 17. vt ſint vnum in nobis ſicut & nos vnum ſumus. Non.n. loquitur ibi de vnitate eſſentiali tantum: quia illo modo Deo non vnimur, ſed de vnitate conſonantiæ vel amoris, q eſt ſpiritusſanctus. ergo videtur, quòd ſicut pater & filius diligunt ſe ſpiritu ſancto, ita & nos.

lib. 1. ſuper Gene. ad liter. ca. 2 to. 3. ¶ Præt. Sicut verbum eſt proprium filii, ita & amor proprium ſpi.ſancti, ſed pater dicit omnem creaturam verbo ſuo vnde Auguſt. dixit & facta ſút, ideſt, verbum genuit in quo erat vt fierent, ergo diligit creaturá amore ſuo qui eſt ſpiritus ſanctus.

Respondeo, Dicendum eſt ſimpliciter, quòd pater & filius nos diligunt ſpi.ſancto: ſicut ſupra 10. Diſt. expreſſe habetur. Sciendum tamen eſt ad eius intellectum, quod proceſſio diuinarú perſonarum eſt quædam origo proceſſionis creaturarum, cum omne quod eſt primum in aliquo genere ſit cauſa eorum quæ ſunt poſt: ſed tamen efficientia creaturarum eſſentiæ communi attribuitur. Vnde dicendum eſt, quòd cum dicitur pater & fili' diligunt nos ſpi.ſancto: hoc verbum diligere poteſt ſumi eſſentialiter, & notionaliter, & vtroque modo vera eſt locutio. Si enim ſumatur eſſentialiter, tunc in verbo dilectionis deſignabitur efficientia totius trinitatis, & in ablatiuo deſignante perſonam ſpi.ſancti, deſignabitur ratio efficientiæ, non ex parte efficientis: ſed ex parte effectorum, quorum ratio & origo eſt proceſſio ſpi.ſancti, ſicut & verbum, quámuis proprie verbum ſit ratio creaturarum ſecundum quod exeunt a Deo per modum intellectus. vnde dicitur quòd pater, dicit omnia verbo vel arte ſua. Sed ſpi.ſanctus eſt ratio earum prout exeunt a Deo per libertatem voluntatis, & ideo dicitur proprie diligere creaturá ſpi.ſancto, & non verbo. Si autem ſumatur notionaliter, tunc eſt uera etiam locutio, ſed habet aliam rationem veritatis: quia verbum dilectionis non importabit ex principali intentione habitudinem efficientiæ reſpectu creaturæ, ſed principaliter denotabit rationem huius efficientiæ ex parte effectorum, & ex cóſequenti dabit intelligere habitudinem efficientiæ, vt ſupra dictum eſt. 39. di. & tunc eſt ſenſus: Pater diligit creaturam ſpiri. ſancto, ideſt ſpirat amorem perſonalé qui eſt ratio omnis liberalis collectionis factæ a Deo creaturæ. (q. 1. ar. 3.)

(In corp. ar.) ¶ Ad primum igitur dicendum, quòd ſicut dictum eſt, vtroque modo poteſt ſumi. ſi enim ſumatur eſſentialiter nihil ſequitur inconueniens, quia ſpi.ſanctus non deſignabit principium diligentium ſed dilectorum. vnde tunc deſignabitur habitudo ablatiui ſubſtantiue in ipſo ablatiuo. vt dixit Præpoſitin'. Si autem ſumatur notionaliter nominatiuus poterit connotare effectum in creatura per modum habitudinis ad terminú, ſicut ſupra dictum eſt. 30. di. 2. ar.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut in egreſſu artificiatorum ab arte eſt conſiderare duplicem proceſſum, ſcilicet ipſius artis ab artifice, quam de corde ſuo adinuenit, & ſecundo, proceſſum artificiatorum ab ipſa arte inuenta, ita etiam in proceſſu voluntatis eſt duo conſiderare, ſcilicet exitum amoris ab amante, & ſecundo, exitum ipſius rei datæ per amorem ab amore. Vnde quantum ad primum exitum ſe habet ſpiritusſanctus in comparatione Dei ad creaturam vt effectus, ſiue quod eſt de principio, ſicut & verbum, ſed quantum ad ſecundum exitum, vterunque ſe habet vt principium, ſcilicet & verbú & amor, ſed creatura vt effectus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc verbum generat, importat tantum originem perſonæ & non importat perſonam per modum actus, ſicut diligere & dicere important vtrunque, & ideo pater non denominatur generans filio, ſed generatione. denominatur autem diligens amore qui eſt ſpirit. ſanctus. generatio autem qua nos regenerat, nó eſt per naturam, ſed per voluntatem: & ideo ex parte noſtra accipiendo, ſpiri. ſanctus eſt ratio talis generationis magis: quá filius qui procedit per modum naturæ.

Quòd in trinitate eſt dilectio, quæ eſt trinitas, & tamen ſpiritusſanctus eſt dilectio quæ non eſt trinitas, nec ideo duæ ſunt dilectiones, ita & de ſapientia.

G Et ſicut in trinitate dilectio eſt, quæ eſt pater filius & ſpiritusſanct' quæ eſt ipſa eſſentia deitatis & tamen ſpi.ſanctus dilectio eſt, quę non eſt pater vel filius, nec ideo duæ dilectiones ſunt in trinitate: quia dilectio quæ proprie ſpiritusſanctus eſt, eſt dilectio quæ trinitas eſt, non tamé ipſa trinitas eſt, ſicut ſpiritus ſanctus eſt eſſentia quę trinitas eſt, non tamen ipſe trinitas eſt. Ita in trinitate ſapiétia eſt quę eſt pater & filius & ſpiritusſanctus quæ eſt eſſentia diuina, & tamen filius eſt ſapientia quæ non eſt pater, vel ſpiritusſanct'. Nec ideo duæ ſapiétiæ ibi ſunt, quia ſapientia quę proprie eſt filius, eſt ſapientia quæ eſt trinitas, ipſa tamen non eſt trinitas, ſicut fili' eſt eſſentia quę eſt trinitas, ipſe tamé nó eſt trinitas.

Qua ratione pater non dicitur ſapiens ea ſapientia quam genuit, eadem videtur debere dici quod non ſit diligens pater, vel filius dilectione quæ ab vtroque procedit.

Præterea diligenter notádum eſt. quòd ea ratione qua pater nó dicitur ſapiens ea ſapientia quá genuit, videtur fore dicendum quòd pater non diligat filium, vel filius patrem ea dilectione, quę ab vtroque procedit. ſ. quę proprie ſpiritusſanctus eſt. Sicut enim idem eſt Deo ſapere quod eſſe, ita eſt ei idem diligere quod eſſe Ideoq; ſicut negatur pater eſſe ſapiens ſapientia quam genuit, qui ſi ea diceretur ſapiens, non ipſa ab eo, ſed H ipſe ab ea intelligeretur eſſe, ita uidetur non debere concedi, quòd pater, vel filius diligat dilectione quæ tñ ſpûſſanctus eſt, quia ſi ea diligit pater, vel filius, nó ſpiritusſanctus vr eſſe a patre & filio: ſed pater & filius

QVAESTIO II.

B

Deinde quęritur de his quæ pertinent ad filium.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum pater ſit ſapiens filio vel ſapientia genita.
I Secúdo. Vtrú ipſe filius ſapiétia genita, vel igenita ſapiés ſit.

ARTICVLVS I.

a *Vtrum pater ſit ſapiens ſapientia genita.*

Ad primum, Sic proceditur. Videtur quòd pater ſit ſapiens ſapientia genita. Omnis enim ſapiés ſua ſapientia ſapiens dicitur: ſed filius eſt ſapientia patris qui eſt ſapientia ingenita. ergo &c. Tex. 10.

¶ 2 Præter. Omnis ſapiens, eſt ſapiens illa ſapientia ſine qua ſapiens non eſſet: ſed ſine filio pater ſapiens non eſſet, vt ſupra dixit Auguſt. 9. diſt. ergo videtur quòd pater ſit ſapiens filio vel ſapientia genita.

¶ 3 Item illa ſapientia quis ſapiés dicitur in qua videt ea quæ ipſe cognoſcit, ſed ſupra dixit Augu. 31. di. ibi. ſ. in verbo videt omnia Deus. ergo &c.

K ¶ 4 Præt. Deus ſapiens non diceretur niſi ſeipſum videret: ſed ſeipſum videt in filio ſicut res videtur in ſua imagine. ergo videtur quòd ſit ſapiens filio vel ſapientia genita.

Contra eſt quòd in litera ab Aug. dicitur.

Respondeo, Dicendum quòd quamuis pater dicat ſe verbo ſuo nullo modo concedendum eſt quòd ſapientia genita ſapiés ſit & hoc propter diuerſum modú ſignificádi in vtroque. Verbum enim ſignificat per modum operationis quæ denominat illud a quo progreditur, ſcilicet operantem. vnde pater denominatur dicens verbo genito, ſicut & diligens amore procedente. Sed ſapientia ſignificatur per modum formæ manentis in eo cuius eſt, unde non poteſt denominari aliquis ſapiens: niſi per id quod in ipſo eſt, & non per id quod ab ipſo eſt. Quicquid auté ſignificatur eſſe in aliquo per modum formæ vel ſubſtantialis vel accidentalis, ſignificatur vt principium alicuius in ipſo

A ipſo, quia forma ſubſtantialis eſt principium ſubſtantialis eſſe: & accidentalis dat aliquod eſſe. ſ.accidentale, & vtrúq; principium eſt operationis in eo, in quo eſt. Cum autem filius, nullam rationem principij habeat reſpectu patris, non poteſt dici, quòd pater filio, vel ſapientia genita ſapiens ſit.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, q̃ ſapientia patris dicitur dupliciter, ſ. ſapientia quæ in ipſo eſt, quæ eſt eſſentialis ſapientia, & hac formaliter ſapiés eſt: ſicut quilibet ſapiés denominatur ſapiés ſapientia, quæ in eo eſt. Dicitur etiam ſapiétia patris, quę eſt a patre procedens, & hac non denominatur ſapiens, ſicut nec homo ſapiens denominatur a ſapientia, quam in alterum docendo producit.

† Dist.10. 16.de Trin. c.5.10.3.

¶ Ad ſecundum dicendum, q̃ Auguſt. in illa ratione côtra hæreticum accipit ſapientiam eſſentialé, ſine qua pater ſapiés non eſſet, ſ&m q̃ ab Apoſtolo eſt appropriata filio. 1. Cor. 1. Chriſtũ Dei vir. &c. & ſapientia io rône appropriata non eſſet, ſi filius non eſſet: vnde oporter filium patri coęter.num aſſe, ſicut & ſapientiã filio appropriatam.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ videre in aliquo dicitur dupliciter. Aut cuius cognitionem ĩ eo accipit, ſicut intellectus ſciétiam in ſenſibilibus accipit, vel intellectus poſſibilis in lumine intellectus agentis, vel diſcipulus in verbo magiſtri, dicto vel ſcripto. Aut rem cognitam in alio repræſentatam intuetur: ſicut ædificator videt artem ſuam in domo quam facit, vel ſicut aliquis videt illud, quod ſcit in lib. vbi ſcriptum eſt. Primo ergo modo, pater nihil videt in filio, quia non accipit cognitionem a filio. Sed ſecondo modo, quia rationes ipſæ omnium creaturarum, in verbo ſuo poſuit ipſum generando.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ quidam dicunt, q̃ quamuis pater videat in verbo creaturam: non tñ ibi videt ſeipſum: immo in ſa videt ſe. Non tñ video cauſam, quare ſicut per modum prædictum creaturam in verbo videt, quæ ibi relucet, non multo magis ſeipſum videat, qui perfectiſſime in verbo repræſentatur: & ſic etiam non eſt inconueniens, q̃ per modum iſtum in creatura ſe videat, quæ ipſius diuinæ bonitatis repręſentatiua eſt per imaginem vel veſtigium: non tamen ſequitur, quòd pater ſapiens ſit, ſapientia genita.

ARTICVLVS II.

b Vtrum filius ſit ſapiens, ſapientia genita.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd filius, non ſit ſapiens ſapientia genita. Filius enim non alio eſt ſapiens q̃ pater: ſicut nec alio eſt Deus: ſed pater eſt ſapiens ſapientia eſſentiali. ergo & filius ſapientia eſſentiali ſapiens eſt: ſed ſapientia eſſentialis nõ eſt genita, ſicut nec eſſentia. ergo &c.

¶ 2 Præt. Sapientia qua denominatur aliquis ſapiens, habet aliquam rationem principij reſpectu ipſius ſapientis: ſed filius nullo modo ſui ipſius principium eſt. ergo videtur, quòd non ſit ſapiens ſapientia genita.

¶ 3. Item. Sicut ſupra dixit Magiſter, ſapiétia genita eſt ipſa

a ſpiritusancto, quia idē eſt ibi diligere quod eſſe. At ſupra dictũ eſt, atq; authoritate Auguſtini ſancitũ, q̃ in trinitate tria ſunt: vnus diligens eum, qui de illo eſt, & vnus diligens eum de quo eſt, & ipſa dilectio, & non eſt aliquis duorum quo genitus a gignente diligitur, & genitorem ſuum diligit. B Quibus verbis aperte ſignificatur patrē filium, & filium patrem diligere, ea ſ. dilectione, quæ non eſt aliquis eorum: ſed tñ ſpiritusſanctus. Cum idem ergo ſit ibi diligere quod eſſe, quomodo dicitur pater, vel filius non eſſe ea dilectione, qua alter alterum diligit? Cum ideo pater negetur ſapere ſapientia, quam genuit, ne ea eſſe intelligatur.

Quòd, & hæc quæſtio inexplicabilis eſt, quæ excellit infirmitatem hominis.

DIfficilem mihi fateor, hanc quęſtionem præcipue cum ex prædictis oriatur quę ſimilem videntur habere rationē, quod meæ intelligentię attendens infirmitas turbatur, cupiens magis ex dictis ſanctorum referre, q̃ afferre. Optimus.n. lector eſt, inquit Hilarius in 1. libro de Trinita. qui dictorum intelligentiam expectet ex dictis potius q̃ imponat, & retulerit magis q̃ attulerit, neque cogat id videri dictis contineri, quod ante lectionem præſumpſerit intelligendum. B Cum ergo de rebus Dei ſermo eſt, concedamus Deo ſui cognitionem, dictiſque eius pia veneratione famulemur. Inueſtiget ergo diligenter pius lector rationem dictorum: ſi forte dictorum aliquam valeat reperire cauſam, qua nota ipſa præmiſſa quæſtio aliquatenus explicari valeat. Ego autem hanc quæſtionem non abſoluens, ſed errorem excludens profiteor non eſſe dictum patrem diligere filium, C vel filium patrem, ea dilectione quæ ab vtroque procedit, quæ non eſt aliquis eorum, ſed tantum ſpiritusſanctus, tanquã ea dilectiõe pater, ſit vel filius. Sed ſic ea pater diligit filium, & filius patrem, vt etiam pater per ſe ea, quæ ipſe eſt, dilectione diligat, ſic & filius: non autem ſic, vt pater per ſe non diligat & filius: ſed per eam tantũ. Quis hęc in illa trinitate, inqt

A hypoſtaſis filij: hypoſtaſis autem non ſignificatur per modum formæ. cum igitur denominatio fiat a forma: videtur, quòd non poſſit dici ſapiens ſapientia genita.

CONTRA. Omne quod per ſe non eſt ſapiens, non eſt ſapiens niſi per accidens: ſed filius non eſt ſapiens per accidens. ergo eſt ſapiens per ſe: ſed ipſe eſt ſapientia genita. ergo eſt ſapiens, ſapientia genita.

¶ VLTERIVS quæritur vtrum ſit ſapiens ſapientia ingenita, & videtur, quòd non. Quia ſapientia qua aliquis denominatur ſapiens, ſignificatur eſſe in ſapiente per modum formæ inhærentis: non autem ſic pater eſt in filio: ſicut nec econtra. ergo ſicut pater non dicitur ſapiens ſapientia genita, ita nec filius ſapiens ingenita.

† Circa med. .I I.

¶ Contra. Omnis ſapiens illa ſapientia, ſapiens dicitur, a qua habet quod ſit ſapiens: ſed filius a patre qui eſt ſapientia ingenita, habet q̃ ſit ſapiens. ergo filius eſt ſapiens, ſapientia ingenita.

RESPONDEO, Dicẽdum, quòd iſtę ꝓpoſitiões, A, & Per, in hoc differunt: q̃a, A, deſignat tantum habitudinem principij: Per, modum efficientis: ſed per, deſignat habitudinem principij, ſecundum quodlibet genus cauſæ. vnde omne illud quod eſt ab aliquo, D eſt per illud: ſed non conuertitur. In diuinis autem non poteſt eſſe niſi habitudo ſecundum duplex genus cauſæ, quarum vna tantum eſt habitudo realis. ſ. per modum cauſæ efficientis, vel originantis: ſicut pater dicitur principium filij. Alia vero habitudo principij, poteſt deſignari in diuinis ſecundum rationem tantum, & non realiter. ſ. habitudo formæ, vt cum dicimus, q̃ pater eſt Deus per deitatem ſuam. Cum ergo dicitur, quòd filius eſt ſapiens ſapientia genita, ablatiuus iſte non poteſt conſtrui: niſi vel in aliqua habitudine. q. efficientis, & ſic falſa eſt. Eſt enim ſenſus, quod filius ſit ſapiens a ſapientia genita: & ita ſit ſapiens a ſeipſo, quod falſum eſt: quia ſicut eſſe, ita & ſapere habet a patre, qui ſapientia ingenita eſt. Vnde dicitur per modum iſtum ſapiens a ſapientia ingenita, vel per ſapientiam ingenitam, ſi ly per, deſignat habitudinem principij efficientis, & E ſimiliter a ſapiētia ingenita: non autem a ſe vel per ſe, vel ſeipſo hoc modo ſapiens eſt. Aut conſtruitur in habitudine. q. principij formalis. hoc autem contingit dupliciter, quia quod ſequitur formam alicuius rei poteſt dici eſſe per formam illam: ſicut homo dicitur intelligere per animam. Vel per habentem formam: ſicut dicimus, quòd homo per ſe eſt rationalis, quia per id quod eſt de eſſentia ſua, per animam rationalem: per ſe enim, ſecundum Philoſophum. 5. Met. ſignificat quod eſt per eſſentiam rei. Si igitur conſideretur illud quo filius formaliter ſapiens eſt, hoc eſt ſapientia eſſentialis, quæ neque genita, neq; ingenita eſt, & ſic per eam, & ea ſapiens dicitur: ſed nullo modo ab ea, quia eſſentia non generat. Si autem conſideretur habens illam formam, quę eſt ipſa hypoſtaſis filij, quæ etiam ſapientia genita dicitur: ſic per ſapientiam genitam, vel per ſe ſapiens dicitur, ſiue ſapientia genita vel ſeipſo. Ten.a3.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd ſapientia, ſecundũ quod ſupponit eſſentiam, non poteſt dici ingenita vel genita: ſed ſecundum quod ſupponit hypoſtaſim: ſemper tamen eſſentiam

F

tiam ſignificat, ſicut etiam hoc nomen Deus. Et quare hoc nomen ſapientia potius talem ſuppoſitionem habere poſſit q̃ hoc nomen eſſentia, ſupra. 5. di. dictum eſt, & tunc quãuis ſit eadem eſſentia, quæ eſt pater & filius: non tñ eſt eadem hypoſtaſis. & ita non ſequitur, quòd ſapientia genita patre ſapiens ſit, ſed tantum filius.

q.1.art.1.

† lib.15. de trin.cap.7. tom.3.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in illis, quæ dicũtur per ſe eſt aliquid de eſſentia rei accipere, quod eſt principiũ illius quod per ſe prædicatur: ſicut rationale de homine. nec oportet, q ipsũ ſuppoſitum de quo per ſe aliquid dicitur, ſit principiũ illius, niſi ſicut habens, vel ſicut operans, vt quando aliqua operatio dicitur alſa per ſa alicuius, ita etiam non oportet, quòd ipſa hypoſtaſis filij, ſit principium ſumptũs: ſed vt id quod eſt eſſentia eius, vel de eſſentia, ſit principiũ formale huius, quod eſt ſapiẽtem eſſe, & hoc cumpetit filio, quia per eſſentiam ſuam, quam communem cum patre habet, ſapiens eſt: & ideo per ſe ſapiens dicitur. Et per hoc patet ſolutio ad tertium. Et quartum concedimus.

† Authoritas Greg. in præfatione. diſt. 26. & 27.

¶ Ad id quod vltimus quęritur dicendum, q filius eſt ſapiens ſapientia ingenita, ſi ablatiuus conſtruatur in habitudine principij, quaſi efficientis, non autem ſi conſtruatur in habitudine principij, quaſi formalis: immo ſic ſapientia eſſentiali ſapiens eſt, vel ſeipſo.

Auguſt. opinari vel affirmare præſumat? Eam tamen quæſtionem lectorum diligentiæ plenius diiudicãdam, atq; abſoluẽdam relinquimus ad hoc minus ſufficientes.

DISTINC. XXXIII.

A

G

Vtrum proprietates perſonarum ſint ipſæ perſonæ vel Deus, ideſt, diuina eſſentia.

POſt ſupradicta interi conſiderari atq; ſubtiliter inquiri oportet. Vtrum proprietates perſonarum quibus ipſæ perſonæ determinantur, ſint ipſæ perſonę, & ſint Deus, ideſt diuina eſſentia: an ita ſint in perſonis, vt nõ ſint perſonę, ac per hoc nec diuina eſſentia. Quod .n. in perſonis ſint proprietates: nemo inficiari audet, cũ aperte clamet authoritas q in perſonis eſt ꝓprietas, & in eſſentia vnitas. Superius quoq; multis ſanctorũ teſtimonijs aſtruximus perſo-

H

nas per proprietates diſtingui atq; determinari, ipſaſq; proprietates, tres ſcilicet proprijs expreſſimus vocabulis. Cum ergo proprietates ipſę ab ęterno fuerint, quibus ipſę perſonę determinantur, & differunt, quomodo eſſent ſi in eis nõ eſſent? & q̃uo in eis eſſent, & ipſæ perſonę non eſſent, quin ibi eſſet multiplicitas? Quocirca ſicut proprietates eſſe in perſonis, ita & eas perſonas eſſe confitemur: ſicut ſupra authoritate Hiero. vt non pigeat reuocare ad mentem, preſtati ſumus in expoſitione fidei, ita dicentis. Sabellij hæreſim declinantes, tres perſonas expreſſas ſub proprietate diſtinguimus. Nõ enim nomina tantũmodo, ſed etiã nominum proprietates, i. pſonas, vel vt Gręci exprimunt hypoſtaſes, hoc eſt, ſubſiſtẽtias confitemur. Ecce aperte dicit perſonas proprietatibus diſtingui, & ipſas proprietates eſſe perſonas, cuius hic verba perſtriugimus, quia ſupra latius poſuimus.

DISTINCTIO. XXXIII.

EXPOSITIO TEXTVS.

I

QVIDAM dicunt multi &c.} Iam patet ratio iſtarum opinionum: quia primi accipiebant hanc præpoſitionem Per, ſm q cõiter deſignat habitudinem cuiuſcũq; principij. Alij vero accipiebant ſm q.q. condiuiditur contra hanc præpoſitionem a, vel Ab, quæ deſignat habitudinem principij efficientis. vnde ſm hoc, hæc prępoſitio Per, deſignat habitudinem in diuinis .q. formę, & ſic ſimpliciter concedebat, q filius per ſe ſapiens eſt. {Naturę, inquit, cui contradicis &c.} In verbis iſtis Hil. oſtendere intendit, q filius non agit a ſe, ſed agit per ſe ex duabus authoritatibus, quarum vna habetur Ioã. 14. pater in me manens, ipſe fa.o. ex quo concludit, q non a ſe agit, ſed a patre in ipſo manente. Alia eſt Ioan. 8. Quæ placita ſunt ei facio ſemper. ex qua cõcludit, quòd ipſemet agit per ſeipſum. vnde ſubdit. {Infirmus ſit non a ſe agendo &c.} ideſt cum hoc quòd a ſeipſo non agit, ſequeretur q eſſet infirmus. {Niſi a Deo ipſa ſa.} ideſt, niſi hoc a Deo patre haberet, vt ipſe ageret ſicut hypoſtaſis per ſe ſubſiſtens, & per ſe operans. {Poſt hoc quæri ſolet &c.} Eadem ratione ſapiẽtia genita, & ſapientia ingenita, qua Deus genitus, & Deus ingenitus ſunt vnus Deus, quia propter communitatem formę ſignificatę, ideſt, deitatis, & ſapientię dicitur vnus Deus, & vna ſapientia: ſed propter diſtinctionem hypoſtaſium ſubſiſtentium in deitate, & ſapientia dicitur ſapientia genita. {Et ſicut in trinitate &c. Huius ratio eſt: quia perſonale non ponit in numerum cum eſſentiali, quia perſona non realiter ab eſſentia diſtinguitur: ſicut infra patebit,

K

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit Magiſter de eſſentia, & perſonis, & proprietatibus: hic determinat comparationes eorum adinuicem. Et diuiditur in partes duas. In prima oñdit, qualiter proprietates cõparentur ad eſſentiã & perſonam. In ſecunda, qualiter perſonæ ad eſſentiam comparentur. 34. di. ibi {Prædictis autem addendum.} Prima in duas. In prima, oñdit veritatem. In ſecunda, excludit errorem. ibi {Hoc aũt aliqui ne.} Prima in duas. In prima mouet quõnem. In ſecũda determinat eam. ibi {Quod enim in perſonis.} Et circa hoc tria facit. Primo, oſtẽdit proprietates eſſe i perſonis, quod tñ in qõne poſitum non fuit. Secũdo, oſtendit proprietates eſſe perſonas. ibi {Superius quoque &c.} Tertio oñdit proprietates eſſe diuinam eſſentiam: ibi {Cũq; d ſimpli.} Vtrũq; oſtendit duplr, rõne & authoritate. Et vtraq; rõ ſumitur ex diuina ſimplicitate, q non compatitur: nec quod eſt in Deo ſit aliud ab ipſo, & ſic ꝓprietas, quę eſt i perſona, nõ eſt aliud ab ea, nec q habens ſit aliud ab habito, & ſic probat, q eſſentia vel Deus, non eſt aliud a proprietate quam habet. {Hoc autem aliqui.} Hic excludit errorẽ. Et circa hoc duo facit. Primu ponit falſam poſitionem. Secundo ponit rõnes poſitionis & ſoluit eas. ibi {Si.n. inquiunt &c.} Et circa hoc duo facit. Primo inducit ꝓbationes, quę ſunt acceptæ per rationem. Secundo, inducit probationes acceptas ex authoritatibus. ibi {Verũtamen non deſiſtunt.} Circa primum tria facit. Primo inducit rationem, qua proprietates exiſtentes probatur in perſonis non eſſe perſonas. Secundo inducit aliam rationem qua probatur, q proprietas non eſt eſſentia. ibi {Sed item addunt.} Tertio ponit rationem, qua probatur proprietatem nõ eſſe in eſſentia. ibi {Ceterum hæreticorum improbi.} Et hæc diuiditur in tres. In prima ponit probationem illorum. Secundo ponit rationem. ibi {Quorum audaciæ.} Tertio inducit quæſtionem contra reſponſionem, & excludit eam. ibi {Sed forte quæres &c.

† diſt. 25. In expõne ſymbol. ad Damaſum tom. 4.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque.

Primo. Vtrum proprietates ſint diuina eſſentia.
Secundo. Vtrum ſint ipſæ perſonæ.
Tertio. Vtrum ſint in perſonis & in eſſentia.
Quarto. Vtrum de proprietatibus poſſint prædicari adiectiua eſſentialia, & perſonalia.
Quinto. Vtrum de notionibus ſine peccato contrarię opiniones eſſe poſſint.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum relationes diuinæ ſint eſſentia diuina.

AD PRIMVM igitur ſic proceditur. Videtur q relationes ipſæ non ſint eſſentia diuina. Aut.n. quæ relatiue in deo dicuntur ſunt relatiua ſecundum eſſe, aut tantum ſm dici: ſed non tñ ſm dici: quia ſic incideret hęreſis Sabellij: vt ſupra in notula Hila. habitum eſt. ergo

1. p. q. 28. ar. 2. Et de po. q. 8. ar. 2. In expoſit. tex. diſt. 31.

b Quod proprietates ſint diuina eſſentia.

CVmq; de ſimplicitate deitatis ſupra differeremus authoritatibus ſanctorum. ſ. Auguſt. Hil. Iſido. necnon & Boe. euidenter monſtrauimus Deum hoc eſſe omnino quod in ſe habet, excepto quòd pater habet filium, nec eſt filius, & filius habet patrem, nec eſt pater; & ſic eſſe in natura trium, vt qui habet hoc ſit quod habet, & totum quod ibi eſt, vnum eſſe vnam vitam eſſe, quæ modo non iteramus, ne faſtidium lectori ingeramus. Si ergo proprietates ibi ſunt, ſingula earum eſt id in quo eſt, & vnum eademque vita ſingulę ſunt. Fateamur ergo, & proprietates eſſe in tribus perſonis, & ipſas eſſe perſonas, atque diuinam eſſentiam. B C

Authoritate aſtruit quòd proprietas ſit natura.

QVod enim proprietas etiam diuina natura ſit, oſtendit Hilarius dicens, natiuitatem filii eſſe naturam. Vnde in 7. lib. de Tri. ait. Vtriuſque natura non differt, vnum ſunt pater & filius. Habet ergo hoc ſacramenti natiuitas vt complectatur in ſe & nomen & naturam & poteſtatem. quia natiuitas non poteſt non eſſe ea natura vnde naſcatur filius. Idem in 6. Natiuitas proprietas eſt, veritas eſt. Idem in 7. dicit, quòd naturæ natiuitas ſit intelligenda eſſe in natura Dei. Supra enim dixit, quòd propriũ patris eſt, quòd ſemper pater eſt, & proprium filij eſt, quòd ſemper filius eſt, ſignificans quòd proprietas patris eſt pater, & proprietas filij eſt filius. His aliiſque pluribus authoritatib' aperte ſignificari videtur, quòd proprietas filii filius ſit, ſic & deus, ita & proprietas patris & proprietas ſpiritusſancti. C

c Quidam negant. ſ. proprietates eſſe perſonas, & diuinam naturam, & quare.

HOc autē aliqui negāt, dicentes quidem proprietates in perſonis eſſe. ſed nō eſſe perſonas ipſas,

In præd. c. de. Ad aliquid.

ergo ſunt relatiua ſm eſſe. Sed talium relationem ſm Philoſophum eſſe, eſt ad aliud ſe habere. ergo cum eſſentię diuinæ eſſe non ſit ad aliud ſe habere: ſed ſit eſſe abſolutum, videtur ꝙ nō ſit idem tum relatione, quæ ſecundum eſſe ad aliud eſt. A

¶ 2 Præt. Quæcũq; ſunt idem ſm rem, in quocũq; eſt vnum & alterum: nec pōt inſtātia ferri: ſed nō in quocũq; eſt eſſentia diuina eſt paternitas: quia eſſentia diuinę eſt in filio; in quo paternitas non eſt. ergo eſſentia diuinę non eſt idem quod paternitas, & eadem ratione, nec idem quod alia proprietas. Si dicas, ꝙ eſt idē re: ſed differt ratione.

† diſt. 8. per totam.

¶ 3 Contra. Aut iſta ratio eſt aliquid in re, aut nihil. Si nihil cum nō ſit diſtinctio niſi ſm relationes, tunc diſtinctio perſonarum nō erit ſm rem: ſed ſm rationem tñ vel intellectum. Si autem ſit aliquid in re, cōſtat ꝙ quicquid eſt realiter in Deo, Deus vel eſſentia diuina habet illud: ſed in Deo eſt idem habens, & quod habetur, vt in litera dicitur. ergo eſſentia diuina eſt ratio paternitatis ſicut eſt ipſa res, quæ eſt paternitas. ergo nō ſolum ſunt idem re, ſed etiam ratione: ſi re idem ponantur.

¶ 4 Item, Si ſunt idem re, ſed differūt ratione ſolum. ergo proprietas vel relatio non addit ſupra eſſentiam niſi rationem quādam: ſed ſimiliter relationes quæ dicuntur ex tempore ponunt circa eſſentiam diuinam aliquas habitudines ſecundum rationem. ergo videtur, quòd non magis ſunt in Deo iſtæ relationes, quibus diſtinguūtur perſonæ, q̃ iſtę quæ dicuntur de Deo ex temporo: ſed iſtæ ſunt tantum aſſiſtentes, & non inhærentes: alias non poſſent aduenire ſine aliqua mutatione ipſius Dei. ergo videtur, quòd iſtæ relationes quæ diſtinguunt perſonas, ſint ēt aſſiſtentes, & non eſſentia diuina. D

¶ 5 Item. Sicut eſt alia ratio paternitatis, & eſſentiæ: ita eſt alia ratio eſſentię & bonitatis diuinæ. Si ergo pꝑter hoc dicit Aug. quòd Deus alio eſt pater alio Deus, eadem ratione deberet dicere, quòd alio eſt Deus: alio bonus: hoc autem non dicit, immo contrarium aſſerit. ergo videtur, quòd cum dicit quòd alio eſt pater, alio eſt Deus, non intendat diſtinguere ſecundum rationem tantum, ſed etiam ſecundum rem: & ita videtur, quòd paternitas, quę pater eſt: non ſit eſſentia diuina, qua Deus eſt.

ſup. ps. 68. tom. 8.

CONTRA. Nihil eſt adorandum adoratione latriæ niſi Deus: ſed proprietates perſonarum ſunt adorandæ, vt cantatur in pręfatione. Vt in perſonis proprietas &c. ergo videtur, quòd etiam ipſę proprietates ſunt aliquid in re: aut nihil. Si nihil cum perſonæ non diſtinguantur niſi proprietatibus: tunc perſonæ non diſtinguuntur adinuicem ſecundum rem, quod eſt hęreſis Sabellij. Si autem ſunt aliquid in re, illud aliquid quod ſunt, aut eſt diuina eſſentia, aut aliquid aliud. Si aliquid aliud, illud eſt in perſone in qua eſt proprietas: ſed in perſona etiam eſt eſſentia. ergo in perſona eſt aliud & aliud. ergo eſt compoſitā: ſed nullum compoſitum eſt Deus, vt ſupra probatum eſt. ergo perſona diuina non eſt Deus: & ita pater non eſt Deus, nec filius eſt Deus, quod excedit etiam errorem Arrij. ergo oportet, ꝙ proprietates ſint eſſentia diuina.

Diſt. 8. q. 4. art. 1.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ ſimpliciter confitendum eſt proprietates eſſe diuinam eſſentiam. Error. n. iſte, qui in litteris tāgitur dr Poretani fuiſſe, quem poſtmodum in Remenſi concilio retractauit. Cum. n. vt ſupra dictũ eſt, in relatione ſint duo. ſ. relationis reſpectus, quo ad alterum refertur: in quo conſiſtit relationis ratio, & iterum ipſum eſſe relationis quod habet, ſm ꝙ in aliqua re fundatur, vel quantitate, vel eſſentia, vel aliquo huiuſmodi, conſiderauerat relationes diuinas ſm reſpectum in quo relationis rō conſiſtit, ex quo nō habet, q̃d aliquam rem inhærentem imponet. vñ ēt inueniuntur aliquæ relationes, nihil realiter in re ponentes, vt ſupra dictum eſt, & propter hoc dixit eas aſſiſtētes, vel exterius affixas. Illę. n. proprie relationes dicūtur exterius affixæ & aſſiſtētes, quæ cum proprie non habeant fundamētum in re, tantũmodo ex habitudine alterius ad rem de que dicũtur adueniunt: ſicut dextrum in colũna, quod dr̃ de ipſa per hoc, ꝙ homo ei ad ſiniſtram habet, & huiuſmodi etiā ſunt relationes, quib' de' ad creaturas refert. Sed relationes diſtinguentes perſonas, nō poſſunt eſſe huiuſmodi: cum fundētur ſuper aliquid quod vere in re eſt. ſ. in cōmunicatione naturę: & ideo ſunt reales relationes habentes eſſe fundatum in natura rei. Sed hoc eſt natura diuinæ ſimplicitatis, vt in ipſa non niſi vnum eſſe poſſit eſſe: nec in ea differat eſſe, & quod eſt, & quo eſt. Iſtud ergo eſſe paternitatis non poteſt eſſe aliud eſſe, quam eſſe eſſentiæ, & cum eſſe eſſentiæ ſit ipſa eſſentia, & eſſe paternitatis ſit ipſe paternitas, relinquit de neceſſitate, quòd ipſa paternitas ſm rem, eſt ipſa eſſentia. vñ non facit cōpoſitionem cum ea. Sed quia manet ibi verus reſpectus pertinens ad naturam, relationes quæ nō pertinēt ad rōnē eſſentiæ, ex illo reſpectu relatio poteſt diſtinguere quāuis eſſentia non diſtinguatur, de cuius intellu non eſt iſte reſpectus oppoſitio. rem habens, & per cōſequens diſtinctionem cauſans. Et ita dicendum, ꝙ proprietates & eſſentia ſunt idem re, ſed differunt ratione. In alijs autem realibus relationibus in creaturis exiſtentibus, eſt aliud eſſe relationis, & ſubſtātiæ quæ refertur. & ideo dicuntur ineſſe, & ſecundum ꝙ inſunt, compoſitionem faciunt accidentis ad ſubiectum, quod non conuenit in diuinis relationibus, vt dictum eſt.

D ſt. 8. q. 4. art. 3.

† In medio. D. 1086.

Ibidem.

† Poſt med. parum poſt medium diſt. 27.

AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ relōnes iſtæ non ſunt tm̃ ſm dici ad aliquid, ſed etiam ſm eſſe. Sed ſciendum ꝙ eſſe dicitur dupl'r. Vno mō dr̃ eſſe ipſa quidditas vel natura rei, ſicut dicitur, ꝙ diffinitio eſt oratio ſignificās quid eſt eſſe. Diffinitio enim quidditatem rei ſignāt. Alio modo dicitur eſſe ipſe actus eſſentiæ, ſicut viuere quod eſt eſſe viuentibus: eſt enim actus: non actus ſecundus, qui eſt operatio, ſed actus primus. Tertio modo dicitur eſſe, quod ſignificat veritatem compoſitionis in propoſitionibus, ſm ꝙ eſt, dicit copula, & ſm hoc eſt in intellu componente & diuidente quantum ad ſui cōplementum: ſed fundatur in eſſe rei, quod eſt actus eſſentiæ: ſicut ſupra de veritate dictum eſt. Dico igitur, ꝙ cum dicit ad aliquid ſunt, quorũ eſſe &c. intell'r de eſſe q̃d eſt quidditas rei, quæ diffinitione ſignificatur, qa ipſa natura relationis ꝑ quam conſtituitur in tali genere, eſt ad aliud referri, & nō intell'r de eſſe q̃d eſt actus eſſētiæ. hoc. n. eſſe habet relatio ex his quę cauſant ipſam in ſubiecto, ſm quod eſſe nō refertur ad aliud, ſed ad ſubiectũ: ſicut & quodlibet accidens. Et ſic dico, ꝙ non oportet, ꝙ eſſe eſſentię diuinæ, ſit ad aliud ſe habere, quia illud eſſe in quo paternitas & eſſentia vniuntur E

Di. 26. q. 2. art. 1.

diſt. 15. q. 5. art. 2.

tia vniuntur ſignificatur vt eſſe,quod eſt actus eſſentiæ.non autem vniuntur in eſſe,quod ſignificat diffinitio rei, quia alia eſt ratio paternitatis,qua ad aliud refertur,& alia ratio eſſentiæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſi aliqua duo ſint idem ſm id qđ idem ſunt in quocũq; eſt vnum,& alterum,paternitas autem & eſſentia diuina ſunt idẽ ſm eſſe: & ideo ſicut in filio eſt eſſe eſſentiæ,ita & in filio eſt eſſe paternitatis, quia in diuinis non eſt niſi vnũ eſſe. Sed paternitas habet aliquid in quo non vnitur cum eſſentia.ſ.rationẽ paternitatis, q̄ eſt alia a rõne eſſentię.vnde ſecundum illam rõnem, reſpectiue põt eſſe in patre & non in filio.ſ.diſtinguere patrem a filio. vnde in proceſſu incidit fallacia accidentis. Neq; oportet in his aliquid ſiſe inquiri: quia in nulla re creata inuenitur aliquid ſiſe diuinę ſimplicitati,vt[d] habẽs ſit id D.1081. quod habetur: omnia.n.ſimilia,q̄ poſſent induci vel de p̃ńctis, vel de differentijs exiſtentibus in genere, plus habent de diſſimilitudine, quàm de ſimilitudine: & ideo magis abducunt a veritate, q̄ † Lib.2.de trin. circa prioc. in verum intellm inducunt. Sicut.n.dicit Boe.lib. de tri.in his, quæ ſine mate- 1.lib.c.2. ria ſunt, oportet nõ ad imaginationẽ deduci, quia hoc plurimum officit in diuinis.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ illa rñſio bona eſt. Sciendum eſt au- D.238. tem, ꝙ ratio [d] ſumitur dupl̃r. Quãq;.n.rõ dicitur id quod eſt ĩ ratiocinante.ſ.ipſe actus rationis,vel potentia,quæ eſt rõ. Quãq; enim ratio eſt nomen intentionis, ſiue ſecundum ꝙ ſignificat diffinitionem rei,prout ratio eſt diffinitio,ſiue prout ratio dicitur argumentatio. Dico igitur, ꝙ cum dicitur ꝙ eſt alia ratio paternitatis & eſſentiæ in diuinis:non accipitur ratio, ſecundũ ꝙ eſt in ratiocinante tñ:ſed ſecundum ꝙ eſt nomen intentionis.& ſignificat diffinitionem rei.quãuis.n.in diuinis non poſſit eſſe diffinitio,nec genus nec differentia,nec compoſitio:tñ ſi intelligatur ibi aliquid diffiniri,alia erit diffinitio paternitatis, & alia diffinitio eſſentiæ.In omnibus autem intentionibus hoc cõiter verum eſt, ꝙ intentiones ipſæ non ſunt in rebus, ſed in anima tñ:ſed habent aliquid in re rñdens.ſ.naturam:cui intellectus huiuſmodi intentiones attribuit.ſicut intẽtio generis nõ eſt in aſino,ſed natura animalis cui per intellm hęc intentio attribuitur, & ita etiam ipſa ratio quam dicimus aliam & aliam in diuinis nõ eſt in re:ſed in re aliquid rñdens ei in quo fundatur.ſ.veritas illius rei cui talis intẽtio attribuitur.eſt.n.in deo. vnde pñt rationes diuerſæ ibi conuenire:& ideo non ſequitur, ꝙ Deus ſit rationes illæ, ſed ꝙ ſit tñ habẽs eas.hoc.n.quod dr̃, ꝙ in Deo eſt idem habens & quod habetur, intelligitur de illis,q̄ habentur per modum rerum:non autem de illis, quæ habentur per modum intentionum:ſicut non poſſumus dicere,ꝙ Deus ſit nomen,quãuis nomen habeat,ſed ꝙ Deus eſt bonitas, quia bonitatem habet. ſimiliter & paternitas,quia paternitatẽ habet,ſed non ſequitur, ꝙ ſit ratio,quãuis rationem habeat.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ illæ rationes relationum, quæ dñr de Deo ex tempore, non habent aliquod eſſe in re diuina in qua fundentur.ſicut habent iſtæ relationes perſonarum,& ideo non eſt ſimile de vtriſque.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ ſcia non diuiditur contra ſubſtantiam niſi ex genere ſuo,prout eſt qualitas . vnde dicitur, ꝙ hæc eſt immediata. Nulla qualitas eſt ſubſtantia: ſed hæc eſt mediata.

quia ita dicunt eſſe in perſonis vel in eſſentia diuina, vt nõ ſint interius ſicut ea ſunt, quæ ſecũdum ſubſtantiam dicuntur de Deo, vt bonitas, iuſtitia: ſed extrinſecus affixæ ſunt,atq; ita eſſe rõnibus probare contendũt. Si.n.inquiũt proprietates ſunt perſonæ, non eis pſonæ determinantur. Cõtra quod dicimus quia ẽt ſeipſis pſonę differunt: ſicut ſupra Hiero.loquens de patre, & filio, & ſpirituſancto dicit. Subſtantia vnũ ſunt: ſed pſonis ac nominibus diſtinguuntur. Sed iterum addunt. Si proprietates ipſę diuina eſſentia ſunt, cum eſſentia non differant tres perſonæ,nec proprietatibus differunt. Quomodo enim differt pater a filio: eo ꝙ diuina eſſentia eſt,cum in eſſentia vnum ſunt?

Reſponſio ad præmiſſa auctoritate mens.

HOrum doctrinis nouis. & humanis cõmentis verbo Hil. rñdeo. Immenſum eſt qđ exigitur, & incomprehenſibile: extra ſignificantiã eſt ſermonis: extra ſenſus intentionem, non enunciatẽ, non attingitur, nõ tenetur, verborum ſignificãtiam rei ipſius natura conſumit. Senſus contẽplationẽ inperſpicabile lumen obcæcat, intelligentię capacitatem quod ſine nullo cõtinetur G excedit. Mihi ergo in ſenſu labes eſt, in intelligentia ſtupor eſt. In ſermone vero iam nõ infirmitatem,ſed ſilentium confitebor: periculoſum nimis eſt de rebus tantis,ac tam reconditis aliquid vltra præſcriptum cęleſte proferre, vt vltra præfinitionem Dei ſermo de deo ſit. Forma fidei certa eſt. Non ergo aliquid addendum eſt,ſed modus conſtituendus audacię,quicqd vltra quæritur nõ intelligitur.

H

Quomodo improbi hæretici inſiſtant alia addentes.

CEterum, hęreticorum improbitas inſtinctu diabolicę fraudulẽtiæ excitata,nondum quieſcit: ſed in tanta rerũ qõne addit. Si paternitas, & filiatio in deo ſiue in diuina eſſentia ſunt, eadem ergo res ſibi pater eſt, & filius.

F Nulla ſcia eſt ſubſtantia:& ſic eſt in oĩbus alijs generibus. Sed ſicut ſupradictum eſt,nulla ratio cõis alicuius prædicamenti manat in diuinis niſi relationis: & ideo id quod dicitur ad aliquid dist.8.q.4. art.3. in diuinis,habet aliam rationem a ratione ſubſtantiæ, & alium modum prædicandi condiuiſum contra ſubſtantiam:ſed ſcia & bonitas, & huiuſmodi q̄ ſunt in alijs generibus,& dicuntur de Deo,non habent rationem cõis generis per quam diuiduntur contra ſubſtantiam: imo loco illius rõnis cõis qualitatis vel quantitatis,venit ibi rõ ſubſtantię.vnde dicitur alia rõ eſſe ſcientię, & alia ſubſtantiæ in diuinis, nõ qa quaſi ſit condiuiſa contra rationem ſubſtãtiæ: ſed ſicut rõ ſpeciei eſt alia ratione generis inquantum addit rationem differentiæ ſupra rationem generis. vnde ita ĩ diuinis eſt alia ratio ſciæ & ſubſtantiæ,ſicut in creaturis eſt alia ratio ſciẽtiæ & qualitatis, quod non eſt ſimpliciter aliud: & ideo ſicut in creaturis dicitur, ꝙ eodem eſt qualis & ſciens,ita in diuinis dicitur,quòd eodem eſt ſubſtantia, & ſciens: non tamẽ quòd eodem ſit ſubſtantia & pater,cum relatio quæ per ſe ſubſtantiæ condiuiditur ſecundum rationem generis, &
I modum ſignificandi in diuinis ſaluetur.

ARTICVLVS II.

b Vtrum proprietates ſint perſonæ.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ proprietates non ſint perſonæ. Quæcũq;.n.ſunt idem re, multiplicato vno,multiplicatur reliquum.ſi igitur proprietates ſunt perſonæ.ergo quot ſunt ꝓprietates, tot ſunt perſonæ: ſed proprietates ſunt.5.vt ſupra dictũ eſt.ergo & pſonæ, quod falſum eſt. 1.par.q.40. art.1. dist.23.q.1 art.3.

¶ 2 Præt. Deus dicitur trinus ꝑ trinitatem perſonarum. ſi igitur proprietates vel notiones ſunt perſonæ,videtur etiam ꝙ quinus dici debeat ꝑ quinarium notionum,& eadem rõne pater trinus,& filius binus.

¶ 3 Item ſecũdum Aug. Oẽ, qđ ad aliquid refertur eſt aliqd excepto hoc, ꝙ ad alterũ dicitur: ſicut denarius eſt aliquid exce- lib.5.de tri. c.4. & 5. & K pto hoc,quod prætium dicitur : ſed pater refertur ad aliũ, quia lib.15. ca.3 ad filium·ergo præter relationem eſt ibi aliquid inuenire,quod tom.3. relationi ſubſtat.hoc autem eſt hypoſtaſis vel perſona. ergo videtur quòd proprietates non ſunt perſonæ.

¶ 4 Præt. Nihil videtur eſſe diſtinctiuum ſuiipſius: ſed proprietates diſtinguunt perſonas,vt dicit Dama. ergo proprietates non ſunt perſonæ. lib.1.fid. orth. c.11.

¶ 5 Item. Omne concretum addit aliquid ſuper abſtractum, ſicut album ſuper albedinem : ſed perſonæ diuinæ ſignificant concretiue , vt pater & filius. proprietates autem ſignificant in abſtracto.ergo proprietates non ſunt perſonæ.

CONTRA. Sicut dicit Hila.nec quicquam eſt filius niſi filius: ſed filius ſignificat relationem. ergo videtur, ꝙ totum hoc quod eſt filius, ſit relatio filiationis,& ſic eſſentia eius, & hypoſtaſis erit relatio. † 2. de trin. circa mediũ

¶ Præt. Omnis forma eſt principiũ eius cuius eſt forma quantum ad aliquod ſui eſſe.ſi igitur paternitas qua formaliter pater eſt pater,ſit aliud ab ipſo patre,erit aliquid principium patris,& prius

prius eo, quod eſt inconueniens, ergo paternitas nõ eſt aliud a patre, & eadem ratione nec aliqua proprietas a perſona. A

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ circa hoc ſunt tres opiniones. Poretani.n. dixerunt, ꝙ proprietates ſunt in perſonis, vt aſſiſtentes, & non ſunt ipſę perſonæ. Sed hoc non poteſt eſſe, quia aut proprietas aliqd eſt in re, & ſic ſi non eſt perſona in qua eſt, oportet ibi eſſe compoſitionem: aut nihil eſt in re, & ſic non erit diſtinctio perſonarum ſm rẽ. ¶ Et ideo alij dicũt, ſicut dixit Præpoſitiuus, ꝙ proprietates ſunt ipſæ perſonæ ſm rem, nec diſtinguuntur a perſonis etiam ſm rõnẽ, nec aliquo modo. Vnde dixit, in diuinis eẽ eſſentiã & perſonas: & proprietates negauit. Sed cum dr̃ paternitas, ſumitur abſtractum pro concreto, ſicut dicimus, rogo benignitatem tuã.i. te benignum, & ſic etiam proprietates adorari dicitur, & dicebat, ꝙ perſonæ cũ ſint ſimpliciſſimæ ſe ipſis diſtinguuntur. Sed hoc etiam non poteſt ſtare pp duo. Primo, quia inuenimus in vna perſona plures proprietates, & relatiões, ſm qd ad aliam, & ad aliam perſonam refertur. Secundo, quia aliqd attribuitur proprietati, quod non attribuitur perſonæ: ſicut diſtinguere, perſonæ autem diſtingui. & ideo oportet, ꝙ differant ſm modum ſignificandi proprietates a perſona. Nec modus ſignificandi diuerſus veritatem haberet, ſed vanitatem, niſi eſſet alia ratio proprietatis, & perſonæ: cui rñdet aliquid in re, vt dictum eſt.

† 3. fid. orthod. c. 6.

Hac di. q. 1. art. 1.

Art. præce.

¶ Et ideo dicimus, ꝙ proprietates & perſonæ, ſunt idem re: ſed differunt ratione, ſicut & de proprietatibus, & de eſſentia dictũ eſt. Sed in hoc differt, ꝙ ratio proprietatis, & eſſentiæ, differt ſicut ratio diuerſorum generum, vt dictum eſt: ſed ratio proprietatis & perſonæ, differt ſicut rõ abſtracti, & concreti in eodem genere acceptorum. In concreto aũt eſt duo conſiderare in rebus creatis, ſ. compoſitionem & perfectionem, quia quod ſignificatur concretiue, ſignificatur vt per ſe exiſtens, vt homo vel album. Similiter de ratione abſtracti duo ſunt. ſ. ſimplicitas & imperfectio, quia quod ſignificatur in abſtracto ſignificatur per modum formæ: cuius non eſt operari vel ſubſiſtere in ſe, ſed in alio. vnde patet, ꝙ ſicut etiam eſt in alijs quæ de Deo dicuntur, neutra ratio ſm totum diuinis cõpetit, ex quo probatur, lib. de cauſis, ꝙ nihil proprie de Deo dicitur, quia nec abſtractum ꝓpter imperfectionem, nec concretum propter compoſitionem: ſed quantum ad aliquid vtrũq; vere dicitur, quia & concretum propter perfectionem, & abſtractum propter ſimplicitatem.

propõne 6.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd proprietates ſunt idem re cum perſonis quantum ad eſſe: ſed ſm eſſe perſonę non diſtinguuntur. vnde non ſequitur, ꝙ ſm multitudinẽ proprietatum ſit multitudo perſonarum, quia diſtinctio perſonarum nõ eſt niſi ſm oppoſitionem relatiuam. vñ ſm qđ poteſt variari oppoſitio relatiua in proprietatibus, ſequitur diſtinctio in perſonis, & hoc ſi diligenter conſideretur, non poteſt venire ad maiorem numerum q̃ ternarium. & ideo relationes oppoſitæ ſunt perſonæ, & ſunt duæ perſonæ, ſicut duæ relationes: ſed relationes, quæ ſunt in eadem perſona non oppoſitæ, ſunt quidem duæ, relationes vel proprietates: ſed non duæ perſonę, imo vna perſona.

Nam in quo paternitas eſt, pater eſt, & in quo filiatio eſt, filius eſt. Si ergo vna eadẽq; res habet in ſe paternitatem, & filiationẽ, & ipſa generat, & generatur. quod dicẽtes in Sabellianam hæreſim pertrahuntur, extendentes patrem in filium cum ipſum ſibi filium, ipſum proponant & patrem. Si vero negauerint, in vna dei eſſentia paternitatem eſſe, & filiationẽ, quomodo ergo dicũt eſſe deũ? His atque alijs argumentorum aculeis vtuntur in ſuæ opinionis aſſertione, vt veritatis formam diſſecent. B

Reſponſio contra hanc eorum opinionem, vbi traditur, quòd proprietates non penitus ita eſſe in Dei eſſentia, ſicut in hypoſtaſibus dicuntur. d

QVorum audaciæ reſiſtẽtes, atque ignorantiæ prouidentes, audebimus aliquid ſuper hoc loqui. Paternitas & filiatio, non ita eſſe omnino in diuina ſubſtantia dicũtur, ſicut in ipſis hypoſtaſibus, in qbus ita ſunt, ꝙ eas determinant: vt ait Ioã. dama. Characteriſtica idiomata ſunt, ideſt determinatiuę proprietates hypoſtaſeos, & non naturę: etenim hypoſtaſim determinant, & non naturam. Ideoque licet paternitas, & filiatio ſint in diuina eſſentia, cum eam nõ determinent, non ideo poteſt dici, ꝙ diuina eſſentia, & generet & generet. Vel ꝙ eadem res ſit ſibi pater & filius. Ita.n. proprietas determinat perſonam, vt hac proprietate hypoſtaſis ſit generans, & illa alia hypoſtaſis ſit genita, & ita non idem generat & generatur: ſed alter alterum. B

Quæritur quomodo proprietates poſſunt eſſe in natura, ut tamen eam non determinent.

C SEd forte quæres: cum hæ proprietates non poſſint eſſe in perſonis, quin eas determinent, quõ in diuina eſſentia eſſe poſſunt: ita vt non eam determinent? Rñdeo tibi, & hic cum Hila. Ego neſcio, non requiro, ſed conſolabor me tñ. Archangeli neſciunt, angeli non audierunt, ſecula non tenent, propheta nõ ſenſit, apoſtolus nõ interroga-

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ relationes ſignantur per modũ formarum vel qualitatum in diuinis, numerus autem proprietatum vel formarum nõ ponit ſimplr̃ numerum in rebus ipſis: ſicut numerus ſuppoſitorũ ſicut Sor. non dicitur trinus ꝓpter hoc, ꝙ tres proprietates habeat, & ita etiam pater non dicitur trinus propter tres notiones: ſed Deus dicitur trinus ꝓpter tres ꝑſonas, vel tria ſuppoſita.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ dictũ Aug. veritatem habet in diuinis, & in creaturis: ſed diuerſimode, quia illud quod in creaturis ad aliquid dicitur, ſubſtat relationi, ſicut ſubiectũ accidenti. & ideo eſt aliud & aliud: ſed illud quod in diuinis ad aliquid dicitur, eſt ipſa relatio, quia in Deo nõ eſt aliud ſm rem, ſed ſm rõnem eſſentia, & habẽs eſſentiam, quod eſt perſona, & ipſa proprietas diſtinguens perſonam. vbi ſup.

¶ Ad quartum dicẽdum, ꝙ proprietas ſignificatur per modum formæ, & formæ eſt diſtinguere. ideo proprietates ꝑſonas diſtinguũt, & hoc eſt quantum ad modum ſignificandi, qui fundatur in vera ratiõe proprietatis. Ideo ex hoc non poteſt concludi aliqua diuerſitas ſecundum rem. † lib. 2. de trin. prope princ.

¶ Ad quintum dicẽdum, ꝙ in diuinis, abſtractum & concretum non differunt ſecundum rem, ſed ſecũdum rationem, vt dictum eſt. vnde ita differt proprietas a perſona, ſicut deitas a Deo, quod eſt ſecundum rationem tantum. D in Cor. art.

ARTICVLVS III.

Vtrum proprietates ſint in perſonis, & in eſſentia.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ proprietates nõ ſint in eſſentia nec in perſonis. Quęcũq;.n. ſunt idem ſm rem, vnum eorum non poteſt eſſe in altero, quia propoſitiones ſunt tranſitiuæ. vnde ſm Philoſophum. 4. Phyſi. nihil eſt in ſeipſo, niſi per accidens: ſed proprietates ſunt idem re cum eſſentia & perſonis. ergo non ſunt in eſſentia, vel in perſonis. Tex. 26.

¶ 2 Præt. Oẽ illud in quo eſt relatio, refertur, & omne quod refertur, in diuinis relatione diſtinguitur, cum igitur eſſentia non diſtinguatur, videtur ꝙ in eſſentia non ſit relatio. E

¶ 3 Item. Cum relationes ſint conſequentes motum, vel mutationem aliquã, in quo nõ poteſt eſſe motus, vel mutatio, nec relatio eſſe poterit: ſed in diuinis nullus poteſt eſſe motus vel mutatio. ergo nec relões, ſiue i eſſentia, ſeu in diuinis ꝑſonis.

¶ 4 Præt. Omne quod eſt in aliquo, ſecundum aliquem modum in illo eſt: ſed nullus modorum, quo aliquid in aliquo a Philoſopho 4. Phyſic. ineſſe dicitur, poteſt conuenire ad hoc, quòd proprietates in perſonis ſint. ergo videtur, quòd nec proprietates ſint in eſſentia nec in perſonis. Tex. 23.

CONTRA in præfatione. In perſonis adoretur ꝓprietas.

¶ Præt. Quod denominatur ab aliqua forma, oportet, quòd habeat illam in ſe: ſed perſonæ denominantur a proprietatibus. dr̃.n. a paternitate pr̃. ergo vr̃. ꝙ proprietates ſint in ꝑſonis.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ proprietates ſunt in eſſentia, & in perſonis: ſed diuerſimode: quia in eſſentia ſunt per idẽtitatem rei, & non ſicut in ſuppoſito: ſed in perſonis ſunt ſicut in ſuppoſito,

in ſuppoſito: ſed diuerſimode, ſm ꝙ aliquid dicitur ſuppoſitũ alicuius duplr. Vel naturæ per quam conſtituitur, ſicut humanitas eſt in Sor. & hoc modo proprietates perſonales, ſunt in perſonis. Vel ſicut illud quod aduenit poſt eſſe conſtitutum: ſicut albedo eſt in Sorte, & ita ſm intellm proprietates non perſonales vt innaſcibilitas, & cõis ſpiratio ſunt in perſonis: nõ tñ ita ꝙ ſuppoſitum ſit aliquid aliud ab eo quod ineſt ſecundum rem: ſed ſm rõnem tñ concreti & abſtracti, vt dictum eſt. (art. præced.)

¶ ET PER HOC patet reſpõſio ad primum, quia ex hoc ꝙ ratione diſtinguunt, & re idem ſunt proprietates cum eſſentia & perſonis: vnũ in altero dicitur eſſe.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ in quocunq; eſt relatio, ſicut in ſuppoſito illud refertur, ſicut in quocunq; eſt albedo, ſicut in ſuppoſito, illud eſt album. in natura autem diuina, vel eſſentia diuina, non eſt proprietas relatiua ſicut in ſuppoſito; immo per omnimodam rei identitatem. vnde relo non põt prædicari cõcretiuè de eſſentia, vt dicatur, eſſentia refertur, ſed prædicatione deſignante identitatem, vt dicatur eſſentia eſt relatio. & ideo non oportet, ꝙ eſſentia diſtinguatur. ſicut etiam in creaturis paternitas eſt in Sor. ſicut in ſuppoſito. vnde Sor. pater dicitur: nõ autem humanitas eius pater dicitur, etiam quã põſſet dici paternitas eſſe, non quidem ſm identitatem rei, ſicut eſt in diuinis: ſed ſm conuenientiam in vno ſuppoſito, quod eſt Sor. in quo eſt humanitas & paternitas.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ hoc quòd relatio conſequitur motum, accidit relationi inquantum non eſt æterna. vnde ſi aliquæ relationes æternæ ſunt, non conſequuntur motum aliquem. ſicut ſi poneretur mundus æternus, erit deſignatè in cælo aliquod corpus æquale alteri vel duplum, vel ſecundum aliam proportionem: & tñ illæ relationes non conſequuntur motum aliquẽ vel mutationem: quia in cælo non eſt motus ad quantitatem, & ſimiliter cum relationes quibus perſonæ diſtinguuntur ſint ab æterno, non oportet ꝙ motum aliquem conſequantur: ſed loco motus aliquo modo conſequuntur communicationem, & acceptionem naturæ diuinæ.

1. de trin. post med. vbi ſup.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſm Hila. comparatio terrenorum ad diuina nulla eſt. vnde nullus aliorum modorum quem Philoſophos enumerat, ſufficit ad explicandum, quo in diuinis aliquid in aliquo eſſe dicatur, & præcipue modus ille, quo proprietates in eſſentia eſſe dicuntur: quia non inuenitur in creaturis aliqua diuerſorum generum in identitatem rei conuenire, ſicut relatio, & ſubſtantia in diuinis conueniunt: ratione cuius vnum in altero eſſe dicitur. ſ. paternitas in eſſentia, ſicut in præexiſtente ſm intellm. Sed modus ille, quo proprietates non perſonales ſunt in perſonis, habet aliquid ſimile illi modo quo forma eſt in materia. ſ. forma accidentalis in ſubiecto. Sed modus ille quo proprietates perſonales ſunt in perſonis, habet aliquid ſimile cum illo modo, quo differentiæ ſunt in ſpecie, vel natura communis in inferiori, quamuis in his omnibus maior diſſimilitudo, q̃ ſimilitudo inueniatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum eſſentialia adiectiue pdicentur de proprietatibus.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr ꝙ eſſentialia adiectiua de proprietatibus prædicentur. quæcunq; n. ſunt idẽ ſm rem, quicquid de vno dicitur, & de altero videtur dici: alias affirmatio & negatio de eodem verificarentur, quia de quo non dicitur affirmatio, dicitur negatio: ſed proprietates ſunt ipſe Deus, vt probatum eſt. ergo eſſentialia adiectiua, quę de diuina eſſentia prædicantur, etiam de proprietatibus pdicari debent. (Hac di. q. 1. art. 2.)

¶ 2 Præt. De ſilibus idem eſt iudicium: ſed quædam adiectiua eſſentialia de proprietatibus prædicantur, vt æternus, increatus, & c. ergo videtur ꝙ etiam omnia alia.

¶ 3 Item. Videtur ꝙ etiã adiectiua notionalia ſeu perſonalia, de proprietatibus prædicentur, quia maior eſt conuenientia perſonalium adiectiuorum cum proprietatibus, q̃ eſſentialium: ſed

uit, filius ipſe non edidit. Ceſſet ergo dolor querelarum. Nõ putet homo ſua intelligẽtia generationis ſacramentum poſſe cõſequi. Abſolutè tamen intelligendus eſt pater, & filius, & ſpirituſſanctus. Stat in hoc fine intelligentia verborum. Eſt filius a patre, qui eſt vnigenitus ab ingenito, progenies a parente, vnus ab vno non natura deitatis alia & alia, quia ambo vnũ. Hoc credẽdo incipe, percurre, perſiſte, & ſi non peruenturum ſciam: tamen gratulabor profecturum. Qui n. pie infinita proſequitur, & ſi non contingat aliquando, tamen proficiet prodeundo. Sed ne te inferas in illud ſecretum, & archanum inopinabilis natiuitatis, nec te immergas ſummam intelligentiæ cõprehendere præſumens: ſed intellige incomprehenſibilia eſſe. His, alijſq; multis euidenter oſtenditur nobis nullatenus licere maieſtatem perſcrutari, ius ponere poteſtati modum circumſcribere infinito.

F quædam eſſentialia prædicantur de proprietatibus, vt dictum eſt. ergo multo magis omnia perſonalia, vt dicatur paternitas eſt generans vel innaſcibilis, & ſic de alijs. (diſt. 22. q. 1. art. 1)

¶ 4 Præt. Secundum Boe. nulla propoſitio verior illa eſt in qua idem de ſe prædicatur: ſed oẽs dicunt, ꝙ in patre idem eſt paternitas, & generare. ergo poteſt vere dici, quòd paternitas generet.

CONTRA. ſicut proprietas eſt idem re cum perſonis, ita etiã & eſſentia, quãuis vtrumq; ratione differat: ſed ratione huius identitatis nõ ſequitur, ꝙ notionalia adiectiua prædicentur de eſſentia ꝓpter diuerſum modum ſignificãdi, qui cauſat diuerſitatem ſuppoſitionis. non enim dicitur, ꝙ eſſentia ſit genita. ergo videtur, ꝙ eadem ratione non debeat dici, quòd filiatio ſit genita.

RESPONDEO, dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, proprietas perſona & eſſentia ſm rem non differunt: ſed ſm rationem tñ; & diuerſum modum ſignificandi. vnde diſtinguendum eſt in adiectiuis, quia omnia illa quæ prædicant conditionem rei abſolutæ. prædicantur cõiter de proprietate, perſona, & eſſentia, & huiuſmodi: præcipuè ſi ſunt adiectiua negatiua, vt increatus, & huiuſmodi. Quæcũq; vero exprimunt modum ſignificandi, in quo iſta tria diſtinguuntur, non prædicantur de eis cõiter. Tñ in his etiam eſt diuerſitas. Quædam. n. ſunt, quæ important illum modum ſignificandi in principali ſignificato: ſicut hoc nomen cõe importat ſignificando modum eſſentiæ, & ſic hoc nomen diſtinctum modum perſonæ, & hoc nomen diſtinguens modum proprietatis: & ideo ſi iſtorũ prædicatio permutetur, vt dicatur eſſentia diſtincta, vel proprietas cõis, vel aliquid huiuſmodi, erit falſa ꝓpõ, & non ſolum impropria. Quædam aũt important illum modum non ſignificando ipſum: ſed dãt eum intelligere ex ſuo modo ſignificandi: ſicut illa, quæ ſignificant per modum actus, qui actus ſunt ſuppoſitorum. vnde talia nõ propriè poſſunt attribui niſi perſonis, quæ ſunt ſuppoſita diuinæ naturæ: non autem proprietati, vel eſſentiæ, quæ ſignificantur per modum formæ. Vnde non proprie dicitur, ꝙ paternitas generat, neq; ꝙ paternitas creat. & ſimiliter etiam illa, quæ ſignificant concretiue dant intelligere modum perſonarum. Vñ & hec non eſt propria, paternitas eſt ſapiens, vel huiuſmodi. & ſimiliter nec hec. paternitas eſt pater, ſi ly pater adiectiue ſumatur, vel paternitas eſt innaſcibilis. (Hac diſt. q. 1. art. 2.)

G

H

I ¶ AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ quãuis ſint idem ſm rem, tamen ſecundum rationem differũt: & ideo poteſt aliquid de vno dici, quod de altero proprie non dicitur.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ illa adiectiua negatiue non dant intelligere aliquem modum determinatum, qui pertineat proprio ad eſſentiam vel perſonã: ſed diuinæ conditiones, quæ põt conſequi quidem vtrunq; quantum ad modum ſignificandi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd adiectiua perſonalia, non magis conueniunt cum proprietatibus, quàm eſſentialia, quantum ad modum ſignificandi ꝓ nomen, quãuis conueniãt quãtum ad rõnem gñis, quia adiectiua ꝑſonalia, & ꝓprietates, ſignãt ad aliqd: & ideo eadem rõne non põt de proprietatibus pdicari, quã nec eſſentialia. Tñ de ipſa eſſentia diuina magis proprie prædicãtur eſſentialia adiectiua, q̃ perſonalia de ꝓprietatibus, quia ꝓprietas ſignat, vt rõ quædam perſonæ. vñ quantũ ad modum ſignificandi, magis elongatur a ꝑfectione ſuppoſiti, q̃ eſſentia, q̃ dicit totum eſſe ſuppoſiti: licet alio mõ ſignificatum: ſed tñ perſonalia adiectiua, de eſſentia oĩno pdicari nõ põt, ꝓpter diſtinctionem quam ſignificant, q̃ eſt oppoſita modo eſſentiæ.

K ¶ Ad quartum dicendum, ꝙ generare ſignat idem cũ paternitate in re: ſed differt in mõ ſignificandi, quia gñare ſignificat, vt egrediens a ſuppoſito, & quia paternitas non ſignificatur vt ſuppoſitum, non poteſt generare, de ea prædicari.

ARTICVLVS V.

Vtrũ cõtrariæ opiniones de notionibus poſſint eſſe ſine pctõ. (1. p. q. 32. art. 5.)

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ contrariæ opiniones in notionibus, non poſſint eſſe ſine peccato. ſicut enim

c.par.q.32. art.4. lib.1.de trî. c.3.to.3. cut.n.dicit Aug. nec periculoſius alicubi erratur, q̃ in materia A trinitatis: ſed contra tæ opiniones de notionibus non poſſunt eſſe ſine errore alicuius. ergo cum iſte error ſit circa materiam trinitatis, videtur, ꝙ ſit periculoſiſſimus.

¶ 2 Præt. Duorum contradictoriorum oportet alterum eſſe falſum: ſed quidam dicunt non eſſe proprietates, & quidam eſſe notiones, & quidam. ſ. & quidã eſſe eſſentiam, & quidã non, quæ contradictorie opponuntur. ergo videtur, ꝙ ex altera parte interueniat mẽdacium: ſed ſm̃ Aug. omniũ mẽdaciorum grauiſſimũ eſt, quod eſt circa diuina. ergo videtur, ꝙ iſta contrarietas ſine peccato non poſſit eſſe.

lib. de mendacio c.21. to.4.

Si dicas, ꝙ excuſantur ꝓpter hoc, ꝙ de notionib⁹ nihil i ſacra ſcriptura habetur, & ita licuit vnicuiq; opinari quod voluit.

†ſup.ps.68. to.8.

¶ 3 Contra.aut.n.ſacra ſcriptura dicitur canon bibliæ, aut dicta ſanctorũ patrũ. Si canõ bibliæ, ſicut nec de notionib⁹, ita ẽt nec de pſonis ibi ſit mentio. ergo per eandem rõnem liceret negare perſonas, vel diuerſificari circa numerum perſonarum, quod tñ hæreticũ iudicaretur. Si dicta ſanctorũ patrum: cõtra ea preſſe inueniuntur facere mentionem de proprietatibus: ſicut patet in multis authoritatibus dictis. ergo videtur, ꝙ omnino excuſari non poſſit.

CONTRA. Oẽ peccatum, vel eſt fidei vel morum: ſed circa iſtam cõtrarietatẽ non incidit peccatum morum, quia hoc peccatũ eſt circa actiones, nec etiã peccatum fidei, quia nullus ar. fidei negatur. ergo videtur, ꝙ ſit ſine peccato.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ contrarie opinari de aliquo, poteſt eſſe dupliciter. Vel ꝙ pertineat ad religionem fidei. Vel ꝙ non ptineat. Et ſi quidẽ ſit de non pertinentibus ad fidẽ, quibus poſitis vel remotis, nihil inconueniens fidei ſequat̃, nullum peccatum eſt: niſi forte per accidẽs. ſ. præſumptionis in eo, qui nimis aſſerit quod dubium eſt, vel mendacij, vel inanis gloriæ, vel multorum aliorum, quia cauſę per accidens ſunt infinitæ ſm̃ Philoſophum. 2.phy. Si autem eſt contradictio de his, q̃ ad fidem pertinent, hoc poteſt eſſe dupl'r. Vel quia eſt de illis, q expreſſe in articulis fidei continentur, quos ſcire omnes tenentur & circa talia contradictio non eſt ſine peccato in altero, vel erroris ſimplicis, vel hæreſis, ſi pertinacia adiungatur. Vel eſt de illis, ad quæ conſequitur aliquid inconueniens, & cõtrarium fidei: licet in fide expreſſum non ſit, nec determinatum, & tũc ante pertractationem per quã ſcitur, ꝙ aliquid inconueniens fidei ſequitur, poteſt vtrũq; ſine peccato opinari, & maxime ſi pertinacia non adiungatur. Sed pertractata veritate, & viſo quid ſequitur, idem iudicium eſt de eis, & de illis, quę determinata ſunt in fide, quia ad vnum ſequitur alterum: ſicut ſi aliquis ſimplex, & ſcripturas ignorans crederet Iacob patrem Iſaac fuiſſe. Ad quod ſequitur ſcripturam eſſe falſam, quod eſt expreſſe contra fidem: anteq; ſequi oſtenderetur ſibi poſſet eius opinio ſine peccato eſſe: ſed oſtenſo, ꝙ ſequitur ſcripturam eſſe falſam, ſi adhuc in opinione pertinaciter perſiſteret, hæreticus iudicandus eſſet, ita eſt etiã de notionibus, de quibus nihil eſt expreſſe in fide determinatum. Tñ ex errore circa notiones ſequitur error circa perſonas, & circa fidem. ſicut ſi ponantur relationes eſſe aſſiſtẽtes tãtum, ſequitur, vel cõpoſitio in Deo, vel diſtinctio nõ ſm̃ rẽ: ſed ſm̃ rationem quę eſt Sabellianę impietatis. & ideo Poretanus qui primo hoc poſuerat, poſt viſo, ꝙ hic ſeqũ ẽ retractauit. ſimiliter etiã, qui proprietates negant, non omnino ponunt eas nõ eſſe: immo implicite ponũt eas in perſonis, & eas eſſe perſonas. Sed ſi oĩno negarentur eſſe, hæreticum eſſet, & ſimiliter pertinaciter defendere, ꝙ relationes ſunt tãtum aſſiſtentes, hæreticũ eſſet: & ideo hæretici in litera appellantur. Et p hoc patet rñſio ad ea, q̃ obiecta ſunt.

Quibus authoritatibus opinionem ſuam.ſ.quòd proprietas patris, vel filij non ſit Deus, muniant.

VErũtamen nondum deſiſtunt impatientię ſpiritu agitati: ſed opinionem ſuam ẽt ſanctorum authoritatibus munire conãtur, quibus oñdere volunt ꝓprietatem qua pater eſt pater, & ꝓprietatem, qua filius eſt filius, non eſſe Deum: ad hoc inducẽtes verba Aug. ſuper illum locum pſal Et B non eſt ſubſtantia, ita dicentis. Deus.n.quędã ſubſtãtia eſt. Vñ ẽt in fide catholica ſic ędificamur, vt dicamus patrem & filiũ & ſpm̃ſcm̃ vnius eſſe ſubſtantię. Quid eſt vnius ſubſtãtiæ? Quicquid eſt pater qđ Deus eſt, hoc eſt fili⁹, hoc eſt ſpiritusſanctus. Cum aũt pater eſt, nõ illud eſt, quod vel quo eſt. Pater.n.non ad ſe, ſed ad filium dicitur, ad ſe autẽ Deus dicitur. Eo igitur quod vel quo Deus eſt, ſubſtantia eſt. Et quia eiuſdem ſubſtan C tiæ eſt filius, proculdubio, & filius eſt Deus. At vero quod pater eſt, quia non ſubſtantiæ eſt: ſed refertur ad filium: non ſic dicimus filium patrem eſſe, ſicut dicimus filium Deum eſſe. Ex his verbis ſignificari dicũt, ꝙ proprietas patris, vel ꝓprietas filij nõ ſit Deus. vel eſſentia diuina. Cum.n.dicit, eo qđ de⁹ eſt, ſubſtãtia eſt: ſed qđ pater ẽ, ſubſtantia non eſt, aperte in- D quiunt oſtendi, id eſſe ſubſtantiam quo Deus eſt. Id vero quo pater eſt, non eſſe ſubſtantiam. Item cum ait, pater nõ illud eſt quod eſt, oſtendit eum non eſſe patrem eo qđ ſubſtãtia eſt. Nõ enim ſimpliciter dixit. Pater non eſt, illud quod eſt: ſed ait. Cum pr̃ eſt, non illud eſt qđ eſt, ſignificãs quo pater eſt, nõ eſſe illud quo eſt, i. eſſentiam. Hæc illi ita exponentes, ſua commẽta ſimplicibus, & incautis vera videri faciunt. Nos aũt aliter fore iſta intelligenda dicimus. Dicẽs.n eo qđ Deus eſt, ſubſtãtia eſt: ſed qđ pater eſt, ſubſtantiæ non eſt, hoc intelligi voluit, quia B eſſentia Deus eſt, & deitate ſubſtantia eſt. Eo.n. ſubſtantia eſt, quo Deus eſt, & econuerſo, cuius ea eſt deitas quæ eſt ſubſtantia, & ſubſtãtia q̃ deitas: ſed qđ pater eſt non eſt ſubſtantiæ, i. non quo pater eſt, eo ſubſtantia eſt, quia proprietate generationis pater eſt, qua ſubſtantia nõ eſt. Ipſam tñ proprietatem ſubſtantiam eſſe non negauit. Ita etiam illud intelligendum eſt, quod ait. Cum pater eſt, non illud eſt quod eſt. i. non illo pater C eſt, quod vel quo ipſe eſt. i. eſſentia, ſed notione.

Aliis etiam verbis Auguſtini vtuntur, vt aſſerant quod dicunt.ſ. proprietates perſonarum, non eſſe Dei ſubſtantiam.

ITem illis verbis Auguſtini vehementer inſiſtunt ſuperius poſitis. ſcilicet, ꝙ verbum ſecũdum ꝙ ſapientia eſt. & eſſentia, hoc eſt D quod pater, ſecundum ꝙ verbum, non hoc eſt, quod pater. Si inquiunt verbum nõ eſt hoc quod pater, ſecundum hoc qđ eſt verbum. Id ergo quo verbũ eſt, nõ eſt illud quod pater eſt. Proprietas ergo, qua verbum

EXPOSITIO TEXTVS.

†7. de trin. c.3.to.3. diſt.27.

SVPERIVS quoque.} Hic proprietates, ꝓbat eſſe perſonas, & eſt ratio talis. Proprietates diſtinguũt perſonas: ſed perſonę ab ęterno ſunt diſtinctę. ergo proprietates ſunt ab æterno: ſed nihil eſt æternum niſi in Deo. ergo proprietates ſunt in perſonis, quicqd autem eſt in perſonis, eſt ipſę perſonæ: aliis compoſitio eſſet in perſona. ergo &c. {Cũq; de ſimplicitate.} hic probat proprietates eſſe eſſentiam diuinam, & eſt rõ talis. In Deo idem eſt quod habet, & quod habetur: ſed Deus habet proprietates, quę in Deo ſunt, vt probatum eſt. ergo proprieta- E tes ipſę ſunt Deus, vel diuina eſſentia. {Si.n.inquiunt.} Hęc eſt prima eorum ratio, qua oſtendunt proprietates non eſſe perſonas, quæ talis eſt. Diſtinguens non eſt diſtinctum: ſed proprietates diſtinguunt perſonas. ergo &c. Et ad hoc rñdet per interemptionem maioris, quia perſonę ſeipſis diſtinguuntur. {Sed idẽ addunt.} Hic ponit ſecundam rationem eorum per quam probat proprietatem non eſſe eſſentiam, & eſt talis. Impoſſibile eſt idem eſſe quod vnit & diſtinguit; ſed in eſſentia vniuntur perſonæ, in proprietatibus diſtinguuntur. ergo &c. Hanc non ſoluit: ſed ad ſolutionẽ ſe excuſat propter difficultatem materiæ, quo tñ reſpondendum ſit, in primo articulo dictum eſt. {Cæterum hęreticorum.} Hic ponit tertiam rationem per quam probat proprietatem non eſſe in eſſentia, & eſt talis. In quocũq; eſt

art.2.huius diſt.

Text.23. & 2.Metaph. tex.6.

D.419.

paternitas

paternitas illud eſt pater, & eſt generans, & in quocūq; eſt filiatio illud eſt filius, & eſt genitum. Si ergo in eſſentia eſt paternitas & filiatio, tunc eſſentia erit pater vel generans, & filius vel genitus: ſed eſſentia vna & eadem res eſt. ergo eadem erit res generans, & genita, vel pater & filius, quod eſt hæreſis Sabellij, vt idē ſibipſi pater ſit.

¶ Ad quod rn̄dēdū, ꝙ ſunt in eſſentia, non determinantes ipſam, & ideo adiectiua, quæ concretiue proprietates prædicāt de eſſentia, nō prædicantur. { Sed forte quæres.} Hic ponit quartam rationem, quæ eſt contra vltimam reſponſionem, & eſt talis. Vbi eſt eadem cā, & idē effectus: ſed proprietates determinant ꝑſonas, quia ſunt in ꝑſonis. ergo & determinabunt eſſentiā ſi ſunt i eſſentia. Et ad hoc non rn̄det, ſed excuſat ſe ꝑꝑ difficultatem materiæ, qualiter tn̄ reſpondēdum eſt, in tertio articulo dictum eſt. { Verūtamen non deſiſtunt.} Hic inducit authoritates pro ſe, in quibus Augu. videtur dicere, ꝙ non eo Deus eſt, quo pater, & ita cum pater nitate ſit pr̄, & eſſentia ſit Deus, paternitas nō erit eſſentia. Et ad oīa huiuſmodi rn̄detur hoc mō, q̄a cum dicitur, non eo eſt pr̄ quo Deus, hęc eſt duplex: quia negatio pōt includere ordinē quaſi cauſæ formalis, qui importatur in hoc qđ dicitur eo, & ſic eſt vera, & non facit ꝓ illis. Eſt.n. ſenſus: nō eo quo pater eſt, Deus eſt. i. paternitate qua denominatur Deus. Vel pōt includi ab ordine, ita ꝙ ordo remaneat affirmatus, & ſic eſt falſa, & in hoc ſenſu facit pro eis. Eſt enim ſenſus non enim eo quo pater eſt, Deus eſt. i. illud quo pater eſt, non eſt illud, quo Deus dicitur, & hinc falſum eſt, quia paternitas qua denominatur pater, eſt deitas qua denominatur Deus, quamuis a paternitate non dicatur Deus, & hoc propter rationem diuerſam vtriuſq;.

† Lib. 8. parum ante medium.

Rom. 8.

eſt, non eſt id quod pater eſt, nō eſt igit̄ diuina eſſentia. Ad qđ dicimus, quia licet, ſecundum ꝙ verbum non ſit hoc quod pater eſt, ea tn̄ proprietas, qua verbum eſt, eſt id quod pater. i. diuina eſſentia: ſed non eſt hypoſtaſis patris.

DISTIN. XXXIIII.

A

Opinio quorundam non idem eſſe perſonam & eſſentiam, vel naturam dicentium, & eandem eſſentiam non poſſe eſſe patrem & filium & ſpiritumſanctum.

PRædictis autem adijciendum eſt, quòd quidam peruerſi ſenſus homines, in tantam proſilierunt inſaniam, a vt dicerent non idem eſſe naturam dei & perſonam ſiue hypoſtaſim, dicentes eandem eſſentiam non poſſe eē patrem & filium ſine perſonarum confuſione. Si .n. inquiunt ea eſſentia quę pater eſt, filius eſt, idem ſibi pater eſt & filius. Si hāc rē dicis eſſe patrem, aliā quære quā dicas eſſe filiū. Si vero aliā non quęſieris, ſed eandē dixeris, idē genuit & genitus ē. Propter hęc & hmōi inter naturā & perſonā diuidūt, ita vt nō recipiāt vnam deitatis naturā & ſimplicē, eſſe tres perſonas. Idque teſtimonio Hilarij defendere nitunt, qui in 8. lib. de Tri. Quærens, vtrum Apoſtolus ſpiritū dei noīans, & ſpiritū chriſti idē ſignificauerit vtroq; verbo, inquit ita. Gentium prædicator volens naturę vnitatē in patre & filio docere ait. Spiritus dei in nobis eſt. Si quis autē ſpiritum chriſti non habet, hic non eſt eius. Si autem ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum &c. Spirituales omnes ſumus ſi in nobis eſt dei ſpiritus. ſed & hic ſpiritus dei eſt & ſpirit' chriſti. Et cum chriſti ſpiritus in nobis eſt, eius ſpiritus ī nobis eſt, qui

G ſuſcitauit chriſtū. Et cum eius qui ſuſcitauit chriſtū in nobis eſt ſpiritus, & ſpiritus in nobis eſt Chriſti. Nec tn̄ nō Dei eſt ſpiritus q̄ in nobis eſt. Diſcerne ergo o hæretice ſpm̄ Chriſti a ſpū Dei, & excitati a mortuis ſpm̄ chriſti, a ſpū dei chriſtū a mortuis excitantis. Cum q̄ habitat in nobis ſpūs chriſti, ſpūs dei ſit, & ſpiritus chriſti a mortuis excitati ſpūs dei tm̄ ſit, chriſtū a mortuis excitantis. Et quæro

H nunc in ſpiritu dei, vtrum naturam an rem naturę ſignificatā exiſtimes? Nō eſt.n. idē natura qđ res naturæ, ſicut non idē eſt hō, & qđ hominis eſt: nec idem eſt ignis, & qđ ipſius ignis eſt, & ſecūdum hoc nō eſt idē deus, & qđ Dei eſt. Huius dicti occaſione ꝑfati hæretici dogmatizanerunt, non idē eſſe pſonā, & naturam dei, aſſerētes naturā dei non eſſe tres pſonas. Intelligentes in his præmiſſis verbis Hilarij ꝑ rem naturæ pſonā, & no

I mine naturæ diuinam naturā. Et ideo dicunt Hilarium interrogaſſe hæreticum. Vtrum per ſpiritum dei putaret ſignificatam eſſe naturam, an rē naturæ, vt ſic oſtenderet diſtinguēdum eſſe inter naturam, & rem naturę, ideſt perſonam.

DISTINCTIO XXXIIII.

DIVISIO TEXTVS.

HIC MAGISTER comparat perſonam ad eſſentiā. Et diuiditur in partes duas. In prima ponit comparationem. In ſecūda ponit materiæ finem. ibi { Præt. Sciendum eſt.} Prima in duas. In prima comparat perſonam ad eſſentiam ſm̄ identitatem. In ſecunda ſm̄ cōitatē eſſentiæ ad perſonas. ibi { Conſiderandum.} Prima in duas. In prima ponit errorem quorūdam, & rationes errantium. In ſecunda reſpondet ad illas rationes. ibi { Hic quidā dicunt.} Circa primum duo facit. Primo ponit errorē. Secundo erroris pro-

F bationem. ibi { Si.n. inquiunt &c.} Et hæc in duas. Primo.n. ponit probationem per rationem. Secundo per authoritatem. ibi { Idem quoq; teſtimonio &c.} { Hoc quidam dicunt.} Hic rn̄det ad probationes. Et circa hoc duo facit. Primo rn̄det ad authoritatem. Secundo ad rationem. ibi { Nec tamen diffitemur.} Circa primum duo facit. Primo ponit authoritatis expoſitionem. Secundo cōfirmat ſuam ſententiam per authoritatem Auguſtin. & Hilar. ibi { Non ergo ſecundum cor &c.} { Hic conſide.} Hic comparat eſſentiam ad perſonas ſecundum communitatem. Et circa hoc duo facit. Primo proſequitur eſſentiæ cōmunitatem. Secundo determinat ſignificationem cuiuſdā nominis, quod communitatem eſſentiæ deſignat. ibi { Hic non eſt prætermittendum.} Circa primam duo facit. Primo ponit illud, qđ pertinet ad communitatem eſſentiæ, prout nomine eſſentiæ ſignificatur. Secundo prout ſignificatur nomine aliorum attributorum. ibi { Ex prædictis conſtat.} Vbi duo facit. Primo, oſtendit eorum communitatem. Secundo, proſequitur appropriationis rationē. ibi { Id ergo ſacri eloquij.} { Pręter. Sciendum.} Hic imponit finem tractatui de trinitate. Et circa hoc duo facit. Primo, proſequitur quiddam quod videbatur deficere. ſ. de nominibus tranſlatiuis. Secundo, confitetur inſufficientiam propter materię difficultatem. ibi { De ſacramēto vnitatis &c.}

QVÆSTIO PRIMA.

A

Hic eſt triplex quæſtio.

Prima. De comparatione eſſentiæ ad perſonam.

K Secunda. De appropriatione quæ in litera ponitur.

Tertia. De his, quæ tranſlatiue de Deo dicuntur.

Circa primum quęruntur tria.

Primo. Vtrum eſſentia ſit perſona.

Secundo. Vtrum poſſit dici, ꝙ tres pſonæ ſint vnius eſſentiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum perſona, & eſſentia in diuinis ſint idem.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ perſonā, & eſſentia in diuinis non ſunt idem: Omnis.n. perſona vel hypoſtaſis in diuinis, aut eſt generans vel genita vel procedens: ſed eſſentia non eſt huiuſmodi, vt ſupra dictum eſt. ergo &c. 1. p. q. 28. ar. 2. Et de poten. q. 9. arti. 1. Diſt. 5. q. 1. art. 1.

¶ a Præt. Affirmatio & negatio, nunq̄ verificātur de eodem, verificantur

A verificantur autem de eſſentia, & perſona, quia eſſentia non eſt diſtincta, perſona eſt diſtincta. ergo perſona, & eſſentia non ſunt idem.

¶ 3 Item. Omnis perſona, vel hypoſtaſis eſt ſuppoſitum alicuius naturæ: ſed idem non poteſt ſibiipſi ſupponi. ergo perſona, & eſſentia, nō ſunt idem.

¶ 4 Præter. Omne proprium, ſe habet ex additione ad cōmune: ſed eſſentia eſt communis, perſona autem eſt proprium. ergo perſona ſe habet ex additione ad eſſentiam, non igitur ſunt omnino idem.

¶ 5 Item. Nulla duo vniuntur in eo, quod omnino idem eſt vtrique, quia iā in nullo, diſtingui poſſent. Sed duæ perſonę, vt pater, & filius vniuntur in eſſentia. ergo eſſentia, non omnino idem eſt vtrique perſonę.

CONTRA per Boet. In diuinis, idē eſt quo eſt, & quod eſt: ſed eſſentia ſignificatur, vt quo eſt. Perſona vt quod eſt. ergo idem eſt eſſentia, & perſona.

De tri. li. 1. cap. 7.

¶ 1 Præt. Si perſona patris, non eſt ipſa deitas, qua Deus dicitur, pater dicetur Deꝰ participatione alicuius naturæ. Sed illud cuius participatione, aliquid denominatur eſt maius, & perfectius, quantum ad illud genus, ſecundum quod denominatur, quàm ipſum participans, vt ſupra habitum eſt. 2 2. diſt. & Dio. etiam dicit, quòd participationes excedunt ipſa participantia. ergo ſequeretur, quòd aliquid, quod non eſt pater, ſcilicet ipſa diuinitas eſſet maius, & perfectius patre, quod eſt inconueniens. ergo oportet, quòd eſſentia, & perſona, ſint omnino idem.

c. 12. de di. no. q. 2. ar. 1

¶ 2 Prętet. Sequeretur, ſi eſſentia eſſet alia res a tribus perſonis, quòd eſſent quatuor res in diuinis, quod eſt hæreticum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd perſona, & eſſentia omnino re in diuinis, non diſtinguuntur. In illis enim in quibus aliud eſt eſſentia, quàm hypoſtaſis, vel ſuppoſitum, oportet quòd ſit aliquid materiale, per quod natura communis indiuiduetur, & determinetur, ad hoc ſingulare. vnde illam determinationem materiæ, vel alicuius, quod loco materiæ ſe habet addit in creaturis, hypoſtaſis ſupra eſſentiam, & naturam. vnde non omnino iſta in creaturis idem ſunt.

D. 427 In Deo autem, non eſt natura ipſius ſubſiſtens, per aliquod ad quod determinatur, ſicut per materiam: ſed per ſeipſam eſt ſubſiſtens, & ipſum ſuum eſſe ſubſiſtens eſt. vnde natura eſt ipſum, quod ſubſiſtit, & eſſe in quo ſubſiſtit, & propter hoc in Deo omnino, idem eſt, quo eſt, & quod eſt. Vnde oportet,

D. 1081 quòd omnino idem ſint re, eſſentia, & perſona, etiam ſi poneretur, quòd proprietates, non eſſent eſſentia, quia perſonæ non habent, quòd ſint perſonæ ex hoc, quòd ſubſunt proprietatibus: ſed ex hoc, quòd ſubſunt eſſentiæ, quia perſona dicit indiuiduum ſubſiſtens, in genere ſubſtantiæ. vnde magis eſt inconueniens ponere differentiam, ſecundum rem inter eſſentiam, & perſonam, quàm inter eſſentiam, & proprietatem. Nihilominus tamen eſſentia, & perſona diſtinguuntur ſecundum rationem, cui tamen rationi veritas rei, pro fundamento ſubſtat. Cum enim in Deo, ſit ſumma ſimplicitas, & ſumma perfectio: vtroque modo poſſumus Deum ſignificare, ſcilicet quantum ad ſimplicitatem per nomina abſtracta; & quantum ad perfectionem, per nomina concreta, quæ ſignificāt aliqd ſubſiſtēs.

Hic docet, quomodo eis obuiat ipſius ſcripturæ circumſtantia, & qualiter prædicta intelligi debeant, & quòd ſpirituſſanctus eſt res vnius naturæ patris, & filij, & eſt ipſa natura.

B HOc quidem dicunt, non intelligentes pia diligentia, ſcripturæ circūmſtantiam, qua conſiderata percipi poteſt, quomodo pręmiſſa dixerit † Hila. Subſequenter enim in eadem ſerie, oſtendit in ſpiritu Dei, aliquando ſignificari patrem, vt cum dicitur, † Spiritus domini ſuper me. aliquando ſignificari filium: vt cum dicitur, † In ſpiritu Dei eijcio demonia, naturæ ſuæ poteſtate ſe dęmones eijcere demonſtrans, aliquando

†Ibid.

†Iſai. 61.

Luc. 11.

C ſpiritumſanctum, vt ibi, † Effundam de ſpiritu meo, ſuper omnem carnem. Quod dicit conſumatum fuiſſe cum apoſtoli ſpirituſancto miſſo omnibus linguis locuti ſunt. Deinde, quare hanc diſtinctionem fecerit, & quòd in ſuperioribus, per verba apoſtoli, idem ſpirituſſanctus ſignificatus ſit, & quòd ipſe ſit res vnius naturæ, patris, & filij, aperte oſtendit, inquiens, ita. Hæc iccirco ſunt demonſtrata, vt quacunque parte hæretica falſitas, ſe contuliſſet: finibus veritatis concluderetur. Habitat enim in nobis Chriſtus, quo habitante habitat Deus, & cum habitat in nobis ſpiritus Chriſti, non aliud habitat, quàm ſpiritus Dei. Quòd ſi per ſpiritumſanctum Chriſtus, in nobis intelligitur eſſe, hunc tamen ita ſpiritum Dei, vt ſpiritum Chriſti eſſe noſcendum eſt, & cum per naturam Dei, natura ipſa habitat in nobis. Indifferens natura filij creditur eſſe a patre, cum ſpirituſſanctus, qui eſt ſpiritus Chriſti, & ſpiritus Dei, res naturæ demōſtretur vnius. Quæro nunc ergo, quomodò non ex natura vnum ſunt? A patre procedit ſpiritus veritatis, a filio mittitur, & a filio accipit, Sed omnia, quæ habet pater, filij ſunt. Iecirco, qui ab eo accepit, Dei ſpiritus eſt, & idem ſpiritus Chriſti eſt: Res naturæ filij eſt: ſed & eadem

†Ioelis. 2.

A ¶ Item. In diuinis inuenimus, aliquid commune ſecundum rem, & aliquid proprium. Sic ergo ratio perſonæ duo includit in diuinis, nomine enim perſonæ ſignificatur Deus, vt ſubſiſtens, & proprium, ſed nomine eſſentiæ, ſignificatur vt ſimpliciter, non autem vt ſubſiſtens, & ſignificatur vt commune: ſed nomine paternitatis, non ſignificatur, vt ſubſiſtens, ſed vt proprium, non quidē, vt diſtinctū, ſed vt diſtinguens. Et ſic patet, quòd perſona re ab eſſentia, & proprietate, non differt, ſed ſecundum rationem tantum, per quam vtrunq; ſignificatur vt formale reſpectu, perſonæ, quantum ad duo, quę ſunt de intellectu perſonæ: quia eſſentia ſignificatur, vt forma eius, inquantum eſt ſubſiſtens, & proprietas, vt forma eius, inquantum eſt proprium, vel incommunicabile.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd generare, & ſimiles actus attribuuntur, perſonæ diuinæ, ſecundum duplicem modum ſignificandi, quo ab eſſentia diſtinguitur. Tum, quia ſignificant relationes diſtinguentes perſonas. Tum, quia ſignificant per modum actus: actus autem omnis eſt rei ſubſiſtentis, & perfectæ. & ideo non poſſunt eſſentiæ attribui ex hoc, quòd attribuuntur hypoſtaſi, quia hypoſtaſi attribuuntur, ſecundum id in quo non eſt idem cum eſſentia. & ideo incidit fallacia accidentis, in proceſſu.

D ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd de eodem ſecundum quod idem eſt, impoſſibile eſt aliquid idem affirmare & negare, ſed ſi in aliquo diſtinguantur affirmationes, & negationes pertinentes ad illam diſtinctionem de ipſo verificari poterunt, quia omnis diſtinctio ſiue rei, ſiue rationis fundatur in affirmatione, & negatione, ſicut patet etiam in ſynonymis. tunica enim & veſtis eandem rem ſignificant; tamen nomina ſunt diuerſa, & ſimiliter indumentum. vnde affirmationes, & negationes, quę pertinent ad rem, non poſſunt verificari, vt dicatur tunica eſt alba, indumentum non eſt album, ſed affirmationes, & negationes, quæ pertinent ad ipſa nomina poſſunt verificari, vt dicatur, indumentum eſt neutri generis. veſtis non eſt neutri generis. Ita etiam cum perſona, & eſſentia ſint idem ſecundum rem, nihil quod ad naturam rei pertinet; quod prædicatur de eſſentia, poteſt negari de perſona, vt dicatur, quòd eſſentia eſt increata, & pſona non eſt increata: eſſentia eſt Deus: & perſona non eſt Deus. vel aliquid huiuſmodi. Sed quia ratione

E diſtinguitur, quicquid pertinet ad rationem illam in qua diſtinguuntur, quod prædicatur de vno poteſt negari de altero, vt dicatur, quòd eſſentia eſt communis, perſona non eſt communis, perſona generat, eſſentia non generat, & ſic de aliis. vnde in omnibus talibꝰ, nō idē attribuitur eſſentię, & perſonæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ꝓprie loquendo, non eſt in diuinis, aliquid ſub alio. vnde ſup. 8. diſt. Aug. nō recipit nomen ſubſtātiæ in diuinis, & ēt Ric. de S. Vict. nomē ſubſiſtētiæ in nomen exiſtētię mutauit. vnde ēt nec ꝓprie ibi ſuppoſitū dr̄, vt ſuppoſitio ad rē referat. Sed vtimur talibꝰ nobꝰ, ſcd̄m intellectū noſtrū, q accipit in diuinis, aliqd rn̄dēs illis duobꝰ in creaturis, quorū vnū alteri ſupponit, ſicut res p ſe exiſtens ſupponit formę cōi ſimplici, & intellectꝰ accipit, aliquid ſimplr in Deo, qđ rn̄det formæ, & aliquid ſubſiſtēs, qđ idē eſt re, cū ſimplici, & iō rē ſubſiſtentem in diuinis nominat ſuppoſitū naturæ ſimplicis. Ricar. 4. de tri. c. 20. D. 367. & 634. & 635.

D. 369. & 364.&365. ¶ Ad quartum dicendum, quòd cõmune [d] eſt duplex. Quodam enim commune eſt ſecundum rationem, & aliud per additionem alicuius proprij contrahitur, & determinatur: ſicut genus per additionem differentiæ, & ſpecies per materiam indiuiduatur. Aliud eſt commune re, quod quidem manet indiuiſum, vnde non oportet, quòd aliquo addito determinetur, ſicut eſt eſſentia in tribus perſonis: ſed verum eſt, quòd oportet de intellectu perſonæ eſſe aliquã rationem, ſcilicet relationis, quæ non eſt de intellectu eſſentiæ, quæ tamen relatio, ee ab ipſa eſſentia non differt, vnde nec compoſitionem facit nec in aliquo realiter perſonam ab eſſentia diſtinguit: ſed perſonam a perſona.

†Ioan.10. ¶ Ad quintum dicẽdum, quòd tres perſonæ vniuntur in eſſentia, quæ omnino ſecũdum rem, idem eſt vnicuique illarum, tamen differt ſecundum rationem ab vnaquaque, quæ perſona includit in ſe intellectum relationis, quæ relatio, quamuis comparata ad eſſentiam ratione tantum differat ab ea, tamen comparata ad ſuum relatum cui opponitur realem diſtinctionẽ facit. Non enim relatio diſtinguit realiter, niſi ſecundum oppoſitionem reſpectus quam habet. illa autem oppoſitio, non eſt ad hoc, in quo relatio habet eſſe: ſed ad hoc ad quod dicitur, & ideo relatio non diſtinguitur realiter ab eſſentia, & perſona in qua eſt, ſed a perſona alia ad quam dicitur,

ARTICVLVS II.

b Vtrum tres perſonas eſſe vnius eſſentiæ conuenienter dicatur.

1.p.q.39. ar.2. AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur inconuenienter dici, quòd tres perſonæ ſint vnius eſſentiæ, quia ſecundum grammaticum, obliqui tranſitiui ſunt: ſed conſtructio tranſitiua exigit diuerſitatem eorum, quæ conſtruuntur. cum igitur eſſentia, non ſit diuerſa a perſona, videtur inconuenienter dici tres perſonas eſſe vnius eſſentiæ. Si dicas, quòd K genitiui illi conſtruuntur, intranſitiue, ſicut cum dicitur. donum ſpiritusſancti, id eſt, quod eſt ſpiritusſanctus.

¶ 2 Contra. Sicut tres perſonę, ſunt vna eſſentia, etiam ſunt vnus Deus. ergo ſi illa ratio ſufficit, adhuc videtur, quòd ſimiliter poſſit dici eſſe tres perſonas vnius Dei, quod in litera negatur.

¶ 3 Item. Omnis conſtructio obliqui poteſt exponi per aliquam prępoſitionem, cum cauſalis: ſed hæc eſt falſa, quod tres perſonæ ſunt ex eadem eſſentia, vel de eadem eſſentia, vel per eandem. ergo videtur, quòd hæc etiam ſit falſa, quòd tres perſonæ, ſunt vnius eſſentiæ.

4. Metaph. tex.3. ¶ 4 Præt. Eadem eſt ratio rei, & vnius rei, vt dicit Philoſophus. Si igitur tres perſonæ ſunt vnius eſſentiæ, conuenienter poterit dici, quòd tres perſonæ ſunt eſſentiæ, quod nihil eſt dictum. ergo nec primum.

CONTRA. vt in litera habetur, ab omnibus catholicis confeſſum, & dictum eſt nomen homouſion, ſed hoc nihil F aliud eſt, quàm eſſe vnius eſſentiæ, vt in litera dicitur. ergo tres perſonæ ſunt vnius eſſentiæ.

RESPONDEO, Dicendum, quòd iſta ſimpliciter concedenda eſt. Tres perſonæ, ſunt vnius eſſentię. Quamuis enim quatuor ſint cauſæ in rebus creatis, non tamen habitudines omnium cauſarum in Deo inueniuntur. Habitudo autem cauſæ materialis, non competit Deo, nec reſpectu alicuius, quod in ipſo eſt, nec reſpectu eius, quod in creaturis eſt, quia materia imperfecta eſt, & in potentia. Sed habitudo cauſę finalis eſt quidem in Deo reſpectu creaturarum, cuius bonitatem, finem omnis creaturæ dicimus, non autem reſpectu alicuius, quod in ipſo eſt. nõ enim vna perſona eſt finis alterius, quia ex hoc ſequeretur gradus in bonitate. Habitudo autem cauſæ formalis competit Deo, & reſpectu creaturæ cuius exemplar eſt, & reſpectu eius, quòd in ipſo eſt, tamen iſta habitudo, non fundatur ſuper aliquam relationem realem: ſed ſecundum modum ſignificandi quia aliquid ſignificatur, vt forma ſicut eſſentia, & aliquid vt ſubſiſtens in forma, ſicut perſona. Habitudo au- I tem cauſæ efficientis competit Deo, & reſpectu creaturæ, & reſpectu eius, quod in ipſo eſt, non quidem eſſe ad perſonam, ſed perſonæ ad perſonam, quæ ab ipſo eſt, nec tamen iſta habitudo fundatur ſupra acceptionem intellectus, ſed ſupra relationem, quæ in re eſt, vt tamen efficiens large ſumatur, quia in diuinis, non eſt aliquid faciens, & factum, ſed eſt ibi origo vnius perſonæ ab alia: & ita patet, quòd omnis conſtructio in diuinis reſpectu diuinorum, vel eſt ſecundum habitudinem cauſæ efficientis, vt cum dicitur filius patris: vel ſecundum habitudinem cauſæ formalis, vt cum dicitur tres perſonæ ſunt vnius eſſentiæ. vnde dicendum, quòd iſti genitiui conſtruuntur in habitudine cauſæ formalis.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd quàmuis eſſentia, & perſona ſint idem re, tamen differunt ratione, quia vnum, vt forma alterius ſignificatur, & talis diuerſitas, ſufficit ad grammaticum, qui modos ſignificandi, per nomen conſiderat.

K ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd non eſt ibi omnino conſtructio ſecundum identitatem, ſed ſecundum habitudinem formæ, vt dictum eſt, & quia Deus non ſignificatur vt forma triũ perſonarum, ideo non poteſt dici, quòd tres perſonæ ſint vnius Dei, non enim poſſet intelligi iſta conſtructio, niſi poſſeſſiue: corp. ar. & ſimiliter propter eandem rationem dicitur, quòd eſt vna eſſentia trium perſonarum, non quòd ſit vnus Deus trium perſonarum, & in nomine Dei importatur habitudo principij creantis, & gubernantis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hæ præpoſitiones, ex, & de, deſignant habitudinem alicuius, quod ſe habet ad motum, vel operationem, ſicut initium, & non ſicut terminus. & ideo deſignant habitudinem cauſę efficientis, vel materialis, non autem formæ, vel finis, quæ ſunt potius, vt terminus motus. & ideo nullo modo poteſt dici, quòd tres perſonæ ſint ex eadem eſſentia, vel de eadem eſſentia: ſed poteſt dici, quòd ſint in eadem eſſentia, quia hęc prępoſitio in, poteſt denotare habitudinem cauſæ formalis continentis.

¶ Ad

---

res, & naturę patris eſt, & Dei excitantis Chriſtum a mortuis ſpiritus eſt, & idem ſpiritus Chriſti eſt a mortuis excitati. In aliquo differt Chriſti, & Dei natura, ne eadem ſit: ſi præſtari poteſt vt ſpiritus, qui Dei eſt, non ſit etiam Chriſti. G Eſt ergo in nobis ſpiritus Dei, & eſt in nobis ſpiritus Chriſti, & cum ſpiritus Chriſti ineſt, ineſt ſpiritus Dei. Ita cum quod Dei eſt, & Chriſti eſt, & quod Chriſti eſt, Dei eſt, non poteſt quid aliud diuerſum Chriſtus eſſe, quàm Deus eſt. Deus igitur Chriſtus eſt vnus cum Deo ſpiritus, ſecundum illud. † Ego, & pater vnum ſumus. In quo docet veritas vnitatem eſſe naturæ. non ſolitudinem vnionis. H Ecce ſi hæc verba diligenter attẽdas, inuenis ſpiritumſanctum rem naturę dici patris, & filij, & eundem dici, eſſe naturam Dei, vbi dicitur per naturam Dei, natura ipſa habitat in nobis, ſi per ſpiritumſanctũ Chriſtus eſt in nobis. Itaque in Trinitate, non ita diſtinguendum eſt inter naturam, & rem naturæ; ſicut in rebus creatis, quia vt ait † Hilarius, comparatio terrenorum ad Deum nulla eſt, & ſi qua comparationum exempla interdum afferuntur, nemo ea exiſtimet abſolute in ſe rationis perfectionem continere. Non enim humano ſenſu de Deo loquendum eſt. †De tri.li. post med.

Quòd propter res creatas illud dixerit, non idem eſt natura, & res naturæ.

AD naturam ergo rerum creatarum reſpiciens, inquit. Non idem eſt natura, quod res naturæ, ſubiiciens exempla de ipſis creaturis. Inde oſtendens errorem eſſe, ſub menſura creaturarum metiri creatorem, addit: & ſecundum hoc non idem eſt Deus, & quod Dei eſt, ac ſi diceret. Si ad inſtar creaturarum de creatore ſentis, cogeris fateri, quia non idem eſt Deus, & quod Dei eſt, quod dicere impium eſt, cum ſpiritus Dei, deus ſit, & Dei filius ſit deus. †De tri.li.8 vbi ſup.

¶ Ad quartum dicendum, quòd iſtæ conſtructiones, quę ſunt in deſignatione formæ, raquirunt duos genitiuos, quorum vnus ſignificet ipſam formam, & alius determinationem formæ, vt cum dicitur columna mire altitudinis, vel vnum genitiuum habentem vim genitiuorum duorum, vt cum dicitur vir ſanguinum, ideſt, vir multi ſanguinis effuſor. & ideo opoetet etiam in propoſito eſſe duos genitiuos, quorum vnus ſignificet ipſam diuinam eſſentiam, & alius deſignet ſimplicitatem, aut vnitatẽ eius, vel aliquam aliam eſſentiæ conditionem: vnde poteſt dici conuenienter tres pſonæ ſunt vnius eſſentiæ, vel eiuſdem eſſentiæ, vel increatæ eſſentiæ, non autem quòd ſint eſſentiæ ſimpliciter.

† Ibidem.

† Ibid. li. 8.

Quòd non aliud eſt Deus, & quæ ſua ſunt, ita ut inſint, alia enim ſunt, quæ inſunt, alia quæ non inſunt.

NOn ergo ſecundum corporales modos, vt in eadem ſubdit ſerie: accipienda ſunt hæc, quæ de Deo dicuntur. vbi euacuans opinionem eorum, qui ita putant aliud Deum eſſe, & aliud quod Dei eſt, aliudque naturam Dei, & rem naturæ, vt eſt in creaturis. Aperte docet, non aliud eſſe deum, & quę ſua ſunt: ita vt inſint illi, ſic dicens. Homo aut aliquid ei ſimile, cum alicubi erit: alibi non erit, quia id quod eſt: illic continetur vbi fuerit in forma, vt non vbique ſit qui inſiſtens alicubi ſit. deus autem immenſæ virtutis viuens poteſtas, quę nuſquam non abſit, nec deſit vſquam, quę ſe omnem per ſua edocet: & ſua non aliud, quàm ſe eſſe ſignificat, vt vbi ſua inſint, ipſe eſſe per ſua intelligatur. Non autem corporali modo, cum alicubi ſit: non etiam vbique eſſe credatur, cum per ſua in omnibus eſſe non deſinat. Non autem aliud ſunt, quàm quod eſt ipſe, quę ſua ſunt. Et hæc propter naturę intelligentiam dicta ſunt. His verbis aperte ſignificatur, ſi tamen intelligis hæreticę, quia diuina natura non aliud eſt ab his, quæ ſua ſunt, ita vt inſint, & per illa in omnibus ſuis eſt, quæ non inſunt. Sua enim ſunt etiam quę non inſunt, ideſt, omnes creaturæ, & ſua ſunt, quæ inſunt, vt tres perſonæ, quæ ſunt eiuſdem naturæ, & eadem natura, ſicut ſupra Auguſti. † teſtimonio firmauimus dicentis tres perſonas eſſe eiuſdem eſſentię, vel eandem eſſentiam, ſed non ex eadem eſſentia: ne aliud intelligatur eſſentia: aliud perſona. Non tamẽ diffitemur aliquam diſtinctionem habendam fore, ſecundum intelligentiæ rationem, cum dicitur hypoſtaſis, & cum dicitur eſſentia, quia ibi ſignificatur, quod eſt commune tribus, hic vero non. Eſt tamen hypoſtaſis eſſentia, & econuerſo. Fateamur ergo vnũ, atque idem eſſe tres perſonas, ſecundum eſſentiam, differentes autem proprietatibus. Vnde Auguſt. † ſuper locum prætaxatum Pſalm. ait. † Quęris, qd ſit pater? reſpõdetur. deus. Quæris, quid ſit filius? reſpondetur. deus. Quæris, quid ſit pater, & filius? reſpondetur. deus. De ſingulis interrogatus, deum reſponde. De vtroque interrogatus, non deos; ſed deum reſponde. Non ſic in hominibus. Tanta enim eſt, ibi ſubſtantiæ vnitas, vt ęqualitatem admittat; pluralitatem nõ admittat. Si ergo tibi dictũ fuerit cum dicis filium eſſe, quod pater eſt, profecto filius pater eſt. Reſponde ſecundum ſub-

† diſt. 5. & d. 25. 7. de Trini c. 6. to. 3.

† diſt. 33.
† Pſal. 68. to. 8.

QVAEST. II.
B

Vtrum potentia conuenienter attribuatur patri. ſapientia filio.

1. d. 31. q. 2. ar. 1.

DEINDE quæritur de appropriatione, quę in litera ponit. Videtur enim, quòd ſit incompetens. Virtus enim ad potentiam pertinet: ſed virt' appropriatur filio, primæ cor. 1. Chriſtum Dei virtutẽ. ergo potentia non debet appropriari patri, ſed filio.

¶ 2 Præte. Principium enũtiationis, vel pronũtiationis verbi, eſt ipſa ſapientia: ſed dicere verbum, quòd eſt filius pertinet ad patrem, qui eſt principium eius. ergo ſapientia debet appropriari patri potius, quàm filio.

¶ 3 Item. Sicut filius procedit per modum intellectus, vt verbum, ita etiam procedit per modum naturæ, vt filius, ſi ergo ſapientia appropriatur filio, quia procedit per modum intellectus, eadem ratione debet ſibi appropriari natura: quia procedit per modum naturæ.

Cap. 4. de di. no.

¶ 4 Præt. Secundum Dion. Bonum eſt diffuſiuum ſuiipſius, & eſt quaſi principium fontale omnis emanationis diuinæ bonitatis: ſed eſſe fontale principium conuenit patri. ergo bonitas debet patri appropriari.

CONTRA, eſt quod in litera dicitur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd nomina perſonarum dicuntur, & de diuinis, & de rebus creatis, non quidem vniuoce, ſed per prius, & poſterius. vnde ſecundum alium modum eſt paternitas & filiatio, in creaturis, & in diuinis. Et ideo appropriatio poteſt fieri dupliciter. Vno modo, conſiderando rationes nominum, ſecundum quòd de creaturis dicuntur, & ita appropriatio ſemper debet fieri, per contrarium, vt modus creaturæ a creatore excludatur. Alio modo, conſiderando rationes nominum, ſecundum quod in diuinis inueniuntur, & ita debet appropriatio fieri, per ſimilitudinem ad proprium, vt ſupra. 31. diſtin. dictum eſt. Vtroque autem modo, conueniens

q. 2. ar. 1.

eſt iſta appropriatio. Si enim conſiderentur rationes horum nominum, ſecundum modum, quo inueniuntur in creaturis, inuenitur per contrarium facta, quia apud nos inuenitur infirmitas in patribus, propter ſenectutem. vnde patri cæleſti potentia attribuitur. Inuenitur imperitia in filiis, propter iuuentutis motus, & propter inexperientiam, & ideo filio Dei, ſapientia attribuitur. Sed nomen ſpiritus, apud nos pertinere ſolet, ad quandam rigiditatem, & inflationem, vel impetuoſitatem. vnde dicitur Eſa. 2. Quieſcite ab homine, cuius ſpiritus in naribus eius. & ideo ſpiritui ſancto bonitas attribuitur, & hic modus tangitur in litera. Si autem accipiatur rationes nominum, prout in diuinis ſunt: ſic etiam poterit fieri per aſſimilationem ad propria, vt patri, qui eſt fontale principium totius diuinitatis potẽtia aſcribatur, quæ in ratione ſua principium includit: eſt enim potentia principium tranſmutationis, vt in quinto Metaphyſicorum dicitur, & quia filius, procedit per modum intellectus, qui ſapientia perficitur. attribuitur ſibi ſapientia: & quia ſpiritusſanctus procedit, per modum voluntatis cuius obiectum eſt bonitas, ideo ſibi appropriatur bonitas.

D. 233.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd virtus, non nominat potentiam abſolute, ſed perfectionem potentię. vnde dicit Philoſophus primo cæli, & mundi, quòd virtus eſt vltimum in re de potentia. Sic ergo poteſt tripliciter virtus conſiderari. Vel ſecundum quòd in potentia radicatur, & ſic patri poteſt appropriari, ſicut & potentia. Vel inquantum eſt id per quod potentia in actum exit, & ita filio appropriatur, per quem pater operari dicitur. vnde & filius brachium patris dicitur. Iob. 40. Si habes brachium ſicut Deus. vt Grego. expoſuit. Vel inquantum circa opus bonitatem imponit. vnde dicitur. 2. Ethico. quòd virtus eſt, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, & ita appropriatur ſpirituiſancto, ſicut & bonitas.

Tex. 32.

Lib. 32. moral. c. 5.

Cap. 5.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſapientia ad verbum poteſt comparari tripliciter. Vel ſicut idem, vel ſicut prius, vel ſicut poſterius, ita in diuinis ſicut in humanis. Cum enim verbum dicat quandam conceptionem intellectus, iſta conceptio apud nos oportet, quòd conſequatur aliquod lumen intellectuale, & ſaltem lumen intellectus agentis, & primorum principiorum. ex quibus accipitur concluſio. Vnde ſi conſideretur ſapientia apud nos, ſecundum quod conſiſtit in cognitione concluſionis, quæ mente accipitur ſic eſt idem quod verbum mentis. Si autem conſideretur ſapientia, ſecundum quod conſiſtit in lumine intellectus agentis, & cognitione primorum principiorum, ſic præcedit verbum, quod eſt

cultanda ſunt, & infidalibus, ne irrideant: & a ſimplicibus, na A errandi occaſionem ſuinant, & hæ omnes cauſæ aſſignantur a Dio. in principio cæleſt. hier. & in epiſtola ad Titum. per totum.

¶ Ad primvm igitur dicendum, quòd in cognitione intellectualium, eſt duo conſiderare, ſcilicet principium ſpeculationis, & terminū. Principium quidem eſt ex ſenſibilibus: ſed terminus eſt in intelligibilibus, ſecundum quod in cognitiõe naturali ex ſpeciebus a ſenſu acceptis, intentiones vniuerſales accipimus, per lumen intellectus agentis: & ideo dicendum eſt, quòd quantum ad terminum ſpeculationis, principium oportet ex aliquib⁹ ſenſibilibus ſpeciebus in diuina conſurgere.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſimilitudo eſt duplex. quædam enim eſt ꝑ participationē eiuſdem formę, & talis ſimilitudo, non eſt corporalium ad diuina, vt obiectio ꝓbat. Eſt etiam quædam ſimilitudo proportionalitatis, quæ conſiſtit in eadem habitudine proportionum, vt cum dicitur. Sicut ſe habēt 8. ad 4. ita ſex ad tria. & ſicut ſe habet cōſul ad ciuitatem, ita ſe habet gubernator ad nauem: & ſecundum talem ſimilitudinē, fit tranſumptio ex corporibus in diuina, vt ſi dicatur talis ignis ex hoc, quòd ſicut ſe habet ignis ad hoc, quòd liquefacta effluere facit per ſuum calorem, ita Deus per ſuam bonitatem perfectiones in omnes creaturas diffundit, vel aliquid huiuſmodi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd manifeſtatio veritatis eſt facienda, ſecundum proportionem recipientium, & quia quibuſdam potius manifeſtatio veritatis officeret, quàm prodeſſet, dū vel ex impietate impugnarent, vel ex ſimplicitate deficerent. Ideo eſt diuinorum veritas occultanda. vt dicitur Matth. 7. Nolite ſanctum dare canibus &c.

¶ Ad quartum dicendum, quòd eſt quædam aſſimilatio, ſecundum conuenientiam in natura, & ſic eſt maior aſſimilatio intellectus noſtri ad diuina, quàm ad ſenſibilia: ſed hęc non eſt illa, quæ requiritur ad ſcientiam. Eſt etiam quædam aſſimilatio per informationem, quæ requiritur ad cognitionem, E ſicut viſus aſſimilatur colori, cuius ſpecie informatur pupilla. hæc autem informatio, non poteſt fieri in intellectu, ſecundum viam naturæ, niſi per ſpecies abſtractas a ſenſu, quia ſicut dicit philoſophus. 3. de anima, Sicut ſe habet color ad viſum, ita phantaſmata ad intellectum: & ideo conſtat, quòd hoc modo intellectus magis poteſt aſſimilari ſenſibilibus, quàm diuinis

Tex. 18. & 32.

ſecundum ſubſtantiam. Quę autem ſecundum ſubſtantiam de deo dicuntur, tribus perſonis pariter conueniunt. Vna eſt ergo potentia, ſapientia, bonitas patris & filij & ſpirituſſancti, & hi tres eadem potentia, eadem ſapiētia, eadem bonitas. Vnde aperiť in trinitate ſumma eſſe ꝑfectio. Si.n. ibi deeſſet potētia vel ſapiētia, vel bonitas, nō eſſet ſummū bonum. Sed quia ibi B eſt perfecta potentia, infinita ſapientia, incomprehenſibilis bonitas, recte dicitur & creditur ſummum bonum. Cumque vnum & idem penit⁹ ſit in deo potentia, ſapientia, bonitas, in ſacra tamen ſcriptura frequenter ſolent hæc nomina diſtincte ad perſonas referri, vt patri potentia, filio ſapientia, ſpirituiſancto bonitas attribuatur, quod quare fiat, non eſt ocioſum inquirere.

Quare id fiat, ſcilicet quòd patri potentia, filio ſapientia attribuatur.

B

ID ergo ſacri eloquij prudentia facere curauit, ne Dei immenſitatem ſimilitudine creaturæ metiremur. Dixerat enim ſcriptura ſacra. Quia deus pater eſt. & quòd deus filius eſt, & audiuit hoc homo qui hominem patrem viderat, deum patrem non viderat, & cogitare cœpit ita eſſe in creatore, vt viderat eſſe in creaturis, a quibus hæc nomina translata ſunt ad creatorem. In quibus pater eſt prior filio, filius eſt poſterior patre, & ex antiquitate in patre defectus, ex poſteritate in filio imperfectio ſenſus ſolet notari. Ideo occurrit ſcriptura dicens patrem po- B tentem, ne videatur prior filio, & ideo minus potens, & filium ſapientem, ne videatur poſterior patre & ideo minus ſapiens.

Quare ſpirituiſancto bonitas attribuatur.

C

DIctus eſt etiam ſpirituſſanctus deus, & dictus eſt habere ſpiritum deus, & videbatur hoc quaſi C nomen inflationis & tumoris. Vnde humana conſcientia ad deum pro rigore & crudelitate accedere metuit. Ideo ſcripturatem perauit ſermonem, ſuum ſpiritum bonum nominans, ne crudelis putaretur qui mitis erat, non quòd pater ſolus ſit potens, vel magis potens, & filius ſolus ſapiens, vel magis ſapiens, & ſpirituſſanctus ſolus bonus, vel ma- D gis bonus. Vna eſt ergo potentia, ſapientia, bonitas

ARTICVLVS II.

b Vtrum tranſumptio in diuina debeat fieri ex rebus vilibus.

AD secvndum ſic proceditur. Videtur, ꝙ ex rebus vilibus, nō debeat fieri tranſumptio in diuina. Sicut enim dictum eſt, omnis tranſumptio fit per aliquem modum ſimilitudinis: ſed in rebus vilibus non inueniuntur conditiones nobiles, ex quibus ad diuina poſſit aliqua ſimilitudo attendi. ergo videtur, quòd ex talibus rebus, nō debeant tranſumptiones in diuina fieri. Si dicas, quòd in rebus quantumcunque vilibus inuenitur aliqua ſimilitudo diuinæ bonitatis, inquantum ſunt veſtigium creatoris. Ibid. ad 3. art. præced. ad 2.

¶ 2 Contra. In omni creatura inuenitur ſimilitudo veſtigii vel imaginis. ſi igitur hoc ſufficit ad tranſumptionem faciendam, videtur, ꝙ ex omnibus creaturis poſſit fieri tranſumptio in diuina, quod non inuenitur.

¶ 3 Præte. Expreſſior ſimilitudo diuinæ bonitatis eſt, in rebus incorporeis, quàm in rebus ſenſibilibus. ergo. videtur, quòd nomina angelorū magis deberent in diuinam prædicationem tranſumi.

¶ 4 Item. Quæ ſunt omnino diuerſa, non debent eiſdem figuris exprimi: ſed quædam figuræ ſunt, quæ inducuntur ad deſignandum contrarias poteſtates. ſicut nomen ſerpentis, & leonis. ergo videtur, quòd ad minus huiuſmodi nomina in diuinis tranſumi, non deberent.

Contra. eſt quod in diuinis ſcripturis frequenter inueniuntur nomina etiam brutorum animalium in diuinam prædicationem tranſumi. vt dicitur Oſee. 13. Ero eis, quaſi leęna &c. & ſimiliter in pluribus aliis locis. ergo videtur, quòd etiam ex vilibus rebus tranſumptio ad diuina fieri poſſit.

Respondeo, Dicendum, quòd hanc quæſtionem Dionyſi. 2. cap. cæleſt. hierarch. pertractat, & oſtendit, quòd E etiam conuenientius ſignificantur nobis diuina per creaturas viliores, quàm etiam nobiliores. Et primam rationem aſſignat, quia his magis occultantur diuina, cuius occultationis neceſſitas dicta eſt. Secundam aſſignat, quia iſta magis a Deo remouentur, & diſtant, & ideo cum conuenientiſſimus modus ſignificandi diuina ſit per negationem, conuenientius iſtis ſimilitudinibus vtimur. Tertiam aſſignat ex vtilitate noſtra, quia minus datur nobis occaſio errandi in figuris rerum vilium, quàm in figuris rerum nobilium. Nullus enim dubitat, Deum ſecundum proprietatem dici non poſſe aliquod vile animal. & ideo conſtat, quòd ſcriptura huiuſmodi Deo ſecundum proprietatem non attribuit, ſed apud aliquos ſimplices, qui vix aliquid præter ſenſibilia ſuſpicari Art. præcor.

DISTINCTIO XXXV.

Diviſio textus.

A

POSTQVAM determinauit Magiſter de proceſſione diuinarum perſonarum in vnitate eſſentiæ, q eſt principium creaturarum & cauſa: antequam de creaturis determinet, proſequitur ea, in quibus conſiſtit perfecta ratio principij, ſecundum q Deus creaturarum dicitur principium. Ratio autem principij efficientis in his, quæ agunt per neceſſitatem naturæ ſufficienter conſiſtit in potentia, & virtute perfecta, quam conſequitur effect⁹, niſi ſit impedimentum ex parte recipientis. Sed hoc non ſufficit in his, quæ agunt p voluntatem, immo ſupra hoc exigitur ſcientia, & voluntas, vt oſtendit philoſoph⁹ in 9. meta. Et ideo diuiditur hoc in partes tres. In prima, determinat de ſcientia Dei. In ſecunda, de potentia. 42. diſt. ibi {Nunc de omnipotentia Dei &c.} In tertia, de bonitate. 45. diſt. {Iam de bonitate Dei &c.} Ratio autem ordinis eſt, quia ſcientia ad plura ſe extendit, quàm potentia: eſt enim tam bonorum, quàm malorum, quorum non eſt potentia, quæ etiam ad plura, ſe extendit, quàm voluntas, quia voluntas eſt tantum reſpectu illorum bonorum, quæ ſunt, vel erunt, vel fuerunt. Sed potentia vlterius eſt infinitorum aliorum, quæ facere poſſet. Prima, diuiditur in duas. In prima, determinat de ſcientia in communi. In ſecunda, de quadam ſpecie ſcientiæ Dei, quæ ſpecialem difficultatem affert, ſcilicet de prædeſtinatione 40. diſt. {Prædeſtinatio eſt de bonis ſalubribus &c.} Prima, in duas. In prima, oſtendit quorum ſit Dei ſcientia. In ſecunda, oſtendit qualiter ſe habeat ad res ſcitas. 38. diſtin. {Nunc ergo ad propoſitum reuertamur &c.} Prima, in duas. In prima oſtendit, quòd ſcientia Dei vniuerſaliter eſt omnium. In ſecunda, oſtendit quomodo ea quæ Deus ſcit, in Dei ſcientia eſſe dicuntur. 36. diſtin. {Solet quæri hoc, cum omnia dicantur &c.} Prima, in duas. In prima, oſtendit ſcientiam Dei eſſe omnium. In ſecunda ex hoc duas cõcluſiones inducit. ibi {Propterea omnia dicuntur &c.} Circa primum duo facit. Primo, oſtendit neceſſitatem tractatus. Secundo, proſequitur ſuam intentionem. ibi {Sciendum eſt igitur, quòd ſapientia &c.} Et circa hoc duo facit. Primo, oſtendit quomodo diuina ſcientia ratione diuerſorum ſcitorum diuerſimode nominatur. Secundo, oſtendit, quæ iſtorum nominum eſſe res creatas actu exigant, & quæ non. ibi {Hic conſiderari oportet &c.} Et circa hoc duo facit. Primo, oſtendit quæ nomina Deo non competunt, creaturis remotis. Secundo, oſtendit quæ nomina, nihilominus ſibi conueniunt, ſi creaturæ non eſſent ibi. {Scientia vero, vel ſapientia &c.} Circa primum tria facit. Primo, oſtendit veritatem. Secundo, inducit obiectionem in contrarium. ibi {Ad hoc autem ita &c.} Tertio, ponit ſolutionem ibi {Ad hæc iuxta modum noſtræ &c.

†diſt. 22. vſque ad d. 26

Tex. 3.

DISTIN. XXXV.

A

De quibuſdam, quæ ſecundum ſubſtantiam de Deo dicuntur, quæ ſpecialem efflagitant tractatum, ſcilicet de ſcientia, & præſcientia, & prouidentia, & diſpoſitione, prædeſtinatione, voluntate, & potentia.

B

CVmque ſupra diſſeruerimus, ac plura dixerimus de his communiter, quæ ſecundum ſubſtantiam de Deo dicuntur, eorum tamen quædam ſpecialem efflagitant tractatum, de quibus

QVÆSTIO PRIMA.

A

Hic quinque quæruntur.

Primo. Vtrum in Deo, ſit ſcientia.

Secundo. Vtrum habeat tantum ſui ſcientiam, vel etiam aliorum. Et ſi aliorum quæritur.

Tertio. Vtrum de eis certam, & propriam cognitionem habeat.

Quarto. Vtrum ſcientia ſua ſit vniuoca noſtræ ſcientiæ.

Quinto. Vtrum ſcientia ſua poſſit dici vniuerſalis, vel particularis, vel in potentia, vel in habitu, ſicut ſcientia noſtra.

A

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum ſcientia conueniat Deo.*

ammodo tractandum eſt, ideſt, de ſcientia, præſcientia, prouidentia, diſpoſitione, prædeſtinatione, voluntate, & potentia. Sciendum ergo eſt, quòd ſapientia ſeu vel ſcientia Dei, cum ſit vna & ſimplex, tamen propter varios rerum ſtatus, & diuerſos effectus: plura ac diuerſa ſortitur nomina. Dicitur enim non tantum ſcientia; ſed etiam præſcientia, vel prouidentia, diſpoſitio, prædeſtinatio, & potentia. Et eſt præſcientia, ſiue ꝓuidentia, non de futuris tm̃: b: ſed de omnib⁹, de bonis, ſcilicet & de malis. Di-

B

AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Videtur, quòd ſcientia Deo non conueniat. Vbi non eſt intellectus, ibi non poteſt eſſe ſcientia. Sed nomen intellectus proprie Deo non competit: immo dicitur in lib. de cauſis, cum Deus dicitur intelligens, nominatur nomine creati ſui primi, quod eſt intelligẽtia. ergo vr̃, q ſciẽtia proprie Deo nõ conueniat. Propoſ. 6.

¶ 2 Præt. Simpliciſſimo, & primo, nihil conuenit, qđ ſibi aliqd præſupponat ad qđ ex additione ſe habeat. Sed ſcientia ꝓſupponit vitã, & eſſentiam, & habet ſe ex additione ad illa, vt ex principio lib. de cauſis patet. ergo cum Deus ſit ſimpliciſſimus, & primus, ſibi ſcientia non competit.

¶ 3 Præt. Nihil quod pluralitatem requirit inuenitur in eo, qđ ſumme eſt vnũ: ſed ſcientia requirit pluralitatem quandam ſ. ſcientis, ſcientiæ, & ſcibilis. ergo Deo, qui ſumme vnus eſt, non

C conuenit. Si dicas, quòd in Deo, idem eſt ſcibile, & ſciens.

¶ 4 Contra. Nihil ſibi ipſi ſimile dici poteſt, vt dicit Hila. nec aliquid ſeipſum recipit aut capit: ſed ſecundum philoſophos ſcientia eſt aſſimilatio ſcientis ad rem ſcitam. Item ſcientia fit ſecundum receptionem ſcibilis in ſciente. ergo videtur, quòd non poſſit idem eſſe in Deo ſciens, & ſcitum. De ſynodi. poſt med. De hoc habetur. 1. de anima text. 25.

¶ 5 Præt. ſm philoſophũ in 6. Ethi. ſcientia concluſionum eſt, & intellectus principiorũ: ſed cognitio concluſionum ſequitur inquiſitionem rationis, cum igitur in Deo non ſit cognitio per inquiſitionem, vr̃ q proprie in Deo ſcientia, eſſe non poſſit. Cap. 6.

CONTRA, eſt quod dicitur ad Col. 2. In ipſo ſunt omnes theſauri &c. Et Com. in 11. meta. quòd vita & ſcientia proprie eſſe in Deo dicuntur. Cap. 2. Tex. cõ. 39

¶ Præt. Nulla perfectio deeſt ei, q perfectiſſimus eſt. Sed ſcientia eſt nobiliſſima perfectio. ergo Deo in quo omnium generũ pfectiones adunantur, vt in 5. meta. dicitur, ſcientia deeſſe nõ põt. Tex. 21.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſecundum Dio. in lib. de

D di. nom. Tribus viis ex creaturis in Deum deuenimus, ſcilicet per remotionem, per cauſalitatem, per eminentiam, quarum quælibet nos in Dei ſcientiam inducit. Prima igitur via, quæ eſt per remotionem eſt hæc. cum a Deo omnis potentia, & materialitas remoueatur, eo quòd ipſe eſt actus primus, & purus, oportet eſſentiam eius eſſe denudatam a materia, & eſſe formam tm̃. Sicut aũt particulationis principiũ eſt materia, ita formæ debet intelligibilitas: vnde forma principiũ cognitionis eſt. vnde oportet q ois forma per ſe exiſtens ſeparata a materia, ſit intellectualis naturæ. Et ſiquidem ſit per ſe ſubſiſtens & intelligens. ſi autem non ſit per ſe ſubſiſtens, ſed quaſi perfectio alicuius ſubſiſtentis, non erit intellectus, ſed principiũ intelligendi, quẽadmodum omnis forma nõ in ſe ſubſiſtens non operatur, ſed eſt operationis principiũ, vt caliditas in igne. Cum igitur ipſe deus ſit immunis ab omni materia & ſit per ſe ſubſiſtens, quia eẽ ſuũ ab alio non depẽdet, oportet q ipſe ſit intelligẽs & de diu. no. cap. 7.

E ſciens. Secunda via quæ eſt p cauſalitatẽ eſt hęc. Omne.n. agẽs habet aliquã intẽtionẽ, & deſiderium finis, omne aũt deſideriũ finis ꝓcedit aliqua cognitio ꝓſtituens finẽ & dirigens in finẽ ea quæ ſunt ad finẽ. Sed in qbuſdam iſta cognitio nõ eſt cõiuncta tendenti in finẽ. vnde oportet q dirigat per aliquod pri⁹ agẽs, ſicut ſagitta tendit in determinatũ locũ per determinationẽ ſagittantis, & ita eſt in omnibus quæ agunt per neceſſitatem naturę: quia horũ operatio eſt determinata per intellectũ aliquẽ inſtituentem naturã: vnde Philoſ. dicit, q opus naturæ eſt op⁹ intelligentiæ. In aliquibus aũt iſta cognitio eſt coniuncta ipſi agenti, vt patet in animalibus, vnde oportet, q primũ non agat per neceſſitatẽ naturę, quia ſic non eſſet primũ, ſed dirigeretur ab aliquo priori intelligẽte; oportet ᵈ igiẽ q agat p intellectũ & voluntatẽ, & ita q ſit intelligens, & ſciẽs. Tertia via q eſt per eminentiã eſt hæc. Quod.n. inuenit in pluribus magis, ac magis ſecundum q plures alicui appropinquat, oportet vt in illo ma- 2. phyſic. Tex. 75. D. 22.

xime inueniatur: ſicut calor in igne, ad quem quanto corpora miſta magis accedunt, calidiora ſunt. Inuenitur autem, quòd quanto aliqua magis accedunt ad primum, nobilius cognitionem participant: ſicut homines plus quàm bruta, & angeli magis hominibus. vnde oportet, quòd in Deo nobiliſſima cognitio inueniatur.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd quandocunq; ſcientia, vel intellectus, vel aliquid quod ad perfectionem pertinet a Deo negatur, intelligendum eſt ſecundum exceſſum, & non ſecundum defectum. vnde dicit
Rom. 8. Dion. in 7. ca. de di. nom. ſine mente, & inſenſibile eſſe, ſecũdum exceſſum, & nõ
Epheſ. ſecundum defectum in Deo, eſt ordinandum. pro tanto ergo negatur nomen intellectus Deo proprie conuenire, quia
ap. 64. non ſecundum modum creaturæ intelligit, ſed eminentius.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd circa huiuſmodi nomina, quæ de Deo dicuntur inenitur, triplex opinio. Quidam.n. dicunt, quod ſciẽtia, vita, & huiuſmodi, ſignificant in Deo, aliquas diſpoſitiões additas eſſentiæ. Sed hoc non poteſt eſſe, quia hoc poneret cõpoſitionem in Deo, & poſſibilitatem in eſſentia ipſius, reſpectu huiuſmodi diſpoſitionum, quod omnino abſurdum eſt. Ideo alij dixerunt, quòd omnia huiuſmodi nomina nihil prædicant in Deo, niſi forte eſſe ipſius, vnde improprie de Deo dicuntur: ſed duabus rationibus inueniuntur dicta de Deo. Vel ratione negationis, vt quando dicitur Deus ſciens, intelligitur non eſſe ignorans ſicut lapis: Vel propter ſimilitudinem operis, vt dicatur Deus ſciens, quia operatur effectum ſicut aliquis ſciens, ſicut dicitur iratus, inquantum punit ad ſimilitudinem irati, non quòd ira ſit in eo, ita nec ſcientia, nec vita, nec aliquid huiuſmodi, ſed tantum eſſe. Sed hoc non videtur ſufficiens. Primo, quia omnis negatio de re aliqua, fundatur ſuper aliquid in re exiſtens. vt cum dicitur, homo non eſt aſinus, veritas negationis fundatur ſupra hominis naturam, quæ naturam negatam non compatitur. vnde ſi de Deo negatur ignorantia, oportet, quòd hoc ſit ratione alicuius, quod in ipſo eſt, & ita oppoſitum ignorantiæ, oportet in ipſo ponere. Secundo, quia omnis actus
K procedit ab agente ratione alicuius, quod in ipſo eſt, ſicut calidum calefacit, & leue aſcendit ſurſum. vnde oportet, quod in eo, qui operatur actum ſcientiæ, ſit aliquid ad rationem ſcientiæ pertinens; quàmuis illud forte non competenter tali nomine ſignificetur: ſicut punire Dei actus eſt iuſtitiæ ipſius, nec oportet iram in eo ponere, quia non eſt per ſe actus iræ. Et ideo dicendum eſt, quòd omnia huiuſmodi proprie dicuntur de Deo, quantum ad rem ſignificatam, licet non quantum ad modum ſignificandi, & quantum ad id quod eſt proprium de
Diſt. 8. q. 1. art. 1. ratione cuiuslibet horum, licet non quantum ad rationem generis, vt ſupra habitum eſt. Et ideo dicendum, quòd omnia iſta, quæ non dicunt aliquam materialem, vel corporalem diſpoſitionem, in Deo vere ſunt, & verius quàm in aliis, nec aliquam compoſitionem in ipſo inducunt, immo ſicut iſta nomina proprie conueniunt creaturę propter diuerſa in ipſa exiſtentia, ita etiam proprie conueniunt Deo, propter vnicum, & ſimplex ſuum eſſe, quod omnium in ſe virtutes vniformiter
Cap. 5. de di. no. præaccipit. vt Dionyſi. dicit, quòd patet in ſimili, ſi ponantur

ſpoſitio vero de faciendis. Prædeſtinatio de omnibus ſaluandis, & de omnibus bonis, qui & hic liberantur, & in futuro coronabuntur. Prędeſtinauit enim Deus ab ęterno homines ad bona eligendo, & prędeſtinauit eis bona præparan-
G do. Quòd homines prædeſtinauit, Apoſtolus oſtendit dicens. Prædeſtinauit quos præſciuit fieri conformes imaginis filii ſui. & alibi. Elegit nos ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti, & immaculati. Quòd autem bona eis prepara uerit, propheta Iſaias oſtendit dicens. Oculus non vidit Deus absq; te, quę preparaſti diligentibus, vel expectantibus te. Er-
H go ab æterno pdeſtinauit quoſdam futuros bonos, & beatos, ideſt, elegit vt eſſent boni, & beati, & bona eis prędeſtinauit, ideſt, pręparauit. Prouidentia autem eſt gubernandorum, quæ vtique eodem modo videtur accipi, quo diſpoſitio. Interdum tamen prouidentia accipitur pro pręſcientia: Sapientia vero, vel ſcientia, de omnibus eſt, ſcilicet bonis, & malis, & de præſentibus, pręteritis, & futuris. & non tantum de temporalibus, ſed etiã de æternis. Non enim ita ſcit Deus iſta temporalia, vt ſeipſum neſciat: ſed ipſe ſolus ſeipſum perfecte nouit cuius ſcientiæ cõparatione, omnis: id: creaturę ſcientia imperfecta eſt.

Vtrum ſcientia, uel præſcientia, uel diſpoſitio, uel prædeſtinatio, potuerit eſſe in Deo, ſi nulla fuißent futura.

HIc cõſiderari oportet: vtrum ſcientia, vel pręſcientia, vel diſpoſitio, vel prędeſtinatio, potuerit eſſe in Deo, ſi nulla fuiſſent futura. Cum enim pręſcientia ſit futurorum, & diſpoſitio faciendorum, & prædeſtinatio ſaluandorum, ſi nulla eſſent futura, ſi nihil eſſet facturus Deus, vel aliquos ſaluaturus, non videtur potuiſſe in Deo eſſe pręſcientia, vel diſpoſitio, vel prędeſtinatio. Potuit autem Deus nulla pręſcire futura, potuit non creare aliquid, vel non ſaluare ali-

F tres homines, quorum vnuſquiſque ſecundum ſuum habitum ſciat ea, quæ pertinent ad vnam ſcientiam, ſcilicet naturalia, geometricalia, & grammaticalia, & quartus, qui horum omnium per vnum habitum ſcientiam habeat, de quo conſtat, quòd vere poterit dici, quòd eſt grammaticus, vel grammatica eſt in eo, & ſimiliter geometria, & philoſophia, & quamuis, in eo non ſit niſi vna res, ſecundum quam omnia hæc ſibi conueniunt, tamen aliud, & aliud ſecũdum rationem nominis vnũquodque horum in ipſo nominat, eo quòd vnumquodque eorum imperfecte exprimit illam rem. Ita etiam eſt, & in Deo. cum enim in aliis creaturis inueniatur eſſe, viuere, & ĩtelligere, & omnia huiuſmodi, ſecundum diuerſa in eis exiſtentia, in Deo tamen vnum ſuum ſimplex eſſe habet omnium horum virtutem, & perfectionem. vnde cum Deus nominatur ens, non exprimitur aliquid niſi quod pertinet ad perfectionẽ eius, & non tota perfectio ipſius. & ſimiliter cum dicit ſciẽs, & volens, & huiuſmodi, & ita patet, quòd omnia hæc, vnum ſunt in Deo ſecundum rem, ſed ratione differunt, quæ non tantum eſt in intellectu, ſed funda-
I tur in veritate, & perfectione rei. & ſicut proprie Deus dicitur ens, ita proprie dicitur ſciens, & volens, & huiuſmodi. nec eſt ibi aliqua pluralitas, vel additio, vel ordo in re, ſed in ratione tantum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis ad rationem ſcientiæ exigantur ſcientia, ſciens, & ſcitum, non tamen exigitur, quòd hæc tria differant ſecundum rem: ſicut etiam de ratione motus eſt, & quòd ſit mouens, & motum: ſed quòd motum ſit aliud a mouente, non poteſt ſciri niſi demonſtratione, ante cuius inuentionem multi ſunt opinati ad ſeipſum mouere. D. 424. Sciendum eſt ergo, quòd in omni intellectu, aliqualiter eſt idem intelligens & intellectum, & in quibuſdam etiam aliqualiter differt. In aliquibus vero ſunt omnino idem. Intellectus enim humanus, qui aliquando eſt in potentia, & aliquando in actu. quando eſt in potentia intelligens, non eſt idem cum intelligibili in potentia, quod eſt aliqua res exi-
K ſtens extra animam, ſed ad hoc quòd ſit intelligens in actu, oportet quòd intelligibile in potentia fiat intelligibile in actu per hoc, quòd ſpecies eius denudatur ab omnibus appendiciis materiæ, per virtutem intellectus agentis, & oportet, quòd hæc ſpecies, quæ eſt intellecta in actu perficiat intellectum in potentia, ex quorum coniunctione efficitur vnum perfectum, quod eſt intellectus in actu, ſicut ex anima, & corpore efficitur vnũ, quod eſt homo habens operationes humanas. vnde ſicut anima non eſt aliud ab homine; ita intellectum in actu, non eſt aliud ab intellectu intelligente actu: ſed idem, non tamen ita, quòd ſpecies illa ſiat ſubſtantia intellectus, vel pars eius, niſi formalis, ſicut nec anima ſit corpus. Si ergo eſt aliquis intellectus, ſicut diuinus, qui ad nihil eſt in potentia: ſed eſt totum actus, & ſemper in actu, tunc intellectum ab intellectu nullo modo differt re in eo, ſed conſideratione tantum, quia prout conſideratur eſſentia eius, vt immunis a materia, ſic eſt intelligens. vt probatum eſt: ſed prout con- Diſt. 8. q. 4
ſideratur eſſentia ſua, ſecundum quod intellectus accipit art. 1.
eam

eam ſine materiã, ſic eſt intellectũ: ſed prout cõſideratur ipſum intellectum, prout non deeſt ſibi intelligenti: ſed eſt in ſeipſo, quodammodo ſic eſt intelligentia, vel ſcientia: quia ſcientia nihil aliud eſt, q̃ impreſſio, vel coniunctio ſciti ad ſcientem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd oĩa iſte vocabula, quibus dicimus ſcientiam eſſe aſſimilationem, vel apprehẽſionem, vel impreſſionem, vel aliquid huiuſmodi, veniunt ex conſideratione intellectus poſſibilis: qui nõ cognoſcit niſi per receptionẽ alicuius ſpeciei, reſpectu cuius eſt in potentia, per quã aſſimilatur rei extra animã. Vnde, vbi eſt intellectus in actu tantum, nihil horum proprie dicitur: ſed ſecundũ modum intelligẽdi tñ.

quos: potuit ergo in Deo non eſſe præſcientia, vel diſpoſitio, vel prædeſtinatio. Ad hoc autẽ ita a quibuſdam opponitur. Si, inquiunt, potuit præſciẽtia dei nõ eſſe in Deo ab æterno, & potuit non eſſe, ſi vero potuit non eſſe, cum præſciẽtia Dei ſit eius ſcientia, & ſcĩa ſit eius eſſentia, potuit ergo non eſſe ab æterno, id quod eſt eius diuina eſſentia. Ita & de diſpoſitione & prædeſtinatione, quę eſt diuina eſſentia, obiiciunt. Addunt quoque & alia, ita loquentes: ſi potuit Deus non præſcire aliqua, cum idem ſit Deo pręſcire quod ſcire, & ſcire ꝙ eſſe: potuit ergo nõ eſſe. Item, cum idem ſit deũ præſcium eſſe, & deũ eſſe, ſi potuit non eſſe pręſcius, potuit non eſſe Deus. Potuit autem non eſſe præſcius, ſi potuit nulla præſcire. At potuit nulla præſcire, quia potuit nulla facere.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ ea quæ dicuntur de Deo, ſemper intelligẽda ſunt per eminentiã, ablato omni eo, qđ imperfectionis eſſe poteſt. Vnde a ſciẽtia, ſecundum ꝙ in deo eſt, oportet auferre diſcurſum rõnis inquirentis, & retinere rectitudinem circa rem ſcitam. ſed q̃a ſcientia proprie complexorum eſt, intelligere ꝓprie eſt quidditatis rei: ideo deus dicitur ſciens, inquantum cognoſcit eſſe ſuum, & dicitur intelligens, inquantum cognoſcit naturam ſuam: quæ tñ non eſt aliud, q̃ ſuum eſſe, nec magis ſimplex. Et ideo in deo non eſt aliud intelligere, q̃ ſcire, niſi ſecundum rationem. Sapientia vero non ponit in numerum, cum ſcientia & intellectu: quia omnis ſapientia ſciẽtia eſt: ſed non conuertitur, quia illa ſcientia, ſola ſapientia eſt, quę cauſas altiſſimas conſiderat, per quas ordinantur, & cognoſcuntur omnia ſequentia. vnde proprie Deus ſapiens dicitur inquãtum ſeipſum cognoſcit, & intelligens & ſciens, ſecundum quòd ſe & alia cognoſcit.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum Deus intelligat alia a ſe.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd Deus non intelligat alia a ſe. Intellectum.n. perfectio eſt intelligentis, quia facit ipſum eſſe in actu: ſed omnis perfectio excedit id quod perficitur. ſi ergo aliquid aliud a ſe intelligeret, haberet illud maius ſe, quod eſt inconueniens. (1. par. q. 14. art. 5.)

¶ 2 Præt. ſecundum ordinem nobilitatis obiectorum, ordo nobilitatis in operationibus. vnde dicit philoſophus. x. Ethi. (cap. 4.) quòd perfecta operatio fęlicitatis, eſt reſpectu nobiliſſimi obiecti: ſed quicquid eſt aliud a Deo eſt vilius & imperfectius eo. Si igitur intelligeret aliud a ſe, hoc vergeret in imperfectionem, & vilitatem operationis ipſius.

¶ 3 Præt. (Tex. 14.) Intellecta ſe habent ad intellectum ſicut picturæ ad tabulam. vnde philoſophus in 3. de anima comparat intellectum poſſibilem antequàm intelligat, tabulę, in qua nihil ſcriptum eſt: ſed impoſſibile eſt idem corpus figurari diuerſis figuris ſimul, & ſecundum eandem partem. ergo impoſſibile eſt eundem intellectum ſimul plura intelligere. ſi igitur intellectus diuinus intelligit ſe, & multa alia, oportet, quòd ſit ſucceſſio in intellectu ipſius, quæ laſſitudinem ſibi inducat ex hoc, ꝙ non habet in actu illud, quod quęrit, & hoc eſt inconueniens.

¶ 4 Præt. (Tex. 38.) Sicut dicit philoſophus in 3. de anima. Scientiæ diuiduntur quemadmodum & res. Si ergo Deus intelligat plura oportet, quòd in eo ſint ſcientiæ plures, & hoc vergit in pluralitatem diuinę eſſentię, ſi ſua ſcientia eſt eius eſſentia, vt dictum eſt. (art. præced.)

CONTRARIVM eſt quod habetur ad He. 4. omnia nuda, & aperta ſunt oculis eius.

¶ Præt. Sicut dictum eſt Deus cognoſcit eſſentiam ſuam: ſed per eſſentiam ſuam eſt principium rerum. ergo ipſe cognoſcit ſe eſſe principium rerum: ſed impoſſibile eſt quòd cognoſcatur aliquid eſſe principium, niſi cognoſcatur, aliquid cuius eſt principium: quia qui nouit vnum relatiuorum, cognoſcit & reliquum, vt in prędicamentis dicitur. (cap. de Relatiuo.) ergo cognoſcit alia a ſe.

Reſponſio quòd præſcientia, & diſpoſitio, & prædeſtinatio, quaſi relatiue dicuntur ad futuras res, vel ad faciendas.

AD hoc iuxta modulũ noſtræ intelligẽtię, ita dicimus. Præſcientia, vel diſpoſitio vel prædeſtinatio ad aliquid dici videntur. Sicut enim creator ad creaturam relatiue dicitur, ita præſcientia vel pręſcius ad futura referri videtur, & diſpoſitio ad faciẽda, ac prędeſtinatio ad ſaluanda. Veruntamen creator ita relatiue dicitur, vt eſſentiam non ſignificet. Præſcientia vero vel pręſcius, & in reſpectu futurorum dicitur, & eſſentiam deſignat, ita etiam diſpoſitio, & prædeſtinatio. Ideoq; cum dicitur, Si nulla eſſent futura, non eſſet in Deo præſcientia, vel nõ eſſet Deus præſcius, quia varia eſt ibi cauſa dicendi, diſtingui

RESPONDEO, (cap. de art. præced.) Dicendum ꝙ ex ſecunda via, quę ſupra tacta eſt, (arti. præc.) poteſt oſtẽdi, ꝙ Deus non ſolũ ſe, ſed etiam alia cognoſcit. Cum.n. ea, quæ agunt ex neceſſitate naturæ, naturaliter tendant in finem aliquem, oportet, quòd ab aliquo cognoſcente ordinentur in finem illum. Hoc autem eſt impoſſibile, niſi ille cognoſcens cognoſcat rem illã, & operationem eius, & ad quod ordinatur. ſicut faber non poſſet facere ſecurim, niſi cognoſcat actum inciſionis, & ea quę incidenda ſunt, vt materiam conuenientẽ inueniat, & formam imprimat: & ita oportet, ꝙ Deus cognoſcat ea, quæ ad ipſum ordinantur: quia ſicut eſſe ab ipſo habent: ita & ordinem naturalem in finem. vnde Rabi moy. hanc rationẽ dicit intendiſſe Dauid cum dixit. (lib. 3. ca. 20. pt. 93.) Qui finxit oculum non conſiderat? q.d. cum Deus oculum faceret, nunquid ipſe non conſiderauit actum oculi, qui eſt videre & obiectum eius, quod eſt viſibile particulare? Sciendum tamen eſt, ꝙ intellectum dupliciter dicitur, ſicut viſum etiam. Eſt.n. primum viſum quod eſt ipſa ſpecies rei viſibilis in pupilla exiſtens, quæ eſt etiam perfectio videntis, & principium viſionis, & medium nomen reſpectu viſibilis. Et eſt viſum, ſecundum quod eſt ipſa res extra oculum. Similiter intellectum primũ eſt ipſa rei ſimilitudo, quę eſt in intellectu, & eſt intellectum, ſecundum quod eſt ipſa res, quę per ſimilitudinem illam intelligitur. Si ergo conſideretur intellectum primum, nihil aliud intelligit Deus niſi ſe: quia non recipit ſpecies rerum, per quas cognoſcat: ſed per eſſentiam ſuam cognoſcit, quæ eſt ſimilitudo omnium rerum. Sed ſi accipiatur intellectum ſecundum, ſic non tantum ſe intelligit, ſed etiam alia, & ſecundum primum modum dicit philoſophus in 2. Meta. quòd Deus intelligit tantum ſe. (lib. 12. tex. 51.) Et per hoc patet de facili reſponſio ad obiecta.

QVOD ENIM obiicitur primo, quòd intellectum eſt perfectio intelligentis: verum eſt de intellecto primo, & non de intellecto ſecundo. Non.n. lapis, qui eſt extra animam eſt perfectio intellectus: ſed ſimilitudo lapidis, quæ eſt in anima.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd tripliciter intellectus diuinus poſſet viliſicari ſi intelligeret vilia. Vno modo ſi informaretur ſimilitudine illius vilis. Secundo, ſi ſimul cum illo vili non poſſet intelligere nobile. Tertio, ſi alia operatione intelligeret, & vilius & nobilius: ſed hæc omnia remota ſunt ab ipſo. vnde ſua operatio eſt perfectiſſima, quæ vna & eadem exiſtens, talis eſt, quòd per eam ipſe ſeipſum cognoſcit, & omnia alia.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ illa ratio tenet in omni intellectu, qui cognoſcit diuerſa per diuerſas ſpecies, quod remotum eſt a Deo, qui cognoſcendo eſſentiam ſuam, alia cognoſcit.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ quando ſunt multa ſcita, quæ cognoſcuntur ſecundum vnam rationem medij genere vel ſpecie, tunc reducuntur in vnam ſciam gñalem vel ſpecialem, ſicut metaphyſica & geometria. vñ ſi plura ſcita reducunt in vnũ medium ſm numerũ illorũ oium, nõ erit niſi ſcia vna in numero: & ideo ſcia Dei, eſt vna numero omniũ rerũ, quę per vnum medium ſimpliciſſimum, quod eſt ſua eſſentia omnia cognoſcit.

quòd per ipſum cognoſcuntur grammaticalia, & ſic de alijs, & ita patet, quòd vna res poteſt eſſe propriè ſimilitudo plurium, non perfectè ipſam imitantium: ſicut creaturæ nō perfectè imitantur diuinam bonitatem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non ſolum eſſe diuinum eſt cā eſſendi res: ſed etiam ſcientia & voluntas ſua. ex quibus optime concluditur eſſe rei: quia illud, quod Deus vult eſſe, cum poſſit & ſciat, virtute eſſentiæ ſuæ in eſſe producit. hæc autem Deo cognita ſunt, & ita certam de rebus cognitionem habet.

enim quicquàm fecit ignorās. Nota ergo fecit, non facta cognouit. Proinde antequàm fierēt. & erant, & non erant. Erāt in Dei ſcientia: non erant in ſua natura. Ipſi autem Deo non audeo dicere alio modo innotuiſſe cum ea feciſſet, quàm illo quo ea non erat vt faceret. Apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſsitudinis obumbratio. Ecce hic habes, quòd hęc viſibilia antequàm fierent, in Dei ſcientia erant. Ex hoc ergo ſenſu, omnia dicũtur eſſe in Deo, & omne quod factum eſt, dicitur vita eſſe in ipſo: nō ideo, quòd creatura ſit creator, vel quia iſta temporalia eſſentialiter ſint in Deo: ſed quia in eius ſcientia ſemper ſunt, quæ vita eſt.

Quod eadem ratione dicuntur omnia ei præſentia.

B Vnde eſt etiam, quòd omnia dicũtur ei præſentia eſſe, non ſolum ea quę ſunt: ſed etiam ea quæ pręterierunt, & ea quę futura ſunt, ſecundum illud. † Qui vocat ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt. Quia vt ait † Ambroſius i lib. de Fide. Ita cognoſcit ea quę non ſunt, vt ea quę ſunt, & hac ratione omnia dicuntur eſſe in eo, vel apud eum

ARTIC. IIII.

d *Vtrum ſcientia Dei, ſit vniuoca ſcientiæ noſtræ.*

De vet. q. 2. artic. 11. cap. 7. de di. nom. AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd ſcientia Dei ſit vniuoca ſcientiæ noſtræ. Agens. n. ſecundum formam producit effectum ſibi vniuocum: ſicut ignis per calorem inducit calorem vniuocum ſuo calori: ſicut dicit Orig. & Dio. Deus dicitur ſapiens, inquantum nos ſapientia implet per ſuam ſapientiam. ergo videtur, quòd ſapientia ſua ſit noſtræ vniuoca.

¶ 2 Præt. Menſura & menſuratum ſunt vnius rationis. vnde vnicuiq; propria menſura reſpondet: non enim eodem menſurantur liquida & arida: vt in 3. Meta. dicitur: ſed ſcientia Dei,
Tex. 4. menſura eſt ſcientiæ noſtræ, quæ tanto certior eſt, quanto ad eā magis accedit. ergo videtur, quòd ſit vniuoca ſcientiæ noſtræ. Si dicas, quòd non eſt vniuoca ex eo, quòd ſciẽtia Dei noſtram excedit ſcientiam.

¶ 3 Contra. Magis & minus non diuerſificāt ſpeciem: ſed exceſſus ſcientiæ attenditur ſecundum hoc, quòd eſt eſſe magis & minus ſcientem. ergo videtur, quòd ex hoc vniuocatio ſcientiæ
Tex. cõ. 51. non tollatur. Si dicas, vt dicit Commẽ. in 10. Meta. ꝙ pro tanto non eſt vniuoca, quia ſcientia Dei eſt cauſa rerum, & noſtra ſcientia eſt cauſata a rebus.

¶ 4 Contra. Scientia ſpeculatiua in nobis cauſata eſt a rebus: ſed ſcientia practica eſt cauſa rerum: nec tamen de vtroque nomen ſcientiæ æquiuoce prædicatur. ergo & ratio prædicta vniuocationem non tollit.

Tex. cõ. 26. ¶ CONTRA. Aeterno & corruptibili nihil eſt commune, niſi ſecundum nomen: vt in 10. Meta. a Cõ. dicitur etiam, & a philoſopho: ſed ſcientia Dei eſt æterna, noſtra autem eſt corruptibilis, quam contingit per obliuionem amitti, & per doctrinā vel inuentionem acquiri. ergo ſcientia æquiuoce & nobis, & Deo conuenit.

¶ 6 Præt. Quæcũq; vniuocantur in aliquo, horum eſt ſimilitudo aliqua: & ſic omnium ſimilium eſt aliqua comparatio. comparatio autem non eſt niſi conuenientium in natura aliqua: cum igitur nulla creatura cum Deo conueniat in aliqua natura cõmuni, quia illa eſſet vtroque prius. ergo videtur, quòd nihil vniuoce de Deo & creatura dicatur.

¶ 7 Præt. Nihil vniuoce dictũ, poteſt eſſe in vno ſubſtantia, & in alio accidens: ſed ſcientia in nobis eſt accidens, in Deo autem ſubſtantia. ergo æquiuoce prædicatur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd tribus modis contingit aliqd aliquibus cõe eſſe, vel vniuoce, vel æquiuoce, vel [d] ana
D. 110. logice. Vniuoce quidem, non poteſt aliquid de Deo & creatura dici. Huius ratio eſt, quia cum in re duo ſit conſiderare. ſ. naturam vel quidditatem rei, & eſſe ſuum: oportet quòd in omnibus vniuocis ſit communitas, ſecundum rationem naturæ, & non ſecundum eſſe, quia vnum eſſe non eſt niſi in vna re: vnde habitus humanitatis, nō eſt ſm idem eſſe, in duobus hominibus & ideo quandocũq; forma ſignificata per nomen eſt ipſum eſſe, non poteſt vniuoce conuenire, propter quod etiam ens nō vniuoce pręd̄icatur. Et ideo cum omnium, quæ dicuntur de Deo,
Auicẽ. trac. natura vel forma ſit ipſum eſſe, quia ſuum eſſe eſt ſua natura.
8. Meta. c. 5. propter quod dicitur a quibuſdam philoſophis, quòd eſt ens nō in eſſentia, & ſciens non per ſcientiam, & ſic de alijs, vt intelligatur eſſentia, non eſſe aliud ab eſſe, & ſic de alijs: ideo nihil de

A Deo & creaturis vniuoce dici poteſt. Et ideo quidam dicunt, ꝙ quicquid de Deo & creatura dicitur, per puram æquiuocationẽ dicitur. Sed hoc etiam non poteſt eſſe, quia in his, quæ ſunt pure æquiuoca per caſum & fortunam, ex vno non cognoſcitur alterum. vt quando idem nomen duobus hominibus conuenit: cũ igitur per ſcientiam noſtram deueniatur in cognitionem diuinę ſcientiæ, non poteſt eſſe, quòd ſit omnino æquiuocũ. Et ideo dicendum, quòd ſcientia [d] ana
logice dicitẽ de Deo & creatura, & ſimiliter omnia huiuſmodi. Sed duplex eſt analogia, quædam ſecundum conuenientiam in aliquo vno, qđ eis ꝑ prius & poſterius conuenit, & hæc analogia nō poteſt eſſe inter Deum & creaturam, ſicut nec vniuocatio. Alia analogia eſt, ſecundum quod vnũ imitatur aliud quantũ poteſt, nec perfectè ipſum aſſequitur, & hæc analogia eſt creaturæ ad Deum. D. 474.

† Rom. 4. c.
† Amb. 5. de fide. cap. 8. tom. 2.

C ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ab agente ſecundum formam, non producitur effectus vniuocus, niſi quando recipiens eſt proportionatus ad recipiendum totam virtutem agentis, vel ſecundum eandem rationem, & ſic nulla creatura eſt proportionata, ad recipiendum ſcientiam a Deo per modum quo in ipſo eſt: ſicut nec corpora inferiora poſſunt recipere calorem vniuoce a ſole, quàmuis per formam ſuam agat.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſcientia dei non eſt menſura coæquata ſcientiæ noſtræ, ſed excedens: & ideo non ſequitur, quòd ſit eiuſdem rationis ſecundum vniuocationem cum ſcientia noſtra, ſed ſecundum analogiam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd magis & minus, nunquam vniuocationem auferunt, ſed ea ex quibus magis & minus cauſatur, poſſunt differentiam ſpeciei facere, & vniuocationem auferre, & hoc contingit quando magis & minus cauſantur, non ex diuerſa participatione vnius naturę, ſed ex grado diuerſarum
D naturarum: ſicut angelus eſt homine intellectualior.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ratio Commenta. per ſe non eſt ſufficiens niſi ſecundum, quòd accipitur in tali materia, ſcientia enim quæ ſic eſt cauſa rerum, vt ſcientia diuina, non poteſt ſcientiæ creatæ, a rebus vniuoca eſſe, cuius ratio dicta eſt. Et quia aliæ rationes videntur concludere, quòd omnino æquiuoce dicatur: ideo ad eas reſpondendum eſt.

¶ Ad quintum ergo dicendum, quòd dictum illud eſt intelligendum quantum ad eſſe, & non quantum ad intentionẽ rei, quæ communiter prædicatur: quia corpus, etiam ſecundum hoc, quod dr̄ ſibi æquiuoce de corruptibilibus, & incorruptibilibus prædicatur, cuius tamen ratio, eadem eſt in vtroque, ſi ſecundum intentionem communem conſideretur.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd inter deum, & creaturam nõ eſt ſimilitudo [d] per conuenientiam in aliquo vno communi, D. 850.
E ſed per imitationem. vnde creatura ſimilis Deo dicitur, ſed non [d] conuertitur. vt dicit Dio. in lib. de di. no. D. 321. & 471. & 1164. cap. 9.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd ſcientia non prædicatur de deo ſecundum rationem generis ſui, qualitatis, ſcilicet accidentis, ſed ſolum ſecundum rõnem differentiæ, quæ ad perfectionem pertinet, ſecundum quam a natura attenditur per imitationem, vt dictum eſt. Cor. art.

ARTICVLVS V.

e *Vtrum ſcientia Dei ſit vniuerſalis.*

AD QVINTVM. Sic proceditur. Videtur, quòd ſcientia dei ſit vniuerſalis. Scientia enim vniuerſalis eſt, quæ eſt per cauſas vniuerſales: ſed deus ſcit omnia per cauſam vniuerſaliſſimam, ſcilicet per eſſentiam ſuam. ergo ſua ſcientia eſt maximæ vniuerſalis.

¶ 2 Item. Videtur, ꝙ ſit particularis. Cognitio enim particularis eſt per quam cognoſcitur propria natura rei, ſed proprias

non eſſe in Deo, cum non ſint ex ipſo, vel per ipſum. Secundo oſtēdit, quomodo hęc tria diſtinguenda ſunt, ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo, ſecundum quòd ad perſonas diſtinctas referuntur: ibi {Preterea ſciendum eſt &c.} Tertio diſtinguit inter eſſe de ipſo, & eſſe ex ipſo, ibi {Illud etiam hic &c.} A

QVAEST. I.
A

Hic eſt duplex quæſtio.

Primo. De his, quæ a Deo cognoſcuntur.
Secundo. De ideis, per quas res cognoſcit.

Circa primum quæruntur tria.

† Serm. 14. 10. to. Epi. cap. 1.

Primo. Vtrum deus cognoſcat ſingularia.
Secundo. Vtrum cognoſcat mala.
Tertio. Qualiter ea quæ cognoſcit in ipſo eſſe dicūtur.

cimus, quia Dei cognitio eius vtique eſſentia eſt, & eius præſentia in qua ſunt omnia, ipſius cognitio eſt; nec tamen omnia, quæ ſunt in eius pręſcientia vel cognitione, in eius eſſentia eſſe dici debent. Si enim hoc diceretur, intelligerentur eſſe eiuſdem cum eo eſſentię. In Deo. n. dicitur eſſe per eſſentiam, quod eſt diuina eſſentia, qđ eſt Deus. B Habet ergo Deus apud ſe in pręſciētia ſua, quę nō habet in ſui natura. Vnde Auguſtinus de verbis Apoſtoli ita ait. Elegit nos ante mundi conſtitutionem. Quis ſufficit hoc explicare? Eliguntur qui non ſunt, nec errat qui elegit, nec vane elegit. Elegit tamen & habet electos, quos creaturus eſt eligendos, quos habuit apud ſemetipſum, non in natura ſua: C ſed in pręſcientia ſua, nondum erant quibus promittebatur, ſed & ipſi promiſſi ſunt, quibus promittebatur.

Ecce hic aperte dicit, Deum apud ſemetipſum habere electos ante mundum: non in natura ſua, ſed in præſcientia ſua: cum tamen eius præſcientia nō aliud ſit q̃ eius natura: quia ipſius pręſentia eius eſt notitia. Poteſt tamen ad electos referri cum ait. In natura ſua. i. illorū, D illos quippe habuit ab ęterno apud ſe: non in natura ſui, id eſt illorum, quia nōdum erant: a: ſed in ſua pręſcientia, quia eos ita nouit ac ſi eſſent.

c *Vtrum mala debeant dici eſſe in Deo, vbi ſunt omnia bona, cum vtraque ſint in eius cognitione & præſcientia, omnia enim cognoſcit.*

Poſt prædicta quęritur, cum omnia dicantur eſſe in Deo, non per eſſentiam naturę: c: ſed per cognitionem ſcientię. & Deus ſciat bona & mala, vtrum concedendum ſit ſimpliciter mala eſſe in Deo, ſiue eſſe in deo per cognitionem? Scit enim Deus, & ſciuit ſemper omnia, tam bona q̃ mala, etiam anteq̃ fierent, & præſciuit ab ęterno ea futura. Ideoque, cum omnia bona diximus eſſe in Deo, propter pręſciētiam cognitionis, eadē ratione, videtur dicendum omnia mala eſſe in eo, cum ea ſemper nouerit, & per cognitionē ei præſentia fuerint. Præcognouit. n. deus ab æterno quoſdam futuros malos, & eorum malitiam. vt ait Aug. præſciuit, ſed non pręparauit. Cum ergo peccata omnium ſciat: nunquid intelligendum eſt ea includi, in il

ARTICVLVS I.

a *Vtrum Deus cognoſcat ſingularia.*

1. par. q. 14. art. 11. De ver. q. 2. 5. contra. 1. c. 63. ſupra de cōſ. pro. ſi vlt.

AD primū ſic proceditur. Videtur, q̄ Deus nō cognoſcat ſingularia. dicit enī Boe. quòd vniuerſale eſt dum intelligitur, particulare dum ſentitur: ſed in Deo non eſt potentia ſenſitiua, cum ſit virtus impreſſa organo corporali: niſi forte Metaphorice ſumendo. ergo videtur, q̄ cognitio ſingularium Deo non conueniat.

¶ 2 Præt. Nihil cognoſcitur ab aliquo, niſi ſm q̄ eſt in cognoſcente: ſed particulares effectus non ſunt in cauſis vniuerſalibus, niſi in potentia. ergo videtur cum eſſentia diuina, ſit vlis cauſa omnium, in qua omnia cognóſcit, quòd ſingularium propriam cognitionem non habeat.

¶ 3 Præt. Omnis cognitio eſt per aſſimilationem cognoſcentis ad cognitum: ſed ſingulare non eſt ſingulare niſi per materiam. ergo nulla virtus, quæ abſtrahit a materia, & ab omnibus apendicijs eius, poteſt cognoſcere ſingulare inquantum eſt ſingulare: ſed intellectus diuinus eſt maxime a materia, & a conditionibus materialibus ſeparatus, ergo Deus ſingularia non cognoſcit.

¶ 4 Præt. Sicut dicit Dio. in 2. ca. de di. no. Eodē modo creaturę participant, q̄uis ſint diuerſę, vnam Dei bonitatem: ſicut plures lineæ egrediuntur ab vno centro, & ſicut plures figurationes ſiunt ab vno ſigillo: ſed qui cognoſcit centrum, non ex hoc cognoſcit lineas productas a centro, inquantum eſt hæc & illa, ſed in communi tātum, & ſimiliter eſt in alio exemplo inducto. ergo videtur, quòd Deus cognoſcendo ſeipſum, non cognoſcat ſingularia inquantum huiuſmodi. E

CONTRA ad Heb. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quòd diligentibus ſe remunerator ſit: ſed non poteſt remunerare opera hominum ſingularium, niſi cognoſcat operantes, & ipſorum opera. ergo oportet credere, q̄ ſingularia Deus cognoſcat.

¶ Præt. Deus habet de rebus ſcientiam practicam, quæ eſt operationis principium: ſed operatio eſt circa ſingularia. ergo videtur, quòd ſua ſcientia ſit etiam ſingularium.

A RESPONDEO, Dicendum, q̄ Deus abſq; dubio omniū, & vniuerſalium, & ſingularium cognitionem habet. Sciendum tñ, q̄ circa hanc q̄onem diuerſi diuerſimode ſenſerunt. Commentator. n. in 11. Metaph. videtur expreſſe negare a Deo particularium cognitionem; niſi inquantum cognoſcit eſſentiam ſuam, quę eſt principium omnis eſſe: ſed cum Deus non tñ ſit cauſa eſſe rerum, ſed omnium quæ in rebus ſunt: oportet, vt cognitionem rerum non tñ in eo, q̄ ſunt habeāt: ſed ēt in eo, q̄ ſunt talia vel talia. Et ideo alij dixerunt. ſ. Auic. & Algazel & ſequaces eorum, quòd Deus cognoſcit ſingularia vl'r, quod ſic exponūt per exemplum, Si aliquis ſciret oēs diſtantias orbium & planetarum, & ipſorum motuum ipſorum, ipſe præuideret omnem eclipſim, quæ poſſet contingere: non tñ ſciret hanc eclipſim inquantum eſt hæc eclipſis, niſi per aliquid a ſenſu acceptum: ſed ſciret eclipſim, quæ cras contingeret vniuerſaliter. ſ. ſm ſuas cauſas vl'es. Ita etiam dicunt, q̄ cum omnes cauſę reducantur in ipſum Deum, ſicut in cām, ipſe cognoſcendo ſe, cognoſcit oēs cauſas ſecundas, & cognoſcendo cauſas illas, cognoſcit omne quod eſt effectum ex illis cauſis: non tñ niſi vniuerſaliter. Et ideo dicunt, q̄ Deus nō cognoſcit particularia, niſi vl'r ita vt ſm eos determinatio accipiatur ex parte cogniti, & non ſolum ex parte cognoſcentis: quia ſi ſolum ex parte cognoſcentis illa determinatio acciperetur, verum indubitanter eſſet, q̄ deus particularia non particulari ſcientia cognoſcit, vt ſupra probatum eſt. Cognoſcit tñ particularia, ſm particularitatem ipſorum. Vnde dictum illud, etiam eſt inſufficiens. Cognoſcere. n. hoc modo ſingulare in vl'i: non eſt cognoſcere propriam naturam huius ſingularis vel illius, eo q̄ quocūq; modo vl'ia aggregentur, nunq̃ ex eis fiet ſingulare: niſi per hoc, q̄ indiuiduantur per materiam. Et ideo ex hac etiam via ſequeretur, q̄ deus non perfectam cognitionem, de ſingularibus haberet. Vniuerſales. n. cauſę non ducunt in cognitionem particularium: niſi ſm q̄ particularia participant naturam cōem, & ſic ex cauſis vl'ibus, non ſciretur de particulari, niſi q̄ habet talem, vel talem naturam cōem, vel accidentaliter, vel ſubſtantialiter. E Ideo autem alij dixerunt, ſicut Rabbi Moyſes, q̄ deus ſcit perfectiſſime ſingularia. Et oēs rationes, quæ in contrarium inducuntur F ſoluit per hoc quod dicit, ſciētiam dei eſſe æquiuocam ſcientię noſtræ. vnde per conditiones ſcientiæ noſtræ non poſſumus aliquid de ſcientia dei arguere, ſicut. n. eſſe dei non comprehenditur a nobis, ita nec ſua ſcientia. Hoc confirmat per id, quod habetur per Iſa. 55. Sicut exaltati ſunt cæli a terra &c. Sed illud, q̄uis ſit verū, tñ oportet aliquid plus dicere, videlicet, q̄ quāuis ſcientia dei ſit alterius modi a ſcientia noſtra, tñ per ſcientiam noſtram aliqualiter deuenimus in ſcientiam dei, & ſic ſcientia noſtra non eſt penitus vniuoca ſcientiæ dei: ſed potius analogica, vt in præcedenti diſtinctione dictum eſt. Et ideo oportet dicere, ſm quid ſcientia noſtra, imitatur ſcientiā dei, & in quo deficit: & quare, & ita rationes diſſoluere. Vnde procedendum eſt per viam, quam docet Dio. 7. cap. de di. no. Dicit enim, quòd

Tex. cō. 51.
8. trac. Met. ca. 6. Et Algazel. apud Auer. libr. deſtructio diſputatio-oe 6. dub. 3.
† Lib. 6. Hypognoſticō circa med. to. 7. Rom
diſ. 25. q. 1. art. 5.
Lib. 3. ī ſuo directorio. cap. 17.
q. 1. art. 4.

quòd cum Deus cognoſcit res, per eſſentiam ſuam, quę eſt cauſa rerum, eodem modo cognoſcit res, quo eſſe rebus tradidit. vnde ſi aliquid eſt in rebus, non cognitum ab ipſo oportet, quòd circa illud vacet diuina operatio. i. quòd non ſit operatum ab ipſo, & ex hoc accidit difficultas philoſophis propter duo. Apud Aui. de intellig. cap. 4.

¶ Primo; quia quidã ipſorum non ponebant Deum operari immediate in rebus omnibus: ſed ab ipſo eſſe primas res quibus mediantibus ab eo aliç producuntur: & ideo non poterãt inuenire, qualiter cognoſceret res, q̃ ſunt hic, niſi ĩ primis cauſis vniuerſalibus.

1. ¶ Secundo: quia quidam eorum non ponebãt materiam eſſe factam: ſed Deũ agere tm̃ inducẽdo formam. Et ideo cum materia ſit principium indiuiduationis, non poterat inueniri apud eos, quõ Deus ſingularia inquantum huiuſmodi cognoſcat. Sed quia

† ps. 137. nos ponimus deum, immediate operantem in rebus omnibus, & ab ipſo eſſe

† ſup ps. 16. tom. 8. nõ ſolum principia formalia: ſed etiam materiam rei, ideo per eſſentiam ſuam, ſicut per cãm totum quod eſt ĩ re cognoſcit, & formalia & materialia. vnde nõ tm̃ cognoſcit res, ſecundũ naturas vles: ſed ſm̃ q̃ ſunt indiuiduatæ per mate-

† ps. 74. riam: ſicut ædificator ſi per formam artis cõceptam poſſet producere totam domum, quantum ad materiam, & formã

I per formam artis, quam habet apud ſe, cognuſceret domum hãc & illam: ſed quia per artem ſuam non inducit, niſi formam, Ideo ars ſua eſt ſolum ſimilitudo formæ domus. vnde non poteſt, per eam cognoſcere hanc domum vel illam, niſi per aliquid acceptum a ſenſu.

Vbi ſup. artic. 5. ¶ Ad primum ergo dicendum, q᷑ ſicut ex prædictis, patet, forma per quam intellẽ diuinus intelligit: neque eſt vniuerſalis, quia additionem non recepit: neque ſingularis, quia a materia & a diſpoſitionibus eius immunis eſt: ſed tñ eſt principium, & ſimilitudo perfecta totius, quod in re eſt, & materiæ & formę, vt dictum eſt. Et ideo hoc quod dicitur, q᷑ vle dum intelli-

Ibidem. gitur &c. referendum eſt ad cognitionem noſtram, quę in ſenſu eſt per formam materialem & in intellectu per formam vlem: & ideo particularia non cognoſcimus, niſi per virtutem in qua eſt aliquid particulariter: ſed Deus particularia cognoſcit: neq;

D. 285. vniuerſaliter: [d] neque particulariter ex parte cognoſcentis: ſed vlr & particulariter ex parte rei cognitæ. K

¶ Ad ſecundum dicendum, q᷑ in cauſis vlibus, quæ non ſunt tota cauſa rei, non poteſt particulare perfecte ſciri: ſed Deus eſt cã omnium vlis: ita quòd eſt perfecta cauſa vniuſcuiuſq;: & ideo ſe cognoſcens, omnia perfecte cognoſcit

¶ Ad tertium dicendum, quòd quis in Deo non ſit aliquid materiale: ſed eſſentia eius ſit actus tm̃: tñ ille actus eſt cauſa omnium, quæ ſunt in re, & materialium & formalium, quem actũ imitatur quantum poteſt oĩs res, & quicquid in re eſt. & ideo eſſentia diuina eſt ſimilitudo non tm̃ formalium, ſed etiam materialium rei: & ideo per ipſum poſſunt cognoſci ſingularia, etiam inquantum huiuſmodi.

¶ Ad quartum dicendum, quòd omnia exempla, quæ adducun-

F tur a creaturis in Deum deficientia ſunt, vt idem Dio. dicit. nõ enim inuenitur in creaturis aliqua cauſa communis, quæ ſit cauſa totius, quod in re eſt: ſicut ſigillum eſt cauſa figuræ in cera, & non ipſius ceræ: & ideo per cognitionem ſigilli non poteſt cognoſci figura impreſſa, inquantum eſt hæc vel illa, quia hæc habet ex materia. De dic. no. cap. 2.

la generalitate locutionis, qua dixit Apoſtolus omnia eſſe in deo. Ex ipſo inquit, & p ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Sed quis, niſi inſanus, dixerit mala eſſe in Deo? Illa enim eſſe in Deo intelliguntur, quę ex ipſo, & per ipſum ſunt. Ea vero per ipſum ſunt, & ex ipſo, quorum auctor eſt: ſed non eſt auctor niſi bonorum. Non ergo ex ipſo, & per ipſum ſunt niſi bona; ita

G ergo non in ipſo ſunt niſi bona. Non ergo mala in Deo ſunt, quia licet ea noſcat: non tamen ita omnino noſcit vt bona: mala ergo quaſi de lõge cognoſcit: vt ait propheta. Et alta a longe cognoſcit, ideſt ſuperbiam. Et alibi ad Deum loquens de malis ait. De abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum. Quod exponens Auguſt. Abſcondita inquit peccata ſunt, quę a lumine tuæ veritatis abſconduntur. Sed quomodo peccata a lumine veritatis diuinę abſconduntur cum a Deo ſciantur? Si enim non ſciret, quomodo de illis iudicaret, & pro illis malos damnaret? Alibi propheta. Quia neque ab oriente neque ab occidente, deeſt. Quod exponens Caſsiodo. inquit. Neque a bonis neque a malis deeſt Deus: ſed omnibus præſens & cognitor eſt. Cognoſcit ergo Deus, & bona & mala per ſcientiam: ſed bona cognoſcit etiam per approbationem, & per beneplacitum: mala vero non. Vnde Caſsiodo. ſuper pſal. dicit. Peccata abſcondita Deo ſunt: quia non nouit, ideſt non approbat. Et ex eo ſenſu Auguſt.

G dixit ea abſcondita a lumine Dei. Qui etiam in lib. ad Heluidium inſinuat cognitionem Dei, varijs modis accipiendam inquiens. Si ad ſcientiam referas non ignorat Deus aliquos vel aliqua: qui tamen in iudicio quibuſdam dicet. Non noui vos: ſed eorum improbatio hoc verbo inſinuata eſt. Ecce non cognoſcere, dicitur Deus, quę non approbat, quæ ei non placent. Apparet itaque verum eſſe, quod diximus,

H ſcilicet quia quodam modo cognoſcit deus bona, quo non cognoſcit mala. Pariter quidem vtraque, eodemque modo noſcit quantum ad notitiam: ſed bona etiam approbatione & beneplacito cognoſcit.

ARTIC. II.

b Vtrum Deus cognoſcat mali.

AD SECVNDUM ſic proceditur. Videtur quòd deus non cognoſcat mala. Sicut enim dicit Cõmentator in 3. de anima. Si aliquis intellectus ſit ſemper in actu non cognoſcit priuationem omnino: ſed intellectus diuinus, ſemper eſt in actu. cum igitur malum ſit priuatio, vt Aug. dicit, videtur q᷑ deus non cognoſcat malum. 1. par. q. 14. artic. 10: Et 1. cont. c. 71. Et de ver. q. 2. art. 15. Et quod 11. ar. Tex. cõ. 25. In Ench. ca. 11. tom. 3. † In Epiſt. 102. ad Euodium to. 2.

¶ 2 Præt. Oĩs ſcia vel eſt cauſa ſcitorũ, vel cãta ab eis: ſed dei ſcientia cãta non eſt. cum ergo malorum cauſa non ſit, videtur quòd deus mala neſciat.

¶ 3 Præt. Scientia eſt aſſimilatio ſcientis ad rem ſcitam. cũ igitur malum inquãtum huiuſmodi, nõ aſſimiletur deo: imò ipſe receſſus a ſimilitudine eſt malum, videtur ergo q᷑ Deus malum non cognoſcat. Si dicas; quòd cognoſcit malum p bonum.

¶ 4 Contra. Co-

I gnoſcere aliquid non per ſe ſed per aliud, eſt imperfectæ cognitionis: nihil autem imperfectum Deo eſt attribuendum. ergo Deus non cognoſcit mala per bona.

SED CONTRA Eſt quod in pſal. dicitur: Deus tu ſcis inſipientiam meam &c. ps. 68.

¶ Præt. Philoſophus dicit in 3. de anima, q᷑ rectum eſt iudex ſuipſius & obliqui: cum igitur malum ſit obliquatio a rectitudine boni, videtur quòd Deo, qui omnia bona perfecte cognoſcit notitia boni non deſit. Tex. 105.

RESPONDEO, Dicendum, quòd neſcire dicitur dupliciter. Vno modo, metaphorice ad ſimilitudinem neſcientis ſe habere, & ſic ipſum reprobare Dei [d] neſcire dicitur, qa malos a gloria ſua excludit; ſicut aliquis ignotos a ſecretis ſuis excludit, & oppoſitum Deus, dicitur ſcire quæ approbat, & ſic verum eſt, q᷑ Deus dicitur neſcire mala. Alio modo dicitur neſcire proprie notitia rei carere, & per oppoſitum ſcire, notitiam rei habere; & D. 925.

K ita Deus nouit, & bona & mala cognoſcendo eſſentiam ſuam; ſicut tenebræ cognoſcũtur per cognitionem lucis: vt dicit Dio. 7. cap. de di. no. Sed ſciendum eſt, quòd priuatio non cognoſcitur niſi per habitum oppoſitum: nec habitui opponitur priuatio, niſi circa idem ſubiectum conſiderata. Cum autem lucem diuinę eſſentiæ impoſſibile ſit deficere, non opponitur ſibi priuatio aliqua. Vnde malum non opponitur bono, prout in Deo eſt determinate: ſed forte opponitur ſibi ſm̃ cõem intentionem boni. Opponitur aũt determinate bono, qđ eſt participatum in creaturis, cui põt admiſceri defect⁹. Vñ p hoc, q᷑ Deus cognoſcit eſſentiã ſuã cognoſcit ea q̃ ab ipſo ſunt, & p ea cognoſcit defectus ipſorum. Si autem eſſentiam ſuam cognoſceret tm̃, nullum [d] malum vel priuationem cognoſceret niſi in communi. D. 292.

12. Meta. tex. có. 51. Et ideo patet Reſponſio ad primum, quia ex hoc A ꝙ Commen. ponit, ꝙ nihil niſi eſſentiam ſuam cognoſcit, ſequitur, ꝙ mala neſcit. vnde ibidẽ ſubdit, ꝙ neſcit mala eſſe. vnde eodem modo quo alia a ſe cognoſcit, & priuationes ipſorum nouit non ſicut primum cognitum, quia in intellectu ſuo non poteſt eſſe aliqua priuatio: ſed ſunt ſecunda intellecta, vt ex prædictis patet. dist. 25. q. 1. art. 2.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſcientia Dei nullo modo a re cauſata eſt: nec tamen eſt cauſa omnium quæ cognoſcit: ſed horum tantum, quorum eſt per ſe cognitio, ſ. bonorum: mala autem cognoſcit per bona, vt dictum eſt. Corp. art.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ malum non cognoſcitur a Deo per ſimilitudinem ſuam: ſed per ſimilitudinem boni. ſm enim ꝙ deus cognoſcit eſſentiam ſuam cognoſcit vnáquãq; rem quatum de ſua bonitate participat, & in quo deficiat, & ita cognoſcit malum: cum in defectu ratio mali conſiſtat.

Hic aperit quare bona tantum dicantur eſſe in deo & non mala.

Et inde eſt, quòd bona tantum dicuntur eſſe in Deo non mala, & illa prope, hęc lõge, quia licet in Deo aliqua dicantur eſſe ꝑ cognitionis pręſẽtiã, & Deus bona & mala cognoſcat. mala tamen non cognoſcit niſi ꝑ notitiã, bona vero non ſolum per ſcientiam. & ſed etiam per approbationem, & beneplacitũ. Et ob talem cognitionem aliqua dicuntur eſſe in Deo. ſcilicet, quia ita ea ſcit vt etiam approbet, & placeant, ideſt ita ſcit vt eorum ſit author. B

¶ Ad quartum dicendum, quòd cognoſcere per aliud id quod per ſe natum eſt cognoſci, eſt imperfectæ cognitionis: ſed malum per ſe, nec cauſam, nec voluntatem, nec cognitionem habet, ſed per bonum: vt dicit Dio. 4. cap. de diui. no. & ideo hæc eſt perfecta cognitio mali, vt per bonum cognoſcatur.

ARTICVLVS III.

c Vtrum res, quæ cognoſcuntur a Deo ſint in Deo.

1. cont. ca. 47. Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd res, quæ a Deo cognoſcuntur, in Deo nõ ſint. Omne illud in quo eſt aliquid, diuerſum ab eo compoſitum eſt: cum igitur Deus ſit ſimpliciſſimus, videtur ꝙ res quæ ſunt diuerſæ ab eo, in ipſo non ſint. Si dicas, quòd non ſunt in eo per eſſentiam: ſed per ſui ſimilitudinem.

¶ 2 Contra. Vnaquæq; res verius eſt, vbi eſt per ſuã eſſentiam, q̃ vbi eſt per ſuam ſimilitudinem: quia ibi non videtur eſſe, niſi ſecundum quid. Si igitur res in Deo non ſunt, niſi ſm ſui ſimilitudinem, videtur, ꝙ verius & melius ſint in ſeipſis q̃ in Deo, quod eſt contra Aug. & Anſel Auguſ. ſup. Gen. ad literam. ca. 15. tom. 3. Anſel. monol. c. 35.

¶ 3 Præt. Similitudo reſpondet ei, cuius eſt ſimilitudo: ſed res omnes non habẽt in ſe lucem & vitam: cum igitur in Deo ſint vita & lux, videtur, ꝙ non ſint in Deo per ſimilitudinem.

¶ 4 Præt. Vbi eſt res ſm ſui ſimilitudinem, ibi non attribuitur ſibi operatio propria ſua. lapis. n. in oculo nõ mouetur deorſum, ſed act. 17. dicitur, ꝙ in ipſo Deo viuimus mouemur & ſumus. ergo videtur, ꝙ non ſumus in Deo per ſimilitudinem ſui.

¶ 5 Præt. Similitudines rerum in Dei ſcientia exiſtentes cum ad ſcientiam pertineant, filio appropriantur: ſed in ipſu appropriatur in litera ſpiritui ſancto, per ipſum filio, & ex ipſo patri. ergo videtur, ꝙ non dicatur res eſſe in Deo ſm ſimilitudinem.

Sed contra eſt quod dicitur Ioan. 1. Quod factum eſt in ipſo vita erat &c.

Respondeo, Dicendum, quòd hęc præpoſitio, in, ſm quòd diuerſis adiungitur, diuerſas habitudines notat, vt cum dicitur eſſe in toto, vel eſſe in loco, & huiuſmodi. Et ideo ſciendũ, quòd aliud eſt eſſe in ſcientia Dei, & aliud in Deo eſſe, & aliud eſſe in eſſentia diuina. Scientia. n. nominat cognitionem quandam. Vnde eſſe in ſcientia nihil aliud eſt, q̃ per ſciẽtiam cognoſci: & ideo omnia quæ Deus ſcit, & bona & mala in ſciẽtia eius eſſe dicuntur. Sed eſſentia ſignificatur per modum formæ vel naturæ: vnde eſſe in eſſentia diuina nihil aliud eſt, q̃ ſubſiſtere in natura diuina, vel eſſe idem naturæ diuinæ, & ideo creaturæ non poſſunt dici in eſſentia diuina eſſe: ſed tm̃ perſonæ diuinę, & proprietates & attributa. Sed hoc nomẽ Deus, ſignificat rem ſubſiſtentem cuius eſt eſſe & operari. Vnde eſſe in Deo poteſt intelligi dupliciter: Vel quod eſt in eſſe ipſius, & ſic creaturæ A non ſunt in Deo: Vel quod ſubiacet operi eius, ſicut dicimus opera, quorum domini ſumus in nobis eſſe, & per modum iſtũ omnia, quæ a Deo ſunt, in eo eſſe dicuntur, non autem mala, q̃ ab ipſo non ſunt. Et ita patet, quòd tria prædicta ſe habent ſecundum quendam ordinem. quicquid. n. eſt in eſſentia diuina eſt in Deo, quaſi pertinens ad eſſe ipſius: ſed non cõuertitur, ſicut ea quæ ſubiacent operi eius in ipſo ſunt, ſed nõ in eſſentia eius, & ſimiliter quicquid eſt in Deo, eſt in ſcientia eius, ſed non conuertitur: vt patet, de malis.

Quod idem eſt omnia eſſe ex Deo. & per ipſum, & in ipſo.

Proinde ſi diligẽter inſpiciamus. idem videtur eſſe, omnia eſſe ex deo, & per ipſum, & in ipſo. Vnde Amb. in. 3. lib. de ſpirituſancto. Hæc tria ex ipſo, & per ipſum & in ipſo ſunt, omnia vnũ eſſe ſupra diximus. Cum dicit B per ipſum eſſe omnia, non negat in ipſo eſſe omnia. Eandem vim habẽt omnia hęc, ſcilicet cũ ipſo, & in ipſo, & per ipſum, & vnum in his atque conſimile, non contrarium intelligitur. Ecce habes, quia ex eadem intelligentia ſcriptura dicit eſſe eorum, quæ a Deo ſunt.

¶ Ad primum ergo dicẽdum, quòd in Deo nihil eſt diuerſum ab ipſo: vnde & creaturæ ſecũdum hoc, ꝙ in Deo ſunt, non ſunt aliud a Deo, quia creaturę in Deo ſunt cauſatrix eſſentia, vt dicit Anſel. ſunt. n. in deo per ſuam ſimilitudinem: ipſa autem eſſentia diuina ſimilitudo eſt omnium eorum, quæ a Deo ſunt. Libr. 3. de ſpir. ſ. c. 12. to. 2. Rom. 11. Monol. ca. 35.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ eſſe creaturæ poteſt quadrupliciter conſiderari. Primo modo, ſecundum ꝙ eſt in propria natura. Secundo modo, prout eſt in cognitione noſtra. Tertio modo, prout eſt in Deo. Quarto modo cõiter, prout abſtrahit ab omnibus his. Cum ergo dicitur, ꝙ creatura verius eſſe habet in C Deo, q̃ in ſeipſa, comparatur primum & tertium eſſe reſpectu quarti, quia omnis comparatio eſt reſpectu cõis, & pro tanto dicitur, ꝙ in Deo habet verius eſſe: quia omne quod eſt ĩ aliquo, eſt in eo per modum eius in quo eſt, & non per modum ſui. vnde in Deo eſt per eſſe increatum, in ſe autem eſt per eſſe creatũ, in quo minus eſt de veritate eſſendi, q̃ in eſſe increato. Si autem comparetur eſſe primum ad ſecundum reſpectu quarti, inueniuntur ſe habere ſm excedentia & exceſſa. eſſe. n. quod eſt in propria natura rei in eo, quod eſt ſubſtãtiale excedit eſſe rei in anima, quod eſt accidentale: ſed exceditur ab eo ſecundũ hoc quod eſt eſſe materiale, & illud intellectuale: & ita patet, ꝙ aliquãdo res verius eſſe habet, vbi eſt per ſuam ſimilitudinem, quàm in ſeipſa.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſimilitudo rei quæ eſt in anima, dupliciter conſideratur: Vel ſm ꝙ eſt ſimilitudo rei, & ſic nihil attribuitur ſibi niſi quod in re inuenitur. Aut ſm eſſe, quod ha D bet in anima, & ſic attribuitur ſibi intelligibilitas vel vltas, ſicut etiam patet in imagine corporali, cui conuenit eſſe lapideũ ex parte eius in quo eſt, & non ex parte eius, cuius eſt ſimilitudo. ſimiliter dico, quòd ſimilitudini rerum, quæ eſt in Deo, conuenit eſſe vitam & lucem non ſm hoc, ꝙ ſimilitudo rei eſt, ſed ſm ꝙ eſt in Deo, & dicitur vita, inquantum eſt principium operationis ad eſſe rerum: ſicut etiam dicitur a Philoſopho in 8. Phy. ꝙ motus cæli eſt, vt vita quædam natura exiſtẽtibus omnibus: ſed inquãtum eſt principium cognitionis rerum dicitur lux. Vel aliter poteſt dici, ꝙ ſimilitudo rei, quæ in anima eſt; dicitur vita inquantum eſt, vt forma quædam & perfectio intellectus, & lux inquantum eſt principium intellectualis operationis, & per talem ſimilitudinem dicuntur etiam in Deo res eſſe vita & lux: ſunt. n. in eo, ſicut artificiata in artifice per ſuas ſimilitudines. Tex. 1.

E ¶ Ad quartum dicendum, ꝙ eſſe, & viuere, & moueri, nõ attribuuntur rebus in Deo exiſtentibus ſecũdum eſſe, quod in ipſo habent: ſed ſecundum eſſe quod in ſeipſis habent a Deo, vt eſſe pertineat ad eſſentiam, viuere ad virtutem, & moueri ad operationem: vel viuere ad aĩmã, moueri ad corpus, & eſſe ad vtrũque: & ſic res in propria natura exiſtentes dicuntur eſſe in deo: ſecundum quòd eſſe earum a Deo continetur, & ſic de aliis, ſ. de motu & vita.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ ſimilitudo rei, quæ eſt in Deo, nõ eſt accepta a re, ſed eſt cauſa rei. vnde quicquid eſt in eo per ſui ſimilitudinẽ, eſt in eo, ſicut in principio operante & conſeruante. Operatio autem & conſeruatio rerum a Deo completur per voluntatem, & bonitatem eius, quia volũtas inter tria. ſ. ſcientiam

tiam potentiam, & voluntatem proximius eſt ad opus: & ideo in ipſo appropriatur ſpiritui ſancto, qui procedit per modum volũtatis, & cui bonitas appropriatur: cum hęc præpoſitio, in, dicat habitudinem ad continens, & conſeruans. Sed per ipſum appropriatur filio: quia, per, denotat cauſam formalé, & ars per quam ſicut per formam operatur artifex, filio appropriatur. Ex ipſo autem propter habitudinẽ principij, quam importat hæc prępoſitio, ex, appropriatur patri, qui eſt principium non de principio. F

oĩa eſſe in ipſo, & per ipſum. & ex ipſo vel cum ipſo. Cum ergo ex eadem ratione omnia dicantur eſſe ex deo, vel per ipſum, non ſolum quia ſcit, ſed etiam quia eorum author eſt, conſequitur vt eadem ratione ita eſſe in deo dicantur, ſcilicet quia ſcit, & eorum author eſſe dicitur, quia in illo viuimus, & mouemur & ſumus, quia eo authore ſumus, mouemur, & viuimus. G Cum ergo non ſit author niſi bonorum, merito ſola bona in eo eſſe dicuntur, ſicut ex ipſo, & per ipſum. Cum ergo in eius cognitione, vel pſcientia ſint omnia, ſcilicet bona & mala: in eo tamen non dicuntur eſſe niſi bona, quorum author eſt. Vnde Auguſt. in lib. de natura boni. H Cum audimus, inquit ex Deo, & per ipſum, & in ipſo eſſe omnia, omnes vtique naturas intelligere debemus, & omnia quę naturaliter ſunt. Neque enim ex ipſo ſunt peccata, quæ naturam non ſeruant: ſed vitiant, quę ex voluntate peccantium naſcuntur omnia. Hic aperte dicitur, ꝙ in illa generalitate locutionis bona tantum continentur.

QVAEST. II.

B

Deinde quæritur de ideis.

Et circa hoc tria quæruntur.

Et primo. An ideæ ſint.
Secundo. De pluralitate idearum.
Tertio. Vtrum ideę omnium in Deo ſint.

ARTICVLVS I.

Quid nomine ideæ importetur.

1.par.q.16. artic.1.
Et de veri. 3.artic.1.
1.Met. tex. 32.

AD primũ ſic proceditur. Vr ideas nõ eſſe. ſicut. n. dicit Philoſophus in principio Met. Dicere exẽplaria eſſe vaniloquium eſt, & poeticas metaphoras dicere: ſed ideas exemplaria rerum dicimus. ergo vanum eſt ideas dicere.

¶ 2 Præt. Perfectius eſt agens, quod non eget in ſua actione ad exemplar reſpicere, q̃ quod exemplari indiget: ſed Deus eſt perfectum agens. ergo non eſt ſibi opus ideis, ad quarum exemplar faciat res. vnde ibidem Philoſophus ſubdit. nã quid eſt opus ad ideas reſpicere? (Vbi ſup.)

¶ 3 Præt. ſecundum Auguſtinum Melius ſcitur res per eſſentiam ſuam, q̃ per ſimilitudinem ſuam: ſed Deus nobiliſſime cognoſcit res. ergo ſcit eas per eſſentias earum, & non per aliquas ſimilitudines ideales rerum. (Vbi ſuperius.)

¶ 4 Præt. Omnis cognitio, quæ eſt per medium, videtur eſſe collatiua & diſcurſum habere de vno in aliud: ſed Deus cognoſcit ſimplici intuitu, ſine diſcurſu & collatione. ergo videtur, quòd non cognoſcat res mediantibus ideis.

CONTRA eſt, quod dicit Auguſtinus, Qui negat ideas eſſe, negat filium eſſe: ſed hoc eſt hęreticum. ergo & primum. (Lib. 83. q. 46. to. 4.) K

¶ 2 Præt. Commen. dicit in 12. Meta. quòd ſicut omnes formæ ſunt in potẽtia in prima materia: ita ſunt in actu in primo motore: ſed nihil aliud dicimus ideas, niſi formas rerum in deo exiſtentes. ergo verum eſt ideas eſſe.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ ſicut formæ artificiales, habent duplex eſſe. vnum in actu, ſecundum qđ ſunt in materia. aliud in potentia, ſecũdum qđ ſunt in mente artificis, non quidem in potentia paſſiua, ſed actiua: ita etiam formæ materiales, habent duplex eſſe: vt dicit Cõmen. in 12. Meta. vnum in actu, ſecũdum qđ in rebus ſunt, & aliud in potentia actiua, ſecũdum qđ ſunt in motoribus orbium, vt ipſe ponit, & præcipue in primo motore, loco cuius nos in Deo dicimus. Vnde apud oẽs philoſophos cõiter dicitur, ꝙ omnia ſunt in mente Dei: ſicut artificiata in mente artificis: & ideo formas rerum in Deo exiſtentes ideas dicimus, quæ ſunt ſicut formę operatiuę. (D.642. T.cõ.18.)

Vnde dicit Diony. loquens de ideis, in quinto capitulo de diuino. exemplaria dicimus ſubſtantificas rationes exiſtentium in Deo, vniformiter præexiſtentes, quas theologia prædiffinitiones vocat, & diuinas, & bonas voluntates exiſtentium prædeterminatiuas & productiuas. Per ideas tñ deus non tantũ practicam: ſed ſpeculatiuam cognitionem de rebus habet, cum non ſolum cognoſcat res, ſecundum hoc, quòd ab ipſo exeunt: ſed etiam ſecundum qđ in propria natura ſubſiſtunt. Idea. n. dicitur ab ideos, quod eſt forma. vnde nomen ideæ, quantũ ad proprietatem nominis æqualiter ſe habet ad practicam, & ſpeculatiuam cognitionem. forma. n. rei in intellectu exiſtens, vtriuſq; cognitionis principiũ eſt. Quãuis. n. ſecũdum vſum loquentium idea ſumatur pro forma, quę eſt principium practicę cognitionis, ſecundum ꝙ ideas exemplares rerum formas nominamus: tñ etiã principium ſpeculatiuæ cognitionis eſt ſecũdum ꝙ ideas contẽplantes formas rerũ nominamus. (ſli.6.c.to. in ſi.to.3. Rom.11.)

Quòd omnia ex patre, et per patrem, & in patre ſunt, ita de filio, & de ſpirituſancto eſt dicendum: licet propter perſonas fiat diſtinctio.

G PRæterea ſciendum eſt, quòd licet ibi indicetur diſtinctio perſonarum, cum dicitur ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo: omnia tamen ex patre, & per patrem, & in patre ſunt. Similiter de filio, & de ſpirituſancto accipiendũ eſt. Vnde Auguſt. in 1. lib, de trinita. Non confuſe, inquit, accipiẽdum eſt, quod ait Apoſtolus: ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo. Ex ipſo dicens propter patrem, per ipſum, propter filium, in ipſo, propter ſpiritũ ſanctum. H Vigilanter autem attende: ne quia patrem volens intelligi dixit ex ipſo: ſic intelligas omnia ex eſſe patre, vt neges omnia eſſe ex filio, vel ex ſpirituſancto, cum ex patre, & per patrem, & in patre omnia eſſe ſane dici poſsint. Similiter & de filio, & de ſpirituſancto dicendum eſt.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſicut dicit Cõmen. in 12. Metaph. Plato & alij antiqui philoſophi, quaſi ab ipſa veritate coacti, tendebant in illud quod poſtmodum Ariſt. expreſſit, quãuis nõ peruenerint in ipſum: & ideo Plato ponens ideas, ad hoc tendebat, ſecundum ꝙ & Ariſt. poſuit. ſ. eas eſſe in intellectu diuino. vnde hoc improbare Philoſophus non intendit: ſed ſecũdum modum, quo Plato poſuit formas naturales per ſe exiſtẽtes ſine materia eſſe. (Tex.cõ.4.) I

¶ Ad ſecundum dicẽdum, ꝙ ſi Deus indigeret reſpicere in aliquod exemplar extra ſe, eſſet imperfectum agens: ſed hoc non contingit, ſi eſſentia ſua exemplar omnium rerum ponatur, quia ſic intuendo eſſentiam ſuam, omnia producit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd oportet illud, per quod eſt cognitio rei, eſſe vnitum cognoſcenti. vnde eſſentia rerum creatarum, cum ſit ſeparata a Deo, non poteſt eſſe medium cognoſcẽdi ipſas res a Deo: ſed cognoſcit eas nobiliori medio. ſ. per eſſentiam ſuam: & ideo perfectius cognoſcit, & nobiliori modo, quia ſic nihil niſi eſſentia eius, eſt principiũ ſuæ cognitionis. Oporteret enim, quòd eſſet aliud ſi per eſſentiam rerum, quaſi per medium cognoſceret res, cum medium cognoſcendi ſit cognitionis principium. K

¶ Ad quartum dicendum, quòd cognitio diſcurſiua eſt, qñ ex prius notis in ignotum deuenitur, & nõ qñ per ſimilitudinem rei apprehenditur res ipſa, quia ſic etiam oculus videns lapidem, haberet cognitionem collatiuam de ipſo: & ideo quãuis Deus ſciat res per ſimilitudinem, quæ in ipſo eſt, ſicut per medium, & quamuis cognoſcat etiam ordinem rerum: non tamen habet diſcurſiuam ſcientiam, quia omnia ſimul intuetur.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum ideæ ſint plures.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſint plures ideæ. idea. n. dicitur ſimilitudo per quam cognoſcit res: ſed

res: ſed ſicut ſupra habitum eſt: Deus cognoſcit omnia per eſſen A tiam ſuam: cum igitur eſſentia ſua ſit vna, videtur, quòd idea ſit tm̃ vna. Si dicas, ꝙ ſunt plures ꝓpter reſpectus diuerſos ad res,

Quæſt. 1. art. 2. iſtius diſt.

¶ 2 Contra. Relationes, quę ſunt Dei ad creaturam, ſunt realiter in creaturis & non in Deo: creaturæ autem nõ fuerunt ab æterno. ergo nec relationes Dei ad creaturam. ergo ideæ nõ fuerunt plures ab æterno: ſed Deus non alio modo cognoſcit res factas, q̃ anteq̃ faceret, vt habitum eſt ea verbis Aug. ergo modo non cognoſcit per plures ideas res: ſed per vnam tantũ.

1. par. q. 15. 2. Et quodl. 4. lib. Et de ver. q. 3. ar. 2. Et 1. cõt. c. 51.

ſc. 27. to. 6.

¶ 3 Pręt. Vt dictũ eſt idea ſe habet ad rem cuius eſt: ſicut forma artis quæ eſt in mente artificis ad artificiatum: ſed diuerſitas artificiatorum prouenit ex pluralitate formarum, q̃ ſunt in mente artificis, & non econtrario. ergo videtur, ꝙ nec diuerſitas rerum poſſit inducere pluralitatem idearum.

lib. 5. ſuper Gen. ad litt. ca. 16 & 18. to. 3.

Quòd non omnia, quæ ex Deo ſunt etiam de ipſo ſunt: ſed econuerſo.

Illud etiam hic annectẽdum eſt, ꝙ non oĩa q̃ dicũtur eſſe ex deo, etiam de ipſo eſſe dici debeant. Quia vt ait Aug. in lib. de natura boni. Non hoc ſignificat penitus ex ipſo quod de ipſo. Q̃d enim de ipſo eſt, poteſt dici eſſe ex ipſo: ſed non omne quod ex B ipſo eſt, poteſt dici eſſe de ipſo, quia non eſt de ſua ſubſtantia. Ex ipſo enim ſunt cęlum & terra, quia ipſe fecit ea: non autem de ipſo, quia non de ſubſtantia ſua: ſicut aliquis homo ſi generat filiũ, vel facit domũ. Ex ipſo eſt filius, ex ipſo eſt & domus: ſed filius de ipſo, domus vero de terra, & ligno, non de ipſo.

art. præc.

¶ 4 Pręt. Sicut idea dr̃ relatiue ad ideatũ, ita & ſciẽtia dicitur per reſpectum ad ſcibile: ſed quãuis ſint plura ſcita a Deo, tñ eſt vna eius ſcientia. ergo rerum omniũ quæ ab ipſo producuntur eſt vna tñ idea.

Sed contra, illud in quo non eſt pluralitas aliqua, non poteſt pluraliter cõſignificari: ſed Aug. pluraliter ideas nominat dicens, ꝙ ideæ ſunt rationes rerum ſtabiles, in mente diuina exiſtentes, & cum ipſæ nec oriantur nec intereant, ſecundum eas tñ fit oẽ quod interit & oritur. ergo ideæ ſunt plures. C

Lib. 85. q̃ſt. q. 46. to. 4.

¶ Præt. Secundum Dam. differentia eſt cauſa numeri: ſed ſecundum Aug. Deus alia ratione creauit hominem & equum. ergo videtur, quòd ſint plures rationes ideales rerum in Deo.

Dam. 3. ſi- dei orth. c. 8. Aug. ibidem.

Respondeo, Dicendum, quòd cum Deus de ſingulis rebus propriam cognitionem habeat: oportet, ꝙ eſſentia ſua ſit ſilitudo ſingularium rerum, ſm ꝙ diuerſæ res diuerſimode, & particulariter ipſam imitantur ſm ſuam capacitatem, quamuis ipſa ſe totam imitabilem præbeat: ſed ꝙ perfecte nõ imitantur eam creaturæ, ſed difformiter, hoc eſt ex earum diuerſitate & defectu, vt dicit Dio. in 2. ca. de di. no. Vnde cũ hoc nomen idea, nominet eſſentiam diuinam, ſm ꝙ eſt exemplar imitatum a creatura, diuina eſſentia erit propria idea iſtius rei ſecundum determinatum imitationis modum. Et quia alio modo imitantur eam diuerſæ creaturæ, ideo dicitur ꝙ eſt alia idea vel ratio qua D creatur homo & equus. Et ea inde ſequitur, quòd ſm reſpectum ad plures res, quæ diuinam eſſentiam diuerſimode imitãtur ſit pluralitas in ideis, quãuis eſſentia imitata ſit vna. verbi gratia. Sicut ex prædictis patet, quicquid perfectionis in rebus eſt: hoc totum Deo ſm vnum & idem indiuiſibile conuenit. ſ. eſſe, viuere, & intelligere, & omnia huiuſmodi. Cum autem oẽs creaturæ imitentur ipſam eſſentiam quantum ad eſſe: non tñ omnes quantum ad viuere. Nec iterum illa quæ imitantur ipſam quantum ad eſſe, eodem modo eſſe participant, cum quædam alijs nobilius eſſe poſſideant, & ex hoc efficitur alius reſpectus eſſentiæ diuinæ ad ea, quæ habent tñ eſſe, & ad ea quæ habent eſſe, & viuere. & ſic ad ea, quæ diuerſimode eſſe habent, & ea hoc ſunt plures rationes ideales, ſm ꝙ Deus intelligit eſſentiam ſuam, vt imitabilem per hunc, vel per illum modum. Ipſæ. n. rationes imitatiõis intellectæ ſeu modi ſunt ideæ: idea enim, vt ex dictis E patet nominat formam, vt intellectam, & non prout eſt in natura intelligentis.

Diſt. 2. q. 1. art. 3.

art. præced.

¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ idea non nominat tñ eſſentiam, ſed eſſentiam imitabilem. vnde ſm ꝙ eſt multiplex imitabilitas in eſſentia diuina, propter plenitudinem ſuæ perfectionis, eſt pluralitas idearum.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ quãuis relationes quæ ſunt Dei ad creaturam, realiter in creatura fundentur: tñ ſm rationem, & intelſm in Deo etiam ſunt: Intelſm autem dico non tñ humanum, ſed etiam angelicum & diuinum: & ideo quãuis creaturæ ab æterno non fuerint: tñ intelſs diuinus ab æterno fuit intelligens eſſentiam ſuam diuerſimode a creaturis imitabilem, & A propter hoc fuit ab æterno pluralitas idearum in intellectu diuino, non in natura ipſius. non. n. eodẽ modo eſt in Deo forma equi & vita, quia forma equi non eſt in Deo, niſi ſicut rõ intellecta: ſed ratio vitæ in Deo eſt non tñ ſicut intellecta, ſed etiam ſicut in natura rei firmata.

Quæ dicta ſunt ſummatim colligit.

Ex præmiſſis apertum eſt, ꝙ in Dei cognitione ſiue pſcientia ſunt omnia, ſcilicet bona & mala: ſed non omni modo ſunt ibi B mala quo bona. Et ꝙ in Deo bona tãtum ſunt, ſicut ex ipſo, & per ipſum, non mala. Et ex quo ſenſu hæc accipienda ſint, aſſignatum eſt. Et quòd de ipſo non dicitur eſſe proprie, quod aliud eſt ab ipſo. Ex ipſo autem eſſe dicuntur omnia, quæ eo auctore ſunt.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quãuis pluralitas idearum attendatur ſecundum reſpectus ad res: non tñ pluralitas rerum eſt cauſa pluralitatis idearum: ſed ecõtrario. non. n. quia res diuerſimode imitantur diuinam eſſentiam: ideo intellect⁹ eius intuetur eam diuerſimode imitabilem: ſed potius econtrario. Intelſs. n. diuinus eſt cauſa rerum: diſtinctio autẽ idealium rationum, eſt ſecundum operationẽ intelſs diuini: prout intelligit eſſentiam ſuã diuerſimode imitabilem a creaturis.

¶ Ad quartum dicẽdum. ꝙ eſſentia diuina vna eſt, & reſpectus plures: & ideo illud quod nominat tñ eſſentiam, non poteſt pluraliter ſignificari: ſicut eſt ſcientia, quæ tenet ſe magis ex parte ſcientis, vt forma ipſius. Ratio autem ſe tenet magis ex parte rei, vt conſignificari, & ſignificari pluraliter poſſit. Dicimus. n. rationes plures. Idea aũt. q. medio modo ſe habet, quia eſſentiam & rõnem imitationis, quæ eſt ſecũdum reſpectũ importat: & ideo ſi inueniatur C in noĩe ideæ conſignificata pluralitas, vt cum pluraliter profertur: raro tñ aut nunquam inuenitur ſignificata per additionem termini numeralis, vt ſi dicatur plures ideæ. pluralitas. n. exprimitur magis ſignificando, quàm conſignificando &c.

Articvlvs III.

Vtrum in Deo ſint ideæ omnium, quæ cognoſcit.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur ꝙ non omnium quæ cognoſcit Deus: ideæ in ipſo ſint. Mala. n. cognoſcit Deus: ſed mali idea in ipſo eſſe non poteſt, cum idea imitationem importet. vnũquodq; autem per hoc malum eſt, quòd ab imitatione Dei recedit. ergo non omnium rerum ideæ ſunt in Deo cum plures res malę ſint. 1. par. q. 15. art. 3. Et de ver. q. 3. ar. 6.

D ¶ 2 Præt. Idea nominat formam: dicitur. n. ab idos, quod eſt forma: ſed materiæ primæ non eſt aliqua forma, ſicut nec primus actus, qui eſt deus habet aliquàm materiam: aliàs neutrum eſſet primum. ergo non omnium eſt idea in Deo.

¶ 3 Præt. De⁹ nõ tñ cognoſcit vlia, ſed ẽt particularia. Sed particulariũ inquãtũ huiuſmodi, nõ vr̃ eẽ idea, cũ oia ſingularia vni⁹ ſpeciei i forma cõueniãt. ergo nõ oium cognitorũ a deo eſt idea.

¶ 4 Præt. Idea nõ eſt niſi alicui⁹, q̃d eã p imitationẽ pticipat: ſed accñtia cũ non ſint p ſe ſubſiſtẽtia nihil participant: ſed ipſa ſunt participationes q̃dã. ergo cũ accidentia ſint cognita a deo ſicut ſubſtantiæ, videtur ꝙ nõ omniũ cognitorũ a deo ſit idea.

Sed contra, Ois cognitio eſt p ſpẽm aliquam cogniti in cognoſcente: ſed ſpecies rerum in deo exiſtentes ideæ dicuntur. ergo omnium cognitorum a deo idea in ipſo eſt.

Respondeo, Dicendum, ꝙ ſicut ex authoritate Dion. cap. 5. de di. nom.
E inducta patet, idea dr̃ ſimilitudo vel ratio rei in deo exñs, ſm ꝙ eſt productiua ipſius rei, & pdeterminatiua. & ideo vnũquodq; ſm ꝙ ſe habet ad hoc, ꝙ a Deo producatur: ita ſe habet ad hoc, ꝙ ipſius idea ſit in eo. Omne aũt quod ab aliquo per ſe agente producitur: oportet ꝙ ſm hoc quod ab ipſo effectum eſt, ipſum imitetur, quia vt probat Philoſophus. ſimile agit ſibi ſimile tã in his, quæ agunt per voluntatem, quàm in his, quæ agunt per neceſſitatem. Vnde ſecũdum id quod aliquid a deo producitur, ſm hoc ſilitudinem in ipſo habet, & ſm hoc eſt idea ipſius in deo, & ſm hoc a deo cognoſcitur: & ideo cum omnis res a deo producatur, oportet omnium rerum ideas in ipſo eſſe. 2. de anima tex. 34.

¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ malum inquantum malum, nihil eſt cum ſit priuatio quędam ſicut cæcitas: & ideo rei

male idea quidem in Deo eſt, non quidem inquãtum mala eſt: ſed inquantum res eſt, & ipſum malum per oppoſitum bonum cognoſcitur a Deo, a quo res priuationi ſubiecta deficit.

¶ Ad ſecũdum, ꝙ cũ materia prima a Deo ſit, oportet ideã eius aliqualiter in Deo eſſe, & ſicut attribuit ſibi eſſe, ita attribuitur ſibi idea in deo: quia oẽ eſſe inquantum perfectum eſt, exẽplariter ductum eſt ab eſſe diuino. Eſſe aũt perfectum materiæ nõ cõuenit in ſe: ſed ſolum ſm ꝙ eſt in cõpoſito. In ſe vero habet eſſe imperfectum ſm vltimũ gradum eſſendi, q eſt eſſe in potẽtia: & ideo perfectam rõnẽ ideæ non habet, niſi ſm ꝙ eſt in compoſito: qa ſic ſibi a Deo eſſe perfectum cõfertur. In ſe vero conſiderata, habet in Deo imperfectam rationem ideæ, hoc eſt dictu, quia eſſentia diuina eſt imitabilis a compoſito, ſm eſſe perfectum, a materia ſm eſſe imperfectũ: ſed a priuatione nullo modo. Et ideo compoſitum, ſm rationẽ ſuæ formæ, habet ꝑfecte ideam in Deo, materia vero imperfecte: ſed priuatio nullo modo.

† Coloſſ. 2.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ particularia habent ꝓprias ideas in Deo. vnde alia eſt ratio Petri & Martini in Deo, ſicut alia ratio hominis & equi. Sed tñ diuerſimode, quia diuerſitas hoĩs, & equi, eſt ſm formã cui ꝑfecte reſpondet idea. Sed diſtinctio ſingularium vnius ſpeciei eſſentialis, eſt ſm materiam, quæ non perfecte habet ideam: & ideo perfectior eſt diſtinctio rationum, rñdentium diuerſis ſpeciebus, q̃ diuerſis indiuiduis: ita tñ, ꝙ imperfectio referatur ad res imitantes, & non ad eſſentiam diuinam, quam imitantur.

† In Gl. ſup. cap. 5. ibi. Quo abijt.

† In epiſto. 57. to. 2.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ accidentia etiam perfectum eſſe non habent. vnde deficiunt a perfectione ideæ: propter quod etiam Plato non poſuit ideas accidentiũ: ſed ſubſtantiarum tantum, vt 1. Meta. dicitur: tñ ſm ꝙ eſſe habent per imitationem diuinę eſſentiæ: ſic eſſentia diuina eſt eorum idea. Et ſic patent omnia obiecta, & etiam dicta in litera.

Tex. 45.

DISTIN. XXXVII.

A

Quibus modis dicatur Deus eſſe in rebus.

ET quoniam demonſtratum eſt ex parte, quõ omnia dicãtur eſſe in Deo, addendum videtur hic: *b* quibus modis dicatur deus eſſe in rebus: li tñ id humana mens, vel ex parte digne valeat cõgitare, vel lingua ſufficiat eloqui.

G Sciendum ergo eſt, ꝙ Deus incõmutabiliter ſemper in ſe exiſtens, ꝑſentialiter, potẽtialiter, eſſentialiter eſt in oĩ natura ſiue eſſentia ſine ſui diffinitione, & ĩ omni loco ſine circumſcriptione, & in omni tpe ſine mutabilitate. Et pręterea, in ſanctis ſpiritibus & animabus eſt excellentius. ſ. ꝑ gratiam inhabitans, & in homine Chriſto excellẽtiſſime, in quo plenitudo diuinitatis corporaliter habitat: vt ait Apoſtolus. In eo. n. Deus habitauit nõ ꝑ gratiam adoptionis, ſed ꝑ gratiam vnionis. Ne autẽ iſta, quia capacitatem humanę intelligentiæ excedunt, falſitatis arguere aliqui ꝓſumant, tan ctorum authoritatibus munienda mihi vñr. Beatus Grego. ſuper cantica cãticorum inquit. Licet Deus cõi modo omnibus rebus inſit pręſentia, potẽtia, ſubſtãtia: tñ familiariori modo per gratiã dicitur eſſe in illis, q mirificentiam operũ Dei acutius, & fidelius conſiderant. De hoc. n. eodem Aug. ad Dardanum in lib. de pręſentia dei ait.

F tet in bonis &c.} Circa primum duo facit. Primo enumerat modos. Secũdo authoritatibus cõfirmat. ibi {Nunc aũt iſta &c.} Et primo confirmat modum, quo eſt cõiter in omnibus creaturis. Secundo modum, quo ſpecialiter eſt in ſanctis: ibi {In ſanctis vero &c.} Modus autem, quo ſpecialiſſime eſt in homine Chriſto pertinet, ad tertium librum: & ideo eum pretermittit. {Quomodo autem deus &c.} hic oſtendit rationes dictorum modorum. Et primo, quantum ad modum, quo ſpecialiter i ſanctis eſt. Secundo, quantum ad modum communem, quo eſt in omnibus creaturis: ibi {Ex prędictis patet, &c.} Et circa primũ duo facit. Primo oñdit veritatem. Secundo excludit quaſdã dubitationes: ibi {Si autem quæris &c.} Et ſunt tres per ordinem inductæ, vt patet in litera. {Ex prædictis patet &c.} Hic inquirit rationem, quantum ad modum communem. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit modi illius incomprehenſibilitatem. Secundo redarguit quorundam inſufficientem aſſignationem: ibi {Quidam tamen immenſa &c.} Tertio, excludit erroneam quęſtionem: ibi {Solet etiam ab eiſdem quæri &c.} Vbi duo facit. Primo, excludit obiectionem. Secundo deſtruit poſitionem ibi {Poſtremo reſpondeant &c.

† Parum ante med.

† c. 7. to. 2.

† Hier. 23.

Cum deus ſit natura incorporea, & incommutabiliter viua, æterna ſtabilitate in ſeipſo manens, totus adeſt rebus omnib⁹, & ſingulis totus. Sed in quibus habitat, habent eum pro ſuæ capacitatis diuerſitate, alij amplius, alij minus, quos ipſe ſibi dilectiſſimum templum gratia ſuæ bonitatis ædificat. Hilari⁹ quoq; in 8. lib. de tri. apertiſſime docet Deum vbique eſſe. Deus, inquit, immẽſę virtutis, viuens poteſtas, quæ nuſq̃ non adſit, non deſit vſq̃, ſe omnem per ſua edocet, vt vbi ſua ſint, ipſe eſſe intelligatur. Non autẽ corporali mõ, cum alicubi ſit, non etiam vbiq; eſſe credatur, cum & in omnibus eſſe non deſinat. Amb. in l. 1. de ſpiritu ſancto. Spiritumſanctũ probat nõ eſſe creaturam, quia vbiq; eſt, quod eſt proprium diuinitatis, ita dicẽs.

H Cum omnis creatura certis naturæ ſuæ ſit circũſcripta limitibus, quomodo quis audeat creaturã appellare ſpiritumſanctum, qui non habeat circũſcriptam determinatãq; virtutem, quę & in omnibus, & vbiq; ſemper eſt? quod vtiq; diuinitatis, & dominationis eſt proprium. Idem in eodem. Domini eſt omnia complere, qui dicit. Cęlum & terram ego cõpleo. Si ergo dominus eſt, qui cælum complet & terram, quis

I ergo poteſt ſpiritumſanctum iudicare dominationis, & diuinæ poteſtatis exortẽ, qui repleuit orbẽ, Et qđ pl⁹ eſt, repleuit & Ieſum toti⁹ mũdi redẽptorẽ?

QVAEST. I.

A

Hic eſt duplex quæſtio.

Primo. Quomodo Deus in omnibus rebus ſit.
Secundo. Quomodo vbique ſit.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum Deus ſit in omnibus rebus.
Secundo. De diuerſitate modorum, quibus in rebus eſſe dicit.

DISTINCTIO. XXXVII.

DIVISIO TEXTVS.

OSTENSO quomodo res ſint in Deo. Hic ex incidenti oſtendit, quomodo Deus ſit in rebus, & diuiditur in partes duas. In prima oſtendit Deum eſſe, vbiq; & in omnibus rebus. In ſecũda parte remouet a Deo quædam, quæ creaturę in loco exiſtentes conſequuntur: ibi {Cum natura diuina &c.} Prima in duas. In prima ponit modos, quibus Deus in rebus eſſe dicitur. In ſecunda inquirit rationes illorum modorum: ibi {Quomodo autem Deus habitat:

ARTICVLVS PRIMVS.

K *Vtrum Deus ſit in rebus.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ Deus in rebus non ſit. Inter cauſas. n. illæ ſolę rei intrinſecę ſunt, quæ partes eius ſunt, vt materia & forma, non autem agens & finis: ſed Deus non eſt cauſa rerum, vt veniens in conſtitutionem ipſarum: quia regit oẽs res præterquàm commiſceatur cum eis, vt dicitur lib. de cauſis. ergo Deus in rebus creatis non eſt. 1. part. q. 8. art. 1.

Propoſitione 20.

¶ 2 Præt. Nobilius agens eſt hoc, quod poteſt producere effectum in abſentia ſua, quàm quod non poteſt hoc facere, niſi per ſuam præſentiam: Deus autem eſt nobiliſſimum agens, cum igitur inueniantur quædam agentia, & ſecundum voluntatem

Ex his aliiſq; pluribus auctoritatibus aperte monſtratur, ꝙ Deus vbique & in omni creatura eſſentialiter, præſentialiter, potentialiter eſt.

Quòd in ſanctis non modo eſt: ſed etiam habitat, qui non vbicunq; eſt, habitat.

B IN ſanctis vero etiam habitat, in quibus eſt per gratiam: nõ enim vbicunque eſt, ibi habitat: vbi vero habitat ibi eſt. In ſolis bonis habitat, qui ſunt templum eius, & ſedes eius. Vnde p Eſaiã dñs ait. † Iſa. 66. Cælum mihi ſedes eſt, terra autẽ ſcabellũ pedũ meorum: quia in electis, qui ſunt cælum, habitat deus & regnat, qui eius voluntati deuoti obtẽperant. Malos vero, q ſunt terra: iudicij diſtrictione calcat. C Vnde & in lib. Sap. dicitᷣ. Thronus ſapiẽtiæ aĩa iuſti, quia in iuſtis ſpecialius eſt, q̃ in alijs rebus, ĩ qbus tamen omnibus totus eſt, quẽadmodũ anima: vt ait Aug. in epiſtola ad Hiero. de origine animæ, † Epiſt. 28. to. 2. per oẽs particulas corporis tota adeſt ſimul, nec minor in minoribus, nec maior in maioribus: ſed tñ in alijs inteſius, ĩ alijs remiſſius operatur, cũ in ſingulis particulis corporis eſſentialiter tota ſit. Ita & deus cũ ſit in omnibus eſſentialiter ac totus, in illis tñ plenius eſſe dr̃, quos inhabitat, i. in quibus ita eſt, vt faciat eos tẽplum ſuum, & hi tales cum eo ſunt, iã ex parte: ſed in beatitudine perfecte. B Mali vero, & ſi ibi ſint, vbi ipſe eſt, q nuſq̃ deeſt: nõ tñ ſunt cum eo. Vñ Aug. ſuper Ioã. † Trac. 111. ſup. Ioã. 17. Nõ ſatis fuit dicere, vbi ego ſum, & illi ſint: ſed addidit, mecum: qa & ibi miſeri põt eſſe, vbi & ille eſt, qui nuſq̃ deeſt. Sed beati ſunt cum illo, quia nõ ſunt beati niſi ex eo, ꝙ cum illo ſunt, q fruuntur eo, & vidẽt illum ſicut eſt. Mali vero nõ ſunt cum illo, vt cęci in luce, nõ ſunt cũ luce: nec boni ita nunc ſunt cum eo, vt videãt per ſpẽm, & ſi ſunt ali- C quo modo cũ eo per fidẽ. Qũo autem Deus habitet in bonis, ex illis aliquatenus intelligere valebis, q̃ ſupra dicta ſunt, cum de ſpirituſſancti proceſſione tẽporali agereᷣ, vbi licet ex parte exponitᷣ: ex parte. n. cognoſcimus, & ex parte prophetamus, † Diſt. 14. quomodo ſpirituſſanctus habitet in nobis, qui nõ ſine patre, & filio inhabitat.

A voluntatem, & ſecundum naturam: quæ in abſentia ſui producunt effectus: ſicut ſol in cęlo exñs, efficit calorem in terra per emiſſionem virtutis ſuæ, & rex aliquis p imperium ſuum, multa efficit, vbi ipſe non eſt præſens: vr̃ ꝙ multo fortius Deus in abſentia ſui, poſſit effectum ꝑducere: & ita non oportet, ꝙ ſit in rebus quas cõdidit.

¶ 3 Præt. Quanto aliquod agens nobilius eſt, tãtu nobiliorem effectum ꝑducere põt: ſed perfectius eſt quod põt per ſe cõſeruari in eſſe abſente ſua cã, q̃ quod non põt: ſicut figura perfectius eſt in cera in qua manet ẽt ſigillo amoto, q̃ in aqua vbi nõ manet in abſentia imprimentis: cum igitur Deus ſit perfectiſſimus agẽs, videtur ꝙ reb' quas condidit contulerit hoc, vt ẽt in abſentia ſuæ cauſæ conſeruari poſſint i eſſe: & ita ad conſeruationem rerum nõ exigitur, ꝙ Deus in rebus ſit.

¶ 4 Præt. Impoſſe eſt, ꝙ duo agentia immediate operentur eandem rem, ita ꝙ vtrũq; illorum perfecte operetur, quia ad vnum operatum terminatur vna operatio, q̃ exit ab vno operãte: ſed ſingulæ res habent operationes proprias: vt dicit Dam. 2. fid. orth. c. 10. qbus ſuos effectus peragunt. ergo videtur ꝙ Deus non ĩmediate ſit operans, quicquid in rebus efficitur: & ita vr̃, ꝙ nõ in oĩbus rebus ſit.

¶ 5 Præt. Dæmones res quædam ſunt: ſed abſurdiſſime D dicitur Deus in dæmonibus eſſe. ergo Deus non eſt in omnibus rebus.

SED CONTRA Hie. 23. Nunquid non cælum & terram ego impleo? ſed per cælum & terram, intelligitur omnis creatura: vt patet ex principio Gen. ergo Deus ĩ omnibus creaturis eſt. Hoc etiam videtur, per hoc quod habetur ad Heb. 1. Portans omnia verbo virtutis ſuę. Non autem poteſt conſeruare res, niſi ſit præſens eis. ergo videtur quòd in omnibus rebus ſit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Deus eſſentialiter in omnibus rebus eſt, non tamen ita quòd rebus commiſceatur, quaſi pars alicuius rei. Ad cuius euidentiam, oportet tria prænotare. Primo, quòd mouens & motum, agens & patiens, & Tex. 10. operans & operatum, oportet ſimul eſſe: vt in 7. Phyſic. probatur. Sed hoc diuerſimode contingit in corporalibus, & ſpiritualibus. Quia enim corpus per eſſentiam ſuam, quæ circumlimitata eſt terminis quantitatis, determinatum eſt ad ſitum aliquem, non poteſt eſſe, quòd corpus mouens & motum ſint E in eodem ſitu: vnde oportet, quòd ſimul ſint per contactum, & ſic virtute ſua immutat corpus, quod immediate ſibi coniungitur, quod etiam immutatum aliud immutare poteſt, vſque ad aliquem terminum. Spiritualis vero ſubſtantia cuius eſſentia omnino abſoluta eſt a quantitate & ſitu, ac per hoc loco, non eſt diſtincta ab eo quod mouet per locum vel ſitum: ſed vbi eſt quod mouetur ibi eſt ipſum mouens: ſicut anima eſt in corpore, & ſicut virtus mouens cęlum dicitur eſſe in dextra parte orbis, quem mouet, vnde incipit motus: vt habetur in 8. Phyſi. Secundum eſt, quòd eſſe cuiuſlibet rei, & cuiuſlibet partis eius, eſt immediate a Deo, eo quòd non ponimus ſecundum fidem, aliquem creare niſi Deum, creare autem eſt dare eſſe. Tertium lib. 1. ſuffiſciẽtię. c. 11. eſt, quòd illud quod eſt cauſa eſſe, non poteſt ceſſare ab operatione qua eſſe datur, quin ipſa res etiam eſſe ceſſet. Sicut enim dicit Auicen. hæc eſt differentia inter agens diuinum, & agens A naturale: quòd agens naturale eſt tantum cauſa motus, & agens diuinum eſt cauſa eſſe. vnde ſecundum ipſum, qualibet cauſa efficiente remota, remouetur effectus ſuus: ſed non eſſe rei: & ideo remoto ædificatore, non tollitur eſſe domus: cuius cauſa eſt grauitas lapidum quæ manet: ſed fieri domus cuius cauſa erat: & ſimiliter remota cauſa eſſendi, tollitur eſſe. vñ dicit Gre. quòd omnia in nihilum deciderent, lib. 16. moral. cap. 18. niſi ea manus omnipotẽtis contineret. vnde oportet, quòd operatio ipſius, qua dat eſſe, non ſit interciſa, ſed cõtinua. vnde dicitur Ioã. 5. Pater meus vſq; modo operatur &c. Ex quibus omnib' aperte colligitur, quòd Deus eſt vnicuique intimus: ſicut eſſe proprium rei eſt intimum ipſi rei, quæ nec incipere, nec durare poſſet, niſi per operationem Dei, per quam ſuo operi coniungitur, vt in eo ſit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ q̃uis eſſentia diuina nõ ſit intrinſeca rei, quaſi pars veniẽs in cõſtitutionem eius: tñ eſt intra rẽ, quaſi operans, & agẽs eſſe vniuſcuiuſq; rei, & hoc oportet in omni agente incorporeo, vt ex prædictis patet.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ illud qđ agit per ſuam abſentiam, non eſt cauſa proxima eius quod dist. 8. q. 1. ar. 2. lib. 1. ſuffici. c. 2. Cur. ar. ſit, ſed remota: virtus enim ſolis primo imprimitur in corpore D ſibi coniuncto, & ſic deinceps vſque ad vltimum, & hæc virtus eſt lumen eius, per quod agit in his inferioribus, vt Auicen. dicit. Similiter patet, quòd rex præcipiens eſt cauſa prima, ſed exequens præceptum eſt cauſa proxima & coniuncta: Deus autem immediate in omnibus operatur: vnde oportet, quòd in omnibus ſit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut ex prædictis patet, eſſe rei non poteſt conſeruari ſine cauſa eſſendi: ſicut nec motus, ſine cauſa mouente. vnde ſi ſine aliquo agente eſſe rei conſeruetur: illud agens non erit cauſa eſſendi, ſed fieri tantum: ſicut ſigillum eſt cauſa figuræ in cera: vnde remoto ſigillo remanet figura: ſicut etiam de ædificatore dictum eſt, & hoc eſt agens imperfectum: vnde ratio procedit ex falſis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd reſpectu eiuſdem operationis, non poteſt eſſe duplex cauſa proxima eodem modo: ſed diuerſimode poteſt, quod ſic patet. Operatio reducitur ſicut in E principium in duo: in ipſum agentem, & in virtutem agentis, qua mediante exit operatio ab agente. Quanto autem agens eſt magis proximum, & immediatum, tanto virtus eius eſt mediata, & primi agentis virtus eſt immediatiſſima. Quod ſic patet in terminis. ſint a. b. c. tres cauſæ ordinatæ: ita quod c. ſit vltima, quæ exercet operationem: conſtat tunc, quòd c. exercet operationem per virtutem ſuam, & quòd per virtutem ſuam hoc poſſit: hoc eſt per virtutem. b. & vlterius per virtutem. a. Vnde ſi quæratur quare. c. operatur, reſpondetur per virtutem ſuam, & quare per virtutem ſuam, propter virtutem. b. & ſic quouſque reducatur in virtutem cauſæ primæ, in quam docet Philoſophus quęſtiones reſoluere in poſterioribus, a. poſt. text. 22. & in 2. Phyſic. Tex. 38. Et ita patet, quod cum Deus ſit prima cauſa omnium, ſua virtus eſt immediatiſſima omnibus. Sed quia ipſemet eſt ſua virtus: ideo non tñ eſt immediatum principium operationis in omnibus: ſed immediate in oĩbus operis,

quod in alijs cauſis non contingit, q̃uis ſingulæ res operationes habeant, quibus producunt ſuos effectus.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ non eſt concedendum ſimpl'r, ꝙ Deus ſit in dæmone duabus de cauſis. Primo, q̄a dæmon nō nō minat naturam tm̄, ſed naturam deformatam, cuius deformitatis Deus non eſt operator. Secundo, quia dæmon nominat naturam intellectualē. vnde cum dicit: deus eſt in dæmone, intelligitur per modum, quo natura intellectualis eius eſt capax. ſ. per gratiam. † Vnde nec de homine peccatore ſimpl'r dicimus: Deus eſt in iſto homine, niſi addatur inquantum eſt creatura vel p eſſentiam & p̄ſentiam, & potentiam, quo addi tu, dicitur etiã Deus in dæmone eſſe.

† lib. 3 cap. 21. & lib. 2. c. 11. to. 6.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Deus ſit in omnibus, per potentiam, præſentiam, & eſſentiã: in ſanctis per gratiam, in Christo per eſſe.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ inconuenienter aſſignentur modi iſti, q̄bus deus in rebus eſſe dicitur. Cum. n. dicimus deū eſſe in rebus, ſignificamus qualiter Deus ad res ſe habeat. Sed deus vnomodo ſe habet ad omnia, q̃uis nō oīa vno modo ad ipſum ſe habeant: vt dicit Dio. ergo videtur, ꝙ nō debeat eſſe niſi vnus modus exiſtendi Deū in rebus. Si dicas, ꝙ iſti modi diuerſificatur ſecundum diuerſas habitudines creaturæ ad deum.

1. part. q. 8. art. 3.

† In epiſto. 57. to. 2.

3. ca. de di. nom.

¶ 2 Contra. Quilibet effectus in creatura cauſat aliquam habitudinem creaturæ ad Deum. Sed quaſi infiniti ſunt effectus Dei in creaturis. ergo infinitis modis dicetur deus eſſe in creaturis, & non quinque tantum.

¶ 3 Præt. Eadem quæ diuerſimode creaturæ ad deum referuntur, non inueniuntur in omnibus creaturis. Sed quidam iſtorū modorum conueniunt oī creaturę. ſ. per eſſentiam, pręſentiā, & potentiam. ergo videtur, ꝙ modi iſti non differant ſecundum diuerſam habitudinem creaturæ in deum. Si dicas, ꝙ diſtinguuntur ſecundum diuerſas rationes attributorum:

¶ 4 Contra. Non plus differt potentia ab eſſentia, q̃ ſcīa & voluntas: ſed eſſe in rebus p eſſentiā, & potentiā conſtituit duos modos. ergo & trīr diuerſificabuntur ſecundū omnia attributa.

IN contrarium eſt, q̄d in lr̄a dr̄, & authoritatibus cōfirmat.

RESPONDEO, Dicendum, quod diſtinctio iſtorum modorum partim ſumitur ex parte creaturæ, partim ex parte dei. Ex parte creaturæ inquantum diuerſo mō ordinat in deum, & coniungitur ei, non diuerſitate rōnis tm̄, ſed real'r. Cum. n. deus in rebus eſſe dicatur, ſm ꝙ eis aliquo modo applicat: oportet, vt vbi eſt diuerſus coniūctionis, vel applicationis modus, ibi ſit diuerſus modus eſſendi. Coniungitur aūt creatura deo tripl'r.

F Primo modo ſm ſimilitudinem tm̄, inquantum inuenitur in creatura aliqua ſilitudo diuinę bonitatis, nō ꝙ attingat ipſum deum ſm ſubſtantiā & iſta coniunctio inuenitur in oībus creaturis diuinam bonitatem aſſimulantibus, & ſic erit modus cōis, quo deus eſt in omnibus creaturis, p eſſentiam, p̄ſentiam, & potentia. Secundo, creatura attingit ad ipsū deum ſm ſubam ſuā cōſideratū, & nō ſm ſilitudine tm̄, & hoc eſt p operationē. ſ. q̄n aliq̄s fide adhæret ipſi primæ veritati, & charitate ipſi ſūmæ bōitati: & ſic eſt alius mod' quo deus ſpal'r eſt in ſanctis p grām. Tertio, creatura attingit ad ipſum deū nō ſolū ſm operationem: ſed ēt ſm eſſe, nō q̄dē put eſſe eſt actus eſſentiæ: q̄a creatura nō pt trāſire in naturā diuinā, ſed ſm ꝙ eſt act' hypoſtatis vel pſonæ: ī cuius vnione creatura aſſūpta eſt, & hic ē vltimus modus, quo deus eſt i Chriſto p vnionē. Ex parte aūt dei, nō inuenit diuerſitas in re, ſed rōne tm̄, ſm ꝙ diſtinguit in ipſo eſſētia, virt', & operatio. Eſſentia aūt eius cū ſit abſoluta ab oī creatura, nō eſt i creatura: niſi in qua ntū applicat ſibi p operationē, & ſm hoc, ꝙ operat in re, dr̄ eſſe in re, per p̄ſentiam: ſm quod opoetet operans operato aliquo mō p̄ſens eſſe, & quia operatio nō deſerit virtutē diuinā a qua exit: ideo dr̄ eſſe in re per potētiā, & quia virtus eſt ipſa eſſentia: ideo cōſequitur vt in re, etiā per eſſentiam ſit.

† In eadem epiſt.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſi loquatur de vnitate & diuerſitate ſm rē, ſic deus vnu modo ſe habet ad res: ſed quia res diuerſimode ſe habent ad ipſum, contingit deum ſignificari in diuerſa habitudine ad res, inquantum relationes fundatæ in creaturis, reliquerunt diuerſas habitudines, ſecundum rationem in deo. Si autem conſideretur vnitas, & diſtinctio ſe- K cundum rationem tantum, ſic deus pluribus modis ſe habet ad res, vt ſciens, vt potens, & ſic de alijs.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ diuiſio eſſentialis, ſemper eſt per differentias, quæ per ſe diuidunt aliquod cōe: ſicut habens pedes, per ſe diuiditur per bipes, & quadrupes: non aūt per album & nigrum. Similiter dico, ꝙ deum eſſe in creaturis per ſe, diuiditur ſm diuerſos modos, quibus creaturæ attingunt deū, & hæc eſt diuiſio eſſentialis, & formalis. Sed ſi accipiantur diuerſi effectus in creaturis per ſe, in quibus eſt deus, per naturales effectus tantum, non inuenietur niſi vnus modus attingendi Deum: & ideo non eſt diuiſio niſi per accidens, & materialis, quæ ab omni arte prætermittitur.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ illi tres modi non ſumuntur ex diuerſitate creaturę: ſed ex parte ipſius dei operantis in rebus: & ideo omnem creaturam conſequuntur, & præſupponuntur etiā in alijs modis. In quo enim eſt deus per vnionem, etiam eſt per gratiā, & in quo eſt per gratiā, eſt per eſſentiā, p̄ſētiā, & potentiā.

¶ Ad

Vbi erat vel habitabat Deus, antequàm eſſet creatura.

SI autem quæris, vbi habitabat deus anteq̃, ſācti eſſent: Dicimus q̄a in ſe habitabat vnde Aug in li. contra Maximi. In templo, in- G quit, ſuo habitat Deus. i. in ſanctis, qui ſunt templum Dei, modo ſecundum fidem ambulantes, & templum Dei erunt aliquando ſecundum ſpeciē, qualiter etiam nunc templum Dei ſunt angeli. Sed dicet aliquis, anteq̃ faceret deus cęlum & terram, anteq̃ faceret ſanctos, vbi habitabat? In ſe habitabat de', apud ſe habitat, & apud ſe eſt. Nō ergo ſancti ſic ſunt domus Dei, vt ea ſubtracta cadat De'. H Immo ſic habitat Deus in ſanctis, vt ſi ipſe diſceſſerit, cadāt.

Multa hic breuiter docet, quæ confirmant prædicta.

SCiendum eſt etiā, quia vt ait Aug. in lib. ad Dardanum. Dici niſi ſtultiſsime nequit, ſpiritumſanctum non habere locum in noſtro corpore, quod totum anima noſtra impleuerit. Stultius I etiam dicitur anguſtijs alicubi impediri trinitatem: vt pater, & filius, & ſpirituſſanctus alicubi ſimul eſſe non poſsint. Verum illud eſt multo mirabilius, ꝙ cum deus vbique ſit totus: non tamen in omnibus habitat. Quis porro audeat opinari, niſi inſeparabilitatem trinitatis penitus ignoret, ꝙ in aliquo poſsit habitare pater & filius, in quo non habitet ſpirituſſanctus? Aut in aliquo ſpirituſſanctus, in quo non habitet pater & filius? Fatendum eſt ergo, vbiq; eſſe deū per diuinitatis præſentiam, ſed non vbique per inhabitationis gratiā. Propter hanc. n. inhabitationē gratię non dicimus pater noſter, qui es vbiq;, cum & hoc verum ſit: ſed qui es in cælis, i. in ſanctis, in quibus eſt quodam excellentiori modo.

Quòd Deus inhabitator eſt quorūdam nondum cognoſcentium Deum, & non quorundam cognoſcentium.

ILlud quoque mirabile eſt, quia vt ait Aug. in eodem, Deus eſt inhabitator quorundam nondum cognoſcentium deum, & non quorundā cognoſcentium deū. Illi. n. ad templum dei non pertinent, qui cognoſcētes deum, non ſicut deum glorificant. Ad templum dei pertinent paruuli ſanctificati ſacramēto Chriſti, & regenerati ſpirituſancto, qui nōdum valent cognoſcere deum. Ergo quem potuerunt illi noſſe nec habere, iſti potuerunt habere anteq̃ noſſe. Beatiſsimi autem ſunt illi, quibus eſt deum habere, quod noſſe. Hic aliquatenus aperit Auguſ. quomodo deus habitet in aliquo. i. habeatur, cum videlicet ita eſt in aliquo, vt ab eo cognoſcatur & diligatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd diuina attributa non conſiderantur, niſi ſecundum triplicem ordinem ad res, vel ſecundũ operationem, vel virtutem, vel ſecundum eſſentiam: & ideo nõ ſunt niſi tres modi eſſendi in rebus, qui ſumuntur ſecundum diuerſum ordinem comparationis Dei ad res.

QVAEST. II.

B

Deinde quærit, quomodo deus vbique eſſe dicatur.

Et circa hoc tria quærũtur.

Primo. Vtrũ Deus ſit vbique.
Secundo. Vtrũ hoc ſibi ſoli conueniat.
Tertio. Vtrum conueniat ſibi ab æterno.

Quomodo Deus totus vbique ſit per eſſentiam, non poteſt intelligi ab humano ſenſu.

B

EX prędictis patet, quòd Deus ita vbique totus eſt per eſſentiam, & in ſanctis habitat per gratiam. Cumq; ſuperius, licet tenuiter, oſtenſum ſit, qua ratione dicatur habitare in quibuſdã, nunc efflagitaret ordinis ratio id etiã aſsignari, quõ vbiq; per eſſentiam & totus ſit: niſi huius conſiderationis ſublimitas, atque immenſitas humanæ mẽtis ſenſum omnino excederet, Vt enim ait Chryſo. ſuper epiſtolam ad Heb. Sicut multa de Deo intelligimus, quę loqui penitus non valemus, ita multa loquimur, quę intelligere non ſumus idonei, verbi gratia. Quòd vbiq; Deus eſt, ſcimus & dicimus, quõ autem vbiq; ſit, intellectu non capimus. Item quod eſt incorporea quædam virtus, quæ omnium eſt cauſa bonorum ſcimus, quomodo autem, vel quæ iſta ſit, penitus ignoramus.

Quorundam opinio qui præſumunt oſtendere quomodo Deus vbiq; ſit per eſſentiam, potentiã, præſentiã.

QVidam tñ immenſa ingenio ſuo metiri præſumentes, hoc ita fore intelligendum tradiderunt, quod Deus vbiq; per eſſentiã eſſe dicitur, non quod Dei eſſentia proprie ſit in omni loco, & in oĩ creatura: ſed quia omnis natura atq; omne quod naturaliter eſt, in quocunq; loco ſit, per eum habet eſſe, & oĩs locus ĩ quo illud eſt. Idẽ etiã dicunt ideo Deum vbiq; dici eſſe per pſentiam, vel per potentiã, quia cuncta loca
B
ſunt ei pſentia, & q̃ in eis ſunt: nec in eis aliqd operari ceſſat. Nam & ipſa loca, & quicqd in eis eſt, niſi ipſe conſeruet manere non poſſunt. In eis ergo per ſubſtantiam Deus eſſe dicitur, vt aiunt, quia per virtutem ꝓpriæ ſubſtantię ſuę facit, vt etiã loca ſint, & omnia q̃ in eis ſunt. Sed licet hæc vera ſint, quæ aſſerunt in explanandis intelligentijs prædictorum: In illis tñ ver
C
bis quibus dicitur, Deus vbiq; eſſe per eſſentiam, plus contineri credendum eſt, qđ homo viuens capere non valet.

Quòd Deus enim ſit in omnibus rebus, non tamẽ ſordibus rerũ inquinatur.

SOlet etiã ab eiſdem q̃ri quomodo deus ſubſtãtialiter inſit omnibus rebus, & corporalium ſordium inquinationibus nõ contingatur: quod tã friuolum eſt, vt
D
nec reſponſione ſit dignum, cum etiam ſpiritus creatus ſordibus corporeis et leproſi, vel quãtumcũq; polluti, inqnari nõ poſſit. Sol quoq; radios ſuos ſine ſui pollutione effundit, ſup loca & corpora, nõ ſolũ munda, ſed ẽt ĩmunda ac ſordib⁹ ferẽtia, quo-

ARTIC. I.

Vtrum Deus ſit vbique.

AD PRIMUM ſic proceditur. Videtur, quod Deus non ſit vbique. Eſſe.n. vbique ſignificat in omni loco eſſe: ſed ſicut dicit Anſel. ſi vſus admitteret, magis dicẽdus eſſet Deus, cum omni loco, q̃ in omni loco. ergo videt, quòd Deus non proprie dicatur vbique eſſe.

† Hom. 2. Circa illod qui cum ſit ſplendor. tom. 4.
1. q. 8. ar. 2. Et. 3. contr. ca. 68.
Mono. c. 22

¶ 2 Prę. Sicut tẽpus nominat menſuram quandam, ſic & locus: ſed ſecundum philoſophum in 4. Phyſi. eſſe in tempore, eſt quadam parte temporis menſurari. ergo eſſe in loco ſignificat loco menſurari: ſed Deus eſt immenſus. ergo non eſt in loco.

Tex. 101.

Vbi ſupra. ¶ 3 Item. Poteſt obiici ex auct. Anſel. qui dicit, quod omne quod eſt in loco, & tempore, ſequitur leges loci, & temporis.

¶ 4 Præt. Sicut ſe habent ſucceſſiua ad tempus, ita ſe habent permanentia ad locum: ſed in ſucceſſiuis vnum indiuiſibile, & vna indiuiſibilis operatio, non poteſt eſſe in diuerſis temporibus. ergo nec vnum indiuiſibile permanens poteſt eſſe in diuerſis locis: ſed Deus eſt indiuiſibilis. ergo non eſt vbique.

¶ 5 Præt. Nulla conditio corporalis, Deo poteſt conuenire, niſi metaphorice: ſed eſſe in loco eſt conditio corporis naturalis: adeo quod etiam corporibus metaphoricis non datur locus, niſi ſimilitudinarie, vt in primo de generatione dicit philoſophus. ergo multo fortius deo non conuenit, niſi metaphorice in loco eſſe, vel vbique.

Tex. 44.

art. præced. SED CONTRA, Deus eſt in oĩbus rebus, vt ĩ dictũ eſt: ſed locus quilibet res aliqua eſt. ergo Deus in oĩ loco eſt. ergo vbique.

RESPONDEO, Dicẽdum quod eſſe in aliquo diuerſimode conuenit ſpiritualibus, & corporalibus, quia corpus eſt in aliquo vt contentum: ſicut vinum eſt in vaſe: ſed ſpiritualis ſubſtantia eſt in aliquo, vt continens, & conſeruans. Cuius rõ eſt, quia corporale per eſſentiam ſuam, quæ circũlimitata eſt quantitatis terminis, determinata eſt ad locum, & per cõſequens virtus & operatio eius in loco eſt: ſed ſpiritualis ſubſtantia, q̃ oĩno abſoluta a ſitu, & q̃titate eſt, habet eſſentiam non omnino circũlimitatam loco. Vnde non eſt in loco, niſi per operationem,

A & p conſequens virtus, & eſſentia eius in loco eſt. Dicẽdum eſt ergo, quod ſi eſſe in hoc loco ſumatur ſm quod corpus in loco eſſe dr: ſic non conuenit Deo eſſe vbiq; niſi metaphorice, quia implet locum, ſicut corpus locatũ, non quidem diſtantia dimenſiunũ: ſed cauſalitate effectuum. Si aũt accipiatur eſſe in loco p modum, quo ſubſtantia ſpiritualis in aliquo eſſe dicitur: ſic propriiſſime Deo in loco eſſe conuenit, & vbique: & non quidẽ vt menſuratum loco, ſed vt dans loco naturã locandi & cõtinendi: ſicut dicitur eſſe in hoĩe inquantum dat homini naturam humanitatis, & in quolibet re eſſe dicitur, inquantum dat rebus proprium eſſe & naturam.

ET PER hoc patet rñſio ad duo prima, & ad auctoritatẽ Anſel. & ẽt ad quartum, q̃ procedunt ſecũdum modum, quo corpus in loco eſſe dicitur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd indiuiſibile ſecundum ſucceſſionẽ dicitur dupliciter. Vel illud, qđ omnino abſolutum eſt a ſucceſſione, vt indiuiſibile negatiue ſumatur, ſicut æternitas, & tale indiuiſibile põt eſſe in diuerſis temporibus: imo in omni tẽpore, quia nũc æternitatis inuariatum, adeſt omnibus partibus temporis. Vel illud quod eſt ſucceſſionis terminus, vt inſtans temporis, & quicquid per illud inſtans menſuratur, & hoc nõ poteſt eſſe in pluribus temporib⁹. Similiter indiuiſibile ſecundum dimẽſionem dicitur dupliciter. Vel illud quod oĩno abſolutũ eſt a dimenſione, ſicut ſubſtantia ſpiritualis, & hoc non eſt inconueniens in omnibus vel pluribus locis eſſe. Vel quod eſt terminus dimenſionis, vt punctus: & hoc quia determinatum eſt ad ſitum, non poteſt in pluribus locis eſſe: &
E
ideo relicta imaginatione indiuiſibilitatis ſubſtantiæ incorporeæ, vt Dei, vel angeli, vel animæ, vel etiam materiæ, ſicut indiuiſibilitas puncti non cogitetur, quia vt dicit Boe. lib. de trin. oportet in intellectualibus non deduci ad imaginationem. 1. li. c. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum eſſe vbique ſoli Deo conueniat.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd eſſe vbique non ſoli Deo conueniat. Ponere.n. materiam primam eſſe Deum, vel etiam ens vniuerſale, vt quidam poſuerunt, eſt hęreticum: ſed vniuerſale eſt vbique, & ſemper ſecundum philoſophum, & ſimiliter materia prima, quę eſt in omni corpore, quo omnis locus impletur: cum nihil ſit vacuum, vt philoſophi probant. ergo eſſe vbique non tantum Deo conuenit.

1. part. q. 8. art. 4. Et qđ l. 11. 1. poſt. Tex. 7.
4. Phyſic. tex. 65.

¶ 2 Præt. In omnibus numeratis eſt aliquis numerus: ſed omnes partes vniuerſi ſunt numeratæ. ergo numerus collectus eſt in toto vniuerſo, & ita eſt vbique.

¶ 3 Præt. Secundum Auguſt. anima tota eſt in ſingulis partibus corporis: ſed potuiſſet Deus tñ creare vnum corpus aĩatũ. ergo aĩa eius vbiq; eſſet: ſed qđ ſoli Deo cõuenit nulli crea-

turæ communicatur. ergo eſſe vbique non conuenit ſoli Deo. F

Contra epiſtolã fundamẽti. c. 16. to. 6. Et de immor. aie. c. 16. to. 1. Amb. in litera magiſt.

SED CONTRA, Amb. in litera probat ſpiritum ſanctum eſſe Deũ, q̃a vbiq; eſt: ſed probatio nihil valeret, niſi eſſe vbiq; ſoli Deo conueniret. ergo eſſe vbique ſoli Deo conuenit.

RESPONDEO. Dicendũ, ꝙ eſſe vbiq; ſi ꝑ ſe ſumat, ſoli Deo cõuenit, nec alicui creaturę cõicabile eſt: ſed ꝑ accidens põt alicui cõuenire. Hoc aũt accidẽs põt dupl'r cõſiderari: vel ex parte eius, quod in loco eſt. vel ex parte loci. Si ex parte eius quod in loco eſt, ſic cũ per acciñs, vel per poſterius cõueniat toti quod attribuitur ſibi ratione ſuę partis, cõſtat ꝙ illud quod ẜm diuerſas ſuas partes eſt in diuerſis locis, non primo, & per ſe eſt i illis: imo eſt in vno loco tñ. Vnde ſi eſſet vnum corpus infinitum, illud eſſet vbiq; per accidens; ſecundum ꝙ diceretur eſſe, vbi ſunt ſuæ partes & non per ſe, quia ipſum non aſſet per ſe, vbi eſt ſua pars. Si ex parte loci tunc accidit alicui vbiq; eſſe, eo ꝙ non eſt alius locus, q̃ ille in quo eſt: ſed ſi fuerint multa alia loca non eſſet vbiq;: ſicut ſi ponatur vnus tñ locus, in quo vnus hõ tñ eſt. Deo autẽ per ſe cõuenit vbiq; eſſe, quia ipſe totus eſt in quolibet loco, & ĩfinitis alijs locis exiſtẽtibus, in oĩbus eſſet, & hoc non eſt communicabile alicui creaturæ: niſi cõmunicaretur ſibi eẽ virtutis infinitæ.

†c. 29. to. 6.

1. de Doctr. Chriſt. cap. 10. to. 3.

rũ. cõtactu hoĩes, & aliæ quædã res inficiuntur. Solis vero radij impollnti, & incontaminati ea contingentes exiſtunt. Non eſt ergo mirandum, ſi eſſentia diuina omnino ſimplex, & incõmutabilis omnia replet loca, & omnibus creaturis eſſẽtialiter ineſt, nec tñ cuiuſq̃ rei ſordib' contaminatur vel contingitur. G Vnde Aug. in lib. de natura boni. Cum in deo, inquit, ſint omnia q̃ condidit: non tamen inquinant eum illi q peccant. De cuius etiã ſapientia, quę attingit a fine, vſq; ad finem fortiter dicitur. Attingit omnia ꝑpter ſuam munditiam, & nihil inquinatum in eam incurrit. Timẽt quidã, qđ fieri non põt. ſ. ne humana carne veritas & ſuba Dei inqnet, & tñ ꝑdicant iſtum viſibilẽ ſolẽ radios ſuos ꝑ oẽs feces & ſordes ſpargere, & eos mundos & ſinceros ſeruari. Si ergo viſibilia munda a uiſibilib' immundis contingi poſſunt, & nõ inqnari, quãto magis ĩuiſibilis & incõmutabilis veritas? Poſtremo reſpondeãt: quid potius de Deo reſpõdendum exiſtiment, vel ꝙ nuſq̃ per eſſentiam ſit, vel ꝙ vbiq;, vel ꝙ alicubi, ita ꝙ non vbiq;. Sed quis audeat dicere, ꝙ nuſq̃ diuina eſſentia ſit, vel ꝙ alicubi, & non vbiq; ſit? Si. n. ita eſt alicubi, ꝙ non vbiq;: ergo localis eſt. Eſt ergo vbiq; tota, q̃ continet totum, & penetrat totum, quæ nec pro ſui ſimplicita-

ET PER HOC patet reſponſio ad ea, quę obiecta ſũt, quia omnibus illis conuenit eſſe vbique per accidens, vel quia ſecundum diuerſas partes ſunt, vel quia plura loca nõ ſunt, vel quia ẜm vnũ eſſe, non ſunt in pluribus, ſicut vniuerſale. & præterea, materia ẜm aliud, & aliud eſſe eſt in diuerſis ; numerus vero per ſe non eſt in loco: & tamen ẜm quòd in loco eſt, nõ eſt totus in vno loco: ſed in diuerſis ſecundũ diuerſas partes.

ARTICVLVS III.

Vtrum eſſe vbique conueniat Deo ab æterno.

In litera magiſtri.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd eſſe vbique ab æterno Deo conueniat: Primo per hoc, ꝙ in litera dicitur ab Amb. qui in omnibus, & vbique ſemper eſt, quod eſt diuinitatis proprium: ſed quod eſt ſemper, eſt æternũ. ergo eſſe vbique Deo ab æterno conuenit.

¶ 2 Præt. Sicut vbiq; eſt diſtributiuum loci, ita ſemper eſt diſtributiuum tẽporis: ſed deus ab æterno eſt ſemper, etiã ꝑibus nõ exñ: ibus. ergo & ab æterno eſt, vbiq;, ẽt locis non exñtibus.

¶ 3 Præt. Eſſe Deũ in rebus coordinatur hoc a Magiſtro ei, qđ eſt eſſe res in deo: ſed res ab æterno fuerunt in Deo, q æternam ſciam de reb' habet. ergo & deus ab æterno eſt i rebus & vbiq;.

SED CONTRA, In quocũque eſt aliqd, illud oportet eſſe: quia in nihilo nihil omnino eſt: ſed neque locus, neque aliqua res ab æterno fuerunt. ergo neque Deo ab æterno conuenit, vbique vel in rebus eſſe.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ cum dicit̃ deus eſt vbiq;, importatur q̃dam relatio Dei ad creaturã, fundata ſup aliquã operationem, ꝑ quam Deus in rebus dr̃ eſſe, oĩs aũt relatio, q̃ fundatur ſup aliquam operationem in creaturas ꝓcedentem, non dr̃ de Deo niſi ex tpe: ſicut dñs & creator & huiuſmodi: q̃a huiuſmodi relationes actuales ſunt, & exigũt actu eſſe vtrũq; extremorũ: ſicut ergo non dicitur operari in rebus ab æterno, ita nec eſſe in rebus, q̃a hoc operatione ipſius deſignat.

te diuidi, nec pro ſui puritate maculari, nec pro ſui immenſitate vllo modo comprehendi poteſt. Vnde Aug. Deus vbiq; eſt, cui non locis, ſed actionibus propinqnamus.

Quod Deus vbiq; ſit, & in omni tpe, non tamen localis eſt, non circũſcriptibilis, nec loco, nec tempore mouetur.

A

CVmque diuina natura veraciter, & eſſentialiter ſit in omni loco, & in omni tẽpore: non tamen mouetur per loca, vel per tempora, nec temporalis, nec localis eſt. Localis non eſt, quia penitus non circumſcribitur loco, quia nec ita eſt in vno loco, ꝙ non ſit in alio. Neque dimenſio- H nem habet, ſicut corpus cui ſecũdum locum aſsignatur principium, medium, & finis, & ante & retro, dextrum & ſiniſtrũ, ſurſum & deorſum, quod ſui interpoſitione facit diſtãtiam circunſtantium. Duobus namque his modis dicitur in ſcriptura aliquid locale, ſiue circumſcriptibile, & econuerſo, ſcilicet, vel quia dimenſionem capiens longitudinis, altitudinis, & latitudinis diſtantiam facit in loco, vt corpus: vel I quia loco diffinitur ac determinatur, q̃m cũ ſit alicubi, non vbiq; inuenitur, quod non ſolũ corpori, ſed etiã omni creato ſpiritui cõgruit. Oẽ ergo corp'

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Ambr. accipit ſemp Deũ eſſe vbiq; creaturis exñtibus: illud enim quod ex parte dei eſt, ſemper eſt in quo nihil eſt nouũ: ſed defectus eſt ex parte creaturæ, q̃ nõ ſemper fuit. vnde nõ poteſt ſignificari in habitudine ad creaturam ab æterno, vt operans circa eam.

¶ Ad ſecundum dicẽdum, ꝙ ſemper de virtute vocabuli importat indeficientiã quãdam, quam æternitas totã ſimul habet: ſed tps per ſucceſſionem diuerſorum temporum eã ſortitur, & ideo ſemper põt importare indeficiẽtiã, quæ eſt ꝑ ſucceſſionem continuam, & ſic eſt diſtributiuum tẽporũ, nec ab æterno cõuenit, quia ſucceſſio & tps ab æterno non fuit: vel poteſt dicere indeficientiam æternitatis, & ſic ab æterno cõuenit: ſed vbiq; in ratione ſua includit locum, & deo ſimilis ratio nõ eſt vtrobique: vbi. n. eſt in loco eſſe, & vbiq; in omni loco.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut motus rationem ex termino accipit: ita & relatio: cum autem dicitur Deus eſſe in rebus, importatur relatio Dei ad creaturas ſecundum egreſſum diuinę operationis in eas, quia æternæ non ſunt: nec eſſe in eis æternum eſſe poteſt. Sed cum dicitur res eſſe in Deo, importatur relatio creaturæ ad Deum, non ſecundum exitum ab ipſo; ſed magis ſecundum adunationem creaturarum ad principium, & quia principium eſt æternum: ideo etiam & ſcire æternum, & res ab ęterno in Deo: Deus enim eſt in rebus tem- K poraliter per modum rerum: ſed res ab æterno in Deo per modum Dei; quia omne quod in altero eſt, eſt in eo per modum eius in quo eſt, & non per modum ſui.

EXPOSITIO TEXTVS.

ITA NVS, Cum ſit in omnibus eſſentialiter &c.} Quæritur ratio huius differentiæ. Et dicendum, quòd aliæ creaturæ, quamuis conſequantur diuinam ſimilitudinem per operationem ipſius Dei: non tamen attingunt ad ipſum Deum ſecundum ſuppoſitum: & ideo quãuis Deus in eis ſit: non tñ ipſa cum Deo ſunt. Sed creatura rationalis per gratiam attingit ad ipſum Deũ, ſecundum quòd ipſum amat & cognoſcit: & ideo cum eo eſſe dicitur, & eadem ratione dicitur capax Dei, ſicut ſuæ perfectionis, per modum obiecti. & propter hoc etiam dicitur tẽplum Dei, & inhabitari a Deo. {Sicut multa de Deo intelligimus &c.} Ratio huius

tio huius diuerſitatis hęc eſt, quia cauſa ſemper excedit cauſatum: in quibuſdam autem locutio cauſat intellectum, ſicut in his, quæ per diſciplinam ſciuntur. vnde contingit, quod intellectus addiſcentis non pertingit ad virtutem locutionis, & tunc poteſt loqui ea quæ audit, ſed non intelligit. & ſimiliter eſt in his, quæ puræ ſunt fidei, quæ intellectum humanum excedunt. fides autem ex auditu eſt. Ro. x. Quandoque autem intellectus eſt cauſa locutionis, ſicut in his, quæ per inuentionem ſciuntur. vnde in his intellectus locutionem excedit vt multa intelligantur, quæ proferri non valet. {Non quod dei eſſentia &c.} In hoc defecerunt, quia acceperunt eſſe in loco per modum quo corpus in loco eſt: & ideo dicebant, quod eſſentia Dei non proprie eſt in loco: ſed dicitur eſſe per eſſentiam inquantum omnis eſſentia ab eo eſt, & inquantum ipſe per virtutem eſſentiæ ſuæ operatur: ſed hoc nó ſufficit, ſed oportet addere quę ſupra dicta ſunt. {Solet etiam ab eis, quæri &c.} Iſta quęſtio ſtulta eſt, quia non oportet, quod omne tangens immutetur ab eo quod tangitur, niſi in his quę agunt & patiuntur abinuicem, vt in primo de generatione dicitur, & hęc ſunt, quæ in materia conueniunt: Vnde nebis lunæ non immutatur ab igne contingente: & ideo ſtultum eſt dicere, quòd eſſentia diuina inquinatur rebus immundis, quibus per operationem applicatur.

art. præced.

Tex. 54.

DIVISIO TEXTVS.

OSTENSO quòd Deus eſt vbique. hic excludit a deo duo, quæ creaturam conſequuntur in loco exiſtentem. ſ. localitatem & motum. Et diuiditur in partes tres. In prima parte proponit quod intendit. ſ. diuinam eſſentiam neque moueri: neque localem eſſe. In ſecunda oſtendit hęc duo omni creaturę conuenire: ibi {Duobus námque &c.} In tertia probat vtrunque a Deo remoueri: ibi {Fatentur itaque &c.} ſecunda pars in duas. In prima oſtendit localitatē omni creaturæ conuenire, vel per circúſcriptionem & diffinitionem ſicut corpori. vel per diffinitionem tantum ſicut ſpiritui. Oſtendit etiam corpori duplicem motum conuenire. ſ. per tps & locum. ſpiritui vero alterum. ſ. motum per tps. In ſecunda inquirit vtrum etiam motus per locum ſpiritui conueniat. ibi {De mutatione vero loci.} Et circa hoc tria facit. In prima ponit aliorum opinionem & eorum rationem. In ſecunda determinat illam rationem: ibi {Sed vt ſupra diximus &c.} tertio ponit opinionem ſuam, & confirmat eá: ibi {Num ergo ſpiritusſanctus creat, &c.} {Fateamus itaque &c.} Hic probat duo prædicta a Deo remoueri. Et circa hoc tria facit. Primo, oſtdit propoſitū per authoritates. Scdo mouet obiectioné, & ſoluit. ibi {Ad hoc át ſolet &c.} Tertio epilogat ea q̄ dixerat. ibi {Iá ſufficiéter.}

QVAESTIO III.

A

Hic etiam duplex eſt quęſtio.

Prima. De loco angeli.

q. 2. art. 1. huius diſt. Secunda. De motu ipſius, quia de immutabilitate Dei, & qualiter ipſe vbique eſt, ſupra expeditum eſt.

De motu autem & loco corporum non pertinet ad theologum tractare, ſed ad naturalem.

Circa primum tria quæruntur.

Primo. Vtrum angelus ſit in loco.

Secundo. Vtrum vnus angelus poſſit eſſe in plibus locis ſimul.

1. p. q. 52. 1. & quodl. 1. 4. Tertio. Vtrum plures angeli poſſint eſſe in vnu locu.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Angelus ſit in loco.

cap. 1. AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quod angelus nó ſit in loco. Dicit. n. Boe. in li. de heb. Cóis animi conceptio apud oés ſapientes incorporalia in loco nó eſſe: ſed angeli ſunt incorporei, & immateriales, vt Din. dicit. ergo angeli non ſunt in loco.

cap. 7. cæhiræ.

omni modo locale eſt. a Spiritus vero creatus, quodam modo eſt localis, & quodam modo non eſt localis. Localis quidem dicitur, quia definitione loci terminatur, quoniam cum alicubi pręſens ſit totus, alibi non inuenitur. Non autem ita localis eſt, vt dimenſionem capiens diſtātiam in loco faciat. Diuina ergo ſola eſſentia omnino illocalis, & incircumſcriptibilis eſt, quæ nec locis mouetur aliquo modo. ſ. vel determinatione finita, vel dimenſione ſuſcepta, nec temporibus ſ. affectu & cognitione. His enim duobus modis. ſ. loco vel tempore fit mutatio creaturæ. quę lóge eſt a creatore. Vnde Aug. ſuper Gen. Deus, inquit, omnipotens incómutabili æternitate, voluntate, veritate ſemper idem mouet per tempus creaturam ſpiritualem. mouet etiā per tempus. & locum creaturā corporalem, vt eo motu naturas, quas cōdidit adminiſtret. Cum ergo tale aliquid agit, non debemus opinari eius ſub

† ſup Gen. ad lite. li. 8 . 20. & 21.

A ¶ 2 Pręt. Ei quod omnino abſolutum eſt a ſitu & dimēſione, non debetur locus, niſi p accidés: ſicut patet de materia prima: ſed eſſentia angeli oíno eſt abſoluta a ſitu & dimenſione, ſicut oés ponunt, qui eos incorporeos dicunt ergo non debetur ſibi locus niſi p accñs: ſed per accñs non eſt in loco niſi aſſumpto corpore. ergo vr̄, quod qñ non aſſumit corpus, quod non ſit in loco. Si dicas, quod eſt in in loco per operationem ſuam.

¶ 3 CONTRA. Quicquid conuenit alicui p aliquid, oportet illi conuenire p quod conuenit, vt ſi animal eſt in loco p corpus, oportet corpus in loco eſſe: ſed operationi nunq̄ p ſe attribuitur eſſe in loco. ergo angelus p operationem in loco eſſe non poteſt.

¶ 4 Præt. Si p operationem conueniat ſibi eſſe in loco non niſi inquantum operatur circa locum aliquem: ſed angeli non operantur ſemper circa corporalia. ergo aliqñ non alicubi eſſent. Nec vbique ſunt, quia hoc Dei propriū eſt. ergo nuſquam ſunt, quod videtur abſurdum.

¶ 5 Præt. Si angelus eſt in loco p operationē ſuā. ergo & diffinitiue eſt in loco, quia operatio ſua ad locum diffinitur & determinatur: ſed ſic aliqua operatio Dei diffinitur ad locum aliquē, extra quē illā operationē nó exercet, vt patet in ſuſcitatione alicuius mortui. ergo vr̄, quod et deus diffinitiue eſſet in loco.

¶ 6 Præt. Philoſophi et poſuerunt operationes intelligentiarum eſſe circa ea quę ſunt hic, nec tñ dixerūt intelligentiam in aliquo loco eſſe: imo Plato poſuit ideas nec infra cælum nec extra cælum eſſe, quia in loco non ſunt, vt in 3. phyſi. dicitur. ergo nec per operationem, angeli in loco eſſe dicuntur. Tex. 19.

C SED CONTRA eſt qd̄ in collecta dr̄. Angeli ſancti tui habitantes in ea &c. Dam. etiam dicit, quod vbi operantur, ibi ſunt, & multis alijs authoritatibus facile eſt probare. Lib. 1. Orth. fid. c. 17.

RESPONDEO, Dicendum, quod circa hoc triplex eſt opinio. Vna opinio eſt philoſophorum, quod intelligentiæ vel angeli nullomodo ſunt in loco: ponunt. n. quod intelligentia eſt quædam eſſentia denudata a materia, & ab omnibus conditionibus materialibus, & quod intelligentia mouet orbem per animam eius coniunctam ipſi orbi, ſicut deſideratum ab ipſa: & ideo nullam applicationem ad corpus vel ad locum habet, quia non imediate operatur circa aliquod corpus. Hæc autem opinio hæretica eſt, quia ſm fidem noſtram, ponimus angelos immediate circa nos operari. Et ideo alij dicunt, quod ipſi angelo etiam quantū ad eſſentiam ſuā debetur locus a Deo, qd̄ non eſt intelligibile angelum eſſe, niſi locum eſſet: dñt tñ, quod angelus non eſt in loco circúſcriptiue, ſed diffinitiue quia determinatur ad locum aliquem ſic, quod eſt in hoc loco, ita quod nó in alio: eum. n. eſſentia eius finita ſit eo quod creatura eſt, oportet intelligere, quod ſit determinata ad locū aliquem. Sed iſta eſt valde rudis probatio, quia procedit ex æquiuocatione finis. cū. n. dicitur eſſentia angeli finita, accipitur finis p fine eſſentiæ & virtutis: ſm quod et diffinitio terminus dr̄, & non pro fine dimenſionis. locus autem dr̄ finiés vel finitus ſm terminos q̄titatis diméſiuę. finis autem ſm vtráque acceptioné, nullam commenſurationem ſeu proportionem habet. vnde nō oportet, vt quod eſt finitum in eſſentia, ad terminos loci finiat. Et pterea, quod aliquid determinetur ad locum aliquem, hoc non eſt niſi inquantum per aliquem modum applicatur ad locū illum, & non ad alium. Hęc aūt applicatio vel intelliḡ ſm ſitū aut contactum, vel ſm formam, vel ſm operationem aliquā. Secundum formam, ſicut anima eſt in corpore, quō angelus in re locali eſſe non poteſt, cum non ſit actus corporis. Secundum determinatū ſitum: ſicut punctus in linea, quam determinat, quō angelus in loco non eſt, quia eſſentia eius omnino a ſitu abſoluta eſt. Scd̄m cótactum, ſicut in loco eſt corpus, cont actus aūt dicit dupl̄r, proprie & metaphorice: pprie eſt tangere habere vltima ſimul, & patet quod hoc angelo conuenire nō pōt: tactus aūt metaphoricus eſt p actioné, ſicut dicitur contriſtans tangere, & iſte tactus angelo poteſt cōuenire. Relinquitur ergo, quod angelus diffiniri vel determinari non poteſt ad locum aliquem, niſi per actionem & operationem. Et iſta eſt tertia opinio, quæ ponit angelū eſſe in loco inquantū alicui loco p operationé applicat. Et hoc confirmat authoritate Greg. nazanzeni, q hoc expreſſe dicit.

dicit. vnde etiam ſubiungit, ꝙ cum deberemus dicere, hæc operatur, abuſiue dicimus hoc eſt. & ideo hanc opinionem ſequendo, quæ rationabilior videtur, dico ꝙ angelus, & quælibet ſubſtantia incorporea non poteſt eſſe in corpore, vel in loco, niſi per operationem: quę effectum aliquem in eo cauſat. Hoc autem contingit multipliciter. Subſtantia enim ſpiritualis, põe alicui conferre non quidem eſſe: ſed aliquid ad eſſe ſuperadditum, & ſic angelus eſt in loco, inquantum operatur circa aliquod corpus locatum, vel motum, vel lumen, vel aliud huiuſmodi: cui tñ eſſe non confert. Aliqñ vero ſubſtantia ſpiritualis, dat per operationẽ corpori eſſe: nõ tñ ſuum eſſe, ſed aliud: & hoc modo deus eſt in omnibus creaturis, quibus dat eſſe, ſed non ſuum. Aliqñ autẽ dat corpori ipſum ſuum eſſe: ſed hoc contingit dupliciter, quia eſſe & eſt actus formę, & eſt actus hypoſtaſis. vnde ſubſtantia ſpiritualis, poteſt conferre rei corporali eſſe ſuum, inquantum eſt actus formę, & ſic forma ipſius efficiatur: & hoc modo anima eſt in corpore: aut ſecundum ꝙ eſt actus hypoſtaſis, & non formæ, & hoc mõ humana natura in Chriſto aſſumpta eſt ad eſſe diuinæ pſonæ, qa facta eſt vnio in hypoſtaſi, & nõ cõfuſio in natura.

ſtantiam, qua Deus eſt temporibus lociſque mutabilem, ſiue per tempora & loca mobilem: cum ſit ipſe & interior omni re: quia in ipſo ſunt omnia, & exterior omni re, quia ipſe eſt ſuper omnia: & antiquior omnibus, quia ipſe idem eſt ante omnia. & nouior omnibus, qa ipſe idem eſt poſt omnia. ſ. poſt omnium initia. Ecce hic aperte oſtenditur, ꝙ nec locis, nec temporibus mutatur, vel mouetur Deus. Spiritualis autẽ creatura per tempus mouetur, corporalis vero etiam per tempus & locum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ locus eſt nomen menſuræ: vnde eſſe in loco proprie ſignificatur, vt eſſe in menſurat & ſic nulli rei incorporeæ conuenit in loco eſſe. ſ. vt in loco: ſed tñ alicui rei incorporeę conuenit eſſe in loco, non vt in loco: ſed ſicut operans in operato, vel ſicut forma in materia. vnde etiam angelus localis dicitur, non niſi ſm quid, inquantum. ſ. habet aliquid ſimile rei locali, vt ſcilicet determinetur ad hunc locum potius, quàm ad illum.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ eſſe in loco, vt in loco, non conuenit angelo, niſi per accidens: inquantum. ſ. corpus aſſumptum vel corpus, cui per operationem applicatur, in loco eſt: ſed eſſe in loco vt operans in operato, conuenit angelo etiam per ſe, ſecundum quòd per ſe in loco operatur: ſicut etiam materia prima per ſe eſt in loco, aut in locato vt pars, & ſicut punctus per ſe eſt in loco, vt terminus, non vt locatum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd operatio etiam angeli non eſt in loco vt locatum: ſed vt perfectio locati, quia operatio agentis ſemper eſt perfectio patientis inquantum huiuſmodi.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc non reputo inconueniens, ꝙ angelus ſine loco poſſit eſſe, & non in loco: qñ nullam operationem circa locum habet: nec eſt inconueniens, vt tunc nuſq̃ vel in nullo loco eſſe dicatur: ſicut etiam nõ eſt inconueniens, quòd nullo colore coloratus dicatur: ſed hoc tñ non eſt imaginabile, quia imaginatio continuum non tranſcendit.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ angelus diffinitiue in loco eſt per operationem ſuam, Deus autem non: quia operatio ipſius Dei, & ſi determinata ſit ad locum, inquantum tranſit ſuper operatum: non tñ inquantum exit ab operãte, quia ita operatur hic, ꝙ etiam alibi: ſed angeli operatio diffinita eſt ad locum vtroq; modo, quia ipſe non operatur alibi, q̃ hic, vt infra dicetur. art. ſeq.

¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ operans non oportet eſſe in operato vel applicari ſibi, niſi circa quod immediate operatur. philoſophi autem ponebant, ꝙ operatio intelligentiæ non perueniat ad ea, quæ ſunt hic, niſi mediante motu orbium, & ad orbem non niſi mediante anima eius, quam in orbe eſſe dicebant: & ideo ſequitur intelligentiam omnino abſolutam a corpore, & a loco eſſe.

ARTICVLVS II.

b Vtrum angelus poſſit eſſe in pluribus locis.

1. par. q. 52. artic. 2. AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd angelus poſſit ſimul in pluribus locis eſſe. Quodlibet. n. corpus eſt magis determinatum ad locum q̃ angelus: ſed aliquod corpus eſt ſimul in pluribus locis, ſicut corpus Chriſti in pluribus altaribus. ergo multo fortius angelus, ſimul in pluribus locis eſſe poteſt.

F ¶ 2 Præt. Quando angelus aſſumit corpus, conſtat ꝙ immediate mouet quamlibet partem eius, alias motus inordinatus fieret & diſſimilis motui animalis: ſed angelus eſt vbicunq; immediate operatur. ergo angelus eſt in ſingulis partibus illius corporis: & ita videtur ꝙ ſit ſimul in pluribus locis.

Quid ſit mutari ſecundum tempus,

MVtari autem per tempus eſt variari, ſecundum qualitates interiores vel exteriores, quæ ſunt ipſa re, quæ mutatur: vt quando ſuſcipit viciſsitudinem gaudij, doloris, ſcientiæ, obliuionis, vel variationem formæ: ſiue alicuius qualitatis exterioris. Hęc enim mutatio, quæ fit ſecundum tempus, variatio eſt qualitatum, quę fit in corporali, vel ſpirituali creatura: & ideo vocatur tempus.

¶ 3 Præt. Cælum empyreum debetur Angelis ſecundum opus contemplationis: ſed qñ operantur hoc circa nos: nõ deſinũt contemplari, ergo ſimul ſunt hic, & in cælo empyreo: & ita in pluribus locis.

¶ 4 Præt. Omne agens cuius virtus excedit illud i quod operatur: poteſt etiã circa aliud operari: ſed virtus angeli excedit hoc corpus circa quod operatur. ergo poteſt etiam in alio operari: & ita poteſt in pluribus locis eſſe: ſed vbi operatur, ibi eſt.

SED CONTRA. Dam. dicit, quòd dum ſunt in cælo, non ſunt in terra: & ita videtur, ꝙ non ſint ſimul in pluribus locis. 1. fid. orth. c. 3.

¶ 2 Præt. In litera ponitur, & probatur angelus diffinitiue in loco eſſe: ſed quod eſt in pluribus locis ad nullum locum eſt diffinitum, vel determinatum. ergo angelus non eſt in pluribus locis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hoc ſunt diuerſæ opiniones, Quidam. n. dixerunt, quòd angelus poteſt eſſe in pluribus locis ſimul; ſed non vbique ſicut Deus, corpus autem in vno loco tantum eſt: ſed hoc reputatum eſt pro errore a Magiſtris: quia ſequeretur, quòd angelus nec diffinitiue, nec circũſcriptiue in loco eſſet. Vnde alij dicunt, quòd angelus eſt in loco indiuiſibili: quia ponunt, quòd eſſentiæ angeli ſecundum ſe debetur locus. vnde quia eſſentia eius indiuiſibilis eſt, oportet ꝙ locus eius ſit indiuiſibilis. Sed iſte error contingit eis, quia non poſſunt imaginationem tranſcendere, vt intelligant aliquid indiuiſibile, niſi ſicut habens ſitum in continuo. Et ideo dicendum eſt, quòd angelus eſt in vno loco tantum: ſed ille locus poteſt eſſe diuiſibilis, vel indiuiſibilis, aut magnus vel paruus, ſecundum quod operatio eius immediate ad magnum vel paruũ terminatur. vnde ſi immediate operetur circa totam domum, tota domus rñdet ſibi: ſicut vnus locus, ita ꝙ in qualibet parte eſt: ſicut etiam dicimus, ꝙ anima eſt in qualibet parte corporis. Et dico immediate, quia ſi angelus moueret lapidem ex cuius motu multa alia mouerentur, non oporteret, quòd eſſet niſi vbi eſt primum motum; ſicut patet etiam in motore corporali, quem neceſſe eſt tangere ſolum id quod mouetur ab eo. Ideo autem dico, ꝙ non poteſt eſſe in pluribus locis ſimul, quia eſt naturæ finitę, & p conſequens virtutis finitæ: impoſſibile eſt autem, ꝙ ab vna virtute finita pcedat, niſi vna operatio. operatio aũt vna eſt, quæ terminatur ad vnum operatum: & ideo oportet, ꝙ operatũ angeli ſit vnũ, circa quod immediate operatur. Vnde ſicut anima non eſt ſimul in pluribus corporibus, ita nec angelus in pluribus locis. Deo autem ſoli conuenit in pluribus, & in omnibus locis eſſe, quia ipſe virtutis infinitæ eſt, & quãuis operatio eius ſit vna, ſecundum qđ eſt in ipſo, quæ eſt ipſemet. tamen effectus operationis ſunt infiniti, inquantum ipſe eſt principium dans eſſe, & per conſequens creans omnia alia, quæ ad eſſe ſunt ſuperaddita: vnde eſt in omnibus, non ſolum ſicut in vno operato, ſed ſicut in pluribus, quia etiam ea per quæ diſtinguuntur res in quibus operatur ab ipſo ſunt.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ corpus Chriſti non habet inquantum eſt corpus, nec inquãtum diuinitati vnitum, ꝙ ſit in pluribus locis, ſed habet hoc rõne conſecrationis, & tranſubſtantiationis, inquantũ diuerſi panes, q in ipſum tranſubſtãtiantur, ſunt in diuerſis locis, & qa ſubſtãtia panis tranſit in corpus Chriſti manẽtibus accñtibus, & ideo manet q̃titas vtriuſq; panis, & p conſequens locus vtriuſque. & idem contingeret in quicquid aliud panis diuina virtute tranſubſtantiaretur.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ totum illud corpus aſſumptum comparatur ad angelum ſicut vnum indiuiſibile vbi, prout circa ipſum eſt vna operatio. vnde quãuis ſit in qualibet parte ipſius aſſumpti corporis: non oportet, ꝙ ſit in pluribus locis.

¶ Ad

¶ Ad tertium dicendum, quòd operatio eſt quaſi medium inter operans, & operatum. vnde poteſt conſiderari, vel ſecundum quod exit ab operante, vel ſecundum quod terminatur ad operatum. Operationi autem angeli non debetur locus, ſecundum quod exit ab eſſentia eius, quæ ſecundum ſe abſoluta eſt: ſed ſecundum obiectum, ad quod terminatur: & ideo operationi contemplatiuæ angeli, non debetur aliquis locus corporeus, cum obiectum contemplationis ſpirituale ſit: & ideo cælum empyreum, non eſt de neceſſitate contemplationis: ſed aſſignatur contemplationi per congruentiam, inquantum locus ille ſanctificatus eſt ad gloriam beatorum, ſicut etiam contemplationis dicitur magis eſſe locus eccleſia, quàm forum. vnde non oportet, quòd quandocunque contemplatur ſit in cælo empyreo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd virtus angeli, quàmuis excedat hoc operatum exceſſu, quaſi quantitatis continuæ, eo quòd poſſet circa aliquod maius operari, non tamen excedit exceſſu quantitatis diſcretæ, quia non poteſt niſi circa vnum operari, ſiue illud ſit magnum, ſiue paruum.

Opinio quorundam, qui dicunt ſpiritus creatos non moueri loco, nec eſſe locales.

B

DE mutatione vero loci magna inter conquirentes diſceptatio verſatur: a Sunt enim qui dicunt, nullum ſpiritum aliquo modo poſſe mutari loco, ab omni ſpiritu locum vniuerſaliter remouere volentes, quoniam ſecundum dimenſionem tantum, & circumſcriptionem, locum conſtare aſſerunt. atque id ſolum eſſe locale: vel in loco eſſe dicunt, quod dimenſionem recipit, & diſtantiam in loco facit. Et hoc dicunt Auguſt. ſenſiſſe, mutationem; c: temporis tantum ſpirituali creaturæ tribuentem, loci vero & temporis corporeæ.

ARTICVLVS III.

c Vtrum plures angeli poſſint eſſe in uno loco.

1.p.q.52. art. 3.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd plures angeli poſſint ſimul eſſe in vno loco. Magis enim eſt repletiuum loci corpus, quam ſpiritus: ſed vbi eſt corpus poteſt eſſe angelus. ergo multo magis non impeditur, quin poſſit eſſe ubi eſt alius angelus.

Cont. Epiſtolam fundamenti. c.16. to.6. Et de immorta.aię c.16. to.2.

¶ 2 Præter. Secundum Augu. anima eſt in qualibet parte corporis; ſed dæmones, & angeli, quamuis non illabantur mentibus, illabuntur tamen corporibus, vt ſancti dicunt. ergo videtur, quòd angelus, & anima poſſint eſſe in eodem loco, & eadem ratione videtur, quod angelus, & angelus. Si dicas, quòd hoc non poteſt eſſe, ne ſequatur confuſio.

¶ 3 Contra. Maiori diſtinctioni magis repugnat confuſio; ſed magis diſtinguitur ſpiritus creatus a ſpiritu increato, quàm ſpiritus creatus a ſpiritu creato, sunt igitur ſine aliqua confuſione ſint vbi ipſe Deus eſt, intra quem currunt, vbicunque mittantur, vt in litera dicitur: videtur etiam, quòd duo angeli ſimul eſſe poſſint.

c.8.cęl.hie.

¶ 4 Præt. Sicut angelus operatur circa corpus, ita etiam operatur circa angelum, quia ſuperiores inferiores illuminant, vt dicit Dion. ſed per hoc, quòd operatur circa locum dicitur eſſe in loco. ergo per hoc, quòd operatur circa angelum, dicitur eſſe in angelo, & ita videtur, quòd duo angeli in vno loco eſſe poſſint.

SED CONTRA. Sicut ſe habet corpus ad eſſe circumſcriptiue in loco, ita & angeli ad eſſe diffinitiue: ſed duo corpora non circumſcribuntur eodem loco. ergo nec duo angeli diffiniuntur ad vnum locum.

¶ Præt. Vnius corporis, non ſunt duę animæ, & tamen anima ſubſtantia ſpiritualis eſt, ſicut & angelus. ergo videtur, quòd nec duo angeli in vno & eodem loco eſſe poſſint.

RESPONDEO, Dicendum, quòd locus poteſt ſumi proprie, & metaphorice. Locus metaphorice dicitur locus ſpiritualis angeli, ſcilicet ipſe Deus, qui ad ſimilitudinem loci continet, & ſic omnes angeli, immo omnia entia ſunt in vno loco, ſcilicet Deo, qui omnia continet: ſed ſic non loquimur de loco, ſed de loco, propria dicto, qui eſt locus corporalis. Et

A ſic dico, ſecundum communem opinionem, quòd plures angeli non poſſunt ſimul in vno loco eſſe, cuius ratio accipienda eſt ex parte operationis, ſecundum quam angelus in loco eſſe dicitur, quia ſecundum Philoſophum in quarto phyſico. Tunc pulcherrime vnumquodque diffinitur, quando per diffinitionem manifeſtatur natura rei, & demonſtrantur omnes proprietates conſequentes, & ſoluuntur omnes dubitationes incidentes. Secundum hoc ergo dicendum eſt, quòd impoſſibile eſt idem ſecundum idem pati, & moueri a diuerſis agentibus, vel mouentibus, ſi vtrũque ſit perfectæ virtutis ad inducendũ effectum illum: ſed hoc contingit quando plures mouẽt in virtute vnius mouẽtis, quorum quilibet eſt imperfectus mouens: ſicut patet in trahentibus nauim, & hoc ideo, quia ab agente perfecto patiens ducitur in actum perfectũ, quo habito non remanet in potentia ad ſuſcipiendũ aliquid plus.

Tex. 31.

Hic reſpondetur eis.

SEd, vt ſupra diximus, dupliciter dicitur res eſſe localis, vel circumſcriptibilis, ſcilicet, vel quia dimenſionem recipit, & diſtantiam facit, vel quia loci termino diffinitur, quorum vtrunque conuenit corporeæ creaturę: alterum vero tantum ſpirituali. Nam; vt ſupra diximus, corporalis creatura, ita eſt localis vel circũſcriptibilis, quòd determinatur diffinitione loci, & quòd dimenſionem recipiẽs diſtantiam facit. *A. b.* Spiritualis vero tantum diffinitione loci concluditur, cum ita ſit alicubi, quòd non alibi. Sed nec dimenſionem recipit, nec diſtantiam in loco facit: c: quia ſi multi eſſent ſpiritus hic, non

Cum igitur vnus angelus agens in virtute imperij diuini ſit ſufficientis virtutis ad educendum in actum totum illud, quòd virtute diuina operandum eſt circa aliquod corpus ſupra actus naturales, ad quorum operationes non mittuntur angeli, non poteſt eſſe, quòd circa idem operatum conueniant immediate operationes duorum angelorum, & ideo non poſſunt eſſe in eodem loco: quia alter eorum ſuperflueret. vnde etiam philoſophi vni orbi non attribuerunt niſi vnum motorem.

Elicitur ex Ariſt. 12. Met. tex. 48

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non impedit repletio loci quin plures angeli ſimul in vno loco eſſe poſſint. Sed confuſio operationum, quæ quodammodo redundaret in confuſione virtutis, & eſſentiæ.

D ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd anima eſt in corpore vt forma dans eſſe, & operans operationes naturales: ſed angelus eſt in corpore, vt operans operationes ſupernaturales, & ideo nulla confuſio operationum ſit: quia non eſt vnius rationis operatio. Et per hoc etiam patet reſponſio ad tertium, quia Deus eſt in rebus, vt dans omnibus eſſe, & operans in qualibet virtute operante, & ideo alterius rationis eſt operatio ipſius angeli. vnde non ſequitur confuſio.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut communiter dicitur, angelus illuminans, non operatur intra eſſentiam angeli, quia non eſt cauſa eſſe eius, & lumen receptum in eſſe eius, non recipitur, & ideo dicitur quaſi exterius operari per modum ſuggerentis. Et ſimiliter, quàmuis effectus angeli non recipiatur intra eſſe corporis, cuius non eſt cauſa, recipitur tamen intra dimenſiones eius, ratione cuius angelus intrinſecus corpori dici poteſt, non autem animæ nec angelo. vnde non ſequitur, quòd E ſit in angelo, vel cum angelo in vno loco.

QVAESTIO IIII.

B

Deinde quæritur de motu angeli.

Et circa hoc tria quæruntur.

Primu. Vtrum angelus moueatur.
Secundo. Vtrum pertranſeat medium motu ſuo.
Tertio. Vtrum motus eius ſit in tempore, vel in nunc.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum angelus moueatur.

1.p.q. 53. ar. 1.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd angelus, non moueatur, quia ſecundum Philoſophum, Motus eſt actus

3 phy. tex. 9

eo coanguſtatent locū, quo minus de corporibus contineret. Ideoque Aug. attribuit mutationem loci, corpori, non ſpiritui. quia licet ſpiritus tranſeat de loco ad locum, non tamen ita vt dimenſionibus circumſcriptis, interpoſitione ſui faciat diſtantiam circumſtantiū ſicut corpus. G

Concluſio ex prædictis, quòd ſpiritus creati ſunt locales & circunſcriptibiles quodammodo. Spiritus uero Dei omnino incircumſcriptibilis.

SVnt ergo ſpiritus creati in loco, & tranſeunt de loco ad locum, & quodāmodo locales, & circunſcriptibiles, ſed non omni eo modo quo creaturę corporeæ. Spiritus autem increatus qui Deus eſt, in loco quidem eſt, & in omni loco, ſed omnino illocalis eſt & incircūſcriptibilis. Vnde Beda ſuper Luc. ait. Cū ad uos angeli veniunt, ſic exterius implent miniſterium, ut tamen ante Deum interius per cōtēplationē aſsiſtant: qa & ſi angelus eſt ſpūs circūſcriptus: ſummus tū ſpiritus, qui Deus eſt, ī circūſcript⁹ eſt, intra quē currit angelus quocunque mittatur. Ecce hic dicitur, quia ſpiritus angelicus circunſcriptus eſt. Spiritus autem qui Deus eſt incircunſcriptus. Alibi etiā H Ambro. diſtantiam oſtendens

actus imperfecti, quia eſt actus exiſtentis in potentia inquantū F huiuſmodi: ſed angelus eſt perfectus & præcipue beatus: ergo non mouetur.

3. physico. tex.9. ¶ 2 Præt. Quicquid mouetur aliqua ſpecie mot⁹ mouetur: ſed enumeratis omnibus ſpeciebus motus & mutationis, patet q̄ nulla conuenit angelo niſi forte alteratio loci & mutatio. non enim augetur vel diminuitur cum non ſit quantus, nec iterum generatur & corrumpitur, cum in ipſo non ſit contrarietas, vt per ſe corrumpatur: quia nihil per ſe corrumpitur niſi ratione contrarietatis, & ſit per ſe ſubſiſtens ut non corrumpatur per accidens: quia id quod corrumpitur per accidēs, corrumpitur ad corruptionem eius in quo eſt ſicut in ſubiecto, ſed non mouetur alteratiōe vel loci mutatione: ergo nullo modo mouet. Quòd autem nullo modo alteret ſic probatur. Sicut enim probat

Tex. 20. Philoſophus in 7. phy. alteratio nō eſt niſi circa qualitates ſenſibiles, & circa ſenſibilem partem animæ, ſed hæc ab angelo remota ſunt: ergo angelus non alteratur. ſimiliter videtur quòd non mouetur ſecundum locum: quia omnis motus localis videtur eſſe propter aliquam indigētiam: ſed angelus præcipue beatus nullius eſt indigens: ergo localiter non mouetur.

¶ 3 Præt. Si mouetur ſecundum locum, moueatur, ergo de a. in b. & ſit b. illud in quod primo mutatur: ergo cum mouetur aut eſt in a. aut in b. aut eſt in vtroque, ſed in a. non mouetur, quia ibi incipit moueri, & principium motus non eſt motus. Nec iterum in b. mouetur: quia ibi mutatum eſt. nihil autem ſimul mouetur & mutatum eſt; ergo oportet quòd dum mouetur ſit ſimul in vtroque: ſed non poteſt eſſe ſimul in duobus lo-

ar. 2. q. præ. cis totus vt probatum eſt: ergo oportet quòd ſit partim in a. & partim in b. ergo eſt diuiſibilis, quod eſt inconueniens. Si dicas, quòd non mouetur per ſe in loco, ſed ſecundum accidens,

¶ Contra. Quicquid mouetur per accidēs in loco, mouetur ad eius motum in quo eſt: ſed angelus eſt in eo in quo operatur: ergo mouetur per accidens ad motum eius, ſed ſicut illud in quo eſt angelus mouetur, ita illud in quo eſt Deus: ergo & Deus mouebitur ſecundum locum, quod eſt inconueniens: quia Deus nec per ſe, nec per accidens mouetur. vt in 8. phyſi. probatur: ergo & eadem ratione angelus nec per ſe nec per accidens mouebitur.

¶ 4 Præt. Ea quæ de Deo vel de angelis metaphorice a ſanctis exponuntur, non ſunt eis ſimpliciter attribuenda. ſed Dio. 15. c. cæl. Hierar. exponit aſcenſum & deſcenſum angelorum inter metaphorica: ergo videtur quòd motus localis non ſit ſimpliciter angelo attribuendus.

SED CONTRA. Quod eſt proprium alicui, ſibi ſoli con-

q. 3. ar. 1. uenit: ſed immutabilitas. vt ſupra diſt. 8. dictum eſt. Dei proprium eſt: ergo angelo non conuenit, poteſt ergo moueri.

¶ Præt. Omne quod eſt hic & ibi & non ſimul, mouetur ſecundum locum: ſed angelus ſimul non eſt in duobus locis vt habitum eſt. cum igitur vnus & idem angelus inueniatur in ſcriptu-

hac. di. q. 3. art. 2. ris operari in diuerſis locis, & ita eſſe, quia vbi operatur ibi eſt, ſicut de Gabriele legitur Luc. 1. qui annunciauit Zach. in templo & Mariæ in nazareth. videtur quòd angelus ſecundum locum moueatur.

RESPONDEO Dicendum, quòd triplex motus angeli inuenitur a ſanctis traditus. Primus motus eſt ſecundum illuminationes a Deo in mentem angeli deſcendentes, quæ quidem metaphorice motus dicitur, & hunc tradit Diony. in 4. c. de di. no. & diſtinguit eum per tres ſpecies, ſcilicet in motū circularem, rectum, & obliquum. Motus autem circularis angeli, dicitur ſecundum quòd lumen intellectuale deſcendit originaliter a Deo in intellectum angeli, & per illud lumen, intellectus angeli aſcendit in contemplationem Dei, & ſic eſt motus ab eodem in idem, & eſt vniformis inquantum lumen illud nū egre-

F ditur intellect⁹ ſimplicitatem. Motus autem rectus dicitur, quā do angelus lumē a Deo receptum, inferioribus tradit quaſi ſecū dum rectam lineam. Sed motus obliquus dicitur prout conſideratur exitus luminis a Deo in mentem angeli, & deinde reflectitur lumen illud ad inferiora, quibus lumen ſuum tradit, per quod non reducitur in angelum ſicut in finem, ſed in Deum, & talis motus eſt. q. compoſitus ex recto & circulari ſicut motus qui eſſet per chorda & arcum ab eodē in idem. obliquatur enim motus iſte pro ut recedit ab vniformitate recepti luminis, quod ſimiliter non eſt in ſecūdis angelis ſicut in primis. Secundus motus eſt per tempus quem aſſignat ei Aug. vt habetur in litera, & quia tempus eſt menſura ſucceſſiuorum, ideo omnem ſucceſſionē nominat motum per tempus. Inuenitur autem ſucceſſio in intellectu angeli, quod ſic patet. omnis intellectus qui cognoſcit diuerſa per diuerſas ſi ſpecies, nō poteſt ſimul actu illa cognoſcere vt ex prædeterminatis patet. Intellectus autem angeli po- di. 25. q. 1. art. 2.
teſt cognoſcere res dupliciter ſiue duplici ſpecie, ſcilicet, vel in conſideratione verbi quod eſt una ſimilitudo omnium rerum, ſic ſimul poteſt multa videre vel per ſpecies innatas vel cōcreatas rerum quæ ſibi inditæ ſunt, quæ plures plurimum ſunt. vnde oportet quòd ſecundum illas ſpecies non cognoſcit plura ſimul. Vnde ſecundum hoc eſt ſucceſſio in intellectu angeli & iſta ſucceſſio largo modo dicitur motus. Differt tamen a motu proprie dicto in duobus ad minus. Primo, quia non eſt de potentia in actum, ſed de actu in actum. Secundo, quia non eſt cōtinuus, continuus enim motus eſt ex continuitate eius ſuper quod eſt mot⁹. vt in libro phy. probatur: ſed inter duas ſpecies 5. physico. tra. 34.
intellectas non eſt aliqua continuatio, ſed ſucceſſio tantum, &
I hæc eadem ſucceſſio motus dicitur, & ſimilis ratio eſt de ſucceſſione affectionum, Tertius motus eſt ſecundum locum, qui etiā in litera attribuitur eis authoritate Amb. & Bedæ. Et quia moueri in loco ſequitur ad eſſe in loco: ideo eodem modo conuenit angelo moueri in loco, ſicut eſſe in loco, & utrunq; eſt æquiuoce reſpectu corporalium. Dicit, enim angelus eſſe in loco, in quantum applicatur loco per operationem, & quia non ſimul eſt in diuerſis locis, ideo ſucceſſio talium operationū per quas in diuerſis locis eſſe dicitur, motus eius vocatur. vnde ſicut conceptiones intellectus conuenienter ſe habēt ſine continuatione, ita & operationes eius. vnde motus localis angeli non eſt continuus, ſed ipſę operationes eius conſequenter ſe habentes circa diuerſa loca ſecundum quas in illis eſſe dicitur localis motus ſic eſſe dicuntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd motus proprie ſumendo ſemper exiſtētis in potentia, ſed aliquando improprie ipſa operatio rei dicitur motus eius, vt intelligere, & ſentire,
K & tunc motus eſt actus perfecti, vt in tertio de anima dicitur. Quod autem operatio a motu differat, patet ex 10. Ethi. & ſic Tex. 28. ca. 4. de diu. no. c. 4.
ſumitur motus a Dio. ſcilicet pro operatione quantum ad primum modum, qui tripartitus eſt ſecundum eum. Sed duo alii modi motus, ponunt aliquam imperfectionem in angelo, quæ tamen non repugnat beatitudini. imperfectio autem poteſt attendi ſi comparetur ad Deum qui vno & eodem, ſcilicet eſſentia ſua ſimul omnia videt, & ſimul vbique eſt, in quo angelus deficit a perfectione eius. & ideo de loco in locum tranſit quantum ad tertium modum motus eius, & de intellectu ad intellectum quantum ad ſecundum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd primus modus motus angeli non reducitur in aliquam ſpeciem motus. eſt enim metaphoricus dictus, quia non eſt tranſitus de vno in aliud, cum angelus ſemper in receptione diuini luminis permaneat, ſed ſecūdus modus habet aliquam ſimilitudinem cum motu alterationis. Et quod obiicitur, quòd alteratio eſt ſecundum ſenſibiles qualitates, dicendum quòd verum eſt quando paſſio quę in intellectu

Sup. cap. 1. il. i ego ſum Gabriel. 10.

tellectu alterationis includitur proprie ſumit, prout dicit trāſ- A mutationem materiæ abiicientē a ſubſtantia, ſed ſecundum quod paſſio large ſumitur pro qualibet receptione, prout etiā intelligere, pati quoddam eſt, ut in 3. de anima dicitur ſic etiā alteratio eſt in intellectualibus operationibus, ſecundum quod dicitur in 3. de anima quòd exire de otio in actum, eſt nouum genus alterationis. Sed tertius modus habet ſimilitudinem cū motu locali. Nec oportet quòd ſit propter indigentiam ſuā ſed propter indigentiam noſtram: non dico ſicut propter ſinem vltimum, ſicut etiam eſt de motu cæli, cuius finis vltimus non eſt generatio inferiorum corporum ſecūdū philoſophos, cū nihil ſit propter vilius ſe, ſed vltimū intentum eſt aſſimilatio ad Deū, cuius ſimilitudinem conſequitur in hoc, quòd ſuo modo cauſa inferiorum efficitur ſicut etiam vltimus angeli finis circa nos operationis eſt vt diuinam ſimilitudinem conſequatur, deo cooperādo in reductione inferiorum in Deum. vt Dio. dicit. 3. cæl. Hierar.

lib.1.de ſpiritu ſanc. c. 9.& 10.

inter ſpiritum increatum & ſpiritum creatum dicit ſeraphin de loco ad locū trāſire, inquiēs ita in lib. de trinita. Dixit Iſaias: † quia miſſus eſt ad me vnus de ſeraphin. Et ſpiritus quidem ſanctus dicitur miſſus: ſed ſeraphin ad vnum, ſpiritus vero ad omnes. Seraphin mittitur in miniſterio, ſpiritus operatur miſterium. Seraphin de loco ad locum tranſit. Non enim complet omnia: ſed ipſe repletur a ſpiritu. Hic aperte oſtenditur, quòd angeli quodammodo locales ſunt.

Cum repetitione ſuperiorum confirmat authoritatibus Deum eſſe vbique, ſine locali motu.

Fateamur itaque diuinam naturam pro immēſitate ſui nuſquam deeſſe, eamque ſolam omnino

¶ Ad tertium dicendum, quòd illa ratio concluderet ſi motus angeli poneretur continuus ſicut motus corporis, quia oporteret quāmlibet partem motus eſſe motum, & ita oporteret quòd hoc quod eſt eſſe in aliquo ſigno, non eſſet pars motus: ſed pars motus eſſet in dimittendo vnum locum & intercipiendo aliū coniunctum continue: vnde oporteret quòd partim eſſet in vno & partim in alio, & ſic moueretur, ſed quia motus angeli locaD.118 lis non eſt poſitus eſſe [d] continuus, ideo non oportet ꝙ pars illius motus ſit motus, & ideo nec in a. mouetur nec in b. mouetur, licet a. & b. ſint partes eius, ſed ſucceſſio horum quod eſt eſſe in a. & eſſe in b. motus eius vocatur, ſicut plane patet ſi attendatur motus eius vel ſecundum intellectum, vel ſecundum affectum, quia ipſa ſucceſſio affectionum motus eius dicitur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd prædicto modo mouetur angelus per ſe ſecundum locum, ſecundum quòd etiam per ſe eſt in loco operando, ſed ſi accipiatur motus in loco per modum corporalis motus, ſic non mouetur in loco niſi per accidens ad motum corporis aſſumpti, nec tamen oportet, quòd Deus per accidens in loco moueatur, quia nihil mouetur per accidens moto eo in quo eſt niſi diffinitiue ſit in eo: ita quod non in alio, ſicut anima mouetur per accidens moto toto corpore, & non mota manu tantum. Et per hoc etiam patet ſolutio ad quintum: In cor. art. quia motus localis ſecundum quòd eſt corporum, non conuenit angelo, niſi metaphorice. Sed æquiuoce loquendo de motu conuenit ei proprie, vt dictum eſt.

ARTICVLVS II.

1.q.53.2.& q4.t.5.

Vtrum angelus in ſuo motu de neceſſitate tranſeat mediū.

Tex.22. AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd angelus de neceſſitate tranſeat medium in ſuo motu. Quia ſicut dicitur in. 5. phy. medium eſt in quod prius venit quod mutatur quam in quod mutatur vltimum. Si ergo angelus mouetur de a. in c: & b. ſit medium, oportet, ꝙ prius veniat in b. quam in c. & ita oportet, quòd medium tranſeat.

¶ 2 Præt. Moueatur angelus de a. in c. & b. ſit medium, cum eſt in c. mutatum eſt, ante omne mutatum præcedit moueri. vt Tex. 41. in. 6. phy. probatur. ergo prius mouebatur, quam veniret in c. ſed in a. non mouebatur: quia erat locus indiuiſibilis angeli: & in indiuiſibili non eſt motus. ergo oportet, quòd moueretur in b. & ita oportet, quòd tranſeat medium.

¶ 3 Præt. Angelus cum eſt in a. non eſt in c. oportet ergo ſi poſt modum ſit in c. quòd vel eſſentia ſua de nouo creetur ibi, & hic corrumpatur, vel quòd per medium tranſeat: ſed primum eſt impoſſibile. ergo oportet, quòd per medium tranſeat.

¶ Si dicas, quòd cum angelus ſit naturæ intellectiuæ poteſt tranſire de vno in aliud ſine hoc, quòd pertranſeat medium, ſicut & cogitatio.

illocalem, & omnino incircumſcriptibilem, nullo concludi loco: ſed a fine vſque ad finem attingere, nō tamen ſpatioſa magnitudine, nec locali motu: ſed immenſitate atque immobilitate ſuę eſſentiæ. Vnde Augu. ad † Dardanum ait. Non quaſi B ſpatioſa magnitudine opinemur Deum per cuncta diffundi, ſicut fumus aut lux iſta diffunditur: ſed poti' ſicut in duobus ſapientibus, quorum alter altero corpore grandior eſt: ſed ſapientior non eſt, vna ſapientia eſt, nec eſt in maiore maior, nec in minore minor, nec minor in vno quàm in duobus. Ita Deus ſine labore regens & continens mundum, in cælo totus eſt, in terra totus & in vtroque totus, & nullo conC tentus loco: ſed in ſeipſo vbique totus. Idem quoque ſuper pſal. ait. † Ad verbum Dei pertinet non eſſe in parte: ſed vbi-

¶ Contra. Succeſſio cogitationum eſt per ſpecies quę æqualiter ſunt ipſi intellectui præſentes, & propinquę, & non magis ſpecies loci medij, quàm extremi: ſed angelus in vno loco exiſtens non habet omnia loca præſentia, ſed propinquior eſt ſibi vnus locus quàm alius, ergo videtur, quòd oporteat, quòd prius veniat ad medium quàm ad extremum. In Epiſt. 57. to.2.

SED CONTRA vt. 6. phyſico. dr̄ & per ſe patet. Omne qd̄ mouetur, prius pertranſit locum æqualem quàm maiorem ſed angelo indiuiſibili non eſt locus æqualis niſi indiuiſibilis, & punctalis. ergo ſi mouetur, oportet quòd tranſeat punctum antequam lineam: ſed inter qualibet duo puncta ſunt infinita puncta: infinita autem non contingit tranſire. ergo ſi oportet angelum motum media pertranſire nunquam veniet de principio vnius lineæ quantumcūque paruę in finem eius. Tex. 13. ſup. pſ. 47. to. 8.

¶ Præt. Eadē ratio eſt de vno medio, & de omnibus: ſed omnia non poteſt pertranſire, quia ſunt infinita vt probatum eſt. ergo nec aliqua. & ita videtur, quòd ſemper veniat de loco in locum non pertranſeundo medium. art. 3. q. 2. huius diſt.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc ſunt duæ opiniones. Quidam enim dicunt, ꝙ angelus tranſit de loco in locum non pertranſeundo medium. Alij dicunt, quòd pertranD ſit medium in ſuo motu & vtrique vt credo, verum dicunt ſecundum aliquid. Dico enim quòd angelus poteſt tranſire de loco in locum, ita quòd tranſeat omnia media, & poteſt eſſe, quòd tranſeat de loco ad locum ſine hoc, quòd ſit in aliquo mediorum, & poteſt eſſe, quòd ſit in aliquibus, & aliquibus nō cuius ratio ex prædictis ſumatur. Dico enim, quòd eſſentia angeli ſecundum ſe abſoluta eſt ab omni loco, & non diffinitur ad locum niſi per operationem, non autem per operationem ſecundum quòd exit ab eſſentia, ſed ſecundum quòd terminatur ad operatum in loco. vnde quando operatur circa hunc locum, ab eſſentia ſua (cum non ſit ex ſe determinata vel obligata ad locum illum: ſed indifferenter ſe habens ad omnia inquantum in ſe eſt) poteſt egredi operatio ſtatim ad locum proximum vel remotum, nec operatio ad diſtans dependet ab operatione ad propinquum. vnde ſecundum quòd habet aliquid operari vel in omnibus medijs locis vel in aliquibus vel in nullo ſecundum hoc poteſt E pertranſire [d] omnia media vel quædam vel nullam. Hac di. q. 3. art. 2. D.741.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod obiectio nulla eſt ſi addatur quod Philoſophus met addit. Dicit enim, quod mediū eſt in quod primo venit continue mutatum &c. angeli autem motus non eſt continuus, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ante quodlibet mutatum, eſt moueri: ſed tamen diuerſimode eſt in motu angeli & in motu corporis, quia in motu corporis mutatum eſſe non eſt pars moueri: ſed terminus eius. vnde totum moueri præcedit mutatum eſſe: & ideo oportet præſupponere ante id in quod dicitur mutatum eſſe aliquid in quo moueatur: ſed in motu angeli qui non eſt continuus mutatum eſſe eſt vna pars motus, vltima ſcilicet, & prima pars eſt vnde incipit moueri, & neutra pars eſt motus, ſed ſucceſſio vtriuſque. Vnde moueri præcedit mutatum eſſe ſicut totum in diſcretis partem. art. 1. huius quæſt.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd ratio illa procederet in illis quæ per

duo tempora, tenet ſe cum ſequenti tempore. vnde in eo eſt ni- A grum vnde non ſuit inuenire vltimum nunc in quo eſſet albũ. Sed vltimum tempus in cuius termino erit nõ album, ſi inquã ſic dicatur:

¶ Contra. omnis motus qui non eſt ſemper inter duas quietes, quarum vna eſt in termino a quo eſt motus, altera in termino ad quẽ eſt motus: Sed ſicut inſtans ad quod terminatur motus tenet ſe cum quiete ſequente: ita inſtans a quo incipit motus tenet ſe cũ quiete præcedente, vt patet quando aliquid mouetur de albedine in nigredinẽ: quia ſicut in nõ ce temporis, quod mẽſurat motum eſt nigrum, ita in principio temporis eſt album, ergo ex hoc patet ꝙ omnis quies trahit ad ſe & nunc præcedens, & nunc ſequẽs. Inde ſic arguo. Angelus qui mouetur de a. in b. vt dicis in tempore c.d. eſt in a. ergo quieſcit ibi, qa vt probaſ in 6. phyſi. Tex. 67. quicquid eſt in tempore in aliquo vno vbi. quieſcit ibi. Sed vbi eſt aliquid quieſcens in tempore, eſt & in termino temporis, ergo in d. quod C eſt nunc vltimum temporis erit angelus adhuc in a. & non in Tex. 128 b. vt ponebatur.

Oppoſitio qua uidetur probari, quod Deus mutetur loco.

AD hoc autem ſolet opponi ſic. Quotidie fiunt creaturæ quæ ante non erant, & in eis Deus eſt, cum ante non eſſet in eis: eſt ergo vbi ante non erat, ideoque mutabilis eẽ videtur. Sed licet quotidie incipiat eſſe in crea- B turis in quibus ante non erat, hoc tamen fit ſine ſui mutatione, qualiter in mundo cœpit eſſe quẽ fecit, tamen ſine ſui mutabilitate, & ſimiliter deſinit eſſe in quibus ante erat ſine ſui mutatione nec tamen ipſe deſerit locum: ſed locus deſinit eſſe.

¶ Præt. Omne tempus cauſatur a motu, vt patet ex 4. phy. Sed angelus in a. non mouetur nec iterum habet ordinẽ ad aliquẽ motum priorem per cuius tempus ſua quies menſuretur, ergo Tex. 46. nihil eſt dictu, quòd angelus ſit in a. in tempore.

RESPONSIO, Dicendum quòd cum omnis mutatio habeat duos terminos qui non poſſunt eſſe ſimul: quia omnis mutatio eſt in contingens, vt dicitur in primo phy. oportet cuilibet motui vel mutationi adeſſe ſucceſſionem: ex hoc quòd non poſſunt duo termini eſſe ſimul, & ita tempus, quod eſt numerus prioris & poſterioris in quibus conſiſtit tota ſucceſſionis ratio. Sed hoc diuerſimode in diuerſis contingit. Quandoq; enim terminus motus eſt mediatus principio motus, Vel ſecundum medium quantitatis dimenſiuę, ſicut eſt in motu locali corporum, & in motu augmenti & diminutionis, Vel ſecũ D dum medium quantitatis virtualis, cuius diuiſio attenditur ſecundum intenſionem & remiſſionem alicuius formæ, ſicut in alteratione qualitatum ſenſibilium, & tunc tempus per ſe ipſum motum menſurat: quia ad terminum ſucceſſiue peruenitur, eo quòd diuiſibilis eſt. Quandoque vero terminus ad quem non eſt mediatus termino a quo, ſicut eſt in illis mutationibus in quibus eſt mutatio de priuatione in formam vel econuerſo, vt in generatione & corruptione & illuminatione & in omnibus huiuſmodi: & in iſtis etiam mutationionibus oportet, annecũ eſſe tempus, cum conſtet materiam non ſimul eſſe ſub forma, & priuatione nec aerem eſſe ſimul ſub luce, & tenebris. Non autem ita quòd, exitus vel tranſitus de uno extremo in aliud fiat in tempore: ſed alterum extremorum. ſ. primum quod in mutatione abijcitur eſt coniunctum cuidam motui vel alteratio- E ni, ſicut in generatione & corruptione, vel motui locali ſolis, ſicut in illuminatione, & in termino illius motus eſt etiam terminus mutationis. Et pro tanto mutatio illa dicitur eſſe ſubito vel in inſtanti, quia in vltimo inſtanti temporis, quod menſurabat motum præcedentem acquiritur illa forma vel priuatio, cuius nihil prius inerat. Et in illo inſtanti dicitur generatum eſſe Tex. 55. non autem proprie generari, quia omne quod generatur generabatur, & generabitur, vt in 6. phy. probatur, vnde omnes tales mutationes inſtantaneæ ſunt termini cuiuſdam motus. vt Tex. co. 55. in 6. phyſi. Commen. dicit. Motus autem angeli non poteſt eſſe terminus alterius motus. vnde, oportet quòd ſit in tempore & non in inſtanti. Sed dico quòd tempus iſtud eſt aliud a tempore quo menſuratur motus cæli, & aliorum corporalium, quod A ſic probatur. Nullus motus menſuratur per motũ cæli, niſi qui eſt ordinatus ad ipſum. vnde etiam probat philoſophus, quòd ſi Habetur. 1. cæl. tex. 90. eſſent plures mundi, oporteret eſſe plures primos motus & plura tempora. vnde cum motus angeli nullum ordinẽ habeat ad motum cæli, & præcipue ſi motus eius dicatur proceſſiuo operationum, vt dictum art. 1. iſt. q. eſt, oportet, quòd nõ menſuretur tempore quod eſt menſura primi mobilis. ſed aliquo tempore, cuius temporis naturam ea natura motus accipere oportet. In tempore 2. di. 35. huſque. enim eſt aliquid quaſi formale, quod tenet ſe ex parte quantitatis diſcretę. ſ. numerus prioris & poſterioris, & aliqd materiale per quod eſt continuum: quia cõtinuitatem habet ex motu in quo eſt ſicut in ſubiecto, & primo mẽſuratu. ſ. motu cæli, vt dicitur. 4. Tex. 99. phyſi. motus autem ille habet continuitatem ex magnitudine. Vnde cum motus angeli non ſit continuus: quia non eſt ſecundum neceſſitatẽ magnitudinis conditiones habens per quam tranſit, ſicut ẽ in illis, quæ ſunt ſic C nata in loco eſſe, vt eorum ſubſtantia ſit commenſurata termini loci. ſ. corporibus, ſed per ſucceſſionem operationũ, in quibus nulla eſt ratio cõmunitatis, ideo tempus illud non eſt continuum, ſed eſt compoſitum ea nunc ſuccedentibus ſibi, vt numerus ipſarum operationum ſuccedentium ſibi tempus vocetur, ſicut ipſa ſucceſſio operationum dicitur motus, & quot sũt operationes, ex quibus componitur motus ſecundum diuerſa loca, tot erunt nunc ea quibus componitur tempus. Et hoc etiam conſonat ei, quòd Philoſophus dicit in 6. phyſi. ꝙ eiuſ- Tex. 1. dem rationis eſt indiuiſibile moueri, & tempus componi ex nunc & motum ex momentis, & lineam ex punctis, quia quãuis linea ſit continua per quam angelus tranſit, non tamen eſt continuitas ſecundum quod refertur ad motum angeli qui diuerſa vbi non continuatim pertranſit.

Epilogus ubi exponitur, quare in prædictam uenerit diſceptationem.

IAm ſufficienter demõſtratum eſſe videtur. quomodo omnia dicantur eſſe in Deo, & Deus in omnibus, quam diſceptationẽ quaſi incidenter ſuſcepimus: quia id videbatur poſtulare res B circa quam noſter verſabatur ſermo. Diſſerebamus enim de ſcientia, ſiue ſapientia dei, & cum doceremus Deum ſcire omnia, quæſitum eſt vtrum propter cognitionẽ quam de omnibus habet, dicerentur omnia eſſe in Deo an alia ratione hoc diceret ſcriptura. Huius ergo quæſtionis occaſio, in præmiſſam nos deduxit diſputationem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ omnes illæ mutationes quæ inſtantaneæ dicuntur ſunt termini motus, quod non D contingit in motu angeli, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd tempus illud, in quo mouetur de a. in b. compoſitum eſt ex duobus inſtantibus, & in vno iſtãti eſt in a. & in alio in b. vnde non oportet, quod in altero eorũ quieſcat, ꝙ oporteret de neceſſitate ſi tẽpus eſſet continuũ. Cor. art.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ non poteſt accipi aliqua proportio temporis, in quo mouetur corpus ad tempus, in quo mouetur angelus: quia tempus quo mouet angelus, non eſt diuiſibile diuiſione continui, ſed diuiſione diſcreti in plura inſtantia finita, in tempore autem quo mouetur corpus ſunt infinita inſtantia in potentia: & ita nulla eſt proportio, ſicut nec infiniti ad infinitum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd tempus iſtud quo angelus mouetur diuiſibile eſt in duo quæ non copulantur ad vnum cõmunem terminum, cum hoc tempus non ſit continuum. vnde E non ſequitur quòd in medio inſtanti ſit in medio ſpatii, quia non eſt neceſſarium accipere medium inſtans.

¶ Sed quia ex alijs rationibus videtur concludi: quòd motus eius ſit in tempore continuo, ideo ad eas reſpondendum eſt.

¶ Dicendum ergo ad quintum, quòd omnis motus habet prius & poſterius, ſed diuerſimode: quia in motu continuo accipitur prius & poſterius, vel reſpectu duorum temporum copulatorũ ad vnum nunc: vel reſpectu duorum nunc includentium vnum tempus: in mutationibus autem inſtantaneis eſt prius ipſum tẽpus menſurans motum præcedentem cui adiungitur alterum extremorum, & poſterius ipſum nunc quod menſurat terminũ motus, & ideo, inter duo extrema non cadit medium, ſicut nec inter tempus & nunc. In motu autem angeli, prius & poſterius ſunt

ſunt duo nunc ſuccedentia: inter quæ, nullum eſt medium tempus continuans.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd hoc quòd inter duo nunc ſit tẽpus medium, conſequitur tempus ratione continuitatis: quia hęc eſt paſſio communis omni continuo, continuitatem autem habet ex motu. vnde cum motus angeli non ſit continuus, ratio non ſequitur.

¶ Ad ſeptimum dicẽdum, quòd ſi ponatur motus angeli & corporis ſimul incipere, quando angel⁹ erit in alio termino ſecundum aliud inſtans ſui temporis, corpus etiam erit in
cíſt. 35. alio termino ſecundum aliud inſtans ſui temporis. Inter duo autem inſtantia temporis iſtius corporis eſt tempus medium in eo quod motus eius eſt continuus. vnde eſt ibi ſignare medium inſtans: ſed inter duo inſtantia angeli non eſt tempus medium. vnde nec medium inſtans oportet ibi ſignificari: ſed contingit ſignificari ſi in tribus locis ſucceſſiue ſit: quia ita etiam tempus ex tribus nunc componetur. vnde vnum erit medium, & illa duo inſtantia poſſunt includere omnia inſtantia temporis, cum etiam vnum nunc æui ſtans inclu
q.3.art.2. dit omne tempus, & ita non eſt inconueniens quòd dum motus angeli eſt in duobus tantum inſtantibus, motus corporis ſit in infinitis, quamuis quantumcunque duret motus corporis tantundem etiam duret motus angeli, & quamuis vtrunque non ſit indiuiſibile. Et præterea contingit quòd quãdo corp⁹ eſt in medio inſtãti angelus in nullo loco ſit, cum non ſit neceſſarium cũ ſem
c.13. to.3. per eſſe in loco, vt dictum eſt, & ita ſecũdum coordinationẽ illius temporis nullum nunc angelo reſpondeat: ſed tantum æuum. Alia concedimus.

DISTIN. XXXVIII.

A

Hic redit ad propoſitum, repetens ſuperius dicta ut addat alia.

NVnc ergo ad propoſitum reuertentes, cæpto inſiſtamus. Supra G dictum eſt, † quòd præſcientia Dei futurorum tantum eſt: ſed omnium tam bonorum quàm malorum. Scientia vero vel ſapientia, non modo de futuris: ſed etiam de præſentibus & futuris, nec tantum de temporalibus, ſed etiã de æternis, quia ſeipſum nouit Deus. a Hic oritur quæſtio non diſſimulanda: vtrum, ſcilicet ſcientia, vel præſcientia, ſit cauſa rerum, an res ſint cauſæ ſcientię vel præſcien H tiæ Dei? Videtur enim præſciẽtia Dei cauſa eſſe eorum quę ei ſubſunt, ac neceſſitatem eueniendi eis facere: quia nec aliqua futura fuiſſent, niſi deus ea præſciſſet. nec poſſunt non euenire: cum deus ea pręſciuerit. Si autem impoſſibile eſt ea non euenire: quia pręſcita ſunt videtur ergo ipſa p̃ſciẽtia qua pręſcita ſunt, eis eſſe cauſa eueniẽdi. Impoſſibile eſt enim ea non euenire cum pręſcita ſint: I quia ſi non euenirent cum præſcita ſint, falleretur dei pręſcientia. At dei pręſcĩa falli non poteſt. Impoſſibile eſt ergo ea non euenire cum pręſcita ſunt. Sic ergo p̃ſcĩa cauſa eorum eſſe uidetur quæ pręſcita ſunt. Hoc idem & de ſcientia dicitur ſcilicet quòd quia deus aliqua nouit ideo ſint. Cui ſententiæ Auguſtin. atteſtari videtur in. 15. lib. de tri. ſic di. Non iſta ex aliquo tempore cognouit deus: ſed futura omnia temporalia K atque in eis etiam quid & quãdo ab illo petituri fueramus. & quos, & de quibus reb⁹ vel exauditurus, vel non exauditurus eſſet, ſine initio ante pręſciuit. Vniuerſas autem creaturas & ſpirituales & corporales, non quia ſunt, ideo nouit. ſed G ideo ſunt, quia nouit: non enim neſciuit quæ fuerat creaturus, quia ergo ſciuit, creauit, non quia creauit, ſciuit. Nec aliter ſciuit creata quàm creanda. Non enim eius ſapientiæ aliquid acceſſit ex eis. ſed illis exiſtentibus ſicut oportebat, & quando oportebat, ille manſit vt erat. Vnde in Eccleſiaſtico. Antequam crearentur, omnia nota ſunt illi, ſic & poſtquam conſummata ſunt. Ecce his ver H bis videtur Augu. innuere ſciẽtiam vel præſcientiam Dei cauſam eſſe eorum quę fiunt, cum dicit, ideo ea eſſe, quia Deus nouit. Idem quoque in 6. lib. dicere videtur cum inquit. Decedant & ſuccedant tempora, non decedit aliquid vel ſuccedit ſcientiæ Dei, in qua nouit omnia quæ fecit per ipſam. Non enim hęc quæ creata ſunt ideo ſciuntur a Deo quia facta ſunt, ſed potius ideo facta ſunt quia immutabiliter ab eo ſciũ I tur. Et hic etiam ſignificare videtur Dei ſciẽtiam cauſam eorum eſſe quæ fiunt, dicens, non ideo Deum ea nouiſſe, quia facta ſunt, ſed ideo facta ſunt, quia nouit ea Deus. Ideoq; videtur Dei ſcientia, vel præſcientia cauſa eorum quæ nouit.

EXPOSITIO TEXTVS.

DEVS inquit & omnipotens &c. { Diſtinctio horũ motuum, & ratio nominationis in 8. diſt. poſita eſt. {Sicut ſum⁹ aut lux iſta &c.} Hoc ideo dicitur: quia nihil habet diſtenſionem in loco niſi ſecundum quod eſt quantum, vel per ſe ſicut corpora. vnde ponit humum, id eſt, terram, vel per accidens ſicut corporales qualitates vt lux ſapientia { Vna ſapientia eſt &c.} põt dupl̃r cõſiderari. Vel per F reſpectum ad ſcibile, & ſic habet vnitatem in ſpecie etiam ſecũdum quòd eſt diuerſorum habentium. Vel ſecundum eſſe quod habet in ſciente, & ſic differt numero in diuerſis, non tamen eſt maior & minor ſecundum quantitatem corporis: quia non eſt forma ſitualis: ſed poteſt eſſe maior & minor ſecundum intenſionem certitudinis, vel ſecundum numerum ſcitorum.

DISTINCTIO XXXVIII.

DIVISIO TEXTVS.

OSTENSO quorũ ſit Dei ſcientia. Hic determinat de ſcientia per comparationem ad ipſa ſcita & diuiditur in partes duas. In prima, inquirit vtrum ſciẽtia Dei ſit ſcitorum cauſa. In ſecunda, oſtendit qualis cauſa ſit. ibi. 39. diſtinct. { Pręterea ſolet quæri &c. cap. 23.
{ Prima, in duas. In prima inquirit de cauſalitate diuinę ſcientiæ. In ſecunda de ineffabilitate ipſius. ibi { Ad hoc autem quod ſupra dictum eſt &c.} Prima in duas. In prima, mouet quæſtionem. De tri. cap. 10. to. 3.
In ſecunda, determinat eam. ibi { Hanc igitur quę videtur &c.} Circa primum tria facit. Primo oſtendit quòd ſcientia Dei ſit cauſa ſcitorum: ratione & authoritate. Secundo oſtendit, quòd neque eſt cauſa eorum, neque cauſa ab eis quæ duo. duabus rationibus oſtendit. ibi { Quod ſi ita eſt &c.} Tertio, oſtendit authoritate Origenis ſcientiã Dei creatam eſſe a ſcitis. ibi {Orige. tamen &c.} Adhuc autem &c.} Hic inquirit de ineffabilitate diuinę ſciẽtię, & ſuppoſito quod ſit ineffabilis ex prædictis. hic ſoluit obiectiones in contrariũ factas. vnde diuiditur in duas partes. In prima, ponit obiectionem & ſoluit eam. In ſecunda, obiicit contra ſolutionem & iterum ſoluit. ibi { Sed adhuc vrget. }

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quinque quęruntur.

Primo. Vtrum ſcientia Dei ſit cauſa rerum.
Secũdo. Vtrum omnia vniformiter cognoſcat.
Tertio. Vtrum ſit enunciabilium.
Quarto. Vtrum earum quæ non ſunt.
Quinto. Vtrum ſit contingentium.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum ſcientia Dei ſit cauſa rerum.

1.q.14. art. 8. De uerit. q.2.ar.14.2 Cont.c.24. AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ſcientia Dei ſit cauſa rerum. Sciētia enim Dei tā a ſanctis quàm a prophetis ſcientiæ artificis comparatur: ſed ſcientia artificis cauſa eſt ſcitorū per artē producendorum. ergo videtur quòd ſciētia Dei ſit cauſa rerū. ¶ 2 Præt. Cum ſimilitudo ſit quædam vnitas in forma, oportet quòd in omni aſſimilatione, vel vnum ſimilium ſit cauſa alterius, vel vtrunque ab vna cauſa deducatur: quia vnitas in effectu deſignat vnitatem cauſæ: ſed ſcientia eſt aſſimilatio quædam, ergo oportet ſemper quòd ſcientia ſit cauſa ſciti ſicut eſt in ſcientia practica, vel ſcitū cauſa ſcientiæ, ſicut eſt in noſtra ſcientia ſpeculatiua, vel vtriuſque ſit cauſa vna, ſicut eſt in cognitione quam angeli de reb' habent: quia ab eodem. ſ. Deo, imprimuntur ſpecies rerū in mente angeli ad cognoſcendum, & in materia ad eſſendum: ſed ſcientiæ Dei quæ eſt ipſe Deus nihil eſt cauſa neque ſcitū neque aliquid aliud. relinquitur ergo quòd ipſa ſcientia Dei ſit cauſa ſciti.

Inconuenientia oſtendit quæ ſequerentur, ſi diceretur, ſcientia uel præſcientia, cauſa omnium rerum quæ ei ſubſunt.

QVod ſi ita eſt, eſt ergo cauſa omnium malorum. cum omnia mala ſciantur, & præſciantur a Deo, quod longe eſt a veritate. Si enim Dei ſcientia vel præſcientia cauſa eſſet malorum, eſſet vtique Deus auctor malorum, quod penitus falſum eſt. Non ergo ſcientia vel præſcientia Dei, cauſa eſt omnium quæ ei ſubſunt.

Quòd res futuræ non ſunt cauſa ſcientiæ uel præſcientiæ Dei.

NEque etiam res futuræ cauſa ſunt Dei præſcientiæ, licet enim non eſſent futuræ niſi præſcirentur a Deo, non tamen ideo præſciuntur, quia futuræ ſunt. Si enim hoc eſſet, tūc eius quod æternum eſt aliquid exiſteret cauſa ab eo alienum, ab eo diuerſum, & ex creaturis penderet ſcientia creatoris, & creatum cauſa eſſet increati.

B Origenes tamen ſuper epiſtolam ad Romanos ait. *d* Nō propterea aliquid erit, quia id ſcit Deus futurum: ſed quia futurum eſt, ideo ſcitur a deo antequàm fiat. Hoc videtur præmiſſis verbis Auguſt. obuiare. Hic enim ſignificari videtur, quòd res futuræ cauſa ſint præſcientiæ. Ibi vero quòd præſcientia cauſa ſit rerum futurarum. Lib. 7.c. 8. ad Ro.ſo.4

C *Quid ex prædictis tenendum ſit, cum determinatione authoritatum.*

HAnc igitur, quæ videtur, repugnantiam de medio tollere cupien

Text.3. ¶ 3 Præter. Menſura ſemper habet rationem principii reſpectu menſurati, vt patet ex. 10. metaphyſico. Quātitas enim menſuratur per principium quantitatis, vt ſubſtātiæ omnes per principium ſubſtātiæ: ſed ſcientia Dei menſura eſt rerum. vnde dicit

Lib.de ver. cap.11. Anſ. quòd vnaqueque res veritatem habet, quando implet illud ad quod in mente diuina ordinata eſt: ergo ſcientia Dei eſt cauſa ſcitorum.

¶ 4 Præter. Sicut voluntas Dei eſt ipſe Deus, ita & ſcientia eius ſed voluntas Dei abſolute dicitur cauſa omnium volitorum, & bonitas omnium bonorum, ergo ſcientia eius debet dici cauſa omnium ſcitorum.

SED CONTRA cuiuſcunque cauſa eſt Dei ſcientia, cauſa eſt Deus: ſed non omnium ſcitorum a Deo cauſa eſt Deus, quia mala quæ ſunt a Deo ſcita, non ſunt ab ipſo. ergo nec ſciētia Dei cauſa eſt omnium ſcitorum.

¶ Præt. Poſita cauſa ponitur effectus, ſed ſcientia Dei fuit ab æterno. res autem ab æterno non fuerunt, ergo ſcientia Dei non eſt cauſa rerum.

RESPONDEO dicendum, quòd loquendo de attributis diuinis attendenda eſt attributorum ratio, quæ quia diuerſa eſt diuerſorum, ideo aliquid attribuitur vni quòd non attribuitur alteri, quàmuis omnia ſint vna res, & inde eſt quod bonitas diuina dicitur cauſa bonorum: & vita cauſa viuentium, & ſic de aliis. Si, ergo accipiamus diuerſas attributorum rationes inueniuntur aliqua habere comparationem non tantum ad habentem, ſed etiam ad aliquid, ſicut ad obiectum, ut potentia & voluntas & ſcientia. Quædam autem ad habentem, tantum, vt vita, bonitas & hmōi. Et hæc omnia habēt vnum modū cauſalitatis. ſ. per modū cōem efficientis exēplaris vt dicimus quòd a primo bono ſunt omnia bona. & a primo viuente omnia viuentia. Sed illa quæ dicuntur per comparationem ad obiectum habent etiā alium modum cauſalitatis, reſpectu ſ. obiectorum vt voluntas reſpectu volitorum, & ſic quæritur hic de cauſalitate ſcientiæ. Conſtat enim quòd ſcientia ſua eſt cauſa per modum efficientis & exemplaris omnium ſcientiarum: ſed dubium eſt, vtrum ſit cauſa ſcitorum. Sciendum eſt, ergo quòd ſcientia ſecun-

D.475. dum rationem ſcientiæ non dicit aliquam *d* cauſalitatē, alias

A omnis ſcientia cauſa eſſet: ſed inquantum eſt ſcientia artificis *d* operantis res ſic habet rationem cauſæ reſpectu rei operatæ per D.475. artem. Vnde ſicut eſt cauſalitas artificis per artem ſuam, ita conſideranda eſt cauſalitas diuinæ ſcientiæ. Eſt ergo iſte proceſſus in productione artificiati. primo ſcientia artificialis oſtendit finem: ſecundo voluntas eius intendit finem illum. tertio voluntas imperat actū, per quem educatur opus, circa quod op' ſcientia artificis ponit formam conceptam. Vnde ſcientia ſe habet vt oſtendēs finem & voluntas vt dirigens actum & informans opus operatum. & ideo conſtat quòd quicquid accidit in effectu per defectum a forma artis vel a fine non reducitur in ſcientiam artificis ſicut in cauſam. Patet etiam quòd principalitas cauſalitatis conſiſtit penes voluntatem quæ imperat actum. Vnde patet quòd malum quod eſt deuiatio a forma & a fine non cauſatur a ſcientia Dei: ſed tantum cauſalitatem habet reſpectu bonorum ſecundum quòd cōſequūtur formam diuinæ artis & finem non tamen quòd reſpectu horum dicat perfectam rationem cauſalitatis, niſi ſecundum quòd adiungitur voluntati, & ideo in littera dicitur quòd ſcientia beneplaciti eſt cauſa rerum. Et propter hoc etiam Au. dicit, quòd lib.de intel lig.cap. 1. inquantum Deus cognoſcit eſſentiam ſuam & amat vel vult eā ſecundum quòd eſt principium rerum quarum vult ſe eſſe principium, fluunt res ab eo.

D ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſcientia artificis nō eſt cauſa defectus qui contingit in artificiato, quamuis etiam eſſet præſcitus ab eo, nec etiam eſt completa cauſa artificiati niſi addatur voluntas. vt dicit Philoſophus in 9. metaphy. & ſimiliter eſt etiam de ſcientia Dei. Text.3.

¶ Ad ſecundum, dicendum, quòd mala nō cognoſcuntur a Deo per ſimilitudinem ſuam: ſed per ſimilitudinem bonorum, vt diſti. 36. q. 1.art. 2. prius dictum eſt. & ideo non ſequitur quòd ſit cauſa niſi bonorum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd inquantum ſciētia Dei eſt ſicut exemplar per modum artis rerum, ſic dicitur menſura earum, vnde mala ſicut deficiunt a participatione formæ artis, ita deficiunt a rectitudine menſuræ. Et propter hoc etiam malum diffinitur ab Aug. quod eſt priuatio modi inquantum deficit a mēſura ſpeciei, inquantum deficit ab imitatione exemplaris: ordinis inquantum deficit a fine. lib.de Natura boni. c. 4. & ſequē. to.6.

E ¶ Ad quartum dicendum, quòd voluntas habet completam rationem cauſæ inquantum obiectum eius eſt finis ſecundum rationem boni qui eſt cauſa cauſarum, vnde & imperium ſuper alias vires habet, & ideo abſolute voluntas Dei cauſa rerum dicitur de ſcientia autem non ſimiliter ſe habet ſicut de voluntate: vt dictum eſt, nec etiam ita comparatur ſcientia ad ſcitum ſicut vita ad viuentem, vnde patet quod ratio, non concludit. corp.art. Quintum concedimus.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd ſicut creaturæ non exeunt a Deo per neceſſitatem naturæ vel potentiæ naturalis, ita nec per neceſſitatem ſcientiæ, ſed per libertatem voluntatis in qua completur ratio cauſalitatis, & ideo non quandocunque ſciuit creauit. ſed quandocunque voluit.

ARTICVLVS II.

b Vtrum ſcientiam Dei ſit uniformiter de rebus ſcitis. 1.q.14.ar.15 De uerit.q. 2.ar.13.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd ſcientia Dei non vniformiter ſit de rebus ſcitis. Omnis enim ſcien-

ſcientia quæ eſt de rebus aliter quàm ſint, eſt falſa: ſed ſcientia F
Dei veriſſima eſt, tum igitur omnes res non habeāt vnum modum, videtur quòd non vniformiter ſit de omnibus.

¶ 3 Præter. Secundum Augu. alius modus cognitionis eſt cognoſcere rem per ſui eſſentiam & per ſui ſimilitudinē: ſed Deus ſeipſum per eſſentiā ſuam cognoſcit: creaturas vero per ſimilitudines earum in ipſo exiſtentes. ergo non vniformiter ſeipſum & creaturas cognoſcit.

ubi ſupra. diſt. 36. q. 1 art. 2. ¶ 3 Præter. Vt ſupra habitum eſt. Deus bona cognoſcit per ſe. mala autem per aliud: ſed hoc facit diuerſum modū cognitionis, ergo non vniformiter omnia cognoſcit.

¶ 4 Præter. Secundum Dio. in 7. de di. no. Deus eodem modo cognoſcit res quo rebus eſſe tradidit: ſed ſecundum Aug. alia ratione creauit hominem & equū, ergo alia ratione eo gnoſcit, & ita non vniformiter de omnibus eſt. Aug. lib. 83 queſt. q. 46. to. 4. ubi ſu.

tes, dicimus res futuras nullatenus cauſam eſſe præſcientiæ vel ſcientię dei, nec ideo præſciri vel ſciri, quia futuræ vel factę ſunt, ita exponentes quod ait. Orig. quia futurum eſt, ideo ſcitur a deo antequam fiat, ideſt, quod futurum eſt, ſcitur a deo G antequam fiat, neque ſciretur niſi futurum eſſet. vt non notetur ibi cauſa, niſi ſine qua non fieret. Ita etiam dicimus ſcientiam vel præſcientiam dei non eſſe cauſam eorum quæ fiunt, niſi talem ſine qua non fiunt, ſi tamen ſcientiam ad notitiam tantum referamus. Si uero nomine ſcientię includitur etiam beneplacitum atq; diſpoſitio, tunc recte poteſt dici cauſa eo- H

Sed contra. Diony. in eodem capitulo dicit, quòd materialia immaterialiter cognoſcit & multa vnite, & ſic de alijs. ergo videtur quòd ſit vniformiter de omnibus.

¶ Præt. Modus cognitionis præcipue attenditur penes rationē medij, ex cuius diuerſitate de eodem poteſt haberi opinio & ſcientia: ſed Deus eodem medio omnia cognoſcit, ſcilicet per eſſentiā ſuam, vt in eodem capitulo. Diony. dicit. ergo de omnibus eſt vniformiter.

Respondeo, Dicendum, quòd in qualibet cognitione poteſt conſiderari duplex modus, ſcilicet modus rei cognitę, & modus cognoſcentis. Modus quidem rei cognitæ non eſt modus cognitionis, ſed modus cognoſcentis, vt dicit Boe. Quod patet ex hoc quòd eiuſdem rei cognitio eſt in ſenſu cum conditionibus materialibus, quia ſenſus eſt potentia in materia. In intellectu autem, quia immaterialis, eſt eiuſdem cognitio eſt ſine appenditijs materiæ. Cuius ratio eſt, quia cognitio non ſit niſi ſecundum quod cognitum eſt in cognoſcente: vnumquodque autem eſt in aliquo per modum ipſius & non per modum ſui, vt patet ex lib. de cauſis, & ideo oportet, quòd cognitio ſiat ſecundum modum cognoſcentis. Quia ergo in intellectu diuino ē ſumma vnitas, iō eius cognitio ē vniformis de oībus: oīa n. in eo vnū ſunt. Cū ergo quærit: vtrū Deus oīa uniformiter cognoſcat, diſtinguēdum eſt: quia aduerbium pōt dicere modū actus cognitionis, & ſic verum eſt, vel modum obiecti. & ſic falſum eſt: quia Deus non tantum ſcit rem, ſed proprium modū rei. vnde ſcit diuerſis diuerſos modos ineſſe: & ſimiliter dicendum eſt ad omnes ſimiles quæſtiones.
5. de conſo. pro. ſa. 5.
I
Propo. 10.

Ad primum ergo dicendum, quòd cum dicitur ſcientia quę eſt de re aliter quàm ſit eſt falſa, eſt duplex. Quia aduerbium aliter poteſt deſignare modum ipſius ſcientiæ, & ſic falſum eſt, quia ſcientia nna eſt materialis de rebus materialibus. Vel poteſt deſignare modum ſcitorum, & ſic verum eſt. vnde ad K propoſitum non concludit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eſſentia Dei per quam ſeipſum cognoſcit Deus, eſt etiam ſimilitudo per quam cognoſcit omnia creata, & ita per idem medium ſe & alia cognoſcit. Vnde ex parte cognoſcentis inuenitur vnitas: ſed ex parte cognitorum diuerſitas, quia aliquod eorum, ſcilicet ipſe Deus, ſe hābet per identitatem ad medium illud, alia per imitationem, ſcilicet ipſe creature.

¶ Ad tertium dicēdum ſimiliter, quòd Deus eodem medio, ſcilicet eſſentia ſua cognoſcit & bona & mala, ſed ad hoc medium diuerſimode comparantur bona quæ ipſum imitantur, & mala quæ ab ipſo diſcedunt.

¶ Ad quartum dicendum, quòd vna eſſentia diuina eſt per quā eſſe omnibus tradidit, per quam omnia cognoſcit, vt idem Diony. dicit. Alietas aūt rationum eſt ex diuerſitate reſpectuū, qui attenduntur ſecundum diuerſitatem rerum. cap. 7. de diu. no.

Articulus III.

Vtrum ſcientia Dei ſit enuntiabilium.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd ſcientia Dei non ſit enuntiabilium. ſcientia enim Dei eſt de rebus p ideas earum, ſed idea eſt ſimilitudo rei incomplexæ. ergo videtur quòd complexorum vel enūtiabilium Deus ſcientiam non habeat. 1. p. q. 14. D. q. 2. arti. diſt. 35. ad 1.

rum quę deus facit. His enim duobus modis, vt ſuperius prætaxatum eſt, accipitur cognitio vel ſcientia dei, ſcilicet pro notitia ſola, vel pro notitia ſimul & beneplacito. Hoc modo forte accepit Auguſtinus dicens. † Ideo ſunt, quia nouit, id eſt, quia ſcienti placuit, & quia ſciens diſpoſuit. Et hic ſenſus ex eo adiuuatur: quia de bonis ibi tantum agit Auguſt. ſcilicet de creaturis, & de his quę deus facit. quæ omnia nouit non ſolum ſciētia, ſed etiam beneplacito ac diſpoſitiōe. Sic ergo ibi accipitur dei cognitio, vt non modo notitiam, ſed etiam beneplacitum dei ſignificet. Mala vero ſcit deus & præſcit ante-

¶ 2 Præter. Vt dicitur in tertio de anima, qñ intellectus intelligit affirmationē & negationem, ſit quædam compoſitio: ſed in diuino intellectu nulla eſt compoſitio. ergo enuntiabilia non cognoſcit. Tex. 21. 15. de trin. c. 13. to. 3.

¶ 3 Præter. Sicut ibidem dicitur, operationi qua intellectus affirmat aliquid aut negat admiſcetur tēpus: vnde omnis enuntiatio cum tempore ſignificat: ſed intellectus diuinus omnino abſolutus eſt a tempore. ergo non eſt enuntiabilium.

¶ 4 Præter. Intellectus diuinus eſt ueriſſimus, cui nulla falſitas admiſceri poteſt: ſed duarum operationum intellectus vni admiſcetur falſitas, ſcilicet ei qua affirmat aliquid aut negat, alteri vero non, qua, ſcilicet intuetur quidditatem rei, vt in tertio de anima dicitur. ergo videtur quòd iſta tantum operatio ſit Deo attribuenda, & non prima qua enuntiabilia cognoſcūtur. Tex. 22.

Sed contra. Noſtra ſcientia non tantum eſt de rebus ſed etiam de enuntiationibus. ſi ergo eſſentia Dei non eſſet de enunciationibus eſſe imperfectior quàm noſtra.

¶ Præt. Quicquid prædicit Deus ſcit: ſed multa enuntiabilia per prophetas prædixit, ſicut virginem parituram. Iſa. 7. ergo enuntiabilia ſcit.

Respondeo Dicendum, quòd ſecundum opinionem Auicen. & ex dictis Alga. videtur ſequi, quòd Deus enuntiabilia neſciat, & præcipue in rebus ſingularibus, quia ponunt quòd ſcit ſingularia tantum vniuerſaliter, ideſt, ſecundum quòd ſunt in cauſis vniuerſalibus & non particulariter, ideſt, in natura particularitatis ſuę. Vnde concedunt, quòd ſcit hoc indiuiduum & illud: ſed non ſcit hoc indiuiduum nunc eſſe, & poſtmodum nō eſſe, ſicut ſi aliquis ſciret eclipſim quæ futura eſt cras in ſuis cauſis vniuerſalibus, non tamen ſciret an modo eſſet, vel non eſſet, niſi ſenſibiliter videret. Sed quia ſupra oſtēſum eſt, quòd Deus non ſolum habet huiuſmodi cognitionem de particularibus: ſed perfectam inquantum cognoſcit ea in ſua particularitate ſecundum omnes conditiones indiuiduales quæ in eis ſunt: ideo dicendum eſt, quòd Deus non ſolum cognoſcit ipſas res, ſed etiam enuntiabilia & complexa, tamē ſimplici cognitione per modum ſuum, quod ſic patet. Cum in re duo ſint, quidditas rei, & eſſe eius, his duobus reſpōdet duplex operatio intellect⁹. Vna quæ dicitur a philoſophis formatio qua apprehēdit quidditates rerum, quæ etiam dicitur indiuiſibilium intelligentia. Alia autem comprehendit eſſe rei componendo affirmationē, quia etiam eſſe rei ex materia & forma compoſite, a qua cognitionem accipit, conſiſtit in quadam compoſitione formæ ad materiam, vel accidentis ad ſubiectum. Similiter etiā in ipſo Deo eſt conſiderare naturam ipſius & eſſe eius, & ſicut natura ſua eſt cauſa & exemplar omnis naturæ, ita etiam eſſe ſuum eſt cauſa & exemplar omnis eſſe. Vnde ſicut cognoſcendo eſſentiam ſuam cognoſcit omnem rem, ita cognoſcendo eſſe ſuum, cognoſcit eſſe cuiuslibet rei, & ſic cognoſcit omnia enuntiabilia, quibus eſſe ſignificatur, non tamen diuerſa operatione nec compoſitione ſed ſimpliciter, quia eſſe ſuum non eſt aliud ab eſſentia, nec eſt compoſitum conſequens, & ſicut per idem cognoſcit bonum & malum, ita per idem cognoſcit affirmationes & negationes.
Trac. 8. et 6. diſt. 36. q. 1. arti. 8.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd aliud eſt de forma exiſtente in mente artificis, & de idea rei quæ eſt in mente diuina, quia forma quæ eſt in mente artificis, non eſt cauſa totius

quod

quod eſt in artificiato, ſed tantum formæ. & ideo eſſe hanc domum &c. quæ conſequuntur naturam per formam artis, neſcit niſi ſenſibiliter accipiat: ſed idea, quæ eſt in mente diuina eſt cauſa omnis eius quod in re eſt. vnde per ideam, non tantum cognoſcit naturam rei, ſed etiam hanc rem eſſe in tali tempore, & omnes conditiones, quæ cõſequuntur rem, vel ex parte materiæ, vel ex parte formæ.

¶ Ad ſecundum dicẽdum, quòd ipſum eſſe diuinum quod eſt ſimplex, eſt exẽplar omnis eſſe compoſiti quod in creatura eſt: & ideo per eſſe ſuum ſimplex cognoſcit ſine compoſitione intellectuum, vel diuiſione omne eſſe, vel non eſſe, quod rei conuenit: ſed intellectus noſter cuius cognitio a rebus oritur, quæ eſſe compoſitum habent, non appræhẽdit illud eſſe, niſi componendo & diuidendo, & de tali intellectu Philoſophus loquitur.

Trac.c.53. io.9.

.1.ſt

¶ Ad tertium dicendum, quòd operationi intellectus noſtri componentis, & diuidentis admiſcetur tempus duplici de cauſa. Tum ex parte ſua, quia accipit ſcientiam a continuo & tempore, ſcilicet a ſenſu & imaginatione. Tum ex parte intellectorum, quæ in tempore ſunt. In operatione autem diuini intellectus, aduenit tempus tantum ex parte intellectorum, quia ſicut alias res determinate cognoſcit, ita & tempus. vnde cognoſcit hanc rem eſſe in tali, vel in tali tempore: ſed ex parte ipſius intellectus, nullum tempus, vel aliqua ſucceſſio aduenit, quia temporalia intemporaliter cognoſcit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut operationi intellectus noſtri, qua inſpicit quidditates rerum non admiſcetur falſitas, niſi per accidens, inquantum cognitio quidditatis dependet a cognitione affirmationis, quod contingit in quidditatibus compoſitis, & non in ſimplicibus, vt dicitur in 9. Metaph. Ita operationi intellectus diuini non poteſt aduenire falſitas, nec in comprehendendo naturas rerũ, nec in comprehendendo enuntiabilia, quia vtrunque eadem operatione cognoſcit, & per vnũ idem ſimplex, vt ex dictis patet.

Tex.22.

corp.art.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum ſcientia Dei ſit non entium.

1.par.q.14. art.9. de veri.q.2.ar.8. 1.cont.c.66

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſcientia Dei non poſſit eſſe non entium. Scientia enim importat reſpectum ad ſcibile. Sed ea, quæ dicunt reſpectum ad creaturam non dicuntur de Deo, niſi creaturis exiſtentibus, vt dominus & creator & huiuſmodi. ergo videtur, quòd non poſſit Deus dici ſcire res aliquas, niſi quando ſunt.

1.poſt. Tex.5.

¶ 2 Præt. Scientia non eſt niſi verorum, vt in poſterioribus dicitur: ſed verum & ens conuertuntur. ergo non eſt niſi entium.

¶ 3 Præter Scientia Dei eſt menſura ſcitorum: ſed ea quæ non ſunt non menſurantur alicui. ergo eorum non eſt ſcia Dei.

¶ 4 Præt. Primum cadens in apprehenſione intellectus eſt ens, vt Auicen. dicit: ſed nulla virtus poteſt cognoſcere aliquid niſi præſuppoſita ratione primi obiecti, ſicut viſus, nihil videt ſine lumine. ergo nec aliquis intellectus poteſt cognoſcere niſi entia.

Tract. 1. meta. c.6.

SED CONTRA. Quicquid eligitur ſine errore, hoc ſcitur: ſed ſecundum Auguſt. eliguntur quæ non ſunt: nec tamen errat qui eligit, ſcilicet Deus. ergo videtur, quòd eorum quæ non ſunt, notitiam habeat.

lib. de præde.ſanct. c.17.to.7.

¶ Præt. Sicut ſe habet ſcibile ad ſcientiam noſtram vt prius, A ita ſe habet ſcientia Dei ad ſcibilia, vt prior eis: ſed quędam ſcibilia ſunt, quorum non habemus ſcientiam, vt Philoſophus tradidit. ergo & ſcientia Dei poteſt eſſe eorum, quæ non ſunt. 1.poſterio. tex.6.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quicquid cognoſcitur aliquo modo oportet eſſe, ad minus in ipſo cognoſcente. vnde & Auic. dicit, quòd de eo quod omnino eſt non ens, nihil poteſt enunciari. Vnde ſecundum quòd aliqua ſe habent ad eſſe, ita ſe habent ad diuinam cognitionẽ. Eſſe autem rei, poteſt tripliciter conſiderari. Vel prout eſt in propria ſua natura ex ſuis principijs educta: vel prout eſt in potentia alicuius cauſæ: vel prout eſt in apprehenſione alicuius cognoſcentis. Omnia ergo illa, quæ habent eſſe in ſua natura ſecundum quodcunq; tempus, Deus ab æterno ſciuit, & apprehendendo naturam ipſorum, vt videndo ea eſſe, non tantum in cognitione ſua, vel potentia alicuius cauſæ: ſed etiam in eſſe naturæ, quod patet: quia conſtat, quòd re exiſtẽte cognoſcit Deus ipſum eſſe quod habet in propria natura. Si autem ab æterno non cognouiſſet niſi eſſe eius quod eſt in cognitione, vel in potentia cauſæ, cognitio ſua proficeret per temporum ſucceſſiones, & talia dicitur Deus ſcire ſcientia viſionis. Res autem illas quarum eſſe in nullo tempore eſt in propria natura, cognoſcit eſſe in potentia cauſæ, vel creaturę deficientis ſicut mala, vel in potentia operatiua ſua ſicut bona. Scit etiam ea eſſe in cognitione ſua inquantum ſcit ſe cognoſcere ea, & poſſe ſe facere ea, quantum ad bona, vel poſſe contingere ex defectu creaturæ, quantum ad mala. Et iſte modus cognitionis nominatur ſcientia ſimplicis intelligentiæ, inquantum ſcilicet per modum iſtum cognoſcitur ipſa ſimplex natura rei, quæ poſſet eſſe, tamen non cognoſcitur ipſam eſſe ſimplex, cuius proprie eſt viſio, ſed ſecundum quid tantum, vt dictum eſt. cor.art.

Tract. 7. meta.c.1.

B

C

D ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnes relationes, quæ fundantur ſuper aliquam operationem actualem procedentem in creaturis, non poſſunt conuenire Deo, niſi ex tempore creaturis exiſtentibus: ſed relatio importata in ſcientia, potentia, & voluntate non fundatur ſuper aliquam operationem actualiter in creaturam procedentem. & ſic non eſt ſimile.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſecundum quòd non entia habent veritatem, ſic ea Deus ſcit: quæ enim erunt poſt mille annos non ſcit ea Deus eſſe nunc, quoniam non eſt verum ea eſſe nunc: ſed ſcit ea futura eſſe tunc, quando verum erit ea eſſe, ſimiliter illa quæ nec ſunt, nec erunt, nec fuerunt ſcit ea eſſe, in cognitione ſua, & in potentia cauſarum ſuarum, prout eſt verum ea ſic eſſe.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illud quod non eſt, non ſcitur a E Deo, vt commenſuratum actu ſcientiæ ſuæ: ſed vt commenſurabile, & hoc ſufficit ad ſcientię veritatem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quicquid cognoſcitur, cognoſcitur vt ens, vel in propria natura vel in cauſa ſua, vel in cognitione aliqua, & ſic etiam ſunt entia omnia, quæ Deus cognoſcit.

ARTICVLVS V.

e Vtrum ſcientia Dei ſit contingentium.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſcientia Dei non ſit contingentium. Scientia enim Dei eſt cauſa omnium ſcitorum bonorum: ſed omnis cauſa neceſſaria inducit neceſſario effectum: poſita enim cauſa, neceſſario ponitur effectus, niſi cauſa ſit deficiens in minori parte, 1.par.q.14 art.13. De veritat q.2.art.12 1. cõt.c.6

quàm fiant: ſed ſola notitia, nõ beneplacito. Præſcit enim deus & prædicit etiam quæ non eſt ipſe facturus, ſicut præſciuit & prædixit infidelitatem iudæorum, ſed non fecit. Nec ideo quia præſciuit, ad peccatum infidelitatis eos coegit, nec præſciſſet, vel prędixiſſet eorũ mala, niſi eſſent ea habituri. Vnde Aug. ſuper Ioan. Deus, inquit, futurorum præſcius, per prophetam prædixit infidelitatem iudæorum, ſed non fecit, neque præſciſſet mala eorum, niſi ea haberent. Non.n. ideo quẽquã ad peccandum cogit, quia futura hominũ peccata prænouit, illorũ enim præſciuit peccata non ſua. Ideoque ſi ea quę ille præſciuit ipſorum non ſunt, nõ vera ille præſciuit. Sed quia illius præſcientia falli nõ poteſt, ſine dubio nõ alius, ſed ipſi peccant, quos deus peccatores eſſe præſciuit. Et ideo ſi non malum ſed bonum facere voluiſſent, non malum facturi prævideren tur ab eo, qui nouit quid ſit quiſque facturus. His verbis aperte oſtenditur, ſi diligenter attẽdamus præſciẽtiam dei non eſſe cãm malorum quę præſcit, quia non ea præſcit tãquam facturus nec tanquam ſua. ſed etiam illorum qui ſunt ea facturi, vel habituri. Præſciuit ergo illa ſola notitia, ſed non beneplacito authoritatis. Vñ datur intelligi, quòd deus econuerſo præſcit bona tanquam ſua, tanquam ea quæ facturus eſt, vt illa præſciendo ſimul fuerit ipſius notitia, & authoritatis beneplacitum.

parte, ſicut cauſa naturalis: cum ergo ſcientia Dei non ſit deficiens, videtur, quòd id cuius eſt, ſit neceſſarium, & ita non ſit contingentium.

¶ 2 Præt. Scientia non eſt niſi verorum: ſed in futuris contingentibus non eſt alterum determinate verum, vt Philoſophus probat. ergo videtur, quòd non poſſit eſſe eorum ſcientia diuina. (1. perihermen. cap. vlt.)

¶ 3 Præt. Si ſit contingentium, ponatur, quòd Deus ſciat Sor. currere: inde ſic. Aut eſt poſſibile Sortem nō currere, aut impoſſibile. Si non eſt ipoſſibile ipſum non currere. ergo ab æquipollenti, neceſſe eſt ipſum currere: & ſic habetur propoſitum, quòd illud cuius eſt ſcientia Dei, ſit neceſſarium. Si autem poſſibile eſt ipſum non currere, ponatur ergo. Poſſibile enim eſt ſecundum Philoſophum, quo poſito, non ſequitur inconueniens: ſed poſitum erat, ꝙ Deus ſciret Sortem currere. ergo ſcit eſſe quod non eſt: omnis autem talis ſcientia falſa eſt. ergo ſcientia Dei erit falſa, quod eſt impoſſibile: relinquitur ergo quòd ſor. nō currere nō fuit poſſibile: ſed neceſſarium. Si dicatur quòd eſt neceſſarium neceſſitate conſequentiæ & non neceſſitate conſequentis, ſiue neceſſitate conditionata, hac ſcilicet conditione ſi eſt præſcitū, & non neceſſitate abſoluta. (1. priorum cap. 13.)

¶ 4 Contra. In omni vera conditionali, ſi antecedens eſt neceſſarium abſolute, & conſequēs eſt neceſſarium abſolute. quia ad antecedens ſemper ſequitur conſequens, & ad neceſſarium nunquam ſequitur niſi neceſſarium, ſicut ad verum nunquam ſequitur falſum, quamuis econuerſo, ut probatur in primo poſteriorum: ſed huius conditionalis, Sor. currit, ſi eſt præſcitū a Deo, antecedens eſt neceſſarium abſolute, tum quia omne præteritum eſt neceſſarium, & tum quia omne æternum eſt neceſſarium, ergo & Sor. currere eſt neceſſarium abſolute. ergo videtur quòd ſcientia non eſt niſi de neceſſariis. (Tex. 17.)

¶ 5 Præt. Secundum Philoſophum in lib. priorum, ex maiori de neceſſitate & minori de ineſſe, ſequitur cōcluſio de neceſſitate. Inde ſic: omne ſcitum a Deo neceſſe eſt eſſe verum: ſed hoc eſt ſcitum a Deo. ergo neceſſe eſt eſſe verū, & ſic idem quod prius. Si dicas, ꝙ iſta eſt duplex, ſcitum a Deo neceſſe eſt eſſe verum, quia poteſt eſſe de dicto, & ſic eſt compoſita & vera. vel poteſt eſſe vera de re, & ſic eſt diuiſa & falſa. hoc enim dictum eſt neceſſarium, ſcilicet ſcitum a Deo eſt verum: ſed hanc rem quæ ponitur ſcita a Deo non neceſſe eſt fieri, quia contingenter ſit. (cap. 14.)

¶ 6 Contra. Iſta diſtinctio tenet tantum in formis ſeparabilibus, in quibus ſubiectum eſſe poteſt, non autem in formis inſeparabilibus a ſubiecto. Vnde iſtam nullus diſtinguit: Cignum album poſſibile eſt eſſe nigrum, quia albedo a cigno non ſeparatur niſi ſecundum rationem & intellectum. vnde quod non poteſt ſimul eſſe cum albo nō pōt ſimul eſſe cum Cigno: ſed in hoc quod dicitur ſcitū, importatur quiddā ſemper cōcomitās ſubiectum, quia quod ſemel eſt ſcitum a Deo, non poteſt nō eſſe ſcitum ab eo. ergo videtur quòd diſtinctio illa nihil ad propoſitum valeat. Si dicas quòd contingens quando futurum eſt, poteſt non eſſe. Sed non ex quo ponitur præſens vel præteritū, & ſic Deus cognitionem eius habet.

¶ 7 Contra. oīs ſciētia quæ eſt de aliquo præſente, de quo non erat quādo futurum erat, recipit additionem ſecundum temporum ſucceſſionem. Sed ſciētia Dei nihil accipit additionis a rebus, nec eſt in ea aliqua ſucceſſio ſecundum tempora. ergo ſi futura contingentia nō cognoſcit vt futura ſunt, nullo modo eſt contingentium, vt ſunt præſentia vel præterita.

SED CONTRA. Ea quæ ſubſunt libe. arbit. ſunt maxime contingentia: ſed horum cognitionē Deus habet, alias non redderet vnicuiq; ſm opera ſua: ergo ſua ſcientia eſt cōtingētium.

¶ Præter. Supra habitum eſt, quòd ſcientia Dei eſt omnium: ſed non omnia ex neceſſitate contingunt, vt ad ipſum ſenſum patet, & a philoſophis probatum eſt. & in fide ſuppoſitum eſt. ergo ſcia Dei non tm̄ eſt neceſſariorum, ſed ēt contingentium. (art. præced. 6. Metaph. tex. 6.)

c *Contra hoc quod dictum eſt præſcientiam Dei non poße falli, oppoſitio.*

AD hoc autem quod ſupra dictum eſt, ſcilicet, præſcientiam Dei falli non poſſe, ſolet a quibuſdam ita opponi. Deus præſciuit hunc lecturum, vel aliquid huiuſmodi: ſed poteſt eſſe vt iſte non legat. ergo poteſt aliter eſſe quàm Deus præſciuit. ergo poteſt falli Dei præſcientia: quod omnino falſum eſt. Poteſt equidem non fieri aliquid, & illud tamen qđ præſcitum eſt fieri. Non ideo tamen poteſt falli Dei præſcientia, quia ſi illud non fieret, nec a Deo præſcitum eſſet fieri. Sed adhuc vrgent quæſtionem dicentes. Aut aliter poteſt fieri quàm Deus præſciuit, aut non aliter. Si non aliter, ergo neceſſario cuncta eueniunt. Si vero aliter, poteſt ergo Dei præſcientia falli vel mutari. G Sed poteſt aliter fieri, quia poteſt aliter fieri quàm fiat. Ita autem fit vt præſcitum eſt, aliter ergo poteſt fieri quàm præſcitum eſt. Ad quod dicimus, illam locutionem multiplicem facere intelligentiam, ſcilicet aliter poteſt fieri quàm Deus præſciuit, & huiuſmodi, vt poteſt non eſſe quod Deus præſciuit, & impoſſibile eſt non eſſe quod deus præſciuit, & impoſſibile eſt non eſſe præſcita oīa q̄ H

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ pp huiuſmodi difficultates, qdā philoſophi negauerunt, Deū de particularibus contingentibus cognitionem habere, cogitātes intellectum diuinum ad modum intellectus noſtri. & ideo errauerunt. (Auerr. 12. Meta. text. 20. 51.) Quòd autem intellectus diuinus non impediatur a cognitione particularium ratione particulationis quæ eſt ex materia, ſicut intellectus noſter impeditur: in 36. diſ. oſtenſum eſt. Et ideo nunc reſtat inquirere: vtrum impediatur ratione contingentiæ: contingentia enim videntur duplici ratione effugere diuinam cognitionem. (Quæſt. 1. art. 1.) Primū, propter ordinem cauſæ ad cauſatum: quia cauſæ neceſſariæ & immutabilis, videtur eſſe effectus neceſſarius. vnde cum ſcientia Dei ſit cauſa rerum & ſit immutabilis, videtur, quòd poſſit eſſe contingentium. Secundo propter ordinem ſcientiæ ad ſcitum: quia cum ſcientia ſit certa cognitio, ex ipſa ratione certitudinis, etiam excluſa cauſalitate, requirit certitudinem, & determinationem in ſcito, quam contingentia excludit, vt patet in ſcientia noſtra, quæ non eſt cauſa rerum, & in ſcientia Dei reſpectu malorum: ſed neutrum horum remouet ſcientiam contingentium a Deo. & de primo quidem ſatis maniſeſte poteſt accipi. Quandocunque enim ſunt cauſæ multę ordinatæ, effectus vltimus non ſequitur cauſam primam, in neceſſitate & contingentia: ſed cauſam proximam, quia virtus cauſæ primæ, recipitur in cauſa ſecunda, ſecundum modum cauſæ ſecundę. I Effectus enim ille, non procedit a cauſa prima, niſi ſecundum quòd virtus cauſę primæ recipitur in ſecunda cauſa, vt patet in floritione arboris, cuius cauſa remota, eſt motus ſolis, proxima autem, virtus generatiua plantæ. floritio autem poteſt impediri per impedimentum virtutis generatiuæ, quamuis motus ſolis inuariabilis ſit. Similiter etiam ſcientia Dei eſt inuariabilis cauſa omnium: ſed effectus producuntur ab ipſo per operationes ſecundarum cauſarum: & ideo mediantibus cauſis ſecundis neceſſarijs, producit effectus neceſſarios, vt motum ſolis & huiuſmodi: ſed mediantibus cauſis ſecundis contingentibus, producit effectus contingentes. Sed adhuc manet dubitatio maior de ſecunda, quia cauſa prima neceſſaria, poteſt ſimul eſſe cum defectu cauſæ ſecundę, ſicut motus ſolis cum ſterilitate arboris: ſed ſcientia Dei non poteſt ſimul ſtare cum defectu cauſæ ſecundæ. K Non enim poteſt eſſe, quòd Deus ſciat ſimul hunc curſurum, & iſte deficiat a curſu, & hoc eſt propter certitudinem ſcientiæ, & non propter cauſalitatem eius. Oportet enim inuenire ad hoc quòd ſcit certa ſcientia aliquam certitudinem in ſcito. Sciendum eſt igitur, quòd antequàm res ſit, non habet eſſe niſi in cauſis ſuis: ſed cauſę, quædam ſunt ex quibus neceſſario ſequitur effectus, quæ impediri non poſſunt, & in iſtis cauſis habet cauſatum eſſe certum & determinatum: adeo quòd poteſt ibi demonſtrare ſciri: ſicut eſt ortus ſolis, & eclipſis, & huiuſmodi. Quædam autem ſunt cauſæ, ex quibus conſequuntur effectus, vt in maiori parte: ſed tamen deficiunt in minori parte: vnde in iſtis cauſis, effectus futuri non habent certitudinem abſolutam: ſed quandam, inquantum ſunt magis determinatę cauſæ ad vnum quam ad aliud: & ideo per iſtas cauſas poteſt accipi ſcientia coniecturalis de futuris, quę tanto magis erit certa, quanto cauſę ſunt magis determinatę ad

A te ad vnum, ſicut eſt cognitio medici de ſanitate & morte futura, & iudicium aſtrologi de ventis & pluuijs futuris. Sed quædam cauſæ ſunt, quæ ſe habent ad vtrunque, & in iſtis cauſis effectus de futuro nullam habent certitudinem vel determinationem: & ideo contingentia ad vtrumlibet in cauſis ſuis, nullo modo cognoſci poſſunt. Sed quando iam efficiuntur in rerum natura, tunc habent in ſe ipſis eſſe determinatum: & ideo quando ſunt in actu certitudinaliter cognoſcuntur, vt patet in eo ꝙ videt Sor. currere: qa Sor. currere dū currit neceſſariū eſt, & certam cognitionē habere poteſt. Dico igit̃, quòd intellectus diuinus intuetur ab æterno vnumquodque contingentium non ſolum prout eſt in cauſis ſuis: ſed prout eſt in eſſe ſuo determinato, cū enim re exiſtente ipſam rem videat, prout in eſſe ſuo determinato eſt, aliter cognoſceret rem poſtquàm eſt: quàm antequàm fiat, & ſic ex euentibus rerum aliquid eius accreſceret cognitioni. Patet etiam, quòd Deus ab æterno non ſolum vidit ordinem ſui ad rem, ex cuius poteſtate res erat futura: ſed ipſum eſſe rei intuebatur. Quod qualiter ſit, euidenter docet Boe. in fine de conſo. Omnis enim cognitio eſt ſecundum modum cognoſcentis, vt dictum eſt. cum igitur Deus ſit æternus, oportet quòd cognitio eius modum æternitatis habeat, qui eſt eſſe totum ſimul ſine ſucceſſione. Vnde ſicut quamuis tempus ſit ſucceſſiuum: tamen æternitas eius eſt præſens omnibus temporibus vna & eadem & indiuiſibilis, vt nunc ſtans. Ita & cognitio ſua intuetur omnia temporalia, (quamuis ſibi ſuccedentia) vt præſentia ſibi, nec aliquid eorum eſt futurum reſpectu ipſius: ſed vnum reſpectu alterius, vnde ſecundum Boe. melius dicitur prouidentia, quàm præuidentia, quia non quaſi futurum: ſed omnia vt præſentia vno intuitu procul videt, quaſi ab æternitatis ſpecula: ſed tamen poteſt dici præſcientia, inquantum cognoſcit id, quod futurum eſt nobis, non ſibi. Quod vt melius pateat exemplis oſtendatur. Sint quinque homines, qui ſucceſſiue in quinq; horis quinque contingentia facta videant. Poſſum ergo dicere, quòd iſti quinque vident hic contingentia ſuccedentia præſentialiter. Si autem poneretur, quòd iſti quinque actus cognoſcentium eſſet actus vnus poſſet dici, quòd vna cognitio eſſet præſentialiter de omnibus illis cognitis ſucceſſiuis. cum ergo Deus vno æterno intuitu non ſucceſſiuo omnia tempora videat, omnia contingentia in temporibus diuerſis ab æterno præſentialiter videt, non tantum vt habentia eſſe in cognitione ſua. Non enim Deus ab æterno cognouit de rebus tantum ſe cognoſcere ea, quod eſt eſſe in cognitione ſua: ſed etiam ab æterno vidit vno intuitu & videbit ſingula tempora, & rem talem eſſe in hoc tempore, & in hoc deficere. Nec tantum videt hanc rem reſpectu præcedentis temporis eſſe futuram, & reſpectu futuri præteritam: ſed videt iſtud tempus in quo eſt præſens, & rem eſſe præſentem in hoc tempore, quod tamen in intellectu noſtro non poteſt accidere, cuius actus eſt ſucceſſiuus ſecundum diuerſa tempora, & ita patet, quòd nihil prohibet contingentium ad vtrumlibet certam ſcientiam[d] Deum habere, cum intuitus eius ad rem contingentem referatur, ſecundum hoc, quod præſentialiter in actu eſt, quando iam determinatum eſt, & certitudinaliter cognoſci poteſt.

5. de cõſol. proſa vltima ſup. art. 2. corp.

D. 441.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod a cauſa prima non trahit effectus neceſſitatem: ſed ſolum a cauſa[d] proxima, vt dictum eſt: & ideo ratio non procedit.

D. 324. corp. art.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd futurum contingens non eſt determinate verum antequàm fiat, quia non habet cauſam determinatam: & ideo eius certa cognitio haberi non poteſt ab intellectu noſtro, cuius cognitio eſt in tempore determinato & ſucceſſiue: ſed dum eſt in actu determinate verum eſt: & ideo a cognitione, quæ eſt præſens illi actui poteſt certitudinaliter cognoſci, ſicut patet etiam de viſu corporali; & quia cognitio diuina æternitate menſuratur, quæ eadem manens omni tempori præſens eſt, & ideo vnumquodq; contingentium videt prout eſt in ſuo actu.

fiunt, & huiuſmodi. Poſſunt enim hæc coniunctim intelligi, vt conditio ſit implicita; & diſiunctim. Si enim ita intelligas, non poteſt aliter fieri quàm Deus præſciuit, ideſt, non poteſt vtrunque ſimul eſſe, ſcilicet, quòd Deus ita præſciuerit fieri, & aliter fiat, verum intelligis. Si autem per diſiunctionem intelligas, vt dicas hoc aliter non poſſe euenire, quàm euenit, & quomõ futurum Deus præſciuit, falſum eſt. Hoc enim aliter poteſt euenire quàm euenit, & tamen deus hoc modo futurum præſciuit. Similiter & alia determinatio, ſcilicet, impoſſibile eſt illud non euenire quòd Deus præſciuit, vel cum Deus præſcierit. Si coniunctim intelligas, verum dicis. Si diſiunctim, falſum. Ita etiam & illud. Impoſſibile eſt non eſſe præſcitum omne quod fit, ideſt, non poteſt eſſe vtrunque ſimul, ſcilicet vt fiat, & non ſit præſcitum, hic ſenſus verus eſt. Si vero dicis Deum non potuiſſe non præſcire, omne quod fit, falſum eſt. Potuit enim facere vt non fieret, & ita non eſſe præſcitum.

B ¶ Ad tertium dicendum, quòd actus diuinæ cognitionis tranſit ſupra contingentia etiam ſi futurum, ſic nunc, ſicut tranſit viſus noſter ſupra ipſum dū eſt, & qa eſſe quod eſt, qñ eſt neceſſe eſt, quod tamen abſolute non eſt neceſſariũ, ideo dicitur, quòd in ſe conſideratum eſt cõtingens: ſed relatum ad Dei cognitionem eſt neceſſarium, quia ad ipſam non refertur, niſi ſecundum quod eſt i eſſe actuali & ideo ſimile eſt; ſicut ſi ego videam Sor. præſentialiter currere, quod quidem in ſe eſt contingens: ſed relatum ad viſum meum eſt neceſſarium. vnde bona eſt diſtinctio, ꝙ eſt neceſſarium neceſſitate conſequentiæ & non conſequentis, vel neceſſitate conditionata non abſoluta.

C ¶ Ad quartum dicendum, quòd ad hūc articulum multipliciter reſpondetur. Quidam enim dicunt, quòd hoc antecedens, ſcilicet hunc eſſe præſcitum a Deo nõ eſt neceſſarium. Et ſi obijciatur, quòd eſt dictum de præterito, ergo eſt neceſſarium: Reſpondent, quòd hoc habet inſtantiam in præteritis, quæ dicunt reſpectum ad futurum, vnde cum dicitur hoc fuiſſe futurum, quamuis ſit dictum de præterito: tamen quia dependet a futuro non eſt neceſſarium, quia quod fuit quandoque futurum, poteſt non eſſe futurum, quia futurus quis incedere non incedet, vt dicitur in ſecundo de generatione. Sed iſta inſtantia nulla eſt: Quia quãuis quod fuit futurum, poſsit non eſſe futurum, impeditis cauſis, quæ erant determinatæ ad effectum, vt in maiori parte, non tñ poteſt nõ fuiſſe futurum. Semper.n. verum erit dicere, hoc quandoque fuit futurum. Similiter non eſt ad propoſitum, quia cum dicitur præſcitum, non importatur tñ ordo ad futurum: ſed etiam actus quidã, qui ſignificatur vt præteritus. Et ideo alij dicunt ſicut vr̃ Magiſter dicere in litera, quòd hoc antecedens non eſt neceſſarium, quia præſcitus, quãuis ſm vocem cõſignificet tp̃s præteritum, tñ ſignificat actũ diuinum cui non accidit præterito: & ideo ſicut Deus poteſt non præſcire, ita poteſt non præſciſſe. Sed iſtud etiam nõ ſoluit, quia quãuis actus diuinus non habeat neceſſitatem coactionis, habet tñ neceſſitatem immobilitatis, loquẽdo de actibus intrinſecis, vt velle, intelligere, & huiuſmodi. vnde non eſt contingẽs non eſſe, ſi ponatur eſſe. Et quia conſequens non põt poni non eſſe, quin etiam antecedens ponatur non eſſe, conſequens non poterit poni non eſſe. Sed hoc certum eſt, ꝙ antecedens poteſt poni eſſe. Verum.n. eſt determinate Deum aliquid futurũ nunc ſcire, & ita ſequitur, ꝙ conſequens non poſſit poni non eſſe, etiam abſolute ſumptum, & multo minus, ꝙ poſſit contingere non eſſe. Et ideo alij dicunt, ꝙ iſtud antecedens eſt contingẽs, quia deſignantur ibi duo, ſ. actus diuinus qui immutabilis eſt, & ordo ad futurum, qui mutabilis eſt mutabilitate rei, & ideo totum iudicandum eſt contingens ꝓp alterum tñ. Iſtum.n. eſſe hoĩem album, cõtingens eſt, quãuis eſſe hoĩem ſit neceſſarium.

E Sed iſtud etiam non vr̃ dubitationem ſoluere. Cum.n. dr̃ Deum præſciuiſſe aliquid, ordo ille ad futurum deſignatur ibi, vt obiectum ſuper quod tranſit actus. Eſt.n. ſenſus, præſciuit, i. ſciuit hoc eſſe futurum. Qñ autem aliquod dictum ponitur, vt materia alicuius actus vt dictum: oportet, ꝙ materialiter ſumatur, & non ſm ꝙ ad ſignificationem rei refertur, vt cum dr̃: ſcio iſtum currere. ea aũt, quæ ſic ſumuntur, nullam drĩam contingentiæ, vel neceſſitatis in propoſitione faciunt, tum quia veritas, & neceſſitas propoſitionis ex principali verbo pendet, in quo intelligitur compoſitio, tum etiam, quia dictum hoc modo poſitum, non ſumitur vt verum & falſum, vel vt neceſſariũ vel contingens: ſed vt dictum quoddam tñ. vnde æqualis neceſſitas vel cõtingentia eſt harum duarum ꝓpoſitionum: dico Sor. currere,

Tex. 64.

rere, & dico Solem moueri. etiam poſito, quòd ipſum dicere ſit neceſſarium, & ita poſito etiam, quòd ordo ille importatus ad futurum ſit mutabilis, nihil impeditur de neceſſitate antecedentis. Vnde alij dicunt hoc antecedens eſſe neceſſarium: nec tamen conſequens eſt neceſſarium, quia illa maxima intelligitur tantum in illis conditionalibus, in quibus antecedens eſt cauſa proxima conſequentis. Sed hoc etiam, non plene ſoluit, quia regula illa non probatur a Philoſopho ratione cauſalitatis: ſed ex ratione conſequentiæ, ſecundum quam ea neceſſario ſequitur neceſſariũ, ſiue ſit cauſa, ſiue ſit effectus. Et ideo aliter dicendum eſt, quòd antecedens eſt neceſſarium d abſolute: Tum ex immobilitate actus: Tum etiam ex ordine ad ſcitum, quia iſta res non ponitur ſubiacere ſcientiæ diuinæ: niſi dum eſt in actu, ſecundum quod determinationẽ, & certitudinem habet. Ipſum enim neceſſe eſt eſſe dum eſt: & ideo ſimilis neceſsitas eſt inferenda in conſequente, vt ſcilicet accipiatur ipſum quod eſt Sor. currere, ſecundum quam eſt in actu, & ſic terminationem, & neceſſitatem habet. Vnde patet, quòd ſi ſumatur Sor. currere ſecundum hoc, quod ex antecedente ſequitur, neceſſitatem habet: non enim ſequitur ex antecedente, niſi ſecundum quod ſubſtat diuinæ ſcientiæ, cui ſubiicitur, prout conſideratur præſentialiter in ſuo eſſe actuali. vnde etiam ſic ſumendum eſt conſequens: quomodo patet, quòd conſequens neceſſarium eſt. neceſſe enim eſt Sor. currere, dum currit.

1.poſt tex. 17.

D.490.

F G H

¶ Ad quintum dicendum, quòd iſta. Omne ſcitum a Deo neceſſe eſt eſſe, eſt duplex, eo quòd poteſt eſſe de dicto vel de re, & ſi ſit de dicto, verum eſt, & ſi ſit de re, falſa eſt. Et ſimiliter concluſio duplex eſt. Et huius diſtinctionis ratio eſt, quia poteſt iſtud ſumi ſecundum conditionem, qua ſubiacet diuinæ ſcientiæ, & hoc eſt ſecundum quod habet eſſe determinatum in actu, & ſic neceſſitatem habet: vel poteſt illa res ſumi ſine aliqua conditione, & ſic non eſt neceſſaria, quia poteſt ſic conſiderari, vt eſt in cauſis ſuis antequam ſit in actu, & ibi non habet neceſſitatem, nec ibi eſt ſcita a Deo futura eſſe: non enim ſcit Deus effectum contingentem eſſe determinatum in cauſa ſua, quia eſſet falſa ſcientia, cum in cauſa ſua determinatum non ſit. I

¶ Ad textum dicendum, quòd quàmuis iſte reſpectus ad rem, ſit inſeparabilis, ſecundum quòd attingit eam: non tamen attingit eam. niſi prout eſt in eſſe actuali ſuo præſentialiter conſiderata. & ideo poteſt fieri diſtinctio ſecundum quòd res illa conſideratur, vt cadens ſub reſpectu illo, vel vt non cadens: Verbi gratia. curſus Sor. ſubiacet certitudini diuinæ ſcientiæ, prout eſt in actu, & hoc non habuit ſemper, quia quandoq; erat in potentia tantum, & ſm quod ſic tantum erat non erat ſubiicibilis certitudini diuinæ ſcientiæ. ſi.n. Deus vidiſſet ipſam cauſam vt Sor. & non vidiſſet immediate effectum in eſſe ſuo ſicut nos futura cognoſcimus: nunquam potuiſſet iſtud ſcire: & ideo patet, quòd diſtinctio illa, ſcilicet, quòd poſſit eſſe de re vel de dicto, bona eſt.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd Deus non tantum cognoſcit ea, quæ ſunt nobis præſentia: ſed quæ ſunt nobis præterita, & futura: ſupra quæ tamen omnia intuitus diuinus cadit, ſecundum quòd ſuis temporibus præſentia ſunt. vnde non ſequitur, quòd aliquam rem Deus quandoque ſciat, quam aliquando neſciuit. K

DISTIN. XXXIX.

A

Vtrum ſcientia Dei poſſit augeri, vel minui, vel aliquo modo mutari. vtrunque enim videtur poſſe probari.

PRæterea queri ſolet, vtrum ſciẽtia Dei poſſit augeri vel minui: vtrunque enim videtur poſſe probari. Quòd.n. diuina ſcientia poſsit augeri vel mutari, hoc modo probatur: quia poteſt Deus ſcire, quod nunquàm ſcit. Eſt enim aliquis qui non eſt lecturus hodie, & tamen poteſt eſſe, vt legat hodie: poteſt enim hodie legere. Nihil autem poteſt fieri, quod non poſsit a Deo ſciri. Poteſt ergo Deus ſcire hunc lecturum hodie. poteſt ergo aliquid ſcire quod non ſcit. ergo poteſt eius ſcientia augeri vel mutari. eadẽq; videtur poſſe minui. Eſt.n. aliquis hodie lecturus, quem

EXPOSITIO TEXTVS.

QVIA FVTVRVM eſt, ideo ſcitur a Deo. Hic denotatur cauſa conſequentiæ, & non eſſendi. {Illorum enim peccata, pſal. &c.} Quaſi dicat: ſi ſua præſcientia eos ad peccandum cogeret, non ipſi peccarent, quia coacti facerent. ſed ipſe Deus coactor,

DISTINCTIO XXXIX.

DIVISIO TEXTVS.

HIC OSTENDIT, cuius cauſa ſit diuina ſcientia. Et diuiditur in partes duas. In prima inquirit, vtrũ ſit immutabilis. In ſecunda, vtrum ſit vniuerſalis. ibi {Si vero quod pdictũ eſt &c.} prima in duas. In prima mouet quæſtionem, & obiicit contra veritatem. In ſecunda determinat. ibi {Ad quod dicimus &c.} Et diuiditur in duas. In prima determinat concedendo ea, quæ ponunt variationem ex parte ſciturum, & non ex parte ſciẽtiæ. In ſecunda determinat, quæ ex parte ſcientiæ variationem important. ibi {Hic opponitur a quibuſdam &c.} Et circa hoc duo facit. Primo negat ea, quæ ſimpliciter neganda ſunt. In ſecunda ponit opinionem quorundam, qui concedunt quaſdam locutiones, quę variationem ſcientię ſignificare videntur: retorquentes tamen ad varietatem ſcitorum. ibi {Item a quibuſdam dicitur &c.} {Si vero quod prædictum eſt.} Hic inquirit vtrum præſcientia vel prouidentia Dei, ſit vniuerſalis cauſa omnium. Et circa hoc tria facit. Primo, ponit obiectionem. Secundo, determinat eam. ibi {Ex tali itaque ſenſu &c.} Tertio, recapitulat. ibi {Simul itaque &c.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic eſt duplex quæſtio.

Prima. De inuariabilitate ſcientiæ diuinæ.
Secunda. De vniuerſalitate prouidentiæ eiuſdem.

Circa primum tria quæruntur.

Primo. Vtrum Deus poſſit non ſcire illud quod ſcit.
Secundo. Vtrum poſſit aliquid ſcire quod non ſcit, vel plura, quàm ſcit.
Tertio. Vtrum Deus ſciat infinita.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum Deus poſſit non ſcire illud, quod eſt ſcitum ab eo.*

CIRCA primum ſic proceditur. Videtur quòd Deus non poſſit non ſcire illud, quod ſcitum eſt ab eo: quia ſecundum Aug. Hiero. & Philoſophum in 6. Ethi. Deus non poteſt facere, vt id quod eſt præteritum non fuerit: ſed cum dicitur hoc eſt ſcitum a Deo ſignificatur vt præteritum. ergo non poteſt non eſſe ſcitum ab eo. Si dicas, ꝙ eſt præteritum dependens a futuro, hoc nihil eſt, vt prius dictum eſt, quia non importatur in participio tantum ordo ad futurum, vt in hoc participio futurum: ſed etiam actus quidam. 1.par.q.14. ar.15. ad 2. Aug. li.22. Cont. Fauſtũ 5. to.6. Hier. ad Euſtachium, de cuſtodia virgin. to.2.

K ¶ 2 Præt. Omne quod eſt neceſſe eſt eſſe dum eſt, vt dicit Philoſophus: ſed ſcire Dei non eſt, niſi vt ens actu cum menſuretur æternitate, in qua nihil præterit, vel ſuccedit. ergo videtur, quòd non poſſit non eſſe, & ita Deus non poſſit non ſcire illud quod ſcit. Diſt. 37. q. 1. art. 5. 1. periherme. cap. vltim.

¶ 3 Præt. Secundum Philoſophum in ſecundo de generatione, Omne æternum eſt neceſſarium: ſed quodlibet ſcire Dei eſt æternum. ergo eſt neceſſarium. ergo ab æquipolenti non poteſt non eſſe. 2. de gener. tex. 68.

¶ 4 Scire ipſius eſt ipſum eſſe eius: ſed ipſe non poteſt non eſſe. ergo non poteſt non ſcire quod ſcit.

SED CONTRA. Quicquid Deus ſcit operando operatur: ſed poteſt non operari quod operatur. ergo poteſt non ſcire illud quod ſcit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut attributa diuina differunt ſecũdum proprias rationes, & ſunt tñ vna res: ita etiã

actus

actus attributorum ſequuntur rationes eorum: & ideo alicui actui attribuitur quod alteri non conuenit. Dicimus enim Deum ſcire quod non vult, vel quod non facit. Eſt ergo hæc ratio voluntatis, vt libere actum ſuum producat: quod enim fit voluntate, non fit neceſſitate, vt dicit Auguſt. vnde poteſt velle, & non velle: ſed hoc intelligendum eſt, dum actus eſt in egrediendo a voluntate, quia poſtquàm tranſit, non ſubiacet facultati eius: non. n. poteſt non voluiſſe quod voluit. Similiter nō ſubiacet facultati eius, vt vtrunque ſimul producat. Nō enim poteſt ſimul velle, & nō velle, & hoc non tantum intelligendum eſt de actu ipſius voluntatis immediato, ſed de omnibus actibus imperatis a voluntate, ſicut cogitare, loqui, & huiuſmodi. Cum igitur actus diuinæ voluntatis ſemper ſit in actu, & nō pertranſiens in futurum, ſemper eſt quaſi in egrediendo a voluntate, & ideo manet libertas diuinæ voluntatis reſpectu ipſius. Vnde poteſt dici, quòd Deus poteſt nō velle hoc, non tamen poteſt, vt ſimul velit, & non velit, vel vt nunc velit, & poſtmodum non velit. accipiendo poſt & nunc, ex parte voluntatis, quæ mutabilis eſſe non poteſt. Et quia dictum eſt ſupra de actu diuinæ ſcientiæ, ſecundum quòd eſt cauſa operis eius, vt informans ipſum, quòd eſt imperatus a voluntate: ideo poteſt concedi, quòd Deus hoc modo poteſt non præſcire: non tamen poteſt eſſe, vt ſimul præſciat & non præſciat, vel quòd nunc præſciat, & poſtmodum non præſciat, loquendo de præſcientia ex parte ſcientiæ tantum: ita quòd non fiat vis de ratione futuri, quia quod modo eſt futurum, poſtea erit præſens, & tunc non eſſet præſcitum, ſed ſcitum eſt. Et ideo dicendum eſt ſecundum diſtinctionem Magiſtri, quòd ſi accipiatur coniunctim: Deus non poteſt non ſcire quod ſcitum eſt ab eo. Si autem accipiatur diuiſim, ſic eſt in poteſtate ſua ſcire & non ſcire, & hæc libertas demonſtratur cum dicitur, quòd Deus poteſt hoc non ſcire.

† c. 13. to. 3.

diſt. 8. q. 3. artic. 1.

D. 478. Et 925.

diſt. 38.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd actus ſcientiæ diuinæ, nunquàm tranſit in præteritum: ſed ſemper eſt in actu: & ideo ſemper manet in libertate voluntatis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd illa ſolutio nihil valet.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illud quod eſt, neceſſe eſt eſſe dum eſt: abſolute tamen loquendo, non neceſſe eſt eſſe, ita & Deo ſcire, neceſſe eſt dum ſcit: non tamen neceſſe eſt eum ſcire, niſi neceſſitate immobilitatis, quæ voluntatis libertatem non excludit, & hæc libertas ſignificatur cum dicitur, quòd Deus poteſt hoc non ſcire, vel non velle.

¶ Ad quartum dicendum, quòd omne æternum eſt neceſſarium, neceſſitate immobilitatis, quæ libertatem voluntatis non excludit, vt dictum eſt.

diſt. 8. q. 3. art. 2.

A ¶ Ad quintum dicendum, quòd licet eſſe, & ſcire ſint idem ſecundum rem: tamen ſcire ſequitur voluntatem, vt imperatum ab ipſa, eſſe autem non: & ideo eſſe ſuum, non ſubiacet libertati voluntatis, ſicut ſcire operatiuum creaturæ.

Deus ſcit lecturum. 2. At poteſt eſſe, vt non legat. ergo poteſt Deus non ſcire hunc lecturum, poteſt ergo non ſcire aliquid quod ſcit. ergo poteſt minui eius ſcientia vel mutari. Ad quod dicimus, quia Dei ſcientia omnino immutabilis eſt, nec augeri poteſt vel minui. B Nam vt ait Auguſ. in 15. lib. de trinita. Scientia Dei eſt ipſa ſapientia, & ſapientia eſt ipſa eſſentia ſiue ſubſtantia Dei, quia in illius naturæ ſimplicitate mirabili, non eſt aliud ſapere & aliud eſſe: ſed quod eſt ſapere, hoc eſt & eſſe. Ideoque nouit omnia verbum, quæ nouit pater: ſed et noſſe de patre eſt, ſicut eſſe. Noſſe enim & eſſe ibi vnum eſt. Et ideo patri ſicut C eſſe non eſt a filio: ita nec noſſe. Proinde tanquàm ſeipſum dicens, Pater genuit verbum ſibi coæquale per omnia. Non enim ſeipſum integre perfecteq; dixiſſet, ſi aliquid minus aut amplius eſſet in eius verbo, quàm in ſeipſo. Hoc eſt ergo omnino verbum quod pater, nō tamen eſt pater, quia iſte filius, ille pater. Sciunt ergo inuicem pater & filius: ſed ille gignendo: iſte naſcendo. Et omnia quæ D ſunt in eorum ſciētia, in eorum ſapientia, in eorum eſſentia, vnuſquiſque eorum ſimul videt, non particulatim aut ſingillatim, velut alternante conſpectu hinc illinc, & inde huc, & rurſum inde, vel inde: in aliud atque aliud, vt aliqua videre non poſsit, niſi nō videns alia, ſed omnia ſimul videt. quorum nullum eſt quod non ſemper videat & ſciat. Eius itaq; ſciētia inamiſsibilis, & inuariabilis eſt. B Noſtra vero ſcientia, & amiſsibilis & variabilis, & receptibilis eſt, quia nō hoc eſt nobis eſſe quod ſapere, vel ſcire. Propter hoc ſicut noſtra ſcientia, illi ſcientiæ Dei diſsimilis eſt, ſic & noſtrum verbum quod naſcitur de ſcientia noſtra, diſsimile eſt illi verbo quod natum eſt de patris ſcientia. Ex hac authoritate, clare oſtenditur ſcientiam Dei omnino inua- C riabilem eſſe, ſicut ipſa eſſentia Dei omnino inuariabilis eſt, & quòd pater, & filius, cum ſpiritu ſancto ſimul omnia ſciunt & vident. Sicut ergo non poteſt augeri vel minui diuina eſſentia, ita nec diuina ſcientia, & tamen conceditur poſſe ſcire quod non ſcit, & poſſe non ſcire quod ſcit, quia poſſet aliquid eſſe ſubiectum eius ſcientiæ quod nō eſt, & poſſet non eſſe ſubiectum aliquid quod eſt, ſine permutatione ipſius ſcientiæ. D

ARTIC. II.

b Vtrum Deus poſſit ſcire aliquid quod neſcit.

Ad ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd deus non poſſit ſcire aliquid quod neſcit. Nihil enim exiſtentium cognoſcit Deus, niſi per ideā: ſed non poteſt aliqua idea in ipſo eſſe, quæ non ſit: quia cum idea ſit forma rei in Deo exiſtens, non poteſt intelligi, quòd aliqua forma adueniat deo, ſine mutatione eius. ergo non poteſt ſcire ea quæ non ſunt.

† vbi ſupra cap. 13.

¶ 2 Præt. Scientia realiter refertur ad ſcibile, & dependet ad ipſum: ſed mutato eo quod ad aliquid dependet, etiam ipſum mutatur. ergo videtur, quòd ſi aliquid poſſet eſſe ſcitum a Deo, quod non eſt modo ſcitum ab eo, quòd ſcientia eius poſſit mutari.

¶ 3 Præt. Quantitas ſcientiæ, attenditur ſecundum quantitatem ſcibilium: ſicut quantitas virtutis ſecundum quantitatem obiectorum. ergo ad pluralitatem ſcibilium ſequitur augmentum ſcientiæ: ſed ſi poſſet ſcire aliquid quod non ſcit, poſſet plura ſcire quàm ſciat. ergo poſſet augeri eius ſcientia, quod eſt impoſſibile. ergo & primum.

¶ 4 Præt. Supra dictum eſt, quòd Deus non tantum ſcit ea quæ ſunt: ſed ea quæ non ſunt, ab his autem nihil poteſt aliud eſſe, cum nihil ſit medium inter ens & non ens. ergo non poteſt aliquid aliud ſcire ab illis, quę ſcit. E

diſt. 38. q. 1. art. 4.

Sed contra. Deus poteſt operari quod non operatur: ſed quicquid operatur, operatur per ſuam ſcientiam. ergo poteſt ſcire aliquid aliud ab his, quæ ſcit.

Respondeo, Dicendum, quòd Deus dicitur ſcire aliquid dupliciter, vel ſcientia viſionis; ſecundum quòd videt res, quæ ſunt, vel erunt, vel fuerunt, non ſolum in potentia cauſarum ſuarum, ſed etiam in eſſe proprio: vel ſcientia ſimplicis intelligentiæ, ſecundum quòd ſcit ea quę nullo tempore ſunt, eſſe in potentia cauſarum ſuarum. De hac igitur loquendo Deus non poteſt ſcire aliquid aliud ab his quæ ſcit, quia nihil poteſt eſſe aliud ab his quę ſunt, & quæ poſſunt eſſe. Loquendo autem de ſcientia viſionis, de qua hic Magiſter loquitur: ſic poteſt aliquid aliud videre ab his quæ videt, ſecundum quòd poteſt ei quod habet eſſe in potentia ſua tantum, dare

eſſe in propria natura: ſi tamen hoc in eſſe produceret ab ęter-
art. præced. no ab eo eſſet præſcitum: & ideo diſtinguendum eſt hoc etiam ſicut & ſupra. Si.n. intelligatur coniunctum, ſic Deus non poteſt ſcire quod non ſcit, quia iſta duo ſunt incompoſſibilia, quod Deus ſciat aliquid, quod ab æterno neſciuit. Si autem intelligatur diuiſim, ſic eſt verum, & deſignatur poteſtas libertatis. vt ſu-
art. antece. pra dictum eſt, & nõ mutabilitas ſcientię vel voluntatis.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod idea ſecũdum eſſentiam eſt vna, & non diſtinguitur niſi per reſpectum ad diuerſa. vnde ſi poneretur aliqua alia res, non fieret additio alicuius formæ, ſed reſpectus tantum. Vel dicendum melius, quod ſicut ipſum ſcire eſt ſubiectum libertati volũtatis: ita & idea ſecundum quòd ad ipſam terminatur actus diuinæ ſciẽtiæ: ſicut ſcientia artificis ad formam artificiati, quam excogitat: & ideo ſimilis eſt ratio de idea, & de actu ſciendi. Sicut.n. non poteſt poni, quòd actus ſciendi ſit in eo, & quòd non fuerit, ita non poteſt deſignari, quod idea ſit in eo, & non fuerit: tamen reſpectu vtriuſque poteſt deſignari libertas voluntatis.

b Oppoſitio, an Deus poſſit nouiter vel ex tempore ſcire uel præſcire aliquid.

HIC opponitur a quibuſdam ita. Si Deus poteſt aliquid ſcire vel præſcire, quod nunquàm ſciuit vel præſciuit. Poteſt ergo ex tempore aliquid ſcire vel præſcire. Ad quod dicimus. Poteſt quidem Deus ſcire vel præſcire omne quod poteſt facere, & poteſt facere quod nunquàm fiet. Poteſt ergo ſcire
G vel pręſcire quod nũquàm fiet, nec eſt nec fuit, nec illud ſcit vel ſciuit, neque præſcit vel pręſciuit, quia ſcientia eius non eſt niſi de his, quę ſunt, vel fuerunt, vel erunt, & præſcientia
H non eſt niſi de futuris. Et licet poſſit ſcire vel præſcire, quod nunquàm eſt, vel erit: non tamen poteſt aliquid ſcire, vel pręſcire ex tempore. Poteſt vtique ſcire vel præſcire, quod nunquàm eſt, nec erit: nec illud ſcitum vel pręſcitum eſt ab æterno. Nec tamen poteſt incipere ſcire vel præſcire illud: ſed ita poteſt modo ſcire vel præſcire, ſicut poteſt ſciſſe vel præſciſſe ab ęterno. Si.n. dicas eum modo poſſe ſcire vel præſcire, quod ab æterno non ſciuit vel præſciuit, ideſt, ita quod ab ęterno non ſciuerit vel pręſciuerit, quaſi vtrunque ſimul eſſe poſſit, falſum eſt. Si vero dicas eum poſſe modo ſcire vel præſcire, quod ab æterno non ſciuit vel præſciuit, ideſt, habere potentiam ſciendi vel præſciendi ab æterno, & modo aliquid: nec tamen illud præſcitum eſt vel futurum, verum eſt. Non poteſt ergo nouiter vel ex tempore ſcire vel pręſcire aliquid, ſicut non poteſt nouiter vel ex tempore velle aliquid, & tamen poteſt velle, quod nunquàm voluit.

D. 451. ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſcientia noſtra [d] dependet a ſcibili: ſed ſcibila dependet a ſcientia Dei. vnde ſicut ſcientia noſtra variatur ſcibili immobili permanente: ita ſcibile mutatur ſcientia Dei non mutata.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis aliquo modo concedatur, quòd Deus poteſt ſcire aliquid aliud ab his quę ſcit: nõ tamen videtur poſſe concedi, quòd poſſit ſcire plura quàm ſcit,
I quia cum dicitur plura, deſignatur comparatio ad aliquid præexiſtens, cum quo hoc non erat, & hoc non poteſt eſſe, vt iſta duo ſint ſimul vera, prius neſciuit, & modo ſcit, nec hoc ipſe poteſt, & ita patet, quòd cum dicitur poteſt plura ſcire, aliquo modo pertinet ad ſenſum compoſitum. Vnde Magiſter non non ſimpliciter concedit: ſed opinionem narrat, & ſimiliter non debet concedi, quòd ſcientiæ eius aliquid addatur, nec aliquid huiuſmodi, quod facit intellectum ſenſus compoſiti. Si tamen concedaretur: non tamen ſequeretur ſcientiam poſſe augeri, quia ipſe per vnum & idem, ſcit multa & pauca, quod eſt primum, & per ſe obiectum ſcientiæ eius, ſcilicet eſſentiam ſuam, quæ eſt ſimilitudo eius.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ea quæ non ſunt, Deus non ſcit ſcientia viſionis, & de hac tantum hic loquimur.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrum Deus ſciat infinita.

.par.q.14. art.12. ps. 46. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Deus ſciat infinita. Scientia enim numeratur ſecundum ſcita. Sed in pſal. dicitur, quòd ſapientię eius non eſt numerus. ergo ſcita eius ſunt infinita.

¶ 2 Præt. Deus non alio modo ſcit quaſdam ſpecies numerorum quàm alias: ſed quaſdam ſcit actu & determinata ſcientia quaſcunque aliquis homo ſcit: cum igitur ſpecies numerorum ſint infinitæ, videtur, quòd ipſe ſciat infinita determinata.

diſt.36.q.1. art.1. ¶ 3 Præt. Particularia ſunt infinita: ſed Deus ſcit particularia vt ſupra dictum eſt. ergo ſcit infinita.

F ¶ 4 Præt. Potentia ſua dicitur infinita, & dicitur infinitorum ſimpliciter: ſed nihil poteſt facere niſi per ſcientiam. ergo videtur, quòd ſcientia eius ſit infinitorum ſimpliciter.

¶ 5 Sed contra. Quicquid ſcitur perfecte ſcientia cõprehenditur: ſed quicquid comprehenditur intellectus comprehenſione finitur, vt dicit Aug. in lib. de videndo Deum, & Philoſophus in 2. Meta. cum igitur infinitum non poſſit finiri, videtur quòd a nullo intellectu, poſſit perfecte ſciri. Si dicimus, quòd quamuis ſit infinitum in ſe: tamen comparatum ad intellectum diuinum, infinitum, finitum eſt. 2.de ciuit. dei cap.18. tom.5 & 12 epiſ.112. de uidedo deo cap.2. to.2. Tex.19.

¶ 6 Contra. Quod dicitur de aliquo diuerſimode reſpectu diuerſorum eſt in genere relationis. ex hoc enim probat Philoſophus magnum, & paruum relatiua eſſe. ergo quicquid prædicatur de aliquo abſolute, cuicũque comparetur, cõuaniet ſibi: ſed eſſe infinitum eſt prædicatum abſolutum. ergo quod en ſe eſt infinitum, reſpectu nullius poteſt dici finitum. In prædicam. cap. de qualit.

¶ 7 Præt. Infinitum finito infinitum eſt: quia non poteſt pertranſiri ab eo: ſed ſicut infinitum non pertranſitur a finito: ita non tranſiens ab infinito, vt probatur in 6. phyſic. ergo infinitum, neque reſpectu finiti, neque reſpectu infiniti finitum eſt. tex.19.

¶ 8 Præt. Quicquid ſcitur in actu, actu eſt in ſciente: ſed infinita non poſſunt eſſe in actu. ergo infinita ſciri non poſſunt.

RESPONDEO, Dicendum, quòd infinitum poteſt accipi dupliciter, vel inten ſiue ad modum quantitatis continuum, & ſic Deus non ſcit infinitum in actu, quia quantitas infinita continua, neque eſt, neque eſſe poteſt: niſi dicatur ſcire infinitum
I inquantum ſeipſum ſcit, qui infinitus eſt. Alio modo poteſt ſumi infinitum ſecundum quantitatem diſcretam. et ſic dicendum eſt, quòd ſcientia ſimplicis intelligentiæ Deus ſcit infinita, quæ ſunt in potentia ipſius: non tantum ſecundum indiuidua: ſed etiam ſecundum ſpecies. poſſet enim infinitas alias ſpecies procreare, & ſcit ſe poſſe illas. Loquendo autem de ſcientia viſionis, ſecundum quòd videt res non tantum in ſeipſo, ſed etiam vnumquodque in proprio eſſe: ſic ſcientia ſua non eſt infinitorum. Hoc autem non eſt ex defectu ſcientiæ eius: ſed ex defectu rerum, quæ non ſunt infinitæ ſecundum omne tempus numeratæ. Vnde ſi poneretur mundus ſemper fuiſſe, & nunquam deficere, ſicut philoſophi poſuerunt, ſcientia ſua eſſet infinitorum, etiam videndo ſingula in proprio eſſe, quod ſcientiæ noſtræ non poteſt conuenire, quia non poteſt ſingula proprie cognoſcere, niſi per diuerſas formas ab eis acceptas. vnde
K oportet, quòd vnum poſt aliud intelligat, vt ex prædictis patet: & ita ſi intelligeret infinita, ſequeretur, quòd infinita numeraret, quod eſt impoſſibile. Sed tamen intellectus noſter poteſt quodammodo intelligere infinita, inquantum intelligit formam vniuerſalem, quæ eſt in potentia ad infinita ſingularia. vnde etiam a philoſophis probatur intellectus immaterialis eſſe, quia quodammodo eſt virtutis infinitæ, quod nullo modo virtuti in materia exiſtenti conuenire poteſt. Intellectus autem diuinus, vno quod eſt eſſentia ſua, omnia quæ ſunt, vel poſſunt eſſe intelligit: non tantum vniuerſali cognitione: ſed etiam propria & determinata, vt ex prædictis patet. vnde non oportet, quòd cognoſcat res diuerſas aliquo tranſitu: ſed vno intuitu omnia videt: & propter hoc non prohibetur eſſe infinitorum. Vt patet. 8. phy. tex.13. diſt.35.q.1. art.1. de hoc Ar. 3. de ani. Tex.19. diſt.35.q.1. arti.3.

¶ Ad

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſcientiæ Dei dicitur non eſſe numerus propter infinitam virtutem eius in comprehendendo, & non propter infinitatem ſcitorum ſcientia viſionis determinata, per quã res in propria natura cognoſcunt. A

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd aliquas ſpecies numerorum, ſcit Deus etiã ſcientia viſionis: ſed non omnes, quia poſito initio, & fine mundi, eſt aliqua ſpecies numeri, quam res in ſucceſſione temporum exiſtentes, non prætergrediuntur: omnes tamen ſcit ſcientia ſimplicis intelligentię.

¶ Ad tertium dicendum, quòd numerus particularium non eſt infinitus ſimpliciter, niſi ſuppoſita æternitate mundi, quod eſt contra fidem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd potentia reſpicit, ſicut obiectum ens poſſibile, cuius ratio non dependet ab eſſe in actu. vnde ſi nunquàm ponantur infinita reduci in actu ſucceſſione temporis, dicitur tamen potentia ſimpliciter infinitorum. Scientię autem obiectum eſt verum, quod cum ente conuertitur: vnde non poteſt dici ſcientia ſimpliciter eorum, quæ non habent eſſe in actu ſecundum aliquod tempus, ſed ſecundum quid tantum, ſicut etiam ſecundum quid eſſe dicuntur in potentia cauſæ.

C ¶ Ad quintum dicendum, quòd intellectus diſcurrens per rem, non poteſt comprehendere rem infinitam, quia finiret eam numerando partes eius: ſed ſcientia Dei ſine diſcurſu vniformiter eſt vnius & multorum finiturum, & infinitorum.

¶ Sextum concedimus.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd intellectus diuinus non intelligit res pertranſeundo, vnde obiectio non procedit.

¶ Ad octauum dicendum, quòd omnia quæ Deus ſcit, ſunt in ipſo vnum, & non diſtinguuntur niſi per diuerſos reſpectus, non eſt autem inconueniens relationes, quę ſequuntur operationem intellectus eſſe infinitas, vt dicit Auic. Trac. 3. Meta. c. 10.

Vtrum Deus poſſit ſcire plura quam ſcit.

Item a quibuſdam dicitur, Deus poſſe plura ſcire, quàm ſciat: quia poteſt ſcire omnia, quæ ſcit, & poteſt aliqua facere, quę nunquàm erunt, & illa poteſt ſcire: non enim aliqua incognita facere poteſt. Si vero omnia eſſent, quæ modo ſunt, & alia quędam faceret quæ non ſunt nec erunt, & illa omnia ſciret, pro certo plura ſciret, quàm modo ſciat: nec tamen eius ſcientia augeri poteſt, quia hoc totum fieri poſſet ſine mutabilitate ſcientię. Conſtat ergo, Dei ſcientiam B omnino eſſe immutabilem, nec augeri poſſe vel minui: ſed ei ſubiecta.

Quòd videtur aduerſum illi ſententiæ, qua ſupra dictum eſt, deum ſemper, & ſimul ſcire omnia.

B

Si vero quod prædictum eſt, ſcilicet, quòd deus omnia ſemper videt & ſimul, videtur obniare quod ait Hierony. in expoſitione Abachuc. Abſurdum eſt inquit, ad hoc deducere Dei maieſtatem, vt ſciat per momenta ſingula, quot culices naſcantur, quotve moriantur, quota pulicum, & muſcarum ſit multitudo, quotve piſces na-

QVÆSTIO SECVNDA.

B

Deinde quæritur de diuina prouidentia.

Et circa hoc duo quæruntur.

Primo. Quid ſit.
Secundo. Vtrum ſit omnium.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum prouidentia pertineat ad ſcientiam.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd prouidentia pertineat ad ſcientiam. Sicut enim dicit Boetius in 5. de conſolatione prouidentia Dei dicitur, quia porro videt quaſi a ſpeculo æternitatis: ſed videre pertinet ad ſcientiam. ergo videtur, quòd & prouidentia.

¶ 2 Item Videtur, quòd ad omnipotentiam. Dicitur enim Sapien. 14. Tu autem pater gubernas omnia prouidentia: ſed gubernatio pertinet ad potentiam, vt habetur ad Hebr. 1. portanſque omnia &c. videtur ergo quòd & prouidentia.

2. fid. orth. cap. 19. ¶ 3 Item. Videtur quòd ad volontatem. Sicut enim dicit Dam. prouidentia eſt diuina voluntas, ſecundum quam omnia in finem conuenientem deductionem accipiunt, & ita videtur expreſſe, quòd ad voluntatem pertineat.

A ¶ 4 Item. Videtur, quòd ſit idem, quòd diſpoſitio. ſicut enim dicit Boet. prouidentia eſt ratio, in ſummo omnium principe conſtituta, per quam cuncta diſponit: ſed diſponere eſt diſpoſitionis. ergo videtur, quòd diſpoſitio diuina, & prouidentia idem ſint. De conſolat. proſa 6. lib. 4. de cõſol. proſa 6.

¶ 5 Item. Videtur, quòd ſit idem quod fatum. comparatio enim alicuius ad diuerſa non diuerſificat eius eſſentiam: ſed fatum & prouidentia non differunt, niſi ſecundum comparationem ad diuerſa: ſicut enim dicit Boe. modus quo res geruntur cum ad diuinam cognitionem refertur, prouidentia dicitur, cum vero ad res ipſas quæ geruntur, fatum vocatur. ergo videtur, quòd prouidentia & fatum non differant, per eſſentiam. † diſt. 38. c. 1. tu. 6.

RESPONDEO, Dicẽdum, quòd iſta tria diſpoſitio, ſcientia, & prouidentia, ſe habent per additionem vnius ad alterum. Cum enim Deus de rebus creatis ſcientiam quaſi practicam habeat, ad modum ſcientiæ artificis eius, ſcientia conſideranda eſt. Sciendum eſt ergo, quòd artifex præconcipiendo artificiatum ſuum conſiderat finem primo, & deinde conſiderat ordinem rei, quam facere intendit ad finem illum, & ordinem etiam partium adinuicem: ſicut quòd fundamentum ſit ſub pariete, & paries ſub tecto, & C iſte ordo partium adinuicem ordinatur vlterius ad finem domus. Tertio oportet, quòd conſideret ea, quibus promoueatur ad conſecutionem finis, & vt tollantur ea, quæ poſſunt impedire finem. vnde excogitat ſuſtentamenta domus per aliquas appenditias, & feneſtras & huiuſmodi, quibus domus ſit apta ad habitationem. Iſta ergo excogitatio nominatur nomine ſcientiæ ratione ſolius cognitionis, & non ratione alicuius operationis. Vnde eſt & finis, & eorum quæ ſunt ad finem. Sed ratione ordinis excogitati in re operanda, vocatur nomine diſpoſitionis, quia diſpoſitio ordinem quendam ſignificat: vnde diſpoſitio dicitur generationis ordinatio. Sed ratione eorum quę promouent in finem dicitur prouidentia. prouidus enim dicitur, qui bene conjectat de conferentibus in finem, & de his quæ impedire poſſunt. Vnde etiam, D & in Deo ſcientia dicitur ſecundum quòd habet cognitionem & ſuiipſius, & eorum quæ facit. Sed diſpoſitio dicitur ratione duplicis ordinis, quem ponit in rebus, ſcilicet, rei ad rem, ſecundum quòd iuuant ſeinuicem ad conſequendum finem vltimum: & iterum totius vniuerſi ad ipſum Deum: ſicut etiam Philoſophus ponit in 12. Metaph. vbi etiam ponit exemplum de ordine partium exercitus adinuicem, & ad bonum ducis. Tex. 52. Prouidentia autem dicitur, ſecundum quòd rebus ita ordinatis attribuit ea, quæ ordinem conſeruent, & propellit omnium inordinationem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd prouidentia, & diſpoſitio, diuerſimode conſiderata pertinent ad ſcientiam, voluntatem, & potentiam, quod ſic patet ex ſimili inducto. poteſt enim aliquis artifex cognitionem habere de artificiatis ſpeculatiue tantum, ſine hoc quòd operari intendat, & ſic prouidentia, & diſpoſitio eius, pertinet tantum ad ſcientiam. Secundum B autem quòd vlterius ordinat in opus eum propoſito exequendi, pertinet ad ſcientiam & voluntatem. Secundum autem quòd exequitur in opere, ſic pertinet ad ſcientiam voluntatem, & potẽtiam per quam operatur. Ita etiam & in Deo eſt. Patet etiam, quòd primis duobus modis accepta ſunt æterna: ſed tertio modo ſunt ex tempore. Et ipſa executio prouidentiæ, gubernatio dicitur.

¶ Vnde patet ſolutio ad ſecundum & tertium, & ſimiliter ad quartum, quia prouidentia includit diſpoſitionem & addit, & propter hoc etiam per prouidentiam diſponere dicitur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd prouidentia & fatum differunt per eſſentiam: ſicut enim forma domus eſt aliud

per eſſentiam, ſecundum quod eſt in mente artificis, vbi nomen artis habet, & ſecundum quòd eſt in lapidibus, & lignis, vbi artificium dicitur. ita etiam ratio gubernationis rerum, aliud eſt: habet in mente diuina, vbi prouidentia dicitur, & aliud in cauſis ſecundis, quarum officio gubernatio diuina expletur, ex quibus fatum dicitur a Forfaris, vel quia eſt quoddam effatum diuinæ ordinationis, ſicut verbum vocale ē, quoddam effatum interioris conceptus, vel ex eo, quòd ex harum conſideratione cauſarum fari ſolebant antiquitus de rebus futuris, ſicut ex conſideratione motus cęli præcipue.

tent in aquis & ſimilia. Non ſimus tam fatui adulatores dei, vt dum . *a*. prouidentiam eius, etiam ad ima retrudimus, in nos ipſos iniurioſi ſimus, eandem irrationabilium & rationabilium prouidentiam eſſe dicentes. *b*. Hic videtur dicere Hieronymus, quòd Deus illorum minimorum ſcientiam ſiue prouidentiam non habeat, quod ſi hoc eſt, tunc non omnia ſimul ſcit, & ſemper. Ex tali itaque ſenſu illud dictum eſſe nouerimus, vt Deum, illa alternatim, vel particulatim ſcire neget, nec per diuerſa temporum momenta, ſic illa cognouit, ſicut per varia momenta illorum quædam deficiunt, quędam incipiunt. Neque illis alijſque irrationabilibus, ita prouidet, quemadmodum rationabilibus. Nunquid enim, vt ait Apoſtolus, cura eſt Deo de bobus? & ſicut non eſt cura deo de bobus, ita nec de alijs irrationabilibus. Dicit tamen ſcriptura, quia ipſi eſt cura de omnibus. Prouidentiam ergo, & curam vniuerſaliter de cunctis, quæ condidit habet, vt habeat vnumquodque quod ſibi debetur, & conuenit. Sed ſpecialem prouidentiam, atque curam habet de rationabilibus. quibus præcepta tradidit: eiſque recte viuendi legem præſcripſit, ac præmia promiſit. Hanc prouidentiam, & curam de irrationabilibus non habet. Ideo dicit Apoſtolus, quia non eſt cura deo de bobus. prouidet tamen G omnibus & curat, ideſt gubernat omnia, qui omnibus ſolem ſuum facit oriri, & pluuiam dat. Scit itaque Deus, quanta ſit multitudo pulicum, culicum, & muſcarum, & piſcium, & quot naſcantur, quotve moriantur: ſed non ſcit hoc per momenta ſingula: immo ſimul, & ſemel omnia. Neque ita ſcit, vt eandem habeat prouidentiam irrationabilium & rationabilium, ideſt, vt eodem penitus modo prouideat H irrationabilibus, & rationabilibus. Rationabilibus enim, & pręcepta dedit, & angelos ad cuſtodiam delegauit.

ARTIC. II.

b Vtrum prouidentia ſit omnium.

1.par.q.22. art.2. Ex veri.q.5. art.4. AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd nõ omnium ſit prouidentia. Ad prouidentiam enim pertinet remotio eorum, quæ impediũt a fine: ſed malum dicitur per deordinationẽ a fine.

† 1. Cor.9. cũ igitur multa mala ſint in vniuerſo, videtur quòd non omnia prouidentię diuinæ ſubiaceant.

¶ 2 Præt. Nihil quod caſu fit, eſt prouiſũ, quia caſus dicitur inopinatus rei euentus, & ſecundum Philo-

Tex.62. ſophum in 3.Phyſi. eſt in his, quæ aguntur propter aliquid, cum aliud contingat præter quod intendebatur: ſed multa fiunt caſu in mundo, vt probat

Tex. 6. Philoſophus in 6.Metaph. aliàs omnia ex neceſſitate contingerent, niſi cauſæ aliquæ deficerent, vt in minori parte, quod caſum inducit. ergo non omnia ſunt prouiſa a Deo.

¶ 3 Præt. Omne quod eſt prouiſum eſt ordinatum in vnum: ſed liber. arbitrium non eſt ordinatum in vnum, ſed ſe habet ad vtrumlibet. ergo ea quæ ſunt a libero arbitrio prouidentiæ diuinæ non ſubiacent.

¶ 4 Præt. Oẽ quod eſt prouiſum conſequitur finem, vt in pluribus, niſi ſit prouidentia errans: ſed malum inuenitur, vt in pluribus, quod eſt ſecundum exitum a fine. ergo vniuerſum prouidentia non regitur.

¶ 5 Præt. Prouidentiæ proprium eſt ordinare: ſed multa inordinate contingunt in vniuerſo, tam in rebus naturalibus, ſicut quòd eſtates ſunt pluuioſæ, & hyemes ſiccæ, quàm etiam in hominibus, vt quòd iuſti ab impijs puniuntur, qui proſperitatibus affluunt, & multa huiuſmodi. ergo videtur, quòd vniuerſum prouidentia non regatur.

¶ 6 Præt. Abac.1. dicitur. Nunquid facies homines, & piſces maris? & hoc dicit admirando ea, quæ videntur inordinate in hominibus contingere. ergo videtur, quòd ad bruta non ſe extendat Dei prouidentia.

SED CONTRA eſt, quod habetur Sap.12. quòd eſt ei cura de omnibus: ſed nomine curæ vel ſollicitudinis prouidentia ſignatur. ergo prouidentia eius ad omnia ſe extendit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd hæc quæſtio fere ab omnibus ſapientibus ventilata eſt: & ideo oportet diuerſorum poſitiones videre, vt erroribus euitatis, viam veritatis teneamus.

De Democrito intell. videre licet. 1.Meta. Tex.15. Sciendum eſt ergo primo, quòd quidam poſuerunt nullius rei eſſe prouidentiam: ſed omnia caſu contingere, & iſta fuit poſitio Democriti, & quaſi omnium antiquorum naturalium, qui negauerunt cauſam agentem, & poſuerunt tantum cauſam

F materialem: ſed hæc poſitio ſatis efficaciter in philoſophia improbata eſt. Alij poſuerunt prouidentiam eſſe, quarundam rerum, & non omnium. Et hi diuiduntur in duas vias. Quædam enim poſitio eſt, quòd prouidentia Dei non ſe extendit, niſi ad ſpecies, & non ad indiuidua, niſi quæ neceſſaria ſunt: eo quòd ponebant illud, quod exit curſum ſuum, prouidẽtiæ legibus nõ ſubiacere: & ideo ea, quæ frequenter deficiũt a curſu ordinato, non ſunt prouiſa, ſicut particularia corruptibilia, & generabilia, & iſta opinio imponitur Ariſtotel. quamuis ex verbis ſuis expreſſe haberi non poſſit: ſed Comment. ſuus expreſſe ponit eam in vndecimo Metaphyſi. Tex.c.52. Dicit enim, quòd non eſt fas diuinæ bonitati habere ſollicitudinem de ſingularibus, niſi ſecundum quod habent communicationem in natura communi: ſicut quòd aranea ſciat facere telam & huiuſmodi. Sed hæc opinio expreſſe tollit iudicium Dei, de operibus hominum. Et ideo alia poſitio fuit, quòd Deus prouidentiam habet de omnibus, quæ dicta ſunt, & vlterius de indiuiduis hominum: non tantum, ſecundum quod cõmunicant in ſpecie: ſed etiam ſecundum particulares actus eorum, & hanc ponit Rabby moyſes, & lib.3.ca.18. prope finẽ. rationem aſſignat ex eo, quòd in homine etiam particulari inuenitur natura intellectualis, per quam comprehendit intellectu ſuo formam ſpeciei, inquantum eſt ſpecies: quia intelle-

I ctus attribuit intentionem vniuerſalitatis naturæ apprehenſæ, quam non habet in rebus extra animam: & ideo indiuiduum hominis etiam non deſeritur a prouidentia, quæ eſt ſpecierum, & præcipue, quia communicat cum ſubſtantijs perpetuis, quarum etiam eſt per ſe prouidentia, & ſecũdum indiuidua, & hoc quantum ad nobiliorem partem eius, quæ eſt intellectus. Sed quia diuina cognitio æqualiter eſt ſingularium & vniuerſaliũ, vt ſupra habitum eſt, & eius, qui ſumme bonus eſt, eſt ordinare omnia ad finem, ſecundum quod nata ſunt: non videtur conueniens non omnium etiam ſingularium prouidentiam eſſe. diſt.35.q.2. artic.3. Et præterea, hoc eſt expreſſe contra ſentẽtiam domini, Mat.10. dicentis, quòd vnus ex paſſeribus, non cadit in terram ſine patre cæleſti, ideſt, ſine prouidentia eius. Aliorum poſitio eſt, quòd Deus omnium prouidentiam habeat. Sed horum quidam dicunt omnium prouidentiam æqualiter eſſe, & hos neceſſe eſt incidere in tres errores. Quidam enim æſtimãtes ſimul

K eſſe prouidentiam bonorum & malorum, cum hæc duo non poſſint eſſe intenta ab vno agente: coacti ſunt ponere duos deos quorum vnus prouidet bona, alius mala ſecundum hæreſim Manichæorum. Et hæc poſitio ſufficienter a ſanctis, & philoſophis improbata eſt, quia malum non habet cauſam efficientem, nec poteſt eſſe intentum. Alij æſtimantes, quòd ſimiliter ſit prouidentia contingentium, & neceſſariorum, coacti ſunt liberum arbitrium, & contingentiam negare, aſſerentes cuncta quæ prouidentiæ ſubiacent, ex neceſſitate euenire, quod ad ſenſum patet eſſe falſum. Alij æſtimantes ſimiliter eſſe prouidentiam rationabilium, & irrationabilium, coacti ſunt ponere, quòd nihil mali, etiam brutis contingit, quod non ſit in pœnam eis prouiſum, vel in occaſionem

A nem maioris præmii. vnde ponunt quòd peccatum eſt occidere brutum, ſicut & hominem, quod quidam hæretici noſtri temporis ſentire videntur. Sed quia hæc omnia a fide aliena ſunt, ideo ſimpliciter dicendum eſt, ꝙ omnia prouidentiæ ſubiacent, ſed non eodem modo, & qualiter hoc ſit videndum eſt.

Breuis ſumma prædictorum cum additione quorundam.

Sicut itaque & immutabiliter ſcit Deus omnia quæ fuerunt, & ſunt, & erunt, tam bona quàm mala, præſcit quoque omnia futura tam bona quàm mala. Prædeſtinatio vero de bonis ſalutaribus eſt, & de hominibus ſaluandis. vt. n. ait, Augu. in lib. de prędeſtinatione ſanctorũ. Prędeſtinatio eſt gratiæ prępatatio, quę ſine prędcientia eſſe nõ põt: Põt autem ſine prædeſtinatione eſſe pręſcientia. Prædeſtinatione quippe, Deus ea præſciuit quę fuerat ipſe facturus, ſed præſciuit ea deus, etiam quæ non eſt ipſe facturus. i. omnia mala. Prędeſtinauit eos quos elegit, reliquos vero reprobauit, ideſt ad mortem æternam pręſciuit peccaturos.

Dictum eſt. n. quòd prouidentia diſpoſitionẽ ſupponit quæ ordinem in rebus determinat in diuerſarum naturarum gradu ſaluatũ. cum igitur prouidẽtiæ non ſit deſtruere ordinem rerum, expletur effectus prouidentiæ in rebus ſecundum conuenientiam rei prout nata eſt cõſequi finem. Sicut enim dicit Dio. 4. c. de diui. no. non eſt prouidẽtiæ naturalis rei deſtruere, ſed ſaluare & ideo quaſdã res ſic inſtituit ut ſecundum ſuam conditionem conſequantur finem per principium quod eſt natura, in aliquibus ſuper hoc principiũ addidit aliud, quod eſt voluntas. In his autem qui conſequuntur finem per principium quod eſt natura inuenitur quidam gradus, eo quòd quarundam rerum natura impediri non poteſt a conſecutione effectus ſui, & iſte eſt gradus altior ſicut eſt i corporibus cæleſtib*. vnde in his nihil contingit non intentum a Deo ex defectu ipſorum, & propter hoc Aui. dicit quòd ſupra orbem lunæ non eſt malum. (Trac. 8. Metap. c. 6.) C Alius autem gradus naturæ eſt quæ impediri poteſt & deficere, ſicut natura generabilium & corruptibilium, & quàmuis iſta natura ſit inferior in bonitate: tamen etiam bona eſt, & melius eſt quòd utraque ſit ſimul, quàm ꝙ altera tantum. Si autem Deus contuliſſet huic naturæ ꝙ nunquam deficeret iam non eſſet hæc natura ſed alia, & ſic non eſſet vtraque natura in quo vniuerſi perfectioni derogaretur. Vnde hanc naturã condidit præſciens defectum contingentem, qui eſt malum naturæ: ſed non eſt intendens. Sed ita prouidit vt ſi malum cõtingeret ex defectu alicuius naturæ, quòd ordinaretur in bonum, ſicut videmus ꝙ corruptio vnius eſt generatio alterius. & iſte modus prouidentiæ extendit ſe etiam vſq; ad bruta animalia, quæ potius aguntur inſtinctu naturæ quam electione voluntatis. Et ideo malum quod accidit in eis recompenſatur per bonum naturæ, non per bonum præmii, ſicut ꝙ mors muſcę eſt victus araneę. D Sed in nobilioribus creaturis inuenitur aliud principium præter naturam quod eſt voluntas, quod quanto vicinius eſt Deo, tanto a neceſſitate naturalium cauſarum magis eſt liberum, vt dicit Boe. (5. de conſo. proſa. 2.) & ideo ex conditione ſua ſequitur quod rectum ordinem tenere poſſit tendendo in finem, & etiam deficere, ſi aut ineuitabiliter in finem tenderet per diuinam prouidentiam tolleretur ſibi conditio ſuæ naturæ, vt dicit Diony. (ca. 4. de di. no.) & ideo taliter a Deo inſtituta eſt vt etiam deficere poſſet, ita tamen, quòd in poteſtate eius eſſet deficere vel nõ deficere, quod non erat in defectu naturalis principii. Et iſtos defectus voluntatum contingentes præter intentionem prouidẽtiæ præſciuit Deus: & ordinauit eos in bonum, non tantum naturæ, ſed etiam ſingularis gratię: ſicut in bonum iuſtitiæ, quod oſtenditur dum culpa per pęnam ordinatur, & in bonum voluntatis aliorum, qui per eorum nequitiam vel corriguntur de peccatis vel meritis & gloria creſcunt, & in multa alia quæ humana ratio non ſufficit explicare. E Vnde patet, ꝙ bonum & malum ſubiacent diuinę prouidentiæ, ſed malum tanquam prędcitũ & ordinatum: ſed non vt[d] intentum a Deo, bonũ vero quaſi intentum: Sed neceſſarium ita, ꝙ deficere non poſſit, & contingens ita ꝙ deficere poſſit, & voluntarium ita ꝙ pęnam vel præmium habeat, aut in præmium vel in pęnam alicuius ordinetur. (D. 784. Et 838.) Naturale autem ita quòd conſequatur finem naturalem ſi bonum eſt: & cedat in bonum alterius naturæ ſi malum eſt.

¶ Ad primum ergo dicendum eſt, ꝙ prouidentiæ eſt dirigere vnumquodque in finem & ſubtrahere impedimenta: ſaluata tamen natura in finem directa, ex cuius conditione mala contingunt, & non ex diuina intentione quę ipſa mala in bonum ordinat.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd effectus conſequitur conditionem cauſæ[d] ſuæ proximę, & ideo quamuis ſit aliquid a Deo prouiſum dicitur tamen caſu fieri ſi accidat, præter intentionem naturæ operantis. Vel fortuna, ſi accidit prę ter intentionem agentis a propoſito. (D 324.)

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ liberum ar. per ſe ordinatum eſt A ad vnum[t], ſcilicet ad bonum ita ꝙ ab eo deficere poſſit, & ꝙ in ipſo ſit. Si enim ineuitabiliter in vnum tenderet, tolleretur ratio voluntatis in tali natura.

¶ Ad quartum dicendũ, ꝙ malum põt accipi, vel in rebus[d] naturalib*, vel i volũtariis. (D. 839.) Et ſi accipiat in naturalibus cõſtat ꝙ malum eſt vt in paucioribus, tum ſecundum ſuppoſita, quia malum naturæ non cõtingit niſi in ſphæra generabilium & corruptibilium, quę eſt paruę quantitatis reſpectu corporis cęleſtium, in quibus malum eſſe non poteſt, quia incorruptibilia ſunt: & motus eorum inordinationẽ habere non poſſunt, cum ſemper eodem modo ſint, tamen etiam in conſiderando eodem, quia cauſæ naturales conſequuntur effectus ſuos in maiori parte, & deficiunt in minori, & ex hoc malum incidit: ſed in voluntariis etiam quantum ad numerum inuenitur malum vt in paucioribus in natura angelica, quia multo plures fuerunt remanentes quàm cadentes, & forte etiam plures quã omnes damnandi dæmones & homines. Sed in natura humana bonum videtur eſſe, vt in paucioribus. Et huiuſmodi ratio poteſt aſſignari dupliciter. Vna eſt, propter corruptionem hu- C manæ naturæ ex peccato originali quam etiam Deus præuidit & pręordinauit ſicut & alia mala, ſed non prohibuit vt natura maneret[d] in ſua libertate qua ſubtracta naturę ratio deperiret. alia ratio ſumi poteſt ex ipſa natura conditionis humanę. (D. 723. Et 996.) Sicut enim in naturalibus inuenitur triplex gradus, Aliquid enim eſt quod habet eſſe tantum in actu, & huic nullus defectus eſſendi aduenire poteſt. Aliquid autem eſt quod eſt tantum in potentia ſicut materia prima, & hoc ſemper habet defectum, niſi remoueatur, per aliquod agens reducens eam in actum. Eſt etiam aliquid, quod habet actum admiſtum priuationi, & hoc propter actum dirigentem in opere recte operatur vt in maiori parte: deficit autem in minori, ſicut patet in natura generabilium, & corruptibilium. Ita etiam eſt in intellectualibus. Eſt enim aliqua intellectualis natura, quæ eſt actus completus ſine admiſtione alicuius priuationis, vel potentiæ, & ex hac non poteſt aliquid, non rectum procedere: D ſicut patet de Deo. Eſt etiam quædam natura cui admiſcetur potentia, ſed tamen in ipſa ſua natura, habet aliquem actum dirigentem in operatione ſicut eſt in angelis, & ideo talis natura deficit a rectitudine, vt in minori parte. Sed in natura humana perfectiones ſecundæ, quibus diriguntur opera non ſunt innatæ, ſed vel acquiſitę, vel infuſæ. vnde Cõmen. in 3. de anima comparat intellectum potentialem humanum materię primæ, & Philoſophus tabulæ, in qua nihil ſcriptum eſt, (Tex. co. 14. Ibidem. c. 4 de di. no.) & ideo ipſa natura humana in ſe conſiderata æqualiter ſe habet indifferenter ad omnia, vel intelligenda, vel facienda, & quia malum contingit multifariam ſecundum Dio. & bonum vno modo, & ideo vt in pluribus flectitur in malum. Sic enim conſiderata natura humana, nondum eſt, vt agens perfectum, niſi reſpectu naturalium operationum: ſed tunc eſt agens perfectum, quantum ad omnes ſuas operationes, quando iam perfecta eſt perfectionibus ſecundis, quæ ſunt virtutes, & ideo E quando determinatur, per perfectionem ſecundam vel infuſam vel acquiſitam tunc determinatur ad vnum: vel ad quod tendat, vt in maiori parte, ſicut in ſtatu viæ, vel vt ſemper, ſicut in ſtatu patriæ. Et ideo Tullius comparat virtutem naturæ dicens, quòd eſt habitus voluntarius in modum naturę rationi conſentaneus: (2. Tuſculanorum & 2. officiorum.) & ideo voluntas perfecta virtute iuſtitiæ ſe habet ad opera iuſta: ſicut ignis ad motum ſurſum, & per hoc etiam patet, quòd magis ſeruatur ordo prouidentię, in bonis, quam in malis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quicquid eſt in mundo totum ordinatum eſt, quàmuis ratio ordinis nobis non appareat in quibuſdam, & præcipue in voluntariis, cum malis quandoque bona, quandoque mala eueniãt, & ſimiliter bonis. Sed ratio ordinis huius ſcitur a Deo, ſicut mediens ſcit, quare quibuſdam ægris quandoque det calida, & quandoque frigida, & ſimiliter ſanis, quod tamẽ ignorans artem admiratur. vt dicit Boe. (4. de conſo. proſa 6.) iſta tamen inordinatio ſi diligenter aduertitur, inuenitur non in his ad quæ per ſe ordinantur humana opera, & quæ per ſe ſunt tantum bona vel mala. Habet enim bonum opus ſemper

ubi

ſibi adiunctum bonitatis præmium in perfectione virtutis quæ F eſt bonum humanum,& in conſecutione beatitudinis ad quam opera humana ordinantur,& econtrario eſt de malis. Sed iſta permiſtio videtur accidere in his bonis, quæ extra hominem ſunt vel quę non ſunt bona eius inquantum eſt homo,ſicut in bonis corporalibus & in bonis fortunæ cum tamen iſta permiſtio ſemper ordinetur ad id quod eſt per ſe hominis bonum vel glorię ſecũdum Apo.Ro.8. Diligentibus Deũ omnia cooperantur in bonum: vel in iuſtitię diuinæ manifeſtationem. frequenter enim impii proſperantur in hac vita,ut manifeſtior appareat in iudicio eorum animaduerſio. († cap. 13. to. 7. † cap. 3.)

¶ Ad ſextum dicendum, quòd ex illa authoritate innuitur quòd non eſt ſimiliter prouidentia de brutis & de hominibus, & hoc verum eſt ut ex prædictis patet. (corp. art.)

DISTIN. XL.

A

An aliquis prædeſtinatorum poſſit damnari uel reproborum ſaluari.

PRædeſtinatorum nullus videtur poſſe dãnari, nec reproborũ aliquis poſſe ſaluari. G Vnde Auguſt. in lib. de correctione & gratia, In apoc. inquit dicitur: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam: Si alius non eſt accepturus niſi iſte perdiderit, certus eſt electorum numerus, ideſt non poteſt augeri vel minui. Ad hoc autẽ quidam obiiciunt, nitẽtes probare numerum electorum poſſe augeri, & minui ſic. H Poſſet Deus non apponere gratiam quibus apponit & poſſet ſubtrahere quibus non ſubtrahit, qd̃ ſi faceret, vtique damnaretur. Poſſent ergo damnari iſti, qui tamen ſaluabuntur. Poſſet itaque minui electorum numerus, ita etiam poſſet augeri, quia poſſet apponi gratia quibus non apponitur per quam ſaluarentur. Poſſent ergo ſaluari habita gratia qui tamen ſi ne ea damnabuntur: poſſet itaque augeri numerus electorũ. Quibus reſpondemus ex ea ratione dictum eſſe, & verum eſſe numerum electorum non poſſe augeri vel minui, quia non poteſt vtrunque ſimul eſſe, ſcilicet ut aliquis ſaluetur, & nõ ſit prædeſtinatus, vel vt aliquis prædeſtinatus ſit, & damnetur. Intelligentia enim conditionis implicitę, veritatem facit in dicto & impoſſibilitatem in vero. Si vero ſimpliciter intelligatur, impoſſibilitas non admittitur, vt cum dicitur: Prædeſtinatus poteſt vel non poteſt damnari, & reprobus poteſt ſaluari. In his enim & huiuſmodi locutionibus ex ratione dicti diiudicã da eſt ſententia dictionis: alia nanque fit intelligentia, ſi per coniunctionem hæc accipiantur dicta, atque ſi per disiunctionem, vt ſupra cum de præſcientia agebatur, prætaxatum eſt. Si enim cum dicis prædeſtinatus non poteſt damnari, intelligas ita, id eſt, non poteſt eſſe vt prædeſtinatus ſit, & damnetur, verum dicis, quia con-

DISTIN. XL.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquã determinauit de ſcientia Dei in cõmuni, hic ſpecialiter de prędeſtinatione determinat: & diuiditur in partes duas. In prima, determinat qd ſit prædeſtinatio. In ſecũda, determinat de cauſalitate eius, vtrũ ſcilicet ſit cauſa prima, vel habeat aliam. ibi { Si autem quærimus meritum &c.} 41. diſt. Prima in duas. In prima, determinat de prædeſtinatione. In ſecunda, de reprobatione. ibi { Cumque prædeſtinatio &c.} prima in duas. In prima, oſtendit quid ſit prædeſtinatio & quorum ſit. In ſecunda, determinat de prædeſtinationis certitudine. ibi { Prædeſtinatorum nullus &c.} Circa quod tria facit. Primo oſtendit prædeſtinationis certitudinem. Secundo ponit obiectionem in contrarium. ibi { Ad hoc autem obiiciunt &c.} tertio ponit reſponſionem. ibi { Quibus reſpondemus &c.} Circa quod etiam tria facit. Primo, reſpõdet ad primam obiectionem. Secũdo, obiicit contra reſponſionem. ibi { Veruntamen ad hoc inſtant &c.} Tertio ſoluit obiectum. ibi { In huius quęſtionis &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic eſt duplex quæſtio.

Prima. Eſt de prædeſtinatione.
Secũda. De reprobatione.

Circa primum quæruntur tria.

Primo. Quid ſit prædeſtinatio.
Secũdo. Quorum ſit.
Tertio. De certitudine eius.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum prædeſtinatio ſit aliquid in creatura, vel tantum in Deo.
Secũdo. Quid in Deo nominet.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrũ prædeſtinatio ſit aliquid in prædeſtinato.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd prædeſtinatio ſit aliquid in re pdeſtinata. Omnis enim actio infert ex ſe paſſionem: ſed cum dicitur Deus prædeſtinat ſignificatur in verbo actus diuinus. ergo videtur, quòd reſpondeat ſibi aliqua paſſio in creatura quæ ſit pdeſtinatio paſſiuæ dicta, ſicut etiam de creatione eſt. inuenitur.n. creatio actio & creatio paſſio. (1.q. 23. artic. 2.)

¶ 2 Præter. Omnis denominatio fit ſecundum aliquã formam inhærentem, ſicut ſecundum qualitatem dicimur quales: ſed prædeſtinatione aliquid denominatur, cum prędeſtinatus dr̃. ergo vr̃, quòd prædeſtinatio ſit aliquid in ipſo.

¶ 3 Prętę. Comparatio eſt eorum quæ ſunt vnius generis: ſed in glo. Io. 1. dicitur, ꝙ melius erat Nathanaeli duas naturas in Chriſto cognoſcere quàm prædeſtinatum eſſe. eſt igitur cognitio naturarum cui comparatur prędeſtinatio in ipſo aliquid ponat, videtur, ꝙ prædeſtinatio ſit aliqd in prędeſtinato. (Gloſ. ibidẽ implicite.)

¶ 4 Prę. Nullũ ęternũ I diffinitur per temporale ſed pdeſtinatio diffinit̃ p tpale, quia dicitur, quòd eſt pręparatio gratię in præſenti, & gloriæ in futuro. ergo non eſt æterna, ſed omnis actio quæ temporaliter de Deo dicitur ponit aliquem effectum in creatura, ſicut regere gubernare & huiuſmodi. ergo videtur quòd prędeſtinatio ſit aliquid etiam in prædeſtinato.

SED CONTRA. Non eliguntur niſi prædeſtinati, ſed eliguntur qui non ſunt, vt dicit Aug. ergo videtur, quòd prędeſtinatio ſit non entium, ſed in non ente non poteſt aliquid eſſe, ergo prædeſtinatio non eſt aliquid in prędeſtinato. (lib. de pręd. ſan&. c. 17. to. 7.)

¶ 2 Præter. Vt ſupra dixit Magiſter, prædeſtinatio eſt quędam ſpecies ſcientiæ diuinæ, ſed ſcientia nihil eſt in ſcito, ſed tantũ in ſciente, ergo videtur, quòd prædeſtinatio non ponat aliquid in prædeſtinato. (diſt. 38.)

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ ponere aliquid in alio poteſt intelligi dupliciter. Aut, quòd ipſum ſignificatũ per nomen K in aliquo eſſe dicatur, ſicut albedo ponit aliquid in albo, & ſic dico quòd prædeſtinatio non ponit aliquid in prędeſtinato, ſed in prædeſtinante tantum. Aut ita, quòd ad ſignificatum quod eſt in uno ſequitur aliquid eſſe in alio, ſicut paternitas ponit aliquid in filio, cum tamen ipſa ſecundum ſuum eſſe in patre tantum ſit, ſed dicitur ponere aliquid in filio, inquantum ad paternitatem ſequitur aliquid eſſe in filio. Sed hoc contingit dupliciter. Vel quia relinquatur aliud eſſe in alio ſimul, ſicut paternitas relinquit filiationem: aut non neceſſario ſimul, ſed vel prius vel poſterius ſicut auditus ponit percuſſionem ſonantem ſimul, aut prius, & hoc modo dico quòd prędeſtinatio ponit aliquid in prędeſtinato, quia ad operationem hanc Dei ſequitur effectus prædeſtinationis in eſſe prędeſtinato non ſemper quandocunque eſt prædeſtinatio, ſed quandoque, & hic effectus eſt gratia & gloria.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd ut Philoſophus tradit in 9. metaphy. Actionum quædam tranſeunt in exteriorem materiam, circa quam aliquem effectum operantur, vt patet (Tex. 16.)

tet in actionibus naturalibus ſicut ignis calefacit lignum, & in A artificialibus, ſicut ædificator facit domum ex materia. & in ta libus actio eſt recepta in eo quod fit per modum paſſionis, ſecundũ ꝙ motus eſt in moto vt in ſubiecto, & ideo in talibus eſt
D. 1070. inuenire [d] actionem in re agente, & paſſionem in re patiente. Quædam vero ſunt quæ in exteriorem materiam non tranſeunt, ut effectũ aliquẽ circa ipſam producant, vt patet in
D, 1222. viſione [d] quę cum ſit actio uidentis nullũ effectum in re viſa efficit, & tales actiones q propriȩ operationes dicuntur, in ipſis operantibus tãtum ſunt. Vnde, & non poteſt fieri conuerſio paſſionis ad actionem acceptam a re exteriori ſecundum quòd in ſe eſt: ſed ſolum ſecũdum quod in operante eſt: & ſi enim oculus videt lapidem, lapis tamen non videtur niſi ſecundũ quòd eſt in oculo per ſui ſimilitudinem. Secũdum hoc ergo dico, quòd creatio eſt talis actio quæ effectũ exteriorẽ relinquit. Vnde oportet, paſſiue ſumptam creationem, aliquid in re creata eſſe, ſicut calefactionem in calefacto. prædeſtinatio vero cum nominet operationem voluntatis, & intellectus exiſtẽtem ſolum in ipſo operante: ſicut viſio in vidente, & ſpeculatio in ſpeculante, ſi paſſiue accipiatur non erit aliquid in prædeſtinato ſecundum quòd in ſe conſideratur, ſed ſolum ſecundum ꝙ in prædeſtinante eſt ſecundum ſuam ſimilitudinẽ, per quã ibi cognoſcitur, ſicut & ſcitum in ſciẽte, ex quo etiam patet, ꝙ prædeſtinatio non nominatur per aliquam paſſionem in ipſo exiſtentem, ſed per operationem ipſius prædeſtinantis, ſicut & res denominatur viſa per operationem videntis. Vel aliter dicitur, quòd prædeſtinatio proprie loquendo de actione ſecundũ quòd in naturalibus ſumitur non eſt actio ſed operatio. Opera D
D. 35. tio d enim agentis quædam eſt ut tranſiens in effectum, & hæc proprie actio vel paſſio dicitur, & tali actioni ſemper reſpondet econuerſo paſſio. vnde inuenitur calefactio paſſio, & ſimiliter creatio actio, & creatio paſſio. Quædam vero operatio eſt, quæ non ſignificatur vt procedens in aliquem effectum, ſed magis ſecundum quòd eſt aliquid in ipſo, & ſiquidem hęc recipiatur in ipſo illa receptio dicetur paſſio, & actio conſequens coniunctum ex receptio & recipiẽte dicetur operatio, quia operatio ſemper eſt perfecti, ut patet in ſenſu, ſentire enim eſt quædam operatio ſentientis nec procedens in effectum aliquem extra ſenſibile, ſed magis ſecundum quòd ſpecies ſenſibilis in ipſo eſt. vnde ſentire quantum ad ipſam receptionem ſpeciei ſenſi-
Tex. 2. bilis nominat paſſionem, ſimiliter & intelligere quod etiam pati quoddam eſt: vt in tertio, de anima dicitur: ſed quantum E ad actum conſequentem ipſum ſenſum perfectum per ſpeciem nominat operationem quæ dicitur motus ſenſus de quo dicit
Tex. 11. Philoſophus in tertio de anima, quòd eſt actus perfecti. Sed in Deo eſt ſimilitudo rei cognitæ, non per receptionem ſed per eſſentiam ſuam. vnde ſuum intelligere nullo modo dicit paſſionem: ſed operationem tantum. Omnes igitur tales operationes non habent paſſiones reſpondentes niſi per modum ſignificandi tantum, ſicut cum dicitur aliquid ſciri non ponitur aliqua paſſio ſecundum rem in ſcito: ſed ſolum quidam reſpectus ad ſcientem ſecundum rationem, qui per modum paſſionis ſignificatur a grammatico, ſicut & operatio per modum actionis. vnde dicit, quòd ſcire eſt actiuum, & ſciri paſſiuum. Vnde dico, ꝙ prædeſtinatio eſt quædam operatio diuina, & prædeſtinari nõ ponit aliquam paſſionem in prædeſtinato, ſed ſolum reſpectum quendam ſecũdum modum intelligẽdi, qui reſpectus relinquitur ex aſſimilatione ſciti quæ eſt in ſciente.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in omnibus abſolutis deno- A minatur aliquid per id quod ſibi ineſt. Sed in relatiuis quandoque [d] denominatur aliquid per id quod i ipſo eſt, ſicut pater pa-
ternitate quæ realiter in ipſo eſt. Quandoque autem denomi D. 450. natur eo, quod ſolum in altero eſt, ſicut in illis in quorum alio eſt relatio ſecundum rem & in alio ſecundum rationem tantũ. vnde dicit Philoſo-
phus in 5. metaphy. Tex. 20. ꝙ ſcibile dicitur relatiuum non quia ipſum referatur, ſed quia aliud refertur ad ipſum, & ita patet, quòd prędeſtinatio ſecundum rẽ nihil eſt niſi in intellectu diuino.

¶ Ad tertium dicendum, quòd comparatio illa non attenditur abſolute cognitionis duarum naturarum in Chriſto ad prædeſtinationẽ ſed cognitionis ſimul cum prędeſtinatione ad prædeſtinationem ſimul cum ſtatu veteris legis: prædeſtinatio enim ſtat cum utroque. Vnde dicit, ꝙ melius eſt Nathanaeli cognoſcere &c. quã eſſe prædeſtinatum & manere ſub vmbra legis & mortis. Ac ſi diceret: melius eſt eſſe prædeſtinatum & habere gratiã noui teſtamenti, ꝙ eſſe pdeſtinatũ, & non habere gratiã noui teſtamẽti, quia prædeſtinatio currit cum vtroq; teſtamento.

¶ Ad quartum dicendum, quòd temporale non ponitur in diffinitione æterni in recto quaſi denotans ſubſtantiam ęterni, ſed in obliquo nihil prohibet poni vt ſignificetur reſpectus æterni ad temporale, & ſic gratia, & gloria in diffinitione prædeſtinationis ponitur.

iunctim intelligis. falſum autẽ ſi diſiũctim, vt ſi intelligas iſtũ non poſſe damnari. quem dico prædeſtinatum, potuit enim nõ eſſe prædeſtinatus, & ita damnaretur.

Quomodo adhuc inſtant quæſtioni.

B Veruntamen adhuc inſtant, & ſecundum cõiunctionem argumentando ita procedũt. Non enim inquiunt poteſt eſſe vt aliquis prædeſtinatus ſit, & damnetur. Vtrunque iſtorũ ſimul eſſe non poteſt, ſed alterum horum non poteſt nõ eſſe, ſcilicet quin iſte ſit prędeſtinatus: ab eterno. n. prędeſtinatus eſt, & non poteſt modo non eſſe prędeſtinatus. C Cum ergo impoſſibile ſit, ſimul vtrunque eſſe. & impoſſibile ſit alterum non eſſe: videtur non poſſe alterum eſſe, ſcilicet vt damnetur. Quod ſi eſt, ergo non poteſt eſſe, vt non ſaluetur. In huius quæſtionis ſolutione, mallem alios audire quàm docere. Dicimus tamen de præſcientia ſimilem poſſe moueri quæſtionem. Ideoque tam hic quàm ibi unam facimus reſpõſionem, dicentes determinandum fore illud cui innititur B tota hæc quæſtio, ſcilicet impoſſibile eſt alterum iſtorum nõ eſſe, ſcilicet quin iſte modo ſit prædeſtinatus: ab æterno. n. iſte prędeſtinatus eſt. Diſtinguendum enim eſt cum ait. Iſte non poteſt modo non eſſe prædeſtinatus, vel non poteſt modo eſſe, quin ſit prædeſtinatus, hoc enim coniunctim vel diſiũctim intelligi poteſt. Non enim poteſt eſſe vt ab ęterno ſit præ- C deſtinatus, & modo non ſit prædeſtinatus, nec poteſt eſſe ſimul vt ſit prędeſtinatus, & non ſit

ARTICVLVS II.

b Vtrum prædeſtinatio pertineat ad ſcientiam.

D AD SECVNDVM Sic proceditur. Videtur, quòd prædeſtinatio ad ſcientiam pertineat. Quia vt dicitur in litera, prædeſtinatio ſine præſcientia non poteſt eſſe: præſcientia autem ſcientiam nominat cum ordine ad futura. ergo prędeſtinatio ad ſcientiam pertinet.

¶ 2 Item videtur, quòd ad voluntatem. Dicit enim Augu. ꝙ prædeſtinatio eſt propoſitum miſerendi, proponere autem eſt actus voluntatis, quia videtur idem eſſe quòd finem determinare, ergo videtur, quòd prædeſtinatio ad uoluntatẽ pertineat. De prædeſ. ſanct. c. 10. to. 7. & lib. 6. Hyppo. circa med.

¶ 3 Item videtur, quod ad potentiam, quia præparare eſt actus potentiæ, ſed prædeſtinatio eſt præparatio beneficiorum Dei. vt in litera dicitur, ergo &c.

¶ 4 Item videtur, quòd ſit idem quòd prouidentia vel diſpoſitio E quia prædeſtinatio dicitur alicuius in finem directio. Sed ordo in finem pertinet ad prouidentiam vel diſpoſitionem, ergo videtur, quòd & prædeſtinatio.

¶ 5 Item videtur, quòd ſit idem quod liber vitæ. Vita enim animæ eſt per gratiam & gloriam: ſed prædeſtinatio eſt præparatio gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro, ſecundum magiſtralem diffinitionem. ergo ad librum vitæ pertinet.

RESPONDEO Dicendum, quòd prædeſtinatio includit in intellectu ſuo prouidentiam & aliquid addit: addit autẽ ad minus tria. Vnum ex parte ipſorum prędeſtinatorum, quia cũ prouidentia Dei ſit reſpectu omnium, & ſpecialiter quodammodo ſit reſpectu habentium voluntatem, prædeſtinatio includit in ſe prouidentiam ſecundum illum ſpecialem modum quo eſt hominum & habentium voluntatem. Secundum addit ex parte ipſius finis, & eorum quæ habentur vt promouentia ad finem: cum enim prouidentia reſpiciat ordinem vniuſcuiuſque boni ad quemlibet finem, prędeſtinatio eſt tantum reſpectu eorum quæ ſunt eleuata ſupra facultatem naturæ, vt glorię quę

eſt in

eſt in perfecta Dei fruitione & gratię promouentis in ipſam. F vnde dicit Dam. quòd prædeſtinatio eſt eorum quæ non ſunt in nobis. Tertium addit ex parte ipſius prædeſtinantis, ex cuius parte videtur duo addere. Primo, quia prouidentia eſt idem quod ars gubernationis rerum, quæ ſecundum rationem ſui nominis poteſt ſaluari in ſpeculatione tantū, ſed prædeſtinatio importat prouidentiam ſecundum quòd eſt ordinata ad executionem operis per voluntatem: & ideo diffinitur per propoſitum & per præparationem. Secundo addit præſciētiam euitus ex parte eius quod prouidetur. vnde propter aliquid ab ordine prouidentię quantum ad id quod intentum eſt exire, ſicut

D. 1049. Deus vult omnes homines ſaluos fieri, licet non omnes ſaluētur. non autē ab ordine prædeſtinationis. Dicit enim prędeſtinatio intentionem diuinam de ſalute iſtius cum præſcientia eius quòd ſaluabitur, & ideo dicitur, quòd eſt pręſciētia & præparatio.

¶ VNDE PATET ſolutio ad primum, quia non tantum ponitur præſcientia in eius diffinitione.

¶ Ad ſecundum, dicendum, quòd propoſitum non ſimpliciter nominat actū voluntatis, ſed præſupponit actum cognitionis oſtendentis finem in quem voluntas tendit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd præparatio quæ ponitur in diffinitione prędeſtinationis non eſt ſecundum executionem in opus, ſed intelligitur ſecundum propoſitum diuinæ uoluntatis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd prædeſtinatio eſt quidam modus prouidentiæ, ſed addit aliqua ſpecialia, ſuper eam vt dictum eſt.

carp, art. I ¶ Ad quintum dicendum, quòd liber vitę metaphorice dicitur. Sicut enim in libro aliquid ſcribitur ex quo in eo veritas rei intelligitur, ita etiam in intellectu deſcribuntur ſimilitudines rerum per quas res cognoſcuntur. vnde intellectus poſſibilis ante intelligere comparatur tabulæ in qua nihil eſt ſcriptum in

Tex. 14. tertio de anima. Cum ergo dicitur liber vitæ in Deo, poteſt ſumi vita vel ex parte Dei intelligentis, & ſic præſcientia creaturarum dicitur liber vitæ, quia quod factū eſt in ipſo vita erat. Io. 1. Vel ex parte rei ſcitę, & ſic dicitur liber vitæ præſcientia vitę quę eſt in conformitate ad Deum. Hæc autem eſt duplex, ſcilicet vita gratiæ & vita gloriæ quæ ad perfectam conformitatem accedit. Vnde cuius talis vita repręſentatur in libro diuinæ pręſcientiæ dicitur ſimpliciter ſcribi in libro vitę. Secundū quid autem, ſcilicet quantum ad præſentem iuſtitiam dicitur ibi ſcribi, cuius vita gratię tantum ibi cognoſcitur. Et etiam K quodammodo dicuntur ibi ſcribi oppoſita bonum, ſcilicet glorię, & gratię inquantum per hoc cognoſcuntur. Sic ergo patet, quòd liber vitæ eſt medium inter pręſcientiam communiter ſumptam & pręděſtinationem, quia præſcientia eſt communiter omnium, ſed liber vitę eſt tantum cognitio gratiæ vel gloriæ, ſed prædeſtinatio eſt non tantum gratiæ, ſed gratiæ ſimul & gloriæ. Vnde nullus dicitur eſſe prędeſtinatus quantum ad prędentem iuſtitiam: ſicut dicitur ſcriptus in libro uitę, & ſuper hoc addit prædeſtinatio propoſitum uoluntatis.

prędeſtinatus, ſed tamē potuit eſſe ab æterno, quòd non eſſet prædeſtinatus, & potuit ab æterno non eſſe prædeſtinatus. Et ſicut ab æterno Deus potuit eum non Prędeſtinare, ita conceditur a quibuſdam, quòd & modo poteſt Deus eum nō prędeſtinaſſe, ab ęterno ergo poteſt Deus non prędeſtinaſſe eū, ergo poteſt iſte non fuiſſe prædeſtinatus. Si vero non fuiſſet G prædeſtinatus, nec modo eſſet prædeſtinatus. ergo modo poteſt non eſſe prędeſtinatus. Ita & de pręſcientia, & de præſcitis dicunt, quod in actionibus vel in operationibus Dei & hominum nullatenus concedunt.

Ex quo enim aliquid factum eſt, vel dictum, non concedunt quòd poſſit non eſſe vel nō fuiſſe, immo impoſſibile eſt non eſſe, vel non fuiſſe quod factum eſt, vel dictum, referentes poſſibilitatem vel impoſſibilitatem ad naturam rei exiſtentis. Cum vero de pręſciētia vel de prędeſtinatione Dei agitur, poſſibilitas uel impoſſibilitas ad potentiam Dei refertur, quæ ſemper eadem fuit & eſt, quia prædeſtinatio & pręſcientia, potentia, vnum in Deo eſt.

Quid ſit reprobatio Dei, & in quibus conſideretur, & quis ſit prædeſtinationis effectus.

D

CVmque prędeſtinatio ſit gratiæ præparatio idest diuina electio, qua elegit quos voluit ante mundi conſtitutionē, vt ait Apoſtolus †. Reprobatio econuerſo intelligenda eſt pręſcientia iniquitatis quorumdam, & pręparatio dānationis eorundem. Sicut enim prędeſtinationis effectus illa gratia eſt, qua in pręſenti iuſtificamur atque ad recte viuendum & in bono perſeuerandum adiuuamur. & illa qua in futuro beatificamur, ita reprobatio Dei H qua ab ęterno non eligendo quoſdam reprobauit, ſecundum duo conſideratur, quorum alterum pręſcit & non pręparat, id eſt, iniquitatem, alterum pręſcit & præparat, ſcilicet æternam pænam. Vnde

QVAESTIO II.

B

Quorum ſit prædeſtinatio.

DEINDE quęritur quorum ſit prædeſtinatio. Et videtur quòd ſit tantum eorum qui ſunt. Prædeſtinatio enim ſignificat miſſionem quandam: ſed nihil mittitur niſi quod eſt, ergo prędeſtinatio eſt tantum entis.

¶ 2 Præter. quòd nō eſt non poteſt ad aliquid pręparari: ſed prędeſtinatio eſt pręparatio quędam. ergo videtur, quod nō ſit non entium. Ephes. c. 1.

¶ 3 Item videtur, quòd non ſit angelorum, quia ſecūdum Auguſt. prędeſtinatio eſt propoſitū miſerendi, ſed angeli nunquam fuerunt miſeri, cū igitur miſericordia miſeriam reſpiciat, videtur ergo, quòd eis prędeſtinari non competit. vbi ſupr. ar. pręced.

¶ 4 Item videtur, quod nec beatis qui ſunt in gloria, quia quod eſt in fine vltimo, nō poteſt dirigi in illud, ſed beati ſunt in ſuo fine vltimo. ergo eis non competit prędeſtinari.

¶ 5 Item videtur, quòd nec filio Dei. Quia prædeſtinatio importat anteceſſionem quandam ſicut & pręſcientia: ſed reſpectu filii Dei cum ſit æternus non poteſt deſignari aliqua anteceſſio, ergo filio Dei prædeſtinari non competit.

¶ 6 SED ECONTRARIO videtur, quòd prædeſtinatio ſit omnium hominum, quia Deus ſecundum Dio. æqualiter ſe habet ad omnia. ergo ſi aliquibus ipſe præparat gratiam, & omnibus, ſed prædeſtinatio ē gratiæ pręparatio. ergo ſi aliquos prædeſtinat & omnes prædeſtinat. c. 3. de di. no.

¶ 7 Præt. Sicut dirigimur in bona gratiæ a Deo, ita & in bona naturæ, quia omne bonum noſtrum ab ipſo eſt: ſed bona naturæ omnibus largitur bonis & malis. vt habetur Mat. 5. cū ergo prædeſtinatio ſit directio in finem, finis autem eſt bonum. videtur quod prædeſtinatio ſit omnium.

RESPONDEO, Dicendum, quod prædeſtinatio dicitur eſſe aliquorum dupliciter. Vel ſicut finis & conferentium ad finem, & ſic dicitur eſſe gratiæ & gloriæ: Vel eorum qui finem cōſequuntur. & ſic eſt omnium qui gloriam per Dei gratiam adipiſcuntur. Vtrunque autem ex nomine prædeſtinationis accipi poteſt in quo coniungitur actus deſtinationis cum hac præpoſitione prę, per compoſitionem aduenientem, deſtinare autem ſignificat directionem alicuius in aliquid ſicut nuntii. Dicitur etiam alio modo deſtinare, vt habetur. 2. Machab. 6. Eleazarus deſtinauit nō admittere illicita, propter vitæ amorem. Sed hęc ſignificatio videtur deducta ex prima, quod enim proponitur dirigitur in executione operis. Illud autem proprie dicitur dirigi in aliquid quod non habet in ſe, vnde in illud vadat. & ideo proprie in illa dicitur prædeſtinatio quæ homo ex naturalibus ſuis conſequi non poteſt, ſcilicet gratiam & gloriam. Et ideo dicit Dam. quòd prædeſtinatio eſt eorum quę non ſunt in nobis. Et ideo quicquid non poteſt conſequi gratiam & gloriā, illud non prædeſtinatur: ſed illi tantum prædeſtinati dicuntur qui conſecuturi ſunt gloriam per gratiam. Sed hęc prępoſitio pręimportat anteceſſionem quę diuerſimode diuerſis conuenit. Vbi ſupra.

nit. Inuenitur enim in prędeſtinatione hominis anteceſſio æternitatis ad naturam & naturæ ad gratiam & gratię ad gloriam. In angelo autem inuenitur anteceſſio æternitatis ad naturam & naturæ ad gratiam ſecundum eos qui ponunt angelos tantū in naturalibus creatos, ſed ſecūdum eos nō gratię ad gloriam doratione.

lib. 6. Hyp po. noſti. con. circa med. to. 7.

Secundum aūt alios qui ponunt angelos in gratia creatos, nō inuenitur anteceſſio naturæ ad gratiā ſecundum duratione. ſed gratiæ ad gloriam. In Chriſto autem non inuenitur anteceſſio æternitatis ad perſonam, ſed tantum ad alteram naturam, nec naturæ ad gratiam nec gratię ad gloriam quantum ad fruitionem, ſed ſolum quātum ad impaſſibilitatem animæ & dotes corporis, & ſic diuerſimode prædeſtinatio diuerſis cōuenit.

c. 17. to. 7.

li. 1. ad Monimū poſt med.

Auguſt, ad † Proſperum & Hilarium. Hæc inquit regula incōcuſſe tenenda eſt, peccatores in peccatis præſcitos eſſe non præparatos: pænam autem eſſe præparatam. Præparauit. n. Deus, vt ait † Aug. in lib. de bono perſeuerantiæ, in præſcientia ſua quibus voluit bona ſua, & quibuſcunque donat proculdubio ſe donaturū eſſe præſciuit. Præparauit etiam Deus; vt ait † Fulgentius, malis ignem æternum: illis vtiquæ quos iuſte præparauit ad luenda ſupplicia, nec tamen pręparauit ad faciēda peccata. Pręparauit enim Deus quod diuina ęquitas redderet: nō quod humana iniquitas admitteret. Non enim ſicut præparauit ſanctos ad iuſtitiam percipiendā, ſic præparauit iniquos ad iniuſtitiam admittēdam: quia prauitatis pręparator nunquàm fuit. Sicut ergo prædeſtinatio Dei proprie eſt pręſcientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſime liberantur quæcunque liberantur, ita reprobatio Dei eſt pręſcientia malitiæ in quibuſdam non finiendæ præparatio pæne non terminandę. B Et ſicut prædeſtinationis effect⁹ eſt gratiæ appoſitio, ita reprobationis ęternę quodammodo effectus eſſe videtur obduratio *b*. Nec obdurat Deus, vt ait Augu. ad Sixtum, impartiendo malitiā, ſed non impartiendo gratiam,

Ad primum ergo dicēdum, quòd illi qui non ſunt nec erunt non prædeſtinantur, ſed illi qui erunt quamuis non ſint, quos Deus ſcientia viſionis cognoſcit, & quamuis ipſi non dirigantur actu in aliquid, vt in propria natura exiſtentes, tamen prædiriguntur in finem prout ſunt in Dei præſcientia.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eſt duplex præparatio. Quædam materiæ ſecundum quòd diſponitur ad recipiendum formā & ſic non pręparatur, niſi quod eſt. Quædam autem eſt præparatio agentis vt ſit agēs, & iſta ſicut eſt in naturalibus inquātum agens acquirit diſpoſitionem per quam agat, ita eſt in artifice ſecundum quòd concipit formā artificiatam, & proponit eā exequi in opere, & talis præparatio eſt in Deo etiam reſpectu futurorum. C

¶ Ad tertium dicendum quòd illa diffinitio data eſt de prædeſtinatione inquantum reſpicit ſtatum præſentis miſeriæ, & nō de ipſa abſolute. Vel poteſt dici, quòd miſereri ſumitur hic non pro amotione miſeriæ prius habitæ, ſed pro collatione eorum, ſine quibus miſeria eſſet, & præcipue quæ ſola gratuita voluntate conferuntur.

¶ Ad quartum dicendum quòd prædeſtinatus poteſt accipi dupliciter, vel participaliter ſecundum quòd conſignificat tēpus pręteritum, & ſic exiſtentes in patria ſunt prædeſtinati, quia quod ſemel eſt præteritum ſemper erit præteritū. Vel alio modo poteſt ſumi neutraliter, & ſic non proprie poſſunt dici prædeſtinati niſi ſecundum quòd diriguntur in continuitatem beatitudinis: quod tamen non proprie dicitur, quia extenſionē ſucceſſionis non habet. D

¶ Ad quintum dicendum quòd quamuis non poſſit deſignari aliqua anteceſſio ad perſonam filii Dei abſolute, poteſt tamen deſignari ad naturam humanam vel ad perſonam ſecundum qđ in tali natura ſubſiſtit, ſed hoc habet quæri magis in tertio.

dist. 2. ar. 3 quæſt. 1.

¶ Ad ſextum dicendum quòd quamuis Deus quantum in ſe eſt æqualiter ſe habeat ad omnes, non tamen æqualiter ſe habent omnes ad ipſum, & ideo non æqualiter omnibus gratia præparatur.

cor. art.

¶ Ad ſeptimum dicendum quòd prædeſtinatio eſt proprie eorū quæ ſunt eleuata ſuper facultatem naturę vt dictum eſt, & ideo non oportet quòd omnium ſit prædeſtinatio qui a Deo bona naturalia percipiunt, ſed eorū quibus gratia & gloria præparatur. E

QVÆSTIO III.

C

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum prædeſtinatio ſit certa.

1. p. q. 23. ar. 6. Et de ver. q. 6. ar. 3. Et quod. 12. ar. 3.

DEINDE quæritur de certitudine prędeſtinationis, & videtur, ꝙ nō ſit certa. Dicitur enim Apo. 3. Tene qđ habes, ne alius accipiat coronam tuā. aut hoc intelligitur de corona præſentis iuſtitię, aut de corona A glorię, ſed non de corona pręſentis iuſtitiæ, quia gratia quā quis habet eo peccante deſtruitur, nec de ſubiecto in ſubiectū mutatur, ergo intelligitur de corona glorię: ſed gloria non eſt alicuius in ſtatu vię niſi quia eſt ſibi prædeſtinata. ergo videtur quòd vnus poſſit accipere hoc quod alii pręděſtinatum eſt, & ita pdeſtinatio certitudinem non habet

¶ 2 Præter. Grego. in moralibus dicit, ꝙ aliis cadētibus in eorum locum alii ſuccedunt: ſed locus gloriæ non poteſt dici eorum, niſi quia eſt eis pręděſtinatus, ergo idem quod prius. 25. cap. 10.

¶ 3 Pręt. In pſal. dicitur. Deleantur de libro viuentium, ſed non poteſt deleri de libro quod ibi ſcriptum non eſt, cum ergo prædeſtinatio ſit liber vitæ vt dictum eſt, videtur ꝙ aliqd a prædeſtinatione poſſit deficere, & ita non erit certa. pſal. 68.

ar. 1. huius quęſt.

¶ 4 Præt. eorum quę non ſunt determinata nec in ſe nec in cauſis ſuis non poteſt eſſe certitudo, ſed motus liberi ar. quod eſt cauſa ad vtrum libet non ſunt determinati: nec in ſe nec in ſuis cauſis antequā ſint, ergo cum effectus prædeſtinationis expleatur motibus liberi arbitrii quæ ſunt opera meritoria videtur ꝙ prædeſtinatio nullam certitudinem habeat.

¶ 5 Præt. Omnis certa cognitio poſita de neceſſitate concludit cognitum: ſed illud quod eſt æternum cum ſit in omni tempore C poteſt in quocunque tempore poni, cum igitur prædeſtinatio ſit æterna poteſt poni aliquis prędeſtinat⁹ antequam ſaluetur. ergo poteſt concludi. iſte ſaluabitur ſicut verum: ſed ſi futurum contingens eſſet uerum, tunc accideret de neceſſitate, vt probat Philoſophus. ergo ſequeretur ꝙ iſte ex neceſſitate ſaluaretur, & ꝙ non poſſet non ſaluari, & ſic liberum arbitrium periret, quod eſt impoſſibile, & impoſſibile non ſequitur niſi ex impoſſibili. ergo videtur quòd impoſſibile ſit prædeſtinationem certitudinem habere, quia alia probata ſunt poſſibilia eſſe. 1. peri. ca. ulti.

SED CONTRA. Prædeſtinatio in ſui ratione includit præſcientiam, ſed ipſe Deus habet certā cognitionem de omnibus quæ cognoſcit, vt ſupra habitum eſt, ergo videtur quòd prædeſtinatio ſit certa. diſt. 36. q. 1. ar. 3.

RESPONDEO, Dicendum ꝙ quidam dixerunt quòd Deus non cognoſcit futura contingentia niſi ſecundum quòd ſunt, ſcilicet ſciens ea eſſe contingentia, ſicut neceſſaria eſſe neceſſaria. D Sed hoc improbat Boe. quia ſecundum hoc ſequeretur quòd Deus non plus cognoſceret de ſalute hominum futura q̄ homo qui ſcit ēt eā contingentem. de cōſo. lib. 5. proſa ult. Vnde alii dixerunt ꝙ prædeſtinatio habet certitudinem, ita quòd numerus ſaluandorum apud Deum eſt certus accipiendo numerum quo numeramus, ſcilicet ꝙ ſaluabuntur centum vel mille, & ſic de aliis. Non autē cert⁹ ē numer⁹ materialiter ſumptus. ſ. quo ad ſuppoſita, quia iſti homines poſſunt & ſaluari & non ſaluari. Sed hoc eſt attribuere Deo imperfectam cognitionem. Si enim cognoſcit quòd tot ſaluabuntur & non quod iſti, imperfecta eſt eius cognitio & in vniuerſali tantum. Si autem cognoſcit, quòd etiā iſti, oportet hoc certum eſſe, quia cognitio eius incerta eſſe non poteſt, ſicut nec falſa. Et ideo dicendum eſt quòd numerus prædeſtinatorum vtroque modo acceptus, ſcilicet & formaliter & materialiter certus eſt Deo: ſed incertus eſt nobis, nec tamen iſta certitudo nēceſſitatem ſaluandis imponit, quod patet ex his quę dicta ſunt. E Prædeſtinatio enim includit in ſuo intellectu præſcientiam & prouidentiam ſalutis omnium. Prouidentia autem vt dictum eſt: quāmuis ſit omnium, non tamen omnia neceſſario contingunt, ſed ſecundum conditionem cauſarum proximarū, quarum naturas & ordinem prouidentia & prædeſtinatio ſaluat. Præſcientia etiam non imponit neceſſitatem rebus, nec inquantum ēſt cauſa, cum ſit cauſa prima cuius conditionem effectus nō habet ſed cauſęd proximæ, nec ratione adæquationis ad rem ſcitam, quæ ad rationem veritatis & certitudinis ſcientiæ exigitur, quia adæquatio iſta attenditur ſcientiæ Dei ad rē non ſecundum quòd eſt in cauſis ſuis in quibus eſt vt poſſibile futu- D. 324.

futurum tantum, ſed ad ipſam rem ſecundum quòd habet eſſe F determinatum, prout eſt præſens & non futurum, & hoc ſupra expoſitū eſt: & ita patet, quòd certitudo prædeſtinationis nullam neceſſitatem ſaluandis imponit.

Diſt. 38 q. 1. arti. 5.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vtroque modo poteſt exponi. ſi enim intelligatur de corona præſentis iuſtitię dicitur coronam eius alius accipere, dum opera ipſius in charitate facta, quæ ſibi & aliis proderant ſecundum quòd ſpiritus charitatis facit communia merita ſanctorum, ipſo peccante ſibi prodeſſe deſinunt ad meritū vitæ æternæ: eorum tamen fructus in illis manet qui in gratia perſeuerant. non autem ita quòd eadem numero gratia, quæ eſt in vno, ipſo peccante in altero fiat. Et ſimiliter exponitur ſi intelligitur de corona futuræ gloriæ, quia ſancti in patria exiſtentes gaudent de omnibus meritis ſanctorum qui in mundo ſunt. vnde aliquo peccante cuius multa merita præceſſerunt gaudium illorum meritorum in æternum manebit in beatis, quod ipſe peccando amiſit, nō ita quòd gloria quæ prædeſtinata eſt vni, alteri detur. Dicitur tamē. Ne alius accipiat coronam tuam, nō ad excludendum prædeſtinationis certitudinem, ſed ad oſtendendam arbitrii libertatem.

Rom. 9.

Lib. 1. q. 2. poſt med. to. 4.

¶ Ad ſecundum dicendum quòd dictum Greg. non intelligitur de loco qui ſanctis prædeſtinatus eſt: ſed de loco quem tenent in eccleſia per ſtatum præſentis iuſtitiæ, quia eccleſia nunquam deſtituitur exiſtentibus in gratia. vnde peccantibus quibuſdam alii in gratiam a domino aduocantur.

¶ Ad tertium dicendum quòd prædeſtinatio eſt liber vitæ ſecundum quòd dicitur in eo aliquid ſcribi non ſolum quātum ad præſentem iuſtitiam, ſed etiam quantum ad futuram gloriā, & ſic nullo modo poteſt dici aliquis deleri de libro vitæ, ſed illud quod eſt ibi ſcriptum quantum ad præſentem iuſtitiam tātum, dicitur deleri non mutatione facta ex parte libri, vt quòd aliquid in eo fuerit, quod poſtmodum non ſit. ſed ex parte illius qui in libro ſcriptus dicitur, inquantum, ſcilicet ipſe mutatur a ſtatu præſentis iuſtitię, & ſic vita eius non repręſentatur præſens, ſed vt præterita.

I ¶ Ad quartum dicendum, quòd contingens futurum vt motus, lib. ar. quamuis non ſit determinatum in cauſa ſua, eſt tamē determinatum in eſſe ſuo ſecundum quod eſt actu, & ſic ſubiacet certitudini præſcientiæ, ſicut ſupra dictum eſt de futuris contingentibus. diſt. 38.

Q. 1. ar. 5.

¶ Ad quintum dicendū, quòd illud quod menſuratur æternitate eſt ſimul cum omni tempore, ita tamen quòd nullo eorum menſuratur, & ideo actus diuinæ præſcientiæ non poteſt poni ita eſſe nunc, quaſi menſuretur per præſens tempus, vt ordinē præſentis ad futurum ad ſuum ſcitum habeat, ſed ad nunc tempus & ad omne ſcitum habet ordinem præſentis ad præſens. vnde cum dicitur, Deus præſcit hoc non intelligitur quòd hoc ſit futurum reſpectu diuinæ ſcientiæ, ſed reſpectu huius temporis in quo profertur, & ideo oportet huiuſmodi verba & participia dicta de Deo a determinatione temporis abſoluere, vt conſignificent nunc æternitatis & non temporis, alias ineuitabiliter ſequitur error. K

QVAESTIO IIII.

D

Deinde quęritur de reprobatione.

Et circa hoc quęruntur duo.

Primo. Quid ſit.
Secūdo. Vtrum Deus ſit cauſa obdurationis & excęcationis, quæ reprobationi quodammodo reſpondet.

ſicut nec digni ſunt. Quibus enim non impartitur, nec digni ſunt nec merentur potius vt non impartiatur: hoc digni ſunt. hoc merentur. Vnde Apoſtolus ait†; Cuius vult miſeretur Deus, & quē vult indurat, miſericordiam appellans prędeſtinationem, & præcipue prędeſtinationis effectū, ideſt gratiæ appoſitionem: obdurationem vero gratiæ priuationem. Non enim vt ait Aug. ad † Simplicianum, intelligendum eſt quòd deus ita induret, quaſi quemquā peccare cogat, ſed tamen quibuſdam peccatoribus miſericordiam iuſtificationis ſuæ non largitur, & ob hoc eos indurare dicitur: quia non eorum miſereretur, non quia impellit vt peccent. Eorum autem nō miſeretur, quibus gratiam non eſſe præbendam æquitate occultiſſima & ab humanis ſenſibus G remotiſſima indicat, quam nō aperit, ſed miratur Apoſtolus dicens. O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum reprobatio addat aliquid ſupra præſcientiam.

AD PRIMUM ſic proceditur. Videtur quod reprobatio nihil addat ſupra præſcientiam. Reprobatio enim malorum eſt: ſed horum non habet Deus niſi ſciētiam ſimplicis notitiæ: vt ſupra habitū eſt. ergo reprobatio ſupra præſcientiam nihil addit. diſ. 38. q. 1. art. 1. Rom. 11.

¶ 2 Præte. Illud quod addit aliquid ſupra commune, non appropriat ſibi nomen communis ſicut conuertibile quod non indicat ſubſtantiam rei appropriat ſibi nomen proprii, quia non addit aliquid, ſicut diffinitio addit, ſed reprobatio appropriat ſibi nomen præſcientiæ, dicimus enim communiter malos præſcitos, & bonos prædeſtinatos. ergo videtur quòd reprobatio nihil ſupra præſcientiam addat.

¶ 3 Præ. Magiſter ſupra. 35. diſt. poſuit rationes eorum quæ aliquid ſupra præſcientiam & ſcientiam addunt vel diſpoſitionis H prouidentię &c. ergo cum non fecerit ibi de reprobatione mētionem, videtur quòd nihil ſupra præſcientiam addat.

SED CONTRA. Præſcientia eſt omnium tam bonorū quàm malorum: ſed reprobatio non eſt niſi damnandorum. ergo aliquid ſupra rationem præſcientiæ addit.

¶ Præter. Reprobatio opponitur approbationi: ſed approbatio dicit aliquid in voluntate, cum ergo oppoſita ſint eiuſdem, videtur quòd reprobatio ponat aliquid in voluntate & non in præſcientia tantum.

RESPONDEO, Dicēdum: quòd reprobatio addit ſupra præſcientiam rationem prouidentiæ. Cum enim prouidentia diuina ſit communiter omnium, tamē quodam ſpeciali modo & priuilegiato eſt eorum in quibus inuenitur voluntas, per quam æternæ glorię capaces ſunt vnde ſpecialis quidem modus prouidentię diuinæ attenditur, ſecundum ordinem talis naturæ in finem gloriæ, & ſecundum collationem eorum, quæ in finem illum promouent. Et quia ex conditione talis naturæ eſt I vt a conſecutione finis deficere poſſit, ideo per prouidentiam diuinam ordinatum eſt, vt talis defectus in bonum iuſtitiæ cedat, dum culpæ pœna adhibetur, & ideo ſicut prouidentia diuina reſpectu ipſius boni quod eſt per conſecutionem gratiæ & gloriæ cum præſcientia euentus dicitur prædeſtinatio, ita prouidentia diuina reſpectu mali oppoſiti cum præſcientia defectus dicitur reprobatio. Et quia bonū ſubiacet prouidētiæ, vt cauſatum & ordinatum, ideo dicitur, quòd prædeſtinatio eſt cauſa gratiæ & gloriæ ad quam ordinatur: ſed quia malum non ſubiacet prouidentiæ, vt intentum, vel cauſatū, ſed ſolum, vt præſcitum & ordinatum, ideo reprobatio eſt tantum præſcientia culpæ & non cauſa, ſed pœnæ, per quā culpa ordinatur eſt præſcientia & cauſa.

K AD PRIMVM ergo dicendum, quòd malorum vt ſunt deus habet ſcientiam ſimplicis notitiæ, ſed vt ordinentur habet etiam horum ſcientiam approbationis, & hoc importat reprobationis nomen.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd reprobatio non addit ex parte reprobati ſupra præſcientiam, quia nihil cauſatur in ipſo per quod malus fiat. & ideo appropriat ſibi nomen communę, addit tamen aliquid ex parte dei reprobantis, ſcilicet voluntatem ordinis pęnę ad culpam. vnde etiam in abſtracto non ita appropriat ſibi nomen commune ſicut in concreto. vnde magis dicitur reprobatus præſcitus, quàm præſcientia reprobatio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd reprobatio opponitur prædeſtinationi, & ideo per oppoſitū dat intelligi poſita prædeſtinatione. 1a. q. 79. ar. 1. Et 2. diſt. 37. q. 2. art. 2. Et 2. diſt. 43. c. Et de Mal. q. 3. c. Et cont. lib. 3. c. 162.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Deus ſit cauſa obdurationis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd obdurationis & excęcationis cauſa ſit deus per id quod habetur

Glo ordina na ibidem. tur ſecundę Cor. 4. Deus huius ſeculi excęcauit mentes infide- A lium: & vna gloſ. exponit de deo vero. ergo videtur quòd ipſe ſit cauſa obdurationis & excęcationis.

¶ 2 Præt. Excęcatio & obduratio ſunt quædam pœnę iuſtæ: ſed omnis pœna iuſta a Deo eſt. ergo excęcatio & obduratio a Deo ſunt.

Lib. 1. text. 3°. ¶ 3 Præt. ſecundũ Philoſophum in poſterioribꝰ. Si affirmatio eſt cauſa affirmationis, & negatio eſt cauſa negationis: ſed velle diuinũ eſt cauſa quòd iſte habeat gratiam; quia ſcilicet ipſe vult. ergo videtur ꝙ non velle dei, ſit cauſa quare iſte gratiam non habeat: ſed hoc eſt obduratio. ergo ex parte dei accipienda eſt cauſa obdurationis.

¶ 4 Præt. Sicut dicit Philoſophus in Text. 30. 2. Phy. id quod per ſui præſentiam eſt cauſa ſalutis nauis, ſcilicet gubernator, per ſui abſentiam eſt cauſa periculi: ſed Deus per ſui pręſentiam in anima eſt cauſa gratię. ergo per ſui abſentiam eſt cauſa obdurationis.

DISTIN. XLI.

A

Vtrum aliquod ſit meritum obdurationis, & miſericordiæ.

Si autem quærimus meritũ obdurationis & miſericordię, obdurationis meritũ inuenimus, miſericordiæ aũt meritũ non inuenimus, quia nullũ ẽ miſericordiæ meritum, ne gratia euacuet ſi non gratis donetur: ſed meri- B tis redditur. Miſeretur itaque ſecundum gratiam quæ gratis datur, obdurat autem ſecundũ iudicium qđ meritis redditur. Vnde datur intelligi, vt ſicut reprobatio Dei eſt nolle miſereri, ita obduratio Dei ſit nõ miſereri: vt non ab illo irrogetur aliquid, quo ſit homo deterior: ſed tantum quo ſit melior nõ erogetur. Ex his aperte oſtẽditur, quid miſericordiam qđ obduratiõẽ itellexerit Apoſtolus: & quia miſericordia nullũ

Rom. 9.

Ca. 4. de di. no. Aug. de Spũ & anima, c. 17. to. 3. Anſel. de concor. gratiæ ante me dignus. Sed contra eſt quod dicunt ſancti cõmuniter Diony. Aug. & Anſ. ſcilicet quòd cauſa quare iſte non habet gratiã eſt, quia ipſe noluit accipere, & non quia Deus noluit ei dare: quia lumen ſuum omnibus offert; quod tamen ab omnibus nõ percipitur, ſicut nec lumen ſolis a cęco: ſed obduratio eſt ipſa carentia gratiæ. ergo obdurationis cauſa non eſt ex parte dei.

¶ Præt. Nullus culpatur vel punitur de eo cuius cauſa in ipſo non eſt: ſed homo punitur & culpatur pro obduratione vel pro carentia gratiæ. ergo huiuſmodi cauſa eſt ipſe.

Respondeo, dicendum ꝙ obduratio dicitur quandoque actus voluntatis obſtinatę in malum, cui pertinaciter adhæret: & ſic conſtat quòd obdurationis cauſa non eſt deus ſed homo, ſicut nec alicuius actus peccati inquantum deformis eſt: quandoque vero obduratio dicitur ipſa priuatio gratiæ quæ et, excęcatio dicitur: quia gratia eſt quoddam lumen animæ & pfectio quædam habilitans ipſam ad bonum. Iſtum autem carere gratia ex duobus contingit. Tum, quia ipſe non vult recipere. Tum, quia deus non ſibi inſundit vel non vult ſibi infundere. Horum autem duorum talis eſt ordo, vt ſecundum non ſit, niſi ex ſuppoſitione primi. Cum enim deus non velit niſi bonum, non vult iſtum carere gratia niſi ſecundum quòd bonum eſt: ſed ꝙ iſte careat gratia non eſt bonũ ſimpliciter. vnde hoc D abſolute conſideratum, non eſt volitum a Deo. Eſt tamen bonũ vt careat gratia, ſi eam habere non vult, vel ſi ad eam habendã negligenter ſe præparat: quia iuſtum eſt, & hoc modo eſt volitum a deo. Patet ergo ꝙ huius defectus abſolute cauſa prima eſt ex parte hominis qui gratia caret: ſed ex parte Dei non eſt cauſa huius defectus niſi ex ſuppoſitione illius, quod eſt cauſa ex parte hominis. Et per hunc modum inuenitur dici deus quandoque cauſa excęcationis vel obdurationis: non quidem immittendo malitiam: ſed non impartiendo gratiam, quod in ipſo eſt. Si enim non neceſſario impartitur gratiam, in ipſo eſt & non impartiri. vnde eius quod eſt non impartiri, aliquo modo cauſa eſt. Iſte autem defectus poteſt dupliciter conſiderari, ſicut et quilibet alius: cũ. n. defectus incidat ex defectu cauſæ ſecũdę, & nõ ex defectu cauſæ primæ, quẽ tñ defectũ deus nõ impedit, tñ impedire poſſet ne impedimentum naturæ cedat. Si iſte E defectus gratiæ compararetur ad voluntatem quæ eſt ſicut cauſa proxima, inuenitur voluntas habere cauſalitatem ad ipſum, quæ bonum propoſitum non accipit cum accipere poſſit: & ex hoc eſt culpabilis & vituperabilis: quia malum cuius principiũ eſt voluntas, eſt huiuſmodi. Si autem comparetur ad ipſum Deum non inuenitur cauſatus ab ipſo: ſed tantum permiſſus & ordinatus, vt ſcilicet ſit in pœnam ipſius voluntatis deficere: vnCa. 12. to. 1. de dicit Aug. in 1. confeſſionum. Iuſſiſti domine, & ſic eſt, vt omnis inordinatus animus ſibiipſi ſit pœna, & talis ordinatio a Deo eſt. vnde reſpectu ipſius defectus nullam cauſalitatem habet, ſed reſpectu ordinationis tantum: & hoc ſignificatur cum obdurare dicitur.

Et per hoc patet reſponſio ad primum. Quidam tamen dicunt, ꝙ Deus eſt cauſa obdurationis, ſicut natura cauſa quietis, quod expreſſe falſum eſt: quia quies naturalis eſt finis motus naturalis & per ſe intenta a natura quod hic dici nõ pot A eſt. Quòd deus dr̃ excęcare permittẽdo defectum & ordinãdo.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ obduratio dicitur pœna prout dicit defectum iam ordinatum: & ſic reducitur in diuinam cauſalitatem non ratione defectus, ſed ratione ordinis, qui eſt a deo.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ effectus non conſequitur niſi concurrentibus omnibꝰ cauſis: ſed ex defectu vnius conſequitur negatio effectus. Dico ergo, ꝙ cauſa gratiæ ſicut agẽs eſt ipſe deus: & ſicut recipiens eſt ipſa anima per modũ ſubiecti & materiæ: & iõ quia formæ inductę non eſt cauſa materia, neque ſubiectũ niſi tale, ex cuius pricipijs fluit accñs, quale accñs non eſt gratia: ideo non dicitur ſimpliciter anima cauſa gratiæ: ſed recipiens tantum: deus autem cauſa. Nec oportet ꝙ omnis defectus incidat ex parte agentis: ſed poteſt incidere ex parte recipientis, & ita eſt in propoſito.

¶ Ad quartum dicendum, quòd deus quantum eſt in ſe, nulli eſt abſcos: ſed homo a deo præſente ſe abſentat, ſicut a præſente lumine qui claudit oculos, & ideo non eſt ſimile quod pro ſimili inducitur.

C

EXPOSITIO TEXTVS.

Intelligentia enim conditionis &c.} Hoc ſic exponi poteſt: accipiantur duo dicta, quorum vnum eſt verum, ſcilicet Petrum poſſe dãnari. alterum falſum, ſcilicet Petrum non poſſe damnari: ſi adiungitur conditio quæ implicite intelligitur in hoc participio prædeſtinatus, intellectus illius conditionis facit dictum qđ prius erat falſum eſſe verum: quia ſi Petrus eſt prædeſtinatus, Petrum non poſſe dãnari eſt verum. Facit etiam impoſſibilitatem in dicto, quod prius erat verum, Petrum enim poſſe damnari eſt impoſſibile, ſi eſt prædeſtinatus: vt tamen impoſſibilitas ad neceſſitatem conſequentiæ referatur. {Quod tamen in actionibus vel operationibus &c.} operationes dei nominat quas explet nulla creatura mediante, ſicut intelligere, velle, & huiuſmodi. & quia tales operationes æternitate menſurantur & non tempore, ideo non ſequuntur neceſſitatem præteriti, D ſed manent in libertate præſentis: ita tamen, quòd immobilitas non tollatur. non enim poteſt deus nunc velle, & quod nũc vult poſtea non velle: ſed ſuum ęternum velle ſemper eſt in libertate voluntatis eius, & ideo ex veritate prędeſtinationis: nõ ſequitur aliqua neceſſitas ex parte prædeſtinatis: ſicut nec ex parte prædeſtinati. Poteſt enim & prædeſtinare & non prædeſtinare. Operationes autem dei & hominum nominantur q̃ a deo mediante creatura vel in creatura explentur, & quia ex parte creaturæ tempore menſurantur, ideo tranſeunt in præteritũ & neceſſitatem acquirunt. {Ita reprobationis ęternæ quodammodo effectus &c.} Hoc ideo addit: quia non eſt ſimpliciter concedendum, ꝙ reprobatio obdurationis ſit cauſa: ſed ſolum permiſſionis & ordinationis: vt dictum eſt. Curp. art.

DISTINCTIO XLI.

E

DIVISIO TEXTVS.

Hic determinat Magiſter de cauſalitate prædeſtinationis & reprobationis, excludens errorem eorum qui vtriuſque cauſam ex parte noſtra aſſignabant, & diuiditur in partes duas. In prima oſtendit vtrumque ex parte noſtra cauſam non habere. In ſecunda, oſtendit ſcientiam dei nunquam diminui. ibi {Præt. Conſiderari oportet &c.} Prima in duas. In prima oſtendit veritatem. In ſecunda excludit errorem. ibi {Opinati ſunt tamen quidã.} Et hæc diuiditur in duas. In prima excludit errorem illorum qui ponebant opera noſtra ſecũdũ hoc quòd ſunt a Deo præſcita: eſſe cauſam vtriuſque. In ſecunda, errorem illorum qui ponebant opera præcedẽtia, etiam in rerũ natura, eſſe cauſas prædeſtinationis & reprobationis, ibi {Multi vero de iſto profundo &c.} Prima in duas. In prima, ponit opinionem quæ authoritatem

ritate Aug. videtur muniri: quam tamen authoritatem Magiſter ſimul cum opinione ab Aug. retractatam oſtendit. In ſecunda ponit obiectionem eorum ex alia authoritate ſumptam, quã etiam retractatam dicit, licet quidam ſoluere conentur eam inſufficienti ſolutione. ibi {His tamen videtur &c.} {Præt. Cõſiderare oportet &c.}

Hic oſtendit ſciẽtiæ diuinę immutabilitatem. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quæſtionem. Secũdo determinat eã. ibi {De præſcientia primo &c.} Circa hoc duo facit. Primo, determinat quã tum ad præſcientiã. Secũdo, quãtum ad ſcientiam. ibi {De ſciẽtia autem aliter di. &c.} Vbi tria facit. Primo, determinat quæſtionem. Secundo, ponit obiectionem in contrarium. ibi {Ad hoc autẽ opponitr &c.} Tertio ſoluit eã. ibi {Sed ad hoc di. &c.}

aduocat meritum. obduratio vero non eſt ſine merito, & miſericordię verbo hic accipitur prædeſtinatio, & præcipue prædeſtinationis effectus, obdurationis vero non ipſa dei æterna reprobatio, quia eius nullum eſt meritum ſed gratiæ priua-
G tio, ſiue ſubtractio, quæ quodã modo eſt reprobationis effect'. Accipitur tamẽ aliquando reprobatio pro obduratione, ſicut & prædeſtinatio ꝓ ſuo effectu, cui eſt gratia appoſita. Gratia enim quæ apponitur, effect' eſt predeſtinationis. Cum ergo gratię q̃ apponitr homini ad iuſtificationem nulla ſint merita multo minus & ipſius prędeſtinationis, qua ab ęterno elegit deus quos voluit aliqua poſsũt exiſtere merita. Ita nec reprobationis qua ab æterno quoſdã præſciuit futuros malos & dãnandos: ſicut elegit Iacob & reprobauit Eſau: quod nõ fuit pro meritis eorum quæ tunc haberent: quia nulla habebãt: quoniam nec ipſi exiſtebant; nec ꝓpter futura merita quæ præuideret, vel illum elegit, vel illum reprobauit.

QVAESTIO PRIMA.

H A

Hic quæruntur quinque.

Primo. Vtrum electio Deo ab æterno conueniat.
Secundo. De ordine prædeſtinationis ad electionem.
Tertio. Vtrum præſcientia meritorum ſit cauſa prædeſtinationis & reprobationis.
Quarto. Vtrum prædeſtinatio iuuetur meritis & orationibus ſanctorum.
Quinto. Vtrum Deus ſciat nunc omne quod olim ſciuit.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum in Deo ſit electio.

I AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ electio nullo modo in Deo ſit. Electio enim ſecundũ Philoſophum in 3. Ethico. ſequitur conſilium ſicut concluſio eius: conſilium autem vt ibidem dicit, eſt quæſtio quædam. cum igitur Deo non competat inquiſitiua cognitio, videtur quòd Deo non cõpetat electio. (1.p.q.23.articu.4.ca.3.)

¶ 2 Præt. Electio ponit diſcretionem quãdam: ſed Deus æqualiter ſe habet ad omnes: quia ſicut Diony. in 4. c. de diui. nom. dicit, ſicut enim ſol non ratiocinans, neque præeligens radios ſuos diffundit in omnia corpora, ita & diuina bonitas in omnes creaturas. ergo videtur quòd Deo eligere non competat.

¶ 3 Præt. Electio requirit multitudinem in eis quorum eſt electio: ſed ab æterno omnia non fuerunt niſi vnum in Deo. ergo videtur ꝙ electio non ſit æterna: ſed quicquid eſt in Deo eſt æternum. ergo electio nihil ponit in Deo.

¶ 4 Præt. Operationi eligentis aliquid intelligitur præexiſtere in re quæ eligitur: ſed operationi diuinæ nihil præexiſtit in
K creatura. ergo videtur quòd electio Deo non competat.

SED CONTRA. Ad Epheſ. 1. dicitur. Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem &c. ergo videtur quòd Deo conueniat electio.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ electio importat ſegregationem quandam. Hæc autem ſegregatio non poteſt eſſe niſi aliquorum, quæ habent aliquam permiſtionem vel conuenientiam, & ideo illius quod in ſe determinatum eſt & diſcretum,
Cap. 6. non poteſt eſſe electio. Et ideo electio vt dicitur in 3. Ethic. nõ eſt finis vltimi; qui vnicuique naturaliter eſt determinatus: ſed tantum eorum quæ ſunt ad finem, ad quem per plura media deueniri põt, licet quædam fini conuenientiora quæ eliguntur. Hæc autem ſegregatio poteſt eſſe tantum in conceptione alicuius operantis, vel etiam in executione operis. Ex his, tria poſſumus accipere circa electionem de Deo dictam. Primo, quòd electio non conuenit Deo reſpectu ſuiipſius, non enim eſt electio finis, ſed eorum quæ ſunt ad finem. Secundo, poteſt accipi
F a quibus eliguntur: quia ſcilicet ab his qui nati ſunt participare eundem finem. vnde non dicitur quòd homines qui eliguntur ad gloriam eligantur ab irrationabilibus: ſed ab hominibus qui nati ſunt gloriam aſſequi. Tertio, poteſt accipi quòd electio vno modo eſt æterna. alio modo temporalis, ſi enim accipiatur ſecundum ꝙ eſt in propoſito ipſius Dei, ſic æterna eſt: quia ab æterno voluit bonos a malis ſegregare in gloriam. Si autem ſumatur ſecundum quòd eſt in executiõe operis, ſic eſt temporalis: ſicut quando aliquis ſegregatur a culpa originali vel actuali in gratiam, vel a communi ſtatu in prælationis officium, & ſic de alijs quæ diuino munere aliquib' ſpecialiter cõferuntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ accidit electioni ꝙ ſequatur inquiſitionem: ex eo ſcilicet quòd eſt in tali natura, quæ eorum, quæ ſunt ad finem ſine inquiſitione cognitionem non habet, ſicut eſt in nobis, quod om-
H nino Deo non competit, qui omniũ certã cognitionem habet.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ quàmuis ipſe quantum in ſe eſt ęqualiter ſe habeat ad omnia; non tamen omnia eandem idoneitatem habent ad recipiendum largitionem bonitatis eius, & huius diuerſitatis cognitionem & ordinationem habet, & ideo conuenit ſibi electio. Quod autem dicit Diony. de comparatione diuinæ bonitatis ad ſolem, intelligẽdum eſt eſſe ſimile, quantum ad vniuerſalitatem communicationis, & non quantum ad priuationẽ electionis. Sicut enim ſol nulli radios ſuos ſubtrahit, ita nec Deus munera bonitatis ſuæ, quæ tamen non eodem modo in omnibus recipiuntur, & huius diuerſitatis Deus eſt cognitor & ordinator, quod ſoli corporali nõ cõpetit. (Vbi ſupra.)

¶ Ad tertium dicendum, quòd Deus ab æterno non tantum cognouit de rebus illud eſſe, quod tunc in ipſo habebant: ſed eſſe quod in propria natura habiturę erant, ſecundũ quod eſſe vnitatem non habent: ſed magnam diſtantiam ad participan-
I dam diuinam bonitatem, & ita cõuenit ſibi ab æterno electio.

¶ Ad quartum dicendum, quòd operationi creationis non præexiſtit aliquid in re, & ideo non proprie dñr ea quæ terminant ad eſſe eligi: ſed operationi diuinæ qua iuſtificat & glorificat præexiſtit natura, vel in proprio eſſe, vel in diuina cognitione.

ARTICVLVS II.

b Vtrum electio præcedat ſecundum rationem prædeſtinationem.

AD SECVNDVM ſic proceditur, Videtur ꝙ electio prædeſtinationem non præcedat ſecundum rationem. Electio enim addit aliquid ſupra præſcientiam, aliàs etiam eſſet malorum: addit autem actum voluntatis, vt patet ex Philoſopho. 8. & 9. Ethi. Cum ergo prædeſtinatio nihil addat ſupra præſcientiam niſi voluntatem ſalutis quorundam, videtur quòd electio
K prædeſtinationem non præcedat ſecundum rationem, ſed ſit idem ſibi. (8.Eth.ca.4.)

¶ 2 Præt. Electio præſupponit diuerſitatem in eis inter quæ eſt electio: ſed diuerſitas quæ eſt in hominibus ad conſecutionẽ finis eſt per effectum prædeſtinationis, id eſt per gratiam. ergo videtur quòd electio etiam prædeſtinationem ſequatur ſecundum rationem.

¶ 3 Præt. Vocatio ſequitur prædeſtinationem, vt habetur Ro. 8. Quos prædeſtinauit, hos & vocauit: ſed vocatio videtur idẽ eſſe electioni: quia quod eligitur ad aliquid videtur quodammodo vocari in illud. ergo videtur quòd electio prædeſtinationem ſequatur.

SED CONTRA. Dilectio præſupponit electionem ſicut ipſum nomen oſtendit: ſed prædeſtinatio ſequitur dilectionẽ; quia non præparantur bona niſi eis qui diliguntur. ergo videtur quòd prædeſtinatio electionem ſequatur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd prædeſtinatio & electio addunt aliquid ſupra præſcientiam ſicut diſpoſitio & prouidentia;

uidentia, vt intelligatur, quòd ſicut diſpoſitio & prouidentia ſe habent reſpectu omnium communiter, ita electio & prædeſtinatio reſpectu hominum. vnde ſicut prouidentia addit ſupra diſpoſitionem, ita prædeſtinatio ſupra electionem. Quod iatis patet ex his, quæ ſupra dicta ſunt. Dictum eſt. n. q diſpoſitio diuina attenditur in ordinationa partium vniuerſi ad inuicem, & ad finé, ſecundum quòd vna natura alij præfertur ex ordine diuinæ ſapientiæ. Similiter eſt in electione. Ipſa enim diuina ordinatio qua q. dam alijs præfaruntur ad conſequédam beatitudinem, electio dicitur. Prouidentia autem attenditur in collectione eorum, per quæ res attingunt finem, & in applicatione ad finem. Similiter prædeſtinatio attenditur in hoc, quòd electis præparantur bona gratiæ, & bona gloriæ, quibus applicantur ad finem, & hoc patet etiam ex modo loquendi conſueto. Sicut enim dicimus diſponi res, prouideri autem tã res ipſas quàm etiam ea, quæ rebus conferuntur in finem ordinantia: ita etiam electio ꝓprie eſt hominum, ſed prædeſtinatio tam hominum quàm etiam eorum quę eis conferuntur. non enim dicitur, quòd gratia eligatur homini: dicitur tamen, quòd gratia prædeſtinatur homini.

Diſt. 40. q. 1. art. 2.

† lib. 1. c. 23. to. 1.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q electio non eſt actus voluntatis abſolute, ſed in ordine ad intellectum ordinantem, ſicut Philoſophus ibidem innuit. Prædeſtinatio autẽ dicit actum voluntatis abſolute, qui conſequitur ordiné iſtum. Electio enim diuina eſt qua aliqui ex ordine ſuæ ſapientię ordinantur ad finem beatitudinis: ſed prędeſtinatio eſt ſecundum quòd pręparantur eis ea, quæ perducunt in finem: & ideo ſicut voluntas ordinans in finem, præcedit actum voluntatis præparantis ea, quæ ducunt in finem, ita electio prædeſtinationem præcedit.

† ca. 3. to. 7.

† Rom. 9.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd electio diuina non præexigit diuerſitatem gratiæ, quia hoc electionem conſequitur: ſed præexigit diuerſitatem naturæ in diuina cognitione, & facit diuerſitatem gratiæ, ſicut diſpoſitio diuerſitatem naturæ facit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vocatio ſemper eſt temporalis, quia ponit adductionem quandam ad aliquid. Et ideo eſt quædam vocatio ad eſſe per creationem, cui vt dictum eſt: non reſpondet æterna electio. vnde dicitur Rom. 4. qui vocat ea quæ non ſunt &c. Et eſt quædam vocatio temporalis ad gratiam,

Diſtin. 39. q. 2. Art. 1.

a Opinio quorundam in qua fuit aliquando Auguſtinus: ſed poſtea retractauit.

OPinati ſunt tamen quidam, Deum ideo elegiſſe Iacob, quia talẽ futurum præſciuit, qui in eum

B crederet, & ei ſeruiret, quod aliquando Aug. ſe ſenſiſſe dicit in lib. Retractationum, vbi apte oſtendit, quòd ſi propter futura merita electus eſſet, iam non ex gratia eſſet electio. Non ergo ideo electus eſt a Deo, quia talis futurus erat: ſed ex tali electiõe talis eſt factus, ita dicens. Diſputans ergo quid elegerit Deus in nondum nato, cui dixit ſeruiturum eſſe maiorem, & quid in eodem maiore ſimiliter nõdum nato reprobauerit, ad hoc perduxi ratiocinationem vt dicerem. Non ergo elegit Deus opera cuiuſquam in præſcientia, quæ ipſe daturus eſt: ſed fidem elegit in præſcientia, & quem ſibi crediturum eſſe præſciuit, ipſum elegit, cui ſpiritumſanctum daret, vt bona operando, etiam æternam vitam conſequeretur. Ecce hic aperte dicit, nõ propter opera eum elegiſſe, ſed propter fidem qua eum pręuidit crediturum: ſed quia & in fide meritum eſt ſicut & in operibus, hoc retractauit dicens. Nondum diligentius quæſiueram, nec adhuc inueneram qualis ſit electio gratiæ, de qua dicit Apoſtolus. Reliquię per electionem gratiæ ſaluę fient, quę vtiq; non ex gratia ſi ex meritis ꝓcedit, vt iam quod datur, non ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum reddatur potius meritis, quàm donetur. Perinde quod continuo dixi. Dicit. n. idem Apoſtolus. Idem Deus, qui operatur omnia in omnibus. Nnnquàm autem dictum eſt. Deus credit omnia in omnib⁹: ac deinde ſubiũxit. Quòd ergo credimus noſtrum eſt, quòd vero bonum operamur, illius eſt, qui credentibus dat ſpiritumſanctum. Sed hoc profecto non dicerem, ſi iam ſcirem etiam ipſam fidem inter Dei munera reperiri, quæ dantur in eodem ſpiritu. Vtrunque ergo noſtrum eſt propter arbitrium voluntatis, & vtrunque datum eſt per ſpiritum fidei, & charitatis. Et quod paulopoſt dixi. Noſtrum enim eſt, cũ credere & velle. Illius autem dare

C credentibus & volentibus facultatem bene operandi per ſpiritumſanctum, per quem charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris. Verum eſt quidem; ſed eadem regula eſt, & vtrunque ipſius eſt, quia ipſe præparat voluntatem, & vtrũque noſtrum, quia non fit niſi volentibus nobis. ergo & meritum fidei de miſericordia Dei venit. Non ergo propter fidem vel aliqua merita elegit

D Deus aliquos ab æterno, vel appoſuit gratiam iuſtificationis in tempore, ſed gratuita bonitate ſua elegit, vt boni eſſent. *b*. Vnde Auguſt. in lib. de prædeſti. ſan. Non quia futuros nos tales eſſe pręſciuit, ideo elegit: ſed vt eſſemus tales per ipſam electionem gratiæ ſuæ, qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo.

E

A cui reſpondet & electio temporalis & ęterna. hæc autem vocatio eſt vel interior per infuſionem gratiæ, vel exterior per vocem prædicatoris. Interior autem vocatio & temporalis electio ad gratiam, ſemper ſunt ſimul: ſed differunt ſecundum rationem, quia electio inquantum dicit ſegregationem, reſpicit terminum a quo, vocatio autem terminum ad quem magis: ſed differt a iuſtificatione ſecundũ rationem, quia vocatio pertinet ad motum naturę proficiſcentis in gratiam: ſed iuſtificatio reſpicit eſſe conſequens terminum motus, ſecundum quòd gratis facit iuſtum eſſe. De dilectione autẽ quomodo ſe habet ad electionem, & ꝓdeſtinationem, pertinet ad tertium librum, vbi agitur de dilectione, qua Deus diligit creaturam. 32. diſtinct. q. 1. ar. 2.

† 1. ad Cor. cap. 12.

ARTIC. III.

c Vtrum præſcientia meritorum ſit cauſa prædeſtinationis.

DEINDE quęritur, vtrum pręſcientia meritorum, ſit cauſa prædeſtinationis. Et videtur, q ſic. Primo per Gloſ. Ambr. quæ habetur ſuper epiſtolam ad Rom. vbi hæc verba ex perſona Dei proponit. Dabo illi gratiam, quem ſcio ad me toto corde poſt errorem reuerſurũ: ſed propoſitum dandi gratiam dicitur prædeſtinatio. ergo videtur, quòd præſcientiam meritorũ præſupponat.

1. par. q. 23. art. 5 Et de ver. q. 6. art. 2.

Ambro. ad Rom. ca. 9. to. 4.

† c. 18. to. 7.

¶ 2 Præter. Voluntas Dei prædeſtinantis, iniuſta eſſe non poteſt: ſed ad iuſtitiam diſtributiuã pertinet, vt inæqualia non niſi inæqualibus tribuãtur, cum ergo homines non ſint inæquales ad perceptionem gratię, niſi per aliqua opera ipſorum vel aliorum, cum ex natura omnes habeant capacitatem gratię, videtur quòd præſcientia operum ſit cauſa prædeſtinationis.

¶ 3 Præt. In præſcientia operum duo ſunt. Vnum ęternum, ſcilicet Dei ſcientia, & vnum temporale, ſcilicet opera præſcita. Similiter in prædeſtinatione duo ſunt vnum æternum, ſcilicet voluntas diuina, & alterum temporale, ſcilicet collatio gratiæ. Sed æternum quod eſt in pręſcientia eſt prius rõne, & quodammodo cauſa eius quod eſt in prædeſtinatione, quia voluntas pręſcientiam præſupponit. ſimiliter temporale eſt aliquo modo cauſa temporalis, quia opus quo iſta ſe præparant ad gratiam eſt aliqua cauſa ad minus ſicut diſpoſitio materialis ad acceptionem gratiæ, & opus informatum gratia

gracia eſt cauſa meritoria gloriæ. ergo videtur, quòd præſcientia operum ſit cauſa prædeſtinationis.

¶ 3 Præter. Prædeſtinatio præſupponit electionem, ſed electio alicuius ab aliquo non eſt, niſi propter aliquam idoneitatem maiorem ad conſecutionem finis: hoc autem non poteſt eſſe niſi per maiorē præparationem ad gratiam, quæ per opera fit. ergo videtur, quòd prædeſtinatio præſupponat præſcientiam operum.

¶ 4 Præterea. Prædeſtinatio eſt voluntas ſalutis hominis, non tantum, vt intelligatur de voluntate antecedente, quia hac voluntate vult omnes homines ſaluos facere, vt dicit Dama. ſed de voluntate cōſequente, cum igitur voluntas conſequens reſpiciat merita, videtur quòd præſcientia meritorum ſit cauſa prædeſtinationis.

† q. 2. ad Simplicianum, to. 4. Mal. 3. c. 1.

2. fid. orth. cap. 29.

SED CONTRA. Omne illud, quod reſpicit meritum, eſt aliquo modo debitum, & non omnino gratuitum: ſed prædeſtinatio eſt ex gratuita voluntate, quā nulla merita aduocant, vt dicit Auguſ. ergo videtur, quòd præſcientia meritorum non ſit cauſa prædeſtinationis.

In epiſtola 105. ad Sixtum. to. 2.

¶ 2 Præterea. Ad idem eſt totum, quod in litera adducitur.

c His videtur contrarium quod alibi ait Auguſtinus.

HIs tamen aduerſari vr̄, quod dicit Auguſtin' ſuper Malachiam prophetam: vbi ſcriptum eſt Iacob dilexi: Eſau autem odio habui. Cui vult, inqt, miſeretur Deus, & quem vult indurat: ſed hæc voluntas Dei iniuſta eſſe non poteſt. Venit enim de occultiſſimis meritis, quia & ipſi peccatores cum propter generale peccatum, vnam maſſam fecerunt, tamen nonnulla inter eos eſt diuerſitas. Præcedit ergo aliquid in peccatoribus, quo quāuis nondum ſint iuſtificati, digni efficiantur iuſtificatione. Et item præcedit in alijs peccatoribus, quo digni ſunt obtuſione. Ecce hic videtur Auguſt. dicere, ꝙ & ipſa Dei voluntas, qua alios elegit, alios reprobat, ex meritis proueniat: ſed occultiſsimis. ideſt, pro meritis alios voluerit eligere, alios reprobare, & quòd pro meritis alijs apponitur gratia iuſtificationis, alijs non: vnde obtunduntur,

G

H

Sed qnid intelligere voluerit ignoratur, niſi forte hoc dicatur intellexiſſe, quod ſupra diximus eum retractaſſe. Nam ibidem etiam quędam alia continue ſubdit, quæ ī lib. Retracta: aperte retractat, quod vtrūque legēti patebit. Vnde veriſimile eſt, in præmiſsis etiam hoc retractaſſe. Quidam tamen ex eo ſenſu accipiunt fore dictum, non quia aliquis prædeſtinetur pro meritis, vt iuſtificationis gratiam mereatur, ſed quia aliqui non adeo mali ſunt, vt mereantur ſibi gratiam nō impartiri. Nullus. n. Dei gratiam mereri poteſt per quam iuſtificatur: poteſt tamen mereri vt non apponatur, vt penitus abiiciatur. Et quidem aliqui in tātum profundum iniquitatis deuenerunt, vt hoc mereantur, vt hoc digni ſint, alij vero ita viuunt, vt & ſi non mereātur gratiam iuſtificationis, non tamen mereantur omnino repelli, & gratiam ſibi ſubtrahi. Ideoque dixit, in quibuſdam peccatoribus pręcedere quo digni ſint iuſtificatione, & in alijs quo digni ſint obtuſione: ſed hoc friuolum eſt.

I RESPONDEO, Dicendum, quòd præſcientia meritorum vel aliquorum operum, nullo modo eſt cauſa prædeſtinationis diuinæ, quod patet, ſi conſideretur totum id, quod in prædeſtinatione eſt de eſſentia ipſius: ſed nihil prohibet aliud, quod eſt effectus prædeſtinationis, ſcilicet gratia & gloria, quę oblique ponuntur in eius diffinitione, habere aliquam cauſam ex parte noſtrarum operationum. De eſſentia enim prædeſtinationis eſt præſcientia, & voluntas ſalutis aliquorum. Scientia autem de ſalute eorum non cauſatur a ſcientia operum aliquorum, quia ipſe non venit in cognitionem effectus per cauſam, ſed per ſeipſum. Vnde non poteſt dici in eo, quòd ipſe ſcit hoc, quia ſcit cauſam huius: ſed inquantum intuetur eſſentiam ſuam, quæ eſt omnium ſimilitudo, videt vnumquodque in ſe, tam cauſam quàm cauſatum. Similiter etiam voluntas ſua cum ſit libera, magis etiam quàm aliqua voluntas non habet cauſam, niſi finem voluntatis ſuæ. finis autem voluntatis ſuę eſt ſua bonitas quæ eſt ipſemet. vnde dicitur communiter, quòd Deus vult hoc propter bonitatem ſuam, non quia ſciuit hoc, vel quia hoc factum eſt. Sed tamen effectus voluntatis eius, ſcilicet ipſum volitum ordinatum ad bonitatem ſuam, poteſt procedere ex aliqua cauſa, quam Deus præſciuit ab æterno, & iſtum ordinem cauſæ ad cauſatum Deus vult: & vult quòd effectus ſit, quia cauſa eſt: non autem ita quod cauſalitas referatur ad voluntatem, ſed ad volitum: & iſta cauſa voliti non volendi, dicitur ratio quædam voluntatis ex parte effectus. Sed hæc cauſa in quibuſdam habet completam rationem cauſę & ſufficienter inducit effectum, quandoque vero eſt tantum diſpoſitio. Ita etiam ad duplicem effectum prædeſtinationis diuerſimode ſe habet noſtra operatio, quia opus meritorium informatum gratia, eſt cauſa meritoria gloriæ: ſed opus bonum præcedens gratiam, non eſt cauſa meritoria eius, ſed ſolum diſpoſitio quædam. Vnde patet, quòd

F prædeſtinatio cauſam non habet, ſed habet rationem ex parte effectus ſecundum quam rationalis, & iuſta dicitur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in illis verbis Ambro. non deſignatur, quòd opus noſtrum ſit cauſa voluntatis diuinæ, neque etiam, quòd ſit cauſa ipſius dationis gratiæ, ſed ſolum diſpoſitio quædam, vt hoc intelligatur non de opere ſequente gratiam, quod virtutem merendi habet a gratia, & neque cauſa eius eſt: neque diſpoſitio ad ipſam, ſed de opere præcedente, quod eſt diſpoſitio ad gratiam. Illi enim Deus proponit gratiam infundere, quē pręſcit ſe ad gratiam præparaturam: non tamen propter præparationem, quæ nō eſt ſufficiens cauſa gratię nec finis voluntatis eius, ſed propter bonitatem ſuam. Vult tamen, quòd iſte habeat gratiam, quia præparauit ſe, ſecundum modum loquendi, quo dicitur, quòd dat ſibi gratiam, quia præparauit ſe, vt coniunctio denotet diſpoſitionem, & non cauſam. Sed reſpectu actus volendi nō poteſt deſignare neque diſpoſitionem, neque cauſam. non enim ideo voluit, quia iſte præparauit ſe, ſed ſolum, quia bonum eſt.

† lib. 1. c. 23 to. 1.

I ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd etiam in iuſto homine cauſa efficiens actum volendi eſt finis voluntatis: ſed ex parte effectus accipit cauſam ex opere hominum, quod diſcretionem in eis facit. Vt ſi quęreretur a iuſto iudice: quare vis huic plus dare quàm illi, ſi vellet reddere cauſam voluntatis diceret, propter bonum iuſtitię, quod in hoc opere relucet. Si autem vellet aſſignare cauſam operis diceret, quòd iſte magis dignus eſt. Sed tamen ſciendum, quòd prædeſtinatio reſpectu huius effectus, habet rationem iuſtitiæ diſtributiuæ, ſcilicet reſpectu glorię. & ideo poſſumus dicere, quòd Deus dat iſti gloriam & non illi, quia iſte meruit & non ille. & ſimiliter vult, quòd iſte habeat & non ille, quia iſte dignus & non ille. Sed reſpectu primi effectus, ſcilicet gratiæ, habet rationem magis liberalitatis, quam iuſtitiæ: quia gratia datur gratis & non redditur meritis. vnde ex parte recipientis non eſt aſſignare cauſam, quare dignus ſit gratia, ſed ſolum

K diſpoſitionem quandam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd præſcientia non eſt cauſa voluntatis, quia voluntas libera eſt. Poſſum enim illud quod ſcio non velle: & ideo ratio non procedit, quia cauſa efficiens actum voluntatis, non eſt niſi finis eius.

¶ Ad quartum dicendum, quòd electio diuina requirit diuerſitatem in electis: non tamen quæ ſit cauſa voluntatis exigentia: immo potius econuerſo. ſic enim diſpoſitio eius cauſat rerum diuerſitatem in naturis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in intellectu prædeſtinationis, includitur voluntas conſequens, quæ reſpicit opera, non quaſi cauſam voluntatis: ſed ſicut cauſam meritoriam gloriæ, & ſicut præparationem ad gratiam.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum prædeſtinatio iuuetur aliquo opere humano.

1.par. q.23. art.8. Et de ver. q.6. artic.6.

QVARTO QVAERITVR, Vtrum prædeſtinatio iuuetur aliquo opere humano. Et videtur, ꝙ non. Cũ enim quæ per ſe inducit effectum ſine adiutorio alterius, pfectior eſt, q̃ quæ adiuuatur ad effectum inducendum: ſed pdeſtinatio eſt cauſa pfectiſſima. ergo nõ iuuatur aliquo ad effectum ſuum.

¶ 2 Præter. Illud quo poſito vel remoto, nihilominus manet effectus, non videtur iuuare ad conſecutionem effectus: ſed ex quo prædeſtinatio ponitur eſſe alicuius, ſiue aliqs oret pro eo, ſiue nõ oret, ſaluabitur, quia prædeſtinatio irrita eſſe non poteſt. ergo videtur, quòd omnino nihil iuuet ad ſalutem eius.

† Ex Aug. ſermo.7. de verbis apoſ. to.10.

¶ 3 Præt. Effectus prædeſtinationis eſt gratia & gloria, quorum vtrũque a ſolo Deo eſt. ergo nihil aliud iuuat ad prædeſtinationis effectum.

Greg. lib.1. Dialo. ca.8. to.2. ‡ Rom. 9.

SED CONTRA Eſt quod Greg. dicit in Dia. quòd prædeſtinatio orationibus ſanctorum iuuatur, quod probat per id quod habetur Gen. 25. ꝙ Iſaac orauit p vxore ſua Rebecca, eo ꝙ ſterilis eſſet, & dominus dedit ei cõceptum: & tamen Iacob qui de illo conceptu natus eſt, præ deſtinatus erat ad vitam.

† 1. ad Timoth. ca.1. Ex Aug. 1. retrac. c.23. to.1.

¶ Præt. Si prædeſtinatio non iuuatur ex operibus noſtris. ergo non oportet orare pro aliquo vt ſaluetur, & eadem ratione, neque pro ſeipſo, neque aliquod opus bonum operari, & ita lex diuina vana eſt, quæ ad bonum operandum nos inducit.

¶ Præt. Potentiæ naturales, & habitus gratuiti in vanum erunt, ex quo non oportet nos operari ad conſecutionem finis, quæ omnia inconuenientia ſunt. ergo prædeſtinatio orationibus ſanctorum iuuatur.

Art. 2. ſti

RESPONDEO, Dicendum, quòd iſta quæſtio dependet a prædicta: eo enim modo prædeſtinatio iuuatur, quo cauſam habet. vnde ſicut dictum eſt, quòd prædeſtinatio inquantum eſt actus diuinus, qui eſt velle vel ſcire, non habet aliquam cauſam ex parte noſtra: ita etiam nec ex parte iſta adiutorium habet, quia hunc actum, qui eſt velle, Deus nulla creatura cooperante operatur. ſed effectus prædeſtinationis, hoc modo habet adiutorium, quo & cauſam habet. Vnde ſecundum hoc, omnis cauſa cuius operatione interueniente, completur effectus

A prædeſtinationis, dicitur prædeſtinationem iuuare, vel per modum cauſæ meritoriæ, vel ex condigno, ſicut aliquis habens gratiam meretur ſuo actu vitam æternam, vel ex congruo, ſicut aliquis orando pro aliquo alio meretur ſibi primam gratiam, vel etiam perſuadendo ad bonum. vnde. 1. Cor. 3. dicit: Dei. n. adiutores ſumus, vel per modum diſpoſitionis: ſicut quãdo quis præparat ſe ad habẽdum gratiam, vel etiã naturali operatione, ſicut motus cæli, & omnes cauſæ naturales iuuant prædeſtinationem, inquantum eorum officio perficitur generatio, & ſuſtentatio electorum.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd adiutorium iſtud nõ eſt propter indigentiam prædeſtinationis, ſed vt ſeruetur ordo, quem in rebus diuina ſapientia cõſtituit, vt. ſ. effectus procedat a cauſa prima mediantibus cauſis ſecundis.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ in argumẽto ſupponitur falſum. Si. n. Stephanus pro perſecutoribus nõ oraſſet, forte Paulus ſaluus non fuiſſet, ſicut ſi aliquis nõ faceret opera meritoria, nõ acciperet coronam quę prædeſtinata eſt ſibi, nec tamen prædeſtinatio fruſtrari poteſt, quia præſcitum eſt a Deo, ꝙ iſte tali cã, & tali ordine ſaluabitur. vñ ſicut eſt incompoſſibile prædeſtinationi, ꝙ ille non ſaluetur, ita eſt etiam ſibi incõpoſſibile, ꝙ non fuerit oratũ pro eo, quãuis vtrunque in ſe ſit poſſe non eſſe.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ cauſa infundens gratiam eſt ſolus Deus: ſed diſpoſitio ad gratiam põt eſſe ex ipſo eodem, qui gratias recipit, ſed meritum gratiæ ex congruo poteſt eſſe etiam alterius iuſti, ſed ex condigno eſt etiam ipſius hominis Chriſti, cuius merita efficaciam habuerunt in totam humanam naturam, quia ipſe caput eccleſiæ eſt.

d Opinio quorundam falſa, de occultis Dei differentium carnaliter.

MVlti vero de iſto profundo quęrentes reddere rationem, atque ſecundum coniecturas cordis ſui inſcrutabilem altitudinem B iudiciorum Dei cogitare conãtes, in fabulas vanitatis abierunt dicentes: quòd animæ ſurſum in cælo peccant, & ſecundum peccata ſua ad corpora, pro meritis diriguntur, & dignis ſibi quaſi carceribus includuntur. Ierunt hi tales poſt cogitationes ſuas, & volentes diſputare de Dei profundo, verſi ſunt in profundum, dicentes, animas in cælo ante conuerſatas, & ibi aliquid boni vel mali egiſſe, & pro meritis ad corpora terrena detruſas eſſe. C Hoc autem reſpuit catholica fides, propter euidentem Apoſtoli ſententiam qua ait. Cum nondum nati eſſent, aut aliquid boni vel mali egiſſent &c. Melior eſt ergo fidelis ignorantia, q̃ temeraria ſcientia. Elegit ergo eos quos voluit gratuita miſericordia, non quia fideles futuri erant, ſed vt fideles eſſent, eiſque gratiam dedit, non quia fideles erant, ſed vt fierent. D Ait enim Apoſtolus. Miſericordiam conſecutus ſum, vt fidelis eſſem, non ait quia fidelis eram. datur quidem & fideli, ſed data eſt etiam prius vt eſſet fidelis. Ita etiam reprobauit quos voluit, nõ propter futura merita quæ præuideret, veritate tamen rectiſsima, & a noſtris ſenſibus remota.

Quæſtio.

SEd quæritur, vtrum ſicut dicit elegiſſe quoſdam vt boni fierent & fideles, ita etiam concedi debeat reprobaſſe quoſdã, vt mali eſſent & infideles, & obdurare vt peccent. Quod nullatenus concedi oportet. B Nõ enim reprobatio ita eſt cauſa mali, ſicut prædeſtinatio eſt cauſa boni, neq; obduratio ita facit hominem malum, quemadmodum miſericordia facit bonum.

e An ea quæ ſemel ſcit Deus, vel præſcit, ſemper ſciat, vel præſciat, & ſemper ſcierit vel præſcierit.

C PRæterea conſiderari oportet, vtrum ea omnia quæ ſemel ſcit vel præſcit Deus, ſemper ſciat & ſcierit, ac præſciat & præſcierit, an olim ſcierit vel pręſcierit, quod modo non ſcit vel pręſcit. De præſcientia primo reſpondemus dicentes, multa eum præſciſſe, quæ modo non D præſcit, cum enim eius præſcientia non ſit niſi de futuris, ex quo illa quæ futura erant, pręſentia fiunt, vel prętereunt, ſub Dei præſcientia eſſe deſinunt, ſub ſcientia vero ſemper ſunt. Præſciuit ergo Deus omnia ab æterno, quæ futura erant, neque præſcire deſinit: niſi cum futura eſſe deſinunt. Neque cum præſcire deſinit aliqua, quę ante pſciebat, minus E ea noſcit q̃ ante cognoſcebat.

ARTICVLVS V.

e Vtrum quicquid olim Deus ſciuit, modo ſciat.

1. par. q.14. art.14. & 1. diſt. 3 & 3. Et de ver. q.2. ar 7. Et 1. cont. c.59.

QVINTO QVAERITVR. Vtrum quicquid Deus ſciuerit olim, modo ſciat, & videtur, quòd ſic. Scientia Dei, vt ſupra habitum eſt, eſt inuariabilis: ſed omnis ſcientia, quę deſinit eſſe alicuius, cuius prius fuerat variatur. ergo videtur, quòd quicquid Deus olim ſciuit, modo ſciat.

F Non.n.dr̃ ex defectu ſciẽ Dei, ꝙ aliqua præſcierit aliqñ, q̃ modo nõ pſciat: ſed ex rõne verbi, quod eſt pſcia. Pręſcire.n.eſt añ ſcire aliquid q̃ fiat. Ideoq; non poteſt dici Deus præſcire, niſi ea quæ futura ſunt.

Hic de ſcientia dicens, Deum ſemper ſcire quæ ſemel ſcit. G

De ſcientia aũt aliter dicimus. Scit.n. Deus ſp oĩa, quæ aliqñ ſcit, omnem.n. ſciam quã aliqñ habet, ſemper habuit, & habet, & habebit. Ad hoc aũt opponiẽ ita. Olim ſcinit hunc hoiem naſciturum q̃ natus eſt, mõ non ſcit eũ naſciturũ. Sciuit ergo aliqd qđ mõ non ſcit. Itẽ ſciuit mundũ eſſe creandũ, mõ non ſcit eũ eſſe creãdum. aliqd ergo ſciuit, qđ mõ nõ ſcit, & alia huiuſmodi infinita dici pñt. Sed ad hoc dicimus, ꝙ idem de natiuitate huius hoĩs, & mundi creatione nũc ẽt ſcit, qđ ſciebat anteq̃ fierent, licet tunc & nũc hanc ſciẽtiam eius diuerſis exprimi verbis oportet. Nã qđ tunc futurũ erat nũc pteritũ eſt. Ideòq; verba cõmutãda ſunt ad ipſum deſignandũ. Sicut diuerſis tẽporibus loquẽtes, eãdẽ diẽ modo ꝑ hoc aduerbium cras deſignamus, dũ adhuc futura eſt mõ ꝑ hodie dum pñs eſt, mõ, ꝑ heri dũ pterita eſt. Ita anteq̃ crearet mundus, ſciebat Deus hũc creãdum, poſtq̃ creatus eſt, ſcit eum creatũ, nec eſt hoc ſcire diuerſa: ſed omnino idẽ de creatione mũdi. H Sicut antiqui patres crediderunt chriſtum naſciturũ & moriturum, nos aũt credimus eũ natũ & mortuũ: nec tamẽ diuerſa credimus nos & illi: ſed eadẽ. Tẽpora.n. vt ait Aug. variata ſunt, & ideo verba ſunt mutata, nõ fides. Indubitanter ergo teneamus Deum ſemper omnia ſcire, quæ aliquãdo ſcit.

¶ 2 Præt. Omne ſcitum a Deo, aut accipiẽ vt res q̃dam, aut vt enunciabile ſignãs eſſe rẽ: ſed quãcũq; rem Deus ſciuit, modo ſcit, q̃a vna & eadem res eſt, q̃ modo eſt pñs & prius fuit futura, & cras erit pterita. & ſilr̃ vr̃ eſſe vna veritas, quia veritas enuntiabilis reducitur ad veritatẽ rei ſicut ad cãm. ergo vr̃, ꝙ quicquid Deus olim ſciuit, mõ ſciat, ſiue ſit res, ſiue enuntiabile.

¶ 3 Præt. Conſignõ ſe habet ꝓpinquius ad dictionem q̃ ad orationẽ: ſed diuerſus modus ſignificandi non, impedit vnitatem nnis. vñ dicit a grãmaticis, albꝰ alba albũ eſſe vnũ nomẽ, & ſic de alijs. Cũ ergo hęc enuntiabilia. Sor. currere & cucurriſſe ad vnũ inſtãs relata, in diuerſis tẽporibus plata, non differant, niſi ꝑ diuerſam conſignificationẽ tẽporis, vr̃ ꝙ ſit vnum enuntiabile, & ſic idem quod prius.

¶ 4 Præt. Aut vnitas tẽporis ptinet ad vnitatẽ enũtiabilis, aut non: ſi ptinet ad vnitatẽ enũtiabilis: ergo cum dicta enũtiabilia referãtur ad vnũ tp̃s, vr̃ ꝙ ſit vnũ enuntiabile. Si aũtẽ nõ pertinet. ergo cũ dicta enũtiabilia nõ diſtinguantur niſi ꝑ diuerſam cõſignificationẽ tẽporis, vidaẽ ꝙ ſint vnũ enũtiabile.

¶ 5 Præt. Enuntiabile etiam res quædam eſt rationis: ſed q̃cunque rem Deus ſciuit, ſcit. ergo ex hoc etiam videtur ſequi, quòd quodcunque enuntiabile Deus ſciuit, ſcit.

Sed contra. Oẽ ſcitum a Deo eſt verum: ſed quondam verum erat Chriſtum eſſe moriturũ. ergo fuit ſcitũ a Deo.

2 ¶ Itẽ. Quicquid eſt ſcitum a Deo eſt verum. ergo cum mõ nõ ſit verum Chriſtum eſſe moriturum, non eſt ſcitum a Deo, non ergo quicquid Deus ſciuit, ſcit. Si dicas, ꝙ in proceſſu eſt figura dictionis, quia mutatur quid in quando. I

3 ¶ Contra. Iſta ſolutione poſita, remanet eadam difficultas, quia mutabitur propoſitio, & dicetur non quodcunque enuntiabile Deus ſciuit ſcit, vt concluſum eſt, ſed enuntiabile eſt aliquod ſcitum. ergo non quicquid Deus ſciuit, ſcit.

Dis. 38. q. 1 Art. 3. Respondeo, Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt. Sciẽtia Dei non tm̃ eſt rerum, ſed etiam enuntiabilium. ſi ergo ſciẽtia Dei referatur ad res, ſic nulli dubium eſt, quin omnem rem quã Deus ſciuit, ſciat: & ſic optime ꝓcedit ſolutio Magiſtri in litera. Vna.n. & eadem res eſt, quę ſignificatur cum diuerſis temporibus ꝓfertur. Sor. currit & cucurrit. ſ. curſus Sor. Si autem referatur ad enũtiabilia, tunc ſuper hoc fuit duplex opinio. Quidã.n. dixerunt, ꝙ ad vnitatem rei ſignificatæ ſequitur vnitas enuntiabilis, quamuis etiam cum diuerſa cõſignificatione temporis proferatur. Et ſecundum hoc ſequitur, quòd enuntiabile quod ſemel eſt verum, ſemper fuit & eſt verum. & ita quod ſemel eſt K ſcitum a Deo, ſemper erit ſcitum ab eo. Sed iſta poſitio expreſſe contrariatur dictis Philoſophi in prædicamentis, qui dicit, ꝙ eadẽ ꝓpoſitio. ſ. Sor. ſedet, quę prius erat vera Sorte ſedente, eodem ſurgente efficitur falſa. (Cap. de ſubſtantia proprietate. 6.) Et præterea ſi ab vnitate rei enuntiabile haberet vnitatem, eadem ratione ex diuerſitate haberet diuerſitatem, & ita hoc enuntiabile Sor. currere diuerſis temporibus prolatum, non eſſet vnum, nec aliquod nomen ſignificans diuerſas res vnum eſſet, & ſic periret tã æquiuocatio, q̃ vniuocatio, quarum vtraq; requirit vnitatem nominis quod pluribus conuenit. vnde ab omnibus modernis conceditur, ꝙ ſunt duo diuerſa enuntiabilia. Sor. currere & cucurriſſe, etiã ſi ad eũdem curſum referatur. Et ſm̃ hoc diſtinguendum eſt de enuntiabili, quia vel poteſt ſumi inquantum eſt res quædam rationis quaſi materialiter, & ſic quodcunq; enuntiabile ſciuit, ſcit. Semper enim ſcit hoc enuntiabile Sor. currere, habere talem naturam & tales partes. Vel poteſt ſumi ſignatiue, put per ipſum deſignatur eſſe rei cum ſuis conditionibus, quę dantur intelligi ex conſignificatione verbi, & ſic non quodcunque enuntiabile Deus ſciuit, ſcit. Sciuit enim hoc enuntiabile eſſe verum Chriſtum crucifigi cum crucifigebatur, ſed non ſcit modo eſſe verum, ſed fuiſſe verum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd hoc non contingit ex aliqua mutatione facta circa ſcientiam Dei, ſed circa rem ipſam. Sicut.n. cum dicimus Deus pręſciuit Chriſtum moriturũ, deſignatur reſpectus ad futurum. vnde quãdo deſinit eſſe futurũ, Deus iã nõ pręſcit illud, nulla tñ mutatione in eius præſcientia facta: ita etiam cum dicit Deus ſciuit Chriſtum mortuum, deſignatur reſpectus futuri in participio. vñ re in pręteritum trãſeunte, nõ manet idẽ reſpectus, quo remoto, Deus neſcit rem ſub tali reſpectu eſſe. Vnde non variatur eius ſciẽtia, qui vno intuitu omnia conſpicit, ſed variatur reſpectus in natura rei. Cõtingit enim, vt ſupra dictum eſt, quòd in relatiuis prædicationibus fiat mutatio altero extremorum mutato, altero inuariabili manente. († Super pſ. 50. circa illud. Redde mihi lætitiam. 3.)

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis veritas enuntiabilis cauſetur ab eſſe rei: non tamen oportet, quòd propter vnitatem rei enuntiabile vnitatem habeat, ſed veritatem: vnitatem autem habet, & diuerſitatem ex his, ex quibus eſſentialiter conſtituitur, ſ. ex partibus ſuis, vnde cum diuerſæ ſunt partes horum enuntiabilium Sor. currere & cucurriſſe, diuerſa ſunt enuntiabilia. (D. 36. q. vnica. Art. 3.)

I ¶ Ad tertium dicendum, quòd diuerſus modus ſignificandi facit etiam diuerſum nomen: ſed quòd dicatur idem nomen a grammatico, hoc non eſt, quia ſimpliciter ſit vnum, cum ſint plures voces, albus, ba, bum, & multiplicato genere, quod eſt vox, neceſſe ſit multiplicari ſpeciem quod eſt nomen. vnde vbi multæ voces & multa nomina: ſed dicuntur vnum nomen, quia pertinent ad idem condeclinium.

¶ Ad quartum dicendum, quòd tempus ſignificatum eſt extra eſſentiam enuntiabilis: & ideo ab eo enuntiabilis non concipit vnitatem vel diuerſitatem: ſed a tempore conſignificato, quia propter diuerſam conſignificationem temporis, ſunt diuerſæ terminationes verborum, & diuerſæ voces, vnde & diuerſa enuntiabilia.

¶ Ad quintum dicendum, quòd accipiendo enuntiabile, vt eſt res quædam Dei, ſic procedit argumentatio: ſed ſic non eſt ad propoſitum.

EXPOSITIO TEXTVS.

Sed hoc friuolum eſt &c.} Hoc pro tanto dicit, quòd nimis eſt extorta expoſitio, vt dicatur illos eſſe dignos gratia, quia non ſunt ita indigus, vt alij. {Sicut antiqui patres credi &c.} Diuerſitas enuntiabilis non impedit vnitatem rei creditæ, quia vel obiectum fidei eſt res, & non enuntiabile, vt quidam dicunt, vel enuntiabile, ſecundum quòd abſtrahit ab omni differentia temporis, & tempus determinatum non eſt de ſubſtantia fidei: ſed fidei aduenit, ſecundum quòd determinatur per doctrinam, prout fides ex auditu eſt.

DISTINCTIO XLII.

DIVISIO TEXTVS.

DETERMINATO de ſcientia Dei: hic Magiſter ſecundo determinat de potẽtia eius, & diuiditur in partes duas. In prima Magiſter oſtẽdit veritatẽ potẽtiæ ipſius ſecundum quam omnipotens dicitur. In ſecũda excludit quorũdã errorem potentiam Dei limitãtium. 43. diſt. {Quidam tñ de ſuo ſenſu &c.} prima in duas. In prima inquirit, quare Deus omnipotẽs dicatur. In ſecunda, quõnẽ determinat. ibi {Quòd enim Deus oĩa poſſit &c.} Et diuiditur in duas. In prima determinat quõnem tenendo alteram partem. In ſecunda ſoluit ea, quæ pro parte reliqua inducuntur. ibi {Ex quibuſdam autem auctoritatibus &c.} Circa primum tria facit. Primo, oſtendit veritatẽ, ſ. ꝙ Deus omnia poſſit. Secũdo, excludit quaſdã inſtãtias, tres. ſ. Quarũ prima eſt de actib⁹ corporalibus. Sc͂da de peccatis. Tertia de paſſionibus. ibi {Sed quæritur quomodo omnia &c.} Tertio ex dictis concludit perfectam oĩpotẽtiæ rationem. ibi {Sic diligenter conſiderantibus &c.} {Ex quibuſdã tñ auctoritatibus &c.} Hic inducit ea, quæ ad alteram partem quõnis facere videntur, ꝙ. ſ. dicatur omnipotens, quia oĩa poteſt facere quæ vult, & diuiditur in partes tres. In prima inducit auctoritates ad partem illam. In ſecunda ſoluit eas. ibi {Sed hoc põt dici &c.} In tertia aſſignat relatiõis multiplicitatẽ, vt videat qualiter hoc ẽt Deo ſit ꝓprĩũ. ibi {Sed caue quõ intelligas &c.}

¶ Seu ex nouo teſtamẽ. q.97.to.4.ꝗ

DISTIN. XLII.

A

De omnipotentia Dei, vbi prius conſideratur, quare dicatur omnipotens.

NVnc de omnipotentia Dei agendum eſt, vbi prima conſideratio occurrit, quomodo vere Deus dicatur omnipotens, an quia omnia poſsit, an tantum quia ea poſsit, quæ vult. Quòd enim Deus omnia poſsit, pluribus auctoritatibus comprobatur. Ait enim Aug. in lib. qõ. veteris ac nouę legis. Omnia quidem poteſt Deus, ſed non facit, niſi qđ conuenit veritati eius & iuſtitię. Itẽ in eodem. Potuit Deus cuncta facere ſimul: ſed ratio prohibuit, ideſt voluntas. Rationem nempe ibi voluntatem Dei appellauit, quia Dei voluntas rationabilis eſt, & æquiſsima. Fatendum eſt ergo Deum omnia poſſe.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic eſt duplex quæſtio.

Prima. Eſt de potentia Dei ſecundum ſe.
Secunda. De his, quę ſuæ potentiæ ſubiacent.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum potentia Deo conueniat.
Secundo. Vtrum in eo ſit vna potentia vel plures.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in Deo ſit potentia.

1. par. q. 25. artic. 1. Et quodl. 3. a. Et de pot. q. 1. art. 1. Et 2. cõt. c. 11. & ſeq. Tract. Meta. 15. c. 7. Tex. 17.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ potentia Deo non conueniat. Sicut. n. potentia ſe habet ad actũ, ita habet ſe primus actus ad potentiam: ſed prima potentia q̃ eſt materia, nõ eſt aliqs actus, q ſit de eſsẽtia eius. ergo nec primi actus, q eſt Deus eſt aliqua potẽtia. B

¶ 2 Pręt. Oẽ quod agit p eſſentiam ſuam, non agit mediante aliqua potentia, quia potentia eſt medium inter eſſentiã & operationẽ: ſed Deus cum ſit primum agẽs nõ participatione alicuius, ſed p eſſentiã ſuã agit, vt Dio. dicit. 4. ca. de di. no. & Aui. probat. ergo non conuenit ſibi aliqua potentia p quam agat.

¶ 3 Præt. Omnis potentia, vel eſt actiua vel paſſiua ſecundum Philoſophum in 5. Met. Sed Deo non conuenit potentia paſſiua, qa nihil põt pati, vt in lr̃a dr̃: Nec iterum actiua, qa ſicut ibidẽ dr̃ a Philoſopho, potentia actiua eſt principium tranſmutationis in aliud, ſecundum ꝙ eſt aliud. Deus aũt in agẽdo non reqrit materiã in quã agat. ergo videtur ꝙ nullo modo ſibi potentia conueniat.

Tex. 17.

¶ 4 Præt. Oĩs potẽtia eſt principiũ alicuius operationis: ſed Deo non conuenit operatio, niſi q̃ ſit ſua eſſentia. Cũ ergo ſuæ eſſentiæ nihil ſit principium, quia eſſentia neque eſt genita neque procedens, videtur quòd potentia ſibi non conueniat.

A ¶ 5 Pręt. Dei potentia, aut eſt ſemper coniuncta actui aut nõ. Si primo mõ, Oĩs ẽt potẽtia cõiũcta actui inducit effectũ qñcũqʒ ipſa eſt: potẽtia aũt Dei ab ęterno fuit. ergo & effect⁹ eius. ſ. creaturæ ab ęterno ſunt, qđ hæreticũ eſt. Si ſecũdo mõ: Oĩs aũt potẽtia nõ cõiũcta actui & coniungibilis eſt imperfecta, & perficit p actũ, ergo aliquid imperfectũ erit in deo, qđ cũ ſit incõueniẽs, vr̃ potentia omnino in Deo non eſſe.

B *Quomodo dicatur Deus omnia poſſe, cum nos multa poſſimus, quæ ipſe non poteſt.*

SEd quæritur, quomodo omnia poſſe dicatur, cum nos quædam poſsimus, quæ ipſe non poteſt. a Nõ poteſt enim ambulare, loqui, & huiuſmodi, quæ a natura diuinitatis ſunt penitus aliena, cum horũ inſtrumenta nullatenus habere queat incorporea, & ſimplex ſubſtantia. Quibus id reſpõdendum arbitror, ꝙ huiuſmodi actiones ambulatio. ſ. & locutio, & huiuſmodi a Dei potẽtia alienę nõ ſunt: ſed ad ipſam pertinent. Licet enim huiuſmodi actiones in ſe Deus habere non poſsit, non enim poteſt ambulare, vel loqui, & huiuſmodi, eas tamen in creaturis poteſt operari, facit enim vt hõ ambulet & loquat̃, & huiuſmodi. Nõ ergo p iſtas actiones diuinæ potẽtiæ detrahit̃ aliqd, quia & hoc poteſt facere oĩps.

B SED CONTRA eſt qđ habet̃ Luc. 1. fecit mihi magna, q potens eſt. Et in pſ. Potens es dñe, & veritas tua &c. E pſ. 88.

¶ Præt. Oĩs effectus pducitur p potentiã cauſæ efficientis: ſed Deus eſt cã efficiens rerũ. ergo ĩ ipſo opoꝫ ponere potentiã.

RESPONDEO, Dicendum. ꝙ nomẽ potentiæ primo impoſitum fuit ad ſignificãdum poãẽ hoĩs, put dicimus aliquos hoĩes eſſe potẽtes, vt Aui. dicit, & deinde ẽt trãſlatũ fuit ad res naturales. Tract. 4. Meth. c. 2. Vr̃ aũt in hoibus eſſe potens, q põt facere qđ vult de alijs ſine ĩpedimẽto, & ſecundum ꝙ impediri põt ſic minuit̃ põa eius, ĩpedit̃ aũt põa alicui⁹ vel naturalis agẽtis, vel ẽt volũtarij ĩquãtũ põt pati ab aliquo. Vñ de rõne põę q̃tũ ad primã ĩpoſitionẽ ſui eſt, non poſſe pati. Vñ ẽt illud, qđ nõ põt pati, & ſi nihil poſſit agere, dicim⁹ potẽs, ſicut dr̃ durũ qđ hẽt potentiã ut nõ ſecet̃. Et ex hoc cõcludit̃ pfecta rõ põæ d ĩ Deo, tũ qa oĩa agit qđ cõuenit ſibi inquãtũ eſt actus prim⁹ & pfectus. nihil. n. agit niſi ſecundum ꝙ eſt actu ens. Tũ qa nihil patit̃ qđ cõuenit ſibi inq̃tũ eſt act⁹ pur⁹ ſine pmiſtione alicuius materiæ. vnũquodqʒ. n. patit̃ rõne alicuius malis in ipſo. D. 494.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ẽt primã põam nõ cõuenit materiæ ſecundum principalẽ ſignõnẽ potẽtiæ, qa vt dictũ eſt, põa primo impoſita eſt ad ſignandum principiũ actionis: ſed ſecũdo trãſlatũ eſt ad hoc, vt illud ẽt qđ recipit actionẽ agentis potẽtiã hẽre dicat̃, & hoc eſt potẽtia paſſiua. Et ſicut potentiæ actiuæ rñdet operatio vel actio, in qua completur potẽtia actiua, ita ẽt illud quod rñdet potentiæ paſſiuæ, quaſi pfectio, & cõplemẽtũ actus dicat̃. Et p p hoc oĩs forma actus d dr̃, ẽt ipſæ formæ ſeparatæ, & illud quod eſt principium perfectionis totius, qđ eſt Deus, vocatur actus primus & purus, cui maxime illa potentia conuenit. In corp. ar. D. 63 d.

¶ Ad ſc͂dm dicẽdũ, ꝙ põa importat, vt dictũ eſt, rõnẽ principij actionis. vñ qcqd ſit, illud, qđ eſt principiũ agẽdi põa dr̃, ſicut calor & frig⁹ & huiuſmodi, & ſic ẽt ipſa eſsẽtia diuina, ſecundum hoc qđ ẽ pricipiũ opõnis põa vocat̃, nõ ꝙ põa ſit aliud ab eſsẽtia ĩ deo. In reſponſione ad primum.

¶ Ad tertium dicendũ, ꝙ Deo nullo mõ põa paſſiua cõuenit, ſed actiua tñ. Potentiæ aũt actiuæ accidit, ꝙ reqrat ſubiectũ materiam in quã agat, inquãtũ eſt impfecta, nõ potẽs in totã rei ſubſtantiã, q imperfectio a diuina põa remouet̃. Vel dicẽdũ, ꝙ ſecundum Auic. agens aliter dr̃ in naturalibus & in diuinis. agens. n. naturale agit p motũ, & qa oĩs motus eſt actus exñtis in põa ideo reqrit̃ materia, q̃ motui ſubſternat̃, diuinũ aũt agẽs in eo, ꝙ dat eſſe non p motũ. vnde potentia actiua eſt principiũ opõnis ĩ aliud ſicut in effectũ pductũ, non ſicut in materiam tranſmutatam. tract. 6. Methe. c. 1. E

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ Deus non agit operatione media, quæ ſit aliud ab eſſentia ſua, ſed ſuum eſſe, eſt ſuum operari, & ſuum operari, eſt ſua eſſentia. nihilominus tamen eſſentia ſignificatur vt principium eſſendi, & eadem ratione poteſt ſignificari potentia, vt principiũ operãdi, & pter hoc, vt principiũ pati.

¶ Ad quintum dicendũ, ꝙ operatio ſua eſt idẽ q̃ potentia ſua ſecundum rẽ, & ideo nõ põt operationi ſuæ potẽtia nõ eſſe cõiũcta: nec tñ ſemp cõſequit̃ effectus qñcũqʒ operatio eſt, quia operatio quodãmõ regulat̃ volũtate & ſapiẽtia ordinante. vnde effectus non ſequitur niſi ad nutum voluntatis diuinæ, ſecundum cuius diſpoſitionem ex operatione æterna ſequitur effectus temporalis.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Deo ſit tantum vna potentia.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd non ſit tantum vna potentia in Deo. Non.n.poteſt eſſe vnum & idem proprium vni, & pluribus cõe: ſed potentia creandi cõmunis eſt tribus perſonis, poſſe autem generare proprium eſt patri. ergo eſt alia & alia potentia.

¶ 2 Praet. In nobis inueniuntur quidam actus naturales, vt generare & huiuſmodi, & quidam voluntarij, vt ædificare domos & huiuſmodi, & quidam animales vt intelligere ſcire & huiuſmodi: ſed huiuſmodi actus reducuntur in nobis in diuerſas potẽtias,
† c.15.to.3. cum igitur in ſingulis prædictorũ actuũ rñdeat ſimilis actus in deo, quia dicimus ipſum ſcientem, creãtem, & generantem, videtur ꝙ ſit plures potentias in eo ponere, ad quas iſti act⁹ reducantur.

De alijs obiicitur.

C SEd ſunt alia quædam q̃ Deus nullatenus facere poteſt, vt peccata. Non enim poteſt mentiri, non poteſt peccare: ſed non ideo omnipotentiæ Dei, in aliquo G detrahitur vel derogatur, ſi peccare non poſſe dicitur, quia nõ eſſet hoc potentię, ſed infirmitatis. Si enim hoc poſſet, omnipotens non eſſet. Non ergo impotentiæ, ſed potentiæ imputandũ eſt, quòd iſta non poteſt. Vnde Aug. in xv. lib. de tri. Magna inquit Dei potentia eſt, nõ poſſe mentiri. Sunt.n. quędam, quæ in alijs rebus potentiæ deputanda ſunt, in alijs vero minime. Et quæ in alijs laudabilia H ſunt, in alijs vero repræhenſibilia ſunt. Non ergo ideo Deus minus potens eſt, quia peccare non poteſt, cum omnipotens nullatenus poſsit eſſe, qui hoc poteſt.

Item de alijs opponitur.

SVnt etiam & alia quæ- D dam, quæ Deus nõ poteſt: vnde videtur non omnia poſſe, non.n.poteſt moueri vel falli. Vñ Aug. in lib. de ſymbolo. Deus omnipotens nõ poteſt mori, non poteſt falli, nõ poteſt miſer fieri, nec põt vinci. Hęc vtiq; & huiuſmodi abſit, vt poſsit omnipotens. Si.n. huiuſmodi paſsionibus, atque defectibus ſubiici poſſet, omnipotens minime foret. Et inde monſtratur omnipotens, quia ei hæc proprinquari non valent, poteſt tamen hæc in alijs operari.

Hoc patet ex Aui.e.li. de intelligẽtijs c.4. ¶ 3 Praet. ſecundum philoſophos, ſubſtantię ſeparatæ diuiduntur in intellectum & voluntatem, non autem ſicut in diuerſas naturas, ergo ſicut in diuerſas potentias. ergo in Deo ad minus ſunt duæ potentiæ.

¶ 4 Praet. Ratio potentiæ conſiſtit in hoc, quod eſt eſſe principium operationis, ſed quodlibet attributum diuinum, ſecundum propriam rationem eſt principium operationis, quia ex bonitate eius fluit omnis bonitas, & ex vita eius fluit omnis vi-
Cap. 4. de diui. no. ta, & ſic de alijs, vt Dio. tradidit in lib. de di. no. ergo ſicut dicimus plura attributa, ſic debemus dicere plures potentias.

SED CONTRA. ſecundum Auguſt. quicquid in diuinis
Libr. 5. de trin. cap. 8. to. 3. abſolute dicitur ſingulariter, & non pluraliter prædicatur: ſed potentia inter abſoluta continetur. ergo non ſunt plures potentiæ in Deo, ſed vna tantum.

Propoſitione. 17. ¶ Praet. Secundum Philoſophum in lib. de cauſis, omnis virtus vnita plus eſt infinita q̃ multiplicata, ſed virtus diuina eſt maxime infinita. ergo videtur quòd ſit maxime vna, nullam multiplicationem habens.

RESPONDEO, dicendum ꝙ in deo ſimpliciter & abſolute dicendum eſt vnã tantum potentiam eſſe. Cum .n. potentia ſm modum intelligendi ſit mediũ inter eſſentiã & operationẽ, ex vtraq; parte põt eius vnitas & diuerſitas penſari. Sed cũ ſimpliciter vnitatẽ & multiplicationẽ habet ex parte eſſentiæ, nõ quæ eſt ſubiectũ eius, quia contingit in vna eſſentia plures eſſe virtutes vel potentias: ſed ex parte eſſentiæ, quæ eſt immediatum principium actus: ſicut in igne alia eſt potentia, qua fertur ſurſum. ſ. leuitas, & alia qua diſſoluit vel vrit. ſ. caliditas. Ex parte aũt operationis non dr̃ vna vel plures ſimplr̃, ſed ſm quid:
K quia tunc magis dicitur eſſe vna potẽtia plurium, quam plures potentiæ. Et ita cum immediatum principium cuiuslibet ſuæ operationis, ſit ſua eſſentia, quæ ſimplr̃ vna eſt: ideo & potentia vna eſt. Sed inquantum eſt principium operationũ diſtinctarũ, ſm rationem accipit aliam, & aliam rationem potentiæ: ſicut & eſſentia habet plures rationes attributorũ. Nec tñ ex hoc eſt, ꝙ ſit plures, ſed tñ vna potentia. Potentia.n. actiua quæ ſola in Deo inuenitur, põt duplr̃ conſiderari, vel quantum ad eſſentiam potentiæ, vel quantum ad actiones, quæ a potentia procedunt. Dico autem eſſentiam potentiæ, illud quod eſt immediate principium actus, in quocũq; genere ſit, ſicut calor principium calefactionis. Principium aũt omniũ diuinarum operationum eſt ſua eſſentia, quia p eſſentiam ſuam agit. Vñ ſicut eſſentia ſua eſt vna re, pluralitatẽ quandam rationum habens ſm
Diſtin. 2. q. vnica. ar. 2. diuerſa attributa, vt ſupra dictum eſt, ita etiam potentia Dei re eſt vna, ſed ſm diuerſas rõnes attributorũ pluralitatem rationũ accipit: cuilibet.n. attributo conuenit ratio potentię, ſm ꝙ cõpetit eſſe principium operationis. Et quia operatio Dei eſt eius

F eſſentia: ideo etiam ipſa eſt vna ſm rem, diuerſimode ſignificata ſm diuerſas rõnes diuerſorum attributorum, & ſm diuerſitatem effectuum qui ſimpliciter plures ſunt. Patet ergo, ꝙ potentia, ſiue ſm eſſentiam ſuam conſideretur, ſiue ẽt per comparationem ad diuinam operationem, ſm ꝙ in operante eſt, vnitatem habet: ſed multitudo realis eſt tñ in effectibus, qui ex operatione diuina cauſantur. Et ideo patet, ꝙ abſolute dicendum eſt, potentiã diuinam eſſe vnam: ſed eã ꝙ eſt plurium, quia iudiciũ de vnitate rei abſolute ſumendum eſt ſm eſſentiam eius, & non ſm id quod extra eſt.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ potentia generatiua nominat eſſentiale coniunctum notionali: ſicut cum dicit̃, Deus generat. vnde illud quod eſt eſſentiale pertinens ad rationem potentię, cõmune eſt tribus, ſicut eſt potentia eſſẽdi. eadem.n. potẽtia pater generat, & filius naſcitur, ſed notio remanet propria patri, & hoc plenius patet ex dictis ſupra.

† libr. 1. de ſymbolo fidei ad cathecuminos c. t. to. 9.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ Deo idem eſt principium eſſendi & operandi. vñ ſicut Deus eodem eſt vnus, ens, iuſtus, & ſic de alijs: ita ipſe eodẽ operat̃ actus diuerſarũ rõnũ, nos aũt diuerſis. Diſt. 26. q. 2. art. 3.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ in omnibus alijs ſubſtantijs ſeparatis, non vr̃ omnino idẽ eſſe re voluntas & intellꝰ: ſed ꝙ in alijs eſt ſecundum diuerſitatem realem, eſt in Deo ſecundum vnitatem rei, & diſtinctionem rationis.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ attributa in Deo ſunt vnum re, & diſtinguuntur tñ ratione: & ideo nomen potentiæ, & quicquid aliud eſt nomen rei, ſiue ſit nomen primæ impoſitionis, non po-
I teſt pluraliter prædicari, vt dicantur plura attributa, eſſa plures potentias, vel plures bonitates, vel aliquid huiuſmodi: ſed noia ſcdæ impoſitionis, vt attributum, & huiuſmodi plr̃ prædicant̃.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de his, quę ſubiecta ſunt diuinæ potentię.

Et circa hoc quęruntur tria.

Primo. Vtrum Deus poſſit quicquid eſt alteri poſſibile.
Secundo. Vtrum poſſit facere impoſſibilia.
Tertio. Vtrum ſit aliquid iudicandum ſimplr̃ poſſe vel impoſſibile, ſecundum cauſas ſuperiores vel inferiores.

ARTICVLVS PRIMVS.

K *Vtrum Deus poſſit quicquid eſt alteri poſſibile.* 1. par. 25. art. 2.

AD PRIMVM ſic pceditur. Videtur, ꝙ Deus poſſit quicquid alteri poſſibile eſt. Ois.n. potentia creata eſt exemplata a potentia ipſius, ſicut oẽ bonum a bonitate eius: ſed quicquid eſt in exemplato, verius, & perfectius inuenitur in primo exemplari. ergo potentia Dei ſe extendit ad omnia, in quæcunque creata potentia poteſt. Et de pot. q. 1. art. 1. & 2. Et de ver. q. 2. art. 10. Et 2. cont. c. 22.

¶ 2 Praet. Philoſophus dicit, ꝙ Deus & etiam ſtudioſus poteſt praua agere: ſed nihil ita elongantur a potentia eius ſicut malum. ergo videtur, quòd ipſe omnia poſſit quæ creatura põt. 4. Top. c. 21.

¶ 3 Praet. De ratione voluntatis eſt, vt libertatem ad vtrũlibet habeat. ſed in Deo veriſsime inuenitur voluntas. ergo poteſt vtrumlibet, & bonum, & malum.

¶ 4 Praet. Nihil quod eſt laudabilitatis ei ſubtrahendum eſt, q magnus eſt & laudabilis nimis: ſed poſſe facere malũ & nõ facere eſt laudabilitatis: ſicut dr̃ Eccl. 30. in laudem vnius viri iuſti. Cap. 31. B

Qui

Qui poteſt tranſgredi & non eſt tranſ. facere mala & non fecit. ergo Deo conuenit. Et ſic idem quod prius. A

SED CONTRA. Sicut Deus non poteſt non eſſe Deus: ita non poteſt eſſe imperfectus: ſed quædam dicitur creatura poſſe ſua infirmitate vel imperfectione, ſicut pati, mori, & huiuſmodi. ergo videt q Deus non omnia poſſit, quæ creatura poteſt.

¶ Præt. Summum bonum non pōt eſſe cauſa alicuius mali, ſicut nec ſumme calidum cauſa alicuius frigoris: ſed Deus eſt ſumme bonus. ergo nullum malum facere pōt. creatura autē hoc poteſt, non ergo quicqd creatura pt, & ipſe Deus poteſt.

RESPONDEO, Dicendum, q quicquid perfectionis in creatura eſt, totū eſt exemplariter eductū ex perfectione creatoris: ita tñ, q illam perfectionem imperfectius creatura habet, q̄ in Deo ſit. Et ideo potentia creaturæ inquantum deficit a repręſentatione diuinę potentię, deficit a pfecto poſſe. Vnde quod attribuitur ſibi ſm q eſt in tali gradu participata, non oportet q diuinæ potentiæ attribuatur. Sicut etiā dicimus eſſentiam lapidis exemplatam a diuina eſſentia: nec tamen dicimus deū eſſe lapidem, ita etiā non dicimus Dei potentiam, eſſe potentiam ambulandi vel patiendi. q. proximum principium ambulationis & paſſionis: ita quòd ipſe ambulet vel patiatur. Sciendum tamen q gradus potentiarum ſicut & naturarum, diuina diſpoſitione ordinati ſunt, ſecundum q vna plus vel minus, deficit a perfectione diuinę potentię. Et ideo videndum eſt, q quamuis nullus actus proprius harum potentiarum, ſecundum gradus determinatos conueniat potentiæ diuinæ, ſicut principio proximo: tñ omnes actus proprij harum potentiarum egredientes ab eis ſecundum rationem ordinis in quo conſtitutæ ſunt, reducuntur in Deum ſicut in cauſam primam. Vnde quāuis non dicamus, q Deus poſſit ambulare vel pati, dicimus tamen q creat ambulationem & paſſionem in aliis. Sed actus qui egrediuntur a determinatis potentijs præter dictam rationem ordinis, nullo modo in cauſalitatem diuinę potentiæ reducuntur. non enim dicimus, quòd poſſit peccare, nec in alijs peccatum facere. D

ET PER HOC patet reſponſio ad primum.

¶ Ad ſecundum dicendum ſecundum quoſdam, q ly praua, accipiendum eſt materialr, vt ſit ſenſus. Deus pōt facere praua. i. quæ modo praua ſunt, quæ tñ ſi ipſe faceret, praua non eſſent. Vel dicendum q loquitr conditionalr, vt intelligat ſi vellet, cuius conditionalis, & aīs eſt impoſſe & conſequens, & hoc nō eſt incōueniēs, ſicut hæc, Si centū ſunt minus q̄. v. ſunt minus q̄. x.

¶ Ad tertium dicendum, q poſſe peccare ſm Anſ. & Boe. non pertinet ad libertatem voluntatis: ſed magis eſt conditio voluntatis deficientis, inquantum eſt ex nihilo: ſed in hoc attenditur ratio libertatis, quod poſſit hoc facere vel non facere, aut hoc vel aliud facere.

Anſel. de li. arbit. c. 1. Boe. 5. de cōſ. proſa.

¶ Ad quartum dicendum, quòd aliquid eſt laudabile inferiori naturæ, quod in ſuperiori vituperabile eſſet, ſicut eſſe ferox in cane & leone eſt laudabile: ſed in homine vituperabile, ita & non peccare, cum poſſit eſſe laus hominis: ſed blaſphemia Dei, ſi de ipſo dicatur.

b Quòd omnipotentia Dei ſecundum duo conſideratur.

E HIc ergo diligenter conſiderantibus, omnipotentia eius ſecundum duo apparet, ſcilicet, q omnia facit quæ vult, & nihil omnino patitur, ſecundum vtrunque Deus omnipotens veriſsime prędicatur, quia nec aliquid eſt quod ei ad patiendum corruptionem inferre valeat, nec aliquid ad faciendum impedimētum afferre. Manifeſtū eſt itaque Deum omnino nihil poſſe pati, & omnia facere poſſe, præter ea ſola, qbus eius dignitas læderetur, eiuſque excellentiæ derogaretur, in quo tñ non eſt minus omnipotens. Hoc enim poſſe, non eſſet poſſe, ſed non poſſe. Nemo ergo Deum impotentem in aliquo dicere pręſumat, qui omnia poteſt quę poſſe, potentiæ eſt, & inde vere dicitur omnipotens. B

Quibuſdam authoritatibus traditur, quòd ideo dicitur omnipotens, quia poteſt quicquid vult.

F EX quibuſdam tamen authoritatibus traditur, ideo vere dici omnipotens, quia quicquid vult poteſt. Vnde Aug. in Enchir. Non ob aliud veraciter vocatur omnipotens: niſi quoniam quicquid vult poteſt, nec voluntate cuiuſpiam creaturæ, voluntatis omnipotentis impeditur effectus. Idem in lib. de ſpiritu & litera. Non poteſt Deus facere iniuſta, quia ipſe eſt ſumma iuſtitia & bonitas. Omnipotens vero eſt, non q poſsit omnia facere: ſed quia poteſt efficere quicquid vult, ita vt nihil valeat eius voluntati reſiſtere quin compleatur, aut aliquo modo impedire eandem. Ioan. Chry. in homi. quadam de expoſitione ſymboli air. Omnipotens dicitur Deus, quia poſſe illius non poteſt inuenire nō poſſe, dicēte propheta, Omnia quæcunq; voluit fecit. Ipſe eſt ergo omnipotens, vt totum qd vult poſsit. Vnde Apoſtolus, eius inquit voluntati quis reſiſtit? His authoritatibus videtur oſtendi, quòd Deus ex eo tantum dicatur omnipotens, quòd omnia poteſt quę vult, non quia omnia poſsit. C

† cap. 5. in ſententia. to. 3.

† lib. 1. de ſymbolo ſi de. c. 1. to. 9

† Hom. 2. to. 5.

Tex. 9.

† Rom. 9.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Deus poſſit, quæ ſunt impoſſibilia naturæ.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd ea quæ naturæ ſunt impoſſibilia, Deus non poſsit. Sicut enim dicit Cōmē. in 8. Met. omnis alteratio eſt ab aliquo agente corporali: ſed Deus eſt agens incorporale. ergo videtur, quòd nulla alteratio a deo poſsit fieri in creatura inferiori, niſi mediante motu ſuperioris corporis, quod eſt primum alterans non alteratum: ſed mediante illo motu nihil impoſsibile naturę fieri poteſt. ergo deus nihil naturę impoſsibile facere poteſt.

Tex. co. 4.

† c. 96. to. 3.

¶ 2 Præt. Omnis impoſsibilitas vel neceſsitas, quæ eſt in propoſitionibus reducitur ad hoc primum principium, quòd eſt impoſsibile ſimul affirmare & negare ſecondum philoſophum in 4. Meta. ſed hoc dicitur deus nō poſſe, quòd affirmatio & negatio ſint ſimul vera. ergo nullum impoſsibile naturæ facere pōt.

¶ 3 Pręt. Magis eſt impoſsibile quod eſt impoſsibile per ſe, q̄ quod eſt impoſsibile per accidens: ſed impoſsibile per accidens Deus facere non poteſt. ergo nihil eorum quæ per ſe ſunt impoſsibilia. probatio mediæ, Deus non poteſt facere, quòd illud quod eſt præteritum non fuerit, vt probatur authoritate Hiero. qui dicit, quòd cum cetera Deus poſsit non poteſt de corrupta facere virginem, & per Auguſt. 10 lib. contra Fauſtum & per philoſophum in 6. Ethic. vbi Agathonem commendat dicentem, hoc ſolo priuatur Deus, ingenita facere quæ facta ſunt. Sed præteritum non fuiſſe, non eſt impoſsibile niſi per accidens, quia hoc ipſum quod præteritum eſt, prius quàm fieret, contingens erat non eſſe, vt Sor. currere. ergo non poteſt facere illud quod eſt impoſsibile per accidens. D

Ad Euſtoch. de cuſtodia virginitatis to. 1.
Lib. 26. c. 5. to. 6.
Cap. 3.

¶ 4 Præt. ſecundum Auguſt. Deus non poteſt facere aliquid contra rationes quas primitus indidit. Et in quadā gl. ad Ro. 11. dicitur, quòd Deus cum ſit author naturæ, nihil contra naturam facit: ſed ea quę ſunt naturæ impoſsibilia, videntur contra naturam eſſe. ergo nihil horum Deus facere poteſt.

Lib. 6. ſuper Gen. ad literam ca. 14. to. 3. & cap. 13. ibidem.
Gloſſa ordinaria ī illud contra naturā inſertus es. Ro. 11. c.

¶ SED CONTRA. Qui omnia dicit nihil excludit: ſed in litera dicitur, & probatur, quòd Deus omnia poteſt. ergo ab eius omnipotentia impoſsibilia non excluduntur. E

¶ 1 Præter. Hilar. dicit, q plus poteſt Deus facere, quàm nos poſſumus dicere, vt habitum eſt ſupra 19. diſtinct. quod probatur etiam ex hoc quod habetur Luc. 1. Non erit impoſsibile apud Deum omne verbum: ſed nihil ita eſt impoſsibile, quin nos dicere poſsimus, etiam contingere ſimul affirmare & negare, quod quidem philoſophi dixerunt, vt habetur in 4. Metaphy. ergo videtur, quòd omnia huiuſmodi Deus poſsit facere.

Lib. de trin. in exordio D. 19.

¶ 2 Præt. Magis diſtat Deus & homo, quàm duo contraria: ſed Deus vniuit humanam naturam diuinæ. ergo multo magis poteſt facere, quòd duo contraria ſint ſimul in eodem, ex quo ſequitur, quòd affirmatio & negatio ſint ſimul vera, & ſi hoc poteſt, omnia poteſt.

4 ¶ Præt. Sicut cæcitas eſt contraria diſpoſitio viſioni, ita virgi- F
nitas conceptui: ſed Deus fecit, vt virgo manens virgo, concipe-
ret & mater eſſet. ergo poteſt facere vt cæcus manens cæcus vi-
ſum habeat. & ſic idem quod prius.

RESPONDEO, Dicendum, quod poſſe importat reſpectum medium inter potẽte & poſſibile, ſicut ſcire inter ſcientem & ſcibile: & ideo aliquid poſſe poteſt negari ex parte potentis, & aliquid ex parte poſſibilis. Nullũ autem poſſe quod ſine imperfectiõe eſt negatur de Deo, ex parte ipſius Dei potentis: ſed negatur ab eo ex parte eius poſſe defectiuum, quod non eſt pure poſſe, ſed admixtum cum non poſſe: quia potentia eius defectum habere non poteſt. Vnde non conceditur, quod ipſe poſſit peccare, vel aliquid huiuſmodi. Negatur etiam quandoque Deus aliquid poſſe ex parte ipſius poſſibilis, quod nullo modo rationẽ poſſibilis habere poteſt, & hoc dicimus impoſſibile eſſe per ſe. Et cuiuſmodi ſit hoc, inueſtigandum eſt. Sciendum igitur, quod omnis potentia vel eſt ad eſſe, vel ad nõ eſſe, ſicut potentia, quæ eſt ad corrumpendum. Vnde, quicquid non poteſt habere rationem entis, vel non entis, illud non poteſt eſſe poſſibile, & ideo hoc quod eſt idem ſimul eſſe & non eſſe, eſt in ſe impoſſibile, quia quod eſt ens & non ens, neque eſt ens neque non ens. Et ideo dicitur Deus hoc facere non poſſe, non propter defectum potentiæ eius: ſed quia hoc deficit a ratione poſſibilis, ſicut dicitur non ſcire falſum quod a ratione ſcibilis deficit, & per conſequens dicitur non poſſe facere omne illud, in quo contradictio implicatur, & propter hoc, non poteſt facere, quod illud quod præteritum eſt non fuerit, quia quod eſt neceſſe eſt eſſe dum eſt, & impoſſibile eſt non eſſe tunc dum eſt, & cum iſta neceſſitate & impoſſibilitate in præteritum tranſit, & hoc eſt quod Aug. dicit in lib. contra Fauſtum. Si quis dicit, Deus quia omnipotens eſt faciat, vt quæ facta ſunt non fuerint, non K videt ſe hoc dicere, faciat vt quòd verum eſt eo ipſo quòd verum eſt, non ſit. Et ex hoc ſequitur vlterius, quòd nullum eorum poſſit [d] in quibus contrarium prædicari eſt in diffinitione ſubiecti, vt quòd faciat hoc, ſcilicet hominem non eſſe rationalem, vel triangulum non habere tres lineas. In hoc ipſo enim, quòd ponitur triangulus, ponitur tres lineas habere. vnde hoc eſt ſimul habere tres & non habere. Et ex hoc vlterius ſequitur, quod non poſſit facere eſſe aliqua oppoſita ſimul in eodem, quia in diffinitione vnius contrarij eſt priuatio alterius, & in diffinitione priuationis eſt negatio, ſicut prius eſt in poſteriori. Sed quicquid in ſe non repugnat rationi entis, vel rationi non entis, hoc Deus poteſt facere: ſicut cælum nõ eſſe, vel eſſe alium mundum, vel inducere viſum, prius cæco & huiuſmodi. Hæc enim non ſunt in ſe impoſſibilia, ſed alicui.

† Primo de ſymbolo ſi dei. c. 1. to. 9.

† In Enchirid. cap. 96. to. 3.

26. c. 5. t. 6.

D. 499.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd poſſet exponi, quòd hoc non poteſt fieri ſecundum ordinem naturalis operationis, quamuis poſſit eſſe per actionem agentis ſupra naturam: niſi eſſet contra intentionem eius, qui hæc expreſſe de Deo intendit, & ideo in hoc errauit. nec eius authoritas recipiẽda eſt, quia huius contrarium etiam philoſophi tradunt. Dicit enim Auicen. quòd materia magis obedit principijs ſeparatis & conceptionibus eorum, quàm contrarijs agentibus in natura. Sed quicquid ſit de alijs, hoc de Deo firmiſſime tenendum eſt, qui virtutem ſuam cælo non alligauit.

trac. 2. met. c. 3.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſecundum hoc, quod aliquid eſt impoſſibile, reducitur in illud principium. vnde quod eſt impoſſibile per ſe, includit illud principium in ſe, & tale impoſſibile nõ poteſt ipſe Deus facere, vt ex dictis patet, & quod eſt impoſſibile alicui, includit dictum principium in ordine ſui ad illud, ſicut patet cum dicitur, quòd impoſſibile eſt mortuum reuiuiſcere: viuere enim per ſe poſſibile eſt, ſed in corpore mortuo non eſt potentia ad hunc effectum inducendum, & ex hoc eſt impoſſibile. vnde ſi poneretur poſſe viuere ex ſua virtute, ſimul poneretur eiuſdem rei habere potentiam & impotentiam, nec hoc facit Deus quando mortuum reſuſcitat, vt corpus per propriam potentiam viuendi viuat: ſed per potentiam quam ſibi confert.

In cor. art.

† Poſt medium lib.

¶ Ad tertium dicendum, quòd præterita non fuiſſe, poteſt accipi, vt impoſſibile per accidens, & vt impoſſibile per ſe. Si enim accipiatur ipſa res, quæ dicitur præterita, vt curſus Sortis, non habet impoſſibilitatem, niſi per accidens ſuum, quod eſt extra rationem eius, ſcilicet præteritionem, & ipſa res in ſe conſiderata non dicitur Deo impoſſibilis. Poteſt enim hanc rem facere, ſcilicet, quòd Sor. non currat. Si autem accipiatur ſecundum quòd ſtat ſub hoc accidente, quod eſt præteritio, ſic eſt impoſſibile per ſe, & hoc dicitur Deus facere non poſſe, & ſimile eſt de hoc, quòd dicitur: Sor. non currere dum currit eſt impoſſibile, quia ratione adiuncti habet impoſſibilitatem per ſe.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Deus materiæ primæ indidit duplices rationes, ſcilicet cauſales vel obedientiales, per quas omnes natæ ſunt obedire Deo, vt fiat ex eis quicquid ei placuerit. Indidit etiam rationes ſeminales, ſcilicet principia actiua, per quæ effectus naturales exercentur, & contra has aliquando dicitur facere, in miraculis quæ facit. Sed proprie loquendo tunc etiam contra eas non facit: ſed præter eas, vel ſuper eas. Super eas, quãdo inducit effectum in quem natura nullo modo attingere poteſt, ſicut forma gloriæ in corporibus glorioſis. Præter eas facit, quãdo effectum quem natura inducere poteſt, ſine officio cauſarum naturalium producit. vt quãdo aquam in vinum conuertit. Ioan. 2. Sed contra eas non facit, quia nec facit nec facere poteſt, vt eã naturalis actiua manẽs eadem ſecundum ſpeciem, effectum eſſentialem alium habeat, ſicut non poteſt eſſe, quod ſimul ſit eadem & alia. Sed bene poteſt deſtruere vnam naturam & facere aliã, abiicere vnam formam a materia, & inducere aliam: ſic enim & contra naturam aeris facit ignis, quando ipſum corrumpit.

¶ Ad quin

Determinatio præmiſſarum auctoritatum.

SEd ad hoc poteſt dici, quòd Augu. vbi dicit. Omnipotens non dicitur, quòd omnia poſſit &c. tam ample & generaliter accipit omnia, vt etiam mala includeret, quæ Deus non poteſt, G nec vult. Non ergo negauit eũ poſſe omnia, quæ conuenit ei poſſe. Similiter cum dicit, non ob aliud veraciter dicitur omnipotens, niſi quoniam quicquid vult poteſt, nõ negat eum poſſe etiam ea, quæ non vult: ſed aduerſus illos, qui dicebant Deum multa velle, quæ non poterat, affirmat eum poſſe quicquid vult. & ex eo vere dici omnipotentẽ non ob aliud, quàm quia H poteſt quicquid vult. Sed caue quomodo intelligas, poteſt quicquid vult. An quicquid vult ſe poſſe, an quicquid vult facere, an quicquid vult fieri. Si enim dicas, ideo omnipotentem vocari, quia poteſt quicquid vult ſe poſſe. ergo & Petrus ſimiliter omnipotens dici poteſt, vel quilibet ſanctorum beatorũ, quia poteſt quicquid vult ſe poſſe. & poteſt facere quicquid vult facere. Non enim vult facere niſi quod facit, nec poſſe niſi quod I poteſt: ſed non poteſt facere quicquid vult fieri. Vult enim ſaluos fieri, qui ſaluandi ſunt, veruntamen eos ſaluare non valet. Deus autem quicquid vult fieri poteſt facere. Si enim vult aliquid fieri per ſe: poteſt illud facere per ſe & per ſe facit, ſicut cælum & terram per ſe fecit, quia voluit. Si autem vult fieri per creaturam, & per G eam operatur, ſicut per homines facit domos, & huiuſmodi artificialia, & Deus quidem ex ſe & per ſe poteſt. Homo autem vel angelus quantumcunque beatus eſt, non eſt potens ex ſe vel per ſe.

Oppoſitio.

SEd forte dices nec dei filius poteſt a ſe, nec ſpirituſſanctus, ſed ſolus pater. Ille enim poteſt a ſe, qui eſt a ſe: filius autem quia non eſt a ſe ſed a patre, non poteſt a ſe ſed a patre, & ſpirituſſanctus ab vtroque. Ad quod dicimus, quia licet filius non poſſit a ſe, nec operetur a ſe, poteſt tamen & operatur per ſe, ſic & ſpirituſſanctus. Vnde Hilar. in vndecimo lib. de trin. Naturæ inquit, cui contradicis hæretice, hæc I vnitas eſt, vt ita per ſe agat filius, ne a ſe agat, & ita non a ſe agit, vt per ſe agat. Per

¶ Ad quintum dicendum, q̃ ſub diſtributione omnium nõ poteſt accipi niſi ens, vel non ens, ſed ea quæ diximus Deum non poſſe, neque ſunt entia ſimpliciter, neque non entia.

¶ Ad ſextum dicendum, q̃ dicta impoſſibilia quamuis ore pferri poſſint, tamen corde concipi non poſſunt, vt probat Philoſophus in 4. Meta. Text. 14. vnde non proprie & pfecte ſunt verba.

¶ Ad ſeptimum dicẽdum, quòd Deus non coniunxit humanam naturam diuinæ, ita quòd eſſet eadem natura, vel q̃ vna perſona ſecundum idem, eſſet De⁹ & homo, ſed ſecundum aliud & aliud, & ſic non eſt dubiũ quòd cõtraria in eodem coniungere poteſt: quia & natura hoc facit.

¶ Ad octauum dicẽdum, q̃ non eſt ſimile: quia cęcitas eſt priuatio ipſius viſus, vnde includit in ſe negationem eius: vnde non poteſt facere Deus q̃ ſimul ſit cæcus & videns. Sed in ratione virginitatis, non includitur negatio maternitatis ſed negatio coniunctionis ad virum, & ideo ratio non procedit.

ſe autem dicitur agere & potens eſſe, quia naturalem habet potentiam eandem, quã & pr̃ qui potens eſt & operat̃: ſed q̃a illam habet a patre, nõ a ſe: ideo a patre non a ſe dr̃ poſſe & agere. Homo autem vel angel⁹ gratuitam habet potentiã, qua potens eſt. Ideo ergo vere ac ꝓprie Deus trinitas omnipotẽs dicitur: quia per ſe, ideſt naturali potentia poteſt quicquid vult fieri, & q̃cquid vult ſe poſſe. Nihil enim vult fieri, quod non poſsit facere per ſe, vel per creaturas, & nihil vult ſe poſſe quod non poſsit, & omne qđ vult fieri, vult ſe poſſe: ſed non omne quòd vult ſe poſſe, vult fieri. Si enim vellet, fieret: quia voluntati eius nihil reſiſtere poteſt.

A

B

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquid ſit iudicandum impoſſibile, ſecundum cauſas inferiores.

De pot. q. 1. ar. 4. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd aliquid non ſit iudicandum impoſſibile ſimpliciter ſecundum cauſas inferiores. Super illud primæ ad Corinth. 1. Stultam fecit Deus &c. ita dicit glo. ſapientiam huius mundi, Deus ſtultitiã fecit, oſtendens poſſibile quod ipſa impoſſibile iudicabat. Sed ſapientia huius mundi iudicat aliquid impoſſibile eſſe ſecundũ cauſas inferiores. ergo videtur quòd hoc ſtultum ſit dicere. Gloſſa ordinaria ibidẽ.

¶ 2 Præt. Conſtat quòd cauſa inferior impium iuſtificare non poteſt: ſed tamen non dicimus hoc eſſe impoſſibile, & ſimiliter nec mundum fore antequam eſſet, quem natura facere non poteſt, ergo videtur quòd non ſit aliquid dicendum impoſſibile ex eo, quòd cauſæ inferiori eſt impoſſibile.

¶ 3 Præt. Conſtat quòd illuminare cęcum & dare virgini conceptum naturæ eſt impoſſibile: & tamen iſta fieri potuerunt & facta ſunt. ergo videtur quòd ſecundum cauſas inferiores aliqd impoſſibile iudicandum non ſit.

SED CONTRA. Nihil Deo eſt impoſſibile, vt dicit̃ Luc. 1. Si ergo ſecundum cauſam ſuperiorem tantum aliquid impoſſibile diceretur & poſſibile, nihil impoſſibile foret. ergo videtur quòd ſit iudicandum de impoſſibilitate ſecundum cauſas inferiores.

¶ Præt. Neceſſarium & impoſſibile ſunt contraria: ſed aliquid non dicitur neceſſarium propter neceſſitatem cauſæ primæ, vt ſupra dictum eſt, quia ſic omnia eſſent neceſſaria. ergo nec poſſibile & impoſſibile, iudicandum eſt ſecundum ſuperiores cauſas. Diſ. 38. q̃ő. vnica. ar. 5.

RESPONDEO, Dicendum, quòd impoſſibile eſt dupliciter. Aliquid enim eſt ex ſe impoſſibile, ſicut dictum eſt de his, quæ contradictionem includunt, & hæc iudicantur impoſſibilia abſolute, non per reſpectum ad cauſas ſuperiores, vel inferiores. Aliquid autem eſt impoſſibile, quod quantum in ſe eſt non habet rationem impoſſibilis ſed in ordine ad aliquid, & in iſtis diſtinguendum eſt: quia poſſibile poteſt dici ſecundum potentiam actiuam & paſſiuam, & vtroque modo dicitur aliquid poſſibile & impoſſibile ſimpliciter per comparationem ad ſuã cauſam proximam actiuam vel materialem, cuius conditiones effectus ſequitur, vt prius dictum eſt, verbi gratia: materia ſtatuæ remota, eſt terra & aqua, materia proxima cuprũ & lignũ. Art. ãñti. Ibidem.

Dicimus autem ex cupro poſſe fieri ſtatuam, non autem ex terra, hoc enim ſolum dicimus eſſe in potentia in aliquo abſolute, quod poteſt educi de materia vno motore, vt in 9. Meta. dicitur. Text. 12. Dicendum eſt ergo, quòd omnes effectus, qui ſunt immediate ipſius Dei non per cauſam ſecundam mediam, vt creatio mũdi, creatio animæ, & glorificatio animæ, & huiuſmodi iudicãdi ſunt poſſibiles vel impoſſibiles ſecũdum cauſam ſuperiorem diuinã. Poſſunt nihilomin⁹ aliqui eorum iudicari poſſibiles ſecundum cauſas paſſiuas inferiores, quia cauſæ receptiuæ ſe habẽt in inferioribus, ſicut anima ſe habet ad corpus præparatum per operationẽ naturæ, & ad gratiã. D. 324. Sed illi effectus qui nati ſunt ex cauſis eſſe inferioribus proximis actiuis & paſſiuis iudicãdi ſũt poſſibiles, vel impoſſibiles ſecũdum cauſas inferiores: ſicut in viſione cæci & in reſurrectione mortui, & huiuſmodi. Viſa enim & viſio, ſunt effectus immediati cauſarum inferiorum, ſcilicet formarum vnitarum corpori.

DISTIN. XLIII.

A

a Opinio quorundam dicentium Deũ nil poſſe niſi quod facit.

QVidam tamen de ſuo ſenſu gloriantes, Dei potentiã ſub mẽſura coarctare conati ſunt. Cum eñ dicunt hucuſque poteſt Deus & non amplius, quid hoc eſt aliud, quàm eius potentiã quæ infinita eſt cõcludere & reſtringere ad menſuram? Aiũt enim, non poteſt Deus aliud facere quàm facit, nec melius facere id quod facit, nec aliquid prætermittere de his q̃ facit. Itaq; primam ſuam opinionẽ veriſimilibus argumentis cauſiſque commentitijs, necnon & ſacra

B

C

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſapientia mundi in hoc ſtulta reputata eſt, quia ita iudicauit hæc impoſſibilia naturæ, ita eſſe impoſſibia, quòd etiam Deus ea facere non poſſet. Aliquid tamen poteſt dici ſimpliciter impoſſibile, quod alicui eſt poſſibile, ſicut aliquid dicitur ſimpliciter album, quod ſcilicet aliquid ſui non eſt album. ¶ Et per hoc, patet reſponſio ad alia.

EXPOSITIO TEXTVS.

POTVIT Deus ſimul cuncta facere &c.} Non ſolũ ita, quòd conderet omnes ſpecies, ſed etiam omnia indiuidua ſpecierum, quæ in toto tempore ſiunt, ſed ratio prohibuit, non quidem per contrarietatem, ſed per incompoſſibilitatem: non enim poteſt eſſe quòd Deus aliquid faciat, & illud rationale non ſit. vnde ratio ſe habet ſicut determinans opus, & potentia ſicut exequens. {Quia non eſſet hoc poſſibile &c.} Et hoc etiam dicit Dio. in 8. ca. de di. no. & ponit exemplum, ſicut cum aliquid dicitur eſſe non ens. Hoc enim ipſum eſſe eſt non eſſe, ita & poſſe deficere ab eo quod eſt perfecte poſſibile, non eſt poſſe ſimpliciter. {Hoc autem vel angelus &c.} Sciendum quòd homo ex ſe, vel a ſe, nihil boni poteſt facere, quia iſtæ præpoſitiones de, & ab, denotant cauſam efficientem. vnde dicitur homo poſſe facere aliquid ab eo a quo potentiam habet, cõſtat enim, quòd quicquid boni habet ab alio habet. Sed per, denotat cauſam formalem. vnde quædã poteſt facere per ſe, ſcilicet quæ complentur principijs naturalibus, quædam autem non per ſe ſicut ea quæ ſiũt per virtutem diuinam vt miracula, & huiuſmodi, & inde etiã eſt quòd filius dicitur omnia agere per ſe, ſed non a ſe.

D

E

DISTINCTIO XLIII.

DIVISIO TEXTVS.

HIC MAGISTER excludit errorem quorundam contra prædeterminata, qui Dei potentiam limitabant dicentes non ſimpliciter omnium eſſe Dei potentiam. Et diuiditur in partes duas. In prima improbat errorem eorum, inquantum limitabant Dei potentiam ad res quæ ſiunt. In ſecunda, inquantum limitabant ad qualitatem earum, dicebant enim nec alia nec meliora poſſe Deum facere quam quæ facit. 44. di. ibi {Nunc illud reſtat &c.} Prima in tres. In prima, narrat eorum poſitionem. In ſecunda, ponit probationes eorum & ſoluit eas. ibi {Iſtamque ſuam opinionem

met eſt ſuum eſſe, illud eſt infinitum ſimpliciter, & ideo eſſentia eius infinita eſt & bonitas eius, & quicquid aliud de eo dicitur, quia nihil eorum limitatur ad aliquid, ſicut quod recipitur in aliquo, limitatur ad capacitatem eius. Et ex hoc quòd eſſen-
D. 1059. tia eſt[d] infinita, ſequitur, quòd potentia eius infinita ſit, & hoc
Propoſitione 16. expreſſe dicitur in lib. de cauſis quod ens primum habet virtutē ſimpliciter infinitā: quia ipſummet eſt ſua virtus.

Ad primvm ergo, dicendum, quod illa obiectio procedit de infinito quod priuatiue dicitur, quod ſcilicet natum eſt habere finem & non habet, & ſic ratio eius conſiſtit in materia cum priuatione, & hoc Deo non competit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd obiectio illa procedit de infinito ſecundum quòd dicitur a priuatiōe finis qui eſt terminus quantitatis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd potētia Dei actiua non eſt propter finem, ſed eſt finis omnium, & ideo quāmuis nulla potentia paſſiua adæquet eā, nō eſt fruſtra, quia fruſtra eſt ſecundum philoſo-
Text. 64. phū in 2. Phyſ. quod eſt ad finem quem non inducit, aliæ tamen potentiæ actiuę & paſſiuę accedūt ad eam quantū p̄nt.

¶ Ad quartum dicēdum quòd de ratione comprehenſionis ſunt duo. Vnum eſt quòd fines eius rei apprehendantur vel contineantur, & ſic infinitum nullo modo comprehēditur, neque a finito neque ab infinito, nec ſic Deus ſeipſum comprehendit, quia fines non habet. Aliud eſt ratione eius, ſ. nihil comprehenſi eſſe extra comprehenſorem, & ſic infinitum ſeipſum comprehendit, & ſic etiam intellect[9] diuinus eſſentiam ſuam & potentiam comprehēdit, cum nihil extra ipſum eſt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd nullus effectus producitur p aliquam potentiam per modum qui eſt cōtra rationem ipſius, ſicut potentia motiua nō facit omnes partes motus eſſe ſimul. iam enim non eſſet motus cum de ratione motus ſit ſucceſſio,
Tex. 6. & talis actus eſt in infinitum, ſecundum philoſophū in 3. Phyſ. qui ſcilicet ſemper eſt permiſtus potentiæ, & ideo non reducitur in actum niſi ſucceſſiue, & ideo non ſequitur quòd Deus
D. 736. poſſit facere eſſe in actu[d] omnia infinita quæ poteſt: quia iam infinita eſſent finita.

Articvlvs II.

Vtrum omnipotentia Dei poſſit communicari creaturæ.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd omnipotentia Dei creaturæ communicari poſſit. Omnipotentia enim Dei non eſt dignior quàm ſua bonitas: ſed bonitas eius communicatur creaturis. ergo & omnipotentia.

¶ 2 Præt. Sicut habere omnem potentiam eſt de perfectione diuina, ita & habere omnium ſcientiā, & ēt ſciētia ad plura ſe
A extendit: quia ad bona & mala: ſed habere omnium ſcientiam communicatum eſt animæ Chriſti. ergo & habere omnipotentiam, & ſic omnipotentia videtur creaturæ communicabilis.

¶ 3 Præt. Fides facit omnia poſſibilia: quia nihil impoſſibile eſt credenti, ſicut habetur Mat. 17. ſed fides creaturæ infunditur. ergo & omnipotentia communicatur.

¶ 4 Præt. Sicut probatum eſt a philoſophis: omnis virtus ſeparata a materia eſt infinita, quia nō eſt accipere propoſitionem virtutis materialis ad virtutē ſubſtantiæ ſeparatę: ſed angeli qui ſunt creaturæ, ſunt ſubſtātię a materia ſeparatę ſecundum Dionyſium. ergo Deus dicatur omnipotēs propter infinitatem ſuæ potentiæ, videtur quod omnipotentia aliquibus creaturis cōmunicari poſſit. Lib. de cauſis propo. 6. 7. cap. cœl. hier.

Sed contra. Creatio vniuſcuiuſque pertinet ad Dei potentiam: ſed nulli rei cōferri poteſt, vt ſibimet creando eſſe conferat. ergo nulli rei creatę omnipotentia conferri poteſt.

¶ Præt. Quicquid alicui creaturæ communicabile eſt de perfectionibus diuinis, totum animæ Chriſti communicatum eſt: ſed ſibi non eſt communicata omnipotentia, vt in 3. huius dicitur. ergo nulli creaturæ communicabilis eſt. Diſt. 14. q. 1. art. 4.

Respondeo, Dicendum, quod virtus vel potentia ſemper cōſequitur eſſentiā. vnde impoſſibile eſt vt eſſentiæ finitę ſit virtus infinita. Impoſſibile eſt autem aliquam eſſentiam creatam eſſe infinitam, eo quòd eſſe ſuum non eſt abſolutum & ſubſiſtens, ſed receptū in aliquo. Si enim eſſet eſſe abſolutum, non differret ab eſſe diuino. Non enim poteſt eſſe pluralitas alicuius naturæ ſicut albedinis, vel vitę: niſi hoc modo quòd vnum ſit abſolutum, & aliud alteri coniunctum, vel vtrumque in diuerſis receptum, eo quòd ſubſtātia vniuſcuiuſque rei eſt ſimul, vt ea 5. Metaph. Text. 15.
vnde ſicut nulli creaturæ poteſt communicari quòd ſit Deus, ita nō poteſt ſibi communicari quòd ſit infinitę eſſentiæ, & in-
E finitę potentiæ, & quòd omnipotentiam habeat.

Ad primvm ergo dicendum, quòd quicquid perfectionis eſt in creatura, totū eſt exemplatum a perfectione diuina, tamen perfectius eſt in Deo quam in creatura, nec ſecundum illum modum in creatura eſſe poteſt, quo in Deo eſt, & ideo, omne nomen quod deſignat perfectionem diuinam abſolute, non concernendo aliquem modum, communicabile eſt creaturæ, vt potentia, ſapientia, bonitas, & huiuſmodi. Omne autem nomen concernens modum quo illa perfectio eſt in Deo, creaturæ incommunicabile eſt, vt eſt ſummum bonum, eſſe omnipotentem, & huiuſmodi.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd potentia ſignificatur p egreſſum ab eſſentia. vnde ei quod habet eſſentiam finitam, potentia infinita communicari non poteſt: ſed ſcientia animæ eſt in recipiendo. vnde poteſt ſm quod vnit alicui infinito vt obiecto, q̄ēm ſcientiam habere, & ſic aīa Chrī in verbo omnia videt.

¶ Ad

Tertia illorum ratio.

D

Ddunt quoque & alia. dicentes. Non poteſt Deus facere, niſi quod debet, non autem debet facere niſi quod facit. Si enim debet alia facere, non ergo facit omne quod debet. Si vero facit omne quod debet, nec poteſt
B facere niſi quod debet, non ergo poteſt facere niſi quod facit, Item: aut debet, dimittere quod dimittit ne faciat, aut nō debet. Si non debet non recte dimittit. Si vero debet dimittere. ergo non debet facere. Si autem non debet, nec decet, non oportet eū facerē. Et ſi nō decet, nec oportet eū facere: ergo non poteſt facere. Non ergo poteſt facere niſi quod facit, nec poteſt illud dimittere quod facit quin faciat, quia debet illud
C facere, & quod debet facere, nō pōt illud dimittere. Sed vt mihi videtur, hoc verbum, debet, venenū habet. Multiplicem enim & inuolutam continet intelligentiam, nec Deo proprie competit qui nō eſt debitor nobis, niſi forte ex promiſſo. Nos vero ei debitores ſumus ex commiſſo. Vt autem venenum euacuetur diſtingue verbi ſenſum. Non poteſt Deus facere niſi qđ debet, ideſt niſi quod vult, fal-
D ſum eſt. Sic enim poteſt ipſe dici debere aliquid qa vult illud. Si autem dicatur nō poteſt niſi quod debet, ideſt, nō poteſt niſi illud, quod ſi faceret ei bene cō ueniret, verū eſt. Addunt quoque illi dicētes. Nihil facit, aut dimittit: niſi optima & rationabili cauſa, licet nobis occulta ſit, ſecundum quam oportet eum facere, aut dimittere quæ facit, vel dimittit. Ratio enim penes eum eſt, qua illa facit & illa dimittit, quę ratio æterna eſt & ſemper manēs, præter quam non poteſt aliquid facere, vel dimittere. Illa ergo manente, non poteſt quod facit dimittere, nec quod dimittit facere, & ita nō poteſt facere: niſi quod facit. Et ad hoc reſpondemus, ambiguitatem locutionis determinātes. Cum enim dicitur ratio, vel cauſa optima penes Deum eſt qua facit cuncta quę facit, & dimittit ea quę dimittit, verum quidem eſt, quia in eo voluntas eſt ęquiſsima & rectiſsima, qua facit & dimittit quæ vult, contra quam facere non poteſt, nec pręter eam facere poteſt. Nec vtique contra eā faceret, nec præter eam, ſi ea q̄ facit dimitteret, vel quæ dimittit faceret, ſed eadem manente ratione & cauſa, alia potuit facere & iſta dimittere. Licet ergo ratio ſit penes eū qua alia facit & alia dimittit, poteſt tamen ſecundum eādem rationem, & dimittere quę facit, & facere quę dimittit. Ipſi autē addunt, Ratio eſt eum facere

¶Ad tertium dicendum, quòd ibi eſt accommoda diſtributio. Non enim virtus fidei abſolute ad omnia ſe extendit, ſicut ad creationem cœli & huiuſmodi: ſed tantum ad ea quæ faciunt ad confirmationem fidei, vt ſuſcitare mortuos, ſanare infirmos & huiuſmodi. Nec iſta etiam efficiuntur aliqua virtute creata, quæ ſit in credente: ſed virtute increata ad preces fidelis, &
Cor. art. ideo dictum eſt ſupra, quòd homo nec per ſe, nec a ſe iſta facit, hoc autem attribuitur potius fidei quàm alię virtuti, inquantum ea quæ creduntur, quodammodo miraculis probantur, vt habetur Mar. vl. Domino cooperante & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis.

¶Ad quartum dicendum, quòd ibi, & in
Propoſitione 16. 2. de cauſis dicitur, quòd virtus intelligentiæ creatæ non eſt infinita ſimpliciter, & probatur per hoc, quod ipſa virtus intelligentiæ non eſt per ſe ſubſiſtens, ſed eſt recepta in aliquo ſubſiſtente. Nulla enim intelligentia eſt ſua virtus, ſicut nec aliqua creatura. Dicitur tamen ibi quòd eſt infinita inferius & non ſuperius. Quod ſic exponitur ibidem: quia ſi comparetur virtus intelligentiæ ad ſuperius ſuum, ſcilicet Deum, manifeſtatur finita, inquantum non recipit diuinam virtutem in ſe, ſecundum ſuam totam infinitatem: ſed per modum poſſibilem ſibi. Sed in comparatione ad ea quę ſub ipſa ſunt dicitur infinita, inquantum in infinitũ poteſt mouere & infinitos effectus producere per motũ, ſecundum poſi-
Ex Ariſto. 12. Metaph. text. 47. tionem philoſophorum qui ponunt intelligentias mouere orbes, ſicut etiam & virtus ſolis põt dici infinita inferius, inquantum ſcilicet per eam poſſunt infinita generari, ſi mundus ſemper maneret.

&ita nõ poteſt facere niſi quod facit. Itẽ, Ratio eſt eum dimittere quæ dimittit. & non poteſt non dimittere, quod ratio eſt eum dimittere, & ita nõ poteſt non dimittere quod dimittit. Et ad hoc dicimus, locutiones ambiguas eſſe. & ideo determinandas. Si enim cum
G dicitur, non poteſt facere niſi quod ratio eſt eum facere, intelligas eum non poſſe facere: niſi ea quæ rationabilia ſunt, & ea quæ ſi fierent rationabilia eſſent, verus eſt ſenſus. Si autem intelligas eum non poſſe facere alia rationabilia & bona, niſi ea quæ vult, & facit, falſus eſt intellectus. Itẽ, aliud adiungũt dicentes. Si poteſt Deus aliud facere quàm facit, poteſt ergo facere quod non præſciuit, & ſi poteſt facere quod non præſciuit, poteſt ſine præſcientia operari, quia omne quod facturum ſe præſciuit facit, nec facit aliquid quod nõ præſciuit. Quòd ſi preter præſcientiam eius aliquid fieri impoſſibile eſt, omne ergo quod præſcitum eſt fieri neceſſe eſt, ergo aliud fieri quàm fit nulla ratione poſſibile eſt, non ergo poteſt a Deo fieri niſi quod fit. Hæc autem quæſtio de præſcientia facile determinari poteſt per ea, quæ ſuperius dicta ſunt, cũ de præſcientia ageretur.

QVAESTIO II.

B

Deinde quęrit̃ de neceſsitate diuinę operationis.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum operetur ex neceſſitate naturæ.
Secundo. Vtrum operetur ea neceſſitate ſuæ iuſtitiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus operetur de neceſsitate naturæ.

1. p. q. 19. ar. 3. Et de ver. q. 23. ar. 4. Et 1. cont. c. 27. 81. & 82.
AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd operetur per neceſſitatem naturæ. Dicit enim Dion. in 4. c. de di. no. Sicut noſter ſol nõ ratiocinans, non eli-
K gens, radios ſuos diffundit in omnia corpora, ita & diuina bonitas in omnia entia: ſed operari ſine ratiocinatione & electione eſt operari per neceſſitatem naturæ. ergo Deus per neceſſitatem naturæ operatur.

¶ 2 Præt. Omne agens per eſſentiam ſuam, agit per neceſſitatem naturæ: quia quod conſequitur ad eſſentiam alicuius rei inquantum eſt eſſentia, neceſſario ab ipſo conſequitur ſi eſſe ponatur: ſed Deus agit per eſſentiam ſuam cum ſit primum agẽs,
Vbi ſupra. vt ibidem etiam Dion. dicit. ergo videtur agere ex neceſſitate naturæ.

¶ 3 Præt. Sicut Deus per ſe eſt bonus, ita etiam & per ſe neceſſarium, cum omnia ab ipſo neceſſitatem habeant, & omne quod eſt per aliud, reducitur ad id quod eſt per ſe: ſed in per ſe bono nihil eſt niſi bonum. ergo etiam in Deo per ſe neceſſario, nihil eſt niſi neceſſarium, & ita operatio eius neceſſaria eſt, & ex neceſſitate operatur.

¶ 4 Præt. Impoſſibile eſt cauſam neceſſarij non eſſe neceſſariã:

F ſed omnia entia creantur per operationem diuinam, ſi igitur non eſſet neceſſaria nihil in mundo eſſet neceſſarium: ſed totũ contingens, hoc autem eſt falſum & contra ſenſum & omnem ſcientiam. ergo videtur quòd Deus ex neceſſitate operetur.

SED CONTRA. Ab vno ſecundum neceſſitatem naturæ operante, nõ eſt niſi vnum: quia ſecundũ philoſophum, Idem ſemper facit idem. ergo ſi Deꝰ eſſet agẽs per neceſſitatem naturę ab ipſo non eſſet niſi vnum immediate, & ab ipſo vno eſſet aliud, vel alia, & ſic deinceps: hoc autem eſt falſum & contra fidem, quæ Deum omnium entium creatorem confitetur & nullũ aliũ creatorem eſſe. ergo non agit ex neceſſitate naturæ. 2. de genera. tex. 56.

¶ Præt. Omnis agẽs per neceſſitatem naturæ producit effectum coęuũ ſibi, niſi impediatur: ſed virtus Dei quæ infinita eſt impediri non poteſt. Si ergo res ex Diſ. 38. et 39.
H neceſſitate naturæ ageret, mundum ſibi coæternum creaſſet, quod eſt contra fidem eſt. non ergo agit per neceſſitatem naturę.

RESPONDEO, Dicendum, quòd omne quod eſt ea neceſſitate naturæ, vel eſt intentum, vel ordinatum ad finem, vel non. Et ſi quidem non eſt intentum, vel ordinatum ad finem, erit caſu. quia caſus nihil aliud eſt quàm natura agens præter intentionem, vt in 2. Phyſ. dicitur, & ſic monſtra in natura fiũt ea neceſſitate naturæ particularis huiꝰ indiuidui, quamuis ſint ordinata in finem a natura vniuerſali, vt corruptio vnius ſit Text. 51. generatio alterius: ſic autem non poteſt eſſe quòd Deus agat ex neceſſitate naturæ: quia ſequeretur quòd omnia caſu contingerẽt, quaſi ea quæ accidunt ex neceſſitate materiæ, & quòd Tex. 52. nulla natura intenderet finem, quod eſt contra Philoſophum in 2. Phyſi. Non enim intẽdit natura creata finem, niſi inquantum a ſua cauſa eſt ordinata. Si autem eſt ordinatum ad finẽ, oportet quòd hoc ſit, vel ab alio ordinante ſeparato, vel ab ordinante coniuncto. Ab ordinante ſeparato, operationes natu-
I ræ quæ ſunt ad finẽ certitudinaliter, tendunt in finẽ illũ ex prouiſione & ordinatione alicuius cauſæ ſic ordinantis. Vnde The- 2. Phyſ. c. 4. miſtius dicit, quòd natura agit quaſi eſſet mota ex cauſis ſuperioribus, id eſt inquantum eſt in ea quidem inſtinctus ab ordinatione ſubſtantiarum ſeparatarum. Sic etiam non poteſt eſſe quòd illud quod eſt a Deo, ſit hoc modo ordinatum in finem: quia ſic oporteret aliquid prius Deo eſſe, ea cuius directione & ordinatione ſuum opus intenderet, & conſequeretur finem. Relinquitur ergo, quòd ea quæ agũtur virtute naturæ ſuæ, ſint ordinata in finem ab ordinante coniuncto ipſi agenti, quod eſt ſapientia eius, & ita ea quę aguntur ab ipſo, procedunt ordine ſapientiæ eius, & per conſequens voluntate ipſius, qui amat hunc ordinem, & non ex neceſſitate naturæ, & hoc præcipue apparet in diſpoſitione cœlorum in quibus multa ſunt, vt numerus ſtellarum, & diſtantia earum, & quãtitas orbium & huiuſmodi, de quibus nulla poteſt ratio aſſignari niſi ea ordine ſapientiæ conditoris, quàmuis forte alicuius diuerſitatis quæ eſt in generabilibus & corporalibus poſſit ratio aſſignari ex diuerſitate materiæ, & propter hoc dominus frequenter in ſcripturis in oſtenſionem diuinitatis ſuæ remittit ad conſiderationem cœlorum, vt Iſa. 40. Leuate in cælum oculos veſtros &c.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dio. non intendit aſſignare conuenientiam bonitatis diuinæ ad ſolem viſibilem quantum ad neceſſitatem agendi, ſed quantum ad vniuerſalitatem cauſandi, quod patet ex hoc, quòd continuo oſtendit radios diuinæ bonitatis vſque ad vltima entium diffundi.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut voluntas & eſſentia & ſapientia in Deo idem ſunt re, ſed ratione diſtinguuntur, ita & diſtinguuntur & operationes ſecundum rationes diuerſorum attributorum, quàmuis ſit vna tantum ipſius operatio, quæ eſt ſua eſſentia. Et ideo quia creatio rerum, quàmuis ſit operatio eſſentiæ eius, non tamen inquantum ſolum eſt eſſentia, ſed etiam inquantum eſt ſapientia & voluntas, ideo ſequitur conditionem

ditionem ſcientiæ, & voluntatis, & quia voluntas libera eſt, ideo dicitur Deus ex libertate voluntatis res facere, & non ex naturæ neceſſitate.

¶ Ad tertiū dicendum, quòd quicquid in Deo eſt, eſt ſua eſſentia, & ideo totum eſt æternum & increatum & neceſſarium, ſed tamen effectus q ex eius operatione procedit, non neceſſario procedit, quia procedit ab operatione ſecundum q eſt a voluntate, & ideo producit effectum ſecundum libertatem volūtatis.

†De ſymbolo fid. li. 1. c. 5. tom. 9.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non eſt dicendum voluntatem Dei eſſe contingentem, aut operationem ipſius, quia contingentia mutabilitatem importat, quæ in Deo proprie nulla eſt, ſed tamen eſt ibi libertas voluntatis & operationis prout exit a voluntate.

†Ca. 4. to. 2.

ARTIC. II.

b *Vtrum Deus agat de neceſſitate iuſtitiæ.*

2. eſt. c. 28. & 29.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Deus agat de neceſſitate iuſtitiæ. Sicut enim dicit glo. ſuper illud. 2. ad Timo. 2. Seipſum negare non poteſt, ſeipſum negaret ſi iuſtitiam ſuam dimitteret quæ eſt ipſe: cum igitur neceſſarium ſit Deum ſeipſum nō negare, videtur q ex neceſſitate iuſtitiæ agat.

Glo. ordinaria ibidem.

¶ 2 Præt. Quicquid nō eſt iuſtum ſi fiat, iniuſte & contra iuſtitiam fit: ſed Deus nihil poteſt facere iniuſte & contra iuſtitiam, quia ſic poſſet peccare. ergo videtur quod de neceſſitate iuſtitiæ agat.

¶ 3 Præt. Cauſæ naturales dicuntur agere per neceſſitatem naturæ, eo quòd determinatæ ſunt ad vnum: ſed voluntas Dei immutabiliter determinata eſt ad iuſtitiam. ergo videtur quòd agat de neceſſitate iuſtitiæ.

¶ SED CONTRA. Ioan. 2. Dicitur in Glo. Deus miſericors paratus ſaluare per miſericordiam, quos non poteſt per iuſtitiā, & ita videtur quod non de neceſſitate iuſtitiæ agat.

¶ Præt. Conſtat quòd ſaluare illos qui ſunt in inferno, nō eſt iuſtitiæ, ſed magis contra iuſtitiam videtur: ſed ſicut legitur ad preces beati Greg. dominus Traianum imperatorem idolatram & ob hoc in inferno damnatum, ab inferis reuocauit & vitę reſtituit. ergo videtur quòd non agat de neceſſitate iuſtitię.

In legenda beati Greg. lib. 2. c. 44.

¶ 6 Præt. Si non poteſt agere niſi ſecundum iuſtitiam, aut hoc intelligitur de iuſtitia creata, aut de iuſtitia increata; ſed non de iuſtitia creata, quia illa quæ eſt non regulatur: nec etiam de iuſtitia increata, quia illa, potentiæ non contrariatur nec voluntati. ergo videtur q non agat de neceſſitate iuſtitiæ.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Deum agere de neceſſitate iuſtitiæ poteſt intelligi dupliciter: Aut ita, quòd nihil poſſit agi ab eo quod ſi fieret iuſtum non eſſet, & ſic verum eſt: ſicut enim non poteſt facere aliquid quod ſi fieret non eſſet volitum ab eo, & quod non eſſet ſcitum ab eo, ita eſt de iuſto. Nihil enim poteſt facere, quod ſi fieret non eſſet iuſtum. Aut A poteſt intelligi quòd ex iuſtitia ſua determinetur ad aliquod vnum faciendum, ita quòd aliud facere non poſſit, & ſic falſum eſt. Et huius ratio eſt, quia quandocunque tota determinatio operis eſt ex parte operantis, in operante eſt determinare ad hunc modum hoc, vel illud. Quando autem ipſum opus ex ſe determinatum eſt, non eſt vlterius in operante. verbigratia. In operibus humanis aliquid quantum eſt de ſui natura, eſt indifferens, vt ſedere, vel non ſedere, & vtrumque determinatur ad hoc quòd eſt eſſe virtuoſum ex parte hominis, qui adhibet debitas circunſtātias. vnde ex neceſſitate iuſtitiæ ad neutrum cogitur, ſed quodcunque faciat, iuſtū erit debitis circūſtantijs adhibitis ex ordinatione. Aliquid autem eſt ex ſua forma determinatū ad vnū ſicut mētiri, quod in ſe malum eſt, vel ſeruare æqualitatem iuſtitiæ, quod in ſe bonum eſt, quorum nec vnū prætermittere, nec alterum facere ſine iniuſtitia poſſumus. Deo ergo, q quicquid eſt ordinatum, iuſtum, vel bonū in rebus creatis, totum eſt ex ipſa voluntate Dei ordinante, & ideo ea neceſſitate iuſtitiæ non facit hoc, quin aliud etiam facere poſſet, quia modus ordinis quem circa hoc poſuit, etiam circa aliud ponere poſſet: ſicut enim ſcientia ſua eſt cauſa rerum creatorum, econtrario ſcientiæ noſtrę, ita & iuſta voluntas ſua eſt cauſa iuſtorum. vnde ſi aliud faceret, illud iuſtum faceret, & iniuſtus ipſe non eſſet.

†Cap. 18.

†Cap. 95. to. 3.

Vbi ſupra.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iuſtitia poteſt accipi dupliciter. Vel ipſa ordinatio diuinæ voluntatis quæ in Deo eſt, & ſic non poteſt facere præter iuſtitiam, ſicut non poteſt facere præter ſcientiam. Aut poteſt accipi ſecundum quòd ex ordine volūtatis ſuæ determinatur iuſtitia in aliquo opere cauſato, & præter illam iuſtitiam facere poteſt, nec ſeipſum negaret, quia in hoc etiam quod faceret, ordo ſuæ iuſtitiæ appareret, & ideo nec contra iuſtitiā faceret, nec iniuſte. ¶ Et per hoc patet reſponſio ad ſecundum.

E

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis voluntas Dei ſit immutabilit determinata ad iuſticiam, tamen ordo iuſtitiæ non eſt determinatus ad hanc rem, vel ad illam. vnde non ſequitur quòd ea neceſſitate iuſtitiæ hoc vel illud faciat.

¶ Ad quartum dicendum quòd iuſtitia dicitur dupliciter[d] de Deo. Vno modo retributio pro meritis, & hoc reſpondet iuſtitiæ cuilibet ſpecialiter dictę, & quia hoc attendit æqualitatem & ordinem ex parte ipſarum rerum, ideo Deus hanc iuſtitiam quandoque prætermittit, & ſecundum miſericordiam procedit opus eius. Alio modo dicitur iuſtitia decentia diuinæ bonitatis, cui reſpondet in politicis iuſtitia communiter dicta, quæ eſt communis virtus ſecundum philoſophum in 5. Ethic. & quia hoc reſpicit ordinem ex parte ipſius Dei, ideo præter hanc Deus nūquam facit, nec facere poteſt: nihil enim poteſt facere quod ipſum non deceat, & huic iuſtitiæ non repugnat liberalitas

D. 8 na.

Cap. 3.

litas

Authoritatibus vtuntur in aſſertionem ſuæ opinionis.

HIs autem illi ſcrutatores qui defecerunt ſcrutātes ſcrutinia, ſanctorum annectunt teſtimonia. Dicit enim Aug. in lib. de ſymbolo. Hoc ſolum non poteſt Deus quod non vult, per quod videtur nō poſſe facere aliquid niſi quod vult, ſed non vult niſi qđ facit, & ita videtur non poſſe niſi quod facit. Illud autem ita intelligendum eſt. Id ſolum nō poteſt Deus quod non vult, ſcilicet ſe poſſe. Idem in 7. lib. cōfeſ. ad Deum loquens ait. Nec cogeris inuitus ad aliquid quia volūtas tua nō eſt maior quàm potentia, eſſet autem maior, ſi teipſo tuipſe maior eſſes. Ex hoc videtur quòd Deus nō poſſit plura quàm vult, ſicut non vult plura quàm poteſt. Sicut enim voluntas non eſt maior potentia, ita nec potentia maior eſt voluntate. Ideoque ſicut plura non vult quàm poteſt, ita enim non plura poſſe quàm velle dicunt. Sed ad hoc dicimus, quia nec volūtas potentia, nec potentia voluntate maior eſt; quia vna & eadē res eſt potētia & voluntas, ſcilicet ipſe Deus, qui eſſet maior ſeipſo, ſi voluntas maior eſſet potentia, vel potentia volūtate. Nec hac authoritate negatur Deum plura poſſe quàm velle, quia plura ſunt ſubiecta eius potētiæ quàm voluntati. Fateamur itaque Deū plura poſſe facere quæ nō vult, & poſſe dimittere quæ facit. Quod vt certius firmiuſque teneatur, ſcripturæ teſtimonijs aſſeramus, Deum plura poſſe facere quàm faciat. Veritas ipſa ſecundum Matth. ait.

B An putas, quia non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quàm. 12. legiones angelorum? Ex quib[us] verbis patenter innuitur, quia & fili[us] poterat rogare quod nō rogabat, & pater exhibere qđ non exhibebat. Vterque ergo poterat facere, quod non faciebat. Aug. etiam in Enchi. ait. Omnipotentis voluntas multa poteſt facere quæ non vult, nec facit, potuit enim facere vt 12.

C legiones angelorum pugnarēt cōtra illos, qui Chriſtum cępe runt. Idem in eodē. Cur apud quoſdam non factæ ſunt virtutes, quę ſi factæ fuiſſent, egiſſent illi homines pœnitētiam, & factę ſunt apud eos qui non erant credituri? Tunc non latebit quod nunc latet. Nec vtique iniuſte Deus noluit ſaluos fieri, cum poſſent ſalui eſſe ſi vellent. Tunc in clariſsima ſapientiæ luce videbit quod nūc

D piorum fides habet, antequam manifeſta cognitione videatur quàm certa & immutabilis, & efficaciſsima ſit voluntas Dei, quæ multa poſsit & non velit, nihil

litas qua alieni confert id quod ſibi debitum non eſt, & hoc eſt Dei miſericordia, qua etiam peccatoribus dignis morte, gratiam infundit, vt digni ſint vita, & ſic ponit alium ordinem in re ipſa, vt ſcilicet quod ex culpa ordinabatur ad pœnam, ea gratia ordinetur ad gloriam. F

autem quod non poſsit velit. Idem in lib. de natura & gratia. Dominus Lazarum ſuſcitauit in corpore. Nunquid dicendum eſt, non potuit iudam ſuſcitare in mente? Potuit quidē ſed noluit. His authoritatibus alijſque multis aperte docet, G quòd Deus multa poſsit facere quę non vult, quod etiam ratione probari poteſt. Nō enim vult Deus omnes homines iuſtificare, & tamen quis dubitat eum poſſe? Pōt ergo Deus aliud facere quàm facit, & tamen ſi aliud faceret, alius ipſe non eſſet. Et poteſt aliud velle quàm vult, & tamen eius volūtas nec alia, nec noua, nec mutabilis aliquo modo poteſt eſſe. Quòd & ſi poſsit velle quod nūquam H voluit, nec tamen nouiter, nec noua voluntate, ſed ſempiterna tantum voluntate velle pōti pōt enim velle quod ab ęterno poteſt voluiſſe, habet enim potentiam volendi & nunc & ab æterno, quod tamen nec modo vult, nec ab ęterno voluit.

Con. Pelagianos de Natu. gra. c. 7. tomo. 7.

¶ Ad quintum dicēdum, quòd idem eſt de Traiano qui forte poſt. 300. annos ſuſcitatus eſt, & de alijs qui poſt vnū diem ſuſcitati ſunt: de omnibus enim dicendū eſt, quòd nō finaliter dānati erāt, præſciebat enim Deus eos ſanctorum precibus a pęnis liberandos, & vitę reſtituendos, & ſic ex liberalitate bonitatis ſuæ, eis veniam cōtulit, quamuis ęternā pœnam meruiſſent. Nō enim eſt ſimile de ipſo in quem ſolū peccatur, & de alio iudice. vnde & Deus libere remittere pōt ſine vllius offenſa. Non alius iudex qui punire habet culpā in alium, vel in rempublicā, vel in Deū commiſſam, vnde & pœnam licite remittere non poteſt.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd dicitur Deus non poſſe iniuſte facere non ꝑpter iuſtitiæ ſuæ contrarietatem ad ſuam potentiam: ſed propter iuſtitiæ incompoſſibilitatem. Hęc enim duo ſunt incompoſſibilia, quòd Deus aliquid faciat, & illud iniuſtum non ſit. ¶ His autem reſpondemus &c.} Solutio Magiſtri in hoc conſiſtit, quòd cum dicitur: Deus non poteſt facere: niſi quod iuſtum eſt, hoc quod dico iuſtum, poteſt intelligi I prius coniungi cum hoc verbo, eſt, a quo reſtringitur ad ſtandum pro præſentibus, quàm cum hoc verbo poteſt, & ſic falſa eſt. Eſt enim ſenſus: Deus non poteſt facere: niſi id quod modo iuſtum eſt, quod falſum eſt. Poteſt enim facere quædā quæ modo nihil ſunt. Vel pōt prius intelligi coniungi cū hoc verbo, poteſt, habente vim ampliandi, quàm cum hoc verbo, eſt. Et in hoc ſenſu eſt vera, quia ſic hoc nomen iuſtum ſupponit pro præſenti confuſo, non ſecundum aliquod determinatum tempus. Et eſt ſenſus, Deus non poteſt ſeruare aliquid quod non eſt iuſtum, in quocunque tempore ponatur ab eo factum. & per modum iſtum ſoluuntur omnes obiectiones.

DISTINCTIO XLIIII.

DIVISIO TEXTVS.

HIC EXCLVDIT prædictorum errorem, quantū ad hoc quòd ponebant potentiam Dei limitari ad qualitatem rerum. Et diuiditur in partes duas. In prima excludit errorem. In ſecunda determinat quandam quæſtionem per quam videbat in diuina potentia diminutio poni. ibi {Præt. Quęri ſolet &c.} Prima in Duas. In prima inquirit: vtrum Dei potentia limitetur ad rerum bonitatem. In ſecunda inquirit: vtrum limitetur ad rerum modum. ibi {Poſt hoc conſiderandum eſt &c.} Circa primum duo facit. Primo excludit rationem eorum qui ponebant Deum non poſſe res meliores facere quàm faciat. Secundo per rationem deſtruit eorum poſitionem. ibi {Verum hęc ab eis reſponderi &c.} Sententia in litera plana eſt.

QVAESTIO I.

A

Hic quatuor quęruntur.

Primo. Vtrū Deus vnāquāq; rē potuerit meliorē facere q̄ fecit.

Secundo. Vtrū potuerit melius facere ipm vniuerſum.

Tertio. De qbuſdam excellentiſſimis creaturis, vtrū Deus eas facere potuerit meliores.

Quarto. Vtrū olim Deus quicquid potuit facere, & modo poſſit.

DISTIN. XLIIII.

A

An Deus poſſit facere aliquid melius quam facit.

NVnc illud reſtat diſcutiendum, vtrum melius aliquid poſsit facere quàm facit. a Solent enim illi ſcrutatores dicere, quòd ea quę facit Deus, non poteſt meliora facere, quia ſi poſſet facere, & non faceret, inuidus eſſet, & non ſummę bonus. Et hoc ex ſimili aſtruere conantur. Ait enim Aug. in li. 83. q. Deus quē genuit, qm̄ meliorem ſe generare non potuit, nihil. n. Deo melius, debuit ęqualem. Si. n. voluit & non potuit, infirmus eſt. Si potuit & noluit, inuidus. Ex quo confirmat ęqualem genuiſſe filium. A ſimili volunt dicere, quòd ſi poteſt Deus rem meliorem facere quàm facit, inuidus eſt. Sed non valet huius ſimilitudinis inductio, quia filium genuit de ſubſtātia ſuā.

ARTIC. PRIMVS.

Vtrum Deus potuerit facere aliquam creaturam meliorē quàm fecerit.

Q. 50. 10. 4. t. p. q. 25. ar. 6.

AD PRIMUM ſic proceditur. Videtur quòd Deus nullam creaturam meliorem facere poterit quàm ſit, quia ſecundum Dio. & Pla. optimi eſt, optima adducere: ſed optimo nihil melius poteſt eſſe. ergo hia q̄ Deus fecit qui optimus eſt, nihil melius eſſe poteſt.

Ca. 4. de di. no. In cōuiuin de Amore. c. 4.

¶ 2 Præt. Secūdum Baſi. accipere a patre, filio cum omni creatura commune eſt: ſed in his quæ ſunt vnius rationis tenet idē modus arguendi. ergo cum Aug. arguat ex hoc quòd in Deo inuidia eſſe non poteſt. quòd filium meliorem quam genuit generare nequiuerit, videtur etiam quòd res creatas meliores quàm ſint facere non potuerit.

Baſil. li. 2. cōtra Eunomium poſt medium. Aug. contra Maximinū 7. rum. 6.

¶ 3 Præt. Effectus qui producitur a cauſa ſecundum totam ſuā potentiam, non poteſt ab ipſa melior fieri, ſed quālibet creaturā Deus operatur tota ſua potentia, quia per eſſentiam ſuā quæ indiuiſibilis eſt. ergo nullam rem meliorem poteſt facere quàm ſit.

¶ 4 Præt. Vna res non deficit a bonitate alterius, niſi per hoc quòd deficit a participatione diuinę bonitatis, iſte autem defectus non ex parte Dei eſt, qui æqualiter ſe habet ad omnes creaturas ſecundum Diony. ſed ex parte ipſius rei quæ magis, vel minus bonitatis diuinæ capax eſt. ergo videtur quòd Deus vnamquamque rem meliorem nō poſſit facere quàm ſit.

Di. c. 3. de di. no.

SED CONTRA. Cuilibet finito poſſibilis eſt additio: ſed cuiuſlibet creaturæ bonitas finita eſt. ergo poteſt ſibi fieri additio, ſed quicquid poteſt fieri, Deus qui omnipotens eſt facere poteſt. ergo videtur quòd quamlibet rem meliorem facere poſſit.

K ¶ Præt. Quicquid natura facit & Deus facere poteſt, ſed operatione naturæ mutantur res in melius, vt homo de pueritia in iuuentutem. ergo & Deus res meliores poteſt facere quàm ſint.

RESPONDEO, Dicendum, quod vniuſcuiuſque rei in ſe conſideratę eſt duplex bonitas ſicut & duplex eſſe cum ens & bonum conuertantur, ſcilicet bonitas eſſentialis, vt homini eſſe viuum & rōnale, & bonitas accidentalis, vt ſanitas, ſcientia, & huiuſmodi. Loquendo de bonitate accidentali, vnicuique rei maiorem bonitatem Deus conferre potuiſſet. Loquendo autem de bonitate eſſentiali, qualibet re creata meliorem aliam rem facere potuiſſet, non tamen potuit hanc rem facere eſſe maioris bonitatis. Quia ſi adderetur ad bonitatem eſſentialem aliquid, non eſſet eadem res, ſed alia: quia ſecundum philoſophum in 8. Metaph. ſicut numeris vnitas addita, vel ſubtracta ſemper variat ſpeciem, ita in diffinitionibus differentia addita, vel ſubtracta, verbi gratia, ſi diffinitioni bouis addatur rationale, iam non erit bos, ſed alia ſpecies, ſcilicet homo. ſi ſubtrahatur

Text. 10.

A trahatur ſenſibile, remanebit viuens vita arborum. Vnde ſicut Deus non põt facere ꝙ ternarius manẽs ternari⁹, hẽat quatuor vnitates, quamuis quolibet numero maiorem numerum facere poſſit, ita non poteſt facere, quòd hæc res maneat eadem, & maiorem bonitatem eſſentialem habeat, vel minorem. Ex omnibus enim his ſequeretur, quòd affirmatio & negatio eſſent ſimul vera, qđ Deus non poteſt facere, vt dictum eſt.

Di. 42. q. 2. art. 2.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quælibet res in ſe cõſiderata, non eſt optima, niſi forte inquã eum attingit omnẽ bonitatem ſuam eſſentialem, ſicut ſi diceretur ternarius eſſe maximus, quia attingit quantitatem ſuæ ſpeciei, ſed in ordine ad vniuerſum eſt optima, ſicut Augu. dicit.

In Enchi. c. 10. tom. 3.

¶ Ad ſcđm dicẽdũ, ꝙ quãuis accipere a patre ſit commune filio cum omni creatura cõmunitate analogiæ, tamen habere per naturam eſt ſibi propriũ, ſicut ipſemet dicit. Et ideo æqualitas paterna debetur ſibi per naturam. Vnde ſi non æqualem genuiſſet cũ potuiſſet, Deus pater inuidus eſſet, quia ſubtraxiſſet dignitatem filio, quam deberet & poſſet habere. Sed creatura nunquam poteſt pertingere ad æqualitatem Dei, nec alia menſura bonitatis ſibi debetur, quàm ſecundum determinationem diuinæ voluntatis, & ideo nulla inuidia in Deo reſultat, ſi rem meliorem facere potuit quàm fecerit. Et hoc eſt quod Hila. dicit quòd omnibus creaturis ſubſtantiam, Dei voluntas attulit: ſed filio natura dedit.

De ſynodis

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis Deus producat vnumquodque creatum tota ſua potentia infinita, non tamen ſequitur quantitas bonitatis in effectu: niſi ſecundum voluntatem opificis, quæ ſe habet vt imperans ad opus, quod potentia exequendo edocit.

¶ Ad quartum dicendũ, ꝙ diuerſus gradus in entibus, non tantum eſt ex parte rerum, quarum capacitates abinuicem diſtãt, ſed etiam ex ordine ſapientiæ diſponentis, quæ diuerſas capacitates rebus tribuit, quibus poſtmodum ſecundum prouidentiam ſuam dona ſua largitor, quæ pro diuerſitate capacitatum a Deo ordinatarum, diuerſimode e diuerſis participantur.

In corp. art.

¶ Ad alia patet reſponſio per ea, quæ dicta ſunt.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus potuerit facere uniuerſum melius.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd vniuerſum Deus melius facere non potuerit, quia ſecũdum Augu. ſunt bona quæ condidit Deus etiam ſingula, ſimul autem omnia valde bona: ſed eo quod eſt ſuperlatiue bonum nihil melius eſſe poteſt. ergo vniuerſo nihil melius eſſe poteſt.

In Enchi. c. 10. tom. 3.

¶ 2 Præt. Vniuerſum includit omne bonum, ſed nihil poteſt eſſe omni bono melius. ergo Deus non potuit vniuerſum melius facere.

¶ 3 Præt. Secundum Diony. bonum & melius inueniſtur in rebus ſcđm quod q̃dã participant plures de bonitatibus diuinis quam aliæ, ſicut ea quæ viuũt præferunt exiſtentibus tantum, & ſic deinceps: ſed omnes perfectiones diuinæ, creaturæ communicabiles, creaturis aliquibus communicatæ ſunt. ergo videtur quòd vniuerſum melius eſſe non poſſit.

De diu. no. cap. 4.

¶ 4 Præt. Quanto aliquid magis eſt ordinatum melius eſt, vnde & malum diffinitur ab Augu. per priuationem ordinis: ſed in vniuerſo nihil eſt inordinatum, cum & ipſum malum ordinatum ſit a Deo, vt ſupra dictum eſt. ergo videtur quòd vniuerſum melius eſſe non poſſit.

Ibidẽ c. 11. q. 3. Ex lib. 83. qõ. q. 6. tom. 4. Diſ. 36. q. 1. art. 2.

SED CONTRA. Secũdum Philoſophum albius eſt quod eſt nigro impermiſtius. ergo etiam melius eſt quod eſt impermiſtius malo: ſed Deus potuit facere vniuerſum in quo nihil mali eſſet. ergo cum in hoc vniuerſo multa ſint mala, videtur quod Deus vniuerſum melius facere potuerit.

Paulo ante ſinem. 3. Topicorum. i co. 66.

¶ 2 Præt. Si maiori æquale addatur, totum fiet maius. ergo & ſi meliori melius addatur, totum fiet melius: ſed angelus eſt melior quam lapis. ergo duo angeli ſunt aliquid meli⁹ quàm angelus & lapis. ergo & ſi q̃libet pars vniuerſi eſſet angelus, vniuerſum multo melius eſſet, hoc autem Deus potuit facere. ergo &c.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ ſecundum Philoſophum in 11. Meta. bonum vniuerſi conſiſtit in duplici ordine, ſcilicet in ordine partium vniuerſi adinuicẽ, & in ordine totius vniuerſi ad finẽ qui eſt ipſe Deus, ſicut etiam eſt in exercitu ordo partium exercitus adinuicẽ, ſecundũ diuerſa officia, & eſt ordo ad bonum ducis, quod eſt victoria: & hic ordo eſt præcipuus, ꝓpter quem eſt primus ordo.

Text. 52. Li. 11. Sup Gen. ad lit. c. 7. to. 3.

C Accipiendo ergo bonum ordinis qui eſt in partibus vniuerſi adinuicem poteſt conſiderari, vel quantum ad partes ipſas ordinatas, vel quantum ad ordinem partium. Si quantum ad partes ipſas, tunc poteſt intelligi vniuerſum fieri melius: Vel ꝑ additionem plurium partium vt ſcilicet crearẽtur multæ aliæ ſpecies & implerentur multi gradus bonitatis qui poſſunt eſſe, cum etiam inter ſummam creaturam & Deum infinita diſtantia ſit: & ſic Deus melius vniuerſum facere potuiſſet & poſſet, ſed illud vniuerſum ſe haberet ad hoc, ſicut totum ad partem, & ſic nec penitus eſſet idem, nec penitus diuerſum, & hęc additio bonitatis eſſet per modum quantitatis indiſcretę: Vel poteſt intelligi fieri melius quaſi intenſiue, quaſi mutatis omnibus partibus eius in melius, quia ſi aliquę partes meliorarentur, aliis non melioratis, non eſſet tanta bonitas ordinis, ſicut patet in cithara, cuius ſi omnes chordę meliorantur, ſit dulcior armonia, ſed quibuſdam tantum melioratis, ſit diſſonãtia.

D Hæc autem melioratio omnium partium, vel poteſt intelligi ſecundum bonitatem accidentalem, & ſic poſſet eſſe talis melioratio a Deo manẽtibus eiſdem partibus & eodem vniuerſo, vel ſecundum bonitatẽ eſſentialem, & ſic etiam eſſet Deo poſſibilis qui infinitas alias ſpecies condere poteſt, ſed ſic non eſſent eędem partes, & per conſequens nec idem vniuerſum, vt ex prædictis patet. Si autem accipiatur ipſe ordo partium, ſic non poteſt eſſe melior per modum quantitatis diſcretę, niſi fieret additio in partibus vniuerſi, quia in vniuerſo nihil eſt inordinatum, ſed intenſiue poſſet eſſe melior manentibus eiſdẽ partibus quantum ad ordinem qui ſequitur bonitatem accidentalem: quanto enim aliquid in maius bonum redundat, tanto ordo melior eſt, ſed ordo qui ſequitur bonitatem eſſentialem, non poſſet eſſe melior, niſi fierent aliæ partes, & aliud vniuerſum.

In ꝓced. ar.

E Similiter ordo qui eſt ad finem, poteſt conſiderari ex parte ipſius finis, & ſic non poſſet eſſe melior, vt ſcilicet in meliorem finem, vniuerſum ordinaretur, ſicut Deo nihil melius eſſe poteſt, vel quantum ad ipſum ordinem, & ſic ſecundum ꝙ creſceret bonitas partium vniuerſi, & ordo earum adinuicem, poſſet meliorari ordo in finem, ex eo quòd propinquius ad finem ſe haberent, quanto ſimilitudinem diuinæ bonitatis magis conſequerentur quæ eſt omnium finis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Aug. loquitur de ordine vniuerſi ſuppoſita natura eadem talium partium, quia ſic melior ordo eſſe non potuit, vt dictum eſt.

In corp. ar.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd nos non loquimur de vniuerſo quantum ad hoc nomen, ſed quantum ad hanc rem, quæ modo vniuerſum dicitur, in quo, quamuis omne quod actu bonũ eſt contineatur, non tamen omne bonum quod Deus poteſt facere.

¶ Ad tertium dicendum, quòd participandi eandẽ perfectionẽ diuinam

---

Quæſtio qua illi arctantur.

Ideoque ſi poſſet gignere æqualem & non gigneret, inuidus eſſet, alia vero quæ non de ſubſtantia ſua facit, meliora facere poteſt.

B

VErum hic ab eis reſponderi depoſco, cur dicunt rem aliquam ſiue etiam rerum vniuerſitatem, in qua maior conſummatio expreſſa eſt, non poſſe eſſe meliorem quàm eſt, ſiue ideo quia ſumme bona eſt, ita vt nulla omnino boni perfectio ei deſit, ſiue ideo quia maius bonũ quod ei deeſt, capere ipſa nõ valeat. Sed ſi ita ſumme bona dicitur, vt nulla ei perfectio boni deſit, iam creatura creatori æquatur. Si vero iam non poteſt melior eſſe, quia bonum amplius quod ei deeſt, capere ipſa non valet, iam hoc ipſum non poſſe, defectionis eſt, non conſummationis, & poteſt eē melior ſi fiat capax melioris boni, quod ipſe poteſt qui eã fecit. Poteſt ergo Deus meliorẽ rem facere quàm facit. Vnde Auguſt. ſuper Geneſ. Talem potuit Deus hominem feciſſe, qui nec peccare poſſet nec vellet, & ſi talem feciſſet, quis dubitat eum meliorẽ fuiſſe? Ex prædictis conſtat, ꝙ põt Deus & alia facere q̃ facit, & q̃ facit meliora ea facere q̃ facit.

diuinam ſunt multi modi, ſicut ſapientiæ diuinæ participatio F eſt in intellectualibus ſubſtantijs aliter, & aliter in rationabilibus, ſcilicet hominibus, & etiam vſque ad bruta ſe extendit quæ ſenſitiuam cognitionem habent. quàmuis ergo omnes perfectiones forte creaturæ communicabiles, ſint creaturæ communicatę, non tamen ſecúdum omnem modum, quo poſſunt a creatura participari.

¶ Ad quartum dicédum quòd quàmuis ordo vniuerſi non poſſit eſſe melior ex hoc, quod plures partes huius vniuerſi ſint ordinatę, poſſet tamen eſſe melior ſi ad melius bonum, ſicut ad finem proximum ordinaretur, quod eó tingeret ſi meliores partes vniuerſi fierent, vt dictum eſt.

Ibidem vbi ſupra.

¶ Ad quintum dicédum, quòd vniuerſum in quo nihil mali eſſet, non eſſet tantę bonitatis, quantę hoc vniuerſum, quia non eſſent tot bonę naturæ in illo ſicut in iſto, in quo ſunt quædam naturæ bonæ, quibus non adiungitur malum, & quædam quibus adiungitur, & eſt melius in vtraſque naturas eſſe quàm alteras tantum.

Ca.10.to.3.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd quàmuis angelus abſolute ſit melior quàm lapis, tamen vtraque natura eſt melior quam altera tantum, & ideó melius eſt vniuerſum in quo ſunt angeli & aliæ res, quàm vbi eſſent angeli tantum: quia perfectio vniuerſi attenditur eſſentialiter ſecundum diuerſitatem naturarum, quibus implentur diuerſi gradus bonitatis, & non ſecundum multiplicationem indiuiduorum in vna natura.

Vtrum alio uel meliori modo poſſit facere quàm facit.

POſt hęc conſiderandú eſt: vtrum alio modo, vel meliori quàm facit, poſsit ea facere quę facit. Si modus operationis ad ſapiẽtiã opificis referatur, nec alius G nec melior modus eſſe poteſt. Nõ enim poteſt facere aliquid aliter, vel melius quàm facit. i. alia ſapientia, vel maiori ſapiẽtia. Nihil enim ſapientius poteſt facere quàm facit. Si vero referatur modus ad rem ipſam quam facit Deus, dicimus, quia & alius & melior poteſt eẽ modus. Et ſecundum hoc concedi poteſt, quia ea quæ facit poteſt facere melius, & aliter quàm H facit, quia poteſt quibuſdam meliorem modũ exiſtendi præſtare, & quibuſdam alium. Vnde Aug. in 13. lib. de Tri. dicit. Quòd fuit & alius modus noſtrę liberatiõis poſsibilis Deo, qui omnia poteſt, ſed nullus alius noſtræ miſerię ſanandæ fuit conuenientior. Poteſt ergo Deus eorum quæ facit quędam alio modo meliori, quædã alio modo æque bono, quędam etiã minus bono facere quàm facit. I Vt tamen modus referatur ad qualitatem operis, ideſt creaturæ, nõ ad ſapientiã creatoris.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus potuerit facere humanitatem Chriſti meliorem quàm ſit.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd humanitatem Chriſti, Deus meliorem facere nõ potuerit quàm ſit: Tãto enim vnumquodque melius eſt, quanto Deo propinquius, K ſed nullum creatum poteſt eſſe in Deo propinquius quàm quod vnitur ſibi vnitate perſonę, ſicut humana natura in Chriſto. ergo videtur quòd nihil ea melius facere potuerit Deus.

¶ 2 Præt. Infinito non poteſt eſſe aliquid maius: ſed bonitas animæ Chriſti eſt infinita, quia datus eſt ei ſpiritus non ad menſuram. Io. 3. ergo nihil ea melius fieri poteſt.

De cõcept. Virgi. c. 18.

¶ 3 Item videtur quòd nec beata virgine, quia ſecundum Anſ. decuit vt virgo quam Deus vnigenito filio ſuo præparauit in matrem, ea puritate niteret, qua maior ſub Deo nequit intelligi: ſed nihil poteſt Deus facere quod ſibi in bonitate vel puritate æquetur. ergo videtur quòd nihil melius beata virgine facere poſſit.

Lib. 12. c. 7. tom. 1. Hiero. i ſermo. 1. aſſumpt. to. 4.

¶ 4 Præt. Secundum Aug. in 12. confeſ. angelus factus eſt prope Deum: ſed beata virgo exaltata eſt ſuper choros angelorum, ſicut Hierony. tradit, & eccleſia de ipſa cantat. ergo nihil ea Deo proximius eſſe poteſt, & ita nec melius.

¶ 5 Item videtur quòd nec beatitudine creata, quia ſecundũ F Boe. beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum congregatione perfectus: ſed omni bono nihil poteſt eſſe melius. ergo nec beatitudine creata.

3. de conſo. proſa. 2.

SED CONTRA. Bonum increatum omne creatum bonum in infinitum excellit: ſed inter infinite diſtantia poſſunt eſſe multa media. ergo quolibet bono creato poteſt Deus multa meliora facere.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut quolibet bono creato, eo quòd finitum eſt, poteſt aliquid melius eſſe, ita bono increato eo quod infinitum eſt, nihil melius eſſe poteſt. Et ideo bonitas creaturæ dupliciter conſiderari poteſt, aut quæ eſt ipſius in ſe abſoluto, & ſic qualibet creatura poteſt eſſe aliquid melius. Aut per comparationem ad bonum increatũ, & ſic dignitas creaturæ recipit quandã infinitatem ex infinito cui comparatur, ſicut humana natura inquantum eſt vnita Deo, & beata virgo inquãtum eſt mater Dei, & gratia inquantum coniungit Deo, & vniuerſum inquantum eſt ordinatũ i Deũ. Sed tamen in iſtis cõparationibus eſt & ordo duplex. Primo, quia quanto nobiliori comparatione in Deum refertur, nobilius eſt, & ſic humana natura in Chriſto nobiliſſima eſt, quia per vnionem comparatur ad Deum, & poſt beata virgo de cuius vtero caro diuinitati vnita, aſſumpta eſt, & ſic deinceps. Secundo, quia quædam iſtarum comparationum eſt ſecundum reſpectum tantum ſicut vniuerſi ad finem, & matris ad filium, & ideo ex dignitate comparationis non poteſt ſumi iudicium de re abſolute, vt dicatur quòd beata virgine non poteſt aliquid melius eſſe: ſed ſecundum quid, vt dicatur quòd non poteſt eſſe meliori mater nec ad maius bonum ordinatum vniuerſum. Sed comparatio, ſcilicet per vnionem eſt etiam ſecundum eſſe, & ideo iudicium ſimpliciter de natura vnita, eſt ſecundum comparationis bonitatem, vt dicatur quòd Chriſto homine nihil melius eſſe poteſt, ſed iudicium quod K eſt præter hanc comparationem, eſt ſecundum quid tantum, vt cum dicitur, quòd humana natura in Chriſto inquantum eſt creata, poteſt aliquid eſſe melius, & hoc ideo, quia natura conſiderata præter eſſe ſuum, eſt ſecundum rationis acceptionem tantum.

D. 294.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quàmuis humana natura ſit diuinitati vnita in perſona, tamen naturæ remanent diſtantes in infinitum, & ex hac parte poteſt eſſe aliquid melius humana natura in Chriſto, non ex parte qua vnita eſt.

¶ Ad ſecundum dicendũ, quòd gratia habitualis animæ Chriſti infuſa, non eſt ſimpliciter & per ſe infinita, ſed ſecundum quid, ſicut dictum eſt ſupra, quòd virtus intelligentiæ eſt infinita in fieri, inquantum poteſt, ſcilicet in infinitos effectus: ita & gratia Chriſti dicitur infinita ſecundũ quid, inquantum poteſt in omnes effectus gratiæ, & per accidens inquantum concurrit ad ipſam vnionem infiniti boni, vt medium congruitatis & ad operationem Chriſti, quæ eſt infinitæ valoris, inquantum eſt operatio diuinæ perſonæ.

Diſ. 43. q. vnica. ar. 2.

¶ Ad

Vtrum Deus ſemper poſſit omne quod olim potuit.

d

PRæterea quæri ſolet: vtrum Deus ſemper poſsit oẽ quod olim potuit. Quod quibuſdam non videtur dicentibus. G Potuit Deus incarnari, & potuit mori. & reſurgere & alia huiuſmodi quæ modo non poteſt. Potuit ergo quæ modo nõ poteſt, & ita habuit potentiam quam modo non habet. vnde videtur potentia eius imminuta. Ad quod dicimus, quia ſicut omnia ſemper ſcit quę aliquando ſciuit, & ſemper vult quæ aliquando voluit, nec vnquam aliquam ſcientiam amittit, H nec voluntatem mutat quã habuit, ita omnia ſemper poteſt quæ aliquando potuit. nec vnquam aliqua potẽtia ſua priuatur. Nõ eſt ergo priuatus potentia incarnandi vel reſurgendi, licet non poſsit modo incarnari, vel reſurgere. Sicut. n. potuit olim incarnari, ita & poteſt modo incarnatus eſſe, in quo eiuſdem rei potentia monſtratur. Vt enim olim ſciuit ſe reſurrecturum, & modo ſcit ſe reſurrexiſſe, nec eſt alia ſcien- I tia, illud olim ſciuiſſe, & hoc modo ſcire, ſed eadẽ omnino. Et ſicut voluit olim reſurgere,

Ad tertium dicendum, quod puritas intenditur per receſſum a contrario, & ideo poteſt aliquid creatum inueniri, quo nihil purius eſſe poteſt in rebus creatis, ſi nulla contagione peccati inquinatum ſit, & talis fuit puritas beatæ virginis, quæ peccato originali & actuali immunis fuit: fuit tamen ſub Deo inquantum erat in ea potentia ad peccandum: ſed bonitas intenditur per acceſſum ad terminum, quod in infinitum diſtat. ſ. ſummum bonum. vnde quolibet finito bono poteſt aliqd melius fieri.

Diſ. 17. q. 2. Art. 4. & oppoſitū iſti⁹ 3. par. ſum. q. 27. Ar. 1.

¶ Ad quartum dicendum, quòd inter angelos & Deum eſt infinita diſtantia. vnde poſſet Deus facere multos intermedios gradus bonitatis: & ideo quamuis beata virgo ſit exaltata ſuper angelos, quia tamen non vſque ad æqualitatē Dei, manet adhuc infinita diſtãtia, & poteſt adhuc aliquid medium eſſe.

¶ Ad quintum dicendum, quod beatitudo creata habet quãdam infinitatem ex eo, quod coniungit infinito bono: in ſe. n. conſiderata comprehendit omnia bona participabilia homini. vnde ſi naturæ capacitas maior eſſet, maior eſſet participatio & perfectior beatitudo: ſicut beatitudo vnius ſancti præponitur beatitudini alterius. Tamen ſciendum, quòd Boe. vult, quod hæc diffinitio eſſentialiter beatitudini increatæ conueniat. Alijs autem per participationem.

5. de cōſolat. proſa. vltima.

A

&mō reſurrexiſſe, in quo vnius rei voluntas exprimitur. Ita potuit olim naſci, & reſurgere, & modo ipſe poteſt nat⁹ fuiſſe, & reſurrexiſſe, & eſt eiuſdē rei potentia. Si enim poſſet modo naſci, & reſurgere, non eſſet idē poſſe. Verba enim diuerſorū temporum diuerſis prolata temporibus, & diuerſis adiuncta aduerbijs, eundem faciunt ſenſum, vt modo loquentes dicimus. Iſte poteſt legere hodie, cras autem dicemus, iſte poteſt legiſſe, vel potuit legere heri, vbique vnius rei monſtratur potentia. Si autem diuerſis temporibus loquentes eiuſdem tpis verbis, & aduerbijs vtamur dicētes hodie, iſte pōt legere hodie, & dicentes cras, iſte poteſt hodie legere, nō idē, ſed diuerſa dicimus eum poſſe. Fateamur ergo Deum ſemper poſſe quicquid ſemel potuit, id eſt, habere omnem illam potentiam, quam ſemel habuit, & illius omnis rei potentiā, cuius ſemel habuit, ſed non ſemper poſſe facere omne illud, quod aliquādo potuit facere, poteſt quidem facere, aut feciſſe aliquando quod potuit. Similiter quicquid voluit & vult, id eſt omnem quam habuit voluntatem, & modo habet, & cuiuſcumque rei volūtatem habuit, & modo habet, non tamen vult eſſe vel fieri omne quod aliquando voluit eſſe, vel fieri. ſed vult fuiſſe vel factum eſſe. Ita & de ſcientia Dei dicendum eſt.

B

DISTINCTIO XLV.

A

a De voluntate Dei, quæ eſſentia Dei una eſt, & æterna, & de ſignis eius.

IAm de volūtate Dei aliqd pro ſenſus noſtri imbecillitate dicēdū ē. Sciēdum eſt ergo, quia volūtas, ſiue volēs de Deo ſecūdū eſſentiam dr̄. Nō eſt enim ei aliud velle, & aliud eſſe, ſed omnino idem. Et ſicut idem eſt ei eſſe bonū, quod eſſe Deum, ita idem eſt ei eſſe volentem, quod eſſe Deum. Nam voluntas, qua ſemp volēs eſt, non affectus, vel motus eſt,

C

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum Deus poſſit facere omne quod olim potuit.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quod Deus non poſſit nunc facere omne quod olim potuit. Potētia enim Dei non ſe extendit tantum ad ſpecies: ſed etiam ad indiuidua, quia ipſe facit & formam & materiam: ſed antequam Sor. eſſet, potuit Sortem facere. ergo & Sorte exiſtēte poteſt ſortem facere: hoc falſum eſt, quia ſic ſubſtantia rei eſſet bis, quod eſt impoſſibile. ergo non quicquid potuit poteſt.

¶ 2 Præt. Olim potuit Deus non incarnari: ſed modo non poteſt non incarnatus eſſe, ſicut nec aliquod præteritum non fuiſſe. ergo non quicquid olim potuit, modo poteſt. Si dicas, quod ſicut potuit olim facere aliquid, ita poteſt modo feciſſe illud, & hoc eſt vnum & idem poſſe.

¶ 3 Contra. Quia ſimiliter ille, qui excæcatus eſt, poteſt modo vidiſſe, cum prius videre potuerit, & tamen nō dicimus, quòd quicquid potuerat poſſit. ergo videtur, quòd nec de Deo dicendum ſit.

¶ 4 Præt. Deus ab æterno potuit non prædeſtinare Petrum, quem voluntarie prædeſtinauit: ſed modo non poteſt eum non prædeſtinare: quia non poteſt eſſe, quòd aliquid ſit prius prædeſtinatus, & poſtea non prædeſtinatus. ergo non quicquid potuit poteſt.

SED CONTRA. Quantitas potentiæ attenditur ſecundum multitudinem obiectorum, quia virtualis quantitas diuiditur ſecundum obiecta: ſed potentia Dei diminui non poteſt. ergo videtur, quòd quicquid Deus olim potuit & modo poſſit.

A RESPONDEO; Dicendum, quòd hoc quod negetur aliquem poſſe aliquid, poteſt contingere ex duobus, vel ex defectu potentiæ, ſicut qui non habet potentiam viſiuam dicitur nō poſſe videre. Aut ex parte obiecti, quod non habet rationē poſſibilis, ſicut habens viſum dicitur non poſſe videre ſonum, quod non eſt viſibilis. Et primo modo. nihil dicitur Deus nō poſſe, cum ſua potentia ſit perfectiſſima. Sed ſecundo modo dicitur nō poſſe quædam, ſicut quòd idē ſimul ſit & non ſit. vnde magis proprie diceretur iſta non poſſe fieri quam Deum iſta facere nō poſſe.

¶ Similiter dicendum eſt, quod hoc quòd aliquis non poſſit quicquid potuit poteſt contingere ex duobus, vel quia amittit aliquā potētiam quam habebat, & ſic Deo non competit, immo hoc modo procedit ſolutio magiſtri in litera, vel ex mutatione obiecti, quod amittit rationem poſſibilis quā prius habebat: potentia enim actiua eſt reſpectu operabilis alicuius, vnde quando aliquid eſt iam determinatum, vt ſit præſens in actu vel in præteritum tranſijt, poſſibilis rationem amittit, & ideo dicitur quod Deus illud facere non poteſt, quod quidem eſt eadem res: ſed diuerſis enuntiationibus ſignificata propter temporum diuerſitatem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quando iam eſt exiſtens actu, amittit rationem poſſibilis fieri:

D ¶ Et ſimilr̄ dicēdū eſt ad ſecundū, quod procedebat de præterito.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cum dicitur aliquis poteſt feciſſe, hoc poteſt dupliciter intelligi, vel ita quòd præteritū ſe teneat ex parte poſſibilis, & ſic nihil eſt dictu, quia quod præteritum eſt, poſſibilis rationem amittit: vel quod intelligatur circa exitum poſſibilis a potentia, & ſic dicitur Deus poteſt feciſſe hoc vel illud, quia habet potentiam qua hoc fecit: ſed hoc cæco conuenit: non enim habet potentiam qua quandoque vidit, vnde nullo modo verum eſt quòd cæcus poſſit vidiſſe.

¶ Ad quartum dicendum, quòd actus prædeſtinationis æternitate menſuratur & non in præteritum tranſit: & ideo ſemper eodem modo poſſibilis rationem habet, inquantum eſt ex liberalitate voluntatis diuinæ: ſed ex parte effectus in præteritum tranſit, & ſecundum hoc poſſibilis rationem amittit.

E ¶ Ad quintum etiam patet reſponſio ex dictis. In corp. ar.

EXPOSITIO TEXTVS.

LICET non poſſit modo incarnari &c.) Videtur hoc eſſe falſum, quia ſicut filius carnem aſſumpſit, ita & pater potuit & poteſt carnem aſſumere, vt in 3. dr̄ ergo videtur quod etiam poſſit nunc incarnari. Diſt. 1. q. 2. art. 3.

¶ Ad quod dicendum, quòd magiſter intelligit de eadem numero incarnatione quæ olim facta eſt. Si enim modo incarnaretur, non eſſet idem incarnari numero, ſed alia incarnatio.

DISTINCTIO XLV.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit Magiſter de ſcientia & omnipotentia Dei. Hic tertio determinat de voluntate ipſius. Et diuiditur in partes duas.

qui in Deum cadere non valet, ſed diuina vſia. qua volens eſt Deus, & huiuſmodi.

Quòd licet idem ſit Deo velle, quod eſſe, non tamen poteſt dici Deus eſſe omnia, quæ vult.

G Et licet idē ſit Deo velle, quod eſſe. nō tamē dicendum eſt, Deum eſſe omnia, quę vult. Quod quidam de Dei voluntate nō recte ſentientes, nobis obijciunt dicentes Si idem eſt Deo velle q̄d eſſe. ergo cum dicimus Deum velle omnia, quæ facit, dicimus eum eſſe omnia quæ facit, alioquin nō ibi illo verbo idē ſignificatur, quod ſignificat̄ hoc verbo eſſe, cum de Deo dicitur. Et H ſi ita eſt, non ſemper dicitur de Deo velle ſecundum eſſentiam. Si vero ſecundum eſſentiam nō dicitur aliqñ, qūo ergo dicit̄ de Deo? relatiue.n. nūquā dr̄. Ad quod dicim⁹, quia licet idē penitus ſit Deo velle, quod eſſe. nō tñ pōt dici oīa q̄ vult, ſicut idē eſt Deo eſſe quod ſcire, nec tamen ſicut dr̄ ſcire oīa, ita quoq; poteſt dici eſſe omnia.

Quis ſit ſenſus horum verborū, Deus ſcit, vel Deus vult. Item Deus ſcit omnia, vel vult aliquid, & quid de Deo in his prædicetur.

Et vbicunq; Deus dr̄ ſcire vel ſciens, vel velle vel volens, hæc de eo ſecūdū eſſentiā dñr. Cū enim dr̄ Deus ſcit, vel De⁹ vult, ſiue De⁹ eſt ſciens, vel volens eſſentia diuina p̄dicatur, & Deus eſſe enūtiatur. Cum autem addit̄ omnia, vel aliquid vel aliqua, & dr̄ Deus ſcit omnia vel vult aliqd, vel aliqua, eſſentia quidem diuina prædicatur non ſimpliciter & abſolute, ſed ita vt ſcientiæ quæ ipſe eſt, omnia ſubiecta monſtrentur, & voluntati, quæ ipſa eadem eſt, aliquid, vel aliqua ſubiecta eſſe dicantur, vt talis fiat ſenſus, Deus ſcit omnia, ideſt Deus eſt cuius ſcientiæ, quæ ipſius eſſentia eſt, omnia ſubiecta ſunt. Similiter, Deus vult hæc, vel illa.i. Deus eſt, cuius voluntati, quæ ipſe eſt, hæc, ſiue illa ſubiecta ſunt.

duas. In prima determinat de Dei voluntate. In ſecunda de conformitate voluntatis noſtræ ad voluntatem eius. 48. diſtin. ibi} Sciendum quoque eſt &c.} Prima in duas. In prima determinat de voluntate Dei quid ſit, & quot modis dicatur. In ſecūda, inquirit de efficacia eius. 46. diſt. ibi {Hic orit̄ quæſtio &c.} F Prima diuiditur in tres. In prima determinat de voluntate ſecundum ipſius quidditatem. In ſecunda, determinat cauſalitatem eius. ibi {Hæc vtiq; ſumme bona &c.} In tertia aſſignat voluntatis multitudinē quātum ad acceptionē nominis. ibi {Hic non eſt prætereundum nobis &c.} Prima in duas. In prima oſtēdit quòd voluntas Dei ſit ſua eſſentia. In ſecunda ponit obiectionē cōtrariā & ſoluit ibi. {Et licet idē ſit &c.} {Hoc itaque ſumme &c.} Hic oſtendit quòd voluntas Dei eſt prima cauſa rerum. Et circa hoc duo facit.

¶ Primo, proponit intentum. Secundo, probat propoſitū. ibi {Qui.n.cām ei⁹ &c.} Probat duo quæ pertinent ad rōnem primæ cauſæ. Primo, quòd voluntatis Dei nō ſit alia cauſa. Secundo, q̄ ipſe ſit omnium rerum cauſa. ibi {Voluntas igit̄ Dei &c.} {Hic non eſt prætereundum &c.} Hic oſtendit quòd nomen voluntatis multipliciter accipiatur, quamuis ſit tantum vna Dei voluntas. Et diuiditur in partes tres. In prima ponit principalem ſignificationem & propriā ſecundum quòd Dei voluntas dicitur eius beneplacitum. In ſecunda, ponit ſignificationem figuratiuam ſecundum q̄ ſignum voluntatis voluntas dicitur. ibi {Aliquādo vero ſecundum quandam &c.} In tertia comparat voluntatem ſigni ad voluntatem beneplaciti. ibi {Quandoque igitur ſupra poſita &c.} Circa ſecundam partem duo facit. Primo oſtendit voluntatem ſigni multipliciter dici. Secundo proſequitur diuerſa voluntatis ſigna, quæ voluntates Dei dicuntur. ibi {Iō autem præceptio &c.} Et circa hoc duo facit. Primo proſequitur de tribus ſignis, quæ pertinent ad faciendum vel non faciendum. Secundo proſequitur de alijs duobus quę pertinent ad id, quod in præſenti fit. ibi {Permiſſio quoque Dei &c.} Circa primum duo facit. Primo aſſignat rationem, quare hæc ſigna voluntatis dici voluntas poſſunt. Secundo, confirmat per authoritatem, quòd voluntates dicantur. ibi {Pro præcepto Dei atque conſilio.} Tertio, oſtendit diſtantiam inter hæc ſigna & beneplaciti voluntatem. ibi} Et ſi illa tria &c.}

QVAESTIO I.

A

Hic quatuor quęruntur.

Primo. Vtrum in Deo ſit voluntas.
Secundo. Vtrum voluntas ſit ipſius tantum obiecti, vel etiam aliorum.
Tertio. Vtrum voluntas ſua ſit cauſa eorum quæ ſiunt.
Quarto. De diuiſione voluntatis eius in voluntatem ſigni, & beneplaciti.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in Deo ſit voluntas.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd voluntas Deo non conueniat. voluntas enim appetitus quidē eſt: ſed omnis appetitus eſt imperfecti. vnde etiā in primo Phyſ. dicitur quòd materia appetit formam. ergo cū in Deo nulla ſit imperfectio videtur q̄ nec voluntas. 1.p.q.19.ar ti.1. Text.81.

¶ 2 Præt. Actus voluntatis eſt tendere in finē, qui eſt eius obiectū: ſed ei quod eſt finis vltimus nō competit tendere in finem. ergo cū Deus ſit finis omnium, videtur quòd ſibi voluntas non cōpetat.

¶ 3 Præt. Secūdum Philoſophum in 3. de Anima, voluntas eſt mouens motū, quia mouetur a volito, ſed ſecundū Boe. Deus immobilis manens dat cuncta moueri. vnde et in 9. Meta. dicitur q̄ mouet ſicut deſideratum, deſideratum autem non motum mouet deſiderium. ergo videtur quòd voluntas ſibi non cōpetat. Text.50. 3.lib.de cō ſolat. metr. 9. text. 37.

¶ 4 Præt. Secundū Philoſophum in 3. de Anima, & etiam ſecundum Dam. volūtas eſt in ratione: ſed ratio nominat obumbratam cognitionem, quia oritur in vmbra intelligentiæ, vt dicit Iſaac in lib. diffinitionum, qualis cognitio Deo non competit. ergo videtur quòd nec voluntas. Tex. 50. Dam.2. fid. ortho.c.22. I

¶ IN CONTRARIVM ſunt plurimę authoritates canonis & ſanctorum, quæ etiam in litera inducuntur.

¶ Præt. Secundum illud ſupremum quod eſt in nobis maxime Deo conformamur, ſed ſupremum in nobis videtur voluntas eſſe quæ eſt motor aliarum virtutum ſecundum Anſ. & etiam eſt liberrimum in natura noſtra. ergo videtur quòd voluntas maxime Deo ſit attribuenda. Lib. de p̄cō orig.4.

¶ Præt. Omnes qui Deum confitentur, eum feliciſſimum ponunt: ſed felicitas ſine delectatione eſſe nō poteſt, vt in 1. Ethi. dicitur. ergo in Deo eſt ſumma delectatio, ſed delectatio non poteſt eſſe ſine concupiſcentia vel voluntate, quia delectatio conſiſtit in quadam voluntatis complacentia, ergo videtur q̄ voluntas in Deo ſit.

K RESPONDEO, Dicendum, quòd in omni natura vbi inuenitur cognitio, inuenitur etiam volūtas & delectatio. Cuius ratio eſt, quia omne quod habet virtutem cognoſcitiuam, poteſt diiudicare conueniens, & repugnans, & quod apprehenditur, vt conueniens, oportet eſſe volitum, vel appetitum. Et ideo in nobis ſecundum duplicem cognitionem ſenſus & intellectus eſt duplex appetitiua. vna quæ ſequitur apprehenſionem intellectus quæ voluntas dicitur. alia quæ ſequitur apprehenſionem ſenſus, quæ diuiditur in iraſcibilem & concupiſcibilem. Vnde cum in Deo, vt ſupra oſtenſum eſt, ſit intellectualis cognitio, oportet quòd in eo etiam ſit voluntas & delectatio ſecundū q̄ vna & ſimplici operatione Deus gaudet, vt in 7. Ethi. dicit Philoſophus. In omni enim natura cognoſcente, operatio perfecta & naturalis delectabilis eſt. Diſt. 35. q. vnica art. 1. Cap. 14. D. 224.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis in Deo dicat eſſe volūtas, nō tamen cōcedit ibi᷑ eſſe appetitus, q̄a ſ̄m Aug. appetitus p̄prie eſt rei nō habitę. Deus aūt totum ſuum bonū in ſe habet. vnde nec ēt in nobis proprie volūtas appetit⁹ eſt, q̄ñ volito cōiūcta eſt, ſed amor eſt rei iam habitę ſ̄m Aug. Supra Pſal. 118. in fine cōcluſionis, noſtræ.to. Vbi ſupra.

¶ Et

¶Et per hoc patet etiam reſponſio ad ſecundum, quia tendere A
in finem accidit voluntati, ſecundum quòd eſt diſtans a fine: ſed operationem habere circa finem, hoc eſt voluntati eſſentiale, & hęc præcipue Deo conuenit, qui ſe amat, & in ſe delectat.
¶Ad tertium dicendum, quòd voluntas non mouetur niſi a fine, finis autem voluntatis diuinæ eſt ipſa ſua bonitas, quæ eſt idem quòd voluntas ſecundum rem, & ideo non ſequitur quòd Deus ſit mouens motum proprie loquendo, quia omne mouens eſt aliud a moto, ſed forte ꝓpter hoc Plato poſuit quòd primũ mouẽs ſeipſum mouet, inquantum cognoſcit ſe & amat ſe, vt
Tex. co. 51. in 8. Phyſi. dicit Cõmen. & hoc non niſi metaphorice dicitur. Sicut etiam dicitur quòd finis mouet.
¶Ad quartum dicẽdum, quòd ſecundũ gradum cognitionis etiam eſt gradus virtutis appetitiuę: quãtum enim ratio ſuperat ſenſum, tãtum voluntas rationis ſuperat appetitum ſen-
†q. 28. to. 4. ſus, & quanto intellectus diuinus ſuperat rationem noſtrã, tanto voluntas eius ſuperat voluntatem noſtram, & hoc per rationem concludebatur, quòd Deo nõ conueniat voluntas ad modum volunta-
† Li. 1. ca. 2. to. 1. tis noſtræ, & tamen ſicut ratio noſtra vocatur intellectus, & intellectus diuinus vocatur ratio, vt pa-
Dio. cap. 7. tet in 7. cap. de diui. nominibus propter conuenientiam in immaterialitate, ita & voluntas communi nomine vtrobique dicitur.

Volens ergo, ſiue velle dicitur Deus ſecundum eſſentiam, cuius voluntas eſſentia eſt ſempiterna & immutabilis, licet ea varientur & tranſeant, quę ei ſubiecta ſunt, quæ non põt eſſe iniuſta vel mala, quia Deus eſt.

Quòd Dei voluntas ſumme bona cauſa eſt omnium, quæ naturaliter fiunt, cuius cauſa non eſt quærenda, quia nullam habet cum ſit æterna.

HAec itaque ſumme bona voluntas cauſa eſt omnium quæ naturaliter fiunt, vel ſacta, ſiue futura ſunt, quæ nulla prçuẽta eſt cauſa, quia æterna eſt. Ideoque cã ipſius quærẽda non eſt. Qui. n. eius cauſam quęrit, aliquid maius ea quærit, cũ nihil ea maius ſit. Vnde Aug. in lib. 83. quæſt. Qui quærit quare voluerit Deꝰ mũdum facere, cauſam quęrit voluntatis Dei. Omnis autem cauſa efficiens maior eſt eo qđ efficitur. nihil autẽ maius eſt voluntate Dei: non ergo eius cauſa quærenda eſt. Idem in lib. contra Manichęos. Si qui dixerint; quid placuit Deo facere cœlum & terram? Reſpondendum eſt eis, qui volunta- D rem Dei noſſe deſiderant, cauſas & voluntatem Dei ſcire quęrunt, quòd voluntas Dei omnium quę ſunt, ipſa ſit cauſa. Si enim habet cauſam voluntas,

ARTICVLVS. III.

Vtrum voluntas Dei ſit tantum ſuipſius.

1. p. q. 19. artic. 2. AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd voluntas Dei non ſit niſi ſuiipſius, quia ſecundum Philoſophũ voluntas eſt finis: electio autem eorum, quæ ſunt ad finem, vt E
Cap. 5. dicitur in 3. Ethic. ſed nihil aliud eſt finis ſuæ operationis niſi ipſe. ergo voluntas ſua eſt tantum ſuiipſius.
¶ 2 Præt. Voluntas mouetur a volito: ſed nihil poteſt eſſe mouens voluntatem diuinam niſi ipſe. ergo voluntas ſua eſt tantum ſuiipſius.
¶ 3 Præt. Cuiuſlibet voluntas eſt eius, quod eſt bonum ſibi: ſed omne quod eſt bonum alicui differt ad eum vtrum illud ſit vel non ſit, cum igitur de nullo creato differat ad ipſum: vtrũ ſit, vel non ſit, eo quòd bonorũ noſtrorũ nõ eget, ſed eorũ bonũ in ſe habet, videtur quòd voluntas ſua ad ea quæ ſunt extra eũ non ſe extendat.
¶ 4 Præt. Ea quæ ſunt ad finem, non quæruntur niſi propter finem. ergo habito fine non eſt vlterius voluntas eorum quæ ſunt ad finem: ſed omnium creaturarum finis eſt diuina bonitas quæ in ipſo Deo ab æterno eſt. ergo videtur quòd ad ea quæ ſunt extra ipſum, voluntas eius non ſe extendat.

A SED CONTRA. Amor conſiſtit in actu voluntatis: ſed de Deo dicitur Sapien. 11. quòd diligit omnia, quæ ſunt, & nihil odit eorum, quæ fecit. ergo voluntas eius eſt etiam creatorum ab eo.

est aliqd quod antecedit volũtatem Dei, quod nefas eſt credere. Qui ergo dicit: quare fecit Deus cælum & terram? reſpondendum eſt illi, quia vult, voluntas enim Dei cauſa eſt cœli & terræ, & ideo maior eſt vo-
B luntas Dei, quàm cælum, & terra. Qui autem dicit: quare voluit facere cęlum, & terrã, maius aliquid quærit, quàm eſt voluntas Dei: nihil autem ea maius inueniri põt. Compeſcat ſe ergo humana temeritas, & id, quod non eſt, non quærat, ne id, quod eſt, non inueniat. Ecce his authoritatibus aperte inſinuatur, quòd voluntaris Dei cauſa nulla eſt, & ideo quærenda non eſt.

C *Quòd voluntas Dei prima & ſumma cauſa eſt omnium.*

VOluntas ergo Dei, vt ait Auguſt. in 3. lib. de Trini. prima & ſumma cauſa eſt omnium ſpecierum, atque motionum. Nihil enim fit, quod nõ de interiori, atque intelligibili aula ſummi imperatoris egrediatur ſecundum ineffabilem iuſtitiam. Vbi enim non operatur quod
D vult Dei omnipotentis ſapientia? quę pertingit a fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, & non ſolum facit ea, quæ perſeuerantia conſuetudinis admira-

¶ 2 Præt. Sicut ſe habet ſcientia Dei ad verum, ita ſe habet voluntas eius ad bonum: ſed ſcientia eius eſt omnium verorum. ergo & voluntas eius eſt omnium bonorum.
RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut Deus cognoſcendo eſſentiam ſuam cognoſcit omnia quæ ſunt ab eo inquantũ ſunt ſimilitudo quędam veritatis eius, ita etiam volendo, vel amando eſſentiã ſuam, vult omnia quæ ſunt ab eo inquantũ habent ſimilitudinem bonitatis eius. vnde id quod eſt volitum primo ab eo, eſt bonitas ſua tantum. Alia vero vult in ordine ad bonitatem ſuam, non autem hoc modo vt per ea aliquid bonitatis acquirat, ſicut nos facimus circa alios bene operãdo; ita quòd eis de bonitate ſua aliqd lar- † C. 4. to. 3.
giatur, & ideo liberalitas eſt quaſi proprium ipſius ſecundum Auice. quia ex Tracta. 11. Methe. c. 4.
operatione ſua non intẽdit aliquod ſibi commodum peruenire, ſed vult bonitatem ſuam in alios diffundere: & ideo Augu. dicit quòd ipſe vtitur nobis ad 3. de Trini. c. 4. tom. 3.
bonitatẽ ſuã, & vtilitatẽ noſtram. †Sapiẽt. 8.
¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in obiecto alicuius potentiæ eſt duo cõſiderare, ſcilicet illud quod eſt materiale, & illud quod formaliter complet rationem obiecti. ſicut patet in viſu, quia color eſt viſibile in D. 359. & 361.
potentia & non efficitur viſibile in actu niſi per actum lucis. Similiter dico, ꝙ illud quod formaliter complet rationem voliti eſt finis, ex quo eſt ratio boni, & hoc intelligit Philoſophꝰ
cum dicit, ꝙ voluntas eſt finis: ſed ea quæ ſunt ad finem ſe habent materialiter ad obiectum voluntatis, vt ſcilicet ſint volita per ordinem finis, ſicut color videtur per actum lucis. 3. Ethi. c. 5.
¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ illud qđ eſt volitum ſicut finis, eſt mouens voluntatem & perficiens eam, & ſic nihil mouet voluntatem diuinam niſi Deus: ſed illud quod eſt ordinatum ad finem eſt volitum ab eo ſicut effectum a volũtate & motum ab ea, ſic vt patet in voluntate artificis, quæ eſt principiũ operationum ordinatarum in finem.
¶ Ad tertium dicendum, quòd voluntas Dei non eſt niſi eius quod eſt ſuum bonum, ſed tamen non eodem modo, ſicut in voluntate noſtra quæ vult bonum ſuum, quo ſcilicet perficitur ſicut fine, vel per quod finem conſequitur, ſed voluntas diuina vult bonum ſuum quod eſt ipſa, & quod ab ea eſt, & non ꝑ quod iuuatur: & ideo refertur ad ipſius perfectionem, vtrum volitum ab eo ſit vel non ſit.
¶Ad quartum dicendum, ꝙ Deus nõ ordinat creaturas in finẽ bonitatis ſuæ, quaſi per eas bonitatem ſuam aſſequatur, vt ipſę creaturæ diuina operatione ſimilitudinem aliquam diuinæ bonitatis acqrãt, qđ eſſe non poſſet, niſi eo volente & faciente.

ARTICVLVS III.

Vtrum uoluntas Dei ſit cauſa rerum.

1.p.q.19.ar tic.4. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd voluntati diuinæ non ſit aſcribenda rerum cauſalitas, voluntas enim Dei eſt tãtum bonorum: ſed omnium bonorum ſufficiens cauſa eſt ſciẽtia ipſius. ergo non oportet volũtatem Dei cauſam rerum ponere.

¶ 2 Præt. Deus non eſt cauſa rerum niſi per ſuam operationem: ſed eſſe principium operationis pertinet ad cauſam ratione potentiæ. ergo potentia potius dicenda eſt cauſa rerum quàm voluntas.

¶ 3 Præt. A cauſa contingente nunquam poteſt eſſe effectus neceſſarius: ſed volũtas eſt cauſa cõtingens, q̃a ad vtrũlibet ſe habet. ergo non poteſt eſſe cauſa neceſſariorum. cũ igitur in mũdo ſint multa neceſſaria, vt omnia incorruptibilia, videtur quòd nõ omnium cauſa ſit voluntas.

¶ 4 Præter. Poſita cauſa ſufficiente alicuius rei, ſuperflue adduntur ad eãdem eem aliæ cauſæ. ſi ergo volũtas Dei ſufficiens cauſa rerum eſt (inſufficiens eñ non poteſt eſſe) videtur quòd omnes cauſæ naturales ſuperfluant, & omnes potentiæ animæ & omnes habitus infuſi, quod friuolum eſt.

† Rom. 9.
† Pſal. 134.

¶ 5 Præt. Ex cauſa ſufficienti poteſt aliquid demonſtrari. ſi ergo voluntas Dei ſufficiens eſt cauſa omnium, videtur quòd hęc ſit ſufficiens demonſtratio ad omnia, quare hoc eſt, quia Deus voluit, & ſic facile eſſet omnia ſcire, & ſupernacua eſſẽt ſanctorum & philoſophorum ſtudia, qui ad aſſignandas diuinorum operationum rationes multipliciter laborauerunt, quod ſtultum eſt dicere.

tionem non admittunt. ſed etiã ea quæ ꝓpter raritatem & inſolitum euentum mira videntur, vt ſunt defectus luminarium & terræmotus. & monſtruoſi animantium partus, & his ſimilia, quorum nihil fit ſine voluntate Dei, ſed pleriſque non appatet. Ideoq; placuit vanitati Philoſophorum etiam cauſis alijs G ea attribuere, cũ omnino videre non poſſent ſuperiorem cæteris omnibus cauſam, ideſt volũtatem Dei. Itaque non niſi Dei voluntas cauſa prima eſt ſanitatis, ægritudinis, præmiorum atque pœnarum, gratiarum & retributionum. Hęc ergo ſola eſt vnde ortũ eſt quicquid eſt, & ipſa non eſt orta, ſed æterna.

d Quibus modis accipitur Dei uoluntas.

HIc non eſt prætereundũ nobis quòd ſacra ſcriptura de volũtate Dei varijs modis loqui cõſueuit, & tamen non eſt Dei voluntas diuerſa, ſed locutio diuerſa eſt de voluntate, quia nomine voluntatis diuerſa accipit. Nam voluntas Dei vere ac proprie dicitur quę in ipſo eſt, & ipſius eſſentia eſt, & hęc vna eſt, nec multiplicitatem recipit, nec mutabi I litatem, quæ inexpleta eſſe non poteſt, de qua ꝓpheta ait. Omnia quęcunque voluit dominus fecit. Et Apoſtolus. Voluntati

Tex.1. SED CONTRA. Secundum Philoſophum in 6. Metaph. omnium artificiatorum principium eſt voluntas artificis, ſed ea quæ ſunt procedunt a Deo ſicut artificiata ab artifice, vt a ſanctis & philoſophis traditur. ergo omnium quæ ſunt, cauſa eſt Dei voluntas.

C.4. ¶ Præt. Dio. dicit in 4. c. de diui. nom. Amor trahit ſuperiora in prouiſionem minus habentium: ſed omnia quæ ſunt prouiſione diuina in eſſe prodierunt, cum igitur amor in actu voluntatis conſiſtat, videtur quòd principium omnium rerum ſit diuina voluntas.

RESPONDEO, Dicendum, quòd opus determinatũ non progreditũ niſi a determinato agẽte, & inde eſt, ꝙ illud quod eſt tantum in potentia non agit, quia ſe habet indeterminate ad multa, ſed forma quæ eſt terminans potentiam materiæ principium actionis dicitur, & ideo in omnibus quorum potentia actiua determinata eſt ad vnum effectum, nihil requiritur ex parte agentis ad agendum ſupra potentiam completam, dũmodo non ſit impedimentum ex defectu recipientis ad hoc ꝙ ſequatur effectus, ſicut patet in omnibus agentibus ex neceſſitate natu-

F ræ. Potentia autem Dei cum ſit infinita, non magis determinatur ad hoc quàm ad illud: nec ex parte materiæ, quia opus eius determinationem recipere poteſt, quia ipſe etiam materiam & formam producit. vnde oportet ꝙ ſupra rõnem potentiæ ſit aliquid aliud, per quod opus determinetur. hoc autem fit per ſcientiam quæ propriam rationem rei cognoſcit. Sed quia ſcientia ſe habet ad oppoſita, eſt enim & bonorum & malorũ: ideo oportet aliquid adhuc addere ĩ quo perficiatur ratio cauſæ, & hoc eſt voluntas quæ determinate accipit vnũ ex duobus quæ ſcit vel quæ poteſt. Vnde ꝑfecta ratio cauſalitatis in his quæ non agunt ex neceſſitate naturæ, inuenit primo in voluntate, vt dicit Philoſophus in 9. Met. & hæc conuenit voluntati inquã tum obiectum eius eſt finis q eſt cauſa cauſarum, & a quo ſumitur determinatio operis, vt patet ex 2. Phyſic. & ideo voluntati diuinæ aſcribitur cauſalitas rerũ. † Rom. 12. Text.3. Text.31.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ in ſcientia non ꝑficit ratio cauſalitatis, vt dictum eſt niſi adiũcta voluntate, tõ voluntas potius dr cã quàm ſcientia. † Pſal. 102 In corp. ar.

¶ Ad ſecundum dicẽdum, quòd volũtas eſt principium operationis vt primum imperans opus: ſed potentia in his quæ agunt per voluntatem eſt principium operis vt exequens, & in hoc cõſiſtit rõ potentiæ vt ſit primum principiũ operis & non primum, & ſic voluntas Dei potius dicitur cauſa rerum quàm potentia. † Pſal. 80. † Pſal. 18. D.1035.

eius quis reſiſtet? Et alibi. Vt probetis quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. Et hæc voluntas recte appellatur beneplacitũ Dei, ſiue diſpoſitio.

Quòd ſecundum figuram dicitur uoluntas Dei præceptio, prohibitio, conſilium, permiſſio, operatio, & ideo pluraliter dicit ſcriptura, uoluntates.

G ALiquando vero ſecundum quãdam figuram dicendi voluntas Dei vocatur. quod ſecundum proprietatem non eſt voluntas ei⁹, vt pręceptio, prohibitio, conſilium, necnon permiſſio, & operatio. Ideoque pluraliter aliqñ ſcriptura volũtates Dei pronũ-

H tiat. Vnde propheta. Magna opera domini, exquiſita in omnes voluntates eius, cum non ſit niſi vna voluntas Dei, quę ipſe eſt, pluraliter tamen dicit voluntates, quia voluntas Dei varijs modis ac pro diuerſis accipitur, vt dictum eſt. Ita etiam idem propheta propter multos effectus miſericordiæ, & iuſtitię pluraliter dicit. Miſericordias domini in æternum cã tabo. Et alibi. Iuſtitiæ domi

I ni rectæ, lætificantes corda. cũ tamen in Deo vna ſit miſericordia, vna iuſtitia. & vna eademque ſit miſericordia quæ iuſtitia, ſcilicet diuina vſia.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ voluntas diuina libertatem habet, & ex hoc conuenit ſibi quòd ſit ad vtrumlibet, ſed ſuper hoc habet immutabilitatem, vt ei quod vult immobiliter adhereat, ex quo illud vitę ponitur, & hanc immobilitatem imitantur ea quæ ſunt neceſſaria in entibus, quamuis nõ ipſam adęquẽt, & propter hoc non eſt dicendum quod ſit cauſa contingens, q̃a contingentia mutabilitatem importat.

K ¶ Ad quartum dicendum, quòd cauſalitas diuinæ voluntatis non excludit omnes cauſas proximas rerum, nec hoc eſt ex inſufficientia voluntatis, ſed ex ordine ſapientiæ eius, quæ effect⁹ mediantibus alijs cauſis prouenire diſpoſuit, vt ſic etiam cauſandi dignitas creaturis communicaretur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd demonſtratio quæ facit ſcientiam de re ſumitur ex cauſis d proximis rei, & ideo oportet ad ſcientiam de reb⁹ habendam nobis alias rationes quærere, & poteſt volũtatẽ ei⁹ q eſt cã prima rerũ & cõis, & ꝓcipue eñ volũtatẽ eius nõ plene cognoſcam⁹, vt in ea ꝓpriam rei rõnem videamus, ſicut ipſe videt qui in ſe omnia cognoſcit. D.323. & 449.

ARTICVLVS IIII.

b Vtrum uoluntas Dei diſtinguatur in uoluntatem beneplaciti & uoluntatem ſigni.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd diſtinctio voluntatis in litera poſita, ſit incompetens. ſicut 1.p.q.19.ar ti.11. Et de ver.q.23.ar tic.3.

enim

enim voluntas Dei ſe habet ad plura, ita & ſcientia eius, ſed ſcientiæ non aſſignantur diuerſa ſigna. ergo videtur quòd nec voluntati aſſignari debeant, cum etiam vtrumque occultum ſit æqualiter.

¶ 2 Præt. Omne ſignum, cui non reſpondet ſignatum, eſt ſignum falſum: ſed iſtis ſignis voluntatis, quæ in litera ponuntur quandoque non reſpondet ſignatum, quia permittit mala, quæ non vult, & præcipit etiam bona, quæ non vult fieri, vt in litera dicitur. ergo videtur quòd ſint falſa ſigna, & ita pro ſignis aſſignari non debeant.

¶ 3 Præt. Sicut inuenitur bonū, & melius, ita inuenitur malū, & peius, vt veniale, & mortale, ſed reſpectu horum duorum fiendorum eſt tantum vnum ſignum, ſcilicet prohibitio. ergo videtur quòd etiam bonorum eē debeat vnum tantum ſignum, & non duo, ſcilicet præceptum, & conſilium.

¶ 4 Præt. Obiectū voluntatis eſt bonum, ſed malum fieri non eſt bonum, vt infra dicetur. ergo reſpectu huius nullum ſignum vocis diuinæ debet eſſe, & ita permiſſio ſit ſuperflua.

Diſt. ſequenti. q. vnica. arti. 4.

¶ 5 Præt. Sicut ſigna voluntatis reſpiciunt diuerſa, ita & volūtas beneplaciti eſt diuerſorum. ſi ergo aſſignātur diuerſa ſigna voluntatis propter diuerſitatem eorum, videtur quòd etiam voluntas beneplaciti multiplicari debeat, aut ſi nec hoc, nec illud.

Matth. 6.

Matth. 7.

Cap. 33. tomo. 3.

RESPONDEO. Dicendum, quòd de Deo quædam dicuntur proprie, quędam metaphorice, ea, quæ proprie de ipſo dicūtur, vere in eo ſunt, ſed ea, quæ metaphorice dicūtur de eo per ſimilitudinem proportionabilitatis ad effectum aliquem, ſicut dicitur ignis Deutero. 4. eo quòd ſicut ignis ſe habet ad cōſumptionem contrarij, ita Deus ad conſumendum nequitiam. vnde ipſum eſſe deſtruentem nequitiam eſt ipſum eſſe ignem, & ipſa conſumptio actiua eſt igneitas eius, & per modum iſtum ipſa punitio dicitur ira eius, & quia effectus eſt ſignum cauſæ, ideo ea, ſecūdum quæ attenditur ſimilitudo vel iræ, vel alicuius alterius, dicūtur eſſe ſigna. vnde punitio dicitur ſignum iræ eius. Sed dico, quòd Deus

Gen. 22.

poteſt dici velle aliquid dupliciter: vel proprie, & ſic dicitur velle illud, cuius volūtas vere in eo eſt, & quod ſibi complacet, & hęc eſt voluntas beneplaciti. Dicitur etiam aliquid velle metaphorice, eo quòd ad modum volentis ſe habet, inquantum præcipit, vel conſulit, vel aliquid huiuſmodi facit. vnde ea, in quibus attēditur ſimilitudo iſtius rei ad voluntatem Dei, voluntates eius metaphorice dicunt: & quia talia ſunt effectus, dicuntur ſigna. Horum autem ſignorū diuerſitatis ratio hæc eſt. Aſſignantur enim hæc ſigna volūtati diuinæ ſecundum quod eſt rerum humanarū, quibus ſpeciali modo prouidet. Poteſt ergo ſignum voluntatis accipi, aut ſecundum ordinationem hominum in finem æternæ ſalutis, aut ſecundum executionem ordinis. Ad finem autē conſequendum prouidētię eſt duo largiri, ea ſcilicet, quibus res promoueatur in finem, & ea, quibus ab impedientibus liberet, ſicut autem res naturales tendūt in fines ſuos naturales per virtutes actiuas, ex prouidētia diuina eis collatas, ita & humana voluntas per cōſilia, & præcepta ordinatur in finem, & a peccatis, quę impediūt cōſecutionem finis retrahitur prohibitionibus, ſicut et animalibus diuina prouidētia contulit cornua & vngues, & huiuſmodi, quibus ſe tuentur contra impugnantia. Si autem pertinet ad executionem ordinis, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut ſecundum quod tenditur in id, ad quod ordinatum eſt bonum faciendo, & reſpectu huius eſt hoc ſignū, quod eſt operatio, quia Deus in nobis omnia bona operatur. Aut etiam exeundo ab illo ordine mala faciendo, qui etiam exitus prouidentiæ ſubiacet non vt promiſſus, ſed vt ordinatus, & reſpectu huius eſt permiſſio. Vel poteſt ſumi ſecundum hic, quia vel ſignū volūtatis eſt reſpectu præſentium, & ſic reſpectu bonorum eſt operatio, reſpectu malorum permiſſio. Vel eſt futurorum, & ſic reſpectu malorum eſt prohibitio, reſpectu boni ad quod omnes tenentur, præceptum, ſed reſpectu perfectionis boni, quod non omnes attingunt, eſt conſilium, & continentur hoc verſu.

Matth. 7.

Cap. 96. tomo. 3.

Quare præceptio, & prohibitio, & conſilium, dicantur Dei uoluntas.

A

PRæceptio autem pręceptio, & prohibitio, atq; cōſilium cum ſint tria, dicitur tamen vnumquodque eorum Dei voluntas, quia illa ſunt ſigna diuinæ voluntatis, quemadmodum & ſigna irę dicuntur ira, & dilectionis ſigna dilectio appellantur, & dicitur iratus Deus, & tamen non eſt ira in eo aliqua, ſed ſigna tantum, quę foris fiunt, quibus iratus oſtenditur, ira ipſius nominantur, & eſt figura dicendi, ſecundum quam non eſt falſum quod dicitur, ſed verum, quod dicitur, ſub tropi nubilo obumbratur. Et ſecundum hos tropos diuerſæ voluntates Dei dicuntur, quia diuerſa ſunt illa, quæ per tropum voluntas Dei dicuntur.

B

Vbi uoluntas Dei pro præcepto & conſilio accipiatur.

PRo præcepto Dei, atq; conſilio poteſt accipi voluntas, vt ibi, Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra. Et alibi. Qui facit volūtatem patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe frater meus, & ſoror, & mater eſt. Et contra hanc voluntatem multa fiunt. Vnde Auguſt. in lib. de ſpiritu & litera. Infideles, inquit, contra voluntatem Dei faciūt, cum eius euangelio non credunt.

C

Quòd Deus non uult ab hominibus fieri omnia, quæ præcepit, uel non fieri, quæ prohibet.

ET ſi illa tria dicunt Dei uoluntas ideo, quia ſigna ſunt diuinæ voluntatis, non eſt tamē intelligēdū, Deū omne illud fieri velle, quod cuicunque præcepit, vel non fieri, quod prohibuit. Pręcepit. n. Abrahæ immolare filium, nec tamē voluit, nec ideo præcepit, vt id fieret, ſed vt Abrahæ probaretur fides. Et in euangelio pręcepit ſanato, ne cui diceret, ille autem prædicauit vbique intelligens Deum nō ideo prohibuiſſe, quin vellet opus ſuū prædicari, ſed vt daret formā homini laudem humanā declinādi.

D

De permiſſione, & operatione, ubi dicantur Dei uoluntas.

PErmiſſio quoque Dei, & operatio, voluntas Dei appellantur, qualiter accipit Aug. in Enchi. dicens. Non fit aliquid, niſi omnipotens fieri velit, vel ſinendo, vt fiat, vel ipſe faciēdo. Nec dubitandum eſt Deum facere bene, etiam ſinendo fieri, quæcunque fiunt male, non enim hæc niſi iuſto iudicio Dei ſinit, & profecto bonum eſt omne, quod iuſtum eſt. Ecce hic manifeſte habemus Dei voluntatem appellari ipſius operationem, vel permiſſionem cum dicit, non fieri aliquid, niſi omnipotens fieri velit, vbi includit & bona, & mala omnia, quæ fiunt. Ideoq; aperte diſtinguit, quomodo Deū velle dixerit, ne eadem ratione intelligeret velle bona, & mala, ſubdens, vel ſinendo vt fiat, hoc quantum ad mala dicit, vel ipſe faciendo, hoc quātum ad bona. Mala. n. ſinit fieri, ſed non facit, bona vero ipſe facit. Ideoq; dixit eum uelle, quia & volens mala ſinit, & volens bona operatur, & ob hoc permiſſio & operatio, voluntas Dei dicuntur.

E

Quinque ſupra ſunt propoſita, quæ dicuntur ſecundum tropum, & ideo diſtinguat lector ubi que pro quo eorum accipiatur uoluntas.

QVinque ergo ſupra poſita ſunt, quę dicūtur ſecūdū tropū Dei volūtas, quia ſigna ſunt diuinæ volūtatis, quæ vna eſt & immutabilis. ſ. Dei beneplacitū. Ideoq; diligēter diſtin

Præcipit ac pluribus permittit, & conſulit, implet.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſcientia Dei vere & perfecte eſt omnium, ſed non voluntas, & ideo quædam metaphorice dicitur velle, quæ ſimpliciter non vult, propter quòd voluntas ſigni aſſignatur.

guat lector, vbi de volũtate Dei ſcriptura commemorat, iuxta quẽ modũ accipi oporteat, ſcilicet pro beneplacito Dei, an ꝑ aliquo ſignorum eius. Magna enim eſt adhibenda diſcretio in cognitione diuinæ voluntatis, quia & beneplacitum Dei eſt voluntas eius, & ſignum beneplaciti eius dicitur voluntas eius. Sed beneplacitum eius æternum eſt, ſignum vero beneplaciti eius non. Et conſonat rerum effectibus beneplacitũ ipſius, & ipſi effectus rerum ab illo non diſcordant. Fit enim omne, quod beneplacito vult fieri, & omne, quod non vult fieri, nequaquam fit. Non ita autem eſt de ſignis, quia præcepit Deus multis ea, quæ nõ faciunt, & prohibet quæ non cauẽt, & cõſulit quæ non implẽt.

¶Ad ſcd'm dicẽdũ, ꝙ effectus qui eſt ſignũ alicuius ſecũdum ꝓprietatem in vno, eſt ſignũ eiuſdẽ ſm ſimilitudinem in altero in omnibus, quæ metaphoricę dicuntur. ſicut punitio eſt ſignũ iræ in homine, & in Deo eſt ſignum voluntatis puniẽdi, quę per ſimilitudinẽ ira dicitur. Et ſimiliter dico, quòd iſtis ſignis reſpondet aliquid in Deo, quod per ſimilitudinẽ dicitur volũtas huius rei, vt præceptũ voluntas præcipiendi, & ordinandi naturam rationalem in finem, & ſic de aliis. vnde patet, quòd hęc ſigna non ſunt falſa.

¶Ad tertium dicendum, quòd ſicut in diſpoſitione naturarum dantur a Deo diuerſę virtutes, quarum vna eſt nobilior altera, vt ſic vna res perfectius conſequatur finem, quam alia, ita etiam in diſpoſitione hominum ſunt diuerſa ordinantia in finem vnum communiter omnium, ſcilicet præceptum, & alterum perfectorum, ſcilicet conſilium, ſed omne peccatum eſt in exeundo ab ordine finis, & ideo quilibet peccatum quodlibet vitandum eſt, nec in hoc diuerſus gradus hominum attenditur, & propter hoc vnum ſignum tantum datur de hoc ſcilicet prohibitio.

Supra. 4. 7. q. vnica. artic. 4. ¶Ad quartum dicendum, quòd Deus non vult mala proprie fieri, ſed vult aliquid ei coniunctum, vt infra dicetur, ex quo ſequitur quòd permittat, & ideo permiſſio ipſa effectus eſt alicuius voluntatis, & metaphoricę voluntas dicitur.

¶Ad quintum dicendum, quòd voluntas diuina, quàmuis ſit plurium volitorum, nõn tamen eſt niſi vna, quia omnia illa vult in vno per ſe volito, ſcilicet ſua bonitate, ſicut omnia etiam cognoſcit cognoſcendó eſſentiam ſuam.

EXPOSITIO TEXTVS.

De Empedocle, vt in telligere, vt habet ex 8. Phyſ. tex. 2.

IDa oq; placuit vanitati Philoſophorum &c.} Hoc dicit quantum ad illos, qui cauſam agentem negabant, & ponebant mũdum factum eſſe caſu, & quòd omnia procederẽt ex neceſſitate naturæ. Vel quã- K
tum ad illos, qui ponunt Deum non immediate operari in omnibus, ſed in vno tantum, quod eſt primum creatum. {Itaque non niſi Dei voluntas &c.} Per hoc non excludũtur aliæ cauſæ a cauſalitate, ſed ab hoc, quod eſt eſſe primam cauſam.

DISTINCTIO XLVI.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit de volũtate diuina quid ſit, & quot modis dicatur. hic inquirit de efficacia ipſius. Et diuiditur in partes duas. In prima, mouet quaſdam quæſtiones de quibuſdam quæ videntur diuinam voluntatem oſtendere inefficacem. In ſecunda, oſtendit ipſam eſſe efficacem in omnibus, 47. diſtinct. Voluntas quippe Dei &c.} Prima pars diui-
F ditur in duas ſecundum duo, quæ poſſunt diuinam voluntatem inefficacem oſtendere, vel quòd non fiat, quod vult, vel quòd fiat, quod non vult. In prima ergo parte pertractat quæſtionem hanc. Vtrum aliquid velit fieri, quod non fiat. In ſecunda: vtrum aliquid fiat, quod non velit, ibi {Ideoque cum conſtet nĩa bona &c.}

DISTINCTIO XLVI.

A

Illi ſententiæ qua dictum eſt, Dei voluntatem non poſſe caſſari, quæ ipſe eſt, quædam uidentur obuiare.

G HIc oritur quæſtio, dictum eſt enim in ſuperioribus & authoritatibus communitum, quòd volũtas Dei quæ ipſe eſt, quę vocatur beneplacitum eius, caſſari non poteſt, quia illa voluntate fecit quęcunque voluit in cœlo & in terra, cui teſte Apoſtolo nihil reſiſtit. Queritur ergo, quomodo accipiẽdum ſit quod Apoſtolus de domino ait. Qui vult omnes homines ſaluos fieri. Cum enim non omnes salui
H fiant, ſed plures damnentur, videtur vtiq; nõ fieri quod Deus vult fieri, humana. ſ. voluntate impediẽte voluntatẽ dei. Dñs quoq; in euãgelio impiã ciuitatẽ compellans. Quotiens (inqt) volui congregare filios tuos

Circa primum duo facit. Primo mouet dubitationẽ ex duabus authoritatibus. Secũdo exponit eas. ibi} Sed audiamus ſolutionẽ &c.} {Iõque cum cõſtet &c.} Hic pertractat ſecundam quæſtionẽ inquirendo: vtrũ Deus nõ velit, vel velit mala fieri, quæ tamen fiunt. Circa hoc tria facit. Primo mouet quæſtionẽ & ponit diuerſas opiniones. Secundo proſequitur eas. ibi { Qui.n. dicunt Deum &c.} Tertiu eligit vnam illarum. ibi {Hic igitur & alia &c.} Circa ſecundum duo facit. Primo proſequitur primam opinionem, ponendo duas rationes eius. Secundo, proſequitur ſecũdam opinionem. ibi { Illi vero qui dicunt &c.} Circa hoc tria facit. Primo oſtẽdit quomodo ſecundum hanc opinionẽ reſpondetur, ad rationes primæ opinionis. Secundo, inducuntur rationes ad opinionem ſecundam. ibi {Si quis igitur diligenter &c.} Tertio, excludit quandam ſophiſticam obiectionem contra hanc opinionem. ibi {Iam ſufficienter oſtenſum eſt.} Circa primum duo facit. Primo ponitur ſolutio rationis primæ. Secundo ſecundæ. ibi {Quod autem ait Aug. &c.} {Si quis igitur diligenter &c.} Hic ponit rationes pro ſecunda opinione. Et diuidi-
I tur in partes tres, ſecundum tres rationes. Secunda incipit. ibi {Deinde idem Auguſt. &c.} Tertia ibi {Item aliter oſtenditur &c.}

Diſt. 45.

Pſa. 134. D. Ro. 9. 1. Thimo. 2. Ex Aug. in Enchrid. ca. 97. tom. 3.

Matt. 23.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quęruntur quatuor.

Primo. Vtrum Deus omnes homines ſaluos fieri velit.
Secundo. Vtrum mala fieri ſit bonum.
Tertio. Vtrum malum ſit de perfectione vniuerſi.
Quarto. Vtrum Deus mala fieri velit.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Deus uelit omnes homines ſaluos fieri.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Deus omnes homines ſaluos fieri velit. Primo per authoritatem Apoſtoli, quę etiam in litera inducitur, quę eſt 1. Thy. 2. Vult omnes homines &c. 1. p. q. 19. arti 6. ad 1. Et 2. cõt. c. 96.

¶Si dicas quòd vult voluntate conditionata & non abſoluta.

¶Contra. Voluntas conditionata eſt voluntas imperfecta: ſed nihil imperfectum Deo eſt attribuendum. ergo &c.

¶ 2 Præt. Omne agens per intentionem vult, quòd opus ſuum finem conſequatur: ſed finis hominis eſt ſalus æterna, ad quam Deus eum creauit. ergo vult omnes homines ſaluos fieri.

¶ 3 Pręt. Voluntas habentis charitatem imitatur voluntatem diuinam: ſed habens charitatem cuiuſlibet ſalutem optat, ergo videtur quòd & Deus omnium ſalutem velit.

¶ 4 Præt. Nullus poteſt ſaluari niſi Deus eum velit ſaluare:

Si

Si ergo Deus non omnem hominem ſaluare vult, non eſt in poteſtate cuiuſlibet hominis, vt ſaluetur: ſed pro eo, quod nõ eſt in poteſtate noſtra, non meremur pœnam, vel vituperium. ergo non eſt imputandum eis, qui non ſaluantur, quod falſum eſt. ergo videtur quòd Deus omnes homines ſaluare velit.

Lib. de prædeſtinatiõe Sãctorum, c. 10. tom. 7.

SED CONTRA. Prædeſtinatio eſt propoſitum miſerendi ſecundum Auguſt. ſi igitur Deus vellet omnes ſaluari, omnes eſſent prædeſtinati, ſed hoc falſum eſt, quia cum non omnes ſaluẽtur, aliquis eſſet prædeſtinatus, qui non ſaluaretur. ergo non vult Deus omnes homines ſaluos fieri.

Diſt. 45. q. vnica. ar. 3.

¶ Præt. Voluntas Dei eſt prima, & ſumma cauſa rerũ, vt ſupra dictum eſt: ſed poſita cauſa ponitur effectus, ſed non omnes ſaluantur. ergo videtur, quòd nec voluntas Dei ſit de omnium ſalute.

a. fid. orth. cap. 29.

RESPONDEO, Dicendum, ſecundum Dam. quòd volitum eſt duplex, ſcilicet antecedens, & conſequens, & hoc cõtingit non ex aliqua diuerſitate voluntatis diuinæ, ſed propter diuerſas cõditiones ipſius voliti. Poteſt enim in vnoquoque homine conſiderari natura eius, & aliæ circũſtantiæ ipſius, vt quòd eſt volens, & præparans ſe ad ſalutem ſuam, vel etiam repugnans, & contrarie agens. Si ergo in homine tantum natura ipſius cõſideretur, æqualiter bonum eſt omnem hominem ſaluari, quia omnes conueniunt in natura humana. Et cum omne bonum ſit volitum a Deo, hoc etiam Deus vult, & hoc vocatur voluntas antecedens, qua omnes homines ſaluos fieri vult ſecundum Damaſc.

†Vbi ſupra.

Vbi ſupra.

Et huius voluntatis effectus eſt ipſe ordo naturæ in finem ſalutis, & promouentia in finem omnibus communiter propoſita, tam naturalia quàm gratuita, ſicut potentiæ naturales, & præcepta legis, & huiuſmodi. Conſideratis autem omnibus circunſtantiis perſonæ, ſic non inuenitur de omnibus bonum eſſe, quòd ſaluentur, bonum enim eſt eum qui ſe præparat, & conſentit ſaluari, per largitatem gratiæ diuinæ, nolentẽ vero & reſiſtentem non eſt bonum ſaluari, quia iniuſtum eſt. Et quia hoc modo ſe habet aliquid ad hoc quòd ſit volitum a Deo, ſicut ſe habet ad hoc, quòd ſit bonum, & ideo iſtum hominem ſub iſtis conditionibus conſideratum, non vult Deus ſaluari, ſed tantum iſtum, qui eſt volens, & conſentiens, & hoc dicitur voluntas conſequens, eo quòd præſupponit præſcientiam operum non tanquam cauſam voluntatis, ſed quaſi rationem voliti, vt ſupra dictum eſt.

Diſt. 45. q. vnica. ar. 3. Vbi ſupra. In Enchiri. c. 103. to. 3.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſecundum Damaſc. verbum Apoſtoli intelligitur de voluntate antecedente, & non de conſequente. Sed ſecundum Auguſt. intelligitur de conſequente. vnde exponit eam dupliciter. Vno modo vt ſit diſtributio accommoda pro omnibus qui ſaluantur, vt in litera dicitur. Alio modo, vt ſit diſtributio pro generibus ſingulorum, quia de qualibet conditione hominum aliquos prædeſtinauit ad vitam & non pro ſingulis generum.

A

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd voluntas antecedens poteſt dici conditionata, nec tamen eſt imperfectio ex parte voluntatis diuinæ, ſed ex parte voliti, quod non accipitur cum omnibus circunſtantiis, quæ exiguntur ad rectum ordinem in ſalutem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd habentẽ charitatẽ, operatur omnibus ſalutem æternam abſolute, eo quòd cognitioni ſuæ non ſubiacent conditiones, quibus a ſalute aliquis deordinatur, quæ diuinæ cognitioni ſubiacent, & ideo non eſt idem iudicium de voluntate habentis charitatem, & de voluntate conſequente ipſius Dei.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſapiens artifex, non vult, quòd opus ſuũ finem attingat, niſi ſecũdum rationem finis. ſi enim aliquã habeat contrariam diſpoſitionẽ ad formam, quam inducere intendit, non inducit in ea formam niſi forte illa indiſpoſitione remota, ſicut ędificator non vult, quòd lapides conueniant ad conſtitutionem domus ruditate in eis manente, & ita etiam eſt de Deo.

† Vbi ſupra ex Auguſt. c. 98.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd iſtę conditiones, quibus homo efficitur deordinatus a conſecutione finis, ſub quibus exiſtentem Deus eũ ſaluum eſſe nõ vult, ſunt ex ipſo homine, & ideo totum, quod ſequitur, ſibi imputatur in culpã.

ſicut gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti. Ita .n. hæc dicuntur tanquã Dei volũtas ſuperata ſit hominum voluntate, & infirmiſsimis nolendo impedientibus, non potuerit facere potentiſsimus quod volebat. Vbi eſt ergo illa omnipotentia, qua in cœlo & in terra ſecundum Prophetã, Omnia quæcunque voluit fecit? & quomodo voluntati eius ſecundum Apoſtolum nihil reſiſtit, ſi colligere filios hieruſalẽ voluit & non fecit? Hæc enim prædictis plurimum obuiare videntur.

B

Solutio quomodo intelligendum ſit illud, Volui congregare, & noluiſti.

SEd audiamus ſolutionem, ac primum quomodo accipiẽdum ſit illud, quod dominus ait videamus. Non enim ex eo ſenſu illud dictum eſt, vt ait Auguſtinus in Enchiridion, prędictam quæſtionem ſoluens, quaſi dominus voluerit congregare filios hieruſalem, & non ſit factũ quod voluit, quia ipſa noluerit, ſed potius ipſa quidem filios ſuos ab ipſo colligi noluit, qua tamen nolente, filios eius collegit ipſe omnes quos voluit, quia in cœlo & in terra nõ quædam voluit & fecit, quædam vero voluit & nõ fecit, ſed omnia quęcunque voluit fecit, vt ſit ſenſus, Quoties volui congregare filios tuos & noluiſti? id eſt, quotquot cõgregaui mea volũtate ſemper efficaci, te nolente feci. Ecce in euidenti poſitũ eſt, quòd illa domini verba ſuperioribus non repugnant.

C

D

a Quomodo intelligendum ſit illud, Qui vult omnes homines ſaluos fieri.

NVnc videre reſtat, quomodo etiam præmiſſa verba Apoſtoli prędictis non contradicant, qui de Deo loquens ait, Vult oẽs homines, ſaluos fieri. Quorum occaſione verborum, multi a veritate deuiauerunt, dicentes, Deũ multa velle fieri quæ non fiunt. Sed nõ eſt intelligendum, ea ratione illud eſſe dictũ, quaſi Deus vellet aliquos ſaluari & non ſaluentur. Quis enim tã impie deſipiat, vt dicat Deum malas hominũ volũtates, quas voluerit, & quã voluerit, & vbi voluerit, in bonum non poſſe conuertere? Nõ eſt vtique verum, quod in pſal. dicitur. Quæcunque voluit fecit, ſi aliqua voluit & non fecit, & quod eſt indignius, ideo non fecit, quoniam ne fieret quod volebat omnipotens, volũtas hominis impediuit. Ideoque cum audimus & in ſacris literis legimus, quòd velit omnes

ARTICVLVS II.

b Vtrum ſit bonum fieri mala.

E

ADSECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd mala fieri ſit bonum. Verum enim & bonum conuertuntur, ſed mala fieri eſt verum. ergo eſt bonum.

1. p. q. 19. arti. 9. infra 4.

¶ 2 Præt. Quicquid eſt volitum eſt bonum, quia malum eſt pręter voluntatem, vt dicit Dionyſius 4. c. de diuinis nominibus. Sed mala fieri eſt volitum a faciente malum voluntarie. ergo mala fieri eſt bonum.

cap. 4.

¶ 3 Præt. Illud, quod eſt cauſa boni, videtur eſſe bonum, & non malum ſicut frigidum non eſt cauſa calidi: ſed hoc, quod mala fieri, eſt cauſa boni, ſicut ex actione mala cauſatur bona paſſio, & multa huiuſmodi, quæ ex hoc, quòd mala fiunt, eliciũtur. ergo mala fieri eſt bonum.

¶ 4 Præt. Omne iuſtum eſt bonum: ſed mala fieri eſt iuſtum. ergo &c. probatio medię. Omnis pœna a Deo eſt, & iuſta eſt: ſed vnum peccatum eſt pœna alterius, vt Grego. dicit, & probatur ex hoc quod habetur ad Rom. 1. propter quòd tra. il. &c. Et Apo. vlt. qui in ſordibus eſt ſordeſcat adhuc. ergo mala fieri eſt iuſtum. ergo eſt bonum.

Greg. li. 25. ca. 12. ſupra c. 34. t. Iob. 10. c.

Sᴇᴅ ᴄᴏɴᴛʀᴀ. Quædam mala ſunt ſicut actus peccati, quorum eſſe eſt in fieri, ſi igitur eorum fieri eſt bonum, & ipſa eſſe eſt bonum, quod a nulla opinione concaditur.

T.c.5. ¶ Præt. Motus ſecundum Philoſophum in 5. Phyſ. recipit ſpeciem a termino, ſed quodlibet fieri terminatur ad eſſe hoc eius quòd fit. ergo cū malum nō ſit bonū, vr ꝙ nec malū fieri bonum ſit.

Rᴇꜱᴘᴏɴᴅᴇᴏ, Dicendum, ꝙ ſuper hoc ſumuntur duæ opiniones in litera, quæ in quodam concordant, in hoc ſcilicet, quòd eſt, mala nō eſſe bona: in quodam vero diſcordāt, ꝗo quòd vna ponit mala fieri vel eſſe, bonum eſſe, alia vero hoc negat, & hæc videtur verior ſicut & Magiſter dicit. Omnibus enim conſtat quòd malum ꝑ ſe loquendo, bonum non eſt, ſed per accidens poteſt eſſe bonum, inquantum ſcilicet coniungitur in vniuerſo alicui bono, ad quod per accidens ordinem habet, ſicut ędificator dicitur albus ꝑ accidēs, inquātū ſcilicet ars ędificatiua & albedo in eodem ſubiecto cōueniūt, & quia eſſe vel fieri ponit quēdam ordinem ſecūdum quòd includit compoſitionem quandam, ideo prima opinio dicebat quòd eſſe mala vel fieri bonum eſt. Sed hoc nō ſufficit, quia ſicut malum ꝑ ſe non eſt bonum, ita etiam ordo mali non eſt bonum ſecundum ſe, cum magis malum inquantum huiuſmodi, ſit inordinatū, & ipſa inordinatio eſt ordo eius, ſicut ipſum priuari eſt eſſe eius, & ipſa negatio eſt eius poſitio, ſicut eſt in cæteris priuationibus: & ideo mala fieri vel eſſe malum eſt, & non bonum, quia cum dicitur mala eſſe abſolute, nullo addito, ly eſſe, deſignat compoſitionem huius priuationis ad ſubiectum, in qua compoſitione non conſiſtit ratio bonitatis, ſicut etiam cum dicimus albedinem eſſe abſtractum, ſignificamus ordinem eius ad ſubiectum, quia accidentis eſſe eſt ineſſe, ſed comparatio mali ad bonum quod ex Deo elicitur, ſignificat ly eſſe poſitum in hoc dicto, mala eſſe occaſiones bonorum, & ideo hoc bonum eſt mala eſſe occaſiones bonorum, ſed mala eſſe ſimpliciter, non eſt bonum. K

1. p.q.5. ar.2. ¶ Aᴅ ᴘʀɪᴍᴠᴍ ergo dicendum, quòd ſicut ſupra dictū eſt, veritas eſt de his quorum ratio completur per operationē animæ, & fundamentum habent in re: non eſt autem inconueniens quòd de re mala ſit, operatio animæ bona, & quòd rei malę ratio ſit in anima bona, ſicut etiam non ens in re dicitur ens in anima d ratiocinante vt negationes & priuationes, ſicut patet ex 4. Metaph. ſecundum Commen. vnde ſi procedatur a bonitate veritatis ſecundum quòd completur in operatione animæ, ad bonitatē eius quod eſt in re, erit fallacia accidentis, hoc eſt quod eſt mala eſſe, accidit hoc quòd eſt eſſe intelligibile vel ſignificabile ſicut eſt in re, in quo conſiſtit ratio veri, vt ſcilicet ſignificetur vel intelligatur aliquid ſicut eſt in re. vnde nihil prohibet dicere, ꝙ mala eſſe eſt verum, ſed hęc veritas

D. 546. 4.Met.text. co.2.

homines ſaluos fieri, quamuis certum ſit nobis, nō omnes homines ſaluos fieri, non tamen ideo debemus omnipotentiſſimæ Dei voluntati aliquid derogare, ſed ita intelligere quod ſcriptum eſt. Vult omnes homines ſaluos fieri, tanquam diceretur, nullum hominem fieri G ſaluum, niſi quem ſaluum fieri ipſe voluerit, non quòd nullus ſit hominum niſi quem ſaluum fieri velit, ſed quòd nullus fiat ſaluus, niſi quem velit ſaluari, & ideo rogandus eſt vt velit, quia neceſſe eſt fieri ſi voluerit. Non eſt enim credendus omnipotēs aliquid voluiſſe fieri, quod factum non ſit. Sic ēt intelligitur illud. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, non quia nullus hominum eſt, qui non illuminetur, ſed quia niſi ab ipſo, nullus illuminatur. (Ioan. 1.) H Poteſt & alio modo illud intelligi, dum tamen credere non cogamur omnipotentem aliquid fieri voluiſſe, factumque non eſſe, qui ſine vllis ambiguitatibus ſine in cœlo & in terra, ſicut veritas cantat: omnia quęcūque voluit fecit, profecto facere non voluit quæcumque non fecit. (Pſa.134.D.) I Ex his aperte oſtenditur, ꝙ Deus ea voluntate quæ ipſe eſt, non vult aliquid fieri quod non fiat, neque non fieri quod fiat.

F qua vere dicitur vel ſignificatur mala eſſe, eſt bonum, quamuis mala eſſe ſit malum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd mala fieri non eſt volitum ꝑ ſe, ſed per accidens tantum, inquantum eſt bonum æſtimatum ratione alicuius boni annexi, quia nihil eſt pure malum ſecundū Diony. ideo omnis malus quodammodo eſt ignorans ſecundum Philoſophum, inquantum decipitur in eligendo. Ca.4.de di. no. 3.Ethi. c.3.

¶ Ad tertium dicendum, quòd mala fieri nō eſt cauſa boni, niſi occaſionalis & per accidens. Eſt. n. quædam cauſa per accidens, quæ nihil operatur ad effectū, ſicut muſica ædificatoris ad domum. Eſt etiam quædam cauſa per accidēs, cuius operatio attingit vſq; ad effectum, quem tamen præter intentionē inducit, & talis cauſa per accidēs eſt caſus vel fortuna, ſicut fodiens ſepulchrum ad ſe peliēdum, inuenit theſaurum præter intētionem. Quędam vero cauſa per accidēs eſt, quæ aliquid operatur, non tamen pertingit eius operatio vſque ad effectū coniunctum, & ſic mala fieri eſt per accidens boni, ſicut patet: perſecutio tyranni non attingit patientiam martyris, ſed cruciatū corporis, qui eſt materia patiētiæ, & talis cauſa dicitur ꝓpria occaſio. vnde non ſequitur, quòd mala fieri ſit bonū: quia vnum contrariorum poteſt eſſe ꝑ accidens cauſa alterius, ſicut frigidum per accidens calefacit, vt in 8. Phyſ. dr. Text.32.

¶ Ad quartum dicendum, quòd peccatum per ſe non eſt pœna, ſed per accidens tantum, ſ. rōne accidentis & conſequentis eam: ſi enim conſideretur actio peccati ſecūdum quòd egreditur ab agente voluntario, ſic habet rationem culpæ & iniuſtitiæ, ſed antecedens hanc actionem, ſcilicet deſertio a Deo propter meritum præcedentis culpæ inquantum eſt ex ordinatione diuina rationem pœnæ habet & iuſta eſt. vnde nō ſequitur, quòd mala fieri ſit bonum. Similiter etiam defectus, qui conſequitur ipſum actum peccati in eo quòd dum inordinate perſequitur paruum bonū, deficit a magno bono, pœna eſt ex iuſta Dei ordinatione proueniens, vt cum aliquis quærit delectationem corporis, & amittit delectationem Dei, & propter hoc dicit Aug. quòd omnis inordinatus animus, ſibi ipſi eſt pœna. 1.Confeſſ. 12.tom.1.

d Vtrum mala Dei voluntate fiāt, an eo nolente.

IDeoque cum conſtet omnia bona quæ fiūt, eius fieri voluntate, quæ ſi fieri nollet, nullatenus fierent, recte quæri ſolet. Vtrū & mala omnia quæ fiunt, ideſt peccata, Dei fiant voluntate, an nolente eo fiant? Super hoc diuerſi varia ſentientes, ſibi contradicere inueniuntur. Alij enim dicunt, quòd Deus vult mala eſſe vel fieri, non tamen vult mala. Alii vero quòd nec vult mala eſſe, nec fieri, in hoc tamen conueniunt, & hi & illi, quòd vtique fatentur, Deum mala non velle. Vtrique vero rationibus & authoritatibus innituntur ad muniendam ſuam aſſertionem.

Quare dicunt quidam, Deum velle mala eſſe vel fieri.

QVi enim dicunt Deum mala velle eſſe, vel fieri, ſuā his modis muniunt intentionem. Si enim, inquiunt, mala non eſſe vel nō fieri vellet, nullo modo eſſent vel fierent, quia ſi vult ea non eſſe vel non fieri, & nō poteſt id efficere, ſ. vt non ſint, vel nō fiāt, voluntati eius & potētię aliquid reſiſtit, & non eſt omnipotens, quia non poteſt oē qđ vult, ſed impotēs eſt ſicut & nos ſum⁹,

Aʀᴛɪᴄᴠʟᴠꜱ III.

b Vtrum malum ſit de perfectione vniuerſi.

AD ᴛᴇʀᴛɪᴠᴍ ſic proceditur. Videtur quòd malum ſit de perfectione vniuerſi. Dicit enim Dionyſ. in 4. cap. de diuini. nomi. Erit malum ad omnes, ideſt vniuerſi perfectioni conferens & toti ſecundum ſeipſum, non imperfectum eſſe largiens. 1.p.q.40.ar. 11.2. & 3.contra cap.4.

¶ 2 Præt. Bonum vniuerſum eſt bonum ordinis: ſed in vniuerſo

uerſo malum eſt ordinatum. vnde dicitur in litera quòd malum bene ordinatum, & ſuo loco poſitum, eminentius commendat bona. ergo malum eſt de perfectione vniuerſi.

¶ 3 Præt. Illud ſine quo multę perfectiones vniuerſo deeſſent, ad perfectionem vniuerſi confert: ſed malum eſt huiuſmodi. ſi enim corruptio elementorum nõ eſſet, non eſſet forma miſti, neque anima in corpore miſto, & ſi nõ eſſet perſecutio, non eſſet patientia martyrum, & ſi nõ eſſet miſeria, non eſſet miſericordia. ergo &c.

D. 45. ¶ 4 Præt. Omnis ratio bonitatis cõfert ad vniuerſi perfectionem: ſed ſi malum non eſſet, aliqua ratio bonitatis vniuerſo deeſſet, ſcilicet bonitas cõparationis, qua bonum commẽdatur per comparationem ad malum.

Cap. 96. tomo. 3. ergo malum eſt de perfectione vniuerſi.

¶ 5 SED CONTRA. Quicquid eſt de perfectione vniuerſi eſt vel exiſtẽs ſicut ſubſtantia, vel in exiſtẽtibus ſicut accidentia, ſed malum non eſt huiuſmodi, vt

Vbi ſupra. Diony. probat. ergo non eſt de perfectione vniuerſi.

¶ 6 Præt. Illud, ſine quo vniuerſum melius eſſet, nõ confert ad perfectionem vniuerſi, ſed ſi malũ nõ eſſet, vniuerſum melius eſſet, quia malum plus tollit vni, quàm addat alteri, quia ei, cuius eſt tollit bonitatem abſolutam, alteri autem addit bonitatẽ cõparationis. ergo &c.

RESPONDEO, Dicendũ, quòd malum p ſe ad vniuerſi perfectionem nõ cõfert, illud enim per ſe confert ad perfectionem alicuius totius, quod eſt pars conſtituens ipſum, vel cauſa per ſe alicuius perfectionis ĩ ipſo, ſed malum nõ eſt pars vniuerſi, quia neque habet naturam ſubſtantiæ, neque accidentis, ſed priuationis tantum, vt Diony. dicit. nec iterum per ſe aliquod bo-

Cap. 4. 11. ſupra. num cauſat: ſed per accidens cõfert ad vniuerſi perfectionem, inquantum coniungitur alicui, quod eſt de perfectione vniuerſi. Hoc autem poteſt eſſe, vel per antecedens malum, vel conſequens. Antecedens, ſicut natura quæ quandoque deficit, & quandoque non, vt liberum arbitrium hominis, & ſine tali natura ex cuius defectu incidit malum, non eſſet vniuerſum perfectum in omnibus gradibus bonitatis. conſequens autem eſt illud bonum, quod occaſionatur ex malo, quod eſt decor reſultans in bonum ex comparatione mali, vel aliqua perfectio, ad quam materialiter malum ſe habet, ſicut perſecutio ad patientiam, vel aliis infinitis modis, quia cauſæ per accidens

Text. 50. infinitæ ſunt ſecundum Philoſophum in ſecundo Phyſicorum.

A ¶ AD PRIMVM ergo dicendum quòd Dionyſ. concludit hoc ducendo ad impoſſibile, & ideo relinquit hoc quaſi pro inconuenienti, quòd malum per ſe ſit de perfectione vniuerſi. Ca. 4. de diui. no.

¶ Ad ſecũdum dicendum, ꝙ illud bonum ordinis, quo malum ordinatum eſt, non eſt in eo in quo eſt malum, ſed in altero, ſicut iniquitia tyranni ordinatur per patiẽtiam, quæ eſt in martyrio, vel in eodem iam altero, ſicut habitualis, quæ reſultat ex præcedenti peccato in eo, qui p pœnitentiam iam aliter effectus eſt, quia iuſtus ordinat peccatum præcedens in eodem, vnde malum non confert ad perfectionem vniuerſi, niſi per accidens.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illas perfectiones non per ſe adducit malum, ſed conſequuntur illud per accidens, & ideo ratio non procedit.

¶ Et ſimiliter dicendum ad quartum. Sciendum tamen, ꝙ & ſi nullum malum eſſet, adhuc poſſet eẽ bonitas comparationis magis boni ad minus bonum, quãuis enim minus bonum careat aliqua perfectione quæ eſt in magis bono, non tamẽ oportet quòd ſit malum, quia malum conſiſtit in priuatione eius, quod eſt debitum, & natum haberi, ſicut eſt cæcitas.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd intentio Diony. eſt dicere ꝙ malum non ſit aliqd poſitiue, neq; vt per ſe ſubſiſtens, neque vt ĩ alio ens, & ex hoc poteſt oſtẽdi, quòd non pertineat per ſe ad perfectionem vniuerſi, ſed per accidens pertinere nihil phibet. Vbi ſupra. Ioan. 1.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd de omnibus malis vniuerſaliter verum eſt, ꝙ ſi non permitterentur eſſe, vniuerſum imperfectius eſſet,

E quia non eſſent naturæ illę, ex quarum conditione eſt, vt deficere poſſint, quibus ſubtractis vniuerſum imperfectius eſſet, non implens omnibus gradibus bonitatis. Sed aliqua mala ſunt, quæ ſi non eſſent, vniuerſum eſſet imperfectius, illa ſcilicet, ad quæ conſequitur maior perfectio, quàm illud quod priuatur, ſicut eſt corruptio elementorum, ad quam ſequitur miſtio, & formæ miſtorum nobiliores formis elementorum. Quædam vero mala ſunt, quæ ſi non eſſent, vniuerſum perfectius eſſet, illa ſcilicet, quibus maiores perfectiones priuantur quàm in alio acquirantur, ſicut præcipue eſt in malis culpæ, quæ ab vno priuant gratiam & gloriam, & alteri conferunt bonum comparationis, vel aliquam rationem perfectionis, qua etiam non habita, poſſet perfectio vltima haberi, ſicut ſine patientiæ actu in perſecutionibus illatis, poteſt aliquis ad vitam æternam peruenire.

qui, quod volumus, quandoque non valemus. Sed quia omnipotens eſt, & in nullo impotẽs, certum eſt, non poſſe fieri mala vel eſſe, niſi eo volente. Quomodo enim inuito eo & nolente, poſſet ab aliquo malum fieri, cum ſcriptum ſit, Voluntati eius quis reſiſtet? Supra etiã

B dixit Augu. quia neceſſe eſt fieri ſi voluerit. Sed vult mala fieri, aut non fieri. Si vult non fieri, non fiunt: fiunt autem, vult ergo fieri. Item, Bonum eſt mala eẽ, vel fieri, alioquin ſumme bonus non permitteret ea fieri. Vnde Aug. in Enchi. Quãuis ea, iquit, quę mala ſunt, inquantum mala ſunt, non ſunt bona, tamen vt non ſolum bona, ſed etiam ſint & mala, bonum eſt. Nã niſi eſſet hoc bonum, vt eſſent & mala, nullo modo eſſe ſinerentur ab omnipotenti bono, cui proculdubio quàm facile eſt quod vult facere, tam facile eſt quod nõ vult eſſe non ſinere. Hæc niſi credamus, periclitatur noſtra confeſſio, qua nos in patrem omnipotentẽ credere confitemur. Ecce hic aperte habes, ꝙ bonum eſt mala eſſe: omnis autem boni Deus author eſt: qui vult omne bonũ eſſe, quod eſt. Cum ergo bonum ſit mala fieri, vel eſſe. ergo & mala vult fieri, vel eſſe. His atque alijs huiuſmodi rationibus, & authoritatibus vtuntur, qui dicunt Deum velle mala eſſe, vel fieri.

Hic ponit rationes illorum, qui dicunt Dei voluntate non fieri mala, vel non eſſe.

B Illi vero, qui dicũt Dei voluntate mala nõ fieri, vel nõ eſſe, inductionibus præmiſſis ita reſpondẽt, dicentes, Deum nec velle mala fieri, nec velle non fieri, vel nolle fieri: ſed tantum non velle fieri. Si enim vellet ea fieri, vel eſſe, faceret vtique ea fieri vel eſſe, et ita eſſet author malorum. Non eſt autem author malorum, vt ſanctorum proteſtantur authoritates, nõ ergo eius voluntate fiunt mala. Item: ſi nollet mala fieri,

C vel vellet non fieri, & tamen fierent, omnipotens non eſſet, cum eius voluntas humanæ voluntatis effectu impediretur. Ideoque non cõcedunt Deum velle mala fieri, ne malorum author intelligatur, nec concedunt eum velle mala non fieri, vel nolle fieri, ne impotens eſſe videatur, ſed tantum dicunt eum non velle mala fieri, vt non author, ſed permiſſor malorum monſtretur. Vnde

D & Euangeliſta vbi oſtẽdit Deũ authorem eſſe omnium bonorum dicens. Omnia per ipſum facta ſunt, conſequenter malorum authorem eſſe negat di: Et ſine ipſo factum eſt nihil, ideſt peccatum. Non dixit per eum factum eſſe, vel eo nolente, & inuito, ſed tantum ſine eo, ideſt ſine eius voluntate, quia non eius voluntate fit peccatum, non ergo Deo volente vel nolente, ſed nõ volẽte

Vnde ſi nullus homo peccaſſet, vniuerſum genus humanum melius foret, quia etiam & ſi directe ſalus vnius occaſionetur ex culpa alterius, tamen ſine illa culpa ſalutem cōſequi poſſet, nec tamen hęc mala, neque illa per ſe ad perfectionem faciunt voluerſi, quia perfectionum non ſunt cauſæ, ſed occaſiones.

ARTIC. IIII.

d Vtrum Deus velit mala fieri.

1. p. q. 19. art. 9. Et 1. cont. c. 95. AD QVARtum ſic proceditur. Videtur ꝙ Deus velit mala fieri, quia ſecundum ad Lucillū. Epiſto. 17. Senecam. Sapientis non eſt turbari, ſed magis gaudere in infortunijs, in quibus bonum virtutis ſuæ præcipue apparet, Cap. 14. quod etiam Philoſophus in primo Ethi. † In Enchi. c. 96. to. 3. de fęlice innuit: ſed Deus eſt ſapientiſſimus & fęliciſſimus, cum ergo decor iuſtitiæ & ſapientiæ ſuæ appareat in malis quæ fiunt, videtur quòd Deus velit mala fieri.

¶ 2 Præt. Mala fieri & non fieri ſunt Cap. 2. oppoſita ſecundum affirmationem & negationem, ſed inter talia oppoſita non cadit medium, cum igitur hęc ſit falſa. Deus vult mala nō fieri, vt communiter cōcedit, vi quòd hæc ſit vera, Deus vult mala fieri.

¶ 3 Præt. Nullius ſapientis voluntas eſt Cap. 27. impoſſibilium: ſed impoſſibile eſt, quin remoto hoc, quod eſt mala nō fieri, ſequatur mala fieri. cum igitur a voluntate Dei remoueatur hoc, quòd eſt mala non fieri, quia Deus nō vult mala nō fieri, videtur ꝙ Rom. 8. neceſſario velit mala fieri.

¶ 4 Pręt. Sicut Deus eſt author gratię, ita eſt & author naturę, & ſicut culpa eſt priuatio boni gratiæ, ita & pœna eſt priuatio boni naturę ſe- Lib. 83. q̃o. q. 3. tom. 4. & i multis alijs locis. cundum Aug. cum igitur Deus velit pœnas inferri, videtur ꝙ eadem ratione velit mala culpę fieri.

SED CONTRA. Voluntas non niſi finis eſt & eorum q̃ ordinantur in finem, ſed mala non fiunt niſi per deordinationem a fine. ergo Deus non vult mala fieri.

¶ 2 Præt. Quicunque conformat voluntatem ſuam voluntati Dei, non peccat: ſed quilibet peccator eo ipſo peccat, ꝙ vult a ſe mala fieri. ergo in hoc voluntatem ſuam diuinæ non confor mat. ergo Deus non vult mala fieri.

RESPONDEO, Dicendum quòd cum voluntas Dei ſit cauſa bonorum omnium, & omnium ſuorum volitorum, hoc modo ſe habet aliquid ad hoc, quòd ſit volitum a Deo, ſicut ſe Ar. añi. habet ad hoc, quòd ſit bonum. Vnde cum malum fieri ſecundum ſe non ſit bonum, vt dictum eſt, non erit per ſe volitum a Deo, ſed vtrumque bonum ſibi coniunctum eſt bonum, & a Deo volitum, ſcilicet & antecedens, quod eſt eo ordio naturæ potentis deficere, quam Deus in tali conditione inſtituit, & cōſeruat. vnde dicitur, quod non vult mala fieri, ſed vult per-

fiunt mala: quia nō ſubeſt Dei voluntati, vt malum fiat, vel non fiat: ſed vt fieri ſinat: quia bonum eſt ſinere mala fieri, & vtique volens ſinit non volens mala, ſed volens ſinere ſinit, vt ipſa fiant: quia nec mala ſunt bona, nec ea fieri vel eſſe bo- G num eſt.

b Quomodo intelligendum ſit illud Auguſtini: mala fieri bonum eſt.

QVòd vero Auguſt. ait: mala fieri bonum eſt, nec ſineretur mala ab omnipotēti bono fieri, niſi hoc eſſet bonum, vt ea eſſent, ea ratione dictum eſſe aſſerunt, quia ex malis quæ fiunt, Deus bona H elicit, nec ipſe permitteret ea fieri, niſi de eis boni aliquid faceret. Vnde Auguſt. in eodem lib. Ench. aperte indicans prędictorum verborum talem eſſe intelligentiam ait. Deus omnipotens, cui rerum eſt ſumma poteſtas, cum ſumme bonus ſit, nullo modo ſineret aliquid mali eſſe in operibus ſuis, niſi vſque adeo eſſet omnipotens & bonus, vt benefaceret etiam de malo. Item in eodem. Melius I iudicauit Deus de malis bona facere, quàm mala nulla permittere. Ex hoc itaque ſenſu dictum eſt, ac verum eſt: bonū eſt mala fieri, quia ex malis quę fiunt bonis, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti: accidit bonitas, id eſt vtilitas. Talibus enim, vt ait Apoſtolus, in bonum cooperantur omnia et mala, quia eis proſunt, quæ alijs facientibus obſunt. Vnde etiam aliquādo in ſcriptura legitur malum appellari bonum, vt Hierony. ſuper Marcum. Malum, inquit, Iudę bonum fuit, ſ. nobis, nec ſi bonum eſt illi, vel illi: inde ſequitur quòd ſimpliciter bonum ſit. proprie enim ac ſimpliciter bonum eſt, quod in ſe & facienti bonum eſt.

Quadripartita boni acceptio.

EST enim aliquid quod in ſe bonum eſt, & cui fit, ſed non eſt bonum facienti, vt cum ſubuenitur pauperi, ſed non propter Deum, & eſt aliquid bonum in ſe & facienti, ſed non ei cui fit, vt cum veritas propter Deum alicui non obedienti prædicatur, & eſt aliquid in ſe & facienti, & ei cui fit bonum, vt cū veritas prædicatur propter Deum credenti. Vnde Apoſtolus. Bonus odor ſum' Deo, alijs odor vitæ, alijs odor mortis. Eſt autē aliud quod nec in ſe bonum eſt, & facienti nocet & damnat, niſi pœniteat, vt malum, valet tamen ad aliquid. I Vt enim ait Auguſt. in Ench. A ſumme, & æqualiter, & immutabiliter bona trinitate creata ſunt omnia, nec ſumme, nec æqualiter, nec mutabiliter bona, ſed tamen bona etiam ſingula. Simul vero vniuerſa valde bona. Quia ex omnibus conſiſtit vniuerſitatis admirabilis pulchritudo. In qua etiam illud quod malū dicitur, bene

F mittere mala fieri, vult etiam bonum conſequens ex quo malum ordinatur, ex quo ſequitur, quòd velit mala facta ordinare, non autem quòd velit ea fieri.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd decor diuinæ ſapientiæ apparet in permiſſione malorum & ordinatione, quorum vtrumque vult De', ſed non malum fieri, quod ſecundum ſe dicit receſſum a decore, ſpeciei exemplaris primi.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis fieri & non fieri mala ſint oppoſita per affirmationem, & per negationem, non tamen hęc duo velle fieri, & velle non fieri cōtradictorie opponuntur, quia vtrumque eſt affirmatiuum, actu voluntatis in vtroque affirmato. Vnde neutra concedenda eſt, neque ipſum velle mala fieri, neq; velle non fieri, ſed non velle fieri, quod eſt negatiuum, non autem velle fieri, quia hic remanet act' voluntatis affirmatus, & negatio fertur ad volitum, ſicut & in toto cōdeclinio eſt. vnde idem eſt nolle fieri, & velle nō fieri. 1. Cor. 2.

¶ Ad tertium dicendum, quòd mala culpę nō fieri vult De' voluntate antecedente, non autem voluntate conſequente, niſi de illis quos ſcit mala non velle facere, quia voluntas conſequens recipit cōditionem creaturę. Nec tamen ſequitur, quòd voluntate conſequente velit mala fieri, ſed Cap. 10. vult permittere mala fieri, nec tamen impoſſibile vult: quia non vult, vt ſimul mala fiant, & non fiant, vel quòd neutrum eorum ſit vnū, ſicut obiectio procedebat. Fieri enim mala, & mala non fieri ſunt contradictorie oppoſita, & ideo inter ea non poteſt eſſe medium, ſed vel- K le mala fieri & velle non fieri, non ſunt contradictoria, & ideo non eſt neceſſe alterum eſſe verum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut malum oppoſitum gratiæ non eſt volitum a Deo, ita nec malum oppoſitum naturę, ſed tamen ordinem vnius ad alterum vult: hic autem ordo importatur in ratione pœnę, & ideo pœnam vult inferri, ſed culpam non vult fieri, quia in culpa ſignificatur malum, ſecundū quòd exit a cauſa deficiente, & non ſecundum ꝙ ordinatur a Deo ordinante.

Expoſitio

EXPOSITIO TEXTVS.

NOn quia nullus hominū eſt &c.} Hoc intelligitur de lumine gratiæ. ſi autem de lumine naturalis intellectus intelligatur, ſic abſolute omnem hominem illuminat, quia ſecundum Ambro. omne verum a quocunque dicatur a Spiritu ſancto eſt. {Eſt enim aliquid, qđ in ſe &c.} Ratio huius diſtinctionis eſt hæc, quia ſm Diony. bonum conſtat ex vna cauſa perfecta: ſed malum omnifariam contingit ex particularibus defectibus. Ad hoc ergo, quòd aliquis actus ſit abſolute bonum, oportet, quòd congregetur bonitas obiecti, a qua actus eſt bonus in ſe, vt dare eleemoſynā vel aliquid huiuſmodi, & bonum ex parte agentis, vt. ſ. beneficiat, & hoc includit ea ſecundum Philoſophum in 2. Ethicorum. ſ. voluntatem vel electionē, & debitum finem, & firmitatem in opere ad minus in propoſito: & hoc ſufficit ad hoc ꝙ actus abſolute bonus dicatur. Sed in actibus, qui ad alium ordinantur oportet etiam adeſſe ad perfectionem bonitatis, vt in eo, ad quem fit, effectū bonitatis conſequatur. Et ex hoc ſumitur quadruplex diuiſio boni, quæ hic ponitur. Quod quoddam eſt, quod habet hæc tria. ſ. ꝙ eſt bonum in ſe & facienti & cui fit, & hoc eſt ſecundum ſe & ſimplr & perfectum bonū. Aliquid autem eſt, quod habet duo ex his, ſcilicet quòd eſt in ſe bonum & facienti: ſed non ei cui fit, & hoc eſt ſimpliciter bonum: ſed non perfectum. Et aliquid habet alia duo, ſcilicet ꝙ eſt bonum in ſe, & cui fit: ſed non facienti, & hoc non ſimpliciter bonum eſt: ſed eſt per ſe bonum. Aliud autem eſt quod habet vnum tantum ex his, ſcilicet, ꝙ nec eſt bonum in ſe nec facienti, ſed cui fit, & hoc per accidens eſt. Quòd autem ſit bonum facienti, & non in ſe, hoc non poteſt eſſe: nihil autem eſt quod nec in ſe, nec facienti, nec alicui alteri proſit, cum omnia ordinata ſint ad bonum. {Aperte aſtruit a minori &c.} idest, a minori re, & non ab eo, quòd minus videtur: & ideo locus negatiuus eſt, & non affirmatiuus. Vel ſumendum quod minus videtur hoc ipſum negarē, quod eſt ſapientem hominem non eſſe authorem deteriorationis, a quo minus videtur hoc negari ꝗ a Deo. {Nullo ſapiente hoie &c.} Videtur hoc eſſe falſum, quia ſapientia eſt in cognitione: contingit autem contraria eorum agere quæ cognoſcuntur. Et dicendum, ꝙ ſapiens hic ſumitur pro virtuoſo, & modus iſte accipiendi deriuatur, vel a ſapore virtutis, vt quidam dicūt, vel verius ab opinione Socratis, qui ſecundum Philoſophum in 6. Ethicorum virtutes ſcientias eſſe ponebat, & nullum peccare niſi ignorantem, quiuis aliqualiter hoc verum ſit de ignorantia electionis, quæ eſt in particulari in actu conſiderato. Vel poteſt dici, ꝙ accipitur ſapiens pro prudente, ſicut etiam in diffinitione virtutis, quæ ponitur in 2. ethico. vbi dicitur, prout ſapiens determinabit. Prudens autem, ſecūdum Philoſophum in 6. ethicorum non peccat, ſicut nec fortis, nec temperatus. {Deinde idem Auguſt. &c.} Hæc ratio differt a præcedenti, quia hæc procedit ex ratione bonitatis: ſed præcedens ex authoritate diuina, quia non eſt author malorum. {Non eſt cā tendendi ad non eſſe.} Contra. Deut. 32. ego occidam &c. Et dicendum, quod non eſſe nunquam eſt

Ambr. ſup. cap. 12. pri. Cor. circa illud pp ꝙ Notum facio. to. 4.
† ca. 9. to. 7.
Dio. c. 4. de di. no.
† li. 13. c. 16. to. 3.
† Iob. 1.
Corin. 12.
Cap. 3.
† q. 3. to. 4.
† vbi ſup.
† lib. 38. q. q. 4. to. 4.
cap. 18.
cap. 5.
cap. 16.
† Vbi ſupra q. 21.
D. 782.

ordinatum & loco ſuo poſiti, eminentius cōmendat bona. vt magis placeāt, & laudabiliora ſint dum comparantur malis.

Quòd mala vniuerſitati valent, & ſcientibus ſua propria, vel patientibus aliena profuit electis tamen.

C

HInc patet, ꝙ ex malis quę fiūt, aliquod prouenit bonū, dum bona magis placent, & laudabiliōra exiſtunt. Ipſis etiam facientibus ex malis, quæ faciunt interdum bona proueniunt, ſi ſecundum ꝓpoſitum vocati ſunt ſancti. Talibus.n. vt ait Aug. in li. de correctione & gratia, vſq; adeo Deus oia cooperatur in bonum, vt ſi qui horum deuiāt & exorbitāt, etiam hoc ipſum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt, atq; doctiores vt Petrus. Illa etiam mala, quæ ab iniquis fideles pie pferunt, vt ait Aug. in li. de tri. ipſis vtiq; proſunt, vel ad delenda peccata, vel ad exercendam probandamq; iuſtitiam, vel ad demonſtrandam huius vitę miſeriam. Ideoq; & Iob Dei munus, & Apoſtolus ſathanę ſtimulum ſenſit, & vterque bene profecit, qa malū bū portauit.

Ex prædictis concludit oſtendens eſſe bonum fieri mala, multis modis.

SI quis igitur diligenter attendat, quę ſcripta ſunt, facile eſt ei percipere ex malis bona prouenire. & ex ea ratione dictum eſſe, ꝙ bonum eſt mala fieri vel eſſe, non quia malum ſit bonum, vel quia bonum ſit malū fieri. Non eſt.n. bonum malū fieri ab aliquo, quia non eſt bonum, vt aliquis faciat malum. Si.n hoc eſſet bonum, ꝓfecto huius Deus author eſſet. qui eſt author oīs boni. Quòd ſi huius Deus author eſt, eo ergo authore, homo agit mala, & ita eo authore, homo fit deterior. Et ſi eo authore homo fit deterior, tūc eo volente homo fit deterior. Idem eſt.n. dicere aliquid fieri Deo authore, quod Deo volente Deo autem authore non fit homo deterior. ergo non Deo volente. vt Auguſt. in libr. 83. quæſtio. aperte aſtruit a minori, dicens ita. Nullo ſapiente

A homine authore, fit homo deterior. Tanta.n. eſt iſta culpa, quæ in ſapientem hominem cadere nequit. Eſt autem Deus oī homine ſapiente præſtantior. Multo minus ergo Deo authore fit homo deterior. Multo.n. eſt præſtantior Dei voluntas, quàm hominis ſapientia. Illo autem authore, eum dicitur, illo volente dicitur, ergo eſt vitium voluntatis humanæ. quo eſt homo deterior, quod vitiū ſi longe abeſt a Dei voluntate, B vt ratio docet. a quo ſit quærendū eſt. Ecce aperte dicit Aug. Deo authore vel volente, hominem non fieri deteriorem: ſed vitio voluntatis ſuæ. Non eſt ergo Deo authore, quòd malum fit ab aliquo. & ita Deo volente mala non fiunt.

Quòd in Deo non eſt cauſa vt ſit homo deterior.

DEinde idem Aug. quęrens quæ ſit cauſa, vt homo ſit deterior, in C Deo eam non eſſe aſſerit in eodem lib. ſic dicens. Vt ſit homo deterior, aut in ipſo eſt, aut in alio, aut in nihilo. Si in nihilo, nulla cauſa eſt. Si in alio, aut in Deo, aut in alio quolibet hoīe, aut in eo qui neq; Deus, neque homo eſt: ſed non in Deo. (Bonorum.n. Deus tm̄ cauſa eſt) ergo aut in hoīe eſt, aut in eo qđ neq; Deus neq; homo, aut in nihilo. Et ex his aperte oſtendit. ꝙ non eſt bonum vt ſit hō deterior, D quia nō eſt Deus eius rei cā, qui tm̄ cauſa bonorum eſt. Et ſi non eſt bonū, vt homo fiat deterior, non eſt ergo bonum. vt ab eo fiat malum, non ergo vult Deus, vt ab eo fiat malum.

Aliter probat, quòd Deo authore non fiunt mala.

ITem aliter etiam oñditur, ꝙ Deo authore vel volente, non fiunt mala, B quia ipſe non eſt cauſa tendendi ad non eſſe. Tendere.n. ad non eſſe, malum eſt. Ipſe aūt author mali non eſt. Tendit vero ad nō eſſe. qui operatur malum. non ergo deo authore eſt, ꝙ aliquis operatur malum. Nō eſt ergo bonum, ꝙ aliquis operatur malū, quia tm̄ boni deus author eſt. Hoc autem Aug. in eod. lib. aperte explicat ita dicens. Quorum ꝗ ſunt author eſt, & ad cuius bonitatem id p-

eſt per ſe intentum ab aliquo agente: ſed eſſe aliquod ad quod conſequitur non eſſe quoddam, ſicut ad eſſe ignem ſequitur nõ eſſe aerem, ita & Deus vult eſſe ordinem iuſtitię & naturæ in rebus, ad quem ſequitur corruptio & punitio quorũdam. {Tendit vero ad non eſſe qui operatur malum.} Contra. malum nihil exiſtentium corrumpi, ſecundũ Dio. & ita non videtur, ꝙ peccans ad non eſſe tendat. Ad quod dicendum, ꝙ malũ priuatio eſt, & omnis priuatio eſt non eſſe quoddam, quamuis priuationi ſem ꝑ ſubſternaꝭ aliquod eſſe. vnde qui peccat, tendit in non eſſe gratię, qua priuatur, nõ autem in non eſſe naturæ.

cap.4.de di. nomi.

tinet vt ſit oẽ quod eſt, boni tãtũmodo cã eſt. Quocirca mali author non eſt: & ideo ipſe ſummum bonum eſt, a quo in nullo deficere bonum eſt, & malũ eſt deficere. Non eſt ergo cã deficiendi, i. tendendi ad non eſſe, qui vt ita dicam, eſſendi cauſa eſt, q̃a omniũ, quæ ſunt author eſt, quę inquantum ſunt, bona ſunt. Ecce aperte habes, ꝙ deficere a Deo, qui ſummum eſt bonum, malum eſt. Mala ergo facere malum eſt, non ergo Deo authore, vel volente mala fiũt.

DISTIN. XLVII.

DIVISIO TEXTVS.

REmotis quibuſdam ex quibus videbatur tolli efficacia diuinæ voluntatis, hic oſtendit eam efficacem eſſe, & diuiditur in partes duas. In prima, oſtendit diuinam volũtatem ſemper efficaciter impleri. In ſecunda, exponit quædam dubia in authoritate ꝑ quam propoſitũ probauit: ibi {Sed attendendum eſt diligenter &c.} Vbi tria facit. Primo, monet dubitationẽ. Secundo, ponit ſolutionẽ, ibi {Verum vt ſupra diximus &c.} Tertio, cõcludit propoſitum. ibi {Ex prædictis liquet &c.}

† q.1.to.4

Obiectio quorundam ſophiſtica, qua probare nituntur ex Deo eſſe, quòd mala fiant.

IAm ſufficienter oſtenſum eſt, ꝙ Deo authore non fiũt mala. Qui
H dam tñ ſophiſtice incedentes, & ideo Deo odibiles ꝓbare conantur ex Deo authore eſſe, ꝙ mala fiunt hoc mõ. Quòd mala fiunt verũ eſt. Omne aũt verum qđ eſt, a veritate eſt, q̃ Deꝰ eſt. a Deo ergo eſt, ꝙ mala fiũt. Quòd aũt oẽ verum a Deo ſit, confirmant authoritate Aug. in lib. 83. q̃onum ita dicentis. Oẽ verum, a veritate verum ẽ. eſt aũt veritas Deus. Deũ ergo habet authorem oẽ verum. Eſt aũt verũ, ꝙ mala fiunt vel ſunt. Deo ergo authore eſt, ꝙ ſunt vel fiunt mala.

Reſponſio vbi concedit omne verum eſſe a Deo, & ſophiſma aperit.

QVibus facile eſt nobis rñdere: ſed indignũ rñſione videt̃ qđ dicunt: oẽ nãq; verum a deo eſt: vt ait Aug. cui conſonat Amb. q̃ tractans illud verbũ Apoſtoli. Nemo põt dicere dñs Ieſus, niſi in ſpũſctõ dicit, ꝙ oẽ verũ a quo-

QVAEST. I.

A

Hic quæruntur quatuor.

† vbi ſup. pri.Cor.12 Ambr. ſup. c.12.primæ cor. ibi. pp quod notũ facio to.4.

Primo. Vtrum voluntas beneplaciti ſemper efficaciter impleatur.

Secundo. Vtrum ꝓter voluntatẽ eius aliquid fiat.

Tertio. Vtrum illud quod fit præter eius voluntatem voluntati ipſius obſequatur.

Quarto. Vtrum illud quod eſt præter eius voluntatem, poſſit præcepto eius ſubiacere.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum voluntas diuina ſemper efficaciter impleatur.

1.par.q.19. art.6.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ voluntas diuina non ſemper efficaciter impleatur. Cauſa.n. quæ ad vtrũlibet ſe habet, non eſt efficax in productionn effectus: ſed diuina voluntas eſt ad vtrumlibet, quia quod poteſt velle, poteſt non velle: ergo &c.

¶ 2 Præt. Omnis cauſæ, cuius effectus impediri non põt, effectus eſt neceſſarius. Si ergo voluntas diuina adeo eſt efficax, ꝙ
F impediri non poſſit, effectus eius erit neceſſarius: ſed omniũ cã eſt voluntas diuina vt ſupra habitum eſt. ergo omnia ex neceſſitate contingunt, quod eſt impoſſibile. ergo & primum. Diſt. 45. q. vnica Ar.3.

¶ 3 Præt. Oĩs cauſa prima, quæ producit effectum mediante cã ſecunda, quæ impediri poteſt, non producit efficaciter effectum ſuum: ſicut motus ſolis eſt cã pullulationis arborum mediante virtute generatiua arboris, quę deficere põt, vnde & effectus efficaciter nõ ꝓducitur, nec demonſtrari põt ex cã prima: ſed volũtas Dei eſt cã prima non excludens cãs ſecũdas, quæ deficere pñt. ergo vr̃, ꝙ non efficaciter ꝓducat effectũ.

¶ 4 Præt. Quicquid modo vult Deus, ab ęterno voluit: ſed ab æterno nõ voluit facere niſi qđ facit. ergo cum non poſſit facere, niſi ꝙ vult, aut voluntas ſua nõ eſſet efficax, videtur ſequi, ꝙ non poſſit facere niſi quod facit; quod falſum eſt. ergo & primum, ex quo ſequitur.

SED CONTRA. Nulla cã impeditur, niſi ab aliquo fortiori agẽte: ſed nihil eſt fortius diuina voluntate. ergo impediri non poteſt.

¶ Præt. Ex hoc, ꝙ voluntas non conſequitur volitum, ſeq̃ diminutio gaudij: ſed deus eſt feliciſſimus, cuius gaudium eſt ꝑfectiſſimum. ergo nũquàm volitum eius deficit quin fiat.

RESPONSIO. Dicendum, ꝙ quicquid vult Deus voluntate conſequente totum fit, nõ autem quicquid vult voluntate antecedente, quia hoc non ſimplr̃ vult. etiã perfecte: ſed ſm quid tñ, nec iſta imperfectio eſt ex parte voluntatis: ſed ex cõditione voliti. Eſt.n. econtrario de voluntate & cognitione ſpeculatiua, cognitio.n. ſpeculatiua ꝑficitur in abſtractione a ſingularibus: ſed voluntas, & quicquid aliud eſt ordinatum ad opus, perficitur in particulari, circa qđ eſt operatio. illud ergo eſt ſimplr̃ & perfecte volitum, qđ ſubiacet volenti, ſm oẽs particulares cõdõnes circũſtantes ipſum particulare, & hoc pertinet ad voluntatem cõſequentem, quæ reſpicit opera & diſpõnes, quibus aliquis ſufficienter ordinatur ad hoc, ꝙ ſit ſibi conueniens debitum hoc, qđ dr̃ Deus velle, vel ſaltẽ vel ad huiuſmodi: & ideo talis volũtas non põt impediri, ſicut nec præſcientia cui ſubiicitur res, ſm illas cõdõnes q̃bus in actu cõſiſtit. Illud aũt, quod eſt rectum & bonum, ſm aliquã conditionẽ rei vlẽm conſideratam, non habet rõnem voliti ſimpliciter, ſed ſm quid tñ: ſicut iſtũ hoiem, inquãtum eſt homo, non eſt niſi bonum ſaluari, eo ꝙ natura ſua ad hoc eſt ordinata, & hoc Deus vult voluntate antecedente, ſm quam non dicit aliquid velle ſimplr̃: & ideo talis voluntas poteſt non impleri

† Ex lib. 12. de ciui. Dei c.1.to.5.

† Cap.100. per totum. to.3.

cũq; dicitur a ſpiritu ſancto eſt. Cum itaque verum ſit, ꝙ mala fiũt, hoc verum qđ dicitur illa locutione. ſ. mala fiunt, a Deo eſt; ſed non inde ſequitur, ꝙ a Deo ſit, vt mala fiant. Si.n. hoc diceretur, author malorũ deus eſſe intelligeretur, qđ ex ſimili
G manifeſte falſum oſtenditur. Deus prohibet furtum fieri: ſed furtum fieri verum eſt. ergo prohibet verum, non ſequit̃.

Partem quæſtionis approbat illorum, qui dicunt, Deum non velle mala fieri.

HEc igitur & alia huiuſmodi inania relinquẽtes, ꝓmiſſæ q̃onis parti amori fauẽtes, quæ ſanctorũ teſtimonijs pleniꝰ approbatur
H dicamus, Deum nõ velle mala fieri, nec tñ velle non fieri, neq; nolle fieri. Omne ergo qđ vult fieri fit, & oẽ qđ vult non fieri, non fit. Fiunt aũt multa, quę nõ vult fieri, vt omnia mala.

DISTIN. XLVII.

A

Quòd voluntas Dei ſemper impletur de homine quocunq; ſe vertat.

VOluntas quippe Dei ſp efficax eſt, vt fiat omne quod velit, & nihil
I fiat quod nolit: quæ de homine ſemp impletur, quocũq; ſe vertat. Nihil.n. vt ait Aug. in lib. đ lib. arb. conſtitutũ ſuperat voluntatem Dei, & ſi faciat cõtra eius voluntatẽ: tamẽ cõtra eius voluntatẽ, quæ ipſe eſt, nihil putandum eſt ita fieri, tanq̃ velit fieri, & nõ fiat, vel nolit fieri, & fiat. Illa.n. voluntas: vt ait Aug. in Ench, ſemp impletur, aut de
K nobis, aut a nobis. De nobis impletur, ſed tamen non implemꝰ

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd voluntas Dei ſe habet ad vtrumlibet, non per modum mutabilitatis, vt poſſit aliquid prius velle & poſtmodum nolle: ſed potius per modum libertatis, quia actus voluntatis ſuæ ſemper eſt in poteſtate eius: & ideo iſta duo ſunt incompoſſibilia, vt prius velit aliquid, & poſtmodum nolit.

¶ Ad ſecundum dicendum, q̄ quamuis voluntas Dei ſit immutabilis & inuincibilis: non tñ ſequit, q̄ ois effectus eius ſit neceſſarius neceſſitate abſoluta, quam habet res a cã ſua prima: ſed ſolum neceſſitate conditionata, ſicut & de præſcientia dictum eſt.

Diſt. 38. q. vni. Art. 5. ¶ Ad tertium dicendum, q̄ voluntati diuinę non ſolũ ſubiacet expletio affect⁹: ſed etiam oium cauſarum pcedentium ordo ſm illas conditiones, quibus determinantur ad effectũ ſine defectu, vt q̄ talis volens & merens ſalutem ſaluetur: voluntati.n. conſequẽti ſubiicitur effectus cum oib⁹ cauſis ſuis, ſm quòd ſunt non impedite.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ Deus nihil poteſt facere, qđ oẽ aſſet volitũ ab eo ſi fieret: tamẽ in poteſtate ſua multa ſũt, quæ modo nec volita ſunt, nec bona ſunt, quia non ſunt, nec vnq̃ erunt.

ARTIC. II.

† pſal. 110. *b Vtrum nihil fiat præter Dei voluntatem.*

AD SECVNDUM ſic proceditur. Vr, q̄ nihil fiat præter Dei voluntatẽ. Dicit.n. dñs Mat. 12. Qui non eſt mecũ contra me eſt. ergo qđ eſt pter voluntatẽ Dei, ẽ cõtra ipſã: ſed nihil fit contra Dei volũtatẽ, alś volũtas Dei vinceret. ergo & pter eã nihil fit.

¶ 2 Præt. Potentius eſt illud contra quod, & pter quod nihil põt fieri, q̃ illud, præter quod aliquid fieri poteſt: ſed voluntas Dei eſt potentiſſima. ergo præter eam nihil fit.

¶ 3 Præt. Permiſſio minimum habet de rõne voluntatis: ſed præter eius pmiſſionem nihil fit. vt in litera dr. ergo multo minus pter voluntatẽ bñplaciti, vel pter alia ſigna voluntatis.

Lib. 19. c. 26. to. 5. ¶ 4 Præt. Aug. dicit in lib. de ciui. Dei, q̄ ad innocentis offm pertinet, non ſolum nemini mala facere, ſed & peccata prohibere: ſed præter eius voluntatem, qui omnia bona vult nihil poteſt fieri niſi peccatum. cum ergo Deus ſit innocentiſſimus, videtur, q̄ ad ipſum pertineat non permittere: ſed impedire omne, quod eſt præter eius voluntatem.

SED CONTRA eſt quod in litera dicitur.

Diſt. 46. q. vni. Art. 4. ¶ Præt. Videmus multa fieri, quæ non vult fieri, vt ſupra habitum eſt. ergo fiunt multa præter eius voluntatem.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ fieri aliquid præter volũtatem eſt dupl̃r. Aut q̄ voluntas ſit de oppoſito, & hoc eſt non

eam qñ peccamus. A nobis impletur. qñ bonum: ideo.n. facimus q̄a ſcimus placere deo. Ita & de hoie, ſemper Deus implet ſuam volũtatem, q̄a nihil facit homo, de quo Deus nõ operet quod vult. Non.n. vult Deus vt peccet hõ quilibet. Si aũt peccauerit, pœnitenti vult parcere

B vt viuat, in peccatis vero pſeuerantem punire. vt iuſtitiæ potẽtiam contumax non euadat. Sicut alios ab æterno præparauit ad pœnã, ita alios pparauit ad gloriã, & hæc ſunt magna opera dñi, exquiſita in oẽs voluntates eius. Et tam ſapienter exquiſita, vt cum angelica & humana creatura peccaſſet. i. non qđ ille, ſed qđ voluit ipſa feciſſet, ẽt per eandem creaturę voluntatem, qua factũ eſt, qđ creator nõ voluit, impleret ipſe, qđ voluit: bñ vtens ẽt malis tanq̃ ſumme bonus, ad eorũ dãnationẽ, quos iuſte pdeſtinauit ad penã: & ad eorum ſalutẽ. quos benigne pdeſtinauit ad gratiã. Quantum n. ad ipſos attinet, qđ De⁹ noluit fecerunt, quantum vero ad oipotentiã Dei, nullo mõ id facere valuerunt. Hoc quippe ipſo q̄ contra eius voluntatẽ fecerunt, de ipſis facta eſt volũtas eius. Pręterea nãq; magna dñi

D ſunt opera exquiſita in oẽs voluntates eius, vt miro & ineffabili mõ nõ fiat pter eius voluntatem, qđ etiam fit contra eius voluntatẽ: q̄a non fieret, ſi non ſineret, nec vtiq; nolẽs ſinit: ſed volens, nec ſineret bonus fieri male: niſi oṗs ẽt de malo poſſet facere bonũ bñ. His verbis euidenter monſtratur, q̄ voluntas

Dei æterna, ſemp implet̃ de homine, etiam ſi faciat hõ contra Dei voluntatẽ. Sed attendendũ eſt diligẽter, q̃no in ſuperioribus dr̃ fieri aliq̃d cõtra Dei voluntatẽ, quod tñ non fit pter eã. & qualiter intelligendum ſit illud, quantum ad ſe fecerũt. qđ

B Deus noluit, quantum vero ad oĩpotentiã Dei, nullo mõ id facere valuerunt. Vñr.n. iſta ſuperioribus obuiare, vbi dictũ eſt, voluntati eius nihil reſiſtere.

Hic aperit diuerſis modis ſupra accipi Dei voluntatem.

VErum (vt ſupra diximus) voluntas Dei diuerſis modis accipit̃, q̃ diuerſitas in pręcdictis verbis ſi diligenter notetur. nihil ibi cõtradictionis reperitur. Vbi.n.

C dicit non fieri præter eius voluntatem. ẽt qđ fit contra eius voluntatẽ, diſsimiliter accepit voluntatẽ, & non ipſam voluntatẽ q̃ Deus eſt, & ſempiterna eſt: ſed eius ſigna pdictis verbis intelligi voluit. i. phibõnem. ſiue pceptionem, & pmiſſionẽ. Multa.n. fiunt cõtra Dei pceptum, vel phibõnem, q̃ tñ nõ fiũt pter eius pmiſſionẽ. Ipſius nãq; pmiſſione oĩa fiunt mala. q̃ tñ pter eius voluntatem ſempiter-

D nam fiunt. Sicut Aug. dicit ſup illum locũ pſal. vt nõ loquatur os meũ opera hoium. Opera.n. hominũ dicit ea, q̃ mala ſunt, q̃ pręter Dei voluntatẽ fiunt, quę ipſe eſt: ſed non præter eius permiſſionem, quę ipſe non eſt. Appellatur tñ ipſa Dei volũtas, q̄a Deus volẽs ſinit mala fieri. Fiũt & contra eius præceptionẽ, vel

A tm̃ præter voluntatẽ, ſed etiã contra voluntatẽ: aut ita q̄ voluntas nec ſit de hoc, nec de oppoſito, & hoc eſt pter voluntatem, ſed non contra: poſſumus ergo loqui de voluntate vel beneplaciti, vel ſigni, & de voluntate beneplaciti, vel conſequente, vel antecedente. Loquendo ergo de voluntate bñplaciti conſequenta, aliquid fit præter eam, ſed non contra eam: q̄a totũ implet̃ quod voluntate cõſequente vult, vt dictum eſt: ſed oppoſitum eius quod vult voluntate añte fieri põt, cum non ſemp impleatur: & ideo & præter eam & cõtra eã fieri põt. Signa autem voluntatis quædã ſ reſpondent voluntati añti, vt pceptũ, cõſiliũ, & phibõ, quibus oibus ordinatur rõnalis natura in ſalutem, qđ eſt voluntatis antecedẽtis. Vñ & pter eam, & cõtra eam fieri põt. Sed alia duo ſigna. ſ. permiſſio & operatio, reſpondent voluntati conſequenti, ſed diuerſimode, q̄a operatio ptinet ad ipſum affectum, de quo eſt voluntas conſequẽs: & ideo ſicut non poteſt aliquid fieri cõtra voluntatẽ conſequentem, ſed præter eam, ita nec contra operationẽ, ſed præter eã. Non.n. poteſt eſſe oppoſitum eius, quod Deus operat̃, quia ſic oppoſita ſimul eſſẽt. Sed multa fiũt, q̃ Deus nõ operatur. Sed permiſſio ptinet vel ad cãm, q̃ voluntati conſequẽti ſubiicit̃, vt ſit potens deficere & non deficere, cuius tñ effectus. ſ. deficere non pertinet ad voluntatem conſequentem, neq; antecedentem: ſed tñ ptinet ad cãm illam, cuius eſt permiſſio facultatẽ reſpiciẽs. Vnde præter pmiſſionem non fit, quod fit præter voluntatẽ conſequentem. vnde præter pmiſſionem nihil poteſt fieri, nec contra eã: tñ põt fieri oppoſitum eius, quod permiſſum eſt, quod tñ fit ſm

Art. añti.

† D. 45.

† D. 45.

† pſ. 16. to. 8.

E permiſſionem, quia permiſſio reſpicit potentiam cauſę ad vtrũque oppoſitorum ſe habentem. vnde neutrum oppoſitorum contra permiſſionem eſt: ſed vtrunque eſt ſecundum eam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ illi qui non ſunt cum Deo quantum in eis eſt, contra Deum ſunt, inquantum contrariantur voluntati antecedenti diuinæ: nihil tamen contra voluntatem conſequentem faciunt, ſed præter eam: non tamen præter permiſſionem.

¶ Ad ſecundum dicendum, q̄ non eſt ex impotentia diuinæ voluntatis, quod aliquid præter eam fiat: ſed ex ordine ſapientiæ eius, quæ rebus potentiam ad vtrumlibet contulit, & hoc eſt bonum, & Deus vult voluntate conſequente.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ permiſſio reſpicit potentiam cauſæ, quæ ſe habet ad vtrunque: & ideo quicquid fiat, non fit præter eam. vnde hic non contingit ex proximitate ad voluntatem beneplaciti, vt obiectio inducebat.

¶Ad

¶ Ad quartum dicendum, quòd officium inno centis non eſt prohibere peccata, niſi ſecundum conditionem illorum: non enim debet ligare homines ne peccent: ſed per admonitionem prohibere: ita & Deus ſaluata conditione humanæ libertatis peccata prohibet ſuis legibus.

ARTIC. III.

b Vtrum id, quod eſt contra voluntatem Dei, non obſequatur voluntati eius.

prohibitionem: ſed non contra eius volũtatem, quæ ipſe eſt, niſi dicantur contra eam fieri, quia preter eã fiunt. Cõtra eam quippe nihil ita fit, vt velit fieri, qđ non fiat, vel nolit fieri & fiat, qđ euidenter ibi Aug. notauit, vbi ait. G Quãtum ad ipſos attinet, quod Deus noluit, fecerũt, quantum vero ad oĩpotẽtiam Dei, nullo mõ id facere valuerunt. ac ſi diceret: fecerunt contra Dei, pceptum, quod appellatur voluntas: ſed non fecerunt cõtra Dei voluntatem omnipotentem, qa hoc non valuerunt, illud valuerunt, & ita per hoc, ꝙ fecerunt contra Dei voluntatẽ. i. præceptum, de ipſis facta eſt volũtas eius. i. impleta eſt voluntas eius ſempiterna, q̃ eos damnari vole H bat. *b.* Vnde Grego. ſuper Gen. Multi voluntatẽ Dei peragunt, vnde mutare contendunt, & cõſilio eius reſiſtentes obſequunẽ, qa hoc eius diſpõni militat, qđ phumanum ſtudiũ reſultat. Hic apte oñdit, qa dũ mali cõſilio, ac pcepto Dei reſiſtunt, qđ volũtas Dei appellatur, ea faciunt, vnde voluntas eius, quę ipſe eſt, G impletur, quæ diſpõ vel beneplacitum vocatur. Nã (vt ait Aug. in Ench.) quantælibet ſint volũtates angelorum & hominum, bonorum vel malorum, vel illud, quod Deus, vel aliud volentium q̃ Deus, oĩpotentis voluntas ſemper inuicta eſt, quę mala eſſe nunq̃ põt, q̃ etiam, dum mala irrogat, iuſta eſt, & profecto quę iuſta eſt, mala non eſt. Deus ergo omnipotens ſiue per miſericordiam, cuius vult, miſereaẽ, H ſiue per iudicium, quẽ vult, obduret, nec inique aliquid facit: nec niſi volens quicq̃ facit, & omnia, quæcunq; vult, facit.

† Enchirid. c. 100. to. 3.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ illud quod eſt contra Dei voluntatem nõ obſequatur voluntati eius. Voluntas. n. conſequens non contrariatur voluntati antecedenti: ſed malum qđ eſt pter voluntatẽ diuinam eſt contra volũtatem antecedentẽ. ergo voluntati conſequẽti nõ obſeqẽ.

¶ 2 Præt. Oẽ quod obſequiẽ diuinæ voluntati, quæ ſemper vult bonum cõſiſtit in ordine ad bonũ: ſed malum quod fit præter Dei voluntatem ſm ſe eſt inordinatum. ergo volũtati diuinę non obſeqtur.

† Greg. li. 6. Mor. c. 11. ſupra c. 15. Iob.

¶ 3 Præt. Boni merentur in hoc, ꝙ diuinæ voluntati obſequũẽ tur, & ex hoc eis præmium debetur. ſi ergo mali in hoc, ꝙ peccãdo præter Dei voluntatẽ faciunt: eius voluntati obſequũtur ex peccato eis debetur præmiũ, & hoc eſt contra Apl̃m Ro. 3. Faciamus mala vt veniant bona &c. ergo & primũ falſum eſſe vr̃.

¶ 4 Pręt. Malum eſt præter intentionem oĩs agẽtis: nihil. n. ad malum reſpiciens operaẽ, vt dicit Dion. in 4. ca. de di. no. Sed illud qđ eſt præter intentionem voluntatis non obſequitur voluntati eius qui eſt de fine intento. ergo mala quę fiunt præter voluntatem eius non obſequuntur voluntati ipſius.

Cap. 4.

SED CONTRA eſt quod in litera a Grego. dicitur.

¶ Præt. Voluntas diuina eſt cauſa potẽtiſſima: ſed ad potentiã alicuius pertinet, vt etiã quod contra ipſum quis facere nitiẽ, in ipſius obſequium cædat. ergo ita eſt de voluntate diuina.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ oĩa quæ fiunt præter voluntatem diuinam ẽt contra voluntatem antecedentem, obſequuntur quodam mõ voluntati conſequenti. Voluntas autem conſequens dupl̃r põt accipi. Aut ſm ꝙ ſequitur conceptionẽ finis tm̃, & ſic voluntas eſt de fine in cõi ſine aliqua determinatione eius qđ eſt ad finem. Aut ſm ꝙ ſequitur cõceptionẽ eius quod eſt ad finem & conditionem eius, & ſic voluntas conſequens eſt de conſecutione finis ſm aliquẽ determinatũ modũ. verbi gratia. ædificator in conſtitutione domus habet duos motus voluntatis, vnum quo vult formam domus inducere in materia ſine hoc, ꝙ aliquid conſideret determinate de partibus domus. Alium motum habet quo cõſiderato, ꝙ lapis iſte eſt aptus ad fundamentum, vult ipſum in fundamento collocare. Vtroq; K aũt mõ accipiendo voluntatẽ conſequentem in Deo, mala quę fiunt obſequuntur ſibi. Si. n. accipiatur voluntas prout eſt de ordine vniuerſi in cõi conſtat, ꝙ malum qđ exit ab ordine præcepti in contrarium ordinem relabitur, vt dicit Boe. ſ. in ordine pene ad culpam, velut lapis mollis & leuis qui non eſt aptus ad fundamentum in ſupremo parietis ponatur. Similiter ẽt patet quòd obſequitur voluntati conſequenti ſecũdo modo acceptę, quę eſt quod iſte pręuiſus peccator puniatur. niſi. n. iſta cõditio in eo per actum peccati fieret, voluntas diuina de pęna eius nõ impleretur, ſicut ipſa grauitas lapidis obſequitur voluntati artificis qua vult eum ſic ordinari, vt in fundamento ponatur.

4. de conſo. proſa. 6.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ voluntas antecedens & conſequens non contrariantur, quia vtraq; eſt de bono: ſed hoc ꝙ aliquid eſt contra vnam quod non eſt contra aliam: ſed obſequitur ſibi, eſt ex parte voliti, cuius conditiones diuerſimode conſiderantur, vt dictum eſt.

In corp. Ar.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſicut malum non eſt per ſe ordi- F natum: ita non obſequitur per ſe diuinæ voluntati: ſed per accidens, quia pręter intentione facientis malũ. Non. n. peccator intendit peccando puniri a Deo, in quo volũtas Dei completur.

¶ Ad tertiũ dicendũ, ꝙ in actu malo & bono duo eſt conſiderare. ſ. vnũ ſm ꝙ egrediẽ ab agente, & aliud ſm ꝙ a Deo i fine ordinat. Actus ergo bon' quantum ad vtrũq; obſequitur diuinæ voluntati, qa & ipſe agens in bonum eũ ordinat ſm bñplacitum diuinæ voluntatis, & Deus ordinat ipſum p bonum cõſequens. ſ. premiũ quod meritis redditẽ & ideo quia ipſe homo eſt cauſa huius obſequij in hoc meretur. Sed actus malus ſm id qđ eſt ab agente inordinatus eſt: ſed tm̃ ordinatur a Deo per pænã aduenientem, vel p aliquod bonum qđ ex eo elicitur: & ideo malus ſe habet tm̃ paſſiue ad hoc obſequium & nõ actiue: ſicut in litera dr̃, ꝙ impletur de eo volũtas Dei, quã ipſe nõ implet: & ideo non meretur ſic obſequẽdo, meretur. n. quis ſm actum cuius cã eſt.

† cap. 102. to. 3.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ quãuis malum ſit præter intentionem Dei: tñ ordinatio mali eſt intenta a Deo, & huic intentioni operans malum præter intentionem obſequitur faciens, id quod eſt pręter Dei intentionem, ſcilicet peccatum.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum id quod eſt præter uoluntatem Dei præcepto non ſubiaceat.

I AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ id quod eſt præter Dei voluntatem præcepto non ſubiaceat & præcipue pct̃m. Præceptum. n. eſt indicatiuum diuinę volũtatis. Sed quicũq; oñdit ſe velle qđ nõ vult fictor eſt, quod lõge eſt a Deo. ergo vr̃, ꝙ nihil qđ fit cõtra voluntatẽ eius, vel pter eã pcipiat.

1. 2. q. 100. art. 8. & 3. d. 37. art. 4.

¶ 2 Præt. Cũ præceptũ rñdeat voluntati antecedenti, ad quã pertinet ordinatio naturæ in bonum, nihil põt pręcipi quod eſt contra hunc ordinẽ: ſed omne peccatum eſt huiuſmodi, quia eſt contra legem naturæ. ergo videtur, ꝙ cæpto non ſubiaceat.

¶ 3 Præt. Nullus obediens diuinis pręceptis male facit: ſed q̃dam ſunt q̃ nunq̃ pñt niſi male fieri, cum ſint coniuncta malo fini, vt inuidia & huiuſmodi ſecundũ Philoſophum in 2. Ethy. ergo videtur, quòd iſta Deo præcipi non poſſint.

Cap. 6.

¶ 4 Præt. De ſiſibus idem eſt iudicium: ſed oĩa peccata ſimilia ſunt in hoc, ꝙ lege diuina phibentur. cum igitur q̃dã nullo mõ ſub pcepto cadãt vt deſperare de Deo, & habere odio ipſum & huiuſmodi, vr̃ ꝙ nullũ pct̃m ſub pcepto diuino cadere poſſit.

K SED CONTRA. Occidere filium innocẽtem eſt pct̃m, & contra legem naturæ. hoc autem Abraæ pręceptum legimus, & eundem de obedientia commendatum. ergo videtur, ꝙ pct̃m ſub pcepto diuino cadere poſſit. Et ſil̃r etiam eſt hoc qđ legitur Oſeæ primo, ꝙ dñs præcepit ſibi accipere mulierem fornicariam, & facere ex ea filios fornicationum.

Genes. 22.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ præceptum eſt ſignũ voluntatis diuinæ, rñdens voluntati antecedenti, & non conſequẽti. Vñ quod eſt pter voluntatem conſequentem, cadit ſub præcepto, non autem quod eſt pter voluntatem antecedẽtem. Sed in hoc tamen conſiderandum eſt, ꝙ aliquid ſm ſe acceptum eſt præter voluntatem antecedentẽ, quod aliqua ſubtracta ſunt de voluntate antecedente, ſicut illa quæ ſm ſe conſiderata, mala ſunt, ſed inquantum ſtant ſub præcepto diuino, recipiunt quãdam rationem bonitatis, vt ſic in ipſa voluntas tendere debeat, quod quidem in quibuſdam per ſe malis contingit, & in quibuſdam non. Bonum. n. in rebus ſurgit ex duplici ordine, quorum primus ordo eſt rerum omniũ ad finem vltimũ, qui Deus eſt.

aſt: ſecundus ordo eſt vnius rei ad aliam rem, & primus ordo eſt A eſt ſecundi, quia ſecundus ordo eſt ꝓpter primum. Ex hoc.n.ꝙ res ſunt ordinatæ adinuicem, iuuant ſe mutuo, vt ad finem vltimum debite ordinentur. Vnde ſubtracta bonitate, quę eſt ex ordine vnius rei ad rem aliam, nihilominus poteſt remanere illa bonitas, quæ eſt ex ordine rei ad finẽ vltimum: quia primũ non dependet ex ſecundo, ſicut ſecundũ ex primo. Dico ergo, ꝙ quædam pctã nominant deordinationem vnius rei ad rem aliam, ſicut homicidium, odiũ fraternum, inobedientia ad prælatũ, & huiuſmodi. vnde ſi talia bonitatem illam retinere poſſint, quę eſt ex ordine ad finẽ vltimum, proculdubio bona eſſent, & ipſa voluntas fieri poſſet. Sed hoc nõ poſſet eẽ, niſi virtute diuina, per quam ordo in rebus inſtitutus eſt. Sicut.n.non põt fieri: niſi ꝑ miraculoſam operationẽ virtutis diuinę, vt qđ recipit eſſe a primo agente, mediante aliqua cã ſecunda habeat eſſe deſtructa vł ſubtracta cã ſecũda,

D.15.

vt hoc, ꝙ accidẽs ᵈ ſit ſine ſubiecto, ſicut in ſacro altaris: ita ẽt non põt fieri, niſi ꝑ miraculũ virtutis diuinæ, vt id qđ natum eſt recipere bonitatem ex ordine ad finem vltimum, mediante ordine ad rem illam habeat bonitatem: ſubtracto ordine, qui erat ad rem illam: vnde ille actus, qui eſt occidere innocentem, vel reſiſtere prælato, non põt eſſe bonus niſi authoritate vel præcepto diuino: vnde in talibus nullus diſpenſare põt: niſi Deus quaſi miraculoſe. Quædam vero pctã ſunt, q̃ dicunt deordinationem a fine vltimo immediate. Contingit.n. aliquem actum pcti eſſe immediate circa id quod eſt ad finem, & quia forma bonitatis eſt a fine in his quæ ſunt ad finẽ, oportet ꝙ etiam forma malitiæ ſit ex hoc, ꝙ recedit a fine, & id qđ eſt quaſi materiale eſt actus exercitus circa id quod eſt inordinabile in finem, ſicut in fornicatione, & homicidio, & in huiuſmodi. Vnde ſi ei quod eſt ad finem conferatur alius ordo in finem, tolletur inordinatio & remanebit actus ordinatus ſubiacẽs voluntati añti. Hoc aũt non põt fieri: niſi ab eo, qui ordinẽ illum poſuit: & ideo ea q̃ ſunt ordinata per legem diuinam, nõ ſunt mutabilia vel diſpenſabilia: niſi præcepto diuino, & ſiſt qđ ſtatutum eſt, a quocũq; ſuperiori inuiolabiliter obſeruandum, non põt ab inferiori mutari, & ſic Deus occiſionem Iſaac, quæ de ſe inordinationem habebat ex eo, ꝙ filius innocens non erat ordinatus in finem, ꝑ viam occiſionis a patre ordinatam fecit, ponendo hunc ordinem: vt eſſet ad manifeſtationẽ fidei & amoris Abrahæ, vt eſſet poſteris in exẽplum & in ſignificationẽ mortis Chriſti, & in occiſionem ſic ordinatam, diuina authoritate licite conſenſit voluntas Abrahæ. Quædam aũt pctã ſunt, quorum actus inordinatus eſt immediate circa finem, vt peccata q̃ E ſunt in Deum, vt odire ipſum & deſperare de eo & huiuſmodi, & cum actus ex obiecto ſpẽm trahat, cõſtat huiuſmodi actus ẽt ſm ſpẽm in genere naturæ malos eſſe: vñ ab eis talis inordinatio auferri non põt. Non.n.poſſet auferre ex hoc, ꝙ ordinarent in finem, cum ſm eſſe ſuum ſint deordinati a fine: cõtingeret.n. ꝙ aliquid eſſet ſimul ordinatum & inordinatum, vnde huiuſmodi nunq̃ ſubiacent diuino præcepto. Et pp hoc dr̃, ꝙ contra

D. 498. & 512.

præcepta primæ tabulę q̃ ordinant immediate in Deum, Deus diſpenſare ᵈ non poteſt: ſed contra præcepta ſecundæ tabulæ, quæ ordinant immediate ad proximum: Deus poteſt diſpenſare, non autem homines in his diſpenſare poſſunt.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quis Deus non vellet voluntate conſequente, ꝙ Abraham filium occideret voluit tamen voluntate antecedente, quòd voluntas Abrahæ in hoc ferretur, ſecundum quòd erat iam ordinatum, & talem voluntatem præceptum expreſſit: & ideo non fuit fictio.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ipſa occiſio innocẽtis prout ſubſtat deordinationi a fine, q̃ aduenit ſibi poſt ſpẽm completam ab obiecto proximo, eſt contra legem naturæ, & non põt bene fieri: ſed remota tali inordinatione, & poſito alio ordine circa obiectum, & actũ, eſt conueniens legi naturæ, quæ dictat eẽ illud eſſe faciẽdum, qđ eſt ordinatum & præceptum ab eo.

¶ Et per hoc patet ſolutio ad tertium.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ non eſt ſimilis ratio in omnibꝰ, vt ex ꝓdictis patet.

d *Summatim perſtringit ſententiam prædictorum addens, quare Deus præcepit omnibus bona facere & mala vitare, cum non uelit hoc ab omnibus impleri.*

EX prædictis liquet, ꝙ volũtas Dei q̃ ipſe eſt, ſemp inuicta eſt, nec i B aliquo caſſatur, ſed per omnia impletur. Conſilium vero eius, & pręceptio ſiue ꝓhibõ non ab omnibus implentur, quibus ꝓpoſita & data ſunt. Neq; ideo præcepit omnibus bona, vel ꝓhibuit mala, vel conſuluit optima, ꝙ vellet ab omnibus bona, q̃ præcepit fieri, vel mala q̃ ꝓhibuit vitari. Si.n.vellet vtiq; & fierent, quia in nullo põt ab homine ſuperari vel impediri eiꝰ voluntas, ſed vt iuſtitiam ſuam hominibus oñderet & mali eſſent inexcuſabiles. Denique vt boni ex obedientia gloriã, mali ex inobedientia pœnã ſortirentur, ſicut vtriſq; ab æterno præparauit. Ea ergo quæ omnibus pręcepit, vel quæ ꝓhibuit, a quibuſdam voluit fieri, vel vitari, ſed nõ ab omnibus, & quædam pſonaliter præcepit, & in veteri & in noua lege, q̃ ab eis quibus præcepit fieri noluit, vt B Abrahæ de immolatione filij, & in euangelio † quibuſdam curatis, qbꝰ ꝓcepit ne cui dicerẽt.

† Mat. 7. Io corp. ar.

DISTIN. XLVIII.

A

Quòd aliquando homo bona uoluntate aliud uult quàm Deus, & aliquando mala id quod Deus bona uoluntate uult.

SCiendum quoq; eſt, ꝙ aliqñ mala eſt voluntas hominis idem vo C lentis quod Deus vult fieri, & aliqñ bona eſt voluntas hominis, aliud volẽtis q̃ Deus. Vt.n. bona ſit hominis volũtas oportet attendere quid congruat ei velle, & quo fine. Tm̃.n.intereſt

EXPOSITIO TEXTVS.

QVos iuſte prædeſtinauit ad pęnam.} Contra. ſupra dictum eſt, ꝙ prædeſtinatio eſt tm̃ de bonis ſalutaribus, & nõ de peccatis.

Diſ.40.q.1. Ar.2.& diſ. 39.litera E.

¶ Ad quod dicendum, ꝙ qñ aliqd abſolute dr̃ prædeſtinari, intelĺr directio in finem, q eſt ſalus æterna. Sed ſi addatur aliquid, tunc põt dirigi in quodcũq;, & ſecundum qd & minus proprie prædeſtinari in illud. {Sed non põt eius ꝑmiſſionẽ, q ipſe non eſt.} Sed cõtra. ꝑmiſſio diuina eſt eius opatio: ſed diuina opatio eſt eius eſſẽtia. ergo &c. Et dicendũ, ꝙ ꝑmiſſio ſumit hic nõ ꝓ opatione diuina: ſed ꝑ affectũ eiꝰ, ꝑ modũ quo ẽt dr̃ creatio, paſſio. {Sed in euãgelio qbuſdã &c.} Math. 8. Et ſciẽdũ, ꝙ q̃nis nõ vellet hoc fieri, ꝙ ꝓcipiebat volũtate diuina cõſequẽte, voluit tñ diuina volũtate añte hoies in hoc tẽdere, vt glĩã mũdanã nõ q̃rerent. exẽplo ipſius hoĩs Chri, q volũtate humana ſuã mundanã D glĩã nõ q̃rebat: ſed glĩam Dei, quã voluntatẽ ꝓceptũ expreſſit.

DISTINCTIO XLVIII.

DIVISIO TEXTVS.

DETERMINATO de volũtate Dei. Hic determinat de conformitate volũtatis nr̃æ ad volũtatẽ eius, & diuidit in partes duas. In prima determinat veritatẽ. In ſecũda ex veritate determinata quaſdã qõnes determinat. ibi {Ex quo ſoluit qõ &c.} Prima in tres. In prima oñdit, ꝙ volũtas mala hoĩs cũ volũtate Dei cõcurrit in idẽ volitũ, bona volũtate hoĩs i cõtrariũ tẽdẽte. In ſcđo oñdit, ꝙ bona volũtas Dei ẽt ꝑ malã volũtatẽ hoĩs cõplet. ibi {Illud quoq; nõ eſt prætermittẽdũ &c. In tertia excludit quãdã obiectionẽ. ibi {Sed ad hoc opponitur.} {Ex quo ſoluitur quęſtio.} Hic ex determinatis procedit ad ſolutionem duarum quæſtionum, quarum prima eſt de paſſione capitis, ideſt Chriſti. ſecunda de paſſione membrorum eius. i. martyrum. ibi {Si vero quæratur.

QVAESTIO I.

A

Hic quatuor quęruntur.

Primo. Vtrũ volũtas hoĩs diuinæ volũtati cõformari poſſit.
Secundo. In quo attenditur principaliter conformitas.
Tertio. Vtrum ad illam conformitatem omnes teneantur.
Quarto. Vtrũ teneãtur etiam ad cõformitatẽ, q̃ eſt in volito.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrũ voluntas humana diuinæ volũtati nõ poſſit cõformari.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit, vr̃ ꝙ voluntas humana diuinæ conformari non poſſit. ſic.n. dr̃ Iſa. 55. Sicut exaltantur cæli a terra, ita exaltatæ ſunt &c. ſed terra: nunquam poteſt conformari cælo. ergo nec cogitationes vel voluntates hominum diuinæ voluntati.

E. 2. q. 19. art. 9. & 10.

¶ 2 Præt.

¶ 2 Præt. Eorum, quæ in infinitum diſtant, nulla eſt conformi- F
tas, quia cóformitas eſt ſm approximationẽ aliquã: ſed volun
tas Dei in infinitum diſtat a voluntate hominum, quantum. n.
diſtat Deus ab hoie, tñ voluntas Dei a voluntate hominis, vt
Ps. 32. A. Gl. ibidem. dicit Gl. ſuper illud ps. Exultate iuſti in dño &c. ergo voluntas
hominis diuinæ voluntati non conformatur.

¶ 3 Præt. Conformitas ponit conuenientiam duorũ in forma vna, ſicut ipſũ nomẽ oñdit: ſed quęcũq; conueniunt in aliquo vno, habent aliquid prius & ſimplicius ſe. ſ. illud in quo conueniunt: cũ igitur diuina voluntate nihil ſit ſimplicius, & prius, vr. ꝙ ſibi nulla volũtas creata cõformari poſſit.

¶ 4 Præt. Nihil eſt conforme niſi cõformi; qa conformitas eſt relõ ęq̃parantiæ ponẽs ſilem habitudinem in vtroq; extremorum: ſed non dicimus volũtatem diuinam cõformem eſſe voluntati humanę. ergo nec econuerſo.

inter voluntatem Dei, & voluntatem hominis, vt in quibuſdã aliud cõgruat Deo velle, aliud
† cap. 101. to. 3. homini. Vnde Auguſ. in Ench. Aliqñ bona voluntate hõ vult aliqd, qđ Deus non vult, bona multo amplius multoq; certiꝰ voluntate. nã illius mala volũtas eſſe nũq̃ põt. tanq̃ ſi bonus filius patrem velit viuere, quẽ Deus bona voluntate vult mori. Et rurſus fieri poteſt, vt hoc velit homo voluntate mala, qđ Deus vult bona, velut ſi malus filius velit mori patrẽ, velit ẽt hoc Deus, nẽpe ille vult qđ non vult Deus, iſte vero id vult qđ vult & Deus. & tñ bonę Dei voluntati pietas illius potius conſonat, q̃uis aliud volentis, q̃ huius idẽ volentis impietas. Multum. n. intereſt, qd velle homi-

Sed contra. Nullum regulatũ ſit rectum niſi per conformitatem ad regulam: ſed voluntas diuina regula eſt voluntatis humanæ, & intellectus ſuus intellectus humani. ergo omnis voluntas recta conformis eſt voluntati diuinæ.

¶ Præt. Cuiuſlibet obedientis voluntarie voluntas conformaẽ voluntati præcipientis: ſed multi voluntarie diuinis præceptis obediunt. ergo multorũ voluntas cõformaẽ voluntati diuinæ.

Respondeo, Dicendum, ꝙ conformitas eſt conueniẽtia in forma vna, & ſic idem eſt qđ ſilitudo, quam cãt vnitas qualitatis, vt in 5. Met. dr. Vnde hoc mõ aliquid Deo conformatur,
Tex. 10. quòd ſibi aſſimilatur. Contingit aũt aliqua dici ſilia duplr. Vel ex eo, ꝙ participant vnam formam: ſicut duo albi albedinem, & ſic oẽ ſile oportet eſſe compoſitum ex eo, in quo conuenit cũ alio ſili, & ex eo, in quo differt ab ipſo, cum ſilitudo non ſit niſi
In 2. Editio cap. de ſpẽ. differentium ſm Boe. Vñ ſic Deo nihil põt eſſe ſile, nec conueniens, nec conforme, vt frequenter a philoſophis dictũ inuenitũ, vel ex eo, ꝙ vnum, qđ participatiue habet formam, imitatur illud, qđ eſſentialr habet. Sicut ſi corpus album diceretur ſile albedini ſeparatæ, vel corpus miſtum igneitate ipſi igni. Et talis ſilitudo, quæ ponit compõnem in vno, & ſimplicitatẽ in alio, poteſt eſſe creaturæ ad Deum participantis bonitatem, vel ſapientiam, vel aliquid huiuſmodi, quarum vnumquodq; i Deo eſt eſſentia eius, & ſic voluntas noſtra diuinæ conformatur. Sed hæc conformitas voluntatis põt intelligi, vel de ipſa potẽtia voluntatis, quę homini eſt data ad exemplar voluntatis diuinæ, q̃ pertinet ad ſilitudinem, in qua conſiſtit rõ imaginis, & eſt cõis bonis, & malis, & de hac conformitate non quærimus hic. Vel põt intelligi de actu voluntatis, qui ẽt & voluntas dr, & de hac conformitate hic quærimus, quia in iſta conformitate conſiſtit meritum, vel ẽt demeritum, eo ꝙ hõ eſt cauſa actus voluntatis, ſed non potentiæ. vnde iſta conformitas eſt tantum bonorum.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ dñs loquitur ibi de malis, qui per terram ſignificantur, qui in actu ſuæ voluntatis recedunt a ſimilitudine diuina.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ in infinitum diſtantium non poteſt eſſe conformitas per modum æqualitatis, vel etiam ſecundum aliquam conuenientiã in aliquo in participãdo ab vtroq; ſed per modum illum, qui ſupra dictus eſt.

In cor. Art. ¶ Et per hoc patet etiam rñſio ad tertium, qđ procedit ſecundũ primum modum diſtinctionis aſſignatæ.

cap. 9. ¶ Ad quartum dicendum, ꝙ ſm Dio. in 9. c. de di. no. conuer-
D. 321. & ſio ſimilitudinis non recipitur in cauſis, & cauſatis, in quibus
471. & 850. dr ſimilitudo per imitationem: ſed ſolum in æquipotentibus,
& 1164. in quibus eſt ſilitudo p ſimilem participationẽ eiuſdem. nõ. n. dicimus, ꝙ hõ ſit ſilis ſuæ imagini: ſed econuerſu. Vnde non eſt dicendum, ꝙ Deus ſit ſilis, vel conformis creaturæ: ſed ꝙ creatura Deo conformetur imitando ipſum quantum poteſt.

Articvlvs II.

Vtrũ conformitas uoluntatũ attendatur p̃cipue ſcd̃m uolitũ.

AD ſecvndvm ſic proceditẽ, vr ꝙ conformitas volunta- 1. 2. q. 19. ar. 10.
tum p̃cipue ſm volitum attendaẽ. Conformitas. n. attenditur ſm conuenientiã in forma: ſed forma, & perfectio volũtatis eſt ipſum volitum, ſicut & ſcitum eſt perfectio ſciẽtis. ergo ſm conuenientiam in volito eſt cõformitas voluntatũ.

ni, qd Deo cõgruat, & ad quẽ finem ſuã quiſq; referat voluntatẽ, vt approbeẽ, vel improbeẽ. Põt. n. velle bonũ, qđ ñ cõgruat ei velle, & põt velle bonũ, quod cõgruit, ſed nõ refert ad finẽ rectũ: & ideo nõ eſt bona volũtas.

G *Quòd bona Dei uoluntas mala hominum uoluntate impletur, ut in paſſione Chriſti contigit, ubi quoddam factum eſt, quod Deus bona, & iudæi mala uoluntate uoluerũt, uoluerunt tamen & aliquid, quod Deus non uoluit.*

ILlud quoq; nõ eſt prętermittendum, ꝙ aliquando Dei voluntas bona p malã hoĩs voluntatem impleẽ, vt in crucifixione Chri-
H ſti factum eſt, quem Deus bona voluntate mori voluit: Iudęi ve

Tex. 12. ¶ 2 Præt. Actus cognoſcuntur, & iudicãtur per obiecta ſm philoſophum in 2. de aĩa: ſed obiectum voluntatis eſt volitum. ergo videtur ꝙ ſm vnitatem voliti ſit conformitas voluntatum. Si dicas, ꝙ obiectum voluntatis eſt bonum, & ſm hoc attenditur conformitas.

¶ 3 Contra. Voluntas non eſt niſi boni. ſi igitur ea cõueniẽtia in bono eſt conformitas voluntatis, videtur, ꝙ omnis voluntas etiam peccati, diuinæ voluntatẽ conformetur.

¶ 4 Præt. Voluntas occidentium Chriſtũ, non ſolum concurrit cum voluntate diuina in quoddam volitum idem: ſed etiam in quoddam bonum. ſ. in paſſionem Chriſti, q́ magnum bonũ fuit. ergo ſi ex hoc attenditur ratio conformitatis, videtur, ꝙ voluntas iudæorum, diuinæ conformis fuit.

¶ 5 Præt. Ratio bonitatis eſt ex fine: ſed contingit aliquem propter bonum finem agentem diuinæ voluntati non conformari, ſicut qui furaẽ diuiti, vt det eleemoſynas pauperi. ergo videtur, ꝙ ẽt nec ex fine conformitas voluntatis attendatur. Si dicas, ꝙ attenditur principaliter in hoc, ꝙ homo vult, quod Deus vult eum velle.

¶ 6 Contra. Volitum, & velle non ſunt idem niſi per accidẽs,
I vt qñ velle vnius eſt volitum ab alio: ſed iſta conformitas eſt ad volũtatem diuinam inquantum ipſa: noſtrum velle eſt volitum a Deo, qui vult hoc nos velle, quod volumus. ergo per hunc modum non conformatur velle noſtrum ad velle diuinum, niſi per accidens, & ita ex his omnibus videtur, ꝙ conformitas attendenda ſit ſecundum volitum.

Sed contra. Duo contraria inquãtum huiuſmodi nõ conformantur eidem: ſed duæ ſanctorum voluntates de oppoſitis volitis conformantur diuinæ voluntati, cum vtraq; ſit recta: ſicut patet in litera de hoc, ꝙ qdã mortẽ Pauli nolebant, quam ipſe volebat. ergo non eſt conformitas ſecundum volitum.

Respondeo, dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt. Hic quæ- Art. añti.
ritur de conformitate quantum ad voluntatis actum. Actus aũt voluntatis humanæ põt imitari actum volũtatis diuinæ duplr. Vel quantum ad eſſe naturæ, & ſic non loquimur hic, quia hoc conuenit actui voluntatis, ſm qđ exit a potẽtia, cuius conformi-
K tatem dimiſimus. Vel quãtum ad perfectionem ſuperadditam, ſm quam dicitur actus talis, vel talis, & hanc conformitatẽ hic quærimus, quæ eſt quaſi ſm ſpẽm moris. Hæc aũt conformitas quadrupliciter põt conſiderari ſm habitudinem quatuor cauſarum. ſ. ſm cãm materialem: ſicut qñ eſt idem volitum, quod ſe habet vt materia, circa quam eſt actus voluntatis: & ideo iſta conformitas eſt ſm quid tm̃, & non ſimplr, quia eſſe ſimplr nõ eſt a materia, ſed a forma. Vel ſm cãm efficiẽtem: ſicut qñ aliqã vult, ꝙ Deus vult eum velle, hunc. n. ordinem voluntatis Deus in eu fecit. Vel ſm cãm finalem: ſicut qñ aliquis in gloria Dei facta ſua ordinat, pp quam Deus oĩa facit, & in his duobus eſſentialiter conformitas conſiſtit. Vel ſm cãm formalem, vt aliquis ex charitate velit, ſicut Deus omnia ex charitate vult: ex habitu. n. eſt forma actus, & in hoc conſiſtit perfectio conformitatis. Huius autem dicti ratio hæc eſt, quia eſſentialis aſſimilatio aliquorum attenditur ſm illud, vñ ſpẽs trahitur, ſpẽs aũt cuiuſlibet actus voluntarij trahitur ea obiecto, quod eſt forma voluntatis producẽtis actum. Ad obiectum aũt alicuius actus, duo cõ

currunt,

currunt, vnum quod ſe habet quaſi materialr, & alterum quod eſt ſicut formale, complens rõnem obiecti, ſicut ad viſibile concurrit lux & color. Illud aũt quod ſe habet materialr ad obiectũ voluntatis, eſt q̃. ſq; res volita: ſed rõ obiecti cõpletur ex rõna boni. Vñ ex hoc actus voluntatis humanæ conformatur voluntati diuinæ, ꝙ tẽdit in bonum ſicut voluntas diuina. Et ex hoc etiam actus bonus eſt repræſentans bonitatem diuinã. Et hæc eſt conformitas ſm cãm efficientem, quia Deus vnãquãq; volũtatem in bonum ordinauit. Et hoc vult Deus nos velle, inquãtum voluntas noſtra ordinata eſt. Sed hæc conformitas includit conformitatẽ finis inquantum hoc volitum habet rõnẽ bonitatis ex fine, & ſi qñq; ẽt in ſe bonũ ſit. vñ ex hoc attẽdiſ eſſentialr conformitas: non autẽ ex ipſa re volita, ex qua act⁹ ſpẽm non trahit. Sed habitus charitatis addit perfectionem in bonitate actus. Et iõ ſm cãm formalẽ attenditur pfectio cõformitatis vt tanto actus voluntatis noſtræ diuinæ volũtati ſit conformior, q̃to eſt melior & perfectior.

† ps.138.A

¶ Ad primum ergo dicendũ, ꝙ volitum non eſt perfectio voluntatis vel obiectum niſi inquãtum ſtat ſub ratione boni: ſicut nec d color obiectum viſus & perfectio. niſi ſm ꝙ ſtat ſub actu lucis. ¶ Vnde patet ad ſecundum reſponſio. (D.359.)

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ in eo qui peccat, voluntas rationis non tendit in id quod eſt ſibi bonũ: ſed in id quod eſt alteri bonum ſ. concupiſcibili & iraſcibili. non.n. homo dr̃ homo ꝑꝑ cõcupiſcibilem vel iraſcibilem, ſed ꝑꝑ rõnem: & ideo non eſt bona voluntas. Si tñ iraſcibilis per ſe tenderet in ſuum obiectum, quod eſt ſuum bonum, non eſt culpabilis ſicut eſt in brutis, & haberet quandam conformitatem ad voluntatem diuinam inquantum tendit in id, in quod ordinauit eam Deus.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ paſſio Chriſti habebat duo ſ. qđ erat ſaluatiua humani generis, & ſic hæc res volita ſtabat ſub rõne boni, & erat volita a Deo & a ſanctis. Vel ſm ꝙ erat afflictiua innocentis, & ſic non habebat rõnem boni. & ſic erat volita a iudæis. vnde non volebant bonũ ſimpl'r: niſi per accidens, ſed per ſe loquendo volebãt ſimpl'r malum æſtimatum bonum, inquantum ſatisfaciebant iræ ſuæ vel inuidiæ.

¶ Ad quintum dicẽdum, ꝙ ſicut forma naturalis eſt in materia ab agente: ita forma bonitatis eſt in volito a fine, & ſicut materia improportionata ad formam adueniente debito agente nuſquam conſequitur formam: ſicut lapis non ſit caro a virtute digeſtiua: ita etiam volitum improportionatum ad bonitatẽ quãtũcũq; ſit bonus finis nunq̃ bonitatem recipit, & talia ſunt quæ per ſe ſunt mala, vt furari & huiuſmodi. niſi deformitas tollatur authoritate diuina, vt ſupra dictum eſt. (Diſt. 47. q. vnica .Ac.)

¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ omne volitum diuinum imitatur voluntatem ipſius inquantum eſt ſicut Deus vult: non tñ imitatur in ratione volendi & bonitate actus voluntatis: ſed ſolum actus voluntatis humanæ tendens in bonũ, ad quod ordinatũ eſt ſm Dei voluntatem: vnde non tantum eſt ibi conformitas voluntatis noſtræ inquantum eſt volita, ſed inquantum eſt volens, & bonum actum voluntatis eliciens.

A ro impia voluntate eum crucifixerunt. Et volebant iudæi mala voluntate quoddã. qđ Deus bona voluntate volebat, ſcilicet, vt Chriſtus pateret̃, & moreretur: ſed volebant & aliquid aliud, quod Deus nolebat. ſ. occidere Chriſtum, qđ fuit mala actio & peccatum. Actũ quippe iudæorũ non voluit Deus, paſ- B ſionẽ vero Chriſti voluit, ſicut & in ipſo ꝑs. Chr̃s ad patrẽ ait. Tu cognouiſti ſeſsionẽ meã. i. voluiſti. & approbaſti paſsionẽ meã, tibi n. placuit. Voluit itaque tota trinitas vt Chriſt⁹ pateretur: nec tñ voluit vt iudæi occiderẽt, quia voluit pœnam chriſti, ſed non voluit culpã iudæorum, nec tñ noluit, ſi.n. noluiſſet nec fuiſſet.

Oppoſitio.

Sed ad hoc opponitur ſic. ſi voluit De⁹ vt Chri- C ſtus pateret̃, voluit vtique vt pateret̃ a iudæis, vel nõ. Si voluit vt nõ pateret̃ a iudæis, cũ paſſus ſit, factũ eſt itaq; qđ voluit deus non fieri. Si aũt voluit eum pati a iudæis. ergo voluit eũ occidi a iudæis. Voluit itaq; vt iudæi occiderent eum. Ad quod rñdẽtes dicimus, ſimpliciter concedendum eſſe, ꝙ deus voluit Chriſtũ pati & mori, qa eius paſsio bonum fuit. & cauſa noſtræ ſalutis. Cũ aũt dicitur, volebat eum pati, vel occidi a iudæis, hoc diſtinguendũ eſt. Si.n. intelligitur ſic, volebat eum ſuſtinere paſsionẽ ſiue crucifixionem a iudæis illatam. verus eſt ſenſus. Si vero intelligitur ſic, uolebat ut iudæi occide- B rent eum falſum eſt Non.n. uolebat deus actionem iudæorum q̃ mala erat, ſed uolebat paſsionẽ bonã, & hæc uoluntas ꝑ malas iudæorũ voluntates impleta eſt. vñ Aug. ĩ Ench. De⁹ quaſdã voluntates ſuas vtiq; bonas implet ꝑ malorũ hoĩum voluntates malas, ſicut ꝑ maliuolos iudæos bona voluntate patris, Chriſt⁹ ꝓ nobis occiſus eſt. Qđ tñ bonum fuit. vt apoſtolus Petrus, qñ id fieri nolebat. Sathanas ab ipſo q̃ occiſus eſt, diceretur. Ecce manifeſte habes ma- C gnum bonũ fuiſſe, ꝙ Chr̃s occiſus eſt, & hoc bonum, qa Petrus nolebat, ideo redargutus eſt.

Vtrũ placuerit viris bonis, ꝙ Chriſtus pateretur & moreretur, placuit quidem intuitu noſtræ redemptionis, ſed non ipſius cruciatus.

Ex quo ſoluitur quæſtio qua quæri ſolet: vtrum viris ſctis placere de-

A ARTICVLVS III.

Vtrum ad conformitatem diuinæ uoluntatis non teneamur.

Ad tertium ſic proceditur. Vr̃, ꝙ ad conformitatẽ diuinæ voluntatis non teneamur. Sicut.n. rectitudo voluntatis humanæ eſt ꝑ cõformitatẽ ad voluntatẽ diuinã, ita & rectitudo intell'is noſtri ꝑ conformitatẽ ad intell'm diuinum: ſed non oẽs tenẽtur ad conformandum intell'm ſuum intellectui diuino. alias nullus habẽs falſam opinionem ſaluaretur. ergo & pari rõne nõ tenamur ad cõformitatem voluntatis. (Da var. q. 23. artic. 7. Et 1.2.q.19 art.10.)

¶ 2 Præter. Nullus obligatur ad impoſſe ſibi, alias pctm̃ non eſſet pctm̃ voluntarium ſed neceſſariũ: ſed voluntas obſtinata in malo nõ poteſt diuinæ volũtati conformis eſſe, quæ ſemꝑ bona eſt. ergo vr̃ ꝙ tales ad conformitatẽ non tenent̃. († Cap. tut. to. 3.) († Matt. 16.)

¶ 3 Præt. Quicũq; peccat, in ipſo actu peccati voluntatem ſuam voluntati diuinæ non conformat. ſi ergo ad conformitatem oẽs tenemur, vr̃ ꝙ quicũq; peccat duplici peccato peccent. ſ. peccato tranſgreſſionis qđ committit, & peccato omiſſionis quo cõformitatem nõ implet ad quam tenetur, & hoc eſt falſum.

¶ 4 Præt. Quicũq; non facit id ad quod faciẽdum obligatur, D peccat mortal'r obmittendo: ſed quicũq; peccat venialiter ipſo actu non conformat voluntatem ſuam voluntati diuinæ. ergo ſi ad hoc tenatur peccat mortal'r, qđ falſum eſt. ergo & primũ.

¶ 5 Præt. Quicquid vult Deus fieri ſit. ergo quicqd vult nos velle volumus: ſed mali non volunt bona facere. ergo Deus nõ vult eos velle bona: ſed mali peccant per receſſum eius ad quod tenantur. ergo vr̃ ꝙ nõ teneantur ad volendum illud qđ Deus vult eos velle, in quo tñ conformitas voluntatis conſiſtebat.

¶ 6 Præt. Sicut volitum diuinum eſt nobis ignotum: ita & finis ad quẽ opus ſuum ab ipſo ordinatur, cum etiã in rebus naturalibus plerũq; difficile ſit aſſignare finẽ: ſed nullus tenet̃ ad id quod ignorat. ergo ad illam conformitatem quæ eſt ex parte finis, non tenemur.

¶ 7 Præt. Nullus tenetur ad id quod non eſt in poteſtate ſua: E ſed habere charitatẽ non eſt nobis ex nobis ergo vr̃ ꝙ ad illam conformitatẽ quæ eſt in forma charitatis, non teneamur.

Sed contra. Omnes tenemur ad obediendum Deo, & ad habendum rectam voluntatem: ſed hoc non poteſt eſſe niſi conformemur diuinæ voluntati. ergo ad conformitatem omnes tenamur.

Respondeo, Dicendum, ꝙ ad illud proprie dr̃ aliqs teneri, qđ ſi non facit, pctm̃ incurrit in oibus aũt & naturalib⁹, & voluntarijs cum peccatum contingit ex hoc, ꝙ aliquid non ꝑuenit ad illud ad qđ ordinatum eſt, vt in 2. phy. dr̃, vt patet in monſtris & erroribus, q̃ contingunt in operatione artis. Sed tñ differenter eſt in naturalibus & voluntarijs: quia in naturalibus defectus ab ordine incidit ex neceſſitate materiæ: ſed in voluntarijs ipſa voluntas eſt cã ſui defectus, qa in nobis eſt poſſe deficere & non deficere. vñ defectus volũtatis ab eo ad qđ ordinata eſt, non ſolũ habet rõnem peccati, ſed ẽt culpæ. Cum igitur dictum ſit, ꝙ conformitas voluntatis attendatur, ſm hoc qđ tendit (Tan. 82.) (In ꝑced. 69 Articulis.)

dit per actum ſuum in id, ad quod ordinatū eſt, oportet ꝙ defectus conformitatis inducat peccatum & culpam: & ideo tenemur ad conformitatem voluntatis.

¶ Sed ſciendum, ꝙ ad aliquid tenemur directe, ꝙ.ſ. per ſe eſt in poteſtate noſtra, & ſic tenemur ad conformitatem, qua volumus id, qđ congruit nos velle ſcḋm rectū finem: quia in verūq; iſtorum per naturalia noſtra poſſumus. ad aliquid vero tenemur indirecte ſicut ad habendam gratiā, quod ſcḋm ſe non eſt in poteſtate noſtra, ſed in poteſtate noſtra eſt facere aliqd, quo facto habebimus gratiam. & ſic tenemur etiam ad illam conformitatem, quæ eſt ſecundum formam charitatis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ non eſt ſimile de voluntate & intellectu: qa defectus intellectus non eſt in poteſtate noſtra, ſicut defectus voluntatis: quia intellectus violenter cogit quandoq; rationibus, vt in 5. Meta. dicit. nō d autē voluntas. Et tñ in his quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem, tenemur intellectū nr̄m diuinō conformare, vt in his quæ fidei ſunt: quia ſi in his ſi quod in nobis eſt facimus, diuinum nobis non deerit auxilium. In alijs etiam peccaret quis ſi voluntarie ſcḋm intellectum verum impugnaret & falſo adhæreret.

3. lib. de aia. tex. 51.

D.353.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ dum voluntas eſt obſtinata ſimul diuinæ voluntati conformis eſſe non poteſt: ſed in ſtatu viæ nullus eſt qui mentis obſtinationem non poſſit deponere, & ſic diuinæ voluntati conformari: ſed dānatis eſt in pœnam inflictum vt obſtinatione ſua nunq̄ curentur, & tñ manet in eis culpa perpetua cum pœna non defutura: non tñ d demerentur, quia non ſunt in via: ſed ad terminum viæ vbi eſt pœna, deuenerunt.

D.425. & 421.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ conformitas voluntatis eſt cōis ad oīa præcepta legis naturalis & ſcriptæ, quibus in bonum ordinamur. vñ quicūq; peccat contra quodcunq; pceptum, contra conformitatem peccat: non tamē facit duo peccata, quia commune non ponit in numerum contra proprium.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ præcepta affirmatiua non obligant ad ſemper, eo ꝙ impoſſibile eſt nobis ſemper agere, vt in lib. de ſomnu & vig. dicitur: & ideo non oportet, ꝙ ſemper actu voluntatem noſtram diuinæ conformemus: ſed ſufficit, ꝙ ſemper in habitu & quandoque in actu. vnde qui peccat venialiter non committit contra conformitatem: ſed ſolum præter conformitatem facit, ſicut præter legem.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ cum dicitur conformitatem attendi ſcḋm hoc, ꝙ volumus id quod vult nos Deus velle, intelligitur de voluntate antecedente, cuius effectus eſt ordo naturæ noſtræ in bonum: obiectio autem procedit de voluntate conſequente: & ideo non procedit.

¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ licet finem proprium ſcire nō poſſumus, finem tamen vltimum a quo eſt omnis bonitas in finibus proximis ſcire poſſumus, vt.ſ. omnia in Deum ordinemus, qui propter ſeipſum vniuerſa fecit, vt dicitur Prouerb. 16.

¶ Ad ſeptimum patet reſponſio per id, quod dictum eſt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ad conformitatem in volito teneamur.

Ibidem.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ ad cōformitatem in volito non teneamur: nullus.n. ad ignotum tenetur: ſed volitum diuinum eſt nobis ignotum, ſicut & eius præſcitum, ergo videtur, ꝙ ad hoc non teneamur. Si dicatur, ꝙ poteſt alicui reuelari.

¶ 2 Contra. Poſito ꝙ alicui ſua damnatio reueletur, iſte non tenetur ſuam damnationē velle: quinimmo tenetur ſuā ſalutē F velle: qa tenetur ſe ex charitate diligere, & ſibi ſummum bonū optare. ergo non tenetur velle, quod ſcit Deum velle.

¶ 3 Præt. Chriſtus ſciebat paſſionem ſuam a Deo eſſe volitam, & tamen aliqua voluntate paſſionem noluit: vt infra dicit Magiſter in tertio. 17. diſt. cum igitur Chriſtus nihil omiſerit eorū quæ ſunt de rectitudine vitæ, ad q̄ oēs tenemur, videtur ꝙ ad cōformitatem in volito nō teneamur.

¶ 4 Idem obiicitur de beata Virgine, q̄ paſſionem filij non voluit. alias de morte triſtata non fuiſſet, quod eſt contrarium eius quod habetur Luc. 2. Tuā ipſius animam pertranſibit gladius.

¶ 5 Præt. Voluntas diuina innoteſcit nobis per ſigna: ſed permiſſio, quæ eſt vnum ſignorum eſt etiā de malis culpæ, quæ nullo modo velle debemus. ergo non tenemur cōformare voluntatē noſtram diuinæ in volito.

SED CONTRA. Super illud ps. Non adhæſit mihi cor prauum &c. dicit gloſ. Cor prauum habet, qui non vult quod Deus vult: ſed omnes tenemur nō habere cor prauum. ergo tenemur ad conformandum voluntatem noſtram voluntati diuinæ in volito. ps. 100. A. Gloſ. interlinearis ibi.

¶ 2 Præt. Secūdum Tullium amicorū eſt idē velle & nolle: ſed tenemur Deo eſſe amici. ergo tenemur idē velle qđ ipſe vult. lib. de Amicitia.

RESPONDEO. Dicendū, ꝙ Deus dicitur aliquid velle voluntate ante, & de hoc non eſt dubium, quin voluntatem nōſtram in tali volito d diuino cōformare debeamus, quia hoc eſt in quod voluntas noſtra ordinata eſt. Dicitur etiam aliqd velle voluntate conſequente, & hoc volitum non ſemper notum eſt nobis: niſi quatenus operatione eius manifeſtatur, & hoc addit aliquam rationem bonitatis ad rem, vt poſſit eſſe volita, quia I Deus eam vult: ſicut.n. aliquid habet in ſe bonitatem, vt facere elemoſynam, & tamen aduenit ſibi aliqua ratio bonitatis ex fine, ita etiam aduenit ſibi aliqua ratio bonitatis ex hoc, quod eſt volitum & ordinatum a Deo. Eo.n. ipſo, ꝙ aliquid apprehenditur vt volitum a Deo, apprehenditur vt bonum. Vnde voluntas conſequens hanc apprehenſionem, tenetur d tendere in illud: alioquin non eſſet motus voluntatis bonus, nec Deo conformis ſi bonum refugeret. Sciendum tamē, ꝙ cum ſint diuerſi gradus appetitus conſequentes diuerſas apprehenſiones, nullus appetitus tenetur tendere in illud bonum cuius rōnē d non apprehendit. verbi gratia. In nobis eſt quidam appetitus ſenſitiuus conſequens apprehenſionem ſenſus, qui non eſt niſi de bono conuenienti ſcḋm corpus: vnde hoc appetitu appetitur delectabile ſcḋm ſenſum: nullo autem modo aliquod bonum ſpirituale vt ſcientia, aut quædam voluntas in nobis naturalis, qua K appetimus id quod ſcḋm ſe bonum eſt homini inquantum eſt homo, & hoc ſequitur apprehēſionem rōnis, prout eſt aliquid abſolute conſiderans, ſicut vult homo ſcientiam, virtutem, ſanitatem, & huiuſmodi. eſt etiam in nobis quædam voluntas deliberata conſequens actum rationis deliberantis de fine, & diuerſis circunſtantijs, & ſecundum hanc tendimus in illud, quod habet rationem bonitatis ex fine vel ex aliqua circunſtantia. Si ergo ſit aliquid quod habeat has omnes rationes bonitatis, quilibet appetitus ſi ſit rectus, tendit in hoc: ſi autem deſit aliqua ratio dictarum, oportet illum appetitum, cui reſpondet talis ratio non tendere in hoc: ſed forte in contrarium: ſi forte habeat contrariam rationem, ſicut ſecari propter ſanitatem eſt contriſtabile ſecundum ſenſum, nec ſecundum ſe bonum eſt, ſed tantum ex fine: & ideo ſectionem ſolum voluntas deliberata eligit, ſed voluntas naturalis & appetitus ſenſitiuus abhorret.

D.492.

D.423.

D.223.

¶ Similiter etiam dicendum eſt in propoſito. ſi enim apprehēdatur aliquid eſſe volitum a Deo qđ præcipue per ſignū operationis manifeſtatur: voluntas deliberata, quæ ſequitur rationem

---

buerit, ꝙ Chriſtus pateretur vel occideretur? Debuit.n. eis placere intuitu noſtræ redemptionis: ſed non intuitu ipſius cruciatus. Voluerunt ergo ac vehementer cupierunt Chriſtū mori propter liberationē hoīs, & impletionem diuinæ voluntatis: ſed non voluerunt delectationem ipſius afflictiōīs. De eodem ergo lætabantur, & triſtabantur, ſed ob aliud gaudebāt, & propter aliud dolebant. Volebant ergo Chriſtum mori ꝓ hoīs redēptione, & tñ de morte ipſius diuerſis de cauſis corda eorum varie mouebantur.

G

Quō ſentiendū ſit de paſſionibus ſanctorū, an velle, vel nolle debeamus.

SI vero quæritur: vtrum eodē mō ſentiendum ſit de paſſionibus & martyrijs ſanctorum? Dicimus aliquam eſſe differentiam inter paſſionem capitis, & membrorum. Chriſti nāque paſſio cauſa eſt noſtræ ſalutis, quod non eſt paſſio alicuius ſancti. Nullius.n. paſſione redēpti ſumus, niſi Chriſti. Profuerunt quidē nō modo eis, qui paſſi ſunt, verum etiam alijs fidelibus ipſorum paſſiones. Veruntamē noſtra redemptio non ſunt. hoc enim paſſio illius ſola potuit, q Deus eſt, & homo. Illius ergo paſſionem credentium piæ mētes voluerūt, & optauerūt fieri ſicut futurum credebant. Paſſiones vero ſanctorum poſſumus velle, & nolle, & vtrunq; bona voluntate, ſi rectos nobis proponamus fines. Cui.n. placuit Pauli paſſio eō fine, quia H præmium eius per hoc auctum & paratum cernebat, bonam videtur habuiſſe voluntatem q̄

nem pront eſt apprehendens & conferens de iſta ratione bo-
nitatis, tenetur aliquid velle: quáuis voluntas naturalis & appe-
titus ſenſitiuus refugiant, & in refugiendo voluntati diuinæ
conformant, inquantum tendunt in bonum ſecundum ratio-
nem apprehenſam: ſicut eſt in illo, qui pie dolet de morte pa-
tris, vel alicuius vti-
lis in eccleſia. Scien
dum tamen, quòd in
talibus motus volun
† Philip. 1. tatis deliberatæ in
peccatoribus eſt cor
ruptus, qui ex toto
relinquunt delibera
tionem rationis, &
ſequuntur impetum
† Cap. 101. to. 3. voſũtatis naturalis,
& ſenſitiuæ, murmu
Act. 21. rantes de Dei ordi-
natione, in iuſtis ve-
ro viatoribus manet
quidem integer, ſed
imperfectus dupliti-
ter. Tum ex parte co
gnitionis, quia non
plene voluntatem di
uinam cognoſcit. Tũ
ex parte affectionis:
quia retardatur ex motibus inferioribus. vnde in talibus ſuffi-
cit recalcitrare diuinæ ordinationi, nec oportet gaudium expe
riri de hoc, quod ſecundum voluntatem ſit. ſicut etiam dicit phi
Cap. 10. loſophus in 3. Ethic. quod ſufficit fortem non triſtari in periculis
mortis, quis non gaudeat ſicut eſt in actibus aliarum virtutũ,
& hæc eſt conformitas viæ: ſed in beatis eſt integer & perfectus.
Tum ex parte cognitionis, quia voluntatem diuinam plene co-
gnoſcunt. Tum ex parte affectionis, quæ dominatur omni infe-
riori voluntati, nec in aliquo retardatur vel impeditur. vnde in
videndo illud quod Deus vult quod & ipſi volunt, gaudium
Ps. 57. experiuntur: de quo in pſalmis dicitur. Lætabitur iuſtus cum
viderit vindictam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd volitum diuinum
quantum ad volũtatem antecedentem eſt nobis notum ex ipſa
naturali inclinatione: ſed volitum voluntatis conſequentis in-
noteſcit nobis vel per reuelationem, vel per operationem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod illa po eſt quaſi impoſſibilis: quia E
nulli ſua damnatio reuelatur: ſicut etiam nec angelis, vt dicit
Lib. 11. ſupra Gen. ad literam. c. 17. & 18. Aug. ſi tamen reuelaretur, poſſet credere ſecundum commina-
tionem, & non ſecundum præſcientiam dictum, tenetur tamen
velle iſtum ordinem iuſtitiæ: quo ſi in peccatis moritur damna
tur, quia hoc eſt quod Deus vult, & non damnationem per ſe,
neque culpam.

A ¶ Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus voluntate rationis de
liberata volebat paſſionem ſuam, & ſimiliter beata virgo, & qui
libet ſanctus, quáuis voluntas naturalis diſſentiret.

¶ Ad quartum dicendum, quòd permiſſio nunquam ſignificat,
quod voluntas ſit de culpa, ſed de bono, quod adiungitur culpæ.

voluntati eius congruebat, qua
cupiebat † diſſolui, & eſſe cum
Chriſto. Qui autem voluit eũ
B declinare paſſionem, & effuge-
re manus iniquorum compaſ-
ſione pietatis, & ille habuit bo-
nam voluntatem. Vnde Aug. in
Ench. Bonę apparebant volun-
tates piorum fidelium, qui no-
lebant apoſtolum Paulum hie-
ruſalem pergere, ne ibi paterer-
tur mala, quæ Agabus prophe-
ta prędixerat, & tamen hoc il-
C lum Deus pati volebat pro an-
nuntianda fide Chriſti, exer-
cens martyrem Chriſti: neque

ipſe bonam voluntatem ſuam
impleuit per Chriſtianorũ vo-
luntates bonas, ſed per iudęo-
B rum malas, & ad eum potius
pertinebãt, qui nolebãt, quod
volebat, quam illi, per quos volen-
tes factum eſt, quod volebat, quia
idipſum mala voluntate fece-
runt, quod Deus bona volun-
tate voluit. Ita & in paſſione
Chriſti factũ eſt, quod. n. Deus
voluit, hoc idẽ Iudęi, & diabo-
C lus: ſed illi mala volũtate, Deus
vero bona voluntate, ſ. vt Chrs
moreretur. Verũtñ illi actũ vo-
luerũt, quem Deus non voluit.

EXPOSITIO

TEXTVS.

CVM quippe iudæorum non voluit Deus &c.} Videtur hoc eſſe falſum, quia paſſio eſt effectus actionis. vnde ſi voluit paſſionem, voluit actionem.

¶ Ad quod dicendum, quod paſſio Chriſti ſubiacebat duplici operationi. i. actio iudæorum inquantum afflictiua erat, & ſic non erat volita a Deo, ſicut nec actio, & operationi voluntatis Chriſti inquantum erat meritoria, & ſic erat placita Deo. vnde verſus; Actio diſplicuit, paſſio grata fuit. frequenter enim voluntas: & ratio diuidunt, quæ natura coniungit. {Vt apoſtolus Petrus quando id &c.} hoc ſumitur
D Mat. 16. & dicitur Sathanas. i. aduerſarius inquantum bona ſua voluntate ex pietate bonæ volũtati Chriſti aduerſabatur. {Et quæ ad myſterium diuinæ voluntatis &c.} Videtur inconue-
nienter ordinaſſe, quia ſecundum Philoſophum in primo phy. Tex. 2.
Innata eſt nobis via a poſterioribus in priora, & ita a creaturis in creatorem.

¶ Ad quod dicendum, quòd hoc tenet in eis, quæ naturali cognitione cognoſcimus, quæ ex ſenſu principium ſumit: ſed in his, quæ per fidem cognoſcimus noſtra cognitio ipſi veritati primæ innititur. Vnde oportet, quòd a prima veritate quæ eſt Deus, in ea quæ ab ipſo ſunt procedamus ad ſimilitudinem cognitionis, quam ſancti in verbo habebunt, vbi & verbum, & res plene cognoſcent. Cuius cognitionis nos participes faciat ipſum verbum Dei filius, qui hanc cognitionem in nobis per fidem initiauit, cui eſt honor & gloria per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

EXPLICIT SCRIPTVM SANCTI THOMAE DE AQVINO,
ordinis Prædicatorum ſuper primo libro Sententiarum.

SERIES CARTARVM

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S.

Omnes ſunt Quaterniones, Præter S qui eſt Quinternio.

ROMAE,

Apud hæredes Antonii Bladi, & Ioannem Oſmarinum Liliotum ſocios.

M D L X X

SERIES CARTARVM

ROMAE.

Apud hæredes Antonii Bladi, & Ioannem Oſmarinum Liliotum ſocios.

M D L X X.